Thomas
Waldensis
Doctrinalis
II

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

1(1)

THOMAE VVALDENSIS

ANGLICI CARMELITAE,
THEOLOGI PRAESTANTISSIMI,
DOCTRINALIS ANTIQVITATVM FIDEI
ECCLESIÆ CATHOLICÆ,

Tomus Secundus.

IN QVO DE SACRAMENTIS,
aduersus Vuitcleuistas, & Hußitas, eorumq; recentiores assecl as,
doctrina exactißimè elucet, & continetur.

CVI NON MODO' MAIORES SVMMAE
capitum accesserunt, verùm etiam in eo restituendo,
ac recognoscendo, ea cura, ac diligentia
adhibita est, vt iure optimo
alius censeri possit.

124773

CVM GEMINO INDICE: ALTERO
quidem Capitum, altero verò rerum memorabilium.

BIBLIOTHECA OMNIUM SOCIETATIS JESU
SHI

VENETIIS, Apud Vincentium Valgrisium. MDLXXI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

OPTIMO, AC SAPIENTISS. VNIVERSAE CARMELITICAE FAMILIAE MODERATORI, D. IO. BAPTISTAE RVBEO, RAVENNATI,

F. Nicolaus Aurificus Senensis eiusdem familiæ, S. P. D.

EN tandem post tot, tantasq; difficultates, denuò in lucem prodit insignis ille hæreticæ prauitatis hostis, ac catholicæ veritatis defensor THOMAS VVALDENSIS, Carmelita; qui tametsi bis typis excusus fuerit, Parisiis primùm, deinde Salmanticæ, cum tamen Magn. IORDANI ZILETTI consilium fuerit, vt & Venetijs excuderetur, tu non modò benignè (vt soles) consilium eius es amplexus, verùm etiam ad id exequendum, & opem, & operam, ac studiũ omne adhibuisti. Præsertim verò mihi hanc prouinciam iniungere placuit, vt in eo recognoscendo, ac restituendo laborarem. Quod quidem onus licet humeris meis impar cognoscerem, cum ob ingenij mei hebetudinem, tum etiam ob ingentem, multiplicemq; huius viri doctrinam, qua in conuincendis omnis generis hæresibus vtitur, opus tamen aggressus, auspice Deo, tuaq; fretus ope, ad finem usq; perduxi. Curaui imprimis ea, qua potui diligentia, vt non solùm à mendis quibus scatebat ipsum expurgarem, sed etiam, (quod mihi difficillimum fuit) loca omnia, quæ à Doctissimo isto viro citantur, restituerem, & ad probata exemplaria nuper emendatius impressa conformarem. Necesse ergo mihi fuit crebrò ad antiquissimos vetustissimosq; illos Catholicæ Ecclesiæ patres, Clementem, Tertullianum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Chrisostomum, Io. Damascenum, Origenem, Gregorium, complures q; alios recurrere, vt ex eis tamquam ex purissimis fontibus è quibus ea auctor hauserat, veram lectionem restituerem. Hoc quàm graue mihi fuerit atque molestum, illis facilè poterit innotescere, qui quanta sit inter antiquas, ac recentiores impressiones dissimilitudo, optimè norunt. In aliquibus enim librorum inscriptio est immutata; in alijs capita nouo quodam ordine distincta, in quibusdam verò quàmplurima dempta, & semota, nonnulla etiam ex peregrinis quibusdam auctoribus nunquam prælo depromptis testimonia refert, ita vt aliquando opus fuerit coniectare,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctare, siuè diuinare. Nolui tamen penitus in textu omnia ad noua exemplaria emendare, sed asteriſci nota conſultò viſum eſt, in marginibus diſcrimen demonſtrare. Pro viribus itaq; laborare non deſtiti, donec opus mihi creditum, omni ſtudio ad ſuum verum candorem redigerem. Caterum nè Salmaticenſis editio hanc noſtram ſuperaret, in hoc etiam tuo iuſſu elaboraui, vt & primo volumini siuè tomo, capitum ſummæ adderentur. Indices præterea longè copioſiores, & quàm plurima præſtiti, quæ tu ipſe videre poteris. Silentio tamen præterire minimè debeo, quòd iccirco facilius fuit ad optatum finem peruenire, propterea q; & quamplurimi mihi fuerunt adiumento. Fuit imprimis admodum R. M. LAVRENTIVS Lauretus Venetus, tunc huius almæ prouinciæ moderator, nunc verò Venetiarum conuentus antiſtes, qui ea qua pollet ingenij præſtantia, doctrinarum omnium cognitione, iudicijq; ſinceritate, multum mecum laborauit, multa reſtituit, multaq; in melius commutauit. Tranſmiſſæ etiam fuerunt mihi quorundam præſtantiſſimorum virorum caſtigationes non paucæ, quas ideo æquo, hilariq; fronte ſuſcepi, vt egregij huius viri monimenta emendatiora ad ſtudioſorum manus peruenire poſſent. Deo itaq; Optimo Max. tibiq; gratias referre debent. S. Theologiæ candidati, quòd poſthac Carmelita noſtro, acerrimo veritatis defenſore, pro conuellendis, deſtruendisq; hæreſibus vti poterunt. Ego verò quoniam pro innumeris erga me collatis beneficijs plurimum tibi debeo, quicquid laboris, vigiliarum, ſtudii, ac diligentiæ in eo adhibui, tibi & patrono, & domino meo clementiſſimo humiliter, & ex animo offero, oblataq; eſſe volo. Tu verò pro tua erga omnes humanitate, ea benignè accipias, mihiq; condones obnixè oro, atq; obteſtor, ſi non omnia ex animi tui ſententia euenisſe cognoſces. Tanta enim eſt in caſtigandis auctoribus difficultas, vt vix etiam ab oculatiſsimo homine cuncta videri poſsint. Vale, & me vt ſoles, ama ac tuere. Venetiis. XVII. Kl. Auguſti, anno redemptionis noſtræ. M. D. LXXI.

EPISTOLA

EPISTOLA SANCTISSIMI PAPÆ MARTINI QVINTI,

Ad dilectum filium Thomam Vualden. ordinis beatæ Mariæ de monte Carmelo, Prouincialem Angliæ & ſacræ Theologiæ Magiſtrum, In qua opus de Sacramentis, probatur & commendatur.

DILECTE filij, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Placuit primò nobis Opus, quod ediderας contra Huſsitas hæreticos: teq; ſuimus hortati, vt id quod reſtabat in materia de Sacramentis ſimili perficeres ſtudio, & diligentia, quod te feciſſe gaudemus, & tuum ſtudium vtile, & ſalutare eccleſiæ commendamus. Recepimus enim nuper de manu dilecti filij Ioannis, ordinis beatæ Mariæ de monte Carmelo, Magiſtri in ſacra pagina, latoris præſentium, volumen ſecundum de Sacramentis, quod per ſolennes viros videri, & examinari fecimus, ſicut primum, quod pariter fuit ab omnibus commendatum. Ex quo deſideramus, vt volumen tertium, de Sacramentalibus, cum illud perfeceris, nobis mittat. Cæterùm, vt damnatas concluſiones Vuiteleff ſecuriùs valeas confutare, mittimus tibi Bullam de damnatione librorum prædicti hæretici. Et cupientes quantum poſſumus erga te propitiare Dei gratiam, pro cuius cauſa laboras, Benedictionem noſtram dedimus tibi, & omnibus fratribus tuæ prouinciæ. Datum Romæ apud ſanctos Apoſtolos ſub anulo Piſcatoris, octauo die Auguſti, Pontificatus noſtri anno decimo.

EXAMINATIO ISTA FIERI COEPIT XV. CALEN. Iulij: & durauit uſque ad decimum Calend. Auguſti, quo die præſentabatur Papæ, præſentibus Cardinalibus Prælatis in conſiſtorio, per commiſſarios, dominum N. præſbyterum Cardinalem ſancti Petri ad Vincula, & dominum Bernardum Epiſcopum Cauallacenſem, Doctorem in Theologia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F. ANG. DE CAMERINO
ORD. EREM. D. AVG.
EXASTICHON.

ECce Thomas iterum cœlo Vualdenſis ab alto
Venit, vt hæreſeos tollat ab orbe chaos.
Nam dum ſcrutatur diuina oracula, verbo
Pandit opes veras, Hæreticosq́, premit.
Ite igitur procul Hæretici procul ite prophani,
Nunc date nunc veſtras infera monſtra manus.

F. T. Bon. D. Aug. Erem. Hendecaſillabum.

Sicut Sol radio micante pellit
Pruinam, ſacra ſic Thomæ Magiſtri
Doctrina Hæreticos fugat malignos,
Qui noſtri inficiunt ouile Chriſti,
Dum taxos ouibus venena præbent.

ELENCVS TITVLORVM ET
CAPITVM, QVAE IN TOTO HOC DE SACRAmentis opere differuntur. Et primò de Sacramentis in generali.

¶DE HAERESIBVS ANTIquorum, & Witcleuiſtarum contra eccleſiæ ſacramenta.

QVOD ex fide Deus concurrit cum miniſtro ad ſacramenta celebranda. Cap.1.f.11
Vnde ſumatur neceſſitas diuini concurſus in miniſterijs celebrandis. Cap.2.f.12
Non ſemper propter peccatum mortale poteſtas conſecrationis ſacramentalis ſuſpenditur in prælato. Cap.3.f.14.
Reſpondetur ad argumentum Witcleff primum, q̃ ſacramentum poteſt conferri, & eſſe ſine effectu gratiæ ſalutaris. Cap.4.f.15
Infidelis ſacerdos non derogat ſacramento. Cap.5.f.16.
Quòd ſacerdos infidelis fide formata, aut alioquin fictus, non minus conficit ſacramentum. Cap.6.f.17.
Quòd celebratio ſacramenti eſt opus ordinati. Cap.7.f.18.
Quòd Deus conficit cum malo miniſtro, ne eccleſia ſeducatur. Cap.8.f.19
Quòd orationes malorum ſacerdotum non faciunt, quin Deus adſit conſecrationibus ſacramentorum. Cap.9.f.20.
Quòd Deus ultra meritum, & dignitatem orantis, audit eum, maximè tradentem diuina. Cap.10.fo.22.
Quòd Chriſtus ſine ſanctitate conſcientiæ ſacerdotis conficit ſacramentum. Cap.11.f.23.
Quòd melius miniſtratur ſacramentum per ſanctum uirum: non tamen creditur in eum, ſed in Chriſtum per eum. Cap.12.f.24
Quòd peccator publicus non minus conficit, quàm occultus. Cap.13.f.26.
Quòd prælati poſſunt conficere, quamuis præſciti. Cap.14.f.27.
Quòd præſciti non neceſſario excluduntur à ſacramentorum fructibus, nec ab eccleſia electorum. Cap.15.f.29.
Quòd præſcitus & à Deo damnatus poteſt eſſe membrum prædeſtinatum eccleſiæ electorum. Cap.16.fo.29.

¶De Sacramento Euchariſtiæ.

Aſcendendum ad tractatum ſacræ Euchariſtiæ, uitando lites Dialecticas quantùm fieri poterit. Cap.17.f.31.
Quomodo Witcleff conceſſit Satanæ mille annos ſolutionis ſuæ contra Chriſtum, & eius euangelium. Cap.18.f.33.
De antiquis hæreſibus Euchariſtiæ, ex quibus Witcleff traxit hæreſim ſuam de hoſtia conſecrata. Cap.19.f.34.
Quid ſit ſacramentum in communi, & quomodo uerſutus Witcleff abſcondit ſuam hæreſim ſub termini conſuetis eccleſiæ. Cap.20.f.36
Venerandum Euchariſtiæ ſacramentum eſt corpus Chriſti naturaliter, & ſanguis, non corpus tropicum: & panis in natura ſecundũ Witcleff. Cap.21.f.37.
Quòd corpus Chriſti ſecundum ſubſtantiam eſt ſacramẽtum & res: compago gratiæ membrorum eſt res, & non ſacramentum: ſed hanc neſcit VVitcleff ibi aſſignare. Cap.22.f.39
Quòd corpus Chriſti eſt Euchariſtiæ ſacramentum ſecundum propriam ſubſtantiam. Cap.23.folio 40.
Quòd hoſtia conſecrata eſt corpus Chriſti ſecundum naturam corporis Chriſti uniti. Cap.24.folio 41.
Quòd hoſtia conſecrata eſt identicè corpus Chriſti, & Deus ſecundum eſſentiam. Cap.25.folio 43.
Quòd hoſtia conſecrata eſt adoranda, & quomodo VVitcleff in hoc loco blaſphemat catholicos, & appellat eos idololatras. Cap.26.f.45
Quòd ſacerdos, cũ celebrat, conficit, & conſecrat corpus Chriſti, & non nudum exterius ſacramentum. Cap.27.f.47
Quòd ſolus presbyter, & omnis talis ritè exequens in forma uerborum Chriſti, conficit corpus Chriſti. Cap.28.f.49.
De efficacia uerborum ſacramentalium, & ſi habeant uim conuertendi eſſentiam rei ſubiectæ. Cap.29.f.51.
Sacramentum altaris, quod eccleſia credit eſſe corpus Chriſti naturaliter: & panem per figuram, VVitcleff

Universidad de Deusto
Biblioteca

cleff peruertit ad oppositа, dicens esse corpus Christi solum figuraliter, & panem per essentiam. Cap. 30. f. 52.
Quòd sacrificium altaris est unum, & non sicut Witcleff dicit, aliud sacrificium, aliud sacramentum. Cap. 31. f. 53.
Quòd oblatio altaris iuxta fidem est una simpliciter in natura. Cap. 32. f. 55
Quòd non sit corpus Christi & sanguis in sacramento tantùm per figuram, sed secundum carnis substantiam, & naturam. Cap. 33. f. 57
Quòd hostia consecrata Witcleff non penitus differt ab hostia ueteris legis, & iudaica: quæ per mortem Christi penitus est sublata. Cap. 34. f. 59.
Quòd non remanet panis materialis in eucharistia, consecratione peracta. Cap. 35. f. 61
Ad argumenta Witcleff per scripturam euangelij, q hostia consecrata est panis in natura. Cap. 36. f. 63.
Ad secundum argumentum Witcleff per scripturam Apostoli. 1. ad Corinth. 4. Panis quem frangimus. Cap. 37. f. 65.
Ad tertium argumentum Witcleff, Panem nostrũ quotidianum da nobis hodie. Cap. 38. f. 67
Ad quartum argumentũ Witcleff, quomodo Apostoli cognouerunt eum in fractione panis. Cap. 39 f. 68.
Ad quintum argumentum Witcleff de sanctis doctoribus commemorantibus panem. Cap. 40. f. 69.
Ad sextum argumentum Witcleff, quomodo cantus & orationes ecclesiæ commemorant panem. Ca. 41 f. 71.
Ad septimum argumentum de Papa, & Romana curia, quomodo concedunt panem esse corpus Christi. Cap. 42. f. 72.
Ad hoc, quod Witcleff dicit, modernam Romanam ecclesiam ecclesiæ priori sub Nicolao esse contrariam Cap. 43. f. 73.
Ad argumentum Witcleff pro pane materiali sumptum ex uulgo. Cap. 44. f. 75
Ad argumentum Witcleff sumptum ex testimonio corporalium sensuum. Cap. 45. f. 78
Ad argumentum Witcleff de brutis & muribus, q non cognoscunt hostiam consecratam. Cap. 46. f. 79.
Ad argumentum Witcleff sumptum ex auctore suo erroneo de diuinis officijs. Cap. 47. f. 80
Ad sophisma VVitcleff, iste panis est corpus Christi ergo est, & manet corpus Christi. Cap. 48. folio 82.
Quid demonstretur pronomine demonstratiuo, hoc, in propositione sacramentali. Cap. 49. f. 83
Quòd species sensibilis sacramenti modo quodam, sed abusiuè, uocatur corpus Christi. Cap. 50. f. 85
Quòd sit uisibilis forma panis, & quid hoc uisibile sacramentum. Cap. 51. f. 86
Ad quæstionem intricatoriam VVitcleff, Vtrum illud album & rotundum uisum ibi oculo corporali, sit uerum corpus Christi. Cap. 52. f. 87
Quòd corpus Christi corporaliter nidetur in sacramento, sed sacramentaliter, non naturaliter. Ca. 53 f. 88.
Ad auctoritates VVitcleff contra uisionem corporis Christi in sacramento. Cap. 54. f. 90
Ad rationes VVitcleff, quas colligit à natura. Cap. 55. f. 92.
Quòd necessarium est illam partem tenere de uisibilitate corporis Christi, ut simus conformes canonibus prouidentibus hoc modo contra hæreses. Cap. 56. f. 94.
Quòd corpus Christi comeditur in altari corporaliter in natura carnis, & corporaliter comeditur in sacramento. Cap. 57. f. 96
Quòd caro Christi est spiritualis, & tamen carnaliter modo carnis, et corporaliter comeditur in sacramento. Cap. 58. f. 98
Quòd VVitcleff non saluatur in glossa sua logicali, q corpus Christi est ibi corporaliter, id est, per modũ corporis. Cap. 59. f. 99
Quòd non mures, & bruta, sed peccatores, & præsciti uerè corporaliter manducant corpus Christi in sacramento. Cap. 70. f. 101
Contra blasphemiam VVitcleff, qua concedit cum Rabano Maguntiensi, & Heribaldo Altisiodorensi corpus Domini in sacramento esse cibum digerendum in humanam carnem. Cap. 61. folio 103.
Quod nullus cibus penitus est eucharistiæ sacramentum, seceßui, uel corruptioni obnoxius. Cap. 72. f. 105.
Quod VVitcleff detestanda plura concedit de sacramento eucharistiæ, quæ item ipse dolosè & mendosè imponit catholicis. Cap. 63. f. 107
De conuersione panis secundum substantiam suam, & quibusnam opinio impanantium foret grata. Cap. 74. f. 109.
Contra impanantes corpus Christi, & fiunt rationes Cap. 75. f. 110.
Quod uia impanantium est pluribus difficultatibus intricata, & uia ecclesiæ est magis plana. Cap. 76. f. 112.
Quòd panis transubstantiatur in corpus Christi secundum suam essentiam utrobique contra tam impanantes quàm tropicantes. Cap. 77. f. 113
Quod in conuersione ista percelebri non est admbilatio, uel destructio materiæ præiacentis. Cap. 78. f. 115.
Quod materia prima panis non destruitur, sed per trã substantiationem Christi perficitur, & transit in melius. Cap. 79. f. 118
Qualiter VVitcleff sophisticat de conuersione & transubstantiatione, sed quæ est transubstantialis cõuersio

sio secundum fidem ecclesiæ. Cap. 70. f. 119.
Quòd uidetur aliquantum propinquum transubstantiationis exemplum de cibo, quem post resurrectionem Christus accepit. Cap. 71. f. 121
Quomodo corpus Christi secundum suam essentiam multiplicatur ad loca distantia, non continua. Cap. 72. f. 122.
Quòd corpus Christi coexistenter potest adesse alteri corpori in eodem situ totum, & hoc contra uiam penetrationis Witcleff, & Atomos. Cap. 73. f. 124.
Qualiter Witcleff improperat ecclesiæ pro uocabulis transubstantiationis, & accidentis sine subiecto, dicens, quòd olim non erat de fide. Cap. 74. f. 125.
De uocabulis ab ecclesia usitatis, quæ scripturæ sanctæ non continent. Cap. 75. f. 127
Quòd determinatio Innocentij, & ecclesiæ de accidẽte sine subiecto suo, non est contra omnes philosophos Cap. 76. f. 129.
Quòd determinatio accidentis sine subiecto, est consone sanctis de millenario Christi. Cap. 77. f. 130.
De quidditate, & essentia accidentis, & quomõ Witcleff renouat errorem Parmenidis, & Anaxagoræ Cap. 78. f. 132.
Ad argumenta Witcleff contra accidens sine subiecto Cap. 79. f. 134.
Ad Auctoritates Augustini contra accidens sine subiecto. Cap 80. f. 135
Quòd Witcleff per tres glossas generales corrumpit omnium antiquorum & citeriorum patrum sententias orthodoxas. Cap. 81. f. 136
Contra glossas Witcleff, q Anselmus, & Hugo non concesserunt accidens sine subiecto. Cap. 82. folio. 138.
Quòd Lincolniensis secundùm glossam VVitcleff non intellexit accidens sine subiecto. Cap. 83. folio 140.
Quòd figura non debet cum rei ueritate coextendi; & per hoc figuraliter solum corpus Christi non est uerè, uel realiter corpus Christi. Cap. 84. folio 142.
Quòd solum figuraliter tale, nõ est uerum & realiter tale. Cap. 85. f. 143
Quòd figuræ scripturæ sacræ non sunt liberè extendẽdæ sine euidente necessitate & auctoritate, maximè ubi uergit in dispendium ueritatis extensio figuralis. Cap. 86. f. 145
De instantia VVitcleuistarum Pragẽsium pro communione plebis in utraq; specie: ubi de hæresibus in cõmunicando. Cap. 87. f. 146
Quòd modus quem obseruat ecclesia, est magis conueniens scripturis sanctis. Cap. 88. f. 147
Quòd ex congruentia scripturarum participantium ordo cedit ordini consummantium solennitatem ritus, non rei. Cap. 89. f. 149.
Ad auctoritatem euangelij, Bibite ex hoc omnes quod hæc obseruantia non fuit tàm uniuersalis antiquitus, sicut sonat eis. Cap. 90. f. 150
Ad auctoritatem euangelij, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem. Cap. 91. f. 151.
De modo bibendi Christi sanguinem re non uisibili specie, & sic ad auctoritates canonis Gregorij, Augustini, Hieronymi, Gelasij, Zosimi. Cap. 92. f. 153
Ad auctoritates Ambrosij de sacramentis, VValerani de officijs, & Paschasij. Cap. 93. f. 154
Ad sanctum Thomam, Albertum, Innocentium, Lyrã cum de Halis, Bonauenturam, Fischatre, & Notingam. Cap. 94. f. 155
Quod eucharistia est super cætera sacramenta præcellens & singulariter dicta communio. Cap. 95. f. 157.

¶De Sacramento Baptismi.

DE sacramento baptismi in aqua, quod requiritur ad salutem, & de hæresibus in hac materia. Ca. 96. f. 152.
Quod baptismus flaminis absolutè non sufficit excluso baptismo flaminis ad salutem. Cap. 97. folio 161.
Quod sacramentum baptismi continet gratiam sancti spiritus in quocunque. Cap. 98. f. 162
Quod paruuli ad baptizandum delati, si præueniantur morte, peribunt. Cap. 99. f. 164
Quod Augustinus multiplici auctoritate, non tamen reputat, sed definit paruulos quoslibet perituros qui non sacramentaliter baptizantur. Cap. 100. f. 165.
Qualiter Witcleff peruertit textum euangelij, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu. & quibus erroribus se immergit. Cap. 101. f. 167
Quod uerbum Christi ad Nicodemum intendit aquam sensibilem. Cap. 102. f. 168
Quod uisibili sacramento baptismi est sanctus homo quilibet abluendus, in quo qui credit, est sine dubitatione saluandus, qui uero non, condemnandus. Cap. 103. f. 169.
Ad argumentum de martyrio, quo quis posset saluari ante baptismum. Cap. 104. f. 171
Quod nudum martyrium sine instinctu spiritus sancti ad baptismũ, nec aliqua sanctificatio sancti spiritus baptismum præueniens, sine eo non sufficit ad salutem. Cap. 105. f. 173
Quæ causa præcipua, ut infans moriatur, & pereat ante regenerationem per aquam. Cap. 106. f. 174
Quod prætermissa necessitate euangelij pro percipiendo baptismo VVitcleff assignat necessitatem absolutam erroneam omnium futurorum. Cap. 107. f. 176.
Quod baptismus aquæ tollit omne delictum mortale & ueniа-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ueniale, etiam omissionis quodcunque, induens perfectè nouum hominem, qui secundùm Deũ creatus est. Cap.108.f.178
Quòd est aliquis character baptismalis, confirmationis, & ordinis, ut docet ecclesia. & ubi hoc fundatur. Cap.109.f.179.
Qui est fructus talis characteris sacramenti Ca.110 f.181.

¶De Sacramento confirmationis.

DE sacramento confirmationis quomodo sit de necessitate salutis, & qualiter regulariter ministretur. Cap.111.f.183
Quòd sacramento confirmationis regulariter confertur spiritussanctus. Cap.112.f.184
Qualiter Christus chrismate unctus, & fideles ex eo Christiani chrismate uncti. Cap.113.f.185
Quòd solis episcopis licet chrismate ungere baptizatos sacramento confirmationis & ibi qualiter erraverit Armacanus. Cap.114.f.187
Ad argumentum Armacani de Anania, q̃ non cõtulit Paulo spiritumsanctum confirmando per primam impositionem manuum suarum. Cap.115.f.189

¶De Sacramento Ordinis.

DE sacramento ordinis quinque pertiti, & q̃ à primæuis ecclesiæ fuerunt plures duobus ordinibus Christi ecclesiæ designati. Ca.116.f.191
Quòd tempore apostoli distinctio fuit episcopi à simplici sacerdote. Cap.117.f.193
Quõd non fuit quis eo in gradu & ordine ecclesiastico altior, quo humilior, & ecclesiæ seruitiuior, sed ab electione, & institutione primæua ecclesiæ erat differentia graduum & honorum. Ca.118.f.195
Quod gradualis distantiã episcoporum inter se, et aliorum sacerdotum & ordinum ab apostolorum tẽporibus sit inuenta. Cap.119.f.197
Ad calumnias Witeleff in prælatos & clericos, quos uocat Cæsareos à Cæsare Constantino, quodque ipse, & sequaces eius sunt multo magis Cæsarei à Cæsare Iuliano. Cap.120.f.198
Contra VVitcleff dicitantem, q̃ multitudo cleri est onerosa, & infundata in lege Christi. Ideo minuenda esset, & ab eo purganda ecclesia. Cap.121. folio 200.
Quod sensibili uocatione, & manus impositione episcopi promoueri debeant ordinati. Cap. 122. folio 202.
Contra Witcleff improbantem ordinationes episcoporum per episcopos, nolentemque, q̃ interna spiratione Dei clerici insensibiliter ordimentur. Ca.123 f.204.
De prælatis præscitis perpetuo suspensis ab officio ordinandi iuxta VVitcleff, qualiter sentiendum, & loquendum. Cap.124.f.206
Quod gratia prædestinationis nõ est dicenda de ecclesiastico more: sed q̃ nõ prædestinati uerè conficiunt uera sacramenta ministrant. Cap.125.f.206
Quod iudicati à Deo secundum præscientiam sic uera sacramenta dispẽsant, sicut ab ecclesia iudicati per sententiam. Cap.126.f.208
Ad literas testimoniales episcoporum pro clericis ordinandis. Cap.127.f.210
Vbi displicet VVitcleff generalis continentia clericorum. Cap.128.f.211
Vbi fundatur necessitas continentiæ clericalis expressæ in scriptura sacra, & a primæuis ecclesiæ obseruatæ. Cap.129.f.212

¶De Sacramento Coniugii, seu Matrimonii.

CONiugium quid sit, & q̃ non includat de necessitate sacramenti copulam carnalem ad propagationem prolis. Cap.130.f.214
Quod inter steriles uel sanctè continentes absque omni spe sobolis est uerum coniugium. Cap.131. fo.215.
Quod coniugium celebrandum est in signis sensibilibus, & uerbis simplicibus de præsenti. Cap.132 f.216.
De uarijs signis, & ritibus, sub quibus est celebrandũ coniugium cum benedictione sacerdotis in ecclesia. Cap.133.f.218.
De illicitis, & licitis coniugijs, & quæ sint hæcet illa. Cap.134.f.220.

¶De Sacramento Pœnitentiæ.

DE pœnitentia: & confessione sacramentali, qualiter sit in antiqua lege fundata. Ca.135. f.222.
Qualiter confessio ecclesiæ fundetur ex facto Danielis & sociorum, & sic usque ad baptizatos à Ioanne. Cap.136.f.223.
Confessionis ecclesiasticæ necessitas regularis fundatur in ritibus, & uaticiniis legis antiquæ. Ca.137. f.224.
Confessio uocalis ecclesiæ qualiter in noua lege fundatur. Cap.138.f.226.
Obiectio VVitcleff ex Armacano, & refellitur sententia Armacani. Cap.139.f.227
Quòd Christus non minus præcepit confitendum, quamuis apostolis nõ expressit, sed magis consuetudinem roborauit antiquam, quia eam irritari non iussit, sed suppleuit in ea, quod defuit. Cap.140 f.228.
Qualiter in antiqua ecclesia ad confitendum uocaliter erant astricti fideles, non tãtum Latini, sed Græci. Cap.141.f.229
Pro auctoritate illa euangelica: Ite, ostẽdite uos sacerdotibus. Ca.142.f.230
Pro processu euangelico de suscitatione Lazari per dominum Iesum: & solutione per discipulos. Ca.143. f.232.
Quòd absolutio sacramentalis commissa sacerdoti diuinitus præcedit sententiam absolutionis cæli. Cap.144.f.234.
Quòd claues ecclesiæ sunt scientia, & potestas authentica dimittendi peccata uice Christi. Cap.145 f.236.
Alia positio de clauibus, & dimissione peccatorum. Cap.146.f.238.
De trina blasphemia Witcleff contra confessionem ecclesiæ pro manuum impositione ampla potestate papæ, & sacerdotum multiplici ambitione. Cap.147. f.241.
Pro constitutione Innocentij de confitendo semel in anno cuncta peccata. Cap.148.f.243
De reseruationibus casuum ad prælatos maiores, & de publicis pœnitentijs peccatorum. Cap.149. f.245.
Ad tres cauillationes Witcleff contra confessionem sacramentalem, pro ignorantia proportionis pœnæ ad culpam, de minoritate scientiæ sacerdotis, & incertitudine confitentis. Cap.150.f.247
Ad cauillationes duas Witcleff contra confessionem sacramentalem: pro ignorantia sacerdotis de recidiuatione confessi, & incertitudine clauium. Ca. 151 f.248.
Respondetur ad tres accusationes Witcleff contra catholicos confessores: de leuitate nimia, de seueritate, & quia confessos non produnt. Cap.152.f.250
Quòd Deus est pronior ad præmiandum iustos, uel ad parcendum pœnitentibus, quàm ad puniendum iniquos. Cap.153.f.251

De peccatomortali, & ueniali, & de eisdẽ in scripturis. Cap.154.f.253
Quòd peccatum mortale, & ueniale distinguuntur in scripturis per iudicium uoluntatis humanæ, non ex præscientiæ, uel prædestinationis abyssso. Cap.155. f.254.
Quòd differentia peccatorum mortalium, & uenialium bene sumitur per actus extrinsecos, & de difficultate separandi, & cognoscendi, q̃ insunt. Cap. 156.f.256.
De discreta cognitione grauitatum peccaminum ex legibus scripturarum. Cap.157.f.258
Contra hæresim Witcleff asserentis solum peccatum finalis impœnitentiæ esse simpliciter & propriè mortale peccatum. Cap.158.f.260.
Peccatum mortale est dignum perenni supplicio, quamuis is qui peccat fructuosè pœniteat post peccatum Cap.159.f.261.
Quòd non est charitas talis in omni prædestinato uiante, quæ non potest excidere. Nec peccatum præsciti perpetuum, de quo non potest finaliter pœnitere. Cap 160.f.263.
Non est gratia prædestinationis in prædestinato, quousq; uocatus iustificetur bonis operibus, uel ecclesiæ sacramentis: nec peccatũ præsciti, de quo non potest, uel potuit esse contritus. Cap.161.f.264
Quòd charitas prædestinati est mortua per peccatum mortale, & eius gratia per peccatum extincta. Cap.162.f.265.

¶De Sacramento unctionis extremæ.

SAcramentum unctionis extremæ est à Christo, & apostolis institutũ, ut sit infirmis fidelibus remedium geminum. Cap.163.f.268
Epilogus huius libri de Sacramentis. Cap.164.f.269.
Peroratio, & operis dedicatio. f.271

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX LOCVPLETISSIMVS

OMNIVM, QVAE IN HOC REVERENDI PATRIS FRATRIS THOMAE WALDEN.

Theologi præstantissimi uolumine de Sacramentis aduersus Vvitcleuistarum, & Husitarum hæreses continentur, iuxta ordinem Alphabeticum accuratè digestus.

A

Absolutio sacramentalis sacerdoti diuinitùs commissa, q̃ præcedat sententiam absolutionis cœli contra Witcleff ostenditur. f.234.c.3.nu.1.

Absolutionis officium, q̃ ordini sacerdotum sit appropriatum, & quomodo hæresis hanc sibi potestatem uendicare non possit, ex Ambrosio ostenditur f. 28.col.2.nu.5.

Absolutionis forma, & quorundam audacia in modo absoluendi ab auctore notatur. f.258.col.1.nu.4.

Accidens, q̃ debeat intelligi res, aut entitas alia à substantia, quasi esset substantiæ indumentũ, probatur contra Witcleff. f.132.col.nu.4

Accidens non omne deterius omni substantia. f.107.col.1.nu 7.

Accidens posse esse sine subiecto, quòd non sit contra omnes philosophos, ostenditur. f.139.col.1.nu.1.

Accidentia in sacramento seipsis subsistunt. f.128.col.4.

Accidentia cur in sacramento remaneant f.88 col.3.

Accidentia quomodo sola nutriant. f.105.col.1.num.3.

Accidentis sine subiecto determinatio, q̃ sit sanctis de millenario Christi consona, ostenditur. & quid primò dicat de hoc Basilius. f.130.col.3.n.1

Acolytatus ordo, q̃ tempore S. Pauli fulserit in Onesimo. f.191.col.2.nu.10.

Aduersarij catholicæ ecclesiæ quomodo dederint occasionem dignoscendi ueritatem. f.128.col.2.

Aeneum mare ante fores templi ad abluendas ingredientium manus. &c. f.224.col 3.n.3.

Aenigmatica idolorum. f.4.co.2

Affectiones tres humani corporis. f.267.col.1

Aeriani hæretici unde dicti. & quomodo hos sequitur Witcleff non distinguens episcopum à simplici sacerdote. f.193.col.4.nu.1

Alberti de Padua dictum, quare non ministretur populis sanguis Christi, q̃ sit contra Witcleuistas. f.155.col.4.nu.3.

Album, & rotundum uisum oculo corporali in sacramento, q̃ non sit uerum corpus Christi, probatur. f.87.col.2.nu.1

Alexander Papa quid de Eucharistia dicat. f.157 col.3.nu.5.

Alexandrinorum ciuium confessio, cùm crucis character in templo Serapidis diuinitus apparuisset. fol.224.col.3.nu.2.

Aliena non imputantur Witc. f.4.col.3

Aliud est peccare mortaliter, aliud ad mortem. f.268.col.1.

Altaris in sacramento sicut & in sacramentis cæteris quòd tria soleant ponderari, & quæ sint, & plura ibi de Eucharistia contra Witcleff. f.39. colum.1.num.1.

Ambrosii contra Nouatianos dictum, q̃ sacerdotes sibi à domino uendicent ius dimittendi peccata in foro pœnitentiæ sicut, & in baptismo. f.236.col.1 nu.2.

Ambrosii dictum, Quod panis fuit iam corpus Christi est, quòd sit ueerissimum, & multa ibi ex Ambrosio, Damasceno, & Anselmo. f.69.col.3 nu.6

Ambrosius quid de conuersione panis in corpus Christi dicat, contra Witcleff adducitur. f.113.col.2.num.1.

Ambrosius, quod in usu habeat, more patrum ecclesiæ ueritatem a figura distinguere, ostenditur. f.145.col.1.nu.2

Ambrosius quid dicat super illud Ioannis in Canonica. Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt f.168.col.2 nu.4.

Ambrosius quid de Constãtini sanctitate dicat f.198 col.3.nu.6.

Ambrosius quid de Petri ablutione dicat. f.169.col.3.nu.6.

Anastasii Papæ rescriptum ad Anastasiũ Imperatorẽ pro ministratione sacramẽtorum per Achacium hæreticum. f.23.col.3.nu.5

Angelus non assumit corpus in unitatem suppositi. f.96.col.2.

Angeli non habent auctoritatem consecrandi. f.49.col.3.

Angeli suscipiunt corpora tantum ad officium. f.111 col.3.

Angeli quomodo assistant, quando Christus in altari immolatur. f.49.col.2.nu.4

Angeli, quod oculis carnis uisi fuerint, ostenditur. f.88.col.4.nu.2.

Angeli quatenus animalia à Gregorio dicti. f.94.col.3.nu.9.

Animum in corpus conuerti posse. f.115.col.4.n.4.

Anima signatur in sanguine. f.153.co.2

Anima cur uentus appelletur. f.145.co.2

Anselmus quid de Christi carne dicat, & qualiter in mysterijs sit consideranda, & quid item Damascenus. f.96.col.3.nu.3

Antichristinũ q̃ non sit sacramentum, quod sensus gustus, aut tactus confunderet, contra Witcleff. f.78 col.2.nu.5.

Antonius primus Eremita, ad quem Constantinus litteras miserit, ut pro se, ac pro liberis suis domino supplicaret. f.198.col.3.nu.8

Apostolus, q̃ non dixerit corpus Christi panem Witcleff, ostenditur. f 85.col.1.nu.4

Apostolus quomodo per actus extrinsecos peccatorũ species desinierit. f.256.col.1.nu.2

Apostoli an transtulerint montes. f. 27.col.3

Apostoli quod primo in die resurrectionis acceperũt Sancti spiritus gratiã, qua cũcta dimitterent peccata, non autem ut facerent signa, ex Chrysostomo. f.227.col.1.nu.2.

Apostoli, quòd formam sensibilis ordinationis à magistro suo Christo acceperãt. Et quomodo Paulus instruat Timotheum, & plenam det ordinandi regulam. f.204.col.1.nu.3.

Aquæ ex antiquo more ecclesiæ quare ad quẽlibet baptizandum de nouo sanctificentur. f.162.c.4.n.3.

Aquæ de petra fluxio ad Moysis tactum, q̃ nõ fuerit tropica, uel figuralis. Et multa alia ibi adducũtur cõtra tropos Witcleff, & figuras. f.113.co.3.n.5.

Aquæ elementari nostri baptismatis quomodo coniunxit Christus uirtutem sui sanguinis, & gratiam spiritus. f 168.col.2.nu.3.

Aquarum separatio ad Moysis uirgæ eleuationem, atque mutatio, q̃ non fuerit tropica. f.113.c.2.n.4.

Aratoris poetæ dictum de pudicitia Pontificum. &c. f.212.col.4.nu.5.

Arianorum crudelitas, et sæuitia ex Cassiodoro. f.7. col.2.nu.6.

Arij perfidum facinus. f.9.col.1.nu.2

Armacani error circa sacramentum confirmationis, dicentis baptizãtem non episcopum posse confirmare. Et quomodo Dionysius, quem ducit in testem, sit contra eum ostenditur. f.187.col.3.nu.2.

Armacanus, qui dicit Ananiam per manus impositionem confirmasse Paulum, & ob id arguit inferiores episcopos posse confirmare, confutatur f.189.col.3.nu.1.

Armeniorum hæresis circa Eucarestiæ sacramẽtum, recitatur. f.52.col.2.nu.1.

Armeniorum error communicantium pueros suos continenter post baptismum. f.151.col.4.nu.2.

Armeniorum errores circa baptismum recensentur. Et quomodo ungant chrismate baptizatum, confirmationis tamen sacramentum expressè renuant f.187 co.3.nu.1.

Armis suis ingulandus esi hostis. f.32.col.2

Armonia quid f.86.col.3.

Arra quid f.180.col.2.

Artemonis hæretici Samosateusium hæreticorum capitis hæresis, scilicet, quod Saluator purus homo & absque Deo fuerit, quomodo antiquitus ab ipsis apostolis traditum esse mentiuntur f.1 col.2.nu.3.

Articulũ fidei omnem lucidiorem factum posi resultationem hæreticam, & contradictiones catholicas ostenditur. f.127.col.3.nu.2.

Assumptio Christi. f.24.col.1.

Aues in arboribus natæ f.112.col.1.nu.2.

Augustini laus f.91.col.3.& 205.col.3

Augustini distinctio de gratia sacramenti, & de sacramento gratiæ. f.162 col.4.nu.7.

Augustini canones cum frangitur, & quia passus. &c. quomodo debeant intelligi. f.153.col.1.nu.3.

Augustini multiplices auctoritates aduersus Witcleff adducuntur, quibus non tantùm reputat, sed definit parulos quoscunq; perituros qui non sacramentaliter baptizantur f.165.col3.nu.1

Augustini responsio aduersus Pelagianos arguẽtes natũ ex baptizatis paruulũ nõ oportere baptizari. Et de multiplici spiritussancti sanctificatione, quæ sola sine baptismo non sufficiat ad salutem. f.173.col.1.n.2.

Augustini de prædestinatione ad fideles instructio. f.208.col.2.nu.4.

Augustini norma de tractatibus scripturarum tenendis & cauendis. f.109.col.1.nu.6.

Augustini ad argumenta Petiliani (dicentis, quod mi uistri sãctitas simpliciter requiratur ad Dei præsentiam in sacramentis) responsio. f.23.col.3.nu.4.

Augustini responsio ad argumentũ ueterani cuiusdã hæretici. Et quid de baptismo dicat ibi. f.164.col.1 nu.2.

Augustini plana fidei ecclesiæ determinatio de paruulis non baptizatis. f.164.col.2.nu.5.

Augustinus quid contra necessitates absolutas Witcleff dicat. f.208.col.2.nu.2.

Augustinus quid de continentia clericorum dicat. Et quam mundi debeant esse. Et quomodo non liceat eis habere uxores. f.211 col.2.nu.4.

Augustinus quid de Daniele, & eius confessione refert. f.223.col.3.nu.4

Augustinus quid de fide Cypriani in baptismo dicat. f.223.col.3.nu.6.

Augustinus & Rabanus quid de corpore Christi dicant. f.40.col.2.nu.4

Augustinus, quomodo in his, quæ ad sacramenti confectionem attinent, uulneret Witcleff in multis, demonstratur. f.47.col.3.nu.5

Augustinus, quod non perpendat panem mucidum Wit-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Witcleff,& typicam carnem in sacramento. f.69. col.3.nu.5.
Augustinus quid dica: aduersus hæreticos, qui Christianorum tirilent imperitiam. f.75.col.4.nu.9.
Augustinus à Lanfranco laudatur.& plura ibi de uisione corporis Christi in sacramento contra Witcleff,ex Augustino,& alijs. f.90.col.3 nu.3
Augustinus quid de primæua luce sentiat, & an uelit idem cum Basilio fuisse,scilicet,accidens sine subiecto.&c. f.130.col.3.nu.4
Augustinus quid de claubis regni cælorũ, quas Christus dedit ecclesiæ,dicat. f.236.col.2.nu.4.
Augustinus quid de peccato & crimine dicat.& quomodo nemo in hac uita sine peccato inuenitur. f.243.col.1.nu.4.
Augustinus quid de ecclesia disserat.& plura ibi de ecclesiæ fide. f.260.col.4.nu.5
Aug.quid de stupore sanitate,& immortalitate homi nis dicat. f.265.col.4.nu.5
Auctor cur in hoc libro initium non sumpsit à sacramento baptismi. f.159.col.2.
Auctoris oratio. f.159.col.1
Auctoris innocatio in principio operis, atque eiusdẽ culpæ deprecatio. f.10.col.1.nu.1
Auctoris consequẽtia exemplaris aduersus Witcleff f.71.col.1.nu.3.
Auctoris ad Witcleuistas, & Hussitas allocutio. f.269.col 4.nu.4.
Auctor inuehitur in Witcleff,tanquam omnium hæresiarcharum proteruiorem,& improbum.&c. ad cõcitandum animos orthodoxos. f.31.col.3.nu.2
Auctor erroneus de diuinis officijs,unde sumpsisse dixit Witcleff argumentum q Eucharistiæ sacramentum non sit corpus Christi secundum substantiam, quomodo non sit Ambrosius,ostenditur,sed Anselmi contemporaneus. f.80.col.4.nu.1.
Auctor de officijs qui sit. f.154.col.3.nu.3.
Auctor quid dicat de sophistico casu Witcleff de præscito,q in illo casu ponitur,in quo non potest beatitudinem promereri.& quomodo hoc sit sæuius, quã quod Pelagius intulerit. f.206.col.1.nu. 2.
Auctor in Viennam missus,quid de Iudæorum confessione audierit. f.224.col.4.nu.7
Auctoritas uulgi. f.75.col.4

B

Baptisma quòd det omnium indulgentiam peccatorum,& auferat peccata,non radat.f.178.co.1 nu.2.
Baptisma quid ex Gregorio. f.169.col.2.nu.4
Baptismalis iustitia quæ dicatur.& plura de hoc ibi. f.169.col.3.nu.5.
Baptismatis Christi figura,mare rubrum.f.168.col.2 nu.2.
Baptismatis sanctitatem,quòd uel bonum, uel malum hominis meritum non augeat, nec minuat. f.162. col.4.nu.2.
Baptismi sacramento uisibili, q etiam sanctus homo quilibet sit abluendus,contra Witcleff. & quid de hoc dicat Augustinus. f.169.col.2.nu.3
Baptismi plura genera recensentur ex Gregorio Nazianzeno,& Cassiodoro. f.171.col.3.nu.4
Baptismi tres superexcedentes seipsos in ordine, ex Gregorio Naziazeno recensentur. f.162.col.4. nu.1.
Baptismum q non amittat,neque ius dandi,qui ab ecclesia recedit. f.182.col.1.nu.6
Baptismus quòd sit sacramentum necessitatis. f.160. col.2.nu.5.
Baptismus flaminis,q absolutè non sufficiat ad salutem, excluso baptismo fluminis, contra Witcleff ostenditur. f.161.col.1.nu.1
Baptismus Vuitcleff insensibilis,q non sufficiat ad salutem.& plura de hoc ibi. f.161.col.1.nu.3
Baptizare q non liceat laico extra necessitatem. f.18. col.3.nu.7.
Baptizare,quòd non sit opus laicale,quanuis baptizaret laicus,contra Vuitcleff. f.202.col.1.n.6
Beda quid de hæreticorum pertinacia dicat.f.8.col.2. nu.3.
Bedæ dictum de cõcursu Dei cum hominibus in causalitatibus gratiarum. f.236.col.2.n.3
Benedictio nubẽtium sacerdotalis in ecclesia unde traxerit ortum.& quid de illa decernant Cyricius,& Calixtus Papæ. & plura alia de ritibus nuptialibus. f.218.col.4.nu.3
Bernardus inuehitur cõtra eos qui dicunt,charitatem semel acceptam non posse remitti.f.265.c.4.n.2.
Berengarij Vuitcleff magni magistri fraus.f.9.col.1. num.5.
Berengarij processus,q per septem Pontificum tempora durauerit.& quid de hoc dicant Lanfrancus,et Guimundus. f.73.col.2.nu.2
Berengarii fraus. f.10.co.3
Berengarius quomodo temera fronte redarguit Humbertũ,Paschasium,& Lanfrancum,eò q non auderent errare cum ipso,& dicere panẽ supereße post consecrationem.& quid Vuitcleff.f.72.col.1.n.3
Berengarius q nõ fuerit consentaneus,sed contrarius decreto Nicolai Papæ,& Synodi ostenditur. f.72.col.1.nu.5.
Bestiæ brutæ,q nec spiritualiter,nec corporaliter comedant sacramentum solenne sacræ eucharistiæ, q solum pro suo sacramento fideles adorant, contra Vuitcleff,& Berengarium eius magistrum ostenditur. f.101.col.1.nu.1
Blasphemia Witcleff contra confessionem ecclesiæ pro manuum impositione sanctorum Hieronymi, Chrysostomi,Ambrosij & Cypriani auctoritatibus diluitur. f.241.col.1.nu.1
Blasphemia Witcleff pro ampla Papæ potestate. & ad eam ex Augustino responsio. f.241.col.1.n.2
Blasphemia Witcleff contra Christi ecclesiam pro lege confessionis de multiplici sacerdotum ambitione. & plura ibi contra eam ex Ambrosio,& Gregorio adducuntur. f.241.col.1.nu.3.
Boemorum hæresis narratur. f.7.col.2.nu.3
Boemorum sæuitia recensetur. f.8.col.2.nu.4
Boni perseuerantia quomodo in primo homine nõ manserit.& quare.& plura ibi contra Vuitcleff ex augustino adducuntur. f.263.col.2.nu.3

C

Cælestij Pelagij hæretici socij fraus.f.9.co.1.n.3
Cæsarum priscorum imperia.& quantum differant ab Antistitibus. f.195.co.3.n.4
Calixtus uixit anno D.217. f.220.col.1
Calixti decretum,ne consanguineorum coniunctiones fiant,recensetur. f.220.col.3.nu.5
Canon pro sacramanto Eucharistiæ recensetur.f.37. col.4.nu.3.
Canon apostolorum,quòd Episcopi peregrini,presbyteri,aut diaconi sine commendatitijs non susciperentur literis. f.210.col.1.nu.4
Caro Christi in sacramento quare non uideatur. Et quomodo in sacramento conseruatur species panis, & uini,secundũ Theophilum:panis autem & uinũ conuertuntur in ueritatem carnis,& sanguinis, cõtra VVitcleff. f.52.col.2.nu.4
Caro cur sola nominetur ibi,uerbum caro factum est. f.68.col.3.nu.5.
Caro quid.& quomodo sumatur ibi,Iam non nouimus Christum secundum carnem.secundum Augustinũ. f.96.col.3.nu.1.
Caro Christi post resurrectionem quomodo spiritualis erat,& est,nec tamen spiritus erat,uel est, sed corpus. f.98.col.3.n.2
Carthaginẽsis concilij decretum aduersus pelagianos hæreticos,promittentes paruulos,etiamsi non baptizentur,habituros uitam æternam.f.164.col.2. num.3.
Cassiodorus quid sub auctoritate Sozomeni de antiqua confitendi consuetudine referat. f.243.col.1 nu.7.
Casuum reseruationes ad prælatos maiores contra VVitcleff,in honorem Dei fieri,& ultionem criminis,ostenditur. f.245.col.1.nu.1
Casuum reseruationis in delictis causa ad primam sedem,quæ sit. f.245.col.1.nu.3
Cathari hæretici,unde dicti. f.243.col.1.nu.2.
Catharorum hæreticorum VVitcleff patrum error septimus recensetur. f.47.col.3 nu.3
Cauillatio VVitcleff contra confessionem sacramentalem pro incertitudine clauium.& quid contra hãc ex Augustino auctor referat. fo.248.colum.4. nume.2.
Causæ tres concedendi angelum esse uisibilem, non sic corpus Christi,ab VVitcleff assignatæ, improbantur. f.94.col.3.nu.∞
ertandum quod non sit multum pro nomine, cum de re constet,ex Augustino ostenditur. & multa ibi contra Witcleff,qui uocabulo argutias,& huiusmodi utitur. f.126.col.1.nu.4.
Character quid. f.179.col.3.nu.1.
Character,seu signaculum Dei sanctum,quòd ex pacto hominis cum Deo detur homini baptizato. & ad quid.& de signaculis,& characteribus triplici sacramenti ex apostolo. f.179.col.3.nu.2
Character,uel signum quanuis sit gratia spiritussancti in baptismo,uel alio sacramento percepta, quòd tamen non sit res sacramenti,quæ sumentem faciat Deo gratum. f.179.col.3.nu.4
Character uocabulum,quod sæpissimè in libris patrũ reperiatur,& ad illum effectum,ut iam ponit ecclesia Augustini auctoritatibus demonstratur &c. & de ratione ponendi characterem.f.179.colu.3. nu.6.
Characteris sacramenti fructus, quis. f.181.col.4. nu.1.
Characteris alius fructus propter nos.& de signo Tau plura ex Hieronymo,Anselmo, Isidoro, Cypriano,&c.referuntur. f.181.col.4.nu.4.
Charitas q ab omni etiam prædestinato uiante possit excidere,ostenditur. f.263.col.2.nu.1
Chartis hæreticorum q conuincatur hæretici.f.3.col. 1.nu.6.
Chiliastæ,qui et unde dicti.& unde sumpserunt errandi occasionem tam millenarij Chiliastæ, quàm millenarij Witcleuistæ. f.33.col.1.nu.2
Chrismatis sacrosanctum signaculum, q in hominibus possit esse pessimis,in operibus carnis uitam consumentibus,& regnum cælorum non possessuris. f.184.col.4.nu.3.
Chrismatis consecratio,q a Christo fluxerit, Fabiani Papæ decreto ostenditur.& plura de hoc ibi ex Dionysio,Clemente,Augustino,Ambrosio.&c. f.185.col.4.nu.4.
Christiani unde dicti.& unde hoc uocabulum, & nomen descenderit. f.185.col.4.nu.3
Christianum confirmari quid secundum Melchiadem. f.185.col.4.nu.6.
Christi carnis duplex fractio,ostenditur. f.68.col.3. nu.3.
Christi domini nostri corpus, quod non frangatur secundum propriam formam,sed in specie sacramenti. f.92.col.2.nu.6
Christi caro quare lateat in sacramento ostenditur f. 94.col.2.nu.4.
Christi sermo quomodo sit potens uniuersa conuertere,ostenditur ex Ambrosio. f.118.col.1.nu.2.
Christi duplicis aduentus comparatio, ex Augustino recensetur. f.122.col.4.nu.3
Christi corpus quantum ubilibet à figurali pane legis ueteris secernatur.& quid de hoc dicat Hieronymus. f.143.col.4.nu.2
Christi carnem comedere, & sanguinem eius bibere, quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid secundum Augustinum. & plura de hoc ibi contra VVitcleuistas. f.151.col.4.n.4
Christi uerbum ad Nicodemum, q̃ intendat aquam uisibilis sacramenti, Augustini auctoritatibus probatur. f.168.col.2.nu.1
Christi lex non scripta per homines transmissa, quantum natores obliget. f.200.col.4.n.2.
Christi assumptio à diabolo in sanctam ciuitatem, q̃ nõ ex imbecillitate fuerit domini, sed de inimici superbia, qui uoluntatem Saluatoris, necessitatem putat. f.23.col.3.nu.3.
Christi membrorum compago gratiæ, q̃ sit res principalior sacramentaliter figurata &c. f.39.col.1.num.3.
Christi naturalem carnem, non figuralem, substantialem, non tropicam nos accipere, dum suscipimus sacramentum, quomodo sanctorum auctoritatibus probatur. f.41.col.3.nu.3
Christi humanitatis natura quàm honorata in cœlis ab Augustino ostenditur. f.45.col.4.nu.6
Christi obaltio in misterio corporis, & sanguinis sui, quare quotidiè iteretur in ecclesia catholica. f.47.col.3.nu.7.
Christi caro, & sic Dei filius, q̃ in hora consecrationis descendat de cœlo, qui nec defuit unquam cœlo, cõtra VVitcleff. f.49.col.2.nu.3
Christi quibus uerbis, sepositis euangelistarum uerbis corpus Christi, & illius sanguis conficiatur, ostenditur ex Augustino, & Ambrosio. f.51.col.1.num.1.
Christi uerbis, q̃ non sit quicquam addendum, aut subtrahendum. f.64.col.1.nu.4
Christus, quòd membris suis assistat, ostenditur. f.11.col.1.nu.2.
Christus, quomodo cum ecclesia sua sit semper. f.11.col.1.nu.3.
Christus quomodo quotidie immoletur. f.49.col.1.
Christus est sacerdos, sacrificium, & templum. f.149.col.1.
Christus, quòd quotidiè cibum nostrum mensalem sanctificet, maximè si cum gratiarum actione percipiatur. f.11.col.1.nu.4
Christus, q̃ cooperetur salutem, ẽt per ministrum peruersum, contra VVitcleff. f.11.col.1.nu.5
Christus q̃ non definit cooperari qualicunque flagitioso ministro in confectione sacramentorum. f.16.col.1.nu.2.
Christus, quomodo ferebatur à seipso in die cœnæ non umbraticè non figuratiuè, sed substantiuè, sanctorũ dictis probatur. f.43.col.1.nu.3
Christus, q̃ offerat seipsum, non figuram, per ipsum sacrificium quotidianum, secundum Augustinum. & multa ibi de pane Christo per doctores sanctos. f.43.col.3.nu.4.
Christus q̃ sit adorandus, non solum secundum diuinitatem, sed secundum humanitatis portionem carnalem, quomodo probet Ambrosius, & sancti alii. f.45.col.4.nu.5.
Christus, quomodo in una cœna cum discipulis duplex Pascha celebrauerit. f.59.col.1.n.6
Christus quare uoluerit in fractione panis agnosci. & quomodo eum non nouerunt Berengariani, Valdenses, & VVitcleuistæ. f.68.col.3.n.2
Christus, quòd in sacramento in partes frangatur quomodo debeat intelligi, ostenditur. f.68.col.3.num.4.
Christus, q̃ uisibiliter in sacramento comeditur, & uidetur, & spiritualiter, ac inuisibiliter in seipso, secundum Augustinum. & quid de hoc dicant Gregorius & Basilius. f.90.col.3.nu.2
Christus, q̃ non sit illud album, uel rubrum triangulũ, uel rotundum, quod oculi carnis uident. f.92.col.2.nu.4.
Christus in sacramento, q̃ secundum ecclesiæ fidem nec sedeat, uel stet, nec coloratus, uel quantus sit. f.92.col.2.nu.5.
Christus quòd sensibilibus manibus æquè aut amplius in sacramento tangatur, sicut tangi posset per fimbriam. f.92.col.2.nu.7
Christus, qui sedet ad dexteram patris, q̃ sacrificij tẽpore hominũ manibus contreatur ex Basilio, & Chrysostomo ostenditur. f.94.col.2.nu.5
Christus quomodo in sacramento est nobiscum corporaliter, naturaliter, & carnaliter, ostenditur contra Witcleff. f.99.col.3.nu.2
Christus quos obliget ad manducandum carnem eius, & sanguinem bibere. f.151.col.4.nu.3
Christus unde dictus. f.184.col.4.nu.2
Christus q̃ fuerit unctus, & qualiter. & quomodo ab ipso authoritatem, & rem unctionis sacramentalis assumpsimus. f.183.col.4.nu.2
Christus, q̃ expresserit horam, uel formam, qua suos apostolos instituerit sacerdotes, cõtra Witcleff ostenditur. & plura de hoc ibi. f.204.col.1.nu.7
Christus, quo perfectioribus discipulis spiritum sanctũ insufflauerit, ut per eos ad reliquos illa gratia perueniret. f.227.col.1.nu.3
Christum quare non similiter præceptum dederit hominibus peccata sua confitendi, sicut discipulis potestatem dedit confitentium peccata dimittendi. f.227.col.1.nu.5.
Christus q̃ nõ minus præceperit cõfitẽdũ, quamuis apostolis nõ expresserit, sed magis consuetudinẽ roborauerit antiquã ostenditur. f.228.col.2.nu.1
Christus, quare miserit leprosos ad sacerdotes nõ emũdandos, sed iam emundatos. & plura de hoc ibi contra Witcleff ex Augustino, Hieronymo, Beda, Ambrosio. &c. f.230.col.3.nu.3
Chrysostomus quã perspicuè doceat diuersis sensuũ generibus carnẽ Christi in sacramento fieri sensibilẽ. & quid de hoc dicant, Gregorius, & Hugo. f.88.col.4.nu.5.

Chrysostomus quid de mysterijs ecclesiæ, & altaris dicat. f.107.col.1.nu.2.
Cibus, quẽ post resurrectionẽ Christus sumpsit, quò sit translatus, uel absorptus, dubitatur. Et quid de hoc dicant Beda, & Augustinus. f.121.col.3.n.1.
Cicures Enniani, uel ut alibi legitur Senniani. f.3.col.1.
Circũcisionis tota ratio describitur ex Damasceno. Et quõ erat typus nostri baptismatis. f.181.col.4.n.3
Clauiũ ecclesiæ authoritas, & quidditas ex Ambrosio f.236.col.2.nu.5.
Clauiũ potestas, q̃ sit uera peccatorũ dimissio, aut obduratorũ dentẽtio. &c. Et quomodo qui hoc negat, aut negligit dari sibi in ecclesia, exors sit ad uenia, ex Augustino. f.236.col.2.nu.6.
Clericalis continentiæ necessitas in scriptura sacra expressa, & à primæuis ecclesiæ obseruatæ, ubi funditur. f.212.col.4.nu.1
Cognatio secundũ consuetas durationes humanorum affectuũ, quantum se protendat. f.220.col.3.nu.7
Cõmẽdare quid secũdũ Haymonem. f.210.col.1.nu.5
Commendare quid ex Hieronymo. f.210.col.1.nu.6.
Communionis popularis ritus ab ecclesiasticæ institutionis de effusione cautelam palam fit, & potissimum ex Pij Papæ decreto. f.150.col.2.n.3.
Communionis popularis in arido euidentia. Et quõ hoc Christi præceptum, Bibite ex eo omnes, non possit generaliter cunctis applicare fidelibus. f.150.col.2.nu.4.
Comparatio inter Deum & animam. f.125.col.2
Concilia episcoporum plura quid de paruulis non baptizatis dicant, ab Augustino refertur. & quid itẽ Romani Pontifices Innocentius, & Zosimus de hac re decreuerint. f.164.col.2.nu.4
Concilij Nicæni mititas in Arium notatur. & de eius deportatione, & exilio. & plura de Ario. &c. f.5.col.4.nu.3.
Concilium Mileuitanum, q̃ ordinati accipiant literas ab ordinatoribus. f.210.col.1.nu.7
Concilium Constantiense in Witcleff. f.6.col.4
Concretum quid. f.38.col.3.
Concurrit malis ministris Deus ne ecclesia seducatur. f.20.col.1.
Cõcursus diuini euidentia, q̃ frustrà quæratur, quãdo potestas uidetur in effectibus, contra Witcleff. f.12.col.2.nu.2.
Confessio ecclesiæ, q̃ fundetur ex facto Danielis, et sociorum eius, ostenditur. f.223.col.3.nu.1
Confessio priuata quòd cadat sub præcepto, ex uerbis Chrysostomi ostenditur. &c. f.223.col.3.nu.8
Confessio nociua. f.201.col.3
Confessio quorundam hæreticorum. f.222.col.4
Confessio mentalis frequentur facienda. f.231.col.2.
Confessio secundum Berengarium. f.74.col.3
Confessio uocalis ex Iob dictis fundata ostenditur. f.234.col.4.nu.6.
Confessio uocalis ecclesiæ, quòd in noua lege fundetur f.226.col.1.nu.1.
Confessio quòd debeat fieri uocaliter sacerdoti. Et quõ ecclesia non debet contentari de contritione cordis, & confessione facta soli Deo, ex Augustini dictis ostenditur. f.226.col.1.nu.2
Confessio nostra ubi fundetur. & plura de hac ibi. f.226.col.1.nu.3.
Confessio sacramentalis secundum q̃ est pars pœnitentiæ, q̃ loco pœnitentiæ solemnis in ecclesia fieri statuta sit à primordijs. & quõ Innocentius tertius ipse primus eam non adinuenerit, contra Witcleff ex Augustini uerbis ostenditur. f.243.col.1.n.1
Confessio diacono fieri permissa. f.245.col.1.nu.7
Confessionem sacramentalem tenere in ecclesia locum circuncisionis antiquæ, ex Lactantio ostenditur. & quanta necessitate ad hanc confessionem nostrã constringimur. f.224.col.3.nu.4
Confessionis ecclesiasticæ necessitas regularis, q̃ fundetur in ritibus, & uaticinijs legis antiquæ. f.224 col.3.nu.1.
Confessionis definitio secundum Hilarium. f.223.col.3.nu.2.
Confitendum q̃ non sit tantum in spirituali mentis proiectu, ut putet quis se ex illa iustum esse, & non egere baptismate. f.162.col.4.nu.5
Confidere in prælatis, & ecclesiæ ministris quomodo liceat. f.24.col.4.nu.5
Confirmationis sacramentum quòd sit necessarium cõtra Witcleff ostenditur. f.183.col.4.n.1
Confirmationis sacramẽto quòd regulariter cõferatur spiritusßanctus contra VVitcleff. f.184.co.4.nu.1
Confirmationis sacramentum olim maius baptismo dictum. & quare. & quid de hoc dicat Melchiades papa. f.189.col.3.nu.7
Confitendum quod sit semel in anno, & communicandum. f.243.col.1.nu.5
Coniugio sibi copulari usq; quotam generationem fideles debeant cum propinquis. & utrum nouercis et cognatis liceat copulari coniugio. f.220.col.4.n.3
Coniugium praue ab Witcleff quid sit, describitur. f.214.col.4.nu.1.
Coniugium Mariæ, & Ioseph. f.214.co.4.nu.2
Coniugium, quòd non includat de necessitate sacramẽti copulam carnalem ad propagationem prolis. f.214.col.4.nu.3.
Coniugium quod sit uerum inter steriles, uel sancte cõtinentes absq; omni spe sobolis, ostenditur. & plura de hoc ibi ex Hugone, & Augustino. f.215.col.3.nu.1.
Coniugium, seu Matrimonium quid sit. f.215.colu.4.num.2.
Coniugium, quod fieri debeat in facie ecclesiæ corãtes tibus. & quare. & quomodo si clam fiat, licet in re sit perfectum, quæ mala inde oriri possent, ex Hugone referuntur. f.218.col.4.nu.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cõnubia quæ in Leuitico prohibita, recensentur. f. 220 col. 3. nu. 1.
Cõnubia quæ prohibita appareant ex Decalogo secundùm Augustinum. f. 220. col. 3. nu. 2
Conscientia ministrantis sacramenta q̃ non sit attendẽda, sed Deus, & Christus, in quem creditur. f. 26. col. 3. nu. 3.
Consecrans, siue sit bonus, siue malus, q̃ semper operatur Deus in conficiendo sacramentum, latissimè probatur ex Augustini auctoritatibus. f. 26. col. 3. n. 2
Cõsecratione peracta, q̃ non remaneat panis materialis in Eucharistia, sanctorum patrum auctoritatibus probatur contra Witcleff. f. 61. col. 2. num. 1
Consecratio quando, & quid hoc demonstret. & plura de hoc ibi. f. 51. col. 1. nu. 2
Constantiense Concilium in Witcleff adducitur, contra VVitcleministas, qui dicunt magistrum suum, non obseruato iuris processu & ordine, fuisse damnatum. f. 6. col. 3. nu. 1.
Constantini fides ex quibus. f. 198. col. 3. nu. 7
Consuetudo est animata fides ecclesiæ. f. 180. col. 1.
Cõsuetudo antiqua de creatione episcoporũ. f. 195. c. 2
Continentia clericorum ubi displiceat VVitcleff. f. 211 col. 2. nu. 1.
Contrahebant antiqui patres inter consanguineos, & quare. f. 221. col. 4.
Corinthiorum hæresis circa modum sumptionis Eucharistiæ, recensetur. f. 146. col. 4. nu. 2
Corona pro præmio ultimato accepta. f. 20. col. 4. n. 4.
Corporis Christi mysterium, q̃ in specie panis permaneat. & quid de hoc dicant doctores ibi. f. 87. col. 2. nu. 2.
Corporis Christi uisibilitas in sacramento, quare potiùs sit admittenda, & tenenda, quàm contrarium. f. 94. col. 2. nu. 1.
Corpus Christi sumentes indignè notent uerba Pauli. f. 102. col. 4
Corpus Christi, quãdo ore corporali corporaliter manducetur, & quando spirituali ore cordis spiritualiter comedatur, & hauriatur, ex Lanfranco aduersus Berengarium. f. 96. col. 3. nu. 4
Corpus Christi ut est sacramentum, & res, qualiter ibi comedatur. f. 198. col. 3. nu. 1
Corpus Christi, quod non esca carnalis, sed spiritualis &c. f. 98. col. 3. nu. 3
Corpus Christi in sacramento qũo accipitur, & comeditur, non tamen consumitur. f. 98. col. 3. num. 4
Corpus domini q̃ non digeratur. & alij cibi, qui non fuerint digesti, recensentur. f. 193. col. 2. n. 2
Corpus Christi, q̃ uenenum ullum non contineat, quanuis omni hæretico sit uenenum ex indispositione suppositi & quid de hoc dicat Augustinus. f. 107. co. 1 nu. 3.
Corpus Christi, q̃ possit coexistenter adesse alteri corpori in eodem situ totum, secluſa uia penetrationis VVitcleff, & atomos, demonstratur. & plura de hoc ibi. f. 124. col. 2. nu. 3
Corpus Christi, quare non detur populo sub specie uini, sicut sub specie panis, uel simul sub utraq; multiplex ratio secundum Fisthatre. f. 155. col. 4. n. 7.
Corpus Christi, q̃ sit eucharistiæ sacramentum secundũ propriam substantiam, & non figuratiuè, contra VVitcleff. f. 40. col. 2. nu. 1
Corpus Christi, quòd ueritas est, & figura cõi. f. 52. col. 2. nu. 2.
Corpus Domini q̃ sit dicendum, non corpus sacrificij, ostendit Anselmus. & quomodo intelligendũ corpus sacrificij. f. 54. col. 1 nu. 1
Corpus Christi q̃ corporaliter in sua natura in sacramento tam à bonis, quàm à malis comedatur, spiritualiter autem, & corporaliter à bonis tantũ f. 55. col. 1. nu. 4.
Corpus Christi in sacramento, q̃ his oculis sit insensibile, & inuisibile docetur. f. 88. col. 4. nu. 4
Corpus Christi q̃ frangatur in sua essentia sub sacramento, non autem in sua essentia nudè, & purè secũdum se. f. 94. col. 2. nu. 2
Corpus omne in oẽ corpus mutari potest. f. 121. co. 2.
Crimina enormia quæ. & quomodo publicè puniri soli ta. f. 245. col. 1. nu. 4
Criminari ab inimicis ecclesiæ, q̃ non sit parua parumquè gloriosa consolatio. f. 5. col. 1. nu. 2
Crines siue capilli euaporauerunt in corporibus sanctorum post quinquaginta annos suæ dormitionis. f. 105. col. 1.
Culpæ deprecatio. f. 10. col. 1
Curia Romana secundum VVitcleff. f. 72. col. 1. nu. 1
Cypriani obiurgatio aduersus sacerdotes, qui admittebant quosdam sine confessione præuia ad communionem. f. 229. col. 2. n. 3
Cyprianus martyr, & Africæ primas, quomodo à lapsis confessionem peccatorum antequam ad sacram communionem peruenirent, uendicabat. f. 229. co. 2. nu. 1
Cyprianus Carthaginensis ecclesiæ Primas, quomodo quorundam absolutionis sibi reseruauerit. f. 245. col. 1. nu. 6.
Cyprianus quid de Exomologesi, seu confessione crimis occulti apud sacerdotes fienda, dicat. f. 223. co. 3. nu. 3.

D

Damascenus quomodo Basilij sententiam affirmet de accidente sine subiecto. f. 130. col. 3. nu. 2
Damascenus quid de confectione sacramenti Eucharistiæ dicat. f. 12. col. 2. n. 6
Decreti Concilij de fide accidentis sine subiecto ratio. f. 127. col. 3. nu. 3.
Decretum Greg. Pp. de corpore & sanguine domini. &c. f. 73. col. 1. n. 3
Decretum qũo altitudo misteriorum altissimo quibusdam

dam paruulis reuelatur seorsum à turbis. &c. f. 75. col. 4. nu. 3.
Dei filius, qua una proprietate à creaturis omnibus separetur ex Augustino. f. 115. col. 4. nu. 2
Democritus, & Epicurus in quæstionibus naturalibus in quo inter se differunt, ex Augustino. f. 124. col. 2. nu. 2.
Desperandum q̃ non sit de salute cuiusquam in hac uita, quin saluus esse poterit f. 20. col. 4. n. 2
Deũ bonum sine bono ministro per uenerabile sacramẽtum influere gratiam suam hominibus, & cooperari etiam odientibus eum ministris, q̃ secundum ecclesiæ fidem omnino sit credendum. f. 16. col. 1. n. 4.
Deus, q̃ in omni actioni concurrat, probatur. f. 12. col. 2. nu. 7.
Deus q̃ sacramẽtis Christianorum spiritualibus nunquam desit. f. 12. col. 2. nu. 8
Deus q̃ det, aut præstet alicui dum est in mortali aliquod bonum suum, & non tantum bonis bona, ostenditur ex Origene contra Witcleff. f. 14. col. 1. n. 3.
Deus quod omnia det regna. f. 14. col. 1. nu. 4.
Deus quomodo corda hominum quò uult, inclinet. f. 14 col. 1. nu. 5.
Deus, q̃ sacramẽtũ gratiæ det per malos, ipsã uerò gratiam non nisi per seipsum, uel per sanctos suos. f. 15. col. 2. nu. 4.
Deus, q̃ sine fide formata cooperetur ministro infideli usque ad spiritus humani salutem, figuraliter ostenditur. f. 17 col. 3. nu. 4
Deus, quòd concurrat malis ministris, ne ecclesia seducatur. f. 19. col. 4. nu. 1.
Deus quomodo peccatorem audiat. f. 20. col. 4. nu. 7
Deus, quòd indubitanter, & omni fide concurrat ad sacramenti confectionem, quæ sine euangelicis uerbis nusquam est, siue fidelis conficeret siue hæreticus. &c. f. 20. col. 4. nu. 8.
Deus non solet illudere sensus humanos. f. 128. col. 3.
Deus cur aliquando non reuellat mysteria et ueritatẽ suis doctoribus. f. 128. col. 3.
Deus plus potest facere quã nos intelligere. f. 131. c. 1
Deus quod ultra meritum, & dignitatem orantis audiat eum, maximè cum tradit diuina, contra Witcleff. f. 22. col. 1. nu. 1
Deus, quòd non dicatur cogi, nec propriè necessitari, ut putabant hæretici. f. 23. col. 3. nu. 2
Deus, an uisibilis sit. & qũo possit uideri, licet sit inuisibilis, secundum Augustinum, Hieronymum, Athanasium, Gregorium. &c. f. 88. col. 4. nu. 1
Deus quomodo erit nobis notus, atque conspicuus, ostẽdit Augustinus f. 88. col. 4. nu. 3
Deus noster, & corpus eius, quod uideatur per speciẽ extraneam, non tamen albet per eam, neq; calet, nõolet, uel acet. &c. f. 92. col. 2. nu. 3.
Deus, qui ubiq; præsens est, & ubiq; totus, quòd non in omnibus habitet, sed in quibus, ex Augustino ostenditur. f. 173. col. 2. nu. 3.
Deus creator omnium, quomodo ad producendum re primarias præelegerit uerbum de præsenti. f. 216 col. 4. nu. 3.
Deus, quòd sit pronior ad præmiandum iustos, & parcendum pœnitentibus, quàm ad puniendum iniquos, Augustini, & Chrysostomi auctoritatibus, ostenditur. f. 251. col. 4. nu. 1
Deus, quòd sit infinitè magis quacunque multitudine infinita. f. 251. co. 4. n. 2
Deus, cùm miseretur, quòd etiam teneat summam iustitiam. f. 251. col. 4. nu. 3
Deus, quam mortem comminatus fuerit primis hominibus, si ab eo mandatum transgrederentur acceptũ, ex Augustino. f. 253. col. 1. nu. 2
Deus, quòd soluat à peccato. & homo etiam. & qũo aliter soluat Deus. & aliter homo. f. 239. col. 1. nu. 1.
Deus quòd non solus soluit. & sacerdos ostendit, sed uterq; soluit, & ligat. & quid super hoc dicat Chrisostomus de sacerdotibus legis ueteris, & nostris. f. 239. col. 1. nu. 2.
Deus, quod generaliter reuelet sacerdolibus in scripturis unde possint singulorum distinguere grauitates peccatorum, contra Witcleff ostenditur. & quid de hoc dicant Augustin. & Origenes. f. 258. c. 1. n. 1.
Diaboli ligatura, & solutio narratur. & quid super hoc dicant diuersi auctores per totum cap. f. 33. co. 1. nu 3.
Diabolus millenarius. f. 33. col. 2.
Diaconatus ordinem in nouo testamento ab apostolis sumpsisse exordium probatur. f. 197. col. 2. nu. 3.
Diaconi, quòd non subito eruperint ex laicis, sed prius functi! ectoratus ordine fuerint. f. 191. col. 2. nu. 4
Differentiæ temporum quòd parum agant, ostenditur. f. 69. col. 3. nu. 3.
Dignus salute quis. f. 22. co. 4
Dilectio est anima fidei. f. 266. co. 1
Discipuli Christi, quòd non dederint spiritumsanctum, f. 185. col. 4. nu. 8.
Discipuli septuaginta duo, q̃ per manũ impositionem non tradiderint spiritumsanctum, sed soli apostoli et eorum successores ex decreto Ioan. Papæ sancti Gregorij præcessoris ostenditur. f. 189. col. 3. nu. 5
Disputatoris fidelis, & infidelis conditiones ab Augustino assignantur. f. 4. col. 1. nu. 4
Doctor subtilis ab auctore defenditur. f. 109. c. 1. n. 3
Doctores hæretici, q̃ apud discipulos suos uarietatem suæ doctrinæ, mentiendo sibi colorem persecutionis, aut odij. soleant contegere. f. 7. col. 2. num. 1.
Doctores sacrescip. cur citãt sentẽtias philosophorum. f. 130. co. 1.
Doctrina prima ecclesiæ Iesu Christi hæreticorum doctrinæ primæ contraria. f. 1. col. 3 nu. 2
Doctrina qũo præcedebat, & Baptismus subsequebatur ex Christi præcepto. f. 159. col. 2. nu. 1
Doctrina Christiana de duplici genere falsi ex Augustino. & plura alia contra Witcleff necessitatem er

Universidad de Deusto
Biblioteca

roneam adducuntur. f.176.co.2.nu.3
Dona sua, q̃ in nobis coronet Deus, non merita nostra. f.22.col.2.nu.3.

E

Eclesiasticæ disciplinæ mos (si quando hæreticorum nouæ doctrina exurgat) quis secundum Athanasium. f.126.col.1.nu.3
Ecclesia, q̃ nunquam fuerit sibiipsi contraria in condẽnatione Berengarij, contra Witcleff ostenditur. f.73.col.2.nu.4.
Ecclesia quæ uera. f.224.col.4.n.5.
Ecclesia quomodo de peccatis iudicet. f.256.co.1.n.6
Ecclesia catholica per orbem diffusa, q̃ tribus modis probatur existere ex Boetio. f.229.co.2.n.5
Ecclesiæ quanta sit clementia, atque mansuetudo, ostenditur. f.7.col.2.nu.7.
Ecclesiæ q̃ non sit in potestate facere istud esse uerum uel non uerum. f.109.col.1.n.4
Ecclesiæ Christi celebrandi sancta sexta feria annuis temporibus modus, nihil eo die conficiens. &c. unde traxerit ortum. f.148.col.1.nu.7
Epiphanius in Origenis doctrinam. f.7.col.2.nu.2
Episcopi in uice apostolorum, minores uero presbyteri in uicem sept. f.196.col.3
Episcopi à simplici sacerdote distinctio, q̃ fuerit à tempore Apostoli, contra Witcleff, ostenditur. & quid de hoc dicant Hieronymus, Ambrosius, & Augustinus ibi. f.193.col.4.n.2
Episcopi, q̃ ordinentur per manus impositionem à præcessoribus Dei sacerdotibus ex antiqua institutione. f.198.col.3.n.5
Episcopi unde acceperint in consecratione unctionem suam. f.198.col.3 n.6
Episcoporum gradualis distantia inter se, & aliorum sacerdotum, & ordinum, q̃ ab apostolorum temporibus sit inuenta. f.197.co.2.n.1
Episcopis solis q̃ liceat ungere chrismate baptizatos sacramento confirmationis, multorum auctoritatibus comprobatur. f.187.co.4.nu.3
Episcopus qualiter confirmare dicatur. f.185. c.4.n7
Equitis, & equi per Augustinum ad liberum arbitrium, & gratiam comparatio. f.22. col. 2.nu.6
Error Platonis. f.199.col.4
Error Witcleuistarum de laicis. f.203.col.2
Error Witcleff in materia de figuris notatur. & quid contra eum dicat auctor. f.143.co.4.nu.1
Error pseudoapostolorum contra Paulum. & quomodo in hũc uidetur Witcleff incidisse. f.208.c.2.n.5
Errubescentia habet partem remissionis. f.232.col.2.
Esse dictio, qualiter sumatur ibi, Panis est corpus Christi. f.82.col.1.nu.2.
Euaristus uixit anno D.110. f.219.co.3.
Euaristi decretum pro ritibus sanctis in coniugio seruandis. f.218.col.4.nu.2
Eucharistia q̃ sit perfectio perfectionum secundum S. Thomam. f.157.col.3.nu.2
Eucharistia, q̃ sit singulariter dicta communio secundũ Augustinum, Lincolnien. Hilarium, Cyrillum &c. f.157.col.3.nu.3
Eucharistiæ sacræ ad tractatum, q̃ ascendendum sit uitando dialecticas lites. &c. f.31.col.2.nu.1
Eucharistiæ duplex effectus. f.153.col.2
Eucharistia cur dicatur panis. f.82.col.2.
Eucharistia est hostiarum hostia. f.157.col.4.
Eucharistia quid, secundũ Ignatiũ. f.157.col.3.num.4
Eucharistia sacra quare per antonomasiam dicta communio. & multa de hoc ibi, potissimum ex Damasceno. f.157.col.3.nu.6
Eucharistia quid. f.86.col.2.nu.5
Eucharistia Christi fidelium, q̃ sacramento Witcleff sit omnimodè melior, ostenditur. f.107.col.1.nu.4.
Eucharistiæ transubstantiatio quæ secundum fidem ecclesiæ. & de multiplici rerum conuersione iuxta sanctorum patrum sanctiones. f.119 col.4.nu.4
Eucharistiæ sacramentum quid, & quid de illo dicant Aug. & Amb. f.37.col.4.num.1.
Eucharistiam q̃ ieiuni recipiant, quamuis Christus instituerit eam à prãsis sumendam. & q̃ propterea uniuersæ ecclesiæ non sit calumniandum ex Augustino ostenditur. f.150.col.2.n.2
Euentus futurus humanæ salutis uersatur inter tria. f.177.col.2.
Eusebij Emiseni dictum de corpore Christi recensetur. f.40.col.2.nu.4.
Eusebij Emiseni simplex appellatio, qũo monstret in sacramento unitatem essentiæ. f.61.col.2.nu.2
Exemplum de aqua in igne missa. f.121.col.3.
Exemplum de fractura & uulnere in corpore. f.259. col.1.
Expositio uerborum canonis benedict. ascrip. &c. f.49.col.1.
Expositio quando probabilis est. f.167.col.2
Exomologesis quid. & de duplici huius nominis significatione secundum Isidorum. f.223.col.3.n.5
Extremæ unctionis uirtus. f.187.col.2
Extremæ unctionis sacramentum quando institutum. f.269.co.3. Vide unct. & sacrament.

F

Facite dictio quam uim habeat, ostenditur. f.57.col.2.nu.2.
Fictio quando mendacium, & quando non. & quando item figura. f.143.col.4.nu.4
Fidei quomodo incurrat periculum, qui à quolibet ministro detur, contemnit credere, uel concede sacramentum. f.25 col.1.nu.6.
Fidei error, q̃ nihil adimat sacramentis, contra VVitcleff, ex Augustino. f.107.col.3.nu.1.
Fideles in primitiua ecclesia recensentur. & quomodo ex his nullus sacramenta contulerit, præter presbyteros. f.18.col.3.nu.5
Fideles dũo licet antiquitus communicabant in uterq; specie, ut ex lyra notatur, nunc aliter ordinatum esse grandi causa. f.155.col.4.nu.5

Fides

Fides formata quæ dicatur. & qũo de hominis charitate sacramenti pendeat ueritas. f.17.co.3.nu.3
Figmenta mendacij, q̃ sint difficilia, & laboriosa. f.2. col.3.nu.3.
Figura q̃ non debeat cum rei ueritate coextendi, contra Witcleff. f.142.col.2.nu.1.
Figura de Naaman syro. f.18.col.3
Figuræ scripturæ q̃ non sint liberè extendendæ. & qũo modum separandi res ab umbris, à ueritate figuras, patres ecclesiæ sequebantur. & plura de hoc ibi ex Augustino, Origene, Didymo, Hieronymo, Hugone. &c. f.145.col.1.nu.1.
Figuræ uenerabilis sacramenti in lege pro participantibus recensentur. & quomodo huic nostræ communione conueniant, contra Witcleff ostenditur. f.148.col.1.nu.3.
Filii spurii quid de illis. f.175.col.3
Finis potior est ijs quæ sunt ad finem. f.39.col.2
Firmianus de muliere sacerdotem agente. f.18. col.3 nu.4.
Fluuialis aqua conuersa in sanguinem secundum suam essentiam. f.113.col.2.nu.3.
Fœtus, q̃ quandoq; contrahat sementa uitiorum extraduce, per quæ ad peccandũ, cum adoleuerit, reddatur etiam procliuior. & quid de hoc dicat Augustinus. f.174.col.3.nu.5
Forma protestationis Wit. f.9.col.3
Forma apostolica pro sacerdotum ordinationibus. f.204.col.1.nu.5.
Formæ sensibiles saporis & coloris, quòd non debeant attendi in sacramento altaris. & quid de hoc dicat Rabanus. f.140.col.3.nu.2
Fortè, aduerbium sumptum ab ore Lincolniensis ab Witcleff ad roborandum suam prauam sententiam. & quomodo in hoc sequatur Nouatum eius magistrum, qui ab ore Petri contra sanctam pœnitẽtiam hoc idem aduerbium susceperit. &c. f.140. col.3. nu.3.
Fratres, & sorores quare tempore primi hominis nuptias inierunt, & non sic hodie. f.220. col.3. num.8.
Fructus sacramenti. f.15.col.3
Fructus characteris duplex. f.182.col.1.
Frustra est illa potentia quæ nunquam executioni mandatur. f.226.col.4
Fucum facere quid. f.3.co.4
Fulbertus quid de uenerabili altaris sacramento dicat f.79.col.3.nu.3.
Futurum euentum humanæ salutis inter tria uersari, ostenditur. & multa de præscientia, & prædestinatione ibi. f.176.col.2.nu.4

G

Gelasii Papæ decretum pro sacerdotibus sacrificantibus tantum, q̃ debeant in utraque specie celebrare. f.147.col.4.nu.2
Gelasii Papæ, Canon Comperimus. &c. quomodo intelligatur. f.153.col.1.nu.5
Genadius quid de Timotheo quodam procaci hæretico Alexandrino episcopo dicat. f.155.col.4.nu.1
Gentes omnes totus mundus est. f.271.col.2
Glossa secunda Witcleff per duo aduerbia, purè naturaliter, diluitur. f.136.col.3.nu.2
Glossa Witcleff tertia, de consideratione mentis, & suspensione cogitationis actualis, reijcitur. f.136. col.3.nu.3.
Glossa Witcleff, dicentis Anselmum non concessisse accidens sine subiecto. & ad eam responsio. f.138.co.4.nu.2.
Glossa Witcleff, uolentis Hugonem non concedere accidens sine subiecto, diluitur. f.138.col.4.n.3
Glossæ tres Witcleff, quibus corrumpit omnium antiquorum, & ceteriorum patrum sententias orthodoxas. & prima per aduerbium, principaliter. & ad eam responsio. f.136.col.3.nu.1
Gradualis distantia pontificatus, & communis sacerdotij in persona Christi, ostenditur ex Chrysostomo, & Ambrosio. & de sensibili uocatione Christi. f.202.col.1.nu.2.
Gradus tres participationis Eucharistiæ esse ostẽditur. f.41.col.3.nu.2.
Graduum distinctiones temporibus apostolorum, & eorum prouidentia, tam inter episcopos, quàm inferiores ordines, quòd sint compertæ, ex apostolorum Canone ostenditur. Et plura de hoc ibi. f.197 c.2.n.2
Graduum distinctio in primitiua ecclesia contra Witcleff ostenditur. f.195.col.3.n.1
Græcorum in fide laus. f.75.col.4.nu.8
Græcorum antiquus ecclesiæ mos in unctione corporis mortui recensetur. f.268.col.2.nu.6
Græcorũ antiquissimus confitendi mos. & qũo leui quadam causa fuerit sublatus. f.220.col.2.nu.4
Gratia sacramenti, & sacramentum gratiæ f.20.col.2
Gratia S.S. habet gradus. f.162.col.3
Gratia, q̃ detur, non uerò reddatur. f.22.col.2.n.5
Gratia, q̃ possit deesse abstentibus sacramento, quamuis uirtus gratiæ causalis non defuerit sacramento contra Witcleff. f.162.col.4.nu.6
Gratia prædestinationis q̃ non sit dicenda de ecclesiastico more. f.207.col.1.nu.1
Gratiæ & prædestinationis differentia ex Augustino & quomodo separet unum ab altero. f.207.col.1 nu.2.
Gregorij epistola ad Petrum subdiaconum pro castitate clericorum ex Ambrosio, Hieronymo. &c. f.212 col.4.nu.4.
Gregorius quid de solutionis ordine ad pastores ecclesiæ dicat. & quanta cautela habeant ligare, & soluere. f.234.col.3.nu.3
Guillelmi Sartoris supplicium. f.8.col.2.nu.6

H

Habitare in monte qui dicantur, & qui in ualle. f.8.col.2.nu.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc nox (horribile) q̃ apud D.Chryſ.dulcis ſit &c. f.4.col.3.nu.1.
Hæbreorum natura. f.10.col.2
Hæreſis etiam ſi per aliquot tempus ſtet, q̃ non ſit à Deo,ut dicunt hæretici. & quomodo ullo tempore non præſcribat malæ fidei poſſeſſor. f.8. col.2.nu.1.
Hæreſis quare ad tempus ſtet. f.8.col.2.num.4
Hæreſis Boemorum. f.7.col.2
Hæreſis prima in Chriſti diſcipulis de hoſtia conſecrata.& q̃ error hic diſcipulorum non fuerit ſimplex, ſed duplex.& quomodo in utroque ſcandalizentur Witcleu ſtæ,& ſint diſcipulis deteriores, oſtenditur. f.34.col.4.nu.1
Hæreſis prima Witcleff de baptiſmo, recenſetur. & quomodo in hac perfidia habeat Manichæos patronos. f.159.col.2.nu.2
Hæreſis quædam circa baptiſmum, narratur.& quid contra hanc dicat Bernardus f.159.co.2.n.3
Hæreſes uariæ recenſentur. f.8.col.2.n.5.
Hæreſes antiquæ circa Euchariſtiam deſcribuntur. Et qui fuerint earum inuentores. & quomodo ex his traxerit hæreſim ſuam Witcleff de hoſtia conſecrata. f.34.col.4.nu.2
Hæreſes multæ de baptiſmo recenſentur.f.159.col.3.nu.4.
Hæretici quòd non habeant ſermones Dei, quomodo fideles indocti debeant illud firmiter credere. f.1. col.3.nu.3.
Hæretici omnes,q̃ à ſancta uniuerſali eccleſia ſint egreſſi,oſtenditur. f.1.col.4.nu.3
Hæretici omnes,atq; infideles,q̃ baptiſma uerum præſtare poſſunt,oſtenditur. f.17.col.3.nu.2.
Hæretici quod ſint mendaces,& quomodo in ore eorũ non ſit neritas. f.36.col.4.nu.3
Hæretici menſæ apparatus.et quomodo huiuſmodi mẽſa ſit fugienda,ſponſi autem menſa nequaquam deſerenda.& multa ibi contra Witcleff,& Berengarium eius magiſtrum,qui ponunt corpus Chriſti panem naturalem,et panem figuralem,uel imaginariũ f.64.col.1.nu.5.
Hæretici quomodo ſine examine damnari poſſunt. f.6. col.4.
Hæretici,qui ſumebant Euchariſtiam intinctam, recenſentur. f.146.co.4.nu.3
Hæretici quomodo ut Witcleff contra principes fideles,& Chriſti milites ſæuire conſueuerunt, oſtẽdit Auguſtinus. f.198.col.3.nu.2
Hæretici præcipui peccatores.& quid de his dicat Hieronymus.f.200.col.4.nu.3.
Hæretico,q̃ quanto plures adhæreant,tantò acriùs aduerſus eum ſit inſurgendum,ne malo ſuo proficiat. f.75.col.4.nu.5.
Hæreticorum doctrina prima quæ ſit. f.1.co.3.nu.1
Hæreticorum conuicia, q̃ bonis & malis ſint communia.& quid de hoc dicant Auguſtinus, & Gregorius. f.268.col.4.nu.3
Hæreticorum frequens iactantia, q̃ nullus eos intelligat,à Hieronymo annotatur.& quomõ ex his ſunt ſapientes ſeculi,hæreticorũ magiſtri, & Iudæorum Phari ei. f.2.col.3.nu.2
Hæreticorum priſcorum mos peculiaris circa hæreſes ſuas ſemper producere illas ſub tertia perſona quaſi alij hoc dixiſſent,& non ipſi. f.4.col.1.nu.5
Hæreticorum mos peculiaris,iudices.& errorum ſuorum aduerſarios, diris ſemper inſectari calumnijs, etiã quos antè palpabant. f.5.col.2.nu.4
Hæreticorum in damnatione,q̃ proceſſus iuris ſint quãdoque ſoluendi,oſtenditur. f.6.co.3.nu.3.
Hæreticorum conſuetudo,& praxis.f.10.col.1.nu.4
Hæreticorum prima fuga,cùm ſint capiendi,quæ ſit. Et de comparatione uerborum Witcleff cum Arianis eloquijs.ſi ſibi conueniant. f.125.col.4.nu.2
Hæreticorum inſania magna. f.49.col.2.
Hæreticorum conſuetudo. f.10.col.3
Hæreticus quidam,quomodo contra ſanctum Ambroſium per quàm improbe uerba Niceni Concilij alle gauerit,unam tantum in Chriſto fuiſſe naturam. f.1.col.4.nu.2.
Hæreticus q̃ ſemper ſit in biuio, iungendo ueritatem mendacio,aut ſaltem uerisimile ueritati complicando. f.4.col.1.nu.3.
Hæreticus,& quantocunq; peior,ẽt ſi ſit præſcitus,q̃ poſſit conferre ſacramentum utique uerum ad altius ſalutem. f.27.col.3.nu.2
Harmonia quid. f.86.col.3.nu.2
Henrici,& Damaſceni dictum de conuerſione ſimplicis eſſentiæ panis in carnem Saluatoris,& uini in ſanguinem. f.112.col.1.n.1.
Hieremias quomodo ſanctificatus in utero. f.174. col.1.
Hieronymus quid in epiſtola ad Edibiã dixerit de corpore Chriſti adducitur. f.69.col.3.nu.2
Hieronymus quid reſpoederit magno cuidam urbis Romæ Senatori,quærenti;cur in ſuis opuſculis interdum ſecularium literarum exempla poneret,& candorem eccleſiæ Ethnicorum ſordibus polluueret. f.129.col.1.nu.3.
Hironymus eius canonem,Sacerdotes.&c.explicat. f.153.col.1.nu.4.
Hieronymus quid de hæreticis Viteleff ſimilibus dicat.& quomodo teſtimonia ueritatis transferant in mendacium. &c. fol. 107. colum. 1. numero. 5.
Hilarius quid dicat in robur palpationis euangelicæ, & tactus carnalis ſpiritualis carnis Chriſti in ſacramento poſſibilis.Et quid item Paſchaſius. f.98. col.3.nu.5.
Homo q̃ propoſita corpus Chriſti, & ſanguinem non faciat,ſed Chriſtus ipſe pro nobis crucifixus. f.12.col.2.nu.5.
Homo quòd nullo modo poſſit eſſe uel dici dignus ſalute,quæ ex Deo eſt, dignitate, quæ ex meritis eſt, ſed ſola dignitate Dei uocantis. f.22.col.2.nu.2
Homo,quòd non poſſit dicere, Non peccaui. f.243 col.1.nu.3.
Homo quatenus det S.ſanctum. f.189.col.3
Homo illuſtratus gratia S.S.ante baptiſmum eſt incobatiuè iuſtus, poſt baptiſmum uerò completiuè.fo. 170.col.4.
Hortus concluſus. f.29.col.3
Horribile apud Chryſoſtomum, quàm dulce, oſtenditur. f.47.col.3.nu.1
Hoſtia uenerabilis conſecrata quid ſit contra VVitcleff. f.37.col.4.nu.4
Hoſtia conſecra quòd ſit corpus Chriſti ſecundum naturam corporis Chriſto uniti,contra VVitcleff probatur. f.41.col.3.nu.1
Hoſtia conſecrata quòd ſit identicè corpus Chriſti et Deus ſecũdum eſſentiam probatur contra Witcleff f.43.col.1.nu.2.
Hoſtia conſecrata quod ſit adoranda,& quomodo ſecũdum Auguſtinum. f.45.col.4.nu.3
Hoſtia conſecrata VVitcleff,quod nõ penitus differat ab hoſtia legis ueteris,& Iudaica, quæ per mortem Chriſti eſt omnino abſoluta. f.59.col.1.nu.2.
Hoſtis iugulandus eſt armis ſuis. f.32.col.2
Hugo quid de fide ſacramenti baptiſmi dicat.& quàm bene eam exponat. f.169.col.2.nu.2
Hugo quid de uera panis & uera uini ſubſtantia in uerum corpus et ſanguinem Chriſti conuerſione dicat f.82.col.1.nu.3.
Hugonis dictum de corpore Chriſti, quomodo poteſt eodem tempore in diuerſis locis eſſe,& hic, & ibi, & totum utrobique,& in multis locis ſimiliter. f.122.col.4.nu.5.
Hugonis dictum contra eos, qui admoniti ut confiteantur,dicunt,Date nobis auctoritatem, quæ hoc ſcriptura præcipiat.&c. f.222.co.3.nu.3
Hugonis de corporis Chriſti in ſacramento uiſibilitate dictum recenſetur.& quomodo antiquorum, & Canonum in hoc ſequutus fuerit profeſſionem.f.94 co.3.nu.6.

I

Iacobitæ unde dicti.& de eorum errore circa cõfeſſionem. f.222.col.3.nu.2
Iacobus quod ſcripſit ad memoriam ſacramenti,Infirmatur quis in uobis,inducat presbyteros eccleſiæ. &c.q̃ ex conſuetudine pœnitendi deſcenderit. f.228.col.2.nu.3.
Iacobus quare dixerit Confitemini alterutrum.f.228. col.3.nu.4.
Id quòd ex nihilo eſt in nihilum mutari poteſt.f. 116. col.4.
Idololatra quis. f.43.col.1.nu.1
Idem,Ille,Is,Hoc,Qualis,Talis,Meum, pronomina. Et quid de eis dicat Guimundus.& plura de hoc ibi f.83.col.2.nu.1.
Ieremias quomodo ſanctificatus in utero. f.10.col.1
Impanantium uia.& quomodo uia noſtra moderna eſt facilior,& ſcripturis ſanctis uicinior,& doctorum antiquorum ſcriptis congruentior, oſtenditur. f.116.col.2.nu.3.
Impanationis duplex opinio recẽſetur.f.110.c.3.n.1
Impoſitio manus,ad quid fiat. f.189.col.4.nu.9
Increpatio auctoris aduerſus Witcleff de iniqua ſcripturæ interpretatione.& quomodo inciderit in errorem eorum,qui Paradiſum niſi figuralem eſſe dixerunt. f.57.col.2.nu.4
Infans ut moriatur, & pereat ante regenerationem per aquam,quæ ſit cauſa præcipua. f.174.c.2.n.1.
Infinito cum infinito comparatio non repugnat. f.252 col.3.
Innocentij decretum,q̃ ſolis epiſcopis liceat uel confignare,uel ſpiritumſanctum tradere, à Beda inſeritur.& plura ibi contra Witcleff adducuntur. f.187.col.4.n.5.
Innocentij primi decretum de pœnitendo ſemel in anno ante paſcha. f.243.col.1.nu.6
Innocentius quintus quid de communione dicat. Et qũo à presbyteris,uel miniſtris tãtùm ſumatur ſub utraque ſpecie. f.155.col.4.nu.4
Innocentius quid de poteſtate Petri dicat.& quomodo aliquid ipſi poteſtatiuè ſit ſeruatum, quamuis communem cum aliis acceperit ad dimittendum peccata poteſtatem. f.245.col.1.nu.2
In paruo opere magna deuotio eſſe poteſt.f.259.co.3
Inſufflatio domini in diſcipulos poſt dies paucos ſuæ reſurrectionis.& quid per eam intelligatur ſecundum Auguſtinum. f.204.col.1.nu.6
Interceſſor ſine gratia. f.20.col.4.nu.6
Ioannes de Baconis,quomodo poſitionem de niſibilitate corporis Chriſti in ſacramento neceſſariò ſequendam putet.&c. f.94.col.3.nu.7.
Ioannis martyrium. f.220.col.3.nu.4
Iræ,& odij ex Auguſtino differentia. & quomodo in comparatione odij ira eſt feſtuca.f.254.col.3.nume.5.
Ionathæ,qui ab auctore recenſentur.& quòd ipſe ſit eius armiger contra Witcleniſtas. f.31.colum.3. nu.3.
Is & iſſa. f.220.col.2
Iſidori dictum de conuerſione ſubſtantia panis in ſubſtantiam corporis Chriſti. f.113.col.3.nu.8
Iouiniana hæreſis circa coniugium.& quomodo hanc amplecti uideatur Witeleff. f.211.col.2.nu.2
Iudas baptizauit. f.26.col.3.
Iudæ confeſſio.& qũo ſi facta fuiſſet Chriſti diſcipulis meruiſſet ueniam. f.28.co.2.nu.2
Iudæ præſcito datur ueniæ locus à domino,ut pœniteat eum facti ſui. f.208.col.2.nu.3.
Iudæis q̃ conſuetudinarium quid erat priuatim confiteri delicta.& qũo hic mos ad baptiſmum uſque Ioannis durauerit. f.223.col.1.nu.7
Iudæorum ſacrificia q̃ ſint ablata. f.59.col.1.nu.3

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudæorum inter christianos habitatio quid utilitatis af ferat. f.3.col.1.nu.5
Iudicati à Deo secundum præscientiam, suspensi, degra dati.& c. quomodo uera conficiant sacramenta con tra Witcleff.& quid de hoc dicat Augustinus. f.208.col.2.nu.1.
Iudicis pietas nimia, q interdum forsan, & maximè apud toruos,& ingratos hæreticos, possit, sicut eis placet, calumnias figurare, ostenditur.f.73.c.2.n.5
Iulianus,& Constantinus,& Cæsares.& quid de his dicat Augustinus.& plura de hoc ibi.f.198.col.3. nu.3.
Iulianus, q fuerit primus, qui post dotem spoliauerit clericos,& loca sacra possessionibus, & thesauris. & quid illi ob id acciderit. f.198.column.3.nu me.4.
Iustitia omnis in baptismate constituta.f.162. col.4. nu.4.
Iuuenis quædam hæretica missas celebrabat. f.19. col.2.

L

Laicus,& sacerdos diuersi. f.18.col.3.nu.3
Lanfrancus à Guimundo nobili uiro liberalium scientiarum peritus dicitur.& quo per eas Berenga rium Witcleff magistrum turpiter fecerit cõfusum f.31.col.3.nu.5.
Lanfrancus quid contra Berengarium Witcleff magi strum dicat.& quomodo probauerit signa sacra Be rengarij sacramenti postponenda signis Iudaici te stamenti. f.59.col.1.nu.5.
Lanfrancus quid de figurato loquendi modo dicat.& quomodo hunc item loquendi modum habeat Au stinus.& plura de hoc ibi. f.85.col.1.nu.5.
Lanfrancus Ambrosium defendit contra Berengarii, & Witcleff. f.113.col.3.nu.6
Lapsi peccato, esto q possint reformari per pœnitentiã ad primam, uel maiorem gratiam, q tamen nusquam ad innocentiæ pristinæ dignitatem restaurentur, ex Hieronymo ostenditur. f.258.col.1.nu.5
Lazari solutionem remissionem esse peccatorum contra Witcleff ostenditur. f.232.col.3.n.2
Lazarum de monumẽto suscitatum, q dominus obtule rit soluendũ discipulis, quid denotet.& quid de hoc dicant Augustinus,& Ambrosius.f.232.c.3.n.1
Lazarus, q per Christum excitatur, & per discipulos soluitur, quid significet. f.232.col.3.nu.3
Lex scripta. f.201.co.3
Lex diuina prohibet copulari usque ad quartum gradũ. f.221.col.2.
Legis naturalis,& scriptæ ex Augustino comparatio f.210.col.1.nu.2.
Leprosi ritus quando mundandus erat. & quid super hoc dicat Augustinus. f.230.col.3.nu.2
Lignum paradisi,& quid de illo dicat Aug.f.105.co. 1.nu.4.
Lincolniensis quid de esse accidentis ex subiecti recitet & de possibilitate separationis eorum. f.130 col.3.nu.3
Literæ q tradantur ordinatis ab ordinatoribus sine am bitione, ex antiqua patrum regula.f.210.col.1.n.8
Literatis ecclesiæ uiris quomodo amplior certitudo cre dibiliũ donaretur, quàm simplici laico, cum utrique solo lumine fidei Christi mysteria contemplentur. f.75.col.4.nu.4.
Luminare non est ipsa lux, sed lucis receptaculum. f.131.col.2.
Lux sine subiecto.

M

Mali quatenus cognoscendi. f.112.col.1.nu.3
f.27.col.3.nu.5
Malitia secundum Augustinum, quòd aliter so net in lingua Latina, aliter in lingua scripturæ sa cræ. f.47.col.3.nu.2
Manducatio carnis Christi. f.94.col.4
Mãducare spiritualiter quid sit.& plura de hoc ibi ex Chrysostomo Augustino Cypriano.& c.f.101.co.1 nu.3.
Manichæorum deliramentum,& temeritas notatur.et quo eadem temeritate Witcleff maculetur.& mul ta ibi aduersus illum ex Guimundo,& Augustino adducuntur. f.75.col.4.n.7.
Manichæus,& Witcleff hæretici quomodo uterq; ten tat sub æquiuoco carnis uocabulo seducere Christia nos. f.96.col.3.nu.2
Manus impositio correctis fieri solita, ab Augustino notatur. f.189.col.3.n.2.& 196.co.4
Manus impositio, quæ cõfirmatio uocatur, q solis epi scopis apostolorum uicarijs debetur.f.189.c.3.n.2
Maria inter omnes fœminas castitatem uirginalẽ pri ma Deo uouit. f.214.col.4
Martyrium sine baptismo quando non prodesset ad sa lutẽ, nec sufficeret.& quid de hoc dicant Cyprianus & Augustinus. f.173.col.1.nu.1
Martyrium, an maius baptismate. f.171.col.3.nu.2.
Martirium Ioannis. f.221.col.2.
Massilianorũ quorundam perfidia circa baptismũ spiri tussancti ex Damasceno recensetur. & quo illi, & Witcleuistæ in hoc præsumentes usque ad contem ptum, uel negligentiam sacramenti fluminis, damna biliter errent, Augustini quamplurimis auctoritati bus demonstratur. f.161.col.1.nu.2
Materia prima panis q non destruatur, sed per tran substantiationem Christi perficiatur,& transeat in melius. f.118.col.1.nu.1
Materiæ præiacentis q non fiat adnihilatio, uel destru ctio in conuersione percelebri panis in corpus Chri sti uerum, sanctorum,& doctorum auctoritatibus, contra Witcleff ostenditur. f.115.col.3.n.1
Melchiadis papæ decretum, contra eos, qui olim in ec clesia arguebant contra sacramenti confirmationes exigentiam. f.183.col.4.nu.3
Melius est reddere rationes de nimia benignitate, quàm de excessiua seueritate. f.247.co.1.
Meum, pronomen quam uim habeat. f.83.co.4.
Metalipses, q non sit assumendæ, quas ponit VVitcleff

Et

Et plura de hoc ibi. f.112.col.1.n.4
Ministratio uniformis. f.20.co.3
Ministri sanctitas,& eiusdem malitia, q nihil cõferat adimat, uel deroget substantiæ sacramenti, ostendi tur. f.23.col.3.nu.1.
Miracula de corpore dominico sustentatis, recẽsentur. f.105.col.1.nu.2.
Miraculum in uitis patrum narratur, de subtractione dominici corporis sacramenti indignis communica turis.f.105.col.1.nu.5.
Miraculum factum in eo, qui manibus indiguis tenta uit accipere arcam, in qua sanctũ domini fuerat po situm, à Cypriano recensetur.& quomodo uocet Eu charistiam sanctum domini. f.65.col.3.nu.3
Miraculum factum in eo qui iussus facere reuerentiam hostiæ, dicebat araneam esse digniorem, ut reuerere tur, narratur. f.107.col.1.nu.6
Miraculum Tarsitij martyris de Eucharistiæ sacramen to.f.8.col.3.& 105.col.2.
Modi quatuor loquendi de Deo quasi in unũ fasciculũ. ab Aug. constricti recensentur. f.143.col.4.n.3
Modus institutionis ecclesiæ circa communionis formã in populo differenter,& sacerdotio, q sit congruen tissimus, ostenditur. f.147.col.4.nu.1
Modus humilis orandi. f.246.col.2
Modus bibendi Christi sanguinem, re, non nisibili spe cie.& quid de hoc dicat Hugo, Origenes,& Augu stinus. f.153.col.1.nu.1
Montes, an transtulerunt apostoli. f.126.col.1.nu.6
Mors duobus modis accidit. f.260.col.3
Mors secunda quæ dicatur. f.253.col.1.nu.3
Mulieris cuiusdã præstigiæ recẽsentur. f.49.c.2.n.1
Multiplicari propriè quid dicatur secundum Dionysiũ. f.122.col.4.nu.1.
Multiplicatio corporis Christi, secundum suam essen tiam ad loca distincta, non continua.& c. probatur. f.122.col.4.nu.2.
Mundus totus omnes gentes est. f.271.col.2
Mundus iste unde plus dependeat subiectiuè, iuxta au gustinum. f.118.col.1.nu.3
Mures quomodo satientur speciebus. f.80.col.4
Mutationes quatuor a Guimundo describuntur.& plu ra de hoc ibi. f.115.col.4.nu.3
Mysteria & ueritatem cur aliquando Deus non reue lat suis doctoribus. f.128.col.3

N

Natura creata obedire debet creatori.f.125.co.4
Necessitas f.12. *divini concursus in salutaribus sacra mentis celebrandis unde sumatur, ostenditur.* col.2.nu.1.
Necessitatum modi.& qui fuerunt horum inuentores. f.176.col.2.nu.2.
Nicæni concilij mititas. f.6.col.2.
Nicolaus Pp. q non decreuerit contraria Lanfranco & Guimundo ostenditur &c. fo.72.colum.1. nu.4.
Nicolaus de Lyra, quid de communione in primitiua ec clesia usitata dicat. f.154.col.2.nu.2.
Nihil à bono maius, nihil à malo minus Augustini di ctum quomodo intelligatur. f.47.col.3.nu.8
Nomen ad quid repertum, ex Augustino.& unde sic appellatum. f.126.col.1.nu.5
Non habet Deum patrem qui non habuerit ecclesiam matrem. f.271.co.2
Non quicquid à peccatore fit peccatum est. f.14.co.1
Notyngã doctoris triplex causa, quare sanguis nõ sit tradendus fidelibus sub specie uini.f.155.c.4.n.8.
Nubentium sacerdotalis benedictio in ecclesia unde traxerit ortum.& quid de illa decernant Cyricius, & Calixtus Papæ.& plura ibi de ritibus nuptiali bus. f.218.col.4.nu.3.
Numa Pompilius quomodo noluerit sua prophana sa cramẽta sic publicare, ut passim tractarentur à uul go. f.18.col.3.nu.2
Nuptialis obligatio, q non sit sola promissio, ut Wit cleff deliret, sed actualis traditio sui corporis, & alienatio suæ potestatis. f.216.col.4.nu.4

O

Obedienda summi Pontifici. f.5.col.2
Oratio in cuiuslibet polluti sacerdotis ore reper ta ex euangelicis uerbis transumpta,& euangeli cis mysterijs adaptata, q nõ debeat dici blasphemia contra Witcleff f.20.col.4.nu.2
Oratio, Perficiant in nobis domine.& c. pro Witcleff, & Berengarij confutatione à Lanfranco,& Guimũ do explanatur. f.71.col.1.nu.2.
Oratio auctoris. f.159.col.1.
Orationes malorum, q non obstent sacramentis, ostẽ ditur. f.20.col.4.nu.2.
Orationes duæ ecclesiæ præferuntur, ad tes candum Witcleff errores,& pro sedanda sua rebellione hæ retica. f.71.col.1.nu.4
Orationes tripertitiæ. f.21.col.4
Orandi modus humilis. f.246.col.2
Ordinati, q debeant sensibili uocatione promoueri, o stenditur contra Witcleff. f.204.col.1.nu.1
Ordinem alium esse sacerdotij maioris,& alium mino ris ex Gregorio.& quomodo Paulus de maiori fue rit &c. f.202.col.2.nu.7
Ordines ecclesiæ ab Origene presbytero assignantur. f.191.col.3.nu.2.
Ordo participantium, q cedat ordini consummanti in solennitates ritus non rei, ex congruentia scriptura rum, ostenditur.& quid de hoc dicãt Rabanus, Au gustinus,& Petrus Damianus. f.249.col.3.nu.1
Ordo quid. f.191.col.2.nu.1
Origenis errores describuntur. f.3.col.1.nu.3
Origenistæ taxantur à Hieronymo. f.3.col.1.nu.2
Oxoniense studium quomodo per decretum publicum duodecim doctissimorum uirorum, plusquàm ducen tarum hæresum Witcleff dogma deliuerit,& codi ces concremauerit. f.4.col.4.nu.3

Universidad de Deusto
Biblioteca

P

Palladij scuatia. f.7.col.4
Panem eucharistiæ aliqui tenent annihilari. f.83. col.1.
Panem Witcleff, q ecclesia catholica neget, consecratione peracta. f.69.col.3.nu.4
Panem transubstantiari in corpus Christi, q sit articulus fidei, contentus in Symbolo Apostolorum, ibi, credo sanctorum communionem. et quid de hoc dicat Dionysius f.157.col.3.n.1
Panis naturaliter conuersus in lapidem. f.112.col.2.
Panis cur dicatur corpus Christi. & de istius apellationis multiplici ratione & quomodo à prophetis huiusmodi forma appellationis uenerit. f.85.col.1. nu.2.
Panis uisibilis forma, ex quibus resultet. & quando dicatur illud uisibile sacramentum. f.86.col.2 nu.3
Panis, quòd non annihilatur in sacramento, sed transubstantiatur. f.57.col.2.nu.5
Panis, q ita figuret corpus domini ante consecrationẽ sicut pòst, quantum est de nuda ratione figuræ sine præsentia corporali. & multa de hoc ibi per doctores. f.61.col.2.nu.5
Panis, quem in oratione dominica postulamus, q sit sacramentalis, non usualis. f.67.col.1.nu.2
Panis noster quotidianus quis dicatur secundum Augustinum, Cyprianum, & alios doctores. f.67. col. 1.nu.4.
Panitarum obiectio, & ad eam responsio. f.110.col.3. nu.3.
Panitarum positio, q sit difficilis. f.110. col.3.n.4
Panitæ quantum aduersentur ecclesiæ ostenditur. f.110.col.3.nu.2.
Panum propositionis & corporis Christi quanta differentia, ostenditur. f.59.col.1.nu.1
Papæ q sit obediendum contra Witcleuistas, dicentes non esse illius monitis attendendum, aut decretis, appellantesq; illum Antichristum. f.5.col.1.nu.1
Paphutij consilium in Nicæna synodo ex Cassiodoro recensetur. & quid Synodus tunc circa coniugium clericorum decreuerit. f.212.co.4.n.3
Paradisus. f.58.co.1
Parentes utrũ baptizatis paruulis suis noceant, cũ eos dæmontorum sacrificijs sanare conantur: & si non nocent, quomodo eis prosit, cùm baptizantur fides parentum, quorum eis non potest obesse perfidia. f.174.col.2.nu.2.
Parentum, seu aliorum delicta, quomodo noceant frequenter baptizatis paruulis quo ad afflictionẽ temporalis incommodi, aut retardationem à gratia. f.174.col.2.nu.3.
Paruuli ad baptizandum delati si morte præueniãtur, q pereant ostenditur. f.164.co.1.n.1
Participantium totus ordo, tàm laicorũ, quàm religiosorum quando communicant solum in panis specie, qũo cedant principalitatem, non rei, sed ritus sacrificij, sacerdoti consummanti sacrificium uice Christi. f.148.col.1.nu.6.
Participium errorum. f.31.col.3.nu.6
Paschasij dictum de corpore Christi super illud Matthæi, Cœnantibus autem eis. &c. f.40.col.2.nu.2
Paschasius quid de corpore Christi dicat in explanatione uerborum, Hoc est corpus meum. f.83.col.2. nu.3.
Paschasius, quid de uisibilitate corporis Christi in sacramento, dicat. f.94.col.2.nu.3
Patres sancti quomodo docuerunt ab auctoritate probatissimum modum esse ad disceptandum de fide. f.31.col.3.nu.4.
Patrum antiquus mos seruatus, quum de hostia consecrata loquerentur, notatur, contra VVitcleff, & Berengariana figuralia sacramenta. f.61.col.2.n.3
Paulus, & Barnabas cum essent sancti, quomodo adorari non se permiserunt à populo. f.45.col.4.n.4
Paulus quos Ethnicos citauerit. f.129.col.1.nu.2
Paulus quare, & ad quid ad Ananiam missus. f.189. col.3.nu.3.
Paulus, q per primam manuum Ananiæ impositionem ante lauacri susceptionem non receperit Spiritum sanctum. f.189.col.3.nu.4
Paulus quanuis solicitus, operosus, & humilis plus cæteris fuerit, q tamẽ alijs nõ præferatur apostolis, cõtra VVitcleff, qui dicebat, q qui foret humilior, & ecclesiæ seruitiuior, gradum habebat altiorem. & plura de hoc ibi. f.195.col.3.nu.3
Paulus habebat in se omnes gradus ecclesiasticos. f.203.col.3.
Paulus, quòd usus fuerit literis testimonialibus pro susceptione Onesimi ad fraternitatem. &c. f.210. col.1.nu.3.
Peccata parentum quomodo nocere possunt filijs. f.175.col.2.
Peccata mortalia quomodo designentur per trabem, uenialia uero per festucam. & quid de hoc dicat Hieronymus. f.254.col.3.n.4
Peccata quomodo animam uulnerent, ex Origine ostenditur. f.256.col.1.n.5.
Peccatorum remissiones quantæ. f.171.col.3.nu.3
Peccatorum remissio, q ab initio fuerit promissa, & nuntiata, sed in fine donata. f.227.col.1.nu.4.
Peccatorum mortalis & uenialis differentia ex abysso scripturæ, & primò ex ueteri testamento producitur. f.254.col.2.nu.1.
Peccatorum uenialis, & mortalis ex testamento nouo differentia ostenditur. &c. f.254.col.3.nu.6
Peccatorum mortalium & uenialiũ differentiæ, quod bene sumatur per actus extrinsecos, ostenditur. f.256.col.1.nu.1.
Peccatorum mortalis et uenialis manifesta differentia, quomodo in finibus suis sit occulta. f.256.col.1. num.7.
Peccatum quod non sit, quicquid à peccatore fit, contra Witcleff. f.14.col.1.nu.2.
Peccatum quid, & quid delictum, & quomodo differãt ex Augustino. & quomodo delictum, quod est omissionis peccatum, etiam in baptismo remittatur. & quid de hoc dicant Augustinus, Haymo, Beda. &c. f.178.col.1.nu.3.
Peccatum mortale ubi reperiatur in scripturis expressum & si nullibi ibi dictum. f.253.col.1.nu.1
Peccatum ad mortem, & quid dicat de illo Aug. f.265.col.4.nu.7.
Peccatum non ad mortem. f.268.col.1
Peccatum & crimen. f.244.col.1
Peccatum ueniale ubi reperiatur in scripturis, expressum. f.253.col.1.nu.4
Peccatum aliquod quare ueniale dicatur. Et in quo distinguitur à mortali. f.254 col.2.nu.2.
Peccatum mortale, & ueniale quibus uerbis solent distingui. f.254.col.3.nu.3
Peccatum mortale, q sit æterno supplicio dignum, etiã post fructuosam à peccante de suo peccato pœnitentiam peractam, multorum auctoritatibus sanctorũ contra Witcleff ostenditur. f.261.col.3.nu.1
Peccatum præsciti quòd sit nullum, de quo non potest, uel potuit esse contritus, contra Witcleff Augustini uerbis ostenditur. f.264.col.3.nu.2
Peccare aliud est mortaliter aliud ad mortem. f.268.col.1.
Pelagianistæ hæretici, q damnati fuerint in Palestina sine examine, quod petebant, præcedente. f.6.col.3 nu.2.
Pelagij fraus. f.9.col.1.nu.4
Petilianus, q falsum sibi finxerit principium, cui Witcleff inititur, scilicet, quòd conscientia sanctè dantis attendatur. &c. Augustini uerbis ostenditur. f.23.col.4.nu.6.
Petimus quotidie dari nobis Christum. f.103.co.1.
Petri sententiam q non præcedat, sed sequatur sententia cæli. f.234.col.3.nu.2
Petrus cognomine clericus, alter Palladius. & de Palladij sæuitia. f.7.col.2.n.5
Petrus quare inter omnes apostolos ecclesiæ catholicæ personam sustineat in suscipiendo claues pro tota ecclesia. & plura de hoc ibi. f.236.col.2.n.8
Petrus inter Apostolos primus, & caput. f.195. col. 3.nu.2.
Philippus q non confirmauerit Samaritas, quos baptizauerit. & quare. f.187. col.4.n.4
Philippus Imperator in primæuis ecclesiæ cõfiteri coactus, recensetur. f.229.col.2.nu.2
Philosophia humana quàm sit meretrix fornicaria uiro incauto, ostendit Origenes. f.31.col.3.nu.7.
Philosophis orthodoxis, q Witcleff positio de accidente non placuerit, demonstratur. f.132.col.3.nu.5.
Pignus, & arra, in quo differant. f.179.col.3.nu.3
Pilati percontationes, tribunalia necis Christi exercẽdo notantur. f.4.col.1.num.2
Platonis, & Ciceronis error circa materiam, dicentiũ q Deus eam non fecerit, sed præsto habuerit eam, ut utatur, recensetur. & quid de hoc dicat Lactantius. f.121.col.3.nu.4.
Platonis error. f.198.col.3.nu.5
Pœnitentiæ iuxta Canones indictæ, & aliæ arbitrariæ unde reperiantur fundatæ. f.258.col.1.nu.2
Pœnitendi tempus cur constitutum sit. f.243.col.2
Pompeius Romanorum magnus idololatra. & quid Iudæis improperauerit f.45.col.4.n.1
Positio Berengarij. f.114.col.3
Præceptum antiquum currens per creaturas, q simul arguat cooperantem Deum, & promittat effectum. f.12.col.2.nu.4.
Prædestinationis gratia, quòd non est in prædestinato quousque uocatus iustificetur bonis operibus, ecclesiæ sacramentis &c. f.264.col.3.nu.1
Prædestinati charitas, quòd sit mortua per peccatum, & eius gratia per peccatum extincta, ostenditur. f.265.col.4.nu.1.
Prædestinati charitatem remitti posse, amitti non posse, unde sumpserint Wicleuistæ. & quid contra hoc dicant Augustinus, Hieronymus, & Ambrosius. f.265.col.4.nu.3
Prædestinatum non posse mori per peccatum, quòd ab antiquo serpente manauerit. f.265.col.4.nu.4
Prædestinatus an possit perire finaliter. f.29.c.4.n.3.
Prædicandi ratio. f.191.col.2.n.9.
Prædicatio triplex. f.57.col.2
Prædicatoris excellentia. & quòd sit eminentius prædicare, quàm baptizare, quinque rationibus ostenditur. f.202.col.1.n.5
Prælatos præscitos, quòd Deus perpetuò non suspendat. f.27.col.3.nu.3
Prælatus, aut presbyter infidelis, quanquam à Deo indicatus & suspensus, & simul forsitan ab ecclesia condemnatus, quòd uerum si intendat, conficit sacramentum, sicut ueri characteris retinet sanctitatem. f.27.col.3.nu.4.
Præsciti, quòd non necessariò excludantur à sacramentorum fructibus, uel ab ecclesia electorum ostenditur. f.29.col.1.nu.1
Præscitus q sit nullus superstes huic uitæ, quin pœnitere possit finaliter, & ignoscetur ei, etiam si manifestatus fuerit sicut Cain. f.208.col.2.nu.6
Præscitus quòd possit prædestinari ad gratiam. & quomodo Augustinus appellet ecclesiam prædestinatorum hortum conclusum. f.29.col.1.nu.2
Præscitus, & à Deo damnatus, quod possit esse membrum prædestinatum. f.29.col.4 nu.1
Præscitus, aut quantocunq; mortali detentus, si nõ præseruetur, quomodo comedit corpus, & sanguinem Saluatoris. f.101.col.1.nu.2
Pragensium Witeleuistarum querelam pro communione in utraq; specie contra morem ecclesiæ orbis terrarum. & quomodo etiã si liceat. quòd tamen nõ expediat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pediat, ostenditur. f.146.col.4.nu.1
Presbyteris legis ueteris quare erant ad tempus licita coniugia, & quare nostris sint illicita, ex Beda, & Ambrosio ostenditur. f.211.col.2.nu.5
Presbyter solus quod conficiat sacramentum corporis Christi, non reges, non periti de seculo, immo nec angelus quisquam. f.49.col.2.nu.2
Principium proximum operantibus est pœnitentia. f.12.col.3.
Processus iuris quando soluendi. f.7.col.1
Proles quod ex nullo parente tantum trahat delicti, quantum ex primo Adam. f.174.col.3.nu.4
Proles, quæ nascitur, utrum omnibus malis actibus, et multiplicatis delictis originalibus implicetur, ut tanto peius, quanto posteriùs quis nascatur. f.174.col.3.nu.6.
Prolis propagatio est bonum circunstantiale matrimonij. f.215.col.1
Propositio catholica. f.23.col.4.
Protestationes Witcleff forma, & eiusdem callida exceptio. f.9.col.1.nu.6
Psalmistæ, qui & lectores dicuntur. & quomodo Christus lectoris officio functus fuerit. f.191.col.2.nu.6.
Pulchritudo quid sit secundùm Ambrosium. f.86.col.2.nu.1.
Punicorum loquendi modum de sacramento Eucharistiæ laudat Augustinus. f.37.col.4.nu.2

Q

Quadratura circuli. f.198.col.1
Qualis, talis pronomina. f.83.col.3
Quæstiones de eucharistia omnes difficiles quod in tres resoluantur. & quæ sint. f.132.co.3.n.1
Quæstio ex epistola Augustini ad Bonifacium circa paruulos baptizatos. f.174.col.1.nu.2. & col.4.nu.6. & f.175.col.1.nu.6.
Quæstio Augustini episcopi Anglicani. & Gregorij Pontificis ad eam responsio. f.221.col.4.nu.3
Qui disputat, uerum cognoscit à falso. f.4.col.2
Qui leuiora astringit, grauiora non soluit. f.220.co.4
Quod semel amittitur, amplius ipsum non recuperatur f.260.co.1.
Quod est infirmum, potest mori. f.266.col.2
Quod grauipœna digni sub qui subtili doctori imputat illum dixisse panem adesse in sacramento per sanctificationem. f.109.col.1.nu.2
Quod uia nostra in hac eucharistiæ materia sit facilior scripturis honestis uicinior. &c. f.109.col.1.nu.3.

R

Rabani dictu de Christi corpore & sanguine, quod uera sit caro in ministerio, & merus sanguis, non tantummodo figuralis. f.61.col.2.n.4
Rabani Maguntiensis, & Heribaldi Altisiodorensis error circa corpus domini in sacramento, dicentes esse cibum digerendum in humanam carnem. & quomodo eis consonat VVitcleff. & qualiter Rabanus alter hanc perfidiam tanquam horrendam abijciat &c. f.103.col.2.nu.1
Radius solis calens, & terra sitiens, quomodo diuersi modè aquam bibant. f.121.co.4
Rationes contra impanantes corpus Christi. f.110.col.3.nu.5.
Regnant omnes ex dono Dei. f.15.col.1
Regum criminatio recensetur. f.5.col.2.nu.3
Regeneratio quæ dicatur a doctoribus. f.173.col.2.nu.4.
Religio nude dicatur secundum Bernardum. f.169.col.2.nu.1.
Relatio prima est minimæ entitatis. f.132.co.3.
Reputare uerbũ, quo utitur Witeleff, ab Auctore explicatur. & multa de sacramentorum participatione, contra VVitcleff. f.24.col.4.nu.4
Res una uec non possit esse in diuersis instantibus. f.123.col.3.
Res omnis est substantia secundum VVitcleff. f.133.col.1.
Res uel est in sua substantia, uel in sua circunstantia. f.226.col.2.
Res sicut se habet adesse ita ad cognosci, uel melius, ita ad ueritatem. f.137.col.4. & f.139.col.1
Responsio ad argumentum VVitcleff, quo probare conatur ex præsumptione facti euacuationem corporis Christi, & naturam panis cibarij ibi præsentem. f.65.col.3.nu.2.
Responsio ad argumentum VVitcleff, dicentis, q̃ sacramentum Eucharistiæ quinquies uocetur panis in Canone. & c. unde arguit illud esse panem in natura. f.67.col.1.nu.3.
Responsio ad argumentum VVitcleff, dicentis, q̃ dicta sanctorum, atque ecclesiæ docent, q̃ sacramenta sensibilia non sunt corporis Christi, & sanguinis, sed eorum figura. f.71.col.1.nu.1
Responsio ad argumentum VVitcleff falsificantis, & deprauantis Romanæ curiæ decretum, ad probandum suum errorem de corpore Christi. & quomodo in hoc sequatur Berẽgarium magistrum suum. f.72.col.1.nu.2.
Responsio ad argumentum VVitcleff, qui pro pane suo materiali defendendo, ruit ad laicos, & uulgus, ut de fidei subtilitate in sui fauorem testificentur. f.75.col.4.nu.1
Responsio ad auctoritates, quas VVitcleff adducit, ad probandum, q̃ corpus Christi non sit uisibile in sacramento. f.90.col.3.nu.1
Responsio ad argumentum VVitcleff, dicentis, q̃ moderniores doctores negant corpus Christi corporaliter in sacramento uideri. f.92.col.2.nu.8
Responsio ad argumentum VVitcleff, probantis materiam non posse conuerti. & quid de hoc dicant Ambrosius, Augustinus. & Bernardus. f.118.col.1 num.4.

Responsio

Responsio ad argumenta Witcleff contra accidens sine subiecto. f.134.col.3.nu.1
Responsio ad ea, quæ Witcleff extorquet ex sanctorũ testimonijs contra accidens sine subiecto, & potissimum ex quibusdam Augustini locis. f.135.col.4.nu.1.
Responsio ad auctoritatem euangelij, Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis. &c. ab Witcleuistis pro suæ opinionis confirmatione adductam. f.151.col.4 nu.1.
Responsio ad auctoritates Ambrosii de Sacramentis, quem Witcleuistæ adducũt in testem ad suæ opinionis fulcimentum. f.154.col.2.nu.1
Responsio ad dicta Waleranni, & Paschasii, & q̃ non faciant pro Witcleuistis, ostenditur. f.154.colu.3.nu.4.
Responsio ad argumentum Witcleff de martirio, quo baptismi necessitatem euacuat. f.171.col.3.nu.1
Responsio ad calumnias Witcleff in prælatos, & clericos, quos uocat Cæsareos à Cæsare Constantino. f.198.col.3.nu.1.
Responsio ad dictum Witcleff, Prælatos, præscitos Deus suspendit perpetuo tam ab officio, quàm à beneficio. & quomodo sit falsum, Augustini auctoritatibus ostenditur. f.207.col.1.nu.4
Responsio ad obiectum Witcleff ex Armacano. & refellitur Armacani sententia, dicentis, q̃ apostoli nõ receperunt potestatem dimittendi sacramentaliter peccata post resurrectionẽ, sed in prima institutione ad apostolatum. & quid de hoc dicat Hieronymus. f.227.col.1.nu.1
Responsio ad cauillationem VVitcleff contra sacramentalem confessionem pro ignorantia sacerdotis de recidiuatione confessi, ex Augustino, & Ambrosio. f.248.col.4.nu.1.
Rex, aut Princeps temporalis, etiam malus, quomodo regnent ex dono Dei, & q̃ non amittat nomen, ius, aut officium pro quolibet mortali. & q̃ idem sit de Papa, Episcopo, uel sacerdote. f.14.col.1.nu.6

S

Sacerdos infidelis q̃ non deroget Sacramento ostenditur contra VVitcleff Augustini auctoritatibus f.16.col.1.nu.1.
Sacerdos bonus & malus quomodo inter se differant. f.117.co.4.
Sacerdos uerus ut quisq; sit, quid requiratur. f.20.col.4.nu.2.
Sacerdos q̃ cum celebrat, conficiat corpus Christi, & non nudum exterius sacramentum sanctorum, auctoritatibus ostenditur. f.47.col.3.nu.4
Sacerdos catholicus q̃ nullus esse possit, nisi a Deo uocetur ad sacerdotium per electionem uisibilem, & humanam. f.202.col.1.nu.3
Sacerdos mali dictum D. Augustini contra Petilianum notent. f.21.col.2
Sacerdotes Græci cur se non contineant f.212.co.4
Sacerdotes notent uerba D. Hier. f.144.col.2.
Sacerdotes omnes orthodoxi, q̃ sint Christi, non episcopi eos ordinantis. & quomodo episcopalem gratiam det Deus per hominem, quamuis prauum, & simoniacum. f.204.col.1.nu.4
Sacerdoti malo quòd astet Deus in sacramenti ministratione, ne ecclesia seducatur. f.19.col.4.nu.2
Sacerdotum nouæ legis præstantia. f.57.col.2.nu.3
Sacerdotum q̃ propriè sit inuocare dominum, & hostias offerre. &c. & quomodo ab alijs distinguantur. f.148.col.1.nu.4
Sacerdotũ ordines duo, summorum, & inferiorum, ex ueteri lege, notantur. f.191.co.2.n.8.
Sacramẽta Dei propter hominũ uitia uiolans, quomõ semper errat, ut VVitcleff. f.20.col.4.nu.4
Sacramẽta, quòd non ideo uberiora, & sanctiora sint, quia per meliorem ministrentur, ostenditur. f.24.col.4.nu.2.
Sacramenta per malos facta, quòd ualeant. f.47.co.3 nu.6.
Sacramenta Iudæorũ, quod fuerint signa, & figuræ, nostra uero ueritas reuelata, probatur. f.59.c.1.n.7
Sacramenta uenerabilia corporis, sanguinis, & passionis domini, q̃ nemo possit intuitiuè cognoscere, nisi Princeps, et Pontifex noster Christus. f.79.c.3.n.2
Sacramẽta, quòd à muribus & bestiis non corrodãtur, quamuis sic uideantur secundum exteriores species & quid de hoc dicat Guimundus. & plura de hoc ibi. f.79.col.3.nu.4
Sacramenta diuinorum sacramentorum, quod tribus gradibus sint commissa. f.148.col.1.nu.5
Sacramenta tria sola. f. Baptismus, Confirmatio, & ordo, quòd imprimunt characterem. & quare illa non iterentur. f.181.col.4.nu.5
Sacramentali in propositione quid demonstretur pronomine demonstratiuo, Hoc, ostenditur, contra VVitcleff. f.83.col.2.nu.2
Sacramenti, & eius effectus distinctio. f.15.co.2.n.2.
Sacramenti ministratio, quod non semper sit uniformis, & uniuoca cum magistro ostenditur f.19.col.4.nu.4.
Sacramenti Baptismatis uisibilis unius ad formam requisita, describuntur. f.86.col.2.nu.4
Sacramentis Dei, quod nihil obsint hominum malorum mores, quo illa, uel omnino non sint, uel minus sancta sint, sed ipsis malis hominibus. f.20.col.4.numc.5.
Sacramento Christi q̃ diuina uirtus assistat, siue ad salutem bene utentium, siue ad perniciem male utentium. f.15.col.2.nu.5
Sacramento, ex eodem, & ex una re quomodo pascantur boni, & mali, quamuis Christi gratia diuersè in eis operetur. f.55.col.1.nu.3
Sacramentorum primi temporis, & eorum, quæ sub lege scripta, uel sub gratia instituta sunt, differentia. f.12.col.2.nu.3.

Sacra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacramentorum celebratio,q̃ ordinati sit opus,non laici,contra Witcleff. f.18.col.3.nu.1
Sacramentorum ueterũ,& nouorum substantialis differentia assignatur. f.59.col.1.nu.8
Sacramentorum quæ sunt q̃ oculis corporis non uideãtur.& quomodo Sacramenta non uerè capiantur exteriori sensu,sed mente.& quid de hoc dicat ibi ambrosius. f.78.col.2.nu.4
Sacramentum quid,& quis sit eius fructus.& quomodo etiam à perditè uiuentibus in ecclesia detur,& accipiatur.& c.contra Witcleff. f.15.col.2.numer.3.
Sacramentum q̃ corrodatur à uermibus cur aliquãdo permittit deus. f.80.col.2
Sacramentum q̃o melius per pium uirum quàm per impium ministratur. f.25.co.1
Sacramentum gratiæ,& gratia sacramenti.f.20.co.2.
Sacramentum ordinis ab Augustino commemoratur,& Baptismi.& qui possint illa conferre.f.18.col.3 nu.6.
Sacramentum gratiæ,& gratia sacramenti quomodo ualde inter se distent,& q̃ sine alterutris esse possint. f.19.col.4.nu.3
Sacramentum,q̃ melius ministretur per pium uirum, quàm impium,quomodo debeat intelligi.& quid de hoc dicat Augustinus. f.24.col.4.n.1.
Sacramentum,q̃ non minus conficit publicus,quã peccator occultus.& quomodo Iudas etiam baptizauerit,quamuis indiscussa conscientia,contra Witcleff f.26.col.2.nu.1.
Sacramentum quid. f.36.col.3.nu.1
Sacramentum,q̃ principaliter designet unitatem fidelium in corpore Christi,secundum Apostolum.f.39 col.1.nu.2.
Sacramentum,q̃ frequenter pro nudo signo sacramenti accipiatur,maximè pro ipsa re sacramenti,ut est ibi signata. f.39.col.1.nu.4
Sacramentum extremæ unctionis cur institutum. f.269.col.3.
Sacramentum unctionis quando signatum à Christo. f.41.col.3.nu.4.
Sacramentũ,& mysteriũ altaris esse solum corpus & sanguinẽ Saluatoris substantialiter in ueritate naturæ,uelatum autem figura panis,& uini, q̃ secundũ fidem ecclesiæ dicimus. f.52.col.2.nu.3
Sacramentum altaris q̃ sit unum,ostenditur.f.54.col.1.nu.2.
Sacramentum Eucharistiæ,q̃ sit uerum corpus Christi secundum essentiam,secundum exteriorem uerò figuram accidens sensibile,quod apparet.f.115.col.4.nu.5.
Sacramentum extremæ unctionis,q̃ à Christo,& apostolis fuerit institutum,contra Witcleff ostenditur. f.268.col.1.nu.2.
Sacrificij altaris unitas,sanctorum dictis demonstratur. f.55.col.1.nu.2
Sacrificium q̃ sit unum per mundum in omnibus ecclesiis,& sic una hostia,non multæ.& c.ex Ambrosio. f.43.col.3.nu.5.
Sacrificium altaris cum uarietate locorum, temporum sacrificantium quoq;,& uisibilium specierum, q̃ sit unum sine multitudine,& idem sine mutatione ,& eximio modo unum supra omne iudaicum sacramentum,ostenditur. f.55.col.1.nu.1
Sacrificia facta per malos. f.48.col.4
Sagarellorum error tertius circa ordines religiosorum prælatorum,sacerdotum,diaconorum, subdiaconorum.& c. f.200.col.4.nu.4
Sagarellorum,& Valdensium error de potestate Papæ & quomodo hunc sequitur Witeleff.f.236.col.2. nu.7.
Saluator cur cœnatis apostolis suum corpus & sanguinem tradiderit.& q̃o eis solis ,aut saltem in eis uniuersis presbyteris præceperit in secundo sanguinis sacramento communicare. f.150.col.3.nu.5
Sanctificat Christus cibum nostrum quotidianum. f.11.col.4.
Sanctorum communionem. f.158.col.4.
Sanitas quid. f.86.co.2
Sanguinis sacramentum q̃ nõ indiscriminatim populis porrigendum,secundum doctorem de Halis,& Bonauenturam. f.155.col.4.nu.6
Sapientia,bona mentis qualitas,& primum donum,secundùm quam mens contemplatur æterna,quòd quibusdam uideatur quandoque esse accidens sine subiecto.& quid de hoc dicat Augustinus. f.130.col.4.nu.5.
Sapientia donum S.spiritus quandoque est sine subiecto. f.132.col.1
Sapientiæ diuinæ est scire uerum. f.130.col.1
Satanæ magna solutio quando sit futura.& quomodo per modicum tempus soluetur.& quare.f.33.col.1 nu.5.
Scribere cum naso quid. f.14.co.2
Scripta diuina cũ proferimus, quòd ea nõ captiuemus sensibus nostris,sed eis potius nostros captiuemus sensus. f.64.col.1.nu.2
Scripturæ loquutio secundum Augustinum, quòd res significans appellctur nomine rei significatæ. Et multa de hoc copiosissimè tractantur ibi.f.142.col.2.nu.3.
Sensus plures possunt elici ex eadem scriptura. f.65.col.4.
Semina inhæreses. f.52.col.4
Sensibus occupati,quòd sint à fide remoti.& q̃o culpẽtur ab Augustino.& plura de hoc ibi contra Witcleff referuntur. f.78.col.2.nu.3
Sensuum experimento,quòd non sit ualde adhærendũ: & quare secundum Bernardum. f.78.col.2.nu.2
Sermo Christi est operator ius. f.111.c.1
Sententia etiam iniustè lata,quòd sit timenda f.234 col.3.nu.4.

Sentien-

Sentiendum qualiter sit,& loquendum de prælatis præscitis perpetuò ab officio ordinandi suspensis iuxta Witcleff.& quid super hoc dicant Augustinus,& Bernardus. f.206.col.1.nu.1
Septenarius numerus est numerus uniuersitatis. f.245.col.3.
Signaculum,seu Character,q̃ sit aliud quid à Spiritu sancto,uel uisibili sacramento,uel effectu sacramenti,quod est gratia.& quomodo sit indelebile ostenditur. f.192.col.1.nu.5
Signum intelligi pro signato,ut inquit VVitcleff, cum Theologus dicit,Panis est corpus Christi.q̃ sit ualde hæreticum. f.59.col.1.nu.4
Similitudo de artifice & securi. f.239.co.3
Similitudo de canali lapideo. f.17.col.2
Solui diabolum quid significat. f.34.col.2
Signum,quod imprimit Baptismus,unctio,& ordo,q̃ sit aliud,& alterius generis sanctitas,quàm sit illa coniugij ,aut item pœnitentiæ. f.181.col.4.n.2.
Species Sacramenti sensibilis,q̃ quodammodo uocetur corpus Christi. f.85.co.1.nu.1
Species uisibilis panis,quod sit in sacramento sine substantia sua,ex Anselmo. f.138.co 3.nu.1
Spes,quod in Deo sit ponenda,non in homine. f.16.col.1.nu.3.
Spiritus. S. duo significat,aquam & animam. f.163.col.3.
Spiritus.S.quatenus detur ab homine. f.189.co.2.
Spiritussancti gratia,quod suos habeat gradus,ex Augustino. f.161.col.1.nu.4
Spiritussanctus,quod in solo Christo manserit, ex Origene. f.263.col.2.nu.2
Spiritussanctus q̃ per manus impositionem detur. f.183.col.4.nu.2.
Spiritumsanctũ quatenus det homo & quid ibi dicant Ambrosius.& Augustinus. f.187.co.4.nu.6
Status peccatorum duo ab Ambrosio assignantur. f.265.col.4.nu.6.
Status seu conseruatio suppositi. f.103.co.2.nu 3
Subdiaconi Nathinnæi dicti,qui & apud Græcos Hypodiacones uocantur.& quod sit eorum officium. f.191.col.2.nu.7.
Subdiaconos fuisse in primæua ecclesia, ex Clementis, & Anastasii Paparum dictis palam fit.f.191.co.3 nu.5.
Substantiam dicere esse accidens,quàm sit absona positio,ostenditur. f.132.co.3.nu.3.
Symbolum quid. f.180.col.2
Symbolum triplex. f.63.col.3.
Synodus prouincialis Episcoporum Angliæ londonijs contra VVitcleff. f.5.col.4.nu.2.

T

Tau signum.Et plura de eo ex Hieronymo, Anselmo,Isidoro,Cypriano & c. referuntur. f.181 col.4.nu.4.
Taxatio uaria pœnarum pœnitentibus,& confessis, in qua fiat potestate. f.258.col.1.nu.3
Tentatio,quibus modis agatur secundum Bedam. f.256.col.1.nu.3.
Terra sitiens,& radius solis calens,quomodo diuersimodè bibant aquam. f.121.col.4
Theodosius imperator quomodo patrueles fratres,& consobrinos prohibuerit inter se coniugij nomine cõuenitur ex Ambrosio. f.220.co.3.n.6
Theodosii Imperatoris pœnitentia publica ab Ambrosio indicta,recensetur. f.245.co.1.nu.5
Thomæ dictum,quod non faciat pro VVitcleuistarum petitione,ut ministretur communio sub utraque specie. f.155.col.4.n.2.
Transubstantiatio quid secundum catholicos. f.120.col.4.
Transubstantiationis,& conuersionis nomina quomodo peruertat VVitcleff in suum sensum hæreticum. f.119 col.4.nu.1.
Transubstantiationis exemplum, quomodo uideatur aliquantum propinquum a cibo, quem post resurrectionem Christus accepit.& in quo istæ duæ transubstantiationes differant,ostenditur. f.121.col.3 nu.2.

V

Valdensium error octauus à Guidone ,recensetur. f.211.col.2.nu.3.
Valdensium error circa extremæ unctionis sacramentum,à Guidone,& Alano recensetur,& quomodo hunc sequatur VVitcleff. f.268.col.1.nu. 1
Veritas quid. f.142.col.2
Veritas per bonos iudices est liberanda f.2.co.1
Veritates tres connexæ in sacramento. f.74.co.3.
Verum,& unum conuerti. f.109.col.1.nu.5
Via Domini,quæ sit,& quis corruat in ea.f.10.col.1. num.3.
Via domini. f.10.col.3
Viæ duæ malæ. f.14.col.1.nu.1
Vinum nouum,& eius effectum implorat Auctor. f.10.col.1.nu.2.
Virgæ in serpentem essentialis mutatio, & serpentis in uirgam. f.113.col.2.nu.2
Virginitas Mariæ.& quid de hoc dicant Hieronymus & Anselmus. f.124.col.2.nu.4
Visibilis gradus & sensibilis per accidens.f.92.col.2. nu.2.
Viuere q̃ possit quis ex uirtute dominici corporis per diuinũ miraculũ lõgo tempore.& seceſſum posse ei exinde fieri omnino denegatur. f.105.co.1.nu.1
Vnctio extrema sacramentalis quod non nisi oleo per Episcopum consecrato compleatur,contra VVitcleff. f.268.col.1.nu.3.
Vnctione ecclesiæ quanta ægrotis bona statim contingant. f.268.col.2.nu.5
Vnctionis sanctæ forma,quod non tam corporis,quàm animæ sit fomentum,& à longo æuo nostris usibus repromissa. f.195.col.3.nu.7

Vnctionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnctionis extremæ uirtus. f.185.co.4.nu.5
Voluntas Dei, q̃ in omni sancto opere sit prior, posterior liberi arbitrij. f.22.col.2.nu.4
Vocatio, iustificatio, glorificatio, q̃ fiãt in nobis, prædestinatio autem nostra in Deo f.207.co.1.n.3
Vrbani Papæ decretum pro Sacramento Confirmationis. & de necessitate eius ex concilio Laodicen. & Aurelien. f.183.col.4.nu.4.
VValeränus, auctor de officijs. & quomodo suspectus fuerit circa fidem. & c. & quid de eo dicat Anselmus. & q̃ hic putatur esse, de quo VVitcleff loquitur, & plura de hoc ibi. f.80.col.4.nu.2
VVitcleff, & discipuli eius, quo sæpe obtendant auctoritates Augustini, Hieronymi, Chrysostomi, & aliorum sanctorum patrum ecclesiæ, contra catholicos f.1.col.4.nu.1.
VVitcleff sectatores, uolẽtes magistri sui purgare infamiam, dicentes, q̃ non ea docere studuerit in quibus eum maculauit ecclesia, reijciuntur. f.3.col.1.nu.1
VVitcleff erratarecensentur. f.3.col.1.nu.4.
VVitcleff protestatio, ut ignaris suam ostendat innocentiam. f.9.col.1.nu.1
VVitcleff proteruia notatur. f.9.col.1.nu.7.
VVitcleff superbia ostenditur. f.9.col.1.nu.8
VVitcleff prima, & generalis iniuria, quæ cuncta concernit sacramenta, q̃ Deus ex fide non concurrat cũ ministro ad sacramenta celebranda, sanctorum auctoritatibus prosternitur. f.11.col.1.nu.1
VVitcleff, quomodo errat cum Donatistis, non distinguens effectum, uel fructum sacramenti à sacramento. f.15.col.2.nu.1
VVitcleff, qui semper nititur tollere fidelibus populis fidem sacramenti certificam, confutatur. f.24.co.4 nu.3.
VVitcleff, qui dicit prælatos præscitos à Deo suspendi perpetuò tam ab officio, quàm beneficio. & c. & sic non posse conficere, confutatur. f.27.co.3.nu.1
VVitcleff Satanas quo tempore fuerit solutus, ostenditur. f.33.col.1.nu.4
VVitcleff quomodo æmulatur Arianos hæreticos, qui coloribus uerborum suam instaurabant hæresim ita ut in nullo uiderentur à catholicis alieni. f.35.co.4. nu.2.
VVitcleff, q̃ loquatur Christum, & occultet Antichristum, ostenditur. & quid de Sacramento dicat. f.35.col.4.nu.4.
VVitcleff, quomodo à Samaritanorum idololatria non recedat. & quid de eis dicat Chrysostomus. f.45. col.4.nu.2.
VVitcleff, quòd sit idololatra, ostenditur. f.45.col.4. nu.8.
VVitcleff, qui dicit sacramentum altaris esse corpus in figura, & panem in natura, sanctorum auctoritatibus confutatur. f,52.col.2.nu.5
VVitcleff, qui sæpe uocat Augustinũ, & alios ecclesiæ doctores in testes pro suarum hæresum tuitione, quomodo non debeat mouere cum, qui uult esse granum firmum in Christi ecclesia. f.54.col.1.nu. 3
VVitcleff, qui figuram solam corporis Christi, & sanguinis in sacramento concesit, confutatur. f.57.co. 2.nu.1.
VVitcleff, qui dicit, q̃ post consecrationem remanet panis, & uinum, eo q̃ in nullo articulo triplicis fidei ecclesiæ sit iste articulus declaratus, confutatur. & q̃ sit triplex Symbolum. f.61.col.2.nu.6.
VVitcleff, qui per scripturam euangelij more magistri eius Berengarij, arguit hostiam consecratam esse panem in natura, confutatur. f.63.col.2.nu.1
VVitcleff, & sui sequaces, quomodo sint Iudæorum gulonum sectatores. & in quo f.64.col.1.nu.3.
VVitcleff, qui in sui erroris argumentum aßumit textum Apostoli.1.ad Corint.4. Panem, quem frangimus. & c. uolens ex hoc probare hostiam consecratam esse panem naturalem, multorum auctoritatibus confutatur. f.65.col.3.nu.1
VVitcleff, qui pro erroris sui corroboratione de hostia consecrata, q̃ sit panis in natura assumit illud orationis dominicæ, Panem nostrum quotidianum. & c. cõfutatur. & multa ibi da pane quotidiano per doctores sacros. & quo secundum Hieronymum, et alios, panis ille dicatur Epiousios, non naturalis. & c. contra Witcleff. f.67.col.1.nu.1
VVitcleff, qui pro sui panis usualis in hostiæ consecrata defensione adducit illud Luc.24.cap. Cognouerũt eum in fractione panis. confutatur. & q̃ non intelligatur de pane usuali, seu communi, ostenditur. f.68.col.3.nu.1.
VVitcleff aßignat uel causas quibus uult possi concedi angelum esse uisibilem. f.96.col.1
VVitcleff, qui post falsificationẽ uerborum Christi & eius Apostoli, adducit doctores sanctos commemorantes panem, confutatur. f.69.col.3.nu.1.
VVitcleff, qui dicit modernam Romanam ecclesiam hæreticam, & priori contrariam, confutatur. f.73.co. 2.nu.1.
VVitcleff, q̃ sit falsarius Nicolai, illius decreto cõuincitur. f.73.col.2.nu.6
VVitcleff, quomodo usurpet sibi uocem hæreticorum antiquorum, iactantium se, & dicentium, Diuites facti sumus. & c. & quid super hoc dicat Hieronymus. f.75.col.4.nu.6
VVitcleff, qui testimonium sumit ab humanis sensibus q̃ eucharistiæ sacramentum non sit corpus Christi secundum substantiam suam propriam in altari, sed ut prius panis materialis, & putribilis, reijcitur. f.78.col.1.nu.1.
VVitcleff, qui ad fallaces sensus, & iudicium humanũ relicto documentum fidei immo ad mures peruenit, ut testimonium perhibeant de suo sacramento, confutatur. f.79.col.3.nu.1.
VVitcleff sophisma, Iste panis est corpus Christi, ergo est, & manet panis. q̃ sit idem cum Berengarij eius, magistri argumento, ostenditur. & de eius solutione per Lanfrancum, Innocentium, Ambrosiũ. & c. f.82.col.1.nu.1
VVitcleff fallacia, Cæci uident, ergo cæci sunt: ergo manent cæci. Claudi an bulant. & c. diluitur. f.82.col.1 nu.4.
VVitcleff, q̃ sit de hæresi Anthropomorphitarum. & quomodo sit contra eum beatus Ignatius. f.85.col.1 nu.3.
VVitcleff, qui rationes quasdam physicas adducit, ne corpus Christi uideatur corporaliter, aut sentiatur in sacramento, confutatur. f.92.col.2.nu.1.
VVitcleff, qui dicit se notasse ex dictis Augustini, q̃ caro, & sanguis solùm spiritualiter sunt edendi, confutatur. & multa de hoc ibi f.96.col.3.nu.5
VVitcleff, q̃ non saluetur in sua logicali glosa, quòd corpus Christi est in sacramento corporaliter, i. per modum corporis, multorum auctoritatibus ostenditur. f.99.col.3.nu.1
VVitcleff, qui contẽdit sanctũ sacramentũ dominici corporis esse obnoxium cõbustioni fortuitæ, & digestioni humanæ, confutatur. f.105.col.1.nu.6
VVitcleff quantas abominationes, quàmque horridas expuat ad desolandum sanctissimum sacramentum corporis Christi fidelibus. f.107.col.1.n.1
VVitcleff, qui negat, & dissimulat fidem conuersionis simplicis panis in corpus Christi per transubstantiationẽ altissimi. & c. confutatur. f.109.col.1.nu.1
VVitcleff aduersus Isidorum obiectio diluitur. f.113. col.3.nu.2.
VVitcleff, quomodo mentiatur in Ambrosium. q̃ nolit per conuersionem panis in corpus Christi, mutari panis naturam. f.119.col.4.n.2
VVitcleff conuersio recensetur, & eiusdem confutatio ex Augustino, Chrysostomo, Cassiodoro, Hilario, Lanfranco. & c. f.117.col.4.nu.3
VVitcleff de transubstantiatione obiectio, & ad eandem responsio. f.121.col.3.nu 3
VVitcleff de multiplicatione corporis Christi obiectio & ad eam responsio. f.122.c.4.n.4
VVitcleff replica ex Augustini uerbis prauè ab eo intellectis desumpta, diluitur. f.122.col.4.n.6
VVitcleff, uitans fidem fateri catholicam, quomodo incidat in errorẽ reproborum Gentilium Democriti, & Leucippi, ostenditur. f.124.col.2.nu.1
VVitcleff calumnia, de terminis, quos ad expositionem fidei sacramenti ecclesia adinuenit, quia non sint in usu scripturæ Canonice. & c. diluitur. f.125.col.4 num.1.
VVitcleff, qui uetustate patrum hæresim suam corroborat, & fidem elidit ecclesiæ, more quorundam Gallorum in partibus Massiliæ ciuitatis contra Augustinum, ut refert Prosper. & c. confutatur. f.127. col. 3.nu.1.
VVitcleff, prima ratio, impugnans accidens sine subiecto, & eiusdem ex philosophorum dictis solutio. & plura de hoc ibi. f.129.co.1.n.4
VVitcleff, quo in materia de accidente, Parmenidis, et Anaxagoræ errores sequatur. f.132.col.3.n.2
VVitcleff, qui omnes rerum possibilitates in definitionibus naturarum intendit ponere, confutatur. f. 134.col.3.nu.2.
VVitcleff glossa dicentis Anselmum non concessisse accidens sine subiecto. & ad eandem responsio. f.138 col.3.nu.2.
VVitcleff glosa uolentis Hugonem non concedere accidens sine subiecto, diluitur. f.138.col.3.nu.3.
VVitcleff, qui secundum glossam suam uult Lincolniẽsem non intellexisse accidens sine subiecto, confutatur. f 140.col.3.nu.1
VVitcleff error primus, qui contra leges scripturæ extendit loquutionem figuratam ut propriam, & sine auctoritate figuram transfert in locum proprij. f.142.col.2.nu.2.
VVitcleff, error secundus in materia de figuris, recensetur, & plura contra eum ibi adducuntur. f.142.co. 2.nu.4.
VVitcleff qui concedit, Spiritumsanctum columbam. & c. modo suo ab Auctore confutatur. & multa cõtra ibi ex Anselmo, Gregorio Nisseno. & c. adducuntur. f.145.col.1.nu.3
VVitcleff qui dicit Augustinum solum reputatiuè loqui, quicquid ne necessitate Baptismi scripsit, confutatur. f.159. col.2.nu.6
VVitcleff qui peruertit textum euangelij, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritußanctο. & c. dicens intelligi de aqua, quæ effluxit de latere Christi, & non de aqua baptismali, confutatur. f.167.col.1. nu.1.
VVitcleff quomodo uincat Pelagium. & Vincentium Hæreticos. ostenditur. f.167.col.1.n.2
VVitcleff, qui prætermissa necessitate euangelij pro Baptismi perceptione, assignat necessitatem absolutã erroneam omnium futurorum, Augustini auctoritatibus confutatur. f.176.col.2.nu.1
VVitcleff qui dicit, q̃ in Baptismo non remittũtur peccata omissionis confutatur. & quo in hoc satagit in perfidia superare Pelagium. f.178.col.1.n.1
VVitcleff qui dicit, q̃ Christus non fuit sic Chrismate unctus, ut nunc Christiani, & ideo non sit curandum de huiusmodi unctione confutatur. f.185.c.4.n.1.
VVitcleff q̃ sit Donatista, & plusquàm Donatista, conuincitur. f.189.col.3.nu.8.
VVitcleff mendacium circa ordines, ab Auctore detegitur. & q̃ fuerint plures duobus Christi ecclesiæ designati, ostenditur. f.191.col.2.nu.3
VViteleff, qui dicit; q̃ multitudo cleri est onerosa, & infundata in lege Christi. & c. confutatur. f.200 col.4.nu.1.
VVitcleff alter Pharao. f.200.col.4.nu.5.
VVitcleff, qui ualidè molitur contra fidem sacramenti ordinis propter culpam ordinantis, confutatur. f.204.

Universidad de Deusto
Biblioteca

f.204.col.1.nu.1.
VVitcleff,q̃ participet duplicem hæresim,Massilianorum uidelicet,& Achaicorum. f.204.col.1.nu.2.
VVitcleff,qui literas episcoporum testimoniales pro clericis ordinandis contemnit, confutatur. f.210. col.1.nu.1.
VVitcleff nouum dogma dicens,unius uxoris uirũ, sic debere intelligi,ut cum una uxore cõtinenter uiuat diluitur.& plura de hoc ibi. f.212.col.4.nu.2.
VVitcleff,qui signa sensibilia, quæ sunt de ratione ecclesiastici sacramenti,suspendit à sacramento matrimonij,confutatur. f.216.col.4.nu.1
VVitcleff dictum contra uerbum de præsenti, quòd hæc conuertuntur,Te accipio m uxorem & (Te accipiam in uxorem) multorum auctoritatibus diluitur. f.216.col.4.nu.2.
VVitcleff,qui sanctorũ patrum nuptijs nostras satagit coæquare, culpatur.Et quid contra illus, & simliũ temeritatẽ dicat Augustinus.f.220.c.3.n.9
VVitcleff,qui dicit confessionem auricularem esse hæresis inductiuam, & in scriptura infundabilem, confutatur. Et quomodo authoritatem, & exemplum sumpserit confessioni ecclesiæ detrahendi ab Apostata Iuliano, Massilianis,& Iacobitis.f.232 col.3.nu.1.
VVitcleff,qui arguit, q̃ propter anteriorationem sanationis leprosorum, quibus Christus dixit,Ite, ostendite uos sacerdotibus. ista ostensio sacerdotibus cessare debuit pro tempore legis nouæ, confutatur. f.130.col.3.nu.1.
VVitcleff,qui semper pugnat pro sua libertate, qua quis stet suo iudicio pro commissis, refutatur. Et plura ibi contra eũ ex Augustino, Hilario,& Ambrosio adducuntur. f.234.col.3.nu.5.
VVitcleff, qui potestatem clauium non considerat,sed fictitiam esse inquit, confutatur.f.236.col.1.n.1.
VVitcleff,qui ut ecclesiasticæ detrahat potestati, contra successorem Petri, merita Petri obtendit, Augustini & Ambrosij auctoritatibus confutatur. f.239.col.1.n.3
VVitcleff contra confessionem sacramentalem cauillationes, pro ignorantia proportionis pœnæ ad culpam,de minoritate scientiæ sacerdotis,& dẽ incertitudine confitendi, ex Augustino, Hugone, & Ambrosio, diluuntur. Et plura de hoc per totum Cap.f.247.col.1.nu.1.
VVitcleff cauillatio contra confessionem sacramentalem pro incertitudine clauium.Et quid contra hãc ex Augustino Auctor referat. f.250.col.4.n.2.
VVitcleff prima accusatio cõtra cõfessores catholicos de leuitate nimia.Et ad eã respostio.f.250.c.1.nu.1
VVitcleff aduersus confessores, de seueritate nimia, secunda accusatio, diluitur. f.250 col.1.nu.2.
VVitcleff tertia contra confessores, quia confessos nõ produnt, accusatio, refellitur. f.250. col.4 nu.3.
VVitcleff quid de ueniali,& mortali peccato dicat.Et multa ibi contra eum ex Augustino adducuntur. f.256.col.1.nu.4.
VVitcleff, qui asserit nullum esse mortale peccatum, nisi finalis impœnitentiæ, & præsciti, Gregorij,& Augustini dictis ab Authore confutatur .f.260. col.2.nu.1.
VVitcleff semper stolidus ostenditur .f.269.c.4.n.1.
VVitcleff quæ crimina in ministris sacramentorũ obijciat f.269.col.4.nu.2.
VVitcleff, qui in omni sacramento obseruat pro regula, quòd sacramentum habet suum pretium ex merito sacerdotis,non omnino ex instituto Christi,& merito Saluatoris, confutatur.Et quomodo in hoc sit Donatista. f.268.col.1.nu.4.
VVicleuistæ magistrum suũ exstollentes & sapientissimum iactantes,ut simplicium animas sub scientiæ falso nomine terreant,q̃ non sint audiendi, sanctorum auctoritatibus ostenditur. f.2.col.3.nu.1
VVitcleuistæ uolentes magistrum suum Witcleff excusare, dicentes non omnia asserere, quæ episcopi, uel Patres ipsi imponunt,aut in dictis eius inuentũt q̃ nullo modo sint audiendi. f.3.col.4.nu.1
VVitcleuistæ hæretici,qũo à Pelagianis eorum patribus quasi hæreditarium habeant mendacium in quo conueniant iactantes suum dogma laudatum in remotis partibus,in studijs generalibus,& potissimũ in Oxonia. f.4.col.4.nu.2
VVitcleuistæ,qui roborant partem suam pro communione sub utraq; specie,auctoritate euangelij, Bibite ex hoc omnes,confutantur.& qũo illorum articulus,quod id petunt,sit hæreticus.f.150.col.2.nu.1
VVitcleuistarũ fraus circa quasdã literas sigillo uniuersitatis Oxoniensis falsò & furtiuè signatas pro illorum falsæ doctrinæ approbatione.f.4.col.4.n.1
VVitcleuistarũ uaria,& peregrina doctrina, ex qua in orthodoxos quosdam Principes, & uulgares manauit opmio, q̃ auctor eorum Witcleff nunquam fuerit per uiam suam ab ecclesia reprobatus,aut iudicialiter ab episcopis in hæresibus condemnatus, q̃ nullo modo sit audienda. f.5.col.4.nu.1
VVitcleuistarum uesaniæ referantur, & potissimum Guillelmi cuiusdam Iacobi. f.45.col.4.nu.7
VVicleuistarum,& Berengarianorũ hæresis de Eucharistia, q̃ antecedat in malum hæresim eorũ,qui sumebant Eucharistiam intinctam.f.146.c.4.n.4.
VVitcleuistarum obiectum ex Canonem Gregorij,& ex Zosimo,diluitur. f.153.col.1.nu.2.
VVitcleuistarum error de laicis, circa sacramentorũ ministrationem.Et quomodo sit contra Apostolum. f.202.col.1.nu.4.
Vulgi authoritas, q̃ in fidei subtilitatibus non sit petenda.Et quid.de hoc dicant Seneca, Celestinus Papa, Lactantius &c. f.75.col.4.nu.2.

FINIS.

REVERENDI

REVERENDI PATRIS, FRATRIS THOMAE VVALDENSIS,

Theologi præstantissimi, atq; Carmelitarum in Anglia Prouincialis, in Tractatum de Sacramentis contra Vvitcleuistas,

PRAEFATIO.

DOctrinis varijs, & peregrinis nolite abduci. Heb. 13.Regalibus iussis uestris obtemperãs, inclite domine Angliæ rex Henrice, Christi gratia triumphator inuicte, doctrinalis antiquitatum ecclesiæ IESV CHRISTI contra Vvitcleuistas nostrates hæreticos uolumen ingredior iam secundum:opus mihi arduum, & ingens, sed utinam tuæ Christianissimæ charitati,quantùm optatum,tam competens,tam accepta bile,quàm erit acceptum. Non latet hunc terrarum orbem quo stomacho istorum nouellorum hæreticorum detestaris infamias. Prodit hoc te tacente ignis iugis supplicij: qui te uel magis in te Christo iubente in synagoga eorum frequenter exarsit, flamma combussit peccatores. Prodit hoc assistrix tua sapientia,quam regni pontificibus obtulisti, ut cum eis laboraret semper, arderet semper scire, quid eis acceptum esset coram Deo,omni tempore. At quis fide sedulus,non gauderet eximiè,cùm tantus Princeps non diu post primæ unctionis, & fastus regij sacramentum gauderet se in causa Christi,& ecclesiæ primum erexisse uexillum, & super hoc deuotissimè Deo caneret, Benedictus dominus Deus meus,qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum? Nec in hoc gaudens,quòd erratici spiritus, quibus inflantur hæretici, subijcerentur ei:sed quia speraut(tali auspicante principio) nomen suum in cælis esse conscriptum: sperauit se ex hoc hæredem plusquàm Ducis Guillelmi, ducis Moysi,qui libans Deo primitias probitatis, ut Israelitam erueret, iugulauit Aegyptium, successorem etiam fidelem instituens Gedeonis, nocte destruxit aram Baal. lucumque succidit, & domorum latibula,in quibus Lollardi sua conuẽticula celebrabant,docentes doctrinas Balam,& offerentes contra Christum hæretica sacramenta. Imitabatur ex animo Ezechiam in regno, qui plùs alijs regibus in exordijs regni docuit populum audaciter frangere simulacra opinionum, & hæresum, quas

A furor Vuitcleuisticæ prauitatis in regno consculpsit:succidere lucos,altaria demoliri, quibus decepti uulgares, aut doctores eorum decumbebant in clero,& ne liberè docerent in ecclesiis, excelsas eis cathedras publica sanctione ecclesiæ fecerat interdici. Hæc prima bella tibi præstituis, his galeis caput dedicas recenter coronatum. His ducibus, his regibus, tibi plùs placet fide, quàm Eduardis, & Henricis illustribus, alioquin regibus carne succedere. At uerò hoc ipso inuitas me parcere. At uerò hoc ipso inuitas me parcerculum seruum tuum, ut post Eliam patrem meum simili animositate decurram, quatenus inuocatione IESV Christi in hoc torrente scripturæ paternæ oclingentos pseudo prophetas gladio perimam uerbi Dei,uel certè magis,ut tu ipse perimas hostes Christi, qui omniquaque cupis eos esse deuictos: prout in simili casu AMBROSIVS loquitur ad Gratianum Augustum. Petis(inquit) à me fidei libellum (sancte Imperator) profecturus ad prælium. Nosti enim fide magis Imperatoris,quàm uirtute militum quæri solere uictoriam. Nam & Abraham trecentos octodecim duxit ad bellum: & ex innumeris hostibus trophæa reportauit:signoque dominicæ crucis, & nominis quinque regum,uictricumque turmarum subacto robore: & ultus est proximum, & filium meruit, & triumphum.Iesus quoque filius Naue, hostes quos totius exercitus manu ualida superare non poterat,septem tubarum sacerdotalium sono nicit, ubi ducem militiæ cælestis agnouit. Ergo & tu uincere paras, qui Christum adoras, qui fidem uindicas, cuius à me libellum petijsti. Hæc ille in principio primi libri ad Gratianum Augustum in præfatione, quæ incipit, Regina Austri. AVCTOR. Ad opus ergo properans expectatum, quod ueram doctrinam & tradit, & exprimit ecclesiæ IESV Christi:simul omnes doctrinas dæmonum elimandas censeo hac uoce Apostoli, Doctrinis uarijs, & peregrinis nolite abduci. HAYMO dicit in expositione huius textus, quòd doctrinæ uariæ, & peregrinæ nouа dogmata sunt hæreticorum, quibus abducuntur

3. Reg. 18. Ambrosius. To.2. Gene.14 Iosue.6. Est liber 2 titulus, fide. Heb.13. Haymo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuntur, & ſeparãtur ſimpliciores à ueritate fidei. Quomodo autẽ ſunt doctrinæ uariæ, AVGVSTI. exponit ſermone. 10. de uerbis Apoſtoli, dicens. Nemo* uarietur: nemo leproſus ſit Doctrina inconſtans, non habens unum colorem, mentis leprã ſignificat, & iſtam Chriſtus mundat. Fortè in aliquo uariaſti, & inſpexiſti, & in melius ſententiam* commouiſti: & quod uarium erat, unius coloris effectũ eſt. Hæc Auguſtinus. AVCTOR. Ecce uariam doctrinam dicit, quæ de lepra mentis erumpit, quam inconſtantia parturit, nec commutat in melius, quæ alterius coloris eſt in fundo ſcripturæ, alterius in garritu expoſitionis, uel aſſumptionis hæreticæ.

*uarietur

*commutaſti

¶DOCTRINA I.

SVMMA.

1 Hæreticorum hominum doctrina prima quæ ſit.
2 Doctrina prima eccleſiæ Ieſu Chriſti hæreticorum doctrinæ primæ contraria.
3 Hæretici, quòd non habeant ſermones Dei, quomodo fideles indocti debeant illud firmiter credere.

B

1 PRIMA † ergo doctrina omnium hæreticorum eſt transformare ſcripturas ſacras ad deteſtabiles ſenſus ſuos: eadem uerba Dei, ſed alieno ſenſu ueſtire. Contra † quam prima eſt doctrina eccleſiæ Ieſu Chriſti: nullo mentis auſu peregrino colore doctrinas cælicas uariare, ſed eo tãtùm ſenſu, & ritu expoſitionis uti, quem eis tinctor cæleſtis teſtimonio ſanctorum patrum indixit. Vnde BEDA in expoſitione primæ canonicæ Ioannis, tractans hunc textum. Sicut unctio eius docet nos de omnibus. Significans (inquit) quia uerax eſt eadem unctio, id eſt, ipſe ſpiritus, qui docet homines, mentiri nõ poteſt. Ideò ſicut docuit uos, manete in eo, doctrinis uarijs, & peregrinis nolite abduci: ea fide, eo ritu, quo ipſe docuit, in illo manete. Hæc ille. AVCT. Et fideles † indocti, ſi uelint eſſe fide cõſtantes, debent firmiter credere, quòd hæretici non habent ſermones Dei, neque ſenſum eorum, quia ſecretis Dei non interſunt, quærente de tali hæretico Hieremias propheta. Quis enim adfuit in cõſilio domini? Vbi HIERONYMVS libro. 4. commentarij, Nolite (inquit) credere ò uulgus indoctum, prophetis uobis falſa pronuntiantibus, qui dicunt, Hæc locutus eſt dominus, Pax erit uobis. Vnde enim poſſunt Dei noſſe ſecretum? aut quo annuntiante domini didicere conſilium? Quomodo ad eos diuinæ* diſpenſationis ſermo peruenit? Hęc ille. AVCTOR. Bene dicit uulgus indoctum, quòd credit unum hæreticum habere ſenſum domini contra totam eius eccleſiam. Cui dicit Ioannes in epiſtola, Qui nouit Deum, audit uos. In hoc cognoſcimus ſpiritum ueritatis, & ſpiritum erroris. Spiritus eccleſiæ, eſt ſpiritus ueritatis. Spiritus omnis, qui contradicit eccleſiæ, eſt ſpiritus erroris. Hoc credite de Witcleuiſtis, & eritis uulgus edoctum.

1.Ioh.

Doctrina prima hæreticorum.

Doctrina prima eccleſiæ.

Beda.

1.Io.2.

Hier.23. Et Eſa. 40. Hieronym. To.5.

*diſpoſitionis

¶DOCTRINA II.

SVMMA.

1 Vuitcleff, & diſcipuli eius, quomodo ſæpe obtendant authoritates Auguſtini, Hieronymi, Chryſoſtomi, & aliorum ſanctorum patrum eccleſiæ, contra catholicos.
2 Hæreticus quidam quomodo contra ſanctum Ambroſium perquàm improbè uerba Niceni concilij allegauerit unam tantùm in Chriſto fuiſſe naturam.
3 Hæretici omnes, quòd à ſancta uniuerſali eccleſia ſint egreſſi, oſtenditur.
4 Artemonis hæretici Samoſatẽſium hæreticorum capitis, hæreſis, quòd Saluator purus homo, & abſque Deo fuerit, quomodo antiquiùs ab ipſis Apoſtolis traditum eſſe mentiuntur.

1 BTENDIT † ſæpe Witcleff, & diſcipuli eius contra catholicos authoritates Auguſtini, Hieronymi, Chriſoſtomi, & aliorum ſanctorum patrum eccleſiæ: frequenter item dicta canonum, & Cõciliorum magnorum, uociferans, & ſtrepens: ſic habet Auguſtinus, ut doceo, ſic lex papalis, & concilia. Quomodo ergo aduerſa mihi docentes, & tenentes, non ſunt hæretici capitales? Propter has furias nolite abduci: nec C citò moueamini filij eccleſiæ: doctrinæ iſtæ dico uobis ſunt uariæ, & peregrinæ. Cæterum quomodo formidaret hæreticus iſte falſificare dictum Auguſtini, quando non timet falſum teſtem facere textum Dei? Nunquid ſæpe probaui, & monſtraui, & rurſum infrà monſtrabo, Deo præſtante, quomodo de ſcripturis falſo interpretatis hæreſim ſuam ſemper nitatur obfirmare: & omnes ſancti dicant omnes retrò actos hæreticos feciſſe ſimiliter? Ita & omnes falſi prophetæ patres eorum, ſcriptura teſte, fecerunt. Ita ut dominus ipſe querelam de eis faciens, & populum ſuum monens, dicat Hieremia. 23. Nolite audire uerba prophetarum, qui prophetant uobis, & decipiunt uos, uiſionem cordis ſui loquentur, non de ore domini. Sequitur. Non mittebam prophetas, & illi currebant:

1.b

Hiere.

rebant: non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant. Si ſtetiſſent in concilio meo, & nota feciſſent uerba mea populo, auertiſſem utiq; eos à uia ſua mala, & à peſſimis cogitationibus ſuis. Et iterũ. Audiui quæ dixerũt prophetæ prophetantes in nomine meo mendacium, atq; dicentes, Somnia ſomniaui. Vſquequo iſtud in corde prophetarum uaticinantium mendacium, & prophetantium ſeductionem cordis ſui? Propheta, qui habet ſomniũ, narret ſomnium, & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonẽ meum uerè. Ecce iſti falſi prophetæ loquebãtur ſermonem Dei, ſed non uere. Similiter pſeudo apoſtoli deceperũt populum tempore ſancti Pauli, dicẽtes, Ita dicit Paulus: & ſub nomine Pauli ſcribentes epiſtolas. Vnde. 2. ad Theſſalonicenſes. 2. monens eos ut caueant, Rogamus (inquit) fratres per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, & 3 noſtræ congregationis in idipſum, ut non citò B moueamini a noſtro ſenſu, neq; per ſpiritũ, neq; per ſermonem, neq; per epiſtolas, tanquam per nos miſſas. Notanter monuit Paulus fideles, ne citò moueretur à ſenſu noſtro, ideſt, apoſtolico: quia ſenſus eſt interpres uerbi, quem quandiu homo retinet, in uerbis falli non poterit. Quid igitur ideò mirarentur fideles, q hæreticus iſte uerba canonum, uel conciliorum corrupta producat, uel ad ſenſum omnino à condẽtibus alienum? Sic † item quidam hæreticus cõtra ſanctũ Ambroſium uerba Niceni cõcilij allegauit, unã tantum in Chriſto fuiſſe naturam, perq̃ improbè, cùm extoto niſu illud idem concilium duas in Chriſto naturas docuerit, & probarit. Vnde AMBROSIVS eum recitat, libro de incarnatione uerbi, parum ante medium, ſic ſcribens, Legi, quod non crederem, niſi ipſe legiſſem. Legi, inquam, in cuiuſdã libris ſic poſitũ, Et Organum, & eum à quo mouebatur Organum, unius in Chriſto fuiſſe naturæ. Quod ideò poſui, ut ex ſcriptis nomẽ deprehendatur auctoris: & aduertatur, q̃uis exquiſitiſſimis argumentis, & phaleratis ſermonibus, non poſſe uim ueritatis obduci. Et hic mihi frequenter Niceni concilij tracta C tum ſe tenere commemorat: ſed in illo tractatu patres noſtri nõ carnem, ſed Dei uerbum unius ſubſtantię cũ patre eſſe dixerunt. Sequitur. Quomodo ergo Niceni concilij nomen obtenditur, & noua inducuntur, quæ nunquàm noſtri ſenſere maiores? Hęc ille. AVCT. Videte qualiter hęreſis ueritatem uocat in teſtem, ſed per bonos iudices eſt ueritas liberãda. Quomodo, inquit, Niceni concilij nomen obtẽditur, & noua inducuntur, quæ nunquàm noſtri ſenſere maiores? Quomodo item quando Witcleff dicit legem Papalem affirmare panem eſſe corpus Chriſti, in cap. Ego Berengarius? Quomodo item alia capitula 4 decretorum, & Decretalium? Quo auſu pro parte hæretica ſacri cõcilij, & canonum nomen obtenditur, quãdo nunquàm hoc noſtri ſenſere maiores? Sic mirum uidetur multis, qua temeritate mendacij potuit is idem appellare ſanctũ Thomam, & doctorem ſubtilem, & Gandauum, & alios doctores ſcholaſticos, in authenticos teſtes, q̃ non maneat accidens ſine ſubiecto in ſacramento altaris, in tractato ſuo de euchariſtia? Sed hæreſis impudica erubeſcit nuditatem ſuã, ió conſuluit ſanctos uiros, ut ſub ſimplici ueſte patrũ, lupũ poſſit abſcondere, & nedum abſcondere, ſed per antiquitatẽ, & probitatẽ teſtium ſe comparare catholicis, quemadmodũ amicus ille Iob typum gerens hæretici. Senes (inquit) & Iob. 15. antiq̃ ſunt in nobis multò uetuſtiores, q̃ patres Gregorius. tui. Sup quo textu GREGORIVS. 12. Moral. To. 1. cap. 15. ſic inquit, Quòd † omnes hæretici à ſancta uniuerſali eccleſia ſint egreſſi, teſtatur Ioannes, qui ait. Ex nobis prodierunt, ſed non erant 1. Ioan. 2. ex nobis. Sed ut ea, quæ aſſerunt, cõmẽdare *ſtultis mẽtibus hominum, quaſi de antiquitate poſſint, antiquos patres ſe habere teſtantur, atque ipſos doctores eccleſiæ ſuæ profeſſionis magiſtros dicunt. Cumq; præſentes prædicatores deſpiciunt, de antiquorum patrum magiſterio falſa præſumptione gloriantur, ut ea, quæ ipſi dicunt ẽt antiquos patres tenuiſſe fateantur, quatenus hoc, quod rectè aſtruere nõ ualent, quaſi ex illorum authoritate confirment. Hæc Grego. AVCTOR. Benè dicit, ut ea, quæ ipſi dicunt, ẽt antiquos patres tenuiſſe fateantur: & quæ rectè aſtruere non ualent, quaſi ex illorũ authoritate cõfirment. Nonne AVGVSTI. ſenſit hanc iniuriã irrogari ſibi dũ uixit? Reſpiciatur liber retractationũ eius, ubi dicit Pelagiũ hæreticũ poſuiſſe in libro ſuo quoddam dictũ eius de libero C arbitrio, & purgãt ſe ibi de aſſenſu hæretico. Petilianus itẽ in reſponſionibus ſuis allegat pro ſe Auguſtinũ ī materia de baptiſmo: & Auguſtinus librũ edidit cõtra q̃dã capitula ſibi falsò imputata in materia de prędeſtinatione. Credibile eſt ſi in carne uiueret, multo craſsiorẽ librũ iam ſcriberet cõtra innumera quaſi capitula falſo imputata p ipſum. Nõ tantũ aũt hæc, ſed ut omnibus Paganis impudẽtius mẽtiantur, iactant ſcriptis, & uerbis innumeris ſanctos patres ab antiquo ẽt uniuerſa Chriſti cõcilia ab apoſtolorum temporibus ſuam hæreſim approbaſſe. Proinde cũ auditis Witcleff, aut eius falſos ſectatores dicere: Iſtæ nouæ ſectæ unam nouã hæreſim addiderunt cõtra patrum dicta, & ſcripturã Chriſti, & apoſtolorũ eius, Nolite ſtatim terreri uerbis fallacibus, ſed patres ipſos ad loca, quæ iactat, exquirite, & uidebitis eũ contra totã Chriſti eccleſiã falſam de eis iactaſſe ſentẽtiam, ſed † & didiciſſe

Auguſtin. libr. 1. Retra. cap. 9. To. 1.

Petilianus. To. 7.

1

Universidad de Deusto
Biblioteca

cisse sic facere ab Artemone hęretico capite Samosatensium hæreticorum. de quo scribit EVSEBIVS lib. 5. ecclesiasticę historię ca. 28. Hęc hęresis purum hominem, & absq; Deo fuisse Saluatorem contendit. Idq; antiquitus ab ipsis apostolis traditum esse mentiuntur. Aduersum quos unus ex his, quos suprà memorauimus, ecclesiasticus scriptor, ita respondit. Aiunt, (inquit) etiã ipsos apostolos ita uel suscepisse, uel cæteris tradidisse, sicut nunc ipsi asserunt, & hãc ueritatem prædicationis esse seruatam usq; ad Victoris tẽpora: & quomodo successores scribentes aduersum gentiles, uel aduersum hæreticos, id est Iustinus, & Melciades, & Tacianus, & Clemens, & alij quamplurimi de diuinitate Christi apertissimè dixerunt? Irenæi uero, & Melitonis, cæterorumq;, qui per idem tempus fuerunt, uolumina quis ignorat? Sequitur. Quomodo ergo tot seculis fidem prædicatam nunc isti asserunt, ꝙ à Victore exordium sumpserit? Hæc ibi AVCT. Ita Witcleff, quomodo non est confusus, quãdo Innocentium tertium criminatur de accidente sine subiecto, de præsentia corporali Christi in sacramento, de confessione uocali, & huiusmodi, quæ dicit ante ipsum ecclesijs inaudita? Respicite hunc Artemonem cum Victore Papa, & sic uidebitis Witcleff mentiri, non Innocentium.

A

B

¶DOCTRINA III.

SVMMA.

1 *Vuitcleuistæ magistrum suum extollentes, & sapientissimum iactantes, ut simplicium animas sub scientiæ falso nomine terreant, quòd non sint audiendi, sanctorum authoritatibus ostenditur.*

2 *Hæreticorum frequens iactantia, quòd nullus eos intelligat, à Hieronymo annotatur. Et quomodo ex his sunt sapientes seculi, hæreticorum magistri, & Iudæorum Pharisei.*

3 *Figmenta mendacia, quòd sint difficilia, & laboriosa.*

1 DOCTRINA tertia. Extollunt† Witcleuistæ magistrum suum, & sapientissimum iactant, & prudentem, terrẽtes animas simplicium sub falso nomine scientiæ, si tam perito scripturarum obaudiant, & dicunt orthodoxos, nec omnes, qui superstites sunt, posse dicere, quæ dictitauit. Huic autem blasphemiæ in prologo alterius uoluminis, ecclesiæ documẽta subscripsi. Sed recolo dixisse AVGVSTINVM in principio libri de unico baptismo ad Constantinum, ꝙ ipse sæpe ad eadem obiecta diuersa responderit, tum propter tarditatem quorundam ingenij, qui & si nõ per hæc uerba, retento sensu, tandem intrabunt per alia: tum ut res multiplicata ad multorũ manus accedat. Respondere (inquit) diuersa sentiẽtibus & à regula ueritatis errantibus, sæpissimè cogimur, etiam de ijs rebus, quas alijs atq; alijs sermonibus frequentauimus. Quod ut iuuat, existimo fieri, ut propter eorum ingenia tardiora, qui putãt aliud dici, cùm aliquid legunt aliter dici: & propter ipsam disputationum copiam, ut non solùm ad diligentiores res rara perueniat, sed *quodlibet è multis in manus etiam *negligẽtioris incurrat. Hæc ille. AVCT. Hoc antem, quod de sapientia doctoris sui, quod de nostra tarditate, & eius altitudine sermonis extollunt, de hæreticis frequenter iactatum legi: de orthodoxis autem quantumcunque subtilibus inauditum. Et ideò in hoc ipso, ꝙ laudare magistrum quærunt, humiliant, eò ꝙ Sapiens dicit, Prouer. 14. Doctrina prudentium facilis. Aut ergo prædicent magistrum suum, ut intelligatur à fidelibus, facilem: aut uerè (ut est) arguant imprudentem. BEDA super illo textu, lib. 2. dicit. Doctrina prudentium facilis tunc erat, quando Cornelius cum omni domo sua, & cæteri tales uerbum humiliter audientes mox credebant: & accepto Spiritu sancto, linguis loquebantur omnibus. Nunc quoq; doctrinam fidei catholicæ prudens quisq; dum cathechizatur, facilè percipit, quam hæretici quia peruersè quærunt, nunquàm prorsus inueniunt, Hęc ille. AVCT. Et Hieronymus adaptat sibi, & similibus illud Esaiæ. 29. Vch qui profundi estis corde, ut à domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera eorũ, & dicunt, Quis uidet nos? & quis nouit nos? Peruersa est uestra cogitatio. Vbi HIERONYMVS in explanationis libro. 9. sic. Aduersus eosdem, de quibus suprà dixerat, Perdam sapientiã sapientium, & intelligentiam prudentium reprobabo: etiam nunc Dei sermo dirigitur, qui sapientes sunt in semetipsis, & in conspectu suo prudentes: de quibus rectissimè illud intelligi potest, Defecerunt scrutantes scrutinio, cum C scriptum sit de Dei sapientia. Si enim quis perfectus fuerit in filijs hominum, absque tua sapientia in nihilum reputabitur. Qui idcirco arbitrantur Deum sua nescire consilia, quia in tenebris sunt opera eorum, & dicunt, Quis uidet nos? aut quis nouit nos? Hæc† autem dicunt & sapientes seculi, aut hæreticorum magistri, & Iudæorum Pharisæi, quòd nullus eos intelligat. Hęc Hieronymus. AVCTOR. Blasphema ecce trinitas præceptorum solet ita dicere, quòd nullus eos intelligit. Nos autem non ita dicamus de aliquo orthodoxo, quia non hoc consuevit ecclesia Iesu Christi. Et in 2. lib. contra Rufinum HIERONY. Dydimi interpretaris exodion, in quo ille casso labore conatur alienum errorem defendere, ꝙ Origenes quidẽ bene dixerit, sed nos simplices homines, & Cicures Enniani, nec illius sapientiam, nec tuam, qui interpretatus es, intelligere possumus. Hæc ille. AVCTOR. Sed & fieri potest, ut qui intelligibilis nobis esse negatur, fuerit etiã minus intelligibilis sibiipsi. Certè ubi errauit, ibi nescius sibi fuit. Sicut & idem HIERONYMVS lib. 1. contra Rufinum, uersus finem sic attestatur. Quid ad te pertinet, si alius non intelligat quid uelis dicere, cũ non ad omnes, sed ad tuos loqueris? Deniq; & ego scripta tua relegens, quanq̃ interdũ non intelligam quid loquaris, & Heraclitum me legere putem: tamen nõ doleo, nec me pœnitet tarditatis. Id enim in legendo patior, quod tu pateris in scribendo. Hæc Hieronymus. AVCT. 2 Quid ergo erit nobis graue, ꝙ nouũ Arium, aut Philetum non datur intellexisse quod scripserit, qui non omnibus, sed suis clericulis calamũ tinxerit: & hoc ille patiatur scribens, quod nos dum legimus, putà ꝙ se non intellexerit? Saltẽ quod tulit prouidus & profundus doctor Hieronymus ab æmulis suis, nos mediocriter feremus à nostris. Non dubiũ quin ueri fideles cupiant esse faciles in dicendo, cum contrà hæretici, quia laborant tegere quod mendaciter proferunt, obscurè loquantur. Vnde AVGVSTINVS de ue- 3
3 ra innocentia, propositione. 66. Difficilia, † & laboriosa sunt figmenta mendacij. Qui enim uult uerum dicere, non laborat: quietiores enim sunt boni, q̃ mali: & absolutoria sunt uerba ueraciũ, q̃ commenta fallacium. Hæc ille.

A

B

¶DOCTRINA. IIII.

SVMMA.

1 *Vuitcleff sectatores, uolentes magistri sui purgare infamiam, dicentes, quòd non ea docere studuerit, in quibus eum maculauit ecclesia, reijciuntur.*

2 *Origenistæ taxantur à Hieronymo.*

3 *Origenis errores describuntur.*

4 *Vuitcleff errata recensentur.*

5 *Iudæorum inter Christianos permansio, quid utilitatis afferat.*

6 *Chartis hereticorum quòd cõuincantur hæretici.*

1 DOCTRINA quarta uaria, & peregrina istorũ Witcleuistarum est, qua 4
† sectatores Witcleff nituntur magistri sui purgare infamiam, & dicunt, quòd non ea docere studuit, in quibus eum maculauit ecclesia, sed dicunt fratres libros eius iam corrupisse post mortem, & deprauasse sententias. Sed idcirco docet ecclesia filios suos, ne huic fallaciæ hæreticorum corda relaxent, sed firmiter æstiment, & nouerint iustè sanctos patres, & perfidiam, & authorem eius cõdemnasse sub nomine. Nam ipse cum superstes esset in concilio prouinciali sanctorum episcoporum Londonijs, in conclusionibus, & peruersis dogmatibus suis iustam tulit sentẽtiam. Ipse autem ut digne censeretur hæreticus, easdem tuebatur, & defendebat postmodum in secũda parte sermonum, & in Trialogo, ita, ut pudeat sectatores suos cõtra os proprium uelle purgare magistrũ. Testantur item, & conuincunt eum super peruerso dogmate libri, quos à discipulis suis inquisitores ui tollunt, quos ipsi e contrario magnificant, docent in angulis, & in alias terras deferunt, & scribendo multiplicant. Sed† quia conformem sibi locum inueniunt argumenta HIERONYMI, duco in publicum quæ ipse armata penna contra fautores hæresum Origenis inuexit, quorum unus asseruit errores illos additos, ac insertos libris suis ab hæreticis. libro. 2. contra Rufinum sic scribens. Respondeat unde illi orta sit suspicio hæc ab hæreticis addita. Quia (inquit) de eisdem rebus in alijs locis eiusdem authoris catholicè dictum legeram. Videamus quod primum est, ut ordine uenerit ad secundum. Probo † ego inter multa Origenis mala hæc maximè hæretica, Dei filium creaturam, Spiritum sanctum ministrum, Mundos innumerabiles æternis sibi seculis succedentes, Angelos uersos in animas hominum, Animam Saluatoris fuisse, antequam nasceretur ex Maria, &c. Hæc in Origenis libris ego hæretica doceo, tu ostende, in quo eius opere his contraria legeris. Nolo dicas, quæ de eiusdem rebus in alijs locis eiusdem authoris catholicè dicta legeram. Nec me mittas ad sex millia eius libros, quos legisse beatum Papam Epiphanium criminaris, sed ipsa loca nomina. Nec hoc mihi sufficit, nisi dicta eadem ad uerbum protuleris. Non est fatuus Origenes: & ego noui: sibi contraria loqui non potest. Hæc ille. AVCTOR. Et ego etiam contra fautores Witcleff his rationibus Hieronymi quare non utar? Non est nouella hæc excusatio, quam affertis: sed non uideo nisi solis hæreticis utilem. Dicitis à fratribus, non dicitis hæreticis, hæc addita mala: quanquam sine hæretico dolo (ut arbitror) addi non possent. Sed ubi ergo in operibus eius illorum errorum ipsius assertione legetis oppositа? Ipse† dixit, & asseruit, quidlibet esse Deum. Deum esse uilissimã creaturam, quia materialem essentiam. Corpus Christi in sacramento esse aliquid peius testudine, uel rana. Religione communi populi Christiani nullam esse in ecclesia meliorem. Totum cœ-

C

Origenistas taxat Hieronym. To. 2.

Origenis errores.

Errata Vuitcleff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum episcoporum,& Paparum à Syluestro dein ceps esse unum corpus Antichristi, & talia plura. Vbi in operibus eius reperietis eum asseruisse contrarium? Non me mittas ad multas eius chartulas,quas conscripsit. Non mihi sufficiet, nisi (sicut dixit Hieronymus) eadem dicta sana ad uerbum protuleris. Nõ erat fatuus Witcleff, ut dicitis, ergo contraria sibiipsi loqui non potest:& sicut addit benè pòst in eodẽ libro HIERONYMVS. Alioquin omnia, quæ hæretica sunt,non erunt Origenis,sed hæreticorum. Omnes autem propemodum illius Tomi, his erroribus pleni sunt. Nihil Origenis erit,sed eorũ, quorum ignoramus uocabula. Hæc ille. AVCTOR. Ita dico,si ista hæretica non sunt Witcleff, quia fingi possunt esse fratrum,sic omnia, quæ sunt hæretica,non erunt Witcleff. Et cùm non sit uel schedula eius à talibus libera,nihil ta men erroris erit Witcleff: imò nec alicuius ante eum hæretici, sed benè dicta erunt illorum forsan:peruersitates autem hęreticę erunt illorum, quorum ignorant uocabula. Sed iterum ego solebam interrogare,cuiusnam sint peruersitates, quas prædicant discipuli Witcleff, & à quo doctore acceperint illas?Si illæ fuerunt corruptiones fratrum,quare sic odiunt fratres?Cur persequuntur ita magistros? Quare etiam fratres ab exordio prædicant,docent,latrãt in omni schola,in omni ecclesia contra corruptiones illas,cõtra dogmata,non(ut ipsi dicunt)aliena, sed propria? Saltem respuãt ipsi corruptelas fraternas: nolint hæreses illas defendere, quas(ut dicunt) non Witcleff ueridicus doctor, sed falsi fratres inuidentes claritati nominis eius inseruerunt post obitum. Detestẽtur palàm,abiurent ut noxium,abnuant ut dogma corruptum, quòd panis naturalis sit Eucharistiæ sacramẽtum, quòd solum figuraliter, & non in absoluta essentia sit ibi corpus Christi, quòd Deus est quidlibet, ꝙ summus Põtifex propter dotem est manifestus Antichristus,& similia. Nam si ista sunt dogmata Witcleff,ritè debuit condemnari. Si sunt corruptelæ fraternæ,quis eos seduxit sequi peruersitates fratrum,quos tantum abhorrent, & omnibus uijs prędicant abolendos?Sed†idcirco dominus noster Christus uoluit ꝑmanere Iudæos inter Christianos, ut ipsi nobis essent testes de gestis,& prædicatione Christi, dicente Psalmista,Ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei. & AVGVSTINVS super Psal.40. in fine. Modò fratres nobis seruiunt Iudęi tãquã capsarij nostri,*erudientibus nobis codices portant. Sequitur. Apud illos sunt prophetæ, & lex, in qua lege,& prophetis Christus prędictus est, quando agimus cum Paganis,& ostendimus hoc uenire modo in ecclesia Christi,quod ante prę-

Hierony.

Ironia uidetur.

Errata Witcleff.

Iudæicus inter Christianos habitent. Ps.58.

Augustin. To.8

* studentibus

A dictum est de nomine Christi, de capite, & de corpore Christi:ne putent nos finxisse illas prædicationes,ex his rebus quæ acciderunt: quas existimant nos confinxisse,proferimus codices Iudeorum:nempè Iudæi inimici nostri sunt, chartis inimici cõuincitur aduersarius. Hęc ille. AVCTOR. Ita† ergo chartis hæreticorum cõuincentur hæretici: ipsi inimici nostri sunt,de ipsorum libris proferimus,quid ipsorum doctor docuerit, non quod nosipsi confiximus. Ipsi capsarij,ipsi codices nobis ferunt. Sic dominus Iesus Christus in euangelio suo dogma Pharisæorum interserit, Quicunq; iurauerit per tẽplum, nihil est,qui autem iurauerit in auro templi,debet. Sic egregius Augustinus disputaturus cõtra Iulianum per.6. lib.contra Faustum per. 22. libros, contra Manichæum in epistola fundamenti,contra eundem de natura boni,propositiones semper assumit hæretici: & tandem solutiones suas submittit. Sic dicit æquè sanctus AMBROSIVS lib.primo de patre, & filio ad Gratianũ Augustum.ca.8. ꝙ sancti patres interseruere sacrilegia dogmatis Ariani libris suis,ut ipsa peruersitas se proderet. Deus (inquit) ex Deo, lumen de lumine, Deus uerus de Deo uero,ex patre natus,non factus, unius substantiæ cum patre. Sic nempe nostri,secundùm scripturas dixerunt, patres, qui etiam sacrilega dogmata ideò suis inserẽda putauere decretis, ut Arij perfidia ipsa se proderet,nè quasi fucis quibusdam,& coloribus illita uelaretur,Fucum enim faciunt,qui non audent explicare quod sentiunt. Censoriè itaq; impietas Ariana, non expositione reseratur,sed damnatione detegitur,ut qui curiosè gestit audire,priùs damnatam cognoscat, ne laberetur, quàm expositam audiret ut crederet. Hæc ille. AVCTOR. Volo ergo satisfacere crediturus,ut caueant,& errantibus ne insultent contra nos,ꝙ aliud imputemus,uel aliter,quàm ipse scripserit. Ipsa uerba eius producentur in medium cum annotatione locorum, & nedum hoc,sed cùm fucum facit, (ut dicit Ambrosius) deprehendatur,& si non à me, tamen ab alijs Fucum enim interdum facit,non audens explicare quod sentit.sicut in 2. parte de sermone Domini in monte,in materia de Eucharistia dicit patre posse quod sentit scienti camerare uerba sua. Et lib. de ideis, quòd non esset dicendum rustico,quòd equus esset Deus eius.

Matt.

Ambr. To.2. liber de die est. lus, & de

Fucum 19. cere q

¶DOCTRINA V.

SVMMA.

Vuitclenistæ uolentes magistrum suum Vuitcleff excusare dicentes non omnia asserere,quæ episcopi,

scopi,uel patres ipsi imponunt,aut in dictis eius inueniunt,quòd nullo modo sint audiendi.

2 *Pilati percontationes, tribunalia necis Christi exercendo,notantur.* 3

3 *Hæreticus quòd semper sit in biuio,iungendo ueritatem mendacio,aut saltem uerisimile ueritati complicando.*

4 *Disputatoris fidelis & infidelis conditiones ab Augustino assignantur.*

5 *Hæreticorum pristorum mos peculiaris circa hæreses suas,semper producere illas sub tertia persona,quasi alij hoc dixissent,& non ipsi.*

1 DOCTRINA quinta Witcleuistarũ uaria,& peregrina est, ꝙ † magister suus Witcleff non omnia asserit,quę Episcopi, uel fratres ipsi imponunt, aut in dictis eius inueniunt. Quia inquisitiuè(inquiunt)aut argutiuè multa dicit,quę asserere nõ proponit. Sed econtrariò docet,& monet ecclesia Iesu Christi,ne in his friuolis excusationibus permittant sibi Witcleuistas nidificare prostibulum. Nam ubi Witcleff assumptum suum hæreticum ratione corroborat: & falsè tortis scripturis,& patrum dictis defendit,& sine solutione,aut declaratione ueritatis oppositę cum multiplici blasphemia, & aggeribus scandalorum quàm bene tutum reliquit præsidium, qualiter tibi uideri potest,cum sola arguitione, aut tentatiua inquisitione procedere? Vbi tu uides, ubi me latet cor eius hæreticum? aut quia tantùm arguit uel interrogat? Aut putas solum argumentum non posse proficere,ut causa hæretica ualidè militet,subuertat efficaciter? Respice attentius coloratum biuium Tullianum:quanta uiratiocinatio,aut concinna subiectio causam exaggerat,quali cuspide uulnerat aduersantem. Interrogatio sola non citiùs porrigitur,quàm soluatur. An†nõ erunt isti tũc solidi aduocati ad excusandum Pilatum,qui hoc modo penè semper inquirendo exercet tribunalia necis Christi? Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Quid faciam de Iesu,qui dicitur Christus? Quid enim mali fecit? Regem uestrum crucifigam? Mihi non loqueris? Nescis,quia potestatem habeo crucifigere te? Quid est ueritas? Et ut scires more Rhetorico etiam planam asserentis, & affirmantis mentem in nuda ratiocinatione, uel interrogatione uestiri, cùm Christum interrogat argumento concludens, Ergo rex es tu? Christus hoc eum asseruisse respõdit, Tu dicis (inquiens) quia rex sum ego. Egeni ergo Rhetorici hoc modo excusant hęreticum. Non affirmat, quia interrogat, argumentatur, uel inquirit: imo affirmat,& eo arctiùs,ꝙ sic argumentatur, & non soluit. Sicut uir,qui frauduleter nocet amico suo, & cũ fuerit deprehensus, dicit, Ludens feci. Pro. 26. Eo enim fallere intendit simplicem,& eo si deprehendatur,aufugere. Semper †in biuio est hęreticus,& semper iungit ueritatem mendacio, aut saltem uerisimile complicat ueritati: sicut idola Paganorum amphibologica cultoribus suis solebant dare responsa. HIERONY. scribit in illud Esaiæ.41.*Hæc,quę uẽtura sunt, indicate nobis. Si aliquis dixerit, multa ab idolis esse prædicta:hoc sciendum, ꝙ semper mendacium iunxerint ueritati: & sic sententias temperarint, ut seù boni, seù mali aliquid accidisset, utrumq; posset intelligi,ut est illud Pyrrhi regis Epirotarum. Aio te AEacida Romanos uincere posse. Et illud Cræsi. Cræsus Halym transiens, perdet exercitum. Et tãdem in fine expositionis huius. Quicquid de idolis,& gentibus dixinus, referamus ad dogmata prauitatis, & ad principes eorum hæresiarchas, ꝙ Christo pacem ecclesiæ nuntiante,& monstrante eis ueritatis uiã, ipsi sequantur errorem,& uento,ac turbini comparentur. Hæc Hierony. AVCT. Ita igitur hucusq; proficit disputatio Witcleuistica, ut cautè illaqueet innocentem,& tamen posit defendi ante iudicem. Quo contrà disputator fidelis planè arguit,nullum fallit,& ne ipse fallatur, prę cauet: quemadmodum AVGVST. conditiones utriusq; fidelis scilicet disputatoris, & infidelis assignat lib.1.contra Cresconium Grammaticum,ca.15.*Qui†(inquit)disputat,quid sit uerum discernit disputando, à falso. Quod qui non possunt,cùm Dialectici uideri uolunt, per insidiosas interrogationes captant incautorum assensiones, ut ex eorum responsionibus concludant, unde illos, uel in aperta falsitate deceptos rideãt,uel occultam falsitatem deceptis persuadeant,quam plerumq; etiam ipsi existimant ueritatem. Qui autem uerus disputator est,id est ueritatis à falsitate*decretor:primò id apud seipsum agit,nè non rectè discernens, ipse fallatur, quod nisi diuinitùs adiutus peragere nõ potest: deinde cùm illud, quod apud se agit,ad alios docendos profert,intuetur primitùs,quid iam certi nouerint,ut ex his eos adducat ad ea,quæ non nouerant,uel credere nolebant,ostendens ea cõsequentia his,quæ iam scientia, uel fide retinebant:ut per ea uera, quibus se prospiciunt consentire,cogantur alia uera,quæ negauerant,approbare: & sic uerum,quod falsum anteà putabatur,discernatur à falso,cùm inuenitur consentaneum illi uero,quod iam anteà tenebatur falsum. Hæc August. AVCT. Ecce duplex disputatorum genus. Cuius generis est Witcleff uester,quem defenditis? nonne cùm arguit,aut inquirit,& inquisitio ipsa est hæretica, si non subiungat ueritatem responso,aut hoc intendit habere

Pro.26.

Hæreticus semper est in biuio

Esa.41. Hierony. To.5.

*Accedant, & nuncient nobis quæcunque uentura sunt.

Enigmata idolorum.

* Cræsus transgressus Halim,maxima regna perdet.

Augustin. To.7.

* Qui disputat, uerum discernit à falso.

* discretor est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bere pro uero,uel facit ut pœnam rideat innocẽ A tis:& utroq; modo falsus est,& disputator hæreticus?sicut iam docuit Augustinus.Per insidiosas (inquit) interrogationes captant incautorũ assensiones,ut concludant unde illos uel in aperta falsitate rideant,uel occultam falsitatem deceptis persuadeant. Idcirco catholici doctores si tale quid interrogent, statim ueram solutionem aptant,unde ueritas pateat dicendorum. Quòd autem dicis eum aliena promouere, quandoque quibusdam insciis lectoribus eius esse uidentur; quantum noui, nullus scriptor catholicus, qui contra eum antè hoc scripserit, sic offendit, ut
5 hæc illius esse dixerit.Sed † hoc noui,q̃ isto modo priores hæretici suas hæreses produxerũt sub tertia persona:quasi alij hoc dixissent,& non ipsi: erubescentes contra fidem ecclesiæ suas prodere nouitates: qualiter Pelagius putari potest B fecisse: & detegit AVGVST. epistola ad Marcellinum ca.3. Nos, (inquiens,)non negligẽter oportet aduertere,istum (sicut cum, qui nouerunt,loquuntur)*præcauẽdum uirum hanc argu 1
mentationem contra peccati propaginem, non ex propria intulisse persona, sed quid illi dicãt, 2
qui eam non approbant,intimasse. Nec solùm hoc quod modo proposui,eiq; respondi: uerum etiam cætera,quibus me in illis libris iam respõdisse recolui.Nã cùm dixissem, Si Adę(inquiunt) peccatum etiam non peccãtibus nocuit,ergo & 3
Christi iustitia etiam non credentibus prodest, q̃ in ijs,quæ respondi,cernis, quàm non solùm non expugnent,quod dicimus,sed etiam nos ad moneant quid dicamus,secutus adiunxit.Deinde aiunt,Si baptismus mũdet antiquum illud delictum:qui de duobus baptizatis nati fuerint:debent hoc carere peccato. Non.n. poterũt ad posteros trãsmittere quod ipsi minimè habuerunt. Illud quoq; addunt (inquit) q̃ si anima nõ est ex traduce,&c. Dicunt etiam(inquit)nulla ratione concedi,&c. Vnde subdit August. Vides ne obse
1 cro quemadmodum hoc totum Pelagius nõ ex sua,sed ex aliorũ persona indiderit scriptis suis? Vsqueadeò sciens hanc nescio quam esse nouitatem,quæ contra antiquam ecclesię institam opinionem sonare nunc cœpit, ut eam ipse confiteri,aut uerecundatus,aut ueritus fuerit.Sequitur infrà.Sed fieri potest,ut etiam istorum argumẽ-
2 tis,qui contra peccati traducem sentiunt,adhuc fortasse ita moueatur, ut audire, uel nosse quid contra eos dicatur, expectet.Hæc August. AVCTOR. Ecce binium Augustini,q̃ Pelagius intulit hæc argumenta ex personis aliorum, quia erubuit propria confiteri,imò ipsius nõ esse,assentatores eius dixerunt: & sic amouerunt Augustinum de multis responsis,quæ tãquàm ipsi Pelagio præparasset. Vel fortè erant aliorum: sed quomodo alius eis responderet,expectat,& tũc subdit AVGVST. Ego autem & si refellere istorum argumenta non ualeam,uideo tamen inhęrendum esse scripturis.Hæc ille.AVCT. Ita quantum possum consequar Augustinum posuisse,q̃ ipsius sint,quàmuis ut non sua quædam ex aliorũ persona pronuntiet: sed erubescit dicere propria,quia tam pijs auribus sunt absurda.Nec existimãdum est eum,qui à cunctis penè retroactis hæreticis aliquam hæresim sapuit,magistrorum suorum uelle præterire cautelas.* Vel sint aliena, & si ipsi non placeant, aut pro eo non militent,non sint eius,saltem, ne seducãt simplices, qualiter,eis respondeatur,expectent,& tandem hæreant ueritati.

Quod aliena nõ imputentur Vuitcleff.

Augustinus To.2.

**prædicãdũ In calce epistolarũ ubi ubi numerus restera tur, & est epis.16. cui titulus de Baptismo paruulorũ contra Pelagiũ.Incipit. Charissimo filio Marcellino.*

¶DOCTRINA VI.

SVMMA.

Vuitcleuistarum fraus circa quasdam literas sigillo uniuersitatis Oxonensis falso, & furtiuè signatas pro illorũ falsæ doctrinæ approbatione.

Vuitcleuistæ hæretici quomodo à Pelagianis eorum patribus quasi hæreditarium habeant mendacium,in quo conueniant,iactantes suum dogma laudatum in remotis partibus,in studijs generalibus,& potissimùm in Oxonia.

Oxoniense studium quomodo per decretum publicum duodecim electissimorum uirorum, plusquàm ducentarum hæresum Vuitcleff dogma deleuerit,& codices concremauerit.

C DOCTRINA sexta, per quam abducunt fideles doctrinis suis uarijs,& peregrinis hæretici Witcleuistæ affirmãtes uoce ualida, q̃ doctrina sua sit laudata in remotis partibus, & in studijs generalibus,Parisijs,Oxoniæ, Bononiæ,& per fines Hi
1 spaniæ, Angliæ,& Frãciæ cõprobata.Vnde,† ut fertur,literas approbatorias furtiuè signari fecerunt sigillo uniuersitatis Oxoniæ,quas apud Pragenses pro grãdi authoritate monstrarunt. Sed nolite abduci fideles ecclesiæ,state super petrã, & in hac uentilatione hæretica sitis grana,nõ paleæ:cum primo statu hæretico de Christi area di
2 spergendæ.Hic† mos hæreticis Witcleuistis relictus est à patribus eorum Pelagianis,quasi hæreditarium mendacium,in quo conueniant. Vnde AVGVST. ita recitat Pelagianos fecisse libro quarto contra duas epistolas Pelagianorum in fine. Quid(inquiens)est,q̃ rabiosa mentis cæcitate nunc iactant toto penitùs occidente non minùs stultum,quàm impium dogma esse susceptum? Quãdoquidem domino miserante,suam que ecclesiam misericorditer gubernãte, sic uigilauit

Vuitcleuistarũ

August. To.7. Cap.13

gilauit catholica fides, ut non minùs stultum, q̃ A impium dogma,quemadmodum Manichæorũ, 3
ita etiam non susciperetur istorum.Hęc ille.AV 4
CTOR. Ita nempe quia ueros non possunt,falsos sibi fauores accumulant, & amicos suæ peruersitatis mendaciter iactitant, ne testibus destituti,uilescant.Sed sicut Pelagiani capti sunt, ita non dubium in mendacio uestro capiemini Witcleuistæ: quando felix Oxonia assumet contra uos sententiam Esaiæ dicentis. Fortitudo maris ait: Non parturiui, neque peperi,neq; enutriui iuuenes,neq; exaltaui uirgines. Cùm autem auditum fuerit in AEgypto: apprehendet eos dolor super Tyro. HIERONY. ibidem in commentario lib.7.Non enim(inquit)parturiui, ne que peperi,nec captos à te enutriui iuuenes, nec eleuaui uirgines: quarum stultitia in euangelio 1
condemnatur.Mea enim parturitio,& partus,& nutrimentum,& eleuatio uirginum,apostolorũ Christi parturitione deleta est:quorum unus loquebatur,Filioli mei,quos parturio iterum,donec Christus formetur in uobis.Cùm hoc AEgyptus audierit, quæ hebraicè dicitur Mesràim, B
quod interpretatur tribulans, & coarctans: etiã ipsa terrebitur,se quoq; intelligens eadem, quæ Tyrus passa est,esse passuram.Quod cum ad omnia uitia referatur, potest & in hæreseon diuersitate sentiri: quando alia capta hæresi,alia pertremisit: & in alterius confusione alter capiẽdum esse se sentit.Hæc ille. AVCT. Captus est Pelagianista in falsò allegatis complicibus Occidentis:quia planè ab omni Occidentis ecclesia condemnatus,aufugit.In hac iterum cõfusione Witcleuistarum turba capiendum se sentit, quando
3 audietur in mũdo quomodo† per publicum duodecim electissimorum uirorum decretum Oxonienſe studium plusquàm ducentarum hæresum eius dogma deleuit,& codices cõcremauit. Tũc potuit audisse Husita Bohemus fortitudinem maris,Britannicæ scilicet insulæ,dixisse fortem Oxoniam:Non parturiui,neque peperi iuuenes Witcleuistas,non ipsos in sua peruersitate nutriui:nec has stultiuagas uirgines exaltaui,imò depressi:& quantum ad me attinet, in synodo sanctorum antistitum aut corripiendas,aut extra ecclesiæ ianuas excludendas, abijciendas,& conculcandas penitus postulaui.

¶DOCTRINA VII.

SVMMA.

1 *Papæ quòd sit obediendum contra Vuitcleuistas dicentes non esse illius monitis attẽdendum, aut decretis,appellantesque illum Antichristum.*

2 *Criminari ab inimicis ecclesiæ,quòd non sit parua parumque gloriosa consolatio.*

Regum criminatio recensetur.

Hæreticorum mos peculiaris, iudices, & errorũ suorum aduersarios, diris semper insectari calumnijs,etiam quos antè palpabant.

DOCTRINA septima uaria & peregrina Witcleuistarũ, de qua moneo fideles ecclesiæ ne abducantur, aut se permittant abduci,est,q̃ non sit attẽdũm monitis,aut decretis Papæ:imò, cum displicet,resultandum,& imputãdum esse ipsi, q̃ non rectè doceat secundùm scripturę uarietatẽ: & appellari debere Antichristum potissimum & hæreticum profundatum audietis frequẽter: nam libelli eius his replentur blasphemiis.Attẽ- *Papæ obediendum. Deut.17*
dite † fideles,quid lex domini dicat Deuter. 17. Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, q̃ eo tẽpore ministrat domino Deo tuo, in decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de medio Israel:cunctusque populus audiens,timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. Præceptum hoc morale,nullus ambigit auditus:quod ne per tortuosum aliquẽ Witcleuistam dicatur intelligendum de summo sacerdote Christo, textus adiunxit,Qui eo tempore ministrat domino Deo tuo. ita per uicissitudinem temporis sacerdotem temporaneum distinguens à perpetuo,& eo, qui semper est uiuẽs ad interpellandum pro nobis. Et quid si dicat filius contumax patrem suum hæreticum,nõ ideo liber mortem euadet,quã lex sacra taxauit?quia sic proles Chamica, sic semen Chanaam,& non *Gene.9.* Iuda:sic uiperarũ genimina quotidie uiscera pa- *Daniel. 13. Luc.3.*
terna disrumpunt:& non solũ sanctos, sed & sanctissimos, peritissimos,& fidelissimos arguunt infideles,reprobant inhonestos, iudicant imperitos.Respice etsi non à primis Donatistam illũ
C presbyterum(contra quem beatus AVGVST. *August. To.7.*
librum scripsit de unico baptismo)quàm superba fronte despexit Papas Romanos, & eius clerum,quia contra suam hæresim decreta præscripserant.Quid ergo iam opus est(inquit) ut episcoporum Romanæ ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est, obiecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus,& presbyteri eius Melchiades, Marcellus, & Syluester traditionis codicum diuinorum & thurificationis ab eo crimine arguuntur. Sed nunquid ideo etiam cõuincuntur, aut conuicti aliqua documentorum firmitate monstrãtur?Ipse sceleratos,& sacrilegos fuisse dicit, ego innocentes fuisse respondeo. Quid laborem probare defensionem meã, cùm ille nec tenuiter probare conatus sit accusationem suam?Hæc Augustinus ibi cap.16.AVCT. Idem calumniator hæreticus maledicis uerbis insectatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ibi prope fine cap. Criminati ab inimicis ecclesia.

insectatur multos episcopos Circensis ecclesiæ, inter quos gaudet Augustinus se maledictorum esse participem. Non † sanè (inquiens) parua est parumq; gloriosa consolatio cuiuscunque nostrum, si ab inimicis ecclesiæ cum ipsa ecclesia criminamur. Hæc ille. AVCT. Sic itidem eundē sanctum Augustinum, quia contra eorum hæresim uiriliter insudabat, Petilianus, & sui incredibiliter infamabant: & respondet Augustinus, q̄ non sic fuisset maledictus, si cum eis fuisset hæreticus: & prouisis sibi remedijs contra falsa crimina, inter cætera intulit. *Nesciens (inquit) mercedi Augustini additur, quæ sciens detraxit. Lib. 3. contra eundem Petilianum cap. 7. Ita etiam non tantum Papas, episcopos, & clericos, sed & religiosos monachos mordaciter criminātur: & neminem seruarēt, illæsum, in principes christianos Constātinum, Pium, & alios, infamias pessimas instaurabant, dicentes. Quid † autem nobis est cum regibus seculi, quos nunquam christianitas nisi inuidos sensit? Quod, ut breuiter doceā, Machabæos fratres rex persecutus est. Rex quoque tres pueros. Rex quæsiuit animam pueri saluatoris. Rex iustissimum Danielem ferinis morsibus (ut putabat) obiecit. Ipseq; dominum Christum iudex nequissimus regis occidit, & cętera multa, penè folio magni libri. Et respondet Augustinus ibi. lib. 2, cōtra Petilianum. respon. 92. Sic † semper mos est hæreticis, iudices, & aduersarios errorum suorum diris insectari calumniis, etiam quos ante palpabant, dum nihil contra eos agebant: sicut tu ipse magne princeps Henrice probasti, quia Witcleuistæ nostri applaudentes tuis principiis præclarum regem dixerunt, & habere te potestatem primam corrigēdi clerum, & tollendi eis dotem, & libris docuerūt, & uerbis. At postquàm uibrasti in eos ecclesiasticum gladiū, publicis cōiectis schedulis, & famosis libellis, appellabant te principem sacerdotum. Sed ueniamus ad primam. Nam quis sanctum Papā Gregorium nisi filius diaboli dixerit, aut uita improbum, aut fide suspectum? Sed hæretici illius temporis, quia contra disciplinam ecclesiasticā moliebantur aufugere, hoc eum non patiebantur asserere, prout ipse in Registro conqueritur, epistola ad Secundianum seruum Dei recluſum, quæ incipit, Dilectionis tuę, scripta. Peruersi (inquit) homines, qui trium capitulorum occasione reperta ecclesiasticam disciplinam fugiunt, de suis carnalibus actibus reprehēdi pertimescunt, subesse sedis apostolicæ præceptis nolunt, & nos quasi de fide reprehendunt, quam ipsi nesciunt: dum neq; in fide recti sunt, neq; bonis operibus intendere studeant, ut certare pro fide uideantur. Sicq; fit, ut quotidiè deteriores fiant, dum in eis culpa * grassescit, quæ quasi de zelo feruoris uideri etiā laudabilis appetit. Sed iuxta hoc, quod scriptum est, Ex operibus eorū cognoscetis eos, uitam eorum tua charitas attēdat, & meritum intentionis aspiciat. Hæc ille. AVCT. Posset ergo contumax Witcleuista se scuto malignationis suæ contegere cōtra patrem, si non similiter malignantes stylo quasi eodem reprehēdissent sanctum & illibatum in fide Gregorium, quo ipse iam debacchatur in Papam. Sed certè eadē sunt feriendi sententia, qui eadem peruersitate rebellant. Vnde sapiens ait. Oculus, qui irridet patrē, & despicit senectutem matris, effodiant eū corui de conuallibus, & comedant eum pulli Aquilarum. Quem textum tractans HIERONY. in commentario Esa. lib. 7. exponens cap. 22. Statim (inquit) ut sensus hæreticorum irriserit creatorem patrem, & senectutem ecclesiæ matris despexerit, effodietur à tetris & immundis uolucribus, qui referuntur ad contrarias fortitudines, nec possunt istiusmodi dicere, Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxiliū mihi. Hæc ille. AVCT. Et bene dixit, qui irriserit creatorē patrem: quia Christus dixit apostolis, & eorum successoribus, Qui uos spernit, me spernit: & qui tangit uos, tangit pupillam oculi mei.

Quisq; uolens detrahit famæ meæ nolens addit mercedi meæ.

Regum criminatio. Mach. 7 Dan. 3. Matth. 2. Dan. 14. Matth. 27.

Augu. To. 7

Gregorius lib. 7. Ep. 53. To. 2.

grossescit

¶DOCTRINA VIII.

SVMMA.

1 *Witcleuistarum uaria, & peregrina doctrina (ex qua in orthodoxos quosdam principes & uulgares manauit opinio, quòd author eorum Witcleff nunquam fuerit per uiam suam ab ecclesia reprobatus, aut iudicialiter ab episcopis in hæresibus condemnatus) quòd nullo modo sit audienda.*

2 *Synodus prouincialis episcoporum Angliæ Londoniis contra Witcleff, & de damnatione, & eiusdem querela. Et quomodo uocet illud concilium terræmotus.*

3 *Concilij Nicæni mititas in Arium, notatur. Et de eius deportatione, & exilio. Et plura de Ario, &c.*

1 DOCTRINA † octaua uaria & peregrina Witcleuistarum docet ulteriùs sectatores suos: ex quibus etiam in orthodoxos quosdam principes, & uulgares manauit opinio, q̄ Author corū Witcleff nunquam sit per uiam suam ab ecclesia reprobatus, aut iudicialiter ab episcopis in hæresibus cōdemnatus: innouantes, quasi ecclesia foret nimis simplex & nescia, tantum illaqueare doctorem, aut quia omnino fuisset immunis ab obiecta sibi perfidia. Docēt autem ecclesiastica acta temporum

porum illorum q̄ contrarium in uniuersitate Oxonensis, ipso præsente gestum sit: quid † etiā in synodo prouinciali episcoporum Angliæ factum sit, ipso referente, & de dānatione sui quærente, multiplici loco scripturarum eius agnouimus. Vocat enim illud concilium terræmotus, eo q̄ ipso die terræmotus insonuit: quia tunc cōtra se, & suos, quos Christi membra dicit, synodus patrum decreuit: sicut etiam terræmotus inualuit, quando cœtus pontificum Iudæorum in Christi mortem exarsit. in. 4. ter damnati trialo. cap. trigesimo sexto. Et notat tempus. Anno (inquiens) domini. M. C C C L X X X I I. recenter & pertinaciter in suo concilio terræmotus Londoniis frātres generaliter intoxicauerunt regnum nostrum &c. Item de eodem ante capite. 27. in tractatu de oratione dominica. Item in secunda parte sermonum, sermone. 54. & frequentiùs alibi. Testatur item epistola Gregorij tunc Romani pontificis ad uniuersitatem Oxonensis. quę incipit, Mirari coguntur ac dolere. ubi uersus finē subiungit, Dictumq; (Ioannem intelligens Witcleff) authoritate nostra capiatis, seu capi faciatis, & ipsum uenerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Cantuarien. & episcopo Londoniē si. aut eorum alteri sub fida custodia trāsmittatis. Hæc ibi. AVCT. Itaq; nec uecors, nec inerstunc fuit ecclesia: quoniam ipsum uiuum sicut & mortuum iusta nouit iniustum ferire sentētia. Et dato q̄ moderatiori modo, quo posset, patrū synodus decreuisset contra nouellum hæreticū, cuius germen ad modicum pullulauit, & modico potuit ut putabant sarculo extirpari, nunquid ita patrū pietas debet interpretari simplicitas, & misericordia dicetur inertia? Quòd si omnino contendant pro condēnatione personæ, hoc notum sit, quòd si ex uerbis suis iustificabitur, & ex uerbis suis condemnabitur homo decreto Christi Matthæi. 12. Cuius peruersum dogma damnatur: & ipse author dānatur in dogmate. Ipsum reum uoco in testem: q̄ multùm distant in iudice potuisse damnare cùm parcit, & actu damnare si uelit maximè ubi comperta perfidia, tacēte iudice, reum accusat, & uincit. Aut dicant isti hęretici defensores, q̄ mulier non fuit in adulterio deprehensa, nec Christus eam potuit, aut ausus fuit condemnare ut uoluit, quia non condemnauit, sed pepercit ut Deus, quam homo etiam misit indemnem. Nemo te cōdemnauit? nemo domine: nec ego te cōdemnabo: uade, iam ampliùs noli peccare. Hæc erat uox, & pietas capitis: hæc etiam pietas membrorum eius: adulterij rea erat illa fœmina. Sic enim dicit scriptura. Iste adulterij uerbi reus. Illi misericorditer parcitur, & isti sola pietas & sancti concilij suffragatur. Nec tamen hic aut illa de suis uiribus glorietur: quia uterque in factis adulterinis lapidatur, uterque sola gratia liberatur. Ioan. 3. Qui non credit, iam iudicatus est. Nec † hoc citra Christum sine exemplo fecerunt patres præcedentis ecclesiæ: quia simili forma sacer ille cœtus patrum in electissimo illo Nicæno concilio, præstantissimo post apostolos, non defuit in Arium. sicut EVSEBIVS in ecclesiastica refert historia cap. 13. lib. 10. scripsisse Constantinum de Nicæno illo concilio. Quandoquidem (inquit Eusebius) tāta fuerit concilij moderatio, ut non in personam eius, sed in dogmatum prauitatem lata esset sententia. Hæc ibi. AVCT. Ecce persona Arij non erat ibi damnata in se, qui tamen notam damnationis ex hoc cōtraxit, quia damnabatur in dogmate: sicut etiam eundē Arium CASSIODORVS lib. 2. historiæ tripertitæ cap. 9. sine distinctione personę uel dogmatis ab eodem cōcilio dicit esse damnatum. Ideo (inquiens) Synodus Arium & consectatores eius anathematizauit omnes: adijcientes neq; accedere eum in Alexandriam: præceptumq; principis repente eundem Arium, & qui circa Eusebium & Theoginum, & qui cum eis, exilio deportauit. Hæc ille. AVCT. Et in proœmio ATHANASII. Cùm apud Nicænam urbem à trecentis decem & octo episcopis ex euangelicis apostolicisq; doctrinis spirituali uigore præditis fides ecclesiæ confirmaretur, ibi Arij perfidia, Constantino imperatore præsente, detegitur. Et cùm eius perfidię dogma eorundem episcoporum sententia refutaretur, ab ecclesia separatur, ne tam impia doctrina diu in ecclesia latens, cunctorū inserperet mentibus. Sed ubi imperator comperit integrā ab episcopis fidem ecclesiæ, ut est ab apostolis tradita, sanctiùs confirmari: præcepit eundem Arium ut rebellem sacræ fidei exilio relegari. Hæc ille. AVCTOR. Et pòst zelo sororis suæ Constantiæ renocans eundem Arīū, fecit aliud conuocari concilium episcoporum apud Alexādriā: quia Arius dixit se in priori Niceno concilio frustra damnatum. Quo concilio durante, Imperator mortuus est Nicomediæ: legauitq; Constantio fratri suo eiusdem terminationem concilij. Ipse autē super eodem conflictu Probum secularem designauit in iudicem. Probus item ab eo contemnitur, & ad personam itē principis appellatur. Cui finaliter PROBVS dixit. Imperatorum, & nimis de scientia præsumentis est prauitati potiùs studium dare, quàm ueritati * patientiam cōmodare: cùm id asserto ribus fidei conueniat ueritatem potiùs sequi, quàm erroris, uel falsitatis cōpede præpediri. Horum igitur mos est, qui cum suæ perfidiæ causam ad finem usq; uenire cōspexerint, metuentes, ne cunctis hominibus eorum perfidia innotescat, ad potioris se conferre præsentiam

Ioan. 3.

Nicæni concilij mititas.

Eusebius.

Cassiod.

Athana.

Probus.

Intelligentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentiam ignorantes: quoniam & illic uictoria attribuitur, ubi potentiæ liberalis sentẽtia promulgatur. Frustra igitur Arius uidetur de nostro iudicio ad principis appellare præsentiam, cum in conflictu certaminis nihil aduersum se senserit prauitatis, qui suam ignauiã quibuslibet modis obtegere cupiens, ad principis nisus est cõferre sententiam; quem constitit Athanasium ab Homousij defensione, quod est unius substantiæ, di uellere penitus nõ potuisse: sed ut eius superflua decreuit intentio eum ne faciat eo modo refræ- *Homo sium*
nabo, nè uicti personam nõ sustinens, de adepto temporis spatio glorietur. Meæ uerò solertiæ erit, uniuersa, quæ ab utrisq; in nostra cognitione prolata sunt, gloriosis sensibus pij principis intimare, ut falsidicis ambagibus procul amotis, ad uictoriæ palmam putatæ fidei assertor ualeat peruenire. Hæc ille. AVT. ETMANSVETVS Mediolanensis, epistola ad Constantinum de fide. Amplissimus (inquit) princeps zelo or- *Mansuetus.*
thodoxæ fidei animatus, congregauit sanctũ cõcilium. 318. sanctorum patrum in Nicea urbe Bithyniæ, in qua sancta synodo nefandæ sectæ serpentinam malitiam unà cum Authore suo Ario in perpetuum fecit damnari, & æterna animaduersione percelli. Hæc ille. AVCT. Ecce quot sancti patres per ecclesiastica gesta fulciti, testãtur Arium damnatũ per se: & dogma in se. Vna (inquit) eũ authore suo Ario Constantinus dogma dicit damnatum: authoré uerò eius sine animaduersione mansisse. Cùm uerò Constantinus damnationi præsens interfuit, falli non potuit: sed aut zelo seductæ fororis hæreticæ potuit circumueniri, ut emolliret sententiam, peruersitati hæreticæ totum crimen imponens: quæ si uentre malo parta non esset, peccare non* potuit, dicente domino. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. At sancti patres scelus ipsum in authore dãnabant, non authorem in scelere. Incantatum pomum in arbore, terram in opere, ineptum fructum in germine, & communem infectionis iniuriam in capite suffocabant. **potuisset.* *Ezech. 18.*

¶DOCTRINA IX.

SVMMA.

1 *Constantiense concilium in Vuitcleff adducitur, contra Vuitcleuistas, qui dicũt, magistrum suũ, non obseruato iuris processu, & ordine, fuisse damnatum.*
2 *Pelagianistæ hæretici, quòd damnati fuerint in Palestina sine examine (quod petebant) præcedente.*
3 *Hæreticorum in damnatione, quòd processus iuris sint quandoque soluendi, ostenditur.*

DOCTRINA nona uaria, & peregrina est, qua docẽt Witcleuistici sectatores, unde simplices fideles conturbent: ꝙ iniquo, aut non obseruato in ris processu, Magister ipsorum infamis sit dãnatus diu post obitum, non auditus quid responderet: aut inquisitus legitimè quid erraret. Addentes item in odiũ catholicæ partis, ꝙ per clericum quendam suadentem, & quosdam in concilio, & Papã hæreticos, damnatio processit Sufannica clerici tam fidelis. At contra fideles moneo, nè in hac suasione turbentur. Est enim una de doctrinis uarijs & peregrinis, quam singunt Wteleuistę ad abducendum catholicos populos. Imò breui termino concludentes noueritis ad examen omnes uocatos edicto publico, & locum eis oblatum esse, qui uel pœnitentiam saltẽ eius probare finalem: sicut gesta ecclesiastica in concilio Constantiensi testantur, quæ sic habent in fine sententiæ. Examinatis † demum testibus super impœnitẽtia finali, pertinaciaq; dicti Witcleff per commissarios deputatos, per dominum Ioannem Papam modernum, & hoc sacrum cõcilium: seruatisq; seruãdis, prout in tali negotio postulat ordo iuris. De cuius impœnitentia, & finali pertinacia, per euidentia signa, testibus legitimis cõprobata fuit legitimè facta fides. Propterea instante promotore, & procuratore concilij, edictoq; proposito ad audiendum sententiam ad hunc diem: hęc sancta synodus declarat, definit, & sententiat eundem Ioannem Witcleff fuisse notoriè hæreticum, pertinacem, ac in hæresi decessisse. Anathematizatum ipsum pariter & eius memoriam condemnando decreuit; decernitq; & ordinat corpus eius, & ossa, si ab aliis fidelium corporibus discerni possunt, exhumari, & procul ab ecclesiastica sepultura iactari secũdum canonicas & legitimas sanctiones. Hæc ibi AVCT. Quid iam habent Witcleuistæ obijcere prædictis? Saltem pudeat eos mentiri de cætero magistrum suum mandatum post obitum sine examine competenti, & processu legitimo: quã quam antiqui patres certis de causis sine examinatione quinque damnauerunt etiam conuiuentes sibi hæreticos, quandoque etiam iuris ordine non seruato. Nam † Pelagianistæ hæretici dãnabantur in Palestina sine præcedente examine quod petebant: quia scilicet fuerunt notorij, & in toto seculo detestandi. AVGVST. scribens contra Iulianum Pelagianistam. libro tertio, capite primo, in fine. Si (inquit) putatis ideo uos esse uictores, quia non uobis datum est quale desideratis examen, Maximianistæ uos ad ista uani loquia præcesserunt: quanuis dederit uobis ecclesia catholica iudicium, quale debuit, ubi uestra causa finita est. Illis autem nullum dare dignata:

gnata est: quia non à nobis sicut uos, sed à Donatistis fuerant segregati. Si autem in Maximianistis uidetis non esse consequens, ut qui conferre in aliquo iudicio nõ sinuntur, putari debeant de ueritate confidere: nolite ulterius hæc uana iactare nobis, quia sufficiat, quòd uos ecclesia catholica, & materna bonitate sustinuit, & iudiciaria seueritate, uel potiùs medicinali necessitate damnauit. Hæc Augustinus. & parum antè idem Augustinus. Vestra (inquit) apud competens iudicium communium episcoporum modò causa finita est: nec amplius uobiscum agendum est: quantum ad ius examinis pertinet: nisi ut prolata tam de hac re sententiam cum pace sequamini: quod si nolueritis, à turbulenta, uel insidiosa inquietudine cohibeamini. Hæc Augustinus. AVCTOR. Ecce quàm planè probat Augustinus sententiam damnationis in Pelagianos iure examinis prætermisso: à qua ipsos resilire nõ licuit. Nota item Maximianistas non debere examinari in specie, nec iudicari, & tamen damnatos haberi: quia non debuerunt à Donatistis in damnatione disiungi, à quibus fuerant in sola parte diuisi: qualiter iam Husitæ omnes sunt in Witcleuistarum fonte damnati: quanuis ab eis in hæresi eucharistiæ sunt semoti. Sunt † item processus iuris quandoque in hæreticorum damnatione soluẽdi: si scilicet seditiosi fuerint, uel pluries turbulenti. Vnde AVGVSTINVS ubi iam suprà, item ad Pelagianos loquẽs. Nec uos (inquit) nec alios decipiatis, uelut talem uocem habentes aduersum nos, qualem nos aduersus Donatistas, quos ad collationem nobiscum uenire per imperialia iussa compulimus. Illorum enim furor occupauerat Aphricam totam, nec prædicari à catholicis ueritatem contra suum patiebatur errorem uiolentis aggressionibus,* latrocinantibus, itinerũ obsidionibus, rapinis, ignibus, cædibus, multa uastantes, cuncta terrentes, cum quibus per episcopos, quos communes nõ habebamus, nihil agere poteramus. Quod uerò fermè centũ annos maiores nostri cum eis egerant, populorum memoria non tenebat. Hæc igitur necessitas compulit, ut saltem gestis nostra collatione confectis, eorum cõtunderemus inuerecundiã, & reprimeremus audaciam. Hæc Augustinus. AVCTOR. Ecce quod dicunt Witcleuistæ fecisse ecclesiam, quanuis non ita fuerit: potuit legitimè esse factum: propter seditionem scilicet, & furoris audaciam. Sed quòd detrahunt sententijs latis contra suam perfidiam, quòd damnauerunt inauditum, quòd iudicauerunt nõ inquisitum, quòd catholicos authores uel iudices appellant hæreticos, & suos, quos ecclesia damnauit, orthodoxos prædicant & fideles, quid aliud faciunt, quàm quod omnes hæretici prio- *Idem*

res, cùm condemnarentur, egerunt? Idem enim contigit in Nestorianis hæreticis, qui condemnatum Nestorium in Ephesino Concilio in quadam furtiua Epistola scripserunt catholicum, & sanctum Cyrillum condemnatorem eius hæreticum, prout GREGORIVS habet in nono libro registri Epistola ad Secundianum seruum Dei reclusum, quæ incipit. Dilectionis tuæ scripta. Epistola (inquit) quam reuerendissimus Ibas denegat suam, quòd in extrema parte Synodi iaceat, agnoscis: quæ uidelicet Epistola Nestorium inauditum, & inquisitione non facta, damnatum asserit. Cyrillum uerò in Apollinaris dogma* tendisse suspicatur. Et si totus superior textus prædictæ Synodi legitur, quantum hæc Epistola eidem Synodo aduersetur, inuenitur. quia scilicet sancta Synodus, & Nestorium sicut est hæreticum denuntiat, & beatum Cyrillum patrem catholicum ueneratur: Epistola ergo, quæ illum defendit, qui à Synodo damnatus est, & eum accusat, qui à Synodo ueneratur, proculdubio definitioni sanctæ Synodi probatur aduersa. Sed quia eius defensores solent dicere, quòd hanc Ibas eo tempore scripserit, quo adhuc Cyrillus, propter duodecim capitula, quæ nec dum exposuerat, dubius habebatur: & in hæc ipsa Epistola perpende, quia legitur, quòd inter orientales episcopos & beatum Cyrillum pax fuerit celebrata. Si ergo post concordiam pacis, post satisfactionem amotæ dubitationis, hæc eadem Epistola scripta est, constat quia non est catholica, quæ patrem catholicum, atque in toto Synodi uolumine laudatum, hæreticum appellat. Hæc Gregorius. AVCTOR. Ex his omnibus consulo, cauti fitis fideles, magisque hæreatis parti communis, & maioris ecclesiæ: & quousque sancti antistites eius scripta damnant detestemini, & catholicos reputandos, studete laudare cum patribus. *Gregorius To. 2 lib. 7. Epist. 53. Ibas De hoc Ibã uide conc. Calcedon. Act. 8. & Nicephorũ, lib. 17. cap. 27. fuit. n. Episcopus Edissenus.* ** cecidisse.*

¶DOCTRINA X.

SVMMA.

1 *Doctores hæretici, quòd apud discipulos suos uarietatem suæ doctrinæ, mentiendo sibi colorem persecutionis, aut odij, soleant contegere.*
2 *Epiphanius in Origenis doctrinam.*
3 *Boemorum hæresis narratur.*
4 *Boemorum sæuitia recensetur.*
5 *Petrus cognomine clericus, alter Palladius.*
6 *Arianorum crudelitas, ex Cassiodoro.*
7 *Ecclesiæ quanta sit clementia, atque mansuetudo, ostenditur.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

DOCTRINA decima uaria & peregrina est, qua † doctores istiusmodi solent apud discipulos suos uarietatem suæ doctrinæ contegere: mentiendo sibi colorem persecutionis, aut odij. Isti (inquiunt) episcopi, & fratres, odio habẽt nos gratis, & idcirco non tàm ueritate, quàm odio persequuntur. Sed contra hanc, doctrina ecclesiæ Christi docet filios suos hostium fidei detestari causas, non animas, non personas: qualiter † in Epistola EPIPHANII ad Ioannem Cõstantinopolitanum habetur. Nihil (inquit) mihi surripuit Origenes, nec in mea generatione fuit, nec propter aliquas res mundi uel hæreditatem odium aduersus illum pugnamque suscepi: (sed ut simpliciter fatear) doleo, & ualde doleo uidens plurimos fratrum, & eorum præcipuè, qui professionem habent non minimam, & in gradum quoque sacerdotii maximum peruenerunt, eius persuasione deceptos, & peruersissima doctrina cibos factos esse diaboli: in quibus completum est illud, quod dicitur, Super omnem munitionem * ludit & esse eius electæ: & congregauit sicut arenam, captiuitatem. Te autem frater liberet Deus, & sanctum populum Christi qui tibi est creditus: & omnes fratres, qui tecum sunt, ab hæresi Origenis, & aliis hæresibus & perditione earum. Si enim propter unum uerbum, aut duo, quæ contraria fidei, multæ hæreses abiectæ sunt ab ecclesia: quanto magis hic inter hæreticos habebitur, qui tantas peruersitates, & tàm mala dogmata contra fidem adinuenit, Deiq;, & ecclesiæ hostis extitit? Hæc ille. AVCTOR. Ecce qualiter fautores hæretici famam sancti patris sub nomine odij decolorare studebant. Sed nihil mihi (inquit) surripuit Origenes, sed uerè nec mihi Witcleff quicquam surripuit, nec in mea generatione: nisi fortè dum infans fueram ipse fuit. Causa personalis, aut rerum huius sæculi, Deo teste nulla nos diuidit, sed causa fidei læsæ: doctrinæ mortiferæ subuersarum gentium, innocentis populi fraus, & delusio, inter nos, & ipsum publicam pariunt actionem. Et uerè cum sancto Epiphanio doleo: sed quod dolendum est non satis doleo: quia cor non frangitur, sed superuiuit dolori: uidens quòd in ordine sacerdotum, imò summo ordine sacerdotij, aut fautores, aut sequaces fiunt huius flagitiosi didascali. At † quis non dolore torquebitur, audiens præclarum illud regnum Boemiæ iam detentum, & totum penè per Witcleuistas esse possessum? Vbi, ut fertur, uulgariter quidam magnus Archiepiscopus nouus eorũ tyro, & fortis dogmatista, contra Christi ecclesiam, quã tueri deberet, decertat? Ibi in odium eucharistiæ panis grandis, ut uideatur, leuatur in palo. Ita ut nihil desit, quin sic cõtra corpus Christi in sacramento, sicut illi contra idẽ corpus eius in ligno insultent, & dicant, Si filius Dei est, descẽdat nunc, & credimus ei. Ibi † quot cathedrales, & alias locales ecclesias deiecerũt? quot sanctos diris suppliciis peremerunt? Ita quòd sæuitiam paganorum excedat referre, qp circiter duodecim claros doctores, quosdam religiosos, quosdam schematis clericalis in unã fornacem calcis ardentis trudentes, glorioso martyres flammis coctilibus suffocauerunt. Quot item putas Christianos milites iugulabãt in prælijs? quot proceres? quot pios de populo? Ita ut non uacaret domus in oppido, non strata magna, aut uia uicinalis in regno à cadaue re funesto ense prostrato. Proh dolor peccatis nostris agentibus, sæpe resumpta bella ad nostrum uertebatur excidium. Sigismundus tunc Cæsar, & Hungarorum rex illustris, bis cum sui periculo uix euadens, pios Christi exercitus satanæ satellitibus deuorandos amisit. Sic iam ad nostra tempora redeunt Saturnia regna: & sacro Athanasio patri defensori ecclesiæ præfertur Lucius † nostri temporis (ut fertur) Petrus dictus cognomine clericus, sacerdos simul, & tortor auxilio cautus armatorũ idololatrarũ, quo Christianos quosdam uerberet, quosdam suspẽdat, quosdam cogat effugere, pluriũ domos publicare non desinit. Iam redit paganus ille Palladius, qui sacras uirgines nudas circũferri iubet, & pollui: qui super altare Christi masculum puerum apistum fecerit celebrare: qui Zoium armigerum Lucij defendat: si orthodoxos episcopos clericos & populos cogat ad Arium: aut nunc ad Husianum dogma deflecti: huic blandiendo promittens pecunias, quæstus, honores: huic carceres, supplicia, tormenta, flagella, uincula sustinere. † Et (ut scribit noster CASSIODORVS lib. 7. cap. ultimo Historiæ tripartitæ de hæreticis) licèt malitia nunquam separentur alterutris: sunt tamen incredibilia, quę dicuntur, inhumana, crudelia, sæua, barbara, amara, sine misericordia: in quibus exultabant Ariani choros agentes, cùm uniuersa ciuitas ingemisceret. Non enim fuit domus, in qua non erat mortuus. Hæc & multò acerbiora ibidem. AVCTOR. Sed hæc ad expianda nostra facinora iustus Deus permittit. Sic (sicut dixi) ad nostra tempora reuertuntur antiquæ hæreticorum sæuitiæ, de quibus item AVGVSTINVS commemorat Epistola ad Victorianum inter Epistolas. 47. In regione (inquit) nostra Hipponensi: quoniam eam Barbari non attigerunt, clericorum Donatistarum, & circumcellionum latrocinia sic uastant ecclesias, ut Barbarorum fortasse

Epiphanius in Origenis doctrinam. 2

Abacuch Cap. 1. *ridebit

Boemorum, hæresis. 3

fortasse facta mitiora sint. Quis enim Barbarus excogitare potuit quod isti? ut in oculos clericorum nostrorum calcem & * cænum mitterent: quorum membra etiam cætera plagis horrendis vulneribusque fauciarunt? Depredãtur etiam domos aliquas, & incendunt, fructus aridos diripiunt, humidos fundunt, & talia cæteris comminando: multos etiam rebaptizari cõpellunt. Hæc Augustinus. AVCTOR. HIERONYMVS quoque superbiam talium recordatur. tractans enim hunc textum. In die cũ stares aduersus eum quando capiebant. &c. Legimus (inquit) & uidemus quotidie, & comprobamus, quando persecutio cõtra ecclesiam oritur: multò persecutores peiores Iudæos, & hæreticos in Christianos fieri, quàm ethnicos. Et infrà. Eo igitur tempore, quo persecutionis impetu, & mortiferis uoluptatibus de ecclesijs quispiam corruerit, uidemus exultare hereticum, gaudere Iudæum & unum esse de persecutoribus, & in ethnicorum cum numero computari. Hæc ille. AVCTOR. Ita est, nunquam enim sentit mater ecclesia æmulos acriores, quàm est plebs hæreticorum degenerans: de qua Ieremias in threnis sub tropologia filiæ ex parte ecclesiæ. Lamię (inquit) nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos. Filia populi mei quasi struthio in deserto. Sed † & mater ecclesia in eam semper maternam exhibet pietatẽ. Quia etsi per correptionem eam pungat, tunc tamen suspendit aculeũ: nunquam sine audientia pura & modesta diiudicat: præcedunt monitiones, instructiones: in spiritu lenitatis dirigũtur eis clerici graues, aut sancti antistites, qui crimen arguant, & fidem ostendant. Blande terrent, aspere consolantur, expectatur pœnitentia sub sancta spe, extensæ conceduntur induciæ: omniquaque mansuetudinem suam contra furorem hæreticorum exercet pietas orthodoxa. Quod & AVGVSTINVS testatur libro primo cõtra Parmenianum in fine, sic scribens. * Hæc cùm ita sint, & cum diuinis & humanis legibus ita damnentur: tanta est tamen mansuetudo Christiana, ut non solùm teneant basilicas, quas iam præcisi ædificauerunt, sed nec eas omnes tradiderint unitati, quas ab exordio unitas tenuit: & cùm ipsi Maximianistas de basilicis ad partem Donati pertinẽtibus per iudices à catholicis imperatoribus missos instãter exclusserint, tamen à multis locis, quos catholica antea unitas retinebat, nec ipsorum Imperatorum catholicorum legibus excluduntur. Postremò si quid fortè aliquando immoderatius factum est, ut Christianam excederet lenitatem, displicet omnibus frumentis messis dominicæ, id est, in Christo laudabilibus Christianis, qui siuè centenario, siuè sexagenario, siuè tricenario fructu in catholica ecclesia toto orbe succrescunt. Hæc Augustinus.

¶ DOCTRINA XI.

SVMMA.

Hæresis etiam si per aliquod tempus stet, quòd non sit à Deo, ut dicunt hæretici, & quomodo ullo tempore non præscribat malæ fidei possessor. 1
Habitare in monte qui dicantur, & qui in ualle. 2
Beda quid de hæreticorum pertinacia dicat. 3
Hæresis quare ad tempus stet. 4
Hæreses uariæ recensentur. 5
Guillelmi Sartoris supplicium. 6

NDECIMO loco docet hæresis † se etam suam per hoc esse à Deo, quia stat. Stetit (inquiunt) iã circiter quadraginta quinquagintave annis: nec persecutionibus episcoporum, nec fratrum, aut aliorum pseudo potest calumnijs obrui, aut machinatione dissolui. Sed contra prolem suam docet mater ecclesia, quòd possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. Nec absoluit turpitudinem criminis, sed magis accumulat diuturnitas temporis. Vis ne tu male possessor Saracenorum approbare dementiam: quia diutiùs, uidelicet iã mille annis in paganitatis suæ squalore durauit? O q̃ diuinam, q̃ sacram perpendis turbam dæmonum: choream luciferi, quæ à principio temporis hæresim, quam in superis edidit, sine fine collaudat, & sustinet. Idcirco remittit nos mater ecclesia ad filium suum Iudam: qui, ut scribitur Iudic. primo. montana possedit, nec tamen potuit delere habitatores uallis: quia falcatis curribus abundabant. Manifesti † peccatores in monte habitant, uelut sunt superbi, auari, lasciui, contentiosi, & consimiles: non potest celari quin peccant: non potest abscondi ciuitas supra mõtem posita. Sed alij peiores illis in ualibus habitant, qui peccatum hæresis, falsæ suæ humilitatis, & simulatæ sanctitatis fuco depingunt, & recuruæ scripturæ & acutæ rationis allegatione defendunt. Qui & eo tardius uincũtur, aut nunquam, quia simulandi, & se defendendi cõsuetudine animosos, & ipsa animositate proteruos, & post proteruiã inflexibiles, imò inexpugnabiles statuunt. BEDA † dicit faciliùs posse paganum flectere, q̃ hæreticum induratum lib. 2. super prouerbiorũ textum. Expedit magis ursæ occurrere raptis fœtibus etc. Faciliùs (inquit) erat doctoribus sanctis furori gẽtilitatis occurrere, raptis ad se populis aliquibus, atq; à bestiali eius sæuitia ad fidei pietatẽ pdicãdo cõuersis, q̃

Extra de sentent. & re in. Iud. c. quoniã oẽ.

Perduratio in malo.

Iudic. 1.

Habitantes in monte. Matth. 5 In ualle.

Beda de hæreticorum pertinacia Prouer. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæretico cuilibet cõfidẽti in sui pfidia dogmatis. Quia nimirũ illud contra exteros, hoc cõtra uiscera sua certamen agebãt. Potest etiam ursæ nomine ipsa hostis antiqui malitia intelligi, cui fœtus rapimus, cum eos, qui erant filij diaboli, catechizando, & baptizando filiorum Dei societati adiungimus. Et hoc plerunq; multò leuiore modo perficitur, quàm si hæreticum ad fidem rectam reuocare uel catholicum prauè agentẽ ad bonæ operationis statum reducere conetis. Hęc Beda. AVCT. Ecce Pharaonis indurati sequaces: ecce iudaicę obstinationis hæredes. Vsq; huc Iudæorum perfidia remanet: nunquid ergo roboratur à Deo? Sed quis uos ita fascinauit ò malæ bestiæ uentres pigri: quia sic Wiecleff uestrũ laudatis, inuocatis, adoratis? Nunquid in eo spẽ omnem ponitis, ut Christum uelitis relinquere, & sponsam eius matrem ecclesiam ne recedere tis semel à uestro Witcleff, & inferretis maculã gloriæ eius, quẽ totius mundi damnauerunt episcopi, & principes, & reges terræ despiciunt? Verè scio hoc ita esse: tam clari nominis est penes uos Witeleff, ut pro eo cõtra Christum negetis ecclesiam. In hoc sequaces estis hæreticorũ precedentium: de quibus AVGVST. prima parte sermonum, sermone. 42. de pace & charitate. Quare (inquit) nõ uis? Quare huic promissioni, & hæreditati, & diuitijs inimicus es? Quare non uis? Propter Donatum, propter Cæcilianũ. Quis fuit Donatus? quis fuit Cæcilianus? utiq; homines. Si boni, bono suo, non meo: ergo & si mali, mali fratri meo. Tu Christum accipe, & zelantẽ eius apostolum attẽde. Nunquid Paulus pro uobis crucifixus est: aut in nomine Pauli baptizati estis? Vt autem hoc diceret, uide quid diceret. Vnusquisq; uestrũ dicit, Ego quidem sum Pauli, ego uero Apollo, ego uerò Cephæ, ego autem Christi. Nunquid diuisus est Christus? nunquid pro uobis Paulus crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Si nõ in nomine Pauli, multo minus ĩ nomine Donati: & tamẽ adhuc post apostolicas uoces, post ecclesiæ declarationem, & toto mundo dilatationem, dicetur mihi: non dimitto Donatum: non dimitto nescio quẽ Caium Lucium Parmenianum: mille nomina: mille scissuras. Priuabis te sequendo hominem tanta hæreditate, de qua modo audisti à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terræ? Hęc Augustinus. AVCT. Ecce Iudas Christi pugil potest omnes planè peccantes in ecclesia uincere, non autem peccatores in ualle: non hæreticos, qui curribus falcatis abundant, scilicet, opinionibus suis astutis, quibus incumbunt, aut authoribus hæreticis, quibus plusquàm Christo, & toti ecclesiæ Christi confidunt. At si tantã eorum malitiam punire Deus distulerit: tamen bo

Exo.9. Act.7. Gal.3. Tit.2.

Ecclesiastici 33. & 47.

Augustin. To.10.

1.Cor.1.

Ps.71.

A no ecclesiæ suæ in eorum mora, & expectatione non dubiũ consulit. Sicut in angelo Satanæ apostolo suo sufficientiam gratiæ suæ Christus prouidit. unde glossa in prædicto textu Iudicũ, ubi dicit. Nõ potuit Iudas delere habitatores uallis. In hoc ipso fuit dominus cũ Iuda. Restringit. n. Deus propitius etiam in cordibus suorũ nimiæ prosperitatis excessum: ut in usus eorum cõuertat inimicos, non solùm quando uincuntur, sed etiam quando metuuntur. Illud ad commendandam suam largitatem, hoc ad reprimendam eorum elationem. Inimicus enim sanctorum est angelus Satanæ, quem sibi datum, & se colaphizantem dicit apostolus, nè magnitudine reuelationũ extolleretur. Hæc ibi. AVCT. Tres ecce causas in prædictis uidetis, quare Witcleuistarum secta non statim diuellitur, quia catholicis doctoribus ualde obsistunt, quia doctori suo nimis assistunt: & quia per eorum sæuitiam catholicorum insolentia castigatur. Nã ita planè scribitur Iudicum. 2. Iratus est furor domini in Israel, & ait: quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & uocem meã audire contẽpsit, & ego non delebo gentes, quas dimisit Iosue, & mortuus est: ut in ipsis experiar Israel utrum custodiant uiam domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorũ, an nõ. Dimisit ergo dominus has nationes omnes, & citò subuertere noluit, nec tradidit eas in manus Iosue. Hæ sunt gentes, quas dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem. Nationes istæ in communi tropologia doctorũ semper designant hæreticos, quos derelinquit dominus uicibus suis per regna diuersa, & climata mundi, ut in eis castiget ecclesiã: & ista hæresis Witeleuistica hoc modo inualescit per Angliam, & (sicut dicit textus) non citò dominus uoluit subuertere illã. Nõ tamen affirmo hanc hæresim non casuram: imò ueniet finis eius, cùm dominus dignum duxerit misereri suis supplicibus. Serpens enim uerus deuorabit Magorum uirgas: superabitque potenter doctrina doctrinam: quemadmodũ scribit AVGVSTINVS, libro suo de cataclysmo citò post medium. Doctrina Christi diffusa per omnes gentes, hæreticos superat dementes. In illo enim populo fratres, in quo multa miracula faciebat Moyses per uirgam, exurrexerunt Magi Pharaonis, facientes & ipsi prodigia contra Moysen famulum Dei: sed ad hoc facere quædam mira permissi sunt, ut mirabiliùs uincerentur. Magi Pharaonis quid aliud significabant, nisi omnes hæreticos ministros diaboli, qui sub nomine Christi deuorare cupiunt populum Christi? Scatent nunc hæreses in hanc terram tanquam serpentes Magorum: quos deuorauit, & deuorat ille serpens exaltatus

2.Cor.11.

Iudic.

Heresis quare non statim euellitur.

Iud.2.

Exo.7.

Aug. To.9. lib. de cataclysmo 5.

Exo.7. Nu.21. Io.3.

altatus in ligno. Sed quoniam non est huius tem A
poris ire per multos, ut singulorum capita con- 1
terantur: quomodo exurgunt, sic deuorentur.
5 Fuit † hic (ut nostis dilectissimi) uiperęa doctrina
Donatistarum: contrita est, consumpta est. Mox
Maximianistarum serpentina fraus pullulauit:
contrita est, consumpta est. Manichæorum uenenum aspidum subrepserat: contritum est, consumptum est. Pelagianorum nouum dogma à
ministris diaboli tanquã Magis Pharaonis excitatum: illi nostro serpenti certamen indixit: conteritur, consumitur. Cum tot serpentum capita
doctrina catholica contriuerit, cõsumpserit: ecce nobis unus anguis Arianus olim mortuus insultat, caput erigit, uelut uiuum se demonstrare
conatur, quem iam olim constat occisum. Redi
Moysis nostri uirga, serpens Christe sancte ęqua
lem potestatem cum patre habens: redi, contere
capita draconis super aquas, confringe caput
draconis magni, uiuum se esse profitentis, sed ue 2
ram uitam non habentis. Hæc Augustinus. AV B
CTOR. Ecce nõ timete fideles. Nouorum sem
per hæreticorum in ecclesia Christi generatio
aduenit, & ipsa præterit: sola terra, sola petra ec
clesiæ in æternum stat. Attamen nescio quomodo dicant Witcleuistæ doctrinam suam nõdum
corruisse, & grauiter cecidisse, dum tot sententijs synodalium, & uniuersalium conciliorũ fulminatur, quatitur, damnatur: dum quotidiè uident magistros, & tutores suæ hæresis subire cẽsuras patrum ecclesiæ: & tandẽ terribilem ipsam
sententiam principum exitialis flammæ ferre,
6 & interire suppliciis. Adhuc † dum ista dictarem,
quidam hæresiarcha eorũ dictus magister Guillelmus, cognomento Sartoris, ulciscente Deo
longæuam eius perfidiam, decretis sanctorũ põ
tificũ damnatus est, & degradatus: finaliter ad- 3
iudicatus per principes in ciuitate Londoniensi
infelicem uitam infelici terminauit incendio.

Belmi toris Nicium.

¶DOCTRINA XII.

SVMMA.

1 *Vuitcleff protestatio, ut ignaris suam ostendat innocentiam.*
2 *Arij perfidum facinus.*
3 *Cælestij Pelagij hæretici socij fraus.*
4 *Pelagij fraus.*
5 *Berengarij Vuitcleff magni magistri, fraus.*
6 *Protestationis Vuitcleff forma, & eiusdem callida exceptio.*
7 *Vuitcleff proteruia notatur.*
8 *Vuitcleff superbia ostenditur.*

DOCTRINA duodecima, qua † docet Witcleff, ut ostendat innocẽtiam suam ignaris, protestationem se seu per habere catholicam: q; si per scripturas, uel rationem uiuacem doceatur aliter dicere debuisse de sacramẽto altaris, de baptismo, de necessitate futurorũ, de religiosis perfectis, & huiusmodi, paratum se dicit ad credendum. Hanc protestationẽ frequenter interserit in trialogo, de sermone domini in monte: de Eucharistia, de apostasia, de Papa, & aliis locis multis: uolens ex hoc fugere, ut existimat, maculam hæresis, fouendo latebram protestationis. Huic tamẽ respõdet mater ecclesia, admonens filios gregis sui Doctrinis uariis, & peregrinis, nolite abduci. Iam ouina pelle lupus induitur: iam foueam suam uulpes ingreditur. Nam qualiter crederet ipsi christianus protestanti uocaliter, uel extra iudicii locum scripto, quòd non seducet finaliter pluſquàm magistro eius Ario: qui † postquã damnatur à pleno totius orbis concilio: & cùm cõfessionem sibi oblatam, & ab eo lectam protestando iurasset, sub axillis manum, qua iuraret, apposuit: ubi occultam erroris sui schedulã firmauit, eam fidem se uelle tenere dum uiueret. Quam delusionẽ statim post Deus aperuit: cùm digereret intestina, & falsæ protestationis schedulę reuelarẽtur, ut habet AMBRO. *libro de patre & filio. ca. viij. Ecce iste nescius aliunde cõfugere, non est ueritus publicè prodere ueritatem. Quid ergo faceret isti uersipelli hæretico tot instaurato cautelis magno, & antiquo labore collectis aliquis pius & doctus catholicus, quan quàm diuina reuelatione suffultus, & hac intentione simplici porrigeret planã fidem? Cælestius † itẽ Pelagij hæretici socius abiurauit hæresim illam coram Innocentio Papa, sed fefellit, dicente AVGVST. libro. 2. contra duas epistolas Pelagianorum * ca. 1. Respondisse fallaciter nouissimo exitu ostendit, cùm se subtraxerit examini, ne secundum Aphricana rescripta ipsa omnino de hac quæstione uerba commemorare, & anathematizare, quæ in libello suo posuit, cogeretur. Hæc ille. AVCTOR. Sic † etiam Pelagius quod subdolo ore damnauit in palestino iudicio episcoporum, post in libris suis falsiter reassumpsit. unde AVGVST. ibi * ca. 3. Obiectum quippe illi est ex uerbis discipuli sui Cælestij, q; etiam ipse diceret gratiam Dei secundũ merita nostra dari. Quod ille detestans, uel quasi detestãs ore dũtaxat anathematizare non distulit: sed sicut eius libri posteriores indicãt, & istorũ secta torũ eius * nudat assertio, ficto corde seruauit, do nec postea qđ metu tunc texerat negãtis astutia, ẽt in literis proferret audacia. Hæc ille. AVCT. Quis igitur, his attentis, mouetur in protesta-

Vuitcleff protestatio

Arij perfidiũ facinus.

Ambrosius To. 2. *libro de fide.

Cælestij fraus.

Aug. To. 7 *cap. 4.

Pelagij fraus. Aug. To. 7 *cap. 5.

*nudata

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 tione ſubdola bilinguis hæretici? Nunquid ſitẽ A
Berengarius magnus magiſter Witcleff optima 7
charitate,& ſimplici ueritate per ſacri orbis cõ-
cilij præſidentem Nicolaum, & patres qui ade-
rant, planè uictus, & iterum doctus catholicam
fidem iuramentum ſuum poſtmodum irritum
fecit: patres omnes deluſit, & recidiuum paſſus,
hæreſim, quã abiurauit, per ſophiſma reſtituit:
clamans per gentes, quòd dogma ſuum ſacrum
concilium fortiùs roborаſſet? Et ſic item clamat
cum eo Witcleff eius dilectus. Reuoluite fideles
eccleſiæ antiquas eius hiſtorias, & non erit uo-
bis pro magno, uel nouo, quòd iſte in hoc uoto
fallaci magiſtros ſuos imitari diſpoſuit. Sic.n.
temporibus Auguſtini, Donatiſtæ ſæui hæretici
poſtulabant, ut in magno totius Aphricæ conci
lio collatio fieret: & qui ſuperaret, ueram fidem
habere publicum firmaret edictum. Factum eſt:
cõſenſit gaudens pars catholica: proteſtationes
factæ publica complebant archiua. Id cogitãtes
orthodoxi patres (ut Auguſtinus ſcribit) quòd ſi B
hoc fieri uellent, adiuuante Dei miſericordia, fa
cillimè poterat quicquid in cauſa noſtra eſſet,
agnoſci. Si autem recuſarent, ſaltem diffidentia
eorũ fruſtra illis, qui hoc à nobis propoſcerant,
appareret. Factum eſt, cõuenti ſunt, recuſarunt,
quibus uerbis, quo dolo, maledictione, & amari
tudine plenis, nunc longum eſt demonſtrare.
Aug. To.7 Hæc Auguſtinus lib.3. contra Creſconium grã-
maticum cap.32. AVCTOR. Quid uultis er
go deludi uerbis falſis, uerbis mendacibus? Pro-
teſtatur ſe uelle corrigi, uelle doceri: iam humi-
lem creditis, iam docibilem: ſed uidete ſi docibi
lem Dei. Primò proteſtationis uerba perpendi
te, & ex his ſecutura facta diſcernite. In fine tra
6 ctatus ſui de blaſphemia. † Si (inquit) in iſtis erra
uero, peto hutniliter à Deo ueniam, & ſubmitto
Proteſtatio nis Wuitcleff forma. me correctioni, & informationi cuiuſcunque
creaturæ, quam ſibi placuerit ad hoc miniſteriũ C
limitare. Iam clamant Witcleuiſtæ, iam Lollar
di concinunt, ecce quàm generale uerbum, cui-
Exceptio callida. uſcunque creaturæ. Sed iterum dico, ſed quàm
ſpecialis exceptio: quam ad hoc Deus uoluerit
limitare. Vbi putas inueniendus, ubi habendus,
quem Witcleff ut doceatur, admittet à Deo li-
mitari? Si Witcleuiſta quiquam docere plebẽ
attentet, pro rato, & firmo ſtatim uult haberi,
quòd ad hoc officium ſit à Deo limitatus. Si
autem aut corrigi per quemlibet doctum uirũ,
aut ſacrum antiſtitem, incipiet diſputare, an ad
hoc officium limitetur à Deo, imò pro diſputa
to habebit, & firmo, q̃ ſit uir apoſtata, pſeudo
frater, prælatus cæſareus, aut de quatuor ſectis
unus. Et ſicut ſuprà dixit Auguſtinus de Dona-
tiſtis: quibus uerbis, quo dolo, maledictione, &
amaritudine plenis, erit numerare difficile, enar
rare prolixum. At † ſi uolebat faciliter emenda- A
ri, cur temporis ſui prudentibus uiris & pijs au-
rem non dignabatur exponere? quot condocto
res inſurgebant pariter determinantes, & exhi-
bentes contra eum tunc præſentem Oxoniæ, ſa-
nam fidem? At talia inducentes contra ſuas in-
ſanias, ut iam inſpicientibus acta peritis planè
pateat hæreticum ui fuiſſe proſtratum, ſed nec
ſic deuictum, culpatur in cõgregatione, ejicitur
ut contumax ab eo, cui incũbebat hoſpitio: tan-
dem excommunicatur: & poſt multa ducitur ad
prouinciale totius cleri concilium: ubi metropo
litano Cantuarienſis ſedis inſtante Guillelmo,
fides ipſi catholica declaratur: tandem hæreſes
eius damnantur in terminis: & nec ſic cõtumax
iſte confunditur, ſed profilit ſtatim in conſueta
conuicia, paucis annexis ſophiſmatibus, & con-
ciliũ terræmotus appellat, pontifices Phariſęos,
& Satrapas, magiſtros omnes, & clericos congre
gatos canes, & cæſareos clericos increpat, &
blaſphemat. Mira res: qualiter eſt paratus doce- B
ri per unum, nolens doceri per omnes? Aut ſi il-
los culpat, qui hoc tunc nitebantur efficere: cur
ſaltem in omni uita ſua unum aliquem non in-
8 uenit? Sed † ut amplius ferueant in ſuperbia, di-
cent ſectatores eius, quòd omnes in ſciendo præ
ceſſit. Verè ſic habent, & ita ipſe (ut putatur) exi Vuic perh
ſtimauit de ſe, impoſsibile ſcilicet eſſe doceri
per aliquem. Dicit enim in ſecunda parte de ſer
mone domini in monte, cap.27. ſe confiteri hu
militer, quòd per aduerſarios docto contrario
per impoſsibile uult errorem ſuum renuere, & Vio
ueritati contrariæ aſſentire. Sed docibilis Dei
AVGVSTINVS, non ſic luctabatur contra Aug.
clerum, ſed hæreticos: dicens hoc habere de mo- To.7
re, libro ſecundo contra Donatiſtas, cap.16. Vi- 4.
dent (inquit) ſe non habere quid reſpondeant: &
putant ſe non habere quid faciant, quid loquan-
tur non inueniunt, tacere non permittuntur. Ma
lunt peruerſis uocibus ueritati reluctari, quàm
confeſsis erroribus paci reſtitui. Hæc ille. AV- 2.
CTOR. Ecce hi mores ueſtri, & magiſtri ueſtri Aug.
ò Lollardi: quare non poteſtis ſuſtinere ſanam
doctrinam ſicut dicit Paulus? Vultis iam mo-
res ſancti AVGVSTINI & ſanctorum pa-
trum in quærendo ueritatem audire? Ipſe libro
ſeptimo De bapti. paruulorum contra Donati-
ſtas poſt reſponſa præſulum, capite. 53. Nobis Cap.
(inquit) tutum eſt in ea non progredi aliqua te- To.7
meritate ſententiæ, quæ nullo in catholico re-
gionali concilio cœpta, nullo plenario termina
ta ſunt. Id autem * figura ſecuræ uocis aſſerere, *Sit
quod in gubernatione domini Dei noſtri & ſal-
uatoris Ieſu Chriſti, uniuerſalis eccleſiæ conſen
ſione roboratum eſt. Hæc ille. AVCTOR.
Ita ſi tu faceres, non tam abundanter errares.

Si

Si tibi uidetur tutum in ea nõ progredi, quæ nul A
lo regionali concilio cœpta, nullo plenario ſunt
concilio terminata, dic, aut ſaltem dices poſte-
riùs, in quo regionali concilio hæreſis tua de eu-
chariſtia, aut cæteræ hæreſes, quas defendis, fuit
incœpta, uel accepta, & in quo plenario cõcilio
terminata? Aut e contrario dic te penè nullã hæ
reſim ſuſtinere adhuc, quæ nõ fuit in multis pro
uincialibus cœpta, & in plenariis conciliis pro
teſtabili condemnata. Quomodo uis reputari
docibilis tam habens frontem attritam? Si autẽ
uis eſſe quod aſſeris, noli ultra Auguſtinum per
alicuius temeritatem ſententiæ ulteriùs progre
di, quàm te permittit catholici & approbati tra
ctatus concilij. Poſtremò quod uniuerſali eccle-
ſiæ conſenſione roboratum eſt, id aſſeras figura
ſecuræ uocis: & ſic ad declinandum uniuerſalis
Chriſti eccleſiæ cenſuras, querelas, & iurgia do-
ceris in paucis.

¶ INVOCATIO AVCTORIS IN exordium libri ſacramentorum contra Witcleuiſtas hæreticos.

SVMMA.

1 *Auctoris inuocatio in principio operis, atq; eiuſdem culpæ deprecatio.*
2 *Vinum nouum, & eius effectũ implorat Auctor.*
3 *Via domini quæ ſit, & quis corruat in ea.*
4 *Hæreticorum conſuetudo, & praxis.*

1 AGGREDIOR † igitur quod ſpopõdi, inuocans uelociſsimũ ſcribã Chriſtum, quatenus meipſum calamum ſibi aptum cõſtituat rutila ueritate ſul gentem, paterna fide conſtantem, nullis ex omni parte obliquãtem erroribus, nulla rationis ſimu C
latione fallẽtem. Nil me delectet ſcribere, quod
nõ ædificet, adſit ſua uis tute quod proderit, quæ
rens inueniam, pulſans intrem, petens accipiam,
panem ſcripturæ fidelis, ouum gallinæ eccleſiæ
& paternæ traditionis æqualiter, & piſcem uiua
cis rationis efficaciter, ut diuinorum ſacramen-
torum iniurias à truculenta manu Witcleuiſta-
rum, Ieſu iubente, ſemel uideam abſolutas. Oro
te, domine Ieſu, qui hæc ipſa primò donaſti fide
libus: oro iugiter: ſed dum neſcio, poteſt eſſe aut
error in ſenſu, aut in ſermone delictum. Ideirco
tutiùs oro cum tuo ſeruo AMBROSIO in fine
primi libri, quem edidit ad principem Gratianũ
de * patre & filio. O (inquiens) miſer ego, & com
puncto corde, qui cùm immunda labia habeam,
in medio quoq; populi inhabitem immunda la-
bia habentis, uidi dominum ſabaoth. Ergo ſi
Eſaias miſerum ſe dicit, qui uidit dominum ſa-
baoth, quid ego de me dicam? qui cùm immun-
da labia habeam, cogor de domini generatione Pſal.38
tractare? Quò igitur de his quæ metuo, locutu-
rus erũpo, cùm Dauid de his, quæ ſciat, ori ſuo
cuſtodiam * ponat? O ſi mihi quoq; unum de Se- * petat?
raphim candenté illum carbonem, quem de alta
ri diuino ſumpſit, utriuſq; forcipe deferens teſta
menti, immunda adurat labia. Aut quia tunc Se-
raphim deſcendit in figura ad prophetam, tu au
tem Domine, reuelato myſterio, ad nos in car-
ne ueniſti: non per legatum, neq; per nuntium, Pſal.18.
ſed ipſe per te ab occultis meis conſcientiã meã
mundes: ut ego quoq; dudum immundus, ſed iã
per tuam miſericordiam fide mundus, illud Da-
uidicum canam, dicens. Pſallam tibi in cithara Pſal.70.
Deus Iſrael, gaudebunt labia mea cùm cantaue
ro tibi, & anima mea, quam redemiſti. Itaq; do
mine calumniatores tuos, & hoſtes relinquens,
cõfer te ad nos, & ſanctifica aures principis Gra B
tiani (AVCT. Iam dico Henrici illuſtris princi-
pis Chriſtiani) omniumq; preterea, quorum in
manibus hic liber uenerit, uacuas mihi pſta: nec
ibi auditæ perfidiæ ſordes reſideant. Emunda er
go, emunda aurem, non fontanis poculis, uel flu
uiali auſtu: nec ſuſurro prætercurrẽtis rinuli, ſed
ſermonibus ad uicem aquarum operantibus, ſu-
pra nitorem aquarum perſpicuis, ac omni purio Eſa.1.
ribus niue: illis utiq; ſermonibus, quibus dixiſti, * coccinũ
Si fuerint peccata ueſtra ſicut * phœnicium, ut Gene.9
2 niuem dealbabo. Eſt † etiam poculum, quo ſecre
ta mentis mundare conſueuiſti: poculum nõ na
turæ ueteris Noe ex uite ſolenni, ſed poculum
nouum ex illo botrione peregrino: qui ſicut uua
de uite, ita ille in carne Crucis pependit è ligno.
Ex hoc ergo botrione eſt uinum, quod lætificat Pſal.103.
cor hominis, ſobrietate inebriat, crapulam fidei
& ueræ religionis exhalat, crapulam caſtitatis in
fundit. Hoc igitur * uino domine meus, domini C *poculo
aurem auguſtæ mentis emunda: ut ſicut uino na Ebriorum
turali homines inebriati, quietem diligũt, timo- natura
rem mortis expellunt, iniurias non ſentiunt, alie
na non quærunt, ſuorum obliuiſcuntur: ita etiã
uino tuo crapulatus, pacem diligat, & fidei exal-
tatione ſecurus mortẽ infidelitatis ignoret, pa-
tientiam charitatis exhibeat, ſacrilegia aliena nõ
teneat: fidem etiam pignoribus ſuis præferat: ſe-
cundùm quod ſcriptum eſt, Relinque omnia, & Matth. 19.
ueni, ſequere me. Hoc * uino, domine Ieſu, ſen- *poculo
ſus etiam noſtros dilue: ut te adoremus. te cola-
mus uiſibilium & inuiſibilium creatorem. Non
potes ergo inuiſibilis, aut bonus non eſſe, qui id
etiam tuis operibus contuliſti. Hęc ille. AVCT.
Hac oratione ſancti patris Ambroſij emundan-
te affectum, & illuſtrante conceptum, quaſi dua-
bus turmis audacter regredior, ut terram repro-
miſsionis ex parte Chriſti, & ſanctorũ ſorte per-

cipiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipiam. Sed erue me domine Ieſu Chriſte de ma A ſaliam in tractatum. Sic enim AVGVST. ſcri- Aug. Epi. 1
nu fratris mei Eſau, quia ualde eum timeo: non bens ad Hipponenſem eccleſiam dicit faciendũ. 137
quidem gratia tua opitulante fidem tuam defen Proinde (inquiens) fratres mei, qui timetis domi
deremon ſophiſmata, & illuſiua eus motiua cõ num, mementote quod ait apoſtolus Petrus. 1.Pe
fringere: nõ rationum eius extorta philoſophię, Quoniam aduerſarius ueſter diabolus tanquam
aut logicæ, quam ipſe nouus author inuenit, uaſa leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Quę
diripere, in quibus confidebat: ſed falſas eius uerò non poteſt deuorare ſeductum a nequitia,
Gen.32. calumnias in ſanctos eccleſiæ ſacerdotes, præpo famam illius inquinare conatur: ut ſi fieri poſſet,
ſitos, religioſos, antiſtites, principes orthodo opprobriis hominum, & malarum linguarũ de
xos, fratres, monachos, ſãctimoniales, pijſſimos tractione deficiat, ut ſic in ſuas fauces ruat. Si au
maritatos & fœminas, uituperioſa eis aſſignata tem nec famam innocentis maculare potuerit,
uocabula, ſuſpiciones criminoſas, impoſitiones hoc perſuadere tentat, ut per malas ſuſpiciones
enormes: quales in catholicorum libris ego nun de fratre ſuo iudicet, & ſic implicatus, abſorbea
quam, in ſæuiſſimorum hæreticorum, imò uel tur. Et bene infrà. Nolite itaq; augere cruciatus Idem
paganorum libris credo ante iſtum nullus inue meos deficiendo, uel in ſuſpicionibus falſis, uel
nerit. Timeo mihi multùm: ſuſtinere non poſ in peccatis alienis. Nolite, obſecro uos: nam qui
ſum, dubito an deberem. Domine tu deduc me dam de uobis ſuper dolorem uulnerum meorũ Pſal.
Pſal.5. in iuſtitia tua propter inimicos meos: dirige in addiderunt. Nam illi, qui gaudent de iſtis dolo- *Io
conſpectu tuo uiam meam. Hunc uerſiculũ mi ribus noſtris, de quibus in perſona corporis tan- 118.
hi aſſumo: ſimulq; cum HIERONY. ſeruo tno B to antè dictum eſt, Aduerſum me *inſultabant q
Hieronym. To.8. domum tuam intrare me præparo. Ego (inquit) ſedebant in porta: ualde tolerabilius ſuſtinetur
cupio intrare in domum tuam, & uolo intrare pro quibus tamen ipſis etiam orare, & bonũ eis
per uiam tuam rectam: ſed quoniam continuata uelle dicimus. Ad quid enim aliud ſedent iſti? &
ſemitis meis ſcãdala ponunt inimici mei, & me quid aliud captãt, niſi ut quiſquis epiſcopus, uel
in domum tuam cupiente, laqueos ponunt in iti clericus, uel mopachus, uel ſanctimonialis ceci
nere: propterea quæſo te, ut tu dirigas (pijſſime) derit, omnes tales eſſe credant, ſed non omnes
pedes meos uſq; in finem in uia tua. Meũ eſt po poſſe manifeſtarĩ & tamẽ ipſi ſi cum aliqua ma
nere pedes in uiam tuam, tuũ eſt corrigere greſ ritata adulteria inueniantur, nec proijciunt uxo
ſus meos: propter inimicos meos dirige in con res ſuas, nec accuſant matres ſuas. Cùm autem
Pſal.5. ſpectu tuo uiam meam, hoc eſt, uiam tuam re de aliquibus, qui nomẽ ſanctum confitentur, ali
ctam fac propter inimicos meos, qui inſidiantur quid criminis, uel falſi ſonuerit, uel ueri patue
3 mihi. Hæc † uia, eſt lectio ſcripturarum, hoc eſt, rit, inſtãt, ſatagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc
nè in ſcriptis tuis, per quæ ingredi cupio in ec credatur. Hæc ille. AVCTOR. Quis non iſta ſæpius 4.5.
Via domini cleſiam tuam, corruam. Omnis enim, qui malè experitur de noſtratibus Witcleuiſtis, ô bone
intelligit ſcripturas, in uia Dei corruit. Hæc Hie domine Ieſu? Quomodo non omnes per regnũ
ronymus in minori breuiario. AVCTOR. Ita domi ciuitatum uel uicorum domus talibus ſcandalis
ne ſcio inimicos certè plus tuos, quàm meos ſcã reſonant uirorum ſanctorum? His igitur hære 4.6.
dala mihi expoſituros in uia. Sed præ omnibus ticis hoſtibus Auguſtini illos adiũgite, cùm eos
uereor, ne turbatus ruam in iſtum, qui hoc egit C audire contiget, uel cùm capitaneum eorum,
de præterito: qui tam copioſè eſt malignatus in quem talibus ſpumis ſtridere uidetis, quanuis
Pſal.73 ſancto. Sed faciam (donante) ne reddam malũ ego cum Auguſtino præteream, nihil aliud pro
Ro.13. pro malo, nec uincar à malo, ſed uincam potiùs tunc imponens hæretico, niſi q; ſit hæreticus, un Aug.
in bono malum: ut ſic ex tua parte non uitupere de uerſus finem ibi concludit AVGVST. Ecce Hier.
1.Cor.6 tur per me miniſterium noſtrum: & ex alia parte docuit nos Deus, ut q; gloriatur, in domino glo- 1.Cor.
pro repellendis conuiciis, non relinquatur prin rietur. Nec obiiciatis hęreticis niſi quia nõ ſunt
4 cipale negotium: Eſt † enim communis hæreti catholici: nec ſimiles eũ ſitis, qui non habendo
corum praxis, quam iſte Witeleff nunquam pre quod in cauſa ſuæ diuiſionis defendant, non niſi
termittit in libris, deficiente ſenſu, intermiſcere hominum crimina colligere affectant, & ea ipſa
Hæreticorũ conſuetudo. litigia ut uel ſic famam eorum perdat falſis, quã plura falſiſſima iactant: ut quia ipſam diuinæ
doque in parte ueris crimininbus cõtra quos agit: ſcripturæ ueritatem criminari & obſcurare non
uel ut prudens uideatur, quia reſponſa non de poſſunt, homines, per quos prædicatur, adducãt Ep.
ſunt: & utrobiq; fides patiatur excidium in men ad odium: de quibus & fingere quicquid in men
tibus incautorũ. Sed Auguſtini cautela functus tem uenerit, poſſunt. Vos autem non ita didici
in hac parte, rarò reſpõdebo conuiciis, quouſq; ſtis Chriſtum: ſi tamen illũ audiſtis, & ab illo do
locus aduenerit quædam purgandi pro ſimplici cti eſtis. Hæc Auguſtinus. AVCT. Hos igitur hę
bus, ſed tolerans, & orans pro perfidis, uclociter reticorum laqueos, hæc tẽdicula iurgiorum do-

na

na domine Ieſu ſecurè pertranſire pede catholi A mis ſcripturarum ſanctarum ſitibus ſitient Dei
co, & affectu pacifico: ut ueritas ſacramẽtorum iudicium contemnentes, & deſiderantes uiam
tuorum de blaſphemiis hæreticorum Witcleuiſ Berſabee, quæ fuit in tribu Iudæ multaq́ue eccle
tarum tanquam ex abyſſo liberata, proſiliat, & ſiæ imitari cupientes ſacramenta, ſaturatos, &
omni laude digniſſima, & ſalutis fructu pleniſſi repletos ſe eſſe dicunt: quibus Apoſtolus expro
ma fidelium corde credantur, & in effectibus brat Paulus, Iam ſaturati eſtis, iam diuites facti 1.Cor.4.
ſentiantur. Amen. eſtis. Hæc ille. AVCTOR. Modernum hoſtem
ſacramentorum alloquor Vuircleff, ipſum infe
ſtum habeo, ipſe mihi eſt dolori, qui noua quæ
dam inſtaurat conuicia ſacramentis. Nec noua Hiero. 5
DE HAERESIBVS ANTIQVO- penitùs, ſed quæ nouo picta ſophiſmate, ciſter iniuria pri
rum & Vuitcleuiſtarum contra nas ueterum hæreticorum redolent diſſipatas. ma.
eccleſiæ ſacramenta. Et † prima quidem eſt, quæ cuncta ſacramenta
concernit generalis iniuria. Dubitare (inquit)
habent fideles: utrum moderni hæretici confi
¶ Quod ex fide Deus concurrit cum miniſtro 1 ciunt, uel ritè ordinant, uel miniſtrant alia ſacra
ad ſacramenta celebranda. Cap. I. menta, quia non eſt euidentia, quòd Chriſtus aſ
ſiſtit tali pontifici propter hoc, quòd tam ma
SVMMA. lè ſuper illam hoſtiam mentitur: & in ſua cõuer
ſatione dicit contrarium uitæ Chriſti. Hæc eſt Concluſio.
1 *Vuitcleff prima & generalis iniuria, quæ cuncta* inter concluſiones ter damnatas. 74. AVCTOR. 74.
concernit ſacramenta, quòd Deus ex fide non cõ Non hic expecto gloſſas euaſorias, quas ad hoc
currat cum miniſtro ad ſacramenta celebranda, dictum ſacrilegum dealbãdum eius ſectatores
ſanctorum auctoritatibus proſternitur. inuenient: ſed ſenſum illum uerborum eius qui
2 *Chriſtus quòd membris ſuis aſſiſtat, oſtenditur.* ſubuerſurus eſt populos, cùm iſta legerint, uel
3 *Chriſtus quomodo cum eccleſia ſua ſit ſemper.* audierint: & in quo non dubium eſt ipſa dixiſſe,
4 *Chriſtus quòd quotidiè cibum noſtrum menſalem* ut patet aſpicienti prudenter plures paſſus libro
ſanctificet, maximè ſi cum gratiarum actione B rum eius, ipſum immundum, & hæreticum ſpi
percipiatur. ritum in ſpiritu Chriſti eccleſiæ patrum elimina
5 *Chriſtus, quòd cooperetur ſalutem, etiam per mi-* re conabor. Intendit enim generaliter certitudi
niſtrum peruerſum, contra Vuitcleff. nem fidei noſtræ corrumpere de concurſu Dei
cum ſuis miniſtris in ſacramentorum celebra
tione. Quo facto, ſi Deus non cooperetur, nec
SACRAMENTA ueneranda Chri eſt ſacramentum editum, nec perceptum. Sem
ſtianæ religionis, quæ à temporibus per ergo remanere habent fideles incerti, tam ſe
Apoſtolorum ſucceſsiuè per tot anno cundùm experientiam ſenſus, quàm fidei, de ce
rum fluxus ſemper in eccleſia ſua pa lebrationibus ſacramẽtorum, & fructibus. Quo
4.5. tens liber uitæ ſeptem ſignaculorum ritu ſeruauit, & numero: ſicut à fidelibus populis in magna
ueneratione coluntur, ita inuadẽte diabolo, per
hæreticam prolem eius continuis denigrantur
4.6. in famijs, & iniurijs diſtrahuntur. Ideo nil mirũ, C ad ſenſum cunctis liquet. Quo ad fidem: quia
ſi conſequenter poſt duos equos, Chriſtum, ſ. & dicit, Dimiſsis iſtis ridiculis infidelibus confidẽ
martyres, duo alij equi ſeſſores habentes diabo tibus de prælato cæſareo, dicimus uobis proba
lum, & hypocrizantes hæreticos, ſecundum ex biliter, quòd non eſt de ſubſtantia noſtræ fidei,
poſitionem Hieronymi, ſeptem ſignaculorum quòd Deus cooperetur eum tali prælato cæſa
apertioni ſe coniunxiſſe ſcribuntur. Sunt enim reo miniſtrando huiuſmodi ſacramenta. ſecun
ualida contra peccatum remedia, ſancta contra da parte de ſermone domini in monte. cap. 68.
malas immiſsiones ſignacula, ſunt contra mor Et dicit probabiliter, non quaſi perſuaſoriè tan
bos uiriorum loculi gratiarum: & idcirco ho tùm: quia ſuſtinet & affirmat, ſed quia probatio
ſtes humanæ ſalutis nihil malè moliendo profi nes ſuas annectit. Iam quia fidem ſacramentorũ
ciunt, ſi ſancta, & præueneranda ſacramenta nõ euacuat, à radicibus fidei inchoandum eſt. Chri
ſubruant. Quod quia ſtatim non poſſunt ſaltem 3 ſtus † nanque caput eccleſiæ ſecundùm uirtutẽ ſi
attenuare cultum, infirmare propoſitum, & ſic dei mẽbris ſuis cõiungitur nõ tm̃ in ratione crea Chriſtus
affectum plebis demutare proponunt: dicentes toris per cõſeruationem, ſed plùs in ratione ſal membris ſu
ſe aliundè repletos Dei gratia, & ſine talium ſi uatoris per ſalutis operationem. Nam in ratio is aſſiſtit.
gnorum obſeruatione ſatis diuites eſſe Deo: ſi ne capitis ſic operatur ſalutem in medio terræ
cut & uetuſti idololatræ. Viuit (inquiunt) Deus noſtræ, influens membris uitam, & ſenſum: ſen
tuus Dan. Vbi HIERONYMVS in commen ſum, per uerba: uitam, per ſigna, & ſacramenta.
tario ſuper Amos, lib. 3. Hæretici (inq;t) in extre . Manus noſtræ, dicit apoſtolus, tractauerunt de 1.Cor.1.

uerbo

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerbo uitæ,& ipsi nos audiuimus, & uidimus. Manus ergo,oculus, aut auris si sensum habeat, necesse habet confiteri hoc sibi ministrari de capite:nec potest aliquantum dubitare uirtutem capitis secum operari in discretione sui sensibilis,quotiens sentire placet,habitis requisitis.Sed recta fides uacillare neminē sinit de præsentia redemptoris ad effectum operis, quotiens consecrare tentabitur in nomine saluatoris:imò iubemur hoc credere sub pœna incredulitatis nō tantùm in sacramentorum exercitio, sed & de uerbo uitæ salubriter audiendo,necessaria postulando:& huiusmodi qui quærit,inueniet: & pulsanti,aperietur:quia, Quicquid orantes petitis,credite quod accipietis,& fiet uobis. Qui credit in filium Dei,habet uitam æternam. Et baptizandus Eunuchus interrogatur, si ex toto corde credat. Et custodi carceris:Crede in dominū Iesum (ait Paulus)& saluus eris. Qualiter potuit hoc promittere Paulus,si non esset securus de cōcursu capitis? Hoc autem semper nitebantur apostoli facere, ne scilicet dubitarent gentes Christum cooperari eis.Audistis dispensationē gratiæ Dei,quæ data est mihi in uobis. Ephe.3. Et ibi. Mihi autem omnium sanctorum minimo data est gratia. Et. 1. Corinth.3. Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. Quid est hoc dicere,nisi ego operam dedi, & Deus cooperabatur mihi? Et quomodo potuit probasse hoc Paulus tunc Witcleuistæ proteruo de scripturis? sed ideo uoluit esse de substantia fidei credituris.Sed dicit Witcleff, Paulus fuit uerus Apostolus Christi in moribus:idcirco potuit esse certus de concursu capitis in suis operibus.Sed quid ergo de illo dices, qui in nomine Christi eiecit dæmonia,& non sequebatur eum,etiam nec pedibus? Marci.9. Et Iesus ait,Nolite prohibere eum. Nemo enim est qui faciat uirtutē in nomine meo,ut possit citò malè loqui de me.Qui enim non est aduersum nos, pro nobis est.Cū isto ergo cooperabatur Christus,& ipsi assistebat quotiēs attentauit eiicere, quia non eiicit nisi in nomine Christi, & tamen non sequebatur Christum in moribus: imò nec pedibus sequi dignabatur. Ergo multò magis assistet Christus generaliter intendentibus per sacramenta publica salutem animarum, quamuis recedant à Christo taliter conficientes in sequela morum.Et hoc est de substantia fidei argumētum.Si tamen negaueris consequens,quia aliud est de gratia Saluatoris,aliud de salute corporis: Quid dicis de his,qui non castè, sed pro quæstu, uel ex contentione prædicabant Christum?Ecce Christus astitit eis in prædicando.Vnde Apostolus gaudebat de fructu eorum.ad Phili. 1. & tamen isti animosè resistebant Paulo.Nonne ergo

Lu.11. Matth.7. Ie.3. Act.7. & 16.

Eph.3.

1.Cor.3.

Mar.9.

Philip.1.

A de substantia fidei nostræ est, quòd Deus cooperatur prædicanti in nomine suo, quanuis longè distet in moribus? AVGVSTINVS hoc habet argumentum contra Petilianum.libro.2. responsione.81.dicens.Quid enim dum omnimodo siue occasione siue ueritate Christus annuntietur? & in hoc gaudeo,sed & gaudebo. Videmus istos rem quidem sanctam,& castam, & ueram,non tamen castè annuntiasse, sed per inuidiam,& contentionem sine charitate,sine castitate.Certè paulò antè laudes charitatis aduersus nos dicere uidebaris ex Apostoli testimonio: quia ubi charitas non est,quicquid fuerit, nihil prodest.Ecce in his charitas nō est, & tamē erat Christi prædicatio:de qua se gaudere dicit Apostolus.Neq; enim malo illorum gaudet,sed bono nominis Christi. In ipso qppe charitas erat, quæ non gaudet super iniquitate, cōgaudet aūt ueritati.Inuidia porrò,quæ in illis erat,diabolicum malum est:Hæc enim cecidit, & deiecit.

B Hæc Augustinus. AVCT. Ecce isti per prædicationem suam in nomine Christi augebant in populo gratiam Saluatoris:& quomodo hoc, nisi cooperante domino,& sermonem confirmante? Quibus congaudebat Apostolus, quanuis extra charitatem,& per inuidiam prædicassent.

3 Non † est ergo diffidendum in sacramentis salutis concurrere caput ecclesiæ Christum ad salutem plebis:imò modis omnibus cōfidendum, dicēte Christo, Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Nobiscum est in miraculis, nobiscum in pronuntiatione Euangelij pacis, nobiscum indubiè in sacramentis cōficiendis,quia nobiscum est in ministris sanctificandis. Vnde Apostolus. 1. Ad Timotheum.4.Nihil reiiciēdum, quod cùm gratiarū actione percipitur: sanctificatur enim per uerbum Dei & orationem. O bone Apostole,

C nunquid non & per ministrum sanctificatur, sed tantùm per uerbum Dei,& orationem? Sed † in

4 hoc certificas populum christianum, totiens cōcurrere Christum ad sanctificandum cibum nostrum mensalem, quotiens cum actione percipitur gratiarum. Quia estò,cp peccator sit qui ministrat, tamen in salutem Christus per uerbum Dei,& orationem non aberit inuocatus. Si igitur tanti pretij est apud Christum cōmunis esca pro salute populi corporali, ut ibi regulariter adsit inuocatus,quia sine exceptione dixit apostolus, non reiiciendum quicquam cum gratiarum actione perceptum, quia est sanctificatum per fidem:quomodo non confunditur Witcleff, dicens non esse de substantia fidei, cp concurrat in exhibitione sacramentorum? Et ista sunt medicamina totius corporis Christi, afferentia salutē spirituum,sine quibus in hac uita diuturna salus esse

esse non potest.Num paratus erit Christus coo A bis.Et ideò adfuit semper præsens, & cooperans
perari,ad refectionem uētris,& elongabit se inuocatus,quanuis à non casto, ad recreationem mentis?Procul hinc tam detestabilis hæresis. Fu
5 gite † ò fideles ad dominum Christum, & indubitanter credatis eum cooperari salutem,etiam per ministrum peruersum. Quicquid garrit hæreticus,prælatus, quem uocat Cæsareum,si intēdat in nomine Christi conficere,non postponet effectum.Nemo enim est qui faciat uirtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me. Et Apostolus dicit, Nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Iesu.Et nemo potest dicere,Dominus Iesus, nisi in spiritusancto. In nomine Iesu uirtutes facit minister malus: qui secundùm formam Christi, quāuis non moribus, sed ritibus intendit populum Iesu Christi pascere sacramentis. Cui cooperari quanuis facinoroso, indubiè nō dedignatur Dominus:quia nō per meritum ministri aderit, nec per eius demeritum aberit inuocatus. Vnde BEDA libro. B
6. super Lucam, tractans hunc textum. Væ homini illi,per quē tradetur. Qui de passione prædixerat,& de proditore prædicit,dans locū pœnitentiæ, ut cum intellexisset sciri cogitationes suas,& occulta consilia,pœniteret eum facti sui. Et tamen non designat specialiter,nè manifestè correptus,impudentior fieret. Mittit crimen in numero,ut agat conscius pœnitentiam. Prædicit & pœnam,ut quem pudor non uicerat,corrigāt denuntiata supplicia.Sed & hodie quoque, & in sempiternum uæ illi homini,qui ad mensam domini malignus accedit,qui insidijs mente conditis,qui præcordijs aliquo scelere pollutis, mysteriorum Christi secretis participare non metuit.Et infrà.Væ inquam homini illi,de quo Iesus,qui altaribus sanctis inter immolandum, ut
1 pote proposita consecraturus adesse non dubitatur,astantibus sibi ministris cælestibus quæri co C
gitur.Ecce,inquiens,manus tradentis me, mecū
2 est in mensa. Hæc Beda. AVCTOR. Vide Witcleff manum traditoris sacerdotis in mensa cùm Christo, & indubiè tamen Christum adesse
3 ipsi cum ministris cælestibus consecraturum ibi proposita.Non potes negare prædicta esse de fide scripturæ,ubi Paulus uoluit populum animo
4 substantialiter credere,quòd Deus semper cooperabatur secum:gratiam dispensando in prædicationibus,in sermonibus,in curis in monitio
5 nibus,in omnibus, quæ fecit ad salutem plebis. Imò quòd uixit.Viuit enim(ait)in me Christus. Quod dixit,An experimentum eius quæritis,qui
6 loquitur in me Christus? nec hoc audebat asserere tantùm pro se,nę præsumeret contra Chri-
7 stum dicentem pluribus,Nō uos estis qui loqui-
8 mini,sed spiritus patris uestri,qui loquitur in uo

1.Corin.7.

1.Timo.2.

Cōclusio catholica. Vide Augu. super Io. tract.5

¶VNDE SVMATVR NECESSITAS DIUINI CONCURSVS IN MINISTERIJS CELEBRANDIS. Cap. II.

SVMMA.

1 *Necessitas diuini concursus in salutaribus sacramentis celebrandis unde sumatur, ostenditur.*
2 *Concursus diuini euidentia, quòd frustra quæratur,quando potestas uidetur in effectibus contra Vuitcleff.*
3 *Sacramentorum primi temporis,& eorum, quæ sub lege scripta,uel sub gratia instituta sunt differentia.*
4 *Præceptum antiquum currens per creaturas, quòd simul arguat cooperantem Deum,& promittat effectum.*
5 *Homo quòd proposita, corpus Christi & sanguinem non faciat, sed Christus ipse pro nobis crucifixus.*
6 *Damascenus, quid de confectione Eucharistiæ dicat.*
7 *Deus quòd omni actioni concurrat,probatur.*
8 *Deus,quòd sacramentis Christianorum spiritualibus nunquam desit.*

Attendamus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ATTENDAMVS† propiùs,& uidea mus necessitatem prædicti cõcursus diuini cum salutaribus sacramentis. Quid enim cogit hoc credere? quid fideles necessitat? Primò omnium sciendum,ꝙ imperiosus Deus,qui cuncta potẽter gubernat, nihil incassum proponit. Dixit enim, & facta sunt. Quicquid ergo dixerit,factum erit. Vis habere euidentiam facti? sis securus dicti diuini. Nec sis dubius de facto, ubi diuini iussus fuerit certitudo. Ecce primus creator omnium, stellas cæli iussit lucere in firmamento sublimi,& maiora luminaria diuidere noctem à die,& esse in signa,& tẽpora per dies,& annos. Hucusque uirtus influxa tunc,mandatum creatoris exequitur. Nihil non iussum peragunt,nihil præceptum eis omittunt:sed quicquid faciunt,cooperãte Deo, consummant. Et indubiè si nõ adesset eis Deus sine interpellatione:nec quod faciunt, facerent: nec quod sunt,essent. Qui ergo necessitatem eis sic faciendi indixit mandando, ipse concursum suum continuum præstat agendo,ipse uirtutem suã secundis causis iungit, nec se separat ad momentũ. Animalibus item terræ & piscibus maris dixit omnipotens uirtus,Crescite,& multiplicamini,& replete hinc aquas maris, & hinc terram. Hoc in principio iussit Deus,& usq; nunc seruat effectus. Vnde AMBROSIVS in hexaemero lib. 5.cap.1.de opere quintæ Diei. Venit(inquit)mandatum,& subitò aqua iussos fundebatur in partus:generare fluuij, uiuificare locus, mare ipsum cœpit diuersa reptilium genera parturire,& secũdum genus effundere,quodcunque formauerat: Non exigui gurgites, non cœnosæ paludes uacabant, quin omnia datam sibi creandi assumerent potestatem. Pisces exilibant de flumine, delphines præludebant in fluctibus,conchæ saxis,ostreæ adhærebant profundis,adolescebant echini. Væ mihi, ante hominẽ cœpit illecebra,abundantia copiarũ, nostræ mater luxuriæ; ante hominem deliciæ. Prior ergo hominum tentatio,quam natura. Sed nihil creatura deliquit:alimenta dedit, non uitia præscripsit. Hęc tibi communia dedit,ne tibi aliqua uelut propria uindicares. Tibi suos fructus terra producit,tibi scaros, & accipenseres, & omnes fœtus suos generant aquę:& his non contentus, interdicta tibi alimenta gustasti. Hæc ille. AVCTOR. Hoc ego adnoto, quòd omnia datam sibi creandi assumerent potestatem. Est enim potentia secundũ philosophos, proximum operandi principium. Frustra ergo quærit quis, utrum sol potestatem habeat illuminandi mediũ,quando radium uidet à sole diffusum. Et † æquè frustra quæritur euidentia diuini concursus,quando potestas uidetur in effectibus. Nam quomodo ageret, nisi posset? & quomodo posset, nisi Deus adesset operantem perficiens, & potestatem tribuens ad effectum? Hæc omnia quò tendunt? quia Witcleff noster dicit,quòd multis uidetur difficile rationem reddere patentem, uel euidentiam ex fide scripturæ, ꝙ oportet Deum coassistere omni tali prælato infideli,& confice re sacramentum quodlibet, quod simulat se sacrare,secunda parte de sermone domini in monte,capite.48. Ecce fideli menti quã facile,quod forsan sibi,& multis dixit esse difficile? Quis dixit in principio,fiat firmamentũ in medio aquarum? quia sic dixit,ita factum est. Quis dixit, Fiant luminaria in firmamento cæli? & facta sunt. Quis dixit,Producant aquæ reptile animæ uiuentis? & benedicendo subiunxit, Crescite & multiplicamini? Quod quia cælis non dixit,plures esse non possunt. Quis tam potenter,& tam efficaciter cuncta ad esse deduxit? Nõne Deus? Et nunquid alius Deus,quàm is, qui iam cœnatus cum discipulis,accepit panem in manus suas dicens,Hoc est corpus meum. ac demum adiunxit,Hoc facite,quotienscunque sumitis in meã commemorationem? Ecce qui dixit, faciamus hominem:is dixit, Hoc est corpus meum. Qui dixit,Crescite, ille idem hoc facite. Qui dixit, multiplicamini,& replete aquas maris:ille dixit, Baptizate oẽs gentes. Cur de necessitate oportet Deum coassistere omni pisci maris, & uolatili cæli,quando intendit alijs habitis generare? quia aliàs nõ possent implere præceptum illud, Crescite,& multiplicamini &c. quoniam eadem necessitate oportet Deũ coassistere omni prælato in confectione cuiuslibet sacramenti, uel aliàs inuanum dixisset eis Christus, Hoc facite, quotienscunque sumitis. Nam idcirco dicuntur sacramenta necessitatis. Vnde HVGO parte. 1. de Sacramentis lib 1.capite.3. Illud † quoq; inter ipsa primi temporis sacramenta, quæ sub naturali lege erant,& ea, quæ sub lege scripta, uel sub gratia instituta sunt sacramenta interesse pspicimus:quòd illa uoluntatis magis esse uidentur,ista necessitatis. Illa ex uoto celebrata sunt, ista ex præcepto. Et idem capite.7. Sacramenta naturalis legis non ex præcepto indicta uidẽtur, sed ex consilio ad uotum proposita. Sacramenta uerò scriptæ legis & gratiæ necessitatem quandam executionis inducere, propterea quòd non ex consilio tantùm,sed ex præcepto instituta noscuntur. Hæc ille. AVCT. Ergo si sunt ex necessitate propter præceptum, etiam ex necessitate exigunt diuinum concursum. Præceptũ † enim antiquũ currens per creaturas,simul arguit cooperantem Deum,& promittit effectum, secut dicit BASILIVS in hexaemero. Currit enim (inquit)in constitutione mundi per omnẽ creaturam

Psal.148. Gene.1.

Ambrosius To.4

Proximum operãtibus principium est potẽtia Ar.5. met. te.co.17.et nouo. met. m.co.3

curam Dei uerbum, ut subitò de terris omnia, quæ statuit Deus, secundùm genera producãtur: & in futurum lege præscripta secũdùm genus sibi similitudinemq; uniuersa succedant, ut leo leonẽ generet,tigris tigridem,bos bouem,ouis agnum, aquila aquilam: semel præceptum in perpetuum inoleuit naturæ. Et ideo ministerij sui obsequiũ præbere terra non desinit,ut priscæ animantium species reparabili generis successione in nouas reparentur ætates. Hæc ille de opere sextę diei. AVCTOR. Ita ergo cuncta animantia secundùm primum præceptũ lege perpetua in nouas succedunt ætates: & ideò præsentiam suam dispensatis omnipotens generali quodam pacto indicto cunctis naturis:de quo ipse dixit Ioan. 5. Pater meus usq; modò operatur,& ego operor. De quo quidem concursu certissimo nullus dubitat,qui uidet effectus,nisi nimis deliret cùm academicis,dicens se nescire quòd comedat. Cur ergo dubitaret quisque super generali concursu Dei cũ uolentibus consecrare,nisi nimis uelit errare, dicens non fuisse sacerdotibus sic præceptũ:Hoc facite quotienscunq; sumitis in meam commemorationẽ? Præceptum ergo ut prodit concursum Dei generalem in naturis,ita necessariò in sacramentis,maximè ubi terminus generalitatem exprimit tẽporis:ut ibi,quotienscunque. Nusquam tamen gerit creatura principalitatem operis: sed cooperans Deo tam in propagandis fœtibus,quàm in mysteriis consecrandis. utrobique enim uerũ est quod ait Christus,Pater in me manens,ipse facit opera. Prædicta enim omnia sic combinãs sanctus pater CHRYSOSTOMVS in sermone de proditione Iudæ, qui incipit, Paucis hodie necessarium est propè tunẽ. Nunc (inquit)præsto est Christus, qui iliam ornauit mensam, istam quoque consecrat. Nõ † enim homo est, qui proposita corpus Christi facit & sanguinem,sed ille, qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore uerba proferuntur,& domini uirtute cõsecrãtur, & gratia: Hoc est(ait)corpus meum, hoc uerbo proposita consecrãtur. Et sicut illa uox quæ dixit, Crescite, & multiplicamini,& replete terram, semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectũ ad generationem operante natura: & uox illa semel dicta est,sed per omnes mensas ecclesiæ usq; ad hodiernum diem, & usque ad eius aduentum præstat sacrificio firmitatẽ. Hæc Chrysostomus. AVCTOR. Audi mi Witcleff si non uis totam per orbem ecclesiam, saltem Chrysostomum. Illa uox,quæ dixit,Crescite,semel quidem dixit, sed omni tempore sentit effectum. Illa eadem dixit, Hoc facite: & per omnes mensas ecclesię hucusque,& usque aduentum eius ultimum præstat sacrificio firmitatem. Non dixit dubitationem,aut reputationem aliquam imbecillem, & ægram, sed perpetuam firmitatem. Item audi DAMASCENVM sanctum patrem. 4. libro sentẽ. capite. 14. sic dicentem. In cœnaculo igitur sanctæ & gloriosæ Sion, uetus pascha cum discipulis suis manducans,& implens uetus testamentum,lauat discipulorũ pedes,signum sancti baptismatis tribuens. Deinde frangens panem, dabat eis,dicens:accipite,comedite: Hoc meum est corpus,quod pro uobis frangitur in remissionem peccatorum. Similiter accipiens calicem ex uino & aqua,tradidit ipsis, dicens:bibite ex ipso omnes: Hic est meus sanguis noui testamenti, qui pro uobis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Quotienscunque enim utique comeditis panem hunc, & calicem hunc bibetis, mortem filii hominis annuntiabitis, & resurrectionem ipsius cõfitebimini donec utique ueniat. Si ergo uerbum uiuens est,& operatiuum,& omnia quęcunque uoluit dominus fecit:si dixit:Fiat lux,& facta est lux: fiat firmamentum, & factum est: si uerbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum: si cælum, & terra, & aqua,& ignis,& aer,& omnis ornatus eorum uerbo domini completa sunt: & hoc utiq; famosum animal homo. Si uolens ipse Deus uerbũ, factus est homo: & ex sanctæ semper uirginis purissimis immaculatissimis sanguinibus sibijpsi inseminaliter carnem* substituit,non potest panem, suum corpus facere,& uinum & aquã sanguinẽ? Dixit in principio: Educat terra herbam fœni,& usque nunc pluuia facta educit propria germina diuino coacta & fortificata præcepto. Dixit Deus,Hoc meum est corpus:& Hic meus est sanguis: & Hoc facite in meam commemorationem: & omnipotenti ipsius præcepto usque ùtique ueniat,fit. Sic enim dixit:usque utique ueniat, & fit pluuia nouæ huic agriculturæ per inuocationem: ea quæ sancti spiritus obumbrans uirtus. Quemadmodum enim omnia quæcunque fecit Deus sancti spiritus operatione fecit: sic & nunc spiritus operatio hæc,quæ super naturam operatur:quæ non potest capere nisi sola fides. Qualiter erit mihi hoc(ait beata Dei genetrix)quia uirum non cognosco? Respondet Gabriel archangelus. Spiritussanctus superueniet in tę, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Et nunc interrogas qualiter panis sit corpus Christi:& uinum & aqua sanguis Christi? Dico tibi & ego: Spiritussanctus* superueniet, & hæc facit, superationem & intelligentiam. Hæc ille. AVCTOR. Quid clarius, quid planius dici potest? Si Latinæ non credis ecclesiæ, saltem Græcos patres Damascenum, Basilium, Chrysostomum: immo totam ecclesiam in orbe diffusam attẽde,quodq; præcepit Deus sic fieri,sic fa

Damasce. 14.

Matth.26.

1. Cor.11.

Gene.1.

Psal.32.

*fusienta uit.

Luc.1.

*obũbra

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum est,& erit quousque ueniat. Proba tu non A esse Christi præceptum, aut certis terminis & exceptionibus modificatum: & tunc utaris exceptionibus pro personis,locis,aut temporibus assignatis. Si enim generaliter nullum annotans dixit,Hoc facite:si nullum tempus excepit: sed addidit,quotiēscunque:si terminos nullos præfixit,sed donec ueniam ad finem mundi: utantur ecclesiastici sacerdotes liberè commissa sibi cælitùs potestate. Si quæras qua potestate?Respōdet Damascenus: sancti spiritus obumbrantis, & cooperantis sua Dei uirtute. Scit enim Christus nos nihil ab eo præceptum deducere posse sine eo ad effectum.Sic enim ipse dixit: Sine me nihil potestis facere.Concurrit ergo regulariter ad perficiendum quod præcepit. Sic enim ratio euidenter ostendit necesse fieri:& sic humanæ leges decernunt quodlibet in omni præcepto fore concessum, sine quo non potest expleri præceptū.Christus præcepit singulis sacerdotibus hoc facere in sui memoriam, quod nisi cooperetur, non possunt: necessariò ergo cooperatur Christus,quotiens sacerdos, iustis medijs, se disponit ad actum.Item quia signa petis, aliam euidentiā facio tibi.Deus † concurrit regulariter in minoribus,ergo multò magis non deerit in magis necessariis ad salutem.Antecedens probant quotlibet exempla.Nidificat passer, cooperāte Deo, descendit lapis,humectat latex, calor solis glaciem dissoluit: & ut ueniamus ad hominem,nec stat,nec sedet,nec fricat manus,non purgat oculos,quin quotiens libet ista facere, uel huiusmodi,etiam ultra debitum, statim Deus cooperatur ad actum.Sine Deo uermes non rodunt,nec tinea demolitur.Et quare nisi propter generalē influentiam,quam Deus pepigit cum natura?At ne obstaculum facias pro peccato consecrantiū, quod posset Deum abigere, ne concurrat: ecce homicidæ iniustos gladios uibrant, unde perimunt innocentes:mendaces noxias linguas soluunt,piratæ mare nauigant, prædones rapinas exercent:Spiritus procellarum secundùm potestatem datā sibi à domino,pios, & malì nescios uiros torquent:mœchi & adulteri tenebras suas fouent,& in fornicibus,& latebris actus impudicos exercent,quibus singulis omnipotens Deus sciens bene uti malis, adest indubiè quo ad actū substantiæ, quanuis detestetur maculam turpis culpæ. In his omnibus negari, aut dubitari non potest cooperatio Dei,quotiens creatura uoluerit sponte sua in actum procedere. Cur non uincit experientiam fides, ut per inuisibilem gratiam totiens Deus aderit inuocatus, quotiens pro salute plebis suæ etiam per impudicum ministrum interuentum fuerit salutaribus sacramentis? Maximè cùm (ut dixi)ille iu-

Ioan.15.

Nota.

Deus omni actioni cōcurrit. 7

Psal.148.

bet hoc facere,quod supra, uel contra naturam existimas: qui cum natura semel pactum suum semper conseruare non desinit,ut habet RABANVS capite.30.de corpore & sanguine domini. Verbo(inquit)patris dictum est:Crescite,& multiplicamini,& ecce adhuc hodie ex eo cuncta creantur, non noua,sed ex eodem semine. Ita & caro Christi eodem uerbo fit caro, quo uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vnde si ex illa benedictione tanta manet multitudo,quid putas ex carne Christi? Nunquam inefficax est ex se,qui tanta fecit ex nihilo. Et si panes duxerat quantitate substantiæ, quam natura non dederat, nunquid impotens est facere ex aliquo,quod sine semine ex utero creauerat?Pullulat ergo illa ubertas carnis Christi, & manet integer Christus.Igitur sicut propterea quòd semel dixerit: germinet terra herbam uirentem, adhuc hodie ex eo, quæ per singulos nascuntur annos,omnino creantur: Sic utique & in eo ꝙ semel uoluit,& deinceps carnem & sanguinem B iu hac commemoratione iusit esse,fit quod iubetur.Quæ si quis nō credit,impio deterior est: quia ille,quod dicit, approbare non potest: iste quod in multis cognouit contra naturam fieri, etiam in carne Christi non credit.Hæc ille. AVCTOR. Conuenit iste doctor superiori dicto Chrysostomi: simul & addit, quod Christus in commemoratione huius sacramenti hoc facere mandauit sacerdotibus:qui sic crescere,uel germinare primò imperauit naturis.Itē Deus excitauit corda patrū ueteris legis ad sanctè uiuendum sed obtentu præmij temporalis.Et nunquā defuit eis cùm conarentur capere quod spopondit:uel iustis actibus,uel medijs sacramentis.Sed omnia illa fuerunt propter ista bona spiritualia. Ergo multò magis Deus excitat iam corda fidelium,& cooperatur cum eis certificè iustis actibus & sacramentis ad capiendum uitam perpetuam. Conforme huic argumentum facit C AVGVSTINVS contra Pelagianistas, & deridet negantes libro suo ad Prosperum, & Hilarium qui inscribitur de prædestinatione sanctorum. cap.20.in medio cap.dicens. Agit quippe Deus quod uult in cordibus hominū, uel adiuuando, uel*inducēdo,ut etiam per eos impleatur, quod manus eius,& consilium prædestinauit fieri. Frustra itaq; quod regnorum & Paralipomenon scriptura teste probauimus: cū Deus uult fieri, quod non nisi hominibus oportet fieri,inclinari eorum corda,ut hoc uelint,eo scilicet inclinante, qui in nobis mirabili modo,& ineffabili operatur & uelle:ad causam, de qua disserimus, non pertinere dixerunt.Quid est aliud nihil dicere, & tamen cō tradicere: nisi fortè cur eis hoc uisum sit rōnē uobis aliq̄ reddiderūt quā uos in literis uestris tace

Aug. To.7.

*inclinando.

re

re maluistis Sed q̄ illa esse possit,ignoro. An forA tè qa ostēdimus hoc Deū egisse in cordibus hominū,& ad hoc perduxisse,quorum ei placuit uoluntates ut rex constitueretur Saul siue Dauid? Ideo hæc exempla causſæ conuenire nō putant, quoniam non hoc est temporaliter regnare in hoc quod est in æternum regnare cū Deo: ac per hoc existimant ad regna terrena facienda Deū inclinare:ad regnum uerò cæleste obtinendum Deum non inclinare,quorum uoluerit uoluntates ?Sed puto propter regnum cœlorum, non propter regnum terrenum esse dictum, Inclina cor meū in testimonia tua.Hęc ille. AVCTOR. Conformiter in præsenti Deus Iudæis nunquam defuit, quando uolebant seruare mandata & legalia sacramenta propter regnum terrenum, & commodum temporale, sed multò magis excitat hominum uoluntates, & excitatis,cooperatur ad obtinendum regnum cælorum. Ergo †sacramentis spiritualibus christianorū Deus nunquam deest:quæ sunt cunctis Christianis ad consequendum salutem per eum publica prouisa, & instituta remedia.Maximè cùm,ut dicis, de dominio ciuili capite.7. Deus non potest dare cuiquam bonum creatum, nisi priùs dederit eidem bonum increatum.

8 B

¶NON SEMPER PROPTER MORtale peccatum potestas consecrationis sacramentalis suspenditur in prælato. Cap.III.

SYMMA.

1 *Viæ duæ malæ.*
2 *Peccatum quòd non sit, quicquid à peccatore fit contra Vuitcleff.*
3 *Deus quòd det,aut præstet alicui dum est in mortali aliquod bonum suum, & non tantùm bonis bona, ostenditur contra Vuitcleff, & ex Origene.*
4 *Deus quòd omnia det regna.*
5 *Deus quomodo corda hominum quò uult,inclinet.*
6 *Rex,aut Princeps temporalis,etiam malus, quomodo regnet ex dono Dei & quòd non amittat nomen, ius,aut officium pro quolibet mortali. Et quod idē sit de Papa episcopo,uel sacerdote.*

INGREDITVR autem iste peruersus prostibulum prędictæ hæresis Madian,in cōspectu totius Israel,duabus uiis,quemadmodū scriptura dicit, Ecclesiastici secundo.Veh duplici corde, & labiis scelestis,& manibus malè facientibus, peccatorū 1 terrā ingredientibus duabus uiis. Prima est uia actualis iniustitiæ, & secunda via præscientiæ.

Quantū ad primā,secunda parte sermonum sermone.6.Dicit.Videtur(inquit) primò,ꝙ Deus quēcunq; prælatum,uel uiatorem suspēdit à suo officio,uel ministerio, quando incidit in mortale.Patet ex hoc,ꝙ eo ipso,quo q̄s irretitur mortali,peccat mortaliter q̄cquid in hoc fecerit:sed cū Deus non approbat,sed uetat, ut quis peccet mortaliter,patet, ꝙ omne talis prælati ministeriū à domino ꝓhibetur.Sub hoc assumpto principio, probare conatur secunda parte sermone domini in monte ca.44. multis uijs, ꝙ Deus nō cooperatur cum tali prælato in celebrādo sacramenta.Primò: quia cū fructus huiusmodi sacramenti,qui foret sequi Christum in moribus, longè melior & utilior ecclesiæ,q̄ confectio huiusmodi sacramenti,in pœnam peccati talis prælati dimittitur:quare non inutilior.ſ.sensibilis ministratio sacramenti? Hæc Witcleff. AVCTOR. Instat ergo ad probandum,ꝙ peccator prælatus B nō conficit,quia suspenditur à Deo ꝓp mortale:& hoc à posteriori,qa fructus sacramenti non consequitur,qui est sequi Christum in moribus. Quoniam planè sua sponte iam cecidit in hæresim Donatistarum: qui idcirco se ab uniuersali ecclesia præciderunt,& uniuersos ad se uenientes rebaptizabant,dicentes sacrilegum, & profanum mundum baptismum nulli posse præstare: quid iam pugnauimus contra primo dictum, ꝙ 2 †q̄cquid quisquis fecerit in mortali,peccat mortaliter:cùm clypeus eius potissimus in hac parte sit puerile illud sophisma,Iste scribit cùm naso suo?Sed illud magis tangendum est:quod substā tialiter errat:ꝙ prælatus quisquam,aut sacerdos per quodlibet mortale est à sacerdotis officio eo ipso à Deo suspensus. Hanc hæresim planè tenet:hic fugam nullam capere prævalebit. Vnde & conclusio eius inter ter damnatas.143. est C Sicut rex princeps, uel dominus tempore, quo est in mortali,non sortitur nomen illius officij nisi nominetenus & satis æquiuocè; sic nec Papa,episcopus,uel sacerdos dum lapsus fuerit in mortale. AVCTOR. Quantum†ad primā partem de dominijs temporalibus iam satis armauimus ueritatem in primo uolumine; simul & protosyllogismum eius depressimus, quo sibi uidetur insolubiliter hoc probare:quia Deus nō dat,aut præstat alicui dū est in mortali aliquod bonum suum,sed dat tantum bonis bona: quā hæresim scriptura ipsa damnauit in terminis. Ecclesiastes.2.ut ibi habetur per Hugonē. Et ORIGENES palàm dicit hanc olim iam fuisse hæresim Iudæorum homilia.16.super Leuiticum. Videamus(inquiens)quæ sit prima benedictio ijs, q̄ ea,quæ mandantur,impleuerint. Dabo uobis, (inquit)pluuiam in tēpore suo. Igitur primo ad Iudæos dicamus,& eos,qui simpliciter, uel corporaliter

Non quicquid à peccatore fit, peccatū est. Scribere cū naso.

Origenes To.1. in prim. ho. Leuit.26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

poraliter intelligenda opinantur. Si pluuia hæc tanquam remuneratio pro laboribus datur iis, qui mandata custodiunt, quomodo & ijs qui mandata non seruant, una atque eadem pluuia datur temporibus suis: & uniuersus mundus communibus utitur pluuijs à Deo datis? Pluit enim super iustos, & iniustos. Quòd si iustis & iniustis datur pluuia, non erit eximia remuneratio ijs, qui mãdata seruauerint. Vide ergo, quòd etiam si Iudæi non acquieſcunt uerbis Iesu Christi domini nostri, tu tantùm qui nomine eius cẽseris, & Christianus appellaris, debes ei credere dicenti, quia pater suus cælestis communẽ hanc pluuiam pluit super iustos & iniustos. Et non debes putare, quòd iustis eximiam seperauit portionem hanc, quam communem posuit ẽt cum iniustis. Quæramus ergo in scriptura quæ sit pluuia, quę sanctis tantũmodo datur: & de qua mandatur nubibus, ne pluant pluuiã istã super iniustos? Quæ ergo sit pluuia ista, ipse nos Moyses horum legislator edoceat. Ipse enim dicit in Deutero. Attende cælum quæ loquar: audiat terra uerba ex ore meo. Expectetur sicut pluuia eloquium meum. Hæc ille. AVCTOR. Vides ne Iudæos hic increpatos in hæresi: peruersè intelligentes scripturam, interpretabantur eam de pluuia corporali, quòd daretur solis iustis? Et attende, quòd ego nõ subornauerim Origenẽ, qui planè infert Christum dicere: pluuiam dare, & non tantùm illam pluere patrem cælestem super iustos, sed etiam iniustos. Tu autem in fauorem hæresis tuæ: Notanter inquis, dicit Christus pluit super iniustos, non autem dat. Imò dat, dicit Origenes. Nec est pluuia corporalis, nec aliquod bonum corporeum, quod Deus tãtùm iustis reseruat eximiam portionem. Sed ex quirens eam Origenes, fugit reputationes tuas, & usurpationes superfluas: & planè fatetur esse solam pluuiam uerbi Dei, & rorem meriti spiritualis, reseruans utique hanc hæresim obstinatis Iudæis: non existimans eã inter Christianos posse conferri. Tu (inquit) qui Christianus es, debes credere Christo dicenti: quòd pater suus cælestis communem pluuiam &c. Et ad hoc item est ratio. Nam dyscoli principes quantũlibet usurpent, nihil habent, quod non ab aliquo potiore accipiant secundum illud Apostoli. Quid habes quod non accepisti? A quo ergo? Nunquid à dæmonibus secundùm idololatrarum perfidiã? Sed ipsi nihil concedere possunt suis cultoribus. Attamen error ille minor esset, quàm dicere, miseros ex seipsis tantùm habere dominia. Si ex Deo sic permittente quòd nõ conferente, adhuc restat quærere cùm ex se non regnent, quo dante regnum accipiunt? Restat omnino dicere, quòd Deo dante, non tamen ut eos remuneret, & tandem beatificet, propter merita, quæ non habent: dicente cum Origene iam suprà concorditer AVGVSTINO de consensu Euangelistarum libro 1. capit. 12. Ita ne istos mores dilexerunt dij hostes suarum ciuitatum faciendo hostibus earum? cùm potiùs nec illas deserendo presserunt, nec ad istos transeundo eos aliquid adiuuerunt: quia † non habent in potestate regnum dare & auferre: sed unus Deus, & uerus hoc agit occulto iudicio: nec cõtinuò beatos facturos, quibus terrenum regnum dederit, nec continuò miseros, quibus ademerit, sed beatos, & miseros propter aliud, & aliunde faciens temporalia regna, atque terrena, quibus uoluerit, & quandiu uoluerit, secundùm prædestinatum ordinem seculorum uel sinendo, uel donando distribuit. Hæc ille. AVCTOR. Deus ergo ipse solus regna distribuit, uel donando sicut Dauidi, Sauli, Cyro, & huiusmodi, quos dominari fecit signanter ex nomine, uel sinendo sicut Cæsari, & cæteris Romanis, quos non expresè uocauit ad regna. Non ita sinendo, ut Deo nolente, uel non tradente, accipiant sibi regna: uel aliquo citra Deum eis donante. Sed sicut Augustinus ibi dicit: siue sinendo, siue donando, Deus semper distribuit. Nam ita ex datione uoluntaria Dei accipit regnum malus ad pœnam, sicut bonus ad gloriam. Ita non uenit Saul reprobus ad regnum sine uoluntate Dei concurrentis & instigantis hominum uoluntates, quem Dominum postea pœnituit statuisse regem: sicut & Dauid, quem inuenit uerum secundùm cor suum: sicut comparat & indicat quantum in ipso erat sanctus AVGVSTINVS libro de correptione & gratia capit. 14. dicens. Non † est itaque dubitandum uoluntati Dei, qui in cælo, & in terra etiam illa, quæ futura sunt, fecit, humanas uoluntates non posse resistere quominus faciat ipse quod uult: quãdoquidem de ipsis hominũ voluntatibus quod vult, cùm uult facit. Nisi fortè ut ex multis aliqua commemorem: quando Deus uoluit Sauli regnum dare, sic erat in potestate Israelitarum subdere se memorato uiro, siue non subdere, quod utique in eorum positum erat uoluntate, ut etiam Deo ualerẽt resistere. Qui tamen hoc nõ fecit, nisi per ipsorum hominum uoluntates: sine dubio habens humanorum cordiũ quò placeret inclinandorum omnipotentissimam potestatem. Sic enim scriptum est, Et dimisit Samuel populum. Et abiit unusquisque in locum suum. Et Saul abijt in domum suã in Gabaa. Et abierunt potentes, quorum tetigit Deus corda, cùm Saule. Et filij pestilentes dixerunt, * Quis saluabit nos hic? & inhonorauerunt eum, & non obtulerunt ei munera. Nunquid aliquis dicturus est: nõ iturum

Matth. 6.

Deute. 32.

1. Cor. 4.

Aug. To. 4.

al. 11

al. 12

Deus nia de fai gna.

1. Reg. 1. Reg.

1. Reg. Et Reg.

Aug. To. 7. Deus homi quo uo clinat

1. Reg.

* Nu

iturum fuisse cum Saule quenquam eorum, quorum tetigit corda Deus ut irent cũ illo? Aut isse aliquem pestilentium, quorum ut hoc facerent, corda non tetigit? Item de Dauide, quem Deus in regnum successu prosperiore cõstituit, ita legitur. Et ambulabat Dauid proficiens, & magnificabatur: & dominus erat cum illo. Hoc cùm præmissum fuisset: paulò pòst dictum est: Et spiritus Domini induit * Amasai principem inter. 30. & dixit, Tui sumus Dauid, & tecũ futuri fili Iesse. Pax pax tibi, & pax adiutoribus tuis, quia auxilia tus est tibi Deus. Nunquid iste posset aduersari uoluntati Dei, & nõ potiùs eius facere uoluntatem, qui in eius corde operatus est per spiritũ suum, quo inductus est ut hoc uellet, diceret, & faceret? Item paulò pòst ait eadem scriptura. Omnes hi uiri bellatores dirigentes aciem corde pacifico uenerunt in Hebron, ut cõstituerent Dauid super omnem Israel. Sua uoluntate utique isti constituerunt regem Dauid. Quis non uideat? Quis hoc neget? Non enim hoc non ex animo, aut non ex bona uoluntate fecerunt corde pacifico: & tamen hoc in eis is egit, qui in cordibus hominum, quod uoluerit, operatur. Propter quod præmisit scriptura, Et ambulabat Dauid ,pficiens, & magnificabatur, & dominus omnipotens, qui erat cũ illo, ad duxit istos, ut eum regẽ constituerent. Et quomodo adduxit? Nunquid corporalibus ullis uinculis alligauit? Intus egit, corda tenuit, corda mouit, eosque uoluntatibus eorum, quas ipse in eis operatus est, traxit. Si ergo cum uoluerit reges in terra Deus cõstituere, magis habet in potestate uoluntates hominum, quam ipsi suas: quis alius facit, ut salubris sit correptio, & fiat incorrepti corde correptio ut celesti cõstituatur in regno? Hæc ille. AVCTOR. Videtis quanto passu probet scripturis testantibus Augustinus, quòd æquè Sauli, sicut Dauidi, quanuis alio conatu disposuit regnum, ita uoluntate sua. Excitauitque uoluntates aliorũ per spiritum suum, ut acciperẽt eos in reges. Et ubi magis potest apparere donantibus effectus, q̃ se uoluntarium exhibere, & alios uoluntarios facere? Credamus ergo omnes & singuli Christiani, quòd rex, aut princeps temporalis, etiam malus, regnat ex dono Dei, & per consequens non amittit nomen, ius, aut officium pro quolibet mortali. Sic nec Papa episcopus uel sacerdos sui potestatem ministerij: quia neutra potestas est de necessitate gratuita: sed sicut temporanea pluuia, quam pater cælestis dat iustis & iniustis largiflua manu sua. Et quia ut dixi, hæc positio est utiq; cognata hæresi Donatistarum, recitentur uniuersa motiua, & uidebitis, quàm aptè ipsa congruant Donatistis: nec fuerint ab ipso primò reperta, quæ tam laboriosè, quàm A copiosè adnihilat Augustinus, & ibi ut loca petunt subruetur affirmatio eius de præscitis & quibuslibet iniustis: nec seruabimus eis loca distincta, quæ in peruersa conclusione uidentur unita.

¶RESPONDETVR AD ARGVmentum Witcleff primum, quòd sacramẽtum potest conferri, & esse sine effectu fructus gratiæ saluatoris. Ca. IIII.

SVMMA.

1. *Vuitcleff quomodo errat cum donatistis, non distinguens effectum, uel fructum sacramenti, à sacramento.*
2. *Sacramenti, & eius effectus distinctio.*
3. *Sacramentũ quid, & quis sit eius fructus. Et quomodo etiam à perditè uiuentibus in ecclesia detur, & accipiatur. &c. contra Vuitcleff.*
4. *Deus, quòd sacramentum gratiæ det per malos, ipsam uero gratiam non nisi per seipsum, uel per sanctos suos.*
5. *Sacramento Christi quòd diuina uirtus assistat, siue ad salutem benè utentium, siue ad perniciem malè utentium.*

PRIMVM igitur motiuum est hoc: qa fructus sacramenti, qui est sequi Christum in moribus, dimittitur: quare ergo non inutilior, scilicet sensibilis ministratio sacramenti? Dubium fuisset mihi à quo dimitteretur fructus huiusmodi sacramenti, nisi quia statim annexuit in pœnã peccati talis prælati, quod mihi uidetur ipsum uelle fructum sacramenti ei dimitti, cui confertur in pœnam peccati peccatoris conferentis: ita ut ipse non fructificet in susceptione sacramenti cui confertur per manum criminosi ministri. Dicitur, q̃ † hic erras cum donatistis: quia effectum, uel fructum sacramenti à sacramento non distinguis. AVGVST. lib. 6. de baptismo contra Donatistas in principio. Poterat (inquit) iam fortasse sufficere, quòd totiens repetitis rationibus, & multipliciter disputando uersatis, atque tractatis, adiunctis etiã scripturarum diuinarum documentis, iam ẽt corde tardiores (quantum existimo) intelligunt baptismum Christi nulla peruersitate hominis siue dantis, siue accipientis posse uiolari. Nec ob aliud illis tẽporibus, quando ista q̃stio cõtra utilem consuetudinẽ disputationibus salua charitate atq; unitate altercãtibus discutiebatur, uisum est q̃busdã ẽt egregijs uiris antistitibus Christi, inter quos prẽcipuè beatus Cyprianus eminebat non esse apud hæreticos, uel schismaticos bap-

Argumentum primũ Vuitcleff.

Responsio.

Aug. To. 7. cap. 1.

 tismum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacramenti & eius effectus diuersitas. 2

tismum Christi:nisi quia † non distinguebatur sacramentum ab effectu,uel usu sacramenti. Et quia eius effectus atq; usus in liberatione à peccatis & cordis rectitudine apud hæreticos non inueniebatur, ipsum quoque sacramentum illic non esse putabatur:sed cõuertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem cùm & ij, qui in ipsa unitate perueni sunt,& perditè uiuunt, appareant remissionem peccatorum nec dare posse,nec habere:quia non malignis,sed bonis filijs dictum est:si cui dimiseritis peccata,dimittentur ei:si cui tenueritis,tenebuntur:habere tamẽ, & dare,& accipere baptismi sacramentum,satis eluxit pastoribus catholicæ ecclesiæ toto orbe diffusæ,per quos postea plenarij Concilij authoritate originalis consuetudo firmata est,ẽt ouẽ, quæ foris errabat,& dominicum characterem à fallacibus deprædatoribus suis foris acceperat, uenientem ad Christianæ unitatis salutem ab errore corrigi,à captiuitate liberari,à uulnere sanari,characterem tamen in ea dominicum agno B sci potiùs,quàm improbari.Hæc ille. AVCT.

Matth.16. Io.20.

Sacramentum Fructus 3

Iam audis aliud esse sacramentum, alium effectum, uel secundùm te fructum sacramenti. Sacramẽtum † est,quod præstatur exterius.Fructus eius,uel effectus,rectitudo cordis. Sacramentũ ipsum à perditè uiuentibus in ecclesia datur, & accipitur:& in oue errãte.i.in hæretico,uel schismatico approbatur:ubi rectitudo cordis, aut sequela Christi nulla esse cognoscitur. Et hoc ergo minus per te scilicet sacramentum datur,uel accipitur à ministro, quando quod magis est sci 5 licet fructus,uel effectus sacramenti,non consequitur.Ita ergo definiuit uniuersalis ecclesia per totum orbem:ut negaretur argumentum,quod feceris:quia fructus, & effectus sacramẽti dimittitur,quod est maius: ergo sacramentum minus non præstatur,nec Deus cooperatur. Et uide ẽ C nihil proficis arguendo:fructus miraculi Christi cùm sanaret dæmoniacum, surdum, & mutum, dimitteba ur à conuersione pharisæorum ne sequerentur Christum in moribus:imò suo peccato interpretabantur in malum,dicentes eum in Beelzebub eiecisse dæmonia,ergo multò magis miraculum Christi nullum erat, nec deitas concurrebat ad sic agendum.Item prædicatio Christi non habebat fructum in uolentibus eum lapidare,aut in fratribus suis:de quibus dicitur, fratres eius non credebant in eum: ergo nec Christi prædicatio fuit ulla: nec cooperabatur ipsi Deus,quia non habebat effectum.Quod si aliter est:quare non concurrit Deus cum malo presbytero,aut suscipiente iniusto ad susceptionem sacramenti,quanuis absit longè, nec concurrat ad effectum gratiæ sacramenti? Vnde AVGVST. Augusti. To.7 4 lib. 5.de baptis.cap.21.Sacramentum † (inquit) gratiæ dat Deus per malos: ipsam uerò gratiam nõ nisi per seipsum,uel per sanctos suos: & ideo remissionem peccatorũ uel per seipsum facit, uel per illius columbæ membra, quibus ait. Si cui dimiseritis,dimittentur,si cui tenueritis, tenebuntur.Baptismum uerò,quod est sacramentum remissionis peccatorum:quia nulli dubium est habere posse,etiam homicidas, qui in tenebris sunt usque adhuc: quia de cordibus eorum fraternum odium nõ exclusum est:siue nulla eis peccata dimissa sint,si non mutato in melius cor de baptizati sunt: siue cõtinuò dimissa redierint per seipsum, quia Dei est sanctum esse cognoscimus:& siue tradatur siue accipiatur à talibus, nulla eorum peruersitate uiolari.Hæc ille. AVCTOR. Ecce si bonus minister baptizet bonũ, præstat indubiè ipli(quod sine concursu Dei nõ esset)sacramentum gratiæ,& gratiam sacramenti.Si uerò malus minister,& malus accipiens: sacramentum quippe percipit,sed non gratiam sacramenti.Malus uerò minister in baptizato fide li nec gratiam adimit, quia tunc Deus dat per seipsum:nec item malus uiolat sacramentum.

Io.20

Vnde AVGVSTINVS libr. 5.de bap.cap. 8. Non est(inquit)aqua prophana,& adultera,super quam Dei nomen inuocatur,etiam si à prophanis,& adulteris inuocetur:quia nec ipsa creatura,nec ipsum nomẽ adulterum est. Baptismus verò Christi uerbis Euangelicis consecratus, & per âdulteros in adulteris sanctus est: quanuis illi sint impudici,& immundi: quia ipsa sanctitas eius pollui non potest.Et † sacramento suo diuina uirtus asistit,siue ad salutem bene utentiũ, siue ad perniciem malè utentium.An uerò solis, uel etiam lucernæ lux cùm per cœnosa diffunditur,nihil inde sordidum contrahit:& baptismus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari? C Si enim ad ipsas res uisibiles, quibus sacramenta tractantur,animum cõferamus, quis nescíat eas esse corruptibiles?Si autem ad id, quod illas agitur:quis non uideat non posse corrumpi? quanuis homines,per quos agitur, pro suis moribus uel præmia percipiant,uel pœnas luant.Hæc ille. AVCTOR. Iam uidetis Witcleff fuisse sectatorem Donatistarum, & pugilem, eo quòd cum eis propter ministrũ malum, & (sicut ipse dicit) prælatum Cæsareum, diuinum irritat sacramentum. Augustinus econtrario dicit: quòd baptismus Christi nomine cõsecratus, etiam per adulteros,& in adulteris,sanctus est, sanus est, uerus ergo baptismus est. Quòd si locus quæstionis hoc peteret, idem de reliquis sacramentis assereret.Sacramentum confirmationis aut ordinis, uerum est,imò nec minus est per adulterum ministrum,uel in adultero consecrato.Sacramentum eucharistiæ uerum est,uenerabile corpus & sanguis

Aug. To.7

sanguis Christi consecratus est, uel adultero cõ A secrante,uel adultero communicante. Et quomodo si Deus nõ cooperetur tali ministro: quãuis in uita sua dicat contrarium uitæ Christi: & idcirco tam in ipso quàm in accipiente adultero fructus deficiat gratiæ sacramenti? Si quidem accipiens castus fuerit, iniquitatẽ ministri cautè deuitet:& gratiam integram consequetur.Vnde lib.3.contra Cresconiũ ca. AVGVSTINVS. Cũ ergo(inquit)baptismus Christi, siue per iniquum,siue per iustũ ministratus, nihil aliud sit, quàm baptismus Christi: ab homine cauto, & bono fideli, iniquitas hominis est uitanda, non Dei sacramẽta damnãda.Hæc ille. AVCTOR. Ecce baptismus Christi per malũ quemlibet ministratus, nihil aliud est quã baptismus Christi: ergo ipsum operatur præsentia Christi.Ideò supra dixit, quòd sacramenti sanctitas pollui non potest:sed sacramento suo diuina uirtus asistit, B uel ad salutem bene,uel ad pernicie malè utentium. Non ergo desinit Deus cooperari malis consecrantibus, quia nõ est ipsorum proprium, sed Dei,quod consecrant sacramentum.

¶INFIDELIS SACERDOS NON derogat sacramento. Cap. V.

SVMMA.

1 *Sacerdos infidelis,quòd non deroget sacramento, ostenditur contra Vuitcleff,Augustini auctoritatibus.*

2 *Christus quòd non desinit cooperari qualicunque flagitioso ministro in confectione sacramentorum.*

3 *Spes,quòd in Deo sit ponenda,non in homine.*

4 *Deum bonum sine bono ministro per uenerabile sacramentum influere gratiam suam hominibus, C & cooperari etiam odientibus eum ministris, quòd secundùm ecclesiæ fidem omnino sit credendum.*

Vuic

TERVM instat Witcleff. Videtur multis difficile dicere rationem patẽtem, uel euidẽtiam ex fide scripturæ, quòd oportet Deũ coasistere omni tali prælato infideli, & conficere sacramentum quodlibet,quod simulat se sacrare. Primò quia in alijs operationibus Deus non coasistit, illa opera practicando.Vt licèt unus Cæsareus prælatus dixerit,quòd absoluit à pœna & culpa: & præcipit angelis,ut ducant eum ad paradisum:tamen nec est fides,nec probabile,quòd Deus conficit totaliter,ut falsus satrapa talis fingit.Quare ergo non sic foret in confectione huiusmodi sacramenti? Hæc ille dicto loco de sermone domini in monte. AVCTOR. Stuperem ualde audiens,quòd de tam crudis ratiunculis,tã acerba mendacia, & tàm spissa protrahit maledicta: nisi amicum eius Petilianum ingentem & fronto Petilianus. sum hæreticum,quem ipse sequitur omni pede, quandoque uidissem, qui sic ex more haberet in libris, maledictis copiosis exercere catholicos, dicens.Quem doces traditor? Quem condemnas traditor? Quem occidis? Postremò quem doces, an quem feceris homicidam? &c. AVGVSTINVS autem aggrediens respondere Augustí. To.7. maledico,sic inquit.Certè proposueras plenè discutere baptismũ trinitatis,& intentos nos multùm feceras: sed (quod facillimum uobis est) q̃ citò ad solita maledicta te uertisti. Hoc reuera copiosè facis. Proponis enim tibi quos uis, in quos inueharis quantum uis:in quàm magna sermonis latitudine: uno breuissimo uerbo, quod dicitur,,pba,in arctissimas coarctaris angustias. B Hoc enim dicit tibi semen Abrahæ: in quo cum Gen. 22 omnes gentes benedicantur, non curant cum à te maledicuntur.Hæc ille lib.2.contra Petilianũ responsione.* 32. AVCTOR. Optimè pater *cap. 33 Augustine,& ego utar hoc consilio contra hunc aduersarium tuum:& totius seminis Abrahæ.Cũ prælatos,infideles simulatores, falsos satrapas, & fictores appellat,dicam,proba, cum mẽdacia sua fingit demandando angelis,& absoluendo à pœna & culpa,dicam,proba. Sepiùs enim prohibitiones talium in canonicis regulis audire potuerit, exhibitiones nunquam quantum occurrit: & hoc facto,iam argumentum eius plenius solueretur,si saltem de claritudine ueritatis esset fidelibus satisfactum.Iam enim suprà monstraui euidenter ex fide,quòd Deus necessariò coasistit presbyteris conficientibus aut consecrantibus,modo quo Christus iussit,& intendit ecclesia.Ipse enim dixit,& facta sunt:sine ipso autem nihil est factum.Ipse ergo euidenter,& omni rectitudine fidei coasistit his,quæ iussit ad quod libet consecrandum.Ipse enim non simpliciter, sed in grandi præcepto dixit. Ite, docete omnes gentes baptizantes eos. Ipse præcepit,& dixit: Hoc facite quotienscunque. Quomodo ergo si aliquotiens non concurrat,potest eius creatus sacerdos baptizare omnes gentes,aut quotienscũque facere uiaticum sacramentum? Dicis,quòd non est fides,nec probabile, quòd Deus conficit totaliter ut falsus satrapa talis fingit.Quare ergo non sic foret in confectione huiusmodi sacramẽti? Adhuc peto.An quia falsè fingit?& tunc si æque falsè conficit,consentio ego tibi: ad neutrum Deus asistit. Aut si falsè fingit, sed uerè conficit,quis fatuus comparationem tuam pessimam non deridet? Quia idem erit,spiritus disciplinæ effugiet fictum,ergo effugiet syncerissimum

Universidad de Deusto
Biblioteca

simum sacramentum. Si intelligis eum falsè fingere, quia falsus est satrapa: & ideo nec hìc, nec ibi uera conficit sacramenta: iam hoc est, quod dixi sibi, quòd tu conficeris Donatista. Sic enim in magno Concilio Cecilius dixit à Bilta, ut habet cum AVGVSTINVS lib. 6. de baptismo. Ego (inquiens) unum baptisma in ecclesia sola scio, non apud hæreticos, ubi spes nulla est, & fides falsa, ubi omnia per mẽdacium aguntur, ubi exorcizat dæmoniacus, sacramẽtum interrogat, cuius os, uel uerba cancer emittunt, fidem dat in fidelis, ueniam delictorum tribuit sceleratus, & in nomine Christi tingit Antichristus, benedicit à Deo maledictus, uitam pollicetur mortuus, pacem dat impacificus, Deũ inuocat blasphemus, sacerdotium administrat prophanus, ponit altare sacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud malum, ut antistes diaboli audeat eucharistiam facere. Ecce ad qualia cogitur ecclesia consentire, & sine baptismo, & uenia delictorum communi care compellitur. Quam rem fratres fugere, ac uitare debemus, & à tanto scelere nos separare.

Augustini, To. 7. cap. 8.

A existentem secundùm Cyprianum & Paulum, si non sit hæreticus, posse conficere uerum baptismum: & tamen omnis talis est scelestus, prophanus, sine fide, sine spe, blasphemus, Antichristus, sacrilegus, antistes diaboli: & si quid peius dicitur, ut ibi probat. Ergo propter ista mala nõ negatur hæreticis, quin uera conferunt sacramenta. Falsum ergo assumpsisti principium mi Witcleff, quòd omnis uir præscitus, aut irretitus mortali peccato sacerdos, est eo ipso à Deo suspensus, ne possit uera sacramenta conferre: & ideò hæreticè conclusisti, quòd Deus totaliter non consistit cum falso satrapa in confectione secũdum ritum ecclesiæ uenerabilis sacramenti. Iam nõ ultra pareas blasphemis appellationibus: uoca prælatos Cæsareos, falsos satrapas, Antichristos, pseudo Apostolos, sacrilegos, impacatos, dæmoniacos, aut diabolos: quid ecclesiæ & sacramentis? In his omnibus præuenit te à Bilta

B Cecilius. Sit sacerdos Apostolicam intentionẽ habens, & auctoritate scripturæ & uniuersalis Concilij tibi dicit Augustinus: nihil minus uera sacramenta quę confert ad salutẽ ualitura, quãdo charitas aderit susceptur is. Cuius ratio est, quia Christus est, qui baptizat, aut consecrat intus, etiam si sit malus, & dæmoniacus sacerdos, qui conficit foris: non deserit Christus sacramẽtum, quanuis malum habuerit instrumentum.

1 Augustinus respondet. Quoniam †talis est quis quis etiam intus cõfitetur se nosse Deum, factis autẽ negat, quales sunt auari, inuidi, & qui propter fraternum odium, non meo, sed sancti Ioãnis Apostoli testimonio dicuntur homicidæ, & spem non habent, quia malam conscientiam gerunt, & pfidi sunt, quia non id agunt, quod Deo

1. Io. 3.

2 uouerunt, & mendaces, quia falsa profitentur, & dæmoniaci, quia diabolo, & angelis eius in suo corde præbet locum, & uerba eorum putredinẽ operantur, cum corrumpunt bonos mores per

1. Cor. 15. colloquia mala. Et infideles sunt, quoniã quod Deus talibus minatur, irrident. Et scelerati, quia nefariè uiuunt. Et Antichristi, quia mores eorũ Christo aduersantur. Et à Deo maledicti, quia ubique tales scripturæ sancta execratur. Et mortui, quia carent uita iustitiæ. Et impæcati, quia

C contrarijs factis cum Dei sermone corfligunt. Et blasphemi, quia per eorũ perditos actus nomini Christiano derogatur. Et prophani, quia ab illo Dei sanctuario spiritualiter interiore secluſi sunt. Et sacril gi, quia in seipsis templum Dei malè uiuendo, corrumpunt. Et antistites diaboli, quia fraudi, & auaritiæ, quæ est idololatria, seruiunt. Tales autem nonnullos, imò plurimos, & Apostolus Paulus, & Cyprianus etiam intus esse testantur. Cur ergo isti baptizant? Hæc Augustinus. AVCTOR. Intelligas quid arguit Augustinus. Cecilius arguit, quòd hæreticus nõ confert sacramentum, quia mendax est, quia cancer, quia scelera tus, maledicus, blasphemus, sacrilegus, prophanus, antistes diaboli, Antichristus: ergo nõ potest baptizare. Augustinus respõdet: auarum, inuidum, & scelestum intra ecclesiam

hominum, cùm in illo fidit, qui fallere non po-

A test: quoniam maledictus omnis, qui spem suam in homine ponit: & Beatus cuius est dominus Deus spes eius. Ipsius namq; dispensator fidelis mercedem accipiet uitam æternã. Dispensator autem infidelis cum cibaria dominica distribuit conseruis: absit ut per suam infidelitatem cibaria inutilia faciat. quoniã quę dicũt (inquit) facite: quæ autẽ faciunt facere nolite. Quod ideo contra malos dispensatores præceptum est, ut bona Dei per ipsos accipiantur. mala autẽ ipsorum uita ex dissimilitudine caueatur. Hæc ille.

B AVCTOR. Ecce quò tẽdit iste tàm spacioſus textus Augustini, nisi ad probandum Christum inuisibiliter cõsecrare, & in spiritu sancto cooperari quantũ libet flagitioso ministro? quia nõ potest dispensator inutilis per infidelitatem suã cibaria domini inutilia facere. Quomodo ergo suspendit dominus ministrũ cui cooperatur ad effectum? Falsum est, mendacium est blasphemũ

B est. Et utique blasphemũ: quia ad tantum magnificare ministrum, ut sine bonitate eius non sit bonum sacrificium, est habere eum ita necessarium sicut Deum: quia sine ipso neq; Deũ. Et hoc est spem habere in alio, quàm in Deo. Maledictus autem omnis homo, qui in homine ponit spem suam. Et nunquid ita est dicis? Non, sed ideo magis spero in Deo: quia quæro iustum & sanctum ministrum. Iustitia enim & sanctitas non nisi à Deo est. Sed adhuc ibi es cum Cresconio Donatista, qui hoc ipsum respondit. Vnde lib. 3. contra eum cap. 8. AVGVSTINVS. Maledictus

3 † homo qui spẽ suam ponit in homine. Quod à me in illa epistola commemoratum cum sit, te intelligere ostendis, ut ideo magis dicas iustum & fidelem, per quem hoc sacramentũ celebretur inquirere, quia spem, & fiduciam Dei, non hominis habes. Dei autem esse fidem atq; iustitiam, quam semper in ministris eius attendis Hoc ue-

C rum dicis, quia bonorum omnium nihil habemus, quod non accepimus: & ideo fides, & iustitia nobis à Deo est. Sed cum dicis hanc tibi dominum dare non posse, nisi habeat eam homo, per quem bapti zaris, spem profectò ponis in ho

4 mine. Hæc ille. AVCTOR. Omnino †ergo credendum est secundum fidem ecclesiæ: Deum bonum sine bono ministro per uenerabile sacramẽtum influere gratiam suam hominibus: & cooperari etiam odientibus eum ministris, quia semper uerum est illud Apostoli. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementũ dat Deus. Plantet Paulus, nihil est: riget Iudas, nihil est. Solus autem confert uel defert sacramẽto, qui sacramẽtum dat Deus. An dicat Witcleff non præstare Deum semini incrementum, si contingat illud seminari per colonum malum, & con

A uersatione contrarium uitæ Christi? Aut qualiter cooperabitur & concurret Deus ad quodlibet, quod falsus agricultor finxerit seminare? Quod si poterit: quare non potest in sacramento maioris gratiæ concurrere pernicioso ministro? Rogo ne præcipiti capite comparationem damnes, quam fecit Apostolus: & Augustinus eam explanat tractatu super Ioannem. 5. & tertio de Trinitate. Vt habet Beda in collectario super Epistolas Pauli textu eo. 1. Corinth. 3. Quid ergo est Apollo? quid uerò Paulus? AVGVSTINVS. Apostolus discernens interius Deum creantem & formantem ab operibus creaturæ, quæ admouentur extrinsecus, & de agricultura similitudinem sumens, ait, Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. Ergo in ipsa uita nostra mentem iustificando formare nõ potest nisi Deus: prædicare autem extrinsecus Euãgelium & homines possunt, non solum boni per ueritatem, sed etiam mali per occasionem. Ita creationem rerum uisibilium Deus interius operatur: exteriores autem operationes siue bonorum, siue malorum, uel angelorum, uel hominũ, siue etiam quorumcunque animalium ita rerum naturæ adhibet, in qua creat omnia, quemadmodum terræ agriculturam. * Si fuerit iustus minister, computo illum cum Paulo, computo illum cum Petro: cũ istis computo iustos ministros, quia iusti ministri gloriam suam non quærunt: ministri enim sunt: pro ducibus haberi nolunt: spem in se poni exhorrescunt: ergo computo cũ Paulo iustum ministrum. Quid enim dicit Paulus? Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Neq; qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Qui uerò fuerit superbus minister, cum diabolo computatur: sed nõ contaminatur donum Christi: quod per illum fluit purum, quod per illũ transit liquidum, uenit ad fertilem terrã. Putat quia ipse lapideus est, quia ex aqua fructum ferre nõ potest: sed & per lapideum canalem transit aqua ad areolas. In canali lapideo nihil generatur, sed hortus plurimum fructũ affert. Spiritualis enim uirtus sacramenti ita est ut lux: & ab illuminandis pura excipitur: & si per immundos transeat, non inquinatur. Hæc Augustinus. AVCTOR. Iam uides (quod suprà dixi) de concursu regulari Dei ad sublunares effectus, bene probare, & euidentiam fidei facere, quia Deus cooperatur cum ministris malis, regulariter gratiam sacramentis. Et igitur infideliter conuinceris dixisse, quòd Deus suspendit omnem principem seculare ab actu iure dominandi: & omnem sacerdotem ab officio consecrandi, dum est in mortali. Vel saltem exi de occultis finibus fidei, reproba contra omnem experientiã, quòd Deus suspendit

Beda

Augustinus 3. de Trinitate cap. 3.

Tractatu. 5. super Io. To. 9.

1. Corin. 3.

nota similitudinem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit colonum malum à poteſtate colendi, & eo ipſo, quòd non concurrit cum ipſo ad centuplũ incrementi: nolo cõparationem deſpicias Apoſtoli: nec argumentum irrideas Auguſtini, Ideò aduco mecum diſputatorem illum egregium doctori tuo Creſconio inuehentem. libro. 3. cõtra eundem, * capite ſeptimo. AVGVSTINVS. Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat Deus. Quod ego ex Apoſtolo cùm in meis literis poſuiſſem, ita reſpondere uoluiſti, ut diceres: Dei quidem dare eſt incrementum: ſed ſicut qui plantat, & rigat non niſi colonus fidelis, & diligens quæritur: ſic in ſacramento baptiſmatis non niſi fidelis, & iuſtiſsimus operarius adhibetur. Quaſi uerò quod infidelis colonus plantauerit, propter eius infidelitatem non germinet. Vis ſeminis, & fœcunditas terræ, cęliq; temperies hãc efficaciam diuini tùs acceperunt, ut ad propagandos fructus, plantatorem, uel rigatorem operarium tantummodo expectent: qua mente operetur, qua laboret intentione non curent, utrum dominum agri fideliter diligat, an, ſua, non illius lucra conquirat. Hæc Auguſtinus. AVCTOR. Ecce non ſuſpendit Deus opificem malum, cum quo concurrit, & cooperatur effectum. Nemo enim aliquem ſuſpendit, uel prohibet facere, cui ſtatim cooperatur & hoc promouet, quod horreſcit. Dat ergo & cooperatur: iuſtus Deus incrementum per colonum peruerſum tritici ſeminati: & ita etiam ſacramentum ſemen conſecrat per medium Antichriſti.

Augu. To. 7 cap. 8. 1. Corint. 3

¶ QVOD SACERDOS INFIDELIS fide formata, aut aliàs fictus, non minus conficit ſacramentum. Cap. VI.

SVMMA.

1 *Fidei error, quòd nihil adimat ſacramentis, cõtra Vuiteleff, ex Auguſtino.*
2 *Hæretici omnes, atq; infideles, quòd baptiſma uerum præſtare poſſunt, oſtenditur.*
3 *Fides formata, quæ dicatur. Et quomodo de hominis charitate ſacramenti pendeat ueritas.*
4 *Deus, quòd ſine fide formata cooperetur infideli miniſtro uſque ad ſpiritus humani ſalutem, figuraliter oſtenditur.*

Argumen. Vuicleff.

ARGVIT item Witcleff contra regularem Dei cõcurſum in perficiendis ſacramentis prædicto loco de ſermone domini in mõte. Deficiente intertione, & fide, ut contingit in pica, & graculo, Prælatus talis non conficit: quia fides formata ipſi deeſt, per quam Deus cooperaretur cũ tali intentione ſui operis ex ſupplendo. Cùm ergo nec ratio, nec fides ſcripturæ cogit, quòd Deus in tali miniſtro hoc perficit, uidetur quòd hoc non ſit tanquam catholicum ſimpliciter aſſerendum. AVCTOR. Iſte penuria ueritatis inuoluit ſe circulariter uagis uerbis. Primò loquitur de nuda fide, & intentione. Poſtmodùm aſſumit ſibi in robur argumẽti fidem formatam: & tunc informiter ingerit, concludendo abſentiam Dei quòd nihil cum tali miniſtro de ſacramento perficiat. Vt autem ſolidam ponamus contra eius ſ. uerſutias eſcam, qua fidelis cibetur cùm iſta perlegerit, & uitet toxicum in buccella: ſupoſita intentione Chriſti, & eccleſiæ, & fide, quanuis nõ omnino recta rectitudine ſubiecti, ſed obiecti, dicitur, quòd ſacramentũ eccleſiæ ſatis integrũ Deus perficit cũ miniſtro. Nam ex parte ſuſcipientis, quòd † error fidei nihil adimit ſacramentis AVGVSTINVS docet de unico baptiſmo cap. ij. dicens. Prorſus fieri poteſt, ut aliqui uerum habeant baptiſmum, & non habeant fidẽ ueram: ſicut fieri poteſt, ut uerum habeãt euãgelium, quod malè intelligẽdo falſi aliquid credãt de Deo. Nunquid propter ipſam fidei fallitatẽ etiam euangelium, quod apud eos inuenitur, deteſtandum, aut emendandum putabimus? Nec illos Corinthios arbitror, quos in ſchiſmata diſſiluiſſe Paulus redarguit, ueram fidẽ habuiſſe in eo, quod dicebant: Ego ſum Pauli. Hoc enim falſum erat. Veruntamen baptiſmum habebant: ex cuius ueritate, ut iſtam corigerent falſitatem, ab eo ipſo audiunt: Nunquid Paulus pro uobis crucifixus eſt? aut in nomine Pauli batizati eſtis? Erant illic etiam, qui mortuos reſurgere nõ credebant: & in eo utique nõ ueram tenebant atque habebant fidem: ex eo tamen, quod uerum habebant, quoniam credebant Chriſtum reſurrexiſſe, in quo fuerant baptizati, dat operam Apoſtolus etiam illud curare, in quo eis fides ſana non erat. Hæc ille. AVCTOR. Perpẽde quid dicit fides ſcripturæ ad Corinthios. Dicit eos habere uerũ baptiſmũ, qui fidem baptiſmi, aut reſurrectionis ultimæ non habebant: ex eo tamen qđ inerat ſcilicet generali fide Chriſti, fuit quod defuit corrigendum. Idem ẽt libro de baptiſmo contra Donatiſtas. 3. capi. 14. ſic dicit. Nec intereſt cũ de ſacramẽti integritate & ſanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus ſit ille, qui accipit ſacramentũ. Intereſt quidem plurimùm ad ſalutis uiam, ſed ad ſacramẽti quæſtionem nihil intereſt. Fieri enim poteſt, ut homo integrum habeat ſacramentum, & peruerſam fidem: ſicut fieri poteſt, ut integra teneat uerba ſymboli, & tamen nõ recte credat, ſiue de ipſa trinitate, ſiue de reſurrectione, uel aliquid aliud. Neque enim parua res eſt in ipſa intus catholica tenere integram

integram fidem, ita, ut omnino non de aliqua creatura, ſed de ipſo Deo nihil aliter credat, quàm ueritas habet. Et infrà. Quis autẽ carnalis & animalis homo non per phantaſmata ſui cordis euagetur, & conſtituat ſibi Deum, qualis pro ſuo carnali ſenſu placuerit: atque ita credat tantùm longè aliter, quàm Deus eſt, quantùm à ueritate uanitas differt? Veriſsimam quippe ſentẽtiam dixit Apoſtolus plenus lumine ueritatis: Animalis homo, non percipit ea, quæ ſpiritus Dei ſunt. Et tamen de his hoc dicebat, quos iam fuiſſe baptizatos ipſe manifeſtat. Hæc ille. AVCTOR. Ecce queſtio fidei eſt impertinens ſacramento. Quòd ſi omnes iſti ſine uera fide uerum habuere baptiſmũ: quomodo hoc, ſi Deus ad hoc agendum non affuit per miniſtrum? Sed dicis: de intentione & fide miniſtri loquitur argumentum: quomodo ſi illa deſit Deus per eum aderit ſacramentis? In eodem capite. 15. reſpondet AVGVSTINVS. Quamobrem † ſi euangelicis uerbis, In nomine patris & filii & ſpirituſſancti Marcion baptiſmum conſecrabat: integrum erat ſacramentum, quanuis eius fides ſub eiſdem uerbis aliud opinantis, quàm catholica ueritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis* uanitatibus inquinata. Nam ſub eiſdem uerbis, id eſt, In nomine patris & filii & ſpirituſſancti, non ſolùm Marcion, aut Valentinus, aut Arius, aut Eunomius: ſed ipſi carnales paruuli eccleſiæ, quibus dicebat Apoſtolus: Non potui uobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus ſi poſſent ſinguli diligenter interrogari, tot diuerſitates opinionũ fortaſsis quot homines numerarentur. Animalis enim homo nõ percipit quæ ſunt ſpiritus Dei. Nunquid tamen ideò non integrum ſacramentum accipiunt? Aut nũquid ideò ſi profecerint, & opinionum carnalium uanitatem emendauerint, denuò quod acceperant, repetendum eſt? Accipit qui ſque ſecundùm fidem ſuam: ſed quantum capit gubernante illa Dei miſericordia, de qua præſumens idem Apoſtolus dicit. Si quid aliter ſapitis, id quoq; uobis Deus reuelabit. Laquei tamen hæreticorũ, & ſchiſmaticorum propterea carnalibus nimium pernicioſi ſunt, quia ipſe* prouectus eorum intercluditur, confirmata ſententia uanitatis aduerſus catholicam ueritatẽ, & cõfirmata animoſitate diſſenſionis aduerſus catholicam pacem. Sacramenta tamẽ ſi eadem ſunt, ubique ſunt integra: & ſi prauè intelliguntur, & diſcordioſe tractantur: ſicut ſcriptura ipſius euangelii ſi eadem ipſa eſt, ubique integra eſt: etiam ſi innumerabili falſarum opinionum uarietate aſſeratur. Hæc ille. AVCTOR. Iam habes planè, quomodo Marcion, & Arius, & omnes hæretici infideles præſtiterunt uerum baptiſmum iis, quos lauerunt in nomine patris & filii & ſpirituſſancti. Multò magis, qui intra eccleſiã ſunt paruuli, & aliqua parua fidei opinione lapſaſcunt. Adhuc arguas, adhuc quæras quid dicas, & picas tuas conſulas, & augureris in graculos. Si columbam euangelicã aſpexiſſes audiens, quoniã hic eſt qui baptizat, abrenuntiaſſes in breui Donato, & Creſconio: nec propter hominum crimina proſcripſiſſes eccleſiæ ſacramenta. Quis tibi miſer dedit audaciam poſt Donatum in uniuerſo orbe damnatũ dicere: quia fides formata deeſt prælato, per quã Deus cooperaretur ipſi: ergo nec ratio, nec fides ſcripturæ cogit, quòd Deus in tali miniſtro hoc perficit? Quid † eſt fides formata, niſi fides charitate ueſtita? & ita de charitate hominis pẽdet ueritas ſacramenti: & nõ erit uerum dicere, hic eſt qui baptizat, ſed hi: nec ſpiritus, quem inſufflauit Chriſtus, peccata dimittit his, quibus ipſa dimittuntur: ſed homines in ſocietate charitatis unà ſimul coniuncti. Et Auguſtinum non uideris: quomodo AVGVSTINVS libro. 2. contra Parmenianum dicit poſt medium, inquiens. Illud ex euangelio, Sicut miſit me pater, & ego mitto uos: & hoc cùm dixiſſet, inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritũ ſanctum: ſi cui dimiſeritis peccata dimittẽtur, & ſi cui retinueritis retinebũtur: contra nos eſſet, ut cogeremur fateri ab hominibus hæc non per homines fieri: ſi poſteaquã dixit, & ego mitto uos, ſubiecíſſet continuò, Si cui dimiſeritis peccata dimittentur eis etc. Cùm uero interpoſitum eſt, inſufflauit, & ait illis: Accipite ſpiritum ſanctum: & deinde illatum per eos, uel remiſsionem, uel retentionem fieri peccatorum, ſatis oſtenditur, non ipſos id agere, ſed per ipſos utiq; ſpiritum ſanctũ: ſicut alio loco dicit, Non enim uos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri, q̃ loq̃tur in uobis. Spiritus autẽ ſanctus in eccleſia præpoſito uel miniſtro ſic ineſt, ut ſi fictus non eſt, operetur per eum ſpiritus, & eius mercedem in ſalutem ſempiternam, & eorũ regenerationem, uel ædificationem, qui per eũ ſiue conſecrantur, ſiue euangelizantur. Si autem fictus eſt: quoniã ueriſsime ſcriptũ eſt: Spirituſſanctus diſciplinæ effugiet fictum: deeſt quidẽ ſaluti eius, ut auferat ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu: miniſterium tamẽ eius nõ deſerit, quo per eum ſalutem operetur aliorum. Hæc ille. AVCTOR. Audi iam per non fictum præpoſitum: id eſt, hominem ſanctum ſancto miniſterio reſpõdentem Deum cooperari in ſalutem eorum, qui per eum, uel conſecrantur, uel euangelizantur: & ipſi mercedem perpetuam. Per fictum uerò nihil ipſi ad meritum: ſed propter fictionem, & malitiã, miniſterium tamen eius non deſerit, quo per eum ſalutem operetur aliorum. Ecce iam quod arguebas antè: Deum non coaſsiſtere ipſi ad ſacrandũ quodlibet

Fides formata

Auguſtin. cap. 11. To. 7

Ioan. 20.

Matth. 10.

Sap. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quodlibet quod simulat se facrare: imò quodlibet dicit Augustinus tuus: si saltem non simulet facrare seipsum qui fictus iâ est, sed aliud quidlibet capax consecrationis diuinæ. Non enim Deus deserit ministerium suum quominus per eum operetur salutem aliorum. Attolle oculos 1 tuos in mõtes scripturarum, unde tibi uenat auxilium à Domino: & uide quòd Naaman Syrus adhuc incredulus, manu item infidelis & pagani ministri in carne mundatus est usque ad animæ sanitatem, & hoc non sine cooperante Deo. ergo sine fide formata cooperatur Deus infideli ministro usque ad spiritus humani salutem. Et idcirco Eliseus in persona Dei patris absolutè dixit, Lauare, & mundaberis. Non dixit, Lauare ab aliquo fideli. Et quonre hoc fuit in figuram baptismi nostri? Ergo in uero baptismo Christi Deus cooperatur etiam cum præposito infideli. Patet euidentia fidei ista per hoc medium, quòd Deus non intimius assistit figuræ, quàm ueritati, nec imbecillius operatur. Item Deus cooperabatur Caiphæ infideli pontifici ad prophetiã: unde accelerabatur mors Christi in salutem credentium, & multa huiusmodi.

Aduerte figuram. Psal. 121. 4. Reg. 4.

Io. 11.

¶QVOD CELEBRATIO SACRAmentorum est opus ordinati. Cap. VII.

SVMMA.

1 *Sacramentorũ celebratio, quòd ordinati sit opus, non laici, contra Vuicleff.*
2 *Numa Pompilius, quomodo noluerit sua prophana sacramenta sic publicare, ut passim tractarentur à uulgo.*
3 *Laicus & sacerdos diuersi.*
4 *Firmianus de muliere sacerdotem agente.*
5 *Fideles in primitiua ecclesia reconsentur. Et quomodo ex his nullus sacramenta contulerit, præter presbyteros.*
6 *Sacramentum ordinis ab Augustino commemoratur & baptismi. Et qui possint illa conferre.*
7 *Baptizare quòd non liceat laico citra necessitatem.*

Argu. Vuicleff.

ITEM sic arguit Witeleff incredulus de cooperatione Dei in sacramentis ecclesiæ, Si (inquit) Deus non cooperatur laico quantumcunque fideli, & deuoto, conficiendo huiusmodi sacramentum, quæ ratio necessitaret, quòd Deus necessariò cõficit cum peiore? Nec ualet excusatio, quòd hoc fit, ne ecclesia seducatur: quia hoc cõtingit, & est uerisimile, quia propter peccatum hypocritæ consentientis peccato talis prælati, est rationabile apud Deum, quòd populus taliter seducatur. Et ad idem uadit textus scripturæ, & dictum Gregorij super illud Iob. 34. Qui regnare facit hypocritam propter peccatum populi. Hęc Witeleff ibi in sermone domini in monte. AVCTOR: Mira† deductio, si 1 eis non cooperetur deuoto laico ad conficiendum sacramentum, quomodo cooperetur cum peiore presbyteros, id est, si laicus deuotus non potest celebrare missam, quomodo presbyter indeuotus? Et idem erit, si deuotus presbyter non potuit contrahere matrimonium cum sponsa: quomodo deuotus laicus potest hoc cooperante Deo? Et si uero facilitę Nathanaelis non cooperatur Deus ad apostolatus officium: quia ratio necessitat cooperare cum peiore Iuda ad opus Apostolicum? Sed hoc agit Deus, ut malitia patefaceret stoliditatem auditoris, & innata proteruitatem. Nescio tamen, an simplicitas mentis hoc fecit, an induratio, ut sin ulumny irrogaret sacramentis iniuriam Christianis. Primò quia dicit ministrationem sacramentorum esse opus laicale: per quod populus in signis Iudaicis communiter est deceptus capite. 10. de officio pastorali. Et in hoc lib. prætacto capite præcedente, dicit: Credat fidelis in dominum Iesum Christum, & baptizetur à laico, & est in uia sufficienti ueniendi ad patriam: cum Christus, qui mentiri nõ potuit, dicat Marci ultimo, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. AVCTOR. Ecce† paganus rex Numa Pompilius 2 noluit sic publicare sacramenta sua prophana, ut passim tractarentur à uulgo. cuncus paganis hoc nõ licuit. Et dominus in legeuete: pro sanguine pecudum immolando tantã reuerentiã indixit sacerdotibus, quãtã inuictis regibus sub mortalis interminatione supplicij indixit. Et quid est laicus nescio, nisi forte differentiam statuas uel modo tuo identifices laicum sacerdoti: C sicut magister tuus olim fecit Petilianus, dicens 3 laicum Timotheum. At† contra eundem lib. 2. respõsione. 100. AVGVSTINVS. Erras (inquit) ut dicitur, toto cælo per superbiam, dum non uis communicare orbi terræ per humilitatem. Nam neque hoc laico dictum est: & nescis quemadmodum hoc dictum sit ad Timotheum. Apostolus enim cũ scriberet hoc, monebat eundem: cui alio loco dicit, Noli contemnere gratiam, quæ in te est, per impositionem manuum presbyteri. Et multis aliis documentis ostenditur, quòd nõ erat laicus. Hęc Augustinus. AVCT. Sufficit ergo pro præsenti, quòd ecclesiastici moris est alium laicum dicere, & non eundem, sed alium sacerdotem. Quod si ita est, quid ualet arguere, Deus non cooperatur deuoto laico ad exercitium sacramẽti: ergo nec indeuoto presbytero:

sbytero: nisi quòd irritare uelit officium, cui nihil operis æstimat reseruatum? Quid mihi cum officio sacerdotis, si nihil fuerit potestatis? Cuncti laici prædicent, ipsi missas celebrent, ipsi baptizent: quia iam est ministratio sacramentorũ opus laicale: etiam fortè opus fœmineum: & ita uerum erit, quòd ordo, sexus, ætas, conditio, nullo hic gaudet priuilegio: nihil plùs sacerdos, quã laicus, aut laica præstat, aut efficit per ecclesiæ sacramenta: & ita passim cunctis licet quod sanctum est. Et adhuc Donatistis magnis hæreticis hoc turpe fuit auditu, quod est Witeleuistis poricis honestum. Vnde pro inconuenienti maximo hoc catholicis obiecerunt, sicut attestatur contra Cresconium libro. 2. cap. 30. AVGVSTINVS dicens. Adhuc pergis, & dicis, quòd causam nostram non probaui: faciamus, & quodammodo nos esse peccatores fateamur: quemadmodum nobis obijcitur ius baptismatis, qua nobis licentia uendicemus? Non de merito actuũ. B Non de* uno sententiam detractamus: sed cuique licere dicimus. Attende certè ex his, quæ dicta sunt, non cuique licere nos dicere, sed ei pœnam esse, qui sanctum tra* at illicitè: & eum esse corrigendum, non sanctum, quòd illicitè tradat, illici: rescindendum. Sicut homines non legitimè lege utentes, corrigi uolumus: non ipsam legem irritam dicimus: sicut DE I testamentum illicitè per os suum assumentem reprehendimus: non ipsum testamentum negamus, aut scindimus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Augustinus hoc imputatum ab hæreticis tanquàm turpe reiecit: quòd scilicet ministrare sacramentum baptismi cunctis liceret, quia solis sanctis non licuit. Veruntamen quia ianua salutis est, à quibus datum est, non reijcitur: sed tamen propter hoc non à cunctis dari debuit: sed ex istorum ausu quod sequitur antiquorum patrum tempore horror erat auditui, sicut inter Epistolas Cypriani ad ipsum Cyprianum Epistola continet FIRMIANI circa medium sic scribentis. Quædam C 4 †mulier in extasi constituta, cùm prophetem se præferret, & quasi spiritu sancto plena sic ageret. Ita autem principalium dæmonum impetu ferebatur, ut per longum tempus sollicitaret, & deciperet fraternitatem, ut mirabilia quædam, & portentosa perficiens, etiam mouere se terrã pollicereretur. Sequitur. Atque illa mulier, quæ prius per præstigias, & fallacias dæmonis multos ad deceptionem fidelium mouebat, inter cætera, quibus plurimos deceperat, etiam hoc frequenter ausa est, ut & inuocatione non contemptibili sanctificare se panem & eucharistiam se facere simularet, & sacrificium domino cũ solito sacramento precationis offerret: baptizaret quoq; multos, ritata, & legitima uerba interro 5 gationis usurpans, ut nihil discrepare ab ecclesiastica regula uideretur. Quid ergo de huiusmodi baptismo, quo nequissimus per mulierem baptizauit? Hæc ille. AVCTOR. Si enim Witeleff catholicè dixit, hæc mulier arreptitia usurpans sacra mysteria, quid ergo mali fecit? Putas displiceret ista ipsi, an potius placuisset, & fuisset proauctrice magna dogmatis pestilentis? Cuius itẽ typo à sectatoribus suis instituebatur quædam iuuencula filia cuiusdam coriarij in ciuitate Londoniarum, quæ coram eis missas publicas in uulgari anglico celebrabat, ut tunc tempore regis Richardi secundi fama personuit, & usque nunc durat. Procul hæc à ritu Christi fidelium: quæ itẽ à mundi exordio, non solùm sanctis, sed prophanissimis gentibus sunt indigna memoriæ. Numera temporum status, & in lege naturæ non passim quilibet, sed primogenitus erat sacerdos: cui prærogatiua sacrificandi Deo soli licebat. Exo. Nume. 17. Vide statum legis, & magna Dei diligentia per pulcherrimum uirgæ florem ex omnibus tribus Leui præeligitur, sanctificatur, remuneratur, & in honoris culmine collocatur: ita ut intra templum omnia sacra sola pertractet, & nullam de eis alienæ tribui deferat potestatem. Quid iam pro statu gratiæ circa sacramenta ministranda putamus Christus auctor instituit, aut apostoli successores? Apostolis audio dictum, & eorum habentibus commissam potestatem, Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos. &c. Et item. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis. &c. Et item. Hoc facite quotienscunque sumitis. & cætera similia. An putas quia in his uerbis non solos sacerdotes in apostolis intellexit, sed cunctos fideles ingressuros ecclesiam? Sit inter ecclesiam Christi & te, iudex, executio facti, interpres semper uerisima sensus uerbi. Petrus, Iacobus, Andreas, & cæteri Apostoli: item Iudas Scarioth baptizasse leguntur. Nicodemus quanquam fidelis, aut Nathanael, cui dolus non erat, baptizasse non leguntur. Beata uirgo mater domini, aut aliæ mulieres, quæ cum domino circuibant ministrantes ei, ut uxor Chusæ, aut alius quilibet, uel quælibet præter discipulos domini sacramentum tunc temporis nulli leguntur contulisse, aut uerbum domini publicè prædicasse. Vide in actibus Apostolorum, uide ipsorum Epistolas, ultra discipulos, quos Christus instituit, nullus baptizauit, aut manus cuiquam imposuit præter presbyterum ad hoc primitus institutum. * Prisculla † & Aquila fideles * prisca erant, Andronicus* & Iulia: Apelles & Pro- * iunia bus, Philologus & Iulia, Nereus & soror eius Olympia. Quis istorum aliquem scit exercitatum fuisse in sacramentorum collatione? nisi fortè, quòd administrandum astitit aliquid adTuuenis quædã hæresica publice missas celebrabat. Fideles in primitiua. Matth. 28. Ioan. 20. Matth. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Roma. 16. Hieron. To.9.

iuuando presbyterum: quod hucusque laicis licet,& tunc licuit fœminis:sicut Febes soror Apostoli putabatur implesse ministerium diaconissæ:sicut exponit locum illum Hieronymus ad Romanos ultimo. Et sic etiam priuatim potuit fœmina docere per domos. Solennis autem Sacramentorum exhibitio cunctis laicis præcludebatur per totum hoc tempus: quo tamen ecclesia maiori fuit angustata penuria ministrorum. Quòd si liceret ex institutione diuina singulis, non tunc uacaret à laicis,& reseruaretur presbyteris. Idcirco ab institutione Christi sciamus in his præferri presbyteros,& eorum esse muneris, & proprium potestatis. Vnde AVGVSTINVS quasi pro regula habet hoc libro primo de baptismo contra Donatistas sic dicens. Non tamen dici fas est, non datum esse quod datum est: aut ut non hoc dedisse quisquam calumnietur: eum hoc dedisse quod acceperat cõfitemur. Sacramentum enim baptismi est quod habet qui baptizatur:& sacramentum dandi baptismi est,quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus si ab unitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit: sic etiam ordinatus si ab unitate recesserit, sacramentum dandi baptismum non amittit. Nulli enim sacramento iniuria facienda est. Hæc ille. AVCTOR. Duo †ecce sacramenta commemorat,baptismi,& ordinis. Sacramentum baptismi habet baptizatus, nec amittit: sacramentum dandi baptismi non quilibet baptizatus: sed ordinatus habet, nec amittit cùm recedit. Sed nec per hoc excludo laicis potestatem baptizandi, si necessitas fuerit. Sed ubi necessitas non imminet, præfero ordinatum. Et omnino interdico, nè usurpet laicus potestatem,prout ab Apostolis traditum tenet tota per orbem ecclesia:& Augustinus recitat libro secundo contra Parmenianum *circa tertiam partem,sic dicens. Si laicus aliqua pereuntis necessitate compulsus dederit, quod cùm ipse acciperet quod dandum esset,addidicit,nescio an quisquam pie dixerit esse repetendum. Quod †nulla cogente necessitate si fiat,alieni muneris usurpatio est. Si autem necessitas urgeat,aut nullum,aut ueniale delictũ est. Sed & si nulla necessitate usurpetur, & à quolibet cuilibet detur,quod datum fuerit, non potest dici non datum, quanuis recte possit dici illicitè datum. Illicitam ergo usurpationem corrigit reminiscẽtis,& pœnitentis affectos. Quod si non correxerit,manebit ad pœnam usurpatoris quod datum est: uel eius, qui illicitè dedit, uel eius,qui illicitè accepit:non tamen pro non dato habebitur. Hæc ille. AVCTOR. Planè ecce dicit Augustinus, quòd si laicus sine necessitate periculi det baptismum, alieni iam usurpat munus potestatem: & si non pœniteat,manebit ad pœnam. Ideo Donatistæ hæretici non audebant adtantum distendere hæresim suam, quoniam habebant pro inconuenienti magno committere laicis non ordinatis ministerium sacramentorum. Quod suppositit eis, cùm disputaret libro tertio de baptismo contra Donatistas. AVGVSTINVS. Nam si non nisi in ecclesia præpositis,& euangelica lege,ac dominica ordinatione fundatis licet baptizare, nunquid tales erant,qui fundos infidiosis fraudibus rapiebant,& usuris multiplicantibus fœnus augebãt? Arbitror enim,q illi dominica ordinatione fundati sunt,qbus,cũ formam daret Apostolus,ait,Non auarum,nõ turpilucrum. Tamen tales ipsius Cypriani tẽporibus baptizabant, quos coepiscopos suos fuisse cũ magno gemitu cõfitetur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce iã est Augustinus in tuo casu:Deus nõ cooperatur cũ laico quædã sacramenta uolente recõferre, qa solis ordinatis,& ecclesiæ præpositis hoc licet. Pete ab eo, quæ ratio necessitat,q Deus conficiat cũ peiore,raptore putà,aut fœneratore ppositо, utrunque est ab eo datum,pete alterius rationem.

Augu. To.7 cap.1.

Sacramentum ordinis. 6

Augustin. To.7. *cap 13.

Baptizare citra necessitatẽ laicorum licet. 7

¶QVOD DEVS CONFICIT CVM malo ministro,ne ecclesia seducatur. Cap. VIII.

SVMMA.

1 *Deus,quòd concurrat malis ministris, ne ecclesia seducatur.*

2 *Sacerdoti malo quòd astet Deus in sacramenti ministratione,ne ecclesia seducatur.*

3 *Sacramentum gratiæ,& gratia sacramenti quomodo ualde inter se distent,& quòd sine alterutris esse possint.*

4 *Sacramenti ministratio quòd non semper sit uniformis, & uniuoca cum ministro,ostenditur.*

IAM VM ergo dictum sit ad hoc, q ministratio sacramentorum non est opus laicale,maximè illorum, quorũ necessitas non postulat laicos,sed est opus sacerdotale,& cum eo Deus conficit,quãuis peior sit, destituens laicum meliorem. Sed quid infert,attendamus. Nec ualet excusatio, q hoc fit,ne ecclesia seducatur: quia hoc contingit,& est uerisimile,quòd propter peccatum populus taliter seducatur,sed in grandi populo nõ omnes congaudent hypocritæ. Nunquid propter malos fallet Deus electos, ne concurrat, præstans gratiam sacramentis? Tu dicis excusationẽ non ualere,sed CHRYSOSTOMVS dicit eam ualidam,& adducit eam super Ioannẽ Moralium

Chry To.3

Moralium. 85. in fine hom. dicens. Hæc dico †nõ acceptans eos,qui sacerdotium indignè dispensant,sed miserans,& lachrymans. Non tamẽ p hoc aio iustum esse ab ijs, qui principatui subijciũtur,iudicari: * Et si uita eorum ualde detractabilis fuerit. Tu uerò si tibi ipsi attẽderis, nullo læderis in his,quæ commissa sunt ei à Deo. Si. n. p asinam uocem emitti fecit: & si per uatem bene dictiones spirituales elargitus est:& in rationabiliore,& immunda lingua Balaam agens propter eos scilicet Madianitas offendens Iudæos, multò magis propter uos,qui deuoti estis; & si ualde mali sunt sacerdotes,quæ eius sunt, omnia operabitur Deus & mittet Spiritum sanctum. Neq; enim qui mundus est, à propria attrahit spiritus munditia,sed gratia est,quæ totũ operatur. Omnia enim, ait, propter uos, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, quæ enim commissa sunt sacerdoti Dei,solùm est donari: & quantacunque humana præuenerit sapientia, minor quàm gratia illa apparet. Sequitur. Et quid dico sacerdotes? Neque angelus,neque archangelus operari quid potest in eis,quæ data sunt à Deo,sed pater, & filius,& Spiritus sanctus omnia dispensant. Sacerdos autem suam mutuatur linguam, & suã tribuit manum. Etenim neq; iustum esset propter alterius malitiam in notas nostræ salutis eos,qui fidei aduenium,noceri. Hæc igitur uniuersa uidẽtes,& Deum timeamus, & sacerdotes eius honorabiliter habeamus,omnem eis præbentes honorem. Hæc ille. AVCTOR. Quàm copiosè probauit Chrysostomus sacramenta ecclesiæ, quæ sunt maximè Dei opera, non posse peruerti, uel abesse propter malitiam alicuius. Quia diuina sunt communia nobis opera salutis,in quæ non posset Spiritus quisquam cælestis: nec tamen sunt propria sacerdotis, sed Trinitatis magnificæ,ad quæ sacerdos manum exponit, & linguam. Et ideò concludit non esse iustum propter alterius malitiam noceri debere salutis nostræ signaculis. Hic intendens, quòd propter iniustitiam personalem non debet rei communi pluribus derogari: sicut propter uitium unius hominis non finitur inici communis humanitas. Neque quia uirginitas unius est temerata, idcirco tota uirginitas communis est corrupta: imò una seruata, uirginitas est salua. Et ego dico omnibus uiatoribus corruptis ex impossibili per accidens per mortale, sacramenta CHRISTI sunt integra, quia Dei dona sunt, & non hominum,sed pro hominibus constituta. Et sic approbatur excusatio nostra per Chrysostomũ, quòd † Deus astat sacerdoti malo in ministratione sacramenti,ne ecclesia seducatur. Et ò quàm mirabilis Deus, qui ita permittit cæcari hæreticum sua malitia, quousque adducat pro se, qđ contra se plana fronte decertat. Ad idem (inquit Witcleff) uadit textus scripturæ, & dictũ Gregorij,qui regnare facit hypocritã p peccata populi. Ad quid uadit textus iste? ad hoc, qđ propter peccatum prælati in exhibitione sacramenti cõtingit seductio populi. Cõbinentur ergo simul p batio,& assumptum. Populus seducitur in sacramentis p peccatũ prælati:quia Deus facit regnare hypocritam p peccata populi. O malè prouise,peccatũ populi est in causa quare Deus regnare facit hypocritam: suam ergo, & non prælati culpã accuset in causam. Et GREGORIVS itẽ ibidem. Nimirũ sua culpa fuit peruersi recto ris subiacere ditioni. Culpã ergo proprij operis magis accuset, q̃ iniustitiam gubernantis. Scriptum nanq; est, Dabo tibi reges in furore meo. Quid ergo illos nobis præesse despicimus, quorum super nos regimen ex domini furore suscipimus? Hæc ille. AVCTOR. Ad hoc ergo probandum uadit textus ille,& dictum Gregorij, q regimen prælati damnum sentit ex peccato populi. Tu autem econtrariò conaris asserere grauem iacturam populi propter peccatum hypocritizantis prælati. Sic sæpe cõmonui. Attendant diligenter fideles huius hæretici probamentis in scripturis patrum dictis, & rationibus seductiuis. Nusquã enim uerę sunt, & uerè procedunt. Nec tamen intendo dicere,quin sit aliquando uita pastoris detrimentum plebi, sicut ibi subdit GREGORIVS,nõ autem ex dato illius textus, dicens,Certum uerè est, quòd ita sibi inuicem, & rectorum merita connectuntur, & plebium: ut sæpe ex culpa pastorum, deterior fiat uita plebium: & sæpe ex merito plebium, mutetur uita pastorum. Hæc ille. AVCT. Verum est,quòd uita ex uita inficitur per consensum. Sed quid hoc ad sacramentum? Chrisostomus dixit suprà. Et si uita sacerdotum ualde detractabilis fuerit, tu uerò non læderis in ijs,quæ commissa sunt ei à DEO. Vitam habet unusquisque malam à se,sacramenta tantùm à DEO. Sacramenta fidem respiciunt, uita mores. Multùm ergo distant mores peruersi prelati,& sacramenta fidei. Quia † item ualde distant, & sine alterutris esse possunt sacramentum gratiæ, & gratia sacramẽti:& potest Deus ad sacramentum concurrere propter fidem,& non causare gratiam propter culpam. Quemadmodum in Nazareth sacramẽtũ uerbi euangelici Christus usq; ad multorũ admirationẽ edocuit,& tamen præter q̃ in paucis infirmis nullam uirtutis imaginem ibi fecit. Tunc enim fuit gratia curationum effectus fidei acceptæ, sicut gratia fidei effectus uerbi. Iustè ergo gratia sanitatum priuatus est populus,quia fructum in eis fidei non protulit eorum faciente proteruia, uerbum gratiæ Saluatoris. Sicut er-

Ieb. 34.

Gregorius. lib.25. mo. ca.14. To.1.

Gregorius.

Sacramentum gratiæ & Gratia sacramẽti.

Luc.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

go uerbum Christi fuit uerbum sacramenti sine effectu gratiæ populi,& per hoc sine effectu miraculi. Ita potest esse sacramentum uerum Eucharistiæ,uel baptismi, sine gratia baptizati, uel communicati,& econtrario. In signum ueri sacramenti si peccator conficiat,quia est uerum sacramentum,bonis proderit ad salutem:ipsi quia usurpauit,ad pœnam. Sicut uerbum euangelij præsumenti ad pœnam, audienti benigne ualet ad meritum. Vnde contra Cresconium libro. 2. cap. 37.* AVGVSTINVS Sicut iste prædicator si ius sibi prædicandi testamenti diuini usurpauerit,sibi nihil prodest,audientibus autem, & facientibus, nō ipse,sed quod prædicat,prodest. Ita & ille,qui ius baptismatis sibi usurpare non debuit,sibi nocet,qui bonum malè usurpauit, nō ei,qui bonum bene percepit.Hæc ille. AVCT. Præter hæc tamen notandum existimo iam dicē dum,q̄ non semper uniformis est, & uniuoca sacramenti ministratio cum ministro.Imò quāuis minister adulter sit,uel ancilla,potest tamen per medium sacramentum propagatus suus esse proles legitima.Et item ministro existente uiro legitimo, & sponso ecclesiæ, potest sine culpa eius per medium sacramētum propagari spuriū uitulamen. Ita ergo uir hypocrita, non generat omnes hypocritas,etiam consentientes, uel propter unitate pacis tolerantes hypocritam; & multos forsan generabit hypocritas per media sacramēta legitima,qui sibi nec consentiunt moribus,neque fauent. Sed cùm mali filij euangelizantur à pijs ministris,uel imbuuntur ministerijs,tunc,dicit Augustinus,Rebecca eos parit,sicut Esau. Si autem per pastores non castos pessimi generantur, tunc Sara quidem eos generat, scilicet per Agar.Item spirituales à carnalibus initiati pastoribus,Rachele faciente,prodeunt per ancillam. Spirituales autē,& boni filij, à bonis pastoribus procreati,sicut ex Sara per Isaac, uel ex Lia per Iacob fideliter renascuntur. Libro primo contra Donatistas,ca. 16. AVGVSTINVS.Quæ peperit Abel,& Enoch,& Noe, & Abrahā ipsa peperit Moysen,& prophetas:& quæ istos, ipsa & Apostolos,& martyres nostros, & oēs Christianos.Sequitur.Itē quę peperit Cain,& Cham, & Ismaelem,& Esau,eadem ipsa peperit & Datan,& alios in eodē populo similes:& quæ istos, eadem ipsa & Iudam pseudo Apostolum, & Simonem Magum,& cæteros usque ad hæc tempora pseudo Christianos, in affectione animali pertinaciter obduratos:Et infrà. Sed cùm tales à spiritualibus euangelizantur,& sacramētis imbuuntur,tanquam per seipsam Rebecca eos parit,sicut Esau.Cùm autem per illos, qui non castè annuntiant Euangelium,tales in Dei populo generantur,Sara quidem,sed per Agar parit.Itē boni spirituales,quādo euangelizantibus,& baptizantibus carnalibus generantur,Lia quidem, uel Rachel iure coniugali eos, sed per ancillarē uterum parit. Cùm uerò per spirituales in Euangelio generantur boni fideles, sicut ex utero Saræ Isaac,uel Rebeccæ Iacob in nouam uitam, & nouum testamentum nascuntur. Hæc ille. AVCTOR. Quòd ergo populus aliquis seducatur, non argui statim debet ex ueri simili culpa pastoris, quanuis hoc interdum eueniat, sicut topicè refert Chrysostomus:Sicut nec bonus filius statim arguit,q̄ pastor est bonus,hoc posito, quòd subditus sit de ijs, qui audiunt corde bono, & optimo:quæ dicunt uobis, facite: pastor autem cum iis,qui dicunt,& non faciunt.

Augustin. To. 7. * 29

Ministratio non uniformis.

Gene. 25.

Gene. 16. Gene. 36.

Augu. To. 7 Gene. 4. 5. & 11. Exo. 2.

Nume. 16. Luc. 6.

Act. 4.

Philip. 1.

¶QVOD ORATIONES MALORUM sacerdotum non faciunt, quin Deus adsit consecrationibus sacramentorum. Cap. IX.

SVMMA.

1 *Orationes malorum,quòd non obstent sacramentis,ostenditur.*
2 *Sacerdos uerus ut quisque sit,quid requiratur.*
3 *Oratio in cuiuslibet polluti sacerdotis ore reperta ex euangelicis uerbis transsumpta,& euangelicis mysterijs adaptata, quòd non debeat dici blasphema,contra Vuitcleff.*
4 *Sacramenta Dei propter hominum uitia uiolans, quomodo semper errat,ut Vuitcleff.*
5 *Sacramentis Dei,quòd nihil obsint hominum malorum mores,quo illa,uel omnino non sint,uel minùs sancta sint,sed ipsis malis hominibus.*
6 *Intercessor sine gratia.*
7 *Deus quomodo peccatorem audiat.*
8 *Deus quòd indubitanter, & omni fide concurrat ad sacramenti confectionem, quæ sine euangelicis uerbis nusquam est,siue fidelis consecret,siue hæreticus.&c.*

SIMILITER, inquit, ualde iustus,propter indignitatem personæ, pro qua oratur,communiter non auditur:quę ergo euidētia necessitandi Deum, ad audiendū sacerdotē reprobū,mediante oratione blasphema taliter deprecātis?Hæc Witcleff, ubi suprà de sermone dñi in monte. AVCTOR. Iā †uult orationes malorum esse in cā, quare Deus nō cooperetur regulariter sacramētis:si tñ assumptū nō erranter æquiuocet ab inducto.Noli declinare ab orationibus,quibus in mysterijs utimur inuocando.Nec te leuiter transferas ad deprecationes,& instantias personales.Et q̄dem in sacramentali oratione duo inuocantur instāter. Ipsa,s.ueritas sacramenti, & salus eius, cui sacramentum porrigitur.Sacerdos uerò reprobus propter improbitatem suam ueritati sacramenti non derogat,quāuis propter indignitatem forsitan utriusq;,salutem eius spiritualem non adiuuat.Sed sciendum esset,cur orationem blasphemam appellas,quam tota per orbē ecclesia uerbis euangelicis cōformatam,aut approbat, aut ipsa prouidit in cælestium mysteriorum traditione solenni.O linguam maledicā, O blasphemum discipulum,& docilem magistri tui Petiliani,quem priùs audisti sic dicere, & delectatus es scribere,quod dictauit: sicut contra eundem libro. 2. responsione. 29. cum recitat AVGVSTINVS. Petilianus dixit. Aut si quisquā carmina sacerdotis memoriter teneat,nunquid inde sacerdos est, quòd ore sacrilego carmen publicat sacerdotis?Et Augustinus respondet.Vt†.n. sit quisque uerus sacerdos,oportet ut non solùm sacramento,sed iustitia quoque induatur, sicut scriptum est,Sacerdotes tui induantur iustitia. Qui autem solo sacramento sacerdos est, sicut fuit Caiphas Pontifex persecutor unius & ueri simi sacerdotis,quanuis ipse non sit uerax:quod tamen dat,uerum est,si nō det suum,sed Dei: sicut de ipso Caipha dictum est.Hoc autem non à se dixit,sed cùm esset Pontifex,prophetauit. Et tamen ut eo quoque simili utar, quod ipse posuisti,si audias ab aliquo uel prophano precem sacerdotis,uerbis,mysteriisque euangelicis conformatam,nunquid potes ei dicere,Non est uera,quāuis ipse non solùm uerus non sit, sed etiā malus sacerdos sit? Cū Apostolus Paulus quoddam testimonium uerum esse dixerit Cretensis, nescio cuius prophetæ, qui inter prophetas Dei non computabatur. ait enim, Dixit quidam ex ipsis proprius eorum propheta.Cretenses semper mendaces,malæ bestiæ,uentres pigri. testimonium hoc uerum est. Si ergo Apostolus nescio cuius alienigenæ testimonio,quia uerū cōperit,etiam ipsi attestatus est,cur nos apud quēlibet inuenerimus,quod Christi est, & uerū est: etiam si ille,apud quem inuenitur, peruersus, & fallax est,non discernimus uitium, quod homo habet,& ueritatem,quam non suam,sed Dei habet,& dicimus,sacramentum hoc uerum est, sicut ille ait testimonium hoc uerum est? Nunq̄d ideò dicimus,etiam ipse homo uerax est: quia dicimus hoc sacramentum uerum est? sicut & Apostolus nunquid ideò prophetam illum inter prophetas Dei computauit: quia quod in eo uerum inuenit, uerum etiam firmauit? Hæc ille. AVCTOR. Ecce miser homuncio, ecce Donatistæ germinis surculæ rediuiuæ. Oratio † ex euangelicis uerbis transsumpta, & euangelicis mysterijs adaptata in cuiuslibet polluti sacerdotis ore reperta,nunquā debuit dici blasphema:si cut nec catholicus quisquā euangelicū uolumen maledictū appellat, nec Euangeliū ipsum dicit blasphemum,uel hæreticū,quādo in ore,uel manibus Witcleuistæ turpissimi est cōpertū. Apostolus honorauit uerbum Ethnici: & tu blasphemum pronuntias uerbū Dei:quia in ore repertū est(ut dicis) reprobi sacerdotis? Nec tantū ideò orationē sanctā contaminas, sed propter malū sacerdotē uiolas,imò adnihilas sacramentū. Vnde. AVGVSTI. Vos(inq̄t) necesse est, ut semp erretis,quādiu pp hominū uitia Dei sacramēta uiolatis,aut uos pp Dei sacramenta, quæ in uos uiolare ēt uestri schismatis sacrilegium assumere putatis. Hæc ille. AVCT. Audi,quos Augustinus alloquitur,Vos† oēs Witcleuistę,uos Donatistæ necesse est ut semper erretis, quādiu pp hominum uitia Dei sacramenta uiolatis. Hominis uitium est,q̄ sacerdos est reprobus. Sed nunquid ideò sacramentū Dei iustē uiolasti? etiā impunè dixisti orationē eius blasphemam? Scio,sacerdos est non uerus,pp uitium, sed uerè tamen est sacerdos pp ordinē,& ueram,& sacram orationem fundit,quia euangelicā:& uerū sacramē tū cælesti uirtute conficit,quia diuinū. Sicut Caiphas prophanus fuit propter uitiū, & inde non uerus:uerè tamē Pontifex erat pp euangelicum testimoniū:& uerā non blasphemā, cooperante uirtute cælesti,edidit prophetiam, quia diuinā. Iam arguas,quod dixisti. Ecce nō iustus,sed ualde iniustus Caiphas pro indigno fauore Iudaici populi loquitur prophetiā. Nunquid sine diuino concursu? Quæ ergo ratio necessitandi Deū ad audiendum, & iuuandū sacerdotem reprobum, mediāte prophetia blasphema, sic loquentis maximè,ut Deus generaliter sic concurrat, dicente Euangelio, Cùm esset Pontifex anni illius? Et econtrariò, non tantū ualde, sed maximè iustus Christus pp indignitatē populi Nazareni, populi,quem docuit uerbū Dei, nō audiebatur ut faceret eis generaliter sanitatē: nunquid iō uerbū eius nō fuit uerū Dei uerbū, quia uō audiebatur ad salutem?Et nunquid ideo habuit Deū minus assistentem sibi,tā quo ad uerbi sacramentum, q̄ quo ad salutis effectū?Ita est nō minus Dei sacramentū,cui necessariò Deus adest per orationē sacrā inuocatus uerè,nō ueri, sed reprobi sacerdotis. Vnde idē AVGVST. cōtra Petilianū lib. 2. respō. 47. sic scribitur. Memento†ergo sacramentis Dei nihil obesse mores malorū hominum,quò illa,uel omnino nō sint,uel minus sancta sint,sed ipsis malis hominibus,ut hęc habeāt ad testimoniū dānationis,nō ad adiutoriū sanitatis.Hæc ille.AVCT.Ecce mores malorū hominū nihil obsunt sacramentis, quo uel omnino nō sint,uel minus sancta sint. Nihil ergo minus cooperabitur Deus sacramētis ꝓpter mores malo

Augustin.

Aug. To. 7. cap. 47. 1. q. 1. c. Dominus. Notem hic malis sacerdotes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum hominum. Imò, dicis, secundum Gregoriũ, Deus magis iratus, plùs odit hominem, pro quo talis reprobus deprecatur. Falsum dicis de Gregorio. Sed & si ita diceret, hoc contra malum hominem esset, nihil adhuc cõtra sacramentum, super quo talis sacerdos reprobus deprecatur. Veruntamen quod GREGORIVS dicit, est. Gregorius To.2. 6 10.ca. Pastoralium. Cuncti, † inquit, liquidò nouimus, quia cùm is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Qui ergo adhuc desiderijs terrenis astringitur, caueat ne districti iram iudicis grauiùs accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis author ruinæ. Hæc ille. AVCTOR. Irati, inquit, animus ad deteriora prouocatur. Nõ dicit cõtra eũ, pro quo interceditur. Nec dicit, quòd Deus sic magis sibi irascitur, nec cõtra sacramẽta prouocatur. Et quod posteà consuluit, astrictũ terrenis desiderijs, ut caueat, ne iudicis irã accendat: hoc utique consuluit, ne fiat subditis auctor ruinæ, delectatus loco glorię, non contra bonas preces orantis, uel contra diuina sacramẽta propter absentiã cooperationis diuinæ. Sicut & Balaam reprobus minister erat, propter quẽ tamen non magis irascebatur Deus populo, imò cui Deus magis attendebat, & fauebat, ut parceret populo: sicut deducit AVGVST. 2. contra Parmenianum. 8. Cum certum, inquit, sit, quòd peccatorem Deus audit: quod quidẽ inuenit in scripturis: Balaam propheta nõ de populo Iesu, sed alienigena, conductus ab inimico, ut populo Dei malediceret, conuersus à domino ad benedicendum est. Cuius uerba omnia bene imprecãtis audimus, & legimus: & cùm aliud haberet in uoto uerba tamen precantis & bona sunt, & pro populo exaudiuntur à domino. Vnde nimirum est, si uerba bona, quæ pro populo dicuntur in precibus, & si à malis dicantur episcopis, exaudire tamen, nõ pro peruersitate præpositorum, sed pro deuotione populorum. Veruntamen † quod scriptum est in euangelio, Deus peccatorem nõ audit, sed si quis Deum colit, & uoluntatem eius facit, hunc Deus exaudit: non à domino dictum est, sed ab illo, qui oculos corporis iam quidem restitutos habebat, sed ei oculi cordis nondum patebãt. Vnde ipsum dominum adhuc prophetã putabat: nam eum posteà cognitum Dei filium adorauit. Ipse autem dominus cùm in uno templo orarent Pharisæus, & Publicanus, confitentem peccatorem peccata sua magis iustificatum dicit, q̃ Pharisæum iactantẽ merita. Cui similes isti sunt: quanq̃ n. iustificatus destiterit esse peccator, tñ ut iustificaretur peccator, orabat, & peccata cõfitebatur, & exauditus iustificatus est ut desineret esse peccator. Non utiq; desineret esse peccator, nisi priùs exaudiretur peccator.

Augustin. To.7.

Numer.23

To.9. 7 Deus quomodo peccatorem audiat.

Luc.18.

A Quãobrẽ nõ quidẽ oẽm peccatorẽ exaudire, sed tñ non omnem peccatorẽ non exaudire ueritas testis est. Hæc ille. AVCTOR. Ecce peccatorem Deus exaudit, & preces dictas à malis episcopis, sicut & reprobi Balaam, & miseri Publicani: non pro peruersitate episcoporum, sed pro deuotione populorum. Vtrobique ergo uerum est, quod Augustinus dicit, Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, sed ipsis malis hominibus, uel scilicet malis orantibus, uel ministris, ut hæc habeant ad testimonium damnationis, nõ ad adiutorium sanitatis: quemadmodum Iudas uerum sacramentum Eucharistiæ & Samaritani uerbum prædicationis Euangelicæ. Sequitur. Est multis euidens, cùm talis uir duplex animo, atque manifestus hæreticus effundit orationes hypocriticas pro populo, licèt sit bonus, non prodest illi populo per orationẽ huiusmodi, sed plùs obest. Hæc Witcleff. AVCTOR. Idem sæpe frustrà resumit, quæ nunquam probat. Oportet tamen respondere resumptis, ne fortè laqueus alicubi tensus, capiat innocentes. Orationes, inquit, uiri hæretici, non prosunt, sed magis obsunt populo, quãuis bono. Et sancta ecclesia dicit, quòd nec eius dicta, nec mala facta bonis obsunt, si malis non consentiant. Sed quia dicis, Vir duplex animo effundit orationes hypocriticas. Si orationes illæ errorum uerba contineant, & peccator forsan imperitus non intelligit, nescio an orationem talem dicis hypocriticã, aut si manifestus hæreticus sit, qui orat, & uel orationes ecclesiæ iuxta uerba euangelica constitutas effundit, uel scienter orationes fundit hæresim continentes, uel solùm, quia non castus est, sed corruptus orator. Breuiter transeuntes dicimus, quòd ubi intentio comitatur ecclesiasticæ formæ, nec hæresis, nec corruptio uitæ nocet pijs populis, uel in se, uel in sacramentis edendis. Vnde lib. 6. contra Donatistas, responsione. 16. ca. 25. AVGVSTINVS. Sedatus à* Tuburbo dixit. In quantùm aqua sacerdotis prece in ecclesia sanctificata abluit delicta, in tantum hæretico sermone uelut cancere infecta cumulant peccata. At Augustinus. Huic respondetur, quia † si non sanctificatur aqua, cũ aliqua erroris uerba per imperitiam peccator effundit: multi non solùm mali, sed etiam boni fratres in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidiè, si doctioribus fuerint recitatæ: & multa in eis reperiuntur contra catholicam fidem. Nunquid si manifestetur aliquos baptizatos, cùm illæ preces dictæ super aquam fuissent, iubebuntur denuò baptizari? Quid ita? quia plerumque precis uitiũ superat precãtis affectus: & quia certa illa uerba euangelica, sine q̃bus non potest baptisma consecrari

Vuitcleff.

Oratio hypocrita

Nota

Respon. Aug. To.7. *Tu lib. 28. bo

.15.

secrari, tantum ualent, ut per illa sic euacuentur A quæcunque in prece uitiosa contra regulam fidei dicuntur. Quemadmodũ dæmonium Christi nomine excluditur. Nam utique hæreticus si 2 offerat precem uitiosam, nec bonũ habeat charitatis affectum, quo possit illa imperitia superari: afferat etiam aliquam precem, in qua loquatur cõtra regulam fidei: multi quippe irruunt in 4 preces, non solùm ab imperitis loquacibus, sed 5 etiam ab hæreticis compositas, & per ignorãtiæ 6 simplicitatem, non eas ualentes discernere, utuntur eis, arbitrantes quòd bonæ sunt: non tamen quod in eis peruersum est, euacuat illa, quæ ibi recta sunt, sed ab eis potiùs euacuatur. Sequitur. Si autem malus est ipse, atque peruersus, si precem integram dicat, & nulla ex parte fidei catholicæ aduersam, non ideò ille rectus est, quia illa recta est. Et si in aliquibus peruersam precem afferat, Deus adest uerbis euangelicis suis, sine quibus baptismus Christi consecrari non potest: & B ipse sanctificat sacramentum suum ut homini, siue anteq̃ baptizetur, siue cũ baptizatur, siue posteà quandoq; ueraciter ad se cõuersus idipsum ualeat ad salutẽ, quod ad pernicię, nisi conuerteretur, ualeret. Hæc ille. AVCT. Nihil omittit Augustinus, quod tibi responderi iam debuit. Sit manifestus hæreticus, sit uir duplex animo, effundat orationes hypocriticas, uitiosas, erroneas contra doctrinam fidei ecclesiæ factas, non euacuant uirtutem uerbi euangelici, quo minus effectum habeat sacramentum. Imò illud sufficit ex uirtute sua omne nociuum abigere in prece mala contentum. Et quod omnino ponderis est, Deus, inquit, adest uerbis euangelicis, sine quibus baptismus Christi cõsecrari non potest. Deus ergo indubitanter, & omni fide concurrit ad sacramenti confectionem, quæ sine euangelicis uerbis nusquam est, siue fidelis cõsecret, siue hæreticus, & hoc prece blasphema, ut tu dicis, uel uitiosa, & contra ecclesiæ fidem dictata uerbalia oratione catholica. Ipse enim qui dixit, Ecce ego uobiscũ sum omnibus diebus, ipse est, qui nec permittit descendere auem in terrã sine patre suo, quanto magis nec deuotam plebem ascendere ad sublimia sacramenta sine cælesti patre concurrente. dixit enim, Sine me nihil potestis facere.

¶QVOD DEVS VLTRA MERItum, & dignitatem orantis audit eum maximè tradentem diuina. Cap. X.

SVMMA.

1 *Deus, quòd ultra meritum, & dignitatem orantis audiat eum, maximè cùm tradit diuina, contra Vuitcleff.*

Homo, quòd nullo modo possit esse, uel dici dignus salute, quæ ex Deo est, dignitate, quæ ex meritis est, sed sola dignitate Dei uocantis.

Dona sua, quòd in nobis coronet Deus, non merita nostra.

† *Voluntas Dei, quòd in omni sancto opere sit prior, posterior liberi arbitrij.*

Gratia quòd detur, non uerò reddatur.

Equitis, & equi per Augustinum ad liberum arbitrium & gratiam comparatio.

Argumentum Vuitcleff.

QVARE ergo necessitaretur ad audiendum orationem huiusmodi traditoris fallacis: cũ sine oratione Deus facit secundùm dignitatem personæ? Witcleff in eo loco. AVCTOR. Quare necessitatur Deus dignificare istam personam ad gloriam propter merita sua, cùm antequàm esset digna ex meritis, Deus prædestinauit eam ad eundem gradum gloriæ, & ad hoc præstandum, necessitatur Deus absolute? Nunquid sine tali significatione Deus facit, sicut prædistinauit facere illi personæ? Scio, dices, quòd non. Assumpto cõcesso, quare non: ita tibi dicet ecclesia Christi, quòd sine oratione tali Deus non sic faciet. Sed re uera non est hæc simplex illatio, imò cõtra orationes acerrimè pugnat. Sed de hoc superest tractare loco suo inter sacramentalia, præstante Deo. Hæc tamen uerba prędicta contra orationes sacramentales fidelium facerdotum scripsit ante eum magister eius Petilianus Donatista, cùm blasphemaret in ecclesiam, ut recitat AVGVSTINVS eundem contra se, lib. 2. responsione. 53. cap. 53. sic scribẽs Petilianus dixit, si precem domino facitis, aut funditis orationem, nihil uobis penitus prodest: uestras enim debiles preces cruenta uestra conscientia uacuat, quia dominus Deus magis purã conscientiam, quàm preces exaudit, domino Christo dicente, Non omnis, qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Voluntas itaque Dei bona est. Hæc ille. AVCTOR. Ergo non est nouum, quod Witeleff iam furẽs dixit, quod traditores uocat orthodoxos presbyteros, sicut idem etiam Petilianus sæpe uocauit. Idem responsione. 35. respõdit. Traditores quidẽ nõ solũ nõ probatis, sed nec patres uestri patres nostros probare potuerũt. Et infrà. Quia secũdũ apostolicã uocem unusquisque nostrum proprium onus portabit: nec ille raptor noster est, nec uester est, quotquot non estis raptores, nec quispiam traditor, aut noster, aut uester est, quotquot non sumus traditores. Et ideò nos catholici sumus, qui secundùm istam sententiam non deseruimus unitatem: uos uerò hęretici, qui propter

Responsio.

Augustin. To.7.

Augusti. cap. 30.

Gal. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter quorundam hominum crimina, seu uera, seu falsa non uultis tenere cum Abrahæ semine charitatem. Hæc ille. AVCTOR. Interrumperem nimis integritatem scribendi, si semper disgredi uellem, quando possem ostendere calumniosa uerba, & motiua, & fugas, & inuectiones eius in priori hæreticorum antiquitate compertas. Penè nihil habet de suo, quod facit ingenium: & penè nullum dimittit errorem ante dãnatum. Ita secundùm Psalmistam, Omnis iniquitas oppilabit os suum. Nam uidere potestis, quia non suffecit ipsi hæresis Donatistarum in euacuando sacramenta ecclesiæ, & fidem cõcussus CHRISTI propter hominum demerita: idcirco uolat super pennas uentorum usque in hæresim Pelagianorum, dignificãs homines per propria merita. Attende quid dixit, Sine oratione Deus facit secundùm dignitatẽ personæ. Exponit hoc latiùs infrà, dicens, Et cùm oportet omnia hæc dona à DEO procedere, & non est medium ad impetrandum à DEO in hoc adiutorium, nisi uel ex dignitate populi, uel ex dignitate huiusmodi sacerdotis: uidetur, quòd necesse est perturbationem gratiæ, charitatisque carentiam in populo residere. Hæc Witeleff. AVCTOR. Nec instet Witcleuista termino dignitas, quia magister eius intelligit ibi dignitatem ex humanis meritis in officio pastorali, cap. 20. Quæcunque oratio uiatoris non proderit nisi sibi incognitè de quanto DEVS acceptat meritũ sic orantis. Hæc Witcleff. AVCTOR. Sed † quid igitur facit DEVS ex pura gratia, si non prodest cuiquam, nisi secundũ merita sua? Apostolus dixit ad Romanos. 11. Si autem gratia, iã non ex operibus, alioquin gratia iam nõ est gratia. Tu autem dicis non esse medium ad impetrandum aliquid à Deo, nisi ex dignitate hominis, & merito sic orantis. Nulla ergo gratia subuenit, ubi opera gratiam, non gratia opera præuenit. Alioquin gratia iam non est gratia, dixit Apostolus, si quomodo sit ex meritis. Ideo AVGVSTINVS secundo libro Retractationum cap. 57. commemorat se dixisse libro quodam de. 6. quæstionibus contra Paganos expositis, quæstione. 2. in hæc uerba. Salus religionis huius, per quam solam uera salus ueraciter promitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit. Non ita dixi tanquam ex meritis suis quisque dignus fuerit: sed quemadmodum, ait Apostolus, non ex operibus, sed ex uocante dictum esse, maior seruiet minori. Quam uocationem ad Dei propositum asserit pertinere. Vnde item dixit, Scimus quia diligẽtibus Deum omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundum propositum uocati sunt sancti. de qua uocatione ait, Vt dignos uos habeat uocatione sua sancta. Hæc ibi. AVCTOR. Hoc † ergo recitare duxi pro regula Christianæ loquutionis de dignitate hominis pẽes Deum, quia nullo modo potest homo esse, uel dici dignus salute, quæ ex Deo est, dignitate, quæ ex meritis est, sed sola dignitate Dei uocãtis. Quomodo ergo non est homini medium ad impetrandum à Deo adiutorium in confessione sacramenti, nisi ex dignitate populi, uel ex dignitate huiusmodi sacerdotis: quia oratio non proderit, nisi Deus acceptet meritum sic orantis? Falsum est, hæreticum est. Quid habes, quod nõ acceperis? Nihil ergo est tui meriti, sed ab illo accepti. Vnde si coronat te Deus post labores, non tua merita, sed facta itaque sua coronat, sicut Psalmista dicit, In misericordia, & miserationibus. Vbi AVGVSTINVS super Psalmum. 102. sic ait. Iam fortè quasi arrogans esse cœperas, cum audires, coronat te: ergo magnus sum, ergo luctatus sum, cuius uiribus? Tuis, sed ab illo subministratis. Nam luctaris, manifestũ est: & ideò coronaberis, quia uinces: sed uide qs prior uicerit: uide quis te faciat etiam secundò uictorem. Ego, inquit, uici seculum, gaudete. Et unde gaudeamus, si ille uicit seculum, quasi nos uicerimus? Ita planè gaudeamus, quia nos uicimus. Qui enim in nobis uicti sumus, in illo uincimus: ergo coronat te, quia dona sua coronat, non merita tua. Hæc ille. AVCTOR. Ecce † coronat Deus, sed non merita tua, coronat autem non nisi in misericordia, & miserationibus: ergo sola, & pura dona sua coronat: & quia non merita tua, ideò ex gratia. Et subiungit ibi de Apostolo AVGVSTINVS. Plùs omnibus illis laboraui, Apostolus ait, sed uide quid adiunxit, Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Et post labores omnes expectat ipsam coronam, & dicit, Bonum agonem certaui, cursum consumaui, fidem seruaui. De cætero superest mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illo die iustus iudex. Quare? quia agonem certaui. Quare? quia cursum consummaui. Quare? quia fidem seruaui. Vnde certasti? unde seruasti? non autem ego, sed gratia Dei mecum. Ergo & quòd coronaris, illius misericordia coronaris. Hæc ille. AVCTOR. Ista fides est, ista spes catholica contra Pelagianos hæreticos dignificantes homines ex meritis proprijs, etiam antè gratiam Dei, sicut iam Witcleff facit consequenter catenans errorem errori. Nullum bonum suum temporale, uel spirituale potest Deus dare, uel præstare existenti in peccato mortali. Hoc docet omni corde, ut in alio uolumine tactũ est. Cùm ergo potestas consecrandi sit aliquod magnum, & diuinum bonum: nulli potest hoc dare, uel præstare, nisi existenti in gratia. Ideò si sit bonum spirituale,

Psal. 106.

Psal. 67.

Witcleff.

Ro. 11.

Aug. To. 1.

Ro. 9.

Ro. 8.

Dignitas.

Psal. Aug.

Aug.

Ro. 3.

To. 4. fo. 60.

Aug.

Vide

Arroge

Accessit

Vide

To. 7. Mentes

4

spirituale, confert secum gratiam. Si autem bonum temporale, præsupponit gratiam in sumente: quia ut dicit in de dominio ciuili, cã. 7. Deus nulli dat bonum creatum, nisi prius det sibi bonum increatum, scilicet gratiam: & sic oratio nihil confert, quia nisi fuerit dignus ex præuia gratia, nihil orando consequitur. Fateor autem me sustinere potuisse affirmatiuam talem. Quòd si populus fuerit dignus, uel sacerdos, Deus aderit sacramẽtis: uel Deus bene acceptat meritum sic orantis. Sed quando per negatiuam omne aliud medium adiuuandi excluſit, & solã dignitatem sacerdotis admisit, uel populi ad obtinendum adiutorium, adeò ægrè tuli, quòd gratiam Dei præuenientem excluſit, quæ nos blasphemos, & reos gehẽnæ prius inuenit: & de peccatorum uoragine euocat, euocatos conuertit, conuersos dignificat. Et quis post peccatum surgit, nisi per gratiam euocantem? Hoc est ergo ante omnia merita nostra primum beneficium Saluatoris, excitare per gratiam. Cui largitur Deus istam primam gratiam? homini iam iustificato, an adhoc peccatis detento? Si secundum, ergo Deus dat peccatori, & inimico suo optimum bonum suum, quia gratiam. Si primum, non ergo omnes, qui peccauerunt, egent gratia Dei, secundum fidem Apostoli ad Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, & per redemptionem, quæ est in Christo Iesu. Et ibi pòst. Vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi, quia homo iustus factus est, & dignus ex meritis gratia illa prima: & hæc fuit hæresis Iudæorum, de qua loquitur AVGVSTINVS in libro intitulato super quasdam propositiones Apostoli ad Romanos, dicens, Hoc autem exemplum quibusdam Iudæis obiectum est, qui Christo * crediderunt, & de operibus ante gratiam gloriabantur, & dicebant se ipsam euangelij gratiam per sua bona opera præcedentia meruisse, cùm bona opera in nullo esse possent, nisi qui acceperit gratiam. Est autem gratia, ut uocatio peccatori * prærogetur, cùm eius merita nõ nisi ad damnationem * præcesserunt. Quòd si uocatus uocantem secutus fuerit, quod est iam in libero arbitrio, merebitur & Spiritussanctum, per quem bona possit operari: in quo permanens quod nihilominùs est in libero arbitrio, merebitur etiam uitam æternam, quæ nulla possit labe corrumpi. Hæc ille. AVGTOR. Ecce uocatio diuina gratia est, quam nulla merita præcedunt, nisi ad pœnam. Sed meritum uiatoris adest ei per hoc, quòd applicat se uocanti per liberum arbitrium, & sic potest mereri gratiam, & Spiritumsanctum. Et idẽ AVGVSTINVS in hypognosticon lib. tertio. In † omni, inquit, opere sancto prior uoluntas Dei, posterior libe-

Ro. 3.

Vide

Arroge

Accessit

Vide

Ver.

To. 7. Mentes

4

ri arbitrij, id est, operatur Deus, & cooperatur homo. Quòd si dicas, ut dicere consueuisti, quia ego prior uolui, uoluit Deus: iam meritum facis, ut gratia ex operibus iam non sit gratia, sed merces: & hoc loco redarguit te Apostolus, dicens, Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Gratia † igitur donatur, non redditur: quia si redderetur quasi ex debito, non ab Apostolo ex gratia, sed ex operibus, diceretur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce hæc est prima uocantis gratia, de qua hic loquitur, quæ ex uoluntate Dei donatur ante motum liberi arbitrij. Necessariò ergo ante omnem gratiã iustificantem: quia qui fecit te sine te, non te iustificat sine te. Hæc ergo gratia à Deo donatur, iniquo, & mortali peccato detento, quod tu uitas ut toxicum. Et qualiter Deus prior excitat per gratiam ad capiendum indulgentiam peccatorum: ita quoque in alijs Deus prior excitat mentes fidelium ad sic orandum, & sic operandum. Cui excitationi quasi expergefacta mens humana quandoque applaudit per liberum arbitrium, & tunc causatur meritum. Vnde in codẽ hypognosticon AVGVSTINVS. Oportet, (inquit) ea orare pœnitentem, quæ ad eius emũdationem expediunt, quod ut faciat unde sit, audi. Similiter autem ait Apostolus, Et spiritus adiuuat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis (id est, postulare facit) nos gemitibus inenarrabilibus. Hæc ille. AVCTOR. Hoc uult ò Witcleff iste processus Augustini, quòd Spiritussanctus præuenit nos in orando, faciens nos orare quod prosit, nõ autem ex meritis nostris, sed ex gratia præueniente omne meritum nostrum. Falsum ergo errore Pelagiano infectũ, dixit Witcleff. Oratio uiatoris non proderit, nisi sibi incognitè, secundùm quòd Deus acceptat meritum sic orantis. Falsum est, quia ante acceptationem talis meriti ipse excitat ad orandum, ut possit mereri sic acceptari. Quia quòd spiritus sic adiuuat infirmitatem nostram in orando, principium est operis: quòd autem iste orãs sic mereatur, liberi arbitrij est cooperantis effectus. Meliùs ergo, & item Christianiùs dixisset iste, quòd auxilium nullum habemus in orationibus sacramentalibus ad aliquid impetrandum à Deo, nisi per gratiam Dei: sicut ait Apostolus, Et omnis dignitas siue populi, siue sacerdotis, etiam si per gratiam uocantis, uel cooperantis Dei sit quædam dignitas, tamen totum diuinæ gratiæ debet attribui, ut qui gloriatur, in domino glorietur ad modum illum, quo dici solet, Eques iste cucurrit triginta millia hodie, quia equũ, cui insedit, tot currere fecerit. Sicut † in eodem hypognosticon opere comparans gratiam sessori,

Ro. 11. Gratia datur, non redditur.

Aug. To. 7.

Ro. 8.

Eques, & equus. Aug. li. 3. To. 7. circa medium lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sessori,& liberum arbitrium, uel hominẽ equo, A
dicit Augustinus. Sicut ergo homo sedens in iu 6
mento,cùm peregerit iter,quod incesit, dicit,
Feci hodie utputà triginta millia,cùm ille sedens
in iumento cucurrit triginta millia.Sed nõ ea cu
currisset,nisi à sessore tam directus in uia,quàm
gubernatus fuisset. Rectè ergo sessor quasi gra
tia in figura dicit, feci triginta millia.Ipse enim
fecit,qui iumentum facere fecit:cùm utrisque la
bor itineris imputetur.Ita gratia,& liberum ar
bitrium peragit sine dubio iter fidei, dum Dei
Christianus facit præcepta:sed nõ,ut suprà dixi,
sine gratia dirigente, uel gubernante.Hæc ille.
Aug.To.7 Et super quasdam propositiones ad Roma. pro
po.21.Quod autẽ ait, Ei autem,qui operatur,
merces non imputatur secundùm gratiam, sed
secũdùm debitum,dixit, quemadmodum homi
nes hominibus reddant mercedem. Nam Deus
per gratiam dedit, quia peccatoribus dedit per B
fidem, ut iustè uiuerent, ideſt,ut bene opera-
rentur. Quod ergo bene operamur iam accepta 1
gratia,nõ nobis,sed illi tribuendum est, qui per
gratiam iustificauit.Nam si debitam mercedem
uellet reddere,pœnam redderet debitam pecca
toribus.Hęc Augustinus. AVCTOR. Sic si se-
cundùm dignitatem solius sacerdotis,uel populi
deberet Deus adiutorium suum impẽdere,pœ-
nam,non gratiam redderet eis condignam pro
mercede.Quòd si ex gratia eos dicas dignos,er-
go secundùm fidem Apostoli ipsam Dei gratiã
potissimum pone medium inpetrandi, cùm gra
tia sessor,homo est iumẽtum, & sessori debetur
nomen laboris,qui ex utrisque perficitur.Ita to
tum Dei gratiæ tribuendum est, quod eius est,
& liberi arbitrij cooperatione perfectum.

¶QVOD CHRISTVS SINE SAN-
ctitate conscientiæ sacerdotis conficit sa-
cramentum. Cap. XI. C

SVMMA.

1 *Ministri sanctitas,& eiusdem malitia, quòd nihil conferat,adimat,uel deroget substantiæ sacramenti,ostenditur.*
2 *Deus quòd nõ dicatur cogi, nec proprie necessitari,ut putabant hæretici.*
3 *Christi assumptio à diabolo in sanctam ciuitatem, quòd nõ ex imbecillitate fuerit domini,sed de inimici superbia.qui uoluntatem Saluatoris necessitatem putat.*
4 *Augustini ad argumenta Petiliani Donatistæ(dicentis,quòd ministri sanctitas simpliciter requiratur ad Dei præsentiã in sacramẽtis)responsio.*
5 *Anastasij Papæ rescriptum ad Anastasium Imperatorem pro ministratione sacramentorum per Achatium hæreticum.*
Petilianus quòd falsum sibi finxerit principium, cui Vuitcleff innititur,scilicet, quòd cõscientia sanctè dantis attendatur, &c. Augustini uerbis ostenditur.

GENERALIS color,quo instaurat si
bi motiua contra regularem concur
sum Dei ad sacramentorum cõfectio
nem,semper assumitur de uita repro
ba ministrorum: pro qua uidetur sibi euidenter
cõcludere subtractionem diuinæ præsentiæ sa-
cramentis.Et ideò inchoat semper rationem fa
cere à prælatis Cæsareis,mẽdosis episcopis,præ
latis infidelibus,falsè fingentibus, sacerdote re-
probo,& hypocrita, uiro duplici, & manifesto
hæretico,& similibus:quasi hoc assumptum suf-
ficienter euacuet sacramentum. Ne igitur sim-
pliciter ista legentes in hoc Donatistarũ laqueo
capiantur,quem ipse tendens intẽdit: ponamus
propositionẽ,quam protestatur ecclesia directè
oppositam.Quòd † sanctitas ministri nihil con-
fert,& malitia eius econtrariò nihil adimit, uel Pro
derogat substantiæ sacramenti. Sed omnino ex cath
fide ita cõficit Deus sacramẽtũ cooperante ma
lo,sicut bono,& sancto ministro. Quo contrà
ipse dicit loco prædicto.Fingendo de Deo, sine
inspiratione,& sine ratione scripturæ, ꝙ Deus
sic faciat,Antichristi more seipsos magnificant Vuit.
supra Deum:quia dicunt se scire,quod Deus ne 2.7.
scit:& dicunt se cogere Deum facere,quod ali-
ter nisi pistos hostes Dei,Deus non faceret,sed
ubi maior blasphemia? Hæc Witcleff. AVCT.
Nota ꝙ dicit hostes Dei,recordãs semper illius
principij sui hæretici,quòd Deus nihil potest da
re inimico suo,qualem reputat omnẽ ministrũ
catholicum:ideò nulli tali dat potestatem consi
ciendi sacramentum. Quòd autem dicit prælatos cogere Deum facere, odiosum terminũ in-
ducit,& mendosè id facit: quia nullus catholi-
cus ita dicit. Et pòst dicit ibi, Prælatum Cæsa-
reum ui cogere subditum suum,ut hoc credat.
Sed sequitur in hoc termino Cecilium Donati-
stam, qui hoc similiter imposuit orthodoxis.
Vnde de baptismo contra Donatistas libr.6. re-
spon.1. eum recitat AVGVSTINVS. Ecce Aug
(inquiens) ad qualia cogitur ecclesia cõsentire,
& sine baptismo,& uenia delictorum commu-
nicare compellitur.Et Augustinus respondet.
Iam uerò quòd indignatur,& dicit,Ecce ad qua
lia cogitur ecclesia consentire,& sine baptismo
&c.ostenditur illos etiam tunc ueriora sensisse,
qui non recesserunt à pristina cõsuetudine, quæ
postea Concilij uniuersitate firmata est.Hæc il-
le.AVCTOR. Sed † discant omnes Witcleui 2
stæ,& Donatistæ, ecclesiam Christi non dicere
Deum

Deum cogi quomodocunque, imò nec propriè A
necessitari: sed hoc putant hæretici habentes
scholam magistri sui diaboli,qui putauit Chri-
stum necessitatum,& coactum in montem assu
mi, quem uidit assumi,sed sua uoluntate. Vnde
in cõmentario super illo Matth.4.Hieronymus.
Tunc(inquit) assumpsit eum diabolus in sanctã
3 ciuitatem.Assumptio † ista,quæ dicitur,non ex
imbecillitate domini uenit,sed de inimici super
bia,qui uoluntatem Saluatoris necessitatem pu
tat.Hæc ille. AVCTOR. Vide Witcleff, qui
uoluntatem Saluatoris gratiosè concurrentis sa
lutiferis sacramentis,appellasti necessitatem,di
xisti coactionem, quãtum scholæ Satanæ conue
nisti?Si autem uis scire curam ecclesiæ,qua coer
cet abusum necessitatis,& coactionis à Deo,ut
deatur ANSELMVS secundo Cur Deus ho-
mo,ca.17.Vlteriùs autem non immoremur cõ-
tumelijs eius,sed docto in superioribus concur-
su Dei regulari cum ministris ecclesiæ,authori-
tate scripturę,& patrum experiẽtia,& ratione, B
4 uideamus † si sanctitas ministri simpliciter re- Pro
quiratur ad Dei præsentiam in sacramentis. Fũ cath
damentum huius hæresis Petilianus Donatista
ad hoc unum principium redegit cõpendij.Cõ-
scientia dantis attenditur,quæ abluat accipien-
tis,supple conscientiam per bapti smum. Quod
si bona conscientia fuerit,benè baptizat: mala,
potiùs maculat,quàm baptizat. Et facit argumẽ 5
ta, quæ AVGVSTINVS seriatim absoluit
lib.1.contra eundem,ca.5.Sæpe(inquiens)mihi
ignota est humana conscientia, sed certus sum
de Christi misericordia.Hæc ille.Et.4.libro cõ-
tra Donatistas.c.23.Cũ baptismа uerbis euan-
gelicis datur,qualibet ea peruersitate intelligat
ille,per quem datur,uel ille,cui datur,ipsum per
se sanctum est.propter illum,cuius est Et si quis
que per hominem peruersum id accipiens, non C
accipiat tamen ministri peruersitatem, sed solã
mysterij sanctitatem in bona fide,& spe, & cha
ritate unitati compaginatus ecclesiæ, remissio-
nem accipit peccatorum, nõ per uerba,sicut can
cer serpentia, sed per euangelica sacramenta de
cælesti fonte manantia.Hæc ille. AVCTOR.
Ecce Augustinus est certus de misericordia
Christi concurrentis per primum,& secundum
baptisma datum fatetur per euangelica sacramẽ
ta manãtia de cælesti fonte Christo: quanuis per
peruersum ministrum ex.2. Secundum argu-
mentum Petiliani est hoc.Omnis res origine,&
radice sua consistit:& si caput nõ habet aliquid,
nihil est:peccator sacerdos est sine origine,& ra-
dice,& capite bono,ergo nihil præstat.Respon-
det Augustinus.Origo mea Christus,radix mea
Christus, caput meum Christus. Item Petilia-
nus.Nihil bene regeneratur,nisi bono semine re
generetur: sacerdos malus habet omne semẽ fal
sum.Respondet Augustinus.Semen, quo rege-
neror, uerbum Dei est: quod obedienter audire
sum monitus,etiam si ille, per quem audio, quæ
dicit mihi,ipse non facit. Item Petilianus. Quæ
peruersitas,ut qui suis criminibus reus est,alium
faciat innocentem?Respondet Augustinus. Me
innocentem non facit, nisi qui mortuus est pp Roma.4.
delicta nostra,& resurrexit pp iustificationem
nostram Non enim in ministrum, per quem ba
ptizor,credo,sed in eum, qui iustificat impium,
ut deputetur mihi fides ad iustitiã.Item Petilia-
nus. Arbor bona bonos fructus facit,arbor mala Matth.7.
malos.Et nunquid colligunt de spinis uuas? non
potest ergo malus minister bona facere sacramẽ
ta.Respondet Augustinus.Hoc ergo fructus bo
nus est, ut arbor bona sim hoc autem, non qui 1.Cor.3.
plantat,& qui rigat,nihi dabit, sed qui incremẽ
tum dat Deus.Item Petilianus. Qui baptizatur
à mortuo,nõ ei prodest lauatio eius. Respondet
Augustinus.Viuit Christus,iam non moritur,& 1.Cor.3.
mors illi ultrà non dominabitur: de quo dictum
est,Ipse est, qui baptizat in Spiritusancto. Bapti Luc.3.
zantur autem à mortuis,qui baptizantur in ido-
lorum templis. Non enim & ipsi à sacerdotibus
suis se accipere arbitrantur sanctificationẽ, quã
putant quoniã homines fuerunt,ita modo sunt,
ut neque super terras, neque in requie cæli sint.
Hæc ille.AVCTOR. Ad † hoc consonat rescri
ptum ANASTASII Papæ ad Anastasium Im- Anastasius
peratorem,qui sedit tempore Augustini,in Epi
stola sua decretali ad eundem pro ministratio-
ne sacramentorum per Achatium hæreticum,
in qua sic.Glorioſissmo,& clementissimo filio
Anastasio Augusto,Anastasius Episcopus. & in
frà,uersus finem. Secundùm ecclesiæ catholicæ
consuetudinem sacratissimum serenitatis tuæ
pectus agnoscat,quòd nullum de ijs,quos uel ba
ptizauit Achatius,uel quos sacerdotes, siue Leui
tas,secũdùm canones ordinauit, ulla ex nomine
Achatij portio læsionis attingat,quo forsitan
p iniquum tradita sacramenti gratia minùs fir-
ma uideatur.Nam & baptismum(quod procul
sit ab ecclesia)siue ab adultero, uel à fure fuerit
datum, ad percipientem munus peruenit illiba-
tum:quia uox illa, quæ sonuit per columbam,
omnem maculã humanæ pollutionis excludit, Luc.3.
qua declaratur,& dicitur, Hic est, qui baptizat
in Spiritusancto,& igni. Nam si uisibilis solis Nota similitudinem.
istius radij,cùm p loca fœtidissima trãseunt,nul
la contactus inquinatione maculantur: multò
magis illius,qui istum uisibilem facit, uirtus nul
la ministri indignitate constringitur. Nam & Iu
das cũ fuerit sacrilegus,atque fur, quicquid egit
inter apostolos pro dignitate commissa,benefi-
cia per impiũ data, nulla ex hoc detrimẽta sum-
pserunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pserunt,declarante hoc ipsum domino manifestissima uoce. Scribæ, inquit, & Pharisęi super cathedram Moysi sedent,quæ dicunt,facite, quę autem faciunt, facere nolite:dicunt enim, & nō faciunt. Quicquid ergo ad hominum profectū quilibet in ecclesia minister pro ofício suo uidetur operari:hoc totum contineri implente diuinitatis affectu,ita ille, per quem Christus loquitur,Paulus affirmat. Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. Itaque neque qui plantat,est aliquid,neque qui rigat, sed qui incremētū dat Deus. Hæc ille. AVCTOR. Hæc ita adduxi,ne Augustinus uideretur solus dixisse prædicta,cùm in rei ueritate tota sententia eius in prædictis depēdeat à consuetudine ecclesiæ antiqua, & auctoritate uniuersalis concilij, sicut ista iam Anastasij scripta benè testātur. Ita hæc omnia responsa Augustini, & Anastasij generalem concursum Christi in sacramentis probant, nec impediri eius efficientiam posse propter peruersitatem ministri: quasi uterentur tali argumento. Virtus influens simpliciter prima, quia à nullo dependet per nullū posterius impeditur ab obiecto capaci, Sicut lumen solis, infectio aeris non impedit quo minùs transeat per medium: similiter nec infectio sacerdotis uirtutem operatiuam Christi, quæ à sanctitate eius non depēdet, sed ipsa est prima uirtus, ipsa caput fidei, ipsa omniū sacramētorum fons, & origo.

Matth.23.

1.Cor.3.

6 Per † hæc igitur omnia falsum ostenditur Petilianus finxisse sibi principium, cui Witcleff innititur:quòd conscientia sanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis. Quod beatus AVGVSTINVS una quæstione manifestè conuincit. Quid(inquit) si conscientia sacerdotis sit mala, sed hoc lateat baptizatum,uel aliàs communicatum:nonne tunc baptizat,uel cōficit? Si sic, ergo perfidia, uel uita reproba sacerdotis non officit sacramento. Si nō,ergo omnia sacramenta sunt æquè dubia, sicut est ministrātis cōscientia. Ista q̄stio Augustini reddidit Donatistas solicitos: ista supra modum perplexos, & uigilare fecit omnes:quam tamē AVGVSTINVS instāter, & sine cessatione pulsauit,lib.3. contra Petilianū.ca.15. Legite,inquiens,nunc eius copiosissima maledicta, quæ in me iratus,& inflatus effudit:& uidete utrum quærenti mihi responderit, unde sit abluendus,qui accipit baptismum, cùm dantis conscientia polluta est, & hoc ignorat accipiens. Obsecro uos,quærite attentè,omnes excutite paginas, omnes dinumerate uersiculos,omnes syllabas enucleate,& dicite mihi,si in ueneritis ubi responderit,cùm dantis conscięntia polluta est,unde sit eius abluenda,qui hoc acceperus ignorat. Sequitur. Ad hoc respondere flagitate, neminem relicta causa conuiciose aliena

Augustī. To 7.

Aug.To.7. in princip. cap.

A ri permittite,si conscientia sanctè dantis attenditur. Videte, quia non dixi conscientia dantis, sed conscientia sanctè dantis. AVCTOR. Plura magno passu sequente ibidem Augustinus interserit. Compulsus ergo Petilianus satisfacere quæstioni,tandem post multa. Sed discutienda, (inquit) est ministrantis conscientia, sicut fuit sanctitas Ioannis Baptistæ,& econtrario. Augustinus. Si (inquit) exempli Ioannis quilibet nūc discutiendus esset baptista, quicquid de se quisque dixerit, credendus erit. Quis est autem fictus, quem fugit utique(sicut scriptum est) Spiritussanctus:quin de se optimè credi uelit: atque id agat,quibus uerbis potuerit? Iam ergo cùm fuerit interrogatus quisnam sit,& responderit se esse Dei fidelem dispensatorem, nec cuiusquam criminis macula pollutam habere conscientiā: hæc erit tota discussio, an etiam mores eius, & uita diligentius intuenda est? Ita sanè,sed nō hoc B scriptum est fecisse illos,qui Ioannem in deserto Iordanis interrogauerunt quis esset. Sequitur. Magis apostolica illa sententia satis hanc incutit curam,ubi ait, Probentur primum, & sic ministrent nullum crimen habentes. Quòd cùm solicitè, ac dę more ubique penè ab omnibus fiat, unde tam multi reprobi post tempus gestæ dispensationis huius inuenti sunt? nisi quia & humana diligentia plerunque fallitur: & nonnulli primùm boni in deterius commutantur. Quæ cùm tam crebrò accidant,ut dissimulare,ac oblitiuisci neminem sinant,quid est, quod contumeliosè nos breuiter docet Petilianus à baptizando discutiendum esse baptistam? Sequitur. Quia intelligo te(inquit)ignorare ordinem sacramēti:hoc tibi breuiter dico, & tu baptistam discutere,& ab eo discuti debuisti. Hæc ille.

C ¶QVOD MELIVS MINISTRATur sacramentum per sanctum uirum,non tamen creditur in eum, sed in Christum per eum. Cap. XII.

SVMMA.

1 *Sacramentum quòd melius ministretur per pium uirum,quàm impium, quomodo debeat intelligi. Et quid de hoc dicat Augustinus.*

2 *Sacramenta quòd non ideò ueriora, & sanctiora sint,quia per meliorem ministrentur,ostenditur.*

3 *Vuitcleff,qui semper nititur tollere fidelibus populis fidem sacramenti certificam,confutatur.*

4 *Reputare uerbū,quo utitur Vuitcleff,ab Authore explicatur. Et multa de sacramentorum participatione,contra Vuitcleff.*

5 *Considere in prælatis, & ecclesiæ ministris quomodo liceat.*

6 *Fidei quomodo incurrat periculum, qui à quolibet ministro detur, contemnit credere,uel condere sacramentum.*

VCVSQVE laborat Witcleff pro Donatistis,ne quisquam credat sacramenta consecrari per ministrum peccatorem, quia nec fides (inquit) nec ratio compellit credere, q̄ Christus cooperetur perfido tali ministro. Quæsito ergo quem signabit,cui aderit Christus,ut de certo conficiat,necessariò dabitur sanctus minister iustus sacerdos. Sic enim dicit.4.trialogi.cap.10. quòd sanctos sacerdotes decet istud officium,cùm Christus specialiter iniungit eis sic facere, dum annectit,Hæc quotiescunque feceritis,in mei memoriam facietis. Sic ergo quandocunque Christus operatur cum homine, & solum tunc conficitur sacramentum. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quo modo pertinenter cōcluderet hanc exclusiuam, B nisi exclusiuè intelligeret antecedens, quòd solos sanctos sacerdotes decet consecrationis officium,quia solis eis concurrit Christus,& solùm tunc conficitur sacramentum? Item restat probandum, quòd specialiter sanctis sacerdotibus 2 iniunxit Christus hoc officium,dicens,Hæc quotienscunque feceritis,cùm priusquam Iudas exiret,hoc iniunctum simul cum omnibus Apostolis sine exceptione sui,uel prærogatione alicuius alterius una generalitate sermonis accepit. Ipsa enim uerba Saluatoris hoc exprimunt, ubi nō dixit,Hæc quotiescunque feceritis uos iusti sacerdotes, uos fideles Apostoli, sed simul, & æquè omnibus,simul Petro,& Indæ,hæc quotiescunq; feceritis.sicut æquè omnibus sanctam cœnam dispersit,dicente AVGVSTINO.2. libro contra Petilianum,responsione.21. Nonne(inquiens) erat munda,& pacifica illa cœna tanti sacramenti,quam priusquam Iudas exiret, Christus omnibus dedit? Hæc ille. AVCTOR. Non tamen ego nego, quin decentiùs sanctus minister baptizat, & pudicum ministrum meliùs decet consecrationis officium,quàm iniustum, quis hoc negaret prouidus? Melius†etiam ministratur sacramētum per pium uirum,quàm impium. Meliùs, inquam,non ipsi sacramento, sed ministro: nec ideò peiùs ministratur ei,qui accipit sacramentū propter reprobum ministrum, quantùm est de substantia sacramenti,sed quantū ad circunstantiam aliquam orationis, cordis compunctionis, uel huiusmodi. Vnde contra Crescōnium libro. 4.ca.10. AVGVSTINVS. Quæris,per quem meliùs fiat,quod à Christo fieri concedis. Vbi & tu,quantum uideo, non negas hoc fieri posse ēt per ministrum malum, sed dicis meliùs posse si per bonum. Hoc & nos suademus, hoc uolumus,sed quærimus per quem melius fiat. At per hoc abluit CHRISTVS, & per maculosam non sanctè dantis,sed meliùs per mundam sanctè dantis cōscientiam dat fidem CHRISTVS, & per ministrum malum, sed meliùs per bonum fit CHRISTVS origo Christiani:& per dispēsatorem infidelem,sed meliùs per fidelem Christianus radicem figit in Christo. Etiam per colonum reprobum,sed meliùs per bonum potest Christus caput esse Christiani. Et per Felicianum,sed meliùs existimas per Primianum. Parua itaque inter nos in hac re, aut forasse nulla dissensio est. Nam & ego dico meliùs per bonum ministrum,quàm per malum dispensari sacramenta diuina: uerùm hoc propter ipsum ministrū melius est, ut eis rebus,quas ministrat ut a, & moribus congruant, non propter illum, qui etiam si incurrerit in ministrum malum dispensantem ueritatem, securitatem accepit à Domino suo monente,ac dicente, Quæ dicunt, Matth.23. facite: quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim, & non faciunt. Addo etiam ad hoc esse meliùs,ut ille,cui ministratur, ministri boni probitatem, ac sanctitatem diligendo, faciliùs imitetur. Sed†non ideò ueriora,& sanctiora sunt,quæ ministrantur,quia per meliorem ministrantur. Illa nempe per seipsa uera, & sancta sunt propter DEVM uerum,& sanctum,cuius sunt:& ideò fieri potest,ut accedens ad societatem populi DEI, alium inueniat,à quo facile baptizetur,alium eligat,quem salubriter imitetur. Certus est enim sanctum esse sacramentum CHRISTI, etiam si per minus sanctum, uel non sanctum hominem ministratum est. Se autem eiusdem ipsius sacramenti sanctitate puniri, si indignè acceperit, si malè usus fuerit, si non ei conuenienter, & congruè uixerit. Hæc ille. AVCTOR. Ita igitur præfert ecclesia in ministrando sacramenta sanctum, non tamen si C ministret,excludit iniquum. Per ſ, inquit Augustinus, sacramentum sanctum est, propter eum,cuius est:& quomodo propter eum, si ipse non adiuuet? Ipse enim dixit, Sine me nihil potestis facere. Certum est ergo eum concurrere Iean.1: cum quocunque ministro, quia certus est accipiens sanctum esse sacramentum, quod accepit ab eo. Hoc dicit Augustinus cum ecclesia: sed hoc Witcleff abdicat, quantum po est, dicens Vuitcleff. non hoc credendum esse, sed reputandum, uel supponendum,in loco iam dicto Trialogi, postquàm cooperari CHRISTVM dixit. Quod reputari debet(inquit) de nostris sacerdotibus, & supponi:uerum tamen quia istud non est fides, non oportet quòd credatur ab ecclesia,sed quòd probabiliter supponatur: nec oportet, quòd ambigatur, cùm multa sint proponenda uian-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti,quæ nec debet dubitare, nec concedere, nec negare:ut proposito mihi, q̃ sim prædestinatus, tibi,nec talia cõcedo,nec nego, nec dubito, sed reputo unã partem.Hæc Witeleff. AVCTOR.

3 Eccet̃quod semper dixi:nonne uerum est,q̃ iste nititur tollere fidelibus populis fidem certificã sacramenti?Non(inquit)debet credi,non eis fides danda, nec quicquam eis de ueritate debet concedi,sed faciliter reputari. Sanctus Augustinus econtrà dixit, sumentem sacramentum esse securum,quanuis per ministrum iniquum.Securitatem (inquit) accipiet à domino suo,monente,ac dicente,Quæ dicunt,facite,quæ autem faciunt,facere nolite:dicunt enim, & non faciunt. Et iterũ.Certus est enim sanctum esse sacramentum Christi,etiam si per minus sanctum, uel non sanctum ministratum est.Si igitur certus est,quomodo nõ potest hoc credere, de quo certus est? Quomodo non potest hoc aliquo modo concedere si uerũ,uel negare,si falsum est,de quo certus est? O ergo nouellum,& inauditum Grammaticum,uel non uult aliquo modo credere, uel concedere Abraham iustificatum ex fide secundùm Apostolum:quia secundùm textum scripturæ credidit Abraham Deo, & reputatũ est ei ad iustitiam. Nunquid ideò credendus non est accepisse iustitiam,quia reputata est ei fides ad iustitiam?Et nunquid credi poterit, q̃ per solam fidem iustificat Deus impium nuper conuersum, quia dicit Apostolus,Credenti in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam? Roma.4. HIERONYMVS in annotationibus. Conuertentẽ impium per solam fidem iustificat Deus,non per opera bona,quia non habuit. Simul attendendum,q̃ non peccatorem iustificari per fidem,sed impium,hoc est, nuper credẽtem, asseruit.Hæc ille. AVCTOR. Certum † est igitur reputare æquiuoce dici pro opinari,æstimare,conijcere,ascribere,& uerè esse,quorum nullum excludit credere,uel affirmare. Quia quod horum significat,ad minus arbitrationem quandam indicat,siue tacitam,siue plenam. Aliàs exponatur textus ille Esaiæ de Christo. Cauete ab homine,cuius spiritus in naribus eius, quia excelsus reputatus est ipse. Nam ibidem in commentario,in fine primi libri, HIERONYMVS. Ergo sic est intelligendum. Cùm hæc uniuersa uentura sint uobis,& prophetali spiritu prædicãtur, moneo,atque præcipio,ut quiescatis ab eo, qui secundùm carnem quidẽ homo est,& habet animam,& ita spirat,& naribus anhelitum trahit,ut nos homines spiremus, & uiuimus, sed secundũ diuinam maiestatem & excelsus est,& reputatur, & creditur.Hæc ille. AVCTOR. Hic, qui reputatur & excelsus,excelsus est,& reputatur, & creditur.Sed tantò maiorem parauit Christianis in

Matth.23.

Roma.4.

Hierony. To.9

Reputare.

Esa.2.

Hierony. To.5

A iuriam,quantò strictiorem mandauit eis reputãdi modum,sub quo nec sacramentis suis crederent,nec Deum adesse,concederent quouis modo.Sed quare hoc? quia fortè minister est in mortali,uel præscitus:& tunc,ut dicit, non concurrit ipsi Deus.Et idem putat uerè credere sacramentis,& credere ipsis ministris. Et sub hoc Donatistarum uersiculo cum ipsis irridet benè credulos orthodoxos,dicens, Dimissis istis ridiculis infidelibus,cõfidentibus de prælato Cæsareo. Et frequenter improperat nos dicere, non sufficit credere in Deum, sed oportet credere in Papam, uel Episcopum,uel ministrum,uel aliquẽ de quatuor sectis. Sed econtrariò pro cunctis fidelibus respondet hæretico AVGVSTINVS. Caput meum Christus,origo mea Christus: Christum credo,Christum adoro, cuius sacramenta integra etiam per ministrum malum fide certus accipio.Quid dicis insane?Quomodo dicis tenere te

B fidem catholicam,qui contemnis credere sancto rum communionem? Id est,secundùm AVGVSTINVM, spiritus societatem cum sanctis, & participationem in sacramentis, libro septimo de baptismo contra Donatistas respõsione quadragesimaquinta.Communionem credo eam,dicit,quæ pertinet ad columbæ societatem. Nam in participatione sacramentorum proculdubiò communicabant eis neminem iudicantes, aut à iure cõmunionis aliquem, si diuersum sentiret, amouentes.Hæc ille. AVCTOR. Quòd si participare sacramenta est pars fidei, quomodo nõ est credendum saltem in domino tradi,uel confici sacramentum? Antiqua fides dicit, Bonũ est confidere in domino,quàm cõfidere in homine. Hæc recens perfidia dicit,q̃ in sanctorum communione per participationem sacramentorum, nec est bonum confidere in domino, nec in homine,sed neutraliter reputare.Planè defendi nõ

C potes,qui uetas concedere sacramenta, uel credere,sed solummodò reputare. Et quid est sic non credere,nisi decedere? Et propter ministros homines in Christi sacramenta,& in symbolum fidei irruis sine fide, cùm nec oportet: quia non sibi uendicant fidem dari,sed Christo, qui sacramenta constituit,qui solus dat incrementum ministris uniuersis à Papa deorsum uersus confitentibus unà cum Paulo:quòd neque qui plantat, est aliquid,neque qui rigat, sed qui incrementum dat DEVS. Nihil est minister ad iustificandum, uel ut fides detur in ipsum, aliquid tamen est ad dispensandum, & ad erigendum,ut credatur in Christum, & quòd ipse operatur in dispositio saltem per sacramentum. Vnde contra Petilianum libro.3. capit.54. AVGVSTINVS. Iam uolo (inquit) quærere, utrum non sit aliq̃d minister Christi.Quis hoc dixerit?

Quomodo

Quomodo ergo uerum est,neq; qui plantat est aliquid,neque qui rigat,sed qui incrementũ dat Deus,nisi quia ad aliud aliquid est ad aliud non est aliquid? Ad ministrandum, ac dispẽsandum uerbum,ac sacramentum aliquid est,ad mundãdum aũt,& iustificandum,non est aliquid : quia hoc non operatur in interiore homine, nisi per quem creatus est totus homo : & qui Deus manens factus est homo.Ille scilicet, de quo dictũ est,Fide mundans corda eorum, & credenti in eum,qui iustificat impium Hæc ille. AVCTOR.

5 Quid† igitur mali faciunt bene credulí Christiani confidentes in Papa, uel Episcopo dicente, Credite in eum,qui iustificat impium ? Credite per ministrum nostrum in sacramenti eius suscẽptione,accipere uos remissionem peccatorum à Christo omnium Saluatore? Hoc non est,credite in nos,sed in Christum, neque in ministeriũ nostrum,sed sacramentum eius continere gratiam cælicam. Et exemplum habent Apostoli

B Pauli fideles subditi in prælatis istis confidere, non solummodò reputare. Nam cùm quosdam inuenerat pessimos,qui sub spe rebaptizãdi peccabant,Confidimus autem, inquit,de uobis dilectissimi meliora,& uiciniora saluti: & si ita loquimur ad Hebræos.6. HAYMO. Quia non habuit unde eos ad præsens laudaret,laudat eos de spe futura,quam habebat de illis. Optima quæque opera de uobis confidimus,uestræque saluti proficua,quanuis ita loquimur.Hæc ille. AVCTOR. Si ergo potuit Apostolus sine peccato confidere in istis sub spe futuræ emendæ,in quibus nihil laudandum inuenit,cur non potest populus confidere in prælatis suis iubentibus eos confidere in domino, in quo nihil non laudandum inueniunt? Aut quis Witcleuista hæreticus non uult sibi credi dum prædicat, quòd uerbis eius quisquis obtemperat,diuinam gratiam sibi procurat? Et quid ergo dicent catholici, quòd

C isle Lollardus prædicat,non crede in Deum,sed crede in Lollardum ? Non ita, sed quanuis mentiatur,intelligit,crede per uerbũ meum in Deũ: & quòd accepturus sis hoc modo salutem : nec peiùs inde faceret, si non pessimè prædicaret.

6 Ideò† sicut non utat perfidiam, qui non credit in Dei uerbum,etiam per non bonum prælatũ: ita fidei incurrit periculum, qui à quolibet ministro detur,contemnit credere,uel concedere sacramentum. Vnde AVGVSTINVS de uerbis domini,sermone undecimo. Dicitur(inquit) uerbum contra Spiritũsanctum, cùm ex dispersione ad congregationem nunquam uenitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum-

I sanctum,ad quam cõgregationem, etiam si per malum clericum, sed tamen catholicum ministrum reprobum, & fictum aliquis accesserit

A corde non ficto,in ipso Spiritusancto remissionem accipit peccatorum. Qui Spiritus in sancta ecclesia etiam illo tempore, quo uelut in area cùm palea trituratur,sic operatur,ut nullus ueram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur:atq; ita reprobos fugiat,ut etiam per eorum ministerium probos colligat. Hæc ille. AVCTOR. Vides quòd ille in Spiritumsanctum peccat,qui à dispersione ad congregationem fidelium per sacramenta uenire dissimulat. Quid igitur,si consulat Witcleuista quendã in extremis positum, peccator ille sacerdos est, & profundus hæreticus, non cooperatur ei Spiritussanctus,ut per ministerium eius, remissionem peccatorũ accipias,& ita decidit. nonne peccati illius irremissibilis:ipse est auctor,& opifex? O igitur firmiter hæreamus per fidem cælicis sacramentis : non reputemus, quin affirmemus,concedamusque cum eis operari Deum in

B pijs mentibus indefectibili,& infatigabili charitate salutem, & gratiam, nihilque operationi eius obsistere.Quia si bonus minister est,gratius aderit:si reprobus,tamen sic operatur,ut nullius ueram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur:& sic reprobos fugiat, ut per eorum ministerium probos colligat. Quinimò si minister est mortuus,non tamen Christus, qui consecrat. Vnde contra Parmenianum libro secundo cap.10. AVGVSTINVS. Et(inquit) apud Christianos sunt aliqui præpositi, uel ministri, qui propter iniquitatem, & impietatem suam mortui * dicuntur:uiuit tamen ille, de quo dictum est in Euangelio, Hic est, qui baptizat. Quia, sicut dicit Apostolus, Christus resurgens à mortuis, non moritur. Hæc ille. AVCTOR. Ergo si hic est, qui baptizat, cum ministro,iam mortuo ex fide, certum est, hic est, qui cooperatur in sacramentis cum mortuo.

C Vtrum ista sint credenda,ut Augustinus nunc dicit, an leuiter reputanda, tu uideris. Hoc autem cum Augustino uniuersa per orbem Christi credit,& affirmat ecclesia : quod contra totum orbem credere, uel affirmare improbus inhibet Witcleuista.

Reflect. 15 Ro.4.

Confidere prælatis.

Aug. To.7

Etch.6. Ieiunio.

Aug. To.7 cap.4

Aug. To.7

*Sunt Ioan.1. Ro.6.

¶QVOD PECCATOR PVBLIcus non minus conficit, quàm occultus. Cap. XIII.

SVMMA.

Sacramentum quòd non minus conficit publicus, quàm peccator occultus. Et quomodo Iudas etiã baptizauerit, quanuis indiscussa conscientia, contra Vuitcleff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 *Consecrans siue sit bonus, siue malus, quòd semper operetur Deus, in conficiendo sacramentum, latissimè probatur ex Augustini authoritatibus.*
3 *Conscientia ministrantis sacramenta, quòd non sit attendenda, sed Deus & Christus, in quem creditur.*

1 SI † autem per hoc soluitur difficultas, quòd discutienda esset cõscientia ministrantis, adhuc quærendum esset, cur Iudas ministrauit indiscussus, qui & si latuit baptizatos, qa occultus traditor erat, tamen Christum latere non potuit, qui in ministrum eum designauit: ita, ut non reputatiuè, sed uerè, & assertiuè contulerit sacramentum. Vnde contra Petilianum libro. 3. cap. 55. AVGVSTINVS. Neque enim dicturi sumus Iudam non baptizasse cum adhuc inter discipulos fuerit, quando faciebat, quod scriptum est, Ipse non baptizabat, sed discipuli eius: aut quia nondum Christum tradiderat, qui loculos habebat, & ea, quæ mittebantur, auferebat: qui pecuniæ custos innocens nõ potuit esse, dispensator tamen gratiæ sine accipientium damno fuit. Hæc ille. AVCTOR. Cur ergo Christus omniscius, quem latens peccator latere non potuit, uirum hypocritam, & traditorem non discussit, aut saltem iam notum non repulit? Aut quomodo hic habebat è priuilegio, quòd Christus secum concurreret: ita ut certa sacramenta præ alijs modernis presbyteris, nec tantùm reputata conferret? Hic omnes Donatistæ communi consilio suo de difficili tamẽ dedere responsum, quòd secus est de sacerdote malo manifesto, qa ipse nihil confert. Secus item de sacerdote malo occulto, quia tũc Christus conficit, & ministrat. Cui item ne à magistris suis discordaret, consonat Witcleff, in tractatu suo barbarico de simonia. Concedo (inqt) quòd isti cæci pro se ratiocinantur hæretici, non tamen ad intellectum eorum, & hoc est, quòd sacramentum in se conficitur uirtute uerborum Christi, nec potest meliorari per bonum sacerdotem, nec peiorari per malum. Sed cupidi, & elati sacerdotes nunquã probabunt, quòd Deus habet aliquam uirtutem in ore eorum, nisi forsan ad damnandum eos iustiùs, propter præsumptionẽ suam. Et statim infrà. Traditio Iudæ fuit tam secreta, quòd nullus Apostolorum eam nouit: sed conuersatio sacerdotum modernorũ est satis publica omnibus timentibus Deum, & sic ministratio eorum sacramentalis non potest accepta propter ipsorum traditionem publicam, sicut fuit Iudæ. Sequitur. Et sic nullius maledicti sacerdotis, cuius maledictio non potest cognosci, non potest peiorare sacramentum, cũ Christus ipse ministret illud suis amatoribus. Hæc

Augustin. To. 7. Iudas baptizauit.

Ioa. 12.

Witcleff.

A Witcleff. AVCTOR. Nihil hic oportet melo qui, sed arguat AVGVSTINVS lib. 2. cõtra Parmenianum, circa medium, ubi sic dicit, Si ergo tunc homo baptizat cùm baptizator manifestus est bonus, cũ uerò baptizator est malus, tunc Deus baptizat, aut angelus: & unusquisque *spiritualiter nascitur qualiscunq; fuerit, à quo baptizatur: optent, qui desiderant baptizari, ut homines, per quos baptizantur, non sint manifesti boni, sed latẽtes mali, ut sic Deo, uel angelo baptizante, sanctiores renasci mereantur. Hæc ille. Item in Epistola ad Donatistas. & est. 98. Videte (inquit) enim quàm peruersè, & impiè dicatur, quod dicere soletis, Quòd si bonus sit homo, ipse sanctificat eum, quem baptizat: si autem malus sit, & nesciat ille, qui baptizatur, tũc Deus sanctificat. Hoc si uerum est, optare ergo debent homines, ut à malis ignoratis baptizẽtur potiùs, q̃ à notis bonis, ut magis à DEO, q̃ ab homine B possint sanctificari. Sed absit à nobis ista dementia. Quare ergo non uerum dicimus, & rectè sapimus, qp semper Dei est illa gratia, Dei sacramentum, hominis autem solum ministeriũ? Qui 2 † si bonus est, adhæret Deo, & operatur cũ Deo: si autem malus est, operatur per illum Deus uisibilem sacramenti formam: ipse autẽ donat inuisibilem gratiam. Hoc sapiamus omnes, & non sint in nobis schismata. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quoniã sæpe uocas Augustinum tuum, tibi præ alijs offero condemnatorem tui, non auctorem. Erubesce uel nunc proterue, & audax hæretice, ubiq; caperis, non habes quò fugias. Si maledicti sacerdotis, cuius maledictio cognosci nõ poterit, sacramẽtum peiorare non poterit: quia tunc Christus ministrat illud, optandum est ministerium Christi per pessimum latenter peruersum præ ministerijs bonorum mortalium sacerdotum. Sed absit à nobis ista dementia. Sed semper est Dei gratia, si operetur bonus, gratiùs C cooperatur ei Deus. Si autem malus, operatur per illum Deus uisibilem formam sacramenti, dans inuisibilem gratiam. Et sic siue bonus sit, qui cõsecrat, siue malus, semper operatur Deus. Quare ergo tu dicis, nunq̃ posse probare elatos sacerdotes, qp in ore eorũ operatur Deus aliquã uirtutem, qñ per eos operatur uisibile sacramẽtum, & inuisibilẽ gratiã, non reputatiuè, ut tu solus reputas, sed assertiue? Hoc, inqt Augustinus, sapiamus oẽs. Et per os Balaã Deus edidit, pphetias aliquandiu in salutẽ, & gratiã gentis suæ: & p eos, qui dicent in illo die, Domine in noĩe tuo prophetauimus, & uirtutes multas fecimus: quibus itẽ dicet, Nõ noui uos. Et iuxta loquẽdi modũ tuũ, præscitus semper suspenditur, qa notus est Deo finis eius. Suspẽditur ergo malus, quãuis occultus: quia Deo non est occultus, sed notus.

Augustin. To. 2.

Num. 24.

Item

Item tunc non subtraheret se Deus à consecran A te, propter peccatum, sed propter famam peccati, & plùs offenderet Deum notorietas peccati apud homines, quàm apud semetipsum. Item si quia crimẽ ministri esset occultum, tectum sub bona fama, quanuis falsa, posset fieri sacramentum, & populo prodesse per concursum Christi: ergo falsa fama ministri, esset in casu optanda ecclesiæ, non cauenda: quo contra Christus ait, Cauete ab ijs, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus aũt sunt lupi rapaces. Hoc modo minauit, & duxit AVGVSTINVS Cresconium Donatistam ab inconueniẽte uno in aliud, quorum quodlibet tibi patet, lib. 2. contra Cresco. cap. 17. Videamus, inquit, quemadmodum ostendas rectè dixisse Petilianum, uel quemlibet alium, conscientia sanctè dantis attenditur. Vbi ego dixi, quid si lateat dantis conscientia, & fortasse maculosa sit: quomodo poterit accipientis abluere conscientiam? Tu contrà, non quid à te homine acuto, sed quid à uestris dicatur, diu locutus es, quod totum breuiter ita dici potest. Conscientiam dantis attende, non secundùm eius synceritatem, quæ in illa uideri non potest, sed secundum famam, quæ de illa, seu uera, seu falsa est, quia uidelicet eius est hominis: quia & si sceleratus occultus sit, sufficit accipienti, quòd bonæ sit æstimationis, nondum cognitus, nondum iudicatus, nondum ab ecclesia separatus. Vide, obsecro te, in quod præcipitium compulerit homines angustia non inuemẽdi quà exirent. Ita ne dantis maculosa conscientia potest accipientis abluere, si habeat famam bonam, & tantùm ad abluendum poterit, quantùm bona si bonam famam fallendo cõtraxerit? Hæc ille. AVCTOR. Sic nanq; Witeleff iste patronum inuenit, ut diceret, Maledictus sacerdos, cuius maledictio non potest cognosci, non põt derogare sacramento. Sic dicit Cresconius, Si sceleratus occultus est, sufficit quòd sit bonæ æstimationis nondum cognitus. Sed quomodo uult, quòd maledictio eius nõ possit cognosci? Hoc limitat idem magister eius ibi statim, ut recitat AVGVSTINVS. Ideò inquis cõscientiam dantis attendo, non ut quod fieri nõ potest de latentibus iudicem, sed ut si quid de eo in publica conscientia est, non ignorem. Propter hoc enim ab omnipotenti Deo dictum est. Quæ nota sunt uobis? Quæ occulta mihi? Semper igitur attendo conscientiam dãtis: & quia ipsam non uideo quid de ea in publico notum est, quæro. Nec ad rem pertinet, si aliud sit in secreta conscientia, aliud in publica fama. Sufficit enim scisse, quia necdum eius, à quo accipio, damnata cõscientia est. At AVGVSTINVS infert. Non ergo ipse attẽditur homo bonæ conscientiæ, non ipsa attenditur, quæ uideri non potest, sed fama attenditur, quæ etiam falsa esse potest, quod ipse confiteris, atque concedis. Et in cap. 18. cuncta resumens. Si hoc dicitis: quòd cũ sanctus homo baptizat, sancta eius conscientia diluit accipientis conscientiam: cum uerò conscientia dantis latẽter immũda est, tũc Deus, angelusve abluit, cauete ne qui uobis hæc dicentibus credunt, occultos malos optent inuenire, à quibus baptizentur, ut multo sanctiùs ab ipso Deo, uel angelo eius abluantur. Hanc absurditatem, uel deridẽdam, uel detestandam cùm uerbis præcedentibus Petiliani perspiceres consequentem: sed à me in epistola mea commemoratã cautè tu quidem quasi nihil horum dixerim, rem tantam silẽdam petisti. Sed confugisti ad nescio quid absurdius: ut cùm maculosa conscientia dantis occulta est: & ideo non potest accipientis abluere, tũc falsa fama eius accipiens abluatur; & in eo uerita B tem falsitas operetur. Nunc & accusa calúnioseˆ dialecticos, quòd fugiendi uersutia sermonis efficiãt, ut si falsum est, uerum sit: si uerum est, falsum sit. Ecce tale aliquid ipse in sacramẽta Christianæ regenerationis immittis: imò peius, magisque fugiendum. Hæc ille. AVCTOR. Totum hoc recitandum duxi, ut posit uideri perspicuè totum fundamentum huius hæresis detectis uestibus: sicut dicit propheta: Denudasti fundamẽtum eius usque. &c. Neque absque pondere relinquendum, quòd Witeleff ministerium Iudæ propter peccatum occultum ultra iam superstitum ministeria sacerdotum. Et hoc sumit pro fundamento, differentiam, scilicet Iudaicæ traditionis occultæ, & traditionis publicæ modernorũ, quasi ex hoc facto uolẽs laudare Ioab; quia non palàm percussit Amasa, sed furtiuè sub osculo. Planè Iudas iste nihil faceret pro parte eius, si foret uir mente prudens, & constans, & C uires argumentorum suorum attenderet, quæ fecerat contra nostros, scilicet, quia fructus sacramenti, scilicet, sequi Christum in moribus, in pœnam peccati talis prælati dimittitur. Nonne item in pœnam peccati Iudæ? Item deficiente fide formata talis non cõficit. dices ne, quòd sic, si defectus lateat sicut Iudæ? Item ualde iustus quandoque non auditur: quæ ergo necessitas ut audiat Deus sacerdotem reprobum? Ego quæro quę necessitas ut audiat Iudam & traditorem occultum, & non publicũ? Sed ecclesia dicit: nec quia Iudas occultus, uel alius manifestus, sed qa per utrunque ui sacramenti Deus concurrit operando per gratiam: mali ministri tantùm per uisibile sacramẽtum. ubi suprà, AVGVST. Nostri hoc (inquis) de scripturis probant: quoniam Iudas traditor antequàm damnaretur, omnia sicut Apostolus gessit. Quid hoc ad Petiliani senten-

Abach. 3.

Augustin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam fixam atque definitam? conſcientia ſanctè dantis attenditur: niſi quòd Iudas iſte nimiũ contra uos eſt: cùm uerbis alienis inconſideratè prolatis, patrocinium præbere conamini. Cùm enim Iudas, ſicut Apoſtolus, baptizaret: quandoquidem malus erat, quia fur erat, & ea quæ mittebantur, in commiſſos ſibi loculos auferebat: non† utique conſcientia eius attendebatur, ſed DEVS & CHRISTVS, in quem credebatur. Neque enim & ipſius mali hominis * falſa fama bonam credentes, accipientes abluebat: nec generabat in homine gratiam diuinæ ueritatis falſitas humanæ opinionis. Hæc ille. AVCTOR. Erras ergo, imprudenter erras, dicens, quòd miniſtratio ſacramentalis moderni ſacerdotis non poteſt acceptari à Deo, ſicut fuit Iudæ propter traditionem eius publicam. Et ad probandum miniſtrationem eius ratam, intuliſti traditionem eius fuiſſe tam ſecretam, quòd nullus Apoſtolorum eam nouit, quaſi propter traditionem ſuam occultam foret DEO plùs acceptus: & falſitas humanæ opinionis generare poſſet in homine gratiam diuinæ ueritatis. Quo contra libro. 7 contra Donati.* cap. 2. poſt reſponſa, AVGVSTINVS. Apparet (inquit) & in eis eſſe poſſe, atque ab eis dari poſſe ſacramentum CHRISTI, qui non ſunt in eccleſia CHRISTI, in qua non niſi unanimes & concordes habitare, Cyprianus * ille teſtatur. Neque enim ſaltem hoc dici poteſt: tunc baptizare poſſent, cùm latent: quoniam illi Paulum Apoſtolum non latebant, quos in Epiſtola ſua ueraciſsimus teſtis notat, & gaudere ſe dicit, quoniam & ipſi Chriſtum annuntiabant. Hæc ille.

*falsò bona fama credentes

*50. Augusti. To.7.

*ipſe

Philip.1.

¶QVOD PRAELATI POSSINT conficere, quanuis præſciti. Cap. XIIII.

SVMMA.

1 *Vuitcleff, qui dicit prælatos præſcitos à Deo ſuſpendi perpetuò tàm ab officio, quàm beneficio, &c. & ſic non poſſe conficere, confutatur.*

2 *Hæreticus, & quantocunq; peior, etiam ſi ſit præſcitus, quòd poſſit conferre ſacramentum utiq; uerum ad alterius ſalutem.*

3 *Prælatos præſcitos, quòd Deus perpetuò non ſuſpendat.*

4 *Prælatus, aut presbyter infidelis, quanquã à Deo iudicatus, & ſuſpenſus, & ſimul forſitan ab eccleſia condemnatus, quòd uerum ſi intendat, conficit ſacramentum, ſicut ueri characteris retinet ſanctitatem &c.*

5 *Mali quatenus cognoſcendi.*

A RESTAT iam uidere, utrum diuina præſcientia turbet fidem ſuper concurſu Chriſti cum prælatis, quando intendunt cõficere. Vuitcleff dicit ſic eſſe: ſecunda parte ſermonum, ſermone. 6. Prælatos (inquit) præſcitos Deus ſuſpendit perpetuò, tam ab officio, q̃ beneficio, quod occupant in eccleſia militante: patet ſic. Quicunque tales prælati iniuſtè faciunt extra gratiam prædeſtinationis quicquid fecerint: ſed Deus ſuſpendit de iure ſuo quemcunque in illo caſu poſitum, in quo non poſſet beatitudinem promereri: ergo. Nam conſtat ex fide, quòd quilibet præſcitus in illo caſu ponitur, in quo ex Dei abſoluta potentia nõ poſſet beatitudinem promereri: quia aliter foret poſsibile præſcitum eſſe beatum, uel Deum iniuſtè detinere mercedem à ſuo famulo promerente. Et ex iſto muſitant quidam tam de ſeipſis, quàm prælatis alijs: an uerè conficiunt, uel ſacra
B menta aliqua adminiſtrant. Ad quod ſolebam dicere, quòd ſicut fidelis non debet de talibus nimium muſitare, ſic non debent partem affirmatiuam talium ut fidem accipere, ſed citra fidem ex bonis operibus uel malis partem ſequentem tanquam probabilem reputare. Hæc Vuitcleff. AVCTOR. Ecce qualiter iſte uelut aqua dilabitur. Ab errore primo incipit confirmare ſequentem: uolens habere p̃ probato quia ſic dixerit, ſicut Petilianus hæreticus inuehens Auguſtino. Vnde contra eundem libr. 3. cap. 11. recitat AVGVSTINVS. Iudicibus uobis. ſ. auditoribus ſuis, nec teſtem, nec argumentum requirit, cui hoc ſolũ eſt probare quod dicit. AVCTOR. Primò† q̃a dicit, quòd prælatos præſcitos Deus ſuſpendit perpetuò tam ab officio &c. Negat fortè fidelis. Probat: quia quicunque talis prælatus iniuſtè facit quicquid fecerit extra gratiam prædeſtinationis. Et ſi hoc admitteretur gratia proſequendi, quod tamen ut fidele negamus, nõ
C poſſet inde ſequi, quòd nihil facit: quia ex fide hæreticus, uel ſchiſmaticus ſacramenta miniſtrans, aut presbyter degradatus, uel laicus, non præuentus neceſsitate legitima, iniuſtè facit: nõ tamen non conſecrat, uel non miniſtrat. Quot probationes fideles adducit AVGVSTINVS ad hoc contra Donatiſtas hæreticos per lib. 7. Contra Petilianum per libros. 3. Contra Creſconium, per lib. 4. & loca plurima. Vnde lib. 6. de baptiſmo. cap. 5. Nihil (inquit) intereſt ad baptiſmi ſanctitatem quanto quiſque peior id habeat, & quantò peiori tradat: poteſt tamen tradere ſeparatus, ſicut poteſt habere ſeparatus: ſed perniciosè tradere. Ille aũt, cui tradidit, poteſt ſalubriter accipere, ſi ipſe nõ ſeparatus accipiat. Sicut pleriſq; accidit, ut catholico animo, & corde ab unitate pacis nõ alienato, aliqua neceſsitate

tate mortis ingruentis in aliquẽ hæreticũ irruerent, & ab eo Chriſti baptiſmum ſine illius peruerſitate perciperent, & ſiue defuncti, ſiue liberati nequaquam apud eos remanerent, ad quos nũ quã corde * tranſierunt. Sequitur. Quia & illud in homine iuſto, & in homine iniuſto ſemp ſanctum eſt, quod neque alicuius æquitate augetur, neq; alicuius iniquitate minuitur. Hæc ille. AVCTOR. Hæreticus † ergo, & quantocunque
2 peior, etiam ſi præſcitus, poteſt conferre ſacramentum utique uerum ad ſalutem alterius: quia prædeſtinatis, & reprobis ſacramenta fidei ſunt communia, charitas ſeparata. Vnde ibidẽ lib. 5. cap. 27. AVGVSTIN. Sunt (inquit) etiam quidam ex eo numero, qui adhuc nequiter uiuant: aut etiam in hæreſibus, uel in gentilium ſuperſtitionibus iaceant, & tamen etiam illic nouit dominus, qui ſunt eius. Nãque in illa ineffabili præſcientia Dei multi, qui foris uidẽtur, intus ſunt, & multi, qui intus uidẽtur, foris ſunt. Ex illis ergo omnibus, qui (vt ita dicam) intrinſecus & in occulto intus ſunt, conſtat ille hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ uiuæ, paradiſus cum fructu pomorum. Horum munera conceſſa diui nitùs partim ſunt propria, ſicut in hoc tempore infatigabilis charitas, & in futuro uita æterna: partim uerò cum malis peruerſiſq; communia, ſicut omnia cetera, in quibus ſunt & ſacroſancta myſteria. Hæc ille. AVCTOR. Hic habes ex Auguſtino, quòd multi ſunt de eccleſia prædeſtinatorum, ſcilicet, de horto concluſo, qui adhuc foris ſunt, id eſt, extra eccleſiam præſentem, quibus unà cum aliis peruerſis, id eſt, reprobis, ſacramenta poſſunt eſſe cõmunia. Et ſic quanquã ſint in ſtatu præſcientiæ, in quo non merentur 4 ſtatum beatitudinis, uera tamen conficiunt ſacramenta: & hoc eſt fides. Sed reuertamur ad
3 primum, ubi dicit, quòd † prælatos præſcitos Deus perpetuò ſuſpendit. Quare? Quia iniuſtè C faciunt, quicquid extra gratiã prædeſtinationis faciunt. Et ergo nihil faciunt, ſcilicet, nec conferant, nec baptizant. peſsima deductio. Ergo ſi præſcitus occidat, uel percutiat innocẽtem, quia iniuſtè facit, idcirco nihil facit: quia Deus ſuſpẽdit eum ab officio iudicis, aut præfecti: & hæreticus ſi prædicet uerbum domini, non prædicat: quia Deus ſuſpendit eum, eo quòd iniuſtè facit, quicquid facit. Vnde lib. 3. de baptiſmo AVGVSTINVS. Non itaque ideo nõ ſunt ſacramẽta Chriſti & eccleſiæ, quia eis illicite utũtur, non hæretici ſolùm, ſed etiam omnes iniqui, & impij: & tamen illi corrigendi, aut puniendi: illa uerò agnoſcenda, & uenerãda ſunt. AVCTOR. Non dicit reputanda, ſed agnoſcenda, & uenerãda: ergo aſſerenda, non dubium à quibuſcunque impiis celebrentur: ergo ſi à præſcitis, qui puniri
A poſſunt, corrigi finetenus non debẽt: quia poteſtas ſanctificãdi non tollitur à præſcitis. Aliter quærendum eſſet, quomodo ſanctitas ſacramẽti remanſit in Saule, cum ſpiritus Dei bonus receſſiſſet ab eo, Vnde lib. 2. cõtra Petilianum reſponſi. 48. AVGVSTINVS. Si ſatis abſolutum tibi uidetur quod dixiſti: qui nõ fuerit innocens, non habet ſanctitatẽ: quæro ſi non habebat Saul ſacramenti ſanctitatem, quid in eo Dauid uenerabatur? ſi autem habebat innocẽtiam, quare in nocentem perſequebatur? Nam eum propter ſacroſanctam unctionem, & honorauit uiuum, & uindicauit occiſum: & quia uel panniculum ex eius ueſte præſcidit, percuſſo corde trepidauit. Ecce Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat ſanctitatem: non uitæ ſuæ: nam hoc ſine innocentia nemo poteſt, ſed ſacramentum Dei, quod in malis hominibus ſanctum eſt. Hæc ille.
AVCTOR. Si ergo ſanctitas ſacramenti Sauli
B non defuit, quem iam Deus ſuſpẽdit, & abiecit ut reprobum, uitæ innocẽtia deſtitutũ, nec fuit in eo ſanctitas illa, & tantùm ſecundum reputationem, quem Dauid non reputauit inſtum: nec minus eum nouit à Deo ſuſpenſum, & tamen uerè honorauit ut regẽ, uerè ſciens cum miniſtrare regalis ordinis ſacramẽtum: Cur ergo ſuſpenſus à Deo prælatus, uel propter præſcientiæ maculam (ut tu fingis) uel propter actualem iniuſtitiam, ſi intendat miniſtrare, non miniſtrat ſacramentum, ſicut ſecum retinet ordinis ſacramentum? Et ideo uolo te noſſe ex hoc facto Saulis, qui diu poſtquàm ſuſpenſus eſt à DEO ne regnaret ſuper Iſrael, regnauit tamen de facto, & uerũ exhibuit exercitium ſacramenti, quod uerũ habuit. Ita † prælatus, aut presbyter infidelis, quãquam à Deo iudicatus, & ſuſpẽſus, & ſimul forſitan ab eccleſia condemnatus, uerum ſi intendat, conficit ſacramẽtum, ſicut ueri characteris
Nota. retinet ſanctitatem: non nego tamen quin iniuſtè. Vnde contra Creſconium lib. 2. capite uigeſimo primo. AVGVSTINVS. Si autem (inquit) * quæris quomodo * baptizent quos damnauit eccleſia? reſpõdemus, Sic eos baptizare, quo modo baptizant quos damnauit Deus antequã de illis quicquam iudicaret eccleſia. Qui enim mente puerſa, uidetur intus eſſe cũ foris ſit, ab ipſo Chriſto iam iudicatus eſt. Paulus autẽ Apoſtolus dicit. Eccleſia ſubdita eſt Chriſto. Non ergo debet eccleſia ſe Chriſto præponere: ut putet baptizare poſſe ab illo iudicatos, à ſe autem iudicatos baptizare non poſſe: cum ille ueraciter iudicet: eccleſiaſtici autem iudices, ſicut homines plerunque fallantur. Baptizant ergo quantũ attinet ad uiſibile miniſterium, & boni, & mali. Inuiſibiliter autem per eos ille baptizat, cuius eſt, & uiſibile baptiſma, & inuiſibilis gratia.

Hæc

Augusti. To.7.

*quæras *baptizant

Ioan. 3. Ephe. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc ille. AVCT. Quã planè dicit Auguſt. quòd A opera eorum debere agnoſci: poteſt † eſſe quan
iudicatus à Deo baptizat, & ſic ab eccleſia con- tum requiritur mihi, ne imiter eũ in malum: ſed
demnatus. Quid dicemus amplius? ſuſpenſus à quid ut certus reddar me uerum ab eo ſuſcipere
Deo, interdictus à Deo, non hac de cauſa, uel ſacramentum? pars fidei hæc eſt, nec ſufficit re-
illa, ſed indifferenter hac & illa, uerè baptizat. Sit putari. Idcirco Auguſtinus cõuincit Donatiſtas
præſcitus, ſit diabolicus, uerè conficit quantum ponere ſpem ſuam in homine, & cõfidere in ho
attinet ad bonitatem ſacrificii: non quantùm ad mine: quod credo mitiorem errorem eſſe, quàm
errorem ſacrificantis iniuſtè: nec tantùm quo pro ſacramentis habendis nec in homine confi-
ad exteriorem famam: ſed ipſe Chriſtus, inquit dere, nec in Deo: ſed ſolùm leuiter reputare. Au-
Auguſtinus, baptizat interius, præſtans inuiſibi di ipſum iccirco ex parte eccleſiæ dicere, In do-
lem gratiam. Ipſe Chriſtus concurrit. Ipſe Deus mino confido. AVGVSTINVS. Quid iſti
Chriſtus cooperatur iniuſtis, malis, præſcitis, à faciunt, cùm illis commemorantur tam innume
Deo iudicatis, & ſuſpenſis, Sic enim dicit. Ipſe rabilia, & quotidiana peccata, & ſcelera eorum,
inuiſibiliter baptizat per eos. Et in decretis. de quibus plena eſt illa ſocietas? nunquid poſſunt di
conſecra. diſt. 2. cap. Vtrum ſub figura. Et in ſer cere, In domino confido quomodo dicitis ani-
mone de corpore Chriſti, qui incipit, Veritas. mæ meæ, tranſmigra in montẽ, ſicut paſſer? Non
ait AVGVSTINVS. Intra eccleſiam catho- enim confidunt in domino, qui tunc eſſe dicunt
licam in myſterio corporis & ſanguinis Chriſti, ſancta ſacramenta, ſi per ſanctos homines dẽtur.
nihil à bono maius, uel à malo minus perficitur Itaque cùm ab eis quæritur qui ſint ſancti? erube
ſacerdote: quia non in merito conſecrantis ſa- B ſcunt dicere: *nos ſumus: qui etiam ſi non erube- *non
cerdotis, ſed in uerbo ſaluatoris, & in uirtute ſpi ſcant hoc dicere, ij, qui audiunt, pro ipſis erube-
rituſſancti corpus Chriſti efficitur. Si enim eſſet ſcunt. Itaque iſti cogunt eos, qui accipiunt ſacra
in merito ſacerdotis, nequaquàm ad Chriſtum menta, ſpem ſuam in homine ponere cuius cor
pertineret. Nunc hic ſicut ipſe eſt Chriſtus qui uidere non poſſunt. Quid eſt enim dicere: ego
baptizat, ita idem Chriſtus, qui per ſpiritum ſan quod do ſanctum eſt, niſi ſpem tuam in me po-
ctum hanc oblationem ſuam efficit, carnem, & ne? quòd ſi non es ſanctus oſtende cor tuum:
uinum transfert in ſuum ſanguinem. Hæc ille. quod ſi non potes, ubi uidebo quòd ſanctus es?
AVCTOR. Bonus metaphyſicus in hoc Augu An fortè dicit quod ſcriptum eſt: Ex operibus Matth.7
ſtinus; quaſi diceret: per ſe effectus reſpicit cau- eorum cognoſcetis eos? Video planè mira opera,
ſam per ſe, non per accidens. Ideò ſi meritum ſa quotidianas uiolentias circumcellionum ſub
cerdotis eſſet per ſe cauſa ſacramenti, excluditur presbyteris & epiſcopis ducibus circunquaque
Chriſtus, uel cõcurrit per accidens. Benedictus uolitare: & terribiles fuſtes Iſraeles uocari. Sequi
Deus, qui ſic per filium ſuum Auguſtinũ uſque tur. Nam ſi dantis, & accipientis meritum ſit: dã
ad nihilum confregit inimicum. O quot machi- tis Dei, & accipientis cõſcientiæ meę. hæc enim
nas Witcleff, quot magniloquas uanitates eius duo non mihi incerta ſunt: bonitas illius, & fi-
prædicta ſententia Auguſtini concuſsit? Quo- des mea, quid te interponis de quo certum ſcire
tiens ſolet ſimplices terrere lectores, & dicere: nihil poſſum? Sine me dicere, In domino confi
non confidendum in abſolutionibus Papæ, & in do. Nam ſi in te confido: unde confido ſi nihil
dulgentijs prælatorum; non metuendas eorum C mali iſta nocte feciſti? Poſtremò ſi uis ut credã
ſuſpenſiones, & cenſuras: quia niſi Chriſtus ope tibi, nũquid poſſum ampliùs, quã de te credere?
retur cum eis, nihil agunt? Et huic uero falſum Vnde ergo confido in eis, quibus heri communi
annectens ſupponendum ait per uitas eorum, & caſti, & hodie communicas, & cras communica
opera, quòd Deus ſuſpendit eos ut reprobos: & bis? Hæc ille in expoſitione pſal. 10. AVCTOR.
per conſequens nihil approbat, quod conantur. Ecce q̃ bene Auguſtinus inquiſiuit de ſanctita-
Saltem ſi faciant quod rectum putauerint, quan te miniſtri. Nec ibi certũ potuit obtinere reſpõ
uis ipſi ſint curui, Deus per eos abſoluit, & ligat, ſum, quantò magis de prædeſtinatione? Et ibi in
dimittit, & retinet, diſpenſat, & approbat: nõ di fert certitudinem ſacramenti, quaſi neceſſariam
co præſumptorem miniſtrum iuſtificans, ſed pfi- fideli: & cùm inuenerit certitudinem ex parte
ciens ſacramentum. Sed hoc (inquit) non eſt ac Dei, quia bonus eſt: & ex parte credentis, quia fi-
cipiendum pro fide. Viderint Chriſticolæ nõ in- delis eſt: petit Donatum: quærit à te, quid te in-
fecti, utrum magis crederent Auguſtino: non qa terponis ut fiam incertus? Sed idcirco Deum ex
Auguſtinus ſic dicit, ſed quia fidem dicit: & per cludis ſicut & miniſtrum quantum ad certitudi-
hoc fidem eſſe, quã aſſerit: an infideli Witcleff, nem ſacramenti: quando dicis, non oportet cre
quem eccleſia orbis terræ damnauit ut perfidũ: dere nec negare de ueritate ſacramenti, ſed tan- 1.Reg.
nihilque de fide ſcripturæ, aut ſanctorum patrũ tummodo reputare. Et nunquid ſicut Saul repu
ducenti in oppoſitum. Quod autem dicis per tabat manus Philiſtinorum fore ſuper Dauid?

Peſsima,

Peſsima, & non ferenda blaſphemia prohibetis A errant, ut res abſurdiſsimas fateri cogantur in-
in ſacramẽtis fidei omni bono dicere ſaltem, In uiti: quòd ad illum. ſ. fontem, qui proprius unicę Prouer. 5.
domino confido: me, ſcilicet, ſuſcepiſſe uerum columbæ, de quo dictum eſt: Nemo alienus cõ-
ſacramentum, ſed tantummodò reputo. Reputa municet tibi, ad hortum concluſum, puteumq;
tum ergo uel leuiter curandum, uel paruipendẽ- ſignatum potuerat accedere Simon magus, quẽ
dum penitus ſacramentum: quod non curandũ legimus à Philippo baptizatum: potuerunt acce Actor. 4.
eſt eſſe certificum. De prædeſtinatione autem dere tot ficti, de quibus gemens loquitur Cy- Cyp. ep. de
cuius intuliſti exemplum, item falsè doces: quia prianus: ſeculo uerbis ſolis & non factis renun- lapſis.
hanc affirmabo per ſpem: certè ſic eccleſiæ ſa- tiantes: tot epiſcopi auari, de quibus ipſi idem
cramenta per fidem. teſtatur: fundos inſidioſis fraudibus rapientes,
uſuris multiplicantibus fœnus augẽtes. Iſti quip
pe baptizati, & baptizantes uiſibili baptiſmo re
periuntur. Ad illum *tantùm fontem proprium, *tamen
cui nemo communicat alienus, ad illum fontem
ſignatum, hoc eſt ad ſpirituſſancti donum, quo
charitas Dei diffunditur in cordibus ueſtris: nul
lus niſi mutatus accedit; ita omnino mundan-
dus, ut nõ ſit alienus: ſed ſit cęleſtis particeps pa-
cis, ſanctæ ſocius unitatis, plenus indiuiduæ cha
ritatis, angelicæ ciuitatis. AVCTOR. Ecce B
nemo citra initium fidei ſic appropriauit eccle
ſiam, & fidei ſacramẽta, ſicut Donatus, & Wit-
cleff: plus tamen Witcleff, quàm Donatus: quia
Donatus ſolis iuſtis & ſanctis, qui ſaltem eſſent
ſecũdùm famã ſancti: Witcleff ſolis iuſtis ueris
& prædeſtinatis adiitã. Vnde & turpiùs de uia-
uit à fide, docens non credendum eſſe Chriſtia-
no, uel concedendum, quòd aliquis iam uiator
uerè ſacramenta conficeret: nec uera eſſe ſacra-
menta collata per quenquam. Ratio, ne fortè ſit
præſcitus: ſed tantùm reputanda pro talibus. Et
ſic omne uiſibile ſacramentum quantumcunque
celebretur à iuſtis, pro ſtatu uiæ eẽ alienũ à fide.
Donatus autem non ſic, ſed ſi non eſſet à iuſto
collatum. Vterque ergo plus iuſto clauſit eccle-
ſiam: hic excludens omnes iniuſtos à participa-
tione, & miniſtratione cæleſtium ſacramẽto rũ:
ille omnes præſcitos & malos, & utrunque à cõ
muni credulitate fidelium, malè damnans iuſtos
& iniuſtos ad paria. Vterque error rapit ſibi hor C
tum Chriſti concluſum: Donatus inde faciens
eccleſiam ſanctorum: Witcleff prædeſtinatorũ.
Sed dicatur tunc ad Auguſtinum: Ad hunc pu-
teum: ad iſtum hortum concluſum, nonne Si-
mõ magus peruenit, & uerè baptizatus ibi erat?
Scriptura dicit quòd ſic. Nonne auari illi, & fœ
neratores epiſcopi? Cùm ergo iſti de numero
prædeſtinatorum omnes non erant, ſaltem iu-
ſti non erant: ergo quanquam erant tunc in il-
lo ſtatu, qui non potuerunt beatitudinem pro-
mereri pro tunc, participabant tamen ab eccle-
ſia uiſibile ſacramentum: & ſi non pro tunc inui
ſibilem gratiam, ſicut dicit Auguſtinus. Iſti quip
pe baptizati & baptizantes uiſibili baptiſmo re-
periũtur. Valde ergo improuidè dixit Witcleff,
quòd non: quia nõ poſſet talis in iſto ſtatu bea-
titudinem

¶ QVOD PRAESCITI NON NE ceſſariò excluduntur à ſacramẽtorum fructibus, uel ab eccleſia electorum. Cap. XV.

SVMMA.

1 *Præſciti, quòd non neceſſariò excludantur à ſacramentorum fructibus, uel ab eccleſia electorum, oſtenditur.*

2 *Præſcitus, quòd poſſit prædeſtinari ad gratiam. Et quomodo Auguſtinus appellet eccleſiam prædeſtinatorum hortum concluſum &c.*

CVR non poſſet præſcitus conficere, cum ſecundum Auguſt. uel plùs eum turbet diuina præſcientia, quam humana ratio eſſet ſatis abſcondita, niſi anne & eret eum eſſe ſic ſuſpenſum ſuſpenſione ſua phantaſtica: quia quilibet præſcitus in illo ſtatu ponitur, in quo ex Dei abſoluta potentia, non poſſet beatitudinem promereri. Quàm inſi pienter? cum ſemper dicant fideles eccleſiæ: non ex ipſo actu conſecrandi, uel miniſtrandi quen-quàm promereri, ſi malus ſit, quicquam ad ſalu-tem: ſed non minùs tamen cõficit, uel miniſtrat. Sed hic principia eius coincidunt, ſecundùm quę neceſſe habebat ſic dicere. Primò, quòd nullus ex tra gratiam prædeſtinationis, uel ſtatum meriti, poteſt quicquam boni miniſtrare, uel facere. Se cundò, quòd cum omnia quæ euenient neceſſa-riò abſolutè euenient: ſi quiſquam ſit præſcitus, impoſsibile eſt eum abſolutè ſacramenta confi-cere: ſicut ad numerum gratiæ, uel ad mẽbra ec-cleſiæ pertinere. Sed ut tecum dicam, hic es cum clientela tua in capitulo ignorantium. Et miro modo reſumis argumentum Donatiſtarum, pa-trum tuorum: & in eodem loco beati AVGV-STINI reſpoſum celebre non aduertis, con-tra Creſconium, libro ſecundo, capit. 14. & 15. Vbi uocabat eccleſiam, baptiſmum, & ſacramẽ ta, hortum concluſum, fontem ſignatum, puteũ aquæ uiuæ, cui nemo communicabat alienus, id I eſt, non ſanctus. Dicit enim. Hæc † ueſtri de uiſi-bili baptiſmatis ſacramento accipientes tantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

titudinem promereri. Dixisset autem melius du A
rãte eo in illo statu, sicut Augustinus dixit, quòd
ad illum hortum conclusum nemo nisi mutatus
accedit. Sed hoc te dicere non permittit dictio
tua prior, quòd † præscitus nullo modo potest
Horius conclusus. Augustin. To 7. Cant. 4. Roma. 2 Psal. 44
2 prædestinari ad gratiam: quod quàm falsum sit,
quid AVGVST. asserit, audiamus: primò sen-
tientes ab eo, quòd hortum conclusum sub alle
goria ecclesiã prædestinatorum appellet lib. 5.
contra Donatistas cap. 27. dicens. In quantum
ergo lilium intantum hortus conclusus, & fons
signatus, in illis uidelicet iustis, qui in occulto Iu
dæi sunt circuncisione cordis. Omnis enim pul-
chritudo filiæ regum intrinsecus: in quibus est
numerus certus sanctorum prædestinatus ante
mundi constitutionem. Illa uerò multitudo spi-
narum, siue occultis, siue apertis separationibus
extrinsecus adiacet super numerũ. Annuntiaui,
inquit, & loquutus sum: multiplicati sunt super B
numerum. Numerus ergo ille iustorum, qui se-
cundùm propositũ uocati sunt, de quibus dictũ 1 *Præscitus, & à Deo damnatus, quòd possit esse mem brum prædestinatum ecclesiæ electorum.*
1. Timo. 2. est. Nouit dominus qui sunt eius: ipse est hortus
conclusus, fons signatus, puteus aquæ uiuæ, para-
disus cum fructu pomorũ. Ex hoc numero qui-
dam spiritualiter uiuunt: & supereminentem uiã 3 *Prædestinatus an possit perire finaliter.*
charitatis ingrediuntur. Infrà. Quidam adhuc 4 *Corona pro præmio ultimato accepta.*
carnales, & animales prouectus suos instanter
exercent: & ut cibo spiritualium fiãt idonei, san-
ctorum mysteriorum lacte nutriũtur. Sequitur.
Sunt etiam quidam ex eo numero, qui adhuc ne-
quiter uiuant, aut etiam in hæresibus, uel in gen-
tilium superstitionibus iaceant: & tamen illic
nouit dominus qui sunt eius. Nunquc in illa in-
effabili præscientia Dei multi, qui foris uidẽtur,
intus sunt, & multi qui intus uidẽtur, foris sunt.
Ex illis ergo omnibus, qui (ut ita dicam) intrin-
secus, & in occulto intus sunt, constat ille hor-
tus conclusus, fons signatus, puteus aquæ uiuæ,
paradisus cum fructu pomorum. Hæc ille. AV-
CTOR. Planè derexit Augustinus hanc prædes-
tinatorum tripartitam ecclesiam: uocans eam
hortum conclusum ad sensum scripturæ. In cu-
ius parte tertia continentur uiri flagitiosi, hære-
tici, pagani: & qui usque ad horam ultimam ex
tra uineam domini commorantes, nõ nunc otio
si, sed male operosi: sacilegis actibus suis nullũ,
aut uix ullum sabbatum concedentes: & tamen
membra sunt ecclesiæ electorum. Inter quos,
quia contingit multos esse presbyteros, & præla
tos nonne ipsi sacramenta conficiunt, quæ præ-
tendunt? Nonne reputans ipsos reprobos, & præ
scitos, ex malis actibus continuatus, & per hoc
sacramentis per eos confectis decredens, quia
falsè reputat, pœnam luet? Hæc est doctrina tua
lib. de ecclesia & mẽbris. ca. 2. Videtur, inquis,
quòd ecclesia de prælatis debet non supponere,

quòd sint membra sanctæ matris ecclesiæ. Non
enim supponeret quòd sint tales, nisi ab euiden-
tia capta ex opere, quo sequerentur dominum,
id est, Christum. Non enim demonstratio, uel re
uelatio est nobis expectanda in ista materia, sed
sufficit nobis euidentia topica. &c. AVCTOR.
Ecce isti omnes de parte tertia malè operãtur,
& multi continuè: sicut beatus latro usque ad fi-
nem uersus. Nunquid sufficit falsa euidentia sũ-
pta ex operibus malis, ut topicè falsam reputatio
nem usurpes, ad excludendum eos de ecclesia
electorum, qui Deo solo conscio intus existunt?

¶QVOD PRAESCITVS, ET A' Deo damnatus potest esse membrum præ destinatum ecclesiæ electorum Cap. XVI.

SVMMA.

Præscitus, & à Deo damnatus, quòd possit esse membrum prædestinatum ecclesiæ electorum.

Desperandum quòd non sit de salute cuiusquam in hac uita quin saluus esse poterit.

Prædestinatus an possit perire finaliter.

Corona pro præmio ultimato accepta.

SED ut altiùs uestigemus, quod Deus
donabit tan de numero præscitorum,
quos hic spinas uocat: posset aliquis
per ueram cordis contritionem & fi-
dei sacramenta intra hortum illum conclusum
intrare: hæc est tota quæstio, hęc controuersia
Witcleff contra catholicos. Nõ (inquit) potest,
quia necessario absolutè damnabit, & absolutè
impossibile est eum, etiam si sit infans, sine mor
tali culpa in fine decedere: quia iam à Christo dã
natus est, & membrum corporis eius esse non po
test. Mouebat hanc quęstionem quidam Donati
C sta: sicut in dicto lib. contra eos. ca. 27. recitat
Augustinus, inquiẽs: Nam dicat mihi aliquis quo
modo irrepserint in hortum conclusum, in fontẽ
signatum: quos sæculo uerbis solis, & non factis
renũtiasse Cyprianus, & tamen intus fuisse testa
tur? Si enim & ibi ipsi sunt, & ipsi spõsa Christi
sunt. Ita ne uero talis est illa sine macula, & ru-
ga, & illa sponsa columba tali membrorum peste
turbatur? An istæ sunt spinæ, in quarum medio
est illa sicut lilium, quod in eodem cantico dici-
tur? Hæc Augustinus. AVCTOR. Totum hoc
inquisitiue profertur. Et nota argumentum, si il
li turpes ibi sunt: non dicit de * ibi, sed ibi in hor-
to concluso. Ipsi sponsæ Christi sunt, & speciosa
columba tali membrorum peste turbatur. Huic
satisfaciens lib. 2 contra Cresconium cap. 21. di
cit idem AVGVSTINVS. Tingere ergo pos-
sunt

sunt boni, & mali: abluere autem conscientiam A
non nisi ille, qui semper est bonus: Ac per hoc
etiam nescience ecclesia propter malam pollutã 2
quę conscientiam damnati à Christo, qui iam in
corpore Christi non sunt, quod est ecclesia: quo
niam non potest Christus habere membra dam
nata: pro inde & ipsi extra ecclesiam baptizant.
Omnia quippe ista monstra absit, ut omnia in
membris illius columbæ unicæ computentur:
absit ut intrare possint limites horti conclusi, cu
1 ius ille custos est, qui non potest falli. Qui † ta-
men si confitentur, & corriguntur, tunc intrant,
tunc mundantur, tunc in arborib. horti conclusi,
tunc in membris columbæ unicæ numerantur,
nec tamen denuò baptizantur. Hæc ille. AV-
CTOR. Iam habes planè, damnatos à Christo
nõ esse aliquo modo membra Christi, nec inter
membra unicæ columbæ, id est, prædestinatorũ
ecclesiæ computari: posse tamen esse cùm cõuer-
tuntur, & corriguntur. Si isti damnati à Christo B
fuerunt prædestinati, quomodo non fuerunt mẽ
bra corporis Christi, & ecclesiæ electorum, cùm
ab initio erant de numero prædestinatorum? Si
fuerunt præsciti, quomodo de non membris fiẽt
membra, & correcti intrabunt hortum conclu-
sum, nisi. hoc uerũ sit, quod tenet ecclesia, quòd
præsciti possunt finaliter pœnitere, & sic prædes-
tinari? Nec tunc fallitur Deus, qui sic præsciuit:
quia (vt suprà dixi) lib. 1. primæ partis, Non tan
tùm hoc præscit omniscius Deus, quod futurũ
est, sed quod esse potest. Si igitur tantùm hoc
possit esse, quod erit, sicut etiam ipse dicit, nil
ponens differentiæ inter posse, & esse, adhuc sta
ret error eius. Iam utrunque falsum est, & erro-
ribus imprægnatum. Primũ, quòd non membra,
non tantùm secundùm reputationem humanã,
sed etiam à Christo, ecclesia nescience, damnata
possunt intrare ecclesiam electorum, & esse mẽ C
bra columbæ, & eo ipso prædestinari ad uitam.
Hoc suprà monstrauit, & iterum contra Donati
stas lib. 4. cap. 10. exhibet AVGVSTINVS.
Nunc, (inquies,) quæritur, quomodo poterunt
homines ex parte diaboli pertinere ad ecclesiam
non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid
eiusmodi, de qua etiam dictum est, Vna est colũ
ba mea. Quod si non possunt, manifestum est
eam inter alienos gemere, & intrinsecus insidiã
tes, & extrinsecus oblatrantes. Et differens solu-
tionem huius usque in. 13. ca. De conuersione,
(inquit) Nullius desperandum est, siue foris, siue
intus constituti, quandiu patientia Dei ad pœ-
nitentiam adducit, & uisitat in uirga facinora eo
rum, & in flagellis peccata eorum. Hoc modo
enim misericordiam suam non dispergit ab eis,
si & ipsi misereantur aliquando animæ suæ pla-
centes Deo. Sicut enim bonus, qui perseueraue-

rit usque in finẽ, hic saluus erit: sic & malus, siue
foris, siue intus, qui perseuerauerit usque in finẽ,
saluus non erit. Hæc ille. AVCTOR. Non † est
ergo desperandum de salute cuiusquam in hac
uita, quin saluus esse poterit. Certum tamen, &
definitum est apud Dei præscientiam, quòd fina
liter reprobandus saluus esse non ualet. Cui ueri
tati catholicæ, illud item fidele principium ante
cedit: aliud posse esse, aliud esse, uel futurũ esse,
sicut lib. 2. de baptismo paruulorum, ca. 6. dicit
AVGVSTINVS. Alia quæstio est utrum esse
possit? Alia utrum sit? Alia, si non est, tamen pos
sit esse, cur non sit? Alia utrum qui omnino nun-
quam ullum peccatum habuerit, nõ solùm quis
quam sit, uerumetiam poterit aliquãdo esse, uel
possit. In hac quadripertita propositione quæ-
stionum, si à me quæratur utrum homo sine pec
cato possit esse in hac uita, confitebor posse per
Dei gratiam, & liberum eius arbitrium. Et post
multa. Si autem, quod secundò posueram, quæ-
ratur, utrum sit, esse non credo. Magis enim scri-
pturæ credo dicenti, Nõ intres in iudicium cum
seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu
tuo omnis uiuens. Hæc ille. AVCTOR. Vbi
iam est, quod Witcleff nugaciter iactat omne
possibile est uerum: & nihil posse esse, nisi quod
fuit, est, & erit? Ecce quẽ dicis Augustinum tuũ,
& inde sectatores tui glorianter te cognomina-
bant Ioãnem Augustini. Ipse cõtra te disputat,
& definiuit aliquod possibile, quod nunquã erit,
hominẽ scilicet in hac uita sine peccato. Et ego
constanter cum ecclesia æquè dico, Præscitum
adhuc superstitem sine finali peccato posse esse,
& per hoc saluari posse, sed nunquam sic futurũ
esse, & utriusque cuẽtus præscium & omniscium
esse Deum. Sed forsan obijcitur, quod Augusti-
nus suprà tertio loco abhinc dixit de dãnatis à
Christo, Nesciente ecclesia, absit ut intrare pos-
sint limites horti conclusi, quasi non possint
absolutè intrare, qui reprobi sunt. Sed hoc refel
lit ipse, quando uiam ostendit, per quam intra-
re possunt, dicens, Si confitentur, & corrigũtur,
tunc intrant. Sed intelligit nõ posse intrare, nisi
mutentur. Quo contrà, Donatistæ quidam insul
tabant catholicis, quando receperunt ad pœnitẽ
tiam ecclesiæ, uenientes de hæresi, dicentes eos
receptos quales fuerant. Vnde contra Cresco-
nium libro secundo. c. 9. AVGVSTINVS la
tè refert. Noli ergo, (inquiens,) ulteriùs in hac
re non tãtummodo carnaliter, uerumetiam pue
riliter sapere, ut tales quales erant, uestros à no-
bis suscipi existimes, qui cõuersione uoluntatis
ab errore ueniunt ad ueritatem, à diuisione ad
unitatem à dissensione ad pacem, ab inimicitijs
ad charitatem, ab humana præsumptione ad di-
uinarum scripturarum auctoritatem. Non autẽ
prius

Nota

Augusti. lib. 2. de peccatorũ meritis & remissione contra Pelagianos ad Marcellinum. To. 7

Cap. 7.

Psal. 142.

Præscitus saluari põt

Augu. To. 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

priùs incipiunt esse nostri, quàm esse desiterint uestri. Hæc conuersio uoluntatis repente mutauit non solùm in teloneo peccatorem, uerumetiam in cruce latronem. Hæc ille. AVCTOR. Interhæc tamen omnia prædicta de horto concluso, & statu intrà tium illà electorum ecclesiá, sciendum est, quòd Augustinus non semper loquitur uniformiter, sed quandoque dicit, illam esse prædestinatorum omnium: quandoque præcisè iustorum: quandoque membra eius esse, & intrare debere: quandoque intrare posse, qui extra sunt. Nusquàm tamen reperi cum dicere prę scitum uirum intraturum esse, quàuis fortè intus esse uideatur: *uel si conuerti uelit, possit intrare. Prædestinatos autem malos dicit extra eam esse, quanuis in præscientia Dei esse intus uideantur, quia intus erunt. lib. 4. contra Donatistas. cap. 4. ubi dicit. Secundùm præscientiam, qua nouit Deus quos prędestinauerit ante mũdi constitutionem, conformes fore imagini filij sui. Multi etiam, qui apertè foris sunt, & hæretici appellantur, multis, & bonis catholicis meliores sunt. Quid enim sunt hodie, uidemus: quid cras futuri sunt, ignoramus. Et Deo quidẽ, apud quem sunt præsentia quæ uentura sunt, etiam quod futuri sunt iam sunt. Nos autem secundũ id, quod in præsenti est, quisque hominum quærimus, Vtrum in illius ecclesię mẽbris, quæ una colũba dicta est, & sponsa Christi sine macula, & ruga hodie deputandi sunt &c. De auaristan dem in fine. In membris illius columbæ nec hi, nec illi sunt hodie, sed aliqui eorum fortasse futuri sunt. Hæc ille. AVCTOR. Hic agit de non membris secũdum præsentem iustitiam. Quod idcirco pondero: quia dicit. Tales hodie membra Christi ecclesiæ, & unice sponsę non sunt, quanuis futuri sunt, non obstante, quòd in Dei præscientia membra sunt. Falsiter ergo paralogizat Witcleff, quãdo dicit hoc esse, quod apud Deum est: quanquam penes homines aliter sit, uel secundum præsentis iustitię statum. Sed † quod exigit præsens tractatus dicere, si prædestinatus potest perire finaliter, restat ut probetur per scripturas: quanquam satis difficile sit probare. Dei spiritu enim dictum est angelo Philadelphiæ. Apocalyp. 3. Quoniam seruasti uerbũ patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum. Ecce ueniam citò, tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Ecce huic proposito, ut uidetur, reuelauit Deus perseuerantiam finalem in bono: & sic prædestinationis ad uitã: cum quo etiam reuelauit periculum amissionis coronæ quod potuit imminere. Ergo prædestinatus ad, coronam potuit eam amittere. Sic enim accipi tur hic corona † pro præmio ultimato beati, secundùm illud Apostoli de currentibus in stadio. Et hi quidem, corruptibilem coronã accipiant, hi autem incorruptam. Si dicat Witcleff non potuit eam amittere, sed si non teneret, posset, esset ergo ammonitio sine ratione: quia quàm absolute fuit impossibile eum coronam amittere, tam absolutè fuit impossibile eum non tenere perte. Item Ioãnes Baptista dixit Hierosolymitanis. Matth. 3. Facite fructum dignum pœnitentiæ: & nolite dicere apud uosmetipsos: patrem habemus Abraham. Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Sequitur. Omnis arbor, quæ nõ facit fructum bonum, excidetur. Ecce quidam istorum fuerunt prædestinati filij Abrahæ, si facerent pœnitentiam fructuosam, qui tamen si fructum nõ faciant, excidi possunt, & alii loco eorum substitui, de lapidibus his, id est, duris gentilibus procreati. Sic enim, præponitur. Potés est Deus. Et sequitur. Omnis arbor. &c. ergo prædestinati filij Dei possunt sua culpa perire. Sic enim hoc loco Matth. dicit CHRYSOSTOMVS in imperfecto. Timeant præcisionem suam, & faciant fructum: nam quanuis malus nec timore corrigitur, tamen bonus, nisi timuerit, perit. Hæc ille. Et AVGVSTINVS super Psalmum quadragesimumsextum. Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Non enim remansurus est Abraham sine filiis, si uos damnaret Deus. Potens est enim & dãnare quos odit: & illi reddere, quos promisit. Hæc ille. AVCTOR. Si dicat Witcleff: non ita possunt absolutè si minatur eis hoc Ioannes si non fecerint fructum: quàm fatua comminatio, & comminationis illatio? Si non possit de potẽtia Dei absoluta hoc Deus facere quod minatur, scilicet, præscindere eos: nec ipsi non facere fructum, quem mandauit: ut quid ergo minas facerem Deo, quòd subruam thronum eius nisi produxerit bonum spiritum in unitate ecclesiæ? cùm nec ego de potentia cuiusquam absoluta possem subruere sedem Dei: nec ipse diuinum spiritũ non spirare? Alios textus scripturæ æquales istis possemus adducere: sed istos infero, quia ad hunc effectum eos fulcitos inueni per expositionem Augustini lib. de correptione & gratia. cap. 13. ubi probat ab intento, quòd prædestinatorum numerus est certus sine additione uel diminutione fienda: quanuis quidam de numero possint deficere. AVGVSTINVS. Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt in regnũ Dei, quorum ita certus est numerus, ut nec addatur eis quicquam, nec minuatur ex eis: non de ijs, qui cum annuntiasset, & loquutus esset, multiplicati sunt super numerum. Ipsi autem uocati dici possunt, non autem electi: quia non sunt secũdum propositum uocati. Certũ uerò esse numerum electorum, neq; augendum, neq; diminuendum, quanuis & Ioannes Baptista significet, ubi dicit, Facite ergo fructum pœnitentiæ: & nolite dicere apud uosmetipsos, patrẽ habemus Abraham. Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. ut ostendat sic esse amputandos, si non fecerint fructum: ut non desit numerus, qui promissus est Abrahæ. Tamen apertiùs in Apocalypsi dicitur. Tene quod habes, nè alius accipiat coronam tuam. Si enim alius non est accepturus nisi ipse perdiderit, certus est numerus. Quòd autem etiam perseueraturis sanctis sic ista dicuntur, quasi ipsos perseueraturos habeatur incertum: nõ aliter hæc audire debent, quibus expedit non altum sapere, sed timere. Quis enim ex multitudine fidelium, quandiù in hac mortalitate uiuitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? Quia id occultari opus est in hoc loco: ubi sic cauenda est elatio, ut etiã per Satanæ angelum nè extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus. Hinc Apostolis dicebatur, Si manseritis in sermone meo: dicente illo, qui eos utiq; sciebat esse mansuros. Et per prophetam, Si uolueritis, & obedieritis me, cùm sciret ipse, in quibus operaretur & uelle. & similia multa dicuntur. Nam propter huius utilitatem secreti ne fortè quis extollatur: sed omnes etiã, qui benè currunt, timeant: dum occultũ est qui perueniant. Hæc ille. AVCTOR. Ecce certitudinem numeri prædestinatorum figit, sed incertitudinem personarũ demonstrat: nè fortè quis extollatur (inquit) & timendum est, & huiusmodi. Quòd si impossibile foret extolli, quomodo fortè extolletur? Et quasi perseueraturos eos habeat incertum: certè nõ de facto, sed quia possent non perseuerare si non manerent: ideo de possibili sunt incerti, qui tamen de facto sunt fixi. Et audiat item Witcleff casum paruum. Sumpto aliquo uno, quem Deus præscit tentandum ad crimen mortiferum, etiam in tentatione lapsurum: in quo crimine auertens se à Deo migrabit à carne: nonne tamen poterit Deus isti facere tàm fortem in tentatione prouentum, ut non cadat? Arguit hoc Dei fidelitas in seruos fragiles. Fidelis Deus est, qui non patietur uos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, ut possitis sustinere. 1. Cori. 10. Ex hoc textu arguit, q̃ potens est Deus facere quod promisit, scilicet prouentum, ne tentatus, in tentatione succumbat. Item Deus non patietur quẽquam tentari supra id, quod potest: ergo quilibet in hac uita tentatus, potest refellere tentatorem, & item potest sustinere. Quomodo ergo non scribit Witcleff directè cõtra fidẽ: quando dicit, q̃ talis non potest huic finali tentationi resistere, nec potest Deus eum iuuare, ut posit sustinere, & non ruere? & Apostolus Paulus dicit oppositum. Forsan iam extrahet de sinu truffarum suarum glossam illam euasoriam, quã aliàs recitaui, ubi egi de potentia Dei in primo lib. Potest (inquit) Deus, si uult, Adhuc Apostolus ait, q̃ Deus hoc uult, quia hoc faciet. Nõ (inquit) patietur uos tentari, sed faciet cũ tentatione prouẽtum. Et nunquid bene sequitur: Faciet, ergo uolet facere? AVGVSTINVS dicit de homine, q̃ hoc potest, quod si uult, potest lib. 1. Retractationũ cap. 21. *dicens. In potestate quippe hominis est mutare in melius uoluntatem: sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur: de quo dictũ est, Dedit eis potestatẽ filios Dei fieri. Cũ. n. hoc sit in potestate, qd̃ cũ uolumus facimus, nihil tã in potestate, q̃ ipsa uoluntas est. sed p̃paratur uoluntas à Domino. Eo ergo modo dat potestatẽ. Sic intelligẽdũ est qd̃ dixi postea; in nostra potestate esse, ut uel inseri bonitate DEI, uel excidi eius seueritate mereamur. Quia in potestate nostra nõ est, nisi qd̃ nostrã seq̃tur uolũtatẽ. *Quia cũ fortis, & potens p̃paratur à domino, facile fit opus pietatis, ét quod difficile, atq; impossibile fuit. Hæc ille. AVCTOR. Iã glossa tua q̃d ualet; q̃n hoc simpliciter posse Deũ concedes q̃ si uult potest? Potest (inquis) istũ præscitum lapsurũ iuuare nè ruat, si uult: ergo tunc potest. Hoc monstrat dicta fides Apostoli: sicut ex eo loco deducit AVGVSTINVS per modũ necessariæ sequelę. lib. de bono p̃seuerantiæ cap. 8. in initio cap. dicens. Vt. n. nõ dicã, q̃ fit possibile Deo auersas & aduersas in fidem suã conuertere hominũ uoluntates, & in eorũ cordibus operari, ut nullis aduersitatibus cedant, nec ab illo aliquo tentatione superati discedant; cũ possit & quod ait Apostolus facere, ut non eos permittat tentari super illud, quod possunt. Vt ergo non id dicam, certè poterat illos Deus præsciens esse lapsuros, anteq; id fieret, auferre de hac uita. Hæc ille. AVCTOR. Ecce datum prædictum, & amplius. Quia quos præsciuit esse lapsuros, potuit non tantum a tentationis impetu præseruare nè caderent: sed item tollere ab hac uita priusq; tã ualidè tentarentur. Sed tunc nullatenus damnarentur, si nõ finaliter in mortali decederẽt. Potest ergo Deus facere nè dãnentur, quos de cętero lapsuros esse præsciuit.

¶ ASCENDENDVM AD TRACTATUM sacræ Eucharistiæ, uitando lites dialecticas quantum ũeri poterit.
Cap. XVII.

SVMMA.

Eucharistiæ sacræ ad tractatum, quòd ascendendum sit uitando dialecticas lites &c.

Matth. 9. Luc. 23.
*sed
Augu. To. 7
Rom. 8.
Caut. 6. Ephe. 5.
Corona.
Apoc. 4.
1. Cor.
Matth. 3.
Matth. 3.
Chry. To. 5.
Aug. Lib. 3.
Augu. To. 7
*quæ
Augu. To. 7
1. Cor. 10.
lib. 1. dect. argri. c. 15
Augu. To. 1
*22. infine cap.
To. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 *Author inuehitur in Vuitcleff, tanquam omnium hæresiarcharum proteruior, & improbum &c. ad concitandum animos orthodoxos.*

3 *Ionathæ qui ab auctore recensentur. Et quòd ipse sit eius armiger contra Vuitcleuistas.*

4 *Patres sancti quomodo docuerunt ab auctoritate probatissimum modum esse ad disceptandum de fide.*

5 *Lanfrancus à Guimundo nobili uiro liberaliũ scientiarum peritus dicitur. Et quomodo per eas Berengarium Vuitcleff magistrum turpiter fecerit confusum.*

6 *Participium errorum.*

7 *Philosophia humana quàm sit meretrix fornicaria uiro incauto, ostendit Origenes.*

1 VENITE † ascendamus ad montem domini, ut de sacramentis singulis, quod diripiebat hæreticus, in plenas manus prædas restituamus ecclesiæ. Verè. n. *Esaiæ.2.* B mons excelsus mons sacramentorum cælestium: altior Libano, procerior Oliueto. Ibi namque in circunciſorum stationes, & ibi antiquorum hæresiarcharum greges penè omnes de tẽporibus Saluatoris usque ad hæc tempora nostra multiformium dogmatum fœda lustra sternebant. In-
2 ter † quos omnes nullus isto Witcleff proteruior, nullus unquam surrexit improbior ad concitãdum animos orthodoxos. Aut quis antiquus hostis ecclesiæ sic strepit litibus, sic frendit conuicijs, ut clerici catholici dicant, quid sacramentum in genere, quid in specie hostiæ consecrata: quid accidens sine subiecto, & similia, exasperãs principes terrarum, & populos, nè obediant Papæ, nè obsecundent episcopis, nè subsidium uitæ impendant presbyteris, aut monachis, imò nec alimoniam fratribus? Quos omnes clericos dicit cæsareos: quousque docuerint populũ, quid
C sit hostia consecrata. in libro de Eucharistia. in de papa. & centies alibi. unde de papa. cap. 4. in uulgari. Hanc quæstionem regna mittere deberent ad papam, ad sciẽdum sensum eius, quid credere debeamus. Sequitur. Et ista regna nullum hominem sumerent in suum papam, priusquam de hoc eos instrueret per fundamẽtũ legis Dei. Hæc Witcleff. Et in de Eucharistia cap. 4. Vix alter papa cum suis complicibus, omnes episcopi Angliæ cum suis doctoribus sciunt dicere, quid est hostia consecrata: quomodo ergo definirent ipsi in hæresi de tertia hostiæ conclusione? Hæc Witcleff. In quarto trialogi sub triplici fune oẽs prædictos dicens hæreticos, Manifestum est (inquit) quòd omnes illi sunt dolosi hæretici. Dolo
4 si dico, quia nosc unt communitates hominum in maiori parte sic credere: & nolunt, nesciunt, aut non audent fidem suam illis detegere. Hęc Wit-

A cleff. AVCTOR. Hoc, quod dicit, non audent, ab exemplari Berengarij magistri sui subtraxit. Ipse enim dixit Humbertum episcopum fuisse in uecordia Paschasij Lanfranci, & uulgi, quando scripsit corpus Christi non figuraliter solùm, sed ueraciter in Eucharistię sacramento. * O miser homo quotiens in explanatione fidei *adde* sacramenti fideles præsules, & doctores uoluerunt, sciuerunt, & audaces erant scribere, & docere, quæ fidem istam concernunt: & cuncta malefica argumenta, & turbidas uestras phantasticas rationes sic euerterunt apertè, ut nihil tibi supersit in libellis tuis conscriptum, nisi quod est diu ante te per eos ad plana uerba damnatum? Non credis uerbis, senties acriùs, cùm dominus dabit
3 ut ad te perueniam. Non † fuit ego Ionathas strenuus ille princeps, Cyrillus scilicet, qui magistrũ tuum confodit in concilio Ephesino Nestoriũ: non Leo, non Nicolaus, aut Gregorius Papa, nõ B magnus Lanfrancus, Anselmus, aut Guimundus, omnes enim hi sunt Ionathæ, ego armiger eius, confessus, & notus indignus: signum habemus. Dixisti quotiens? Ascendite ad nos. Hoc & ecõ- *1. Reg.* trariò dominus meus dixit mihi Ionathas. Ecce nos transimus ad uiros istos. Si taliter locuti fuerint ad nos, manete donec ueniamus ad uos: quia scilicet non resistemus, sed ueniemus in fide matris ecclesiæ, tunc stemus in loco nostro, compescamus linguas, non moueamus arma doctorum, & scripturæ. Si autem dixerint Witcleuistæ incircuncisi, Ascendite ad nos si uultis: si sciatis, aut audaces fueritis disputare de fide: Ascendamus ad eos, quia tradidit eos dominus in manibus nostris. Quid ego ad ista? Perge domine Papa, aut custos ecclesiæ, Perge quo cupis: & ego tecum ubicunque uolueris. Ero, inquam, tecum, nec deseram, semper in authoritate dominorum meorum incedam, & in armis eorum pu-
C gnabo: quàm uiriliter item egregium AVGVSTINVM non pigebat facere, cum Academicos expugnaret. libro. 3. in fine. ubi, Quid (inquit) faciam, quem de castris meis foras truditis nisi * *Augustinus.* implorabo auxilia * doctorum: cum quibus si superare nequeo, minùs pudebit fortasse superari? Hæc ille. AVCTOR. Et quid aptius? nihil sumit incircuncisus Witcleff & corde, & labijs, nisi argumẽta, & armata dogmata magistrorũ suorum, damnatissimorum satellitum: præter quasdam sphærulas logicales, & gloſſas planè mendaces, quæ mouebuntur à digito. Et idcirco nihil præter scripturæ & sanctorum dicta contra eum ad bella producam. Sic † enim docue
4 runt sancti patres ab auctoritate probatissimũ modum esse ad disceptandum de fide, quibus omnia humanæ mentis subsident argumenta. *Augustinus.* Vnde AMBROSIVS, lib. 1. *de patre & filio ad*

...am prin. ad Gratianum Augustum, cap. 3. *Nolo (inquit) argumento credas sancte Imperator, & nostræ disputationi: scripturas interrogemus: interrogemus Christum: interrogemus Apostolos: interrogemus prophetas. Quid multa? Patrem interrogemus, cuius honori studere se dicunt. Hæc ille.
AVCTOR. Et quantum est ad sanctorũ patrũ documenta, nõ simpliciter afferenda sunt, sed bona indagine perlustrata propter fictissimas glosſas, quas iste sic sanctorum dictis sicut imperitus medicus humanis artubus rodẽtia pro lenitiuis, quousq; cuncta membra consumpserint, unguẽta perfundit. Idcirco ergo discutienda sunt per partes, quousque pura exeat liquidæ ueritatis intentio doctoralis: quæ tunc necesse est omnes fi-
Ro.7 deles figmentis hæreticis anteponant: prout AVGVSTINVS in conflictu suo cum Ecclanensi Iuliano profecit. Nunc (inquiens) mihi aggrediẽ dũ est, quod tertio loco posui disputationis meæ ut sententijs episcoporum, qui scripturas sanctas ingenti gloria tractauerunt, tua (Iuliane,) domino adiuuante, machinamenta subuertam. Sequi-
B tur. Sed nunc argumenta uestra ipsa, quibus agitis, ne prima hominum natiuitas originali peccato credatur obstricta, eloquijs sunt redarguẽda sanctorũ: quos oportet ut Christiani populi uestris prophanis nouitatibus anteponant: eisque potiùs eligant adhærere, quàm uobis. Hæc Augu. lib. 2. contra Iulianum in principio. AVCTOR. Et si istis attestationibus tam firmis incumbam, nunquid possunt Witcleuistis deesse calumniæ? Dicent me, non dubites, inertem logicæ, aut humanæ philosophiæ, quam arguebat Apostolus, quia in materia fidei tam renaci, tam solida, dialecticè non contendo. Hoc solùm habebat eorum dominus Witcleff contra LANFRANCVM C sanctum antistitem, cum diceret. Sic (inquit) tractans incedit, sicut nouitios suos in capitulo in-
5 formaret. Sed † nobilis uir Guimundus in principio sui operis prædictum Lanfrancum dicit periꝛ tum scientiarum liberalium: & eas iã penè sopitas in Gallijs recreasse, & per eas magistrũ Witcleff Berẽgariũ turpiter feciſſe cõfusum, & scholaribus destitutũ. Attamẽ ipse LANFRANCVS in principio operis de Eucharistia contra eundem religiosè deuouet in materia fidei dialecticas simultates. Relictis (inquiens) sacris auctoritatibus, ad dialecticam confugium facies. Et qui dem de mysterio fidei auditurus, ac respõsurus, quę ad rem debeant pertinere, mallem audire, ac respondere sacras auctoritates, q̃ dialecticas rationes. Verum cõtra hæc quoq; nostri erit studij respõdere, ne ipsius artis inopia me putes in hac tibi parte deesse. Fortasse iactantia quibusdã uidebitur, & ostentationi magis, q̃ necessitati deputabitur. Sed testis mihi est Deus, & conscientia

A mea, q̃ in tractatu diuinarũ literarũ, nec proponere, nec ad ppõsita respõdere cupierẽ p̃ dialecti cas q̃stiones. Hæc ille. AVCTOR. Quãuis (inquit) sanctus Augustinus cum hæreticis philosophis multũ quãdoq; in eis ꝓficit: sicut et sanctus Paulus Athenis cũ philosophis philosophicè disputauit. Armis. n. suis pulchrè iugulandus est hostis. *Armis suis iugulandus est hostis.* Et ut dominus dederit, cũ domino meo Lanfrã eo dialecticas & philosophicas rationes inducã, quantò breuiores ut ualeam: sed prout hæreticę intricationes hoc exigent: qui eas quanuis sine fructu, tamen sic sine numero iã mathematicè, iã sophisticè compulit, sicut nubes infecta, bufones. Vitabo tamen, sicut quantum potui eui taui, *1. Corin. 2.* nè gloria fidei lateat in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis, Et item patres sancti uiderunt in abusu eius euenisse ecclesiæ Christi larga discrimina. Ideo sanctus AMBROSIVS in lib. *Ambrosius To. 2.* 1. de patre * & filio. cap. 4. Auser hinc (inquit) ar- **fide* gumẽta, ubi fides quæritur: loquatur in ipsis gym- *ca. 5. in fine* B nasijs, iam dialectica taceat. Non quæro quid loquantur philosophi, requiro quid faciant. Soli in suis gymnasijs remanserunt. Vide quã fides præponderet argumentis. Illi quotidie à suis consortibus deseruntur, qui copiosè disputant: isti quotidiè crescunt, qui simpliciter credunt. Non creditur philosophis, creditur piscatoribus. Nõ creditur dialecticis, creditur publicanis. Illi uoluptatibus & delicijs orbem ligarunt: isti ieiunijs & doloribus exuerunt. Plures itaque iam cœpit illicere iniuria, quàm uoluptas. Sequitur. Nunc uidea mus quid distant à gentibus Ariani. & infrà. Nõne ex philosophia omnem impietatis suæ traxerunt colorem? illi tamen quod uenerantur, amplificant: isti creaturam Dei filium asserunt esse, C quæ Deus est. Hæc ille. AVCTOR. Ita & Witcleuistæ disponente Deo iam à consortibus deseruntur, saltem quo ad hæresim Eucharistiæ. Reuelauit enim eis Deus ad ignominiam magistri eorum quàm falsè scripturas, & fidei doctores extorsit: sicut patet iam penè per Angliam, & item Boemiã in Husitis, utinam desereretur in alijs æquæ turpitudinis. Et nonne ex philosophia sua, sicut & Arius, omnem impietatis suæ traxit colorem? Bene dico suæ, non Aristote-
6 lis, non Platonis, sed † factus commune parti- *Participiũ errorum* cipium philosophorum, errores Democriti, & Anaxagoræ, Plotini, & Macrobij, cæterorũq;, quos propter errores abundè lędentes fidẽ, fides eiecit, ipse in unam massam doctrinæ suæ corruptionis intrusit: & huic omnem fidem ecclesiæ quantũ potest, inclinat. Maximè enim de philosophia accidentis, quod in primeuis sapere cœpit, in postremis cõtinenter errauit: ut qa dogmati Anaxagoræ de essentia accidentis, ꝙ sit ipsa substãtia sic formata inclinauit iuuenilem auri-

 culam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

culam, nunquàm postea potuit assentire acci- A te à domino sabbati accepta, uellere spicas, & tá
dens posse esse sine subiecto. Et ad ultimũ con- diu uersare manibus, contritasq; purgare, donec Cap.
sequens, ecclesiæ fidem perfidia commutauit, & ad ecclesiam perueniant. Dicet aliquis: quid tu
docuit non esse corpus Christi secundùm natu- tanta tritura discretiones huiusmodi granorum *exis
7 ram in Eucharistiæ sacramento. O† quàm for- *exuisti? Quid deuentilasti? Cur propemodũ in
nicaria meretrix est humana philosophia uiro quæstionibus adhuc latent omnia? Affirma ali- 34.
incauto? Docet hoc homilia. 20. super Nume- quid eorum, quæ multa posse intelligi disputa-
ros uir prouidus ORIGENES. Si (inquit) rele- sti. Cui respondeo: ad eum ipsum cibum me sua
gas quæ scripta sunt de Salomone, inuenies cũ, uiter peruenisse, quòd didici non hærere homi- uer. 19
& quidem cùm esset sapientissimus, multis mu- ni in respondendo secundùm fidẽ, quod respon 21.
lieribus inclinasse latera sua, cum lex Dei dice- dendum est hominibus, qui calumniari libris no uer. 2.
Origenes. To. 7. Hom. 20. bat, Non multiplicabis tibi mulieres, ne fortè stræ salutis affectant, ut quicquid ipsi de natura
Deute. 17. fornicari te faciant à Deo tuo. Ille ergo cùm es- rerum ueracibus documentis demonstrare pote 2.
set sapientissimus, & ingentibus apud Deum me runt, ostendamus nostris literis non esse contra
ritis, tamen quia se tradidit multis mulieribus, de rium. Quicquid autem quibuslibet de suis uolu
ceptus est. Ego puto, q multæ mulieres, multa minibus his nostris literis, & catholicæ fidei cõ-
dogmata, & diuersarum gentium diuersæ philo trarium protulerint: aut qua ẽt facultate osten-
quæ sophiæ nominentur. Qui cùm singula agnosce damus: aut nulla dubitatione credamus esse falsis
re & perscrutari, ut potè uir scientissimus, & sa simum. Atq; ita teneamus mediatorem nostrũ,
pientissimus uoluisset, semetipsum intra legis B in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Colo.
diuinæ regulam tenere non potuit, sed decepit abscõditi: ut neque philosophiæ loquacitate se
eum Moabitica philosophia, & persuasit, ut ido ducamur, neq; falsæ religionis superstitione ter-
lo Moabitico immolaret. Similiter & Ammoni reamur. Hæc Augustinus. AVCTOR. Non me
tarum, sed & reliquarum gentium, quarum mu- piget regulam recitare doctoris, quemadmodũ
lieres dicitur recepisse & immolasse idolis ea- sequi dominũ deprecor in præsenti. Spero enim
rum. Grande ergo est, & uerè opus Dei tam mul eius institutione & precibus facillimum esse ostẽ
tis dogmatibus quasi mulieribus admisceri: nec dere de libris sanctis, quid ueri Witcleff asseruit
tamen à ueritatis declinare regula, sed constan- de hostia cõsecrata: quid item erroris immiscuit
3. Reg. 11. Cante. 6. ter dicere: Sexaginta sunt reginæ, & octoginta contra catholicam ueritatem: ita ut tenẽtes Chri
concubinæ, & adolescentulæ, quarum nõ est nu stum, cuius iste frustra legem appellat, neque phi
merus. Vna est tamen columba mea, perfecta losophiæ suæ loquacitate seducamur: quam in
textus Orige. hẽt. Matris genitrícis. textus Isidorij clarij, sic. Vna est columba mea perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. mea: una est matri suæ, una* genitrici suæ. Hæc libro de Eucharistia, & item de apostasia, cum
ille. AVCTOR. Verè enim hanc gratiam do- punctis, & umbris, & lineis gyratilis quadam pó
mini, Vuitcleff non habuit: qui nec unam Chri- pa uerborum contra accidens sine subiecto mul
sti ecclesiam, & eius fidem inani philosophiæ, tiplicationem, transubstantiationem, & identi-
quã semel gustare cœperat, præferebat. Et (quod cam unionem corporis Christi singultit: neque
dolenter refero) non eius tantum sequaces, sed falsę religionis superstitione terreamur: quia nos
ecclesiæ sectatores: imò & religionis multi cul- C falsarios scripturarum Christi & Apostoli, & no
tores: cùm istam philosophiam extraneam in li- uum dogma in secundo millenario, solutũ iam
bellulis eius legunt, incipiunt admirari: & statim Satanæ dispergentes: Augustini quoq; quosdam
capti laqueis nouitatis, incipiunt eius insana uer libros pro titulis increpat. Ambrosium doctó-
ba præferre doctoribus antiquis, & receptis. De rem apocriphum: omnes de secundo millenario
huiusmodi, non sine causa libro suo primo super iam hæreticos dydascolos nominat. Iam quos-
Genesim ad literam in fine, conqueritur AVGV dam ad contrarium sensum glossat: ob reueren-
Augustí. To. 7 cap. 20. & 21. STINVS. Periculosiùs (inquiens) errant quidã tiam (inquit) sed reuerentia, ut puto, illa, de qua
infirmi fratres, qui cùm istos impios de cælestiũ Psalmista, Induantur confusione & reuerentia, qui maligna loquuntur super me. Ego interim
corporum numeris, uel de quibuslibet elemento post hos reuerendos patres ecclesiæ, & eorum se
rum mundi huius quæstionibus subtiliter & co- quaces, quantum dederit Deus, in forma, & pro-
piosè disserere audiunt, euanescunt: & eos sibi cessu imitari conatus, tanquàm dominum meũ
cum suspirio præponentes, & magnos putan- Ionatham, inops armiger, & minimus puerorũ,
tes, saluberrimæ pietatis libros cum fastidio re ascendam si forsan te uocantem, & totum cle-
petunt: & quos dulciter haurire deberent, uix pa- rum catholicum prouocantem in fastigio tui sen
tienter attingunt, à segetis asperitate abhorren- sus collocatum, utique reptando manibus & pe-
tes, & spinarum floribus inhiantes. Non enim dibus, scribens mecum, & consulens alios, ad
Psal. 33. Matth. 12. uacant uidere quàm suauis est dominus: nec in te, non per cuniculos abditos, sed ipsa uia præ-
sabbato esuriunt: atque ideo pigri sunt, potesta- rupta,

rupta, quam in tuis tractatibus ipse strauisti, A hæresi, postquàm ipsam diabolus introduxit.
Millenarius diabolus. Et quid de eo fabulatur Vuitcleff. Perueniam. Primò incipiẽs à sacramento Eucha 1 Hæc Witcleff. AVCTOR. Sic† de isto mille- Millena-rius duobus.
ristiæ, & ibi ad argumẽta tua de quintuplici euã nario & solutione huius diaboli fabulatur in tra
gelio: de doctorũ quaternario: demũ persequar ctatulis suis per mille loca tam latino sermone
descendentem ad blasphemias tuas ineptas: que editis, quàm uulgari. Vt ergo dicamus unde istũ
madmodum Psalmista ait: Fiat uia illorum tene millenariũ cœperit, & quibus auctoribus: In pri
bræ & lubricum, et angelus domini persequens mo quantum hactenus legimus omnes scripto- Chiliastæ.
eos. Sequar inquit. Quem? ipse scio. Quomodo? res catholicos excludemus, & adibimus Chilia-
Deus nouit. Fortè sicut sapiens dicit: Superbum 2 stas† id est, millenarios, uel Cherinthios, sic di-
sequitur humilitas. Et sicut duo discipuli homi- ctos à mille annis, qui hæreticè prædicabant: ut
nem aquæ amphoræ baiulum, quam Ieremias notat Augustí. 9. lib. de hæresibus. & 20. de ciui- Augu. To. 6
aquam turbidã prophetauit, & hæresibus fæculẽ tate Dei. Vnde autem sumpserunt errandi occa-
tam: cuius ideo tempestatem dominus increpa- sionem tam millenarij Chiliastæ, quàm millena-
uit. Luc. 8. ibi tamẽ cum discipulis pascha domi rij Witcleuistæ, putatur quia in Apoca. Ioan. ca. Apoca. 20.
ni præparabo, quia non eum legitur præparasse, 20. scribitur, angelum descendisse de cælo, ha-
qui præcesserit Christi discipulos, & ostendit ho- bentem clauem abysi, & catenam magnam in
spitium. manu sua: qui item apprehendit draconem serpẽ
tem antiquũ, qui est diabolus, & Satanas: & liga
uit eum per annos mille, & misit eũ in abyssum,
B & clausit, & signauit super illum, ut non amplius
gentes seducat: donec consummentur mille an-
ni. Hic describuntur mille anni, quibus ligandus
est Satanas, & quibus regnent cum Christo fide-
les. Vnde sequitur. Et uidi sedes: & super eas se-
dentes: & iudicium datum est illis, & animas de-
collatorum propter testimonium Iesu, & qui nõ
adorauerunt bestiam, neq; imaginem eius &c. ui
xerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis.
Ecce per totam scripturam illam de regno Chri
sti & sanctorum eius per mille annos scribitur:
de millenario uerò diaboli, qui tanto tempore
solueretur, puto nusquàm nisi in istis Witcleff
glossulis inuenitur. Quinimo textus scripturæ, q
de solutione eius loquens, postea dixit, Et cũ cõ-
summati fuerint mille anni, soluetur Satanas de
carcere suo, & seducet gentes, q sunt super qua-
tuor angulos terræ: definitum tempus eius suprà
dixit breue. Post hæc (inquit) oportet illum sol-
ui modico tempore. Nec tamen illo tempore se
ducet ecclesiam, ut Witcleff supputat. Vnde AV Augu. To. 5
GVSTINVS. 20. de ciuitate Dei. capi. 8. Non
3 †itaq; (inquit) per totum hoc tempus quodlibet
iste complectitur, à primo scilicet aduentu Chri
sti usq; in finem seculi, quod erit secundus eius
aduentus, ita diabolus alligatur, ut eius hæc ipsa
sit alligatio per hoc interuallum, quod mille an
norum appellat numero, non seducere ecclesiã:
quandoquidẽ illam nec solutus utique seductu-
rus est. Nam profectò si* eius alligatio est non *si ei alli gari
posse seducere, siue non permitti: quid erit solui,
nisi posse seducere, permitti? q† absit ut fiat. Sed
alligatio diaboli est non permitti exercere totã
tentationem, quam potest, uel ui, uel dolo ad se-
ducendos homines, in partem suam cogendo
uiolenter, fraudulenterve fallendo. Quod si
permitteretur in tam longo tempore, & tanta in

¶QVOMODO WITCLEFF PRAE cessit Satanæ mille annos solutionis suæ contra Christum, & eius Euangelium. Cap. XVIII.

SVMMA.

1 *Millenarius diabolus. Et quid de eo fabulatur Vuitcleff.*
2 *Chiliastæ qui, & unde dicti. Et unde sumpserunt errandi occasionem tam millenarij Chiliastæ, quàm millenarij Vuitcleuistæ.*
3 *Diaboli ligatura, & solutio narratur. Et quid sibi per hoc dicant diuersi authores per totum cap.*
4 *Witcleff Satanas quo tempore fuerit solutus, ostenditur.*
5 *Satanæ magna solutio quando sit futura. Et quomodo per modicum tempus soluetur, & quare.*

C ORTVM huius pestis hæreticæ in hoc loco notarem, sicut in alijs suis hæresibus facere cõsueui. Sed præuenit me malignus Witcleff, postponens perfidiæ suæ & auctoritate & tempore fidem sacram ecclesiæ, uocans eam hæresim hostiæ consecratæ: & initium eius distribuens ab initio secundi millenarij post aduentum Christi, quo solutum dicit esse diabolum: & hanc ipsam fidem ecclesiæ Christi symbolicè ultra omnes hæreses calli dè introductam. ca. 4. ter damnati trialogi. Inter omnes (inquit) hæreses, quæ unquàm in ecclesia pullularunt, nunq; considero aliam plus callidè introductam, & multipliciùs populum defraudã tem. Et de sermone domini in monte. cap. 46. A principio millenarij diaboli usq; hodie regnauit ista hæresis de hostia consecrata, ut patet legenti Epistolas decretales paparum cum suis glossatoribus & sectis pertinaciter consentientibus huic

Universidad de Deusto
Biblioteca

firmitate multorũ,plurimos tales, quales Deus illud perpeti non uult, & fideles deijceret, & ne crederent,impediret:quod ne faceret, alligatus est. Tunc autem soluetur,quando & breue tẽpus erit. Nam tribus annis & sex mensibus legitur totis suis suorũque uiribus sæuiturus:& tales erunt cum quibus ei belligerandum est:ut uinci tanto eius impetu,insidijsque non possint. Hæc ille. Et hoc integrum habet Hugo lib. 2. 17. parte de sacramentis. capi. 3. AVCTOR. Pondera quod primò dixit Augustinus: Mille annis totis nõ esse soluendum diabolum,imò ligandũ:quos mille annos non usuales, sed sextum accipit millenarium huius mundi:in cuius tertio centenario natus est Christus secundum Eusebium, & Hieronymum,& demum usque in proximos mundi fines extendit. Vnde ubi suprà AVGVSTINVS. Mille anni autem duobus modis possunt quantũ mihi occurrit intelligi:aut quia in ultimis annis mille,ista res agitur. i. sexto die,cuius nũc spatia posteriora uoluũtur,sequuturo dehinc sabbato,quod non habet uesperam:requie scilicet sanctorum,quæ non habet finem,ut. 99. millenarij tanquam dici nouissimam partem, quæ remanebit usq; ad terminum seculi,mille annos appellauerit,eo loquendi modo,quo pars significatur à toto. Aut certè mille annos pro annis omnibus huius seculi posuit,ut perfecto numero notare tur ipsa tẽporis plenitudo. Hæc ille. AVCTOR. Hic ecce duæ sunt acceptiones millenarij huius ligaturæ. Prima scilicet,quam prædixit ab aduentu Christi,usque ad finem seculi,quam tenet itẽ HIERONY. in explanatione dicta literali super Apoca. ubi dicit. Iste Angelus, custos inferni est:quando Christus passus est,tunc ligauit diabolum. Mille anni, nouum testamentum intelligitur,quia perfectus numerus est. Et transsumpta est expositio ista à libris LACTANTII diuinarum institutionum. ubi lib. 7. cap. 14. sic scripsit. Sciant philosophi,qui ab exordio mundi seculorum millia enumerant,nondum sextum millenariũ annum esse conclusum:quo numero expleto,consummationem fieri necesse est: & humanarum rerum statum in melius reformari. Cuius rei argumentum priùs enarrandum est, ut ratio eluceat. Mundum Deus & hoc admirabile naturæ rerum opus,sicut arcanis sacrę scripturæ cõtinetur, sex dierum spatio cõsummauit:diẽq; septimum, quomodo ab operibus requieuerat, sanxit. Hic est autem dies sabbati, qui lingua Hebræorum à numero nomen accepit. Vnde septenarius numerus legitimus ac plenus est. Nam & dies septem sunt,quibus per uicem reuolutis,orbes conficiuntur annorum:& septem stellæ, quæ non occidunt,& septem sydera,quæ uocantur errantia: quorum dispares cursus,& inæquabiles motus, rerum, ac temporum uarietates efficere creduntur. Ergo quoniam sex diebus cũcta Dei opera perfecta sunt:per secula sex, id est annorũ sex millia,manere in hoc statu mundum necesse est. Dies enim magnus mille annorum circulo terminatur,sicut indicat propheta,q dicit. Ante oculos tuos domine mille anni tanq dies unus. Et ut Deus sex illos dies in tantis rebus fabricandis laborauit:ita religio eius,& ueritas in his sex millibus annorũ laboret necesse est, malitia prævalente,atq; dominante. Et rursus quoniam perfectis operibus requieuit die septimo, eumque benedixit:necesse est ut in fine sexti millesimi anni malitia omnis aboleatur à terra,& regnet per annos mille iustitia,sitq; tranquillitas,& requies à laboribus,quos mundus iamdiu*pertulit. Hæc ille. AVCTOR. Iuxta hunc intellectum adnexo illi conceptu Augustini, secundum primã expositionem illo sexto millenario annorum, cuius tẽpora iam ultima uoluebantur temporibus Augustini,& Lactantij,foret tempus solutionis Satanę:& septimo millenario succedẽte illi,in quo nos nunc sumus,est Satanas alligatus sic permãsurus in uinculis usq; in finem eiusdem septimi millenarij:computando illum secundum Augusti. pro toto tempore usq; in finem mundi, quo superueniet Antichristus, Satana iam soluto:sicut ait LACTANTIVS. lib. 7. cap. 26. his uerbis. Diximus paulò antè in principio regni sancti fore, ut à Deo princeps dæmonũ uinciatur. Sed idem cum mille anni regni,hoc est. 7. mille cœperint terminari, soluetur denuò, & custodia emissus exibit,atque omnes gentes,quæ tũc erũt sub ditione iustorum, cõcitabit ut inferant bellũ sanctæ ciuitati. Et colligetur ex omni urbe terrę innumerabilis populus nationũ:& obsidebit, & circũdabit ciuitatẽ. Tunc ueniet nouissima ira Dei super gentes &c. Infrà. Cùm uerò completi fuerint mille anni,renouabitur mundus à Deo: & cælũ cõplicabitur,& terra mutabitur,& transformabit Deus homines in similitudinem angelorũ, & uersabuntur semp in conspectu omnipotentis,& domino suo sacrificabunt,& seruient in æternũ. Hęc ille. AVCTOR. Ergo per istũ septimum millenarium est diabolus alligatus: in quo patet insipientia Witcleff. dicentis iã cũ solutũ. Item quia uocat totũ millenarium solutionis Satanæ quando soluendus est tantũ in termino septimi millenarij secundũ Lactantiũ,id est in fine seculi,secundũ Augustinũ,breui tẽpore,secundũ euangelium, tribus annis & dimidio, secundum Danielem. & Apoc. 12. Veh terræ,& mari:quia descendit diabolus ad uos habens irã magnã, sciens quia modicũ tempus habet. Et. 13. cap. Data est illi potestas facere malũ menses quadraginta duos, quos expresit Daniel tres annos, & dimidium.

Augusti.

Hieremy.

Lactantius. lib. 7. institu. diui. qui inscribunt de Beata uita, siue de diuino præmio.

midium. AVCTOR. Secunda uerò interpretatio millenarij GREGO. placuit. 18. li. Moraliũ cap. 27. ubi Millenario(inquit)numero nõ quãtitatem temporis, sed uniuersitatem,qua regnat ecclesia,designauit. Antiquus enim serpens ligatus catena in abyssum mittitur: quia relegatus à bonorum cordibus,apud reproborum mẽtes reclusus, eis atrociùs dominatur. Hæc ille. AVCTOR. Et hanc expositionem sequutus CASSIODORVS super Apo. Ligauit(inquit)eum per mille annos,id est toto tempore,à primo aduentu Christi, usque ad aduentum Antichristi. Et sciendum,quòd in Abraham,& in alijs fidelibus diabolus ligatus fuit, sicut in istis præsentibus:sed in illis ligauit eum spes futuri Christi,in istis ipse aduenies Christus ligauit per mille annos. Tanto tempore Satanas ligatur,quãto perfectio iustorum cõsummatur. Millenarius enim perfectionem significat. Hæc ille. AVCTOR. Sic ecce per textum & per doctores, mille annis ligandus est Satanas:non autem per mille annos soluẽdus:sicut tu dicis à principio millenarij diaboli usq; hodie:quasi primo millenario Christi aduentus ligatus, deinceps sequenti millenario solueretur. Quo contrà textus scripturæ modi cum tempus solutionis eius exponit: quod Daniel ad dies computans mille ducentos nonaginta dies, idem tribus annis & dimidio secundum Augusti. & omnes, designat. Tunc(inquit)soluetur: quando breue tempus erit tribus annis, & computantur anni & menses usuales: quod utique tempus,breue est ad reliquum tempus, quo ligabitur,cõparatum. Vnde AVGVSTI. ubi suprà cap. 23. ait. Tempus quippe, & tempora, & dimidium temporis unũ annum esse & duos ac dimidium: ac per hoc tres annos & semissem etiã numero dierum postposito eluceſcit. Hæc ille. AVCT. Ratio tamẽ huius breuis temporis est:quia si permitteretur tam longo tempore,scilicet mille annis, ut amicus eius Witcleff exoptat,stãte infirmitate multorum multos deijceret, & ne crederent, impediret. Sic item habet textus domini Matthęi. 24. Nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret salua omnis caro. Sed propter electos breuiabuntur dies illi. Quẽ textum. 32. lib. Moralium assumens GREGORIVS, Nisi (inquit) abbreuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Quia enim, & superbos nos, & infirmos dominus conspicit:dies,quos singulariter malos intulit,misericorditer breuiatos dicit. Profectò ut & superbiã terreat de aduersitate temporis,& infirmitatem refoueat de breuitate. Hæc ille. AVCTOR. Videtis ergo quàm falsò contra intentionem scripturæ, & omnis expositoris catholici, autoritate sua Witcleff mille annos pro tribus & sex mensibus Satanę annuit: per quos solutionẽ eius, & regnũ cõtra Christi statutum in discrimen electorum suorum extendit. Quod absit (inquit) beatus Augustinus. Et nunquid de hac peruersitate gaudebat, qui tam crebrò,& ultra modum sæpe opportunè importunè millenariam Satanæ solutionẽ diaboli introducit,clamat,ululat, exaggerat, prædicat, ultra regnum decies beatorum? Legite qui uultis nedum catholicorum, sed & hæreticorũ libros: ni fallor, non inuenietur quisquam sic regnum istud solutionis Satanæ prædicare citra milliarios Chiliastas:qui hæreticè millenariũ celebrabant, quo uoluptatibus cibi & potus carnalis impunè uacarent. Quibus tantũ consonat Witcleff, quantum pro cibario pane,& uino in sacra mẽto altaris ponendo, solutionem Satanæ ampliat. Quod nec errantissimis uiris Ario, Sabellio, Eunomio, Marcioni, Nestorio,& alijs ducẽtis pro tollendo Christus diuinam suam naturã & humanam per latissima terræ spatia Asiæ & Africæ cõcedere dignabat. Sed† si uis scire quo tempore solutus erat tuus Satanas: puto priusquàm ab angelo ligaretur. Attamẽ quia eum solui, est tentare permitti, ualde laxatum eum puto,quando sæuiebat in Iob. quando item Christi discipulos expetiuit ut cribraret sicut triticum. Toto etiam tempore primitiuæ ecclesiæ, quando fecit principes orbis præciptare colũnas pretiosas ecclesiæ,decoriare martyres,dilaniare doctores. Magis autem quando per Arium, & tot hæreticorum greges uniuersis mundi partibus Christi fidẽ quassabat. Miror igitur,nec satis admiror,qua fronte peruersa soluisti eum pro mica panis secundo millenario Christi: & per tot uniuersales persecutiones mũdi, Nerones, Decij, Diocletiani, Valerij, Maximini, Iuliani: hæreticorum item Arij, Sabellij, Manichei, Donati, Pelagij, & quotlibet aliorum: sub quibus uix ciuitas una, pagus, uel oppidum penè per totum millenarium primum Christi unũ mensem uacabat habere pacificum, sine bellis dico, spolijs, & strage populi christiani: putas esse ligatum? Reuera tũc solui permissus est prouidente Christo, per partes:& soluitur item nunc, quantum fragilitas nostra potest portare solutum, Particulariter enim soluebatur in Gallijs tẽpore Berengarij magistri tui. Soluebatur item in Anglia per teipsum, non dubium laxas habens catenas in corde tuo: quas Cristus tamẽ bonus dominus non tam liberas esse permisit in gente. Soluitur etiam per Husitas tuos (quod dolenter dico) in regno clarissimo Boemorum. Ecce totiens & totis gẽtibus credi potest eum laxari pro parte: generali autem solutione illa solui eum, quam scriptura prænuntiat, temeritatis tuæ fuit edicere: quam nulli hominũ quo ad tempus, uel momentum

Solui diabolum quid significet. Luc. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentum placuit domino reuelare. Per Danielē autem tempus durationis solutionis eius expressit: & inge sacrificium dominici corporis in illo breui tempore tollendum palàm edocuit. Sicut notat CHRYSOSTO. in imperfecto. homilia. 49. Antequàm (inquiens) caperetur dimidiū hebdomadę, Christus per suam doctrinam tulit de medio iuge sacrificium Iudęorum. Nam dicitur tribus annis & sex mensibus docuisse: qui numerus fit dimidium septimanæ annorum. Vt illud sacrificium, quod iugiter fuerat in usu, tolleretur, & ferretur domino sacrificium iustitiæ in operibus, sacrificium laudis in uoce, & sacrificium pacis per Eucharistiam. Sequitur. In dimidio hebdomadæ, hoc est in tribus annis & sex mensibus, hoc sacrificium tollendum est ab Antichristo, confugientibus Christianis ante eū per loca deserta: nec erit, qui aut ecclesiā intret, aut oblationē offerat Deo. Hæc ille. AVCTOR.

5 Hæc † erit magna solutio Satanæ: qua licentia B data tentabit superare, si fieri poterit, etiam electos Dei. Sed absit ut uincat ecclesiam, dicit Augustinus. Nouit enim dominus qui sint eius. Sed ideo soluetur per modicum tempus: non per magnum mille annorum, quod tu appellasti millenarium diaboli: quia tunc equipararet tēpus regni Christi, & electorum eius: quod ad mille annos scriptura teste protenditur. Item, si millenarius alligationis Satanę, est totum tēpus à * fine sexti millenarij usque in finem seculi secundum primam expositionem Lactantij & Augustini, uel totum tempus à passione Christi usque in finem per expositionē Hieronymi & Gregorij, nusquā reperies unum millenarium solutionis eius, nisi eodem tempore sit simul alligatus, & solutus. Item sic redderemur certi de mora mundi per ferè sexcentos annos, cum iā de secundo isto millenario post Christum cōpleti sint tātum quatuor centenarij, & de quinto centenario uigintiquatuor anni. Sed hoc est contra intentionē Christi in euangelio: & determinationem Augustini epistola ad Hesichiū, Sed de facili corrumperet iste si posset euangelium saluatoris, ad canonizandū magnum annum Platonis. Item quia statim post millenarium regni Christi solutio Satanæ promittitur breui tempore. Non est autem millenario comparatus breue tempus, sed æquale. Nec potes dicere horas abbreuiandas & dies: ut mille anni computentur ex eisdem diebus æqualibus numero, sed uarijs in mensura. Hoc enim quidā sapuere deliri, ut in commentario Matthæi. 24. eodem textu refert HIERONY. Abbreuiatos (inquiens) dies non secundum deliramenta quorundam, qui putant temporum momenta mutari, nec recordantur illius scripti: Ordinatione tua perseuerat dies. Sed iuxta temporum qualitatem sentire debemus abbreuiatos, non mensura, sed numero. Vt quomodo in benedictione dicitur: Longitudine dierum replebo eum: sic & nunc abbreuiati dies intelligantur: nè temporū mora concutiatur credētiū fides. Hæc ille. AVCTO. Temerarie ergo ualde pacificasti regno Christi, & electorum eius, quod scriptura prętiat regnum diaboli, quod nulla scriptura, nullus catholicus senserit. Et ubi propitius Deus addidit pro magno dicbus Ezechiæ regis tantum 15. annos: tu larga manu tua pro tribus tantum annis & sex mensibus, concessisti diabolo mille annos. Nimirum, quia fumus est tibi magnus amicus ad peruertendā fidē sacræ Eucharistię, ut dicit Chrysostomus. Et idcirco magis laudibus eius insudas. Lauda eum ergo cum Iuliano hæretico: sicut deridens AVGVSTINVS hortatur. lib. 5. contra eundem. cap. 3. Lauda (inquiens) angelos malos: lauda eorum principem Satanam. Sequitur. Valde enim disertus es contra gratiam Christi: & idoneus dicere panegyricum Satanæ & angelis eius: per quos multorum Deus iudex atque ultor est peccatorum, retribuens eis secūdùm opera sua. Et infra eodē cap. An etiam ipsum malignum spiritum laudare disponis? Eia quid moraris? Decet enim inimicum te gratuitę Dei bonitatis laudatorem spiritus esse mędacis: Nec laborabis inuenire quid dicas: laudes eius paratas habes, si hæc ipsa in eum uerba transtuleris, quæ posuisti in laude libidinis. Et infrà. Omnia hęc secūdùm tuos acutissimos sensus rectè dicuntur: & in illius immundi spiritus laudem. Ergo præconium * uocis tuæ in simili causa, aut mendaci redde spiritui, aut cōtumaci tolle libidini. Hæc ille. AVCTOR. Die ergo ei cū Iuliano panegyricum, quem sic promoues ad regnum: quia nisi per tales suos amicos regnare non poterit. Preparasti ipsi in hæresi Euchari

C stiæ cathedram doctoralē: et ualde disertè sceptrum eius exagitas contra substantiam uiuificā carnis Christi.

¶ DE ANTIQVIS HAERESIBVS Eucharistiæ, ex quibus Witeleff traxit hæresim suam de hostia consecrata. Cap. XIX.

SVMMA.

1 *Hæresis prima in Christi discipulis de hostia consecrata. Et quòd error hic discipulorum, non fuerit simplex, sed duplex. Et quomodo in utroque scandalizentur Vuitcleuistæ, & sunt discipulis deteriores, ostenditur.*

2 *Hæreses antiquæ circa Eucharistiam describuntur. Et qui fuerint earum inuentores. Et quomodo ex*

ex his traxerit hæresim suam Vuitcleff de hostia consecrata.

SI tamen tantam uim faciat Witcleff pro temporis antiquitate, per quam hæresim suam honorare decreuit: libēter cōcedam ipsi tempus diu ante millenarium diaboli, quem ipse mendosè signauit: orthodoxæ tamen fidei de sacramento Eucharistiæ prærogatiua famæ sanctitatis & temporis sē per salua, dicente Ambrosio lib. de sacramentis: anteriora esse sacramenta Christianorum, quàm Iudæorum, multò potiùs hæreticorum, quæ nihil sunt: sicut idolum nihil est, secundum Apostolū. Vnde lib. 4. de sacramentis AMBROSIVS. Accipe (inquit) quæ dico: anteriora esse mysteria Christianorum, quā Iudæorum: & diuiniora esse sacramenta Christianorum, quàm Iudæorum. Et infrà. Ergo primò intellige sacramenta hæc, quæ B accipis, anteriora esse, quam sint Moysi sacramēta, quæcunque Iudæi habere se dicūt: & priùs cœpisse populum Christianum, quàm cœpisse populum Iudæorum, sed nos in prædestinatione, illi in nomine. Obtulit ergo Melchisedec panem & uinum. Hæc ille. AVCTOR. inde diffusè declarare incipit, quod prædixit. Primò † igitur ꝓ antiquitate suæ perfidiæ de hostia consecrata recurrit ad primam hæresim discipulorum. Ioannis. 6. ubi cùm prædicaret Christus in Synagoga Capharnaō de uenerabili carne sua posteriùs comedenda in hostia, dicens: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: ipsi dixerunt, Durus est hic sermo: quis potest eum audire? & ex hoc multi discipulorū eius abierunt retrorsum. Vnde, ut habetur de cōsecratione. distinctione. 2. Prima quidem hæresis in discipulis Christi uelut à duritia sermonis eius facta est. Cùm enim 2 C diceret: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit uitam æternam. illi non intelligentes, dixerunt adinuicem, Durus est hic sermo. Quis eum potest mā ducare? Dicentes quia durus est hic sermo, separauerunt se ab illo, & remansit cum duodecim. Hæc ibi. AVCTOR. Error iste discipulorum non erat simplex, sed duplex. Vnus in intellectu: alter in affectu. Intellexerunt quippe carnē Christi dilaniandam, & cruda specie comedendam, qualiter uenditur in macello, secundùm illud super psalmo. 98. AVGVSTINI. Carnaliter illud cogitauerunt: & putauerunt, quòd præsiturus esset dominus particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis. Dixerunt, Durus est hic sermo. Ipsi autem erant duri, non sermo. Hæc ille. AVCTOR. Item isti discipuli habebāt affectum curuum ad cibum corporalem, & panem terrestrem, secūdum quòd exponit super Ioannē homilia. 46. CHRYSOSTOMVS. Non uerba Christi (inquit) erāt, quæ istos scandalizabāt: sed negligentia, & desidia, & indeuotio eorum, qui audiebant uerba. Etenim si Christus non dixisset ista, scandalizati essent utique, & non acquieuissent: cibo semper attendentes corporali, & terræ affixi. Hæc ille. AVCTOR. Conformiter in utroq; scandalizantur Witcleuistæ. Nam primò sunt eis deteriores, quia error discipulorum non exiuit metas naturæ corporis Christi, sed horrebant carnis sectionem cruentam: Witcleff autem nec naturā Christi carnis in sacramento admittit, sed figuram tantūmodo, & parum respectum tropicū, qui nec est substantia, nec accidens absolutum. In secundo uerò pani naturali totus incūbit: & plus illum inquirit, & certat habere, quàm optimum corpus uiuum à Christo promissum. Sic igitur hæresis quærentium panem corruptibilem in sacramento Eucharistiæ, & per hoc euacuātium Christi carnē, quomodocunque sumpsit exordium. Ex qua itē parte post ipsos surrexerunt fœdæ sectæ hominum: quorum quidam immiscuerunt farinæ sanguinem humanum, ut Cataphryges. Quidam (quod est horrendum dictu) humanum semen, ut Manichæi. Quidam, ut Ophitæ, basia serpenti na: quorum nullū facere præsumpsissent, si uerè credidissent panem illum corruptibilem de farina illa confectum uirtute uerborum Christi trāsisse in ueram naturam carnis Christi: sicut à principio credebant duodecim apostoli, qui remanserunt, quibus item Christus dixit, Nunquid & uos uultis abire? & cui uice omnium Petrus ait. Domine ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes. & fidem istam purè transmiserunt ecclesiæ. Restat † forsan errores dictos inscribere, ne non cernantur ab his, qui dictos libros non possunt C inspicere, aut non credantur uera esse, quæ dixi in libro de hæresibus. ca. 17. de Ophitis AVGVSTINVS. Ophitæ à colubro nominati sunt. Coluber enim Græcè Ophis dicitur: hunc autē Christum arbitrantur: sed hunc etiam uerum colubrum assuetum eorum panes lambere, atq; ita eis uelut Eucharistiam sanctificare. Hæc ille. AVCTOR. Item de secta eorum, qui Cataphryges dicuntur, ibidem idem habet Augustinus. Sacramenta perhibentur habere funesta. Nam de infantis anniculi sanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionum uulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur: miscentes eum farinæ, panemque inde facientes. Qui puer si mortuus fuerit, habetur apud eos pro martyre: si autem uixerit, pro maximo sacerdote. Hæc ille. AVCTOR. De tertijs item, & eorum sacramento, uel (ut dicam potius)

Chrysosto. To. 2 non longe a principio.

Matth. 24.

2. Timo. 2.

*a princi pio

Hieronym. To. 9

Psal. 118.

Chrysostomo. To. 3.

Augustin. li. de hæres. ad Quodu. ca. 26. & 46. & 17.

To. 6.

Ioan. 6.

Augustin. To. 6. Ophitæ.

Cataphryges.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Manichæi

potiùs) execramento scribit ibidem cap. 46. de eisdem Augustini. Quadam necessitate cogũtur electi eorum uelut Eucharistiam conspersam cum semine humano sumere, ut etiam inde, sicut de alijs cibis, quos accipiunt, substantia illa diuina purgetur. Sed hoc se facere negant: & alios nescio quos sub nomine Manichæorum facere affirmant: detecti tamẽ sunt in ecclesia, sicut scis apud Carthaginem: quando instante Vrso tribuno, qui tunc domui regiæ præfuit, aliqui adducti sunt, ubi puella illa nomine Margarita, istam nefariam turpitudinem prodidit, quæ cum esset annorum necdum duodecim, propter hoc scelestum mysterium se dicebat esse uitiatam. Tunc Eusebiam quandam Manichæam quasi sanctimonialem idipsum propter hoc ipsum passam uix compulit consiteri, cum primò illa se asseruisset integrã, atque ab obstetrice inspici postulasset. Quæ inspecta, & quid esset inuenta, totum illud turpissimum scelus, ubi ad accipiendum & commiscendum concumbentium semen farina substernitur, quod Margarita indicante absens non audierat, simpliciter indicauit. Hæc Augustinus. AVCT. Ecce miseri hæretici dati in reprobum sensum ad credendum corruptibilem panem in uenerabili sacramento: & idcirco traditi sunt ulteriùs in passiones ignominiæ, turpitudinem operantes, turpitudinem comedentes, perfidiamque, quam blasphemum & pollutum os exuit, dignè turpius reassumpsit. Surrexit interea hæresis Nestoriana in alia hæresi discipulorum circa corpus domini cespitans, & ponens carnem in Eucharistia, non Christi, sicut remanentes credebant Apostoli, sed alicuius alterius hominis: qua ratione coacti? dicit in libro de corpore & sanguine domini capitulo finali ANSELMVS. Inter omnes, (inquiens,) hæresum diuersitates, quæ singulæ suo tempore impugnauerunt petrã supra petram ædificatam, & quæ in soliditate sua permanẽte petra, collisæ in illa, ut lutea uasa sunt confractæ: huius quæstionis nec mentio facta est, nisi in Nestoriana hæresi sola. In qua assertores eius in persona Christi diuina ab humanis penitùs separantes, Mariam theotocon, id est, dei genitricem penitùs negantes: sed solius hominis matrem esse affirmantes, cùm requireretur corpus, quod de mensa domini sumimus, cuius esse profiteretur, hæretica prauitate, uel temeritate ad suum errorem detorquebant uerba domini dicentis, Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. & ex his uerbis astruere conabantur, quod ibi sumimus, carnem esse tãùm filij hominis: ne si illud corpus domini esse consiterentur, contra se loquerentur: consentientes in Christo Deo & homine esse unitatem personæ. AVCTOR. Hic iam cõcutrit Anselmo LANFRANCVS, de corpore & sanguine domini contra Berengarium sic scribens. Ex quibus domini uerbis oriæ sunt duæ hæreses antiquis temporibus. Et in hoc quidem consenserunt omnes, quòd panis, & uinum in ueram filij hominis carnem uerumque eius sanguinem conuertentur. Sed quis esset iste filius hominis, non omnes eandem sententiam tenuerunt. Quidam arbitrati sunt: hunc oportere intelligi, quemlibet hominẽ, siue iustum, siue peccatorem, in cuius carnem & sanguinem conuersa terrena substantia sumeretur in remissionem peccatorum. Alij arbitrati sunt, non hunc esse de turba quemlibet hominẽ, sed uirum iustum, sanctificatum, à communi hominum uita per suæ uitæ celsitudinem segregatum, qui templum Dei esset, qui diuinam in se habitationem uerissimè possideret. * In huius carnem ac sanguinem commutari posse panem uinumq; altaris, hæreticã pertinacia delirabant. Factum est hoc paucis annis post obitum beati Augustini tempore Celestini Papæ & Cyrilli Alexandrini episcopi: quibus annitentibus, atq; præcipientibus, indicta, ac celebrata est synodus Ephesina anna de quatuor, quas beatus Gregorius in Epistola ad patriarchas fatetur se ita suscipere, complecti, & uenerari, quemadmodum sancta quatuor euangelia domini nostri Iesu Christi. In qua synodo damnatæ sunt utræque superius comprehensæ lethales pestes. Roborata est fides, quã credimus panem conuerti in eã carnem, quæ in cruce pependit: uinumque in eũ sanguinem, qui de pendentis in cruce latere emanauit. Denique ducenti, qui eidem concilio interfuere episcopi, inter cætera de hoc sacramento sic scripserunt, & Nestorio episcopo quasi hæreticorum capiti transmiserunt. AVCTOR. Epistolã illa synodica incipit. Religioso; & Deo amabili cõsacerdoti Nestorio Cyrillus, uel quæ apud Ephesum synodus, & est in gestis eiusdem Concilij. CYRILLVS, & synodus Ephesina. Ad benedictiones mysticas accedimus, & sancti ficamur participes sancti corporis & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum redemptoris effecti: non ut communem carnem percipientes, (quod absit) nec ut uiri sanctificati & uerbo coniuncti secundum dignitatis unitatem, aut sicut diuinam possidentis habitationem: sed uerè uiuificatricem, & ipsius uerbi propriam factam. Vita enim naturaliter ut * Deus existens, quia propriæ carni unitus est, uiuificatricem eam esse professus est. Et ideo quamuis ad nos dicat. Amen amen dico uobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non tamen eam ut hominis unius ex nobis existimare debemus. Quomodo enim iuxta naturã suam uiuificatrix esse poterit caro hominis? sed ut uerè propriam eius factam: qui propter nos filius hominis, & factus est, & uocatus. Et circa finem concilij. Si quis non confitetur carnem domini uiuificatricem esse, & propriam ipsius uerbi Dei patris, sed uult alterius præter ipsum, cõiuncti eidem per dignitatem, aut quasi diuinam habentis habitationem, ac nõ potius uiuificatricem esse, quia facta est propria * uerba uiuificare ualentis, anathema sit. Hæc ibi. AVCTOR. Isti ecce Nestoriani hæretici in errore. 70. discipulorum uagantes, propriam carnem Christi secundùm substãtiam negauerant sacramẽtum: supra tamen Witeleuistas, non respectum, uel figuram, sed carnis alicuius substantiam affirmabant. Istis quoque succedentibus alijs Berengarius tubam buccinauit hæreticam: cuius hæresim in libello suo contra eundem sic describit GVIMVNDVS. Berengariani omnes quidem in hoc conueniunt, quòd panis & uinum essentialiter non mutantur: sed ut extorquere à quibusdam potuit, multùm in hoc differunt: qui alij nihil omnino de corpore & sanguine domini sacramentis istis inesse, sed tantummodo umbras hæc figuras esse dicunt. Alij uerò rectis ecclesiæ rationibus cedentes, nec tamen à stultitia recedentes, ut quasi aliquo modo nobiscum esse uideantur, dicunt ibi corpus & sanguinem domini reuera, sed latenter contineri, & ut sumi possint quodammodo, & impanari. Et hanc ipsius Berengarij subtiliorem esse sententiam aiunt. AVCTOR. Et hic cõmemorat errorem panificũ. Sequitur GVIMVNDVS. alij uerò non quidẽ iam Berengariani, sed acerrimè Berengario repugnantes, argumentis eius tamen, & quibusdã uerbis domini paulisper offensi (quod suo loco dicemus uberiùs) solebant olim putare, quòd panis, & uinum ex parte mutentur, & ex parte remaneant. Alijs uerò irrationabilem istorum sensum longè horrentibus, & eadem uerba domini, quibus isti mouentur, non satis aptè intelligentibus, uidebatur panem & uinum ex toto quidẽ mutari, sed cùm indigni accedunt ad communicandum, carnem domini & sanguinem in panẽ & uinum reuerti. Hæc ille. AVCTOR. Circa hæc tempora author de diuinis officijs serpebat ut cancer, de quo infrà dicetur, & alij fautores Berengariæ prauitatis, ut Leodiensis episcopus scribit in epistola ad regem Francorum Henricũ, quæ incipit: Glorioſissimo, & inuictissimo. quem Guimundus suprà commemorat: in qua dicitur, quòd Bruno Andegauensis, & Berengarius Turonẽsis episcopi, antiquas hæreses suis tẽporibus introducendo, astruunt corpus domini non tam corpus esse in sacramẽto, quàm umbrã & figuram corporis domini. Sic Valdenses errabant cõformiter istis. Vnde lib. suo de hæresibus

Guido carmelita.

AGVIDO CARMELITA. Vicesimus sextus error (inquit) quòd negant uerum Christi corpus & sanguinem esse sub sacramento altaris. Hæc ille. AVCTOR. Si tamen Witeleff uidebitur uerum Christi corpus ponere, quia ponit ueram figuram, nil minus ponent isti, quia in figuris non deuiant. HERIBALDVS Altisiodorensis episcopus, & RABANVS Magũtinus posuerunt Eucharistiæ sacramentum obnoxium esse secessui. Quid plura? Cur moratur Witeleff? cur patribus non accedit? cur magistrum suum Berengarium nõ salutat capite reuelato? cui totum debet, quod habebat erroris in hostia consecrata, præter additiones interdũ logicas, secundùm quas nobiscum esse se simulat, cùm non sit, uolens uideri catholicus, & æmulus scripturarum in uultu uerbi, plenus Berengarius in fructu. Damnat cum in uerbis, honorat & salutat in sententijs, alter Aetius factus. De quo in historia tripertita libro 5. cap. 17. CASSIODORVS. In Antiochia Siriæ alter hæresiarcha emersit, Aetius cognomento sine Deo. Is enim eadem, quæ Arius sapiebat, sed se ab Arianis segregabat: eo quòd Arium in sua cõmunione recepissent: qui aliud mente gerens, aliud uoce confessus est, dũ terminum synodi Nicænę suscipiens subscripsisset: uolens circumuenire tunc principem. Propterea Arianos Aetius declinabat. Et infrà. Et licèt eadem, quæ Arius iudicaret, tamen à suis non ualentibus intelligere perplexiones syllogismorum eius cum eadem contentione, quæ illic apparet, putabatur hæreticus. Hæc ille. AVCT. Non dubium tamẽ aliam opinionem Witcleff inuenit sibi olim, secundùm quam putat se posse saluare fidem ecclesiæ de decisione panis in se: quem tamen dicit remanere secundùm primam suam materialem essentiam, ut sit subiectum accidentium. Et secundùm hoc item substantia panis remanet in genere suprremo. Et hanc tangit libello de incarnatione uerbi. & cap. de quantitate: in summa, & alibi. Iam tenet ab integro panẽ naturalem remanere in Eucharistia, & secundũ quandam figuram loquendi, esse corpus Christi. Corpus Christi quoque solùm in natura & substantia sua esse sursum in cælo, & figuraliter in sacramento, sicut Ioannes Baptista fuit Elias, & petra Christus, & septem spicæ, septem anni. Dirè tamen increpat Berengarium, quia sacramentũ Eucharistiæ posuit solam umbrã corporis Christi, uel figuram, iactans exultãter se ponere illud esse corpus Christi. Sed quia hoc adhuc ponit ibi tantùm secundùm figuram, nihil exuberat super magistrũ, qui nihil ibi aliud de corpore Christi ponit, nisi figuram. Sed hæc interposuit iste, uolens dissimulando præterire magistrum, cùm in rei ueritate hoc idem magister eius falsè cõfessus sit:

Heribaldus.

Rabanus.

Cassiodorus de Aetio.

Matth. 11. 1. Cor. 10. Gene. 40.

Roma. 1

Nestoriani.

Anselmus.

Ioa. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferit:esse scilicet corpus Christi:quia figuraliter erat corpus Christi secundùm se, ut planè recitat Lanfrancus. Et addit Witcleff ex auctore de diuinis officijs, quòd sicut Christus est simul Deus & homo: ita hoc sacramentum est simul panis & corpus:sed nō propter hoc concedit esse corpus secúdum naturam humanam, sicut Christus est homo secundùm naturam humanam.Igitur (ut dixi)in paucis discrepant Berengarius,& Witcleff: quin potiùs colludunt, ut discordare quandoque uideantur in uerbis, qui sensibus nō discordant. Quemadmodum cōcorditer & quidē ibi præcessores suos magistros habebat: prout in libro suo, Quatuor unum, tractans hūc textum, Hoc facite in meam cōmemorationē,Chrysopolitanus suggerit ZACHVRIAS. Sūt (inquiens) nonnulli, imò forsan multi, sed uix notari possunt,qui cum damnato Berengario idem sentiunt. tamen eundem cum ecclesia damnant. In hoc uidelicet damnat cum,quia formam uerborum ecclesiæ abijciens, nuditate sermonum scandalum mouebat. Non sequebatur uidelicet usum scripturarum,quæ passim res significantes tanquàm significatas appellant,præsertim in sacramentis, ut eorum uirtutes exprimant. Alijs uerò latenter imponunt,quòd nō intelligunt tropos,& figuratas locutiones: ideoque miserabili morte animæ signa pro rebus accipiunt. Illud quoque maximè arridēt,quòd panis, & uini species quidam dicunt in aere apparere: quidam uerò sensus compertos falli post cōuersionem panis & uini in carnem & sanguinem Christi. Hæc ille. AVCTOR. Conditiones nostri Witcleff in primis uerbis doctor iste aptiùs non narrasset: & si in fractione sui panis eum quotidie cognouisset,Sed computetis à principio,& uidete Luciferum, quàm manè oriebatur ab antiquis diebus, scilicet a.72.discipulorum hæresi, Witcleuistica pestis duxit originem. Quæ sicut biceps erat in patribus per remotionem & horrorem carnis Christi secundùm suam substantiam: & optionem panis corruptibilis secundùm suam naturam:ita peruenit biformis ad posteros, Berēgarium scilicet, & deinceps saliebat in Witcleff. In medios autē uiros erroneos dimidiabat se alueus iste rapax, hinc panem,hinc pedem carnis inepte diuaricans.

Zacharias.

Esaia.14.

¶QVID SIT SACRAMENTVM in communi. Et qūo uersutus Witcleff ab scondit suam hæresim sub terminis consuetis ecclesiæ.C.XX.

SVMMA.

1 *Sacramentum quid.*

2 *Vuitcleff quomodo æmulatur Arianos hæreticos, qui coloribus uerborum suam instaurabant hæresim,ita,ut in nullo uiderētur à catholicis alieni.&c.*

3 *Hæretici quòd sint mendaces, & quomodo in ore eorum non sit ueritas*

4 *Vuitcleff quòd loquatur Christum, & occultet Antichristum,ostenditur.Et quid de sacramento dicat.*

PRINCIPIVM uerborum Witcleff cōtra catholicos ad Eucharistiam expugnandum fraude callida supprimit innocētes.Sic enim exorditur in quarto trialogi ter damnati capite. 2.loquens de illo uisibili sacramento. De illo (inquit) albo primitùs fiat sermo. Aptū profectò Berengariani principium,nescientis quicquam facere,nisi ut patrē uiderit facientem. Exordium itē Berengarij fuit à descriptione illius sacramentalis signi. Beatus (inquit) Augustinus dicit, quòd sacramētum est sacrum signum.Signum autem definit in de doctrina christiana: quòd est res præter speciem, quam ingerit sensibus aliud aliquid ex se faciens in cogitationem uenire.Hæc Berengarius. AVCTOR. Vterque ergo ab illo signo incipit:uolens per hoc cōcludere corpus Christi nihil esse ibi,nisi sacramentale signum extrinsecum. Vnde Witcleff. Sunt recentes hæretici, qui negant illud esse sacramentum: sed illos tam antiquis, quàm modernis tantùm contrarios, oportet cautè corripere, quærendo primò quid descriptiuè sit sacramentum ecclesiæ in communi: & uel æquiuocabunt,uel non euadent, quin ista sacrata hostia sit aliquod sacramentum. Hæc Witcleff. AVCTOR. Mira temeritas. Iam in proximè præcedenti capite dixeras de teipso, quòd non didicisti pictacias, ex quibus adiectis hoc nomē sacramentum limitari debet uniuocè ad hæc septem.Quid ergo exigis tam auarè descriptionē à nobis uniuocam sacramenti illius nominis: qđ non est nisi cunctis æquiuocum? Et si in illo ipso ipsi æquiuocent,tu imputabis ad culpam. Dicis enim:Et uel æquiuocabunt, uel non euadēt. Sed propero respondere, dicens cum antiquis. Sacramentum † est inuisibilis gratiæ uisibilis forma: uel sacramentum, est sacræ rei signum. Vtraque hæc descriptio patrum: hæc sanctis sacramentis specialiter ratio consecrata: non possum morari,ut singulis irruētibus obsistam, quotiens impugnare solent prædictam sententiam. Adeant huiusmodi doctores scholasticos in sententijs disputantes. Mihi cum hæretico certandum est.Sed rogo ne sanctis & sanæ credulitatis lectoribus uidear onerosus, si modicū tergiuerser,aut dialecticis uijs disputans cum eo contēdam,

dam,quem constat omni subtili uiro tam abundare cautelis,tam sophismatibus inhiare, & sub æquiuocatione uerbi latere:unum in uultu sermonis simplicium auribus exhibens, & aliud in effectu proponens: ut multis etiam magnis uiris occasio fuit ruinæ, & commune ecclesiæ in scriptis notabile scandalum, & simplicis fidei detrimentum. Non noceat ergo,non displiceat,si sophisma sophismate collidatur. Est enim magnū membrum draconis, quem formauit Deus ad illudendum ei. Primò notate dolos eius, credētes, & cauentes,quia nō loquitur simpliciter,sed per plexis sensibus,iam tropicis,iam historicis, & penè dupliciter omne uerbum. Deinde notate audacem proteruiam, & tertiò mendacia colorata. In † primo simulatur hæreticos arianos, qui coloribus uerborum instaurabant hæresim suā: ita ut uiderentur in nullo à catholicis alieni: habentes semper sub uerbis similibus hæresim suā saluam. Vnde ut refert CASSIODORVS, conuenientes episcopi iam instante Niceno concilio,studuerunt uerba impietatis ab Arianis inuenta perimere:ut quòd filius Dei est ex non existentibus: & quòd creaturam & facturam dicebant:& scripturā ponere manifestas dictiones, ꝙ.s. est ex Deo filius naturaliter unigenitus & uerbum,uirtus,sapientia, Deus uerus,splendor gloriæ,& figura substantiæ. Qui uerò circa Eusebium propria tacti uesania loquebantur & docebant,cōsentiamus:nam & nos ex Deo sumus. Vnus enim Deus ex quo omnia. Alij autem episcopi uidentes illorum pessimam artem, dixerūt ex substantia patris esse filiū:& requirentes Arianos,si ita dicerent Dei filium & imaginem sempiternam:iterum ipsi innuentes alterutris,& hæc (inquiunt)ueniunt etiam ad nos:nam & nos imago & gloria Dei dicimur.Si item domini dicunt uerum filium,non uos contristet, factus enim uerus est.Sed etiam hic episcopi uidentes eorū dolum collegerunt ex scripturis splēdorem, fontē, & fluuium,& figuram ad substantiam pertinere: ut illud,In lumine tuo uidebimus lumen,&.Ego & pater unum sumus, & clariùs iam ac breuiter conscripserunt consubstantialem patri filium.Et murmuratio repentina eorum facta est,quasi nō ex scripturarum auctoritate huiusmodi uerbum ortum sit.Sed reuincuntur:quia nec uerba sua,s. ex non existentibus:& fuit quando nō fuit,in scripturis sanctis habebant. Verūtamen episcopi nō sibimet adinuenerunt uerba: sed habentes hæc à patribus testimonia conscripserunt.Hæc omnia, & plura habet Cassiodorus lib.2.historiæ tripertitæ, capite.7. Proculdubio sic Witcleff currit quantum potest ad uerba fidelium: maximè quæ uulgus habet in usu à sanctis patribus derelicta: ut quia audit nos dicere corpus Christi in sacramento:item dicit quia in figura:& ne obstrueretur sibi os propter figuram,si interrogaretur de ueritate,audacter concedit uerè, non attendens modum loquendi sanctorum:aliud esse per ueritatem:aliud per figuram: imò dicit uerè quia nō falsè Nam & uere dicebatur dominus irasci, & esse in furore,quanuis per figuram. Item quia ecclesia sumpsit ad innuendum ibi ueritatem substantię carnis Christi terminos commutationis, conuersionis,& transubstantiationis, ipse itē ponit eosdem ad transuersum sensum:quia ista substantia fit illa,inquit:ut Ioannes sit episcopus: & petra Christus,non tamen petra desijt esse petra: nec fiebat Christus per naturam,quanus conuerteretur in illam substantiam per figuram.Sic natigat nostris uelis,explorans quem potest deprædari in terminis:& putares eum omnia dicere in reuerentiam corporis Christi: quando simpliciter extollit naturam panis consueti.Ideirco † sancti patres de hæreticis exclamauerunt, ꝙ non sit in ore eorum ueritas. Et HIERONYMVS in minori breuiario. Describantur(inquit) hæretici,non habent Christum ueritatem in ore suo: quia nec in corde habent. Cor eorū uanum est. Verè,n.insidiatur cor hereticorū omnibus,quos decipit.Linguis suis dolosè agebant,pietatem loquebantur,impietatē celabant,Christū loquuntur,& occultant Antichristum:sciunt.n.ꝙ nemo possit induci,si proferant Antichristū. Lucē proferunt,ut celent tenebras:ut ꝙ lucem ducant ad tenebras.Hæc ille.AVCTOR.Vis† scire quomodo Witcleff loquitur Christum,& occultat Antichristū?Reuertamur ad priora,& dicat quid sentit de descriptione sacramenti Eucharistiæ loco prædicto.Hic(inquit)breuiter inculco sententiā ex testimonio fidei scripturæ:& primò,ꝙ hoc sacramentū sit corpus Christi in forma panis:& cū hæretici aduersantes dicant singuli,ꝙ hoc sacramentum est accidens,siue nihil, & nō potest esse corpus christi,manifestū est, ꝙ illi omnes sunt dolosi hæretici.Hæc Witcleff.AVCTOR.Quis crederet eū ita non sustinere partē fidelē, quando accipit ad probandum, quod omnibus christianis est cōmune,s.ꝙ hoc sacramētum est corpus christi in forma panis: et aduersantes huic esse hæreticos,dicentes,scilicet illud accidens sine subiecto,siue nihil?Et hic loquitur christum. Sed exprimamus eius intentum,scilicet,quòd iste panis uisibilis et coloratus est figuraliter corpus christi in forma substantiali panis et hic occultauit Antichristum.Sic item magister eius Berengarius solicitauit se nimis in hac materia sensibilis signi panis,modicum de re corporis. Augustinus(inquit)de ciuitate Dei dicit sacramētum esse sacræ rei signum:at contra cum LANFRANCVS.Et nos sacramentū,de quo agimus,sacrum

A

B

C

1 Iohan.1.

2

3

4

Hyero. To.8. Psal.135

Vuitcleff.

Lanfran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse signum credimus, & credendum suademus. Quo signo præter speciem, quæ le oculis intuentium iugerit, longè aliud, ualdeque diuersum in cogitationem salubriter intelligentium uenit. Hæc ille. AVCTOR. Non sic Berengariani, uel Witcleff: quia ipsi in hoc signo exteriori fixi stant: hoc ambo potissimum sacramentum existimant. Vnde Witcleff. De illo (inquit) albo primitùs fiat sermo. Certè ecclesia de illo signo albo, uel rubeo, dicit esse uim minimam sacramenti. Ita ut non plenè signa, sed sacramentorum signacula describentur. sicut in libro de catechizandis rudibus AVGVSTINVS. Signacula quidem (inquit) rerum diuinarum sunt uisibilia: sed res inuisibiles in eis honorantur. Nec sic est habenda species benedictione sanctificata, quèadmodum habetur in usu quolibet. Hæc ille. AVCTOR. Sed iste magnus doctor ignorum semper currit ad signa. Nã primò noueritis quicquid ecclesia sanctorum posuit pro ueritate corporis Christi, iste tollit, & applicat pani uisibili. Et idcirco quia ratio non patitur substantias tã dispares identicè commanere: uisum est ecclesię iuxta uerbum Christi tollendam substantiam panis, ut statuatur ibi in hostia substantia corporis. At ne fieret delusio sensuum, qualitates panis dixit relinqui: quas dicit aliquando similitudines, species, uel figuras. Witcleff econtrariò tollit hostiæ consecratæ ueram substantiã corporis Christi relicta ibi figura: panem autem solennizat in substantia & natura. Et pro hac re est omnis controuersia, omnis pugna. Ecclesia ponit ibi ueram naturam carnis, & tantum figuram panis. Ipse econuerso cum plebe de genere fastidit cælestem manna: & uult repetere ollas carnium, porrosque & panes Aegyptios. Vnde in sermone de corpore Christi, qui incipit, Veritas ait. & habetur in decretis. de consecrat. dist. 2. cap. Vtrum sub figura. AVGVSTINVS ait. Corpus Christi, & ueritas est, & figura ueritas, dum corpus CHRISTI & sanguis uirtute spiritus sancti in uerbo ipsius christi, ex panis uinię; substantia efficitur. Figura uerò est id, quod exterius sentitur. Hæc Augustinus. AVCTOR. Ecce ueritas corporis, & ecce figura exterius sensibilis panis. Vis audire quid dicat Witcleff de sermone Domini in monte. cap. 43. Hæc hostia (inquit) simul est corpus Christi & uerus panis, quia est corpus domini ad minimũ in figura, & uerus panis in natura. Vel quod in idẽ sonat, est uerus panis naturaliter, & corpus Christi figuraliter. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ecce secundùm eum figura sola corporis Christi & tota ueritas in pane naturali. Inspiciatis deinceps, & sic uidebitis eum aduersari toti ecclesiæ Christi fideli.

Augustin. To. 4.

Exo. 16.

Augustí.

Vuitcleff.

¶ VENERANDVM EVCHARISTIÆ sacramentum est corpus Christi naturaliter, & sanguis: non corpus tropicum, & panis in natura, secundum Witcleff. Cap. XXI.

SVMMA.

Eucharistię sacramentum quid. Et quid de illo dicant Augustinus & Ambrosius.
Punicorum loquendi modum de sacramento Eucharistiæ laudat Augustinus.
Canon pro sacramento Eucharistiæ recensetur.
Hostia uenerabilis consecrata quid sit cõtra Vuitcleff.

DEscriptio ergo nudi signa sacramentalis est illa prædicta, scilicet, inuisibilis gratiæ uisibilis forma. Descriptio uerò saluaferi & ueritissimi sacramẽti est ista Inuisibilis gratia sub uisibili forma, loquendo de gratia in sensu ecclesiæ. Sacramentum † autẽ Eucharistiæ est inuisibilis gratia corpus & sanguis Christi secundùm suam substantiam sub uisibili forma panis & uini. Et hoc est ueritissimè sacramẽtum & hostia consecrata. Signum autem eius extrinsecum, scilicet uisibilis forma panis & uini, non est sacramẽtum nisi per analogiam ad istud: quia scilicet significat istud: sicut urina non est sana, nisi quia significat sanitatem. Et qualiter homo pictus dicitur homo secundum signum, cum non sit homo secundum propriam ueritatem. Et secundum hoc consueuit ecclesia tam in literatis suis quam in simplicibus hoc intelligere sacramẽtum, quotiens fit sermo de sacramẽto altaris, uel de hostia consecrata, scilicet de substantia carnis Christi sub forma panis uelata, nihil discernẽdo uel modicum de uino, uel sensibili panis forma. Vnde AVGV. in prima parte sermonum sermone. 7. de lucta Iacob. Quid (inquit) profluxit de latere nisi sacramentum, quod accipiant fideles, spiritus aqua & sanguis? Hęc ille. AVCTOR. In spiritu & aqua baptismi sacramentum: in sanguine Eucharistiæ intelligentes sacramentum, quod non potuit dici uinum corporeum, sed insensibile sacramentum sub uini forma uelatum. Et sic ubi disertissimo stylo & maximè catholico utitur AVGVSTINVS. ibi semper nuncupat corpus Christi, uerum secundum suam naturam Eucharistiæ sacramentum. ut in de ciuita. Dei libro 21. & in libro annotationum super Iob. * Descendit mensa tua plena pinguedine. Sacramentum (inquit) corporis & sanguinis eius: panis qui de cœlo descendit.

descendit. AVCTOR. Ecce panis, qui de cœlo descendit, est sacramẽtũ corporis eius, non panis sensibilis, & fæculentus. Et libro quinto de sacramentis. cap. 2. AMBROSIVS. Ecclesia (inqt) uidit sacramenta mirabilia, & ait, Osculetur me osculo oris sui, hoc est, osculum mihi Christus infigat. Quare? Quia meliora ubera tua, super uinum, hoc est, meliores sensus, melio ra sacramenta tua super uinum. Super illud uinum, quod & si suauitatem habet, gratiam tamẽ non habet: in illo lætitia secularis, in te autem io cunditas est spiritualis. Hæc ille. AVCTOR. Et hic habes sacramenta Christi meliora uino sensibili, quod habet gratiam lætitiæ secularis. Quæ sunt illa sacramenta meliora, nisi corpus, & sanguis Christi? Non ergo est sanguis Christi illud sensibile sacramentum uini: sed est sacramentum multò melius, in quo est iocunditas solummodò spiritualis. Et † idcirco laudat AVGVSTINVS modum loquendi Punicorum, qui nihil aliud uocant sacramentum Eucharistiæ, nisi uitam. lib. primo de baptismo paruulorum. cap. 24. dicens. Optimi Punici Christiani baptismum ipsum nihil aliud, quàm salutem: & sacramentum corporis Christi nihil aliud, quàm uitam uocant. Vnde nisi ex antiqua & apostolica traditione? quia ecclesiæ Christi insitum tenent præter baptismum & mensæ dominicæ participationem non solùm ad regnum Dei, sed nec ad salutem & uitam æternam posse quenquã hominum peruenire. Hoc enim & scriptura testatur. Nam quid aliud tenent, qui baptismum nomine salutis appellant, nisi quod dictum est: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis? Et quod Petrus ait: sic & nos simili forma baptisma saluos facit? Quid aliud etiam, qui sacramentum mensæ dominicæ uitam uocant, nisi quod dictũ est, Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi: & panis, quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita: & si non manducaueritis carnem filij hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis uitam in uobis? Hæc ille. AVCTOR. Ecce sacramentum corporis domini nihil aliud quàm uita: & uerum sacramentum dominicæ mensæ laudabiliter nihil aliud nisi uitam uocant: & illã carnem uiuam & panem uiuum, qui de cœlo descendit: & hoc locutionis genus tam sanctum & uerũ reputat Augustinus, ut nisi ab Apostolis, & antiqua patrũ traditione potuit euenire. Et ideo deinceps cum omni pietate Christianorum cùm loqui contingat de hac hostia consecrata, & sacramento Eucharistiæ in uerbis absolutis, & simplicibus, simpliciter intelligam Christi substantiam carnis: non formam panis sensibilis. Non tamen eam intendo simpliciter præcludere à ratione sacramenti: quia sine ea caro Christi non esset uiati cè sacramento, Vnde † libro sentẽtiarum Proueri & ponitur in decretis, de consecratione dist. 2. cap. Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare contẽdimus: sacrificium ecclesiæ duobus confici, duobus constare, uisibili elementorũ specie, & inuisibili domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, ideſt, sacramento, & re sacramenti, ideſt, corpore Christi: sicut Christi persona constat & conficitur ex Deo & homine cùm ipse Christus uerus sit Deus, & uerus homo: quia omnis res illarum rerum naturam & ueritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem ecclesiæ sacrificium sacramẽto, & corpore Christi. Item caro eius est, quam forma panis opertam in sacramento accipimus: & sanguis eius, quem sub uini specie ac sapore potamus. Hæc ille. AVCTOR Est igitur hoc uenerabile sacrificium, quamuis Witcleff detestetur, hoc uerbum, uerum Christi corpus in recto sub forma panis, quam connotat in obliquo. Nec superbiat Witcleff, sicut solet de exemplo illo Augustini: Sicut Christus est Deus & homo, sic sacramentum altaris corpus & panis: nec sicut ponit corpus figuratum, cogatur hoc exemplo ponere Christum nisi figuratum domini. Sed in istis ponamus & asseramus cum ecclesia Iesu Christi, uenerabilem hostiam consecratam esse sacram Christi carnem in sua natura sub sensibili panis forma: sicut dixit Augustinus suprà, forma panis opertam, non tali forma, qualem Witcleuistæ sibi præsumunt: sed multo aptius illa, qualem psalmista designat, speciosum forma præ filijs hominum. Iam mentiatur mendax Witcleff in omnẽ ecclesiasticum clerum, quòd sacramentum Eucharistiæ sit accidens sine subiecto, siuè nihil. Dico tibi ex parte gregis Christi, quòd † uenerabilis hostia consecrata, nec est accidens, neque nihil: sed est corpus Christi & sanguis in natura sua sub sensibili panis & uini forma. Aude hoc dicere in eodem sensu, & efficeris in hac parte catholicus: quod quia pertinaciter negas, es proteruus hæreticus. Iam strepat Witcleff, iam singultiat: quia de signis ad res sacras accessimus: quia corporis Christi magnificamus substantiam: & parui pendimus, uel non attendimus panem suum. Ipse quantum potest rationibus, scripturis, attestationibus doctorum extortis, & post illa male dictis, imputationibus falsis, mendacijs, iniurijs, quibus potest, aut non potest substantiam panis exaltat, corpus deprimit ad respectum. Quicquid arguit, quicquid scribit pro signo illo sacramentali, pro illo uisibili exterius militat, ut scietis in posteris. Nos autem cũ ecclesia Christi de re sacra & inuisibili sacramento cõtẽti carnis & sanguinis Christi, humili uerbo & simplici fide respõdebimus. Si autem contingat cũ illo

Canon.

Psal. 44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

loqui de illo signo extrinseco, non fugiam eum: sed secundùm quid, & secundùm modificatum sensum, concedam etiam illud ob honorem rei sacræ, quam continet, esse quodammodo sacramentum. Iam diximus tibi quidditatem hostiæ consecratæ: non est enim accidens, non est nihil: imò nec panis tuus est, qui corrumpi poterit, sed panis uerus, caro uera, quæ de cælo descēdit, forma tamen panis mystice obuoluta. Quam utiq; formam quidem, quandoque speciem, figuram, similitudinem, characterem, patres ecclesiæ uariè nominarunt: de illa forma, de illa specie scio cupidè disputares. Dic iam quod cupis: exere toxicum. Scio quæres, Nunquid est substātia, an accidens? ut sic posis concludere sacramentum altaris accidens sine subiecto, uel ut quosdam recitas, fasciculum accidentium, siue nihil. Forte si dixero hāc uisibilē sacrificij speciem esse accidens, non deuiarem: sed & tu ipse nō negabis. Primò, quia ipse hoc dicis cap. 5. de Eucharistia, quòd neutraliter sacramentum Eucharistiæ est accidens, sed non adiectiuè. Sic etiam omnis creatura est accidens Deo: ergo substātia panis per te, siue hostia consecrata, est accidens. Item omne subiectum est multa accidētia significatiuè, quāuis non identicè, ut tu dicis, libro de Apostasia. cap. 10. ergo substantia panis tui in hostia est accidens. Et quòd non sit in subiecto, patet item p te, & principia Aristotelis in Prædicamentis, ca. de substantia: quia cùm sit substantia prima, neque in subiecto est, nec de subiecto dicitur. Ecce iam ex teipso uinceris, cum non coactè, sed sponte concedis, quod tot uocibus insonuisti, uociferasti, clamasti, inconueniens maximum, accidens scilicet sine subiecto, hostiam cōsecratam: quod scio nunquam audisti ab ore catholici: tu uerò cō firmas, tu comprobas, tu concedis. Item accidens nihil est per te, nisi substantiam esse accidentatam, sed substantia panis, quæ est in hostia consecrata, per te est accidentata, & affectata qualitatibus saporis, coloris, pōderis, & figuræ: ergo est accidens. Item panis ut panis est, reduplicat in se formam artis, & est ab arte panis, non à natura: ergo est accidens. Sic dicit Aristoteles. 8. Metaphysicæ, quòd substantia non est res artificialis. Si igitur panem esse est paucitas, panem esse est accidens, non substantia: sicut albedo est album esse: Vnde quando Witcleff baptizauit panem naturalem, incongruus Logicus efficitur, & Metaphysicus popularis: quia idem est dicere panem naturalem, sicut ecclesiam naturalem, uel tunicā naturalem, uel anulum naturalem. Quòd si commentatorem auctorem inducat ex secundo de anima, quòd in artificialibus nomen concretum significat primò materiam, & subiectum artis, secundariò autem formam: hoc dixit de concreto artificiali, ut de constitutione eius fit sermo. Quo contrà dixit ipse quinto Metaphysicæ concorditer Auicennæ, Concretum huiusmodi significare primò formam, à posteriori materiam. Hoc cum distinctione eius inferimus. Iam autem de pane fit sermo hic, ut à corpore Christi aliquantò distinguitur. Vnde sicut anulus est aurum ex natura, non est anulus autem nisi ab arte, & sic dicit Parisiensis libro de fide & legibus, ubi agit de idolis, quòd statua ut sit, cùm sit artificiale negotium, est tantummodo accidens. Si ergo dæmon in eo esset pro arte, intellectus ille, & substantia esset in accidente. Hoc argumentum non ualeret contra Mercurium, si esset dicere statuam naturalem. Item iuxta Logicam Augustini nullus homo potest facere naturam, homines tamen dicuntur facere panes. Vnde secundo de sermone Domini in monte AVGVSTINVS. Alio loco euidentius dicit ipse dominus. Aut facite arborem bonam, aut facite arborem malam. Quòd si duas naturas istorum his duabus arboribus figuraret, non diceret, facite. Quis enim hominum potest facere naturam? Hæc ille. AVCTOR. Ita panis quidem est medullaris grani substantia à natura: panis autem ab artificis solertia, & labore, ex quo habet, ut sit figura uera, & expressa carnis Christi mysticè, quæ est societas electorum, secundum illud Apostoli, Vnus panis, & unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus. Quem declarans in sermone quodam secundæ partis sermonum qui incipit, Hoc, quod uidetis. AVGVSTINVS. Quare (inquit) in pane est? Nihil hic de nostro afferamus, & ipsum Apostolum identidem audiamus, cùm de ipso sacramēto loquens, ait, Vnus panis, unum corpus multi sumus. Intelligite, & gaudete, unitas, pietas, ueritas, charitas, unus panis, unum corpus multi. Recolite enim quia panis non fit de uno grano, sed de multis. Quando exorcizabamini, quasi molebamini. Quando baptizati estis, quasi conspersi estis. Estote, quod uidetis, & accipite, quod estis. Hoc Apostolus de pane dixit. Iam de calice quid intelligeremus etiam non dictum satis ostendit. Sicut enim ut sit species uisibilis panis multa grana in unum conspergunturtanquam illud fiat, quod de fidelibus ait scriptura, Erat illis anima una, & cor unum in Deum. Sic & de uino fratres recolite. Vt sit uinum, grana multa pendent ad botrum, sed liquor granorum in unitate transfunditur. Hæc ille. AVCTOR. Exartis ergo industria habet panis figuram sacramentalem corporis mystici. Eas nunc Witcleff, & rideat nos uelle dominum pauisse quinq; millia de quinq; accidentibus, uel huiusmodi, dummodò

Aristote.

Aristote.

Concretum

Averrois.

modò fabricet nobis per suā philosophiam ecclesias naturales. Multò saniùs dominus Lincolniensis, Hugo, Anselmus, & alij patres ecclesiæ uocabant panem materialem secundùm materiam arti subiectam, quæ utique est res naturalis, sed rē humanæ artis, ut huiusmodi non poterit dicere naturalem. Augustinus hic suprà, dixit eam speciem uisibilis panis aliàs formā panis. Vnde his uijs conuincitur Witcleff ponere suam hostiam consecratam, illā scilicet speciem uisibilis panis, esse accidens sine subiecto.

¶QVOD CORPVS CHRISTI SECundum substantiam est sacramentum, & res: compago gratiæ mēbrorum est res, & non sacramentum, sed hanc nescit Witcleff ibi signare. Ca. XXII.

SVMMA.

1. *Altaris in sacramento sicut & in sacramentis cæteris, quòd tria soleant ponderari. Et quæ sint. Et ibi plura de Eucharistia contra Vuitcleff.*
2. *Sacramentū quòd principaliter designet unitatē fidelium in corpore Christi secundùm Apostolum.*
3. *Christi membrorum compago gratiæ, quòd sit res principalior sacramentaliter figurata, &c.*
4. *Sacramentum, quòd frequenter pro nudo signo sacramenti accipiatur, maximè pro ipsa re sacramenti, ut est ibi signata.*

1 NOTATE item, q† sicut in cæteris sacramentis ita in sacramēto altaris tria solent ponderari: sacramētum tantū, sacramentum, & res; res & non sacramentum. Sacramentum tantum, est sensibile extrinsecum, quod ipse nominat panem. Sacramentū, & res, corpus Christi in sua substantia ibi relatū, & sanguis eius in natura sub specie uini. Res & non sacramentū, nec ibi contenta, est corpus Christi mysticū. Esset aūt ibi cōtenta, sicut & corpus Christi uerū, si figura sufficeret: q̄a ibi habet figuram binam, s. speciem panis, & carnem Christi: & caro Christi, nisi simplā. Item corpus Christi est ibi in figura, & ideo sacramētum: & est ibi uerè, quāuis nō in substantia: & ideò simul res & sacramentū per te: sed utroq; modo est ibi in sacramento caro Christi mystica, uel gratia unionis; ergo illa est ita sacramentū, aut multipliciùs, q̄ caro Christi uera. Et huic nondum satisfecit Witcleff: quia dum distinctionem istam consuetā ecclesiæ recitaret in eodē loco Trialogi, cū ueniret ad tertiū, quod est res, & non sacramentum scilicet gratiā unionis christi cum plebe fideliter A comedente, subiunxit, Quæ inquit, per hoc sensibile sacramentum accessoriè efficaciter designatur. Sed nō uerius esse habet ibi caro Christi, quę est sursum secundū ipsum, nisi significatiuè, & figuraliter, ergo hęc est res æquè & sacramentū sicut caro Christi sursum, ut figuratur in pane sensibili. Et hic strangulantur hæretici, nescientes assignare rem, & nō sacramentum. Quòd si faciant uium in suo termino magistrali, accessorium, non potest ibi sumi, ut Iuristę accipiunt, distinguēdo accessorium contra principale, quia principaliùs quæritur in sacramento altaris, gratia unionis cū Christo, quàm caro christi in sua natura. Tamē quia est finis sacramenti: iam finis est potior ijs, quæ sunt ad finem. Item est fructus sacramenti per te conformari christo in moribus: fructus autem: est optimum, quod expectatur in arbore. Item caro christi naturalis est eius figura, ut in sacramento: figuratum autem semper potiùs B est figura in bonis. Vnde super Psal. 17. uersu, Inclina aurem tuam in uerba oris mei, inquit AVGVSTINVS, Proculdubiò quippe sicut in bonis rebus multò amplius bonum est in eo, quod per figuram signatur, quàm in ipsa figura: ita & in malis longè utique peiora sunt, quæ significantur figuris, cùm tanta mala sint etiam significantes figuræ. Hæc ille. AVCTOR. Apostolus itē. 1. ad corint. uolens exprimere principalitatē Eucharistiæ, ordinat christi carnis, & sanguinis substantiam in sacramento in corpus eius mysticū, tanquam per se finem. Panis (inquiens,) quē frāgimus, nonne participatio corporis domini est? Et subiungit ut causam. Quoniam unus panis, & unū corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane, & uno calice participamus, intantum, ut cum comparantur adinuicem, hæc māducatio ultima est spūalis, secunda illa carnis christi sine ista, C carnalis; id est, animalis. Vnde ANSELMVS in lib. de sacramen. alta. cap. 11. cū ergo (inquit) sic se habeat res sacramenti, res sicut sunt, debemus æstimare: spiritualia, spiritualiter pensare. Et cùm de altari sumimus carnem Iesu, curemus solicitè, ne cogitatione remaneamus in carne, & à spiritu nō uiuificemur. Veh si nō uiuificemur à spiritu, caro enim nobis non prosit quicquā. Nā si cogitatione remaneamus in carne Saluatoris, nō solùm nō uiuificamur à spiritu, sed nec intelligere possumus quomō caro hominis christi ab homine posit manducari, nisi sicut intellexerūt illi duro corde, quibus durus uisus est sermo christi, & abierūt retrò. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quàm planè comestio carnis christi substātialis in sacramento, sine uiuificatione gratiæ eius per spiritum, quæ est res spiritualis eiusdem, nihil prodest sumentibus. Et hoc est, quod christus dixit in Euangelio Ioannis. Spiritus est, qui

Finis potior est ijs quæ sunt ad finem.

Psal. 17.

Aug. To. 8

1. Cor. 10.

Anselmus.

Io. 6.

 uiuificat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

uiuificat, caro non prodest quicquam, supple, A cuius ueritate certi, cuius munere sancti sunt: fine spiritu. Vnde in sermone, qui est in secunda parte sermonũ de Pascha, & incipit, Hoc, quod uidetis, AVGVSTINVS ait, Ista fratres ideò dicuntur sacramenta, quia in eis aliud uidetur, aliud intelligitur. Quod uidetur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Corpus ergo Christi, & membra si uis intelligere, Apostolum audi dicentem fidelibus, Vos autem estis corpus Christi, & membra. Si ergo uos estis corpus Christi, & membra, mysterium uestrum in mensa domini positum est. Mysterium uestrum accepistis ad illud, quod estis. Amen respondetis, & respondendo subscribitis. Audis enim corpus Christi, & respondes, Amen, esto mẽbrum corpus Christi, ut uerum sit, quod dicis, Amen. Hæc ille. AVCTOR. Ecce dicit mysterium nostrum in mensa domini positum, id est sacramentum, & mysterium nostrum acci 3
pimus, id est, rem eius, quod & sumus, id est, cor
2 pus eius, ita, ꝙ † sacramentum principaliter desi B gnat unitatem fidelium in corpore Christi, secũ dùm Apostolum. Quã inducit, & in fine sermonis subiungit idem AVGVSTINVS. Ita domi
Augusti. nus Christus nos significauit, nos ad se pertinere uoluit, mysterium pacis, & unitatis nostræ in sua mensa consecrauit. Qui accipit mysterium unitatis, & non tenet uinculum pacis, non mysteriũ accipit propter se, sed testimonium contra se.
Hæc ille. AVCTOR. Et quasi eandem rem habet in uerbis, sermone de infantibus. Vide ergo, quòd Christus nos significauit, qui corpus eius mysticum sumus, nos ad se pertinere uoluit, & mysterium nostræ unitatis in sua mensa consecrauit, id est, in sacramento altaris. Ergo quicquid ibi sacramentũ est, quicquid à Christo domino consecratum, totum est, ut sit sacramentũ catholici corporis Christi. Vnde. 10. lib. de ciuita
Augu. To 5 in princi pio cap. te Dei. cap. 6. AVGVSTINVS. Proinde, inqt, C unum sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo. Et benè, ut in frà. Profectò efficitur, ut tota ipsa redempta ciuitas, hoc est, congregatio, societasque sanctorũ uniuersale sacrificium offeratur Deo per sacerdotem magnum, qui etiã seipsum obtulit in passione pro nobis, ut tanti capitis corpus essemus secundùm formam serui. Hanc enim obtulit, in hac oblatus est, quia secundũ hanc mediator est: in hac sacerdos, in hac sacrificium est. Sequitur.
in fine cap. Hoc est sacrificium Christianorum: multi enim unum corpus in Christo, quod in sacramento altaris fidelibus uoto frequẽtat ecclesia, ubi ei demonstratur quòd in ea oblatione, quam offert, ipsa offeratur. Meritò illi in cælestibus sedibus
Cap. 7. constituti immortales, & beati, qui creatoris sui participatione cõgaudent, cuius ęternitate firmi, cuius miseratione certi sunt: quoniam nos mortales, & miseros, ut immortales, beatique simus misericorditer diligunt. Nolunt nos sacrificari sibi, sed ei, cuius & ipsi nos cum sacrificium se esse nouerunt. Hæc ille. AVCTOR. Vide quòd hoc est uerum sacrificium Christianorum etiam in ipso sacramento altaris multos esse unum corpus in Christo: nec tantũ nos, scilicet mortales, sed & beatos. Et sic non est caro Christi mystica ibi res accessoria saltem non principaliter figurata. Et ratio item euidens ad hoc est: quia corpus Christi ibi in natura est res, & sacramentum, sed non est sacramentum, id est, signum suiipsius, formaliter loquẽdo, neque itẽ panis uel signi ad extra uisibilis: quia tunc essent reciprocè sibi inuicẽ signa: & corpus Christi non haberet ibi prærogatiuã in ductu circuli: ergo est sacramentũ totius corporis Christi mystici, cuius Christus est caput. Et † sic unio illa
B gratiosa, quæ & compago membrorum Christi, est res principalior ibi sacramentaliter figurata, ita ut cætera ipsi subseruiant pro modulo sacramenti: ita ut Christus dixerit in Euangelio, Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Quasi designans sumptionem suæ carnis non esse salubrem, nisi per hãc sumens, pertingat ad circuninsessionem sui corporis mysticam. Vnde super illum textũ
*Homi. 25. super Ioan. AVGVSTINVS. Hoc *Tom. 9 est ergo, (inquit) illam manducare escam, & illũ tr. 26. bibere potum, in illo manere, & illum manentẽ August. in se habere. Ac per hoc, qui non manet in Chri- in Ioan. sto, & in quo non manet Christus, proculdubiò nec manducat eius carnem, nec bibit eius sanguinem: licet carnaliter & uisibiliter premat dentibus sacramẽtum corporis, & sanguinis Christi, sed magis tantæ rei sacramentum ad iudicium sibi manducat, & bibit. Hæc ille. AVCTOR. Quid
C autem est tantæ rei sacramentum, quod sibi ad iudicium indignè sumens manducat? Non te abducat Witcleff ad panem materialem, quem item unus impune mãducat, nec ad eius formam quãlibet, sed ad corpus domini puram substantiã: de qua dicit Apostolus, Quicunque manducauerit panem, uel biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis domini. Subdens. Quia non dijudicat corpus domini. Propter quod multi imbecilles & infirmi, & dormiunt multi. Et in
Aug. eadem Homilia paulò antè AVGVSTINVS Huius rei sacramentum, id est, unitatis corporis & sanguinis Christi alicubi quotidiè, alicubi cetis interuallis dierum in dominica mensa præparatur. & de mensa dominica sumitur, quibusdam ad uitam, quibusdam ad exitium. Res uerò ipsa cuius & sacramẽtum est, omni homini ad uitam, nulli ad exitium. Res uerò ipsa cuius & sacramẽtum

tum est omni homini ad uitam, nulli ad exitium, A
quicunq; eius particeps fuerit. Hæc ille. AVCTOR. Sic igitur res principaliter figurata per hostiam consecratam est corpus ecclesiæ, cuius caput est Christus, & cuius Christi caro, non ut
Cor. 10. est in cælo, sed ut in sacramento, est figura præcipua, secundùm illud Apostoli. Vnus panis, & unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus, id est, in uno 4
pane, & in uno corpore figuramur. Et super Ioã.
*Homil. 26. AVGVSTINVS. Non potest (inquit) uiuere corpus Christi, nisi de spiritu Christi. Inde est, quòd exponens nobis Apostolus Paulus hunc panem, Vnus panis (inquit) unum corpus multi sumus. O sacramentum pietatis, ò signum unitatis, ò uinculum charitatis, qui uult uiuere, habet unde uiuat. Accedat, credat, uiuat in domino, Deo incorporetur, ut uiuificetur. Nõ abhorreat à compage membrorum, nõ sit putre membrum, quod resecari mereatur: nõ sit distortum, de quo erubescatur: sit pulchrũ, 1
sit aptum, sit sanum, hæreat corpori, uiuat Deo, B
de Deo, nunc laboret in terra, ut postea regnet in cælo. Hæc ille. AVCTOR. Ecce sacramentum 2
corporis Christi in panis sacramento. Cum ergo multitudo membrorum Christi est res principaliter figurata in uenerabili sacramento, tam per 3
formam panis, quàm per substantiam corporis 4
Christi, ut ibi est: quomodo non erit hoc corpus uerissimè idem sacramentum secundùm habitudinem geminam, si ideò corpus Christi est idem sacramentum, quia secundum habitudinem tantùm unam? Nam pro ueritate antecedentis militat tota fides ecclesiæ: sicut etiam habet in lib. de sacramento altaris. ca. 10. uenerandus ANSELMVS. Eadem (inquit) similitudinis ratione idem corpus Christi, quod de terra sumptum est, & sacramentum eius uisibilis illa species panis, sacramenta sunt alterius cuiusdam corporis Christi, quod est ecclesia, cuius caput est Christus. Quod enim est in corpore diuersitas membrorum, hoc C
est in ecclesia diuersitas gratiarum, illarumque rerum istam diuersitatem charitas redigit in unitatem. Sequitur. Rursumque considera species illas, in quibus uoluit dominus corpus, & sanguinẽ suum commẽdare. In eis enim rebus, quæ ad unũ aliquid rediguntur: nãque panis ex multis granis unum efficitur. Vinum autem ex multis acinis in unum cõfluit. Hæc ille, AVCTOR. Ecce, ꝙ nõ solùm utræq; species, scilicet uisibilis panis, & inuisibilis carnis sunt sacramenta, sed eiusdem rationis, & analogæ similitudinis sacramẽta corporis mystici Iesu Christi. Cur ergo propter figuram suã duplicem non est corpus hoc mysticũ sacramentum, & hostia consecrata, sicut caro Christi propter unam? Huic respondeant omnes Witcleui

Cor. 10.

Sacramentum quando frequenter accipiatur.

sitę, huic dicant: uel cogentur reficere, uel negare suam similitudinem, uel dicere panem suum trifarium, sacramentum æquiuocum. Ad instantes autem quæstiones eius de descriptione sacramenti, uolentes conuertere calamum, primò præstat æquiuocationem aperire uocabuli, sub qua iste se tegit, dum illudit ecclesiæ. Sic item secundùm rectos logicos definitionis artem, diuisionis arti ficium antecedit. Accipitur † enim frequenter sacramentum pro nudo signo sacramenti, sed maximè pro ipsa re sacramenti, ut est ibi signata: & sicut sunt rationes dispares, ita sunt dispariter, & æquiuocè sacramenta.

¶QVOD CORPVS CHRISTI EST Eucharistiæ sacramentum, secundùm propriam substantiam. Cap. XXIII.

SVMMA.

Corpus Christi quòd sit Eucharistiæ sacramentum secundùm propriam substantiam, & non figuratiuè, contra Vuitcleff.
Paschasii dictum de corpore Christi super illud Matth. Cœnantibus autem eis &c.
Eusebij Emiseni dictum de corpore Christi recensetur.
Augustinus, & Rabanus quid de corpore Christi dicant.

QVANTVM respostulat, attentabimus auxilio Saluatoris, cuius corpus habemus præ manibus, tractare principale secundum, conuertibile cum duobus, scilicet de corpore Christi præsente sacris altaribus secundùm suam substantiam, ac naturam, quod Witcleff horret audire, uocans fideles sic dicentes detestandos idololatras. 4. ter damnati Trialogi. cap. 8. Si, inquit, panis sit factus identicè corpus Christi, & illud corpus est realiter ipse Christus: ergo ille panis est factus realiter Christus Deus. Sed quæ idololatria foret ampliùs detestanda? Sic enim haberet quilibet ecclesia dominum Deum suũ, qui reciperet ꝓdicationes abominabiles. Hæc ille. AVCTOR. Quanuis hæc dixerit arguendo contra identificationem panis cum corpore christi, quam magister eius sustinuit, quem allegat author de officijs, & Ioãnes Parisiensis, tamen quia habet pro inconuenienti maximo, quod ibi concludit, scilicet, quòd panis sit factus realiter corpus christi, quod est realiter ipse Christus: id circo sequemur, attendentes item prædicationem logicam, quam sibi cõstituit, s. ꝙ essentialiter, uel formaliter nõ est corpus Christi in sacramento, Vuitcleff. sed habitudinaliter figuraliter, Vnde de Euchari

stia

Universidad de Deusto
Biblioteca

stia cap.1. Theologus dicit, q̃ panis est corpus A christi,& unũ eius sanguis:qđ oportet figurati uè intelligi,signo supponẽte ꝓ signato. Si aũt doctores signorum intelligant prædicationem secundũm essentiam,uel non figuratiuam,sed formalem,est error in ianuis. Hæc Witeleff. Et istã trinam prædicationẽ detegit in Tria logo, cap. 74 & in de sermone domini in monte. cap. 43.

1 AVCTOR. Ecclesiæ† Iesu Christi horrendam blasphemiam, quam iam audiuit,cum indignatione repellit,repetens semper uerbum Imperatoriæ maiestatis sponsi sui spondentis,& iubentis hoc esse corpus suum:Hoc est,inquit,corpus meũ. Surge miser, & rudis hæretice, tolle micas figuralium prædicationum tuarum,quæ tibi sunt suaues. Nos non audiuimus Christum dicere, Hoc est corpus meum figuraliter. Sed quid? Hoc est corpus meum.&, hoc facite in meam cõmemorationem. O horrendissime, & abominande inter omnes hæretice,si tibi uidetur abominanda prædicatio in corpore innocentis, in carne agni immaculati, & sanguine lateris uirginalis, in ferculo sacramenti. Nunquam sapiat uobis cibus ut iste,ita,ut gustem illum usque ad diuisionem animæ, & spiritus solutionem omnis carnalis compaginis,& substantiæ medullaris. Cur nõ clamem? cur non uociferer? Mirum & ultra omnia mira mirum,quod nunquam possit ascendere in cor quantumcunque blasphemi, quòd si haberemus uerum Christi corpus in sacramento Eucharistiæ secundum essentiam, & naturam, hæc hostia sacra, & præcelsa honestate refulgẽs, reciperet prædicationes abominabiles, & esset error in ianuis. Accedat† contra istos fictos, & 2
figuratitios procurator ecclesiæ Christi PASCHASIVS: pronuntiet ueritatem ex decreto sanctorum,& sermonibus Iesu Christi,in expositione uerborum illorum Matth. Cœnantibus autẽ eis,accepit Iesus panẽ, benedixit,ac fregit, deditque discipulis suis,dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Audiant (inquit,) qui uolũt extenuare hoc uerbum corporis, quòd non sit uera caro Christi,quæ nunc in sacramẽto celebraturn ecclesia Christi, neque uerus sanguis eius:nescio quid uolentes plaudere, aut fingere,quasi qudæam uirtus sit carnis & sanguinis in eo admodum sacramento,ut dominus mentiatur,& non sit uera caro eius, neque uerus sanguis, in quibus uera mors Christi annuntiatur, cum ipsa ueritas dicat, Hoc est corpus meum. Similiter & de calice, Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis meus noui testamenti,nõ qualiscunque, sed qui pro uobis effundetur in remissionẽ peccatorum. *Hæc itaque dixit, cũ fregit, & dedit eis panem. *Non hæc est,uel in hoc mysterio est quædam uirtus, uel figura corporis mei, sed ait non ficte, Hoc est corpus meum. Et ideò hoc est,quod* dixit,nõ quod quisque fingit. Vbi Lucas addidit, Quod ꝓ uobis tradetur,sicut alij codices habent, datur. Sed & Ioannes ex persona domini, Panis (inquit) quẽ ego dabo,caro mea est,non alia, quam pro mundi uita.* Ac deinde. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinẽ meum,in me manet,& ego in illo. Vnde miror, quid* uolunt nunc quidam dicere, non in re esse ueritatem carnis Christi, uel sanguinis: sed in sacramento uirtutem quandam carnis,& non carnem: uirtutem forte sanguinis,& non sanguinẽ? figuram,& non* uirtutem: umbram, & non corpus, cum hic species accipit ueritatem, & figura ueterum hostiarum corpus. Vnde ueritas ait, cũ porrigeret discipulis panẽ, Hoc est corpus meũ, & non aliud, quàm quod pro uobis tradetur. Et cùm calicem, Hic est calix noui testamenti, qui pro uobis effundetur in remissionẽ peccatorũ.
B Necdum itaque erat fusus,& tamen ipse porrigitur in calice sanguis, qui effundẽdus erat. Erat quidem iam in calice, qui adhuc tamen fundendus erat in pretium. Et ideò idẽ, ipseque sanguis iã erat in calice, & qui in corpore, sicut & caro; uel corpus in pane. Erat autem integer Christus, & corpus christi coram oculis omnium positũ: necnon & sanguis in corpore: sicut adhuc hodie integerrimum est, & manet: qui uerè dabatur eis ad comedendum,& ad bibendum in remissionẽ peccatorum. Dicat similiter aliquis si in aliquo alio remissio est peccatorum, quàm in christo. Hæc ille. AVCTOR. Sic dicit Witeleff cap. 8 de Eucharistia in fine. Super nos (inquit) non iacet difficultas ista, quia corpus christi est in sacramento panis, aut uirtus: & non corpus christi quod in cælo extenditur. Et declarat 45. de sermone domini in monte. Sicut rex est potentialiter aut uirtualiter in omni parte regni: sic corpus in omni parte hostiæ consecratæ. Hæc
C infero, ut pateat, quomodo conueniat illis hæreticis per omnia, quos Paschasius reprobauit: intendens semper contra eos objicere uerba christi, quæ non de figura corporis, sed natura loquũtur: quia illud idem corpus est, quod pro uobis tradetur,& idem sanguis, qui fundetur. Ita indubitanter illud sacramentum dominici corporis, quod pro nobis mittebatur in ligno, illud idem & solùm idem secundum substantiam mihi porrigitur in panis signo: & tamen panis est hic & ibi. Sed de quo dixerunt Iudæi: Mittamus lignũ in panem eius. Super quo in commentario, lib. 3. in fine, HIERONY. Dixerunt (inquit) Mittamus lignũ in panem eius, crucem uidelicet in corpus saluatoris. Ipse est, qui ait. Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendi. Sequitur. Ecõtrariò iuxta assumptum corporis sacramentum loquitur filius ad patrem. Hæc ille. AVCTOR. Hoc corpus sacramentum non est panis Witeleff, cuius substantiam mures,& *ratones (ut ipse dicit) prudẽter agnoscunt: quàm ipse dicit figuraliter corpus Christi, quæ citò post futura est naturaliter caro ratonis. Ego non recolo figuram sine corpore pro me fuisse traditam, nec figuralem sanguinem, sed naturalẽ pro me effusum in cruce, ne Saracenis consentiam dicentibus Christũ non crucifixum in sua substantia, sed aliena: quia sicut dicunt abominabile esse, credere tãtum prophetam sustinuisse tã detestabile genus mortis, sic dicit Witeleff abominabile, quòd Christus frangeretur,& laniaretur, cùm à fidelibus manducatur. Vt autem Paschasio non imputetur, quòd ista dixerit de sensu suo nouello: ascendamus ad senatum patrum, quorum unus EVSEBIVS† Emisenus, cuius præcelsas laudes intonat Hieronymus de illustribus uiris,& memoria huius dicti sui in decretis habetur percelebris de
B mat. Corpus Christi, quod in mysterio in cœna tradidit,& nobis frequentandum mãdauit, corpus eius esse substantialiter, affirmat: non disputemus amplius, hoc Witeleff negat in terminis. Ibi finem controuersiæ sumus adepti. Et iterũ corpus ipsum non qualitatiuè. Intellige qualitatem, pro determinato genere prædicamenti: & tunc negat Augustinus in sacramento figuram tuã in corpore domini si sit quarta species qualitatis. Intellige qualitatem transcendenter pro toto æquinoco accidentis, sicut plærunque apud sacros scriptores accipitur: & tunc negatur figuralis respectus ultimi generis, & omnis generis accidentis usque ad substantiã exclusiuè: nõ licet, quòd nullum accidens absolutum, uel respectiuum insit corpori Christi ibi: sed quòd nullum sit ibi corpus Christi essentialiter, uel modaliter. sic enim dicit. Corpus ipsum non qualitatiuè, sed substantialiter creditur. Subdit causam. Vt
C quod ipsa ueritas omnino uerum esse testatur, nostra fallacia falsum, aut imaginatium esse nõ opinetur. Et quid est respectus tuus figuralis, nisi imaginarium, insensibile, uix intelligibile? quia uix alicuius essentiæ: & si alicuius, inter minimas essentias minimæ. Ergo non est omnino uerum corpus, quod ueritas ipsa testabatur esse uerũ, si sit de tam alta prosapia suæ carnis auulsum, & ad figuram tãtillæ habitudinis diminutum. Hoc antiquorum sanctorum omniũ fuit doctrina cõmunis, hoc autem transfundebant in posteros. Sic enim intellexit RABANVS præuios patres suos, dicens carnem Christi nihil aliud, quàm carnem ibi, non panem putribilem, nõ respectũ tropicum, in libro de corpore & sanguine domini cap. 24. dicens. Igitur in pane ideo celebratur, quia Christus est panis, qui de cælo descẽdit. Sed sicut lõgè aliud ab illo pane intelligitur: ita longè

A in uia pascimur: sicut apostolis suis hoc mysterium in cœna ultima ante mortem suã tradidit: & nobis sequentibus frequentandum per eos mãdauit. Adhibẽda est ergo fides dominicis uerbis, quibus dicit, Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. & bene infrà. His itaque & aliis si plures sunt significationibus conseruatis, conseruetur etiã fides, qua domini corpus ipsũ uerum non qualitatiuè, sed substantialiter creditur: ut ipsa ueritas omnino uerum testatur, nostra fallacia falsum aut imaginarium esse non opinetur. Hæc ille. AVCTOR. O inundans spiritus sancti gratia, quæ sic superueniens, Augustinum impleret, ut tam breui sententia, tã penes fidem, quam logicam sacramenti simul ex omni parte uictoriosè confutaret hæreticum. Conseruetur (inquit) fides, qua domini corpus ipsum uerum, non qualitatiuè, sed substantialiter creditur. Attende quid abnegat, prospice quid affir
B mat. Corpus Christi, quod in mysterio in cœna tradidit,& nobis frequentandum mãdauit, corpus eius esse substantialiter, affirmat: non disputemus amplius, hoc Witeleff negat in terminis. Ibi finem controuersiæ sumus adepti. Et iterũ corpus ipsum non qualitatiuè. Intellige qualitatem, pro determinato genere prædicamenti: & tunc negat Augustinus in sacramento figuram tuã in corpore domini si sit quarta species qualitatis. Intellige qualitatem transcendenter pro toto æquinoco accidentis, sicut plærunque apud sacros scriptores accipitur: & tunc negatur figuralis respectus ultimi generis, & omnis generis accidentis usque ad substantiã exclusiuè: nõ licet, quòd nullum accidens absolutum, uel respectiuum insit corpori Christi ibi: sed quòd nullum sit ibi corpus Christi essentialiter, uel modaliter. sic enim dicit. Corpus ipsum non qualitatiuè, sed substantialiter creditur. Subdit causam. Vt
C quod ipsa ueritas omnino uerum esse testatur, nostra fallacia falsum, aut imaginatium esse nõ opinetur. Et quid est respectus tuus figuralis, nisi imaginarium, insensibile, uix intelligibile? quia uix alicuius essentiæ: & si alicuius, inter minimas essentias minimæ. Ergo non est omnino uerum corpus, quod ueritas ipsa testabatur esse uerũ, si sit de tam alta prosapia suæ carnis auulsum, & ad figuram tãtillæ habitudinis diminutum. Hoc antiquorum sanctorum omniũ fuit doctrina cõmunis, hoc autem transfundebant in posteros. Sic enim intellexit RABANVS præuios patres suos, dicens carnem Christi nihil aliud, quàm carnem ibi, non panem putribilem, nõ respectũ tropicum, in libro de corpore & sanguine domini cap. 24. dicens. Igitur in pane ideo celebratur, quia Christus est panis, qui de cælo descẽdit. Sed sicut lõgè aliud ab illo pane intelligitur: ita longè

Paschasius. Corbeiensis.

Citat hæc uerba Iuã. Garetius libro de uera præsentia corp. Christi sub sacra altaris Class. 1.

Matth. 26.

*Nec
*Hæc est

Rabanus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

longè aliud caro à mortali noſtra carne ſecerni- A
tur. Sequitur. Atque ideo nec mirum, ſi caro
Chriſti panis dicitur, dum & caro ſub ſpecie pa-
nis uiſibili nihil aliud quã caro porrigitur. Sed
caro, quia in eadem carne paſſus in ueritate cre-
ditur. Panis uerò, quia granum frumenti cadens
in terra: & uos ex ipſo nihil aliud quàm frumẽ-
tum per fidem genuit: Vnde per hoc ſeipſum
ſuis membris ex ſe natis uitam præbuit: & præ-
ſtãdo nihil nobis aliud quàm panis æternus fuit.
Hæc ille. AVCTOR. Hic in uno cœtu ſermo-
nis ueriſimi congregata ſunt tria ueſtra princi-
pia de fide ſacramenti. Hic habes corpus Chriſti
ſecundùm ſe ſine admixtione aliena. Nihil aliud
(inquit) quàm caro porrigitur, in qua paſſus in
ueritate creditur. Hic habes panis deſinentem
ſubſtantiam: & panem Chriſti, qui de cælo de-
ſcendit: qui longè aliud à uiſibili pane ibi eſt: de
nouo præſentem: qui uitam præſtando nihil no-
bis aliud, quàm panis æternus fuit. Et habes itẽ
tertiò accidentium panis remanentiam: Caro
(inquit ſub) ſpecie panis uiſibili. Vbi ergo dabis
mihi accidentium illorum ſubiectum, datis pri-
mis duobus? Ecce hoc ſacramentum eſt caro 1
Chriſti pura: hoc ſacramentum non eſt panis
materialis, nec quiſquam ſupereſt ibi. Vbi ergo
nidificabunt accidentia tua chariſsima? Tu ipſe
dicis, ſenſus non poteſt capere, quòd hoc ſit cor
pus Chriſti ſecundum ſubſtantiam, niſi deinat
eſſe panis ſecundùm ſubſtantiam. Sancti patres
omnes concedunt hoc uenerabile ſacramẽtum
eſſe carnem Chriſti ſecundùm ſuam ſubſtantiã
propriam, in qua uerè eſt paſſus: ergo per te, cõ-
tra te, excluſa ſubſtantia tui panis: ubi accidẽtia
patula ſi non in ſe ſubſiſtant, petent hoſpitium?

¶ QVOD HOSTIA CONSECRATA eſt Corpus Chriſti ſecundùm naturam corporis Chriſto uniti. Cap. XXIIII.

SVMMA.

1 *Hoſtia conſecrata quòd ſit corpus Chriſti ſecũdum naturam corporis Chriſto uniti, contra Wuitcleff probatur.*
2 *Gradus tres participationis Euchariſtiæ eſſe oſtẽditur.*
3 *Chriſti naturalẽ carnem, non figuralẽ, ſubſtantialem, non tropicam, nos accipere, dum ſuſcipimus ſacramentum, quomodo ſanctorum authoritatibus probetur.*
4 *Sacramentum unctionis quando ſignatum à Chriſto.*

STENDIMVS in his prædictis, cor
pus Chriſti eſſe uenerabilem hoſtiã
in altari fidelium, & in prædicatione
ſecundum eſſentiam, quia ſecundum
ſubſtantiam carnis ſuæ in actu primo, qui eſt eſ-
ſe. Monſtremus item hoc idem ab eius actu ſe-
cundo, qui eſt operari ſecundum naturã. Om-
ne enim agens ſecundùm naturam tunc creditur
efficax, cùm aſsimilat ſibi paſſum ſuum: non qui
dem ſecundùm accidens remotum, ſed ſecundũ
naturam. Quod ſi uerum eſt, caro Chriſti eſt ſe-
cundum naturam, quam ſumimus, quia per illã
conformamur, & concorporamur Chriſto, non
tantum per gratiam, ſed etiam naturam. Hoc
quantum ualet, Witeleff fugit, deteſtans dicere
ſimpliciter ſanctum ſacramentum eſſe corpus
Chriſti ſecundùm naturam, ſed ſolùm ſecundũ
figuram. Vnde de ſimonia, cap. 20. Corpus (in- Vuitl.
quit,) panis, ſeruando panis ſubſtantiam eſt mi-
B raculoſe factum, cum hoc corpus domini, non
audeo dicere idẽticè ſecundùm ſubſtantiam, uel
naturam, ſed tropicè ſecundùm ſignificantiam,
uel figuram. Hæc Witeleff. AVCTOR. Acce
damus † ergo uidere, ſi fidelis, quando credit ſe
percipere corpus Chriſti, percipit ſolùm tropũ,
uel figuram, aliquid peius muſca, quæ (ut ferũt)
eſt Lollardorum communio? Nos autem catho
lici credimus corpus Chriſti percipere per natu
ram, & hoc probamus. Arduum eſt, quod ſpon-
deo, ſed ad probationem eius ſancti patres acce
dant præcurſores longi temporis iam inſtantis
eccleſiæ. Vnde ſuper euangelium Ioãnis Morali.
*42. CHRYSOSTOMVS. Neceſſarium eſt, Chry
(inquit,) dicere miraculum myſteriorum, quid Tom.7
eſt, & propter quid datũ, & quæ utilitas rei. Vnũ *45.
corpus ſumus, & membra, ut de carne eius, & oſ Epiſt.
ſibus eius. Qui autem edocti ſunt, aſſequantur
ea, quæ dicuntur. Vt igitur non ſolum ſecundũ
C amorem hæc fiamus, ſed & ſecundum ipſam rẽ,
in illã remiſceamur carnem, per cibum hoc fit,
quem largitus eſt, uolens nobis oſtendere amo-
rem, quem habet erga nos: propterea remiſcuit
ſeipſum nobis, & recommaſsauit corpus ſuum
in nos, ut unum quid fiamus: ſicut corpus capiti
copulatur. Eorum enim, qui ualde diligunt, eſt
hoc ſignum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce pro-
pter hoc inſtitutum eſt myſterium ſacræ Eucha
riſtiæ, ut unum corpus ſimus cum Chriſto, non
ſolùm ſecundùm amorem, ſed ſecundum ipſam
rem, multò magis non ſecundum figuram tan-
tum, ſicut & erant Iudæi uiuentes ſub timore.
Qui tamen figuram etiam (ut Witeleff dicit)
multò meliorem, quàm nos, ſcilicet, agni Paſcha
lis abſumpſerant. Et fideles Chriſti penè in om-
nibus ritibus ſacramentorum, & ſacramẽtalium
unionem amoris recolunt cum Chriſto, ſed in
percc-

perceptione Euchariſtiæ non ſolùm amore, ſed A
ipſa re naturæ Chriſto coniungimur. Et propriè
ſecũdum Chryſoſtomum remiſcuit ſeipſum no
bis in ſacro cibo, & recommaſsauit corpus ſuũ
in nos. Quis unquam talia dixit de nuda figu-
ra corporis? Hanc dictionem conſequens ſan-
ctus pater AMBROSIVS. lib. 6. de ſacra
mentis, ca. 1. comparationem inſinuat conſub-
ſtantialitatis naturæ patris ad filiũ, dicens, Sicut
uerus eſt Dei filius dominus noſter Ieſus chri-
ſtus, non quemadmodum homines per gratiam,
ſed quaſi filius ex ſubſtantia patris. Ita uerò ca-
ro, ſicut ipſe dixit, quam accepimus, & eius ſan
guis eſt * uerè potus. Sequitur. * Similitudinem
quidem accipis ſacramentum, ſed ueræ naturæ,
gratiam uirtutemque conſequeris. Ego ſum, in-
quit, panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Et infra.
Et tu, qui accipis carnem diuinæ eius ſubſtãtiæ,
in illo participaris alimento. Hæc ille. AVCT.
Recole † tres gradus eſſe participationis Eucha B
riſtiæ. In primo eſt figura, quã tu laudas. Et qui
figuram acceperant, non omnes diuinæ ſubſtan
tiæ participes facti dicti ſunt, ſicut tota multitu
do comeſſantium manna in deſerto, & agnum
in Paſcha. Aſcenditur enim ad eos, qui bona fi-
de, & dilectione comederãt, ſicut multi illorum
piè credẽtes in eum, qui uenturus erat in carne,
& quidem multi fideles nouæ legis, qui nec ore
corporis comederunt, ſed cordis amore. Pro-
pter hoc, quod dictum eſt, Niſi manducaueritis
carnem filij hominis, non habebitis uitam ma-
nentem in uobis. Et adhuc ſecundum Chryſo-
ſtomum & Ambroſium reſtat gradus tertius,
ſub quo ſumitur, ut incorporet ſibi ſumentem,
non ſolum ſecundùm amorem in eum, ſed ſecun
dùm rem concorporationis, & conſubſtantiali-
tatis naturalis. Et quantò iam putas figuram tuã
ſuperauimus? Certè ſi filius Dei Chriſtus ſit con
ſubſtantialis Deo patri, ſecundùm naturam, & C
nõ tantùm per gratiam, ne incidas dogma Aria
num: ita non per figuram tantum, ſed per natu-
ram propriæ carnis Chriſtum comedit Chriſtia
nus, ſecũdùm Ambroſium: ita, inquit, uera caro,
quam accepimus, & uerus ſanguis. Item lib. 8.
de Trinitate, citò poſt principium HILARIVS.
3 Eos † nunc, qui inter patrem, & filium uoluntа-
tis ingerunt unitatem, interrogo, Vtrum nè per
naturæ ueritatem hodie Chriſtus in nobis ſit, an
per concordiam uoluntatis? Si enim uerè uerbũ
caro factum eſt, & uerè nos uerbum *carnem ci
bo dominico ſumimus, quomodo nõ naturali-
ter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & na-
turam carnis noſtræ iam inſeparabilem ſibi ho-
mo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad
naturam æternitatis ſub ſacramento nobis com
municandæ carnis admiſcuit. Sequitur. Si uerè

igitur carnẽ corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, A
& uerè homo ille, q ex Maria uirgine natus fuit,
Chriſtus eſt, nosque uerè ſub myſterio carnem
corporis ſui ſumimus, & per hoc unum erimus:
quia pater, in eo eſt, & ille in nobis: quomodo
uoluntatis unitas aſſeritur, cum naturalis per ſa-
cramentum proprietas perfectæ ſit ſacramentũ
unitatis. Nõ eſt autem humano aut ſeculi ſenſu
in Dei rebus loquendum, neque per uiolentam,
atque impudentem prædicationem cæleſtium di
ctorum ſanitati, alienæ atque impiæ intelligen-
tiæ extorquẽda peruerſitas eſt. Quæ ſcripta ſunt
legamus, & tũc perfectè fidei officio fungemur.
De naturali enim in nobis Chriſti ueritate, quæ
dicimus, niſi ab eo diſcimus, ſtultè, atque impiè
*dicemus. Ipſe enim ait, caro enim mea uerè eſt *dicimus
eſca, & ſanguis meus uerè eſt potus. Qui edit car Io. 6.
nem meam, & bibit ſanguinem meũ, in me ma-
net, & ego in eo. De ueritate carnis, & ſanguinis
non relictus eſt ambigendi locus. Nunc enim & B
ipſius domini profeſsione, & fide noſtra uerè ca
ro eſt, & uerè ſanguis eſt. Et hæc accepta, atque
exhauſta, id efficiũt, ut & nos in Chriſto, & Chri
ſtus in nobis ſit. An ne hoc ueritas non eſt? Con
tingat planè ijs uerum non eſſe, qui Chriſtum Ie
ſum uerum eſſe Deum negant. Eſt ergo in no-
bis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecum
hoc, quod nos ſumus, in Deo eſt. Quòd autẽ in
eo per ſacramentum communicatæ carnis, &
ſanguinis ſumus, ipſe teſtatur, dicens, Et hic mũ
dus me iam non uidet, uos autem me uidebitis: Io. 14.
quoniam ego uiuo, uos uiuetis, quoniam ego in
patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Stuolũ
tatis tantùm unitatem intelligi uellet, cur gradũ
quendam, atque ordinem conſummandæ unita-
tis expoſuit? niſi ut cùm ille in patre per naturã
diuinitatis eſſet, nos contrà in eo per corpora-
lem eius natiuitatem: & ille rurſum in nobis per
C ſacramentorum ineſſe myſterium crederetur,
ac ſic perfecta per mediatorem unitas docere-
tur. Sequitur. Quòd autẽ naturalis in nobis hæc
unitas ſit, ipſe ita teſtatus eſt. Qui edit carnem
meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet,
& ego in eo. Nõ enim quis in eo erit, niſi in quo
ipſe fuerit, eius tantùm in ſe aſſumptam habens
carnem, qui ſuam ſumpſerit. Perfectæ autem hu
ius unitatis ſacramẽtum ſuperiùs iam docuerat,
dicens, Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo
propter patrem. Et qui manducauerit meam Io. 6.
carnem, & ipſe uiuet per me. Viuit ergo p patrẽ
& quomodo per patrem uiuit, eodẽ modo nos
per carnem eius. AVCTOR. Et quid eſt oc
cultum hic, quod non reueletur? quid mihi pe-
perci, quominus annuntiarem uobis omnia? Pla
ne probat Hilarius carnem Chriſti naturalem,
non figuralem, ſubſtantialem, non tropicã nos
acci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ccipere, dum ſuſcipimus ſacramentum. Nunquid hic loquitur de pane,& uino? ſed nec Chryſoſtomus ſuprà, nec Ambroſius, niſi modificando cęleſtem, ne te tegeres ſub figura. Tres iſti doctores in carne naturali Chriſti in ſacramento conueniunt. Ipſi perfectam unitatem noſtram ad Chriſtum prædicant naturalem, non tantùm per gratiam. Et hoc propter carnem illam naturalem, quam aſſumimus, & nedum propter illā, quam ipſe ſumpſit ex nobis. Et formāt Hilarius artificioſe ſatis duas præmiſſas contra præambulas hæreſes ad tertiam inferendam. Primò, quòd ſicut filius eſt de natura patris contra Arianos. Secundò, ſicut filius eſt cōnaturalis nobis ſecundum carnem, quam aſſumpſit, contra Manichæos: ſic eſt connaturalis nobis ſecundùm carnem eius, quam quotidie manducamus, contra Berengarios, & Witcleuiſtas. Ideò ſecundum hanc conſequentiam coactus fuit Neſtorius negare naturalem carnem Chriſti in Euchariſtia, B ſed alterius, inquit, boni uiri, qui filius hominis diceretur, ut patet in actis concilij Epheſini, ut ſuperiùs habebatur. Iſtas ergo connaturales unitates intexere non uideretur Hilarius, niſi ſeinuicem ſequerentur. Ita ergo per oppoſitum negās naturam corporis Chriſti in ſacramento altaris, iam incurrit ſocietatem Manichæorum, obligatus negare ueram carnem Chriſti in ſuppoſito: & ueram deitatis naturam in Chriſto, ſed figuralē, & tropicè adoptiuam. Hanc diſtinctionem Hilarij ſequuti ſunt doctores ſequaces, ut RABANVS, qui de corpore, & ſanguine domini, cap. 23. Chriſtus, (inquit,) hodie in nobis non ſolū per concordiam uoluntatis, ſed etiā per naturā in nobis, ſicut & nos in illo, rectè manere dicitur. Nam ſi uerbum caro factum eſt, & nos uerè uerbum carnē in cibo dominico ſumimus, quomodo Chriſtus in nobis manere naturaliter iure non æſtimatur, qui & naturam carnis noſtræ inſeparabilem ſibi homo natus Deus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturā æternitatis ſub ſacramento hoc nobis communicandæ admiſcuit? Et ideò per hoc omnes in Deo patre, & filio, & Spiritu ſancto unum ſumus, quia pater in Chriſto, & Chriſtus in nobis eſſe probatur. Hinc igitur eſt, quòd & nos in Chriſto naturaliter unū corpus efficimur: & ſi quis patrem in Chriſto naturaliter confitetur, cōfitetur ſe naturaliter, quia uerbum caro factum eſt, unum eſſe in illo, ut naturalis unitas per ſacramentum appareat ueritatis. Hinc ergo dicit, Qui māducat carnem meā, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Sequitur in proximo capitulo. Per baptiſmū ergo renaſcimur in Chriſto, & per ſacramētum corporis, ac ſanguinis Chriſtus in nobis nō ſolum fide, ſed etiam unitate carnis, ac ſanguinis

Rabanus.

Io. 1.

Io. 17.

Io. 6.

A manere probatur. Et ideò iam membra Chriſti eius carne ueſcimur, ut nihil aliud, quàm corpus eius unde uiuimus, & sāguinis, inueniamur. Hęc ille. AVCTOR. Plane facit hic Rabanus argumentum Hilarij, quòd ſi quis confitetur Chriſtum eiuſdem naturæ eſſe cum patre, ita in ſacramento ueritatis confiteri neceſſe habet nos naturaliter unum eſſe cum Chriſto. Item FVLBERTVS, qui in epiſtola ad Adeodatum de tribus, quæ ſunt maximè neceſſaria ad perfectum. De corpore ſuo, (inqt,) Chriſtus ſub hora paſſionis ſuæ familiaribus ſuis ait, Hoc eſt corpus meum. Et paulò pòſt. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro uobis fundetur. Et alibi. Qui māducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Qua magiſtri authoritate animati, dum corpori, & ſanguini eius cōmunicamus, audenter fatemur nos in corpus illus transfundi, & ipſum in nobis manere. In nobis ipſum manere dico, non ſolùm per concordiam uoluntatis, ſed etiam per naturæ unitæ ueritatem. Si enim uerbum caro factum eſt, & nos uerè uerbum carnem cibo dominico ſumimus, quomodo non naturaliter in nobis manere exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ iam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramento nobis communicandæ admiſcuit? Ita ergo in Deo ſumus: quia & in Chriſto pater, & Chriſtus in nobis eſt. Hæc ille. AVCTOR. Videsiam, quàm concorditer Fulbertus dicit cū magno Hilario, quòd corpus Chriſto ſumptū in ſacramēto in nobis manet naturaliter, id eſt, per modum naturæ ſuæ, & non ſolum per concordiam uoluntatis. Et ubi exprobrat Witcleff catholicos, quòd nullam habent authoritatem hoc dicēdi, obſtat Fulberus per hæc uerba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus. C &, qui māducat meam carnem &c. Qua (inquit) magiſtri authoritate animati &c. In nobis, inquam, manere non ſolum per concordiam uoluntatis, ſed per naturæ unitæ ueritatem, quam ueritatem reſoluens pòſt in aduerbium Si uerè uerbum carnem cibo dominico ſumimus, quomodo non naturaliter in nobis manere exiſtimandus eſt? Ecce authoritas dictionis eccleſiæ. Ecce ſi uerè, quomodo non naturaliter? Iſtis reſpondeat Witcleff cum noua Logica ſua. Qui dicit uerè, & tamen non niſi figuraliter. Fulbertus dicit, ſi uerè, ergo naturaliter. Sed fugit Witcleff ad ſophiſma ſuum. Ita, (inquit,) naturaliter natura panis. Non ita ait Fulbertus, ſed per naturæ unitæ ueritatem. Chriſtus nunquam uniuit diuinitati ſuæ naturam panis piſtorij, ſed per naturā corporis ueri Deo Chriſto uniti. Sed Witcleff cupiens euadere, gloſſam ſibi fingit obſcu-

ram.

ram. 18. de Apoſtaſia. Patet (inquit) pro iſto termino naturaliter, quòd doctores primitiuæ eccleſiæ, & ſpecialiter Hilarius, dicūt corpus Chriſti eſſe naturaliter, carnaliter, & corporaliter ipſum panem, ad excludendam figuram pręciſam, qualis fuit in lege ueteri: quia aliter ſuperfluè diceret, Hoc eſt corpus meum, niſi ſignum illud panis haberet efficaciam ſuper illā. Hæc Witcleff. AVCTOR. Valde ſolicitus eſt hinc gloſſare doctores, hinc ſignare differentias. Sed ergo non latere poteſt fideles, quin patres primitiuæ eccleſiæ credebant ſacramentum Euchariſtiæ naturaliter carnem Chriſti non panem, ſicut iſte falsò recitat, ſed ueritatem, ſicut dicit Hilarius, diſtinguendo contra ſignum, & ſacramentum communicatæ carnis, & ſanguinis non communicati panis naturalis, ut iſte contra uotum Hilarij alienæ, atque impiæ intelligentiæ ſuæ de ueritate Hilarij peruerſitatem extorquet. Iterum quia dicit B Hilarium, & patres hoc dicere ad excludendam figuram præciſam ueteris legis, quæro quid addis tu ibi ſuper figuram? Paulò antè iam dicta tu dicis ſufficere, quòd ſupra rationem figuræ panis ille ſit realiter corpus Chriſti. Si hoc ſufficiat, quid addis in figuram ueteris legis? Per te enim agnus Paſchalis fuit realiter Chriſtus paſſus, & ſerpens æneus fuit realiter Chriſtus crucifixus, quia habitudinaliter: ſicut ſeptem ſpicæ, ſeptem anni, quid addit iā figura tui panis ſuper figurā ueteris legis? Alibi tamen dicit non hoc ſufficere, ſed addit quandam efficaciam uirtutis. Quærendum eſſet adhuc de illa uirtute, utrū eſſet corporalis, an ſpiritualis, temporalis, an æterna, diſtincta gradibus ſolis, an natura? Nihil dico in Chriſtiani præiudicium ſacramenti, ſed ut diuina recolamus beneficia ubicunque operetur ſerpens æneus, qui fuit figura ueteris legis in ſignū ſalutis, quam Chriſtus crucifixus operaretur in gemitibus: etiam plurimos populos læſos à ſerpentibus priſtinæ reddidit ſanitati. Sanguis agni Paſchalis peſtem Angeli exterminatoris abſoluebat à domibus. Aqua Iordanis in figura baptiſmi duplicem uirtutem exercebat in Naaman Syro: uirtutem corporalem tergendo lepram, & uirtutem ſpiritualem, fidem, ſcilicet, unius Dei imprimendo per profeſsionem ſynceram. Lu- 4 tum † item, quod liniuit Chriſtus ad oculos cæci nati, quo ſacramentum unctionis ſignatur, & cæco uiſum reſtituit, & ad ſui, id eſt, Chriſti fidem perduxit. Si pro maioritate uirtutis ex parte ſacramenti altaris inſtiteris, ipſa non uariat ſacramentum, cùm ſecundùm uariam diſpoſitionem ſuppoſiti, ipſum idem ſacramentum huic efficaciter uitam operatur æternam, & iſti iudicium. Ex his ergo concludimus fruſtrà ſolicitari Witcleff ad reſpondendum pri-

A mæuis doctoribus, & ad inſtituendum differentias figurarum, quandiu non poſuerit cum antiquis ſanctis in ſuo ſenſu corpus Chriſti ſecundùm naturam ſuam in ſacramento ſuper omnem uirtutem aliam, aliamve figuram. Berengarius enim magiſter eius hoc fecit, ſcilicet non prævaluit. Quod item ex uerbis Chriſti deducit in expoſitione Matthæi PASCHASIVS. *Paſchaſius.*
Nec itaque dixit cùm fregit, & dedit eis panem, Hoc eſt, uel in hoc myſterio eſt quædam uirtus, uel figura corporis mei: ſed ait, non fictè, Hoc eſt corpus meum. & ideò hoc eſt, quòd dicit, nō quod quiſque fingit, ut infrà. Vnde miror, quid nunc uolunt quidam dicere, non in re eſſe ueritatem carnis Chriſti, uel ſanguinis, ſed in ſacramento uirtutem quandam carnis, & non carnem, uirtutem fortè ſanguinis, & non ſanguinem: figuram, & non ueritatem: umbram, non corpus: cùm hic ſpecies accipit ueritatem, & figura ueterum hoſtiarum corpus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quia dicit ſe elegiſſe leuiorem uiam ſcripturæ, & doctoribus magis concordem, uellem uidere, quomodo tropicum corpus Chriſti in ſacramento defendat contra doctores præſcriptos, qui liberrima penna, una mente, una lingua ſcripſerunt corpus Chriſti in ſacramento altaris eſſe ſubſtantialiter, & naturaliter ſecundùm naturam unitam diuinitati, quam ipſe totis expugnat conatibus: quia naturæ, & ſubſtantiæ panis fauet. Scio enim uiam eius tam leuem eſſe, qui ad ſe excuſandum, & euadendum tot cautelas logicas fingit, tot prædicationes componit, tot gloſſas, tot regulas. Iam ſtringit, iam laxat, ut uix ſenſatiſsimus philoſophus enumeret: nec ipſe unquam per eas omnes ab auctoritatum numero, & pondere quin caperetur, euaſit. Simul & tot libellis iſta diſperſit in Trialogo, in Dialogo, de ſermone C domini in monte, de Papa, de Euchariſtia, de apoſtaſia, de ſimonia, tertia parte ſermonum, & alibi: ut qui in unum uolumen cuncta redigeret, penè excederet Bibliæ quantitatem.

QVOD HOSTIA CONSECRATA eſt identicè corpus Chriſti, & Deus ſecundum eſſentiam. Cap. XXV.

SVMMA.

1 *Idololatra quis.*
2 *Hoſtia conſecrata quòd ſit identicè corpus Chriſti & Deus ſecundùm eſſentiam, probatur contra Witcleff.*
3 *Chriſtus quomodo ferebatur à ſeipſo in die cœnæ,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

non umbraticè, non figuratiuè, sed substantiuè, sanctorum dictis probatur.

4 *Christum offerre seipsum, non figuram, per ipsum sacrificium quotidianum, dicit Augustinus. Et multa ibi de pane Christo, per doctores sanctos.*

5 *Sacrificium quòd sit unum per mundum in omnibus ecclesiis: & sic una hostia, non multæ, &c. ex Ambrosio.*

VIso claro fidei fundamento, ꝙ sacramentum eucharistiæ est caro christi uiua, secundùm suam ipsius substantiam, essentiam, & naturâ Christo unitam: adhuc astringamus hereticũ ad palpandum, ꝙ hostia illa sit corpus Christi intransitiuè. Et quanuis non ui sacramenti, ipsum tamen est ibi Christus Deus noster identicè iure societatis suppositi. Quod Witcleff ultroneè uilipendit, nimirum quia ualde distat, & dissipat sophisticum tropum suum: de Eucharistia ca. primo. Quid, (inquit,) horribilius, quàm quòd sacerdos post B consecrationem portat corpus domini in extremitatibus digitorũ? Et tractatu de blasphemia, cap. 2. Si idololatræ sunt quicũque adorant creaturam: non Deum tanquam Deum, patet, quòd tã de clero, quàm de populo multi sunt idololatræ, quoniam multi credunt, & adorant hostiam, quæ de facto est panis ī natura, & corpus Christi figura, ac si esset naturaliter, & identicè corpus Christi: & sic Deus, cùm notum sit, quòd corpus Christi est Christus, & per consequens Deus noster, ut patet in materia de Incarnatione. Et tamẽ ad tantum idololatræ nostri insaniunt, ꝙ dicunt nõ esse aliud naturaliter corpus Christi in cælo glorificatum, & obiectiuè beatificans cæli ciues, q̃ est hostia, quã sacerdos conficit, tractat, & mãducat, quæ recitaui Paganos deridendo deducere. Hæc Witcleff. AVCTOR. Iam palã loquit: uidetis orthodoxos oẽs ab eo cẽseri idololatras: & necesse est ita esse, uel ut ipse sit idololatra.

Idololatra quis. 1 Quia † sicut est idololatra reputandus, qui colit C diuino cultu, quod Deus non est: ita qui cultum diuinum denegat ei, qui uere Deus est. Nos item deridet, quia Pagani nos in hac re deridents. Se honoratiorem æstimat, quia Paganis in infidelitate cohæret. Cur ergo Christum crucifixum in sua natura nõ abnegat, & in figura cũ Mahometo concedit, cũ secundũ Paulum est in maximũ scandalũ Iudæis: Gentibus uerò in stultitiã? Sed

1. Cor. 1.

2 † reuertamur ad rem, & auctoritate fidei, quam ipse molitur euertere, probemus hoc uenerabile sacramentũ, esse corpus Christi unicum in cælo, & Christũ Deum identicè, inchoantes ab illo loco scripturæ, ubi memoratur Christum tenuisse illud uenerabile corpus suum in manibus suis in cœna: quod fuit tunc idẽ numeraliter, qui tunc illud portauit in terris, non aliud, quàm Christus Iesus. Ergo nec nunc aliud conficimus, quàm corpus ipsum identice, quod est Christus idem in cælis. Consequentia patet ab ore eiusdem Christi dicentis, Hoc facite in meam commemorationẽ. Nihil ergo aliud licet conficere, quã quod Christus tunc confecit, & portauit in manibus. Si uerò calumnieris assumptum, uolo respondeas ad argumentum, quod obiecit magistro suo sacer præsul Guimundus ex auctoritate Augustini in titulo Psal. 33. uersus finẽ. Vbi expositurus quomodo Dauid mutauit uultum suum corã Achis rege Geth, & quomodo ferebat se manibus suis, AVGVSTINVS. Tympanizabat (inquit) ad ostia ciuitatis, & ferebatur in manibus suis. Hoc uero fratres quomodo posset fieri in homine, q̃s intelligat? Quis enim portatur manibus suis? Manibus aliorũ potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso, quod secundum literam non inuenimus, in Christo autem inuenimus. Ferebatur † enim Chri- 3 stus in manibus suis, quãdo commendans ipsum corpus suum, ait, Hoc est corpus meum. Ferebat illud in manibus suis. Hæc ille. AVCTOR. Ex hoc dicto Augustini sic procedit in libro suo tertio quasi in principio contra Berengarium magistrum tuum sanctus GVIMVNDVS. Quod in Dauid (inquit) & in alijs hominibus, secundùm literam nõ inuenitur, in Christo inuenitur. Quid illud? ferebatur enim (inquit) Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait, Hoc est corpus meum. Si secundùm literam, id est, sicut litera sonat, hoc in Christo inuenitur: non igitur umbraticè, non figuratiuè, sed substantiuè Christi corpus erat, quod ferebatur. Hæc ille. AVCTOR. Hic subticebat Berengarius. Iam loquatur filiolus eius Witcleff, de sermone domini in monte, cap. 44. Dicatur, inquit, quòd illud fuit figuraliter dictum de Christo: quia in manibus suis ferebat panem, quem ipse fecerat corpus suum. Talia tamen dicta non sunt generaliter à Christicolis usitanda. Hæc Witcleff. AVCTOR. Salua pace tua. Ista sunt dicta scripturæ sanctæ ad sensum Sanctispiritus si sint uera: ergo quanuis sint figuralia, sunt extendenda. Quod si tu extendis figuram Ioannis, & Eliæ ad panem, & corpus domini auctoritate tua, cur nos auctoritate Augustini non utemur hac figura? Item cur non dixit Augustinus, quòd tunc ferebatur Christus in manibus suis, quando commendans panem: quia tu dicis, quòd Christus in manibus suis ferebat panem: sed dicit commendans ipsum corpus suum? Et nè æquiuocares de corpore, sophisticans corpus panis, quasi relatiuum duplex adiecit, referens, & reciprocans. Ipsum (inquit)

quit,) corpus suum. Ipsum ergo relatiuum satis A probat Christum à se latum secundum substantiam: & sacramentum ipsum à Christo sic portatum fuisse unicum dominum nostrum. Item si Christus seipsum ferebat secundùm figuram, nõ secundùm essentiam, quando tulit panem: cur non etiam tulit seipsum prius in eadem cœna, quando ferebat agnum Paschalem, quæ fuit figura sui infinitè perfectior, famosior, & ut tecum loquar authoritatiuior pane tuo? Perfectiorẽ tu concedis, quia in natura excedit panem, Famosior item toti ritui Iudæorum, & auctoritatiuior erat, quia auctoritate Dei, & sacræ scripturæ agnus fuit figura corporis Christi: nõ sic panis tuus sacramentalis: quia in tota scriptura sacra nõ habetur quod panis ille sit figura corporis Christi, sed solus Berengarius, & eius discipuli auctoritate sua sic instituunt. Cur ergo trãsuolauit Augustinus istã potiorem figuram, in qua Christus se ferebat expresius, quàm in pane, nisi quia intellexit Christum ferre seipsum in hostia, secundùm suam naturam: in agno tantùm secundùm figuram? Simul & quod tu dicis figuram quid nobis? cùm audias Augustinum hoc exponentem ad literam. Vnde consequenter ibi GVIMVNDVS. Si aduersarij (inquit,) nostri hoc pro sua parte sic exponãt, Ferebatur Christus in manibus suis, id est, ferebatur umbra tantùm, uel figura Christi, non substantia in manibus suis. Si hoc, inquã, ita exponant, hoc idem in Dauid, hoc idem in omnibus ferè hominibus inuenire possumus. Quis enim ferè hominum aliquam sui figuram, in qua non sit substantia sua, uerbi gratia, uel statuam, uel picturam in manibus suis ferre nõ possit? Sed hoc (inquit) in ipso Dauid nõ inuenimus: & manibus suis nemo portatur. In Christo autẽ, ait, inuenimus. Quoniam ergo in Christo dicit inueniri, quod in Dauid, & in aliis hominibus, quomodo intelligitur, non inuenit: facile autem aliquam figuram sui, in qua nihil sit de substãtia C sua, manibus suis ferre, & Dauid, & cæteri homines intelligi possunt. Restat manifestissimè, & absque ullo scrupulo sentiendum, quòd non figuram tantùm, uel umbram, sicut aduersarij nostri dicunt, sed substantiam corporis sui iuxtã Augustinum ferebat Christus. Quid hìc umbratici respondebunt? Hæc ille. AVCTOR. Responde ad interrogata mi Witcleff. Ad hoc responsa parasses aptius, q̃ multiplicasses schedulas maledicas: quãdo aperuisti os tuum fœtidum ut frustra caperes muscas. Ad suscipiendũ eundem Christũ 4 dominũ nostrũ, & unicum corpus eius, quod est in cælo gloria beatorũ, oculi, & aures nostræ patebunt semp, & patent, q̃a fraudẽ nullã patimur in hostia ueritatis. Ad hæc dicas: qũo Christus ferebat se in mãibus suis ad literã? & quare nõ hoc dictũ ulteriùs usitandũ? Si dicas q̃a ferebat figurã: tu dicis ecõtra ubi iã suprà pcedente capitulo: q̃a ad relationẽ nõ est motus: nõ rõne cõsecrationis corpus dñi nõ mouetur. Qũo ergo secundũ figurã tantũ huc & illuc Christi manibus ferebatur, si sic penitus nõ mouetur? Itẽ quodcunq; taliter intelligitur uerũ ad literam, illud est uerũ sic fieri, uel sic impletũ esse secundũ essentiam. Beatus nãq; Petrus probauit resurrectionẽ Christi ad literã & sepulturã eius ex illo Psalmi, Quia nõ de relinques aĩam meã in inferno, nec dabis sanctũ tuum uidere corruptionẽ: eo ꝙ de Dauid sic uerificari nõ potuit. Quia licet (inquit) audenter dicere de Dauid quoniam defunctus, est, & sepultus est, & sepulcrum eius est apud nos usque in hodiernũ diẽ. Ex hac igitur fide ueteris testamenti, quã assumpsit Petrus ad literã, nõ sufficit nisi dicatur Christum secundũ essentiã surrexisse: cũ de Dauid potuit hoc dici secundũ figuram. Itẽ Christus innuit pharisæis, ꝙ Dauid uocauit Christum dominũ in spiritu secundũ literam: q̃a de quolibet alio fuisset incõgruũ. Nunqd sufficit respõdere, ꝙ ita uocauit figuram Christi, & non eius suppositũ? Et quis ꝓhibet ista dicta sicut dicuntur generaliter usitanda ad literam, nisi solus Witcleff hìc timens dictũ Augustini exponentis ad literam ꝙ Christus ferebat se manibus suis in corpore suo cõsecrato, q̃a nullus alius homo potuit se ferre, putà secundũ essentiã? Certe quilibet homo põt ferre secundũ figurã. Sed ubi ꝓ se Logica militat, uel auctoritas resonat: illa non tantũ assumitur, sed torquetur, & extẽditur. Vbi aũt contra ueritatem suã agit, suffocat eam & ab omni usu sequestrat: cũ tamen oẽs periti nouerint, ꝙ usus semp præfert dicta secundũ literam dictis penitus p figurã. Sed melior logicus AVGVSTI. nõ parcit Witcleff, quin optimã Logicã scripturæ usu frequenti suscipiat. 10. de ciuitate Dei, capite uigesimo, dicens. Verus ille mediator in q̃tũ formã serui accipiens, mediator effectus est Dei & hoium hõ Christus Iesus, qui cũ in forma Dei sacrificiũ cũ patre sumat, cũ quo & unus Deus est, tñ in forma serui sacrificiũ maluit esse, q̃ sumere: ne uel ab hac occasione q̃squã existimaret cuilibet sacrificãdũ esse creaturę. Per hoc, & sacerdos est ipse offerẽs: ipse & oblatio: cuius rei sacramentũ quotidianũ esse uoluit ecclesiæ sacrificiũ: q̃ cũ ipsius capitis corpus sit, tã ipsa per ipsum, q̃ ipse ꝑ ipsum dicit offerre. Hæc ille. AVCTOR. Hic † dicit Augustinus Christum offerre seipsum, non figuram per seipsum sacrificiũ quotidianum, sicut antè dixit seipsum manibus suis ferre. Alibi item uocat Augustinus panem, quẽ dominus gestauit in manibus, panem ibi discumbentem. de uerbis domini, sermone trigesimo tertio, ubi, Quam multi (inquit) & modo ipsam

Psal. 15 Act. 2.

Aug. To. 5

1. Tim. 2. Philip. 2.

Augustin. To. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sam cœnam quamuis illam tunc mensam non uiderint, nec panem, quẽ dominus gestauit in manibus oculis suis aspexerint, uel faucibus gustauerint, tamen quia ipsa est, quæ nunc paratur, quàm multi etiam in ipsa cœna iudicium sibi mãducant, & bibunt. Vnde autem tanquam occasio est domino nata, ut de cœna ista loqueretur: dixerat unus de discumbentibus (in conuiuio.n. erat, quo fuerat inuitatus) Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Quasi in longinquo ista suspirabat: & ipse panis ante illum discumbebat. Quis est panis de regno Dei: nisi qui dicit, Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi? Et infrà. Modicum accipimus, in corde saginamur: non ergo quod uidetur, sed quod creditur, pascit. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quòd Augustinus in cœna Christi, in qua nunc multi iudicium sibi manducant, & bibunt, quæ solum dicitur hostia consecrata, nullum alium sciuit inuenire panem, nisi qui ibi discubuit, Christum dominum, qui panis de cælo descendit. Sic idem super Ioannem Homilia. 72. dicit. Itaq; cùm dominus panis uiuus panem mortuo tradidisset, scilicet Iudæ, & panem tradendo panis traditorem ostendisset, quod facis (inquit) fac citiùs. Hæc ille. AVCTOR. Vide traditorem panis, nunqd materialis, an Christi panis? Item super Ioãnem Homilia. 59. sic ait. Scit enim quos ad societatem beatitudinis huius elegerit. Non est in eis iste, qui panem eius sic edebat, ut super eum leuaret calcaneum. Illi manducabant panem dominum: iste panem domini contra dominum. Illi uitam, iste pœnam. Hæc ille. AVCTOR. Ecce illi manducabant dominũ panem, ergo Christum, quando comederant sacramentum. Item DAMASCENVS doctor Græcus. 4. sentent. cap. 5 sic ait. Quoniam duplices sumus, & compositi quidem, oportebat natiuitatem duplicem esse, & escam compositam. Igitur natiuitas quidem per aquam nobis, & Spiritum sanctum data est. Esca autem ipse panis uitæ, id est, ipse dominus noster Iesus Christus, qui de cælo descendit. Hæc ille. AVCTOR. Esca ergo corporalis sit nobis ipse Iesus Christus in sacramento, sicut & aqua corporalis est lotio in baptismo. De Spiritu sancto autem fit lotio spiritualis. Item HIERONYMVS in epistola ad Ed biam in solutione secundæ quæstionis. Si enim (inquit) panis, qui de cælo descendit, corpus est domini: & uinum, quod discipulis dedit, sanguis illius est noui testamenti, qui effusus est in remissionem peccatorum. Iudaicas fabulas repellamus, & ascẽdamus cum domino cœnaculum, atque stratum mundatum: & accipiamus ab eo calicem sursum noui testamenti: ibique cum eo Pascha celebrantes, inebriemur ab eo uino sobrietatis. Non est enim regnum Dei cibus & potus, sed iustitia, & gaudium, & pax in Spiritu sancto. Nec Moyses dedit nobis panem, sed dominus Iesus Christus ipse cõuiua, & conuiuium: ipse comedens, & qui comeditur. Hæc ille. AVCTOR. Notet Wicleff quid hic dicat Hieronymus de pane in sacramento altaris, quia tantopere strepit, & uociferat, q Hieronymus in hoc libro dixerit panem, quem fregit dominus, esse corpus domini Saluatoris. Ita fecit esse corpus, & non ulterius illum panem, sed panem uerũ corpus Christi, & Christum dominum, quia dominus Iesus ipse conuiua, & totum conuiuium: non Christus conuiua, & conuiuium grossus panis, sed Christus cõuiua, & ipsum conuiuium: ipse comedens, & q comeditur. Christus ergo comedit seipsum, & bibit seipsum, qui primus sanguinem suum bibit: sicut dicit super illo Matth. Et accipiens calicem, gratias egit. CHRYSOSTO. Si enim figura huius sacrificij, s. immolatio agni paschalis facta est liberatio populi ab Aegyptiaca seruitute, multò magis ueritas liberabit orbem terrarum. Sequitur. Et dedit illis, dicens, Bibite ex hoc oẽs. Ne autẽ hoc audientes turbarentur, primus ipse sanguinem suum bibit, inducens eos sine turbatione in communionem mysteriorum. Hæc ille. AVCTOR. Si igitur primus ipse bibit sanguinẽ suum, sed ipse non primus bibit corporaliter naturale uinum, figurans sanguinem suum: ipse ergo conuiua, & conuiuium, tam comedit, quàm bibit seipsum in corpore, & sanguine suo secundùm naturam integrum Iesum Christum. Istum enim uocat uerum panem Hieronymus ex scriptura, quem Moyses dare non potuit: nec omnes Iudaicæ fabulæ, & figuræ, quas habemus, repellere, ut ascendamus cum Christo in cœnaculum ad comedendum uerum panem Christum, non illũ figuralem, quem cogit nos Witcleff quærere cũ Iudæis, secundum ordinem Aron, panem nunc mendosum: quia non est panis uerus secundum ordinem Melchisedec: sicut exponit idem HIERONYMVS uersum illum Psal. 109. Tu es sacerdos in æternũ secundùm ordinẽ Melchisedec. sic dicens, Hoc solùm dicamus, quare dixit secundùm ordinem: nequaquam sacerdos secundum Iudaicas obseruantias, sed eris sacerdos secundùm ordinem Melchisedec. Quomodo enim Melchisedec rex Salem obtulit panem, & uinum, sic tu offeres corpus tuum, & sanguinem, uerum panem, & uerum uinum. Iste Melchisedec ista mysteria, quæ haberemus, dedit nobis. Ipse est, qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem. Hæc ille. AVCTOR. Ecce uerum panem, & uerum uinum dicit esse sancta mysteria corpus & sanguinem Iesu Christi. Quicunque autem panis materialis proponatur

1. Cori. 11

Ioã.

Augu. To. 9

Ioã. 13.

Augu. To. 9

Damascen. 4. de fide ortho. cap. 14 in insso ca.

Hierony. To. 3. & est Epist. 150

natur ibi secundum hæreticos, ille non est panis uerus, sed panis mendacij. In commentario super Oſee, lib. 3. textu. Arastis impietatem, messuistis iniquitatem. idem. HIERONYMVS. Hæretici sunt (inquit) qui arant sermone cõposito, & protegunt, uel tacent impietatem, nè impietas esse uideatur, sed credatur pietas. Qui igitur arauerunt impietatem, & messuerunt iniquitates, *comedunt fructum mendacij, omnia quæ falsa sunt, deceptis populis prædicantes, ut non quærant panem uerum, qui de cœlo descendit, sed panem mẽdacij, qui suffocat, & interficit deuorantes. Hæc ille. AVCTOR. Ita ergo panem istum hæreticum omnimodè in sacramento uitemus, qui suffocat deuorantes, nec alium cupiamus, quàm Christum panem uerum in corpore suo ibi præsentem ut comedatur secundùm corporis sui ueram naturam: sicut in sermone dominicæ quintæ post Epiphaniam ut in decretis habetur de conſ. di. 2. ca. singuli idem dicit Hieronymus. Singuli aũt accipiunt Christum dominũ: & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur: sed integrum se præbet in singulis. Item in sermone de uerbis euangelij AVGVSTINVS. Inuitat (inquit) Dominus seruos, & præparat eis cibum seipsum. Quis audeat manducare dominum suum? & tamen ait, Qui manducat me, uiuit propter me. Quando manducatur, uita manducatur. Nec occiditur, ut manducetur, sed mortuos uiuificat quando manducatur: reficit sed non deficit: manducatur Christus, uiuit manducatus, quia surrexit occisus. Hæc ille. AVCTOR. Hunc modum dicendi sequit BEDA, uocans Christum in sacramento uitulum saginatum, quem Pater in epulis filii prodigi iubebat interfici: qui lib. 4. super Lucam ca. ultimo. Vitulus (inquit) saginatus ipse dominus est sed secundùm carnem. Et benè saginatus, quia caro eius adeò spiritali est optima uirtute, ut p totius mundi salute sufficiat in odorem suauitatis, *in odorem scilicet immolationis ad Deum mittere, & pro omnibus exorare. Sequitur. Tunc caro eius comeditur, cum eius passionis sacramentum, & ore ad emundationem percipitur, & corde ad imitationem cogitatur. & bene j. Istæ epulæ atq; festiuitates nunc celebrantur per orbem terrarum, ecclesia dilatata, atq; diffusa. Vitulus. n. ille in corpore & sanguine dominico, & offertur patri, & pascit totam domum. Hæc ille. AVCTOR. Audis quid dicit Beda. Vitulus (inquit) est ipse idem dominus, sed secundum carnem, qui non tantùm corde spiritualiter, sed etiã ore ad emundationem in sacramento percipitur: & sic offertur patri, & pascit totam domum. Quem ergo dicis hæretice, quem dicis idololatram, quia colit in sacramento præsentem secundùm carnem uerum christum dominum nostrũ? Nunquid ut dicis, multi de clero hoc aiunt, & item de populo? imò omnes præcipui, & orthodoxi de clero, Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, Beda, & quotlibet sancti. Redi in foueã tuam, & cũ quicquã tale dixeris, ,,pba. Sed tibi vĩ grandis ratio: quia aliter (inquis) quælibet ecclesia haberet Deum, uel dominũ suum. Nã. 4. trialogi ter damnati c. 8. sic arguis. Si iste panis sit factus identicè corpus Christi, & illud corpus est realiter ipse Christus: ergo ille panis ẽ factus realiter Christus Deus: sed quę idololatria foret amplius detestanda? sic. n. haberet quælibet ecclesia Deum suum, qui reciperet prædicationes abominabiles: & sic deitas foret turpissima res in mũdo. AVCTOR. Quanq; hæreticus tetenderit argumentum istud cõtra Paneitas, quorum dictionem ab initio ecclesia nõ susscepit, tamen hoc ante ipsum contra ecclesiam alius fabrefecit, & indubiè iste resumpsit, ut simul infidelem percuteret cum fideli. Fideles. n. (ut diximus) adorãt ibi Christum identice secundum carnem sub specie panis, quamuis nõ ipsum cibarium panem factũ, nec hoc frater inuenit ab origine, sicut ibi topicè dementiris: sed author tuus de diuinis officijs fratrem in errore præcesit: quem tu cæca talpa quandoque appellas: Ambrosium, quandoque discipulum eius. Reuera fuit tecum in parte profundus hæreticus contemptus ab Anselmo, & cõtemporaneus ei, sicut ostendit epistola eius ad eũ dem in capite libri eius de corpore & sanguine domini: occasione cuius, ut aduersaretur ei, edidit illum librũ. Sed iam ad te. O quàm uersipellis hæreticus instas non intelligens aut requirẽs Deũ, alius, ut dixi, ante te suasionẽ istã habebat: & magnus AMBROSIVS, nunqd existimas satisfecit. Ipse. n. in epistolã ad Hæbræos, ut de consecra. dist. 2. c. In Christo. In† Christo (inqt) semel oblata est hostia ad salutem sempiternã potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem sed ad recordationem mortis eius: & una est hæc hostia, non multæ. Qũo una, & non multæ? *quia semel oblatus est christus: Hoc aũt sacrificium exemplum est illius: idipsum semper offerimus, nec nunc quidẽ alium agnum cras, alium hodie? sed semper idipsum. Proinde vnum est hoc sacrificium. Alioquin dicet, qm̃ in multis locis offert, multi sunt Christi. Nequaquam, sed unus ubiq; Christus, & hic plenus existẽs, & illic plenus unũ corpus. Sicut. n. quod ubique offertur unum est corpus, & non multa corpora: ita & unum sacrificium. Pontifex autem ille est, qui hostiam obtulit nos mundantem: ipsam offerimus etiam nunc, quæ nunc oblata consumi non potest. Hoc autem quod nos facimus, in commemoratio-

Vuitcleff.

Ambrosius' To. 5. De consec. dist. 2. c. in Christo.

*quia semel oblata est in sancta sanctorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem fit eius, quod factum est. Hoc enim facite (ait) in meam commemorationē. Hæc ille.
AVCTOR. Ecce Witcleff, unum est sacrificium per mundum in omnibus ecclesijs, quod est exemplum illius, quod pependit in cruce nō nuda figura, sed exemplum in sacramento. Idcò statim addidit, idipsum semper idipsum, non aliud in natura, sed idipsum in essentia corporis. Vnum, inquit, quòd ubique offertur est corpus, non multa corpora; & unus Christus, non Christi multi, quamuis loca multa, & tempora multa. Vnus ergo Christus est hostia nostra per naturam in diuersis ecclesijs, unus Christus, quæ hostia nunc oblata consumi non potest. & in libro de ijs qui initiantur mysterijs uersus finem, idem AMBROSIVS. Ecclesia (inquit,) uidens tantam gratiam, hortatur filios suos, hortatur proximos, ut ad sacramenta concurrant, dicens, Edite proximi mei, & bibite & inebriamini fratres mei. Quid edamus, quid bibamus, alibi tibi per prophetam Spiritus sanctus expressit, dicens, Gustate, & uidete quoniā suauis est Dominus: beatus uir, qui sperat in eo. In illo sacramento Christus est, quia corpus est Christi. Hæc ille. AVCTOR. Iam apud Witcleff Ambrosius est idololatra, quia colit Christum totum in hostia: imò non Ambrosius tantùm, sed tota ecclesia, quæ filios suos inuitat, ut comedant ibi dominum. Cuius itē clara uox est in oratione secreta in Vigilia Epiphaniæ inter missæ solennia. Tribue quæsumus Domine, ut eum præsentibus immolemus sacrificijs, & sumamus, quem uenturæ solennitatis pia munera præloquuntur. Et in festo. Ecclesiæ tuæ quæsumus Domine dona propitius intuere, quibus non iam aurum, thus, & myrrha profertur. sed quod eisdem muneribus declaratur, immolatur, & sumitur, Christus Iesus filius tuus dominus noster. Ecce tota ecclesia idololatra cum omnibus sanctis eius, & solus uesanus Witcleff est christi cultor uerus. Qui impietate insaniēs, dicit omni Pagano turpius capi, primo libri de Eucharistia. quòd quotlibet sunt dicta sanctorum, & ecclesiæ, quæ docent, quòd illa sacramēta sensibilia non sunt corpus Christi, & sanguis, sed eorum figura. Et fortè in isto multi sunt Christiani nomine, infidelitate Paganis peiores. Nam minus malum foret, quòd homo illud, quod primò uidet in die, per totum residuū diei honoret ut Deum, quàm quòd regulariter illud accidens, quod uidet in missa inter manus presbyteri in hostia consecrata, sit realiter Deus suus. Hæc Witcleff.

Ambrosius To.4.c.9. Cant.5.

Psal.33.

Vuitcleff.

¶ QVOD HOSTIA CONSECRATA est adoranda, & quomodo Witcleff in hoc blasphemat catholicos, & appellat eos idololatras.
Cap. XXVI.

SVMMA.

1 *Pompeius Romanorum magnus idololatra. Et quid Iudæis improperauerit.*
2 *Vuitcleff, quomodo à Samaritanorum idololatria non recedat. Et quid de eis dicat Chrysostomus.*
3 *Hostia consecrata quòd sit adoranda, & quomodo secundùm Augustinum.*
4 *Paulus & Barnabas cùm essent sancti, quomodo adorari non se permiserunt a populo.*
5 *Christum esse adorandum non solum secundùm diuinitatem, sed secundùm humanitatis portionē carnalem, quomodo probet Ambrosius, & sancti alij.*
6 *Christi humanitatis natura quàm honorata in cœlis ab Augustino ostenditur.*
7 *Vuitcleuistarum uesaniæ reserantur, & potissimum Guillielmi cuiusdam Iacobi.*
8 *Vuitcleff, quòd sit idololatra, ostenditur.*

TAbescit adhuc in eo meus eius hæretica, & orthodoxi uocantur peiores idolatris, stultiores moribus, quia non recognoscunt in sacramento substantiam putribilis panis de sermone Domini in mō te, ca. 42. Increata (inquit) trinitas potest intelligi, & mō suo fidelibus nominari, quantò magis sacramētum, quod olim fideliter dicebatur sensibile? & hinc omnes sectæ hæreticæ sunt in cap. Ignorantum. & ad hoc prosunt ecclesiæ, ꝙ sunt de illa secta hæretica, de qua Christus loquitur Io. 4. nos adoramus qđ scimus, uos adoratis qđ nescitis. Hæc Witcleff. AVCTOR. Equidem Verbum Dei agnosco, uultum autem uerbi, quē tu depingis, ignoro. Sed dic rogo, quid adorant hęretici ꝙ nos nescimus, & ipsi sciūt in sacro Eucharistiæ? Nunquid ipsum sacramentum, quod forinsecus apparet, ꝙ, ut dicis, olim dicebatur sensibile? Bene sensibile sacramentum nos orthodoxi concedimus, & (quod plus est) per se sensibile. Sed quid hoc ad panem tuum putribilem? qui secundùm te, & magistros tuos Philosophos, non nisi per accidens est sensibilis? Nos ergo plùs te illi concedimus sacramento. An quia panem, quem propter experientiā sensuū dicitis uos scire sensibilem, adoratis, nos orthodoxos dicitis adorare, quod nescimus, quia corpus Christi in sua natura præsens colimus, nec uidemus? Et hoc est, quod intendis, & sectam

ctam hæreticam criminaris ecclesiam, quia inuisibilem Christi carnem ueneramur in hostia: uos uisibilem, & panem sensibilem adoratis? Hoc iactat noster Witcleff cum antiquis idololatris, qui ideò cultum suum culturis ueris simis prætulerunt, quia certitudinē suj cultus se putabant habere per sensum. Vnde † & Pompeius Romanorum magnus idololatra sic super hoc impro perauit Iudæis, ut Lucanus ait, Mea signa timent, & dedita sacris, Incerti Iudæa Dei. Incertū Deū dixit Iudæorum, quia non ut suus Iuppiter uisibilis apparebat. O mi Witcleff, quomodo tibi non parcis? quò extendis errorem? Samaritani fuerūt, quibus dictum est uerbū, & idolorum cultores, & per hoc tibi similes, qui solùm idolum corporis Christi ueneraris in hostia, uel panem usualē secundùm substantiam. Elige † utrumuis, à Samaritanorum idololatria non recedis, Vnde super eodem loco in expositione Ioannis, habet CHRYSOSTOMVS. Qualiter, (inquit) nesciebant Samaritani, quod adorabant? quoniam localem, & particularem dominum existimabāt. Ita & Persis mittentes, annunciabant, quoniam loci huius Deus nobis molestus est, nihil plùs de eo idolis imaginati: idcirco manserunt & dæmones, & eum curantes, & nō mixta miscentes. Hęc ille. AVCTOR. Ecce miscuerunt cultum Dei cum idolo, sicut dicit Witcleff, hostiam sacram simul panem naturalem, & corporis Christi idolum uel figuram, sed ipse ergo adorat, quod nescit: nos nec panem illius putribilem, nec corpus Christi idolum adoramus, sed meram substantiam: & hanc per fidem scimus, & agnitam adoramus, secundùm uocem Psalmistæ, adorate scabellum pedum eius. Quam tamen adorationis Christianæ speciem ipse uocat idololatriam bestialē, de Eucharistia cap. 9. uersus finem, ubi, Nimis multi, (inquit,) sunt laici, & bestiales nimis sensibilibus intendentes, & multi (ut ait Apostolus) in adorando hostiam tanquam gentes ad simulacra muta, prout ducebantur captiuati euntes ad idolatrandum. Qui autem adorat humanitatem Christi, ut talem in hostia, adorat in ipsa Christū Hyperdulia: & nemo ritè adorat ipsam sub ratione propria: & sic uerè concluditur, quòd homo sit multipliciùs honorandus, quàm hostia: & adorandus tanquam imago Dei, uas uirtutum, & sic Christi uerius, quàm hostia consecrata. Hæc Witcleff. AVCTOR. Hæc hæretica clausula sic debet excludi. Primo † docendo fideles adoratio nem carnis Christi cultu diuino in sacramento Eucharistiæ: secundò prohibendo, ne homo purus adoretur hoc modo extra consortium diuinitatis. Vnde pro primo planè exponit hunc uersum Psal. 98. Adorate scabellum pedū eius, &c. AVGVSTINVS dicens, Suscepit enim Christus de terra terram: quia caro de terra est, & de carne Mariæ, carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis mādu candam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adorauerit. Inuentū est quemadmodum adoretur scabellum pedum domini: & non solùm non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro uiuificatur? Ipse dominus dixit, cùm de ipsa commendatione eiusdem terræ loqueretur. Spiritus est, qui uiuificat, caro autem nihil prodest. Ideò & ad terram quamlibet, cùm te inclinas, aut prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum, cuius pedum scabellum est, quod adoras, propter enim ipsum adoras. Hæc ille. AVCTOR. Ecce cùm terram carnis Christi in sacra mēto percipis priùs adora terram illam intuens sanctum illum scilicet Dei filium, cuius terra est scabellum. Quasi dicat, eodē simplici cultu intuitu hanc adorabis, & illum, intantùm, ut si non adoras, peeces. Hoc de sancto homine quolibet dici non potest, quanuis sit uas uirtutum, & sanctæ Trinitatis imago. Paulus enim, & Barnabas cùm essent sancti, adorari non se permiserunt à populo. Et hac lege differri debet ab hominibus etiam ualde sanctis adoratio debita carni Iesu, quam nos credimus in natura hostiam consecratam. Vnde super Psal. 96. uersu. Qui gloriantur in simulacris suis. AVGVSTINVS. Sunt (inqt) angeli sancti, sunt & spiritus maligni, ego dico, quia in templis tuis non coluntur nisi spiritus maligni, qui sibi exigunt superbè sacrificiū, & uolunt se coli tanquàm Deos; maligni sunt, superbi sunt. Tales sunt etiam homines non boni, qui gloriam suam quærunt, & Dei gloriā contemnunt. Homines autem sanctos attendite, qui sunt similes angelis. Cùm inueneris hominem, s. aliquem seruum Dei, si uolueris eum colere, & adorare pro Deo, prohibet te. Non uult sibi arrogare honorem Dei, nō uult tibi esse pro Deo, sed tecum esse sub Deo. Fecerunt † hoc Apostoli sancti Paulus, & Barnabas, prædicabant uerbū Dei in Lycaonia. Mirabilia cùm fecissent, Lycaonij ciues eiusdem regionis adduxerunt uictimas, & uoluerunt illis sacrificare, dicentes Barnabam Iouem, & Paulum Mercurium. Illi non sunt delectati. An fortè ideò immolari noluerunt, qa dæmonijs se comparari execrati sunt? Nō, sed quia honorem diuinum exhibuerunt hominibus. Hęc ille. AVCTOR. Videte catholici, Paulus, & Barnabas Apostoli Christi erant imagines Dei uiuentis, & uasa uirtutum: iam in hac hora magnum odorem uirtutis deificæ spirantes in populo: & tamen hi sancti homines cultum populi renuerunt. Nec homines sancti faciunt, inquit Augustinus. At qs istorū credis, si corpus Christi tunc

Act.14.

Psal.96. Aug.To.8.

Act.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc adesset, non omni cultu pronus adoraret in terra, & alios inuitaret, ut facerent? Ipsum corpus dico, ipsam carnem Christi seorsum in se cõceptam, non in deitatis forma, ut iste dicit, sed ut est scabellum pedum Dei ex sententia Augustini. Vnde cõcorditer ipsi libro. ; .de Spiritu sancto. cap.* 11. scribit AMBROSIVS. Adorauit Christum Maria, & ideò prænuntia resurrectionis ad Apostolos destinatur. Sequitur. Adorauerunt Apostoli, & ideò, quia detulerunt fidei testimonium, acceperunt fidei magistèrium. Adorauerunt & angeli, de quibus scriptum est, Et adorent eum omnes angeli eius. Adorant autem nõ solam diuinitatem eius, sed etiam scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Aut si negant, quòd in Christo etiam Incarnationis adoranda mysteria sint, in quibus uelut uestigia quædam diuinitatis expressa sunt & uias quasdam uerbi cẽlestis aduertimus: legant, quia Apostoli adorabãt eum in carnis gloria resurgẽtem. Hæc ille. AVCTOR. Ecce † adorandum Christum, non solũ secundùm diuinitatem, sed secundùm humanitatis portionem carnalem probat Augustinus: quia adorabant eum Apostoli in carnis gloria resurgẽtem, id est, carnem resurgentem in gloria. Hanc ergo eandem, hanc solam hostiam consecratam in eadem gloria consistentem, cur fideles si adorent in altari dicentur idololatræ? Nos aliã hostiam cõsecratam nec scimus, nec ueneramur ibidem. Sola Christi uiua & diuina caro est nostrũ eximium sacramentum, & omnium Christianorum hostia consecrata, nec accidens sine subiecto, ut Witcleff falsè imputat, nec panis uilis cibarius, ut falsiùs ipse concedit. Videtis ergo quã alta ceruice mentitus est Witcleff, cum diceret, quòd homo sit multipliciùs adorandus, quàm hostia Christianorum, si intelligat illã de qua in canone, Quam tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedec secundùm sacrificium, immaculatã hostiam, hostiam uiuificæ carnis Christi, secundùm substantiam & naturam. At quis alius homo potest ipsi præferi in gloria? aut qualiter homo sibi ipsi subiectus? Hic, inquam, idem homo, qui secundum naturam corporis ad dexterã Dei sedet: & in altari secundùm eandem substantiam uisibili panis speciei corporaliter æquè præsens. Vnde lib. 3. Dialogorum Basilij, cap. 3. CHRYSOSTOMVS. Cùm, (inquit,) inter immolandum dominum nostrum, ut * incesso astantem uideris sacerdotem, atque imprecãtem, omnesque pariter precioso illo imbui sanguine, adhuc te esse cum hominibus arbitraris, & non cõtinuò animo translatus in cælos, omnemque de mente sensum carnis excludens, nuda anima, sensuque nudissimo ea, quæ sunt in cælestibus cõtueris? O miraculum? O Dei in nos beneuolẽtia? qui sursum

Ambrosius. To. 2. *12.

Heb. 1.

Psal. 98.

Chrysost. To. 5. *insesso.

A sedet ad dexteram patris, sacrificij tamen tempore hominum manibus continetur, traditurque lambere cupientibus eum, & cum bona ratione cõplecti. Fitque hoc totum sub oculis humanis. Hæc ille. AVCTOR. Videat iam Witcleff, 5.
hostia sua grossa sedeat sursum ad dextram Dei patris: & sacrificij tamen tempore hominum manibus contineatur. Videat item, & exhibeat nobis illum sanctum hominem, qui multipliciùs sit ipso homine adorandus, qui sedet ad dexteram Dei patris, & tenetur hominũ manibus in altari. Hãc carnis uiuam substantiam, hunc hominem, hanc terram recognoscunt, & adorant Christiani hostiam suam. Aliam hostiam Liberi patris, deæ Cereris, uel furiæ bacchanalis cedit idololatræ. Hæc blasphemas tu post ponendam alteri sancto uiro: quinimò non sanctis uiris, imò sanctis, & sanctissimis angelis uniuersis eam præferunt Christiani: & te blasphemantem dignum damnant incẽdio qui illam subijcis, quanuis sanctis, tamen peccatoribus, dum in hac carne laborant. Illam, inquã, hostiam, quam sanctus Ioannes dixit agnum sine macula in dextra throni sedem habentem, & quã omnes angeli Dei, omnes linguæ, tribus, & populi, & senatorius numerus ille coruscus, demisso uultu coram eus rutila maiestate suppliciter adorauit. Nec ibi tantùm, sed cùm sacrificio præsens ipse aderit, occurrentes angeli, & cæli ciues innumeri, ferendo, & uehendo officijs suis altaria replent, & uenerandis excubijs mundum occupant cælo tenus. In homilia paschali GREGORIVS. Quis enim fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocem cælos aperiri, in illo IESV Christi mysterio choros angelorũ adesse, summa, & ima sociari, unũ quid ex inuisibilibus fieri? uno quidem, eodemque tempore, ac momento, & in cælo rapitur ministerio angelorum consociandum corpori Christi, & ante oculos sacerdotis in altari uidetur. Hæc ille. AVCTOR. Hæc certè non est ho- C
stia Witcleff, cui angeli Dei tantum agunt obsequium, sed hostia Christi fidelium quam cũ angelis Dei adorant suppliciter consociatam Deo patri, non hyperdulia, sicut Witcleff dicit, sed honore diuino super omnes creaturarum honores transcendente, argumenta habentes, quòd tali honore Deus pater eam remunerat, secũdùm illud, Eleuata est magnificentia tua super cælos. Quæ ergo fronte uermiculus homo subtrahet, quod patria maiestas imperat obsequendum? Vnde tertia parte sermonum, sermone de Ascensione, qui incipit, At quando de cruce. AVGVSTINVS. Hæc, (inquit,) dicta sunt propter corpus, quod Christus obtulit. Igitur † nostræ naturæ primitias obtulit patri, & oblatum donum miratus est pater, quod & tãta dignitas offerat, quod & ma- 6

cula

cula nulla fœdauit. Nã & suis manibus suscepit A
oblatum, & suæ sedis fecit esse participem: &, quod plus est, ad partem dexteræ suæ collocauit. Cognoscamus quis est ille, qui audiuit, Sede ad dexteram meam. Quæ natura est, cui Deus dixit, 7
Esto meę particeps sedis? Illa natura est, quę audiuit, Terra es, & in terram ibis. Nõ enim ad omnem gloriam cælos transisse sufficeret, non cum angelis stare, sedes eorum transiuit, archangelos prætermisit, supra Cherubim ascendit, ultra Seraphim eleuatur: nec ante stetit, nisi sedem dominicam meruisset. Vide quo spatio, cælum separatur à terra, imò quantũ terra ab inferis: & ipsum cælum quantum ab altiore cælo separatur, & de altiore cælo quantum spatium est ad archangelos, superiores etiam potestates, ad ipsam quoque dominicam sedem: super hæc omnia natura nostra eleuata est. Et hinc qui tam humili loco tenebatur, ut descendere non posset ulteriùs, ad tam excelsam sedem eleuatur, ut superiùs non B
possit ascendere, Et hoc ostendẽs Paulus aiebat, Qui descendit, ipse est, qui ascendit: descendit ad inferiora terræ, & ascendit super omnes cælos. Discę ergo qui ascendit, & quæ natura est eleuata. Hæc ille. AVCTOR. Quàm honoratam dicit Augustinus naturam humanitatis Christi in 8
cælis super omnes angelos, super omnem Seraphim, etiam ut ultra non possit ascendere. Si ergo diuinis honoribus correspondere tenetur honor humanus, ergo sic tenemur honorare eãdẽ, quo honore nullum poterimus habere maiorem: & quis est ille, nisi honor diuinus? quis nisi latriæ cultus? & honor iste loci non nouit distantiam, ubi carnem istam, ubi naturam istam cernimus, ibi prosequitur honor eius. Idem in sacramẽto, qui & in cælo utrinque præsens secundùm carnis substantiam, eundem cultum uendicat propter eiusdem diuinę personę copulam sacrosanctam. Qui ergo adorat humanitatẽ Christi in hostia, C
ut talem, id est, ut Christi, ibi Christum adorat altissima latria, quia nõ propter se adoratur, sed una seruitute cum domino suo Deo. Miror ubi sit, quod aliàs dixeras, si illa natura esset sibi dimissa, illam adorares ut dominum & redemptorem tuum, & iam unitam adoras, nec ut dominum, cui debes latriam, nec ut angelum, sed longẽ post alium sanctum hominem. Et quare ergo non consentis Nestorianis hæreticis, ut detur nobis in sacrificio portio talis sancti uiri, qui multipliciter excellit hanc hostiam consecratam? Sed uideat iste inter blasphemias si non accedit idololatris, qui cultum exhibet nudo signo, & idolo sacramẽti: catholicus uerò, longè recedit, qui nihil ibi adorat, quod non sic honorat diuina maiestas. Ipsius ergo sequaces uerè tanquam gẽtes ad muta simulacra panis & uini colenda trahuntur?

Catholici econtrariò cuncta muta simulacra trãscendentes, naturam glorificatam solam adorãt, quam feminæ tenentes fideliter adorabant, & æquè chorus Apostorum cùm eam cernerent ascendentem. Finaliter † refero uesanias Witcleuistarum in hac re, certè speciosum aliquem, uel speciosam iuuenculam præferre sępe solebãt uiuificis sacramẽtis, hac ratione, quia expressior esset imago Trinitatis, sicut fertur certissimè fecisse Guilhelmum quendam cognomine Iacobi. uirum ùtique pulchrę literaturæ, & elegantis facundię, qui cùm presens adesset in solẽnitate missę maioris in medio ingentis ecclesiæ die dominico, dum eleuaretur hostia adoranda, ipse dorsum uertens altari, leuatas manus, & uultum in feminam quandam specie præcellẽtem conuertit, dicens se clarius intueri Deum, quem adoraret in illa, quàm in hostia sic eleuata. Grande facinus hoc in auribus deuotorum, attamen eis non magnum crimen est, qui solent à magistro suo frequenter audire, sicut dixit tractatu suo de Apostasia cap. 18. quod corpus Christi in Eucharistia sit creatura peior pulice, quia panis. Quid mirũ igitur, si non dignum ducãt adoratione deuota, & ei multas rationabiles præferant creaturas? Et
† item non dubium apud fideles uniuersalis ecclesiæ Witcleff esse idololatram: cùm peccare quomodolibet in adorandi genere spiritu contumaci, est species idololatriæ. Constanter autẽ adorationem negare illi, qui adorandus est, nunquid est peccare constanter in specie adorandi? Vnde super Psal. 98. AVGVSTINVS. Nemo illam carnem manducat, nisi priùs adorauerit. Inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum domini, ut non solùm non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Hæc ille. AVCTOR. Ecce inuentum dicit Augustinus, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum domini, quale dixit, nemo carnem illam manducat, nisi priùs adorauerit: quæ nostra est Christianorum hostia consecrata, ut non solùm non peccemus adorando, sed ut peccemus non adorando. In primo excusat nos ab imputata idololatria per Witcleff, dicens nõ solùm nos nõ peccare adorando, & totum reatum torquet ad Witcleff in secundo, dicens eum peccare non adorando. Attamen ad imponendum finem suũ scholasticis iurgijs, sic intelligite iuxta Augustinum, & patres, adorandam carnem Christi uera latria, siue in cęlo, siue in sacramento, ut non excludat necessariò adorationis cultum, non tamẽ sic includit rationem adorandi.

Mar. 16.
Vnicleuistarum uesania.
Guilelmus Iacobi.
Nota infamiam.
Idololatra.
Aug. To. 8.
Psal. 98.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶QVOD SACERDOS, CVM CELEBRAT, CONFICIT, & CONFECRAT CORPUS CHRISTI, & NON NUDUM EXTERIUS SACRAMENTUM. Cap. XXVII.

SVMMA.

1. *Hæc uox (horribile) quòd apud D. Chrisost. dulcis sit, et in græco eloquio nihil inhonestum resonet, ostenditur.*
2. *Malitia secundùm Augustinum, quòd aliter sonat in lingua latina, aliter in lingua scripturæ sacræ.*
3. *Catharorum hæreticorum Vuitcleff patrum error septimus, recensetur.*
4. *Sacerdos, quòd cùm celebrat, cõficiat corpus Christi, & non nudum exterius sacramentum, sanctorum auctoritatibus ostenditur.*
5. *Augustinus, quomodo in his, quæ ad sacramenti confectionem attinent, uulneret Vuitcleff in multis, demonstratur.*
6. *Sacramenta per malos facta, quòd ualeant.*
7. *Christi oblatio in mysterio corporis & sanguinis sui, quare quotidiè iteretur in ecclesia catholica.*
8. *Nihil à bono maius, nihil à malo minus, Augustini dictum, quomodo intelligatur.*

Vuitcleff. ONSECRATIONES item nostras secundùm formã Christi, Witcleff clamat horribiles. primo ca. libri Eucharistiæ dicens, Nihil horribilius, quàm quòd quilibet sacerdos celebrans facit, uel conficerat quotidiè corpus Christi. Nam Deus noster non est Deus recens, nec corpus eius cùm sit summè sacrum, atq; perpetuum, est sic sacrabile, uel nouiter faciendum. Sed nos sacerdotes facimus, & benedicimus hostiam consecratam, quæ non est corpus dominicum, sed efficax eius signum. Et in 4. Trialogi. cap. 3. Notum est fidelibus, q̃ non quotidiè à sacerdote idiotico, & indigno fit nouiter corpus Christi. Hæc Witcleff. AVCT. Verbum horribile pulmo spirauit horrendus, fel le inflatus hæretico, quod si cor fidele dictasset, susc ipi potuisset, eo quòd in græco eloquio nihil inhonestum, sed stupendum quid potiùs resonat. Idcirco enim Chrysostomus doctor Græcus simile hoc quid sacramentum appellat: ex quo interpres transfert horribile, Home. 45. super Ioãnem CHRYSOSTOMVS. Hic sanguis inaccessibilia, & sancta sanctorum purgabat. Si uerò typus eius tantũ habebat robur, & in templo Hebræorũ, & in media Aegypto superliminaribus inunctus, multò magis ueritas. Hic sanguis aureum altare sanctificauit. Hic sanguis sacerdotes inthronizabat. Hic expurgabat peccata in typis. Si uerò in typis tantam habebat fortitudinẽ, & si umbram ita mors horrebat, ueritatẽ ipsam die mihi qualiter utique non timuit? Hic salus nostrarũ animarum, hoc lauatur anima, hoc pulchra fit, hoc igitur igne clariorem operatur intellectum nostrum, hoc autem auro lucidiorem animam facit. Hic effusus sanguis, cælum uadibile fecit: horribilia uerè mysteria ecclesiæ, horribile uerè altare. Ascendebat de paradiso fons flumina sensibilia emittens, à mensa hac ascendit fons flumina emittens spiritualia. Hæc ille. AVCTOR. Quàm dulce in faucibus diui Chrysostomi horribilitatis eloquium, dicens altare Christi, & eius sacramenta horribilia, quę cælum uadibile faciunt, quæ animam faciunt lucidiorẽ auro. Sed & beatus AVGVSTINVS ita dicit de malitia, q̃ scilicet aliter sonat in Latino, aliter in lingua scripturæ sacræ. *In sermone de massa candida. 3. parte sermonum. & incipit, Si cut audiuimus. ubi inquit, Malitia in latina lingua non eam significationem habere solet, quam habet in ea lingua, qua scriptura locuta est. Malitia enim dici solet in Latina lingua, qua mali sunt homines. Illa autem lingua malitia dicitur, & malum, quod patiuntur homines. Malitia ergo isto loco pœna intelligitur. Hæc ille. AVCTOR. Sic apud patrem Chrysostomum uidetur horribile dici, quod utique in honore speciẽ hominis uidetur excedere: apud nos uerò sicut & apud Witcleff, quod in turpitudine, & dedecore modum præterit, & ultrà denotat. Quia si typus sanguinis sacramẽtalis tam fuit efficax apud patres, multò magis ueritas, inquit. Ecce misit Witcleff, ergo sanguis in altari non est typus, sed ueritas. Non est figura, sed claritas. Non est umbra Christi sanguinis, sed natura. Typus eius fuit sanguis agni paschalis. Typus eius erat sanguis sanctuarij. Typus aspersio sacerdotum. Cuius putas? Nunquid alterius typi? Chrysostomus dicit q̃ non, sed ueritatis. Si dicas, ita ueritatis in figura, ergo sanguis agni fuit, non typus tantùm, sed ueritas, scilicet in figura. Et malè diuidebat Chrysostomus hinc ueritatem sanguinis, hinc typum, cùm typus esset ueritas. Sed tendamus ad prima. Nihil, inquit, horribilius, quàm q̃ quilibet sacerdos facit quotidiè corpus Christi. Credibile est nauseabundo hæretico hoc esse horribile. Patres tui Cathari nec hoc poterant sustinere. Vnde libro de hæresibus GVIDO Carmelita. Septimus autem error Catharorum est, q̃ cũ benedicunt panem, dicendo Pater noster, dicunt, q̃ nõ ualet benedictio: quia panis non potest benedici, cùm sit creatura diaboli, nec ex pane conficitur corpus Christi. Hæc ille. AVCTOR. Sic puto dicerent Manichęi, & Berengariani patres tui. Nos tamen audiamus Christum dicere, Hoc facite in meam commemorationem, id est, hoc sumite, & hoc conficite, quia si non priùs feceritis, non sumetis. Quid facite? Nunquid panem, & uinum? Hæc fecerunt pistor, & uinitor. Hoc ergo corpus de pane conficite, & de uino hunc sanguinẽ, corpus scilicet, quod pro uobis tradetur, & sanguinem, qui fundetur pro omnibus. Vnde libro de corpore & sanguine domini, cap. 36. RAPANVS. Ne forte putares, quòd de illo uno tantũ pane, & in illa una hora hoc eis iusserit, sequutus adiunxit, & ait, Hoc facite in meam commemorationem. Vnde fatendum est, quòd quicquid tunc illud fuit, quod Apostoli ab eo perceperũt, hoc totum est istud, quia idipsum est. Et si uelis audire quid est, Hoc est enim corpus meum (inquit) quod pro uobis tradetur. In hoc ergo uerbo creatur illud corpus, quia diuinum uerbum est, & omnipotentia plenum, ubiq; præsens, ubique omnia complens. Et quod dicit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur: crede ò fili, quia ita est, quoniam ipse dixit, & factum est, dubitare non potes: ipse mandauit, & creatum est. Præceptum ergo posuit, in meam commemorationem hoc facite. Et ideò quotiens cunque fit catholicè, uerè hoc fit, quod dictũ est, Hoc est corpus meum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce q̃ Christus præcepit nobis hoc facere quotiens cunque id sumimus. Ideò non dubium, quin sic faciamus corpus Christi in sacramento secundùm substantiam, & sanguinem eius de pane, & uino. Et cur ego cõfundor, si dicam me facere, cùm Christus id mandauit? Hoc (inquit) facite. Et tertio libro Dialogorum ca. 4. CHRYSOSTOMVS. Neque enim (inquit) aliud quàm furor uocãdus est contemnere illud mysterium, sine quo nobis nec salus, nec ea bona, quæ sunt promissa, redduntur. Nemo enim ualebit ingredi in regnum cælorũ, nisi ex aqua renatus & spiritu. Et qui non manducat carnem domini, nec bibit sanguinem eius, nõ habebit uitam æternã. Quæ per nullius alterius, quàm sanctis efficiuntur manibus sacerdotum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Witcleff ubi est iã insania tua? Scio, quòd Deus noster nõ est Deus recens, & tamen Deus factus est homo, qui prius non erat: & corpus eius est summè sacrũ, & perpetuum, & tamẽ fecit illud nouiter de pane, quãdo ferebat se manibus suis: & quotidiè adhuc facit, quãdo sacerdotes eius potestate, & præcepto idipsum cum eo simul efficiunt, quæ per nullius alterius, quàm sanctis efficiuntur manibus sacerdotum, inquit Chrysostomus, ubi per negationẽ excluditur omnis causa instrumẽtalis alia, quàm taxata: non autem intercidit eis causa principalis: quia sicut idem effectus, ita eadem est actio principalis agentis & secundi. Tamen diminutum est agens secũdum in comparatione primi: & idcirco necesse dicitur coagere potiùs, quàm agere. Quod item confitentes modicitatem nostram, dicimus, conficere corpus domini, & consecrare, ut soli Deo reseruetur principaliter facere. Vnde libro de uniço baptismo, & assumit Rabanus de corpore domini ca. 34. AVGVST. Tales licèt oderint, adulteri sint, & homicidæ, & ex parte diaboli plura admiserint, dum falsè euangelica nec dum præcisi sacrificant, non cogitandum est, qui, & quales sint, sed quid dent, uel quid accipiat is, qui cum fide communicat; neq; quis habeat uirtutem consecrandi, sed quid habeat. Nã sicut nomine Christi dæmonia pelluntur, & uirtutes ab eis plurimæ operantur: ita eiusdẽ uirtute in sacramento altaris corpus, & sanguis conficitur, licèt dictum sit, quòd peccatores Deus non audiat, quia & super aquam baptismi, & super oleum, & super Eucharistiam, & super capita eorum, quibus manus imponuntur in sacramento, hæc omnia celebrantur, & fiunt. Idcirco ualent etiam & per homicidas, eo quòd si non habeant Spiritum sanctum, Deus est, qui dat per ministerium eorum eundem Spiritum sanctum, & consecrat ex officio munus suæ largitatis. Alioquin angustior est gratia Christi, quàm fraus, & calliditas diaboli. Hæc ille. AVCTOR. Ista sententia Augustini uulnerat nostrum Witcleff in multis. Primò, quia dicit in 1. cap. de Eucharistia. Satis est ad honorem, & potentiã sacerdotis, quòd ipse benedicit, consecrat, & conficit sacramentum, quod est hostia consecrata, & non corpus Christi, sed eius signum, uel tegumentum. Augustinus formata fide ecclesiæ dicit, quòd sicut nomine Christi dæmonia pelluntur, ita uirtute eius in sacramento corpus & sanguis conficitur: non dicit sacramentum, quod est hostia consecrata, & nõ corpus Christi, sed eius signum: sed ipsum corpus Christi uerum in substantia ibi conficitur in sacramento, & nõ ipsum nudum signum, uel huiusmodi tegumentum. Secundò, quòd Witcleff dicit ibi, Quia sacerdos nõ habet potestatem faciendi hoc sacramentum, nisi ministerialem à Deo principaliter faciẽte, ideò dicitur conficere non corpus Christi, sed nudum sacramentum. Augustinus dicit, quòd baptismi sacramentum, quod est res, unctionis quoque & manus impositionis, & Eucharistiæ omnia in sacramento celebrantur, & fiunt. Et ministerialis potentia sacerdotis non derogat, quin per eum fiant: quia mouentis, & mobilis idem est motus ex 3. Physicorum. Artifex enim, & securis, motu uno communi eis, idem scamnum faciunt: non autem unum quid artifex, aliud instrumentum: quia tunc non esset eius instrumentum in causando istud datum. Christus ergo quid consecrat? si corpus Christi secundum substãtiam, ergo & sacerdos

Psal. 88.

Chrysost. To. 3.

Exo. 12.

Aug. To. 7

Matth. 7.

Ie. 9.

Aristo. 3. Physi. ca. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cerdos mortalis,ut sit eius instrumentum,conse-
crat illud idem. Si uerò Christus consecrat nudũ
sacramentum,& non corpus suum, non ideò tũc
consecrat sacerdos nudum sacramentum, & non
corpus domini propter potestatem ministerialẽ,
quam solam accipit,cùm Christus per suam po-
testatem principalem aliud nihil cauſet. Ita ergo
Philosophus iste in suo capitur paralogismo: aut
causalis eius est penitus reproba,aut sacerdos cõ
ficit idem corpus cum Christo,minister cum do-
mino: quia non fefellit,qui dixit, Vbi ego sum,
illic & minister meus erit. Hoc est, sumus in eiuſ-
dem effectus productione coniuncti, quamuis lõ
gè in potestatis ratione discreti. Sacerdotibus Iu
dæorum dicit Christus, Quò ego uado, uos non
potestis uenire,quia ipsi consecrabant figuras nu
das, quibus si iam Christiani presbyteri inserui-
rent, sicut omni conatu Witcleff desiderat, ue-
rum esset,quod intulit. Sed uerè sacerdotes mo-
derni cum Christo consecrãt uerum corpus Chri
sti secundum substantiam, quia hoc uerè manda
uit eis Christus, qui in sua persona sic fecit: &
hoc idem facere aliis iusit,dicens,Hoc facite. Ec
ce quid nostris auribus intonat 3. cap. Eccleſia-
sticæ hierarchiæ uetus pater DIONYSIVS.
Hierarcha scilicet laudans & uenerabilem ipsa-
rum & intelligibilem speculationem intelligibi-
libus oculis inspiciens, ad symbolicam ipsarum
sacrificationem uenit,& hoc Deo tradente. Vn-
de & religiosè simul & hierarchicè post sacras di
uinarum operationum laudes,pro ea, quæ super
ipsum sacrificatione excusat, uel priùs penitus sa
crè ad ipsum clamans, Tu dixisti, Hoc facite in
meam commemorationem. Hæc ille. Vbi in cõ-
mento LINCOLIENSIS. Venit (inquit) ad
symbolicam ipsarum diuinarum sacrificationum
operationem,idest, ad sacrificationem panis, &
calicis,ipsos benedicens,& in Christi corporis cõ
uertens,& sanguinem,& hoc Deo tradẽte, idest,
sicut Deus tradidit,& fieri præcepit. Ipsa autem
sacrificatio panis, & calicis symbolum est diui-
nissimarum operationum,quas fecit dominus in
cœna,corpus suum & sanguinem ex pane,& ca-
lice conficiens. Et quia ad tantum sacrificium sa
crificandum, & offerendum, humana infirmitas
se sentit minorem, & indignam, conuenienter
post diuinarum operationum laudes, antequam
sacrificet hierarcha, suam excusat audaciam per
diuinam præceptionem,uelut ipsum ad hoc cõ-
pellentem,hoc itaque insinuans: quia non ex pro
pria præsumptione, sed ex Dei traditione uenerit
ad symbolicam sacrificationem, ut infrà. Excu-
sat se hierarcha pro ea sacrificatione, quæ super
ipsum. Operatio enim quam quis facit, super ip-
sum operãtem esse dici potest. Excusat, inquam,
priùs sacrè clamans, ad ipsum Christum, O tu

Ioan. 17.

Ioan. 7.

Dionysius.

Lincolien.

A Christe dixi, Hoc facite in meam commemora-
tionem. AVCTOR. Iam planè uideri potest,
unde habeat sacerdos istud ministerium, scilicet
ex præcepto Christi dicentis,& iubentis, Hoc fa-
cite. Verè ergo traditio ipsa potestatis minis-
terialis non est ratio bona ne hæc faciant,quæ pla-
nè Christus iussit ut facerent,corpus suum, scili-
cet & sanguinem,istud scilicet idem, quod Chri-
stus fecit. Sic enim quod uolebat nos facturos
pro nomine demonstratiuo, hoc innotuit: hoc
(inquit)& hæc,quæ ego feci. Si ergo hoc corpus
& hunc sanguinem demonstrauit Christus, hoc
corpus, & hunc sanguinem facit sacerdos minis-
ter eius,& si sacerdos nõ facit,nec Christus prin-
cipaliter illa facit:& satis erit discipulo, quòd sit
sicut magister eius. Tertiò,quia Witcleff dicit,q
propter sanctitatem uitæ, & non propter illud,
scilicet,consecrationis officium,est à Deo laudã
dus:& sic missa sacerdotis sancti est deuotius au
B dienda,& missa peccatoris notorij fugienda. In
hoc abscondit Witcleff, quod aliàs palàm dicit
iuxta hæresim Donatistarum,scilicet, quòd sacer
dos peccator nihil conficit:quia per amissionem
gratiæ in peccato, omnis etiam consecrationis
potestatem amisit, ut in principiis huius libri de
duxi. Augustinus ergo dicit econtrario, quòd sa
cramenta ualent, & per homicidas, qui & si non
habeant Spiritumsanctum, Deus est, qui dat per
ministerium eorum eundem Spiritumsanctum,
& cõsecrat ex officio munus largitatis suæ. Quar
tò dicit Witcleff ibi. Sicut laudatiuè, non effecti
uè benedicimus Deum,uel dona eius,sic benedi-
cimus corpori Christi,& sanguini, non faciendo
ipsum esse beatum, uel sanctum, sed laudando
sanctitatem,quam Deus in corpore suo instituit,
& sic immolamus Christum, & ipsum offerimus
Deo patri. AVCTOR. Omnia facit ad tollen-
dum substantiam corporis Christi huic uenerabi
li sacramento,ne scilicet per benedictionem, aut
C oblationem sacerdotis, incipiat ibi esse per trans
mutationem substantiæ panis in ipsum. Sed de
hac immolatione,& confectione audiamus quid
in sermone iam dicto,qui incipit, Veritas, quæ
est Christus.& assumit Rabanus libro de corpo-
re domini,ca. 29. dicit AVGVST. Iteratæ quo
tidiè fit hæc oblatio, licèt Christus semel passus
est:quia quotidie peccamus peccatis, sine quibus
mortalis infirmitas uiuere non potest. Et ideò,
quia quotidie labimur, quotidie Christus immo
latur pro nobis mysticè intra ecclesiam catholi-
cam in mysterio corporis Christi, & sanguinis.
Nihil à bono maius, nihil à malo minus accipi-
tur sacerdote,quia non in merito consecrantis sa
cerdotis,sed in uerbo Saluatoris,& in uirtute Spi
ritussancti corpus Christi efficitur. Si enim es-
set in merito sacerdotis, nequaquam ad Christũ

6

7

pertineret.

pertineret. Nunc autem sicut ipse est Christus, A
qui baptizat,ita est idem Christus,qui per Spiri-
tumsanctum hanc oblationem efficit suam car-
nem,& uinum transfert in suum sanguinem. Vn-
de & sacerdos dicit,Iube hæc perferri per manus
sancti angeli tui in sublime altare tuum in con-
spectu diuinæ maiestatis tuæ. Vt quid perferen-
da illuc ea deposcit,nisi ut intelligatur, quòd ista
sunt in Christi sacerdotio? Hęc ille. AVCTOR.
Hic docet nos de prædictis ipsa connexio clau-
sularum,ut quia quotidiè labimur,ideò Christus
quotidie immolatur. Non immolatione illa, qua
semel passus est,sed qua quotidie in mysterio cor
poris,& sanguinis sui à sacerdote accipitur. Ni-
hil à bono maius,nihil à malo minus. Intellige
hoc de sacramento uisibilis tui panis, ut sic po-
tuit hoc esse dubium Augustino,si forsan bonus
maiorem panem acciperet, quàm sacerdos ma- B
lus. Si de ipso corpore domini,hoc contra te est,
quia si bonus sic spiritualiter comedit totã Chri-
sti carnem,& malus inde nihil assumit,quomodo 1
dicit tunc Augustinus, Nihil à bono maius,nihil 2
à malo minus? Reuera † hoc non unquam dixit
de gratia sacramenti, quam nunquam possunt
æqua portione percipere bonus,& malus. Sed in 3
hoc patet Augustinum de sacramento ipso, &
de corpore domini loqui,cùm hæc dicit,& simi-
lia. Vnde sequitur. Quia non in merito,(inquit) 4
consecrantis sacerdotis,sed in uerbo Saluatoris,
& in uirtute Spiritussancti corpus Christi effici-
tur. Ergo quòd nihil à bono sacerdote maius, q̃
à malo sacerdote percipitur, uerbo Saluatoris
corpus Christi efficitur. Nunquid efficitur in cæ
lo? Restat ut omnes dicamus,quòd nõ, ergo cor
pus Christi efficitur hìc in solo. Quo faciente,
Augustinus respondit, quòd sicut ipse Christus
est,qui baptizat,sic idem Christus hanc oblatio-
nem efficit suam carnẽ, & uinum transfert in san
guinem. Christus ergo baptizat. Christus hanc
oblationem efficit suam carnem. Christus au-
tem non tantùm baptizat, ipso dicente, Ite, ba-
ptizate. Baptizat ergo Christus, & sacerdos ba- C
ptizat. Ergo nec solus Christus efficit suam car-
nem,ipso iubente,Hæc facite,sed Christus prin-
cipaliter efficit,& efficit cum eo sacerdos. Quo-
modo autem censeri debet hostia benedicta,sub
sequitur ibi AVGVSTINVS. Hanc oblationem in-
quit benedictam,per quam benedicamur. A scri-
ptam, per quam omnes in cœlo conscribamur.
Ratam, per quam in uisceribus Christi censea-
mur. Rationabilem,per quã à bestiali sensu exua
mur. Acceptabilem,ut qui nobis displicemus,per
hanc acceptabiles Dei unico filio simus. Hæc il-
le. AVCTOR. Intuere iam dicta,per uirtutem
eiusdem oblationis te moneo: si hostia tua con-
secrata sic sit benedicta, sic ascripta,sic rationa-

bilis,sic rata,aut sic accepta: & tunc carni Salua-
toris eam æquipara, carni utique in sua natura.
Quia nihil plus benedici possumus per hoc da-
tum tuũ,nihil plùs cœlis ascribi, nihil plus Chri-
sti uisceribus intimari, nihil plus à sensu bestiali
exui, nihil ampliùs Dei filio acceptabiles fieri,
comedendo ritè corporaliter carnem unitam glo
riosæ hypostasi uerbi Dei, quàm comedendo itẽ
secundùm te corporaliter massam tui furfuris
benedicti.

¶QVOD SOLVS PRESBITER, & omnis talis ritè exequens in forma uerborum Christi,conficit corpus Christi. Cap. XXVIII.

SVMMA.

Mulieris cuiusdam,præstigiæ recensentur.
Presbyter solus quòd conficiat sacramentũ corporis Christi,non reges,non periti de seculo, imò nec angelus quisquam,&c.
Christi caro, & sic Dei filius,quòd in hora consecrationis descendat de cœlo, qui nec defuit unquam cœlo contra Vuitcleff.
Angeli quomodo assistant, quando Christus in altari immolatur.

HIRCA consecrationis articulum ad
tres cõclusiones tria signat iste Vuit-
cleff errabunda responsa. Quis con-
secrat corpus domini,nunquid de ne-
cessitate sacerdos ordinatus? Secundò,qua for-
ma uerborum consecrat. Et tertiò, an quilibet
hoc prætendens bonus,uel malus, aut æquè bo- *Ad primũ*
nus,& melior. Ad primum uidetur ipse dicere,
quòd sacerdotes sanctos decet hoc officium: *Vuitcleff.*
potest tamen conuenire laicis non ordinatis. q. C
ter damnati Trialogi. capi. 10. Credo (inquit)
quod nescis ostendere, quòd quando Christia- *Act. 2.*
ni fregerunt panes circa domos, quòd illi pa-
nes non erant corpus Christi, aut quòd solùm
Apostoli, uel presbyteri sic fecerunt. Sed di-
mittendo istud incertum,apparet mihi,quòd sa-
cerdotes sanctos decet istud officium,cùm Chri
stus specialiter iniungat eis sic facere. Hæc ille.
AVCTOR. Dicit se istud incertum dimittere, *Hæreticorum insania magna*
sed quod dimisit finaliter incertum est. Ma-
ximè quia sectatores eius, ut publica fama ca-
nit, in hac ciuitate Londoniarum olim insti-
tuerunt iuuenculam quandam profestis diebus,
& dominicis cõsecrare eis suam Eucharistiam.
Qualem ita describit in Epistola ad magnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cyprianum, quæ incipit. Firmianus Cypriano, A uctus Episcopus FIRMIANVS. Quædam (inquit) mulier † in extasi constituta, cùm prophetã se præferret, & quasi Spiritu sancto plena sic ageret: ita autem principalium dæmonum impetu ferebatur, ut per longum tempus solicitaret, & deciperet fraternitatem, ut mirabilia quædam, & portentosa perficiens, mouere se terram polliceretur. Sequitur. Atque illa mulier, quæ priùs per præstigias & fallacias dæmonis multos ad deceptionem fidelium mouebat, inter cætera, quibus plurimos deceperat, etiam hoc frequenter ausa est, ut & inuocatione non contemptibili sanctificare se panem, & Eucharistiam se facere simularet, & sacrificium domino cum solitæ sacramento precationis offerret, baptizaret quoque multos, usitata, & legitima uerba interrogationis usurpans, ut nihil discrepare ab ecclesiastica regula uideretur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce sacerdotissam prophanam de ordine Lollardino, pro qua item militat argumentum, B quod Witcleff fecit, ut incertum concluderet. Quia quando Christiani fregerunt panes circa domos, qui poterant fuisse corpus Christi, non ostenditur facilè, quòd soli Apostoli, uel presbyteri sic fecerunt: ergo & laici ex tibi dubio sic fecerunt. Et cur fœmina, non eodem ductu? quia non facilè ostenditur, quòd soli masculi sic fecerunt. Econtrariò dicit ecclesia Christi, quòd de lege statuta, nec reges, aut periti de seculo, imò nec angelus quisquam in cælo habet hanc potentiam consecrandi, ut latè declarat libro 3. Dialogo. capit. 4. sanctus pater CHRYSOSTOMVS. Si † quis introspiciat, quantum sit hominẽ carni adhuc & sanguini colligatum, beatæ illi & simplici naturæ fieri posse uicinum, tunc diligenter intelligit, quo sacerdotes Spiritus sancti gratia honore dignata sit. Hi nanque, qui terram incolunt, atque in ea conuersantur, cælestia dispẽsare meruerunt, & potestatem acceperunt, quã neque angelis, neque archangelis dedit Deus. Neque enim ad illos dictum est, Quæcunque solueritis, erunt soluta. Habent quidem & mundi principes uinciendi aliquam potestatem, sed cui in solis corporibus licet. Hoc autem uinculum, quod sacerdotibus commissum est, ipsam contingit animam, transit cælos, ut ea, quæ operati fuerint sacerdotes deorsum, etiam Deus confirmet in cælis, sententiamque seruorum dominus ipse corroboret. Quid ergo reliqui est, si omnis eis commissa est potestas cælorum? Quorumcunque enim dimiseritis peccata, dimittentur: & quorumcunque tenueritis, tenebuntur. Quæ potest inueniri maior potestas? Omne iudicium dedit pater filio. Adhuc uideo à filio totum sacerdotibus esse commissum, ac sicut iam

1 *Firmianus Mulieris præstigia.*

Chrysost. To.5

2

Angeli non habent auctoritatem cõsecrandi.

Matth. 16.

To.6

translati in cælum, & humanam excedentes naturam, atque à nostris infirmitatibus liberati, in tantum euecti sunt principatum. Et infrà. Nemo enim ualebit ingredi in regnum cælorũ, nisi ex aqua renatus, & spiritu. Et qui non manducat carnem domini, nec bibit sanguinem eius, non habebit uitam æternã. Quæ per nullius alterius, quàm sanctis efficiuntur manibus sacerdotum. Hæc ille. AVCTOR. Quàm diligenter recensет sanctus pater, & commendat potentiam sacerdotis? & quàm sensatè concludit carnem, & sanguinem domini in altari solis effici manibus sacerdotum? Attende item cursum sacrificiorum, & sacrificantium in populo DEI à principio temporis legis, imò uel naturæ, usque ad tempus, & infrà tempus Euangelij, nunquam reperies fœminas quantuncunque sobrias, & deuotas, in offerendo uictimas, uel hostias usas esse officio sacerdotis. Apostolus autem Paulus eas nec docere permisit in publico, quomodo tunc consecrare permitteret? Poterant forsan necessitatis urgente periculo circuncidere paruulos, & forsan hoc exemplo parentes baptizare paruulos instante periculo, Apostoli permiserunt, eo quòd baptismus circuncisioni succedit. De istis item suprà peregimus in principio huius libri, idcirco breuiori mora consistimus, tantummodò, ne fideles ex prædicta argutia Witcleff usurpent in prophano sacrificare thuribulo. Ad secundam autem conclusionem uidetur dicere Witcleff, & si solus sacerdos poterit corpus domini consecrare, non tamen quilibet, sed sacerdos sanctus: nec tamen consecrat ille corpus domini, sed nudum signum. Idcirco deridenter inuehit capit. 4. de Eucharistia. Non (inquiens) habet quilibet presbyter auctoritatem mittendi corpus domini ad cælum, uel trahendi ipsum ad populum, nec facit corpus Christi, sed missam celebrat pòst, & antè. Et de Apostasia, capitu. 17. C Postquàm inualuit opinio de terrenis diuitijs, etiam tunc inualuit error, quo generatio signorum graui corde nititur trahere corpus domini, quod sursum est secundum suam substantiam, uersus terram. Sed Paulus dicit econtrariò. Quæ sursum sunt quærite. Hæc Witcleff. AVCTOR. Iam magno pretio colligit iniquus hæres festucas Berengarij patris sui. Hæc enim deliramenta ipse parturijt, ut recitat eum libro de corpore, & sanguine domini, uersus finem LANFRANCVS. Est (inquit) aliud, quod obijcitis, quod concessa loquendi facultate, multis in locis clamatis, & dicitis, Si panis in ueram Christi carnem conuertitur, aut panis sustollitur in cælum, ut illic in Christi carnem transferatur, aut caro Christi ad terram defertur, ut illic in eam panis commutetur. Atqui nec panis sustollitur in cælũ, nec

nec caro defertur. Non igitur est uera caro, in A quam panis conuertitur. Hoc uos colligitis, (inquit Lanfrancus) secundùm humanam sapientiam, non diuinam. Hæc ille. AVCTOR. Renera secundùm humanam stultitiam, & non diuinam. Nam Moyses uirgam conuertit in uerum colubrum, nec tamen colubrum uerum adduxit ad uirgam, nec uirgam ad primum colubrum, ut uirgam conuerteret in seipsum. Ipse item potestate altissimi conuertit petram in stagna aquarũ, nũquid sustulit petram ducens ad illa stagna? uel stagna perduxit ad lapidem, ut eum in ea conuerteret? & tamen uerus lapis erat, & aquæ ueræ. Et dominus noster Iesus Christus aquam conuertit in uinum, nunquid ideò hydrias aqua plenas repentina manu reuexit ad cellam uinariam? aut de torculari rubentia musta quæsiuit, in quæ plenas hydrias posset conuertere? Nescit humana stultitia modum, cùm furit in Deum. Secundùm ergo diuinam sapientiam dicit sancta mater Eccle 3 sia, quòd † caro Christi in hora consecrationis B descendit de cælo utique, quia Dei filius descendit de cælo, qui nec defuit unquam cælo: & Spiritus sanctus cecidit super omnes, qui audiebant uerbum. Quid igitur mirum, si caro descendit de cælo, si tamen non abiit cælo? Probat istud diuus AMBROSIVS de Christo, dicente se panem uiuum, qui descendit de cælo. libro 6. de Sacramentis cap. primo, & est de consecratione. distinctione secunda cap. Sicut uerus. Ego sum (inquit) panis uiuus, qui de cælo descendi. Si non descendit è cælo, hoc est, carnem matris assumpsit ex uirgine: quomodo ergo descendit panis de cælo, & panis uiuus? quia idem dominus noster Iesus Christus consors est diuinitatis, & corporis. Et tu, qui accipis carnem diuinæ eius substantiæ, in illo participaris alimento. Hæc ille. AVCT. Et nota, quòd Ambrosius dicit, qui accipis carnem, non dicit panem naturalem, uel nudum sacramentum extrinsecum, sed planam carnem: & quòd ipsa caro sit panis uiuus, qui descendit de C cælo: & totus Iesus Christus propter consortiũ, quod aliàs dicimus concomitantiam: non tamẽ dicit, descendit è cælo, ideſt, extra cælum, ita ut cælum deserat, cùm descendit. Vnde de uera innocentia, propositione. *379. AVGVSTINVS. Sic posset panem Angelorum homo mãducare nondum angelis adæquatus: si panis ipse angelorum hominibus dignaretur æquari. Nec sic descendit ad nos, ut illos desereret, sed simul integer illis, integer nobis. Illos intrinsecus pascens per id, quod Deus est, nos foris secus admonens per id, quod nos sumus: idoneos fecit per fidem, quos per speciem pascat æqualiter. Hæc ille. AVCTOR. Ergo non præiudicat saluatori, quòd ad nos ueniat in carne de cælo, dum cælos ipsos ad nos ueniens, non relinquat. Sed obstas forsan in primo, quòd hoc nequaquam fiat cuiuslibet mali sacerdotis instantia, sed tantùm boni. Sed ista pestis de hæresi Donatistarum infecta processit, qui merita personarum in Christi sacramentatione perpendunt, quasi Christi authoritas ex illorum bonitate dependeat. Sed de hoc ostensum est in principio: & in libro suo de mysteriis AMBROSIVS, *Amb. ca. 5. To.4.* Cùm tibi scriptura testatur, quòd ad Hieroboã *Reg. 6.* preces, ignis descenderet de cælo, & rursus pre- *3. Reg. 13. 18.* cante Elia est emissus, qui sacrificium * consecrauit, non merita personarum consideres, sed *cõsumpsit.* officia sacerdotum. Et si quoque merita expectas, sicut Eliam consideras, Petri quoque merita spectato, uel Pauli, qui acceptum à domino Iesu, hoc nobis mysterium tradiderunt. Illis ignis uisibilis mittebatur, ut crederent, nobis inuisibilis operatur, qui credimus: illis in figura, nobis ad commonitionem. Crede ergo adesse B dominum Iesum inuocatum precibus sacerdotum, qui ait, Vbi fuerint duo, uel tres, ibi & *Matt. 18.* ego sum. Quantò magis ubi est ecclesia? ubi mysteria sua sunt? ubi dignatur suam impertire præsentiam? Hæc ille. AVCTOR. Quod ergo suprà dicit Ambrosius de descensu carnis Christi, & integri Christi Iesu usque ad nostra altaria ad preces, & instantiam sacerdotis: hic iubet non discutere sacerdotem ad merita, sed solùm considerare iubet officia sacerdotum, addens optima ratione, Si quis ibi expectat merita sacerdotum, non stabit in competenter bono, quousq; ueniat ad unum æqualem Petro, & Apostolis. Quia qua licentia discernit bonum à malo, ea cogetur supra bonum petere meliorem, & sic infinities uarium est idem sacramentum altaris per bonum & melius sacramentum correspondenter ad gradus bonitatum hominum in latitudine meritorum. Et sic non erit unum baptisma simpliciter, nec una Eucharistia. Et concludit Ambrosius ex uisibili igne descendente ad preces Eliæ magis inuisibilem ignem iam debere descendere in consecrationibus sacerdotum. Crede ergo (inquit) adesse dominum Iesum inuocatum precibus sacerdotũ. Huic applaudit sententia patris CHRYSOSTOMI, quam recitare non piget, quanuis in aliis suprà eam intulimus, in libro 3. Dialogorum eius cum Basilio, capit. 3. ubi dicit. *Cùm inter immolandum dominum nostrum ut insesso astantem uideris sacerdotem, atque imprecantem, omnesque pariter pretioso illo imbui sanguine, adhuc te esse cum hominibus arbitraris, & non continuò animo translatus in cælum, omnemque de mente sensum carnis excludens, nuda anima, sensuque nudissimo ea, quæ sunt in cælestibus, contueris? O miraculum. O Dei

Chry. To.5 nunc ij libri non distinguuntur in capita.

** Nam dum conspicis dominum immolatum sacerdotem sacrificio incumbẽtem. &c.*

Universidad de Deusto
Biblioteca
* excipere.

in nos beneuolentia, qui ſurſum ſedet ad dexterá patris, ſacrificij tamen tempore hominum manibus continetur, traditurque * lambere cupientibus eum, & cum bona ratione completi. Itaque hoc totum ſub oculis humanis. Sequitur. Vt autem altitudinem, & excellentiam ſanctificationis huius alio quoque intuearis exemplo, imaginare ſub conſpectu noſtro adductum Eliam, & innumerabilem circunſtantium multitudinem, & hoſtiam in altario poſitam, omnesque qui adſunt, magna ſilentij expectatione, ſolum uerò orantem prophetam, & repentè flammam de cælis in hoſtiam decidentem. Admiranda nempe hæc, & totius plena ſtuporis. Sed tranſi ex illis ad ea, quæ nunc aguntur: & non ſolùm miranda, ſed omnem ſtuporem tranſcendentia uidebis. Stat quippe ſacerdos non ignem educens, ſed Spiritũ ſanctum, incumbens diu preci, non ut illa deſuper accenſa lampas conſumat appoſita, ſed ut aduolans gratia Sanctiſpiritus ſacrificio, per ipſum cunctorum mentes accendat, & ſplendidiores reddat argento per ignem probato. Hoc igitur miniſterium ita reuerendum, quæ deſpicere audebit inſania? Hæc ille. AVCTOR. Vide quã ta uerborum planitie, quanta animi deuotione ſanctorum patrum continebat profeſſio ſolennem præſentiam domini Ieſu perſonaliter deſcẽdentis à cælo, & ſacris altaribus aſſiſtentis. Et libro ſexto Dialogi. cap. quarto, idem ſanctus pater CHRYSOSTOMVS. Cùm uerò etiam Spiritum ſanctum ſacerdos inuocauerit, & reuerendam illam immolauerit hoſtiam communemque omnium dominum ſubinde contigerit, ubi illũ dic mihi noſtra exiſtimatione ponemus? Quantum ab illo ſplendorem poſcimus, & quãtam religionem? Expende enim quales oporteat eius eſſe manus tantarum rerum miniſtras, qualem linguam uerba illa fundentem. Aut quo genere non mundiorem, & ſanctiorem animam talis ſpiritus ſuſceptricem? Tunc † enim etiam 4 angeli circunſtant ſacerdoti: & tribunal, atque altaris locus cæleſtibus uirtutibus adimpletur in honorem eius, qui immolatur. Quod quidem ex ipſis, quæ aguntur, oſtenditur. Ego autem audiui, referente aliquo, quoniam presbyter quidam uitæ ſanctitate mirabilis, & qui reuelationes ſoleret uidere, retuliſſet illi tale ſe ſpectaculũ aliquando uidiſſe, ideſt, ſacrificij tempore conſpexiſſe angelorum multitudinem, ſicut ei poſſibile erat intueri, ſtolis fulgentibus circundantem, & altare coronantem, cum officio, quo circa regem ſuum milites ſtare conſueuerunt. Quod mihi facilè perſuaſum eſt. Alter uerò mihi retulit, non ab illo ſe audiſſe, dicens, ſed quòd ipſe uidiſſet quoſdam de hoc ſeculo recedentes, qui participes myſteriorum illorum in conſcientia munda fuerint, cum efflauerint ultimum ſpiritum, ſubuchi eos alacres manibus angelorum. Hæc ille. AVCTOR. Facilè conſentit Chryſoſtomus, quòd hæ excubiæ angelorum circa regem ſuum, qui ibi corporaliter immolatur, ſint quotidianæ in altari fidelium. & ſicut in ſuperiori loco dixit. Si ſanctus Patriarcha noſter Elias ſola prece ſine conſenſu ſuo corporeo, flammam ſenſibilem de ſummo cæli uertice protraxit ad terras, quantò magis miniſter corporis Chriſti ad iuſſum eius ſola prece inuiſibilem ignem Sanctiſpiritus carnem Chriſti corporaliter continentem ſacris coniunget altaribus? Rideat ergo Witcleff, & omnis ſchola Berengariana, derideat has antiquorum patrum proteſtationes deuotas. Nam in hoc ipſo ridebitur. Nam ſi fuiſſet uel parum ſciolus ſcripturarum, ſciuiſſet actiones, & factiones, quæ cum ſenſibili motu fiunt, & per hoc ſundantur B in quodam tactu ex tertio Phyſicorum: non neceſſariò Deo coeſſe, ſi aget. Quia Ieſus, qui cum tactu, & motu ſuſcitauit filium uiduæ, ſine tactu, uel motu ſenſibili ſeruum Centurionis erexit. In neutro uerò habuit neceſſe, ut mitteret ſe illuc, uel infirmi corpus ad ſe traheret. Et longè præſentior eſt proprio corpori ſacramenti. Ex patribus ergo ſuis hoc credendum eſt traxiſſe GREGORIVM. quod in Homilia paſchali concorditer eis ſcripſit, & habetur de conſecratione, diſtinctione 2. cap. Quid ſi ſanguis. ubi, Quis, inquit, fidelium habere dubium poſſit, ut ipſa immolationis hora ad ſacerdotis uocem cælos aperiri, & in illo Ieſu Chriſti myſterio choros angelorum adeſſe, ſumma, & ima ſociari, unum quid ex inuiſibilibus, & uiſibilibus fieri? Idem uno quidem, eodemque tempore, ac momento, & in cælo rapitur miniſterio angelorum conſociandum corpori Chriſti, & ante oculos ſacerdotis in altari uidetur. Hæc ille. AVCTOR. Et ſuper Lucam libro primo, capitulo primo AMBROSIVS. C Vtinam (inquit) nobis adolentibus altaria, ſacrificia deferentibus, aſſiſtat angelus, imò ſe præbeat ad uidendum. Non enim dubites aſſiſtere angelum, quando Chriſtus immolatur. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Nec uereare, nè turbetur cor tuum angeli uiſione. Sequitur. Idem enim angelus, qui occurrat nobis, confirmare nos poterit, ſicut turbatum ante Zachariæ animum confortauit. Hæc ille. AVCTOR. Planè ecce dixit Chriſtum immolari, quando ad altaria ſacrificia deferimus, & non dubitandum de aſſiſtentia angelorum.

Chryſoſto. To. 5.

DE

¶ DE EFFICACIA VERBORVM ſacramentalium, & ſi habeant uim conuertendi eſſentiam rei ſubiectæ.

Cap. XXIX.

SVMMA.

1 *Chriſti quibus uerbis (ſepoſitis Euangeliſtarum uerbis) corpus Chriſti & illius ſanguis conficiatur, oſtenditur ex Auguſtino, & Ambroſio.*

2 *Conſecratio quando fiat, & quid hoc demonſtret. Et plura de hoc ibi.*

tertiã.

AD tertiam item quæſtionem de forma uerborum, ſi ſit ad cõſecrationẽ Chriſti corporis neceſſariò requiſita, Witcleff uidetur quibuſdam quaſi ſuſtinere contrarium in tractatu ſuper ca. 23. Matth. c. 3. Nec (inquit) uolo concedere, nec negare, nec dubitare, utrum ſacerdos poſſet ſine tali habitu celebrare poſt cœnã, ſicut fecit dñs Ieſus Chriſtus. Nec uideo, ꝙ talis conſuetudo, uel forma conſecrationis ſit magis authentica, q̃ forma cõ ſecrationis, qua conſecrantur Epiſcopi armaturæ. Et infrà. Chriſtus enim rem ponderat magis, q̃ hæc uerba. ut, quæ cura Deo de uerbis, quibus conſecrãdæ ſunt braccæ Papales? Hæc Witcleff. AVCTOR. Mihi forſan uideretur hæc dicere de conſecrationibus ornamẽtorum, niſi ꝙ de celebratione dixit poſt cœnam. Veruntamen econtrariò facit, ꝙ euidentiam ſuam de hac re dixit eſſe leuem de Euchariſtia, cap. 4. Leui, inquit, eui dentia, ſed probabili credimus, quòd ſacerdos ex uirtute Dei conficit illis uerbis. Et de hac leui probabilitate item leuiter loquitur cap. 9. Trialogi. Videtur (inquit) probabile, quòd prolatis his uerbis ſacramentalibus ille panis eſt corpus domini, & non ante. Hæc ille. AVCTOR. Eccleſiæ patribus uidetur non leuis euidentia, ſed grauis, quòd in ſola, & integra pronuntiatione uerborum Chriſti eſt uirtus efficax conſecrationis C corporis ſempiterni principij. Vnde in ſermone de corpore, & ſanguine domini, qui incipit, Magnitudo cæleſtium. ſanctus pater EVSEBIVS Emiſenus, cuius laus eſt in decretis. Benedicendæ (inquit) uerbis cæleſtibus creaturæ, ſacris altaribus imponuntur, antequàm inuocatione ſummi nominis conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis, & uini, poſt uerba Chriſti, corpus eſt & ſanguis Chriſti. Hæc ille. AVCTOR. Vt autem tollamus tibi omnem litigandi materiam, ſi ipſa uerba Chriſti expreſsè requiras, in ſermone de corpore, & ſanguine domini, qui incipit, Veritas, quæ eſt Chriſtus. & ponitur de conſecratione, diſtinctione 2. cap. Vtrum ſub figura AVGVSTINVS. Sacerdos, † inquit, priùs aſſumens euangeliſtarum uerba, dicit, Qui pridie, quàm pateretur &c. uſq; dedit diſcipulis ſuis, dicens. Ecce uſque ad iſtum locum uerba ſunt Euangeliſtarum. Porrò deinceps uerba ſunt Chriſti, dicentis, Accipite, & manducate ex hoc omnes &c. uſque, meum. In his uerbis creatur corpus Chriſti. Deinde in uerbis Chriſti domini dicentis, Accipite & bibite ex hoc omnes &c. uſque, facietis, ſanguis Chriſti Dei noſtri efficitur. Hæc ille. AVCTOR. Syllabatim ecce te docuit Auguſtinus, quibus Chriſti uerbis, ſepoſitis uerbis Euangeliſtarum, corpus Chriſti conficitur, & ex eiſdẽ uerbis efficitur ſanguis Chriſti Dei noſtri, non ſacramenta iſtarum rerum remota, & uacua, & nõ continentia res illas eximias in naturis ſuis, ſed figuras tantùm inanes, & nomina uana Catonum, iuxta Lucanum. Imò ſemper dicit res illas, & ſacramenta intus abſcondita. Hæc, inquit Auguſtinus, illis uerbis efficiuntur, & creantur. Et ne patrem quis in profeſſione fidei ſeparare B poſſet à filio, ipſe pater AMBROSIVS concurrit Auguſtino in ſimili penè uerborum ſerie 4. libro de Sacramentis ubi, * Didiciſti (inquit) quia quod accipis, corpus eſt Chriſti. * Vis ſcire quia uerbis cæleſtibus conſecratur? Accipe, quæ ſunt uerba. dicit ſacerdos, Fac nobis hanc oblationem aſcriptam, rationabilem, acceptabilem, quod eſt figura corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui pridie, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, reſpexit ad cælum, ad te ſancte pater, omnipotens, æterne Deus, gratias agens, benedixit, fregit, fractumque Apoſtolis ſuis, & diſcipulis ſuis tradidit, dicens, Accipite, & edite ex hoc omnes, Hoc eſt enim corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter & poſtquàm cœnatum eſt, pridie, quàm pateretur, reſpexit ad cælum, ad te ſancte pater omnipotens, æterne Deus, gratias agens, benedixit, Apoſtolis, diſcipulisque ſuis tradidit, dicens, Accipite, & bibite ex eo omnes, Hic eſt ſanguis meus. Vide, omnia uerba illa Euangeliſtæ ſunt, uſque ad, Accipite, ſiue corpus, ſiue ſanguinem. Inde uerba Chriſti ſunt, Accipite, & bibite ex eo omnes, Hic eſt enim ſanguis meus. Vide & ſingula. Qui pridie (inquit) quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem. Antequàm conſecretur, panis eſt: ubi autem uerba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem, Accipite, & edite ex eo omnes, Hoc eſt enim corpus meum. Et ante uerba Chriſti, calix eſt uini, & aquæ plenus, ubi uerba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quomodo Ambroſius notet uerba illa, quæ ſunt effectiua ſacramenti, diſcernens ea à uerbis Euange-

Matt. 26.

Amb. To. 4. *cap. 4. *cap. 5.

Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

listarum, ſicut ſuperiùs Auguſtinus edocuit. Et ante illa uerba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, &, Hic eſt ſanguis &c. tãtùm eſt ibi panis & uinum. Poſt hæc uerba, eſt corpus & ſanguis. Cui uidetur eſſe Iouis iſta fundatio, ipſe uidetur leuiter iudicare de auctoritate domini Saluatoris. Notetur itẽ in prædictis uerbis Ambroſij, quòd non per hæc uerba Saluatoris panis fit tantùm corpus Chriſti ſiguraliter, quia ſic fuit ante uerba, dicit, inquit, ſacerdos, Fac nobis hanc oblationem ſcriptam &c. quod eſt in figura corporis Chriſti per uerba ſacerdotis. Poſt uerba ſacerdotis ſequuntur uerba Euangeliſtarum. Poſt uerba Euangeliſtarum, Chriſti uerba ſequuntur, infinitè maioris efficaciæ, quàm priora. Infinitè ergo meliùs corpus ſit iſte panis per uerba Chriſti, quàm ipſum facere poterant uerba presbyteri. Longè ergo melius aliquid, quàm corpus Chriſti in figura, & panis remanens in natura. Sic ſibi conueniunt in una diſciplina fidei pater & filius, Ambroſius, & Auguſtinus. Adhuc autem minùs diſtant uerba ipſorum in ſuper beata, & miro modo concordi ſententia, ſine uariatione Iotæ, AVGVSTINI ſcilicet de uerbis domini, ſermone 28. & AMBROSII lib. 5. cap. 4. de ſacramentis. dicentium, Memini ſermonis mei, cùm de ſacramentis tractarẽ. Dixi uobis, quòd ante uerba Chriſti, quod offertur, panis dicatur: ubi Chriſti uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergo in oratione dominica, quæ poſteà ſequitur, ait, Panem noſtrum? Panem quidem dixit, ſed EPIOVSION, hoc eſt, ſuper ſubſtantialem. Non iſte panis eſt, qui uadit in corpus, ſed ille panis uitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Hæc ibi à patribus. AVCTOR. Iſta beata, & concors ſententia patrum ſauciat lethali uulnere præcordia Witcleff, quæ ſententia uſque ad ultimam micam deſtruit ſubſtantiam ſenſibilis panis in beatiſsimo ſacramento: & ſolum relinquit ibi panem uitæ corpus naturale domini Saluatoris, ut deductum eſt ſuprà. Quapropter neſciens fugere tantæ auctoritatis molem: uictus, ſed non ſic redditus, rumpit in blaſphemiam contra ſanctum Ambroſium, uocans eum doctorem apocriphum, cap. 21. 4. ſui Trialogi ter damnati. In eadem item ſententia, efficacia traditur uerborum ſanctorũ, quæ prius. Ante (inquit) uerba Chriſti, quod offertur, panis dicitur. Vbi Chriſti uerba deprompta fuerint, iã non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Inſtat adhuc pro partibus orationis prolatæ: quæ illarum habeat uim taliter cõuertendi: uel omnes ſimul, ita ut neceſſe ſit expectare finem ſententiæ pro ueritate ſententiæ, & conuerſionis effectu. in de Euchariſtia, cap. 5. Si (inquit) demonſtratur pronomine, panis, aut uinum in principio, & in fine ſit conuerſio, tũc propoſitio in ſua ſucceſſione foret falſa, & conuerſioni impertinens. Hæc Witcleff. AVCTOR. Hic ſine culpa erroris diuerſi diuerſa ſenſerunt. Primò tamen ſciendum, quòd & ſi ſingulis rerum naturis altitudine conſilij ſui attribuit Deus uarios uirtutum modos, quoſdã regulariter conſequentes, ut ſint in eis uelut efficacia quædam nupta naturæ, ſicut herbis, lapillis, & uariis colorum, figurarum, & qualitatum articulis, in uniuerſo orbe Deus accommodat: ita quoque uerbis, & uocibus quædã naturaliter impreſsit inſignia, ut ũm habeant accendendi mentem alienam mirabili modo, & incitamenta ſciendi præbere: ſicut HIERONYMVS in primo prologo atteſtatur, cùm dicit, Habet enim neſcio quid latẽtis energiæ uiua uox actus, & in aures diſcipuli de auctoris ore tranſfuſa, fortiùs ſonant: hoc ſtudentium exercitia, hoc prædicatorum in uniuerſo orbe geſta teſtantur. Supereſt item uirtus quædam prærogatiuę altioris, quàm moderatio eſt gratiæ ſpecialis, uerbis, & uocibus quibuſdam numero paucis à quibuſdam editis ſuper materia, & in hora ſtatutis, Deus intitulãt: & hæc ſunt uerba ſacramentis affixa, quæ gemino quodam fructu ita redundant, ut uno, & eodem ſimplici ordinato proceſſu efficiant, quod teſtantur, & ueram ſententiam proloquantur. Hoc nobis auctoritate dominica, ecclefiæ traditione ſine dubitatione peruenit. Qđ autem ſimplex uerbum maioris ſententiæ cæteris abundet in uirtute, quidam dicunt, quòd primum, ſicut Walſynghan Carmelita ſuper quartum, propter certitudinem demonſtrandi. Mihi quondam iuniori uidebatur, quòd hoc uerbum, eſt, tertia ſcilicet pars orationis in ordine, ſicut leproſum Chriſtus efficienter curauit in uerbo, dicens, Mundare. & omnia huius mundi opera Deus uno uerbo communi, & imperatiuo creauit, dicens, Fiat hoc. &, Faciamus hominem. hoc adiuncto, quod Auguſtinus ſecundo de doctrina Chriſtiana capit. 3 dicit, At ſi quis arguat, ergo cæteræ partes ſuperfluunt, dicatur, quòd nõ pro integritate ſententiæ, ſicut nec famoſa poſitio dicit de omnibus precedentibus ultimam, aut particularis illa Walſynghan de omnibus conſequentibus primam. Et habetur ratio in exemplo de ſucceſsiuis. Quomodo uerè dici poteſt exiſtente primo momento diei, dies eſt, quæ tamen dies non eſſet, ſi ſtatim abſcinderetur reliqua pars diei, quæ nondum uenit: ita pronuntiato uerbo, eſt, ſtatim eſt conſummata conuerſio, ſed comparatiuè ad reliqua, quæ ſequuntur de integritate ſententiæ. Sed iſtis pro iam omiſſis, licet non abiectis, communi eſt inſiſtendum aſſertioni eccleſiæ, quòd ſacramentalibus uerbis perfectis cum cæteris requiſitis, eſt ibi perfecta conuerſio.

Auguſt. To. 10. Ambr. To. 4.

Epiouſion, Matt. 6.

Cõſecratio quãdo fiat, et quid hoc demõſtret.

conuerſio. Sed adhuc obſtat Witcleff ca. 15. de apoſtaſia. quia tunc cùm primò non fuerit, eſſet uera. Dicunt, (inquit,) aduerſantes, ponentes, ꝙ illa propoſitio eſt factiua, & conuerſiua, ſed nimis expectant eius uerificationem, cùm dicunt, quòd in fine primò cùm nõ fuerit, erit uera. Hęc Witcl. AVCTOR. Videtis quid contendit implicare ſolo ſophiſmate: & nonne in ſucceſsiuis ueritatis perfectio perfectionẽ rei expectat? Sed dicam, hæc oratio eſt perfecta, eadem demonſtrata in uoce finem prolationis expectat: & hoc tempus hic habet finem; non erit uerum, quouſque ad non entitatem peruentum fuerit temporis demonſtrati. Tamen hoc ſufficere debet in talibus, quòd uirtus operata per uerba, conſtanter expectet: & iam tranſeunte oratione, uirtus, quam operetur, permanet in futurum: ſicut de Petro legimus, quòd iam oratione Chriſti decurſa, ipſe diu poſt recordatus uerbi Chriſti, quod dixerat, Priuſquàm gallus cantet, &c. fleuit amarè: perijt autem diù uocalis oratio Chriſti ſecundũ eſſentiam, ſed permanſit ſecundùm uirtutẽ. Ita uerba ſacramentalia, quæ uocaliter proferũtur, deſinunt, ſed expectat uirtus, quam efficiunt. Vn de libro. 19. contra Fauſtum cap. 16. AVGVST. Quid ſunt, (inquit) alia quæq; ſacramenta, niſi quædam uerba, quaſi inuiſibilia? ſacroſancta quidem, uerũtamen mutabilia, & temporalia. Deus enim eſt æternus, nec tamen aqua, & omnis illa actio corporalis, quæ agitur, cùm baptizamur, & fit, & tranſit, æterna eſt. Vbi rurſus & illæ ſyllabæ celeriter ſonantes, & tranſeuntes, ut dicitur Deus, quæ niſi dicantur, non conſecrant, ſonãt, & tranſeunt. Virtus tamen, quæ iſta operatur, iugiter manet: & donum ſpirituale, quod per iſta inſinuatur, æternum eſt. Hæc ille. AVCTOR. Ita reſponſum ſophiſmati, quod potius dignum eſt pueris, quàm diuiniſsimis ſacramentis. Veruntamen futurarum hæreſum præſcius ſpiritus dedit innoteſcere per organum Auguſtini, quòd illæ ſyllabæ niſi dicantur, non conſecrant: & ſi dicantur, ſonant, & tranſeunt: & ita niſi dicantur, ita ut ſonitu tranſeant, ueræ non ſunt, ſed pereũt cum ſonitu: & ueritas ipſa, ut eſt ſonora, depereat: uirtus ipſa, qua in ſacramentis operantur, iugiter perſeuerat, & quod per ea inſinuatur, donum eſt æternum. Obijcitur item, quòd uerba illa ſacramentalia non eſſent effectiua, quia ſunt recitatiuè dicta. Mira res de uiris prudentibus, ꝙ neſciunt ea, quæ ſentiunt. Ecce prædicator quid efficit, cùm recitat uerba Chriſti in auribus hominum, & ea, quantùm ſufficit, aperit? Nunquid ad lachrymas cogit? Vitia, quæ perpetrare diutiùs nolebant, eliminat? Proximorum neceſsitatibus ſubuenire, orationi incumbere perſuadet? ita ut interdum ad humiles clauſtri fores diuites mundo, & diuitum ſobolem alacri greſſu feſtinare compellat: uis unde uerborum iſtorum, niſi à Chriſto? Et cuius uerba, niſi Chriſti? Recitat ea ſacerdos, & efficit quod prętendunt. In carminibus uerba Chriſti recitata, mira quædam efficiunt, & in ſacramentis expirant.

q.d. minime.

SACRAMENTVM ALTARIS, quod eccleſia credit eſſe corpus Chriſti naturaliter, & panem per figurã, Witcleff peruertit ad oppoſita, eſſe corpus Chriſti ſolùm figuraliter, & panem per eſſentiam. Cap. XXX.

SVMMA.

Armenorum hæreſis circa Euchariſtiæ ſacramentum, recitatur.
Corpus Chriſti quòd ueritas eſt, & figura eſt.
Sacramentum, & myſterium altaris eſſe ſolũ corpus & ſanguinem Saluatoris ſubſtantialiter in ueritate naturæ, uelatum autem figura panis, & uini, quòd ſecundùm fidem eccleſiæ dicimus.
Caro Chriſti in ſacramento quare non uideatur.
Et quomodo in ſacramento conſeruãtur ſpecies panis, & uini, ſecundùm Theophilum, panis autem & uinum conuertũtur in ueritatem carnis, & ſanguinis, contra Vuitcleff.
Vuitcleff, qui dicit ſacramentum altaris eſſe corpus in figura, & panem in natura, ſanctorum authoritatibus confutatur.

EST ergo falſum, & blaſphemum commẽdium uerborum Witcleff, quod totam maſſam digerit ſuæ perfidiæ in fine. 43. cap. de ſermone domini in mõte. Sicut Chriſtus eſt ſimul Deus, & homo, ſic hæc hoſtia eſt ſimul corpus Chriſti, & uerus panis in natura: uel, quod in idem ſonat, eſt uerus panis naturaliter, & corpus figuraliter, quia eſt corpus domini ad minimum in figura, & uerus panis in natura. Hæc Witcleff. AVGVST. Non oportet locum notare, ubi à Berengario magiſtro ſuo iſta traduxit, frequentiſsime recitãtur hæc dicta, magis autem nepotes eius in hac hæreſi Armenos ſubinferam ad cautelam. Vnde de hæreſi Armenorum uigeſimaſecunda, ſic habet GVIDO Carmelita. Vigeſimusſecundus error, ꝙ facta conſecratione, corpus Chriſti non exiſtit uerè ſub ſpeciebus panis & uini, ſed tantùm in ſimilitudine & ſigno: nec Chriſtus tranſubſtantiauit panem & uinum in corpus & ſanguinem ſuum realiter, ſed in ſimilitudine, & figura. Hæc ibi. AVCTOR. Contra has hæreſes fixit eccleſia Chriſti auctoritate fundationis eius ſuper ſit mam petram ſuam ſententiam, quòd, ſcilicet dominici

Vuitcleff.

Armenorũ hæreſis. Guido Carmelita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minici corporis sacramentum ueritas est,& figu A ra multiplex. Veritas,inquam,secundùm substantiam carnis corpus Christi,figura quod sentiendum exterius exhibetur. Vnde in sermone de corpore & sanguine domini,qui incipit, Veritas, q̃ est Christus,& ponitur in decretis de consecratione,distinctione. 2.c. Vtrum sub figura. AVGVSTINVS. Corpus† Christi & ueritas est,& figura est. Veritas est, dum corpus Christi & sanguis in uirtute Spiritussancti in uerbo ipsius Christi ex panis uinique substantia efficitur. Figura uerò est id,quod exteriùs sentitur. Hæc ille. AVCTOR. Videtis qualiter Augustinus utitur istis terminis pro distinctis opposito modo, ueritas, & figura: ita ut nolit dicere figuram esse ueritatẽ figura:ita ut nolit dicere figuram esse ueritatẽ secundùm id,quod est figura,quanuis ad alium comparata,possit ueritas appellari ut infrà patebit. Impiè ergo cõfundit terminos istos Witcleff, sophisticè commutans figuram in ueritatem,ne seorsum ueritas à figura posset discretè B cognosci. Sed dicamus nos cum tota prisca ecclesia,sicut modò Augustinus eloquitur. Veritas est corpus Christi in sacramento,quod ex panis uinique substantia efficitur,figura uerò,quòd exterius sentitur. Non ergo est corpus Christi figura ista,nec sic figuraliter in sacramento, sed est ueritas,sicut apostolus,& doctores alij dicunt, secundum naturam,& substantiam: hoc ipsi cõcipiunt ueritatem. Panis autem similitudo habet figurã, & articulum qualitatis, quæ à corpore remouetur ibidem secũdùm illam regulam AVGVSTINI in sermone, Interim. qui est de corpore & sanguine domini. ubi, Cõseruetur (inquit) fides, quã domini corpus ipsum uerum, nõ qualitatiuè, sed substantialiter creditur, ut quod ipsa ueritas oĩno uerum esse testatur, nostra fallacia falsum, aut imaginarium esse non opinetur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce substantialiter corpus Christi in sacramento, non qualitatiuè, non figuratiuè, nec quomodocunque imaginariè, præter hoc quòd ipsum est uerum corpus Christi secundùm substãciam, secundùm aliquam fallaciam Witcleff, qui substantiale esse corporis commutat in figuram: & figuram panis exteriùs sensati ueritatem prædicat & naturam. Quod item patet notat HILARIVS. Corpus (inquiens) Christi, quod sumitur ex altari, figura est, dum panis, & uinum extrà uidetur. Veritas aũt, dum corpus, & sanguis Christi in ueritate interius creditur. Hęc ille. & est de cõsecra. distinctione. 2. ca. Corpus. AVCTOR. De certo ponit iste sanctus corpus Christi ueritatem esse, & secundum naturam in sacramento: pani autem figuram assignat. Ita ibi cap. Quid sit sanguis. In homilia paschali, GREGORIVS. Ideò magnum & pauendum mysterium est, quia aliud uidetur, & aliud intelligitur.

De Consd. 2.c. utrum sub Augustin. To. 10.

Augusti. To. 10.

Hilarius.

De Consd. cap. corpus

Gregorius. To. 2.

Sed cùm mysterium sit unum, corpus & sanguis dicitur. Figuram panis & uini habet faciente domino, quia non habemus in usu carnem crudam comedere,& bibere sanguinem. Hæc ille. AVCTOR. Breue uerbum,& omni cautela refertũ. Solet Witcleff uocare sacramentum principaliter ipsum panem sensibilem, & improperare catholicis, quòd sacramentum illorum sit accidens sine subiecto,& aliquid peius ueneno, uel stercore ratonis. Sic fixit totam considerationem suam in pane, ut nesciat carnem Christi prospicere. Ite rato nos cum Gregorio profitemur sacramenti esse aliquid naturaliter per se subsistens, & hoc est corpus Christi de genere substantię. Quod autem habetur accidens est, & figura panis. Probat hoc Gregorius, hoc assumpto Metaphysico: quia sacramẽtum istud est unum: ergo aliud est, quod est; aliud†, quod habetur. Falsum ergo Witcleff asseruit, dicens istud sacramentum esse aggregatum per accidens. Nos†autem dicimus in fide ecclesiæ mysterium, & sacramentum altaris esse solum corpus & sanguinem Saluatoris substantialiter in ueritate naturæ: uelatum autem figura panis & uini. Quemadmodũ quod homo est, quia unum aliquid est, nec est uestitus eius, nec uestis una cum homine: sed substantialiter homo est,& habitus eius est uestis, naturaliter homo figuratus in ueste: Sic naturaliter corpus figuratum extraneo accidente. Quem modum item dicendi habet libro suo de incarnatione uerbi, benè post principium AMBROSIVS, dicens, Noli igitur & tu naturam interpretari, quod præter diuinitatis naturam est. Nam & si credas à Christo carnem esse susceptam,& offeras transfigurandũ corpus altaribus: non distinguas tamen naturã diuinitatis & corporis, * tibi dicitur, Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti: diuide enim quod meum, deinde quod sum uerbi est. Hæc ille. AVCTOR. Quis unquam tàm stolidus Christianus, qui nesciat mente diuidere inter corpus nostri panis,& domini? At qui tam sagaces Christiani, ut sciant semper tropicum Christi corpus à sua diuinitate discernere? Alteri ab utrisq; iubet Ambrosius, quod rectè obtulit, item rectè diuidere. Si (inquit) transfigurãdum corpus altaribus offeras, non dixit transfigurandum panem, quasi panis transeat de nouo sub figura corporis, sed transfigurandum, quod uirtute uerborum transeat per suam cælestem substantiã sub figura panis: & ita transfiguratum corpus à diuinitate comitante condiuidas, ut ipsum corpus, corpus in natura esse cognoscas: nec ullatenus quanuis inæstimabilis gloriæ æstimes esse Deũ. Audeo item dicere, uelle Ambrosium, ut panem à corpore rectè diuideres, nec figuram & figuratum, aut figuratum in figuram ulla locutione commu-

commutes, sed figuram panis intellige, non naturam: naturam uerò carnis crede non nudam figuram. AMBROSIVS. Omnia quæcunque uoluit dominus, fecit in cælo, & in terra. Et quia uoluit, sic factum est. Ita licèt figura panis & uini uideatur, nihil tamen aliud quàm caro Christi & sanguis post consecrationem credẽda sunt. Hæc ille. AVCTOR. Figura ecce panis & uini, nõ corporis Christi: & quanuis ipsa uideatur. Non ergo tam spiritualis est illa figura, ut solum intelligatur. Et nihil aliud, quàm caro Christi & sanguis ibi credenda sunt. Non dicit principaliter, cùm tamen de pane & uino statim antea sit locutus. Sed statim sine exceptione subiecit, nihil aliud quã corpus Christi. Et super illo textu Marci. Hoc est corpus meum. THEOPHILVS. Hoc etiam, quod nunc do,& quod nunc sumitis. Nõ autem panis, figura tantũ corpus Christi est, sed in proprium corpus Christi transmutatur. Nam B dominus ait, Panis, quem ego dabo, caro mea est 4 pro mundi uita. Sed†tamen caro Christi non uidetur propter nostram infirmitatem. Panis enim & uinum de nostra consuetudine est. Si uerò carnem & sanguinem cerneremus, sumere non sustineremus. Propter hoc dominus nostræ infirmitati condescendens, species panis & uini conseruat,& panem & uinum in ueritatem carnis conuertit,& sanguinis. Hæc ille. AVCTOR. Ecce species panis & uini conseruat Christus, sed panem & uinum in ueritatem carnis conuertit, & sanguinis. Si has conseruat,& has conuertit, non solum in figuram, sed in ueritatẽ: aliæ ergo sunt panis & uini species conseruatæ, & aliæ panis & uinum, quæ conuertuntur. Species ergo sunt accidentales similitudines extrinsecæ: panis & uinum sunt substantiæ. Vnde ex hoc uerbo Theophili planè conuincitur Witcleff, malè exposuisse doctores de speciebus panis & uini, cùm dicC ret cap. 17. de apostasia, in fine, quòd species ibi dicat quidditates panis & uini: quia hic dicit species conseruatas, panem autem & uinum iã conuerti. Aliter dicat de ORIGENE, & AVGVS. quid uolebant intelligere, quando iam suprà dixerunt olim corpus Christi in figura dari: nunc autẽ in specie. Quia si in quidditate Christi corporis & natura, falsum erit, quòd in natura, uel specie panis meri. Aut ergo hic species exterior forma rei dicitur, & ibi substantia: aut hic substãtia, & ibi figura, quod esse non potest. Quia planè ibi contra figurã instat uterq;, olim inquiens in figura, nunc autem in specie: alibi nunc in ueritate, & alibi in substantia. Omnino ergo fatendum est, quod doctor iste tam antiquus asseruit, accidentales species panis & uini condescensione domini conseruare substantijs ipsis secundũ ueritatem substantiæ in naturis alias iam transla-

Aug. de Trin. lib. 3. cap. 4.

Aug. To. 9.

Beda.

Psal. 109.

Act. 15.

Witcleff.

Ioan. 6.

Ioan. 14.

tis. Et ponderandum, quod dicit, Non tantùm panis figura corpus Christi est, sed sub panis & uini figura corpus domini & sanguis in ueritate naturæ substituti. Concurrit item in expositione super Lucam textu libri ultimi, Et accepto pane gratias egit BEDA. Finitis Paschæ ueteris solẽnijs, quæ in commemoratione antiquæ de Agypto liberationis agebantur, transijt ad nouum, quod in suæ redemptionis memoriam ecclesia frequentare desyderat: ut uidelicet ꝓ carne agni, uel sanguine, suæ carnis, sanguinisq; sacramentum in panis ac uini figura substituens, ipsum se esse monstraret, cui iurauit dominus, & non pœnitebit eum, Tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedec. Hæc ille. AVCTOR. Concorditer†fecce dicunt omnes doctores figuram panis & uini, & ueritatem carnis & sanguinis domini. Et nullus est ambigendi locus, quia Witcleff, sicut & fidem, ita & professionem euertit ad sensum omnino contrarium: simul & uerba, cùm dicit, sacramẽtum altaris esse corpus in figura, & panem in natura. Quot, & quanti patres seriatim iam dixerunt corpus in natura, & semper panem in figura? O Deus magne, quãta temeritate ausus est iste tam Apostoli Pauli, quã omnium patrum ecclesiæ, tàm planè sensum, & ꝓfessionem euertere: & ex parte Apostolorũ dicere simplicibus, quod non dicunt? Sicut & illi, de quibus Synodus Apostolorum ad Antiochiã scripsit. Audiuimus quia quidam ex uobis exeuntes turbauerunt uos, uerbis euertentes animas uestras, quibus non mandauimus. Ita dicit iste, ita scribit ex parte Christi, & Apostoli Pauli, & magnorum patrum, quod ipsi non mandabant, immo cuius ipsi contrarium præceperunt: panẽ scilicet in figura, secundùm speciem: corpus secundùm ueritatem: secundùm substantiam & naturam: Witcleff autem (ut audistis) panem naturaliter, corpus figuraliter. Quis hunc sustineat? Attamen non hic manet rabies impietatis hæreticæ: sed ut satis detegat nescio, an imperitiam, an perfidiam suam, uel quod certum est imperitam perfidiam suam, alias figuras, quæ meræ figuræ sunt in fortificationem adducit. in libro de Eucharistia capite. 4. Patet (inquit) quòd falsum assumitur, cùm panis mutatur insensibiliter, ut figuret efficaciter corpus Christi: quod sancti intelligunt per hoc, quòd panis fit corpus Christi: & quòd post consecrationem panis est corpus Christi. Et qui ignorat istam prædicationem tropicam, uel figuratiuã, nedum male intelligit sanctos doctores, & decreta ecclesiæ, sed & fidẽ scripturæ Ioannis. x v. Ego sum uitis uera. Ego sum uia. Hæc Witcleff. AVCTOR. Videtis quãta pertinacia glossam instituit rẽsponsalem ad oẽs doctores: quæ cõmutet generaliter esse uel fieri in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in figurare:& prædicationem essentialem in figu
guralem,per quam posit etiã omnia facta Chri
sti & Apostolorum in figuras & tropos peruer-
tere,& historiarum destruere ueritates,sicut su-
prà tradidit Augustinus. Et quid restat fidelibus
dicere,nisi hanc esse locutionem historicã, quòd
panis sit corpus Christi, sicut & hanc, Verbum
caro factum est? non penitus figuralem sicut &
hanc,Ego sum ostium,uel uitis,sicut dicit Wit-
cleff? Imò est historia hæc figuralis. Secundam
peto probari.Nos nempe testes doctores & scri
pturas adducimus pro prædicatione facti,& essẽ
tiæ: tu nullum adducis in professione parili pro
prædicatione figuræ: sed omnes doctores uno
statu figurationis absolois, quam nusquam fun-
das,sed loco fundationis rixaris, & cõtumelijs,
blasphemijs, scandalis populorum, clericorum,
& omnes ecclesiæ reples chartas. Ego instο ut
probes uel scripturæ sacræ authoritate, uel fide
doctorum & patrum,quòd ista sit locutio figura
lis,& non per essentiam: Hoc est corpus meum.
Hilarius dicit esse per rei naturam. Augustinus
dicit non qualitatiuè, sed per substantiam. Sic
Ambrosius,sic Gregorius.Damascenus cum prę
dictis typos & tropos tuos cõdemnat.Et tu quasi
portares authoritatem orbis, omnes prouocas
contra omnes,& figuras coronas, & tropos. Si-
cut (inquis)baptista est Elias, & petra Christus,
& uitis,& ostium. Nos ista negamus:sed sicut eo
sta facta est fœmina, & uirga serpens, & aqua
uinum: sic quo ad conuersionem simplicem pa-
nis fit corpus Christi uerum. Tu tropos ample-
cteris,nos solidas ueritates.Audi æqua mente re-
capitulantem patres in libro suo de mysterijs ec-
clesiæ contra magistrum tuum Berengarium sic
scribentem ANSELMVM. Christus dicit,Ego
sum ostium;significatiuè, non substantiuè est o-
stium. De hoc sacramento altaris longè aliter di
cendi modus habetur.Sic enim habemus in euan
gelijs.Accepit panem,benedixit,fregit,dedit di-
scipulis suis,dicens. Accipite,& manducate ex
hoc omnes, Hoc est enim corpus meum, quod
pro uobis tradetur. Quando in manus accepit,
panis erat;sic enim dicit,accepit panem.Et per il
lam benedictionem fit panis corpus Christi, nõ
tantùm significatiuè,uerùm etiam substantiuè.
Neque enim ab hoc sacramento figuram omni-
nò excludimus,neq; figuram solam admittimus.
Veritas est,quia corpus Christi est. Figura est,
quia immolatur quod incorruptibile habetur.
Consideremus uerba domini, Manducate(inqt)
ex hoc omnes.Hoc enim,quod uobis ad mandu
cãdum trado,est corpus meum.Et ut certi essẽt,
quod reuera erat corpus Christi,signa expressit,
quibus hoc dignoscere possint. Hoc est(inquit)
corpus meum quod pro uobis tradetur. Si hoc
corpus,corpus Christi non substantiuè,sed signi
ficatiuè tantùm fieret, hoc est, figura corporis
Christi tantùm existeret, nihil ad figuram quod
sequitur.Quod pro uobis(inquit)tradetur. Nec
panem nominauit, postquàm panem benedixit,
sed corpus. Nec uinum nominauit, postquàm ui
num benedixit,sed sanguinem Christi. Igitur si-
cut fides catholica credit,panis, qui offertur sa-
cerdoti ad consecrandum,per sacerdotalẽ con-
secrationem fit corpus Christi,non significatiuè
tantùm,sed substantiuè. Hæc ille. AVCTOR.
Multa seriosè tractauit Anselmus, sed cuncta in
patribus uidit.Punctum autem id semper confir
mat contra magistrum tuum, & te, quod panis
fit corpus Christi substantiuè,non significatiuè.
Et quomodo hoc contingit apud singulos esse
de fide,docet circunstantias scripturæ. Primo,
quia Christus addidit,quod pro uobis tradetur.
Figura autem tropica corporis mei non pro uo
bis traderur,sed corpus meum secundùm histo
riam exprimentem naturam. Item quia post be
nedictionem non appellauit panem aut uinum,
sed corpus & sanguinem,quanuis Witcleff asse-
rat,quod quinquies sic nominantur post conse-
crationem in canone missę.Sed malignans ab in
tento sic dixit:quia dictiones adiunctæ satis ape-
riunt,quòd de nullo putribili pane,dicit.Panem
(inquit)sanctũ uitæ æternæ,non huius uitæ tran
sitoriæ:& panem nostrum quotidianũ: ubi alius
euangelista habet supersubstantialem. Ideo se-
cundum Ambrosium & Augustinum in sermo-
ne concordi,*non panis,qui in uentrem uadit.
Semper enim ex circunstantijs literæ, ratio fidei
aperitur. Quod autem Anselmus continet ibi,
Corpus Christi ueritas est & figura est,nec figu-
ram omnino excludit,nec solam figuram admit
tit:sed figura est rei præteritæ, scilicet immola-
tionis Christi de corpore suo:hoc itẽ est, quod
fides nostra commendat. Vnde in libro de cor-
pore & sanguine domini cap.2. RABANVS.
Figura(inquit) esse hoc sacramentum uidetur:
dum in specie uisibili,dum frangitur, aliud intel
ligitur,quàm quod uisu carnis & gustu sentitur,
dumque sanguis in calice simul cum aqua misce
tur.Porrò illud fidei sacramẽtum iure ueritas ap
pellatur. Veritas,dum corpus Christi & sanguis
uirtute spiritus in uerbo ipsius ex panis uinique
substãtia efficitur.Figura uerò,dũ sacerdote qua
si aliud gerente ob recordationem sacræ passio-
nis ad aram,quod semel gestum est,quotidiè im
molatur agnus.Et sequitur.Iure simul ueritas &
figura dicitur:ut sit figura,uel character ueritа-
tis,quod exterius sentitur:ueritas uerò, quicqd
de hoc mysterio rectè intelligitur, aut creditur.
Non enim omnis figura umbra est, uel falsitas.
Vnde Paulus de unico Dei filio ad Hebræos lo-
quens:& figura substantiæ eius,ait.Hæc ille. AV
CTOR. Omnem talem figuram,quæ nihil adi
mit substantiæ corporis Christi,libenter admit-
timus:nec unam tantum,sed plures,quòd ipsum
corpus secundum essentiam figurat rem sacramẽ
ti,non sacramentum: scilicet Christi ecclesiam.
Et mixtio aquæ cum uino aliud quid.Et tinctio
tertiæ portionis adhuc aliud. Sed post hæc ip-
sum corpus & sanguis, & sic est ueritas. Quod
autem sentitur exterius, figura* eius: sicut cum
omnibus patribus suis scribit hic Rabanus. Mẽ
dosus ergo Witcleff hanc ueritatem euertit: di-
cens naturæ ueritatem in sensibili suo pane,figu-
ram cassam in corpore.

Matth.22. 1.Cor.10. Gene.2.

Anselmus. Io.10.

Matth. 26.

Ioh.10.

QVOD SACRIFICIVM ALTARIS est unum:& non sicut Witcleff dicit, aliud sacrificium, aliud sacramentum. Cap. XXXI.

SVMMA.

1 *Corpus domini quòd non sit dicendum, corpus sacrificij,ostendit Anselmus. Et quomodo intelligendum corpus sacrificij.*
2 *Sacramentum altaris quòd sit unum, ostenditur.*
3 *Vuitcleff, qui sæpe uocat Augustinum, & alios ecclesiæ doctores in testes pro suarum hæresum tuitione,quomodo non debeat mouere eum, qui nult esse granum firmum in Christi ecclesia, &c.*

VGit iterum doctor iste per iter æquinoctium sacrificij & sacramenti, credẽs se posse saluari per prætensam fugam ad statuam Augustini. cap. 7. de Eucharistia.Augustinus (inquit) distinguens inter sacrificium & sacramentum,dicit, quòd sacrificium conficitur ex sacramento, & re sacramenti,quæ est corpus & sanguis Christi, ut est in persona Christi,non quod deitas & humanitas sint partes Christi,sed eius quidditates, quarum utraque est totus Christus. Sic sacrificium dicit aggregatiuè,& non per uiam compositionis ex partibus sacramentum sensibile & corpus Christi cum sanguine.Hæc Witeleff. AVCTOR. Iste sequitur magistrum erroris sui, auctorem de diuinis officijs,quem,ut putat, appellat Ambrosiũ: qui ita de corpore sacrificij fucum sub quo latenter posset errare moliebatur æquiuocum: ut refert contemporaneus eius Anselmus lib. de corpore & sanguine domini. cap.1. Sed dicit mihi (inquit)aduersarius, uiuens & sensibilis in corpore suo mobilisq; est Deus, & homo Christus. Corpus autem sacrificij uitam non habet, sensum non habet,mobile non est:corpus ergo domini non est.Hæc ille. Anselmus.Primum quid hic sacrificij corpus appelletis, penitus non aduerto:Sequitur infrà. Corpus † igitur sacrificij non aliud intelligo,nisi quod mortuum est, & resurrexit:quod non est corpus sacrificij, sed uerè sicut appellamus,corpus domini. Quod ipsum esse,quod in altari sacrificatur, qui non credit in eorum se numero constituit, qui abierunt retrò, dicentes, Durus est hic sermo. Sed & uos corpus illud sacrificij, aliquando appellatis corpus domini.Sed (salua pace uestra) dictum sic infertis, quòd nescio an corpori domini nequaquàm cõuenit.Sequitur. Quòd si corpus sacrificij uisibilem illam speciem appellatis,quæ apparet in altari,uidelicet propter similitudinem panis corporalis,stultus, & ineptus erit ille aduersarius, qui ea requiret in specie panis, quæ propria sunt uiuentis corporis,id est,uitam,& sensum, & motum,& non potius ea,quæ propria sunt illius speciei,ut est rotunditas,albedo, & cætera huiusmodi. Hæc ille. AVCTOR. Ab isto ergo doctore suo habet Witcleff hanc umbram nominis sacrificij.Sed ecclesia Iesu Christi,quæ docebat Anselmum,quomodo Augustinus sacrificiũ Christi corporis intellexit, instruxit item eum, ut diceret,corpus sacrificij non aliud intelligi,nisi quod mortuum est,& resurrexit: quod est sacramentum,& res in altari, non autem ipsum aggregatum ex rebus sic distantibus, ut consluat inter eas quicquid inter cælum est,& terram: & omnes uolucres uolitent, & planetæ discurrent. Nam quamuis Augustinus dixerit sacrificium altaris ex duobus constare,scilicet uisibili elementorum specie,& inuisibili Christi carne & sanguine:præcellens tamen sacrificium, de quo loquitur,est caro Christi,& sanguis secundum substantiam suam ibi sacramẽtum & res. Et hoc est unicum, & extollendum sacrificium altaris corporaliter secundum se ibi præsens.Et non distinguitur,sed est formaliter & tantummodo ipsum sacramentum oblatæ carnis unici sacrificij pro salute nostra,ut suprà ipse Augustinus expressit. Et iterum lib. de gratia noui testamenti.34.cap. AVGVSTINVS.Vota (inquit) pauperum, sacrificium uult intelligi corporis sui, quod est fidelium sacramentum. Ideo cum dixisset, Vota mea reddam coram timentibus eum. continuò, subiunxit,Edent pauperes, & saturabuntur. Ipsi enim saturabuntur pane, qui de cælo descẽdit, qui ei cohærentes,& eius pacem, dilectionemq; seruantes,imitantur eius humilitatem. Sequitur posthac.Viuunt corda in seculum seculi tanquã saturata pane cœlesti, de quo dicit ipse saturator,Nisi manducaueritis carnem meam, & sanguinem biberitis,non habebitis uitam in uobis. Hæc ille. AVCTOR. Hìc planè dicit sacrificiũ corporis Christi ipsum fidelium sacramentum esse

Anselmus Corpus dominus non sacrificij dicẽ dum.

Io.6.

Augu.To.2 ex est Ep. ad honoratum ep.129 Psal.21

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan.6. esse panem, qui de cœlo descendit, cum dilectione, & humilitate comestum: & de hoc dixisse, Nisi manducaueritis carnem filii hominis. &c. Nusquàm tangit Augustinus panem tuum cibarium esse aggregatiuè hoc sanctũ sacrificium, maximè cum unitas istius sacrificii sentitur esse maior unitas, quàm unitas aggregationis. Vnde lib. 2. contra Petilianũ responsione. 36. AVGVSTINVS. Redite prævaricatores ad cor, & nolite ex hominum moribus & factis diuina sacramenta pensare. Illa enim per eũ facta sunt, cuius sunt; sed dignè tractata, afferunt præmium, indignè autem tractata, iudicium. & quamuis unum non sint, qui Dei sacramentum dignè & qui indigne tractauerint, unum est tamen illud, siue dignè, siue indignè tractetur, non ut ipsum melius, uel deterius fiat: sed ad uitam, mortem uè tractãtium. Hæc ille AVCTOR. Ecce† sacramentũ, quod tractatur à dignis, & indignis, est unũ: sed sic diuersè tractantes, non sunt unum. Constat autẽ omnes homines esse specie unũ, quod plus est unum omni sola aggregatione uno. Ergo sacramẽtum sic diuersimode tractatum, est plus unum, quàm unitate aggregationis, imò uel unitate speciei: sed nulla est unitas maior unitate specifica, nisi unitas indiuidualis: ergo sacramentum sic differenter tractatum, est unum numero sacramentum. Ergo non est sensibilis species in ore indigni, & sic multò minus unũ, quã Petrus, & Iudas: quale non est aggregatum, sed potiùs disgregatum. Item minus uniuntur substantia & respectus, quàm indiuidua substantiæ infra genus: magis ergo disgregant substantia & respectus: ergo minus unũ est aggregatum tale, quam ex centum singularibus eiusdem speciei, etiam quãuis motibus uoluntatis discordent: sicut plus conueniunt Petrus & Iudas apostoli, quàm Petrus & tunica Iesu Christi. Vult ergo Augustinus quòd sacramentum istud est perfecte unum in omnibus: & sicut notanter suprà dixit: unicum sacrificium pro salute nostra, & non insensibilis panis, & in corpus Christi cœlo longè à se distractus. Non† moueat ergo aliquem, qui uult esse granum firmum in ecclesia Christi, & non palea leuis uno flatu misso ab ore hæretici transferenda per uacuum: Non moueat inquam quòd iste protohæreticus Witcleff Augustinum uocat in testem; maxime cum ipse Augustinus tot locis, ut patenter monstraui, tam plane repugnet: ut si Augustinus iam nobiscum uitam ageret, putari posset uelle eum dicere, quòd mentiretur in testem. Et quid putas Vuitcleff tunc diceret? Reuera non facile, sed adhuc adderet dicere: saltem olim tua fuit ista sententia, quemadmodum non confundebatur dicere improbus Iulianus adhuc Augustino superstiti: sicut lib. 6. contra Iulianum c. 4. uersus finẽ habet AVGVST. Dicis (inquiens) meipsum innouasse sensus meos: & in initio conuersionis meæ hoc sensisse quod tu. Sed fallis, aut falleris, siue calumniando his, quæ nunc dico, siue non intelligendo, uel potius ea nõ legendo, quæ tunc dixi. Nam ego per unũ hominem in mundum intrasse, & per peccatum mortem, & per omnes homines pertransisse, in quo omnes peccauerunt ab initio conuersionis meæ sic tenui semper, * & teneo. Extant libri, quos adhuc laicus recentissima cõuersione mea scripsi, etsi nõdũ sicut posteà sacris literis eruditus: tamẽ nihil de hac iã tunc sentiens ubi disputãdi rõ poposcerat, dicens, nisi quod antiquitus * dicit & docet omnis Ecclesia. Hæc ille. AVCTOR. Ita est, Augustinus sanctus pater gaudebat filius esse matris ecclesiæ: nec unq; præsumpsit dicere, quod antiquitus non semper dixit omnis ecclesia sanctorum. Vtinam ergo qui Augustinum, aut aliquem sanctum patrem uocant in patrem, eum, quem sic inuocant, putarẽt astare præsentem, promptumque coram omnibus dicere, Nõ ego hoc sensi, quod nomine meo falsè finxisti, sed solum quod antiquitus dixit, & docet omnis ecclesia; nõ scandalum paterentur, ut modò sanctorum uoluminа: non sic auderent hæretici ad suum sensum peruersum trahere Augustinum. Ita ut anxius Augustinus de librorum suorum calumniatione hæretica dicat illud Ecclesiastes. 2. Odiui omnem laborem meum, quo ego laboraui sub sole: quemadmodum in commentario suo ipsum locum notanter exponit HIERONYMVS. Mihi (inquiens) altius contemplanti, de labore uidetur dicere * speciali, q̃ diebus, ac noctibus uir sapiens in scripturis laboret, componat libros, ut memoriam sui posteris derelinquat: & nihilominus in manus stultorum perueniant, qui frequenter secundum peruersitatem cordis sui seminant unde hæreses capiant, & alienos labores calumniẽtur. Sequitur. Vnusquisque consideret, & uidebit quanto labore libros componat: quomodo sæpe stylum uertat, iterum quæ digna legi * sunt scripturus: & homini, qui non laborauit, det partem suam. Hæc ille. AVCTOR. Ergo putasne Vuitcleff fecit lugere Hieronymũ qui totiens imponit ipsi in angustiis opusculorũ suorũ, quòd secum dixit i epistola ad Edibiã, quòd sacramentum Eucharistiæ est panis rudis? Putãsne fecerit lugere Augustinum, quòd secum diceret contra totam ecclesiã Christi Iesu de sacrificio & sacramento: de accidente & subiecto: & cæteros sanctos patres, quibus hanc inflixit contumeliam, quòd sint fautores hæresum, & auctores? Nunquid ad sensum iã dictum Hieronymi quotiens Christianus offendit in nomine Hieronymi, Augustini, Ambrosii, Cypriani

Cypriani, uel Hilarij, cum ista nomina legerit in libris hæretici, totiens cruciatus modo suo sanctus pater cogatur exclamare, & dicere, lã odiui omnem laborem meum, quo laboraui sub sole: quia quod pro fide corroboranda composui, in eius solutionem profic.t, & in corpus ecclesiæ uida tela iactat. Quod singulis pdesse uolui, multos lædit, quod nolui. An putas statum glorię impetus istos non sustinere? Fateor, glorioſos eos cẽ seo, & non nisi magna portione beatos esse, de quo scribit Paulus ad Hebr. Rursum crucifigẽtes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Et iterum ibi, quòd spiritui gratiæ contumeliam fecerint peccatores extremi.

¶QVOD OBLATIO ALTARIS iuxta fidem est una simpliciter in natura. Cap. XXXII.

SVMMA.

1 *Sacrificium altaris cum uarietate locorum, temporum, sacrificantium quoque, & uisibilium specierum quòd si unum sine multitudine, & idem sine mutatione, & eximio modo unũ supra omne Iudaicum sacramentum, ostenditur.*

2 *Sacrificij altaris unitas sanctorum dictis demonstratur.*

3 *Sacramento ex eodem, & ex una re quomodo pascantur boni & mali, quamuis Christi gratia diuersè in eis operetur.*

4 *Corpus Christi quòd corporaliter in sua natura in sacramento tam à bonis quàm à malis comedatur, spiritualiter autem & corporaliter à bonis tantùm.*

APostolus Paulus ad Hebræos decimo, contra aggregatum sacrificium Witcleff agens, præfert sacrificium nostrũ sacrificijs Iudæorum, quia erant multa: oblatio uerò nostra semper est una. Sanctificati (inquit) sumus per oblationem corporis Christi Iesu semel. Et omnis sacerdos præsto est quotidiè ministrans, ut easdẽ sæpe offerens hostias, quæ nunquàm possunt auferre peccata. Hic autẽ unam pro peccatis offerens hostiam in sempiternum sedet ad dexterã Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici ius scabellum pedum eius. Vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Et in expositione homilia. 17. CHRYSOSTOMVS. Eadẽ (inquit) semper offerimus, non nunc quidam aliam ouẽ, cras uerò aliam, sed semper eandem. Idem. Vnum est sacrificium in sermone hoc. Quia in multis locis offertur, ideo multi Christi? Nequaquam, sed unus ubique Christus: & hic plenus existens unũ corpus. Sicut igitur in multis locis oblatus, unũ corpus est, & non multa corpora, ita & unum sacrificium, quod expurgauit nos, offert: illud offerimus & nunc, quod tunc oblatum est, quia inconsumptibile: hoc in rememorationem sit eius, quod tunc factum est. Hoc enim (ait) facite in meam rememorationem. Non aliud sacrificium quemadmodum pontifex, sed idem semper facimus. Magis autem rememorationem operamur sacrificii Christi. Hæc ille. AVCTOR. Vbi patet me non torquere textum apostoli ad sensum extraneum cum Chrysostomus ad literam exponat apostolum de sacrificio corporis in altari, applicans uerbum Christi, Hoc facite in meam cõmemorationem. quod de consecratione Eucharistiæ nullus ambigit esse dictum. Et in annotationibus suis super epistolam istam Pauli, in eodem sensu, & penè in eisdem uerbis scribit ANSELMVS. Et si nos (inquit) quotidiè offerimus, recordatio mortis eius est: & una hęc hostia est, non mul æ, quia semel tãtùm oblata est. Nec à multis hominibus multi Christi offeruntur, sed unus ubique, & semper plenus est, ubique unum corpus: semel oblatus, nũquàm consumit, Quod nos agimus, recordatio sacrificii est. Nec causa infirmitatis eius repetitur, quia perficit hominem, sed nostrę, qui quotidiè peccamus. Hæc ille. AVCTOR. Quisquis† ista perpendit, uidet, quòd necessitate fidei nostræ constringimur dicere, quòd sacrificium altaris est cum uarietate locorum, & temporum, sacrificantiũ quoq; & uisibilium specierum, unum sine multitudine, & idem sine mutatione, & eximio modo unum supra omne iudaicum sacramentum. Si dicat Witcleff unitatem sacrificii aggregatam esse ex uisibili pane & corpore Christi in cœlo: potuit sacerdos Iudæorum dicere ad Paulum, Sacrificia nostra ouium & pecorum magis identificantur tam loco q̃ subiecto, quæ in eodem genere propinquo consistunt, puta animalis bruti. Si dicat unum ex pane & respectu tropico, quis nescit illa plus multò distare? Si dicat unitatem illã penes rem ipsam esse illo uisibili sacrificio designatam: sic erant tunc sacrificia Iudæorum non multa, sed unum, & æquè unum ut nostrum, quia in omnibus illis unus Christus designabat, & sicut in singulis nostris hostiis uariis & diuersis loco, tpe, & subiecto. In nullo ergo sufficit Witcleff tenere unitatem, quam Paulus hic prædicat, sine unitate subiectiua sacrificii Christiani. Ita quòd sacrificiũ nostrũ, qđ quotidiè offerimus, & quotidiè tenemus in manibus, nil aliud sit in natura, q̃ corpus Christi unũ, & idẽ Christus, & sicut dixere doctores cõtra argumẽtum Witcleff de multis Christis. Non (inquiunt) multi Christi, sed Christus unus in omni loco oblatus, & non aliud sacrificium, sed semper idem facimus: non

Universidad de Deusto
Biblioteca

idem genere,uel specie: nõ idem aggregatione, uel significatione, qualiter sacrificiũ Iudaicum potest idem esse & unum:sed idem secundum essentiam,& subiectum, & numeraliter uerè unũ. Hoc est sacrificium Christianorum unum.Quisquis hanc unitatem destruit, Apostolo contradicit. Et notanter ualde dicit, quòd hoc idem sacrificium facimus, quod ibi dicit Christum, & corpus eius:Christo dicente (inquit) Hoc facite in meam cõmemorationem, falsificans istum Witcleff, qui dicit corpus Christi non esse sic factibile. Iam ultrà de hac unitate sacrificii uideamus. Quarto enim libro contra Cresconium.c. 19.* AVGVSTINVS. Nec † duodecim(inquit) apostoli furtis Iudæ communicabant, & tamen cum illo eidem domino uisibiliter cohærebant, eundem magistrum audiebant, idem credendũ euangelium percipiebant,eadem sacramenta sumebant corporali cum illo congregatione permixti, dissimilitudine separati. Et intrà de Cypriano qualiter communicabat sacraméta cum hæreticis. Quorum corporalem congregationẽ non refugiebat,ad altaria eadem consistebat,eũdem sacratissimum cibum potumque sumebat. Illi enim,non aliis, sed sibi iudicium manducabant, & bibebant. Ille autem cum talibus non eorum peccata, sed mysteria Christi communicabat: coniunctissimus cœtibus: disiunctissimus moribus. Hæc ille. AVCTOR. Si eadem sacramenta sumebant duodecim cum Iuda,& Cyprianus cum perfidis:sicut idem euangelium,eundẽ magistrum Christum: sed nõ aggregatum euangelium, non aggregatum Christum, sed uerum unum:non hominem tantum, sed Deum audierunt,& uiderunt: ergo sic eundem non infimè sacrum, sed superlatiuè sacratissimum cibum & potum:non corticei sacramenti, sed medullaris corporis Christi communiter corporaliter manducabant.Sed hi ad uitam,& illi ad iudiciũ. Vnde Petilianus hæreticus uolens uideri peritus, in hoc arguens Augustinum, Paulus (inquit) clamat,Nolite iugum ducere cum infidelibus.Quę enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis cum tenebris? Quæ autem cõuentio Christi cum Belial? Aut quæ pars fidelis cum infideli? intendens iustum cum iniquo non posse eadem interiora percipere sacraméta:quia de exterioribus signis nulla lis erat. At contra li. 2.contra eundem Petilianum * responsione,39. AVGVSTINVS. Verba (inquit) Apostoli agnosco, sed quid adiuuent omnino non uideo. Quis enim nostrum dicit esse participationem iustitiæ cũ iniquitate, etiam si iustus & iniquus, sicut,Iudas & Petrus,pariter sacramenta cõmunicent? Ex † una quippe re sancta Iudas sibi sumebat iudicium,Petrus salutem. Hæc ille. AVCTOR. Vtrobique dicit Augustinus, quòd ex una re, ex eodem sacramento pascuntur boni & mali. Aliquando audirem si placeret ei, quòd ex duobus pascuntur:iste, scilicet bonus, ex Christi corpore:iste,scilicet Iudas,ex nudo sacramento:aut quòd illud unum est aggregatiuè unum & minus unum, quàm illi, qui dissimiliter illud sic unum accipiunt.Sed & contra Donatistas lib.5. de baptismo,* ca.7.idem AVGVSTINVS. Sicut (inquit) Iudas,cui buccellam tradidit dominus,non malum accipiendo,sed malè accipiẽdo,in se locum diabolo præbuit:sic indignè quisque sumens dominicum sacramentum non efficit ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia non ad salutem accipit,nihil acceperit. Corpus enim & sanguis domini nihilo minus erat etiam cum illis, quibus dicit Apostolus, Qui manducat, aut bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.Hæc ille. & est in decretis de consecrat. distin.2.cap.Sicut Iudas. AVCTOR. Planè ecce dicit Augustinus, quòd corpus & sanguis domini nihilo minus in eis erat,qui sumpserunt indignè, quàm indignis,nihilminus in Iuda, quàm in Petro. Iam non dicit sacramentum corporis, aut sacrificium:sed planè dicit corpus & sanguis domini.Fallitur ergo Witcleff, quando de extimo sacramento,& non de intimo exponit Augustinum. Corpus enim & sanguis Christi sunt in timum, non autem foris patulum sacramẽtum. Sic sanctus pater ANSELMVS, qui melius ignaro Witcleff Augustinum intus & in cute nouit, eum exposuit lib.de corpore & sanguine domini,ca.8,dicens. Sicut sol uno radii sui calore hinc ceram soluit, inde lutum stringit:& non diuersus in se diuersa operatur in rebus, utens rerũ materiis, sicut eas inuenit: sic Christi gratia, quantum in ipso est, uno modo se in omnes effundit: sed diuersos inueniens animos, diuersè in eis operatẽ, hũc in amorem sui misericorditer emolliens, illũ iustè nõ miserendo indurãs. Nã cui uult, miseretur, quẽ uult,indurat. Talis fuit Iudas in conuiuio Saluatoris, cui fuit uenenum bucella dominica, quam de manu eius susceperit, quam cũ susceperit,inimicus in eum intrauit non quia malum, sed quia bonum malus malè accepit. De uno enim pane, & Iudas accepit, & Petrus:sed tamen quæ pars fidelis cum infideli? Petrus enim accepit ad uitam,Iudas ad mortẽ.Hęc ille. AVCTOR. Nec tamen dicitur corpus Christi uel sanguis actu iam sacrificium omnino sine specie sacramenti: sicut nec sacramentum, uel hostia consecrata: sed ut induit formam panis aut uini:sic est Christianorum sacrificium quotidianum. Nec est sacrificium aggregatũ secundũ hoc, sicut formale uisus obiectum non est color secundũ se sine luce,uel quãtitatiua mẽsura:nec tamen

*cap.26. Aug.To.7 Io.12.& 13.

1.Cor.11

2.Cor.6

*cap.40. Augu.To.7

tamen illæ res aggregatim sunt unũ,uisus, obiectum,seu color,ut quantitate distenditur, & ut sub luce percipitur.Per se enim una potentia ab uno per se agente formatur: nec est unus homo dicendus aggregatim ex natura sua:& moribus, uel actibus, sicut nec ex uestibus suis:sicut aliàs rudibiliter dicit, religionem priuatam esse unũ aggregatum ex regula, & patrono, & omnibus obseruantijs & ritibus:sed homo unus ex natura una sub proprietatibus his uel illis compertus. Hoc item contra seipsum Witeleff assumpsit: quia iuxta sensum doctoris sui de diuinis officijs solet dicere. Sicut Christus est simul Deus & homo,ita hoc sacrificium altaris simul est panis & corpus.Constat autem secundùm ipsum, ꝙ Christus non est aggregatim Deus & homo: ergo nec hoc sacrificium est aggregatim corpus & panis. Item nec Christus est figuralis Deus, nec homo tropicus: sed secundùm substantiam meram & naturam suam uterque, nec Deus distat ab homine in Christo homine per spatium infinitum:sicut iste panis in terra à corpore Christi in patris dextera.Quæ ergo proportio huius dispersionis ad illam conspersionem percelebrem?Maximè cùm Christus auctor huius sacramenti hanc carnis suæ naturam præcepit esse super terram in esum fidelium. In cuius euidentiã longè antè dixit per os sancti Iob dicentis:* Præcipiens nubi esto super terram.Super quo uerbo in libro annotationum AVGVSTINVS.Carni sue(inquit)ut per sacramentum accipiatur in memoriam eius:ad imitationem humilitatis, & formationem charitatis.Hæc ille. AVCTOR. Pessimè ergo separat Witcleff,quæ Christus uoluit esse coniuncta,ponens sacramentum in terra,& corpus nusquam secundum substantiam nisi in patris dextera.Augustinus autem dicit iuxta prophetam præcepisse Christũ nubi carnis suæ, ut sit super terram in fidelium sacramento. Ita (inquit hæreticus)in sacramẽto, non in se ipso. Imò dico in seipso,& in sacramento. Aliàs dicito mihi de hoc sacramento: Nunquid aliud est sacramentum à pane tuo: ita ut aliud sit sacramẽtum non res,& aliud sacramentũ & res ipsa? Hic stupent omnes Witeleuistæ: quia corpus Christi ut est in cælo non est hic sacramentum cuiuscunque:& non est hic per eum nisi in signo denominante panem esse formaliter sacramentum:non est ergo corpus Christi aliud sacramentum à sacramento panis uisibilis. Quo contrà est,quòd à diuersis specie respectibus denominãtur panis & corpus esse sacraméta. Panis species est corporis sacramentum. Corpus uerò in natura est sacramentum corporis, quod est ecclesia. Aliud ergo sacramentum species panis, & aliud corpus. Hoc inquam sacramentum corporis secundùm naturam carnis est: de quo dicit AVGVSTINVS, quòd Iudas communicauit cùm Apostolis: quia hoc unum in omnibus ecclesijs est unum. Aliud sacramentum remotum non est in omnibus ecclesijs:imò nec in distinctis hostijs unum: & hoc idem sacramentum secundùm naturam & substantiam corporis Christi est, de quo non comedit quisquam indignus,scilicet spiritualiter ad uitam ęternam. Et hoc intelligit Augustinus dicens indignos nõ comedere carnem Christi,sed sacramentum solum. Vident enim periti fideles moris esse scripturarum dicere:hoc nihil esse,uel fieri, quando non ad hunc finem sic fit,sicut de cæco nato dixit Christus. Neque hic peccauit, neque parentes eius. non absolutè hoc intelligens, quòd non peccassent,sed sub additamento ibi expresso, scilicet ut cæcus nasceretur. Vnde super Ioannem, homilia.55. CHRYSOSTOMVS. Hoc autem non à peccatis eripiens eos ait. Non enim simpliciter dixit,Neque hic peccauit, neque parentes eius:sed induxit,ut cæcus nasceretur: sed ut glorificetur filius Dei. Nam peccauerunt quidem,& hic,& parentes:sed non hinc, ait,processit ista cæcitas. Hæc ille. AVCTOR. Modus ergo loquendi Christi conditionem habuit taciam,ut ij,qui multùm peccauerant, quia tamen hactenus non peccauerunt,idcirco non peccasse ferantur.Sic & Witeleff ipse sic dicit libro suo de ueritate scripturæ cap.2. intelligendum esse illud Christi,Vos ascendite ad diem festũ hunc. Ego autem non ascendam. in sensu determinationis suæ,scilicet publicè,& in hoc laudandum esse modum sic loquendi absolutum: quia in sensu proprio est uerus.Ita dicit Guimundus in casu nostro sic dictum esse, Qui crediderit, & baptizatus fuerit,saluus erit. Et illud, Omnis quicunque inuocauerit nomen domini, saluus erit, id est, dignè, & perseueranter. In de corpore & sanguine domini libro.3. GVIMVNDVS. Talis est & illa sententia, Qui crediderit,& baptizatus fuerit, saluus erit. Et omnis quicunque inuocauerit nomen domini, saluus erit. Non enim omnes qui credunt, & baptizati sunt: nec omnes qui inuocant nomen domini, salui erunt,sed soli illi, qui cum bonis moribus credunt, & dignè inuocant nomen domini, salui erunt.Permultæ quoque aliæ & huiusmodi sententiæ in scripturis sacris reperiuntur, quæ nisi cum modis competenter intelligi non possunt. Ita & illud, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, dignè uidelicet, in me manet, & ego in eo. Hæc ille. AVCTOR. Secundum istum modum loquendi, & eis, qui manducare se dixerant in nomine Saluatoris, CHRISTVS ait. Non noui uos.

Augustin.

Nota. Io.9.

Chrysost. To.3

Guimũdus. Mar.16 Ioel.2.

Io.6

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non ita, ꝙ tam nihil erant, ut non eos nouerat secundum essentiam eorum: sed ad sui placitum ignoti erant quantum ad gratiam. Et ipsi tamen sic ignoti, scilicet quo ad gratiam, cogniti tamē quo ad suam existentiam: sic proportionaliter comederunt corpus Christi, scilicet corporaliter secundum carnis Christi ibi existentiam: non tamen comederunt, id est utiliter quo ad gratiā Christi. Vnde lib. 2. contra Petilianum. responsione. 55. AVGVSTI. Quid (inq.t) dementius, quàm sacramentis domini communicare, & uerbis domini non communicare? Hi utique dictu ri sunt, In nomine tuo manducauimus, & bibimus: audituri, Non noui uos, qui corpus eius & sanguinem in sacramento manducant & bibunt, & membra eius toto orbe diffusa in euangelio non cognoscunt. Hæc ille. AVCTOR. Hic diceret Witcleff malè dixisse August. sed dixisset, ꝙ isti sacramentum corporis & sanguinis domini manducauerant & biberant: nullatenus autem corpus & sanguinē domini in sacramento. E contrariò reuera ecclesia catholica dicit peccatores Christianos comedere sacramentum corporis & sanguinis domini, id est, corpus & sanguinem intransitiuè dominicum sacramentum. Aliter enim nō plùs rei essent corporis & sanguinis domini, quàm bruta, si non plùs comederent nisi sacrum panem, quē comedunt forsan bruta. Quo contra Apostolus Paulus omnes indignè sumentes dicit esse reos corporis & sanguinis domini: quia item non dijudicant corpus domini. Hoc domini. Hoc nullatenus diceret de eis pro sumptione panis sancti, & non corporis domini. Sed obijcis ex AVGVSTI. de uera innocentia, propositione. 339. dicente. Escam uitæ accipit & æternitatis poculum, qui in Christo manet, & cuius Christus habitator est. Nam qui discordat à Christo, nec carnem eius manducat, nec sanguinem bibit, etiam si tantæ rei sacramentum ad iudicium præsumptionis quotidiè indifferenter accipiat. Et. 21. de ciuitate Dei cap. 26. Qui est in eius corporis unitate, id est, in Christianorum compage membrorum: cuius corporis sacramē tum fideles communicantes sumere de altari cō sueuerunt, ipse uerè dicendus est manducare corpus Christi, & bibere sanguinem Christi. Ac per hoc hæretici, & schismatici ab huius unitate corporis separati, possunt idem percipere sacramē tum, sed non sibi utile, imò uerò etiam noxium. Hæc ille. AVCTOR. Respondet ecclesia catholica Augustinum filium suum bene dicere, quòd talis, qui est extra compagem membrorū Christi, non manducat reuera carnem Christi: quia quanuis manducet carnē, si spiritu non manducet, similior est comestio eius actui mortui, quā uiuentis. Idcirco non manducat, ergo quia spiritualiter non manducat, ad uitam æternam. Hactenus enim exemplorum auctoritates uidentur declarare Augustinum beatum sic loqui, quemadmodum Christus loquebatur in euangelio, tā affirmatiuè, quàm negatiuè propositiones suas absolutis uerbis pronuntians: quas tamē ad sensus determinatos, sub quibus intelligerētur, proueritate remisit. Absolutè enim dixit, Omnis q- cunque inuocauerit, intelligens, dignè, & qui credi- diderit &c. Intelligens perseueranter in bono. Et non peccauit hic, aut parētes eius, intelligens ut cæcus nasceretur. Et non noui uos, id est ad effectum participandi gratiam meam. Ita Augustinus, qui plerunque ad formam scripturæ uerba relaxat, dicit: Qui discordat à Christo, carnē eius manducat, intellige secundum spiritum ad uitam. Sed ex hoc non negat, quin manducet corporaliter Christi carnem ad iudicium, quod & uerba eius ibi conuincunt. Quia si ex hoc solo teneas Augustinum, quia dixit, discordes à Christo comedere sacramentum corporis Christi, hoc idem dixit de fidelibus. cuius corporis (inquit) sacramentum fideles communicantes de altari sumere consueuerunt. Sed quod hic sacramentum, ipse se dat intelligi de sacramēto, quod est res, & non de signo tantum. Idcirco totiens dicit de Iuda & de præscitis, quòd comederunt cum alijs corpus domini: sicut libro de gratia noui testamenti* cap. de peccatoribus dicit sub nomine diuitum AVGVSTINVS. Neque (inquit) frustra ita distincti sunt, ut de pauperibus supra diceretur, Edent pauperes, & saturabuntur. Hic uerò manducauerunt, & adorauerunt omnes diuites terræ. Et ipsi quippe adducti sunt ad mensam christi: & accipiunt de corpore & sanguine eius: sed adorant tantùm, non etiam saturantur, qui non imitantur. Manducantes enim pauperem, dedignantur esse pauperes: quia christus pro nobis passus est relinquens nobis exemplū, ut sequamur uestigia eius. Verumtamen quòd humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, aspernantur diuites, & similia perpeti respuunt: tumore, non magnitudine: infirmitate, non sanitate. Sed quia Deus excitauit eum à mortuis, & donauit ei nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum: fama celsitudinis eius, & gloria nominis eius in ecclesia usquequaque diffusa, permoti, & ipsi ueniunt ad mensam: manducant, & adorant: non tamen saturantur, quia non esuriunt, & sitiunt iustitiā. Hæc ille. AVCTOR. Ecce omnes diuites terræ, qui non esuriunt, neque sitiunt iustitiā, fama nominis eius pmoti, ueniunt ad mensam Christi, & accipiunt de corpore & sanguine eius: & nunquid omnes ipsi sunt eo ipso peccatores & multi præsciti? Hi ergo sicut & Iudas iam iuxta Augustinum non solùm sacramētum extimum & remotum, sed interius sacramentum Christi corporis in natura sua accipiunt: quia tamen Christi pauperiem imitari non dignantur, comedunt quidem ipsum paupe rem Christum, ut dicit Augustinus, sed nullatenus saturantur: quia ipsum in suum spiritum non assumunt. Et hoc semper est, quod alibi dicit ꝙ non comedunt: quia ex eo non saturantur quod comedunt. Et super Ioannem* homili. 27. AVGVSTINVS Participatione enim filij, quod est per unitatem corporis eius & sanguinis homo manducans uiuit, non sumens tantum in sacramento, quod & mali faciunt: sed usque ad spiritus participationem: ut in corpore domini tanquam membrum maneat, & eius spiritu uegetetur. Hæc ille. AVCTOR. Et hìc dicit homines manducantes participare filium Dei per unitatem corporis, non tantum in sacramento ipsum sumentes, ut mali faciunt. Hic quæro à te. Quomodo mali sumunt corpus Christi in sacramento? non spiritualiter, quia sic solùm boni sumunt ad uitam, non corporaliter per te: quia nec sic sumunt benè. Quomodo ergo? uel da tertium: nisi dixeris eos sumere tantum sacramētum. Sed ego peto quid sumunt in ipso sacramento, quod scilicet imputatur eis ad pœnam: nunquid sacramē tum in sacramento? quod adhuc falsum est: quia sacramentum illud assumunt in seipso, non autē in suo signo. Nisi idem ergo sibi sit signum, corpus Christi uerum in illo signo comeditur. Vnde sermone primo de uerbis Apostoli AVGVSTINVS. Tunc uita erit unicuiq; corpus & sanguis Christi, si quod in sacramento uisibiliter sumitur, in ipsa ueritate spiritualiter mādūcetur. Hæc ille. AVCTOR. Ex isto ergo liquet, ꝙ illud idem, quod spiritualiter manducatur in ueritate, corporaliter quia uisibiliter comeditur in sacramento. Sed hoc non est illud uisibile sacramentū panis tui, quod spiritaliter manducatur in ueritate, sed solum corpus Christi secundum substantiam suæ carnis: ergo idem ipsum corpus Christi comeditur uisibiliter & corporaliter in sacramento. Sed hìc conticent Witcleuistæ. Catholici uerò palam cum Augustino conueniunt, quòd † corpus Christi corporaliter in sua natura in sacramento tam à bonis, quàm à malis comeditur. Spiritualiter autem & corporaliter à bonis tantùm. Vnde sic colligit fidem à patribus in libro de corpore & sanguine domini. cap. 10. contra auctorem tuum de officijs, uenerandus ANSELMVS. Sciēdum (inquiens) ꝙ carnis illius uel corporis spiritualis sacramentum est caro uel corpus Christi, quod in ara Crucis, & in altari sacrificatur, & corporaliter manducatur. Secquitur. Cæterique doctores ecclesiæ sacramento tenus eos dicunt corpus Christi mandutare, qui manducant indignè: quos tamen manducare corpus Christi tam suprà præstructum est: licèt non manducent carnem illam, quæ uiuificat per spiritum uiuificantem. Permittuntur siquidem, sicut Iudas ad iudicium suum in carnem illam (ut ita dicam) corporalem incurrere, de qua dicit Apostolus, Et reconciliauit uos in corpore carnis suæ per mortem. Hæc ille. AVCTOR. Et bene dicit Anselmus, quòd cæteri doctores ecclesię hoc dicunt: quia cæteri omnes in Christi corpore commanentes: imò magister sententiarū, cū suis scholasticis, qui hanc desipientiam tuam, quam per se inuenerant, magna auctoritatum & rationum suarum mole suppresserant. Mirū igitur qua temeritate istos non salutas in transitu: satisfaciens respondēdo, uel humiliando tot dominis tuis ceruicem tuam durissimam.

¶QVOD NON SIT CORPVS Christi & sanguis in sacramento tantùm per figuram, sed etiam secundum carnis substantiam, & naturam. Cap. XXXIII.

SVMMA.

1. *Witcleff, qui figuram solam corporis Christi & sanguinis in sacramento concessit, confutatur.*
2. *Hæc dictio facite, quam uim habeat, ostenditur.*
3. *Sacerdotum nouæ legis præstantia.*
4. *Increpatio auctoris aduersus Witcleff de iniqua scripturæ interpretatione. Et quomodo inciderit in errorem eorum, qui Paradisum nisi figuralem esse dixerunt.*
5. *Panis quòd non annihilatur, sed transubstantiatur. &c.*

OMNIS, qui libros Witcleff attentè considerat, & ad omnes fines dictorū eius frustra coniungit, perspicacissimè nouit, quòd figuram solam corporis Christi & sanguinis in sacramento concesit: quod ipse concludens breui summa lib. 4. trialogi. cap. 7. dicit. Quantum ad modum, quo panis ille est corpus domini, firmiter hoc crede, cum Christus, qui mentiri non poterit, ita dicit: & nouisti, quòd triplex est prædicatio. s. formalis, essentialis, & habitudinalis. Relictis in ista materia duabus prioribus, ad tertiam oportet attendere. Nam secūdum tertiam dixi tibi, quomodo dixit Christus de Baptista, ꝙ ipse sit Elias. Apostolus de Christo. 2. Corinthiorum. 9. Petra (inquit)

Witcleff.

Triplex est prædicatio.

Matth. 11. 2. Cor. 9.

Aug. To. 7 Lib. 13

Aug. To. 3

Aug. To. 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

quit)erat Christus.Et Genesis.41. Fides scriptu A pria locutione hoc dicit. Quod autem in meam
Gen.41. ræ asserit, quòd septem spicæ, & septem boues crassæ, sunt septem anni. Nec dubium in istis locutionibus est prædicatio secundùm habitudinem, & non secundùm essentiam, uel formalis. Et infrà. Nec audiendi sunt hæretici, qui sensum istum nituntur excludere per hoc falsum: quòd euangelium nec antè, nec post habet talem modum loquendi figuratiuum. Nam Lucæ.22. statim subiũgitur, Hoc facite in meam commemo
Lu.22. rationem. Ac si diceretur. Hic panis sacramentalis in efficacem mei memoriam capi debet. Simi
1.Cor.11. liter primæ Corin.11. Hic calix noui testamenti est in meo sanguine. Vbi non dubium, quin ista sit figuratiua locutio, cum Marci.14 dicat Chri
Mar.14. stus. Hic est sanguis meus noui testamenti. cum mens catholici non capit, quòd panis sit corpus Christi, nisi intelligendo figuratiuè. Hæc ille.
AVCTOR. Iam ergo concedit in sacramento, panis substantiam, corporis Christi solam fi- B guram, typum carnis, non essentiam: & sacramẽtum illud esse signum corporis, non substantiã. Primus inchoator huius figuræ nõ est Witcleff, sed ante eum Berengarius eam instituit: ut patet in confessione eiusdem dicentis. Anathematizo eam hæresim, de qua hactenus infamatus sum, quæ astruere conatur panem & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum. Et qualiter Witcleff arguit ꝙ pane materiali, per hoc, quòd scripturæ, & doctores dicunt panem corpus domini esse: ita Berengarius(ut patet in libro Lanfranci) de propria confessione sua, tempore Nicolai. Et sicut Witcleff se putet ibi superare magistrum: quia ipse audacter concedit panem esse corpus Christi, qa secũdum figuram, Certè Berengarius hoc idem concessit, addens item secundum substantiam, quod Witcl ff nunquam concesit. Ista sunt uidenda posterius. Sed † adeamus commentatorẽ C
Responsio ad Witcieff. I istum Berengarij, ubi fundat prædicationem suam typicã, quam habitudinalem appellat. Nã quantum ad exempla scripturæ, quòd Baptista est Elias: septem spicæ, septẽ anni: & petra Christus, uerum est, istæ locutiones sunt typicæ. Restaret probare, quòd uerba Christi de consecrando sunt talia. Probare te putas per illud Apostoli. Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. O dolus? Nõ dubium(inquit) quin hæc sit figuratiua locutio. Certum est calicis & noui testamenti. Sed proba, quòd sanguinis. Et ibi. Hoc facite in meam commemorationem. potest esse figura commemorationis, non confectionis. Quod commemoratur figura, ꝙ passio Christi est. Quod autem conficitur, proprietas, & ueritas est, quia corpus Christi est. Quod ergo dicit, Hoc facite, tam in corpore, quàm sanguine pro-

commemorationem ait, figuram passionis insinuat. & ibi fides se exhibet. Nam(ut Augustinus dicit) ex circunstantijs scripturarum res asserta perenditur. Quo modo enim Christus intellexit hoc esse corpus suum, siue propriè, siue typicè: attende quod sequitur, Hoc facite in meam
2 commemorationem. Nunquam † reperies in scripturis(si non fallor) figuras locutionum esse factas. Habes septem spicas, septem annos: nusquã dicitur quòd sic factæ sunt. Habes petram Christum, nusquàm habes quòd facta est Christus. Habes Baptistam Heliam: non habes usquàm, ꝙ Christus fecit eum Heliam: quia figura dictionis est, nõ essentiæ. Hic habes, Hoc facite, id est, hoc corpus conficite unà mecum in posterum in meã commemorationẽ. Hæc una circunstantia euangelica differentiam facit innotescere huius, & illarum præcedentium dictionum. Quemadmodum magnus ille doctor, & (ut tu fateris) logi- B cus & subtilis philosophus CHRYSOSTOMVS dicit, ideo legem Moysi cum figuris suis datam esse: gratiam autem & ueritatem per Iesum Christum factam. Declarans textum illum Ioan.1. Lex per Moysen data est. Gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Homil.12. super Ioannẽ, Chrysostomus. Non enim constituit sermone eminẽtiam, sed à nominibus nudis differentiam ostendit: gratiam & ueritatem opponens legi. Et hoc, id est, facta est: huic, id est, data est, opponens. Multum autem medium alterutrorum. Nam quidem hoc est ministrantis, scilicet data est, accipientis ab alio, & dantis his, quibus iussus est dare. Hoc autem, scilicet facta est gratia & ueritas, regis est cum potestate omnia dimittentis peccata. Et infrà. Quid igitur ait typus? Accipite agnum secundùm domum, & sacrificate ut iussit, & promulgauit. Christus autẽ C non ita. Neque enim iubet hoc fieri, sed ipse fit: sacrificium, & oblationem patri offerens. Vide qualiter tropus datus est per Moysen: ueritas aũt facta est per Christum. Hæc ille. AVCTOR. Perpende ergo ex hac declaratione Chrysostomi, typum & ueritatem, legem & gratiam, per has proprietates differentiales, dati, & facti, distingui: non quasi per disparata, sed per opposita. Sic enim dicit. Gratiam & ueritatem opponens legi per data est & facta est: item oppositа est. Et figuræ legis datæ sunt per Moysen tanquã in ministerio. Gratia & ueritas per Iesum Christum factæ sunt quasi per regem. Vnde ideo figuræ datæ sunt, nõ factæ: sed ueritates nouæ legis iussu Christi sunt factæ. Et † quanuis item sa-
3 cerdotes nostri consecrantes corpus Christi sint ministri in comparatione Christi: quia tamen cõsecrant ueritatem, sunt in comparatione sacerdotum

dotum ueteris legis reges, tenentes iuxta Petrum A remaneret, nisi ut ea potius figuratè dicta intelregale sacerdotium, constitutione Christi dicẽtis, Hoc facite. Non uult tamen negare Chrysostomus, quin ipsi ueteres aliqd fecerint immolando figuratiuum pascha: sed non fecerunt figuras, quanuis in illorum factis figura latebat. Quẽ admodum. 8. lib. super Genesim, ad literam. ca. 5. huius sinodi figuras locutionum & gestorũ distinguit AVGVSTINVS, dicẽs. Ipse est ouis, quæ immolatur in pascha: tamen & illud nõ tantum dicendo figurabatur, sed etiam faciendo. Neque enim ouis illa non erat ouis. Planè ouis erat, & occidebatur, & manducabatur, & cum eo uero facto aliud etiam quiddam figurabatur, nõ sicut ille uitulus saginatus, qui minimo filio reuertenti in epulas cæsus est. Ibi quippe ipsa narratio figurarum est, non rerum figurata significatio gestarum. Hæc ille. AVCTOR. Ita distinguit figuras ex factis à figuris non existentibus solis uerbis, sed cùm facto aliud quiddam figu- B ꝙ rabatur. Aliam † rursus contra Witcleff increpationem adduco de iniqua interpretatione scripturæ Christi prædictæ: eo quòd torquet eam in deterius, nulla necessitate cogente. Nullus ignorat, quin quidlibet deterius est per figuram, quã est id ipsum per essentiam. Et melius est, quod est per essentiam, quàm quod per figuram. Melior homo per essentiam, melior sol, melius cælum, melior ipse Deus per essentiam, quàm per figuram extraneam, & remotam. Vt quid ergo exponit corpus Christi ibi per figuram, si possit exponi per essentiam? Dicas non potest: & tota ecclesia sanctorum detestatur tuam perfidiam. Iõ in hac parte errorem incidit eorum qui Paradisum nisi figuralem rem esse dixerunt: non autem rem corpoream, ut est homo, uel cælũ, & ad hoc omnem expositionem ponebant mysticam, sper
Ioa.3. nentes historiam tanquam falsam. Contra quos 8. lib. super Genesim ad literam in principio AV C xta primum uerbum Augustini iã suprà, in hoc
GVSTINVS. Eorum(inquit) quidam non proprie, sed figuratè paradisum intelligi volunt. Nã qui omnino aduersantur his literis, aliàs cũ eis atque aliter egimus. Quanquàm & hic in ipso opere nostro quantum ualemus, ita defendamus ad literam: ut qui non rationabiliter moti propter animum peruicacem vel hebetem credere ista detrectant, nullam tamen rationem inueniant, unde falsa esse conuincant. Sequitur. De proximo ergo attendant istam præsumptionẽ, quò tendat, & conentur nobiscum cuncta primitus, quæ gesta narrantur, in expressione proprietatis accipere. Quis enim eis postea non faueat intelligentibus quid ista etiam figurata significatione commoneant? Sanè si nullo modo possunt saluа fide ueritatis ea, quæ corporaliter hic nominata sunt, etiã corporaliter accipi: quid aliud

ligeremus, quàm scripturam sanctam impiè culparemus? Porrò autem si non solum non impediunt, uerum etiam solidiùs asserunt diuidi cloquij narrationem, hæc etiam corporaliter intellecta, nemo erit(ut opinor) tam infideliter pertinax, qui cum ea secundum regulam fideí exposita propriè uiderit, malit in pristina remanere sententia: si fortè illi uisa fuerint non nisi figuratè posse accipi. Et infrà. Sanè, inquam, quisquis uoluerit omnia quæ dicta sunt secundum literã accipere, id est, non aliter intelligere, quàm litera sonat, & potest euitare blasphemias, & omnia congruentia fidei catholicæ prædicare, non solum ei non est inuidendum, sed præcipuus multumque laudabilis intellector habẽdus est. Hæc ille. AVCTOR. Ad omnem pedem transeo cum Augustino, ut Witcleff euellam. Qui dictu- C rus modum Christi corporis in sacramento, statim uolat ad exempla scripturæ, quæ non nisi figuratè possunt intelligi: de septem spicis: de petra Christo: & Baptista nostro Elia. Sic item isti narrantes typicum paradisum, festinabãt ad hortum conclusum in canticis canticorum: contra quos, ubi suprà AVGVST. Narratio (inquit) in his libris non genus locutionis figuratarum rerum est, sicut in cantico canticorum: sed omnino gestarum est, sicut in regnorum libris, & huiusmodi cæteris. Hæc ille. AVCTOR. Ita dicit ecclesia Christi. Locutio Christi in hoc loco euangelij de corpore suo, non genus locutionis figuratæ est, sicut locutio Moysi de septem spicis: sed rei gestæ, & sic factæ per substantiam. Sicut os Adæ conuertebatur in fœminam, uxor Loth in statuam, serpens in uirgam, riuus in sanguinem, aqua item in uinum: & hæc omnia non secundum figuram tropicam, sed secundum essentiam, sic sicut dicta sunt, sic facta sunt. Et iu-

Gen.41. 1.Cor.10. Matt.11. Cant.4. Augest.

Gen.41. Gen.2. Gen.19. Exo.4. Ioa.2.

opere nostro quantum ualemus ita defendamus ad proprietatem substantiæ, ut quanquàm Witcleuistæ propter animum hebetem & peruicacẽ ista credere recusent, nullam tamen rationem inueniant, unde falsa esse cõuincant. Et iuxta quod subdit Augustinus, si non solùm nõ impediunt, uerum solidius asserunt Christi consecrationis historiam hæc non tropicè, sed corporaliter, & substantialiter intellecta: corpus scilicet & sanguis domini in sacramento, ultra opinionem Augustini erit pertinax, qui cum ea secundum regulam fidei propriè uidet exposita, malit ea figuratim exponi, quàm propriè. Vnde sicut concludẽter asserit Augustinus: quisquis secundum literã, id est, ad proprietatem rei, cuncta posit accipere, & uitare blasphemias, & omnia congruentia fidei catholicæ prædicare: non ei ut Witcleuistis

inui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

inuidendum esset, sed præcipuus esset & laudabilis intellector habendus. Non nego corpus Christi esse ibi figuram, sed ecclesiæ: nego autem esse figuram corporis eius personaliter assumpti: sed est ipsum ibi per essentiam propriam. Sicut paradisus est ꝑ figuram, non minus tamē est paradisus in essentia. Ibi ergo peccat, qui ut statuat figuram, aufert essentiam. Sed essentia ipsa corporis ad proprietatem in sacramento concepta, terra est, super quam figuralis conceptionis fabrica consummatur. At quod frenum imponet Witcleff hæretico uolenti omnia Christi facta & dicta, & apostolorū eius dicere figurata, & nō propriè & ad literam esse facta? In commentario super Amos li. 3. textu. Qui ædificat in cælo ascensionem suam. HIERONYMVS. porrò (inquit) iuxta. 70. repromissionem suam fundauit super terram: ut omnes illius repromissiones, quas sancti propheræ suo cecinerunt ore, nō inanem sonum habeant, & cassa solius tropologiæ nomina, sed fundentur in terra: & cum historiæ habuerint fundamenta, tunc spiritualis intelligentiæ culmen accipiant: ut uerè Christus de uirgine natus sit: uerè Lazarum mortuum suscitauerit: uerè ad tactum eius hęmorrhoissa sanata sit: uerè in aduentu domini cæci uiderint, claudi cucurrerint, contractæ manus extensæ sint, lepra mundata sit. Licèt secundum tropologiam quotidiè de anima uirginali nascatur sermo diuinus, quotidiè peccato mortui, & uitiorum funibus alligati, de sepulchro scelerū suorum iubeantur exire: quotidiè sanguinis opera cōstringantur: cæci in infidelitate, Christi lumē cōspiciant: claudicantes priùs fide, currant in uiam domini: & aridæ manus auaritia, extēdantur ad eleemosinam: & lepra Mariæ, quæ contaminat quicquid attigerit, recipiat pristinam puritatem. Hæc ille. AVCTOR. In his ergo omnibus figura sine re non sufficit. Vnde sicut asserens Christum natum de uirgine secundum figuram non uitaret hæresim, si proprietatem carnalis natiuitatis eius negaret: ita Witcleff consecrationem asserens figuralem corporis Christi, non uitat hæresim, si proprietatem eius corporis corporaliter remoueat à sacramento. Ecce, Manichæus aliquis (ut timet hic Hieronymus) dicet Christum resurrexisse, sed figuratè: sicut septem boues de flumine non substantialiter in sua carne, qua uia, quibus mediis, impediet eum Witcleff? Cur non ita Manichæo licebit solo tropo proprietatem resurrectionis Christi carnis excludere de sepulcro, sicut Witcleff proprietatem corporis sacramento? Dicit tamen sic panem factum corpus, sicut baptista fuit Elias, & sine probatione recedit. Ego cum ecclesia Dei obsisto, & dico corpus Christi substantialiter sacramentum: fundamentum proprietatis naturæ ponens, & supponens figuræ, secundum regulam Augustini præfectus essem, nisi probet blasphemiam. Quod ipse audiens properat afferre panis iniurias. Vos (inquit) annihilatis panem & materialem essentiam. Ego respondeo. Reuera non ita agimus, sed in corpus Christi secundum substantiam propriam ipsum conuertimus. Sed uos Witcleuistæ collatis substantiam corporis glorioſi: solamq; habitudinem eius loco relinquitis. Vos (inquit) consecratis accidēs sine subiecto, quod ęquè fallum est. Et ego uerè respondeo. Sed uos sacratis tantùm panem marcidum sub respectu tropicorum corpus Christi uerum sub accidente absoluto. Et dic mihi quod istorum est melius? An uerum Christi corpus secundum propriam essentiam sub accidēte uero & sensibili: an paucus panis ecclesiarius, sub respectu fictissimæ rationis? uos pro pane uestro contenditis, & corpus Christi negligitis, & panē tropicum loco eius reponitis. Nos illum typum Iudæis relinquimus, & carnem illi, quam Iudei crucifixerunt, expectamus. Vndē * sententiarum ca. 14. DAMASCENVS. Non enim (inquit) est typus panis & uinum corporis & sanguinis Christi. Absit. Sed ipsum corpus domini deificatum: ipsius domini dicentis, Hoc est corpus meum: non typus sanguinis. Et ante hoc Iudæis, Quoniam nisi comederitis carnem filii hominis, nō habebitis uitam æternam. Caro enim mea uerus est cibus, & sanguis meus potus. Hæc ille. AVCTOR. Attende, quòd doctor iste græcus, sicut & Hieronymus iam suprà utitur aduerbio uerè, & eius nomine uerus: propriè oppositio modo contra typicè uel figuratè: & ita mos est doctorum omnium ecclesiasticorum. Quem modum Witcleff confundit, uerè & uerum dicens figuratè & figuratum. Et nō negligenter audiatur quàm concorditer dicat doctor. Non est (inquit) panis typus corporis. Absit. Dicat Witcleff. Nunquid secundùm eum panis est corpus in figura? ergo in typo uetito. Nec hoc dicit tantum, sed probat uerbis Christi dicētis, Hoc est corpus meum: non typus (inquit) non figura. Quod autem iste assumit Damascenum pro parte sua, temeritati eius debet ascribi. de apostā. enim c. 17 in sententiis suis, inquit. In baptismo quia consuetudo est hominum aqua lauari, & oleo ungi, coniugauit eis Deus gratiā spiritus, & fecit ipsum lauacrum regenerationis. Ita quia consuetudo est hominibus panem comedere, & aquam, & uinum bibere, coniugauit eis suam diuinitatem, & fecit ea corpus & sanguinem suum, Ecce quòd panis fiet, & per consequens erit corpus Christi: & sic non destruetur, sed perficietur per mutationem supernaturalē. Hæc Witcleff. AVCTOR. Imò audi ueritatem

Amos. 9
Hieron. to. 6

Lu. 2.
Io. 11.
Lu. 8
Matth. 11.
Matth. 9.
Lu. 8
Matth. 12.
Matth. 8.

Gen. 41.

tem sine nebulis. Ecce ꝙ panis fiet, & per consequens erit corpus Christi, non secundum figurā: quia idem dicit, quòd nō est typus corporis, sed secundum naturam, & essentiam: & sic panis nō destruetur, nec materialis eius essentia, sed perficietur per mutationem supernaturalem, nō appellatiuam, uel tropicam, sed per transsubstantiationē essentiæ totius in totam essentiam: quia idem Damasce. dixit ibi sic, Corpus enim est uere unitum diuinitati, quod ex sancta uirgine corpus: non quoniam ipsum corpus, quod assumptum est, ex cœlo descendit: sed quoniam ipse panis & uinum transit in corpus & sanguinem Christi. Hæc ille. AVCTOR. Ergo multò melius perficietur ille panis si fiat, & sic transeat in corpus Christi secundùm essentiam, ut dicit DAMASCENVS, quod ex sancta uirgine corpus (inquit) iuam si fiat solum tropice illud corpus, ut dicit Witcleff. Et quod arguens assumpsisti, deberes timere redargui: quia quod erit uel fiet corpus Christi, hoc non est dicere, fiet panis, sed corpus. Ita ut si nō nimis excæcatus esses, panem uerè fieri corpus, esset panē desinere, esse panē, & esse corpus. Et ultra hæc certe notare debueras, ꝙ panē fieri figurā corporis Christi, non cōtingit ex uerbis consecrationis: quia cū uerba cō secrationis instituta à Christo, etiam panis propositionis erat figura corporis Christi.

¶QVOD HOSTIA CONSECRATA Witcleff. non penitus differt ab hostia ueteris legis, & Iudaica, quæ per mortē Christi penitus est subla ta. Cap. XXXIIII.

SVMMA.

1 *Panum propositionis & corporis Christi quanta differentia, ostenditur.*
2 *Hostia consecrata Vuitcleff, quòd non penitus differat ab hostia legis ueteris, & Iudaica, quæ per mortem Christi est omnino, absoluta.*
3 *Iudæorum sacrificia quòd sint ablata.*
4 *Signum intelligi pro signato, ut inquit Vuitcleff, cum Theologus dicit, Panis est corpus Christi, quòd sit ualde hæreticum.*
5 *Lanfrancus quid contra Berengarium Vuitcleff magistrum dicat. Et quomodo probauerit signa sacra Berengarij sacramenti posiponenda signis Iudaici testamenti.*
6 *Christus quomodo in una cœna cum discipulis duplex pascha celebrauerit, ostenditur.*
7 *Sacramenta Iudæorum, quòd fuerint signa & figuræ, nostra uerò ueritas reuelata, probatur.*
8 *Sacramentorum ueterum, & nouorum substantialis differentia assignatur.*

IVdaicas figuras, & sacramēta legalia, quæ toto nisu Apostolus eliminare studebat à Galatis, ista perfidia Wit cleff manans à Berengarii dissipatis cisternis, reuocare uidetur quæ proponit nobis figurales & typos panes iam, ut Iudæi olim solebant. Planè enim dicit capi. 1. Eucharistiæ. Figuratiuè, uel mysticè sæpe in locutionibus istius materiæ figuratum intelligitur per figuram: ut sicut grammaticus dicit, quòd dominus est nomen: & logicus, quod hoc signum homo est species: quod oportet figuratiuè intelligi, signo supponente pro signato, sic dicit theologus, quòd panis est corpus Christi, & uinū eius sanguis. Si autem doctores signorum intelligant prædicationem secundum essentiam, uel non figuratiuam, sed formalem, est error in ianuis. Et inferius de cōfessione Berēgarii, Ore profiteor etc. panem & uinum, quæ in altari ponuntur, non solum sacramentum, sed etiam uerum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse sensualiter, non solum sacramentaliter. Sequitur. Ista tam solennis confessio non potest intelligi, quòd panis & uinū sint essentialiter uel formaliter corpus Christi & sanguis, sed figuratiuè, uel tropicè, modo, quo loquitur Apostolus. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. Hæc Witcleff. AVCTOR. Audacter quod facis fac citius. Hoc eodem modo magister tuus de confessione sua ad malum sensum retorta, pristinam hæresim reuocat, quam periurus abiurat. Sed impudenter uterque uestrum ut mentitur, obruitur. Dic mihi, si panis post consecratio nem non solùm est corporis sacramentum, quid ergo est aliud? Corpus domini inquis. Ergo panem esse corpus domini, omnino aliud est, quā esse sacramentum illius corporis. Aliter ergo est ibi corpus domini, quàm modo sacramenti, uel figuræ, uel signi: & sic fateberis inuitè panem esse modo non figuratiuo, uel tropico, sed essentialiter corpus christi contra hoc quod cōclusisti. Item quomodo ausus es recitare terminū sensualiter confessioni insertum? Quid magis contra tropos tuos, uel figuras tuas, quas spirituales appellas, quàm quòd planè dicitur, corpus Christi non solùm sacramentaliter, sed sensualiter māducari? Si enim sensualiter manducatur ibi, sensualiter adest ibi. Item si corde credidit panē esse ibi uerum corpus christi, nullatenus ex confessione illa credere debuit, panem esse panem, sed corpus. Sed contra istum figuralem panem & typicum sacramentum, uidetur illud euangelicum: Lex & prophetę usque ad Ioannem & per Apostolum, omnia in figura contingebant illis. Quid ergo uult Witcleff, Berengarii superinducere nobis ueteres umbras? figuras figniferas

Vuitcleff.

Contra Vuitcleff.

Iudæorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudæorum cum Iuliano apostata reformare? At tende quid infero. Specialiter autem ad hoc sacrificium corporis Christi segregandum ab antiquis figuris panis uel carnis, processit Apostolus ad Hebræ. 10. Hebr. 10 Impossibile est (inquit) sanguine taurorum, aut hircorum auferri peccata: ideo ingrediens mũdũ dicit, Hostiã, & oblationẽ noluisti, corpus autem aptasti mihi: holocaustomata & pro peccato non tibi placuerunt, tunc dixi, Ecce uenio. Sequitur superius dicens, Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata pro peccato noluisti: nec placita sunt tibi quæ secundum legem offeruntur: tunc dixi, Ecce uenio, ut faciam Deus uoluntatem tuam. Aufert primũ, ut sequens statuat: in qua uoluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Christi Iesu semel. In hoc tam celebri argumento suo proponit Apostolus destruere sacrificia ueterana, quæ fuerant signa tantum, & statuere pro omnibus eis unicum corpus Christi, ueritatem, existentiam, atque lucem; & carnes, panes, sanguinem pecorum tollere. Quoniam ergo hostia tuà consecrata est panis (ut dicis) quomodo non tollitur inter panes? Sic enim dicit, Hostiam, & oblationẽ noluisti, corpus autem aptasti mihi. Et concludit. Aufert (inquit) primum, sequens ut statuat. Non ergo permittit primum commanere sequenti puta panem corpori: cum inter sacrificia panis erat de maioribus, quod figurabat regulariter corpus Christi. Vnde quarto sententiarum. c. 14. DAMASCENVS. Hunc panem (inquit) panes prę* imaginabantur propositionis. Ipsa est pura hostia scilicet, & sine sanguine: quam ab ortu solis usque ad occasum sibi offerri p ꝓphetã dominus dixit, Corpus. s. & sanguis Christi in cõsistentiam animæ & corporis transiens, non cõsumptũ, nõ in secessum iens (Absit. n.) sed in nostræ substantiæ conseruationem, omnimodi incommentu reparatio, sordis omnis purgatio. Hæc ille AVCTOR.

Damasce. * figurabant, Leu. 22 Malach. 1.

Isidorus

1 Et lib. 1. de officiis, c. 17. ISIDORVS. †Quantum (inquit) interest inter propositionis panes, & corpus christi? quæ differentia inter umbram & corpus, inter imaginem & ueritatem, inter exemplaria futurorum, & ea ipsa, quæ per exẽplaria præfigurabantur. Hæc ille. AVCTOR. Præfigurabant ergo inter sacrificia Iudæorum panes propositionis corpus Christi. Iam audi quid consequenter dicat homil. 3. super Leuiticum uctus ORIGENES. Omnis quidem (inquit) penè hostia, quæ offertur, habet aliquid formæ & imaginis christi. In ipsum namque omnis hostia recapitulatur: intantum, ut postquàm ipse oblatus est, omnes hostiæ cessauerint, quæ eum in typo, & umbra præcesserunt.

Origenes To. 1

2 Hæc ille. AVCTOR. Omnes † isti patres cõsequentes Apostolum tanquàm magistrum, concluderent inter alias figurales hostias Iudæorum figuralem quoque panem hostiam sacram Witcleff ab hostiis & sacrificiis christianorum absoluit: ut unicum christi corpus aptetur sibi pro uictima. Nullus enim ad tantum tergiuersari potest, quin hæc sit intentio Apostoli in hoc loco. Vnde li. 1. de tabernaculo. ca. ulti. de lucernis, & emunctoriis. BEDA. Apostolus (inquit) ad Hebræos exponens uersiculum psalmi, ait superius, dicens, Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata pro peccato noluisti: nec placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur: tunc dixi, ecce uenio, ut faciam Deus uoluntatem tuam. Aufert primum, ut sequens statuat, in qua uoluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Christi Iesu. Hęc ille. AVCTOR. Hoc est, quod consequenter statuit, oblationem scilicet corpus christi dicentis Deo patri, Ecce uenio, ut faciam Deus uoluntatẽ tuam. Aufert autem primam, quia sacrificium, & oblationem carnis pecorinæ, nec panem cibarium ulterius uoluisti. Quem item locũ scrutãs AVGVSIN. de ciuita. Dei. c. 20. li. 17. In libro (inquit) alio, qui uocatur Ecclesiastes, ubi ait. Non est bonũ homini nisi quod mãducabit & bibet. Quid credibilius dicere intelligitur, quàm quod ad participationem mensæ huius pertinet: quam sacerdos ipse mediator testamenti noui exhibet secũdum ordinem Melchisedec de corpore & sanguine suo? Id enim sacrificium succesisit omnibus sacrificiis ueteris testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri. Propter quod etiam uocem illam in psalmo. 39. eiusdem mediatoris per prophetam loquentis agnoscimus. Sacrificium & oblationem noluisti: corpus autem perfecisti mihi: quia pro illis omnibus sacrificiis, & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur. Hæc ille. AVCTOR. Satis exposuit Apostolum Augustinus, qualiter acceperit corpus domini in hoc loco prout in altari offertur, & participantibus ministratur: & ratificãs quod Apostolus ait, aufert primum, ut sequens statuat. Idipsum (inquit) sacrificium succesisit omnibus sacrificiis ueteris testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri. Si ergo omnia sacrificia illa auferuntur, ut corpus christi succedat loco omniũ: quis audebit repugnare Apostolo, & dicere, quòd adhuc remanet azymus panis post consecrationẽ fidei? Hostia tua sacra, & una de ueteribus, unũ de sacrificiis illis, nec succedit corpus nisi in figura, & sicut tunc. Et p hoc nihil abstulit Christus, nihil nouum instituit, neque panem neque figuram, quia panis est qđ erat, figura corporis quæ tunc erat. Hoc item super psal. 39. idem AVGVSTINVS sic. Tunc dixi

dixi ecce uenio. Tempus est ut ueniant, quæ promittebantur: quia auferentur ea, quæ promittebant. Et uere fratres mei attẽdite illa oblata, hæc impleta. Det mihi modò gens Iudaica sacerdotem. Vbi sunt sacrificia illorum? Certè perierũt, certè ablata sunt. Et infrà. Sacrificia uerò, quæ ibi fiebant, ablata sunt. Et quod eis remansit ad signum Cain iam perfectum est, & nesciunt. Agnum occidunt, azymos comedũt. Pascha nostrũ immolatus est Christus. Ecce agnosco agnum occisum, qui immolatus est Christus. Sequitur. In umbra remanserunt. Solem gloriæ ferre non possunt. Iam nos in luce sumus. Tenemus corpus Christi. Tenemus sanguinem Christi. Hæc ille.

3 AVCTOR. Ecce † sacrificia Iudæorum ablata sunt: & nos (inquit) tenemus corpus Christi, tenemus sanguinem Christi sacrificia nostra. Si signum tantùm pro signato, sicut iam suprà dixisti: hæc fecerunt sacrificia Iudæorum, non ergo ablata sunt. Det mihi modò gens iudaica sacrificia sua, dicit Augu. ubi sunt? Præsto (iuquiet Witcleff) in pane & uino nostro, quod offerimus. Non (inquit) tempus est, ut ueniant, quæ promittebantur, quia auferentur ea quæ promittebant. Sacrificia significãtia promittebant. Veniente illo sacrificio, quod promittebatur, & significabatur, auferunt significantia. In quæstionibus euangelii Lucæ, quæstio. 3. AVGVSTINVS ad illud, Vade, ostende te sacerdoti, &c. Quod (inquit) ideo iussisse intelligi potest: quia nondum erat sacrificium sanctum sanctorum, quod est corpus eius: nõdum obtulerat in passione holocaustum suum: quo sacrificio confirmato in credentibus populis, templum ipsum euersum est, ubi sacrificia illa offerri solebant. Hoc autem factum est secundùm prophetiam Danielis. Non enim oportebat auferri significantia sacrificia priusquàm illud, quod figurabatur, confirmatum esset, contestatione populorum prædicantium, & fide credentium populorum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce non ultrà remanent nobis sacrificia significantia in præsentia sic signati. Hæreticum † ergo est ualde quod dicit Witcleff, signum intelligi pro signato, cum dicit theologus, Panis est corpus Christi. Signa transeãt cum Iudæis: nos signata prospicimus. Præuenit ergo nos Witcleff suprà ne eum doctorem signorum dicamus, qui tantoperè signa colit, & figuras iudaicas. Vnde erranter appellat, & fatuè orthodoxos signorum doctores, qui signa uicant, & signata collaudant. In libro de corpore & sanguine domini. ca. 13. RABANVS. Nos (inquit) longè à patribus hanc gratiam promissam iam susceptã ueneramur. Venerantes uerò ex ipsa pascimur: non figuris quidem legalium ænigmatum adumbrata, sed his detectis, & euacuatis, sola ueritate fruimur: & ueram carnem Christi, & sanguinem in mysterio sumimus. Vnde saluator, Caro (inquit) mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Hæc ille. AVCTOR. Rabanus per modum epilogi capit apostolum & doctores, euacuans per sententiam à sacramento dominici corporis cuncta legalia ænigmata. solamque suscipit ueritatem. Agnũ paschalem per hoc euacuat, & hircos, & oues: cur inter alia non proscribitur panis cibarius ut sola corporis Christi ueritate fruamur? Aut quomodo præcellit panis agnum, aut ouem, ut his sublatis, adhuc in sacrificiis Christianis uendicet sibi locum? Respondet his Witcleff. cap. 4. de Euchatistia, docens præcellentiã sui sacramentalis panis super antiqua Iudaica sacramenta. Dicitur (inquit) communiter, quòd hoc sacramentum excedit alia in his tribus. Primò, quòd ubi alia sacramenta multum distabant à re sacramenti, tam loco quàm tempore: hoc sacramentũ habet rem suam tã loco, quàm tempore concomitantem. Nam agnus paschalis legis ueteris, Exodi. 12, multum distitit loco & tempore à corpore Christi. Hoc autem sacramentum habet totam humanitatem Christi necessariò concomitantem. Secundò, ubi aliæ figuræ ueteris testamenti defecerunt ab efficacia conficiendi concomitantiam rei sacramẽti, figuræ huius rei habent efficaciam causandi, non corpus Christi sed quandam eius præsentiam sacramentum sensibile concomitantem. Tertiò excedit alia, quòd nedum quò ad gratiam unionis mẽbrorum ecclesiæ cum Christo, sed ritè celebratum prodest ministranti super alia sacramenta. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quid ad hunc uirũ tumentem uerbis, nisi illud dicetur Horatii? Crescentem tumidis infla sermonibus utrem. Nam inter uerba eius rea iudicio, Sapiens in prouerbiis de eo dicit. Iste pro bucella panis deserit ueritatem. Qui † autem uult uidere, quàm solicitè quærant isti signiferi sua confugia, legat, qui uult, Lanfrancum antistitem, quomodo probat contra Berengarium magistrum Witcleff nescientem tunc euadere rationem Lanfranci, quin præstantiora essent sacrificia Iudæorum modernis Christianorum sacramentis: in de corpore & sanguine domini uersus finem. Vbi sic dicit, Iam tãdem quid tu credis, & credulitatem tuam quid sequatur, uideamus. Tu credis panem uinũque dominicæ mensæ inter conseerandum quantũ ad substãtiã immobilia permanere, hoc est, panẽ & uinũ extitisse ante cõsecrationẽ, & panem uinũq; existere post consecrationẽ, Christi carnẽ & sanguinẽ propriè uocari, ꝙ ad memoriã crucifixę carnis, & de latere effusi sanguinis in ecclesia celebrantur, ut dominicã passionẽ ꝙ hoc admoniti

Exo. 12.

Contra Wuitcleff. Horatius

Pro. 28

Lyrãcus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

moniti ſemper recolamus: & recolentes, carnẽ noſtram cum uitiis & concupiſcentiis inceſſanter crucifigamus: quæ ſi uera ſunt, præſtantiora & diuiniora fuerunt ſacramenta Iudæorum ſacramentis Chriſtianorum. Quis enim neſciat manna, quod de cœlo pluebat dominus, ſeu animatas, & ſenſibiles creaturas, quas populus ille ſacrificare cõſueuerat, parua buccella panis, & modico uini præſtantiores extitiſſe? Rurſus quis non intelligat diuinius fuiſſe prænuntiare futura, quàm narrare præterita, cùm illud non poſsit facere niſi ſpiritu Dei plenus? Hoc autem faciat ſæpe idiota etiam uel quilibet imperitus? Sed abſit hoc à fidelium corde, & Chriſtiana intelligentia. Chriſti nanque miles Ambroſius illa inferiora, hæc potiora, & digniora eſſe in libro de myſteriis confirmat, Hæc ille. AVCTOR. Quàm inſolubiliter probauit Lãfrancus ſigna ſacra Berengarii ſacramenti poſtponenda ſignis Iudaici teſtamenti? Quòd ſi cõflictus eſſet pro ſignis præterita uel futura ſignantibus, potiora erunt ueſtris ſignis præteritorum, ſigna Iudaica futurorum: quia præterita, ex uobis, aut alienis relatibus: futura uerò purè, & de certo non niſi de Dei ſpiritu poſſunt prædici. Si ad naturam rei ſignantis excurrat, arguit benè Lanfrancus agnum paſchalem uiuacem ſubſtantiam, fragmento noſtri panis ſimpliciter meliorem. Quibus utique præuiſis, noſter Witcleff coactè prælegit dicere per uiã ceſsionis, quòd agnus Iudaicus eſt noſtro perfectior ſacramento. Et tandem ad naturas ſignorum reſpõſa porrecta parauit. Sed uerè ridendæ per omnia rationes, ad cauſandum uel excellentiam, uel differentiam eſſentialem ſacramenti noſtri ſuper alia ſacramenta propter maiores efficacias, uel ſimultates temporum, aut locorum. Nam panis, & uinum Melchiſedec fuerunt
Gen. 14 potiora, & propinquiora ſigna Euchariſtiæ noſtræ omnibus hoſtiis Iudæorum, & ideo acceptiora Chriſto: ſicut & ſacerdotium eius iuxta
Heb. 7. Pſal. 109. fidem Apoſtoli ad Hebræ. 7. & illud pſalmi. Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec. Vnde & Ambroſius probat lib. de myſteriis, ſacramenta noſtra eſſe antiquiora ſacramentis Iudæorum, & tamen quòd ſacramentis Iudæorum fuerint propinquiora & tempore, & loco humanitati Chriſti, nullus neſcit. Quod ſi attendis, agnus paſchalis, & azymus panis fuerunt humanitati Chriſti in ſacra cœna, ſimul loco & tempore cum ſacramẽto noſtro ęquè præſentes: ergo nunquid erunt æqualia ſacramenta? Vnde in ſermone de proditione Iudæ poſt me-
Chryſoſto. To. 3. dium GHRISOSTOMVS. Super hoc (inquit) etiam aliud maius beneficium monſtrabatur, ꝙ ille agnus futuri fuit agni typus: & ille ſanguis dominici ſanguinis monſtrauit aduentum.

A Et ouis illa fuit ouis ſpiritualis exemplum. Ita agnus umbra fuit, hic ueritas. Sed poſtquàm ſolis iuſtitiæ radiauit, umbra ſoluitur luce. Et ideo in ipſa menſa utrunque paſcha, & typi, & ueritas celebratũ eſt. Nam ſicut pictores pingendam tabulam ueſtigiis quibuſdam adumbrare conſueuerunt, & ſic colorũ uarietate perducere ſitam ad Chriſtus fecit in menſa, & typicum paſcha deſcripſit, & paſcha ueritatis oſtendit. Hæc ille. AVCTOR. Item. 2. lib. contra Petilianum, reſpõſione. 36. AVGVSTINVS. Paſcha (inquit) quod à Iudæis celebrabatur in occiſione agni, prænuntiabat domini paſsionem, & trãſitum de hoc mundo ad patrem. Et ipſum tamẽ paſcha, quod erat in eadem prænuntiatione, idem dominus cum diſcipulis celebrauit, quando ei ſuggeſſerunt dicẽtes, Vbi uis paremus tibi comedere paſcha? Hæc ille. AVCTOR. Ergo ſduplex paſcha celebrauit Chriſtus in una cœna cum diſcipulis, paſcha figurans, & paſcha figuratum: utrunque ſecundùm locum & tempus Chriſto Ieſu humanitus æquè præſens. Iam peto diſtantia non præuidit Witcleff. Sed ſi ſecundum paſcha tantum figura, quid oportuit in eadem cœna replicare figuram? Hanc quæſtionem ſoluat omnes ſigniferi Witcleuiſtæ. In calce enim libri ſui de corpore & ſanguine domini in fine expoſitionis Matthæi, ſupponit cãPASCHASIVM. Volo (inquit) perpendat fides animus, quid interſit inter illud typicum paſcha, quo agnus immolatus eſt, & in eadem cœna comeſtus: & iſtud, quod ſecundum ordinem Melchiſedec in pane & uino continuò celebratur. De quo ſuo paſcha dixit eadem hora, Deſyderio deſyderaui hoc paſcha manducare uobiſcum antequàm patiar. Quòd ſi nihil amplius habet hoc myſterium
C præter figuram corporis & ſanguinis Chriſti, & non hoc eſt, quod ipſe dixit: quid neceſſe habuit iterare in facto, quia hoc totum, iam præfiguratum erat in agno? Vnde & Lucas duos calices datos eſſe diſcipulis in eadem cœna commemorat, unum prius poſt agni comeſtionem antequàm panem acciperet: alium uerò poſtquam benedixit ipſum panem, ac fregit, & dedit diſcipulis ſuis. Similiter (inquit) poſtquàm cœnauit, dicens. Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine, qui pro uobis fundetur. Vbi datur intelligi, quòd agnus ille legalis cum ſuo calice in figura præceſſit paſsionem Chriſti. Deinde corpus & ſanguis in calice, ad expletionẽ factum eſt ueritatis, ut quod in Melchiſedec præceſſerat, totum compleretur in Chriſto. Hæc ille. AVCTOR. Iam dicat Witcleff rationes excellentiæ ſuæ. Ecce in una cœna ſimul habet in diſtanter à re ſacramenti, ſcilicet humanitate Chriſti, uel loco, uel tempore utrumlibet ſacramentum

mentũ. Imò pluries tẽpore præſens fuit corpori A clara ſpecie, & ueritate. Item in expoſitione
chriſti agnus paſchalis, & azymus panis ab annis Pſalm. 109. uerſu. Tu es ſacerdos in æternum Pſal. 109.
adultæ ætatis Chriſti uſque ad ultimũ, ſemper in ſecundum ordinem Melchiſedec, CASSIO- Caſſiodo.
paſcha: quia is non uenit legem ſoluere, ſed implere. Semel uerò tantum ſui corporis nouiſsimum ſacramentum. Non ergo plus diſtabat ab humanitate Chriſti in quolibet tali paſcha panis azymus uel paſchalis agnus loco uel tempore, quàm ſacramentum eius corporis diſtabat in uſtimo. Impoſitio quoq; manuũ, generauit tunc, curauit ægrotos. ſecundũ illud, Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Communicatio Euchariſtiæ ſæpe non ſanauit infirmos, ſed reddebat. ſecundùm illud Apoſtoli, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Ideo inter uos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Nec ergo propter præſentiã loci, uel temporis, uel propter efficaciam cauſandi remotam præſentiam, quam Vuitcleff neſcit
B deſcribere, præcellit figura figuræ, cùm neutra faciat præſentiam Chriſti ſecundum eius eſſentiam, nec coniunctam ſpeciem. Sed ideo antiqui
7 patres hanc inuenerunt inter ſacramenta diſtantiam primam, & præcipuam, quòd † ſacramenta Iudæorum ſigna fuerunt, & figuræ, noſtra ueritas reuelata. Vnde uetus ORIGENES ſuper librum Numerorum, Homilia 7. Lex (inquit) Dei iam non in figuris, & imaginibus, ſicut priùs, ſed in ipſa ſpecie ueritatis agnoſcitur. Et quæ priùs in ænigmate ſignabantur, nunc in ſpecie, & ueritate complentur. Et ideò ille, qui ſpecies, & figuras ænigmatum deſcribebat, dicit; Scimus autẽ quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem ſpiritualem potũ biberunt, bibebant autem de ſpirituali, conſequente eos petra, Petra autem erat Chriſtus. Videſ quomodo ænigmata legis Paulus abſoluit,
C & ſpecies ænigmatum docet: & dicit quia petra in ænigmate erat apud Moyſen, antequàm iungeretur huic noſtræ Aethiopiſſæ. Nunc in ſpecie petra Chriſtus eſt. Nunc enim os ad os loquitur per legem Deus. Anteà in ænigmate fuit baptiſma in nube, & in mari, nunc autem in ſpecie regeneratio eſt in aqua, & Spiritu ſancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in ſpecie caro uerbi Dei eſt uerus cibus, ſicut ipſe dixit, Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus. Sit ergo iam nunc Moyſes apud nos poſitus, & huic Aethiopiſſæ coniunctus, uel ipſe ad nos, uel DEVS ad ipſum non loquitur in ænigmate, ſed in ſpecie. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quæ excellentia, & alietas ſacramentorum noſtrorum, auctoritate Pauli ſignata? Quia illa figuræ erant, & in ænigmate: noſtra autem

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

Augu. To. 8

Species

Geo. 1. 2. Cor. 5. Io. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

specie caro uerbi Dei. Hanc speciem ultra figu- A
ram, & significationem ueterem secundùm se, Christiana continent sacramẽta. Tolle hanc speciem secundùm naturam, & iterum reflecte ad significationem, & non præteris ueterum sacramenta. In significatione enim & figura omnimoda fuit carnis Christi species in Iudæorum figuris signata, excepta præsentia corporali, sicut in nostris. Inde dixerunt patres significatione idẽ. Hanc ergo significationem, uel figuram cũ Witcleff non separet, nec præter speciem, nec naturam panis aliquam ibi ponat per speciem, uel natura m, liquido patet, quòd in eadem significatione cum Iudæis expectat, & in rei ueritate exclusa uerborum uersutia, non aliud, quàm Iudaicum conficit sacramentum. Quia dicere corpus Chri 1
sti præsens realiter sacramento, intelligendo si- B
gnificatione, uel figura tantùm, non est plùs de corpore ibi ponere, quàm figuram eius tantùm: 2
quod & Iudaicum fecerit institutum. Quòd si fingat, hanc esse maiorem præsentiã, uel expres- 3
siorem figuram illa: hoc exponat, qualiter sit in re ipsa. Quanuis propter hoc non erit per essentiam aliud sacramentum: eo quòd modi graduales non mutant substantiam, sed essentia addita. 4
Qualiter hanc Metaphysicam notanter perpendit in disputatione sua contra Petilianum. lib. 2. responsione. 36. AVGVSTINVS. Aliud † est 5
8 (inquiens) Pascha, quod adhuc Iudæi de oue celebrant, aliud autem, quod nos in corpore & sanguine domini accipimus. Sic alius fuit baptismus Ioannis, alius est baptismus Christi. Illis enim 6
Augu. To. 7 uentura ista pronuntiabantur: istis completis, illa prædicantur. Et quanuis illa Christus acceperit, nobis tamen necessaria non sunt, quia ipsum, qui per hæc annuntiabatur, accepimus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce substantialem differentiam sacramentorum ueterum, & nouorum, & assignauit Augustinus. per plùs, uel minùs figurare, præsentialiter significare loco, uel tempore: quia in his Iudæi modò non distant plùs nobis ab humanitate Christi in cælo, loco uel tẽpore, quando adhuc antiqua inter nos celebrant sacramenta, sed penes ipsum, quem iam corporaliter accipimus in sacramento corporis, & ipsi non nisi figuraliter. Illi promissa, nos completa. Promissa quidem per figuram illi: nos uerò completa per essentiam. Et præter hæc omnia, ueteris legis sacramenta fuerunt figuræ, & signa sacramentorũ fidelium. Nunquid signorum sacramentalium, quæ non sunt res præter figuras: & tunc erant signa signorũ, & figuræ figurarũ, quasi non simplices figuræ, sed cõpositę, uel decõpositæ? Et tunc manna, uel propositionis panis non esset figura corporis Christi, sed figura, figuræ eius, scilicet panis, quod est simpliciter contra fidem: quia panis noster & eius fuerunt significatione idem: nõ ille nostrum panem significans, & noster signatus in illo. Panis noster (inquam) ante consecrationem appositus, & oblatus. Corpus enim Christi est immediatè in utroque signatum, sed tantũ in secundo contentum per essentiam.

¶QVOD NON REMANET PANIS materialis in Eucharistia consecratione peracta. Cap. XXXV.

SVMMA.

Consecratione peracta, quòd non remaneat panis materialis in Eucharistia, sanctorum patrum authoritatibus probatur contra Vuitcleff.

Euseby Emiseni simplex appellatio, quomodo mõstret in sacramento unitatem essentiæ.

Patrum antiquus mos seruatus, quum de hostia consecrata loquerentur, notatur, contra Vitcleff, & Berengariana figuralia sacramenta.

Rabani dictum de Christi corpore & sanguine, quòd uera sit caro in ministerio, & uerus sanguis, non tantummodo figuralis.

Panis quòd ita figuret corpus domini ante consecrationem sicut pòst, quantùm est de nuda ratione figuræ sine præsentia corporali. Et multa de hoc ibi per doctores.

Vuitcleff, qui dicit, quòd posi cõsecrationẽ remaneant panis & uinum, eo quòd in nullo articulo tripticis fidei ecclesiæ sit iste articulus declaratus, confutatur. Et quòd sit symbolum triplex.

QVid aũt mouet peritos fideles cõcedere debilibus accidentibus suũ subsiste
C re in hostia cõsecrata? Dicitur q terreni panis absentia. Quid itẽ absentẽ cogit esse substantiã panis? Dicit naturalis carnis Christi corporalis pſentia. Vnde qa Witcleff Vuitc.
cõtra ecclesiasticã ueritatẽ negat primũ, cogitur affirmare secundũ. Vnde. 4. trialo. c. 7. Mens (in qt) catholici nõ capit, qd panis sit corpus Christi, nisi intelligendo figuratiuè. Iõ absq; oĩ ambi Matth.
guitate hæc est figuratiua locutio, Hoc est corpus meũ: cũ identificatio non sit posibilis. AVCTOR. Ex his ergo duobus prædictis, pugnis Ia.
cædens, & calcibus, eiicit tertium. Suscipit enim lapides motiuorum, ut iaciat in Iesum preferens putribilem panem cum paucis qualitatibus fœdis toti glorioso corpori Saluatoris. Priusquam ergo probauerimus auctoritate scripturæ & patrum subsistentiam posibilem accidentis: à posteriori etiam demonstrare uolentes hanc fidem A
catholicam, restat probare panis materialis absentiam in hostia consecrata. Vnde † antiquitati
1 innitentes, ut solemus, dominus Iesus ait in hora consecrationis de pane, Hoc est corpus meum. Hæc sacra sententia Dei uiui: hoc uerbi omnipotentis edictum colligat sibi nota fidelium duplici fine. Primò, ut hoc credamus impleri, quod ipse uoluit ibi fieri, scilicet puræ carnis suæ corporalem substantiam. Secundò, ut nihil addamus, quod ipse fieri non mandauit. Hoc est enim purè credere uerbis legis æternæ, nihil eis addere, nihilque subtrahere, sicut in finali conclusione
a. 11. scripturæ dicitur Apocaly. vlti. Contestor omni audienti uerba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc, apponet super illum Deus plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit
2 de uerbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro uitæ. Hoc ergo timore con- B
territi sancti patres, puram fidem suam semper exprimentes, & mediantes inter hæreticos, optimo modo posibili concesserunt in Eucharistia corpus Christi, scilicet in natura optima corporali: quia hoc exprimunt uerba Christi: & omnem terrenam substantiam panis ibi esse non credunt: quia tanquam incompasibilem ibi corpori uerba Christi hoc fieri prohibent, scilicet quia dissimulãt, quia tacent. Sic enim aduertit fidem uerborum Christi prudens & senex pater THEOPHILVS, tractans ipsa ut iacent in Euangelio Christi. Marci. 14. Hoc est corpus meum. Si (inquit) carnem & sanguinem cerneremus, sumere non sustineremus. Propter hoc dominus nostræ infirmitati condescendens, species panis & uini conseruat: sed panem & uinum in ueritatem carnis conuertit, & sanguinis. Hæc ille. AVCTOR. Hanc expositionis fidem suxit doctor iste Græcus, & uetustus antistes de prædictis uerbis Chri
C sti, quòd Christus ibi conseruat species panis & uini: sed panem & uinum conuertit in ueritatem
3 carnis & sanguinis. Sed ueritas illorum est illorũ essentia, ergo non tantùm in figuram, sed in essentiam carnis & sanguinis Christi, panis & uinum conuertuntur, & sic non manent secundùm essentiam: sed species manent secundùm essentiã, nõ tantum secundùm considerationem. Aliter nesciuit ipse intelligere, quomodo posset ibi Christus facere corpus suum. Ergo ex fide euangelij, & antiquorum patrũ ibi non remanet putribilis substantia panis in hostia post consecrationem. Hic ergo planè deprehenditur perfidia Witcleff, dicentis, ibi manere panẽ simul cum corpore Christi: eo quòd Christus nõ sic dixit secundũ aliquẽ Euangelistam, Hoc est corpus meum, & panis naturalis. Hoc ergo infideliter addidit uerbis Christi. Item nec apostolus Paulus dixit, Panis,

quẽ frangimus, nonne participatio panis natura A
lis, & corporis domini est? Sed tantùm, participa 1. Cor. 12
tio corporis domini est. Itẽ Apostolus dixit, Et calix, quem sumimus, nõ ne communicatio sanguinis Christi est? non ausus addere, & uini naturalis. Quomodo ergo ausus est Witcleff, quod nunquam audebat Apostolus? Non ueritus sermonem Salomonis Prouerbi. 30. Sermo Dei, clypeus ignitus: ne addas quicquã uerbis illius, & arguaris, inueniarisq; mendax. Addidit Witcleff, & idcirco ab ecclesia orbis terrarũ argutus est & mendax inuentus. Monstrat item in sacra- Prouer. 30
mento unitatem essentiæ, simplex appellatio, quam notat antiquus item pater EVSEBIVS. Eusebius.
Emisenus, cuius laus est in decretis: in sermone Est huma-
de corpore & sanguine domini, qui incipit, Ma- la quinta
gnitudo cælestium. ubi sic, Beatus, † (inquit,) de paschã.
Moyses de eo mysterio loquens, uinum, & sanguinem sub una appellatione significat in bene- B
dictione Patriarchæ dominicam passionem multò antè tempore demonstrantis, ita inquiens, La
uabit in uino stolam suam, & in sanguine, uuæ Gene. 49.
pallium suum. Aduerte quàm euidẽter uini creaturam Christi sanguine indicarit nũcupandam. Hæc ille. AVCTOR. Non dixit nuncupatam, sed nuncupandam in futuro: ne Witcleff diceret, qui nunquam habet pro se auctoritatem, nisi quando furatur de nostris, quòd uinum remanens uocatur Christi sanguis. Sed ideò auctor dicit de tempore consecrationis peractæ, quando uinum non erit: nec dicetur substantia uini propriè in natura, sed tantum sanguis, quod nõ erat anteà. Vnde uersus finem sermonis idem EVSEBIVS. Quando (inquit) benedicendo Idem
uerbis cælestibus creaturæ sacris altaribus imponuntur, antequàm inuocatione summi nominis cõsecrẽtur, substantia illic est panis & uini: post uerba autem Christi, corpus est, & sanguis Christi. Hæc ille. AVCTOR. Hunc † loquendi mo- C
rem seruauerunt pene cũcti patres antiqui in loquendo de hostia consecrata. ut non idem dicerent in natura post consecrationem, quod erat antè. Vnde libro suo de mysteriis capit. 9. dicit
AMBROSIVS. Liquet, quòd præter naturæ Ambrosius.
ordinem generauit uirgo: & hoc, quod conficimus, corpus ex uirgine est. Quid hic qnæris natu- To. 4
ræ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse dominus Iesus partus ex uirgine? Vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est. Verè ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamauit Dominus Iesus, Hoc est corpus meum. Ante benedictionem
Matth. 26 uerborum cælestium alia species nominatur: post consecrationem corpus significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem, cornem aliud dicitur: post consecrationem corpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

pus & sanguis nuncupatur, Et tu dicis, Amen hoc est uerum. Quod os loquitur, mens interna fateatur. Quod sermo sonat, affectus sentiat. His igitur sacramentis pascit Christus ecclesiam suam, quibus animæ firmat substantiam. Hæc ille. AVCTOR. Attendat Witeleff quomodo penè totus Ambrosianus iste processus uigilat cõtra sua, & Berengariana figuralia sacramẽta. Primò, quia dicunt, quòd non conficiunt sacerdotes uerum corpus Christi natum de uirgine, sed sacramentum eius: quia sic consecrarent respectum habitudinis ibi tantùm, Vnde Witcleff plane dicit in libro de Eucharistia. cap. 1. Nihil horribilius, quàm quòd quilibet sacerdos celebrãs, facit, uel cõsecrat quotidiè corpus Christi. Nam Deus noster, non est Deus recens, nec corpus eius, cùm sit summè sacrum, atque perpetuum est, sic sacrabile, uel nouiter faciendum. Sed nos sacerdotes facimus, atque benedicimus hostiam consecratam, quæ non est corpus dominicum, sed efficax eius signum. Hæc ille. AVCTOR. Ambrosius ergo aliter sapit, qui planè dicit, ꝙ hoc, quod conficimus, corpus ex uirgine est: & uera utique caro, quæ crucifixa est, quæ sepulta, & uerè carnis illius sacramentum. Non ergo tantùm efficax illius signum, sicut est sacramentum Witeleff, sed sacramentum & res. Ideò subiungit sanctus pater. His sacramentis pascit Christus ecclesiam suam, quibus animæ firmat substãtiam: quæ nulla possunt esse præter carnem & sanguinem Christi secundùm suam substantiam, & naturam. Sicut ipse AMBROSIVS pòst declarat se, uersus finem libri, ubi, Non (inquit) corporalis esca, sed spiritalis est. Vnde & apostolus de typo eius ait, Quia patres nostri escam spiritualem manducauerunt, & potum spiritualem biberunt. Corpus enim Dei, corpus est spirituale, Corpus Christi corpus est diuini spiritus, quia spiritus Christi, ut legimus: Spiritus ante faciem nostrã Christus dominus. Hæc ille. AVCTOR. Si autem esset sacramentalis panis Witeleff, ipso teste, foret esca corporalis: non est ergo panis terreus in hoc cælesti sacramento. Quam sententiam ueram, & firmam tenuerunt doctores catholici sequentes à priscis patribus derelictam. Vnde RABANVS adhuc de primo millenario (ut notasti) in libro suo de corpore, & sanguine domini. ca. 3. Nullus (inquit) moueatur de hoc Christi corpore & sanguine, ꝙ † ministerio uera sit caro, merus sit sanguis, dũ sic ille uoluit, qui creauit. Omnia enim quæcũque uoluit dominus fecit in cælo, & in terra. Et quia uolnit, licèt figura panis & uini hic sit, omnino nihil aliud, quàm caro Christi, & sanguis post consecrationem credẽda sunt. Vnde ipsa ueritas ad discipulos. Hæc (inquit,) caro mea est pro mũdi uita. Et ut mirabiliùs loquar, non alia planè, quàm quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro. Hæc ille. AVCTOR. Hoc profitetur Rabanus, quod accepit à patribus, quòd uera sit caro in ministerio, & merus sanguis non tantum modò figuralis. Itẽ, quòd figura sit ibi panis & uini sine substantia sua: quia omnino nihil aliud esse post consecrationẽ, quàm caro & sanguis credenda sunt. Sed quia penè omnia prædicta à sanctis patribus assumpta, solet Witeleff leui glossa deferre dicẽs, quòd aliud solet esse in figura post consecrationem, quanuis idem sit in natura, scilicet in figura corporis Christi post consecrationem, sed manens panis in natura: quia dictum est illius, sufficit ita refellere, quòd † panis ita figurat corpus domini ante consecrationem, sicut pòst, quantũ est de nuda ratione figuræ sine præsentia corporali. Quia ab initiali essentia panis sumpta est formalis ratio fundandi habitudinalem illam figuram eius ad corpus Christi, scilicet, quia est refectio, & quia est sagina deficientis substãtiæ. Nam quia sicut panis sustentat corpus, sic esse corporis Christi sustentat, & reficit animã: idcir co panis materialis figurat corpus Christi, ut sustentat animam per fidem. Vnde ISIDORVS libro. 1. de origine officiorum. cap. 18. Panis (inquit) quem frangimus, corpus Christi est, qui dixit, Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendi. Vinum autem sanguis eius est: & hoc est quod scriptum est, Ego sum uitis. Sed panis, quia corpus confirmat, ideo corpus Christi nuncupatur. Vinum autem, quod sanguinem operatur in carne, ideò ad sanguinem Christi refertur. Hæc autem sunt duo uisibilia, quæ sanctificata tamen per spiritum sanctum, in sacramentũ diuini corporis transeunt. Hæc ille. AVCTOR. Attendat Witeleff, qui ex hoc dicto Apostoli, panis, quẽ frangimus, arguit panem sensibilem esse Eucharistiæ sacramentum. Isidorus uerò dicit, quòd panis, quem frangimus, est corpus eius, qui de cælo descendit: non panis, qui de sub cespite creuit. Et addit causam, quare corpus Christi nuncupatur panis: non quare panis nuncupatur corpus. Quia (inquit) panis confirmat corpus hominis, ideò corpus Christi nuncupatur, & uinum operatur sanguinem. Et uide si istæ nõ sunt proprietates panis & uini à conditione naturæ eorum, non solùm à presbyteri consecratione. Et hæc duo uisibilia sanctificata in sacramentum diuini corporis transeunt, non autem in suis naturis manent. Item accedendo magis ad figuras Augustini, & aliorum doctorum: quia panis & molitur, & reuertatur manibus hominum, significat, quòd in passione corpus Christi torquebatur manibus militum: & panis

nis decoctio ad cibanum, figurat tortionem carnis Christi ad crucem. Et deglutitio eius ad stomachum, figurat descensum illius carnis ad sepulchrum. Et incorporatio illius panis in carnẽ uiuam, figurat Resurrectionem corporis Christi in uitam perennem. Et participatio & uiuificatio illius carnis assumptæ figurat glorificationem carnis Christi, & assumptionem eius in gloriam. Sed has omnes rationes figurales habet panis eius ante consecrationem sicut post: ergo nõ plùs est panis figura post consecrationem, quàm erat antè. In sermone de Pascha, q incipit, Hoc, quod uidetis. & est. 31. inter sermones secundæ partis, AVGVSTINVS. Recolite (inquit) quia panis non fit de uno grano, sed de multis. Quando exorcizabamini, quasi molebamini: quãdo baptizati estis, quasi conspersi estis. Esto te quod uidetis, & accipite quod estis. Hoc Apostolus de pane dixit. Hæc ille. AVCTOR. Iam Augustinus docet sub quibus conditionibus panis figurat rem ultimatam sacramenti, scilicet corpus Christi mysticum. Nunquid intendit ergo, quòd tota ecclesia Christi sit panis iste sensibilis? Dices non. Et quare ergo propter figurationem tuam erit putribilis panis corpus Christi sacramentum, & res propter figuram Apostoli? Non potest idem panis esse corporis Christi res, non sacramentum, scilicet tota congregatio fidelium. Hic omnes conticent Witcleuistæ. Et libro. 7. de baptismo contra Donatistas AVGVSTINVS. Quando (inquit) dominus corpus suum panem uocat de multorum grano rum adunatione congestum, populum nostrum, quem portabat, indicat adunatum. Et quando sanguinem suum uinum appellat de botris atque acinis plurimis expressum, atque in unum coactum, gregem item nostrum significat commixtione adunatæ multitudinis copulatum. Hęc ille. AVCTOR. Nec uariatur illud indiuiduũ habitudinalis figuræ: quanuis post consecrationem accrescat ipsi lateraliter aliquis respectus ad auctorẽ eius, ut est causa, eo quòd sufficiens ratio fundãdi formaliter præcesserit. Et quia causa efficiens est causa extra rem, sicut nõ aliud indiuiduum quando: quod tunc dicebatur, hodie adfuit diei natalis domini, propter *hodiernitatem eius, qui fuit auctor, & conditor, & dominus totius diei, & temporis: quod est proprium soli Deo. Nec ergo esset alius figuralis respectus istius panis ad corpus Christi post consecrationem, quàm erat antè, quanuis accrescat ipsi aliquis lateralis respectus per pronuntiationẽ uerborum cælestium, per quæ comparatur ad causam, eo quòd sufficiens causa fundandi figuram præcesserit in pane à conditione sua. Tunc ergo resumatur textus concors Eusebij, Ambrosij; & Rabani. Ante consecrationem alia species dicitur, post consecrationem aliud, sed non alia species in figura: quia idem, quod figurabat antè, figurabat post, & hoc precisè. Ergo erit alia species in natura, uel naturali essentia, uel da medũ. Certè aliud esset, si figura esset post consecrationem per rationẽ corporalis continentiæ, & substantialis præsentiæ, quod tu negas, quam tamen figuram concedit ecclesia inesse nudis accidentibus. Et nec hanc rationem sciunt euadere Witcleuistæ. Sophisticat tamen hic Witcleff, quòd anima Christi ibi sit, & diuinitas: sed repellitur sophisma eius per hoc, quod doctor proposuit, in mysterio, id est, in sacramento, quod est res. Et quantum est de ui eius, nihil est ibi sacrum illud mysterium nisi caro Christi secundùm naturam, & sanguis Christi merus, quos tamen inhabitat deitas, sicut idem RABANVS habet ibi cap. 6. Ad hoc (inquiens) uerbum caro factũ est, & habitauit in nobis, ut per uerbum carnem factum, caro proficeret in Deum uerbum, quæ nimirum caro uerbi fit esca. In hoc mysterio cibus est fidelium, dum uerè creditur esse caro pro mundi uita: neque aliud aliquid, quàm caro corporis Christi, & qua Christus manet in nobis: & nos per illam transformamur in illo, qui nihil aliud factus est, quã Deus caro dignatione sua, ut habitaret in nobis. Hæc ille. AVCTOR. Ecce ergo caro non fit panis in hoc sacramento, quia nihil aliud est, quàm caro corporis Christi. Nam aliud in neutro genere alietatem naturæ significat. Et iterum cap. 8. RABANVS. Siquidem (inquit) Christo, qui uerus est, & summus sacerdos, catholicè totũ tribuere oportet, totũq; ipsius uirtuti atq; ipsius potẽtiæ designari. Nẽpè qa ipse liberat ab oĩ ignorãtia, & remouet nos à carnalibus huius uitæ. Neq; itaq; finit terrenũ aliq̃d, aut uile ibidẽ suspicari, sed mystica, & spiritualia in his sapere: ut nostri corporis sensus ad ea interius sanctificãdi auidiùs trãsferãtur: si qũo dicere possit præeminentior pars hominis, Cor meũ, & caro mea exultauerũt in Deũ uiuũ. Hæc ille. Et idẽ post. ca. 28. Propterea (inqt) nõ incõuenienter & iã ob hoc idẽ aqua cõsecratur, nõ ꝙ aqua pmaneat, sed uertitur in sanguinẽ, ut significet quod fides percipiat. Nã tria sunt q̃ testimonium dant, ꝙ Christus est ueritas, spiritus, aqua, & sanguis. Sequitur. Quibus nõ nisi unũ salutis opus mysticè cõsecratur, ut corpus nostrum, & anima, ac spiritus integer ad uitã in Christo seruet. Et infrà. Cõstat igit, ꝙ si tria prius ponũt, nõ nisi caro & sanguis posteà rectè creditur, dans indiciũ, ꝙ aãlis homo totus debeat trãsire in spiritũ, & spiritualis fieri. Itẽ c. 47. Hęc nanq; uera, & noua conspio syncerita tis & ueritatis ut simus azymi sine fermẽto malitię & neq

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ. Nam in calice nihil aliud bibimus, q̃ Christi sanguinem, ubi & nos per aquam admixtã coadunati sumus. In pane uerò nihil præter corpus, ubi nos per Christi conspersionem iam mẽbra sumus. Hæc ille. AVCTOR. Nec irruat Witcleff in panem, quem infert hic Rabanus, nisi adferat nobis uinum, quod Rabanus aufert. Nec item aquam affirmet manere secũdùm essentiã, quam iam suprà sustulit Rabanus, dicens nõ manere, sed transire in sanguinem. Hic tamen manere aquam figuratitiam, scilicet populi unionẽ. Et sic etiam remanet panis, non terrenus ille, cũ suprà dixit Christum non sinere nos ibi suspicari terrenum aliquid, uel uile sed panem cælestẽ. Rabanus. Quod item declarat in cap. 16. RABANVS. Cogita (inquiens) si quippiam corporeum potest esse sublimius, cũ substantia panis & uini in Christi corpus & sanguinem efficaciter interiùs commutatur, ita ut deinceps post consecrationẽ iam uera Christi caro & sanguis ueraciter creda B tur, & non aliud, quàm Christus panis de cœlo à credentibus existimetur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce mi Witcleff, si panem tam gaudenter attendis, panem accipe carnem Christi: nec tamẽ hic uel alibi panem de terra, sed tantum de cœlis existimes. Nihil ergo remanet in sacramento, quantũ ad ipsum attinet sub speciebus, nisi caro Christi naturalis, & substantia sanguinis. Hanc antiquorum patrum concordem sentẽtiam Witcleff nesciens declinare, & se tamen declinari non sustinens, omnibus simul obuiam currens libro de Vuitcleff. Eucharistia. cap. 5. dicit esse temerariã, non probatam. Est (inquit) temeraria, quia ponit ut articulum fidei, q̃ nec panis, nec uinum post consecrationem remaneat, quod est nimis temerariũ propter multa. Nam in nullo articulo triplicis fidei ecclesiæ est iste articulus declaratus: quis ergo color, q̃ propter assertionem unius temerariam sit ecclesia nouo articulo fidei grauidanda? Verũ scriptura sacra, & antiqui sancti doctores, ut Ambrosius, Augustinus, & alij auctores canonum dicunt regulariter, q̃ hostia consecrata est panis. Similiter decretum Romanæ ecclesiæ tempore Nicolai secundi, decreuit, q̃ post consecrationem, panis & uinum remaneant. Hæc ille.

6 AVCTOR. Hoc † arripuit sibi iam commune hæreticorum hospitium: dum enim uinci deberent, currunt ad expressionem articuli in fide, & scripturis. Nam quòd ad primum temeritatis suæ probamentum: quia in nullo articulo triplicis fidei est iste articulus declaratus de non remanẽtia panis & uini, triplicem fidem intelligens triplex symbolum, Apostolorum scilicet, Athanasij, & patrum, quod cantamus in missa. Sed fraudis in auctorem simili pede fraude reuersa, arguetur Witcleff esse temerarius de positione panis A naturalis in sacramento Eucharistiæ: quia nec in scripturis sacris, nec in aliquo articulo trij licis fidei est ille articulus declaratus. Item arguetur eius temeritas de positione corporis Christi figuralis in eodem sacramento, quia nec illum articulum, nec prædicationem illam habitudinalem de corpore Christi in aliquo articulo eiusdẽ triplicis fidei reperit declaratũ. Si secus fuerit, mõstret ubi. Sed item temeritatem mendacem non effugit, quando secundò infert scripturã, & antiquos patres Ambrosium, Augustinum, & alios auctores canonum pro remanentia panis puribilis. Similiter etiam decretum Nicolai, quod q̃ falsum sit, iam hic suprà uidistis, non assertione unius, sed plurium, & omnino perspicuè patebit in posteris. Sed quantùm ad expressam declarationem præmissæ ueritatis in symbolis, sancte Deus, quantũ uolumen caperet huiusmodi symbolum, quod omnes explicaret necessarias fidei ueritates. nec esset iam symbolum breue cõpendium credendorum. sed aliquid omni bibliotheca prolixius. Sed sicut credens errorem, cui tamẽ errori uerba symboli non repugnant, non ideò est fidelis: ita ex opposito credens ueritatem catholicam, cui tamen uerba symboli non palàm assentiunt, non est temerarius, uel ideò infidelis. Deductio est à patribus: & p̃ prima ueritate est Augu. cãsus. AVGVSTINVS, *lib. 4. de unico baptis. li. 3 mo contra Donatistas. cap. 12. ubi, Fieri, inquit, potest, ut in alicuius hæretici librum catechumenus catholicus incidat, & à ueritate nesciens discernere errorem, credat aliquid contra fidem cathol ca: cũi tamen errori uerba symboli non repugnant. Sub eisdem quippe uerbis innumerabiles hæreticorum errores exorti sunt. Hæc ille. AVCTOR. Nec ergo omni errori uerba symboli expressè repugnãt, nec omni ueritati catholicæ expressè consentiunt. Et notetur, quòd C sub eisdem uerbis symbolicis, putà generalibus, innumerabiles errores exorti sunt. Veruntamen hoc argumentum ipsius magistri eius ipsi priùs formauerant Manichæi, probantes Euangelium esse falsum, cùm diceret, per Iesum Christum factum esse mundũ, quia in principio Geneseos non exprimitur de Iesu.

¶AD ARGVMENTA WITCLEF per scripturam Euangelij, quòd hostia cõsecrata est panis in natura, respondetur. Cap. XXXVI.

SVMMA.

Vuitcleff, qui per scripturam euangelij more magistri eius Berengarij, arguit hostiam consecratam esse panem in natura, confutatur.

Scripta

2 *Scripta diuina cùm proferimus, quòd ea non captiuemus sensibus nostris, sed eis potius nostros captiuemus sensus.*

3 *Vuitcleff, & sui sequaces, quomodo sint Iudæorum gulonum sectatores. Et in quo.*

4 *Christi uerbis, quòd non sit quicquam addendum, aut subtrahendum.*

5 *Hæretici mensæ apparatus, & quomodo huiusmodi mensa sit fugienda, sponsi autem mensa nequaquam deserenda. Et multa ibi contra Vuitcleff, & Berengarium eius magistrum, qui ponũt corpus Christi panem naturalem, & panem figuralem, uel imaginarium, &c.*

ARmis, quibus potest, inuadit Witcleff ecclesiam, probare conatus panẽ corruptibilem esse totam hostiam consecratam secundum substantiam, & nihil ibi de corpore Saluatoris secundum naturã, & hoc in quotlibet locis, ut in quarto Trialogi. cap. 2. de sermone domini in monte. cap. 39. de Eucharistia. cap. 1. De Apostasia. De Papa. sem per insuit hæc motiua Matthęi. 26. Fides scriptu. 26 ræ sic loquitur, Cœnantibus autem, eis accepit Iesus panem, benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes, hic est. n. sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionẽ peccatorum. Et eadem sententia planè patet Marc. 14. Lucæ. 22. & primæ Corinthiorum. 11. Hæc Witcleff in Trialogo. AVCTOR. Signetur † tamen quomodo magister eius Berengarius ab eodem loco Euan 1 gelii erroris sui sumpsit exordium, ut notat eũ GVIMVNDVS Auersanus Episcopus libro suo secundo contra eundem, dicens. Quis uerò risum tenere iam ualeat, audiens Berengarium ipsa domini uerba de sacramento interpretantẽ? Hoc (inquit) necessario panis est corpus meũ, & hic calix necessario uinum. O impudẽtissima stultitia, & nimium patens, nec quid dicat, prorsum aspiciens: Hæc ille. AVCTOR. Ita dixi supra, hic est Berengarius in toto. Sed quòd hæresim suam fundat in Euangelio, * perdonate mihi, si AVGVSTINVM inferam, dicentem ipsi, quod contra Pelagianos instruxit, in * principio libri sui Hypognosticon, ubi sic dicit, O malum dogma, quod pacis inimicus inuenit. O dogma, per quod scinduntur matris ecclesiæ unitates renatorum; O dogma, quod sub nomine Christi euertere, & mutare nititur Christianæ religionis fundamenta. O dogma, cui nefanda sunt nomina mille nocendi artes? Arma contra legem sumit ex lege. Impugnat Euangelium ex Euangelio, pugnans & in sui perniciem de ueris mendacia fingens, prouocat ad mendacium ueritatem. Sed hæc sibi sunt pœna, qui ea inordinatè proferẽs, putat esse uictoriam, ut in eo, quod scriptum est, impleatur: per quæ enim quis peccat, per hæc & torquetur. Hæc ille. AVCTOR. Hoc enim unum cupio Christianis omnibus esse commune, ut cum scripta diuina proferimus, ea non captiuemus sensibus nostris; sed eis potius Augu. To. 3 nostros captiuemus sensus secundum regulam AVGVSTINI. libro primo super Genesim ad literam. ubi, Si qua, † (inquit,) scripta diuina legimus, quæ possint salua fide, qua imbuimur, alias, atque alias parere sententias, in nullam earum nos precipiti affirmatione ita proiiciamus, ut si fortasse diligentius discussa ueritas eam recte labefactauerit, corruamus, non pro sententia diuinarum scripturarum, sed pro nostra ita dimicantes, ut eam uelimus scripturarum esse, quæ nostra est, cum potius eam, quæ scripturarum est, nostram esse uelle debeamus. Hęc ille. AVCTOR. O miser Witcleff, & miseri Witcleuistæ, qui sic non pro sententia diuinæ scriptu Apo. 1. ræ, sed pro sua dimicãt, ut eã uelint esse scripturæ sanctę sententiã, quę sua est, ueluti pueri dicẽtes, Ecce scriptura dicit Christum esse primam literam, & ultimam Alphabeti: quia ipsemet dicit, Ego sum Alpha, & ω, & tanquam pueri ex inde contendant Christum esse illud mutum, & sensibile elementum. Sic item dicit corpus suum esse panem mutum, & sensibilem, quia dixit, Hoc est corpus meum: retinens semper in ore suo saporem panis materialis, quem audiuit Christum in manibus accepisse, sed ad panem carnis suæ, quam Christus potissimum intendebat, nunquã *gulosos. attendens, gulones † Iudæos infectans, qui post quàm gustassent de panibus, panem cælestem reputantes pro uili, ad panem mortuum retorquebant affectum: sicut exponit illud Ioannis. 6. Ho Io. 6 Chrysost. milia, 44. super Ioãnem. Da nobis hunc panem mãducare, CHRISOSTOMVS, dicẽs, Adhuc To. 3 enim sensibilem quandam rem existimabant esse, adhuc uentrem lasciuire opinabantur, ideoque cito occurrunt. Sed quid ait Christus, uolẽs eos inducere paulatim dicens, Panis dei est, qui descendit de cœlo, & dat uitam mundo; Vitam autem dicit, quia erant omnes mortui. Hi uerò Iudæi inferius inspiciebant, dicentes, Da nobis panem hunc. Arguit itaque eos, quoniam dum sensibilem quidem mensam suspicabantur, illam *esse. i. *esse currebant. Cùm autem didicerant quo- manducare. niam spiritualis quædam esca est, non ultra currere uolebant. Hæc ille. AVCTOR. Hac insipientia uidebitis laborare Witcleff deinceps, qa ubicunque potest audire de pane, statim currit ut canis ad panem materialem, Ecce, (inquit,) panis, existimans omnia de sua dici mensa sensibili. Vt autem accedamus ad rem, quid prius facturi sumus? Num purgabimus Euangelium

à sordibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

à sordibus, quas iniecit? an dehonestantem culpabimus? Hoc modo beatus AVGVSTINVS deprehendit errorem Donati, uocans eum furē, quia addidit uerbis Christi uerbū suum: ad hoc scilicet, Ego baptizo, quod potest dici ex parte ministri, addidit, ego iustifico: quod solum diuinæ congruit potestati. tertia * parte sermonum, sermone de natali sancti Ioannis, qui incipit, Diei hodiernæ solennitas. ubi sic dicit, Fur, & latro de transuerso ait, Ego baptizo, sed sicut minister, audio: noli addere, quicquid amplius est, à malo est: & tamen addit, nō dubitat. Quid addit? Ego iustifico. Hæt ille. AVCTOR. Ita † si Witcleff dicat, Hoc est corpus meum, uerum dicit, quia uerbum Christi dicit. Addat autem panem naturalem, dicens, Hoc est corpus, & naturalis panis: & iā falsum dicens, peperit iniquitatem, formauit errorem. Dixi iam suprà contestatem esse Apocalyp. ulti. ne quis addat, aut subtrahat uerbis Christi: hoc fac, & fidelis efficieris. Christus dicit, Hoc est corpus meum: imò ut tecum loquar, panem naturalem demonstrans, hoc dixit, Noli amplius dicere, noli minus. Deuteronom. 5. dominus de lege sua dixit, Non declinabitis ad dexteram, neque ad sinistram: sed per uiam, quā præcepit dominus Deus uester ambulabitis, ut uiuatis. Si apponas corpori Christi panem naturalem, dicens, Hic panis est corpus meum, & panis naturalis, iam addidisti, nullo modo negare potes, declinasti ad dexteram: quia aliud est panis in natura, quàm corpus Christi in natura. Plus ergo est corpus christi, & panis materialis, quàm corpus per se sumptum. Ex alio latere si dixeris, Hic panis est corpus meum tantum in signo uel figura: iam subtraxisti, iam diminuisti de corpore Christi. Diminuit enim à corpore Christi in natura, corpus solùm in figura. Addis uocabulum, & subtrahis essentiam, sicut dicens homo, dicis essentiam, addens autem pictus ad hominem, subtraxisti essentiam, diminuisti naturam, & declinasti ad sinistrā. Sācta ergo ecclesia catholica, & sola illa uel mēbrū eius, potest uerè dicere, hoc (demōstrato pane) est corpus meū: quia nec addit aliquid corpori, nec subtrahit ueritati. Nullus enim panis materialis est corpus Christi, & panis naturalis nec corpus Christi est in sacramento aliquid minus Christi corpore in natura, nec aliquid diuersum in substantia. Quis non uidet iam ecclesiam habere proquinquiorē Euangelii sensum? Purè enim obseruat in consecrando, purè intelligit, quod Christus dixit, Hoc est corpus meum, demonstrando panem naturalem. & concludendo carnis Christi substantiam. Nō sic Witcleff, nec quisquam hæreticus, qui cum pane uerba Christi incipit, & solam ibi panis substantiam finetenus considerat, dicens,

A Hic panis est panis in natura, nec ē corpus meū nisi in quodam leui signo, & minimæ entitatis figura. O quàm dolosus Witcleff. Ideo apponit tibi panem in sacramento, ut fraudet te desiderio tuo corpore Christi sacro. Pro panis substantia litigat, ut corpus Christi secundum substantiam & naturam suam totam excludat. Sic enim dixit quarto Trialogi. Concluso, quòd panis est corpus Christi, sed in figura tantum, quia mens non capit (inquit) quòd panis sit corpus Christi, nisi intelligendo figuratiuè Hic † est apparatus mensæ hæretici, addere panem, & subtrahere agni carnē. Cōsulit AVGVSTINVS ne deseras mensam sponsi tui pro tali apparatu in mensa hæretici, prima parte sermonum, sermone secundo, qui incipit, Cælesti gratię: dicēs, Vide ne deseras mensam sponsi tui. Vt pulchra permaneas, carnes eius quotidiè māducabis. Vt uitam habeas, sanguinem eius quotidiè potabis.
B Vide ne deseras hanc mensam, plurimos apparatus hæreticorum fuge: & si plura illic prauis dispensationibus apponuntur, aut fœda sunt, aut fœua sunt. Non est enim illis quicquam integrū, ubi pater, & filius, & Spiritus non est unum, Mensa sponsi tui panem habet integrum, quem panē & si confractum, comminutumque uidimus in passione, integer tamē māsit in illa sua cū patrę individua unitate. De isto pane, & de isto calice dicebat dns, Panis, quē ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Et calicem, quem sanctificauero, sanguis meus est, qui pro uobis fundetur in remissionem peccatorum. Superius enim dixerat, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Quod uerbum audientes, nec intelligēntes discipuli, dixerunt, Durus est sermo hic. Hæc ille. AVCTOR. Attendant Witcleuistæ seriem
C Augustini, qui quotiens audiunt panem, tanquā porci, in luteas scrobes currunt grunnientes, q panem suum putribilem inuenissent. Augustinus dicit ad mentem catholicam, quòd mensa sponsi sui panem habet integrum. Qui quanuis fuerit in passione comminutus, & confractus, integer tamen manet in unitate deitatis. Et de isto pane (inquit) dicit Dominus, Panis, quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Et de isto calice. Hic calix sanguinis mei, qui pro uobis effundetur. Et æquè de isto pane, Hoc est corpus meum, Non ergo credamus Witcleff apponēti nobis panem materialem, uel naturalem, de quo multi comedentes, mortui sunt: loco naturalis carnis Christi, & uiuifici sanguinis eius in sua pura substantia, quem qui gustauerit seculi uitam gustat. Vide (inquit Augustinus) ne deseras mē sum sponsi tui, plurimos apparatus hæreticorum fuge. Christus apponit tibi unum panem corpus

pus suum, Witcleff, & magister eius Berengarius apponunt tibi duos panes ad minus, panem naturalem, & panē figuralem, uel imaginarium corpus Christi. Plures sunt isti apparatus hæretici, fuge illos. Quare? Quia si plura illic prauis dispēsationibus apponuntur, aut fœda sunt, aut fœua. Fœdus panis, & fœdum uinum, sæuus panis, & sæuum uinum, quæ fœdas substantias ingerunt, cælestem cibum, & potum uiolenter extrudunt. Ecce quid facit Witcleff, addens panem, & pluri ficans apparatum. Satiùs mihi erit simplex fercu lum corporis Christi ueri, quàm gemini panes Witcleff, quia sunt furtiui. Sed hoc sufficit ecclesiæ fidei, quòd uerba Christi in Euangelio nude accepta, panem denuntiant materialem in subiecto, & præcisè panem & corpus Christi uerum in prædicato, nihilque aliud. Sicut ergo hic in exordio est panis purus sine corpore: sic in fine orationis, corpus purum sine pane, & ita transitus: ac sicut de dictione in dictionē, sic de natura ad
B naturam, de substantia in substantiam, de typo in rem, de figura ueteri, in noui Paschæ ueritissimū sacramentum. Sic enim intellexit HIERONYMVS. hæc Christi uerba super Matthæ. in cōmentario, dicens, Postquàm typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad uerum Pascha transgreditur sacramentū: ut quomodo in præfiguratione eius Melchisedec summi Dei sacerdos, panem, & uinum offerens fecerat, ipse quoq; in ueritate sui corporis & sanguinis repræsentaret. Hæc ille. AVCTOR. Ecce assumens Christus panem, ad uerū pascha transgreditur. Nūquid item in panē, & sic de pane ad panem? aut nūquid in figurā corporis, & sic figuratitium Pascha? Quia iste uocat figuram ueritatem. Et quare ergo dicit Hieronymus, quòd sicut Melchisedec obtulit panem & uinum in præfiguratione, sic Christus corpus suum & sanguinem in ueritate; & non dicit in præfiguratione? Secundum Witcleff, non plùs hæc ueritas, quàm illa, quia illa ueritas panis in natura, &
C figura corporis in manibus Melchisedec. Ita ueritas panis, & eadem figura corporis in manibus Christi. Quare ergo hæc ueritas, illa figura, nisi quia illa panis tantùm & figura, non ueritas corporis: ista tantùm ueritas corporis sub figura panis? Hoc uerum Pascha sine figura fui. Ipsa enim figura hoc probat, quam indubie Hieronymus non nescivit. Leuitic. 22. Siue illa bos, siue ouis, non immolabuntur una die cum fœtibus suis. Si immolaueritis hostiā pro gratiarū actione, &c. ubi glossa habet, quòd figura peperit ueritatem. Vno ergo die nunquam ad oblationem uenire debebant ueritas & figura. & ibi consequenter: Si immolaueritis hostiam domino pro gratiarū actione, ut possit esse placabilis, eodem die comedetis eam. Nō remanebit quicquam in mane alterius diei. Glossa. Quia uetus Pascha tempus suum habuit, cui tempore suo nouum successit. Christus nanque figurale Pascha in cœna celebrauit: & post aliam horam quasi alia die, Pascha uerum substituit. Vel uerè alia, quia decima quarta die ad uesperum agebatur Pascha Iudæorum. Quicquid autem post uesperum est, alterius diei est. Hæc ibi, AVCTOR. Ita ergo ipsa lex Christi figuralis figuras suas terminat in præsentia ueritatis, nec se sustinet, sed quasi interro- 2.Cor.6
gat: quo societas lucis ad tenebras? Et BEDA Beda
tractans hunc locum scripturæ, ubi secundus mē sis in lege concessus est ad faciendum Pascha iis, qui immundi in anima, uel in uia procul positi, ad faciendum Pascha in primo mense, nequirent occurrere: libro de templo Salomonis: Ibi (inquit) nos apertissimè designati sumus, qui immundi super morte animæ nostræ, & procul ad-
B huc positi à populo Dei, non potuimus primum Pascha facere, quod in carne & sanguine agni fiebat. Celebramus autem hodie Pascha secundū, quod in carne & sanguine Redemptoris nostri, à quo quæsiti, & mundati sumus, actum est. Hæc ille. AVCTOR. Si in carne figurali, & sanguine typico celebramus hodie Pascha, iam non tā procul positi sumus, quin cum Iudæis suum Pascha typicum celebramus: & si non omnes in carne agni naturalis, tamen in azymis panibus conuenimus. Declaret hoc ergo aliquis Witcleuista, in quo distet Pascha nostrum essentialiter à Pascha Iudæorum, si utrunque sit figuratum solùm: ex quo idem Deus utrunque fecerit institutum. Sed procul à christianis ista uesania. Hoc ergo Pascha, quod immolatus est Christus, non est panis putribilis. Hoc est ergo corpus meum, & præcisè Pascha uerum sine fermento figuræ. Fulbertus.
Et hoc secundùm uenerandū FVLBERTVM in epistola ad Adeodatum, de his, quæ sunt maximè necessaria ad perfectum. ubi dicit, Quia corpus suum, quod semel Christus pro nobis offerebat in pretium, paulò pòst à nostris uisibus
C subtaturus fuerat in cœlum, ne sublati corporis fraudaremur præsenti munimine, corporis sui & uerè sanguinis sui nobis immortale alimentū reliquit, non inanis mysterii symbolum, sed compaginante Spiritu sancto corpus Christi uerum, quod quotidiana ueneratione sub uisibilis creaturæ forma inuisibiliter uirtus secreta in sacris Matth. 26.
solennibus operatur. De quo sub hora passionis suæ, familiaribus suis ait, Hoc est corpus meum. Io. 6.
& paulò pòst. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis fundetur. Et alibi. Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo, Hæc ille. AVCTOR.

Hic

Aug. ti. To. 10.

* in sermonibus de sanctis. & est ser. 4. de Io. Bapt. tamen ut nostris codicibus non habentur hæc uerba.

4

Apo. ult.

Deute. 5

Matth. 26.

Aug. ti. To. 10.

Matth.

Ioā.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic habes, quòd Christus in corpore suo & sanguine reliquit immortale alimentum: & non inanis mysterii symbolum, id est, uacuam rei figuram. Vacua enim dicitur, dum non continet substantiam, quam exhibet, sed compaginante Spiritusancto corpus Christi uerum. Vide quid denegat, & quid affirmat. Denegat symbolum, id est, figuram: affirmat corpus Christi uerum. Si ergo affirmatio, & negatio nunquam insunt eidem secundùm idem, non est corpus Christi uerum in sacramẽto, quod hodie ueneramur, mortale aliquod alimẽtũ, uel corpus falsiter figuratũ.

¶AD SECVNDVM ARGVMENtum Witcleff per scripturam Apostoli primæ Corin. 10. Panis quem frãgimus, &c. respondetur. Ca. XXXVII.

SVMMA.

1 *Vuitcleff, qui in sui erroris argumentum assimit textum Apostoli. 1. ad Corinthi. 10. Panis, quẽ frangimus, &c. uolens ex hoc probare hostiam consecratam esse panem naturalem, multorum authoritatibus confutatur.*

2 *Responsio ad argumentum Vuitcleff, quo probare conatur ex præsumptione facti, euacuationem corporis Christi, & naturam panis cibarij ibi præsentem.*

3 *Miraculum factum in eo, qui manibus indignis tẽtauit accipere arcam, in qua sanctum domini fuerat positum, à Cypriano recensetur. Et quo modo nocet Eucharistiam, Sanctum domini.*

ASsumunt item in argumẽtum erroris textum Apostoli Pauli primæ ad Corinth. 10. Panis, quem frangimus, nõne participatio corporis domini est? Exo. 4. Gen. 19 Quasi etiam serpens conuersus in uirgam, & fœmina in salis statuam adhuc manerẽt, quod erãt, scilicet serpens & fœmina, & non secundùm naturam uirga, & statua. Et si non cæcarentur perfidia, oppositum deberet ex hoc loco concludi, quòd scilicet panis est participatio corporis. Et certè non sequitur. Panis est corpus, ergo panis est panis. Sed melius oppositum, ergo panis est aliud à pane, quia corpus. Ideò si glosis nostris non credas, saltem audias Damascenum dicentem, ꝙ † in illo passu Apostolus noluit derogare ueritati corporis, sed omnino intellexit figuraliter uocabulũ panis. unde. 4. sentẽtiarũ. c. 14. in fine cap. DAMASCENVS. Omnes enim unum corpus sumus: quia ex uno pane assumimus, quemadmodum ait Apostolus, *Antitypa, id est, refiguratiua futurorum dicuntur, non ut

I Damasc. 1. Cor. 10.

* Exemplaria.

A *non entia uerè corpus & sanguis Christi, sed quoniam non nunc quidem per ipsa participamus Christi deitate, nunc intellectualiter per ipsam considerationem. Hæc ille. AVCTOR. Tandet me uitæ meæ, cùm audio scripturas sacratissimas, quas spiritussanctus per se scribere dignabatur, sic à peruerso hæretico irrisas, & deludi. Non credo tamen ad tantum delipuit, quòd hoc intelligere apostolum crederet, quod affirmari maximè, quia idem apostolus, qui dicit, Panis quem frangimus: de eodẽ statim subiunxit, Vnus panis, & unum corpus multi sumus. Ergo si corpus christi esset panis naturalis propter primũ, æque totus chorus Christianorum esset unus panis naturalis propter secundum. Non ego deuto, sed hæc est norma scrutandi abdita scripturarũ per circunstantias eorum ibi, uel alibi. Vnde primo super Genes. ad literam in fine AVGVSTINVS. Cùm (inquit) diuinos libros legimus, in tanta multitudine uerorum intellectuum, quæ de paucis uerbis eruuntur, & sanitate fidei catholicæ muniũtur, id potissimum deligamus, quod certum apparuerit eum sensisse quem legimus. Si autem hoc latet, id certè, quod circunstantiæ scripturæ non impedit, & cum sana fide concordat. Si autem scripturæ circunstantia pertractari, atque discuti non potest, saltem id solum, quòd fides sana præscribit. Hæc ille. AVCTOR. Eadem suam dixit supra, fidem, qua imbuimur. Et putamus ne, quòd Witcleff fuit imbutus hac fide à iuuentute sua? Sed igitur cùm de hac scriptura Apostoli fideles communicant, diligãt id solum de textu elicere, quod intellexit Apostolus, quantum perpendi potest ex circunstantijs talis scripturæ, & fide sana. Nec obstat, quòd plures sensus eliciantur ex eodem loco, si nullus eorum fidei integræ contradicat. Ideo dixit Augustinus in tanta multitudine uerorum intellectuum. Nã si hic locus apostoli potest habere plures sensus secundum plures æquiuocationes panis & corporis, quorum nullus fidei sanæ repugnat, sed quorum quilibet exponat Apostolum, & hæresim obruat occursantem. Primus sensus sine iniuria Apostoli potest esse, quòd panis sensibilis fit per consecrationem corpus Christi secundũ substantiam: & tunc demum participatur à populo, nec est ultra panis, qui præsint. Vide si hoc non intendit Apostolus, qui nusquam dicit panẽ illum esse panẽ, sed solùm corpus. Secundus sensus potest esse, quòd panis carnis Christi, quem in cruce fractum designamus, cum hostiam frangimus, est uera participatio carnis eius, & non figuralis, uel ficta. Rabanus item hoc probat, & scribit de uerbo illo Apostoli, quod sequitur ibidem. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Hic (inquit) carnem

Christi ueram, panem appellat, Vnde libro de corpore & sanguine domini, ca. 37. sic inquit RASANVS. Quòd panis etiam quanuis uera caro sit, hoc mysterium possit nominari, probat Apostolus, ubi dicit, Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, quia Christi caro est, & uera caro: & tamen panis uiuus, qui de cœlo descendit iure catholicè prædicatur. Caro quidem secundum gratiam, Panis uero secundum efficientiam. Quia sicut hic panis terrenus uitam subministrat temporalem: ita ille cælestis uitam præstat æternam, & cælestem: quia uita est sempiterna. Denique & sanguis hic secundum efficientiam simili modo uinum typicè potest uocari: quia sicut uinum lætificat cor hominis sobriè potatum: ita longè locupletius hoc uinum sanguinis lætificat cor hominis interioris: inebriat mentem amore spirituali. Vnde dictũ est. Calix inebrians quàm præclarus est. & uinũ lætificat cor hominis. Sequitur. Cæterum secundum præmissam doctrinæ ueritatem, nihil aliud, B quàm caro Christi, & sanguis iure creditur, quæ non sapore carnis, sed spirituali dulce dine degustãtur, & fidei ratione intelliguntur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce panis, de quo dixit Apostolus. Panis uiuus est, qui de cælo descendit, non panis paleæ, qui sub sensibili gleba creuit. Multũ frustrabatur spe uana Witcleff, quãdo panem illum expectauit ab apostolo, uel ubi probare se hominem iussit, ut de pane illo ederet: uel ubi pauloante, panem quem frangimus, participationem corporis Christi dixit. Nam nusquã audit apostolum additionem suam dicere, ꝙ. s. panis, quem frangimus, participatio corporis domini est, & naturalis panis. Idcirco mouetur Rabanus dicere, quòd panis ille quem secundum Apostolum frãgimus, & quem edat homo benè probatus, nihil aliud iurè credatur, quàm caro Christi, & sanguis, non sensibilis panis, non alterius hoC minis corpus, secundum Nestorianos, sed uerè caro Christi panis uiuus de cœlo: cibus quoque cælicus spirituum beatorum. Quam utique expositionem quanuis de millenario Christi fuit, non tamen de seipso, sed à patribus suis sumpsit: ueluti ab AVGVSTINO super psalmum. 33. super titulum. Vbi dicit. In principio erat uerbum: Verbum erat apud Deum: & Deus erat uerbum. Ecce cibus sempiternus: Sed mãducant angeli, manducant cælestes, manducant & saginãtur: et integrum manet quod eos satiat & lætificat. Quis autem homo posset pertingere ad illũ cibum? Vnde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo, ut mensa illa lacteſceret, & ad paruulos perueniret. * Vnde autem fit cibus, in lac cõuertitur, ut in carnem traiiciatur. Nã mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia idoneus non est infans, ut panem uescatur, ipsum panem mater incarnat, ut per humiditatem mammillæ & lactis succum de ipso pane pascat infantem. Quomodo ergo de ipso pane pauit nos sapientia Dei? quia Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Videt ergo humilitatem, quia panem angelorum manducauit homo, ut scriptum est, Panem cœli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, id est, uerbum illud, quo pascuntur angeli sempiternum quod est æquale patri, manducauit homo. Hæc Augustinus. AVCTOR. Hunc autem panem ibi tractaturus præmisit. Etenim dominus noster Iesus Christus in corpore & sanguine suo uoluit esse salutem nostram. Vnde autem commendauit corpus & sanguinem suum? de humilitate sua &c. Ita ergo Deus panis angelorum incarnabatur, ut esset in carne, & sanguine panis, & cibus fidelium per sacramentum. In cuius rei signum AVGVSTINVS recitans textum Augustꝰ. Apostoli illius loci, non dicit, Qui ederit panem To 10. domini, sed, Qui ederit corpus domini indignè. 1. Cor. 11 3. parte sermonum, sermone de sacramentis habitis in die sancto Paschæ, qui incipit, Memor codex Venetus non habet hunc ser. sum. Vbi, Magna (inquit) sacramenta, & ualde magna uultis nosse quomodo commẽdãtur? Ait autem, Qui manducat corpus Christi, aut bibit indignè, reus est corporis & sanguinis domini. Quid est indignè accipere? contemptibiliter, & irridenter accipere. Non tibi uideatur uile, quod uides. Hæc ille. AVCTOR. Ecce iuxta Augustinum non panis cibarius fuit panis, quem dixit Apostolus ibi, sed panis corporis Christi, panis uitæ. Item super Ioannem Moral. 46. CHRYSOSTOMVS, ita. Si quidem cum puritate accesseris, in salutem accesisti. Si uerò cum pernicioſa cõscientia, in supplicium, & cruciationẽ. 1. Cor. 11. Qui enim manducat, & bibit indignè, sanguinẽ scilicet & corpus domini, iudicium sibi manducat & bibit. Hæc ille. AVCTOR. Tam sancti, & antiqui patres, nec falsi sunt interpretes, nec ignari, qui loco panis, quem assumit Apostolus, scribunt corpus & sanguinem Iesu Christi, supponentes item, quòd possint indignè mandu cari ad iudicium. Attamen arguit. 8. ca. de Apostasia Witcleff. Isti Corinthii reportabant hoVuitcleff. stias consecratas ad domos, & comedebant, & bibebant usque ad ebrietatem. Quomodo contingit saturari, uel inebriari sumentem sanctam Eucharistiam postea locum habet? Quantum † ad argumẽtum, quo probare conatur ex præsumptione facti euacuationem corporis Christi, & naturam panis cibarij ibi præsentem: audiat iterum arguere fideles ex ultione delicti subsistere ibi corpus Christi. Quia tam dira uindicta quasi frequentata quotidiè à misericorde Deo non cõ

Chrysost. To. 3

1. Cor. 11.

2

Universidad de Deusto
Biblioteca

tingeret pro tãtilli panis sumptione indigna. Qđ si sanctitatem figuræ causeris in pane, statim panis azymus Iudæorum te confundit, & caro agni, quem comedebant in pascha, qui æquè corpus Christi efficaciter figurauit: & uirtute magna in sanguine suo totum populum ab exterminatore saluauit. Quem tamen quandoque constat immoderatè à sumentibus esse uoratum, maximè fauente lege, aut dicente, Cuncta intestina uorabitis, & comedite festinanter. Non legit tamẽ ubi indigne sumentes hunc panem typicum, aut figuralem tam dira ultione plectuntur. Verè autem qui indifferenter hunc cibum corporis Christi, ut alium cibum communem accipiunt, nil mirum, si altas, & insolitas pœnas luunt, propter irreuerẽtiam temeritatis in carnem, & sanguinem Saluatoris. Vnde in annorationibus suis super hunc locum. 1. Corinth. 11. Dominus Iesus Christus in quà nocte tradebatur, HIERONIMVS. Iam his quasi oblitis, commemorat quàm magnũ mysterium sacramenti. Et ibi. Reus erit corporis & sanguinis domini. Qui tantum (inquit) mysterium sacramenti pro uili despexerit, & nõ diiudicans corpus domini, id est, non discernens à cibo communi. Propterea inter nos multi infirmi & imbecilles. Significat Corinthios pp supra dictũ peccatum ægrotatione, & imbecillitate, & morte à Deo esse correptos. Hæc Hieronymus. AVCTOR. O ergo quã prudenter Witeleff producit tales auctores panis sui putribilis, quos oblitos esse constat omnis reuerentiæ & grãtiæ sacramẽti: & ideò acerba morte à Deo correptos: quia cum Witeleuistis fercula uenerabilis sacramenti reputabant, saltem facto, cibos esse communes: sicut panem & potum cibarios naturales, & non aliter pertractandos. Et quid fecit dominus Iudæ primicerio huius delicti? Nonne post buccellam introiuit in eum Satanas? Et qđ horũ peius? an repleri diabolo, an inebriari? Et in epistola ad martyres CYPRIANVS. Cum, † (inquit) quidam archam, in qua domini sanctum fuit manibus indignis intentasset accipere, igne inde surgente, deterritus est, nè auderet attingere. Et quidam alius, & ipse maculatus, sacrificio à sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, sanctum domini edere, & contrectare non potuit, nec secum ferre, sed apertis mambus cinerem inuenit. Documento unus ostensum est dominum recedere, cum negatur nec immerentibus ad salutem prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem sanctitate fugiente mutetur. Hæc ille. AVCTOR. Rogo non subitò discedamus, intelligamus Cyprianum antistitem iam, ubi sacram eucharistiam uocat sanctum domini. Illud certè sanctum, quod item angelus ad Mariam dixit,

Exodi. 12

1. Cor. 11. Hieron. To. 9.

Ironia.

Io. 13

Cyprianus.

3

Lu. 1

A Quod enim ex te nascetur sanctum, uocabitur filius Dei. de quo subdit. Ostensum est dominum recedere, cùm negatur. Quomodo item subdit. Quando gratia salutaris in cinerem sanctitate fugiente mutetur. Vocat ergo hostiam, quam immaculatus participare proposuit, sanctum domini: uocat deũ ipsum, & uocat gratiam salutarem. Sic dixi nobis: pœna declarat, quæ res, quanta sit, quæ portat iniuriam. Non æstimandus panis, aut poculum inebrians Witeleff, sed tor, & tantas sceleratorum ruinas exercet. unde subdit CYPRIANVS. Quàm multi quotidiè immundis spiritibus adimplentur. Quàm multi usque ad insaniam mentis excordes dementiæ furore quatiuntur. Nec necesse est ire per cunctus singulorum, cum per orbis multiformes regiones tam delictorum pœna sit uaria, quàm delinquentium multitudo numerosa. Vnusquisque considereat non quid alias passus sit, sed quid panis ipse mereatur. Nec euasisse credat, si eum interim pœna distulit, cum timere plus debeat, qui sibi Dei iudicis ira reseruat. Hæc Cyprianus. AVCTOR. Hucusque iam ferè quadringẽtis annis post ascensionem domini durauit ultio illa frequens in eos, qui manducabant, & bibebant indigne, non diiudicantes corpus domini: nec cessauit quod ait Apostolus, Ideo inter uos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Cyprianus dixit: Delictorum pœna est uaria, & delinquentium multitudo numerosa. Et in illum locum apostoli in expositione sua HAYMO. Non diiudicans corpus domini, id est, non discernens à reliquis cibis. & ibi. Idcirco inter uos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Nõ somno pacis, neq; quietis, sed febricitantes, & mortui sunt morte æterna propter hoc peccatum. Hæc ille. AVCTOR. Arguit ergo psumptiue. Si Corinthii facinorosi tractabant inter se sacramentum corporis domini tanquam panem: ergo eis credendum est, quòd sit panis. Non enim dubito eos immaniter delinquisse: nec ero difficilis ad credendum, quòd multi illorum tũc erant in sensu Witeleff peruersi, aliter non sic abuterentur dñico sacramẽto. Sed ideo diuina animaduersione multi plectũtur, & apostoli Pauli uiuis uocibus corriguntur. Vnde ad inquisitiones Ianuarii AVGVSTINVS. Cùm uero ait Apostolus de hoc sacramento loquens. Propter quod fratres cùm cõueneritis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet, ut nõ ad iudiciũ cõueniatis: statim subtexuit. Cætera autem omnia cum uenero ordinabo. Vnde intelligatur, quia multum erat, ut epistola totum illis agendi ordinem inuinuaret, quem uniuersa per orbem sic seruat ecclesia Christi ab ipso ordinatum, quòd nulla horum

B

C

rum diuersitate uariatur. Hæc ille. AVCTOR. Fides ergo sacramenti, quam uniuersa seruat ecclesia de corpore Christi ibi præsente secundum suam substantiam cum sit essentialior aliis, intelligitur tunc ab Apostolo confirmata & docta, & Corinthiorum perfidia increpata.

¶AD TERTIVM ARGVMENTum Witeleff, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, respondetur. Cap. XXXVIII.

SVMMA.

1 *Witeleff, qui pro erroris sui corroboratione de hostia consecrata, quòd sit panis in natura, assumit illud orationis dominicæ, Panem nostrum quotidianum, &c. confutatur. Et multa ibi de pane quotidiano per doctores sacros, Et quo secundũ Hieronymum & alios, panis ille dicatur Epiousios, non naturalis. &c. contra Witeleff.*

2 *Panis, quem in oratione dominica postulamus, quòd sit sacramentalis: non usualis.*

3 *Responsio ad argumentum Witeleff dicẽtis, quòd sacramentum eucharistiæ quinquies nocatur panis in Canone. &c. unde arguit illud esse panis in natura.*

4 *Panis noster quotidianus quis dicatur secundum Augustinum, Cyprianum, & alios doctores ibi.*

A Sstas, solus est primus, quem sumit August. pomnibus, quæ huius uitæ necessitatem sustentant. Panis quilibet materialis est hmõi: ergo & ois panis materialis est primus panis, & non secũdus. s. corpus Christi, neque tertius. Patet sequela: quia nõ est bona diuisio, ubi mẽbra coincidunt. Itẽ si sacramentũ corporis Christi de necessitate est panis putribilis, quia est panis quotidianus inter alios sensus laudabiles, quare non est cibus ille spũalis, qui nõ perit, panis periturus, & putribilis, cùm iste sit tertiò dictus panis quotidianus inter eosdem, & præcipuè talis inter illos: ita, ut aliis dimissis, AVGVST. descendat in istũ, cõcludens, & dicens. Restat igitur, ut quotidianum pa- Augustꝰ.
nem accipiamus spũalẽ: prẽcepta. s. diuina, q̃ quotidiè oportet meditari, & operari. Nam de ipsis
dñs dicit. Operamini escam, quæ non corrumpitur. Quotidianus aũt iste cibus nunc dr, quãdiu ista uita temporalis per dies decedentes succedẽ- Io. 6.
tesque peragitur. Hæc ille. AVCTOR. Vide
B mi Witeleff. Inter hos tres sensus laudabiles tertius est laudabilissimus, in quo esca præceptoris: quæ non corrumpitur, appellatur panis nũc quotidianus, sed iste est immaterialis, cùm sit incorruptibilis, & spũalis, ẽm August. Ergo nõ sequitur quanuis sit panis quotidianus, q̃ ideo sit panis materialis, putribilis, & terrestris. Perpendamus itẽ quid Witeleff arguendo contra seipsum assumpsit. Matt. 6. (inquit) ueritas docet nos ora- Ad Vuitcl.
re, ut panem nostrum supersubstãtialem det nobis hodie. Vir improuidus, qũo uitare panem cælestem nõ potuit, qñ arguit pro terrestri? hoc est quod catholicis complacet, quòd sacramentum corporis sit panis supersubstantialis, ideo non sublunaris. Est panis EPIOVSION secundũ
HIERONYMVM super eodem textu Matthæi. in commentario libro primo, ubi sic di- Hie. To. 9.
cit. Quod nos supersubstantialem expressimus, in Græco habetur EPIVSIOS. Quod uerbum ἐπιούσιον
C septuaginta interpretes PERIVSIOS frequẽtissimè transferunt. Consideramus ergo in Hebræo: & ubicunque illud PERIVSIOS expresserant, nos inuenimus sogolla: quod Symmachus exteriton, id est, præcipuum, uel egregium transtulit, licèt in quodam loco peculiariẽ interpretatus sit. Quando ergo petimus, ut peculiarem, uel præcipuum nobis Deus tribuat panem, illum petimus, qui dicit, Ego sum pa- Io. 6.
nis uiuus, qui de cælo descendi. Hæc ille. AVCTOR. Et deinceps exponẽs HIERONYMVS Hie. To. 9.
secundum quosdam hoc de pane crastino. Possumus (inquit) supersubstantialem panem & aliter intelligere, qui super omnes substantias sit, & uniuersas superet creaturas. Hæc ille. AVCTOR. Miro modo uir iste arguens contra ecclesiam, pro ecclesia militauit.

Ostẽsus.

Ostẽsus.

Ostẽsus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non dubium pro uiuifico ſacramento inuitè de certat, dum contra illud ſua tela componat. Et telum, quod uibrat, illo intacto, quò dirigit, reuertitur in authorem. Cõis eſt hæreticorum forma, cùm ſcripturas excutiunt, dicente AVGVSTINO, libr. 2. contra Petilianum in principio. Quæ tandem uis, niſi cæcitas, & uanitas animi cogit homines clauſis, ut dicitur, oculis tanquàm in alterum iacere, quod cùm in eũ iecerint continuò redeat, eumque ictu reciproco affigat, intacto illo, quem uulnerare uoluerat? Sicut iſti Donatiſtæ, de omnibus ferè ſcripturarum teſtimonijs faciunt. Quæ cum ſe aduerſum nos proferre arbitrantur, uelut admonere nos uidentur, quales eos ipſa ſcriptura conuincat eſſe. Hæc ille. AVCTOR. O infelix Witcleff, quis tibi tenuit oculos dum ſcripturam de pane ſuperſubſtantiali produceres, conatus arguere pro pane ſubſtantiali? Pane itaq; ſublunari, Panis, inquit, terrenus eſt: quia ſcriptura dicit: panem ſuperſubſtantialem da nobis hodie. At quid æſtimemus de tali didaſcalo, niſi q̃ ſuorum perculſus acriſia dum concludere æſtimabat Eliſeum, per eundẽ concluditur, & fræno ſuo ducitur ad medium ciuitatis hoſtilis? Quàm audaciter dixit panem noſtrum ſuperſubſtantialem eſſe hoc uenerabile ſacramentum panem EPIVSION? Vnde poſſumus ei concludere authoritate Hieronymi, ergo non eſt panis terreſtris, uel, ut tu dicis, naturalis, ſed ſuperſubſtantialis peculiaris, præcipuus panis, qui poteſt ueraciter dicere, Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Non eſt panis mutus, aut ſubcinericeus, qui multis ſuccumbit ſubſtantiis, & ut tu dicis peior agno paſchali, imo teſtudine: ſed panis ſuperſubſtantialis, ſuper omnes exiſtens ſubſtantias, & uniuerſas ſuperãs creaturas. Ecce in fræno uerborum tuorum te ducã, ubi cuncti te penè capiẽt catholici ſancti patres. Sicut enim Auguſtinus non ſponte patitur in illo paſſu dominicæ orationis panem uſualem intelligi: ita nec cæteri patres, imò Hieronymus dicit inconueniens, motus illa ratione Auguſtini, quia Chriſtus nos docuit nihil cogitare de craſtino, in commentario ſuper Titũ, textu capituli ſecundi. Vt mundaret ſibi populum egregiũ æmulatorem bonorum operum. Hieronymus, Illud, quod in euangelio ſecundum latinos interpretes ſcriptum eſt, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: melius in Græco habetur, panem noſtrum EPIOVSION, id eſt, præcipuum, egregium, peculiarem, eum uidelicet, q̃ de cælo deſcẽdẽs, ait, Ego ſum, qui de cœlo deſcendi. Abſit quippe, ut nos, qui in craſtinum cogitare prohibemur, de pane iſto, qui poſt paululum per ſtomachum concoquendus eſt, & abiiciendus in ſeceſſum, in prece dominica roga re iubeamur. Nec multum differt inter EPIOVSION, & PERIOVSION, Præpoſitio enim tantum mutata eſt, non uerbum. Quidã EPIOVSION æſtimant in oratione dominica panẽ dictum, quòd ſuper omnes OVSIAS ſit, hoc eſt, ſuper omnes ſubſtantias. quod ſi accipitur, non multum ab ipſo ſenſu differt, quẽ expoſuimus. Quicquid enim egregium eſt, & præcipuum, extra omnia eſt, & ſuper omnia. Hæc ille. AVCT. Ecce † panis ſacramentalis, quem in oratione dominica poſtulamus, nullo modo panis eſt uſualis. Abſit (inquit) ut panem illum peteremus ibidem, qui poſt paululum concoquendus per ſtomachum, abiiciendus eſt in ſeceſſum. quaſi dicat: talis eſt omnis alius à cæleſti. Caueat ſibi Witcleff ab hoc uerbo, qui panem illum in ſacramento ad ſeceſſum proijcit, cum Rabano, & Heribaldo, Abſit, inquit Hieronymus. Sed ad hoc uitandum melius dicitur EPIOVSION, id eſt, ſuperſubſtantialis, quam quotidianus. hoc enim uerbo omnis talis panis excluditur. Cui expoſitioni Hieronymi ſuper eodem uerbo optime conuenit pater AMBROSIVS. lib. 5. de Sacramentis cap. 4. ubi dicit. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, Memini ſermonis mei cum de ſacramentis tractarem, dixi uobis, q̃ ante uerbum Chriſti, quod offertur, panis dicatur, ubi Chriſti uerba deprompta fuerint, iam nõ panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergo in oratione dominica, quæ poſtea ſequitur, ait, Panem noſtrum; panem quidem dixit, ſed EPIOVSION dixit, hoc eſt, ſuperſubſtantialem. Non iſte panis eſt, qui uadit in corpus, ſed ille panis uitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Inde Græce EPIOVSION dicitur. Hæc ille. AVCT. Huic concurrit textus AVGVSTINI: qui ne diſſentiret in ſenſu, non diſſentit ab eo in uerbo, ſermone. 28. de uerbis domini dicens. Memini ſermonis mei, cum de Sacramentis tractarem, dixi uobis, q̃ ante uerba Chriſti, quæ offertur, panis dicatur: ubi Chriſti uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergo in oratione dominica, quæ poſt ſequitur, ait, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie? Panem quidem dixit, ſed EPIOVSION dixit, hoc eſt, ſuperſubſtantialem. Nõ iſte panis, qui uadit in corpus, ſed ille panis uitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Hæc ille. AVCTOR. Magnum faſtigiũ ſacramenti. Si non prius quàm ſcripſit alter iſtorum ſanctorum, alterius librum uidit: quomodo non prægrandi cura ſpiritus ſanctus eandem ſententiam uerbis & ſenſu utriſque paginis inſpirauit? Si uidit alter, omnino tam prætioſa uerborum ſeries excipienti complacuit; qui ad laudem ſui operis mille dimiſſis, hanc inſcribere præelegit. Et hoc ipſum ſapiebat in libro ſuo de corpore & ſanguine do. LANFRANCVS. Panem (inquiens) quem Ambroſius, & Auguſtinus eiſdem uerbis uocant EPIOVSION, ideſt, ſuperſubſtantialẽ, quia caro Chriſti omnibus creatis ſubſtantijs maior exiſtit. Hæc ille. AVCTOR. Nõ dubiũ, quin dictum ſit Ambroſij, ut patet inſpicere uolenti decretorũ uolumen canonicũ: Nec tamen uidebit aliquis tam antiquum codicẽ Auguſtini de uerbis domini, quantum ego reor, cui deſit prefata ſuſa, ſi dolus non aſsit, uel culpa ſcribentis. Ideò in libro de corpore & ſanguine domini cap. 12. ANSELMVS. Auguſtinus inquit: non eſt iſte panis, qui in uentrẽ uadit. Hæc ille. AVCTOR. Omnem fidem informat: omnem calliditatem hæreticorũ abſoluit, q̃ panis ante uerba Chriſti, poſt uerba non eſt panis, ſed corpus. Mouet argumentum Witcleff, & reſpondet: ne futuro Witcleff reſponſio non pateret. Quinquies, inquit Witcleff, hoc ſacramentum in canone uocatur panis: gemellaque fides patrum ſic arguit: & in ſequentibus, id eſt, conſecratione peracta, quando iam non ampliùs panis eſt, panem vocat miniſter, quia panem noſtrum quotidianum. Reſpondet † concors aſſertio patrum: concedo quia panis eſt: ſed uitæ æternæ panis: nõ noſter exiduus. Imo (dicit Witcleff) panis naturalis eſt. Sed bene dicunt non appellatur panis, ſed corpus, quia principaliter eſt corpus. Non ſic (inquit fides patrum) non eſt aliquatenus panis, qui in uentrem uadit: ſed qui ſolam ſubſtantiam animæ fulcit. Quare? quia eſt EPIOVSION panis, id eſt, ſuperſubſtantialis, non ſublunaris, non mi tendus canibus ſubter menſam, multò magis non uentri, & uaſis uilibus ad ſeceſſum. Iam uidetis, quàm ſibi cõcordet hæc ſimpla fides, & trina profeſsio ſanctorum, ſcilicet, Hieronymi, Ambroſiii, & Auguſtini. Abſit, (inquiunt) panis non eſt panis poſt paululum concoquendus ad ſtomachum, & abiiciendos in ſeceſſum. Non eſt panis, qui in uentrem uadit: ſed qui ſubſtantiam animæ noſtræ fulcit. Vide ſi panis tuus naturalis ſubſtantiã animæ fulciat: & tunc accipe, q̃ panis EPIOVSION, qui uiuus deſcendit de cælo, uſque in uentrẽ digerendus perueniat. Sed ideo omnes ſancti anti qui concorditer renuunt panem groſſum, ne illam putemus hic panem noſtrum quotidianum: maxime cùm tertium panem petimus, uel ſecundum. Super Pſalmum. 84. uerſu. Et ſalutare tuũ da nobis. AVGVSTINVS. Iam † quidem dixit nobis Chriſtum ſuum, adhuc tamen illi dicamus, da nobis Chriſtum tuum: quia dicimus illi, panem noſtrũ quotidianum da nobis hodie. Et quis eſt panis noſter, niſi ipſe qui dixit, Ego ſum panis, qui de cælo deſcendi? Hæc ille. AVCT. Ecce Auguſtinus neſcit quis eſt panis noſter quotidianus, niſi ipſe qui dixit, Ego ſum panis qui de cœlo deſcendi. ſ. panis Chriſtus. Item antiquus pater CYPRIANVS in libro, quem edidit de oratione dominica, ubi tractat illam petitionem. Panis (inquit) uitæ Chriſtus eſt. Et panis hic non omnium eſt, ſed noſter eſt. Et quomodo dicimus pater noſter, quia intelligentium, & credentium pater eſt, ſic & panem noſtrum uocamus: quia Chriſtus eorum, qui corpus eius cõtingimus, panis eſt. Hunc autem panem dari nobis quotidiè poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidiè ad cibum ſalutis accepimus, intercidente aliquo grauiori delicto, dũ abſentes, & non communicantes, à cæleſti pane prohibemur, ipſo prædicante, Ego ſum panis uitæ, qui de cælo deſcẽdi. Si quis ederit de meo pane, uiuet in æternum. Panis autem, quem ego dedero, caro mea eſt pro ſæculi uita. Quando ergo dicit in æternum uiuere ſi quis ederit de pane eius, ut manifeſtũ eſt eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam accipiunt, ita contrà timendum eſt, & orandum, ne dum quis abſtinens ſeparat a Chriſti corpore, alienus remaneat à ſalute: comminante ipſo, & dicente: Niſi ederitis carnem filii hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. Et ideo panem noſtrum, ideſt, Chriſtum dari nobis quotidiè petimus: ut qui in Chriſto manemus, & uiuimus, a ſanctificatione eius, & corpore non recedamus. Hæc ille. AVCTOR. Et iſte ſanctus pater quandiu exponit petitionem iſtam de corpore Chriſti, nullum alium panem ibi ſciuit intelligi, niſi Chriſtum, uel corpus eius, ut à ſancti ficatione eius (inquit) & corpore nõ recedamus. Et RABANVS ſuper Matth. lib. 1. ca. 9. Quod (inquit) panem ſuperſubſtantialem in alijs exẽplaribus legimus, uel peculiarem, uel præcipuum, illum panem ſignificat ſimiliter, qui dicit, Ego ſum panis, qui de cælo deſcendi, qui uidelicet eſt ſuper omnes ſubſtantias, & uniuerſas ſuperat creaturas. Hæc ille. AVCTOR. Et iſte ſimiliter à prædicta Hieronymi expoſitione non recedit. Item in libro ſermonum, ſermone *46. qui eſt de oratione dominica, & incipit, Acceptiſtis auditum fidei fratres. ubi tractat petitionem præfatam, PETRVS RAVENNAS. Tam boaus (inquit) tam pius, tã largus, panem pater filiis non niſi poſtulatus indulget. Et ubi eſt illud, Nolite ſoliciti eſſe quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo ueſtiamini. Hoc petere iubet, quod prohibet cogitare? Quid tenemus? Cæleſtis pater cæleſtem panem cæleſtes filii, ut poſtulemus, hortatur. Ipſe dixit, Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Ipſe eſt panis, qui ſatis de uirgine, fermentatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

in carne,in passione confectus, fornace coctus sepulchri,in ecclesijs conditus, illatus altaribus, cælestem cibũ fidelibus quotidiè subministrat. Hæc ille.Item sermone 68. de eadem, qui incipit,Conditio mortalis. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Post cæleste regnum panem quis postulet temporalem? Sed quotidianum uult nos in sacramento corporis sui panis uiaticum postulare: unde ex hoc ad perpetuam diem,& ipsam christi peruenia mus ad mensam, Hæc ille.Item sermone.*49.qui incipit. Omnia quæ diuinitus. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.Post regnum cæleste, terrenum panem petere non iubemur,prohibente ipso, cùm dicit, Nolite soliciti esse quid manducetis, aut quid bibatis. sed quia ipse est panis,qui de cælo descẽdit,petimus, & precamur,ut ex ipso pane, quem quotidie,id est,iugiter sumimus, in æternitate uictum corporis mentisq; capiamus. Hæc ille. AVCTOR. Quid plura congerimus documenta sanctorum? nonne omnes remouet à quotidiano pane corporis in sacramẽto omnem panem temporalem professione percelebri, & fide concordi?

Idem.

Idem.

*To. Matth. 6.

¶AD QVARTVM ARGVMENtum Witcleff,quomodo Apostoli cognouerunt eum in fractione panis, Respondetur. Cap. XXXIX.

SVMMA.

1 *Vuitcleff,qui pro sui panis usualis in hostia consecrata defensione,adducit illud Luc.24.cap.Cognouerunt eum in fractione panis,confutatur.*
Et quòd non intelligatur de pane usuali,seù communi,ostenditur.
2 *Christus quare uoluerit in fractione panis agnosci.Et quomodo eum non nouerunt Berengariani,Valdenses,& Vuiteleuistæ.*
3 *Christi carnis duplex fractio,ostenditur.*
4 *Christus quòd in sacramento in partes frangatur, quomodo debeat intelligi,ostenditur.*
5 *Caro cur sola nominetur ibi, Verbum caro factum est.*

Vuitcleff.

Lu.24

De Cons.d. 2.c. Nõ oẽs panis

SImiliter(inquit Witcleff) Apostoli cognouerunt Christum in fractione panis.ut dicitur Lucæ.24.& illum panẽ docet Augustinus cum lege Papali,de consecratione distinctione.2.capit.Non omnis panis esse hoc uenerabile sacramentum.Sed nũquid credimus,quòd sequatur: Apostoli cognouerunt Christum in fractione panis huius: ergo tunc est panis?4.Trialog. AVCTOR. Certè sequitur panis uitæ,& cælestis: sed non sequitur panis tuus.Audiatur iã catholicus AVGVSTINVS in lib.de concordia euangelistarum, ubi tractat eundem textum. Non incongruenter(inquiens)accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à satana factum fuisse ne agnosceretur Iesus:sed tamen à Christo est facta permissio, usque ad sacramentum panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici,ut possit agnosci Christus.Hęc ille. AVCTOR. Hiccine† hoc magnum est, quod iste profert ad probationem panis? Et qs tibi negat hoc sacramẽtum panis? Concedimus tibi panem,sed uiuum,qui de cælo descendit,nõ panem tuum mucidũ, quem stomachus sumit, & abijcit.Sic enim intellexit RABANVS. Augustinus in fine expositionis suæ inclytæ super Matth. Apparuit(inquiens) in fractione panis ijs,qui se peregrinum esse putantes, ad hospitiũ uocauerunt.Aderit & nobis,si peregrinis,& paupertibus quæcunque possumus bona libenter impendimus.Aderit nobis in fractione panis, cùm sacramenta corporis eius, uidelicet panis uiui, casta,ac simplici conscientia sumimus.Hæc ille. AVCTOR. Iam audistis hoc ipsum uocari panem uiuum,quod Augustinus suprà panis nuncupat sacramentum.Probet iam Witcleff doctorẽ quenquam catholicum, qui tantum exponat de pane suo terreno: aut nihil proficit in pane nudè sumpto. Dixisset enim Rabanus, si fuisset ex parte Witcleff:aderit nobis in fractione panis, cùm sacramenta corporis eius, uidelicet panis mortis,sumimus.hunc enim panem non panem uiuum intendebat Witcleff arguere sacramentum.Sed fallitur,nescíens Augustinum intelligere ibi panem non communem,uel usualem, sed illum,qui per Christi benedictionem fit,& conuertitur in corpus Christi uerum.quod sonat illud caput, Non omnis panis quod utique sumptum est ab Augustino sermone septuagesimo sexto,tertiæ partis sermonũ, qui est de resurrectione domini.& incipit,Resurrectio domini secundũ omnes.ubi,Mementote (inquit) clarissimi,quemadmodum dominus Iesus ab eis,quorũ oculi tenebantur, ne illum agnoscerent, in fractione panis uoluit se agnosci,norunt fideles quidicam,norunt Christum in fractione panis. Nõ enim omnis panis, sed panis accipiens benedictionem Christi,fit corpus Christi.Hæc ille. AVCTOR. Aduertite rogo.Non†enim sine causa ponderauit Augustinus, quomodo in fractione panis uoluit se Christus agnosci. Norunt (inquit)fideles quid dicam. excludens infideles, & hæreticos,hoc dixit.Berengariani omnes,Valdẽses,& Witcleuistæ nõ nouerunt Christum panẽ uiuum in fractione panis, sed rudem panem, & putribilem. Ideo non norunt, quid Augustinus dicat:

2

dicat:sed fideles ecclesiæ Christi nouerunt Christum in fractione panis.Non enim omnis panis, id est,communis panis, sed accipiens benedictionem Christi,per uerba Christi, fit per conuersionem substantiæ suæ uerum corpus Christi. Hoc norunt fideles,hoc credunt, hoc firmiter tenent. Non enim rudis panis aperuisset oculos per satanam impeditos:quod experiũtur Witcleuistę, quorum oculi semper clauduntur per satanam, nec dum eos Christus aperuit: sed hanc ineffabilem uim in oculis fidelium corpus domini operatur. Vnde super prædicto textu Lucæ, THEOPHILVS.Aliud (inquit) innuit, quòd scilicet sumentibus sacrum panem,aperiuntur oculi, ut eum agnoscant:magnam enim,& ineffabilẽ uim habet domini caro.Hæc ille .AVCTOR. Ecce quod dixit Augustinus suprà sacramentum panis,hic dicitur panis sacer:sed ne alius panis intelligi debeat , quàm panis uiuus : ineffabilẽ uim (inquit) habet domini caro : innotescens seipsum,quòd non alium panem dixerit , quàm carnem dominicam panem uiuum. Sed quomodo panis iste potuit à Christo frangi, difficultant increduli : Ecclesia tamen sanctorum difficultatem istam non patitur. Sed† dicit planè Christi carnem dupliciter frangi posse: quia uel in natura propria , uel in sacramento.In natura propria dicit AVGVSTINVS. panem uiuum carnis Christi comminutum & fractum in cruce:sermone secundo primæ partis sermonum, qui incipit, Cælesti gratiæ. Mensa (inquiens) sponsi tui Panem habet integrum: quem panem , etsi confractum , comminutumque uidimus in passione, integer tamen mansit in illa sua cum patre in indiuidua unitate. De isto pane , & de isto calice dicebat dominus: quẽ ego dedero , caro mea est pro seculi uita.Hæc ille. AVCTOR.Ecce quòd Panis integer, quem mensa sponsi continet , fuit in cruce confractus , sed per Iudæos . Quotidiè item idem panis frangitur in sacramento participatione fidelium.Vnde AVGVSTINVS,de corpore & sanguine domini, ex uetustissimo exẽplari . Fregit (inquit) Christus non tamen secundum hoc,quod erat:non enim dedit se illis frustatim diuisum , imò in singulis partibus integrum se dedit.Sed fregit secundum hoc, quod in sacramento uidebatur:ut quod unum erat, daret multis,& tamen totum,& integrum singulis . Similiter & sacerdos secundùm hoc,quod in sacramento uidetur, debet frangere distribuenda ecclesię, singulis tamẽ integrum , unumque Christum tribuens.Hæc ille. AVCTOR. Et secundum istũ sensum recitat AMBROSIVS uerba Christi in euangelio lib.4.de sacramentis ca. sic dicens. Benedixit,fregit,fractumque Apostolis suis & discipulis tradidit , dicens , Accipite, edite ex hoc

3

4

omnes , hoc est enim corpus meum , quod pro multis confringetur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce dixit confringetur tam per passionis ignominiã in esse proprio,quàm per sacramentalem fractionem in signo.Hoc autem postremum fractionis genus insinuat AVGVSTINVS in *libro de uerbo domini,tractãs illud, Et qui mã ducat me,ipse uiuet propter me.ac dicens, Manducatur Christus, uiuit manducatus,quia surrexit occisus.Nec quando manducamus,partes de illo facimus.Et quidem in sacramẽto sic fit. Hęc ille. AVCTOR. Ecce† in sacramento Christus in partes frangitur.i.in sacro signo,non iam in corpore mãducato . Item PASCHASIVS, de corpore & sanguine domini cap.4.sic dicit.Figura uidetur esse , dum frangitur , dum in specie uisibili aliud intelligitur , quã quod uisu carnis, & gustu sentitur , dũque sanguis in calice simul cum aqua miscetur.Hæc ille.AVCTOR.Item HVGO,de sacramentis lib.2.parte.8.cap.11.sic dicit.Noli autem putare, quãdo partes uides in sacramento altaris,quasi diuisum sit , uel separatum à se,aut uelut per membra discerptum corpus Christi:ipse integer manet , & in se nec diuiditur,nec partitur,Sed tibi secundum speciem exhiberi oportebat , quod ad mysticam significationem pertinuit . Monstrat ergo tibi foris speciem,in qua sensus tuus eruditur : & seruat intus corporis sui incorruptionem , in qua unitas eius non diuidatur. Videtur pars una , & quasi pars esse uidetur,& totum ibi est : & pars altera uidetur,& quasi altera uidetur,& idem est, & totum ipsum:& si tertia pars uidetur similiter , idẽ ipsum est,& totum, Totum hic, & totũ ibi . Nec minus in parte , quã in toto:nec in toto maius, quàm in parte.Quotcũque partes feceris, in singulis totum est.Hæc ille.AVCTOR. Iam apertum est templum, iam contemplari possunt fideles quomodo frangitur uiuificum sacramentũ, non quidem in se,sed in signo uisibili,& extrinseco sacramentũ speciebus panis,nõ in panis subiecto.Nihil proficit Witcleff arguenti pro substantia panis & uini:q dicat euangelista, in fractione panis: & apostolus Paulus:panis,quẽ frangimus.Prima enim diuisionis rõ est in accidente cõtinuo,nõ in subiecto.Quia substãtia sicut per accidẽs, & nõ per se cõtinuatur:ita per accidẽs, primò, & nõ ex se diuiditur . Fractio ergo,& discontinuatio sacramenti nõ in subiecto pane est quia nõ ibi est:nec per se in Christi corpore, sed ibi est,ubi primò & per se est,scilicet accidente. Sed quare dicitur panis quem frangimus,qui nõ est: & non potiùs corpus,quod frangimus,quod uerius ibi adest : & quare uerbum DEI sola caro factum, dictũ est:& non totus Christus , ex quo ibi affuit totus Christus,AVGVSTINVS.rõ-

Augustí. Iob.6 *ser.de uer bis domini cr citatur de Cons.d. 2.c aut m.ĩ ducat me.

Paschasius.

Hugo.

Luc.24. 1. Cor.11.

Aug.To.3

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem asſignans de agone Christiano cap. 21. lō A
5 † (inquit) caro ſola nominata eſt in eo, quod dictum eſt, Verbum caro factum eſt, quia hominum oculis, propter quos facta eſt iſta ſuſceptio, caro ſola potuit apparere. Hæc ille. AVCTOR. Conformiter in hac apparitione ſecūda, caro eius appellatur, quam frangimus, quia ſolæ ſpecies panis oculis hominū poterunt apparere: propter quos homines ſacramētum corporis fuerat inſtitutum.

Caro cur ſola nominetur.

¶AD QVINTVM ARGVMENtum Witcleff, de ſanctis doctoribus commorantibus panem, reſponde tur. Cap. XL.

SVMMA.

1 *Vuitcleff, qui poſt falſificationem uerborum Chriſti, & eius apoſtoli, adducit doctores ſanctos cōmemorantes panem, confutatur.*
2 *Hieronymus quid in epiſtola ad Edibiam dixerit de corpore Chriſti, adducitur.*
3 *Differentiæ temporum, quòd parum agant, oſtenditur*
4 *Panem Vuitcleff, quòd eccleſia catholica neget, conſecratione peracta.*
5 *Auguſtinus, quòd non perpendat panem mucidum Vuitcleff, & typicam carnem in ſacramento.*
6 *Ambroſii dictū, Quod panis fuit, iam corpus Chriſti eſt, quòd ſit ueriſsimum. Et multa ibi ex Ambroſio, Damaſceno, & Anſelmo.*

Vuitcleff

POſt falſificationem uerborum Chriſti, & eius Apoſtoli, audax ſurgit Witcleff in ſubſequentes ſanctos, ſanctū Hieronymum teſtem appellans, quia dicit in epiſtola ad Edibiam, panem, quem accepit Ieſus in manus, corpus eſſe ſaluatoris. Et Ambroſium, quia dicit de conſecratione diſtinctione ſecunda. Quod priùs panis fuit, iam corpus eſt Chriſti. Et Auguſtinum, quia dicit in libro ſermonum. Quod uidetur, panis eſt, & calix quod oculi renuntiant. Et Papam cum ſua curia, quia dicit in capitulo, Ego Berengarius. quòd hoc ſacramentum eſt corpus Chriſti. Et officium in eccleſiis percantatum ibi. Verbum caro panem uerum. &c. Et ſecretum mediæ miſſæ natalis domini. &c. Et tandem finaliter auctorem de diuinis officiis. Hæc Witeleff prodigus uerborum. de ſermone domini in monte. capite.

1 39. AVCTOR. Sic† monſtrat ſe docilem eſſe ſequacem magiſtri ſui Berengarii: qui ſimili forma penè præfocatus anguſtiis mendax oleū medicauit à ſanctis. Vnde LANFRANCVS

Lanfrācus.

in libro de corpore & ſanguine domini in principio, Berengarium alloquens, inquit In religioſarum perſonarum præſentia de nulla re te audire, tecumque conferre libentiùs uellem, quàm quod ſententias tuis ſententiis commodas plectenda temeritate confingis, eaſque ſeu ſtudio nocendi, ſeu ignorātia ueri, ſacris doctoribus attribuis: dicēs, hoc, uel in illo, ſeu illo opere teſtatur Auguſtinus, Gregorius, Hieronymus, uel qui libet eorum, quos in arce auctoritatis poſitos eccleſia Chriſti inſigniter ueneratur. Ibi enim requieſceret omnis uerſuta tergiuerſatio, cū ſacri codices te audiente legerentur, uel tibi ad legendum in manus traderētur. Hæc ille. AVCTOR. Idcirco faſtidio moras: propero nalidè, ut codices ſanctorum legam, quibus iſte uidetur inniti. Quod dicit HIERONIMVS. in epiſtola ad Edibiam quæſtione ſecunda, hoc eſt. Quid ſit, quod in Matthæo ſcriptum eſt. Dico †autem uobis. Non bibam amodò de hoc genimine uitis uſque ad diem illum, quo bibam illud nouum uobiſcū in regno patris mei. Et hoc loco quidam mille annorum fabulam ſtatuunt, in quibus Chriſtum regnaturum corporaliter eſſe contendunt: & bibiturum uinum, quod ex illo tempore uſq; ad conſummationem mundi non biberit. Nos aūt audiamus panem, quem fregit dominus deditque diſcipulis, eſſe corpus domini ſaluatoris, ipſo dicente ad eos, Accipite, & comedite, Hoc eſt corpus meum. Et calicem cum eſſe, de quo iterum locutus eſt, Bibite ex hoc omnes, Hic eſt enim calix meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Ille eſt calix, de quo in propheta legimus. Calicem ſaluC taris accipiam. &c. Si enim panis, qui de cœlo deſcendit, corpus eſt domini, & uinum, quod diſcipulis dedit, ſanguis illius eſt noui teſtamenti, qui effuſus eſt in remiſsionem peccatorum: Iudaicas fabulas repellamus, & aſcendamus cum domino cœnaculum, atque ſtratum mundatum: & accipiamus ab eo calicem ſurſum noūi teſtamenti, ibique cum eo paſcha celebrātes, inebriamur ab eo uino ſobrietatis. Non enim eſt regnum Dei cibus & potus, ſed iuſtitia, & gaudiū, & pax in ſpiritu ſancto. Nec Moyſes dedit nobis panem uerum, ſed dominus Ieſus ipſe conuiua, & conuiuium: ipſe comedens, & qui comeditur. Illius bibimus ſanguinem, & ſine ipſo potaremō poſſumus, & quotidiè in ſacrificiis eius de genimine uitis ueræ, & uinea Soreth, quæ interpretatur electa, rubētia muſta calcamus, & nouum ex iis uinum bibimus in regno patris, nequaquam in uetuſtate literæ, ſed in nouitate ſpiritus, cantantes canticum nouum, quod nemo poteſt canere, niſi in regno eccleſiæ, quæ regnum patris eſt. Hunc panem & Iacob patriarcha comedere

dere cupiebat, dicens. Si fuerit Deus mecum, & A
dederit mihi panem ad edendum, & ueſtem ad induendum. Quotquot enim in Chriſto baptizatiuur, Chriſto induimur, & panem comedimus angelorum. Hæc ille. AVCTOR. Attendātur iam uerba Hieronymi, ſed attendatur intentio. Iſte Witeleff cōtendit pro pane, quia ſemel audit Hieronymum dicere: panem, quem fregit dominus, eſſe corpus domini ſaluatoris. Nos concedimus, annuimusque ipſi ſponte. Quid inde ꝓ ſequitur? quòd maneat ſemper ille panis, nunq; fiat melior, niſi forſitan leui typo? Abſit nobis, & ſancto patri Hieronymo. Sed hoc cōcedimus, panem, ſcilicet, illum groſſum fieri corpus domini ſaluatoris, conuerſione tam ſimplici, ut nihil ultra remaneat præter corpus ſecundùm ſubſtātiam, & panem uinum, qui de cælo deſcendit. An 4
te uerba Chriſti, panis erat, ut ſuprà dixerūt Ambroſius, & Auguſtinus: poſt uerba, Chriſti corpus tantùm, & ſanguis, nō amplius panis primus B
memoratur ab Hieronymo: nec primum uinū, uetera abierunt. Ipſa fuerunt corporalia fercula, quibus hæretici millenarij applaudebant, & carnales Iudæi, Iam (inquit) Iudaicas fabulas repellamus. Iam non ſunt amplius regnum Dei eſca, & potus, niſi ſpirituales, Nec Moyſes dedit nobis panem uerum, & tamen panem typicum dedit nobis Moyſes, quem adhuc Witcleff propinat. Differentie† temporum nihil agunt. Si enim aliquid grande faceret differentia præteriti & futuri, non eadem eſſet fides patrum credentium hoc futurum, quod nos de Chriſto credimus eſſe præteritum. Panis ergo Moyſi figurans corpus Chriſti futurum, quantò eſſet noſtro ſacramento deterior, ſi panis noſter ſolùm figuraret, & nō eſſet Chriſti corpus iam præteritū in nullo? Sed nec ille dedit nobis panem uerum: nec iſte, ſed do 5
minus Ieſus Chriſtus, ipſe conuiua, & conuiuiū: C
ipſe comedens, & qui comeditur. Attendite pro ipſo Ieſu ſi non conuincatur iſte hæreticus. Ieſus conuiua, & conuiuium, Ieſus, qui comedit, & q comeditur. Habitudo nuda non comedit. Figura non comeditur. Non eſt typus ergo in ſacramento, non figura, non habitudo tenuis dominus Ieſus: ſed uerè naturalis caro nata de uirgine, & paſſa in cruce. Ipſe non panis putridus, ſed panis uiuus, panis, quem Iacob patriarcha comedere cupiebat: & quotquot Chriſto induimur, iſtum panem comedimus angelorum. Hactenus profecit eccleſiæ hoc dictum Hieronymi, ut cūctis pateat eum ab intento corpus domini ſaluatoris in ſacramēto uenerari: & eſcas carnales panis & uini in regno patris, quod eſt regnum eccleſiæ, euitare pro uiribus. Iam quod AVGVSTINVS in ſermone dixit: panem eſſe, & calicem, quod oculi renuntiant: de iudicio oculorū

hoc dixit. Oculus panem ſuum diiudicat. Sed aliud eſt: nec hoc eſt. ſic enim dicit in eodē ſermone poſterius. Iſta fratres ideo dicuntur ſacramenta, quia in eis aliud uidetur, & aliud intelligitur. non ergo quod uidetur eſt hoc, quod intelligitur, & ſicut ſuprà dixit, ſpeciem habet corporalem. Quod uidetur extrà, ſpeciem panis habet. Sed panis non eſt niſi EPIOVSION: non ἐπιούσιον
eſt panis, qui in uentrem uadit, ſed qui ſubſtantiam animæ fulcit. Alioquin ſi panis tuus eſſet, corpus Chriſti realiter, & uerè non eſſet. Sic tu ipſe dicis in libro tuo de Euchariſtia capite ſecūdo. Ex hoc dicto Chriſti, Hoc eſt corpus meū, patet non proteruo, quòd illum panē, quē accepit, poſteà demonſtrauit: & cōſtat, quòd illo manente pane, non eſt realiter corpus Chriſti, ſed efficax ſignum eius. Hæc Witeleff. AVCTOR. *Vuitcleff.*
Eccleſia† ergo catholica panem tuum ibi peracta conſecratione negat, ut ueram carnem ibi pronuntiet. Et eſt argumentum Auguſtini, à uerbis item Chriſti in ſermone de corpore domini, qui incipit. Veritas quæ eſt Chriſtus, & ponitur in decretis de conſecratione, diſtinctione ſecūda cap. Vtrum ſub figura, ubi dicit, Veritas, quæ *De cōſ. d. 2.*
eſt Chriſtus, ait, Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus. Alioquin quomodo magnum erit: panis quem ego dabo caro mea eſt *Auguſt.*
pro mundi uita, niſi uera ſit caro? Sed quia Chriſtum uorare dentibus fas non eſt, uoluit Chriſtus hunc panem, & uinum in myſterio uerè carnem ſuam & ſanguinem conſecratione ſpirituſſancti potentialiter creari, & quotidiè pro mundi uita, myſticè immolari: ut ſicut de uirgine uera caro per ſpiritum ſanctum ſine coitu creatur, ita per eundem ſpiritum ſanctum ex ſubſtantia panis & uini myſticè idem corpus conſecretur. Hæc ille. AVCTOR. Vide† iam, ſi Auguſtinus panem tuum mucidum, & typicam carnem tuam in ſacramento perpendat: ipſe dicit, quòd non eſſet quid magnum, quòd Chriſtus conceſsit eccleſiæ panem carnis ſuæ, niſi eſſet uera caro; diſtinguēs per hoc à carne figurata, ſicut ſolet. Et monſtrat rationem: quia Chriſtum uorare dentibus nudis, non eſt fas. Idcirco hunc panē, & uinum potentia ſpirituſſancti potentialiter creat. Nunquā dictum eſt hoc de typica carne agni: nunquā de pane figurato legali, quòd uerè creabantur caro Chriſti, & ſanguis. Et monſtrat quomodo uerè. Sicut (inquit) uera caro per ſpiritū ſanctū creatur ex uirgine: ita ex ſubſtantia panis & uini idē corpus non aliud, myſticè tamen, quia ſub aliena ſpecie, conſecratur. Si ergo caro tantùm figurata & typica creatur de ſubſtantia panis: caro figurata, & phantaſtica ſecundum hæreſim Manichæi creabatur Chriſto ex utero uirginis. Expectat Witeleff, opinor, quomodo iam ſoluatur

pater

Universidad de Deusto
Biblioteca

pater Ambrosius uinculis peccatorum: quia di-
6 cit, Quod † fuit panis, iam corpus Christi est. Be-
ne, quid ultra hoc? dictum sancti patris est ue-
rissimum. Quid tu conicis? quid machinaris ex
hoc ut ile fore tibi? Frustra ex isto reples quater
nulos, quod orthodoxi omnes sine scrupulo di
cunt esse certissimum. Didicisti forsan istud ex
Iuliano patre tuo hæretico Pelagiano, cui iterũ
Augu.To.7 lib.3.c.10. AVGVSTINVS. Rem (inquit) quam prom
ptissimè confitemur, & libentissimè prædicamus,
uelut habeat inter nos cõtrouersiam ita per scri-
pturarũ testimonia conaris ostẽdere, & laboras
inaniter, non ut rñderes nobis, sed ut libros pos-
sis implere. Hæc AVGVST. contra Iulianũ lib. 3.
c. 8. AVCT. Sed, ut sæpe prędixi, noli laborare cir
ca hoc, quod fuit panis iam corpus Christi est, in
simplici prędicato, sed hoc proba si potes, quod
fuit panis iam corpus Christi est: & ille idem pa
nis. hoc uide si unquam dixit Ambrosius, quòd
remaneat ibi binus panis, scilicet, materialis, qui
præfuit, & panis uiuus tropicus, qui succedit. Ille
De Cõsid. 2. nempe locus tuus in decretis hoc excludit om-
nino à mente Ambrosii ca. Omnia, præmittens
in principio, quòd licet figura panis & uini ui-
deatur, nihil tamen aliud, quàm caro Christi, &
sanguis post consecrationem credenda sunt: &
Ambrosius. tunc subiungit idem AMBROSIVS. Panẽ
quidem istum, quem sumimus in mysterio, illum
utique intelligo panẽ, qui manu sancti spiritus
formatus est in utero uirginis, & igne passionis
Io. 6 decoctus in ara crucis. Panis enim angelorum fa
ctus est hominum cibus. Vnde ipse ait. Ego sum
panis uiuus, qui de cœlo descendi. Et item, Pa-
nis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita.
Ex his namque duabus sententijs apertè datur
intelligi, quia panis iste & ille, non duo, sed unus
panis, & una caro proculdubiò unum efficitur
corpus. Hæc ille. AVCTOR. Patet ne iam, quo
modo panem, quem sumimus in sacramẽto, Am
brosius intelligit panem illũ, qui manu spiritus-
sancti sine omni pistore fumigero formatus est
in utero uirginis: & illum solùm, ita ut nec aliũ,
uel plures panes ibi patiatur intelligi, nec secun-
dùm glossam tnam principaliter, nec secundo?
Panis (inquit) iste, & ille, scilicet, sacramenti,
non duo, sed unus panis: & quis panis? Vna caro
(inquit) proculdubiò unũ efficitur corpus. Quid
potuit planius dici? tu dicis duo panes, scilicet,
naturalis, & mysticus: Ambrosius unus panis, &
nõ duo: iste & ille. Aduro te ne fuscites tam prę
clarum antistitem: non trahas eum inuitum ad
partem tuam hæreticam: noli cum Nerone, uel
Cãdido falsas imagines, & figuras tuas eum ado
rare compellere. Aut quid putas refundet tibi,
quòd dicas eũ & hostem ecclesiæ, turpem hæreti
cum, sodalem tuum, Witcleuistam, & idolum

A corporis Christi in sacramento uenerari, uel pa-
nem surdum & mutum colere cum Witeleff &
Berengario condemnatis hæreticis, dimissa con
cordi professione sanctorum in unitate eccle-
siæ? saltem quæ de ipso dicis, utinam diceres illi
ipsi: sicut Augustinus optat facere Iulianum fal-
so allegantem Ambrosi. unde libro secundo con Aug.
tra eum cap. 2. AVGVSTINVS. Dic (in-
quit) ei scilicet, Ambrosio, quod aduersum me
in primo tuo uolumine uideris tibi satis cautè
acuteq; dixisse, nec execrare eos omnino, q̃ pec-
care dicuntur. Siquidẽ à quocunque creati sunt,
secundum id, quod creati sunt, necesse habent ui
uere, nec suæ repugnare naturæ. Hæc omnia dic
Ambrosio, q̃ mihi tam cõtumeliosè, tam proca
citer, & petulãter obiectas, Hęc ille. AVCTOR.
Ita utinam ista ipsi diceres: ut uideres eum tibi di
cere, aut saltem ut audires eum in futuro tibi bre
uiter respondere. Non ego tecum sic sentio, nec
B ab ecclesiæ professione me diuido. Hic tamen lo
cum habet in expositione istorum sanctorum, &
omnium similium, communis illa, qua adhuc uti
tur ecclesia Christi regula DAMASCENI. *Si
quidam antitypam .i. refiguratiuam corporis &
sanguinis domini, panem & uinum uocauerunt,
ut diuus dixit Basilius: non postquàm sanctifica-
ta sunt dixit, sed antequam sanctificata esset, ip-
sam oblationem ita uocans. Hæc ille. 4. sententia
rum cap. 14. AVCTOR. Igitur dicat Augu-
stinus, Hieronymus, uel Ambrosius sicut & Basi-
lius olim dixit, non solùm panem & uinum esse,
sed & figuraliter esse corpus & sanguinẽ domi-
ni. Et hoc intelligit (inquit) de pane ante con
secrationem, non post. Et putasne hanc regulam
Damasceni bene posse conuenire menti sancti
Ambrosij, dicentis, quòd ubi uerba Christi de-
prompta fuerint, iam non panis dicitur, sed cor-
C pus appellatur? Verè ommino. Et nunquid item
Hieronymo fabulas repellenti Iudaicas, de pane
materiali? Igitur in suo sensu attendantur patres,
imò & in uerbis. Verè enim Hieronymus non di
xit corpus esse panem tuum, hoc nusquam dicit:
quod tamen si tu non probes, non proficis. Sed
igitur non parua cautela legendi sunt libri scri-
pturę, uel doctorum: & post lecturam assumendi
pro testibus. Sed siue Hieronymus legatur, Au-
gustinus, uel Ambrosius sumatur præ manibus,
hoc ipsum, quod dicturus est eum sentire, si sic
sentiat per cætera loca, lector percontetur. ut in
libr. de corpore & sanguine domini capit. 12.
ANSELMVS. Prudens (inquit) lector, & qui
ea bñuolentia ecclesiastica legit, ut à secularibus
secularia leguntur: inter quos plurimũ laudatur
ille, qui quemlibet auctorem docere poterit me
lius dixisse, non ambigens, quòd ipse potius erra
re diceretur, si persuadere uoluerit in aliquo il-
lum

lum errare: qui sic (inquam) librum ecclesiastici
doctoris legit, si quid in eo quasi dubium & scru
pulosum inuenit, non statim illud exercendo in-
uadit, sed inspicit, & discernit, & retractat ex cir
cunstantiis, & ex scriptis eiusdem auctoris, &
ad ultimum prius eligit cõfiteri se ignorare, uel
non intelligere, quàm illi erroris notam impin-
gere. sicut illud beati Augustini intelligendum
est, quia & ipsum est corpus & nõ ipsum: ipsum
quidem est materiali essentia, non ipsum uisibili
forma. Hæc Anselmus. AVCTOR. Hoc mo
do hactenus usi sumus, & adhuc utemur in po-
steris, ut quantùm ualemus scrupulosum locum
alicuius doctoris clariora dicta eius alibi nõ ad
uerbum, sed ad mentem scribentis exponãt, uel
uerba alicuius prudentis tempore subsequentis,
cuius fama sciendi uigilat apud plures, Qualiter
item obiecta Witcleff, quæ iam soluentur, ex-
poscunt.

¶ QVOMODO CANTVS, ET orationes, ecclesiæ commemorant panẽ, ad sextum Argumentum Wit-cleff. Cap. XLI.

SVMMA.

1 *Responsio ad argumẽtum Wuicleff, dicentis, quòd dicta sanctorum, atque ecclesiæ docent, quòd sa-
cramenta sensibilia non sunt corporis Christi, & sanguinis, sed eorum figura.*

2 *Oratio, Perficiant in nobis domine. &c. pro Wuit-
cleff & Berengarij cõfutatione, à Lanfranco, & Guimundo explanatur.*

3 *Auctoris consequẽtis exemplaris, aduersus Wuit
cleff.*

4 *Orationes duæ ecclesiæ proferuntur, ad rectifican
dum Wuicleff errores, & pro sedanda sua rebel
lione hæretica.*

1 CErtiò † (inquit Witcleff) patet ex te-
stimonio, quod acceptat usus eccle-
siæ. Nam in festiuitate corporis Chri
sti sic cantat: Verbum caro panem ue
rum, uerbo carnem efficit: fitque sanguis Chri-
sti merum. Secundum testimonium accipitur de
secreto missæ mediæ natalis domini, ubi orat ec
clesia, quod sicut homo genitus refulsit Deus: sic
hæc terrena substantia nobis conferat, quod diui
num est: nec foret ad propositum, nisi hæc terre
na substantia post consecrationem hostiæ rema
neret. Tertium testimonium est secreta feriæ
quartæ quatuor temporum Septembris: ubi ec-
clesia confitetur, quòd Deus ex his terræ fructi-
bus, scilicet, frumento, & uino sacramenta sua
constare uoluit. Hæc Witcleff. de sermone domi

A ni in monte: cap. 39. Item capitulo primo de Eu
charistia. Sub auctoritate (inquit) Gregorii, spe
cies, & similitudo earum rerum uocabula sunt,
quæ ante fuerunt, scilicet, panis, & uini. Vnde in
fine cuiusdam missæ oratur, & dicitur. Perficiant
in nobis domine quæsumus tua sacramẽta quod
continent, ut quæ nunc sub specie panis & uini
gerimus, rerum ueritate capiamus. Hæc Wit-
cleff. AVCTOR. Hoc ultimum assumpsit sibi
magister eius Berengarius pro argumento, con
cludens tantum corporis Christi speciem uel fi-
guram in sacramento, quia dicit, ut quæ nũc spe
cie gerimus: & ita quoque Witcleff concludit.
Quotlibet (inquiens) sunt dicta sanctorum, at-
que ecclesiæ quæ docent, quòd illa sacramenta
sensibilia nõ sunt corporis Christi & sanguinis,
sed eorum figura. Hæc Witcleff. AVCTOR.
2 Nolo † ego tamen innouare responsum, sed suf
ficit mihi quod respondit ipsi tunc uiuenti in li-
bro suo de corpore & sanguine domini LAN- Lanfrãcus.
B FRANCVS, sic dicens. Postulat sacerdos, ut
corpus Christi, quod sub specie panis uinique
nunc geritur, manifesta uisione, sicuti reuera est,
quandoque capiatur. Veritas enim pro manife-
statione in sacris sæpe literis reperitur. Hæc ille. Guimũdus
GVIMVNDVS. Iam nunc illud, quod ex ec-
clesiasticæ orationis auctoritate se confidere Be
rengarius iactitat, uideamus. Ecclesia (inquit)
in missa quadã ita orat. Perficiant in nobis quæ-
sumus domine tua sacramenta quod continent:
ut quod nunc specie gerimus, rerum ueritate ca
piamus. Hic igitur ostendit se non habere rerum
ueritatem, sed speciem. Heus bone intellector,
quarum inquam rerum speciem non ueritа-
tem? Corporis (inquies) & sanguinis domi-
ni. Bene cõsidera ergo diligenter, quod dicitur,
ac mihi responde. Quid est quod nunc specie
gerimus? Corpus (inquiens) domini specie, nõ
substantiuè manducamus. Adde sequentia, re-
C rũ ueritate capiamus. Quid? in futuro ergo secũ
do corpus & sanguinem domini uerè & substan
tiuè manducabimus? hoc quippe oratur, ut id
quod nunc specie gerimus, quicquid illud sit, il-
lud idem in ueritate capiamus. Quare si semper
in hoc seculo corpus Christi (ut tu deliras) spe-
cie, id est, umbraticè comedimus: restat, ut illud
in altero seculo substantiuè comedamus. Quod
si sentire absurdissimum est, quã stultè interpre-
taris orationem prædictam, iam nec te ipsum la
tere puto. A capite ergo orationis quid uel scri
ptura dicere, diligentissimè uideamus. Perficiãt
in nobis quæsumus domine tua sacramẽta quod
continent. Sequitur, id est, perficiant, ut nos ue-
rè simus unũ corpus Christi, una ecclesia. Quod
uidelicet significant: aut quod nunc, id est, dum
manducamus corpus filij tui specie gerimus, id
est dum

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, dum manducamus corpus filij tui specie ge
rimus, id est, figura tanti sacramenti significa-
mus, hoc rerum ueritate capiamus, id est, reuera
unum Christi corpus, & una ecclesia simus. Iste
credo intellectus possibilis est, iste & scripturæ
conuenientissimus: hunc beatus Paulus Aposto
lus comprobat, huic totius ecclesiæ fides concor
dat. Hæc ille lib. 2. de corpore & sanguine domi
ni, uersus finem. AVCTOR. Hanc tam sagacẽ,
tamque defensam sententiam nunquam hacte-
nus sciuit reprehendere Witcleuista, in qua sic
illaqueatus est eorum præceptor incautus. Sic er
go respondendum censeo isti Witcleff, tam in
hoc, quàm in oratione priori secreta, ubi ora-
tur, quòd sicut idem homo refulsit Deus, sic hæc
terrena substantia nobis conferat quod diuinũ
est. Pondera uires conditionis implere. Est enim
consequentia exemplaris, uel apud rhetores cõ-
paratio. Et † dic mihi, qualiter homo genitus re-
fulsit Deus, an secundùm substãtiam deitatis &
naturam, an typicè tantùm, & secundum deita-
tis figuram? Si non secundùm Dei naturã, Aria-
nus es. Si secundum figuram, Manichæus es. Si
utrunque dixeris, uterque es: Arianus, negando
in homine genito diuinam substantiam: Mani-
chæus, asserendo phantasticam carnem, & figu-
ram. Si neutrum dixeris, sed asseueris in homi-
ne genito Dei infinitam substantiam & naturã,
tunc compara: si hæc terrena substantia nobis
conferat quod diuinum est. i. diuinam carnem
& sanguinem non secundùm figuram, sed sic: si-
cut homo genitus refulsit Deus secundum pro-
priam substantiam & naturã: hoc ora fideli cor-
de, & ore ueraci hoc postula dominum cum ec-
clesia, & nec Berengarius eris, nec Witcleuista,
sed pro tanto fidelis, quia auferet tibi mendacẽ
panem, quem arguis, & instaurabit tibi substan-
tiam corporis, quam pro uili pane repellis. Hæc
enim terrena substantia panis tunc singulariter,
tunc excellenter confert nobis substantiam cor-
poris Christi, quando desinit esse panis, & sub-
stantialiter conuertitur in Christi corpus, quia
ex isto pane fit corpus. Nã panis sic confert ma-
ximè ad uitam hominis, & uinum ad sanguinem
per sui defitionem & conuerſionem in naturam
humanæ carnis & sanguinis. At quid conferet,
putas, si tantùm conuerteretur in respectus tro-
picos, aut figuras? nunquid sic uiuerent Witcle
nistæ? Efficaciùs ergo confert nobis infinitè hæc
terrena substantia diuinũ corpus, cum in se esse
desinit sua substantia, & esse incipit aliena, quo-
niam manens quod est, nihil confert nisi quod
esse incipit in figura. Sic in alia secreta, ubi dicis
confiteri ecclesiam, quòd ex his terræ fructibus
Deus sacramenta sua constare uoluit. Ita est: nõ
tropica sacramenta, non Iudaica, sed sacramen-

A Christiana: quæ figuras euacuant, & substantia-
rum cælestium constantias largiuntur. Vide tu si
utraq; substantia constare secum potest in utro
que. Si non, ego eligo potiùs cum oratione eccle
siæ constare sacramenti Christi corporis ueram
substantiam, quàm figuram. Quia † igitur tam
errasti profundè per te malè intelligendo duas
orationes secretas, duas econtrariò pro fide ec-
clesiæ profero tuos rectificantes errores. Vna est
pro poste. feria. 6. ante dominicam primam qua
dragesimæ, quæ, Spiritum (inquit) nobis domi-
ne tuæ charitatis infunde, ut quos uno cælesti pa
ne satiasti, tua facias pietate concordes. Vbi, ex-
pulso omni terrestri pane, solus unus cælestis pa
nis nos satiasse describitur. Certè non unus pa-
nis satiat Witcleuistas, qui tot sibi faciunt sacra
menta, quot panes: sicut pristini hæretici, de qui-
bus HIERONYMVS in commentario super
Oseæ lib. 2. textu.* Quia multiplicant Ephraim
altaria. ubi dicit. Vnum esse altare ecclesiæ, &
B unam fidem, & unũ baptisma apostolus docet:
quod hæretici deferentes, multa sibi altaria fa-
bricati sunt. Propterea leges Dei accipere non
merentur, cùm eas, quas acceperint antè contẽ-
pserint: & si quid dixerint de scripturis, nequa-
quam uerbis diuinis, sed ethnicorum sensibus
comparãdum est. Isti multas immolant hostias,
& comedunt carnes earum, unam Christi ho-
stiam deserentes, nec comedentes eius carnem:
cuius caro cibus credentium est. Hæc ille. AV-
CTOR. Caue tibi Witcleff nè præsumas de cæ
tero contra sacramenta ecclesiæ scripturã Chri
sti proferre, uel Apostoli, quia non uerbis diui-
nis, sed ethnicorum sensibus comparatur, Iulia-
ni (supple apostatæ) & uesani Porphyrij: quibus
textus euangeliorum non deerant, cùm in eccle
siam bacchantur. Verba Christi habes, sed sen
sum hæretici. Et recole iterum, ꝙ necesse habes
non ex uno pane satiari, sed ex pane multiplici:
qui teste te ipso in sacramento, non uescris sub
stantia carnis Christi. Aliam item, quæ est ora-
C tio secreta pro sabbato in uigilia passionis pro
sedanda tua rebellione hæretica, quæ omnium
hæresum est mater adultera: sic omni Christiana
deuotione diffundo, dicentem. Oblationibus no
stris quæsumus domine placare susceptis: & ad
te nostras etiam rebelles compelle propitius uo
luntates. Has orationes tu ipse commemora fra
ter sana conscientia, & corde optimo, qualiter
nemo potest dicere dominus Iesus (apostolo te
ste) nisi in spiritu sancto. Et iterum in festiuitate
corporis Christi (inquis) cantat ecclesia. Verbũ
caro panem uerum, uerbo carnem efficit. Insi-
piens homo cur te nõ pudet illa sumere pro te
quæ omnium sensatorum iudicio militant con-
tra te? Sic argueret sapiens: uerbum efficit ue-
rum

rum panem carnem suam non nisi optima for-
ma: facit ergo panem carnis substãtiam, quæ est
melior, quàm figura. Idem uerbum facit aquam
uinum: uis ne dicere uinum tantum factum secũ
dum figuram, & aquam mansisse secundum sub-
stantiam? Sic enim dicit euangelista. Cùm gu-
stasset architriclinus aquam uinum factum. Fuit
1 ergo aqua uinum factum, & non mansit aqua,
quia fiebat uinum secundùm substantiam: sic est
panis corpus factum: & ideo non permanet pa-
nis, quia fit corpus secundum substantiã, & me-
rum Christi sanguis: ideo desinit esse merum. Et
hæc duplex oblatio ne fiat Iudaico more perma
nens in sua specie corpus Christi solum secun-
dum figuram, oratur ab ecclesia, ut fiat corpus
Christi, & sanguis secundùm utriusque substan-
tiam, & naturam. Vbi sunt iam quotlibet illa do
ctorum dicta, quæ tam mendaci fronte (ut asse-
ris) docent, quòd sacramenta ecclesiæ non sint
corpus Christi & sanguis, sed eorum figura. Ista
quæ confers, potiùs dedocent: & neminem cer-
tè docent, nisi priùs per te subuersum, & tuis le-
gibus toxicatum, ne possit cernere uerum.

¶AD SEPTIMVM ARGVMEN-
tum de Papa, & Romana curia, quomo-
do concedunt panem esse corpus
Christi, respondetur.
Cap. XLII.

SVMMA.

1 *Curia Romana secundùm Vuitcleff.*
2 *Responsio ad argumentum Vuitcleff, falsificantis, & deprauantis Romanæ Curiæ decretum, ad pro bandum suum errorem, de corpore Christi. Et quomodo in hoc sequatur Berengarium magistrum suum.*
3 *Berengarius quomodo temera fronte redarguit Humbertum, Paschasium, & Lanfrancum, eo quòd non auderent errare cum ipso, & dicere pa nem supereſſe post consecrationem. Et quid Vuit cleff.*
4 *Nicolaus Papa quòd non decreuerit contraria, à Lanfranco, & Guimundo ostenditur contra Be rengarium, & Vuitcleff.*
5 *Berengarius, quòd non fuerit consentaneus, sed con trarius decreto Nicolai Papæ, & Synodi osten ditur.*

QVartus testis (inquit) est Papa cum sua curia, quando fides in ipsis floruit: ubi desinit, ꝙ hoc sacramentum est cor-
pus Christi: & habito hoc à Berenga-
rio, misit gaudenter in Franciam, atque Germa-
niam, quomodo Berengarius priùs hæreticus ad
A fidem catholicam est correctus, ut patet de con
secratione distinct. 2. cap. Ego Berengarius. Hæc
Witcleff de sermone domini in monte capit.
39. Et in 4. Trialog. capite. 2. Certum est,
quòd in Euãgelio Christi plenius, authenticius,
& moderatiùs, quàm in Romana curia ista ma-
teria est decisa. Ipsa † tamen curia, ante solu- Curia Ro-
tionem diaboli cum antiqua sententia prædicta mana se-
planiùs concordauit, ut patet de consecratione cundum
distinct. 2 cap. Ego Berengarius. A tempore ta- Vuitcleff.
men solutionis Satanæ dimissa fide scripturæ,
multæ hæreses in illa materia, &c. AVCTOR.
Nescio quid priùs obijciam, an dolos eius dete-
gens, an mendacia? Si dolos, in eis magistrum cõ-
sequitur. Ipse enim Berengarius post periurium
recidiuans, occasionem iterandi erroris sumpsit
sibi ex uerbis suæ confessionis eisdem planè, qui
bus Witcleff nititur in præsenti, culpam referẽs
in Humbertũ, qui tunc Cardinalis erat, & de cu-
ius manu confessionem, iubente Papa susceptit.
Vnde Berenga. Scriptum, (inquit,) Hũberti Bur Berenga.
gundi, quem fecerant Romę episcopum Cardi-
B nalem, quod scripsit contra catholicam ueritã-
tem, quod inferiùs patebit (ut cogeretur illud
Berengarius quasi profiteri errorem ineptissi-
mi Burgundi) anathematizo omnem hæresim,
præcipuè eam, quam astruere conatur panem &
uinum, quę in altari ponuntur, post consecratio Io. 1.
nem solummodo sacramenta esse, & non uerũ
Christi corpus & sanguinem. Apparet quia lux
in tenebris lucet: & tenebræ eam non compre-
henderunt; quia ueritatis inimicus, uelit nolit,
ueritatẽ asserat: quia sicut Goliath, proprio Bur
gundus ense depereat. Erat autem Burgundus
in sententia, imò uecordia uulgi Paschasij, atque
Lanfranci, minimè supereſse in altari post con-
secrationem substantiam panis & uini. quã sen-
tentiam superioribus suis uerbis ille ipse deie-
cit, nec attendit. Qui enim dicit, panis & uinum
altaris solummodo sacramenta sunt: uel panis
& uinum altaris solummodò sunt uerum cor-
C pus Christi & sanguis: modis omnibus panem &
uinum supereſse constituit. Et infrà. Susceperat
autem Burgundus negare panem & uinũ in men
sa dominica supereſſe. Hoc minimè negat, im-
mò omnino panem & uinum esse confirmat in
mensa dominica, cùm ita enuntiat, Panis & uinũ
quæ ponuntur in altari, solummodò sunt uerũ
corpus Christi & sanguis. Hæc ille. AVCTOR.
2 Conferſ nunc dicta Witcleff ad dicta magistri
eius, si non concordent. Berengarius sic arguit
ex decreto, Panis & uinum sunt corpus & san-
guis in altari: sed qui sic enuntiat, panem super-
esse confirmat: ergo ex decreto panis supereſt
in altari. Witcleff in de Eucharistia, ca. 2. Ter-
tia (inquit) est opinio Berngarii, & uidetur fuiſ
se de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

se decretum sanctæ Synodi. Constet quidem ex publica & solenni confessione Berengarij posita in de consecratione distinct. 2, quòd ipse corrigendo errorem priorem, confitetur panem & uinum esse hoc sensibile sacramentum, & ratio nibus recitatis concludit. Ex quibus colligitur, quòd sententiam illam receperat à Papa & Synodo confitendam: & patet, quòd olim fuit sensus ecclesiæ, ut de articulo fidei, quòd panis & uinum remanent post consecrationem, sicut antè. Hæc Witcleff. AVCTOR. Item † Berengarius temera frõte redarguit Cardinalem Hũbertum, Paschasium, & Lanfrancum de uecordia: quia non auderent errare cum ipso, & dicere panem superesse post consecrationem. Item Witcleff omnes simul exprobrat aduersantes ca. 47. de sermone domini in monte. Quidam fideles, (inquit) huius fidei sunt ex euidentia triplici in domino confortati. Primò ex hoc, quòd omnes aduersantes ipsis in hac fide, uel nõ audient, uel nescient dicere quid sit ipsa hostia consecrata. Secundum signum est, q̃ ipsa audet, & scit in ista materia fidem suam Christiano cuilibet publicare. Pars autem contraria nescit, nec audet docere populum fidem suam, sed una eius parte diuisa à reliqua: dicit uel uerba communia q̃ credit, sicut credere debent catholici, sed quid credit in isto articulo nimis tacet. Sed qui uecors consensus foret catholicis plus suspectus? Hæc Witcleff. AVCTOR. Vnum breuiter audi mi Witcleff: noli dicere fideles: cum de tuis loqueris, sed cum ecclesia Christi dicas hæreticos, nec fidẽ tuam: sed perfidiam. Item si tanta uiget audacia uestra secta, ut palàm cunctis audeat explicare quod credit, cur tu ipse hortaris scholares tuos, camerare uerba tua in hac ipsa materia, libro tuo de sermone domini in monte cap. 45. Patet (inquis) scienti camerare uerba huius sententiæ, quomodo est in ista materia respondendum. AVCTOR. Sed item non negligenter aduertendum est, q̃ Berengarius non negauit omnino panem esse corpus domini uerũ, & non solummodò sacramentum: quanquam increpet eum Witcleff, q̃ non sit ausus logicè concedere, q̃ panis sit uerum corpus Christi, quia secundum figuram. Putauit se in hac cæca truffa præcessisse magistrum, sed indubiè eandem figuram extendunt, & eandem logicam expendunt, ut uijs, quibus possint, rem Christi corporis secundum suam naturam corporalem in sacramẽto attenuent. Iam uidimus quantum isti dolosè concordant in falsatione Decreti, & deprauatione subdola Papæ, & Cardinalium. Nõ ergo conuenerunt in sensibus, quamuis dolus esset in uerbis. Decretum intendit contra figuram corporis uerum corpus secundum substantiam dicere sacramentum. Vterque istorum dicit contrarium. Non sunt ergo concordes dictamini Nicolai secundi. Patet assumptum, quia aliquid plùs de ueritate corporis intendit Decretum ponere, quã sacramentum, id est, sacrum eius signum. Iam corpus Christi secundùm signum tantùm, non plus est, quàm corpus signum solum. Sicut rex nummi nihil plus est, quàm imago regis in nummo. Et quãuis centies dicant, est corpus Christi, est sanguis Christi, qui effusus est in cruce, cum dicitur solum secundum sacramentum, uel sensibile signum: plus aliquid dicitur, sed de re nihil plus creditur. Item quod iam addidit corpus & sanguinem Iesu Christi, hoc priùs addidit sub Victore, ut infra dicetur. Intendebat ergo iã Ecclesia per uerum Corpus Christi, corpus secundùm substantiam dicere, & non corpus signũ solum. Item si planè credidisset secundum mẽtem Decreti Nicolai, non fuisset merito impetẽdus consequenter pro hæretico. Item ipse Berengarius detraxit eidem Papæ Nicolao, dicens cũ decreuisse contraria, ergo ex hoc ipso non uidetur fuisse ipsi mente consentiens. Vnde inde corpore & sanguine domini alloquẽs cum LANFRANCVS. In † præsentia (inquit) susceptã ostendere uerba Romani concilii, quæ te iuraturum iurando firmasti, nulla a se inuicem contrarietate differre. Arguentibus enim te amicis, ac necessariis tuis, q̃ aut non seruanda iurare non deberes, aut iurata seruares, infamare soles Nicolaũ Pontificem, reliquosque patres Romani concilii, uidelicet, q̃ scribentes, ac docentes contraria, tui fuerunt causa periurii. Id quoque in hoc opusculo, quod destruendum suscepi, ubique serè laboras efficere. Propterea conferenda sunt uerba tua uerbis illorum. Nicolaus Papa competiẽs te docere, panem uinumque altaris post cõsecrationem sine materiali mutatione in pristinis essentiis remanere, concessa tibi, sicut superiùs dictum est, respondendi licentia: cum nõ auderes pro tuæ partis defensione aliquid respõdere, pietate motus, ad preces tuas præcepit tradi scripturam tibi. Eius principium hoc erat. Ego Berengarius anathematizo eam hæresim, de qua hactenus infamatus sum, quæ astruere conat panem & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum, & non uerum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse. Rectissimè id quidem & ipse præcepit & Synodus assentijt, & tu executus es, si labium dolosum in corde, & corde locutus nõ fuisses, si ad pristinum uomitum, & uolutabrum tuti infeliciter periurus postea non redijsses. Hæc ille. AVCT. Ecce Lanfrancus iste fuit tunc superstes alloquebatur Berengarium magistrũ tuũ uiuens. Ipse fuit tunc de ecclesia doctor, & præclara

clara colũna. Ipse culpat Berẽgarium cũ cæteris multis amicis, & necessarijs, tãquam Nicolai Papæ Decreti uiolatorem periurum, & subuersorẽ uerborum eius dolo hæretico. Ipse dicit Nicolaum, & Synodum statuisse Decretũ cõtra dogma Berengarij dicẽtis panem & uinum post cõsecrationẽ sine materiali mutatione in pristinis essentijs remanere, uolens, & intendens eũ credere posteriùs panem & uinum, peracta consecratione mutatis essentijs pristinis, mutatione non figurali (ut ipse, & tu fingitis) sed materiali, & substantiali secundùm sequens Decretũ Gregorij, remanere corpus & sanguinem domini: & sic corpus & sanguinẽ substantialiter esse, non figuraliter, ut ipse delusit ecclesiam tunc, & tu renouas nunc. Hoc fuit tunc Decretum Nicolai, & ecclesiæ patres hoc patefecerunt tũc, & in scriptis suis reliquerunt, qui tunc superfuerunt ecclesiæ. Nam GVIMVNDVS AVERSANVS eps, tũc superstes in Concilio prædicto, & præsens, Gregoriano Decreto in libro de corpore & sanguine domini 3. cõtra eũdẽ Berengarium sic scripsit. Nam † si illud, quod semper ecclesia tenuit, nullis munitum conciliis, apostolicum est, quanto illud magis, quod & semper tenuit, & multis est, ut dixi, concilijs generalibus confirmatũ, ex apostolica auctoritate traditum esse credendum est? scilicet panem & uinum altaris domini in corpus & sanguinẽ Christi substãtialiter cõmutari: non sicut delirat Berẽgarius corporis & sanguinis domini figuras tantũ esse, aut intra se latentẽ Christũ tegere. Hæc ille. AVCT. Item ANSELMVS in libro de corpore domini, parte 1. quã epistola ri mõ scribit, increpans illum Berengarianũ auctorem tuum de diuinis officiis, eo q̃ posuit panem remanere in Eucharistia. Panis (inquit) substantiam post dãici corporis cõsecrationẽ in altari superesse, semper abhorruit pietas Christiana, nuperque damnauit in Berengario Turonensi, eiusque sequacibus. Hæc ille. AVCT. Ecce, ut dixi, isti fuerunt patres ecclesiæ tunc instãtis, isti cum pluribus aliis perhibent. Berengariũ nõ consentaneũ fuisse, sed contrarium Decreto Nicolai, & Synodi in ca. Ego Berengarius. quia q̃d consensit uerbo tenus dicere, panem & uinum post consecrationem corpus & sanguinẽ domini esse, hoc destruxit dolo malo, intelligens illa corpus esse domini & sanguinem in figura remanentia, quod antè fuerant in natura. Propter hoc periurus dictus est. & recidiuus hæreticus. Nõ iuuit eum fraus uersuta, non intellectio cauillosa. Alioquin rogo, cur eadem ecclesia in examen reduxit eundem periurum tanquam uiolatorem fidei sibi oblatæ, coram Papa subsequente Gregorio? si consensit ipsi ecclesia tunc, cur accusauit eum periurij? cur recidiuum condemnauit hæreticum? Quid ponis lucem tenebras, & tenebras lucem? Non est enim conuenientia illa, quam putas, Nicolai scilicet Papæ, quem sanctũ uirum collaudas, ad Berengarium, quem excusas. Vbi est quartum testimonium Papæ cũ sua curia, q̃ panis remanet post consecrationem in priori sua essentia? Quod dicitur panis corpus domini esse, uerum est, sed ubi dicitur panis post consecrationem panem esse? Nusquam per ecclesiam. Accipe ergo testimoniũ ecclesiæ, quod ipsa dicit, non quòd non dicit: panem post consecrationem dicit corpus domini esse. Verum est & hoc crede, quia sic est secundùm substantiam corporis: ideò dicit tunc ecclesia panem in corpus substantialiter commutari: quod remanente pane primo secundùm naturam, te sumo, in testem, non posse fieri. Panis ergo cùm est corpus domini, non ampliùs prior panis est, sed corpus: & per hoc solum corpus in substantia, in natura. Intendebat ergo ecclesia tũc sic credere sicut dixit, nihil plùs, nihil minùs, sicut & Christus dicens. Hoc est corpus meũ. Non dixit & prior panis in natura, nec corpus dixit in figura. Ideò solùm corpus credit ecclesia sine pane. Matth. 26.

¶AD HOC, QVOD WITCLEFF dixit, Modernam Romanam ecclesiam ecclesiæ priori sub Nicolao esse contrariam, respondetur. Cap. XLIII.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui dicit modernã Romanã ecclesiam hæreticã, & priori contrariam, confutatur.*
2 *Berengarij processus, quòd per septem Pontifices cum tempora durauerit. Et quid de hoc dicãt Lanfrancus, & Guimundus.*
3 *Decretũ Gregorij Papæ septimi de corpore, & sanguine domini. Et de secunda Berengarij cõfessione sub ipso. Et multa de hoc ibi contra Witcleff.*
4 *Ecclesia, quòd nunquam fuerit sibiipsi contraria in condemnatione Berẽgarij ostenditur cõtra Witcleff.*
5 *Iudicis pietas nimia, quòd interdũ forsan, etiam xinè apud toruos, & ingratos hæreticos, possit sicut eis placet, calũnias figurare, ostẽditur*
6 *Witcleff, quòd sit falsarius Nicolai, illius decreto conuincitur.*

Deus, quàm solicitè quirit Witcleff fallere simplices de diuersitate tpum. Nõ parcit uerbis, non falsis criminibus, non planis mendaciis. Idcirco ecclesiam illam dicit fidelem, quia ibi fauorem putat inuenisse perfidiæ. Modernam ecclesiam dicit hæreticam, & illi priori contrariam: quia pla-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nè sentit sibi aduersàm: & colligit istam à tempo-
re Innocentij Papæ tertij: quia decretalem illam
instituit, cap. Cum Marthæ. Vnde de Eucharis-
tia cap. 2. Videtur (inquit) probabile, quòd
prior ecclesia sanè sensit in isto, & posterior
oberrauit. Tanta nanque auctoritas, tanta san-
ctitas, & tanta sapientia, uel maior lucebat in
isto Papa Nicolao secundùm chronicas, & in
istis centum & quatuordecim Episcopis, quan-
ta in eo, qui composuit Decretales: quare non
crederetur tantæ, uel plùs eius sententiæ, sicut
debiliori sententiæ succedenti? Ecclesia enim
deteriorãdo quod ad fidem scripturæ procedit.
Hæc Witeleff. AVCTOR. Iste† non uidit, uel
dissimulat, ut secundùm euangelium, quamuis
uiderit, cæcus fiat. Nec enim Nicolaus Papa so-
lus decreuit in hac fide contra Berengarium:
nec erat ultimus, neque primus. Per tempora se-
ptem Pontificum durauit processus, inchoatus
apud Leonem quintum ante Nicolaum, quem
secundus post eum Gregorius terminauit. Post
tria iudicia in Conciliis habita hæreticus con-
tinuè recidiuans, tandem consummatur in quar
to. In præfato libello de corpore domini allo-
quens Berengarium LANFRANCVS. Tem-
pore† inquit, sancti Leonis Papæ delata est hære
sis tua ad apostolicam sedem. Qui cùm Synodo
præsideret, ac resideret cum eo non parua multi
tudo Episcoporum, Abbatum, diuersíque ordi
nis à diuersis regionibus religiosarum perso-
narum, iussum est in omni audientia recitari,
quas mihi de corpore & sanguine domini lite-
ras transmisisti. Quas cum legissent, & con-
tra usitatissimam ecclesiæ fidem scriptas ani-
maduertissent, zelo Dei accensi, quibusdam ad
legendum eas porrexerunt. Sequitur. Igitur
cùm à quodam Remensi clerico Romam per-
latas recitator legeret, intellecto, quòd Ioan-
nem Scotum extolleres, Paschasium damnares,
communi de Eucharistia fidei aduersa sentires,
promulgata est in te damnationis sententia, pri-
uans te communione sanctæ ecclesiæ, quam tu
priuare sancta eius cõmunione satagebas. Post
hæc præcepit Papa, ut ego surgerem, praui ru-
moris à me maculam abstergerem, fidem meam
exponerem, expositam plùs sacris auctoritati-
bus, quàm argumentis probarem. Itaque surre-
xi, quod sensi dixi, quod dixi, probaui, quod pro
baui, omnibus placuit, nulli displicuit. Dehinc
declarata est Synodus Vercellensis. Quæ tunc
proximo Septembri eodem præsidente Pontifi-
ce, est celebrata Vercellis. Ad quam uocatus con
uenisti. Ego uerò præcepto, ac precibus præ-
fati Pontificis usque ad ipsam Synodum cum eo
remansi. In qua in audientia omnium, qui de di
uersis huius mundi patribus illuc conuenerant,

Witeleff.

Lanfrãcus.

A Ioannis Scoti liber lectus est, ac damnatus. Sen-
tentia tua expolita, ac damnata, fides sanctæ ec-
clesiæ, quam ego teneo, & tenendam astruo, au-
dita, ac concordi omnium assensu confirmata.
Duo clerici, qui se legatos tuos esse dixerunt, uo
lentes te defendere, in primo statim auditu dese
cerunt, & capti sunt. Ab hac sententia nunquam
discessit sanctus Leo, in omnibus conciliis suis,
seu quibus ipse præsentiam suam exhibuit, seu
quæ per legatos suos in diuersis prouincijs con-
gregari instituit. Hæc ille. AVCTOR. Concor
diter item dicamus, quid dicat GVIMVNDVS
etiam Berengarij contemporaneus, in principio
libri sui de corpore domini contra eundẽ. Mox
(inquit) incipientibus his palàm audiri, catholi-
ci uix grauiter, atque intolerabiliter ferẽtes, præ
sidente per semetipsum beatissimę memoriæ do
mino Papa Leone, Vercellis Concilium ponũt.
B In quo post diligentissimam de corpore ac san-
guine domini rationem, Berengarium, & om-
nes eius in hac hæresi fautores, perpetuo anathe
mate, nisi resipiscerent, damnauerunt. Cùmque
iam defunctum sanctum Leonem Papam, & san
ctos uiros, qui interfuere Cõcilio, maledicis ner
bis, & scriptis lacerare non desineret, sanctissi-
mum illud, ac reuerendissimũ ecclesiæ Dei spe-
culum, summum non pontificem, sed Pontifi-
cem, atque pũlpificem uocans: cumque infatua-
tione Lanfranci infatuatum, concilium uanita-
tis adunasse blasphemans. Turonis item aggre-
gato generali Concilio, præsente uenerabili nũc
Papa Gregorio Romano tunc Archidiacono, pa
nem & uinum in sacrificio domini non umbrati
cè, sed uerè Christi carnem & sanguinem fieri
dãto propriæ manus sacramento confirmauit.
Hæc ille. AVCTOR. Tamen & ante istud
C Concilium Turonense, & post mortem sancti
Leonis, secundo conuenit eum Victor Papa suc
cessor Leonis LANFRANCVS. Quæ senten
tia Leonis supple, successorem quoque suũ non
effugit felicis memoriæ Papam Victorem. Sed
quicquid de hac re, seu cæteris ipse statuit, statu-
tiuè præcepit, hoc & iam iste sua, atque omnium
Conciliorum suorum auctoritate firmauit. De-
nique in Concilio Turonensi, cui ipsius interfue
re, ac præfuere legati, data est tibi optio defendẽ
di partem tuam, quam cùm defendendã susciepe-
re non auderes, confessus coram omnibus cõcin
ecclesiæ fidẽ, iurasti te ab illa hora ita creditur-
ũ, sicut in Romano Cõcilio te iurasse est superius
comprehẽsum. Hæc ille. GVIMVN. Inde post-
modùm desipiscens, itidem Romæ in generali
Concilio conflictu rationis reuictus, libel-
los suos propria manu sub præsentia felicis me-
moriæ Papæ Nicolai coram omni Synodo cre-
mauit, errorẽ anathematizauit, cõfessionemque
bonam,

bonam, quam Turonis fecerat, præstito identi-
dem propriæ manus sacro, renouauit his uerbis,
Ego Berengarius &c. Hæc ille. AVCT. Ecce quã
to tempore is rebellauit ecclesiæ: sub Leone ac-
cusatus, condemnatur, recidiuat: sub successore
eius Victore accusatus, condemnatur. Successit
Victori Stephanus, Stephano Benedictus, Bene
dicto Nicolaus, sub quo Romæ uincitur, condẽ
natur coram Cõcilio generali celebrato Romæ
in ecclesia Constantiniana. Iterum desipit, succe
dit Nicolao Alexander, Alexandro Gregorius
septimus, qui anteà dictus est Hildebrandus, qui
priùs deuicit eũ Turonis, cùm fungeretur ibi le-
gatione Papæ Victoris, & iam ultimatè confuta
uit eũ Romæ in ecclesia Saluatoris, sicut acta for
mata declarant eiusdem Concilii, & ea reperi in
annoso libro Decretorum Pontificum sub De-
creto eiusdem. In qu bus sic scriptum est, Anno
3 † ab incarnatione sempiterni principii M.lxxix.
mense Februarij, Indictione secunda, Pontifica
tus uerò dñi Gregorij Papæ septimi. 6. anno, ad
honorem Dei, & ædificationem ecclesiæ sanctæ
salutem quoque tam corporũ, quã animarũ, ex
præcepto sedis apostolicæ conuenerunt finiti-
mi, & diuersarum prouinciarum Archiepi, epi,
religiosæque personæ, ut sanctam Synodum ce
lebrarent. Omnibus igitur in ecclesia Saluatoris
congregatis, habitus est sermo de corpore & sã
guine domini nostri Iesu Christi: multis hæc, nõ
nullis illa sentientibus. Maxima siquidẽ pars pa-
nem & uinum per sacrę orationis uerba & sacer
dotis consecrationem Spiritusancto inuisibili-
ter operante, conuerti substantialiter in corpus
dominicum de uirgine natum, quod & in cruce
pependit, & in sanguinẽ, qui de eius latere mili-
tis effusus est lancea, asserebat, atque auctorita-
tibus orthodoxorum sanctorum patrũ, tã Græ-
corum, quàm Latinorũ modis omnibus defende
bat. Quidam uerò cæcitate nimia, & longa per-
culsi, figuram tantum, se, & alios decipiẽtes, qui
busdam cauillationibus conabãtur astruere. Ve
rum ubi res cœpit agi, priùs ẽt, quam tertia die
uentum foret, in Synodum defecit contra uerita
tem niti pars altera. Nẽpe Sancti spiritus ignis
emolimenta palearum consumẽs, & fulgore suo
falsam lucem diuerberãdo obtenebrans, noctis
caliginem uertit in lucem. Denique Berengarius
huius erroris magister, post longo tempore dog
matizatam impietatem, errasse se coram Concí-
lio frequenti confessus, ueniamque postulans, &
orans, ex apostolica clementia meruit. Iurauitq;
sicut nunc in sequentibus continetur. Ego Beren
garius corde credo: & ore confiteor, panem, &
uinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sa
crę orationis, & uerba nostri redemptoris, sub-
stantialiter conuerti in ueram, ac propriam, &
A uiuificatricem caruem & sanguinem domini no
stri Iesu Christi. Et post consecrationem esse ue
rum Christi corpus, quod natum est de uirgine,
& quod pro salute mundi oblatum in cruce pe-
pendit: & quod sedet ad dexteram patris: &
uerum sanguinẽ domini nostri Iesu Christi, qui
de latere eius, non tantum per signum, & uirtutẽ
sacramenti, sed & in proprietate naturæ, & ueri
tate substantiæ, sicut in hoc breui continetur, &
ego legi, & uos intelligitis: sic credo. Nec contra
hanc fidem ulterius docebo: sic me Deus adiu-
uet, & hæc sacra euangelia. Tunc dominus Pa-
pa præcepit Berengario ex auctoritate Dei om-
nipotentis, & sanctorum Apostolorum Petri &
Pauli, ut de corpore, & sanguine domini nun-
quam ulteriùs cum aliquo disputare, uel aliquẽ
docere præsumeret, excepto causa reducendi ad
hanc fidem eos, qui per eius doctrinam ab ea re
cesserant. Hæc ibi ex decreto Gregorii AVCT.
Vides ne, feci furtùm? cuncta spatiosè produxi.
B Sed uellem interim notatũ esse, quod Witeleff
iam de solutione diaboli loquens aliter, quàm
solebat secretè fefellit, uel ipse fallebatur in cal-
culo, laudans fidem Decreti Romani in ca. Ego
Berengarius. & illius ecclesiæ quasi solutionem
diaboli. id est, initium secundi millenarij post
annos Christi, ut ipse insipienter existimat, præ-
cessisset, cùm de facto plùs 56. annis Concilium
Nicolai secundum millenarium ingressum est,
& hoc Concilium sub Gregorio anno. 79. cele-
bratum esse demonstrat, dicens. Anno ab in-
carnatione sempiterni principij. M. lxxix. &c.
Sed ad rem. Perpendite ibi, quomodo Berenga-
rius delusit ecclesiam, peruertens sensum, serua
tis uerbis confessionis suæ primæ sub Nicolao:
quæ stat in consecratione, distinctione. 2. Ideo
nacta opportunitate, cogitur iterum confiteri
hæc prædicta sub Gregorio septimo. Cauilla-
C batur panem non esse solùm sacramentum, sicut
primo omnium ait, sed iam corpus domini di-
xit, intelligens tantùm sicut priùs secũdùm figu
ram: & per hoc manere panem in natura, cõuer
sum in carnem solum secũdum figuram: sed cau
tela ista perfida deprehensa, in confessione secũ
da reprobatur per Papã, & Synodũ, declarãtem
debere credi panem conuersum in carnẽ Chri-
sti secundum substantiam & naturam. Cõfiteor
(inquiens) panem & uinum, &c. substantialiter
conuerti in ueram, ac propriam, & uiuificatri-
cem carnem, ac sanguinem domini nostri Iesu
Christi. Hic deprehensus est Berengarius. Hic ca
pta uulpecula, quæ demoliebatur uineas. Iam
eripiat se Witeleff catulus eius si sciat. Laxet Lo
gicam, tendat sophismata. Si enim panis con-
uertatur in carnem Christi, non figuraliter, sed
substantialiter, non substantialitate generica

Universidad de Deusto
Biblioteca

panis, sicut ipse truffabatur Concilium, quod terræmotus appellat, sed secundùm propriam, & non alicuius defuncti cadaueream, secundùm Nestorianos, sed & uiuificatricem carnē & sanguinem domini nostri Iesu Christi: nec tamen panis talis adnihiletur, ut ipse litigat, nec corrūpatur, sed sit uerum Christi corpus, quod natum est de uirgine: & hoc non ut priùs, per signum tātùm tropicum, sed in proprietate naturæ, & ueritate substantiæ: qualiter euadet per cuniculos suos, quin neget substantiam panis supereſſe, uel uini, sed sub eorum accidentibus corporis substantiam Iesu Christi? Ipse, ut dicit, nescit aliqua prædicatione identica copulare tam distinctas substantias. Quid tunc restat, si tam firmiter collocetur ibi secundùm substantiam corpoream, & naturam propriam Christus Iesus, quin statim desinat adesse, nisi forsan secundum speciem, panis fœdus? Quid plura? Præter hæc miro, superextollendo ingenio, & in cunctis seculis prædicando, eadem sancta Synodus præcauens sibi, ne deinceps simplicitate uerborum suorum ipse, uel quilquam discipulorum suorum abuteretur arte callida sophistartum, ad intellectum ipsum, quem in eis uerbis sibi porrectis habebant tunc catholici, periurum, & recidiuum limitabant hæreticum, sic scribendo. Sicut in hoc breui cōtinetur & ego legi, ne quod aliud more Arii demonstraret latenter abditum sub axillis, & uos intelligitis, notando catholicos, ne propriis figmentis dimissis, iterum deliraret sic credo, &c. Si ista prior ecclesia tanto tē pore florebat in fide, qualiter criminatur in ea Berengarius? nunquid quia semper concesſit ecclesiæ? Non (inquis) sed quia posuit panem tantummodò sacramentum. Cur ergo impetitur quando concedit non tantummodò sacramentum, sed carnem & sanguinem Christi? Hoc sub Victore concesſit, & tamen sub Nicolao cōuincitur. Iterum corā Nicolao fatetur, & tamē sub Gregorio condemnatur. Cur ita? si ecclesia semper dixit, quia à sic dicendo cessauit. Non ita, sed quia sub eisdem uerbis retentis hæresim renouauit. Vide utranque confessionem, & conciliorū acta, & semper eum senties criminatum: quia panem peracta consecratione secundum substantiam supereſſe concesſit, & corpus Christi secundum figuram. Enimuerò sagacissimè præuidit illa una per omnes Papas illos, ecclesia, tres istas ueritates esſ connexas, & earum composita. Esſe ibi corpus Christi secundum propriam substātiam, Panis prioris absentiam, Et eius accidentiū sine subiecto remanentiam. Quia ponē ibi carnem Christi secundùm substātiam propriam & naturam, & statim sustulisti substantiam propriam panis sensibilis, & eius essentiam. Quibus datis, sequitur remanentia qualitatum sine subiecto primo. Item da panis absentiam: & sequi potest sine incōuenienti præsentia corporis, & absolutio accidentis. Item da accidentia sine subiecto, & aliā duo non dubitabit dare, quauis remisſè catholicus. Ex contrario non dentur ibi accidentia sine subiecto, & necessariò substernes eis subiectum propriū ex antiquo. s. panis substantiam. Et hoc posito, tollis corpus Christi secundum substantiam, non dico esse ibi, sed esse hoc. Corpus enim Christi compariebatur secum ostium secundum substantiam, ut esset ad omne punctum eius, non ut esset ostium. Pone itē corpus Christi esse hoc sacramētum secundum propriam essentiam absolutam, & ueritatem naturæ: & tu ipse dicis, ꝙ nullus sciat ibi intelligere panem secundùm substantiam, nec accidens subiectatum. Triplex † iste funiculus, qui satis difficilè rumpitur, non permisit tunc, nec permittit nunc, istam ecclesiam illi, uel illam priorem isti, usquequaque fore contrariam: imò facit sequentem ecclesiam elicere ueritates corroborantes primam. Ecclesia Leonis repperit magistrum tuum dicere sacramentum Eucharistiæ sacramētum tantum, & sacrum corporis signum damnauit, iubens dicere corpus esse dominicum. Ecclesia Victoris repperit eum dicere, hoc esse, sed tantum umbraticē, quod Witcleff dicit figuraliter sacramentum, iubet dicere ueram carnem & sanguinem. Ecclesia Nicolai reperiens eum hoc item sophisticasse, & dixisse uerum carnis & sanguinis, sed, tantummodò sacramentum: iubet dicere panem non remanere, sed uerum corpus & sanguinem domini esse. Ecclesia Gregorii uidens eum deludentem ecclesiam, & panem corpus domini esse, quia præsumpsit panem supereſſe, & figuram corporis semper arguere: iusit dicere panem substantialiter in corpus domini transmigrare. Concluſa est seps, obstructum est de cætero os iniqua loquentium. Videtis quām non contrariæ sibi fuerint ecclesia Leonis prima, & extrema Gregorii? Prima decreuit credere corpus Christi uerum. Idcirco reliqua tulit panis substantiam propriam, & transsubstantiationem edocuit. Vnde tanquam sibi subsequenter se habentes, copulauit eos VINCENTIVS in speculo historiali, lib. 26. cap. 30. sub auctoritate Guilelmi, dicens, Leo Papa contra Berengarium Vercellis celebrauit concilium. Sed post Leonis obitum Hildebrandus Archidiaconus cum esset Turonis, mox Papa Romæ adunatis conciliis, eum compulit ad sui dogmatis anathema. Restiterunt ei Lanfrancus Archiepiscopus, sed præcipuè, & fortiter Guimundus prius monachus de sancto Leofredo Normanniæ, post Episcopus Auersanus Apuliæ nostri temporis eloquentissimus. Hæc ille. AVCTOR. Bene non disiungit historiographus iste sanctos patres ad tēporum interualla, quos in unius fidei coniūctos repperit esse sententia: primum in primo de dominici corporis ueritate, secundum consequenter de panis transsubstantiatione. Quid ergo deliquit Innocentius? aut contrariabatur priori ecclesiæ, concludendo consequēter, ꝙ accidēs est ibi sine subiecto, aut certè profecit inferēdo ultimum, quod sequebatur ex primis necessariò.

5 Sed † si rei ueritas exprimatur, pōt forsan interdum nimia pietas iudicis, maximè apud toruos, & ingratos hæreticos, sicut eis placet, calumnias figurare. Ecce non est nouum. Cælestius Pelagianus hæreticus coram Papa Zozimo libellum pādere permissus est, in quo de quibusdam dubitās dolo hæretico instrui affectabat. Et idcirco totus libellus catholicus dictus, quia permissu iudicis, uoluntas (ut putabant) bona reputabatur pro facto. Attamen cùm posteà inter cæteros res ueniret, reuocatus ad iudicium, & damnatus, Romanæ ecclesiæ clericos diffamauit, dicens eos priori suæ sententiæ contrariam edidisse. Vnde contra duas epistolas Pelagianorum li. 2. AVGVSTINVS. Romanos (inquit) clericos arguunt, scribentes eos iussionis terrore perculsos, non erubuisse prævaricationis crimen admittere, ut contra priorem sententiam suam, qua gestis catholico dogmati affuerant, posteà pronuntiarent malā hoium esse naturā. Imò uerò Pelagiani spe falsa putauerunt nouum, & execrabile dogma Pelagianum, uel Cęlestianum persuaderi quorundam Romanorum catholicis mētibus posse: quando illa ingenia, quanuis nefando errore * peruersa, non tū contemptibilia, cū studiosè corrigenda potiùs, quàm facile damnāda uiderentur, aliquantò leniùs, quàm seuerior postulabat ecclesiæ disciplina, tractata sunt. Hęc ille. AVCTOR. Ita non putent Witcleuistæ, Romanū clarum, aut Cardinales posteriores prioribus esse contrarios: nec spe falsa putent execrabile dogma Witcleuisticum in Berengariana sententia approbatum, quanuis Berengarianorum ingenia uidebantur eis tunc facilè esse damnanda, sed studiosè potiùs corrigenda: & ꝓpter hoc tam in forma libelli, quam in processu iudicij aliquātò leniùs, quàm disciplina seuerior postulauit ecclesiæ, sunt tractata. Demum Papa iudex fidei uice Christi censendus est bene feciſſe quod debuit: & ab hæreticis esse peruersa sua molitione corruptus: sic Nicolaus apud Berengarium, sicut Cælestius apud Innocentium Pelagianorum loco prætacto AVGVSTINVS. Tot inquit & tantis inter apostolicam se A dem & Afros Episcopos currentibus & recurrentibus scriptis ecclesiasticis, etiam gestis de hac causa apud illam sedem Cælestio præsente & respondente confectis, quæ nam tandem epistola uenerandæ memoriæ Papæ Zozimi, quæ interlocutio reperitur, ubi præceperit credi oportere sine ullo uitio peccati originalis hominem nasci? Nusquam prorsus hoc dixit. Nusquam omnino conscripsit. Sed hoc, cum Cælestius in suo libello posuisset, inter illa duntaxat, de quibus ad huc se dubitare, instrui uelle confessus est, in homine acerrimi ingenii, qui profectò si corrigere tur, plurimis profuisset, uoluntas emendationis non falsitas dogmatis approbata est. Et propterea libellus eius catholicus dictus est, quia & hoc catholicæ mentis est: si qua fortè aliter sapit, quā ueritas exigit, non ea certissimè definire, sed detecta ac demonstrata respuere. Non enim hæreticis, sed catholicis Apostolus loquebatur, ubi ait,* Quotquot ergo perfecti sumus hoc sapiamus, & si q̄d aliter sapitis id quoque nobis Deus reuelauit. Hæc ille. AVCT. Ita dicat Witcleff de consensu Nicolai Papæ cum Berengario hæretico. Vbi præcepit unq̄ Nicolaus credi oportere panem naturalem in Eucharistia peracta cō secratione manere in natura primi panis? Nunquam prorsus hoc dixit. Nusquam omnino conscripsit. Et quia dicis de illa ecclesia tunc tēporis modico ante sub Victore iussus est magister tuus credere panem illum non umbratice, id est, figuraliter, sed uerè corpus Christi fieri. Itē citò post sub Gregorio, panem illum substantialiter conuerti in carnem. Si non figuraliter, sed uerè panis ille substantialiter in corpus Christi conuertitur, contra totam scholam tuam scribitur, quæ solùm figuraliter, & non substantialiter panem illum corpus Christi fieri concedit. Et tamē ecclesia ista secum una semper fuit, quā uis sub diuersis præsulibus in diuersis tamen cōciliis eosdem Episcopos, eosdem patres habebat superstites: saltem qui tunc scripserunt, de duratione sua memoriam reliquerunt. Velut primas Lanfrancus, Guimundus Episcopus: tandem Anselmus primas: qui quantum non tibi consenserunt, sed fuerant in damnatione tui primi, testantur adhuc opera, quæ scripserunt. Mira ergo mendacis audacia. Iste sic scribit. Berengarium, scilicet, magistrum suum in sensu Witeleff hæretico habuisse conscium, & consulem Nicolaum. Aequè dixisset Innocentium tertium eius authorem, & modernā ecclesiā. Quod item sibiipsi contrarius planè dixit, saltem de Romana curis sui temporis, 2. parte sermonum sermone. 60. Vbi adulando Romanis contra Auenionicos, ut proponit, dicit Romanos ueriùs credere, & peruersè credere Robertinos. Aliàs

Confessio secunda Berēgarij.

Tres ueritates connexæ sunt in sacra mensa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen dicit(quod æquè notãdum est) idcò Berengarium criminandum esse bono iure, quia dicit ibi in sacramento corporis domini tantùm figuram esse. Et quomodo ergo iã potes laudare eum,quia dixit consonanter Nicolao,panem post consecrationem corpus domini esse? Quia hoc,(inquis,) post accusationem correctus dixit & sic concorditer Nicolao. Falsum dicis,nam & olim sic dixit:hoc solum intelligens,ꝙ & post sit corpus domini in figura: sicut habet epistola illius LEODIENSIS Episcopi ad Henricũ Frãcorum regem,quæ incipit,Glorioſissimo.& frequenter habetur in antiquis exemplaribus. Fama (inquit) supremos Galliæ fines prætergressa,totã Germaniam peruasit: iamque omnium nostrum repleuit aures,qualiter Bruno Andegauensis Eps,item Berẽgarius Turonensis antiquas hæreses modernis tẽporibus introducendo,astruãt corpus domini non tam corpus esse, quam umbram,& figuram corporis domini. Hæc ille. AVCTOR. Ecce ꝙ ab initio nõ negauit uerbo corpus domini,sed astruxit hoc tantùm secundùm umbram uel figuram,sicut & tu. Conuincitur & toruus Witcleff falsarius Nicolai,cum libro suo de Apostasia,cap.10. Oportet(inquit)cauere de hæresi,ne ex totali similitudine concludatur, ꝙ corpus Christi sit ex pane,uel atteritur in natura sua,sed in signo solummodò,ut dicit Decretum Nicolai 2. Hæc Witcleff. AVCTOR. Apponamus † Decretum Nicolai,quod est. Ore, & corde profiteor de sacramento dominicæ mensæ eãdem fidem me tenere,quam dominus,& uenerabilis Papa Nicolaus,& hæc sancta synodus, auctoritate euangelica,& apostolica tenẽdam tradidit,mihique formauit,scilicet panem & uinũ, quę in altari ponuntur,post consecrationem nõ solum sacramentum,sed ẽt uerum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse,& sensualiter non solùm sacramentaliter,sed & in ueritate manibus sacerdotum tractari,frangi,& in ueritate fidelium dentibus atteri. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Decretum Nicolai, corpus domini dicit non solum in sacramento,sed ẽt in ueritate fidelium dentibus atteri,tu dicis illud non atteri in natura sua,sed in signo solummodò, ut dicit Decretum Nicolai. Quid est non in sacramẽto solùm,sed & in ueritate atteri corpus Christi,nisi non solummodò signum in signo, sed in signo naturam? Veritas enim corporis præter sacramentum est natura eius præter signum.

Leodiensis.

Vuitcleff.

Decretum. 6

A

B

¶AD ARGVMENTVM WITcleff pro pane materiali sumpta fide ex uulgo, respondetur.
Cap. XLIIII.

SVMMA.

1 *Responsio ad argumẽtum Witcleff,quî pro pane suo materiali defendẽdo,ruit ad laicos & uulgares,ut de fidei subtilitate in sui fauorẽ testificentur.*
2 *Vulgi auctoritas, quòd in fidei subtilitatibus non sit petenda. Et quid de hoc dicant Seneca,Cælestinus Papa, Lactantius, &c.*
3 *Decretum,quomodo altitudo mysteriorum altissimi quibusdam paruulis reuelatur seorsum à turbis,& non omni populo,quòd a lege perennis sapientia fluxerit,ostenditur.*
4 *Literatis ecclesiæ uiris quomodo amplior certitudo credibilium donetur, quàm simplici laico,cum utrique solo lumine fidei Christi mysteria contemplentur.*
5 *Hæretico quòd quanto plures adhæreant,tantò acrius aduersus eum sit insurgẽdum,ne malò suo proficiat.*
6 *Vuitcleff, quomodo usurpet sibi uocem hæreticorum antiquorum, iactantium se, & dicentium, Diuites facti sumus, &c. Et quid super hoc dicat Hieronymus.*
7 *Manichæorum deliramentum, & temeritas notatur. Et quomodo eadẽ temeritate Witcleff maculetur. Et multa ibi aduersus illum adducuntur ex Guimundo, Augustino &c.*
8 *Græcorum in fide, laus.*
9 *Augustinus quid dicat aduersus hæreticos, qui Christianorum irridẽt imperitiam.*

DIscurritur † undique pro testibus producendis:& tandem libet ridere, cùm ruit in laicos rogans eos testari de subtilitate fidei,quã ipse nescit intellige- 1
re.ut fatetur in 4 Trialogi.ca.5. Deus sicut semper seruat noticiam naturalem in laicis, sic semper seruat sensum catholicum in quibusdam, ut C
in Græcia,uel alibi, ubi placet. Item in sermone domini in monte.cap.39 Istud(inquit)quadruplex testimonium triplicatũ faceret fideles quiescere in antiqua fide ecclesiæ à popularibus usque hodie obseruata, scilicet,ꝙ prius sacramentum licèt in natura sua sit panis, est tamen mysticè corpus Christi. Sequitur. Interroga parentes tuos, dum in ista materia fideles habueris,& dicent tibi concorditer fidem istam. Hæc Witcleff. AVCT. Non † ego dedignor laicos pete- 2
re quasi uiles,sed in subtilitatibus fidei, * differo sicut incautos. Scio quidem, ꝙ sapiens etiam ad formicam pigrum mittit,ut discat,sed uiri prudentes, & impigri in rebus arduis uulgi sniæ authoritatem non commendãt, tam propter inconstantiam,quàm propter incuriam. Vnde in epistola ad Gallionem dicit SENECA. Argumentũ pessimus,turba est,quæramus quid optimum factu sit,non quid usitatissimum. Hæc ille. AVCT. Et CELESTINVS Papa, & est in Decretis dist.62.cap. Docendus. Docendus(inquit) est populus,& nõ sequendus. Nos quoque nescimus,eos quid liceat,& quid non, cõmonere,non eis consensum præbere,debemus. Hæc ille. AVCTOR. Et LACTANTIVS Firmianus li.5.diuinarum Institutionum c.12. A nobis autem absit hæc demẽtia,ut falsum uero anteponamus. An boni nostri qualitas plùs ex populi pendebit erroribus,quàm ex conscientia nostra & iudicio Dei? Hæc ille. AVCTOR. A † lege enim perennis sapientiæ fluxit decretum, quomodo altitudo mysteriorum altissimi quibusdam paruulis reuelatur seorsum à turbis,& non omni populo. Vnde Princeps,& caput Apostolorũ Petrus,de Christo loquens, Hunc (inquit) Deus suscitauit tertia die,& dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo,nobis,qui manducauimus,& bibimus cum illo postquàm resurrexit à mortuis: & præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo iudex uiuorum & mortuorum. Actuũ decimo. Hinc est perspicuum,ꝙ paruuli,quibus Deus reuelauit,q̃ à sapientibus,& prudentibus mundi abscondit, non erant passim cuncti de populo: quia nec seipsum dedit omni populo fieri manifestum: sed ipsi paruuli erant apostoli, & Christi dilecti testes præsules,& doctores præordinati à Deo,quibus præcepit prædicare populo,& testificari ea, quæ per seipsum populus non est dignus accipere. Idcirco notanter dixit,non omni populo, sed 4
testibus præordinatis à Deo. Hic † tamẽ posset quæri quomodo literatis uiris ecclesiæ amplior certitudo, credibilium donaretur, quam simplici laico,cũ utrique solo lumine fidei Christi mysteria contemplantur. Responsio. Quia primos, qui apud Apostolum spirituales dicuntur, ipsa primorum principiorum fidei traductio usque ad rem credendam in specie, cognitione quadã certos facit,& indubios. Populares uerò sola credendi simplicitas facit tutos. Sicut uidetur dicere beatus AVGVSTI. contra epistola fundamenti ca.2. In catholica(inquiens)ecclesia,omittam synceriſsimam sapientiam,ad cuius cognitionem pauci spirituales in hac uita perueniant, ut eam ex minima quidem parte, quia homines sunt,sed tamen sine dubitatione cognoscant. Cæteram quippe turbam non intelligendi, sed credendi simplicitas tutissimam facit. Hæc ille. AVCTOR. Verè infra eundem ambitum fidei periti spirituales dicuntur intelligere: cæteri populares solum simpliciter credere: quos tamen credẽdi simplicitas tutissimos facit,& econtrariò timidos eos facit scrupulosa duplicitas, Quid igitur istos interrogabo de fide,nisi forsan ut experiar qualiter ipsi credant? Pete multos de plebe: & nunquid dicunt patrem Deum hominem esse satis antiquum? spiritum sanctum fuisse columbã? Quot credis de populo credunt ante Christi aduentum nõ fuisse mundum? Sed quia de testimonio maioris populi totiens gloriaris: sicut dicis de sermone domini in monte. cap. 46. quòd ad propositum tuum de eucharistia,uadunt fides & testimonium populare, & cum hæretici proclamant,ꝙ popularis testificatio licèt deficiat, testificatio fidei scripturæ probat,ꝙ inimicus eorum sit hæreticus occidendus,multò euidentius acclamante plure populo,cum ista clausula. Hæc dicit dominus. Hæc Witeleff. AVCT. Verè ꝙ testificatio pluris populi tecum concurrat, non puto: sed † si ita sit,acriùs insurgendum est cõtra talem hæreticum,ne malo suo proficiat: & populo condolendum, ne pereat in errore. lib.6.de tri- Hilarius.
nitate in principio HILARIVS. Non sum ne B
scius (inquit) difficillimo me,asperrimoque tempore scribere hoc aduersum ueſanam impiorũ hæresim Dei filium creaturam esse affirmantem aggressum fuisse; multis iam per omnes fermè Romani imperii prouincias ecclesiis morbo pestiferæ huius prædicationis infectis,& uelut ad fidei huius malè usurpatam persuasionem longo doctrinæ usu,& ementito nomine ueræ religionis imbutis. Sequitur. Grauis enim,& periculosus est error in plurimis,& multorum lapsus, ẽt si se intelligant, tantum exurgẽdi pudore auctoritatem sibi præsumit ex numero, habens hoc impudentiæ,ut quod errat, prudentiam existimari uelit:ꝙ cum multis errat, ac intelligentiam esse asserat ueritatis,dum uulnus erroris esse existimatur in multis. Ac mihi quidem præter studii mei, ac officij necessitatem,quia hoc ecclesiæ episcopus prædicationis euangelicæ debeo ministeriũ, C
tamen eo propensior cura adscribendũ fuit,quo plures periculo infidelis intelligentiæ detinebantur: uberius gaudium consectans ex salute multorum. Hæc ille. AVCT. Sic si multi hoc errore tuo Witcleff subuerti sunt,instantiùs prouocas ad scribendum. Si pauci, quid iactitas? At quot inueniendi sunt in populo Christiano non per te subuersi,qui dicant uenerabile sacramentum eucharistiæ in sola figura corpus Christi esse, & in sua natura putribilem panem mittendum secessui animalis? Quot dicturi sunt corpus Christi ut est in sacramento esse deterius agno paschali, peius testudine,imò stercore rationis,seu muris secundum uerba tua: quia est sola figura, & respectus pessimæ habitudinis,ultimi generis? Gratias Deo: si interrogasses meos parentes, omni animositate negassent tibi,quòd corpus Christi in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in sacramento est corpus, quod nunquàm fuit natum de uirgine, uel passum in cruce: nec unquàm sedebit in cælis ad uiuos & mortuos iudicandos: quod tamen tu concedis: cum sit substantia materialis panis: Ecce istæ sunt ueritates fidei tuæ. Postula gentes non circumuentas dolo tuo: quis tibi consentiat in præmissis? Te ipso teste omnes simplices sunt a principiis fidei proniores ad credendum uenerabile sacramentum esse identicè & substantialiter corpus Christi cum sancta ecclesia, quàm panem putribilem cum tua secta. Tu si quidem dicis ca. 2. de Eucharistia, Omnino caueamus deuorando quamlibet partem sacramenti sensibilis esse corpus Christi, uel sanguinem: quia vulgus, & literati uiri sunt proni ad intelligendum panem post consecrationē esse identicè corpus Christi. Hæc Witcleff. AVCTOR. O miser Witcleff, quid tibi sic adularis? Quid tibi applaudis in multitudine popularium testium, quos priusquàm dolo subornas, testes habere non potes? Nunquid ò Witcleuistæ, magister uester transformans in se illud historici uatis.

Dedidicit iam pace ducem famásque petitor,
Multa dare in vulgus, totus popularibus auris
Impelli, plausúque sui gaudere theatri?

6 Et † in hac insania usurpat sibi uocem hæreticorum antiquorum, iactantium, & dicentium: diuites facti sumus. in Osea. Vbi in commentario libro 4. HIERONYMVS. Opprimitur (inquit) pauper ecclesiasticus uerbositate & argutiis hæreticorum, qui postquàm alios deceperint, solēt dicere. diuites facti sumus. Habemus plurimam multitudinem discipulorum: turba nos sequitur. Inuenimus idolum, uel refrigerium nobis, Idcirco enim uel maximè hæreses componuntur, ut deuorent domos uiduarum, quæ discunt, & nunquam ad scientiam perueniunt ueritatis. Et pulchre ait. Inueni idolum mihi. Omnia enim hæreticorum figmenta, idola sunt, & simulachra gentilium, nec differunt in pietate, licèt in nomine discrepare uidētur. Solentque dicere, quicquid fecero, quicquid egero, mihi non poterit imputari: habeo enim diuitias meas argutiam philosophorum, habeo populi multitudinem, quā qui aspexerit, me non peccare arbitrabitur. Hæc ille. AVCTOR. Solitus inspicere libros Witcleff putandus esset Hieronymus ipsum notasse, cum diceret de argutiis hæreticorum: quia solus Witcleff nostri temporis inter scriptores de fide solet argutias dicere, cæteri argumenta cognominant. Et qp in mysteriis fidei gloriatur non modi cum in testimonio populi, & econtrà in paucitate congaudet testium peritorum. Quod duxi notare, cū eum legerem in sermone dñi in mōte & c. 47. sic dicentem. Mediū sufficienter quietans

Osea. 12.

Hie. To. 5.

1. Tim 4.

Vuitcleff.

A fideles in ista materia est, qp ipsi sciunt docere quoscunque quærentes de sua fide, ubi hæc dicit dominus. Pars autem aduersa nescit dicere euidē tiam, uel perfunctoriam pro sua sententia: sed solum istam infidelem argutiam, qp prælati multi cæsarei, & longè maior pars superstitum est parata cum illis ad testificandum suam sententiam quam econtrario. Sed fidelis debet credere, qp multi sunt uocati, pauci uerò electi: & eum stultorum infinitus est numerus, populus non debet ipsis credere in ista materia sic derisa in fide scripturæ, nisi de quanto ipsi se fundare sciuerint in scriptura. Hæc Witcleff. AVCT. Mirum de tā iactabundo hæretico: Witcleuistæ sciunt docere quoscunque: quærentes de sua fide ubi hæc dicit dominus: & ego de quibuslibet quærentibus unus doceri requiro, ubi hæc, quæ dicis, dicit Deus. Ibi inquis, Hoc est corpus meum. Sed ibi B ego inuenio corpus Christi uerum secundum qp priam naturam Christi, Christo dicente, corpus meum, non signum meum: dic si tu mecum hoc ipsum ibi inueneris. Non (inquis) sed panis naturam inueni, quia dicit, hoc, demonstrando panē. Et quare non substantiam corporis propter corpus meum? Quia mens (inquis) non capit unam esse utranque substantiam: igitur statuto pane secundum suam naturam, corpus solum remanet secundum figuram. Sed hic est omnis difficultas, si panis substantia remanet ibi præsens, quia dixit, hoc, cur potiùs illa non remanet substantia corporis, dum multò determinatius dicitur, Corpus meum? Et item doce me, quare sola figura corporis præsens est sublata natura sacris altaribus, & natura panis remanet, non obstantibus Christi uerbis, qui uoluit illum esse corpus suum, Si ego iuberem te de laico perficiendum C episcopum, nollem te deinceps laicum esse: uellem autem omnino te fore episcopum. Si quoscunque quærentes doces, doce me, qua auctoritate tollis substantiam corporis, relicto ibi signo corporis, quod panis substantiæ fieri nō permitis? Christus nusquàm dixit, Hoc est corpus meū secundum figuram. Christus nusquàm dixit, hoc est panis secundum naturam, dic iactator hæretice ubi hæc dicit dominus? An uis nos prius credere te sensum habere domini in prædictis uerbis domini: omnes autem prælati sine te, & doctores catholici remanere nescios ueritatis? Hoc 7 † enim erat deliramentum Manichæorum. sicut contra epistolam fundamēti cap. 3. eos arguit AVGVSTINVS. Elige (inquiens) quod uelis: si dixeris crede catholicis, ipsi me monēt, ut nullam fidem accōmodem uobis, Quapropter non possum illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris, noli catholicis credere, non recte facies per euangelium me cogere ad Manichæi fidem (ad

Witcleff

Witcleff fidē, p præsenti) quia ipsi euangelio pdicantibus catholicis credidi. Hæc ille. AVCT. Item libro de utilitate credendi uersus finē AVGVSTIN. Nullis (inquit) me uideo credidisse, nisi populorum, atque gentium confirmatæ opinioni, ac famæ admodum celeberrimæ, hos autem populos, ecclesiæ catholicæ mysteria usquequaque occupasse. Cur non igitur apud eos diligentissimè requiram quæ Christus præcepit? Sequitur paulò infrà. O ingentem confidentiam, uel potius ineptiam? Ego te doceo quid Christus præceperit, cui credis: * qui si ei non credere, nō aliquid me docere posses. Et infrà. Scriptis, ais, credetur scriptura omnis si noua & inaudita proferatur, uel commendetur à paucis, nulla confirmante ratione, non ei, sed illis, qui eam proferūt creditur. Quāobrem scripturas ipsas si uos profertis tam pauci & incogniti, non libet credere. Sequitur. Cohibe tandem pertinaciam, & nescio quam indomitam propagandi nominis arrogantiam, & moue me potius, ut huius multitudinis primates quæram diligentissimè ac laboriosissi- B mè, ut ab his potius, de his literis aliquid addiscam. Qui si non essent, discendum omnino esse nescirem. Tu uero in latebras tuas redi: nec cuiquam insidiare sub nomine ueritatis, quam conaris eis adimere, quibus authoritatem ipse cōcedis. Hæc ille AVCTOR. Ecce temeritatem Manichæi in nostro Witcleff. Ego (inqt) doceo quid dicit dominus: & prælatis nolite credere, ni si quatenus se fundent in scriptura. Cohibe miser pertinaciam tuam, & mone potius fideles, ut quod apud populos requirentes inuenimus quid Christus præceperit confirmatum opinione celeberrima, qualiter scripturæ ipsę confirmēt, nō a pancis Witcleuistis, & iam nuper incognitis, sed apud ipsos primates, & doctores multitudinis orthodoxæ noscamus. Tu dicis Christum dicere panem esse corpus suum tropicè, & remanere panem. Hoc tu primus in Anglia docuisti: aut dic quem reperisti sic intellexisse euangelium antequam tu uenires. An primates, & docti in clero habebant expectare aduentum tuum, ut Christi euangelium in hac parte, te magistro sentirēt & iam nec multos, nec paucos, sed te solum diuinas ueritates docentem audirent: quia paucorum dicis est ueritas: & ideo multitudinem prælatorum idipsum docentium contra tuam persuadiam paucitati Witcleuistæ postponere non te pudet? Nimirum magistrum tuum, & sub ipso omnes ueteres hæreticos subsequens in hoc dicto. Pro Berengarianis enim sic quidam respondit, ut habet lib, 3 contra eos GVIMVN. Nō sunt (inquit) regnum, quia pauci sunt. Ad quod respondeo: si non sunt regnū, non sunt ecclesia Christi. Ecclesia Christi regnum Dei est. De ca

A tholica sanè Ecclesia propheta dixit. Fundatur exultatione uniuersæ terræ, quod de nostra ecclesia uidetur impletū. Berēgariana uero portio nō fundatur exultatione uniuersæ terræ. Neque. n. eis uel una ciuitatula, uel etiam una uillula conquiescit. Et post multa. Sed quis regum terræ hanc Berengarianam stultitiam fouit? Quis regum terræ in gloriam suam attulit? Et quidem in Arianam uesaniam reges olim aliqui concesserunt: in Berengarianam autem nullus. Hæc ille. AVCTOR. Item Cresconio in sua paucitate glorianti libro 3. contra eundem cap. * 55. AVGVSTIN. In paucis (inquis) frequenter est ueritas: errare multorum est. Et ne uerbis tuis tantæ illius sterilis fœcunditati contradicere uideris, cui dictum est: Multi filii desertæ magis quā eius quæ habet uirum, adhibuisti ex euāgelio testimonium, quoniam pauci sunt qui saluantur. Solue igitur quæstionem, quomodo ipse dominus dicit, quàm arcta, & angusta est uia, quæ ducit ad uitam: & pauci sunt qui inueniunt eam. Et idem ipse dicit alibi. Multi ab oriente, & occidente uenient, & recumbent cum Abrahā, Isaac, & Iacob in regno cælorum. Quomodo etiam in Apocalypsi monstratur eorum multitudo, quā numerare nemo potest ex omni gente, & tribu, & lingua, habentium stolas albas, palmasque ferentium, qui pressuras propter fidem Christi sustinuerant. Quomodo ijdem sint pauci qui multi? Neque enim alterum horum est uerum, alterum falsum, cùm sit utrunque à diuina ueritate prolatū: nisi quia iidem ipsi boni ueriq; Christiani, qui per seipsos multi sunt, in comparatione malorum & falsorum itidem pauci sunt. Sic multa grana, quibus horrea magna complentur, pauca dicimus in comparatione palearum. Sic etiā ut de ipso testamento Dei dicam, quod factū est ad Abraham de semine eius, quod est Christus, multas stellas, quas numerare non possumus, e quibus tam grāde cęlum undique circunfulget, C paucas dicimus in comparatione arenæ maris. Fortè stellæ significauerunt spirituales Christianos: maris autem arena carnales, per quos, & ex quibus hæreses, & schismata fiunt: utroque tamē genere plenus est mundus: quia idem dominus dicit, ager est hic mundus. Hæc ille. AVCT. Item contra Petilianum Donatistam hęreticum lib. 2. responsione 45. AVGVST. Timuisti (inquit) comparatam multitudini uestræ, multitudinem orbis terrarum: & ad paucitatis laudem per angustam uiam gradientem te conferre uoluisti. Vtinam non ad eius laudem, sed ad ipsam uiam te contulisses. Profecto perspiceres eandē paucitatem in ecclesia esse omnium gentium, sed paucos dici iustos in comparatione multorum iniquorum: sicut in cōparatione palęæ possunt pau-

Psal. 47.

Aug. To. 7. *cap. 66.

Esa. 54. Gal. 4. Matt. 22.

Matt. 7.

Matt. 8.

Apo. 7.

Matth. 13.

Aug. To. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pauca grana dici uberrimæ segetis: quæ tamen per seipsa in massam redacta, implent horreum. Hæc ille. AVCTOR. Hæc quo ad illud inductum per Witcleff. Multi sunt uocati: pauci uero electi. Quantum ad hoc, ꝙ dicit stultorum non est numerus, uolens se dici de numero peritorũ, quia solus est, & discipuli eius pauci: contra Iulianum hoc ipsum dicentem lib. 5. ca. primo scribit AVGVSTINVS. Quid (inquiens) opus est ut aliquid aduersus ea dicam, quæ in principio posuiiti libri huius solita, & uana: & de paucitate uelut prudentium, quibus uos placere gaudetis? Hæc enim, & ueterum, & nouorum omnium hæreticorum uox est, ipsa consuetudine iam solidata, atque portata, & tamen necessitate compellitur talibus pannis indui tam magna etiã uestra superbia, quæ sic tenditur, & inflatur, ut eos deformiùs dum gestit ostentare, dirumpat. Hæc ille. AVCTOR. Attende mi Witcleff. uox illa, quam tu de paucitate formasti, omnium hæreticorum uox est, longi temporis præscriptione conficta: sed si de paucitate congaudes, & maximè peritorum, cur Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Papam cum omni curia, doctores græcos, & Armenos, & omnes de millenario ligationis diaboli tam auida lingua procuras in testes? cur item multitudinem populi? Nunquid ut paucorum esset ueritas? Aut ne multi tuis astipularentur erroribus? Sed nec in hoc recedis à patribus tuis, qui pluralitatem sectatorum omni labore cupiebãt habere de facto: sed quod dissuadente Deo obtinere non poterant, istis tuis coloribus excusabant, prout recitat de episcopis arianis qui per discordiam mutuam suos populos amiserunt, in historia tripertita lib. 9. capite. 19. CASSIODORVS dicens. Aliarum regionum antistites propter discordiam suam in reprehensionem sui populi uenientes, æstuabant, tristitiaque confusi, discedebant, & literis consolabantur alterutros ut non affligerentur cur eos plurimi relinquentes ad fidem consubstantialitatis accederẽt, dicentes quidem multos uocatos, paucos autem electos. Quod utique nõ dicebãt, quando multum populum per potestatem sibimet aggregabant. Hæc ille. AVCTOR. Ecce ꝙ isti, & superiores hæretici semper habebant authoritatem hanc communem, quam sibi Witcleff assumpsit. Multi sunt uocati. Sed hoc non dicit Witcleff, uel illorum aliquis, quando quot possent populos ad suam hæresim sociabant. Vnde in hoc ipso deprehendit aduersarium legis & prophetarum lib. 2. contra eum in fine Augustinus dicens. Sanè post finem libri, in quo fine paucitatem hominum in suo errore commendat, quia uidelicet paucorum est sapientia, quod omnibus hæreticis aduersariis ecclesiæ catholicæ, quæ per omnes terras copiosa fertilitate diffunditur, in sua cuiusque propria unitate commune est. Omnes enim de paucitate gloriantur: & ut seducere possint multitudinem quærunt. Hæc ille. AVCTOR. Glorietur ergo Witcleff de pauci ate sectatorum, & testium, sed ut satis glorietur, non operetur amplius pro perditione multorum. Imponat finem auiditati suæ sacrilegæ: ne plures lucrifaciat gehennalibus flammis. dicatq; cum Caipha: quid adhuc desideramus testimonium? Supereſt tamen spem eius truncare, quam ponit in nomine: quia in Græcis putat, uel alios putare desiderat adesse sibi turbam testium longinquorum. Ad orbem alium nos transmittit, ne facilè uincatur, ideſt, procul, quanuis in his partibus sit deuictus. Non † est necesse referre quid ipsi literatissimi Græci, qui dudum cum nuncio sui Constantinopolitani imperatoris Emanuelis temporibus regum Henrici quarti in Angliã peruenerunt: nos de moderna fide Græciæ docuerũt. Maximè de fide Eucharistiæ quo ad substantiam, & de sacramento pœnitentiæ quo ad confessionem uocalem, quæ integerrimè seruatur ibidem. Sed ut nostris parcamus relatibus, quid antiqui patres de fide Græcorum referant, audiamus. Vnde Paschasius, cuius laus est in decretis, in calce libri sui de corpore & sanguine domini. Quia (inquit) Christus suum esse dicit corpus, suumque sanguinem: non oportet, & si oculis carneis non uidemus quod mente credimus, dubitare in aliquo. Audiuimus etiam quid Gregorius de hoc sentiat. Audiuimus quid & sanctus Cyrillus cum uniuersis episcopis in Epheso congregatis: quid Græcia cum eisdem, quid Aegyptus, & quid sanctus Hieronymus presbyter, qui & ipsas sanctorum patrum uitas latino edidit sermone. Et ideo quanuis ex hoc quidam ex ignorantia errant, nemo tamen est adhuc inuentus, qui hoc ita esse contradicat, quod totus orbis confitetur, & credit. Hæc ille. AVCTOR. Et uersus finem libri sui de corpore & sanguine domini contemporaneus & consligator magistri tui LANFRANCVS, sic scripsit. Amplius si uerum est, quod de corpore Christi tu credis & astruis: falsum est, quod ab ecclesia ubique gentium de eadem re creditur, & astruitur. Omnes enim, qui Christianos se dici, & esse lætantur, uerum Christi carnem, uerumque eius sanguinem utraque sumpta de uirgine in hoc sacramento, se percipere gloriantur. Interroga uniuersos qui latinæ linguæ, nostrarum ue literarum notitiam perceperunt. Interroga Græcos, Armenos, seu cuiuslibet nationis quoscunque Christianos homines: uno ore hanc fidem se testantur habere, Porrò si uniuersalis ecclesiæ fides falsa existit: aut nunquam fuit catholica ecclesia, aut perit. Hæc

Ecclesi. 1.

Aug. To. 7.

Cassiod.

Mat. 22.

Aug. To. 6.

Hęc ille. AVCTOR. Concludamus ergo cõtra Witcleff, & dicamus, ꝙ delectatur non in uarijs sed iam in oppositis: quia multos delectat eũ habere testes, & paucos sequaces. Nos autem in nomine Christi multos oramus habere Christi testes, & plurimos sectatores, quousque per stulti tiam prædicationis fidelium subintret gentium multitudo. Ipsa enim Christiana stultitia, sed tamen uera, & sola dicenda sapiẽtia pauciores eos reddet: ita ut semen Abrahæ in Christo sit numerosius cœli stellis, sicut libro de diuinatione dæmonum ad finem AVGVSTINVS protestatur, dicens. Irrideant † quantum possint tãquam imperitiam, & stultitiam nostram, & iactent doctrinam, & sapiẽtiam suam: illud scio, quoniam irrisores Christi pauciores sunt hoc anno, quàm fuerunt priore anno. Ex quo enim fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania aduersus dominum & aduersus Christum eius, quando ab eis fundebatur sanguis sanctorum, & uastabatur ecclesia usque ad hoc tempus, & deinceps quotidiè minuuntur. Nos autem aduersus eorum opprobrium, & superbas irrisiones, fortissimos reddunt oracula Dei nostri: quæ de hac quoque re uidemus, & gaudemus impleri. Sic enim nos alloquitur per prophetam. Audite me, qui scitis iudicium: populus meus, in quorum corde lex mea est opprobrium hominum, Nolite metuere, & detractionibus eorum ne superemini: & si uos spernãt, non magni duxeritis. Sicut enim uestimentum, ita per tempus assumentur, & sicut lana à tinea comedentur: iustitia autem mea in æternum manet. Hæc ille. AVCT. Irrideant, ut dicit Augustinus, imperitiam nostram. Sufficit nos uidere irrisores nostros de multitudine ad paucitatem uenire, dummodo catholici, & fideles multiplicentur, & quotidiè inualescant. Nobis enim præcepisse Deum cognouimus illud, quod scriptum est Hieremiæ. 29. Multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero. E contrariò de Witcleuistis, non dolemus, ꝙ pauciores sunt hoc anno, quàm priore fuerũt. Est enim prophetatum de eis, ꝙ pauci facti, & uexati sunt a tribulatione malorum, & dolore.

¶ AD ARGVMENTVM WITCLEFF sumptum ex testimonio corporalium sensuum, respondetur. Cap. XLV.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui testimonium sumit ab humanis sensibus, quod Eucharistiæ sacramentum non sit corpus Christi secundum substantiam suam propriã in altari, sed ut prius panis materialis, & putribilis, reiicitur.*

2 *Sensuum experimento quòd non sit ualde adhærendum, & quare, secundùm Bernardum.*

3 *Sensibus occupati, quòd sint à fide remoti. Et quomodo culpentur ab Augustino. Et plura de hoc ibi contra Witcleff referuntur.*

4 *Sacramentorum quæ sunt, quòd oculis corporis non uideantur. Et qũo Sacramenta non uere capiantur exteriori sensu, sed mente. Et quid de hoc dicat ibi Ambrosius.*

5 *Antichristinum quòd non sit sacramẽtum, quod sensus gustus, aut tactus confunderet, contra Witcleff.*

ALiud itẽ testimonium sumit ab humanis sensibus, ꝙ hoc uenerandũ & adorandum sacramentum non sit corpus Christi secundùm suam substantiam propriam in altari, sed ut prius panis materialis, & putribilis. 4. trialogi. ca. 5. sic dicens. Inter omnes sensus extrinsecos, quos Deus dat homini, tactus, & gustus sunt in suis iudiciis magis certi; sed illos sensus hæresis ista confunderet sine causa. Foret igitur Antichristinum sacramẽtũ, quod istud faceret. Nam quò ad tactum de sacramento panis patet experimentaliter, ꝙ hæreticus nõ negabit, ꝙ iste panis sacratus dum fuerit pistus nouiter, dispariter frangitur in comparatione ad panem antiquum: & post subiicit de uino, ꝙ extiterit dulce in principio, & post acidum est factum quo ad sensum gustus. Hęc Witcleff. AVCTOR. Quod † Christus, quod Apostolus Paulus prohibet, iste sectatur. Paulus mãdauit Ephesiis Christianis, ut non ambularent sicut gentes in uanitate sensus sui, hoc est, ne ualde adhærerent experimento sensuum, quod est plures fidei corruptiuum. Quod præuidens dominus in Maria, Noli me tangere, inquit. Cur inhibetur tactus qui iam secundum te est in suis iudiciis magis certus? In libro florum super euangelio Ioannis, BERNARDVS. Meritò † (inquit) carnem rediuiuam uerbi tangere prohibetur mulier carnaliter sapiens: plus tribuens oculo, quàm oraculo, id est, carnis sensui, quàm uerbo Dei. Quẽ enim mortuum uidit, resurrecturum nõ credidit: cùm tamen hoc promiserit ipse. Denique non quieuit oculus, neque dum sanatus esset uisus, quoniam non erat consolatio fidei, nec Dei rata promissio. Sequitur. Tamen cessauit à fletu in uisu oculi, quæ noluit cõsolari in uerbo domini: plus habens experimentum, quàm fidem. At experimentum fallax. Mittatur ergo ad certiorem fidei cognitionem, quæ apprehendit quod sensus nescit, experimentum non inuenit. Noli me tangere (inquit) hoc est, dissuesce huic seducibili sẽsui, innitere uerbo Dei. Fides nescia falli, fides in uisibilia comprehendens, sensus penuriam non sentit.

Ephe. 4.

Bernardus.

Io. 20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentit. Denique transgreditur fines etiam rationis humanæ, naturæ uisum, experientiæ terminos. Quid interrogas oculum ad quod non sufficit? Et manus quid explorare conatur, quod supra ipsam est? Minus est quicquid ille, uel illa renuntiet. Sanè fides prænuntiet de me, quæ maiestati nil minuat. Disce id habere certiùs, id tutiùs sequi, quod illa suaserit. Noli tangere. Hęc ille. AVCTOR. Ecce circa eandem carnis naturam falli potuit Maria per tactum, circa quã per tactum, & gustũ laboras fallere iam modernos.

Matt. 18. Satius esset prohiberi ne tangans, aut manum scandalizantem à te abscindere, quàm duas manus tales habentem, te, & alios per perfidiã mittere in geheanam. Quid insane malitia sensuum artem fidei conaris euertere? Sunt (inquis) certissimi sensus hominis: sed nunquid omni fide catholica certiores? Bernardus dixit tibi, ꝙ fides transgreditur fines rationis humanæ, naturæ uisum, experientiæ terminos. Quid fidem amplam sub penuria sensuum sic coerces quã ratio superat, natura derider, & quę humanæ experiẽtię uix retinet paruam partem? AVGVSTIN. dixit

Aug. Ta. 10 tales remotos à fide, qui his sensibus occupantur

3 de uerbis domini sermone. 37. †Sunt (inquiens) homines remoti à fide, terrenis dediti, carnalibus occupati. Nolunt credere, nisi quod ad sensus corporis quinque pertinet appetitum. In his quinque sensibus totius uoluntatis sibi regulas constituunt. Non (inquiunt) credo ego nisi quod uideo. Ecce quod noui, ecce quod scio, albũ est, nigrum est, rotundum est: sic, uel sic coloratum est, noui, sentio, teneo. Natura ipsa me docet: nõ cogor credere, quod mihi non potes ostendere. Sequitur. Quàm multi & modo ipsam cœnam quanuis illam tunc mensam non uiderint, nec panem, quem dominus gestauit in manibus oculis suis aspexerint, uel faucibus gustauerint, tamen quia ipsa est, quæ nunc paratur, quàm multi etiã 4 nunc in ipsa cœna iudicium sibi manducãt & bibunt? Vnde autem tanquam occasio est domino C

Luc. 14. nata, ut de ista cœna loqueretur: dixerat unus de discumbentibus. In conuiuio enim erat, quo fuerat inuitatus. Beatus ꝙ mãducabit panẽ in regnũ Dei: quasi in lõginquo ista suspirabat: & ipse panis ante illum discumbebat. Quis est panis de regno Dei nisi qui dixit: Ego sum panis uiuus, qui

Io. 6. de cœlo descẽdi? Et infrà. Modicum accipimus, in corde saginamur: non igitur quod uidetur, sed quod creditur, pascit. Hæc Augustinus AVCT. Attendãt Witcleuistæ quid dicat Augustinus p singula. Culpat eos, qui iudiciis sui sensus indulgent, ita ut fidem lædant. Ecce quod noui album est, rotundum est. Nõne Augustinus uidit in spiritu futurũ Witcleff de illo albo & rotũdo corporalibus oculis uiso propositurum suum pro- A blema? Et iterum. Sentio, teneo, natura ipsa me docet: non cogor credere, quod non potes mihi ostendere, quia (dicit Witcleff) sic illos sensus hęresis ista confunderet. Et ut uideretur, quòd hoc de sacramento altaris diceret contra illos, qui iudicio sui sensus falluntur, in ipso statim in cœna dominica submittit exemplum, dicens illam esse, quæ nunc paratur, quam Christus tunc substantialiter occupauit. Idcirco multi nunc iudicium manducant: & bibunt. Quare? Quia secundùm iudicium sensuum panem materialem acceptant: & tamen domini discredendo recusant. Ipse panis (inquit) ante illum discumbebat. Sequitur. Non ergo quod uidetur, sed quod creditur, pascit. Econtrariò secundum Witcleff, quia quod uidetur, panis est, qui ueram facit passionem sensibilem. Quod autem creditur, figuralis habitudo est: & idcirco nec pascit, nec pascitur, sicut nec manducatur, cùm (ut dicit) ad relationem non est motus. Sed sequamur Augustinum dicentem: quod creditur, pascit, scilicet, corpus B domini creditum ibi præsens secundùm propriam naturam: & idcirco quod uidetur ibi esse fallacibus sensibus, hoc non est, neque pascit. Hoc est enim quod, ut dicit alibi, oculi renuntiant. Sed oculi sublimens, non suum usurpantes, & iudicio alienum inuadentes. Et nescit Witcleff omnes concorditer sententiare philosophos, quòd sensus decipi possit circa obiectum non suum per se, quanuis satis propinque sit ipsi per accidens. Circa obiectum suum etiam per se propter indispositionem organi, uel medii, sicut gustus febrei infectus iudicat dulce, amarum: & uisus incautus iudicat de silice, uel carbone lapidẽ pretio sum. Quia si hæc de terrena substantia ꝙd mirũ cũ de cipitur de cælesti? Sacramentũ quodlibet Christianum res cœlestis est, & sola fide percipitur. AMBROSIVS. uerò lib. 3. de sacramentis ca. 2. dicit, ꝙ † quæ sacramentorum sunt, non uidetur oculis corporis, his uerbis. Considera & tu oculos cordis tui. Videbas quæ corporalia sunt, corporalibus oculis: sed quæ sacramentorum sunt, cordis oculis adhuc uidere non poteras. AVCTOR. Item in libro de mysteriis cap. 3. dicit, quomodo sacramenta non uerè capiuntur exteriori sensu, sed mente. Non (inquit) solis corporis tui credas oculis. Magis uidetur quod non uidetur, quia istud temporale, illud æternum aspicitur. Quod oculis non comprehenditur, animo autem, & mente cernitur. Et infrà. Ideo tibi antè prædictum est, & non hoc solum crederes quod uidebas, ne fortè ut tu diceres, Hoc est illud magnum mysterium, quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Aquam uideo, quas uidebam quotidiè: ist æ me habent mundare, in quas sæpe descendi, & nũquàm mũ-

datus sum. Hinc cognosce, ꝙ aqua non mundat sine spiritu. Hæc Ambrosius. AVCTOR. Bene arguit doctor non esse credendum experientiæ sensuum in tractatibus sacramentorum: quia reuerentia sacramentalis debet esse quantã oculus non uidit, nec auris audiuit, quantò magis nec quam manus hominis tetigit, aut gustus sapuit? Et cõparat de aqua, ꝙ illa uisibilis aqua non est sacramentum baptismi in quam sæpe descendimus, nec mundamur. Conformiter nec illud quod sapit gustus, aut uidet oculus in Eucharistia est sacramentum altaris: quia sic manna foret sacramentum illo sacramento multo celebrius. Vnde infrà eodẽ libro post mediũ. idest, cap. 8. AMBROSIVS. Parasti (inquit) in cõspectu meo mensam, aduersus eos, qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum: & poculum meũ inebrians quàm præclarum est. Nunc illud consideremus: ne quis fortè uisibilia uidens, quoniam quæ sunt inuisibilia nõ uidentur, nec possunt humanis oculis comprehendi: dicat fortè Iudæis, Deus manna pluit, pluit cotburnices: Ecclesiæ autẽ illi dilectæ hæc sunt quæ præparauit, de quibus dictũ est, ꝙ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus eum. Et post aliquanta, concludit. Non igitur humani, sed diuini est muneris sacramentum quod accepisti ab eo probatum, qui benedixit fidei patrem Abraham illũ, cuius gratiam & gesta miraris. Sequitur. Reuera mirabile est quod manna Deus pluit patribus, & quotidiano cæli pascebantur alimento. Vnde dictum est. Panem angelorum manducauit homo. Sed tamen illum panem, qui manducauerunt omnes in deserto mortui sunt. Ista autem esca quam accipis, iste panis uiuus, qui descendit de cælo, uitæ æternæ substantiam submini-

C strat, id est, quicunque hunc manducauerit, non morietur in æternum, quia corpus est Christi. Hæc ille. AVCTOR. Perpende quid in isto passu uult Ambrosius. Quòd si uisibilia attendantur, potiora sunt sacramenta Iudæorum. Idcirco illæ substantiæ, quas uidemus extrinsecus, non sunt tam optima sacramenta fidelium, quæ oculus non uidit &c. Sed inuisibilia (inquit) sunt, nec possunt humanis oculis comprehendi: non tantùm dona gratiarum, sed nec sacramenta ueracia. Vnde subdens exemplum de sacramento altaris. Ista (inquit) esca, quam accipis, corpus Christi est: & panis uiuus, qui de cælo descendit: & qui comedit, non morietur. Nonne & manna corpus Christi erat in figura? Et quare non comparauit uisibile manna ad panem uisibilem in sacramento? Sic enim rectiùs comparasset sibijpsis sensibilia sacramenta. Maximè cum utrunque fuit figura corporis Christi

A ueri. Et quod dicit, illa esca quam accipis, si panis sensibilis fuerit in natura, quomodo concluditur, ꝙ comedens illam non morietur? Quia (inquis) corpus Christi est. Qualiter? in figura. sic & manna. Quare ergo omnes comedentes manna mortui sunt, cùm ultra hoc, quod erat corpus Christi in figura totius trinitatis decreto, panis angelorum fuit ex natura? Non ultra resultes: comparauit naturam ad naturam: Manna ad Christi naturalem carnem secundùm gratiam sacramenti. Sed uult ne illa multoperè reputes sacramenta quæ uidentur, sed omnes sensus claudi debent ut consecrentur Deo. Vnde ibidem AMBROSIVS. Respondet ecclesia. Quis dabit te frater mi sugentem ubera matris meæ? Sequitur. Vides quemadmodum delectata munere gratiarum, ad interiora cupit mysteria peruenire, & omnes sensus suos consecrare Christo. Hæc ille. AVCTOR. Item libro de cor-

B pore, & sanguine Domini, cap. 2. PASCHASIVS. Si (inquit) rectè sapimus, uel rectè recipimus, diuinus spiritus, qui in nobis est, etiam per eandem gratiam ampliatur: eosdemq; sensus nostros ad ea percipienda instruit, & componit. Ita sanè, ut non solum gustum interius ad mystica perducat, uerùm & uisum, atque auditum, necnon odoratum, & tactum illatenus illustret quodammodo, ut nihil in eis nisi diuina sentiantur, nihilque nisi cælestia. Et infrà. Neque itaque sinit terrenum aliquid aut uile ibidem suspicari, sed mystica, & spiritualia in his sapere, ita ut nostri corporis sensus ad ea interiùs sanctificandi auidiùs transferantur, siquo modo dicere possit præeminentior pars hominis: Cor Psal. 83. meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Hæc ille. AVCTOR. Si iuxta hæc dicta patrum omnes sensus nostri suo naturali priuantur iudicio, & ab sensibili suo clauduntur exteriùs, ut sola mystica, & spiritualia sapiant, sola cælestia sentire permittantur per gratiam: nec quicquam terrenum aut uile suspicari possint in sacramentis, qualiter uisus, quomodo gustus, aut tactus sentient panẽ suum? quin potiùs coercendi sunt ne iudicent: & pro prophano & errante iudicio habendum est, quicquid ibi tale decernant. Iuxta quam sententiam redarguendus est Witcleff, qui in hoc loco sensus citat ad testandum secum de substantia panis: cùm alibi dicat, quòd suspendendi sunt sensus, ut omnis intentio feratur in corpus Christi diuinitus, sibiipsi componens opposita ut uidetur. Nam quantum arguunt catholici fidem corporis Christi in Eucharistia secundùm naturam, tantum iste fidẽ panis ibi secundùm substantiam. Vnde aliter dicentes uocat hæreticos, probans panẽ suũ euangelij fidem esse. Tum sic. Oculus cordis

Universidad de Deusto
Biblioteca

necessariò adhibendus est cum omni intentione rei credendæ. Si igitur panis sensibilis in Eucharistia est necessariò credẽdus: idem panis necessariò est attendendus. Et econtrariò si non est attendendus, non est credendus. Item † quod dixit suprà, Antichristum sacramentum esse, quod sensus gustus, aut tactus confunderet: mira est fatuitas sic errantis. Nunquid ergo manna Iudaicum fuit Antichristum sacramentum, quia præsentauit gustui omne delectabile per speciem, quorum nullum ibi affuit per naturam? Sic enim dicit scriptura, Panem de cælo præstitisti eis: omne delectamentum in se habentem, & omnem saporem suauitatis. Quia si manna generauit in gustu saporem dati sensibilis sine præsentia suæ substantiæ, quare increpanda est Eucharistia, si generet in gustu nostro saporem sensibilis panis sine sua substantia uel natura?

Sap. 17

¶AD ARGVMENTVM WITCLEFF DE brutis, & muribus, quòd non cognoscunt hostiam consecratam, & respondetur. Cap. XLVI.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui ad fallaces sensus, & iudicium humanum, relicto documento fidei, imò ad mures peruenit, ut testimonium perhibeant de suo sacramento, confutatur.*

2 *Sacramenta uenerabilia corporis, sanguinis, & passionis domini, quòd nemo possit intuitiuè cognoscere, nisi princeps, & pontifex noster Christus.*

3 *Fulbertus quid de uenerabili altaris sacramento dicat.*

4 *Sacramenta, quòd à muribus, & bestijs non corrodantur, quanuis sic uideantur secundùm exteriores species. Et quid de hoc dicat Guimundus. Et plura de hoc ibi.*

FAEDET insanias recitare garrientis hæretici, & horrendas uilitates, quas cælicis conspuit sacramentis. Vellem nec audire, nec eloqui: si sputum cuculi uermes noxios non procrearet in herbis. 4. trialo. cap. 5. Dicant isti nunc hæretici idiotæ, quid est istud sacramentum, quod execrant cum suis mendacijs, si non fuerit sacer panis Christus qui est prima uita? Veritas dicit secundum quatuor euangelistarum testimonia, quòd ille panis est corpus suum. Sed quis hæreticus non erubesceret tunc negare ꝙ est panis? Ideo uel oportet ueritatem scripturę suspendere, uel cum sensu, ac iudicio humano cõcedere, ꝙ est panis. Mures enim, & aliæ bestiæ idem noscũt, cum se

Vuitcleff.

A cundum philosophos de suo sensibili habeãt notitiam. Hæc Witcleff. AVCT. Non † attentis 1
conuicijs eius, suauiter properemus ad rem: & primò uideant catholici & idiotæ si benè sequitur. Hoc est corpus meũ: ergo hoc est panis Witcleff. Et item, Hoc est corpus meũ: ergo hoc non est corpus meum: secundùm substantiam dico, sed solùm secundùm figuram. Hæc est ratio hæretici secundùm rem & uerba'. Demum uideamus si non bene sequitur. Hoc est solummodo corpus meum & caro, quam assumpsi de uirgine: ergo hoc non est aliquis panis putribilis. Ecce assumpta uerba sunt Christi, & ideo sequelæ sunt catholicæ. Christus solummodo dixit, Hoc est corpus meum. Quis nisi prophanus hæreticus, auderet addere panem, quem Christus non addidit, & instituere supra Christum noua uerba sacramentalia, dicens inter consecrandum sacrosancta mysteria, Hoc est corpus meum, & panis? Ad fallaces sensus, & iudicium descendit humaB num, relicto documento fidei, imò ad mures peruenit, ut testimonium perhibeant Witcleuistico sacramẽto. Mures (inquit) & aliæ bestiæ idẽ noscunt. O dolor, o mœror de perfidia. Scio ꝙ bos cognouit dominum suum, & asinus præsepe domini sui, & lapides, & multa utẽsilia tẽpli allegorico quodã sensu uerborũ nouerunt quadam recognitione facti mirabilis dominum Iesum Christum. Sed ꝙ experientia, & naturali iudicio sensuum altissima sacramenta Christi noscerentur à bestijs: quis audiuit unquàm, aut audet dicere Christianus? Sed esto: mures & forices dignos esse omnia secreta rimari sacramenti Lollardici, ego autẽ omni feruore cordis audacter pronuntio, quia nec mures, nec fures Witcleff, nec ipse dux eorũ secundum altissimæ rationis suæ scrutinium peruenit unquàm ad palpandũ, uel calcandum Christiani mysterij, & diuinissimi sacramenti. Sanctissimus enim scriptorum
C HIERONYMVS in commẽtario Ezechielis, textu ca. 44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur. Hæc (inquit) porta erit clausa principi, scilicet Iesu Christo, qui est põtifex secundũ ordinẽ Melchisedec, & hostia & sacerdos, qui in conspectu patris comedit cęlestẽ panẽ nobiscũ, & bibit uinum, de quo dicitur, Non bibã de genimine uitis huius donec illud bibã nouũ i regno, clausaq; erit porta. Nemo enim potest passionis dominicæ corporisque eius & sanguinis pro maiestate rei cognoscere sacramenta. Hæc ille. AVCTOR. Ecce † nemo põt cognoscere intuitiuè & clarè 2
uenerabilia sacramenta corporis, & sanguinis & passionis domini pro maiestate rei, nisi princeps & põtifex noster Christus. Quid iam dicet Witcleff cum muribus suis & bestijs? Itẽ tractatu de hoc, ꝙ tria sunt maximè necessaria ad perfectum,

3 fectum, FVLBERTVS. Iam † nũc (inquit) ad illud A dominici corporis & sanguinis trãseamus uenerabile sacramẽtum, quod quidem tãtum formidabile est ad loquẽdum, quãtum nõ terrenũ, sed cæleste est mysteriũ, nõ humanæ æstimationi cõparabile. Nõ ideo disputãdum, sed metuendum: de quo silere potius existimaueram, quàm temeraria disputatione indignè aliquid definire, quia cælestis altitudo mysterij plenè nõ ualet officio linguæ corporalis exponi. Est enim mysterium fide, nõ specie æstimãdum: non uisu corporeo, sed spiritu intuẽdum: cui quidem ad usum præfuit non superstitiosa mortalium cultura, sed cælestis disciplinæ magistra authoritas: non doctrina humana, sed institutio diuina, cuius potentis mysterij secretum quandoquidem ratio rerum mole uicta comprehendere non ualet, hoc fides tantum teneat. Hæc ille. AVCTOR. Ecce mi Witcleff, prægrãdis doctor Fulbertus de hoc ue
B nerabili sacramento loqui formidat, quia non terrenum est, sed cæleste mysterium: & ideo nõ 4
ualet officio linguæ corporalis exponi. Vnde & ratio, quia mole rerum uicta est, cõprehendere ipsum nõ potest. Idcirco de manibus rationis eripiẽs, soli fidei secreta deliberat sacramẽti. Quid? uis huiusmodi secretum murium industrijs comprobare, non solùm quale aut quãtum, sed quid sit in natura? Et iterum bene infrà FVLBERTVS. Cũ uerò (inquit) in omni re sint inæstimabiles erga nos diuitię Dei, adeò ut maiestate abscondita, corruptibile pro nobis corpus induerit, contumelijs, & passionibus se subderit, quo opem ferret assumpto homini: quid indignum Deo iudicari potest, qui uterum uirginis subijt, si uirginibus creaturis infunditur? quæ licèt simplicis naturæ pauloante ferant imaginem, postmodum cælestis uerbi sanctificatione inspirans maiestas uera diffunditur. Et quæ substantia panis & uini apparebat exterius, iam corpus Chri-
C sti & sanguis fit interius. Gusta itaque, & uide quàm suauis cibus, & prægusta quid sapit. Sapit, non fallit, cibum illum angelicum habẽtem intra se mystici saporis delectamentum. Non ꝙ ore decernas, sed quòd effectu interiori degustes. Exere palatum fidei, dilata fauces spei, uisceracharitatis extẽde, & sume panem interioris hominis alimentum, non arte pistoria fermentatum, sed incarnatæ deitatis uitale pulmẽtum. Sume nihilominus uinum non fordido cultore calcatum, sed de torculari crucis expressũ. Hæc ille. AVCTOR. Ecce iam uides, quid antiquus pater Fulbertus sensit esse sacramentum singulis uenerandum: non itaque panem arte pistoria fermentatum, sed incarnatæ deitatis uitale pulmentum. Nec est alimentum ore gustandum hominis, quanto magis nec muris, sed uiginibus creaturis panis & uini sic diuina maiestas infunditur, ut quæ substantia panis & uini apparebat exterius, iã fiat interius corpus Christi & sanguis. Negat ergo ab hoc sacramento iudicium sensuum, quod tantoperè aduocas. Negat fauces, negat palatum, nisi spei, & fidei. Negat panem pistorium, negat uinum à sordido cultore calcatum. Solùm incarnatæ Deitatis concedit uitale pulmentum, & uinum de torculari crucis expressum. Quid angarias ultra portantem crucem post Iesum? Produc mures tuos, ac bestiolas, quæ ista certificent, aut solius Christianæ fidei decreto sua sacramenta resigna. Parciùs momordit hoc uenerabile sacramẽtum magister tuus Berengarius, qui dixit ipsum putribilẽ esse, & à muribus & bestijs corrodi posse. Non dixit cognosci. Vnde in secundo libro de corpore & sanguine domini contra eundem ex parte Rogerij, GVIMVNDVS. Berenga- *Guimũdus.*
rius (inquit) dixit: Caro Christi incorruptibilis est: sacramenta uerò altaris si diutius seruentur, possunt corrumpi: uidentur enim putrefieri. Et infrà. A muribus quoque, uel huiuscemodi quibuslibet animalibus corrodi, uel consumi hæc sacramenta posse, obijciunt. AVCTOR. Quantum † ad primum de corruptione sacramenti *Guimũdus.*
subdit GVIMVNDVS. Ambrosius (inquit) in libro de sacramẽtis. Considera nunc utrum præstãtior sit panis angelorum, an caro Christi, quæ utique corpus est uitæ? Manna illud è cælo, hoc supra cælum. Illud cæli, hoc Domini cælorum. Illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum seruarẽtur. Hoc alienum ab omni corruptione: quod quicunque religiosè gustauerit, corruptionem sentire non poterit. Et sequitur GVI- *Guimũdus.*
MVNDVS. Si ergo fortè cuipiam uetustate corruptum & putridum aliquando uideatur: si is non credit hoc, quod uidet esse corpus Domini, iuxta cor suum cum eo credimus agi, ut quẽ- *Lu. 24.*
admodum de Christo peregrino & duobus discipulis cum ipso in uia loquentibus beatus ait Gregorius, tale illis foris appareat, quale intus in corde uidelicet creditur. Hæc ille. AVCTOR. Et quantum ad hoc, quòd à muribus, & bestijs quandoque consumitur, GVIMVNDVS. Mi- *Guimũdus.*
hi (inquit) sacramenta hæc nequaquam à muribus, uel aliquibus brutis animalibus uidentur posse corrodi. Quia si aliquando uelut corrosa uideantur: responderi potest, non esse corrosa, sed uel ad puniendam, seu corrigendam ministrorum negligentiam, uel ad probandam eorum, qui hoc uiderint, fidem in tali specie posse uideri. Sequitur. Bruta animalia cotenus ad corpus Christi posse accedere, quousque potest humanus uisus aspicere. Deinde autem mox inuisibiliter angelorum ipsi semper assistẽtium mi- *Cur aliquã do permittit Deus ut sacramentũ corrodatur à uermibus*

 nisterio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tarsitius.

nisterio, uel suapte uirtute raptum iri, in cælisque constitui. Cuius sententiæ martyr gloriosus Tarsitius nobis idoneus testis occurrit: qui cùm ueneranda dominici corporis sacramenta portaret, à paganis fortè superuenientibus, & quidnã ferret, exquirentibus, comprehensus est. At ille mori potiùs, quàm sanctum dare canibus eligẽs, palmam pretiosæ mortis emeruit. Illi uerò curiosissimè omnia scrutantes, rapto cælitùs domini corpore, nihil penitus nisi sola linteamina repererunt. Porrò uerò si quis se uidisse dicat: nam isti, contra quos agimus, non curant quid proferant, dum tamen aliquid ne rectè credant, semper obijciant. Hæc ille. AVCT. Bene dixit Guimundus sacramenta non esse corrosa, uel comesta à muribus, quanuis sic aliquotiens uidentur: putà secundum exteriores species: sed nostra sacramenta latent interius. Et sicut sanctitates: nõ comeduntur à canibus, quãuis quis cõtra iussum Christi det sanctum canibus, sic nec sacramenta Christiana, maximè sacræ Eucharistiæ, quæ nulla, pportione talibus gustibus cõformãtur. Sed ideo distinctio est gustus, & gustus: & nõ omnis gustans has uisibiles species gustat, uel comedit sacramentum. Sicut nec oculus quilibet cum uidet picturam, statim uidet artificium: sed aliud uidet simpliciter intuens, aliud artifex, sic dixit AVGVST. super psalmum. 98. uersu, Deus tu propitius fuisti eis. Pleraque (inquit) faciunt artifices, & ostendunt imperitis: & cum iam iudicauerint imperiti esse perfecta, expolient illa artifices, qui nouerunt adhuc quid illis de sit: ut mirentur homines tantam expolitionem rebus accidisse, quam iam perfectas pronuntiauerãt. Fit hoc & in ædificijs, & in picturis, & in uestibus, & propè in omni genere artium. Sed aliud iudicat oculus imperitus, aliud iudicat artificis regula. Hæc ille. AVCT. Multò magis aliud gustat mus, aliud homo. Homo enim quamuis malus, habet spiritum rationis communicatum, & communicantem omni sensui corporis multiplicatiuè. Idcirco hoc medio rationis fit copulatio spiritualis Christi corporis ad extimum sensum. Hoc autem medium non est in bruto. Id circo nedum obiectum credibile, sed ipsam panis substantiam non attingit cognitiuè, quanuis casu quandoque eam suscipit, cum sit præsens. Sed æquè fertur in eam cum est absens. Alioquin dicat Witcleff, quomodo mures sui cognoscunt, panem suum, quando loco panis sumunt uenenum? ecce prudentia muris Witcleff. In homine autem cum sit dare sensum, intellectum, & actum fidei tendentes in unum simplex obiectum, uidentur quasi communicarent idiomata, etiam actus habere circunquaque communes, & hoc propter unum punctum concursus, in quo conueniunt, quasi in uno cono triangu-

Nota Miraculum.

Aug. To. 8.

A

B

C

li imaginando basim in principijs. Sed † ut reducamus ad dicendum: quomodo possit mus, uel bruta saturari sacramentalibus sine substantia panis, dicant Witcleuistæ quomodo poterant Azotici mures de arca domini, propagari sine mure. 1. Regum. 5. Si quidem per uiam finium suorum ascenderint contra Bethsames, ipse fecit nobis malum hoc grande. Quomodo itẽ cœlestis substantiæ manna potuit uermes creare, nec quidem natura sua, sed culpa custodis: quia intuitu sabbati potuit obseruari. Nam quia ex eisdem nutrimur & sumus secundum Aristotelem: si potuit mus tam æquinocè generari ex arca, & uermis de manna, & hoc sine ratione causæ efficientis, uel materialis, cur non æquè nutriri, & si non conueniant in natura?

¶AD ARGVMENTVM WITcleff sumptum ex auctore suo erroneo de diuinis officijs, Respondetur. Cap. XLVII.

SVMMA.

1 *Auctor erroneus de diuinis officiis, unde sumpsisse dixit Witcleff argumentum, quòd Eucharistiæ sacramentum non sit corpus Christi secundum substantiam, quomodo non sit Ambrosius, ostenditur, sed Anselmi contemporaneus.*

2 *Walramus author de officijs. Et quomodo suspectus fuerit circa fidem &c. Et quid de eo dicat Anselmus. Et quòd hic putatur esse, de quo Witcleff loquitur. Et plura de hoc ibi.*

SEd auctor (inquit) de diuinis officijs, declarat ut fidè ecclesiæ: q̃ sicut Christus est simul Deus & homo, sic hoc sacramẽtum panis & calicis est simul panis & uinũ, & corpus & sanguis dñi Iesu Christi. Hæc Witcleff. de sermone domini in monte ca. 39. AVCT. Iam abyssus abyssum inuocat. Iã hæreticus appellat hæreticum. Et libro suo de apostasia. ca. 7. largo processu describit fidem huius auctoris, uocans eum prius Ambrosiũ, tandẽ hæsitans, uel ut alij placet (inquit) auctor de diuinis officijs, qui cæpit istã sniam de beato Ambrosio ex secreta mediæ missæ natalis domini. Et scribit (inquit) iste doctor catholicus & solennis quicũque fuerit, in c. de materia sacramẽti altaris. sic. Materia (inquit) uel substãtia sacrificij qđ erat tũc, & nũc est in manibus põtificis nostri, nõ simpla est, sicut nec pontifex ipse solius diuinæ uel humanæ solius substãtię est. Est enim tam in pontifice, quàm in sacrificio, diuina substantia, est & terrena. Terrena in utroque est illud,

C

Vt

Lã. 2.

Vt

Lib. 2.

Vt

lud, quod corporaliter, uel localiter uideri potest: diuina in utroque uerbum inuisibile. Hæc ille. AVCTOR. Fateor de doctore isto: plures commouit ignaros. Nam ante plures annos me tunc Oxonijs conuersante, uerbum istud ibidem petitione regis Anglorum Henrici quarti iugiter uoluebatur. Quærebatur auctor, quærebatur & liber: q̃busdã dicentibus, q̃ Ambrosius dicere tur. Sed nunq̃ hoc repto, alij autumabãt, q̃ esset Isidorus. Multa difficultate accersito de procul Isidoro de officijs, defecerunt scrutãtes suo seruitinio. Tempore medio eruditi quidam, disputatione scholastica, sed de lectura ueterum, tyrones nouelli uidentes antiquitatem sermonis eius cespitare cœperunt. Tandem illuminante Deo oculos seruorum suorum, compertum est eundẽ auctorem scripsisse diebus Anselmi, & ab eo curialiter increpatum, consultumq̃, ut prædictum opus exquisitum faceret priusquàm ad manus pergeret exterorum. Vnde in capite libri sui de corpore & sanguine domini ad eundem auctorem, Anselmus. Fratri (inquit) in Christo charissimo, illuminatos oculos cordis. Lego, & relego charissime opus uestrũ de officijs: multumq̃ me delectat eius lectio, tum pro sui utilitate, tum pro auctoris dulcissima mihi charitate. Sed quoniam ueritas charitatis & charitas ueritatis adulationis odit fucum: uideor mihi uidere in facie pulchri operis næuum unũ: qui & si interim inter uos beneuola quadam dissimulatione tegatur, si opus hoc exierit in manus eorum, qui carpere amant aliorum & bene dicta, futurus es in signum, quod tibi à multis contradicetur. AVCTOR. Et incipit refellere illud idem capitulum, quod Witcleff iam allegat. Cur (inquit) in ordine diuini sacrificij tria illa digesturus, materiam, intentionem, causamq̃ finalẽ, de materia agentes dixistis post multa. Sed dicit mihi aduersarius. Viuens, & sensibilis in corpore suo, mobilisq̃; est Deus & homo Christus. Corpus autem sacrificij uitam nõ habet, sensum non habet, mobile non est. Corpus igitur domini non est. &c. usque ibi in corpore limæ. Tandẽ Anselmus. Primum quid hic sacrificii corpus appelletis, pœnitus non aduerto. Cùm enim ad benedictiones mysticas operante inuisibiliter uerbo Dei, corpus in corpus, substantia mutata sit in substantiam, sicut in mensa nuptiali aqua in uinum mutata, solum affuit uinum, in quod aqua mutata erat, sic in mensa altaris solum adest corpus domini, in quod uerè mutata uera panis substantia, nisi quòd de aqua nihil remansit in mutatione illa: de pane uerè mutato ad peragendum sacri institutum mysterij sola remanet species uisibilis. Vnde beatus Ambrosius. Ne (inquit) horror cruoris fieret, ideo in similitudine accipimus sacramentum. Nam panis substantiam post dominici corporis consecrationem in altari superesse semper abhorruit pietas Christiana: nuperq̃ damnauit in Berengario Turonensi, eiusq̃ sequacibus. Nam si hoc admitteretur, iam uerbum non incarnatum tantùm, sed etiam dici posset impanatum. Sed sicut ille dicebat, panis sic in domini corpus transiret, non tamen panis esse desineret. Hæc ille. AVCTOR. Expecta paulisper, & uide primò, quòd † iste auctor tuus non erat Ambrosius magnus, nec quisquam ipsi uicinus, sed contemporaneus Anselmi post Ambrosium sanctum plùs septingentis annis. Nec solùm id, sed quòd Berengarium sequebatur, dicente Anselmo: nuperq̃ damnauit in Berengario Turonẽsi, & sequacibus eius. Reuera autem de sequacibus eius iste erat unus, de secta scilicet Panitarum impanantium Christi corpus. Vnde ut suprà deduxi, in principio de corpore & sanguine domini, GVIMVNDVS. Berengariani (inquit) omnes quidem in hoc conueniunt, quòd panis & uinum essentialiter non mutentur. Sequitur. Alii dicunt ibi corpus & sanguinem domini reuera, sed latens contineri: & ut sumi possit, quodammodo impanari. & hanc ipsius Berengarij subtiliorem esse sententiam aiunt. Hæc ille. AVCTOR. Sic suprà Anselmus ait. Si sicut ille dicebat (intelligens Berengarium) panis in corpus domini transiret, non tamen panis esse desineret. Hoc item iste auctor proprio documento declarat, quod item Witcleff sibi assumpsit. dicens, substantiam sacrificii non esse simplam. Sed est tam in pontifice, quàm in sacrificio, diuina substantia, & terrena. Terrena in utroque est illud, quod corporaliter uideri potest, diuina in utroque uerbum inuisibile. Ex quo perpendit eum Anselmus esse de hæresi impanantium. Si hoc admitteretur (inquiens) iam non uerbum incarnatum tantùm, sed dici posset etiam impanatum: quod impanantes de facto concedunt, ut patet insipienti opusculum Ioannis Parisiensis. O quàm non puto peccare si dixero, Stulte Witcleff, cur non præuidisti, quem tibi sociares in testem? Negas nobis facultatem producendi testes de secundo millenario pro fide Eucharistiæ. Tu contra fidem hanc, quam nobis negas, tibi usurpas licentiam. Planè Hieronymus tibi dicit. Humanitatis tuæ foret indicium, in quo tibi ueniam præbes, indulgere cæteris. Sed tamen liceat tibi. Sed quem testem producis? hæreticum planè, Sed non tecum errantem, immo tibi aduersantem. Tu dicis in 4. trialogi. & item 43. de sermone domini, & alibi. Sum certus, quòd sententia ista impanatio-

Guimũdus:

A

B

C

Vt

2

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis est impossibilis, atque hæretica. Et arguis: A quia sic corpus Christi nedum foret factū à presbytero celebrante, sed ēt à pistore: & generaliter sacerdos celebrans, collum, & omnia membra Christi frangeret. Et item tunc ille panis est factus realiter Christus Deus: sed quæ idololatria foret amplius detestanda? Hæc Witcleff. AVCT. Ecce sicut tu recitas, sic docet author tuus. Sic doctor per te solēnis & catholicus, & Ambrosius existimatus. An non audiisti, ꝙ dixit duas substantias in substantia sacrificij? Non dixit unam substantiam, & alteram figuram. Sed indubiè penuria testiū ad istum fugere te coegit. Post hæc tamen uenerandus ANSELMVS multas eiusdem capituli partes redarguens, quæ lucem nostram spectabunt in posteris, tandem auctorem istum alloquens, concludit in fine dicens. Nunc unum est, quod precor charitatem uestram per 2 ipsum, qui est charitas, ne me quasi de integritate fidei uestræ dubitantem, quod longè sit à corde meo, & conscientia mea, existimetis in opus B studii uestri quasi censoriam tulisse sententiam iactabūda quadam temeritate, sed fraterna charitate, & amica solicitudine. Teste Deo, loquor pro uobis solicitus: sic uellem, & hoc, & omne opus studii uestri, & laboris exquisitum esse, & circumspectum, priusquàm exiret in manus eorum, qui foris sunt, ut qui rodere ueller, nō inueniret ubi dentem posset figere, & ut fractum uas nullus posset incrustare. Hæc Anselmus de hoc auctore de diuinis officiis. AVCTOR. Nulli uenire potest in dubium spectanti præsentia, quin tunc secum superstiti loquebatur, & quanuis de eius fide non habuit dubium, uas tamen operis huius dixit esse confractum, & in facie pulchri operis uidisse se næuum. Hoc autem Medio lanensi Ambrosio non dixisset Anselmus. Et mirum utique, ꝙ in nomine Ambrosii, aut saltem eius discipuli auctorem suum erroneum honorare conatur: cùm alias turpiter decoloret Ambrosium, uocans eum doctorem apocriphum. capite. 22. 4. sui trialogi ter damnati. Quia Ambrosius, & alii doctores uidentur dicere, ꝙ post consecrationem non est panis, sed corpus domini est dicendum: nunquid tales blasphemi uolunt negare fidem scripturæ Apostoli, & uerbum Christi propter siniistrum intellectum uerbi doctoris apocriphi? Hæc Witcleff. AVCT. Omiser homuncio: Ambrosium nouimus sanctum patrem, & tuis proauis diris hæreticis sic semper inimicū dum uixit, ut adhuc uosipsos torquere non desinat. Celebre nomen habet, famam habet catholicam. Sed author iste tuus quæro quo titulo, quo nomine appellatur, insinua. Visi sunt codices prædicti operis eius complures, sed primus, secundus, & quodlibet, auctoris nomen non exAnselmus.

primunt: omnes tacent. Is aūt, qui mihi peruenit in manus, quasi passus sit author crinam capitis diminutionem, tria prima folia prætermisit in capite. Codex ergo eius cur nō erit apocriphus cuius author ubilibet est ignotus? Legi autem in eodē libro huius auctoris capite, scilicet. 17. octaui libri, eum annotasse annum domini. 1111. tunc insertum cereo paschali: quo cuidam fratri suo monacho sancti Laurentii extra muros, de quo Comestor in historiis) usum est resurrectionis miraculum ipso præsente: & tamen sanctus Ambrosius anno Christi. 376 florebat. Anselmi ergo tempora plùs erant ipsius annis contigua. Reperi tamen postmodum doctorem Herdeclei Cācellarium Oxoniensis, dicere in quadam quæstione, cuius titulus est. Vtrum de necessitate salutis est ponere accidens sine subiecto in sacramento altaris, quod† auctor iste de officiis, ad quem scripsit Anselmus, est WALERANVS episcopus Memburgensis: quod item Tolosæ quidam proui dus inquisitor comperit esse certum? Quàm suspectus uerò iste fuerit circa fidem, & filius alienus ecclesiæ, ipse Anselmus honestè insinuat in principio epistolæ, quam scripsit ad eundem de azymo & fermento, cuius initium est, ANSELMVS seruus ecclesiæ Cantuariensis Walerano Memburgensi episcopo. Scienti breuiter loquor. Si certus essem prudentiam uestram non fauere successori Iulij Cæsaris, & Neronis, & Iuliani apostatæ contra successorem & uicarium Petri apostoli, libentissimè ut amicissimum & reuerēdum episcopum salutarem. Hæc ille. AVCT. Quem ergo Anselmus renuit salutare, quia contra Papā fauebat imperatori, possumus ne putare Witcleff esse bene concord?? Possumus quidem, sed in pertinacia non æqualem, pro eo, ꝙ quandoque ad limites melioris pacis, & in fauorem summi patris peruenit. Et sic credi potest, quod à perfidia C sacramenti ad ueram fidem ecclesiæ se collegit. Vnde & salutari postmodum ab Anselmo promeruit in principio libri eius de sacramētis. Huic item accedit, ꝙ ex talibus auctoritatibus introductis sub nominibus sanctorum doctorū, fides antiquo susceptit lata dispendia. Discipuli Iuliani Ecclauensis Pelagii defensoris, epistolam eius, q̄ incipit, Si summo ingenio, ad Demetriadem uirginem, auctori deputauerunt Hieronymo. Sicq; inter eius epistolas fixerant, ut nulli codici epistolarum Hieronymi uideatur abesse. De qua re nos admonet Beda super Cantica, in tractatu primo, qui est contra Iulianum eundem: & eiusdem epistolæ erronea loca designat. Beatus item Augustinus eādem notat, epistola ad Iulianam, quæ est.* 70. & putat esse Pelagii. Sic item quidam librum Sexti philosophi sub nomine Sixti Papæ & martyris, Pelagiani hæretici promouebant, quæ res

res multos fefellit, & monet eos Hieronymus, & A ponitur in glossa Iere. 22. super illum textum, Si fuerit Iechonias anulus in manu dextera mea, sic dicens. Miserabilis * grunnitus Sexti Pythagorici hominis gentilis unum librum in latinum trāstulit, & in duo uolumina diuisit sub nomine Sixti martyris: ubi nulla Christi, nulla spiritus sancti, nulla Dei patris nulla patriarcharum, profetarum, uel apostolorum fit mentio. Et hunc librum solita temeritate, & insania, anulum nominauit, qui per multas prouincias legitur, maximè ab ijs, qui * errant, & impeccantiam prædicant. * Quando ergo dominus Iechoniam tanquàm anulum de manu sua proiecturum se minatur: * inde lectorē obsecro, ut nefarium librum abijciat. Si uoluerit legere, legat ut philosophum, nō ut ecclesiasticum. Hæc Hieronymus. AVCT. Verum hunc librum legisse me puto, in cuius itē prologi termino quasi uerba essent Ruffini presbyteri. Nunc (inquit) interim habeatur in manibus pro anulo liber. & sequitur. Sed breue totū, ut meritò omne opusculum, uel enchiridium, si græcè, uel si latinè anulus appelletur. Hæc ibi. AVCTOR. Et in epistola ad Ctesiphontē quasi sub eisdem uerbis beatus Hieronymus hæc ipsa commemorat.

¶DE SOPHISMATE WITCLEFF
Iste panis est corpus Christi: ergo est, & manet panis. Cap. XLVIII.

SVMMA.

1 *Witcleff sophisma, Iste panis est corpus Christi: ergo est & manet panis: quòd sit idem cum Berēgarij eius magistri argumento, ostenditur. Et de eius solutione per Lanfrancum, Innocentium, Ambrosium. &c.*

2 *Esse, dictio qualiter sumatur ibi. Panis est corpus Christi.*

3 *Hugo quid de uera panis, & uera uini substantia in uerum corpus & sanguinem Christi conuersione dicat.*

4 *Witcleff fallacia, Cæci uident, ergo cæci sunt, ergo manent cæci. Claudi ambulant. &c. diluitur.*

ARguit Witcleff naturalem panem in sacra Eucharistia. 4. trialogi. Authoritate (inquit) scripturæ conceditur simpliciter, ꝙ iste panis, qui est hoc sacramentum, est ueraciter corpus, & non dubiū etiam laico idiotæ, quin sequitur: Iste panis est corpus Christi, ergo iste panis est, & per consequens manet panis. AVCTOR. Argumētum 2 † fuit magistri eius Berēgarij. Qui dicit (inquit) ꝙ Christus est summus lapis angularis, Christum non aufert: ita qui dicit panis altaris est sacramētum, uel est uerum corpus Christi, panem in altari esse non negat. Et respōdet in libro suo contra eundem LANFRANCVS. Porro (in quiens) similitudo, quam de domino Iesu Christo & lapide angulari posuisti, te impedit, nos expedit. Sicut enim qui dicit, Christus est lapis angularis, non reuera Christum lapidem esse cōstituit, sed propter aliquam similitudinem, quā ad se inuicem gerunt, ei tale nomen imponit: eodē modo cùm diuina pagina corpus domini panē uocat, sacrata, ac mystica locutione id agit, seu quia ex pane efficitur, eiusque nonnullas retinet qualitates, seu quia animam, incomprehensibiliter pascendo satiat, eique æternæ uitæ substantiā submiistrat. Vel ꝙ corpus est filij Dei, qui est panis angelorum, & in quem (sicut ait princeps apostolorum) desiderant prospicere angeli. Hæc ille. AVCTOR. Ecce non differunt argumentis. Berengarius dicit: qui dicit panem esse altaris sacramentum, panem non aufert. Witcleff dicit, ergo manet. Sed utriusque fallax sophisma Lanfrancus negat, sic negat ecclesia. Porrò Innocentius tertius de officio missæ recitat hoc sophisma sub fundamento doctorum, dicēs. Tradit Augustinus ante consecrationem esse panem & uinum quod natura formauit: post consecrationem uerò carnem & sanguinem, quod benedictio consecrauit. Et Ambrosius in hæc uerba. Quod erat panis ante consecrationem: iam est corpus Christi post consecrationem. Nam & si panis, nec erit corpus Christi, nec aliud: panis itaque nihil erit, & ita panis annihilatur. Si uerò dicatur, ꝙ panis erit corpus Christi, statim infertur aliquid fore corpus Christi, quod nec fuit natum, nec passum, nec mortuum, nec sepultū. Rursus si hoc erit illud, & non est corpus Iesu: hoc incipiet esse corpus Iesu. Sic igitur aliquando erit uerum: hoc esse corpus Iesu. Hæc ille. AVCT. Iam conclusit sophisma Witcleff. Non dubium (inquit) laico idiotæ, quin sequitur: Iste panis est corpus Christi, ergo panis est: & per consequēs manet panis. Sed planè respondet Innocentius. Licet hoc erit illud, nunquàm tamen uerum erit hoc esse illud, scilicet aliud quàm hoc desinit esse hoc & incipiet esse illud: sicut sanum erit ægrum, nunquam tamen erit uerū, sanum esse ægrum. Hæc ille. AVCTOR. Accipit† hic esse practicè, quod secundùm logicos copulat constantiam subiecti cum prædicato. Potest idem sumi practicè pro fieri. cum comparatione ad terminum à quo. Vnde scriptura. Terra es, ideſt terra fis, uel fiebas. Vel ad terminum ad quem. & sic rectè dicit AMBROSIVS de pane. Iam est (inquit) corpus Christi post consecrationem. Et secun-

Berenga.
Lanfrācus
Eucaristia cur dicatur panis.
1. Pet. 1.
Innocen.
Idem.
Gen. 3.
Amb. To. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundùm hoc ecclesia dicit in confessione Berē A garij: panem & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem uerum corpus & sanguinem Christi esse, idest in corpus Christi mutata esse. Quòd autem magnus Ambrosius intendebat hanc logicam, patet ex uerbis eius li. 4. de sacramentis cap. 4. ubi dicit. Tu fortè dicis: meus panis est usitatus, sed panis iste panis est ante uerba sacramentorum: ubi accessit consecratio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur astruamus quomodo potest qui panis est corpus esse Christi. Consecratio igitur quibus uerbis est, & cuius sermonibus? Domini Iesu. Sequitur. Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum. Quis sermo Christi? Nempe is, quo facta sunt omnia. Iussit dominus, & facta est terra. Iussit dominus, & factum est cælum. Iussit dominus, & facta sunt maria. Iussit dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo quàm operatorius B sit sermo Christi? Si ergo tanta uis est in sermone domini Iesu, ut inciperent esse quæ non erāt, quantò magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur? Cælum non erat, mare non erat, terra nō erat: sed audi dicentem. Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Ergo tibi ut respondeam: non erat corpus domini ante consecrationem: sed post consecrationem dico tibi quia corpus est Christi. Hæc Ambrosius. AVCTOR. Perpende quod dixi, esse, sumi pro fieri, uel commutari: cùm dicitur, 3 panis est corpus Christi. Idcirco cū dixisset Ambrosius, Panis iste panis est &c. subiunxit. De pane fit caro Christi. Et quæsito quomodo potest qui panis est esse corpus Christi, respondit. Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentū: quasi diceret: ideo est, quia fit. non ideo sic est, quia sic manet: sed potiùs quia sic fiendo mutatur, ne maneat. Ad hoc enim exempla collata deseruiūt quomodo iussu domini factum est cœlum: & post recolligendo ex eo quod non erat, terra ex eo quod nō erat, mare ex eo quod nō erat, omnis creatura generata ex eo quod non erat. Nun quid non esse cæli mansit cælum, mansit terra, mansit mare, & simul cælum est & non est? Certè nec panis manet panis, postquā factus est corpus Christi: ne simul sit corpus Christi & nō corpus. Sed operatorius est sermo Christi, non comparatiuus, ut dicit Witcleff. Vnde figuraliter cō parando panem ad corpus: sic enim comparauit Christus ab intento agnum paschalē ad corpus suum, petram ad Christum, Ioannem ad Eliam, septem boues ad septem annos. nullum induxit Ambrosius ad huius sacramentalis trāsmutationis exemplum. De nullo istorum probauit, aut dixit, quòd operatorius sit sermo Christi: de nullo istorum inuenies in scriptura, uel aliquo un

Idem.

Psal. 148.

Vuitcleff.

1. cor. 10. Matth. 11. Gen. 41.

quàm scriptore catholico, q̄ factum sit tale, putā', quòd Ioannes factus est Elias, petra factus Christus, boues facti septem anni: quahter Witcleff solet dicere, ut licentiùs dicat panem factū corpus, intendens figurā corporis, quod est hæreticum: quia sine ulla mutatione panis uel corporis potest panis sic fieri figura corporis Christi, sicut erant panes propositionis Iudaicæ: non sic sine mutatione definitionis, & inceptionis realis potest panis esse, nec fieri corpus Christi. Et ad hoc currunt exempla prædicta: quæ omnia sunt de creatione, uel generatione, quorum termini sunt substantiæ, non figuræ, & inducti permutationem simplicem ad probandum à maiori transubstantiationem possibilem. Post hæc attende qualiter probet inter consecrandum operatorium Christi uerbum. Quātò magis (inquit) operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud cō mutentur? Quæro ego à Witcleff, nonne hoc de respectu suo figuratitio dici potest? cum audiat Aristotelem suum dicere: ad aliquid non est motus: neque sicut facere, neque sicut pati: hic autē est mutatio, quæ operatorium agentem denominat. Sed præmittit, ut sint quæ erant, ad annihilationem tollendam. Et subiungit, & in aliud commutentur, ad uitandum mutatorum remanentiā & innuēdum eorum transitionem in alienā substantiam. Vnde securus interpres Ambrosij, Venerabilis Hugo sic exponit, libro secundo de sacramentis cap. 9. octauæ partis. Per † uerba (inquit) sanctificationis, uera panis, & uera uini substantia in uerum corpus & sanguinem, & substantia in substantiam transeunte. Conuersio autem ipsa non secundùm transitionem credenda est. Quoniā nequaquàm essentia essentiæ in augmentum accedit, ut per id, quod accedit, id, ad C quod accedit, maius fiat: sed transitione, ut id, quod accedit, cum illo, ad quod accedit, unum fiat. Nec sic in pane corpus Christi consecrati dicimus, ut de pane corpus Christi esse accipiat, nec quasi nouum corpus subitò factum de mutata essentia: sed in ipsum corpus uerum mutatam essentiam. Nec ipsam substantiam panis & uini in nihilum redactam, quia desijt esse quod fuit: sed mutatam potiùs, quia cœpit esse aliud, quod non fuit, & ipsum, quod cœpit esse, ex ea esse: non cœpit, quia panis fuit: sed ipsa eius esse accepit, quando desijt esse quod fuit. Hæc Hugo. AVCTOR. Quàm planè dicit: q̄ panis esse corpus Christi accepit, quando desijt esse quod fuit panis. Cuius esse accepit, corporis. Non mansit ergo, sed desijt esse panis secundum essentiam, quando accepit esse corpus Christi secundum essentiam, non figuram. Quomodo se iam saluabit Witcleuista, qui negat panem conuerti secūdum materialem essentiam: cum quælibet panis forma

forma, secundùm eum nullam materiæ addit es- A sentiam, sed est ipsam esse formatā? Sed abijcit per illud prædictum Ambrosij, Vt sint quæ erāt, & in aliud cōmutentur. Sunt ergo panis & uinū quæ erant? Falleris. sed ea coniunctim accipe, quæ coniunxit Ambrosius, nec falleris: nō dixit, ut sint quæ erant: & ibi quieuit: sed copulatam propositionem satis sapienter intexuit dicens, ut sint quæ erant, & in aliud transmutentur: intendens, quòd de rebus existentibus sine annihilatione sui, ipsæ in alienas essentias cōmutentur cum omni desitione sui. Sic accipe quod dico. Panis post consecrationem est corpus Christi: qui panis non est post consecrationem, neque manet. Sic enim sapienter dicit ecclesia non remanere panem post consecrationem, intelligens cum Lincolienti, materialem. Prædicatū nāque expressum secundùm logicos appellat propriam formam, non subiecti nisi idem sint. Inclusum autem pro famosiori significato accipitur. Quo B niam igitur sic dicto panis est post consecrationem uel remanet: dat intelligi panem ipsum in prædicato de quo subiectum dixit, sensus esset: panis est post consecrationem panis, uel panis remanet post consecrationem panis materialis: quæ falsa sunt. Innuāt autem panem in subiecto, & conuersionem eius in prædicato, & uera sunt: quēadmodum si dixero: panis est corpus Christi, uel remanet secundum essentiam corporis post consecrationem & deinceps. Arguere, ergo 1 panis remanet: est fallacia consequentis. Sic item in exemplis scripturæ patet. Architriclinus gustauit aquam uinum factam: ergo gustauit aquam, 2 quæ remansit. Item uirga Aaron deuorauit uirgas magorum: uirga ergo Aaron remansit uirga postquàm uersa est in colubrum, utrunque con- 3 sequens falsum erit. Et † quid moramur, & non ostendimus fallaciā Witcleff ex Christi uerbis? Cæci (inquit) uident, ergo cæci sunt: ergo manent cæci? Claudi ambulant, ergo claudi sunt: ergo manent claudi? Leprosi mundantur, ergo leprosi sunt: ergo manent leprosi? Et mortui resurgunt: ergo mortui manent tales? Certe pessimè, imò magis sequuntur eorum oppositā: ergo cæci non mansērunt cæci: nec claudi, claudi, sed erecti: nec leprosi, leprosi, sed mundi: nec manserunt mortui, mortui, sed iam uiui. Ita manet panis non iam panis. sed iam caro Christi. Sic enim quidam inexperti theologi audientes alteram meretricem Salomonis esse ecclesiam, tituabant ne esset sine macula, & sine ruga: quasi mansisset meretrix quia sic est dicta. Sed beatus HIERONYMVS quæstionem istam absoluens in epistola ad Ruffinum de inditio Salomonis in sectione paruuli. Prudēs (inquit) auditor quærit: quomodo meretrix sit ecclesia, quæ non habet

maculam, neque rugam? Non dicimus, Ecclesiā permānsisse meretricem, sed fuisse. Nam & Simonis leprosi domo saluatoris scribitur inesse conuiuium: & utique non quia leprosus erat eo tēpore quo habebat hospitem saluatorē, sed quia leprosus ante fuerat. Matthæus quoque in Catalogo apostolorum publicanus dicitur: non quòd permanserit publicanus post apostolicam dignitatem, sed quia priùs fuerit publicanus: ut ubi superabundauit peccatum, superabundaret & gratia. Hæc ille. AVCTOR. Ita ergo secundum logicam scripturæ cum expositione Hieronymi, bene dictum est ad tropologicū sensum, hæc meretrix Salomonis est ecclesia: nec tamen sequitur in consequentia Witcleff: ergo hæc manet meretrix, postquàm est ecclesia. Nimis enim est idiota, qui sic concludit: sed tantùm sequitur: ergo fuit meretrix: sicut Simon leprosus pauit Christum, non tamen tunc leprosus permansit. Et Matthæus publicanus est apostolus: nec tamē est, aut permanet publicanus. Sic iste panis est corpus Christi: nec tamen permanet talis panis.

Eph. 5. Matth. 26

Matth. 9.

Ro. 5.

¶QVID DEMONSTRATVR PRONOmine demonstratiuo, Hoc, in propositione sacramentali. Cap. XLIX.

SVMMA.

1 *Idem, Ille, Is, Hoc, Qualis, Talis. Meum, pronomina. Et quid de eis dicat Guimundus. Et plura de hoc ibi.*

2 *Sacramentali in propositione quid demonstretur pronomine demonstratiuo, Hoc, ostenditur contra Vuitcleff.*

3 *Paschasius quid de corpore Christi dicat in explanatione uerborum, Hoc est corpus meum.*

C QVPVS item est sacramentalis propositionis uerba construere, maxime ea, quibus Witcleff hæresim suam construxit: & sunt duo illa pronomina, hoc, & meum. Satagit enim inuestigare quid ly hoc, significet demonstrando. 4. trialogi. ca. 3. & de sermone domini in monte. cap. 40. Quicunq; proteruus, qui non blasphemè imponit Christo Vuitcleff. stultitiam, sed perfectè confert partes orationis adinuicem non potest subterfugere, quin istis subiectis propositionum sacramentalium demōstrentur panis & uinum. Quid rogo foret pertinens, panem accipere, & benedicere, & frangere, & apostolis præcipere manducare ex hoc omnes, quia hoc est corpus meum, nisi Christus intelligeret, quòd iste panis sit sacramentaliter corpus suum? Hæc Vuitcleff. AVCTOR. Falsè concludis: sed meliùs concludunt catholici, sic

Matth. 26.

quæren-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quærentes. Quid foret pertinens panem accipere, & apostolis præcipere comedere ex hoc omnes, quia hoc est corpus Christi, nisi Christus intelligeret, quòd iste panis sit corporaliter & substantialiter corpus suum, non autem sacramentaliter, id est figuraliter solum? Aptius enim daret eis ad comedendum substantiam, quàm figuram: & corpus uerum, quàm signum eius remotum, uel tropum grammaticum. Habebas hoc argumentum à magistro tuo Berengario sic ponderante grammaticam huius pronominis, hoc: fortificanteque, quòd pronomen significet substantiam meram, sicut & tu hanc grammaticam iugiter solennizas: non hic solùm, sed de Ideis, & in eo, quòd Quidlibet est Deus, & alibi. Sed quare non coniunxisti ipsi responsionem uictoriæ, quam porrexit in libro suo secundo contra eundem de corpore & sanguine domini GVIMVNDVS? Audisse me æstimo, quòd Berengarius de pronomine, hoc, ad hunc modum ratiocinaretur. Hoc (inquit) pronomen est. Pronomina autem substantiam sine qualitatibus significant. Cum igitur dicit, hoc corpus, de substantia corporis, non de qualitatibus dicit. Hic exclamare compellor iuxta prophetam, & apostolum. Vbi est literatus? ubi trutinator uerborum? ubi legis uerba ponderans? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Verè stultam dixerim hanc sapientiam: nam ijdem ipsi Grammatici, qui huiusmodi proprietatem partium orationis dixerunt: figuras etiam loquendi, quibus à sua proprietate orationis partes decentissimè plerunque deficiunt, tradiderunt, & mirificè laudauerunt. Quis denique est, qui quotidiano usu loquens, aut dictans reprehendatur, si ita dicat, Non sum ego ille, qui quondam fui, Tu non es is, uel ille, qui solebas esse, cùm substãtia eadem sit, sed qualitates diuersæ? Sed & Dialectici, qui permimium uerba appendunt, quotidiè res differre, & easdem esse non tantùm secundùm substantiam, sed etiam secundùm qualitates & dicunt, & legunt. Quòd † si Idem, & Ille, & Is, pronomina sunt, & non semper substantiam, sed etiam qualitates apud doctissimos persæpè significant, cur & hoc, pronomen non possit idẽ pati? An quia Berengario non habenti unde suã aliter muniat hæresim, id non placet? Placuit tamen summæ authoritatis quibusdam authoribus Grammaticæ artis non solùm figuratè qualitates in pronominibus posse accipi, sed etiam qualis, & talis, quæ propriæ qualitatis significatiua sunt, inter pronomina numerari. Sed uide peritissimus Grãmaticus ille Donatus, qui qualis, & talis pronomina esse uoluit, quid dixerit. Ego enim de authoribus Grammaticæ artis iudicare nunc opus non habeo, cùm ipsa argumentatione aduersarij commodissimè mihi uti possim, dicens, Ipsa, pronomen est, pronomina autem substantiam significant sine qualitatibus. Cùm igitur Augustinus dicit, in ipsa carne ambulauit, & ipsam nobis manducandam ad salutẽ dedit, substantiam carnis Christi, non figuram nos manducare dicit. Item, hoc, pronomen est: cùm igitur idem Augustinus dixerit in sermone ad Neophytos. Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce, & hoc accipite in calice, quod effusum est de Christi latere, substantiam corporis & sanguinis Christi, non figurã nos manducare & bibere declarauit. Hæc ille. AVCTOR. Item non prætereant hæretici, quin nouerint meum, esse pronomen, secundùm Donatum. Si ergo pronomina significent substãtiam sine qualitate, absque dubio ipsa complexio adiectiui cum substantiuo docet nos Christi corpus esse ibi secundùm meram eius carnis substantiam non figuratitiam qualitatem. Sed subdit GVIMVNDVS. Hæc igitur argumentatio tua quisquis ea niteris, siquidem infirma est, nobis adeò curanda non est. Si autem firma, plus nobis, quàm tibi prodest. Hæc ille. AVCTOR. Ita apparere poterit, si argumenta eius contingant & nostris. Ecce sic arguit. Pronomine secundo cùm dicitur, hoc est corpus meum, ideo demonstratur, quod priori pronomine demonstratur, ubi dicitur, Manducate ex hoc omnes, sed ibi demonstratur panis, ergo in secũdo. Sed dicunt fideles, quòd primum illud pronomen nullus Euangelistarum assumit, sed nec Apostolus. Matthæus enim absolutè pronuntiat, Accipite, & comedite. non addens, ex hoc. Marcus, Dedit eis, & ait, sumite. Lucas quoque, Dedit eis. Sed si producas contra nos textum canonis, uerum est idem demonstrari primo pronomine, quod & tertio, cùm adiungitur ibi. & secundùm Lucam, & Apostolum, Hoc facite. Et quid rogo demonstratur illo pronomine tertio? Si dicas panis, quem Christus sumpsit in manus, tunc esset sensus, Hunc panem facite in meam commemorationem. Si sacramentum dicas, quia hoc penès te est generis epicœni: quandoque de genere panis secundùm naturam, aliquando de genere corporis dicitur, non secundum naturam per te, quia tunc catholicè enuntiares, sed solùm secundum mutam & fictam figuram: tunc erit sensus; hanc figuram facite: & tunc non erit sacramentum noui, sed ueteris Iudaici testamenti. Arguis item de uerbis sacramentalibus sanguinis, ubi quæris. Nũquid uinum demonstratur in illo pronomine, Hic est calix nouum testamentum est? Et iterum dico, quòd idem demonstratur in uerbo, Hic calix, quod priori pronomine hunc præclarum calicem. & nunquid intelligit canon, quòd hoc idem præclarum uinum, quod ego manibus teneo, etiam Christus manibus tenens consecrauit: & sic esset bis consecratus? primò à Christo, & postremò à me. Ista (sicut patet) sunt ineptiæ Lollardinæ ad seducendum imperitos, inuentæ. Sed eleuetur intellectus fidelis in his pronominibus ad modum loquendi Christi simul unico sermone exprimi figuratum secundùm naturam nomine figuræ. Vnde sic exponit HIERONYMVS, Christum bibisse uinum nouum Soreth, de quo dixit, Non bibam amodò de hoc genimine uitis huius. in commentario Amos, in fine lib. 3. textu, Plantabunt uineas, & bibent uinum, ubi dicit, Bibent autem uinum, quod se in regno patris cum apostolis suis nouum bibiturum esse pollicitus est. Hæc est uinea Soreth, cuius uinum quotidiè in mysterijs bibimus. Hæc ille. AVCTOR. Ec ce uinum nouum sacramentale secundum tuam hæresim non legitur Christus post resurrectionem bibisse: & tamen illud nouum bibit cum Apostolis, & uinum de uinea, quod nos quotidiè in sacramentis bibimus. Et nunquid ipse tunc, & nos nunc quotidiè naturalem liquorem illius uineæ naturalis potamus, quæ dicebatur olim Soreth? Certum est ergo illud uinum solùm in figura potatum: sanguinem uerò Christi, qui tunc demonstrabatur, iam potatur in sua liquente substantia, sicut exponit in epistola ad Edibiam quæstione secunda idem HIERONYMVS. Illius (inquiens) bibimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus, & quotidiè in sacrificijs eius de genimine uitis ueræ, & uinea Soreth, quæ interpretatur electa, rubentia musta calcamus, & nouum ex his uinum bibimus in regno patris: nequaquàm in uetustate literæ, sed in nouitate spiritus, cãtantes canticum nouum, quod nemo potest canere, nisi in regno ecclesiæ, quæ regnum patris est. Hunc panem & Iacob Patriarcha comedere cupiebat, dicens, Si fuerit Deus mecum, & dederit mihi panem ad edendum, & uestimentum ad induendum. Hæc ille. AVCTOR. Quia Witcleff semper hunc locum inclamat Hieronymi, quia dicit panem, quem fregit dominus, esse corpus eius: hic potest audire eum dicere demonstrando eundem Panem, quòd hunc panem Iacob Patriarcha comedere cupiebat. Sed nunquid eundem panem naturalem dicat, & stultitiam suam non dissimulet? Ergo panem figuratum optauit secundùm intentionem Hieronymi, panem figurantem non cogitans. Sicut rubentia musta calcamus quotidiè in mysterijs de uinea Soreth tam uerè sine uino eius naturali, quàm uerè nullum uinum naturale gustamus in mysterijs. Nec Christus ipse post resurrectionem idem uinum in sacramento corporali sensu gustauit. Et hoc idem sequens PASCHASIVS lib. de corpore & sanguine domini, cap. 21. In regno (inquit) adoptionis de genimine uitis nouæ bibit: & uinea Soreth, quæ interpretatur electa. Rubentia enim musta de manipulo crucis eliquantur, dum quotidiè Christi sanguinem de altari sumimus. Hæc ille. AVCTOR. Sed quærit † Witcleff, quid demonstrat si nõ panem, Hoc, pronomen, Manducate ex hoc omnes? Si mihi non credis, Augustinus ipse respondet tibi in sermone ad Neophytos, & celebriter recolitur in decretis, in libro Paschasij, & penè à cunctis scribentibus in materia sacramenti. Vnde AVGVSTINVS. Hoc (inquit) accipite in pane, quod pependit in cruce. Hoc accipite in calice, quod manauit de Christi latere. Hæc ille. AVCTOR. Quàm absolutè tibi dixit quid demonstratur illo pronomine, non figura panis, quæ non pependit in cruce, sed substantia carnis. Non habitudo sanguinis, quæ non fluxit de latere, sed uerus sanguis naturaliter, quamuis panis & uinum figuraliter. Ideò enim dixit in pane. Vis altius aliquid, quàm est hæc demonstratio Augustini? Attende demonstrationem Christi, & audacter dico Christum intelligere per ly, hoc, ibi, quod itẽ intellexit in prædicatione huius celeberrimi sacramenti, cum diceret, Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. Et tunc propter hoc uerbum scandalizati discipuli abierunt retrorsum, sicut iam abeunt Witcleuistæ interrogantes, & dicentes, Si Christus sic illusit ecclesiæ, tenẽs panem naturalem, & non illum propinans, cùm tamen diceret, Manducate ex hoc omnes. Hoc idẽ contigit discipulis Christi, qui abierunt retrorsum, eo q̃ post miraculum quinque panum in deserto Christus non ultrà protulit eis illũ, sed obtulit panem in illo figuratum, dicens, Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. In quo loco Homil. 45. super Ioannem CHRYSOSTOMVS. Ego (inquit) panem tribui uobis, sed multum medium erat. Videbatur enim & ex hoc esse minus illo, q̃ ille quidem desuper ferebatur: hoc uerò inferius gerebatur miraculum panis. Quia igitur quærebant eum, qui de cælo ferretur cibum, propterea continuè dicebat, de cælo descendi. Si quis uerò scrutetur, quid utique de mysterijs immisit sermonem? Dicemus quoniam horum sermonum ualde tempus erat. In manifesto enim eorum, quæ dicuntur, semper auditorem erigit, & attentiorem operatur. Sequitur, Quare illorum amentiæ scandalum erat, non indissolubilitatis eorum, id est, inintelligibilitatis, quæ dicebatur à Christo. Tu autem uide, qualiter paulatim eos ducit ad seipsum.

Nota.

Euimũdus.

Esa. 33.

1. Cor. 1.

Idem, Ille, Is. Hoc.

Qualis. Talis. Donatus.

Panis,

Paschasius

Hoc.

Augustin.

Io. 6.

Io. 6.

Chrysost To. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Panis, ait, quem ego dabo, caro mea est pro mũ A meram substantiam, ergo substantia panis demonstrata per, hoc, est corpus secundùm substantiam possessiuè significatum per meum. Et tunc panis naturalis est corpus Christi naturale: panis quoque substantialiter est caro Christi secundùm carnis naturam. Aut dicat quare demonstratiuum pronomen habebit uim suam in demonstrando substantiam panis naturaliter, & pronomen possessiuum carebit significatione suæ substantiæ naturaliter sibi subiectæ? Vnde & in Epistola ad Fredugardum, quæ ponitur communiter in calce libri de corpore & sanguine domini, PASCHASIVS. Nemo † qui non sapit, credit Iesum aliam carnem, aut sanguinem habuisse, quàm quæ nata est de Maria virgine, & passa est in cruce. Ipsa nanque eademque caro, quomodocunque modo sentiẽda est, ut credo, cùm ait, Hoc est corpus meum, quod tradetur pro uobis, uel, Hic est sanguis meus. Et ne putares, quia in sacramento loquebatur, & de alio diceret, quàm de proprio, in eodem mysterio demonstratiuè dixit, Hoc est corpus meum. Nam cùm ait, meum, &, hoc est, non qualecunque uult intelligi corpus, sed ipsum, quod traderetur erat, ut mox ipse adiecit, & non alium sanguinem, quàm eum, qui effundendus erat in propriò corpore in remissionem peccatorum. Hæc ille. AVCTOR. Sustineat Grammaticam, & Logicam purè, & proficiet fidei orthodoxæ. Tunc enim concedet cum catholicis, quòd panis secundùm substantiam est confectus corpus Christi secundùm substantiam. Et hic liquor uini secundùm substantiam est effectus sanguis Christi secundùm naturam. Et sic omnia argumenta eius de Euangelio, de ipso splendore Euangelij liquefiunt. Sic omnia dicta doctorum, quæ balbutienter tibi furabaris de pane, quem fregit dominus, aut quem accepit dominus in manus, placet, & dicunt ipsum esse, & factum esse, multò meliùs, te teste, quàm per figuram, quia per naturam, per substantiam, per eandẽ singularem essentiam uerum corpus Christi. Quod autem deridendo fingis aliquem rudem Grammaticum obijcere uobis tunc dici debere, hic est sanguinem meum, ponendo pro esse conuertere, uel substantiare in. Sapiens dicit, Quærit derisor sapientiam, & non inuenietur doctrina prudentium facilis. Forsan tales Grammaticos, & Logicos multos possident Wicleuistæ: tales prædicatores & doctores in populis suis, quos de textorum, & textricum staminibus, de birretariorum acubus transuersatis, & cingulariorum stipantibus malleis & corijs fonte scisit prolui caballino, ut indoctiores indoctis, seipsis nescijs repentè sagaces Poetæ prodirent. Attamen dicat ei alter Grammaticus iuxta sensum suum

1.3.

3

B

C

sum suum uerba sacramentalia hæc fore. Hoc A quit,) sacramenta quandam similitudinem rerũ *Idem. To. 2. Et est Epist. 23.*
panis est enim panis meum, & hic uinum est uinum meus noui testamenti. quia per prima pronomina panis & uinum intelliguntur: & si panis est corpus, tunc panis, ut dicit, manet panis. Iunge ista sibi, & Grammaticã talem inuenies.

QVO'D SPECIES SENSIBILIS sacramenti modo quodam, sed abusiuè uocatur corpus Christi. Cap. L.

SVMMA.

1 *Species sacramenti sensibilis, quòd quodammodo uocatur corpus Christi.*
2 *Panis dicatur corpus Christi, & de istius appellationis multiplici ratione. Et quomodo à Prophetis huiusmodi forma appellationis uenerit.*
3 *Vuitcleff, quòd sit de hæresi Anthropomorphitarum. Et quomodo contra eum sit beatus Ignatius.* B
4 *Apostolus quòd non dixerit corpus Christi, panem Vuitcleff, ostenditur.*
5 *Lanfrancus quid de figurato loquendi modo dicat. Et quomodo hunc item loquendi modum habeat Augustinus. Et plura de hoc ibi.*

CVM uidetis Witeleff imputare catholicis dicere sacramentum Eucharistię esse accidens, siue nihil, nolite credere, nolite propter hoc exire metas catholicæ ueritatis quæ omninò credit illud sacramentum esse naturaliter corpus Christi & sanguinẽ, quod tñ ipse ponit panem putribilẽ. Sed furit cum sic dicit de nobis uectus insania sua. Imò q̃tum fideles uenerãtur, & agunt de corpore Christi, ille satagit agere de pane tristi, Attamen† cũ quærit de illo sensibili signo, modo suo concedimus esse sacramentum & corpus dominicum ibi contentum, & panis, qui ibi præfuit, & cuius adhuc restat signum, sicut cherubica figura Cherubim dicta, & spicæ species Pharaonis in somno dicta est spica, cùm non esset. Vnde Augustinus de quæstionibus Dulcitij, quæst. 5. Solẽt (inqt) imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt, sicut omnia, q̃ pinguntur, atq; finguntur ex aliqua materia metalli, aut ligni, aut cuiuscunq; rei aptæ, aut opera huiusmodi, quæ etiam uidentur in somnis, & omnes ferè imagines earum rerum, quarum imagines sunt, appellari nominibus solent. Hæc ille. AVCTOR. Item idem epistola ad Bonifacium, quæ incipit, Quæris à me. Si enim, (in

C

1

Exo. 7.

To. 2.

Matth. 9. Luc. 22. Hie. To. 9.

Ro. 16.

p fierat

Universidad de Deusto
Biblioteca

sierat,& signat in annotationibus suis super illo loco Hieronymus. Salutat uos Erastus arcarius ciuitatis,& Quartus frater. Hìc arcarium exarcarium dicit. Sicut gentes credentes ex gentibus sæpe uocauit,secundùm consuetudinẽ legis, q̃ Abigail uxorẽ Nabal adhuc appellat, cùm iam illo mortuo in Dauid matrimonium transisset. 1.Reg.25.

2 Hæc ille. AVCTOR. Sic † in cõsuetudine habebant Apostoli, & primæui sancti uocare panem corpus Christi consecratum ex pane, non quia panis tunc erat ex frumento,sed corpus ex pane confectũ. Et est istius appellationis multiplex rõ. Primò, ut uirtus Christi sic instituentis semper appareat,ut s̃, secũdùm Hieronymum. *Panis cur dicatur corpus Christi.*

1 † Certè q̃ instituere t talẽ nudam figuram,nõ esset uirtus alta Christo Deo cõdigna, quia quot
2 libet aptiores homines fabricarẽt artifices. † Secundò,ut distinctè conciperetur à fidelibus, cuiusmodi corpus Christi tractabatur ĩ domibus. An illius speciei & formæ cum quali conuersabatur in terris,an in forma sacramenti. Quæ locutio semper fuisset inter loquentes dubia,si uocassent solo nomine corporis sine specificatione
3 panis. † Item tertiò, ut confectio illa corporis de pane non uideretur posteris difficilis ad credendum, qualiter adhuc est Witcleuistis indura
4 tis † Et quartò, q̃a popularibus,& simplicibus famosum est appellare rem nomine rei,sub cuius forma comparet. Et hanc locutionem eorũ scriptura non respuit,sed sectatur, ut Abraham dicitur uidisse tres uiros, & Tobias uocauit Raphaelem uirum,cùm non esset,sed Angeli in uirorum specie apparentes. Et sacramẽtum illud similitudinariũ corporis Christi, quod foris apparet, uocatur suo modo corpus Christi secundùm Augustinum. Videtis ergo planè quanta penuria argumentorum premebatur, Witcleff, quãdo cogebatur sic dicere, Apostolus uocauit hoc sacramentum panem,quem frangimus, ergo remanet panis naturalis. O miser homo, cur opes dedignaris ecclesiæ,& ad sectandam hæresim in has angustias te coarctas? Ecclesia dicit ĩ sensibus dicit tibi de scripturis esse ibi multiplicem panem, qui non sit panis tuus. Est ibi panis diuinitatis,quem mãducant Angeli: est & panis uiuæ carnis,quem laceruere Iudæi. Quare non uterque panis,quem frangunt deuotionibus suis Christi fideles? A prophetis enim uenit forma appellationis huiusmodi, ut ipsum scilicet corpus domini naturale diceretur panis per Metaphoram, sicut sanctus Ieremias ait ex parte persequentium Iudæorum. Mittamus lignum in panem eius,id est,crucem in corpus eius,secũdùm glossam interlinearem,& habet eam à Lactantio lib.4.diuinarum Institutionum, capi 18.sic dicẽte. Item Ieremias, Domine significa mihi,& 4 cognoscam tunc. Vide meditationes eorum. Ego sicut agnus sine macula perductus sum ad uictimam, in me cogitauerunt cogitationem dicentes, Venite, mittamus lignum in panem eius, & eradamus de terra uitam eius, & nomen eius non erit in memoria amplius. Lignum autem crucem significat, & panem corpus eius, quia ipse est cibus, ac uita omnium,qui credunt in carnem, quam portauit, & in crucem, quam pependit,Hæc ille. AVCTOR. At Christus dominus Prophetarum, conformans se Prophetarum suorum eloquijs postmodùm ait, Panis, quem dabo, caro mea est pro mundi uita. A quibus imitator, & sequax eius Apostolus nimirum sequati lingua eundem panem idem Christi corpus pronuntiat,dicens, Panis quem frangimus, non ne participatio corporis domini est? Si panem tuum naturalem dixit Apostolus, qui à Christi uerbo, & eius Propheta non B dissonat: ergo panis naturalis erat, in quem miserunt Iudæi lignum crucis, & non caro Christi secundùm substantiam. Est item forma eius uisibilis, quæ nomen tenet euacuatæ, & in melius translatæ substantiæ. Bene † enim intulit tibi pater meus, & magister deuotus Frater Guilhelmus, esse te de hæresi Anthropomorphitarum, qui Deum credunt humanis membris in deitate formari, quia dicunt scripturæ, Manus tuæ fecerunt me, & os domini loquutum est, & brachium eius dominabitur. De quibus Augustinus de hæresibus capitu. 50. Sic tu dicis, Panis naturalis est corpus Christi, quia sic loquuntur uerba scripturæ. Et est contra te beatus Ignatius Antiochenus primas, & discipulus sancti Ioannis: cuius uerba sunt fidelibus sacrosancta. Ipse nanque scripsisse fertur sic in epistolas. Considerate (inquit) qualiter Anthropo- C morphitæ à communione & oratione sanctorum recedunt, propter non confiteri Eucharistiam carnem esse Saluatoris, quia posuerunt Eucharistiam esse panem,pro eo q̃ scriptura uocat eam panem. Hæc ille. AVCTOR. Sed dic iam mihi,exere manus, ubi dixit Apostolus,corpus Christi panem tuum? Nũ alibi,quàm ibi, Panis, quem frangimus,nonne participatio corporis domini est? Hoc non est dicere corpus est panis,quem frangimus, sed panis quem frangimus corpus domini est, & calix benedictionis communicatio sanguinis Christi est, non sanguis Christi iteratò est uini calix,cui benedicimus. Nam aliàs dixisset,Panis, quem frangimus,est participatio corporis domini, & panis fractus. Quod quia nusquam habet Apostolus,nusquam tu probas, quòd corpus Christi est panis tuus. Dicimus † ergo cum Apostolo,Pa- *Gen.18.* *Te.5.* *1.cor.x.* *Sap.1.* *Lactãtius.*

lo, Panis, quem frangimus, id est, panis de frumento, est participatio corporis Christi, quia fit corpus Christi. Et hoc est corpus meum. Et calix uini est communicatio sanguinis Christi, quia sic fiunt, & sic sunt. Certè corpus Christi nõ fit huiusmodi panis,nec sanguis fit uinum de uua,ideò non sic fiunt. Lege tamen quadam loquendi figuratè sic dicũtur,quia exinde facti sũt. Vnde LANFRANCVS ubi suprà,contra Berengarium. Solemus,† (inquit) aliquas res illarũ rerum,ex quibus efficiũtur nominibus appellare, 5 quanuis in aliam naturam translatæ,iam nõ possunt esse illud,quod sunt res illæ,ex quibus probantur effectæ. Sicut beatus Augustinus in extremo Psalmorum ex planationis ꝺpere, crystallũ uocat niuem multorum annorum duratam tempore & serie seculorum, cùm nix sit liquida, & humida: Crystalli uerò natura dura,& sicca cõsistat. At per hoc cùm diuersæ naturæ sint in utrisque,nõ rectè quis crystallum niuem uocauerit,nisi eo locutionis modo,quo res effecta materiali solet nomine appellari. Et creator ex terra creato primo homini in Genesi dicit, Terra es,& in terram ibis. quasi diceret: quia factus es B ex terra,quandoque fies terra,& reuerteris in terram. Hæc ille. AVCTOR. Hunc item modũ loquendi habet AVGVSTINVS. 12.libro Cõfessionum,dicẽs, Verum est, q̃ unde fit aliquid,potest quodam genere locutionis habere iam nomẽ eius rei,quæ inde fit. Inde potuit uocari cælũ & terra quælibet informitas, unde factum est cælum & terra. Hæc ille. AVCTOR. Et lib. 1.Retractationũ, cap. 2. in libris academicis idẽ AVGVSTINVS inquit,Cùm corpus è terra, spiritum possidemus è cælo: ipsi terra,& cælum sumus. Hæc ille. AVCTOR. Quid igitur cũ ctabimur dicere panem esse hoc sacramentum, id est,hoc sacrærei signum,quod patet exterius, cùm ita non sit, nec hoc intelligitur in natura esse quod dicitur? Hoc non obstabit,quo minùs dicemus ad Witcleff, q̃ nec accidẽs sine subiecto, C neque nihil, nec aliquid peius pane equino, uel stercore ratonis: nec dies Parasceues, uel passio primi mobilis est sacramentum fideliũ, uel hostia cõsecrata, sed corpus Christi,& sanguis eius naturalis,non typicus,sed secundùm substantiã corporis res & sacramentũ,quod nullus Witcle uista hactenus nouerit assignare. Hoc modo Witcleuistæ fundarent firmiter glossas suas, nõ modo puerorum, cum uno flatu suo phãtastico omnes scripturarum, & sanctorũ patrum authoritates abijcerent,in quibus fides fundamẽta sua primæua locauit. Nos enim, qui catholicã fidẽ sequimur,& tenemus,ex authoritate scripturæ, & sanctorũ,glossam nostram producimus,& rationabilem, & authenticam approbamus, cùm A dicimus,corpus Christi panem dici in scripturis canonicis,uel antiquorũ codicibus: non quia panis uilis iam est,sed quia panis olim fuit: de quo iam factum est corpus, & sub cuius specie latet adhuc. Quòd si cupiam non sufficit similẽ uidere glossam nostram dictis patrũ in modo loquẽdi,nisi item audiat aliquem sanctũ patrem dicẽtem planè, q̃ scripturæ,& sancti patres sic intel- *Damascen.* ligendi sunt de pane sacramenti, libenter occurrit nobis. 4. sententiarũ. cap. 14. DAMASCENVS. Hoc,(inquiens,) dico, nõ destruẽs corporis substantiam,sed uiuificatiuum, & diuinũ eius manifestare uolens. Et si quidam antitypa,id est,refiguratiua corporis & sanguinis domini panẽ & uinũ uocauerint,ut diuus dixit Basilius,nõ postquàm sanctificata sunt dixit, sed antequàm sanctificata esset,ipsam oblationem ita uocãs. Hæc ille. AVCTOR. Damascenus ecce ante nos exponit Basilium, cùm dixit panem esse, uel figurare corpus domini,non,(inquit) hoc dicit de pane post consecrationem,sed quia ante consecrationem fuit panis: ideò uocat panem,quia in principio dixit se nolle destruere corporis substantiam propter panis figuram.

¶QVID SIT VISIBILIS FORMA panis, & quid per hoc uisibile sacramentum. Cap. LI.

SVMMA.

1 *Pulchritudoquid sit, secundùm Ambrosium.*
2 *Harmonia quid.*
3 *Panis uisibilis forma, ex quibus resultet. Et quando dicatur illud uisibile sacramentum.*
4 *Sacramenti baptismatis uisibilis unius ad formam requisita, describuntur.*
5 *Eucharistia quid.*

SED properat ualde Witcleff, ut nos dicamus, quid sit illa forma uisibilis panis, & subdiuidendo, utrum substantia, an accidens. Quòd si respon C derim, non hoc pertinere ad quæstionem quid est de quolibet: quia neque de ente, neq; de passionibus eius primis,non de indiuiduo, uel genere,& specie in communi: ibi sistit quæstio, non querela. Et nunquid forma est transcendens in quolibet decem generum? Veruntamen ad propositum suum formam istam, uel speciem uisibilis panis, non reputo ego naturam simpliciter simplicem, sed essentialiter integratam ex pluribus formis,non quidem secũdùm aggregationem,sed essentiam: quemadmodum pulchritudo,uel sanitas,aut complexionalis forma, quam Augustinus temperaturam uocat,in libro de quã titate animæ. Vnde sicut sanitas est conuenien- *Sanitas quid* tium sibi humorum proportio, & omnes illi

 requi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

requiruntur, uel in maiori parte ad formam integræ sanitatis. Sic ad unam formam uisibilis panis requiruntur res diuersorum generum: ut color, sapor, figura, quantitas, & forma artis, cũ suis requisitis: & sic exigit uniuersas, quòd nõ dependet à singulis. Quia sicut non esset alia forma panis, sed eadem, quanuis esset sub uaria quantitate: sic non esset alia forma panis, si substantia panis esset præsens: & tunc tamen iuuaret per se ad integritatem eiusdem formæ. Vnde forma ista nõ terminaret directè quæstionem quid est, secundùm quosdam: nec secundùm substantiã, neque accidens. Quòd si mirentur aliquid indiuiduari ex rebus tot diuersorum generum, uideant per se rationem indiuiduationis humanę, quæ ultra res eiusdem generis indiuiduat comparatiuè ad suppositum hominis res omnium generum usque ad infimũ respectum habitus prædicamentalis. Videant ibi, quid sit pulchritudo. Vnde lib. 2. sui Hexaemerõ. cap. 5. AMBROSIVS. Pulchritudo, † (inquit) uera est, & in singulis membris esse quod decet, & in toto, ut in singulis gratia, & in omnibus formæ conuenientis plenitudo laudetur. Hæc ille. AVCTOR. Videat etiam essentiam harmoniæ, de qua dicit ARISTOTELES libro primo, de anima; q̃ sit compositorum quædam proportio. loquitur, non de proportionis respectu, sed fundamentaliter de proportionaliter habituatis. Et secundo Arithmeticæ BOETIVS. Harmonia † est plurimorum adunatio, & dissentientium consensio. Hæc ille. AVCTOR. Et tamen pulchritudinẽ, & harmoniam per se qualitates quis neget, & in simplici consistentes essentia? sicut cõsistit scientia medicinæ, quãuis ex multis resultet principijs. Et MAGNVS ille naturalis ponit, q̃ punctum est accidens, nec tamen qualitas, uel quantitas, & sic considerat bonus Metaphysicus indiuiduũ entis secundùm q̃ tale. Sic forma uisibilis panis ex multis resultat sine aggregatione una simplex essentia, etiam ex rebus generum diuersorum. Veruntamen non reputo formam istam post consecrationem sistere, nisi in accidẽtibus: quæ tamen omnia non sunt ibi sine subiecto, sicut respectus trium modorum habent ibi subiecta sua, utputà similitudo, uel dissimilitudo, qualitates, uisibilitates, æqualitas, subiecta sua. Item Sophista diceret corpus Christi esse ibi præsens subiectum multorum accidentiũ, quia ad minus fundat ibi respectum realis præsentiæ, & habet ibi complexionales humores, & qualitates resultantes ex his. Quorum omniũ corpus Christi est subiectum. Sed & modo suo Auicenna dicit tertio Metaphy. in principio tractatus secundi, q̃ accidens subiectatur in accidente, sicut uelocitas in motu, rectitudo in linea, figura in superficie. Sed in sacramento Eucharistiæ tenent ista locum substantiæ panis tunc uacantis. Et idcirco dicuntur destitui subiecto suo, quia primo subiecto naturæ non insunt. Vnde Witcleff non prævalet in fallendo quẽuis orthodoxum peritum, sicut iactat se decepisse quendam Episcopum, & alios multos fratres in quæstionibus suis de quiditate hostiæ consecratę. Iam quærat, iam fallere satagat. Nondum probat hostiam consecratam esse accidens sine subiecto, uel nihil, imò nec panem suum, sed est uera Christi caro, & sanguis in natura sub forma panis & uini. Quæ † quidem uisibilis forma secundùm Parisiensem de Sacramẽtis, parte. 3. ad sensum Christi & ecclesiæ resultat ex multis qualitatibus, quę non insunt ibi subiecto suo primo ut formæ. Hic tamen non est prætereundum, q̃ adhuc forma ista uisibilis panis, non est extrinsecum illud & uisibile sacramẽtum, quousque ui uerborum Christi assistat ibi uera Christi caro in natura sua. Tunc est uera eius figura continens, & designans: & per hoc est uisibile sacramentum hostiæ consecratæ: & tunc ad quiditatem formæ panis ut est uisibile sacramentum, concurrunt omnia, quæ competunt corpori Christi uero, esse ibi uerum, & inuisibile sacramentum, ut sunt forma uerborum, & fides aliqua ministrantis. Sicut item uisibile sacramentum baptismi est forma quædam simplicis tinctionis cum forma uerborum in liquido simplicis elementi. Non enim aqua pura est sacramentum baptismi. Certè nec panis sensibilis est præcipuum & integrum sacramẽtum corporis Christi. Tractatu. * 80. super Ioan. AVGVSTINVS. Quare non ait, mundi estis propter baptismum, quo lotis estis, sed ait, propter uerbum, quod locutus sum uobis, nisi quia in aqua uerbum mũdat? Detrahe uerbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum, etiam tanquam uisibile uerbum. Sequitur. Vnde ista tãta uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente uerbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso uerbo aliud est sonus transiens, aliud uirtus manens. Et infrà. Mundatio igitur nequaquam fluxo & labili tribueretur elemento, nisi adderetur in uerbo. Hoc uerbum Dei tantum ualet in ecclesia Dei, ut per ipsam credentem, tingentem, benedicentem etiam tantillum mundet infantem, quanuis nondum ualẽtem credere corde ad iustitiam. Hæc ille. AVCTOR. Ecce † quatuor ad formam unius uisibilis sacramẽti baptismalis exacta. Tinctio, uerbũ Dei, fides, & elementũ. Et AMBROSIVS lib. de mysterijs cap. 3. addit consecrationis formã sub signo crucis, dicens; Aqua sine prædicatione dominicæ crucis * ad nullius futuræ usum salutis est. Cùm uerò salutaris fuerit mysterio crucis consecrata, tunc ad usum spiritalis lauacri, & spiritalis populi temperatur. Hæc ille. AVCTOR. Horum igitur integra forma sensibilis est illud sensibile sacramentum. Nec item oleum est uisibile sacramentum chrismatis: sed tamen hoc diceret, qui dicunt panem esse hostiam consecratam. Nec item hæc forma uisibilis erit statim alia, si contingat eam uariari in aliqua sensibili sui parte: sicut nec Christi caro fuit alia in patibulo propter subtractionem quarundam partiũ defluxarum, quàm fuit illa nata de uirgine. Vnde nec integra forma uisibilis sacramenti est alia propter additionem coniunctiuæ partis, quã Christus expresè non habuit. Certè nec per subtractionem substãtiæ panis est forma panis alia in uisibili sacramento, quàm fuit antè. Sed hæc uisibilis forma panis est tunc primò sacramentum sensibile, cùm primò cœperit cõtinere corpus Christi uerum secundùm suam substantiam, & significare corpus Christi mysticũ per signũ. Vnde AVGVSTINVS de catechizandis rudibus: & est de consecratione distinct. 2. cap. Panis & calix, ubi dicit. Panis, & calix non qualibet, sed certa consecratione fit nobis mysticus, nõ nasci tur. Proinde quod ita nobis fit, quanuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramẽtum religionis. AVCTOR. Est igitur hæc uisibilis species, forma panis sensibilis à natura. Sacramentum uerò sensibile ab illa, quam continet, & quam significat gratia. Et uocatur sacramentum panis, quia signum panis habet in re. vn de ulterius designet ueritatem substantiæ panis ibi contẽtæ, quæ de cælo descendit, & unitatem ecclesiæ. Sicut etiam AVGVSTINVS exponit, & uocat sacramentum panis, panem, quem fregit dominus in castello Emaus, libro. 3. de concordia Euangelistarum, dicens, Aliquid discipulorum oculi pasi sint, non ueritate fallente, sed ipsis ueritatem percipere non ualentibus, & aliud, quàm res est opinantibus, ut omnes intelligant se Christum non agnoscere, nisi fiant participes corporis eius, id est, ecclesiæ, cuius unitatem commendat Apostolus in sacramento panis, dicens, Vnus panis, unum corpus multi sumus: ut cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum. Sequitur. Sed tamen a Christo facta est permissio usque ad sacramentum panis, ut unitate eius corporis participata, remoueretur inimicus, ut Christus posset agnosci. Hæc Augustinus. AVCT. Quotiens audit Witcleff panem, gaudens currit, & ecce, inquit, panem, intelligens panem, quem ipse insciè naturalem appellat, id est, terrestrem, quasi non esset alius panis, nisi ut ipse iocatur amarè in deApostasia, molitus à Tibba, & pinsatus à Ced-

da. Et tunc tota ecclesia Christi cælestis, & terrestris esset unus panis huiusmodi: quia dicit Apostolus, Vnus panis multi sumus. Sed sacramẽtum panis intelligitur, illa forma uisibilis panis, sub qua multi unum corpus designantur: & in qua uno corpore uescimur substãtia carnis Christi. Iam dixi tibi quid est sacramentum quid uisibilis forma in Eucharistia, hoc est, quod tot locis inclamasti. Iam cesset hæretica gula uociferare, & postulare, quid est sacramẽtum, quid hostia consecrata. Omnes * nesciunt quiditatem Eucharistiæ. Diximus tibi, præcelsum † illud Eucharistiæ sacramentum est naturalis caro Christi & sanguis subsțantialiter in forma uisibili panis & uini formaliter. Hæc Eucharistia, hæc hostia consecrata. Infimum illud sacramentum uisibilis formæ est forma panis & uini continens in se corpus Christi & sanguinem eius in suis subiectis, & ulteriùs designans unionem mysticam ecclesiæ Christi IESV. Vbi iam est quid est quod totiens sonuisti, reputans tecum si quis dixerit quid est, statim concederet panem tuum? Nonne ita falleris, sicut & contumax Petilianus hæreticus sic Augustinum inclamans, quid est, &, si est, prout habet in libro. 3. contra eundem, cap. 17. AVGVSTINVS dicens, Rem quippe dixi, quæ putari possit, & esse non possit, ut lateat dantis conscientia, & fortasse maculosa sit. Et sequitur se, & clamat quid est, quid sit? Quid est fortassis, nisi incerta, & inconstans hæsitatio dubitantis? de qua ille tuus ait, Quid si nunc redeo ad illos, qui aiunt, Quid si nunc cælum ruat? Hæc ille.

* *sciunt.* Eucharistia quid.

Augustin. To. 7.

Tere. tius.

AD QVAESTIONEM INTRICATORIAM Witcleff: utrum illud album & rotundum uisum ibi oculo corporali, sit uerum corpus Christi. Cap. LIII.

SVMMA.

1 *Album, & rotundum uisum oculo corporali in sacramento, quòd non sit uerum corpus Christi, probatur.*

2 *Corporis Christi mysterium, quòd in specie panis permaneat. Et quid de hoc dicant doctores ibi. Et de quadam solutione ad quæstionem præcedentem.*

INTER omnes autem labores suos, quos sustinuit pro signo panis sensibilis, unam cum discipulis quæstionem intricatam euiscerat, uolens in conspectu populi se ostentare catholicum, uel de catholico uiro facere hæreti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum responsalem. Nunquid (inquit) hoc al- Wiclef.
bum, & rotundum, quod uidetur in manibus
sacerdotis oculo corporali sit uerũ corpus Chri
sti? Simile huic in sententia cap. 2. 4. trialogi de
illo albo & rotundo consecrato à presbytero si-
mili hostiæ non sacratæ, quod sacerdos post frã
git, ac comedit. &c. De illo fiat primitus ser-
mo. Quæ quæstio si concedatur, implicabit ibi
esse panem album & rotundum. Si negetur, scan
dalum erit populo, non discernenti aliud quàm,
q hoc, quod sub illa specie ibi uisa continetur,
discretè sit uerum corpus Christi. Hanc quæ-
stionem suam heroicam petunt solui sine ambi-
guo respondendo sic, uel non, & sigillum respon
salis scriptis apponi. Hanc uerò temeritas co-
rum hæretica affigi fecit per ualuas ecclesiarum
in ciuitate Londoñ. & per alia loca patentia ad
magnam laudem suorum, & ut putabant trium-
phum pompaticum, & totius catholicæ partis B
scandalum si taceret. Sed tu ipse dicis frequen-
ter illud album & rotundum. &c. non esse uerum
corpus Christi. Mira res: si hoc uerum sit, cur 1
hoc falsum erit in ore catholici? Si uerò falsum,
quomodo uerum erit in ore hæretici ter damna-
ti? Legatur quod scripsit iste lib. suo de Eucha
Wiclef. ristia. ca. 1. De consecratione (inquit) dist. 2. sub
uerbis Augustini. Sic nos autem speciem panis
& uini quam uidemus res inuisibiles, id est, car-
nem Christi & sanguinem honoramus. Ex qui-
bus patenter patet, quòd species illa sensibilis,
quam sacramentum dicimus, nõ est corpus Chri
sti uel sanguis. Hæc Witcleff. Et item ibi an-
tè. Satis (inquit) est ad honorem & poten-
tiam sacerdotis, quòd ipse benedicit, conficit,
& consecrat sacramentum, quod est hostia con-
secrata, & non corpus Christi, sed eius signum.
Vnde quia sacerdos non habet potestatem fa-
ciendi hoc sacramẽtum nisi ministerialem Deo
principaliter faciente, ideo dicitur conficere, nõ
corpus Christi, sed nudum sacramentum. Et
cap. 7. dicit quomodo hoc non sit contrarium
antè dictis. Quia non contendo (inquit) quòd
ad sensus æquiuocos concedatur, iste panis est
corpus Christi, & iste panis non est corpus Chri
sti: quia Christus, & Baptista propter istam æ-
quiuocationem non fuerunt contrarij. Sic in 4. Matth. 11 Io. 1.
trialogi. cap. 4. Christus dixit, Ioannes est Elias:
Ioannes dixit, non sum: Christus intellexit figu-
raliter, Ioannes uerò personaliter. Conformiter
(inquit) non contradicunt, sed æquiuocant, qui
concedunt, q hoc sacramentum non est (sup-
ple) naturaliter, corpus Christi: & idem sacra-
mentum est figuraliter corpus Christi. Hæc
Witcleff. AVCTOR. Ecce filius inconstan-
tiæ, quàm effrænis ruit in oppositа sub colore æ-
quiuocationis statutæ. sic currit uagus, & discur-

A rit. Nam ipse idem uersus finem capituli eius
primi putat esse contradictionem, & ideo cauen
dam à theologo. Aequiuocationes (inquit) quæ Wi.
excludunt contradictionem oportet loquentes
in ista materia diligenter attendere: quia si con
ceditur, q sacerdos conficit corpus Christi, sic
concedo, q illa hostia sit corpus Christi: quam
logicam propter periculum est bonum suspen-
dere, & æquiuocationem detegere: & patet, q sa
cramentum est forma panis & uini, & non Chri
stus. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ergo si sus-
pendenda, cur uteris ea? Sed esto ita sit ut di-
xeris, cur sic blasphemas catholicos? cur æstuas?
cur ita uociferas? quia negant panem uel sacra-
mentum illud uisibile esse corpus Christi. Tu ip
se negas, quia non est naturaliter corpus Chri-
sti: & nos ita negamus. Tu concedis esse figu-
raliter corpus Christi: & nos etiam aliqua ra-
B tione concedimus. Species enim illa uisibilis
figura corporis Christi est, & signum, & sacra-
mẽtum eius, & ideo quodammodo corpus Chri
sti est. Quid uis amplius? nos † negamus al-
bum & rotundum, quod ibi uidetur oculo cor-
porali, esse uerum corpus Christi: quia non est
illud naturaliter, simpliciter non est ipsum, sed
aliud. Vnde AVGVSTINVS in sermone
de Pascha qui incipit, Hoc, quod uidetis. Ista
fratres (inquit) ideo dicuntur sacramenta, quia
in eis aliud uidetur, aliud intelligitur. quod ui-
detur, speciem habet corporalem: quod intel-
ligitur, fructum habet spiritualem. Hæc ille.
AVCTOR. Ecce aliud, & aliud. Non idem
ergo quod uidetur est illud, quod intelligitur.
Item RABANVS de corpore & sanguine do Rabanus
mini, cap. 25. Sapientia (inquit) Dei patris ma
luit hoc mysterium in specie panis ac uini per-
C manere, quàm in colorem, ac saporem carnis,
ac sanguinis demutari: quoniam nec hoc est iã
quod uidetur: nec fieret illud amplius ut esset
caro & sanguis, quàm ut * præcipitur. Nos e- * Præ.
nim in illo illum panem qui de cælo descendit Con.
comedimus. & ideò dicitur: Comedi fauum cũ
melle meo: quoniam in illo, diuinitatis dulce-
do & humanitatis prædicatur. Hæc ille. AV-
2 CTOR. Attende † quàm constanter dictum, Wi.
q mysterium corporis Christi in specie panis
permanet: quoniam non est hoc, quod uidetur.
Item sanctus pater EVSEBIVS EMISE- Eusebius
NVS in sermone de corpore & sanguine do- Emis.
mini, qui incipit, Magnitudo cælestium. Ve-
rè (inquit) unica & perfecta hostia fide æstimã-
da, non specie, nec exteriori censenda uisu, sed
interiori aspectu. Hæc ille. AVCTOR. Nun
quid hostiam suam consecratam Witcleff æsti-
mat ipsa specie & exteriori uisu, asserens illam
esse quidditatiuè & secundum essentiam panem
illum

illum uisibilem album & rotundum? Nunquid
ergo recedit à fide, & aspectu interiori hostiæ
consecratæ? Rabanus dicit, Non est hoc quod
uidetur extrinsecus. Eusebius dicit, Non æsti-
mandum specie, sed fide. Et item beatus AV-
GVSTINVS dicit in epistola ad * Herennium.
& habetur in de consecratione distin. 2. cap. Nõ
hoc corpus. Non hoc corpus, quod uidetis, man
ducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quẽ
fusuri sunt illi, qui me crucifigent. Ipsum qui-
dem, & non ipsum. Ipsum inuisibiliter, non ip-
sum uisibiliter. Sequitur. Si necesse est illud ui-
sibiliter celebrari, necesse est tamen inuisibiliter
intelligi. Hæc ille. AVCTOR. Hic corrige-
ret Witeleff August. dicens: imò ipsum uisibili-
ter, quia figuraliter, sicut petra erat Christus. Et
tunc est bis ipsum, & semel non ipsum. Ipsum
inuisibiliter in figura, & ipsum uisibiliter in figu
ra, & non ipsum in natura. Sed melius forsan
dixisti suspendendam esse hanc logicam, quæ cõ
cedit hoc uisibile esse corpus Christi, quanuis tu
concesseris eam frequenter, utens quo, pro sim-
pliciter tali. Et simpliciter remandabimus hanc
prærogatiuam * condendi Christo ex authori- B * condẽti
tate capitis * condenti Ioannem esse Eliam, sci- * condẽti
licet, in figura. Nos uerò tutius hoc negabimus:
quia non sic est in rei natura, ut tu doces Ioan-
nem dixisse simpliciter: & seruasse domino suo
tropum. cap. 7. eiusdem libri de Eucharistia: &
sic multò breuius expedimus negotium. ¶ Cæ-
terum subtilis quidam ad hanc quæstionem sa-
tisfaciens Lollardorum, respondit, nolle se sim-
pliciter subscribere: quia fortè sacerdos aliquis
non fecit debitum ut sacraret: uel fuit de hæresi
1 Lollardorum fide carens ecclesiæ, & tunc certi-
ficet priùs ecclesiam de fide sua. Primò, si cre-
dat corpus Christi esse ibi aliquam rem, quæ
11 nunquam fuit concepta, nec nata de uirgine Ma
ria, uel in cruce passa, uel iam sedens in cælo bea
111 ta. Secundò, si credat ibi corpus Christi non
1111 esse corpus secundùm carnis substantiam pro-
priam & naturam. Tertiò, si caro Christi sit
v ibi uisibilis oculo corporali. Quartò, si illud al
bum, & rotundum sit corpus Christi secundùm
suam substantiam uiuæ carnis. Quintò, si illa
res, quam credit esse Christi carnem, gustetur
ore carnis, & susceptа in uentrem, transeat ad
secessum, sicut dicit turpis secta Heribaldorum,
& indubiè Lollardorum. Omnes enim dicunt
illum panem, quem imprudenter naturalem ap-
pellant, esse altissimum sacramẽtum, & hostiam
consecratam. Sed non euadunt, quin dicant, q
purgatur à stomacho, & inhonestè defluat per
secessum. Proh res dictu horrenda de sacramen
to corporis creatoris. Et notetur, q non peto
& corpus Christi sit ibi uisum, aut qualificatum,

A aut rotundum. Præuidi enim fallaciam eius, q
sophisticè hoc concedit naturaliter esse uerum,
scilicet, quia est ibi aliquid rotundum & uisum:
quia panis per figuram, ut declarat se, secunda
parte sermonum. sermone. 51. & alibi. Ecclesia
autem orthodoxorũ non consueuit habere hãc
logicam, appellando simpliciter hanc rem illam
distinctam à se per essentiam. Sed ideo quæro
masculinè uel fœminiuè dictionibus adiectiuè
sumptis, & per hoc innuentibus prædicationem
qualitercunque formalem (Sic enim oportet ca
uere fideles hunc tortuosum serpentem fallere
conatum mille per meandros) Sic igitur in ter-
minis ut ponuntur de fide ista quintipertita, pe-
tit rursus fidem certificam opponentis etiã sub
sigillo: ductus exemplo Christi, qui cum inter- Matt. 22
rogaretur à callidis, si licet tributum dare Cæsa-
ri: uidens toxicum in sagitta, Ostendite mihi
(inquit) numisma census; quod foret isti dice-
re. Ostendite mihi hostiam, de qua petitis. Et
tunc quæratur cuius est imago, & superscriptio.
Cuius est hæc uisibilis species & imago cum in-
scriptione sensibili? Nunquid panis? sed inui-
B sibilis iustitia Dei pro primitijs & decimis hac
inuisibiliter continetur. Redde ergo quæ sunt
panis pani, & quæ sunt Christi corporis Deo ui
uo. Et nolite facere domum patris & templum
corporis Christi domum negotiosi panis. De Io. 2.
hoc enim summa catholicorum querela est: q
panis putribilis fit caro Christi purissima. Id-
circo potiùs eligunt dicere, q nulla est ibi sub-
stantia nisi carnis Christi. Qualiter AMBRO- Ambrosius
SIVS dicit lib. de sacramentis: & est de conse- To. 4
cratione distin. 2. cap. omnia. Omnia quæcun-
que uoluit dominus fecit in cælo & in terra: &
quia uoluit, sic factum est. Ita licèt figura pa-
nis & uini uideatur, nihil tamen aliud quàm ca
ro Christi & sanguis post consecrationem cre-
denda sunt. Vnde ipsa ueritas ad discipulos.
Hæc (inquit) caro mea est pro mundi uita: ut Nota.
mirabilius loquar, non alia planè, quàm quæ na-
C ta est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit
de sepulchro. Hæc ille. AVCTOR. Vbi pla
nè euacuat Ambrosius ab intento substantiam
panis & uini à situ sacramenti consecratione
peracta, dicens, q nihil aliud quàm caro Chri-
sti & sanguis tũc panis & uinum credenda sunt.
Quòd si glossa communis Witcleuistarum se
ingerat, dicens, q nihil aliud principaliter cre-
denda sunt ibi, quàm caro Christi & sanguis,
sed tamen sunt ibi panis & uinum accessoriè:
cur ergo pater Ambrosius figuram panis & ui-
ni propter principalitatem corporis Christi nõ
sustulit: cùm multò maiorem principalitatem
gerat corpus Christi super qualitates, quàm su-
per binam illam substantiam, quæ illi par est ge-
nere?

Universidad de Deusto
Biblioteca

nere? Iste incautus theologus incautam sibi glos-
sam prætuidit. Ideo ad propositam quæstio-
nem: qualitates ibi sunt panis & uini, putà al-
bedo, & sapor, quæ nihil faciunt album uel sa-
pidum, quia corpus Christi non possunt afficere: cum sit plus quàm sol uel corpus tale cæleste ab huiusmodi corruptiua impressione remotũ: & alia substantia non est ibi. Ideo ANSELMVS de sacramento altaris. cap. 5. sic scripsit. *Anselmus.* Contra omnem secularis philosophiæ rationẽ & intellectum, mutata panis substantia in aliam substantiam ad quoddam mysterij obsequium, quædam accidentia, quæ illi inhærebant, sic transtulit non mutata, ut corpus domini, licèt asit albedo, non faciat album, nec rotunditas rotundum: sed huiusmodi omnia sic reseruauit, ut licèt in limitibus eius corporis sint, non tamen insint: non illud inficiant uel afficiant, sicut accidentia subst antiam cui accidunt: sed exterius seruientia ad corpus domini quodammodo obtegendum. Hæc ille. AVCTOR. Iam habetis ꝙ nihil est in sacramento Eucharistiæ album uel rotundum, saltem nulla substantia panis meri, consecratione peracta, quæ consecrationem præcesit in eodem: & idcirco quæstio Lollardina præfata fallit in supposito. Aliàs si tantum curet famam populi, quæro ego ab eo, Vtrum illud rubrum & rotundum, quod uidetur in æstatis nubiloso mane, sit uerus sol cælestis: cum certus sit, quòd corpus tale cæleste peregrinas impressiones non recipit. Veriùs ergo quæsisset ut æstimo, an quod uidetur oculo corporali album & rotundum, sit uerum corpus Christi: & consideret fidelis etiam in natura, quod ipse horret audire. Intelligo autem terminum uidere, pro apparere, & non esse: sicut angelus Tobiæ 12. Videbar uobiscum manducare & bibere: sed ego cibo & potu utor inuisibili. Et sol apparet rubeus, dum non sit sic qualificatus. Sed in istis dum oculus corporalis pascitur signis extrinsecis, intellectus secundùm fidem contemplatur æterna: & quasi caliginem oculis inferens facit minùs uideri quæ patent, & plùs aspici quæ non comparent. Ideo de mysterijs in principio AMBROSIVS. Non ergo (inquit) solis corporis tui credas oculis: magis uidetur quod non uidetur: quia istud temporale, illud æternum aspicitur, quod oculis non comprehẽditur, animo autem ac mente cernitur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce æternum corpus Christi non ibi uidetur: temporalis forma uidetur: nunquid docet logicus noster eandem ibi hostiam uideri & non uideri? & credendum oculis esse carnalibus, qui soli indicant ibi panem? dicente Ambrosio, Non solis corporis tui credas oculis. Quia item soli oculi indicant solem esse coloratum: nunquid ratione hoc negante solis oculis credi debet? Item ibi, infrà idem pater Ambrosius. Ideo tibi antè prædictum est, ut nõ solùm hoc crederes, quod uidebas: ne fortè & tu diceres, Hoc est illud magnum mysterium, quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Hæc ille. AVCTOR. Non est ergo hoc quod solo uisu ibi crederem magnum illud mysterium, quod oculus non uidit: non dicit, corpus, sed mysterium: non uerum corporis sacramentum.

Cur accidẽtia in sacramento remanent.

Tob. 12.

Ambrosius To. 4. Cap. 3.

QVOD CORPVS CHRISTI CORporaliter uidetur in sacramento, sed sacramentaliter, non naturaliter. Cap. LIII.

SVMMA.

1 *Deus, an uisibilis sit. Et quomodo possit uideri, licèt sit inuisibilis, secundùm Augustinum, Hieronymum, Athanasium, Gregorium. &c.*
2 *Angeli, quod oculis carnis uisi fuerint, ostenditur.*
3 *Deus quomodo erit nobis notus, atque conspicuus, ostendit Augustinus.*
4 *Corpus Christi in sacramento, quòd his oculis sit insensibile, & inuisibile docetur.*
5 *Chrysostomus quàm perspicuè doceat diuersis sensuum generibus carnem Christi in sacramento fieri sensibilem. Et quid de hoc dicant Gregorius, & Hugo.*

AVDITO ex præcedentibus, quòd corpus Christi carnaliter comeditur in sacramento secundùm formam uiuæ carnis suæ ut est caro: solicitè quidam interrogant, Cur ergo non sic est ibi uisibile: cum uisus sit sensus spiritualior omni gustu & tactu, & prior in consequentia naturali? Quia omne tangibile necesse est esse uisibile: nõ autem omne uisibile est tangibile, ut patet de luce, & figura absolutè dicta, & alijs sensibilibus communibus. Nec attendendus est hic noster hæreticus: qui cùm non permittit esse ibi corpus nisi per solam habitudinem, quæ est res minimæ entitatis, quid mirum, si non permittit esse sensibile? Et gaudet se habere colorem ab orthodoxis sic dicere, cùm reuera in nullo se tangentes multùm distant. De Eucharistia capi. 1. Quærerem (inquit) ab istis fictoribus, si in sacramento uident sensibiliter corpus Christi: utrum inibi stat, uel sedet. E in superioribus, Arguunt quidam, quòd si homo sentit hominem dum sentit eius indumenta ex motu uitæ latentis intrinsecus: ꝙ per idem sentit corpus Christi dum sentit sacramentum: sed ista argutia argueret, quòd homo uidet Deum & animam. Hæc Witcleff. AVCTOR. Bene arguisti, ꝙ sic uideret homo Deum & animam. Vbi est nunc illa * conscientia, quam soles facere de logica scripturæ sacræ: quæ copiosissimè concedit Deum uisum esse & angelos? Vidi dominum facie ad faciem, quod est dicere, sensu ipso: & uidebit omnis caro salutare Dei. Et uiderunt oculi mei salutare tuum. Non quidem intellectuales tantùm notitia abstractiua, quia sic antè uiderunt: sed corporales per intuitum. Econtrariò item scriptum esse non nescio: quia Deum nemo uidit unquam. Et non uidebit me homo & uiuet. Et quæ non uidentur æterna sunt. Et lucem habitat inaccessibilem, quam nullus hominum uidet: sed nec uidere potest. Cur inter istas dissidentias scripturarum iuxta leges æquiuocationum contradictionum uires non attenuas, sicut in trialogo feçisti: & in de Eucharistia, dicens non esse contradictoria: Ioãnes est Elias: & ipse non est Elias: Panis in Eucharistia est corpus Christi: & ille nullo modo est corpus Christi, primum in utroque uerificãs secundum figuram: & secundum per naturam? Et cur item per te uetus illa distinctio conticetur, ꝙ † oculis carneis natura illa diuina secundum se non uidetur: eisdem tamen secundũ subiectam creaturam uidetur? Vide commonitorium Augustini ad Fortunatianum de non uidendo Deo, si non in hac breui responsione consumitur. Me modò (inquit AVGVSTINVS) scripsisse non pœnitet, quia dixi istius corporis oculos Deum non uidere. Et infrà adducens Ambrosium in testem. Meritò ergo se in corpore demonstrauit, quoniam in diuinitatis substantia non uidetur. Vidimus spiritum, sed in specie corporali. Videamus & patrem: sed quia uidere non possumus, audiamus deinde HIERONYMVM dicentem. Nos omnes reuelata facie gloriam domini speculantes, in eadem ecclesia trãsformamur à gloria in gloriam tanquam à domini spiritu: licèt faciem Dei iuxta naturæ suæ proprietatem nulla uideat creatura: & tunc mente cernitur, quando inuisibilis creditur. Quod resumens AVGVSTINVS. Expressit (inquit) dicens, quia Dei faciem iuxta naturæ suæ proprietatem nulla uiderit creatura: & tunc mente cernatur, quando inuisibilis creditur. Vnde sufficienter significauit: quando uisus est ab hominibus per oculos corporis tanquam ipse corporeus, non eum secundum naturæ suæ proprietatem fuisse uisum, in qua tunc mente cernitur, quando inuisibilis creditur. Denum ATHANASIVM Alexandrinum episcopum cum ageret aduersus Arianos scripturarum sanctarum testimonijs, & diligentia suæ disputationis, asseruit instantissime, suadens Deum non esse uisum, nisi assumptione creaturæ. Secundum deitatis autem suæ proprietatem omnino esse inuisibilem. GREGORIVS etiam sanctus episcopus orientalis apertissimè dicit Deum natura inuisibilem: quando patribus uisus est (sicut Moysi, cum quo facie ad faciem loquebatur) alicuius conspicabilis materiæ dispositione assumpta, salua sua inuisibilitate uideri potuisse. Hæc Augusti. AVCTOR. Vbi patet, quòd cum Augustinus omni feruore ingenij Deum inuisibilem probare disposuit oculis carnis, in subiecta tamen materia authoritate sanctorum eisdem oculis uisibilem non negauit. Et testimonio Ambrosij, in diuinitatis substantia non uidetur. Vidimus autem spiritum, sed in specie corporali. Ex illo Hieronymi, quòd faciem Dei iuxta naturæ proprietatem nulla uidet creatura: quòd uisus est ab hominibus per oculos corporis. Ex Athanasio: Deum non esse uisum nisi in assumptione creaturæ. Ex Gregorio: alicuius conspicabilis materiæ dispositione salua sua insensibilitate uideri potuisse. Sic ut nullus antiquorum catholicus pater tam negat Deum inuisibilem in natura propria oculis carneis, quin concedat eundem satis uisibilem in massa molis. Et communis ecclesia in præfatione solenni hunc morem obseruat dicens. Quia per incarnati uerbi mysterium. &c. Vt dum uisibiliter Deum cognoscimus: per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. Et ideo inquit de ciuitate Dei, libro 10. cap. 15. AVGVSTINVS. Sic itaque diuinæ prouidẽtiæ placuit ordinare temporum cursum: ut quemadmodum dixi, & in actibus apostolorum legitur: lex in edictis angelorum daretur de unius ueri Dei cultu: in quibus & personam ipsius Dei, non quidem per suam substantiam, quæ semper corruptibilibus oculis inuisibilis permanet, sed certis indicijs per subiectam creatori creaturam uisibiliter appareret, & syllabatim per transitorias temporum morulas humanæ linguæ uocibus loqueretur: qui in sua natura non corporaliter, sed spiritualiter: non sensibiliter, sed intelligibiliter: non temporaliter, sed (ut ita dicam) æternaliter, nec incipit loqui, nec desinit. Hæc Augustinus. AVCTOR. Hac ergo lege diuini sermonis, concedo tibi Deum uisibilem oculis carnis nostræ, qui summè inuisibilis est eisdem proprietate naturæ suæ diuinæ. Sic † priusquam ueniamus ad animam, concedo tibi per scripturas uisos esse oculis carnis duos angelos in albis sedentes. Et Marias angelorum uisionem uidisse, qui dixerant

Gregorius Nazanzenus.

Exo. 33.

Augustin. To. 5. Act. 7.

Mar. 16. Lu. 24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen.16. Num.22.

rant Christum uiuere. Et Agar ancilla fugiens, A angelum Dei uidit. Et, quod plùs est miraculi, asina uidit angelum, homine non uidente, intellectum habente. Deinceps pro aspectu animæ quæ erit contentio: quam Iob portat in manibus suis: & dum comparatur ad Deum infinities in inuisibilitate deuicta, penè corpus est, & non spiritus? Et ideo uisibilem ipsam apud oculos corporis per medium corporis uegetati quis negat? AVGVSTINVS planè concedit eam sic uideri, uocans animam uitam inuisibilem. 22. de ciuitate, cap. 29. dicens. Vitam quidem suam, qua nunc uiuit in corpore, & hæc terrena membra uegetat, facitque uiuentia, interiori sensu quisque non per corporeos oculos nouit. Aliorum uerò uitas cùm sint inuisibiles, per corpus uidet. Nam unde uiuentia discernimus à non uiuentibus corpora, nisi corpora simul, uitasque uideamus, quas nisi per corpus B uidere non possumus? Vitas autem sine corporibus corporeis oculis non uidemus. Hæc ille. AVCTOR. Planè dicit Augustinus uno intuitu uideri oculo corporali corpora: & uitas utibiles id est animas, quas sine corporibus non uidemus, inquit. Et infrà idem AVGVSTINVS. Sicut homines, inter quos uiuentes motusque uitales exercentes uiuimus, mox ut aspicimus, non credimus uiuere, sed uidemus, cum eorum uitam sine corporibus uidere nequeamus, quã tamen in eis per corpora, remota omni ambiguitate, conspicimus: ita quacunque spiritualia illa lumina corporum nostrorum circunferamus, incorporeum Deum omnia regentem etiam per corpora contuebimur. Sequitur. Ita

3 † nobis Deus erit notus, atque conspicuus, ut uideatur spiritu à singulis nobis in singulis nobis: uideatur ab altero in altero, uideatur in seipso, uideatur in cælo nouo, & in terra noua, atque in omni, quæ tunc fuerit creatura, C uideatur & per corpora in omni corpore quocunque fuerint spiritualis corporis oculi acie proueniente directi. Hæc ille. AVCTOR. Argumentum, quod contra te suprà sumpsisti, iam robur accepit: & redargutio tua ex hoc dicto contemnitur. Sentit enim homo hominem tactu non uestium, imò per uitam, & uitam latentem intrinsecus. Vnde mox ut aspicimus, non credimus, sed uidemus, dicit Augustinus. Sed ista argutia argueret (inquis) quòd homo uidet Deum & animam: & hoc concedit Augustinus. In omni (inquit) quæ tunc fuerit creatura uideatur: & per corpora in omni corpore quocunque fuerint spiritualis corporis oculi, id est, corporei oculi corporis glorificati: quos suprà uocat spiritualia lumina: nostrorum corporum acie proueniente directi. Postremò ergo quid de subtilissimo corpore est dicendum? quod nec etiam sic potest deputari per gloriã, ut per aspectum proprium nec Dei, nec angeli, imò nec animæ propriæ in forma propria ualeat contemplari naturam: sicut in priori loco commonitorij inquit AVGVSTINVS. Qua propter si uidebunt Deum, non istius corporis oculi uidebunt, quia & in hoc non erit ipsum corpus usque in illam uim potentiamque mutatum. Sequitur. Siue ergo hoc, siue illud uerum sit: secundum utrunque uerum est, quòd istius corporis oculi Deum non uidebũt. Aut enim istius erunt, & non uidebunt: aut non erunt istius si uidebunt, quoniam tanta commutatione longè alterius corporis erunt. Hæc ille. AVCTOR. Huic syllogismo Augustini omnino moderna philosophia concordat: q nihil poterit intendi ultra genus suum. Non ergo corporeus aspectus potest ad tantum intendi, ut genus corporis posset excedere. Hoc uidetur ergo concludendum de cæteris: quòd si tantoperè distent in gloria diuinitas & corpus, ut oculus Christi corporalis diuinitatem in forma sua etiam infinitè distans non uideat: multò magis per subtilitatem naturę & gloriæ Deus inuisibilis inuisibile corpus in inuisibilitate præcellit. Quid ergo concluditur absurdum: ut si inuisibilis Deus sine præiudicio simplicitatis sug in assumpta creatura uideatur oculis carnis: q item caro glorioſa pro hac uita nobis inuisibilis, in subiecta tamen creatura uideatur exterius? Hanc regulam scio secutos esse antiquos patres, & ecclesiæ canones: ut dicerent carnem Christi in sua forma inuisibilem oculis carnis nostræ, in eis tamen uisibilem in alia specie: & sensibus uniuersis esse sensibilem. Quòd † enim insensibile & inuisibile oculis his sit Christi corpus in sacramento, in expositione Psal. 54. de consecratione distinct. 2. cap. Prima quidem. sic docet AVGVSTINVS. Non hoc corpus, quod uidetis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum uobis aliquod commendaui, spiritualiter intellectum uiuificabit uos. Hæc ille. AVCTOR. Item in cap. Fortè dicas, AMBROSIVS. Fortè dicas quomodo uera caro est, quomodo uerus sanguis, qui similitudinem non uideo carnis. Sequitur. Ideo in similitudine quidem accipitis sacramentum. Hæc ille. AVCTOR. Item in cap. Hoc est quod dicimus, de lib. sententiarum Prosperi, AVGVSTINVS. Caro eius est, quam forma panis opertam in sacramento accipimus: & sanguis eius, quem sub uini specie ac sapore poramus. Caro uidelicet est carnis, & sanguis est sacramentum sanguinis: carne & sanguine, utroque

Augusti. To. 5

Augustin. eodem cap.

4

Ad VVicleff.

utroque inuisibili, spirituali & intelligibili. &c. A Hæc ille. AVCTOR. Item horum sententias in libr. de corpore & sanguine domini. ca. 37. secutus est Rabanus, dicens. Iam in hoc mysterio ab aspectu oculorum ne caro uideatur subtrahitur, & ut fide auidiùs quæratur, quæsita uerius inueniatur, inuenta uerò chariùs habeatur, & habita desiderabiliùs fruatur: quia in Christo omnis plenitudo corporaliter inhabitat, sine dubio, diuinitatis. Hæc ille. AVCTOR. Hoc modo item doctores scolastici, ut puta sanctus Thomas, de Christo, & alij modum dicendi fecerunt per ecclesiam usualem, q corpus Chisti sit intuisibile in sacramento, intelligentes secundũ proprietatem nudæ naturæ in medietatis accidentibus affectatæ, qualiter nudè uidetur homo, uel bos, per accidentia ipsi cognata. Qui tamen omnes æque catholica mente denegant eandem Christi carnem esse ibi uisibilem & sensibilem in qualitate extranea, aut specie aliqua peregrina: ita ut palpabilem, & carnali ore tractabilem eã B dicant: quantò magis ergo uisibilem? Quia uisibilitas minùs repugnat spirituali essentiæ & formæ gloriæ, quàm palpatio corporalis: ut sol uideri potest, & omne corpus cæleste: palpari autem carnis manu non potest. Vnde & antiquus pater Chrysostomus, quem Witcleff laudat sublimem philosophum, & subtilem logicum, in de sermone domini in monte. cap. j. Ipse (inquam) Chrysostomus super Ioan. Morali. 46. Quis utique daret nobis carnibus eius impleri? Ideoq; utique & Christus hoc ipsum fecit in amorem nos inducens maiorem, & suam dilectionẽ ostẽdens circa nos: non uidere solum seipsum tribuens ijs, qui concupiscunt: sed tangere, & manducare, & infigere dentes, & complicari, & amorẽ implere omnem. Vt leones igitur ignẽ spirantes, ita à mensa secedamus illa, terribiles diabolo fientes, & caput nostrum intelligẽtes, & amorem, quem circa nos ostendit. Hæc ille. AVCT. C

5 Quàm † perspicuè docet sanctus pater diuersis generibus sensuum carnem Christi in sacramento factam esse sensibilem: quia iam antè præmisit se probaturum non hoc fieri rantum spiritualiter per amorem. Et subijcit ista, quomodo ibi tangitur: mãducatur dentibus, sigitur, & complicatur ore corporis, non cordis tantùm. Et ratio est: ut sanguis agni sit super utrunque postem. sicut in homilia Paschali, ut habetur de consecra. distinct. 2. cap. Quid sit. Gregorius. Quid sit sanguis agni, non iam audiendo, sed bibendo bene didicistis: qui sanguis super utrunque postem ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiã ore cordis hauritur. Item hæc salutaris uictima illam nobis mortem unigeniti per mysterium reparat: qui licet surgens à mortuis iam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur, tamen in seipso immortaliter, & incorruptibiliter uiuens, iterum in hoc mysterio moritur: eius quoque ubique corpus sumitur, eius caro in populi salutem, potatur eius sanguis: & non iam in manus infidelium, sed in fidelium ora funditur. Hæc ille. AVCTOR. Aduersarius ergo legis est Witcleff: qui fideles non tollerat ore corporis, Christi sanguinem bibere: sed alterum postẽ sanguine agni destituit, dum spiritualiter tantùm bibendum cordis ore concedit. Sanctus autem pater Gregorius concedit illum in sua natura impotabilem, in mysterijs esse potabilem: & in fidelium ora perfusum, & Christi corpus ibi factum non solùm per carnis ora sumptibile, sed & corruptibile mysticè, & palibile, & mortale. Intellige semper per species sacramenti, sicut est uisibile, & tangibile. Non autem in nuda essentia corporis sempiterni: propter illud Augustini dicentis, quòd non consumitur morsibus. Et huic item in fine disputationis suæ secundo libro de sacramentis. p. 8. cap. 3. consonat uenerabilis Hugo. Vbi loquens quomodo Hugo. Christus dedit proprium corpus ad manducandum discipulis. Inuisibiliter (inquit) sumebatur, quantùm ad formam dico propriam corporis sui, non quantùm ad speciem sacramenti sui. Inuisibiliter enim sumebatur: quia in eo quod sumebatur, quod ipse erat, non uidebatur. Christus enim sumebatur, & species panis & uini tantùm uidebatur. Ideo dico inuisibiliter sumebatur, & quod erat, non uidebatur. Si ergo in eo quod dabat, quod ipse erat, uidebatur: & in eo quod dabatur, quod erat ipse non uidebatur; & si in eo quod dabat, tenebat, & crucifigebatur, & in eo quod dabatur, frangebatur, & non diuidebatur: edebatur, & non corrumpebatur. Quid miraris, si in eo quod dabat, mortalis dicit: & in eo quod dabatur, imorralis, & impasibilis fuisse prædicatur? Hæc ille. AVCTOR. Et idem super secundo capite Dionysij de Angelica hierarchia. Hugo. Quod nunc uisibiliter se- Hugo. cundum sacramenti speciem & corporaliter secundùm corporis & sanguinis ueritatem Christum in altari sumimus, sacramentum est, & imago, quòd ipsum eundem inuisibiliter, & spiritualiter secundùm gratiæ infusionem, & spiritus sui participationem in corde sumere debemus. Ergo diuinissima eucharistia, quæ in altari, & secundum panis & uini speciem, & secundùm corporis & sanguinis Christi ueritatẽ uisibiliter & corporaliter tractatur, sacramẽtũ est, & signum, & imago inuisibilis & spiritualis participationis Iesu. Hæc ille. AVCTOR. Quàm planè ecce dicit Hugo, quòd uisibiliter, & corporaliter Christũ sumimus in altari secũdum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum sacramenti speciem, & corporis ueritatem: & quòd uisibiliter, & corporaliter ibi tractatur diuinissima eucaristia. Videtur ergo ibi sacramentaliter: & percipitur corporaliter.

AD AVTHORITATES VVITcleff contra uisionem corporis Christi in sacramento, respondetur Cap. LIIII.

SVMMA.

1 *Responsio ad authoritates, quas Vuitcleff adducit, ad probandum, q̃ corpus Christi non sit uisibile in sacramento.*

2 *Christus, quòd uisibiliter in sacramento comeditur, & uidetur, & spiritualiter, ac inuisibiliter in seipso, secundùm Augustinum. Et quid de hoc dicant Gregorius, & Basilius.*

3 *Augustinus à Lanfranco laudatur. Et plura ibi de uisione corporis Christi in sacramento, contra Vuitcleff, ex Augustino, & alijs.*

NON ergo indignum quiequam dicimus de tam eximio sacramẽto: si qđ de Deo tota dicit ecclesia, hoc item de eius corpore in mysterijs sentiamus: q̃ s. est ibi oculis istis inuisibile per naturã propriam: est tamen ibi uisibile, & manu tractabile per sensibile sacramentum. Redarguit hoc Vuitcleff propter figuram suam ubique inuisibilem: sed primo authoritatum loca uoluamus. Etenim certè fallor, si non in his ipsis ipse fallax probetur. Illuminet ad hoc probandum oculos meos Deus, ne unquam dicat inimicus meus p̃ualui aduersus eum. Patet (inquit) ista sententia secundum leges ecclesiæ. Nam in de consecratione distinct. 2. cap. Nos autem sub uerbis Augustini sic scribitur. Nos autem sub specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles carnem Christi & sanguinẽ honoramus. Ex quibus patenter patet, q̃ illa res sensibilis, quam sacramentum dicimus, non est corpus Christi, uel sanguis. Hæc Witcleff. AVCTOR. Falsè † dicis, q̃ hoc ex istis patenter patet. Nam post ista, patenter sequitur ibidẽ. Nec similiter prandemus has duas species quemadmodum ante consecrationem prandebamus: cum fideliter fateamur ante consecrationem panem esse & uinum, quod natura formauit: post consecrationem uerò carnẽ Christi & sanguinem esse, quod benedictio consecrauit. Hæc ille. AVCTOR. Vide doctor mendacij: iam ex illis sequitur dicti tui merũ contradictorium, s. duas species post consecrationẽ esse carnem Christi & sanguinem, quæ benedictio cõsecrauit. Iunge iam ista prædictis', q̃ sub specie panis & uini res inuisibiles carnis Christi & sanguinis honoramus: quæ utiq; species sunt illæ res inuisibiles post consecrationem, quas benedictio consecrauit. Ergo illæ res in se inuisibiles sunt post consecrationem species, quas uidemus. Non dico, q̃ simpliciter sunt illæ, sed quodãmodo sicut dicit Augustinus sacramentum fidei fides est: sufficit tamen, q̃ illæ res per se inuisibiles sunt in speciebus illis uisibiles. Vlterius idem (inquis) patet eadem distinctione sub authoritate Ambrosii. Fortè* dicis. Similitudinem (inquit) non uideo carnis: non uideo sanguinis ueritatẽ. Veruntamen si uiderem sanguinis Christi essentiam: uiderem per idem omnem quantitatem, uel qualitatem sensibilem, quæ informat corpus Christi in cælo. Hæc Witcleff. AVCTOR. Et hic item fallax est: nam pro toto dicto Ambrosij, aut lege ecclesiæ plenaria, solã obiectionem infidelis assumit, solutione eius omissa, non ausus eam dicere, quia reuerberasset perfidiam eius acerrimè. Solutio autem Ambrosij finaliter sequitur, cùm dicit. In similitudine quidem accipi sacramentum: sed ueræ naturæ gloriam uirtutemq́ue consequeris. Ego sum (inquit) panis uinus, qui de cœlo descendi. Hæc ille. AVCT. Ergo qui in similitudine accipit sacramentum, non solam similitudinem accipit in ore carnis: sed ueræ naturæ gloriam, id est, naturam gloriæ per hypallagen, uel naturam gloriæ per endiadem: uirtutemq́ue consequitur, id est, gratiam sacramenti. Ergo cùm in similitudine accipitur sacramentum, simul gustatur eodem actu corporeo uera natura carnis Christi gloria per essentiam, & ritè accipiens consequitur gratiam. Sic enim Ambrosius passum illum prosequitur dicens. Sed caro non descendit è cælo: hoc est carnem in terris assumpsit ex uirgine. Quomodo ergo descendit panis è cælo, & panis uiuus? Quia idem dominus noster Iesus Christus consors est diuinitatis & corporis. Et tu qui accipis carnem diuinæ eius substantiæ, in illo participaris alimento. Hæc ille lib. 6. de sacramentis in principio. AVCTOR. Sic in publicum ducimus furta Witcleff. Ita uoluit esse magis tacita, quàm detecta. Iam q̃ suprà dixit, in similis accipis sacramentum, & declarans se dixisse hoc de sacramento & de corpore Christi secundum essentiam, finaliter hoc expresit dicens. Tu q̃ accipis carnem diuinæ eius substantiæ: & accipis inquam quomodo? sicut iam dixit, in similitudine, id est, uisibili sacramento, in panis sensibili specie: ergo ore corporis qui accipis carnem: quam? non figuratam, nõ tropicam, sed diuinæ eius substãtiæ: cuius unà & diuinitatis Christus est consors. Ergo tu qui corporaliter accipis, & comedis carnem illam in similitudine, efficeris particeps diuinæ eius substantiæ. Hic nihil est furto commissum, nihil uiolẽter extortum, sed cuncta se reddunt ad manus, ut Christi caro uiua manducetur in sacramento sensibili, in sua, non aliena substantia. Et qđ concludis, si uideres sanguinis Christi essentiam, uideres per idẽ omnem quantitatem, uel qualitatem sensibilẽ, quæ informat Christi corpus in cælo. Pessimè cõcludis: ita ut te possit omnis uir doctus arguere falsitatis. Nã pro tempore mortalitatis suæ uidebat Christus uestitus, & tamen per essentiã: & quis tunc uidit omnẽ quantitatẽ, & qualitatem sensibilem, quæ iã informat Christi corpus in cælo? Nã in transfiguratione cùm semel uidissent Apostoli eum in gloria per essentiã, non sufficiunt inuenire explorare tunc omnem qualitatem eius sensibilem, quam tunc habebat. Item nec Iudæi quando ceciderunt retrorsum in horto ad hanc uocem, Quem quæritis? Assumit itẽ, ut dicit sæpe inferius recitatum dictum Augustini de consecratione distinctione secunda c. Nõ hoc corpus, quod uidetis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem effusuri sunt illi, qui me crucifigẽt. & post detegens æquiuocationem sic loquitur. Ipsum quidem & non ipsum. Ipsum inuisibiliter, non ipsum uisibiliter. Necesse est (inquit) illud celebrari uisibiliter, necesse est tamen inuisibiliter intelligi. Hæc Witcleff de eucharistia ca. 1. AVCT. Quid contra orthodoxos facit hoc qđ attulisti? Istud est, quod in planis uerbis Christi p̃ferimus. Nõ hoc corpus uisibiliter manducaturi sumus: nec ipsum sanguinem uisibiliter secundum proprietates naturæ. Ipsum tamen sic inuisibiliter debemus & in sacramento uisibiliter celebrare. I. nò contra te est; quia idem ipsum corpus secundum istam sententiam uisibiliter & inuisibiliter manducatur. Visibiliter in sacramento, inuisibiliter in seipso. Tu autem dicis, quòd solùm inuisibiliter, & spiritualiter comeditur ut robique: & solùm spiritualiter in sacramento. Nec est iste sensus extortus, sed planus, cõsonus Augustino. Quod itẽ manifesta dictũ aliud AVGVSTINI eadem distinctione, cap. Qui manducant. Vbi dicit. Qui manducant, & bibunt Christum, uitam manducant, & bibunt. Illum manducare, est refici. Illum bibere, est viuere. Quod in sacramento uisibiliter sumitur, in ipsa ueritate spiritualiter mãducatur, & bibitur. Mãducatur Christus: uiuit manducatus, quia surrexit occisus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce dicit: Quod in sacramẽto uisibiliter sumitur, in ipsa ueritate spiritualiter manducatur. Quæro quid hoc est, quod in sacramento uisibiliter sumitur, & spiritualiter in ueritate? Nunquid ipsum idem sacramentum uisibile? & tunc sacramentum uisibile in sacramento uisibiliter sumitur: & idem erit uisibile & inuisibile. Si verò hoc, quod suprà dixit, sicut necesse est dicere, qui manducant, & bibũt Christum, & illum manducare est refici, ergo Christus in sacramento uisibiliter sumitur, qui in ipsa veritate spiritualiter manducatur: quod est nostrum. s. q̃

2 † Christus uisibiliter in sacramento comeditur & videtur: & spiritualiter ac inuisibiliter in scipso. Item in cap. Quid sit sanguis. GREGORIVS. Vno quidem eodemq́; tempore & momento, & in cælum rapitur ministerio angelorum cõsociandum corpori Christi, & ante oculos sacerdotis in altari videtur. Hæc ille. AVCTOR. Ergo eodem momento est corpus Christi his oculis in cœlo inuisibile, & eisdem uisibile in altari.

B Piũ BASILIVM sequitur Gregorius in hoc dicto, qui ait. O miraculum O Dei in nos beneuolentia. Qui sursum sedet ad dexteram patris: sacrificij tamen tẽpore hominum manibus continetur, traditurq́ue lambere cupientibus eum. Hęc ille. AVTHOR. Profundæ deuotionis bene formata sententia, quæ tropicis mysterijs, aut figuratitijs sacramentis nunquam legi poterit adaptata. Núquam hæc stupenda uerba sanctorum de aliquo sacramento ueteris legis in scripturis canonicis uel patrum poterunt inueniri. Nunquam de manna. Nunquam de sanguine agni. Núquã de pane & uino Melchisedec: quitamen inter omnes propinquisimè figurabant eucharistiæ sacramentum. Sed ćt de cæteris sacramẽtis nouæ legis, de baptismo, de matrimonio, ee ordine quis unquam sanctus dixit: O miraculum qui sursum sedet ad dexteram patris: sacrificij tamen tempore hominum manibus continetur: cùm Christus ipse omnibus sacramentis præsens sit secundùm virtutem, & in omnibus figuretur? Vnde & fidelis inter manus sacerdotis baptizatus, sepulturam Christi figurat transfactam secundùm Apostolum dicentem, Consepulti enim sumus Christo per baptismum in mortẽ. & tamen de illo non dicitur. O miraculum. O Dei in nos beneuolentia qui sursum sedet ad dexteram patris, sacrificij tamen tempore hominum manibus continetur. Patet ergo ex mente sanctorum, esse Christum ibi essentialiter: & ipso corpore carnis suæ hominum manibus contineri. Et idcirco deducta circunstantia mali puto eos bene formare sermonem quo ad substantiam iuramenti, qui bono corde iurant, in Christo corpore saluatoris & sanguine, quæ ipso die oculis carnis suæ prospexerant

Psal. 42.

Vuitcleff De cõs. d. 2.

Aug. in dire Ser. eadem hora.

Gregorius.

Basilius.

Ro. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in manibus ſacerdotis. Et longè eos dijudico à A
dolo Witcleuiſtarum, qui ſub ficta conſcientia,
uel ſe non iurare auſos pronuntiant, uel in ipſo
albo & rotundo, quod oculis carnalibus uidẽt,
& quod eſt corpus Chriſti, id eſt, ſignũ eius caſ-
ſum, & nihil continens, iuramentum formant
ſophiſticum. Sed quia dicit aduerſarius fidei, q̃
hoc capitulum Auguſtini tam ſæpe reſumpſe-
rit: quia diſcipulis abeuntibus retrorſum, inten
debat Chriſtus ſecundùm expoſitionem Augu-
ſtini, q̃ non hoc corpus daret eis comedere, ni
ſi ſpiritualiter, non corporaliter: & ſic ipſum,
& non ipſum: & hoc dicit recitaſſe frequenter.
Verum eſt, & inde improbitatem eius hæreti-
cam, & immolliendam duritiem cordis magis
admiror. Quia hanc ipſam aſſumptionẽ in pro
phano dogmate magiſtri ſui Berengarij paten-
ter inuenit: & multò patentiùs catholicos præ-
ſules, & doctores cum omni claritate ſermonis B
in ſuis opuſculis reperit eam planaſſe, fruſtra-
tumq; iri magiſtrum. Et tamen mens eius indo
mita poſt tot uirorum ſententias, quas ipſe nun
quàm * legit, quia neſciuit, cum prioribus da-
mnis refugit eſſe cõtenta. Lanfrancus enim Epi
ſcopus, contra magiſtrũ tuum pugil optimus in
libro ſuo de corpore & ſanguine domini, ſic ha
bet. Spiritualiter intelligite quod locutus ſum.
Non hoc corpus, q̃d uidetis, manducaturi eſtis:
& bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt,
qui me crucifigent. In his poſtremis beati Au-
guſtini uerbis exultas: in his uicisſe, & ſuperio-
rem te eſſe gloriaris: hic firmamentũ tuæ defen-
ſionis te inueniſſe gratularis. Quomodo (inq;s)
perſuadere contendis, q̃ ueram carnem, uerũ-
q; ſanguinẽ ĩ hoc ſacramẽto ſumamus, cùm ma
nifeſtè audias, q̃ corpus, quod uidebant, nõ eſ-
ſent diſcipuli comeſturi: neque bibituri ſangui
nem, quem crucifigentes erant effuſuri? Calum
nioſa quidem iſta obiectio eſt. Qui enim ſupe- C
rius teſtatus eſt q̃ carnem, quam de matre uir-
gine ſumpſit, & in qua in terris ambulauit, ad
manducandum nobis ſalubriter tradidit, quo-
modo huic tam præclaræ ſententiæ alia contra-
ria ſententia potuit obuiare? Abſit † à ſobrio
lectore, & catholico expoſitore, tam peruerſe
ſentire de colũna eccleſiæ, de firmamento ueri
tatis, de quo Cæleſtinus Papa in decretis ſuis aſ
ſerit, q̃ nec ſaltem ſiniſtrę ſuſpicionis rumor dũ
uiueret, cum aſperſerit. Imò reuera id dixit, q̃d
catholica eccleſia in omnibus membris ſuis fide
liter fatetur, & credit: quod ego in profeſsione
fidei breuiter ſuperiùs poſui breuiter compre-
hendi: uidelicet ipſum eſſe corpus, & non ip-
ſum. Neque enim id, quod ipſi putabant, mo-
dò credimus, q̃ uiſibile Chriſti corpus comeda
mus, ac ſanguinem, quem fuſuri, aut oculis

* Aliàs la-
ſit.

Lanfran-
cus.

Auguſtini 3
laus.

ſuis conſpecturi erant perſequentes, bibamus:
ſed potiùs id credimus, quod non uidemus: ut
ualeat eſſe fides: quæ non poteſt eſſe, ſi res, quæ
creduntur, corporalibus ſenſibus conſtiterit ſu
biacere. Vnde exponens quod obſcurè poſuit.
Et ſi neceſſe (inquit) eſt illud uiſibiliter celebra
ri, oportet tamen inuiſibiliter intelligi. Exiſtima
bant nãq;, q̃ præciperet eis dominus, aut beſtia
li, aut humano more comedere corpus quod ui
debant, ac ſanguinem bibere, quem perſequen
tes fuſuri erant: hoc eſt, aut crudum, aut coctũ
aqua, aut ſubſtratis carbonibus in uerubus aſ-
ſum. Hanc carnalem eorum intelligentiam re-
darguens dominus in euangelio ſm Ioannẽ di-
cit. Spiritus eſt qui uiuificat: caro autẽ non pro
deſt quicquam. Quod exponẽs beatus Auguſti
nus in. 27. Tractatu, ait, Quid eſt: non prodeſt
quicquam? ſed quomodo illi intellexerunt. Car
nem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cada
uere dilaniat, aut in macello uenditur: non quo
modo ſpiritu uegetatur. Hęc ille. AVCTOR.
Hunc paſſum Lãfranci ſequitur ueſtigio filius
eius Anſelmus libro ſuo de corpore & ſangui-
ne domini. c. 11. nihil adens, niſi cautelam quan
dam, quam debent habere lectores fideles in le
gendo codices ſeniorũ. Qui (inquit) errare uult,
uel errorem docere, nil eſt tam bene dictum, q̃d
non poſsit malo intellectu deprauari. Nam (ut
alia omittam) quis cõtradicere poſsit uirũ eru
ditiſsimum edidiſſe in ſcripturis ſuis, quod igna
uus quilibet ſi ſcripſiſſet, prima ſe facie reſpuẽ-
dum, & conſpuendum non dubitaret? Quid ma
gis ignauum, q̃ uno in loco contraria ſibi edere
re? Nam cùm pſalmum tractaret. 98. De carne
(inquit) Mariæ carnem accepit, & in ipſa carne
ambulauit: & ipſam carnem nobis manducandã
ad ſalutem dedit. Statimq; poſt pauca. Nõ hoc
corpus, q̃d uidetis, manducaturi eſtis. &c. Quid
magis contrariũ? ſed prudens lector. &c. Hæc il
le. AVCTOR. Carnotenſis item Iuo in lib. epi-
ſtolarum epiſtola ad Haymericum Aquitanen-
ſem abbatẽ, quæ incipit. Minimus Beluacenſis
eccleſię. &c. Dixiſti (inquit) te hærere in quibuſ
dam uerbis beati Auguſtini: conantis determi-
nare uerba domini. 12. Apoſtolos inſtruentis,
qui remanſerant. 70. fermè abeũtibus retrò. Sũ
autem hæc uerba. Nõ hoc corpus, quod uidetis,
manducaturi eſtis: neque bibituri illum ſangui-
nem, quẽ fuſuri ſunt illi, qui me crucifigent. Q̃d
ſic conuenienter intelligi poteſt, quia & ipſum
eſt, & non ipſum. Ipſum quidem materiali eſ-
ſentia, ſed non uiſibili forma. Vnde &
ſubditur. Et ſi neceſſe eſt illud uiſibiliter
celebrari, neceſſe eſt tamen inuiſibiliter in-
telligi. Ipſi enim qui receſſerunt à domi-
no, putabant, quòd carnes domini uiuentis
beſtiali

beſtiali more eſſent in fruſta ſciſſuri, & aut eli- A
xas, aut aſſas in uerubus, comeſſuri: quod ſi nol-
lent, non poſſent eius eſſe diſcipuli. Sequitur.
Neq; enim quod de altari ſumimus, beatus Au
guſtinus uerum corpus eſſe negaret, qui hoc in
pleriſq; tractatuum ſuorum locis euidenter af-
firmat. Hæc ille. AVCTOR. Videtis q̃ Wit-
cleff nõ fuit primus motor huius puluereæ quæ
ſtionis, ſed potiùs q̃ auidus erat ad contenden-
dum, qui edere maluit ſopita litigia, q̃ litigio-
rum laudare inexpugnabiles ſedatores. Nam ſi
expugnare ſciuerit, cur omiſit? Et ſine fulcimen
to nouello cur uoluit reparare totiẽs diſſutum,
& tam lacerum argumentum? Sed necdum uer
ba finiuimus, reſtat in hoc ipſo conferre verba
GVIMVNDI lib. ſuo. 2. de corpore & ſangui
ne domini, ſic dicentis. illud ſanè Berengarium
mouere permaximè ſolet, quod in expoſitione
ſupra dicti. 98. pſalmi, beatus Auguſtinus de
verbis domini ad diſcipulos ait. Cum remanſiſ-
ſent cum illo. 12. diſcipuli, inſtruxit illos, & ait. B
Spiritus eſt qui uiuificat: caro autem non pro
deſt quicquam. Non hoc corpus, quod uidetis,
manducaturi eſtis. &c. Si ergo (ait Berenga-
rius) non hoc corpus, neque illum ſanguinem,
reſtat ut quod de altari ſumitur, umbra tantum
ſit corporis, ſanguinisq; figura. Sequitur. Infę-
lix homo diu in peſte hæretica inueteratus ſua-
dente diabolo: cuius retibus penè inexplicabi-
liter implexus eſt, libentius omnes ingenij ſui
uires ad aucupandum unum verbum, quo malè
intellecto, propagatam ſtultitiam munire ui-
deatur, accommodat, q̃ diuinarum ſcriptura-
rum prouidentiſsimam uigilantiam contra ſe
ualidè reclamantem, uel tenuiter attendat. In
eodem quippe pſalmo hæc prædixerat Auguſti
nus. Suſcepit Chriſtus de terra terram: quia ca-
ro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem acce- C
pit. &c. cum præfatis Lanfranco, & Anſelmo.
ibi. AVTHOR. Ecce quod totiens repetiſſe te
iactas, totiens ſolutum fuiſſe per patres te mul
tò peritiores, cur non aduertis? Quòd ſi de ra-
ritate librorum excuſationem obtendas: de fa-
moſo codice Magiſtri ſententiarum te uinco, I
qui penè apud omnem ſtudentem diuinæ pagi-
næ reperitur in manibus. Ipſe ad hoc obiectum
hæreticum magiſtro tuo reſpondet: cur ſic ip-
ſum ſine additione, aut ſolutionum impugna-
tione, quaſi nullus ante hoc dixerit, nullus ſol-
uerit, reducis in publicum? Quid amplius in-
crepo contumacem? Obmuteſce, & exi ab eo
ò dæmoniacum argumentum, donec iſtos re-
fellas, qui hoc tibi fecerunt, ut taceas.

AD RATIONES WITCLEFF, quas colligit à natura, Reſpondetur.
Caput LV.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui rationes quaſdam phyſicas ad-
ducit, ne corpus Chriſti uideatur corporali
ter, aut ſentiatur in ſacramẽto, cõfutatur.*
2 *Viſibilis gradus, & ſenſibilis per accidens.*
3 *Deus noſter, & corpus eius, quod uideatur
per ſpeciẽ extraneam, non tamen albet per
eam, neque calet, non olet, uel acet, &c.*
4 *Chriſtus, quòd non ſit illud album, ad rubrum
triangulum, uel rotundum, quòd oculi car-
nis uident.*
5 *Chriſtus in ſacramento, quòd ſecundùm eccle
ſiæ fidem nec ſedeat, uel ſtet, nec coloratus,
uel quantus ſit.*
6 *Chriſti domini noſtri corpus, quòd non fran-
gatur ſecundùm propriam formam, ſed in
ſpecie ſacramenti.*
7 *Chriſtum ſenſibilibus manibus æquè, aut am-
plius in ſacramento tactum, ſicut tangi poſ-
ſet per fimbriam, dicitur.*
8 *Reſponſio ad argumentũ Witcleff, dicentis,
quòd moderniores doctores negant corpus
Chriſti corporaliter in ſacramento uideri.*

AD rationes quaſdam phyſicas acceda Witcleff.
mus, quas fabricat ſibi Witcleff, nè
corpus Chriſti uideatur corporaliter,
aut ſentiatur in ſacramento. Primum
eius argumentũ eſt in eodẽ primo capitulo libri
euchariſtiæ. Oportet (inquit) ſenſum cõem, uel
aliquem ſenſum intrinſecũ cõprehendere ſub-
ſtantiã ex motione per ſe ſenſibilis adiacentis:
ſed modò nullus ſenſus hominis, ſed purè intel-
lectus per fidem percipit corpus Chriſti: quod
patet: quia cõmixta hoſtia conſecrata cũ alijs,
homo non plùs diſcernit eam ab alia, ſubducta
fide, q̃ facit beſtia. Sicut ergo beſtia non ſufficit
apprehendere hanc rem ſacramẽti ſub tali habi
tudine, ita nec ſenſus hominis. Hæc Witcleff.
AVCTOR. Hæc † dicit homo, cuius obturatus
eſt oculus, qui cadit, & ſic aperiuntur oculi eius,
vt de Balaam legitur in Numeris, Cuius quãuis Nu. 22.
obturatus ſit oculus, ut quid tñ ſic inuolutus eſt
ſermo? Dicat planè oportere ſenſibiliter ſubie
ctum eſſe perceptũ à ſenſu mediante aliquo per
ſe ſenſibili informante fidem per accidens. Di-
cetur illud ſubiectum eſſe ſenſibile directè con-
tra naturã ſenſibilis per accidens. Nam qualiter
exẽplum reddit Ariſtotelis ſenſibilis per accidẽs
de Darij filio: niſi quia apprehenſo eo per ſen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum ex colore, figura, uel motu, adhuc manet A ignotus, quòd sit Darij filius? Et commentator de Socrate: & misceatur inter centum homines, & quomodo iudicio exterioris sensus vel interioris nullo addito quod de statura eius aut gestu alicuius relatu cognouerit? Aut si canis, uel bestia sit, qui iam primò in sensum eius uenerit, quomodo per viam sensus ueniet in Darij filium, quia ut sic est sensibile per accidens: & tamen Darij filius visus est, & ibi siquidem loquatur auditus? Sed ut ad scripturas ueniamus, nunquid Maria Magdalena uerè vidit dominum specie hortulani, quando dicebat euangelium, quia uidit Iesum, & nesciebat quia Iesus esset? Si uidit Iesum nō solùm per accidens, sed per se, quod plus est, quomodo non comprehendit Iesum per aliquem sensum intrinsecum ex motione per se sensibilis adiacentis, ita quòd si cōmisceretur cū alijs hominibus, nō aliter posit eū B ab alijs hominibus discernere, quàm bestia? Hoc idem de duobus discipulis euntibus cum Christo ad castellum Emaus, quorum oculi tenebantur ne eum agnoscerent, non autem ne eum uiderent, ita ut postea dicerent, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu, cùm loqueretur nobis in uia? Et ad cæcum natum, cui dixit Iesus. Tu credis in filium Dei? Et ille. Et quis est domine ut credam in eum? Et Iesus. Et uidisti eum, & qui loquitur tecum, ille est. Ergo qui nondum fidei oculo Iesum uidit, corporis oculo eum uidit. Et tamen quis ille est, nescit. Idcirco interrogat eum, quis ille est, ut in eum crederet. Quomodo putas ipse discerneret Iesum, quem Christus uidisse eum dixerat, à centum hominibus, quem iam oculis uidit, nec tamen cognoscit? Et quomodo item mulier Samaritana in euangelio secundum Ioannem uidit Messiam, & audiuit eum loquentem, nesciens eum ab alijs viris discernere, plusC quàm bestia: quoùsque diceret ei Christus, Ego sum qui & loquor tecum, & quælibet talia? Ergo iste philosophus peccat cōtra philosophum suum Aristotelem, nesciens quomodo in libro suo secundo de anima cap. de uisu & uisibili asignat multos gradus de uisibili ordinatè distinctos. Nam † preter per se visibile, quod 2 secundùm eum est color, primum subiectum affectatum eo per se sensibili, est sensatum per accidens. Ideo paruo, aut nullo intercedente uitio, circa ipsum contingit sensum errare; sicut sensus iudicat aliquando in hyeme de lunari globo, quando primò eleuatur super terram, q̄ sic ignis in patria. Secundò gradu & per accidens sensibile: quod nullo accidente inexistente subiecto pōt per sensum extrinsecū percipi dicè: sed sub qualitate aliqua concepta per tempus à sensu intrinseco, sicut Darij filius, uel Socrates. Vnde & perspectiui dicunt, q̄ ad huius uisionem requiritur tempus. Tertiò item gradu sunt sensata per accidens illa, quæ per nullum accidens inexistens ipsi rei cognoscuntur à sensu, sed tantùm per extraneas qualitates: sicut sol, cælum, & omnia diaphana perennis luciditatis secundùm cōmentatorem ibi, commentis. 68. & 69. Vnde ibi concluditur, q̄ quia sunt solùm potentia lucida, & per hoc diaphanceitatis perpetuæ, non uidentur colore proprio, sed colore causato in extremitate sui diaphani in igne, uel aere nostro caliginoso, non procul ab oculo. Quòd si arguatur oppositum, quia & aer est itē corpus diaphanū, conceditur: sed tamen in comparatione cælestium, est corpus obscurum: & ideo luminosus radius ibi reflexus, efficit colorem, quasi iam venerit ad extremitatem sui conspicui: sicut videmus flāmam intensiùs rubram infrà flammam: quia flamma illa plùs habet de grosso uapore. Si ergo hæc supercælestia videri possunt, & uidentur, & tamen nisi per qualitates à multis distantes millibus omnino eis extraneis: quare non uidetur corpus Christi sicut huiusmodi corpus per qualitatem sibi propinquiùs assistentem, quanuis non insistentem? Certè de cælo, sole, & stellis non potest negari, quin uidentur oculis huius carnis, dicente scriptura. Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum, lunam, & stellas quæ tu fundasti. Et ad Abraham dixit dominus, Suspice cœlum, & terram: numera stellas, si potes. Vbi etiam patet sensibile per accidens remotum, scilicet, stellam, aut cælum per extraneas qualitates esse sensatum sensibili per se non sensato: quia stellas potuit Abraham sentire, & sensu percipere, earum numero impercepto: cùm tamen numerus est per se species sensibilis communis. Sed iam ad propositum. Quis idiota non uidet stellam in capite tauri, cùm tamen inter omnes stellas cæli non percipiat eam plùs q̄ bestia? ergo dicemus quia non uidit eam? Aut cùm iste magister uiderit assub inter stellas, nunquid percipit, & discernit eam à stella priusquàm ceciderit? Hæc est philosophia istius Witcleff. Certè sic uidens Christi corpus inter mille panes non sacros, non discernet ipsum ab alijs: cùm tamen ita uidet ipsum inter panes, sicut cùm uidet Hesperium inter stellas. Cætera argumenta sua huius sectæ, his defectis, modicum habent ponderis. Si enim (inquit) tam clarè intuerentur corpus Christi in sacramento: quæratur cuius coloris, cuius quantitatis, cuius figuræ est corpus Christi ibidem? & oportet eos dicere, quòd in hostia una sit albius, in alia fuscius, & in alia maius, in alia minus, &

Io. 20.

Luc. 24

Io. 9.

Io. 4.

Ar. 2. de Anima te. co. 66.

Visibilis gradus & sensibilis per accidens.

nus, & sic dominus noster foret in una hostia A plenè rotundus. Et sic postea de sanguine in cō- 3 paratione ad alios sensus, q̄ in una hostia putre facta olet Deus in alia, quæ sit acida, acet. Et sic in ciuitatibus Deus est sapidus, cum in ruralibus acet. Hæc Witcleff. AVCTOR. Hæc, & huiusmodi ludicra si philosophiam sciret, certè pudore uictus taceret. Nam quot uidēt oculis suis solem istum, & nesciunt: cuius sit quantitatis, uel 4 coloris? Et tu ipse si stares in eminenti loco, ubi perspiceres superius hemisphærium summi cæli, & interrogarem te, cuius esset quantitatis, aut coloris: quid putas statim diceres iudicio sensus excluso rationis decreto? Quid de stellis in Arcto, quæ perhibentur esse sole maiores? Quid de arctophylace initio septentionalis circuli, & solstitij æstiualis? Quid de Abaco patre Thoantis? quas stellas, & si homines carnalibus oculis uideant, quia tamen ut tales sunt per accidens ualde uidētur, ideo si colorem, aut figuram, aut quantitatē, uel appellationem inquireres, minimè respōderent. Aut tu dic si in uno cæli situ sol iste croceus, non comatus, in euro fuluus, flauus in austro & crinitus, & in occidente ceruleus. Et nunquid est fax ignea dum calet, & oceani undis submersa dum occidit? Sic æstimauere poetę per iudicium sensus. Et nunquid de figura eius bene senserant Manichæi, dicentes eum triangularis formæ, & esse nauem onerariam boni Dei, per quoddam foramen cæli micantem? Ecce iudicio sensuum tot & plures generantur errores de colore figura, & qualitatibus solis, quem tu ipse non potes negare uisibilem. Quid igitur mirum, si de carne saluatoris in sacramento ualde occulta propter meritum fidei, aspicientes non clarè dicant ad singula? Aptius ergo uident, & certius, qui iudicio fidei, quàm qui iudicio uisus credunt: sicut expositione super Ioannem Homi 5 li. 25. de intuentibus baptizatum Christum, syllogizat Chrysostomus, dicens. Astiterunt profi C cientes quidem, nihil solùm autem uidentes ea quæ fiunt. Pater enim, & filius, & spiritussanctus omnia operantur. Suadeamus igitur ab enuntiatione Dei. Visu enim hæc est fidelior. Nam uisus quidem multis in locis fallitur: illam autem * immachinabile est excidere. Hæc ille. AVCTOR. Bene dicit quòd uisus fallitur, quanuis Witcleff dicat uisum, & tactum esse certissimos inter sensus: sed corporati ad fidem Christi sunt incerti, & fallaciis pleni. Nihilominus aliud est de re uisa per speciem extraneam non coniunctam: aliud de re uisa per speciem informantem ipsam, & rei uisa coniunctam. Nam prima species illa non denominat nisi in genere, putà quòd est sic, uel sic sensibilis. Secunda uerò species rem ipsam in particulari denominat. Deus † noster, & corpus eius in sacramento uidetur per speciem illam extraneam: non autem albet per eam, neque calet, non olet, uel acet. Sed priùs, si esses philosophus, demonstrasses species illas, sub quibus uidetur Christus, esse Christo coniunctas, informantes, & denominantes. Hæc est doctrina Aristotelis de uisibili qualitate extranea. Non † est ergo Christus noster illud album, uel rubrū triangulum, uel rotundum, quod ibi oculi carnis uident, sicut alibi pluries insultasti. Vel dic tu, quod illud croceum sine comis, ad quantitatem peluis, quod oculis corporalibus uideo in rorido mane est sol ille corporeus, qui sensibiliter calet in meridie? Insultat amplius. Si (inquit) in sacra hostia corpus Christi sic uidetur, quærerē ego ab istis fictoribus, utrū inibi stat, an sedet. Vuitcleff. Dico tibi Witcleff, quòd tu in hoc ipso fictionis notam non effugis. Quia alibi hoc argumentum per Antichristi discipulos simulas tibi factum: quod hic planè contra orthodoxos euibras. cap. 44. de sermone domini in monte. Per hoc (inquis) respondetur ad quæstiones, quibus quærunt discipuli Antichristi, utrū corpus Christi sedet, an stat in hostia consecrata. Nam corpus Christi non stat, uel sedet ibidem, nec mouetur localiter ad motum istius hostiæ consecratæ. Et citò pòst subijcit rationem, quia ad relationem non est motus (inquit.) Hæc Witcleff. AVCTOR. Pessima causa, & hæresi plena: quia sic corpus Christi non esset ibi nisi relatio, immo relatione quid deterius, scilicet, extremus respectus. Attamen conuicini eis sunt sessio, & statio. Et nunquid ideo prohibentur contrahere nuptias cum habitu respectiuo nisi motus localis in ecclesia respectiuorum publicè missam celebret nuptialem? Rideo fateor risibile fundamentum. Fides † ecclesiæ meliùs dicit: Chri- *Christus in sacramento non sedet, nec stat, nec est coloratus, nec quantus.* stum in sacramento, scilicet, nec sedere, uel stare, nec coloratum, uel quantum esse: quia est ibi tantùm in ratione suæ nudæ corporalis essentiæ: non autem ut qualitatibus, uel quantitatibus suis amictæ. Sufficit autem simplici alicui sic respondere proteruo, quòd corpus CHRISTI, quod est corporaliter in sacramento, yerè sedet ad dexteram DEI patris in Vuitcleff. cælo: sicut dictatur in symbolo. Accusat iterum orthodoxos antiquos iste serpens de cruri-fragio saluatoris. Si (inquit) audimus dominum in fractura hostiæ: cùm ipsa sit nisi fractio corporis quod auditur, oportet concedere, quòd Christus frangitur, quod est horribilius, quàm Io. 19. opus militum, qui ut dicitur Ioannis. 19. ad Iesum cùm uenissent, non fregerunt eius crura: quia Exod. 12. de agno paschali figurante Chri Exodi. 12. stū præcipitur, Os non comminuetis ex eo. Mul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

eò magis ergo de corpore Christi uiuo & glorificato Christiani non frangerent eius membra. Hæc ille. AVCTOR. Bene nouit hæreticus fideles nō sic dicere nec sentire: sed euomit scādala sua contra sacrum Christi corpus: ne crederetur ibi scūdùm suam essentiam uerum corpus, 6 sed nudum signum fictum. Ecclesia † nanque Christi semper docet, & docuit, corpus domini nostri non frangi secundùm propriam formam, sed in specie sacramenti: sed nec uisum esse, uel auditum ibi in genere proprio, sed in sacramento. Sicut possemus dicere regem læsum: si quis pallium regium laceret: non quidem secundùm se, sed in amictu eius satis à suo corpore separato. Vnde & Dauid percusit cor suum, cùm præscidisset oram chlamydis Saulis, dicens, Propitius sit mihi dominus, ne faciam hanc rem domino meo Christo domini, ut mittam manū meā in eum, quoniam Christus domini est. Adiudicauit enim se misisse manum in regem, quia commisit eam in chlamydem. Et dominus Iesus interrogat (Lucæ. 8.) quis eum tetigit, quod & Petrus recitat Marci. 5. cùm mulier illa sanguinaria uestimēta eius tantùm tetigisset à retro. Qđ & quæstio Christi testatur in Marco. Quis (inquit) tetigit uestimenta mea? Nec putet aliquis Christum de tactu tantùm per fidem & desiderium cordis, & non de tactu corporis hanc edidisse quæstionem: quia diu antè tactum istū mulier ægra per fidem & desiderium cordis Christum illo modo tangebat. Ideo refert Marcus illam per se dixisse: quia si uel uestimentum eius tetigero, salua ero. Hoc ergo cùm primò diceret, non dubium fide tetigit, sed nondum sanitatem accepit: nec Christum testantem se tactum audiuit quousque corporis manum cum bona fide uestibus premeret saluatoris. Hoc enim facto, statim Christus se tactum detegit, & statim uirtutem à se exisse pronuntiat. Argumentū est, C
7 q̄ sacramenta fidei fide tantum, uel amore nudo percepisse non sufficit, ad hauriendum uirtutem, & gratiam de fontibus saluatoris: si corporaliter carnalibus membris & sensibilibus ea capere asit facultas. Redeamus ad prima: & dicamus † Christum sensibilibus manibus eq̄è, aut amplius in sacramento tactum, sicut tangi posset per fimbriam. Et sicut Dauid sensit se præscidisse corpus regis in abscisione ore clamydis eius, cùm nullum membrum eius uiolasset, aut læsisset in se, Cur non manducant fideles ad sensum, & frangunt corpus domini in fimbria sacramenti, sine omni fractionis iniuria mēbri Christi? Sic exponit rem istam in de uerbis domini, ut de consecratione distinctione secunda capit. Qui manducat me, Augustinus. Non (inquit) timeamus fratres manducare istum panem, ne forte sumamus illum, & postea non inueniāmus quod manducemus. Manducetur Christus: uiuit manducatus, quia surrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit: & norunt fideles quemadmodum manducent carnem, uel corpus Christi, unusquisque accipit partem suā. Per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo. Per partes manducatur in sacramēto, & manet integer totus in corde tuo. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quàm planè Christus manducatur in sacramento, & per partes quidem in sacramento, sic diuiditur, sic sit dicit Augustinus. Sacramentum illud nunquid corporeum quid est? Secūdùm illud ergo Christus corporaliter manducatur, & per partes diuiditur: certè non sua in natura: quia sic manet integer totus in cælo, totus in corde tuo, & totus integer in sacramento. Sic item in epistola sua prædicta ad Haimericum Yuo. Nos (inquit) immolatum Christum sic manducamus, & bibimus, ut integrum eum manere ad dexteram patris credamus: & cùm semel distinctione membrorum suorum in manifestatione corporis sui se obtulit hostiam uiuentem, passibilem & mortalem: quotidiè tamen sub uelamento panis, & uini, a sancta ecclesia immolatur: & non in partes scissum, neque cruentum corpus eius fidelium ore percipitur: & hoc est, quod dicitur. Nō hoc corpus, quod uidetis, manducaturi estis. Neque enim quod de altari sumimus, uerum corpus esse Augustinus negaret, qui hoc in plerisque tractatuum suorū locis euidenter affirmat. Hæc ille. AVCTOR. Euidenter ergo fides antiqua docet ecclesiæ corpus Christi gloriosum & multiplicatum in sacramento sensibiliter esse comestum, & fractum, & in partes diuisum, quod in propria sua natura nullam sustinet molestiam passionis. Sic enim primo Machabæorum: multæ animæ dicuntur esse peremptæ, quarum nulla secundùm se sensit peremptionis iniuriam, sed secundùm carnem indutam. Nec ut hæretica desipientia garris, sacerdos frangit Christi collum in hostia, siue crura, uel caput: sed totam hostiam sine distinctione partium corporis nominanda in sacramento confringit. Quòd autē agnum paschalem in exemplum adducis, contra te est. Nam cùm figura corporis Christi frangi non debuit, cur tu figuram panis tui confringis? Sed cuius ossa fracta non fuerant, carnes portarant ad commendendum confringi. Non ergo contra figuram nos facimus, si carnem Christi in sacramento diuidimus, qui tamen & carnes, & crura, & omnia sacra membra in seipsis inconcussa seruamus. Iterum arguit, q̄ moderniores doctores negant corpus Christi corporaliter

1. Reg. 24.

Luc. 8.

Mar. 5.

Solutio arg.

Aug. To. 2.

liter in sacramento uideri, quia (ut inquiunt) nihil uidet ab oculo, nisi secundùm formam triangulī: cuius conus est in oculo, & basis in ipso uisibili: sed corpus domini cùm sit multiplicatum ad omne punctum hostiæ, non terminat talem basim. Ideo secundùm uera perspectiuorū principia non sic uidetur oculo corporali. AVCTOR. Mendax semper in mendacio deprehendendus est. Nam etsi quidam moderni doctores sic negent, intelligentes non uideri secundùm se, ut rationes eorum ostendunt, tamen doctor ille subtilis; qui illud argumentum assumpsit, manifestè 8 posse sic uideri cōcedit. Vnde sic habet. Ad quæstionem (inquit) dico † q̄ Deus de potentia absoluta posset in glorioso oculo causare, uel non glorioso uisione istius corporis, licèt istud corpus nusquam esset nisi in eucharistia. Et probat primò. Quia uisio est forma absoluta, ergo sine contradictione potest fieri sine respectu præsentialitatis ad obiectum, uel quocunque tali respectu. Secundò assumit q̄ nullius uisio etiā sic causata posset esse corporis ut hìc primò: quia hoc includeret corpus ut hic, uel etiam causam primò uisionis, uel etiam proprium, & primum terminum uisionis. Sed corpus ut hìc neque potest causare primò, neque terminare: quia tā cautio, quàm terminatio talis requirit in obiecto primo causante, uel terminante dispositionem debitam, & hoc secundum locum, ut pote approxi 9 mationem, & debitam distantiam. Sed corpus istud, ut hic non potest debitè approximari, nec distare debitè, quia non est in loco, ut hic. Hæc duo argumenta plùs uidentur nobis conferre, q̄ petimus: scilicet q̄ corpus Christi possit ibi uideri synceriter sub immediato uisibili primo, etiam ab oculo non glorificato. Hæc fortè si Wicleff intellexisset cùm legit, non tam leuiter mentiretur. Ad illud argumētum exercitij placet, q̄ quicquid sic uidetur, sub tali uidetur triangulo, imò secundum perspectiuos sub tripertita uidetur pyramide uirtutis uisibilis: & lucis orientis super planum dati sensibilis: quarum omnes conī sunt in oculo, & bases in re uisa. Sed si semper locabis basem pyramidis uisualis immediatè super re ipsa qualitercunque uisibili: nunquam uides hominem, nunquam cælum, nunquam solem, quia axis uisualis ab oculi centro progrediens, non potest in essentiam hominis protendi, ut habeat ibi punctum sine qualitate, uel quātitate superducta illi essentiæ, puncto suo finali conterminum loco centri. Et item cùm ipsum hominem per sensibile proprium uidet, non tamen totum aliquando simul, sed solum partem eius ipso intuitu oculi simul uidet. sicut in de uerbis domini sermone. 36. Augustinus docet, dicens. Quicquid enim aspicis, non totum aspicis. Cuius hominis faciem uides, dorsum non uides, eo tempore, quo faciem uides. Et quādo dorsum uides, eo tempore faciem non uides. Sequitur. Tractas quod uides: uersas huc atque illuc: uelut ipse circuis, ut totum uideas. Vno ergo aspectu totum uidere non potes. Et quandiu uersas ut uideas, partes uides. Et contexendo quia uidisti alias partes, uideris totum inspicere. Nō autem hoc oculorum uisus: sed memorialis uisacitas intelligitur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce si unquam uidisti hominem, dic ubi locasti ueram basim tuæ pyramidis, sub qua totum uideris uno intuitu: cum nūquam uirtus ipsa sub axe uisuali sese multiplicans potuit uenire nisi ad partem? Nec sic ad extremū diaphani solis, uel cæli primi uirtus ipsa perueniet, in quo reperiri poterit ratio uisibilis primò causans, aut terminans uisionem. Dicēdum igitur, sicut reuera est, q̄ basis illa trinæ pyramidis erit in plano primi per se uisibilis: sub quo omni immediatione naturæ fit res ipsa uisibilis gradu tertio, uel secundo per accidens: sicut substantia uidetur parietis sub basi pyramidis locata in suo colore quā to. Sol autem, uel cælum in basi pyramidis locata in extremo perspicui nostri ignis, uel aeris caliginosi uersus aspectum quia ibi causatur qualitas illa extranea, sub qua uidetur corpus ipsum diaphanum. Ita † Corpus Christi in sacramento uidetur sub basi pyramidis causatæ in colore de quantitate panis ad extra sensibili: non in propria sua essentia, quia nec hoc facit ulla substantia in seipsa.

QVO'D NECESSARIVM EST ILlam partem tenere de uisibilitate corporis Christi, ut simus conformes canonibus, prouidentibus hoc modo contra hæreses. Cap. LVI.

SVMMA.

1 *Corporis Christi uisibilitas in sacramento quare potiùs sit admittenda, & tenenda, quàm contrarium.*
2 *Corpus Christi, q̄ frangatur in sua essentia sub sacramento, non autem in sua essentia nudè, & purè secundùm se.*
3 *Paschasius, quid de uisibilitate corporis Christi in sacramento, dicat.*
4 *Christi caro quare lateat in sacramento, ostenditur.*
5 *Christus, qui sedet ad dexteram patris, quòd sacrificij tempore hominum manibus contineatur,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tineatur, ex Basilio, & Chrysostomo, ostenditur.

6 *Hugonis de corporis Christi in sacramento uisibilitate dictum recensetur. Et quomodo antiquorum, & Canonum in hoc sequutus fuerit professionem.*

7 *Ioannes de Baconis, quomodo positionem de uisibilitate corporis Christi in sacramento necessariò sequendam putet, &c.*

8 *Causæ tres concedendi angelum esse uisibilem, nõ sic corpus Christi, ab Vuitcleff assignatæ, improbantur.*

9 *Angeli quatenus animalia à Gregorio dicti.*

NEc quisquam leuiter patiatur q̃ cum utrunque dicatur rationibus separatis de Corpore Christi: puta, q̃ sit penitus inuisibile in sacramento oculo corporis, sicut dicunt quidam doctores, & canones: & iterum, quòd si benè sensibile in eodem, sicut quidam magni, ut suprà contulimus, asserebant: quare uiam secundam legimus, non obstante, q̃ sanctus Thomas, Bonauentura, & alij, primam præferunt esse tenendam: quia 1 † cunctis inspectis cùm utraque sit modo suo uera, secunda plus continet abundantis cautelæ contra hæreticos: & conformior est sanctis canonibus, & sensui sanctorum patrum roborantium Christi fidem. Nam uiam illã obstuere necesse est, per quam hosti patet introitus. Sic dũ Ariani hæretici fremebant contra diuinitatem Christi diligenter clauserunt ora sua patres ecclesię, Hilarius, Augustinus, Hieronymus, & alij ne dicerent aliqua ex parte Christum esse creaturam: quia à peruersis putarentur intelligi Christum puram dicere creaturam. Iterum cum Eutichiani boatus suos misissent in orbem cõtra humanitatem assumptam, Hieronymus libero ore C proclamat Christum creaturam. Ita de fide uenerabilis eucharistiæ ex quo surrexerunt quidã de synagoga satanæ signorum cultores, & figurarum inanium nihil in se cotinẽtium quod signarent doctores idololatræ tutum uidebatur sanctis præsulibus, & peritis ecclesiæ declarare, qđ ex fide scripturæ, & apostolorum per successiones episcoporum & plebium hactenus sapuerunt, ueram. s. substantiam corporis Christi & sanguinis eius sub speciebus illis carnaliter proprijs corporalitatibus contineri. At cùm contrà Berengariani arguerent, corpus ibi non esse, sed sacramentum, id est, signum solum: quia palpari non poterit, aut uideri: iterum decreuit ecclesia, q̃ & sensualiter tractaretur ibi, & frangeretur: non tantum sacramento, sed secundùm suam propriam essentiam in sacramento. Ex istis certè & cæteri profluxerunt: ut puta Berengariano A rum hæresis, qui hostiæ cùm leuaretur, nõ assurgerent, nec reuerentiam exhiberent: de quibus in clementinis de hæreticis cap. Ad nostrum. Et alij citeriores Valdenses, & nostri Wicleuistæ moderni, qui cùm leuatur hostia benedicta, in cælum tollunt aspectum, dicentes palam se ibi corpus adorare ubi est, non ubi non est, nec uideri potest à quoquam. Cõtra omnes hos decreuit Nicolaus Papa feliciter cum sacro concilio Cõ Nico. Pap. stantiniano Romæ, cùm confessionem Berengarianam sic formasset. Ego Berengarius indignus ecclesiæ sancti Mauritij Andegauensis Diaconus cognoscens ueram catholicam & apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eam, de qua hactenus infamatus fum, quæ astruere conatur, panem, & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solum modo sacramentum, & non uerum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse: & non posse sen B sualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari uel frangi: aut fidelium dẽtibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ ecclesiæ, & apostolicæ sedi, & ore, & corde profiteor de sacramentis dominicæ mensæ eandem fidẽ me tenere, quam dominus & uenerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta synodus auctoritate euangelica & apostolica tenendam tradidit mihiq; firmauit, scilicet panem, & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm sacramentum, sed etiam uerum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter, non solùm sacramento: sed in ueritate, manibus sacerdotum tractari, ac frangi, & fidelium dentibus atteri. Hæc ille. AVCTOR. Hic uideri potest, quanto pondere uerborum curauit papa cum synodo affirmare uerum corpus Christi tractari sensualiter; atque frangi, non in C sacramento tantùm ideſt per fracturam signi tãtum: quia hoc esset incidere laqueum Berengarij, sed ipsius propriæ substantiæ corporis Christi in sacramento: & sic secundùm eãdem essentiam corporaliter ibi contentam, fidelium dentibus esse contritam. Si autem instet sophista: secundùm hoc corpus Christi tangeretur, & frangeretur ibi secundùm suam essentiam: Respondeo cum decreto præfato, q̃ † corpus Christi 2 frangitur ibi in sua essentia sub sacramento, nõ autem in sua essentia nudè & purè secundum se, hoc est dicere, secundum essentiam, quia hoc uetauit Papa, q̃ nihil teneretur, aut tractaretur ibi de corpore Christi nisi signaculum tantum. Ideo concedi debet etiam substantiam corporis Christi ibi teneri, & frangi: sed hoc per medium sacramenti, sicut essentia hominis uidetur sub colore tanquam sub sensibili primò, ipsa uerò substantia hominis per accidens secundò. Et item patens

patens est quantã Witeleff patiebatur authori- A tatis egentiam, quando de prædicto decreto assumpsit sibi colorem de pane suo cibario: quia dicit decretum panem & uinum post consecrationem corpus & sanguinẽ domini nostri Iesu Christi esse, Tũ, quia hoc nõ est dicere panẽ & uinũ post consecrationẽ, panẽ & uinũ esse, imò nõ panem, neque uinum, sed corpus & sanguinem Iesu Christi: sicut dicens, hunc lapidem post horam aurum uerum esse, aurum uerum ibidaturus esset, non lapidem. Tum etiam, quia hoc idem corpus sensualiter: & non sacramentaliter tantum, tractatur ibi, & teritur. Panis autem illius solùm tractatur ibi sensualiter in sacramẽto. Aliud ergo est panis eius, aliud corpus Christi, quod sensualiter sic tractatur. Hac ergo necessitate propellendi hæreses coacti sunt partes in hanc professione decernere sanctam carnem Christi & sanguinem sensualiter, ideſt, indistincte sub sensibus conuersantem. Vnde eorum authoritate & necessitate Christianiùs sentiendum est, & conformandum canonicis regulis, quàm propter paucas leues rationes topicas quicquã uel in uerbo sentire diuersum: maximè cum as- B sertio illa, quæ corpus Christi uisibile reddit, hæreses multas strauit, putà Berengarianam, Catharianam, Witoleuisticam, & omnem signifie 4 rorum cohortem. Assertioni uerò illi, quæ corpus Christi ibi ponit omnino inuisibile, quantum adhuc legi, nullus hactenus olfecit hæreticus, quinimo omnes gaudent illud potiùs confirmare per locum à superiori negatiuè, quia corpus illud nullatenus est ibi: idcirco nec est uisibiliter ibi. Hoc enim clarissimis etiam uiris in ecclesia post decretum præfatum uidebatur esse sequendum. Vnde magnus PASCHASIVS in tractatu finali, libri sui de corpore & sanguine 3 domini sic scripsit. Quidam † loquacissimi magis, quàm docti, cùm hæc credere refugiunt, quę cunque possunt, ne credant quæ ueritas repromittit, opponunt, & dicunt nullum corpus esse, quod non sit uisibile, & palpabile. Hoc autem inquiunt, quia enim mysteria sunt, uideri neque unt, nec palpari, & ideò corpus non sunt: & si corpus nõ sunt, in figura carnis & sanguinis hęc dicuntur, & non in proprietate naturæ carnis. Christi, quæ passa est in cruce, & nata de Maria uirgine. Ecce quàm bene disputãt contra fidẽ, sine fide, ne credant: quia fides nõ eorũ est (teste Apostolo) quæ uidentur, sed quæ nõ uidẽtur. Vnde quia non uidentur, mysteria sunt, & sacramẽta: & ideò in fide hoc sunt, quod dicuntur, & ueritas testatur. Sequitur. Alioquin præfata sancta Synodus Ephesina, cui contradicere, nulli fas est, plùs quàm Euangelio, nunquam auderet abnegare, quod ✲ abnegãt, nisi ex Euangelio, & A affirmate uerè uiuificatricem carnem Christi in hoc sacramento, & ipsius uerbi propriam factã. Vita enim naturaliter, (inquiunt,) ut Deus existens, quia propriæ carnis unitas. Vnde nescio an apertiùs de his dici possit, aut si manifestius, ubi totum, quod est Christus, prædicatur: non in figura, sed in re, & in proprietate, atque in natura, quæ uita naturaliter ut Deus existit: & ideò nõ uirtus tantum, sed proprietas naturæ iure creditur. At per hoc isti, qui negant hoc uisibile esse mysterium, atque palpabile, non ob aliquid aliud agunt, nisi ne credant, & ne sit quod ueritas ait: hoc est corpus meum: & hic est sanguis meus. Hæc ille. AVTHOR. Lucidè satis. dixit Paschasius quantam occasionem negare Pasch. sensationem sacramẽtorum dedit errantibus. Et concluſit ideo negatum uisibile esse mysterium, ne crederetur uerum, quod Christus ait, Hoc est corpus meum. Statimq; probare incipit carnem illã in sacramento in seipsa fore uisibilem, quãuis non in seipsa. ibi. Ascendant ergo hi, ubi Christus est in dextra patris, & inuenient uisibile, & palpabile ipsum eundemq; Cristum, quem requirunt. Nos autem quia per fidem ambulamus, & non per speciem credimus, & communicamus interdum quod latet & est uerũ in mysterio: quia † omnino si non lateret, fides, & mysterium nõ esset. Vnde fit uisibile, & palpabile in Christo quod accipimus, & inuisibile in mysterio, & in fide caro uerbi in spiritu sancto propria facta, & una eademque passa est, & nõ alia. Hæc ille. AVTHOR. Bene dicit Paschasius si omnino non lateret caro Christi in mysterio, sed uideretur sine ænigmate, sicut est in seipsa, tunc sacramentum non esset, nec obiectum fidei, sed species oculi. Sed est uisibile, & palpabile in Christo quod accipimus, tam in cælo, quàm in sacramento: & tamen sic inuisibiliter in sacramento. Quemadmodum antiquus ille Basilius. pater BASILIVS ait, ut habet memorabilis il C la Leodiensis epistola ad Henricum Regem Frã corum de condemnatione Berengarii & Brunonis. O † miraculum, ò Dei in nos beneuolentia Qui rursum sedet ad dexteram patris: sacrificij 5 tamen tempore hominum manibus continetur, traditurque lambere cupientibus eum. Hæc ille, AVTHOR. O uerbum plenum fidei non sacramentum eius extrinsecum, non inane, & nihil continens signum: sed ille, qui sursum sedet ad dexteram partis, sacrificij tẽpore hominum manibus continetur. Ergo manibus palpatur, & à potiori oculis uidetur: traditurque lambere cupientibus eum. Ita ergo quomodo manibus hominum corporaliter continetur: taliter: corporalibus faucibus corporaliter lambitur, & gustatur, in ipso, scilicet, sensibili sacramento, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō sic sensibiliter sine signo. Istam clausulā glo A
riosi Basilij, sanctus pater CHRISOT. nota-
re non distulit, & sibi ipsi assumere in libro suo
dialogorum, quem cum eodem Basilio amico
suo composuit libro tertio. O miraculum, ò Dei
in nos benevolentia, qui rursum sedet ad dexte-
ram patris: sacrificij tamen tempore hominum
manibus continetur, traditurque lambere cupiē
tibus eum: & cum bona ratione complecti, fit
que hoc totum sub oculis humanis. Hæc ille.
AVCTOR. Hoc, quod iam Chrysostomus ait,
ad propositum nostrum facit. Hoc, inquit, to-
tum fit sub humanis oculis, oculi humani sunt
oculi corporis, oculi mētis, sunt oculi spiritus,
velut item angelici. Sub oculis ergo carnalibus
hoc totum fit, scilicet quòd tenetur manibus ho
minum, qui sedet ad dexteram patris: & traditio
eius ad lambendum, & edendum: hoc totum vi
detur oculis humani corporis. Hanc item profe-
ssionem antiquorum & canonum sequutus est B
libro. 2. de sacramentis, parte octaua. cap. 7.
6 Quod, † inquiens, nunc visibiliter secundùm sa
Hugo. cramenti speciem, & corporaliter secundùm car
nis & sanguinis Christi veritatem Christum in
altari sumimus, sacramentū eius & imago, quod
ipsum eūdem inuisibiliter & spiritualiter secun
dùm gratiæ infusionem. & Spiritussancti parti-
cipationem in corde sumere debemus. Ergo di
uinissima Eucharistia, quæ in altari, & secūdùm
panis & vini speciem, & secundùm Christi cor-
poris & sanguinis veritatem visibiliter & corpo
raliter tractatur: sacramentum est, spiritua-
lis participationis Iesu, qui intus in corde per
fidem & dilectionem percipitur. Hæc ille. A-
VCTOR. Conseruentur verba doctoris. nunc
visibiliter secundùm sacramenti speciem Chri-
stum sumimus, & corporaliter secundùm cor-
poris & sanguinis Christi veritatem: ergo visi- C
biliter manducatur Christus, & sic videtur se-
cundùm sacramenti speciem, non illa species
tantum, sed Christus in illa, qui etiam corpo-
raliter secundùm corporis & sanguinis Christi
ueritatem absumitur: non corporaliter corpo-
ralitate panis & vini secundum sophisma Wit-
cleff, sed corporis & sanguinis Christi Iesu. Et
sic concludit diuinissimam Eucharistiam in al
tari tractatam visibiliter & corporaliter secun-
dum corporis & sanguinis Christi veritatem,
per panis & vini speciem, esse sacramentum
spiritualis participationis Iesu. Non ergo so-
lùm spiritualiter manducatur, si suprà sacramen
tum sumptionis spiritualis alterius, vt Witcleff
delirat: cùm tunc sit spiritualis sumptionis alia
sumptio spiritualis imago, & iretur in infinitum.
Mag. sent. Hunc patronum suum sequitur magister Petrus
in. 4. d. in sententiis. Vnde cùm de inuisibilitate, vel in

sensibilitate corporis Christi in sacramento fa-
cit mentionem, statim expositionem adiungit,
sic esset scilicet insensibile ibi secundum formā
propriam. Sic item vt suprà scribitur, doctor il-
le verè subtilis ccdit item oculo viatoris pos
sibile suitiuè cōspicere corpus Christi in sacra
mento per speciem propriam. Quid credis con-
cederet de intuitu eius remoto per extraneam
qualitatem? Qualiter Tobias vterque Raphae
lem vidisse negari non potest, & audisse lo-
quentem: qui vtique fuit inuisibilis de natura,
non secundùm quendam modum. Et Deus pa-
ter videbatur in rubo. Deus filius in carne,
Deus Spiritussanctus in columba, & nube. Ista
passim concediuntur in scripturis, & opusculis
patrum veterum, & nouorum. Si causeris dissi-
militudinem tam remotam carnis & panis, lon
gè dissimiliores sunt Deus & nubes, verbum &
caro. Si insensibilitatem carnalis essentiæ dedu-
cta qualitate, quantūcunq; singula substrahantur,
nunq; pt caro crescere ad simplicitatē inuisibilē
angelici spiritus qn sic qlibet spiritus est eo isten
bilior infinitè. Deus autem infinities simplicior,
& per consequens insensibilior, q̄ vterque. Hanc
† item positionem necessario sequendam putat
Doctor IOANNES DE BACONIS op-
p do super quartum sententiarum, propter pon
dus sanctorum canonum, quibus exprimitur
esse fides corpus Christi sensualiter manibus tra
ctari, & frangi, quantò magis videri; tum quia
minus glorificationi, aut spiritualitati cuiusquā
repugnat corporaliter videri, quàm tangi: tum
quia malignandi locum non substrahemus hęre
ticis, qui arguere solent: quod est inuisibile, est
intangibile. Et annectit prædictus Frater Ioan-
nes periculum de obuiando sanctis canonibus.
Memorabilis item Doctor FRAT. GVI-
LHEL. qui librum validè scintillantem edi-
dit contra ter damnatum Trialogum huius Wit
cleff, valde necessarium sentit esse sic dicere pro
remouendis hæresibus, sumens ad exemplum
hominem plenè armatum, quem visum esse di-
cimus, & sentimus, cùm tamen de sic iudicando
posset error contingere. Nec tamen putet quis
doctores illo toto orbe præclaros, sanctum Tho
mam, Bonauenturam, & alios his prædictis sen
tire contraria, quanuis dicant corpus Christi ibi
inuisibiliter contineri, nec istos illis, cùm dicunt
ipsum corpus inuisibile, manu carnis esse tracta
bile: cùm ipsi hoc faciant in distinctis codicibus
quod doctores priores, & multi canones in con
iunctis sibi sine separatione sententijs. si sua for
ma ibi insensibile esse, in aliena tamen forma sen
sibile. Et vix de antiquis quenquam faciliter le-
gerim dicentem corpus illud ibi inuisibile: mi
citò coniunxerit, in aliena tamen forma visibi-
le. sic

le. sicut beatus Augustinus in libr. de uidendo A
Deum ad Paulinam, omnino necessarium esse
concludit propter finem scripturæ, q̄ Deus, &
Angelus possunt uideri. sequens uerbum illud
Ambrosij lib. 1. super Lucā ca. 1. quòd Deus ui
detur ea specie, quam uoluntas elegit, non natu
ra formauit, sua supple diuina, secundùm Augu
stinum. Assignat † tamen Witcleff tres causas
concedendi angelum esse uisibilem, non sic cor
pus Christi. ca. 7. de Eucharistia. Prima (inquit)
quia figura, & motus, & uox uiua, quæ apparent
in corpore assumpto per Angelum, significant
expressius præsentiam rationalis naturæ, quàm
significat hostia, uel suum accidēs corpus Chri-
sti: ideò solo intellectu & fide illud concipitur.
Secundam causam uidetur beatus Gregorius
notare, quòd Angelus, cùm sit rationale animal,
assumpsit corpus in unitatem personæ: & sic ui-
dēdo illud corpus, uidet homo suppositum, q̄d
est Angelus. Et tertiò, quia natura Angeli est in
corpore illo definitiuè, sed corpus Christi licèt B
sit ibi uerè, & realiter, tamen est ibi non uerius,
quàm sacramentaliter, ut in signo. Hæc Wit-
cleff. AVCTOR. Pessimum philosophum, &
stolidum Logicum in hac fabulatione se mon-
strat, & non minùs Theologum improuisum. Pri
mò, q̄a sequela contemnitur. Istæ res plùs faciūt
ut uideatur homo quàm bufo ergo bufo non ui
detur. Item color est primum, & potissimum si
gnum promouens ad uidendum, ergo per mo-
dū tuum arguendi expressiùs significat præsen
tiam uisibilis corporis, quàm figura motus, uel
uox præsentiam Angeli. Item polus arcticus nō
uidetur ex motu: quia supponitur esse immobi
lis, nec ex figura sua, quia non sic figuratur, nec
ex uoce, quam non habet, & tamen sensibilius
uidetur Angelo. Item quid uox ad uisum? Vnde
in prologo Lucæ, Ambrosius. Vox, inquit, non
uidetur, sed auditur: uox enim quid est nisi so-
nus, qui nō oculis cernitur, sed aure percipitur? C
Hæc ille. AVCTOR. Quò ad tertiam item
causam coniunctim primæ: Deus uidebatur in
flamma & in nube; & tamen figura flammæ, uel
nubis cum motu, uel uoce non expressè signifi-
cauit ibi præsentiam rationalis naturæ, quibus-
dam, dicentibus tonitruum esse factum. Et Spiri
tussanctus uisus est in columbæ specie. Nūquid
erat ibi definitiuè? Et nunquid illa species signi-
ficauit expressè naturam rationalē esse ibi præ-
sentem? Vnde cap. iam dicto, ubi Augustinus eū
allegat, dicit Ambrosius. Acquiescatur, (inquit)
necesse est, si Deum patrem nemo uidit unquā, 9
filium uisum esse in ueteri testamento. Et infrà.
Aut certè refelli non potest, uel patrem, uel fi-
lium, uel certè spiritumsanctū, si tamen est Spi
ritussanctus uisus, ea specie uideri, quam uolun

tas elegit, nōnatura formauit, quin spiritū quo
que uisum accipimus in columba. Hæc ille.
AVCTOR. Iam sustineat Witcleff duas cau
sas suas, primam & tertiam. Spiritussanctus in
linguis igneis, & in columba uisus est, secūdùm Act. 2.
fidem; & uerbum in carne: & nullus istorum fuit Lu. 3.
in istis speciebus definitiuè; ergo esse infra uisi-
bilem speciem, uel non definitiuè nihil agit ad
uisibile esse, uel præiudicat, Item istæ species lin
guæ igneæ, & columbæ cum confuso sonitu, nō
tam expresè significant præsentiam rationalis
naturæ, ut species panis Christi carnē: quia ista
sibi conueniunt in genere propinquo; illa distāt
per oppositas differentias rationalis & irratio-
nalis, sensitiui, & insensitiui. Causa autem eius
secunda est falsaria sancti Gregorij, & hæresis
contra fidem; nusquam enim dicit Gregorius Angelus nō
Angelū assumpsisse corpus in unitatem suppo- assumit cor
siti, sed tanquam instrumentum ad exemplum pus in uni-
ministerium sibi commissum, sicut bene mon- tatē suppo-
strat idem Gregorius lib. 28. Moralium cap. 4. siti.
dicens, Nisi Angeli nobis in terra nuntiantes ad Gregorius,
tempus ex aere corpora sumerent, exterioribus To. 1.
profectò nostris obtutibus non apparerent, nec
cibos cum Abraham caperent, nisi propter nos
solidum aliquid ex cælesti elemento gestarent. Gen. 18.
Hæc ille. AVCT. His uerbis satis patet san-
ctum Gregorium non fuisse consentaneum illi
Platonico Apuleio de incorporatione Angelo
rum; qualem item quidam decepti putant fuis-
se Augustinum tertio super Gene. ad literam, c.
3. Reuera nec est, sed tantùm ostendit: quod &
si sic diceretur, non oportere tamen sequentes
uiolare scripturas. Vnde & 21. de ciuitate Dei,
c. 10. probat absolutè præuaricatores Angelos Aug. To. 5.
sine corporibus sic unitis, corporalibus tamen
flammis sic adhærere posse, ut accipiant ex igni
bus pœnam, non dantes ignibus uitam. Et hoc
ab antiquo Dionysio in cælesti hierarchia, &
Ioanne Damasceno tota traxit ecclesia, à qua
non ad momentum se separauit sanctus Grego
rius. Vnde & ideò iam dicit, Nisi Angeli ad tē-
pus ex aere corpora sumerent, nec enim sibi as-
sumerent corpora, si ipsis essent connaturalia,
sed à prima creatione contraherent, nec ad tem
pus, quia non sua administratione expleta pos-
sent deponere, si forent de sui integritate sup-
positi. Quia quātum ad spiritum hoc fuit Chri
sto in priuilegium, quòd habuit potestatem po-
nendi animam suam, & quātùm ad naturam in-
tegram, nunquam eam absoluit. Veruntamen
† q̄ Gregorius in Homilia Epiphaniæ dicit An- Angeli qua
gelos animalia rationalia. Hoc dicere procul est tenus dicti
ab unione suppositali, sed dicit secundùm appa animalia.
rere pro tempore non secundùm esse. sicut etiā
in Homilia Ascensionis, dicit, q̄ Angeli uiuunt
sen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentiunt,& discernunt: quasi diceret, In assumptis corporibus ministerijs suis aptis, hæc opera uitæ apparenter exercent. Quasi item sentiãt cum hominibus,& discernant. Sed in re ipsa ani I malia non sunt, quia solùm ad tempus corpora ista sumunt, & cùm volunt, assumpta deponunt.

¶QVO'D CORPVS CHRISTI COmeditur in altari corporaliter in natura panis, & corporaliter comeditur in sacramento.

CAP. LVII.

SVMMA.

1 *Caro quid. Et quomodo sumatur ibi, Iam non nouimus Christum secundùm carnem: secundùm Augustinum.*

2 *Manichæus, & Vuitcleff hæretici, quomodo uterque tentat sub æquiuoco carnis uocabulo seducere Christianos.*

3 *Anselmus quid de Christi carne dicat. Et qualiter in mysterijs sit consideranda. Et quid item Damascenus.*

4 *Corpus Christi, quando ore corporali corporaliter manducetur, & quando spirituali ore cordis spiritualiter comedatur, & hauriatur, ex Lanfranco aduersus Berengarium.*

5 *Vuitcleff, qui dicit se notasse ex dictis Augustini, quòd caro, & sanguis solùm spiritualiter sunt edendi, confutatur. Et multa de hoc ibi.*

NE obijceret sibi corpus Christi esse hostiam consecratam corporaliter: q̃a corpus Christi comeditur in altari C corporaliter secundùm primæuam fidem ecclesiæ, Witcleff hanc fidem mutilare nõ destitit, dicens ipsum manducari ibidem spiritualiter tantùm. ca. 1. de Eucharistia. Nihil hortibilius, q̃ necessariò mãducare carnaliter carnem, & bibere carnaliter sanguinem hominis tam tenerè prædilecti. Sequitur. Ideò Christus dicit Apostolis, quòd sensus carnalis ipsis non proderit, sed spiritus est, hoc est, spiritualis sensus, qui uiuificat. Hæc ille. AVCTOR. Vbi primo capienda est nostra vulpecula, q̃ istũ terminum carnaliter, uel carnalis inducit, qui tam est ambiguus, & sonat in deterius, vt habetur in usu. Potuit dixisse corporaliter corpus assumi, uel comedit quod magis ex directo spiritui correspondet. Sed mordaciter cupit aduersari uenerabili sacramento, cum verbis olentibus. Hoc 3 modo Faustus Manichæus aduersabatur carni Christi colore authoritatis sancti Pauli ad Corinthios. Iam nõ nouimus Christum secundùm carnem. Beatus Augustinus libro. 11. contra eũ A 2. Cor. 5. solujt uersutam eius argutiam, dicens † ibi carnem sumi pro corruptione, & mortalitate, non Tom. 6. pro ipsa substantia sicut item libr. 2. Retractionum cap. 3. exponit illud eiusdem apostoli, Caro, & sanguis regnũ Dei non possidebunt. Cùm Tom. 1. (inquit) hoc factum fuerit, iam non erit caro, & Idem. sanguis, sed cæleste corpus, non sic accipiendum est quasi carnis non sit futura substantia, sed carnis & sanguinis nomine ipsam corruptionẽ carnis & sanguinis intelligendus est Apostolus nun cupasse: quæ utique in regno illo non erit, vbi caro incorruptibilis erit. Hæc ille. AVCTOR. 2 Vterque † ergo hæreticus tentat sub æquiuoco carnis uocabulo seducere Christianos. Manichæus improbans carnem Christi in supposito, Witcleff eandem substãtiam in sacramento. Et credit iste fidem huius comestionis magis exosam reddere, imò, ut ipse dicit, horribilem, si reduplicationem formæ carnis augere possit eius aduerbium. Sed Logici orthodoxi fallaces eius formas abrumpunt. Quia sic aduerbium specifi care potest carnis formam secundùm substantiam, & aliàs passionem carnis, sicut & nomen carnis, aut nomen hominis reduplicare potest vtrumque. Dicitur enim quis humaniter facere, quia fortiter fecit, & specificat qualitatem: aut quia naturam hominis sequens fecit, & specificat formam humanæ essentiæ. Ita carnaliter sicut caro, potest dicere intrinsecum modum essentię, uel passionem corruptelæ. Vnde in epistola ad Consentium AVGVSTINVS. Tãquam diceret Paulus supple. Quod dixi, caro & sanguis regnum Dei non possidebunt, ideò dixi quia corruptio incorruptionem nõ possidebit. Hoc ergo loco nomine carnis & sanguinis corruptionẽ mortalitatis intelligi uoluit. Denique tanquam ei diceretur, quomodo caro erit, & caro non erit? Caro quippe erit, quoniã dominus post resurrectionem ait, Palpate, & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem non erit. Quoniam caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Hæc ille. AVCTOR. Ita in hoc venerabili sacramẽto caro nulla est, nec quicquam carnaliter manducatur: si carnis corruptionem, aut corruptiuã sumptionem Christi carnis attẽdas. Sed nolo propter hoc, q̃ ipsam Christi carnis substantiam ab hostia consecrata secludas: sicut nec à dextra patris in gloria. Vnde libr. de corpore & sanguine domini c. 2. contra authorem tuum de officijs, quem dementiris Ambrosius, ANSELMVS. Hac, † (inquit) cõsideratione in mysterijs Christi carnem sapere non debemus secundùm carnem, Nam & si Christum secundùm carnem nouimus, sed nunc iam non nouimus. Rursumque carnis ueritatem non sic debemus quasi spiritualiter rimando attenuare, ut naturam uerbo Dei utilitam, non tamen in uerbum mutatam quasi ratiocinãdo uideamur destruere. Nam Iesus Christus heri & hodie ipse & in secula. Qui naturam illam, in qua carni communicauit, & sanguini, ut fratribus per omnia assimilaretur misericors Pontifex sic glorificauit, ut non destrueret: sic prouexit, ut non exinaniret. Sic enim est cogitãdum corpus domini sicut est. nostræ scilicet naturæ, sed alterius gloriæ. Est enim quidem non spiritus, aut Deus. Et est tamen spirituale quodam modo, & diuinum. Hæc ille. AVCTOR. Bene dicit sacer Anselmus: corpus Christi & caro eius in mysterijs spiritualis est, & diuina, sed nec spiritus est, neque Deus, neque sic spirituali terrimando eam attenuare debemus, ut carnis substantiam destruamus. Præcauebant enim sem per sancti patres hanc attenuationem hæreticam. Vnde apparet, quòd non sit omnino noua, quamuis iam nouiter attentata. sicut. 4. libr. sentent. ca. 5. DAMASCE. Spiritus, (inquit,) uiuificans est caro domini: quia ex uiuificatiuo spiritu concepta est. Quod enim generatum est ex spiritu, spiritus est. Hoc autẽ dico, non destruẽs corporis substantiam, uel naturam, sed uiuificatiuum, & diuinum eius manifestare uolens. Hæc ille. AVCT. Attende Damascenũ, quòd nõ uult talem spiritũ concedere Christi corpori, ut corporis substantiam destruat in ueste bulo sacramẽti. O quàm attenuati sunt Witcleff oculi tui suspicientes in excelso mysterio carnis Christi, ut eam ducere conaris in spiritum, non quidem realem, sed tropicum? Et qualẽ ipli concedis essentiam, talem manducationem concedis, spiritualem eam appellans, assumens Augustinum in testem, quia dicit, (inquis) ubi supra de Eucharistia, Qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio non mãducat spiritualiter eius carnem, licet carnaliter, & uitibili ter premat dentibus sacramenta corporis & sanguinis Christi. Vbi, (inquis) tria notabilia sunt notanda. Primò, q̃ caro Christi & sanguis solũ spiritualiter sunt edendi. Nam Deus ordinauit, q̃ sanctus suus non uideret corruptionem in ali quo membro suo. Hæc Witcleff. AVCT. Miser & toruus hæreticus, qui nescit ex fide concipere comestionẽ corporis corporalẽ sine contamination corporis sic comesti. Iungatur ei magister eius Berengarius, unde sumpsit argumentũ infame, & tandẽ ad utrunq; ponamus sanctũ uirũ Lãfrancũ. Berengarius sic arguit, Quis (inquit,) aut rõne concipiat, aut per miraculũ fieri posse concedat, panẽ frangi in Christi corpore, quod post resurrectionem tota uiget incorruptibilitate, &

A usque in tẽpora restõnis omniũ cælo manet in de uocabile? LANFR. Quòd incorruptionẽ dñi ci corporis, & cælo usq; in diẽ iudicij deuocari Lanfran. nõ possit, fidei nr̃æ, qua ipsum uerè à fidelibus suis mãducari credimus, quasi cãm impossibilitatis opponis, p̃fectò fidẽ nostrã aut nõ intelligis, aut intellectã, malè exponẽdo, ad tuã ipsius pernicię deprauare contẽdis. Sic. n. credimus uerè salubriterq; mãducari in terris à dignè percipiẽtibus dãm Iesum Christum, ut certissimè teneamus existere eũ in cælestibus incõraminatũ, incorruptũ, illæsum. Et bñ infrà, docẽs ex scriptura comestionẽ istã carnaliter fieri ore corporis. Si (inquit) ea, q̃ ad literam accipi, & ea, q̃ spũ aliter oportet intelligi, chr̃iana cautela distingue res, p̃culdubiò crederes, qđ uhs ecclesia credit: prædicares quod aplica doctrina in tota mũdi latitudine prædicandum instituit. Corporaliter si quidẽ ore corporaliter mãducamus, & bibimus B quotiens in altari dñico ipsum dñicum corpus p̃ manum sacerdotis accipimus. Spũali uerò ore cordis spũaliter comedit, & hauritur, qñ suauiter, & utiliter (sicut Augusti. dicit) in memoria recõdit, q̃ unigenitus Dei filius, p̃ salute mundi carnẽ accepit, in cruce pepẽdit, resurrexit, apparuit, ascẽdit, uẽturus est in die iudicij dignas singulis mercedes repẽdere pro suis operib. Seq tur. De corporali comestione discipulis à dño Matt. 26. dr̃, Accipite, manducate, & bibite, Hoc est corpus meũ, q̃ pro uobis tradetur. Hic est calix sanguinis mei, qui, p̃ uobis fundetur. Et Apłus ad Corint. Qui mãducat, & bibit indignè, iudicium 1 Cor. 11. sibi manducat & bibit, nõ dijudicãs corpus dñi. Hæc ille, in libro de corpore & sanguine domini. AVCT. Ad ista nunq̃ Berẽgarius potuit uel mutire, sed nec discipulus eius Witcleff. Ideò nec recitare ausus, maluit pertransire. Ecce di- C cas, Dñs licut corporaliter accepit in manus, ita corporalibus manibus accipere iussit discipulis, & simili corporis ore comedere: ergo mã ducare corpus suum corporaliter imperauit, qñ dixit, Accipite, & comedite, Hoc ẽ corpus meũ. Luc 22. Corpus dixit, panẽ nõ ibi dixit. & corpus suum, non figuram suam. Spiritualem uerò comestionem præceperat, ubi dixit, Hoc facite in meã cõ memorationem. Qui. n. passionem Christi synceriter comedendo recogitant, ipsi spiritualiter Christum comedunt: dum item corporaliter eũ manducant, sicut suprà Augustinus exposuit. in libro de corpore & sanguine dñi ca. 9. PASC. Iteratur autem hoc mysterium, & ob commemorationem passionis Christi, sicut ipse ait, hęc Pascasius. quotiensc unque agitis, in meam commemorationem facite. Quotiensc unque ergo hunc pa- 1 Cor. 11 nem sumitis, & bibitis hunc calicem, mortẽ dñi annuntiabitis donec ueniat. Non utique sic accipiendum

Universidad de Deusto
Biblioteca

piendum,donec mors Christi ueniat,quia iã ultrà non dominabitur: sed donec ipse dominus ad iudicium ueniat. Interdũ aũt semper mors est Christi pro seculi uita posteris nuntianda,ut discãt,qua charitate sanctos dilexit, qui pro eis mori dignatus est: cui oẽs uicem debemus repẽdere charitatis. Hæc ille. AVCTOR. Ista ab Euangelio Christi deduximus,ipso tradente nobis,quomodo caro,& sanguis Christi in hac uita corporaliter,& spiritualiter sunt edẽdi. Iam uenit hora,ut ad notulas ueniamus,quas ex Augustino notasti. Primò, ꝙ caro, & sanguis solũ spiritualiter sunt edendi: hoc dixisti in excessu miserrime homo mendax. Quid dixit AVGVSTINVS? recensẽas. Hoc,scilicet,est manducare illã escam,& illũ bibere potũ, in Christo manere,& illam manentem in se hẽre. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus,procul dubio nõ manducat spiritualiter eius carnẽ,licet carnaliter & uisibiliter premat dentibus sacramenta corporis & sanguinis Christi. Hæc sunt uerba Augustini. Nõdũ dixit, ꝙ solũ spiritualiter caro & sanguis sunt edẽdi. Qualiter edi debent, spiritualiter dixit. Et qũo eduntur carnaliter, & nõ spiritualiter. Itẽ dixit, quãdo.s. manducantes non manent in Christo, aut Christus in eis. Habes ergo hic contra teipsum utranq; manducationem, non unicã. Nãsi spiritualiter manducare carnẽ Christi est spiritus,qui uiuificat, ut suprà notasti: quomodo non est carnaliter manducare eandẽ carnẽ: caro,quæ non prodest quicquã? Caro certe ipsa dominica,sed passa iniuriam. Declaret se sacer AVGVSTI. in loco per te notato, super Ioannem,tractatu. 27. ubi dicit, Quid est,non prodest quicquã caro? non prodest quicquam: sed quomodo intellexerunt? Carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello uenditur,non quomodo spiritu uegetatur. Proinde sic dictum est, caro nõ prodest quicquam,quomodo dictum est,scientia inflat. Iam ergo debemus odisse scientiam? Absit. Et quid est Scientia inflat? sola sine charitate. Iõ adiũxit,Charitas uero ædificat. Adde ergo scientiæ charitatem,& utilis erit scientia: non per se, sed per charitatem. Sic & nunc, Caro non prodest quicquã: sed sola caro. Accedat spiritus ad carnem,quomodo accedat charitas ad scientiã, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset,uerbum caro non fieret,ut inhabitaret in nobis. Si per carnem multum profuit nobis Christus: quomodo caro nihil prodest? Sed per carnem spiritus aliquid pro salute nostra egit. Caro uas fuit. Quod hẽbat,attende, nõ quod erat. Hæc ille. AVCTOR. Non lectorem prætereat, quod hic dicit Augustinus, carnem fuisse uas respectu spiritus. Et inde iussit attendere quod habebat,non quod erat. Christum enim continebat: ergo caro Christus non erat. Sed & uideat Witeleff Berengarij carnem domini. Videat & spiritũ, in quo debeat manducari: qui est unitas cum Deo in cõpagine charitatis. Caro Christi sumpta sine isto spiritu non prodest quicquam: sicut nec scientia sine charitate. Sed nunquid ergo debemus odisse scientiam? Absit (inquit Augustinus.) Sed & adde scientiæ charitatẽ, & erit utilis. Sic accedat spiritus ad carnem,& prodest plurimũ. Sed ubi nisi in manducando? Alia ergo est manducatio carnis Christi per se,quę nõ prodest. Alia comestio eius cũ spiritu, quæ prodest plurimum. Quæ est prima manducatio pero? Nũquid spiritualis? spũalis ergo prodest, & erit secunda. Si carnalis, ergo põt carnaliter manducari: quod tibi aduersatur. Si nulla, nullus ergo est habitus scientiæ alius, quã charitatis, nec aliud erit fidem habere, quã charitatẽ: nec baptismus exterior corpus lauat, sed solus baptismus interior, qui mentẽ abluit. Nec erit aliqua ablutio sacramentalis corporea, qa interior sola uiuificat. Ideò exterior nusquã prodest. Quod si sic: quia secundũ Augustinum, & totam fidem simul carnem abluit, & cor purgat: & cõcurrit simũl eiusdem sacramenti duplex ablutio: cur non eadem Christi carnis substãtia ore carnis corporaliter manducatur, & spiritualiter ore mentis sub sacramento uisibilis panis? Semper uolo dicat mihi Witcleff, cùm aliud sit manducare carnem Christi cum spiritu uiuificante, aliud spiritum sine carne: aliàs non dixisset Augustinus, Accedat spiritus ad carnem, sicut scientia ad charitatem. Nunquid comestionum suarum formas, ut comestio corporalis & spiritualis, carnis & spiritus ibi concurrant, sicut scientia & charitas, retinent formas habitionum distinctarum, quãuis simul mentem subiectã concurrendo perficiant? Vnde de concursu isto subdit ibidem AVGVSTINVS. Spiritus (inquit) est, qui uiuificat, caro autem non prodest quicquam: sicut intellexerunt carnem, non sicut do ad manducandum meam carnem. Diximus enim fratres hoc dominum commendasse in mãducatione carnis suæ, & potatione sanguinis sui, ut in illo maneamus, & ipse in nobis. Hæc ille. AVCTOR. Vbi planè Augustinus se monstrat aduersarium Witcleff, quia Witcleff carnem Christi abijcit à sumptione sacramentali, dicens solum spiritum ibi prodesse: Augustinus ibi non abijcit, imò retinet. Sicut, (inquit,) ego do ad manducandum carnem meam. Quomodo hoc? sicut suprà dixit, cum spiritu. Witcleff nullam carnem dat ibi nisi spiritum, uel respectum tropicum: quo contrà, Augustinus dat carnem

Augustin.

Augustin. To.9.

1. Cor. 8.

nem spiritui accedentem. Diximus, (inquit,) fratres hoc dominum commendasse in manducatione carnis suæ; & potatione sanguinis sui, ut in illo maneamus. Quod esset dicere, spiritum in spiritu, & amationem in amatione eiusdem de eodem: si nulla esset ibi carnis manducatio præter spirituum unionem. & ibidem post AVGVSTINVS. Verba uitæ æternæ habes, uitam enim æternam habes in ministratione corporis, & sanguinis tui. Sequitur. Idem ipsaque uita æterna tu es,& non das in carne & sanguine tuo, nisi quod tu es. Hæc ille. AVCTOR. Ergo in ministratione corporis & sanguinis Christi in altari uita datur æterna Christus Iesus: & nihil aliud datur in corpore & sanguine, nisi quod ipse est. Quomodo ergo cibarius panis datur ibidem, qui Christus non est? Et quomodo Christus ibi non sumitur, qui ibi datur, & est omne quod datur in uitam æternam? Hæc ergo satis aperiunt erroneos conceptus Witcleff contra carnem domini, & manducationem eius uiuam in sacramento: demum tendamus ad loca indifferentiæ. Vnde in sermone, Interim dum à Deo, idem ait AVGVST. Interim, (inquit,) dum à Deo in hoc mundo peregrinamur, corpore, & sanguine eius in hac uita pascimur. Sicut Apostolis suis hoc mysterium in cœna ultima ante mortem suam tradidit: & nobis sequentibus frequentandum per eos mandauit. Adhibenda est ergo fides dominicis uerbis, quibus dicit, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Omni igitur die execrata dubitatione, sicut credimus, quia unigenitus Deus cœternus deo patri, filius uere in carnẽ nostra natus, uere mortuus, uere resurrexit, uere in cœlum ascendit, uere sedet ad dexteram patris sui: ita indubitanter credamus, quia corpus eius & sanguinem uerũ & integrum in altari post consecrationem manducamus. Verum, (inquit,) corpus dominicum & integrum, quòd & totum in dexteram patris sedens gloriatur, & totum de sacerdotum manibus sumitur. Et si per partes quasi frangatur, in unaquaque tamen parte, quanuis minutissima, totum, & integrum habetur. Et si eadem hora, & eodem momento mille sacerdotes hoc mysterium operantur, in singulorum tamen manibus corpus Christi totum & integrum consecratur, à singulis totum & integrum sumitur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quàm planè ab ore Augustini, * quòd omni die eadem carne Christi pascimur, quam natus assumpsit, & in gloriam secum ducens ascendit. Et illud in altari, (inquit,) post consecrationem manducamus. Si diceret de spirituali manducatione tantum, hoc ante consecrationem, sicut post æqualiter ederemus. Idem etiam sanctus præsul non solam passionem animæ, sed & corporis de hac uenerabili Christi carne in sacramento concreditita ut totus homo de carne manducata, & sanguine sumpto reficitur, sicut totus homo in Christi carne passa, redimitur. In sermone de corpore & sanguine domini, qui incipit, Veritas, quæ est Christus. & ponitur sermo penè per totum de consecratione distin. 2. capit. Vtrum sub figura? AVGVSTINVS. Rectè (inquit) caro sanguini sociatur, quia nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne iure communicatur. Totus enim homo, qui ex duabus substantijs constat, redimitur, & ideo carne Christi & sanguine simul saginatur. Deinde non sicut quidam uolunt, anima sola hoc mysterio pascitur: uerumetiam caro per hoc sacramentũ ad immortalitatem & incorruptionem recreatur. Hęc ille. AVCTOR. Planè ergo errauit Witcleff in loco prætacto, dicens non consistere in corporali acceptione, sed in passione animæ. Quia hìc dicit Augustinus, ꝙ non sicut quidam uolunt, anima sola hoc mysterio pascitur, uerum etiam caro per hoc sacramentum ad immortalitatem recreatur: propter hoc quod dominus dixit, Caro mea est pro seculi uita. Et sic totus homo ex hoc sacramento in corpore, & anima saginatur. Quid refert tunc, quòd totum corpus cum sanguine Christi ore duplici, corporis, & animæ comedatur? Et idem libro. 10. de ciuitate Dei cap. 24. AVGVSTINVS. Non ergo caro per seipsam mundat, sed per uerbum, à quo suscepta est: cum uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Nam de carne sua manducanda mysticè loquens, cum ij, qui non intellexerunt, offensi recederent, dicentes, Durus est hic sermo, quis eum potest audire? Respondit manentibus cæteris, Spiritus est, qui uiuificat, caro non prodest quicquam. Principium ergo suscepta anima & carne: & animam credentium mundat, & carnem. Hæc ille. AVCTOR. Ergo caro, quæ per seipsam non mundat, de cuius manducatione mysticè, id est, sacramẽtaliter loquitur Christus, per spiritum tamen uerbi suscipientis, non tenuissimi tropici respectus animam credẽtium mundat, & carnẽ. Nec tamen assumat hinc hæreticus, quòd hoc uenerabile sacramentum, scilicet Christi caro, traijciatur in corpus hominis, ut conuertatur in illud, sed potius corpus Christi corporaliter, & spiritualiter manducatũ saginet corpus hominis per copulationem eius ad seipsum. Sic enim ideo dixit, quòd caro hominis per sacramentum ad incorruptionem recreatur. Certè per conuersionem carnis in seipsum, conuertens, & conuersum post modicum tendunt ad corruptionem. Quia corrupto alimẽto, quod sumitur, cito post corpus percipiens, & uicissim digerens, corrumpitur.

Augustin. To.5. Io.1. Io.6.

De conse. d. 2. cap. Ve-rum sub figura

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶QVOD CARO CHRISTI EST SPIritualis, & tamen carnaliter modo carnis, & corporaliter comeditur in sacramento. Cap. LVIII.

SVMMA.

1 *Corpus Christi ut est sacramentum, & res, qualiter inibi comedatur.*
2 *Caro Christi post resurrectionem quomodo spiritualis erat, & est, nec tamen spiritus erat, uel est, sed corpus.*
3 *Corpus Christi, quòd non est esca carnalis, sed spiritualis &c.*
4 *Corpus Christi in sacramento quomodo accipitur, & comeditur, non tamen consumitur.*
5 *Hilarius quid dicat in robur palpationis euangelicæ, & tactus carnalis spiritualis carnis Christi in sacramento possibilis. Et quid item Paschasius.*

EIDES Christi in Euãgelio carnem suã in sacramento, quod est res, manducari constituit, cùm diceret, Nisi mãducaueritis carnem filij hominis. Ioã.6. & iterum, Accipite, & manducate ex hoc oẽs. Matth.26. Dicat ergo Witcleff manducationem eius in specie, aspiciat, qui uult omnes paginulas eius, & non inueniet. Quod propinquius dicit ad rẽ, est illud. 4. Trialogi ca. 7. Ad corporis esum pro fundamento capitur correspondenter. Panis sacramentalis à fidelibus sparsim accipitur, consequenter irroratus fide euangelica, in corde pinsatur, & igne charitatis induratus, spiritualiter manducatur. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ecce corporalem manducationem creditur assignare pani sacramentali, quod est sacramentum nudum, & non res. Spiritualem manducationem adhibet per flagrorem charitatis ad uniendum per amorem se Christi carni in suo corpore mystico, quod est res, & non sacramentum. Iam 1 †quæritur de corpore Christi, ut est sacramentum, & res, qualiter inibi comedatur. Dices non nisi tropice, quia tropus est figura. Sed quæro, spiritualiter solùm, an item carnaliter? Si secundum, contra te est: quia dicis solùm spiritualiter manducatur. Item cum talis manducatio est essentialiter motus, & ad respectum tropicum non est motus, non ergo dabis fidelibus manducare tropos. Sic enim esses minister peior Satana, qui petijt in Christi mensam panes de lapidibus ministrari, quod elegibilius est, quàm panes ueros, & Christi corpus in tropos conuerti. Si autem spiritualiter, quod exponendo dicis, quomodo ille panis sacramentalis in igne charitatis induratus, spiritualiter manducatur? Quis delirat, nisi qui tanto amore tropicos panes amat? Et cùm illi panes non sint corpus Christi, ut est sacramentum, & res (ut ipse dicis) si adhuc hoc uiuificum sacramentum remanet incomestum: dicit, & docet ecclesia Christi illud prætactum euangelij de manducatione corporali & carnali, naturaliter & spiritualiter tamen intelligi: sicut obiectum eius in sacramento est caro naturaliter naturalis secundùm essentiam, quanuis item spiritualiter, ut est item in cœlo per gloriam: quemadmodum in Epistola ad Cosentium AVGVSTINVS dicit. Sicut animale corpus non est anima, sed corpus: ita spirituale corpus non spiritum debemus putare, sed corpus. Quis porrò audeat opinari uel Christi corpus non spirituale resurrexisse, uel si spirituale surrexit, non iam corpus fuisse, sed spiritum, cum hanc opinionem discipulorum refellat: ubi cum eum uidentes B existimarent se spiritum uidere, ait, Palpate, & uidete, quia spiritus ossa & carnem non habet, 2 sicut me uidetis habere? Iam † igitur illa caro spirituale erat corpus, nec tamen spiritus erat, sed corpus: nulla ulterius morte ab anima resoluendum, atque separandum. Hæc ille. AVCTOR. Ex hoc enim fundamento fidei Christi caro spiritualis erat, & est, nec tamen spiritus erat, uel est, sed corpus. Et item AMBROSIVS libro de mysterijs. in illo (inquit) sacramento Christus est, quia corpus Christi est. Non ergo carnalis esca, sed spiritualis. Vnde & Apostolus de typo eius ait, quòd patres nostri eandem escam spiritualem manducauerunt. Corpus enim DEI, corpus est spirituale: corpus Christi corpus diuini spiritus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce † non est esca 3 carnalis corpus Christi, sed spiritualis. Nec tamen spiritus factum est, nec carnale corpus desiit esse: quia corpus DEI est corpus spirituale, dicit Ambrosius. Iam dicat Witcleff qualiC ter palpabatur à discipulis, nunquid solú spiritualiter per amorem cordis? quod esset hæresis in scriptura. Si item carnaliter premebatur hominum mortalium manibus, certum est autem, quòd non tunc corrumpi potuit spirituale sic factum, ut nec ulla morte posset ab anima separari: ergo cùm gustus sit quidam tactus, quare non posset eadem caro gustanter tangi, & dentibus palpari carnalibus, sine hoc, ꝙ sanctus DEI sentiret corruptionem in aliqua sui parte? Ipse enim AVGVSTNVS satisfacit argumento tuo, tertia parte sermonum, sermone de sacramentis habitis in Pascha, qui incipit, Memor sanctæ. ubi dicit, Ecce accipitur, comeditur. Nunquid corpus Christi consumitur? abs-

sumitur? absit. Hic mundantur, ibi coronantur. Manebit ergo quod signatur æternaliter, quanquã transire uideatur. Hæc ille. AVCT. Ecce † corpus Christi in sacramento accipitur, & comeditur, non tamen consumitur. Et super Psalm. 100. uersi. superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam. AVGVSTINVS. Cibis (inquit) talibus pascebantur Iudæi, quando crucifixerunt dominum, quia pascebantur tanquam de pœna domini. Nam & nos de cruce domini pascimur, quia corpus ipsius mãducamus. Hæc ille. AVCTOR. Non dicit corporis figuram manducamus, sed corpus ipsius. Et soluitur motiuum tuum hæreticum, quod primò suprà ex Augustino falsè notasti: sed ex Berengario tuo doctore ueraciter collegisti. In robur autem huius palpationis euangelicæ & tactus carnalis spiritualis carnis Christi in sacramento possibilis, accedit sacer HILARIVS uetus pater, qui dicit. 8. lib. de trinitate citò post principium de Christo. Quomodo, † inquit, per patrem uiuit, eodem modo nos per carnem eius uiuimus. Sequitur. Hæc ergo causa uitæ nostræ est qui in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus: uicturis nobis per eum ea conditione, qua uiuit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter secundùm carnem per eum uiuimus, id est, naturam carnis eius adepti, quomodo non naturaliter secundùm spiritum in se patrem habeat, cùm uiuat ipse per patrem? & concludit. Hæc autem à nobis idcirco commemorata sunt: quia uoluntatis tantùm inter patrem & filium unitatem hæretici mentientes, unitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo, tanquàm nobis ad filium, & per filium ad patrem obsequio tantùm, ac uoluntate religionis uniti, nulla per sacramentum carnis ac sanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur, cũ & per honorem nobis datùm Dei filij, & per manentem in nobis carnaliter filium, & in eodem nobis corporaliter & inseparabiliter unitis mysteriũ ueræ ac naturalis unitatis sit prædicandum. Hæc ille. AVCTOR. Notetur quid iam dixit Hilarius. Nunquid occasionem dedi ipsi dicendi hoc, C quod dixit: uerbum illud Christi, cùm de hoc sacramento tractaret, Et qui manducat me, & ipse uiuet propter me? Ex quo sit inuehit Hilarius, quòd quomodo ipse per patrem uiuit, ita eodem modo nos per carnem eius uiuimus. Sed nos (inquit) naturaliter per eum secundùm carnem uiuimus, etiam naturam carnis eius adepti. Quid refert ne concludat, ergo sic uiuit Christus naturaliter per naturam patris, qualiter nos per naturam eius carnis? & patet tam manifestum tunc fuisse apud ecclesiam Iesu Christi carnem Christi naturaliter secundùm suam essentiam ministrari in sacramento Eucharistiæ, ut ex hoc concludi posset tanquam minus notum nobis, Iesum Dei filium esse consubstantialem & consubstantialem patri suo. Iam autem qui concedit hoc ultimum, cur non concedit sine disputatione secundum? ita ut dicatur Christus carnaliter, ut iste dicit corporaliter: & tamen idem corpus spiritualiter manducari. Et quod Witcleff satis ruraliter syllogizat fallaciam magnam prævalere diaboli nisi crederetur ibi manducari corporaliter solum panem, & non corpus Christi, ubi suprà, dicens, Reputatur, quòd calliditas diaboli diu studuit circa istam fallaciã, ut ecclesiam in hanc hæresim introducat. Sequitur. Acsi diabolus machinaretur istam sententiam, si possum per meum uicarium Antichristum ad tantũ seducere fideles ecclesiæ, ut negent, hoc sacramentum esse panem, sed credant ipsum esse accidens maxime abominabile: per idem inducam, ut credant posterius quicquid uolo. Hæc Witcleff. AVCTOR. Hanc machinationem, ut tu dicis, diaboli, quam nullius authoritate nisi ab eius immissione per Angelos malos exenteras, authoritate Spiritussancti in sancto patre Hilario, & ibi retorqueo, à uiris catholicis catholicè reputari, quòd calliditas patris tui diaboli multò diutiùs studuit, ut hanc hæresim introducat per unum hæreticum Antichristum, ut homines negent sacramentum Eucharistiæ esse carnem Christi, secundùm suam substantiam, sed aliquod accidens maximè abominabile, & pro sui utilitate uix intelligibile, scilicet, figuralem respectum ultimi generis in prædicatione habitudinali. Et sic destruam naturalem unitatem Christianorum ad Christum, ut credant posterius cũ Ario nullam esse connaturalitatem patris æterni cum filio sempiterno. Ista sibi magis conueniunt. Ista sic Hilarius suprà iam aptauit, cum diceret, Hæc à nobis idcirco commemorata sunt, quia uoluntatis tantum inter patrem & filium unitatem hæretici mentientes unitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo. Et hanc rõnem dicti susceptit PASCASIVS contra signiferos istos libro de corpore & sanguine domini, cap. 9. dicens. Quicunque dignè C hanc uitam sumunt, renati unum efficiantur, ut sicut iam per baptismum Christum induunt, ita Christus in eis per hoc sacramentum corporaliter maneat, ut sint credentes unum in Christo, & Christus in eis maneat, quatenus illud impleatur, quod ipse ad patrem orat. Non pro his autem rogo tantùm, sed pro his, qui crediturí sunt per uerbum eorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi sint in nobis. Hæc itaque unitas non sicut hæretici uolunt sola uoluntate inter patrem & filium prædicatur: & sicut laborant ex eo, qui ait, Ego & pater unum sumus. Tentant igitur ad unitatis illud conferre consensum, ut unitas uoluntatis in his sit, non naturæ, sicut multitudinis credentium in Hieru-

Witcleff. Pascasius. Ioã.17. Ioã.14. Actor.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

salem dicitur eor unum, & anima una fuisse. Sed nos patrum uestigia sequẽtes, credere oportet, quòd Deus ex Deo substãtialiter genitus, naturaliter hoc est, quòd pater, ac per hoc unitate naturæ pater & filius unum esse comprobãtur. Nec non & Christus hodie in nobis non solum per concordiam uoluntatis, sed etiam per naturam in nobis, sicut & nos in illo rectè manere dicitur. Nam si uerbum caro factum est, & nos uerè uerbum carnem in cibo dominico sumimus, quomodo in nobis Christus manere naturaliter iure non existimatur, qui & naturam carnis nostræ inseparabilem sibi homo natus Deus assumpsit: & naturam carnis suæ, ad naturam æternitatis sub sacramento hoc nobis communicandæ carnis admisceat? Hæc ille. AVCTOR. Ecce Christus in nobis per hoc sacramentum manet corporaliter, non autem corporaliter corporalitate panis secundùm nugam, & fugam tuâ sophisticam, sed carnis, in qua uerbum caro factum. Et secundùm hanc carnem item naturaliter in nobis manet, & non per consensum tantummodò uoluntatis. Nunquid pecco si inferã: ergo non tantùm spiritualiter, sed etiam corporaliter, naturaliter, & carnaliter, manducatur? Nam sicut dixisti suprà, hoc est spiritualiter illam comedere escam per amorem in Christo manere, non sic autem tantummodò Christus per uoluntatis consensum, sed etiam corporaliter, carnaliter mãducatur, ergo item carnaliter, & non tantùm spiritualiter manducatur.

Io.1.

Nota.

¶ QVOD VVITCLEF NON SALuatur in glossa sua logicali, quòd corpus Christi est ibi corporaliter, id est, per modum corporis. Cap. LIX.

SVMMA.

1 *Vuitcleff, quòd non saluetur in sua logicali glossa, q̃ corpus Christi est in sacramento corporaliter, id est, per modum corporis, multorum doctorum authoritatibus, ostenditur.*

2 *Christus quomodo in sacramento est nobiscum corporaliter, naturaliter, & carnaliter, ostenditur contra Vuitcleff.*

AT Witcleff improbè contrudens, responsa sua sophistica contra aduerbia illa, carnaliter, corporaliter, essentialiter, & huiusmodi, in quarto Trialo. cap. 10. Secunda (inquit) æquiuocatio aduerbiorum huiusmodi est: quòd accipiuntur quandoque simpliciter, ut res dicitur esse corporaliter alicubi, dum est ibi modo corporis, & sic intelligunt quidam, quòd corpus Christi est in hostia corporaliter, substantialiter, & essentialiter. Hæc Witcleff. Et exponit posteà eos intelligere, quòd est corpus ibi existens corporaliter. AVCTOR. Sed nos semper petimus glossæ huiusmodi fundamentum in doctore catholico. Ipse si suæ proteruiæ licentiatus euagetur effrænis, qualiter capietur? detur mihi ipsa licentia intra fidem, & uideat quando capturus est me. Fabrico ego mihi nouam Logicam, Metaphysicamque nouellam, non quòd oporteat, sed quia libet. Ipse utraque ratione fecit utrunque. * Enim enimuero quia uetus hæresis sine Logica nouiter practicata satis esset inermis, apponamus tamen eis soliditates fideles. Notum enim est sanctos patres his fictitijs Logicis paruum locum dedisse. Tamque certum, q̃ locutione famosa & sancta propter hanc fidem carnis Christi contra hæreticos roborandam: antiqui penè omnes hanc concesserunt, & docuerunt comestionem sensibilem. Vnde super Ioannem Morali. 45. CHRYSOSTO. * Qui † quidem genuerunt, multotiens alijs nutrire dant edita. Ego autem non ita (ait Christus) sed carnibus meis nutrio. Meipsum uobis appono, omnes uos nobiles esse uolens, benignam uobis de futuris portendens spem. Qui enim hic uobis dedi meipsum, multò magis in futuro. Frater uester uolui fieri, communicaui carni & sanguini: propterea uerò rursus eam uobis carnem & sanguinem, per quæ cognatus factus sum, do. Hæc ille. AVCTOR. Quàm speciosè loquitur dulcis pater Chrysostomus in persona Christi suis fidelibus. Cæteri (inquit) cùm genuerunt, multotiens tradunt alijs nutricibus fœtus suos. Ego non sic ago, sed nutrio uos carnibus meis, non mutis figuris, & tropis, sed meipsum uobis appono, uolens uos facere nobiles, haustu nobilis carnis & sanguinis, non figuralis & typici, sicut erant nutriti Iudæi grossi, sed eiusdem carnis & sanguinis naturalis, per quem factus sum uester cognatus. FVLBERTVS item dulciloquus in tractatu suo, de eo, quòd tria sint maximè necessaria ad perfectum. Gusta (inquit) cælestis ferculi suauitatem, sed nè nauseas germinis terreni saporem: de fide enim interioris hominis procedit diuini gustus saporis, dum certè per salutaris Eucharistiæ infusionem influit Christus in uiscera animæ sumentis, quem diua mens castis penetralibus in ea uidelicet forma suscepit, quem sub ipsa recordatione mysterij, spiritu reuelante sibi præsentem intuetur, infantem uidelicet materno in gremio, ac cunis puerilibus iacentem, calcata morte resurgentem, supra cœlos euectum gloria patris sublimen. Iuxta quas species Christus gratum cõicantis intrans habitaculum, tot, ut dicam, suauitatis saporibus mentem reficit, quot formæ intimæ reuelationis oculi meditantis eum meruerint

uerint intueri. Hæc ille. AVCTOR. Iam proficiscantur sophismata Witcleff per uerba & aduerbia, uisitet æquiuocationes innumeras. Simplices enim oculi Christiani fidelis aspiciunt, quomodo captus est. Sed quomodo, quia capi nollet, laqueos, & compedes suos auget. Videtis ne, quàm planè doctor Fulbertus non per instrumenta Metaphisicarum formarum aduerbia, imò per pura nomina nostrum excipit fugitiuum? Certè (inquit) per salutaris Eucharistiæ infusionem influit Christus non dicit panis cibarius, in uiscera animæ sumentis, quem diua mens ea forma suscepit, quem intuetur sibi præsentem in recordatione mysterij. Infantem in matris gremio, puerum in cunis, resurgentem à mortuis, supra cælos euectum in gloria patris sublimen. Et secundùm has omnes species communicantis intrans habitaculum tot suauitatibus reficit, quot sacrum corpus formis meruit intueri. Nihil planiùs sciuit ipse Witcleff, si iam esset fidelis pro Christi fide describere. Gratia quanta Christi, quia non tantùm carnaliter & corporaliter nobis Christi caro in sacramento porrigitur: uerùm ipse Christus in ea specie, qua infans in matris gremio, aut puer in cunis, aut uictor resurgens, & quotlibet alijs formis ibi realibus, quot communicantis petit affectus. Isti ne sunt modi panis tui materialis, sub quibus Christus est ibi carnaliter & corporaliter? Sed si dicas hæc omnia ī imagine geri, ipse doctor tibi obstitit, dicens, quòd Christus per se influit in uiscera animæ sumentis &c. Sed & AVGVSTINVS in sermone de cathechismo, prima pars sermonum, sermone. 3. qui incipit, Quoniam in proximo. sic dicit, Non relinquetis ex eo quicquam usque mane. Hoc nunc agitur. Conditur enim agnus per noctem huius seculi, ut cùm mane illud uenerit, quod uesperum non habebit, non iam offeramus imaginem agni, sed ipsum agnum, quem quotidiè comedimus, & cuius sanguinem bibimus. Inueniamusque illic eum sacerdotem perfectum, quem hic pro nostra salute constat occisum. Hæc ille. AVCTOR. Planissime confundit Augustinus suum Witcleff, suum, inquam, sed hæreticum suum, falso semper inuocantem eum patronum, sicut etiam Berengarius magister eius fecit, ut tradit Lanfrãcus. Frustrà tamen, cùm tam eum à se Augustinus repellit, ut ubi Witcleff non nisi figuram & imaginem carnis Christi in altari oblatam concedit, Augustinus hoc uetat, dicens mane illud uenisse, quod uesperum non habebit. Et idcirco non iam offeremus imaginem agni, sed ipsum agnum, quem quotidie * concedimus, & bibimus eius sanguinem, sacerdotem ipsum perfectum pro nostra salute occisum. Quod si non offeremus iam figuram, aut imaginem agni, quid ergo per te, nisi nunc dicas, aliud esse offerre imaginem agni, aliud agnum in imagine? Sed nobis aliud est, tibi nequaquam, qui nihil ibi offers de agno Christo, nisi figuram. Nos autem in figura sacramenti agnum Christum secundum carnis eius immolamus essentiam. Vnde & in libro contra aduersarium legis, & prophetarum, libr. 2. uersus finem, dicit AVGVSTINVS. Sicut mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem, fideli corde atque ore suscipimus, quanuis horribilius uideatur humanam carnem manducare, quàm perimere, & humanum sanguinem potare, quàm fundere: atque in omnibus sanctis scripturis secundum sanæ fidei regulam figuratè factum, uel dictum, si quid exponitur de quibuslibet rebus, & uerbis, quæ sacris paginis continentur, expositio illa ducatur, non aspernanter, sed sapienter audiamus. Hæc ille. AVCTOR. Dictum istud Augustini cùm contigisset unum aliquem forsan malè fidum inspicere, cœpit annotare: ergo figuratiuè oportet intelligere Christum esse comestum. forsan nescius uerum dicens, sed non figuratiuè solùm: ne masculus & fœmina negentur esse creati duo in carne una ad literam: & Saræ concubitus negetur ad historiam, & Abrahæ polygugium, quæ ibi figuratiuè etiam recitantur, intelligi. Processus enim ille per longum docet ibi, quòd uult Augustinus res aliàs turpes, honestis excusare figuris. Annectit item comestionem carnis Christi, quam etiam figura operit sacramenti, ne uideretur horribilis, non per hoc ibi tollens carnis essentiam, sicut nec uerum, & literalem Saræ concubitum, quanuis operiat eum honesta figura: nec item manducationem corporalem corporis Christi, secundùm se, quanuis addat imaginem sacramenti propter horrorem. sicut in sermone, qui incipit, Veritas ait, idem AVGVSTINVS. Nihil rationabilius, quàm ut nos, qui iam similitudinem mortis eius in baptismo accepimus, similitudinem quoque carnis & sanguinis eius sumamus: ita, ut & ueritas non desit in sacramento, & ridiculum nullum fiat à Paganis, quòd cruorem occisi hominis bibamus. Si enim discipuli patienter ferre nequiuerunt, quod dominus dixerat, Qui non manducat carnem meam, & non bibit sanguinem meum, non habebit uitam. Et qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habebit uitam. Sed dixerunt, Durus est hic sermo, Quomodo ista ferent increduli? Hæc ille. AVCTOR. Ecce similitudinem, id est, sub similitudine aliena ipsi sanguinem bibimus, sed non similitudine sola, nè ueritas desit sacramento, non quidem ueritas similitudinis constitutæ, sed subiectæ carnalis sanguinis ueræ substantiæ.

Aug. To.6 cap. 9.

Aug. To.8

Io.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

substantiæ. Et sic ridiculum nullum fiet Paganis, quòd cruorem carnalem occisi hominis in uini specie bibimus, quanuis ipsi Witcleff, tanquam regi Achis, horrenda uidetur insania, sicut in titulo Psalmi. 33. scribit AVGVSTINVS. Nonne uidetur insania? Manducate carnem meam, & bibite meum sanguinem. Et quicunque non manducauerit carnem meam, & biberit meum sanguinem, non habebit in se uitam. Quasi insanire uidetur, sed regi Achis insanire uidetur, id est, stultis & ignorantibus. Ideò dimisit eos, & abijt. Hæc ille. AVCTOR. Huc proficit processus huius capituli, ut probatum habeatur pro uero, fidem antiquorum, Hilarij, Paschasij, Augustini, & Chrysostomi, posuisse ueram Christi carnem corporaliter in sacramento: quod uidens Witcleff, torquetur insania regis Achis: & extorquet procul sanctum HIERONYMVM dicentem in Leuitico sic, De hac quidem hostia, quæ in Christi commemoratione miraibliter fit, edere licet. De illa uerò, quam Christus in ara crucis obtulit secundùm se, nulli edere licet. Hæc ille. AVCTOR. Quo habito, quasi dixisset contra Hilarium cap. 15. de blasphemia, Witcleff fingit concordiam, dicens, Hieronymus uerè dicit, quòd infidelis non manducat secundùm se Christi corpus in sacramento altaris, & Hilarius cum Hugone dicit, quòd corpus Christi est substantialiter, corporaliter, & carnaliter ibi, & per consequens taliter manducatur. Glossa concordans doctores stat in isto, quòd corpus Christi potest dupliciter intelligi corporaliter esse alicubi, uel modo corporis inquantum corpus. In isto secundo modo proprio loquitur Hieronymus. Hæc Witcleff. AVCTOR. En alia fuga, sed uerè satis remota, & uix illi ipsi cõcepta. At tamen lassus de currendo, sic capitur una manu. Primò dices, ubi iã est quod dixisti in Trialogo, quòd corpus Christi est ibi corpus, sed nõ corporaliter? Et in sermone domini in monte, ꝙ non est ibi corpus, uel materialis substantia in ipsa hostia, nec corporaliter, sed sicut rex est in omni parte regni, non corporaliter, sed potentialiter, uel uirtualiter. Sed iam coarctat te authoritas, ut contraria sentias. Et si aduerbium, corporaliter, sic sophisticari potest propter analogiam sui generis, secundùm quam dicis corpus Christi esse ibi corporaliter corporalitate panis, quomodo tamen dicetur ibi esse carnaliter modo carnis, nisi etiam fuerit ibi ut caro est caro? Vtrunque enim dicit ille chorus sanctorum cum Hilario, quòd
2 Christus † est in sacramento nobiscum corporaliter, naturaliter, & carnaliter. Tunc sic, est ibi carnaliter, ergo per modum carnis, secundum primam expositionem tuam. Quæro cuius? suæ, an alienæ? Si suæ, ergo est ibi carnaliter ad modum carnis, ut caro propria est: & uenimus ad expositionem tuam secundam. Si est ibi per modum carnis alienæ, incurritur hæresis Nestoriana, quæ posuit carnem ibi esse alterius boni uiri. Item iste uoluntarius logicus quare delinquit in Metaphysica, cùm aduerbia, & uerba designent formas secundùm abstractionem ultimam? Nam quis demens poneret Michaelem corporaliter conuersari nobiscum, intelligens non corporaliter, sed angelicè: quia est modus unus analogicè competens Angelo & corpori, putà definitiuè esse hic? Si ergo corporaliter, ergo secundùm rationem ultimæ differentiæ essentialis corporalis, & tunc simpliciter, ut est corpus. Alioquin non esset plùs corporaliter, quàm non corporaliter hìc uel ibi. Et sic dicit Apostolus, quem tu tam inscienter exponis, nullo tecum dicente fideli Theologo, quòd in Christo habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, id est, incorporata omni ratione ueri corporis. Nec igitur sapis Hilarium, nec intelexisti Hieronymum. Sed sicut exponit Augustinus, ita hæretim discipulorum uitauit ibi Hieronymus, dicens non edi ibi Christi corpus secundùm se, id est, secundùm exteriorem suam speciem in forma crudæ carnis, sicut uenditur in macello, sed sub imagine panis. Editur tamen ibi secundùm substantiam propriæ suæ carnis, nè (ut dicit Augustinus) desit ueritas sacramento. Et sic exponit HVGO communem omnium illorum doctorum fidem libro de sacramentis. 8. secundæ partis. cap. 7. dicens, Quod nunc uidemus, species est panis & uini. Quod autem sub specie illa credimus, uerum corpus est, & uerus sanguis Iesu Christi, quod pependit in cruce, & qui fluxit de eius latere. Nec per panem & uinum corpus & sanguinem tantum significari credimus, sed sub specie panis & uini uerum corpus & uerum sanguinem consecrari. Et speciem quidem uisibilem sacramentum esse ueri corporis, & ueri sanguinis: Corpus autem & sanguinem sacramentum esse gratiæ spiritualis. Et quemadmodum species illic cernitur, cuius res, uel substantia ibi esse non creditur: sic res ibi ueraciter & substantialiter præsens creditur, cuius species ibi non cernitur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce substantialiter ibi caro Christi creditur cuius species ibi non cernitur: & species panis ibi cernitur, cuius substant a ibi non creditur, & uerum Christi corpus, quod pependit in ligno, est ibi sub panis specie, nec per panem tantummodò significatur. Cuncta concurrunt obuiam capiti tuo, ad modum gurgitis præterflui dilabentis.

L. Reg. 1. [illegible]

Hier. To. 1

Glossa.

¶QVOD

¶QVOD NON MVRES, ET BRVta, sed peccatores & præsciti uerè corporaliter manducant corpus domini in sacramento. Cap. LX.

SVMMA.

1 *Bestiæ brutæ, quòd nec spiritualiter, nec corporaliter comedant sacramentum solenne sacræ Eucharistiæ, quòd solùm pro suo sacramento fideles adorant, ostenditur contra Witcleff, & Berengarium eius magistrum.*

2 *Præscitus, aut quantocunq; mortali detentus, si non præseruetur miraculo, quomodo comedit corpus & sanguinem Saluatoris.*

3 *Manducare spiritualiter quid sit. Et plura de hoc ibi ex Chrysostomo, Augustino, Cypriano &c.*

PATET secundò (inquit Witcleff,) ex notabilibus Augustini, quòd nec bestia, nec præscitus manducat sic corpus Christi, licèt manducet corporaliter sacramentum. cap. 1. de Eucharistia AVCTOR. Ecclesia† Christi docet, quòd bestiæ brutæ, nec spiritualiter, nec corporaliter comedunt sacramentum illud solenne sacræ Eucharistiæ, quod solùm pro suo sacramento fideles adorant. Ipsum nanq; sacramentum Christiano rum est extollenda illa caro Christi & corpotalis substantia Saluatoris. Aliud sacramentum ibi fideles non colunt. Et hoc sacramentum nulla tenus edunt bruta, quanuis sensibiles qualitates, sub quibus natura latitat Saluatoris, per eorum buccas uoluantur interdum. Sicut nec mus accipit quouis modo sacramentum baptismi, quanuis interdum mergatur in fonte. Nec canis subit sacramentum Ordinis, quanuis unà cum ordinato contingat eum subesse manuum impositioni Episcopi, uel libro pontificali antistitis consecrãtis. Pro cuius clara notitia non dedigna mur regulam illam Aristotelis secundo de anima dicentis, quòd actiones actiuorum sunt in patiẽte* prædisposito. ubi innuuntur tres respectus necessarij, ad hoc, quòd actio actiui insit passo, tam secundum genus, quàm speciem, scilicet, respectus unitatis, & præsentiæ: & iste est mutuus, quia communis agenti & passo. Secundus est respectus dispositionis, & tertius passionis. Vnde descendendo ad manducationem corpoream, illa uidetur non esse sensatio formaliter, quia forsan tunc esset forma absoluta, secũdum* doctorem uerè subtilem, sed sensatio manducationem illam consequitur, uel per accidens comitatur. In obiecto ergo manducabili necessario exigitur respectus realis præsentiæ, & secundò respectus realis dispositi, ut sit cibus in genere: qui ultra formam absolutam carnis, aut panis dicit respectum ad agens, ut manducans dicatur. Vnde si ferrum sit præsens maxillis, quamuis patiatur à dente hominis, non tamen comeditur, etiam quamuis traijciatur in uentrem, sicut pueri sorbent anulos, & lapillos: quia, scilicet, carent respectu denominatiuo cibi, ideò non comeduntur, quamuis uorentur. Ideo id quod est uni cibus, alteri non sic est. Ioan. 1. Quemadmodum ferrum est cibus Struthioni, & ossa dactilorum Camelis, & arena uolucribus, ideò ab eis eduntur: hominibus autem non sunt cibus, ideò ab eis non eduntur. Cibus ergo dicit respectum congrui ad edentem super formam absolutam rei comestæ. Vltra hos respectus tam præsentiæ realis, quàm etiam proportionalis cibi, requiritur tertius de genere passionis. Vnde quanuis sit realiter præsens instrumento edendi, & respiciat comedentem in ratione congrui cibi: tamen si non patiatur à comedente, non comeditur. Quemadmodum Ionas non fuit comestus à pisce, quanuis fuerit deglutitus. Ad propositum ergo: quia gloriosum corpus Christi caret ratione respectiua, ut sit cibus brutorum: idcirco quanuis reperiatur in ore bestiæ, aut in uentre, non tamen ibi comeditur: sicut nec comederetur ab eo auri massa, quanuis reperiretur in ore uel stomacho: sed potest deglutiri, per gulam traijci, uel uorari. Berengarius autem magister nostri Witcleff, sicut & ipse dicit, ita ille concesit sacramentum, scilicet, corporis Christi à mure comestum: & hoc obiecit fidelibus contra corporis ueritatem. Respondit autem ipsi in libro suo secundo de corpore & sanguine domini, ipse GVIMVNDVS, sic, Mihi quidem sacramenta nequaquam à muribus, uel aliquibus brutis animalibus, uidentur posse corrodi. Guimũdus. Quòd si aliquando uelut corrosa uideantur: quod nunc de hortulano, de peregrino, de leproso diximus, responderi potest non esse corrosa, sed uel ad puniendam, seu corrigendam mini strorum negligentiam, uel ad probandam eorum, qui hæc uiderint fidem, in tali specie posse uideri. Ad hoc uerò, quòd à brutis animalibus consumi posse* dicuntur, respondere possumus ob prædictas causas, id est, probandæ fidei, aut damnandæ, siue corrigendæ custodum negligentiæ bruta animalia eotenus ad corpus Christi posse accedere, quousque potest humanus uisus aspicere. Deinde autem mox inuisibiliter angelorum sibi semper assistentium ministerio, uel suapte uirtute tantum iri, in cælisque cõstitui. Deinde probans, ꝙ corpus Christi non eo læsum credatur, quanuis in bestiarũ

* dicitur

ore,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ore,uel uentre inueniatur,subiungit. Sed nec ꝓ uilitate bestiarum ora, uel auium refugit, qui in lapide sepulchri iacuit, qui post resurrectionis etiam gloriam terram calcauit. Manifestissimum quippe est ex ordine Dei animata corporea inanimatis,sensibilia insensibilibus meliora esse. Sequitur. Non igitur propter aliquam uilitatem cuiuscunque animalis corpus perhorrescit. Quapropter etiam si aliquo diuino iudicio bruta quælibet animalia non solùm sacrosancta mysteria tangere, sed ualeant etiam deuorare, nulla tamen ex hoc nobis ratio obuiat, quæ ueritatem dominicæ carnis & sanguinis, quam tenemus in sacris mysterijs, nos negare compellat. Hæc ille. AVCTOR. Planè ergo uideri potest, ad quos fines sibijpsis iunguntur hæretici, quibus item à fidelibus separãtur. Iam ad id, quod annexuit, ueniamus. Sed nec præscitus (inquit, sic manducat corpus domini. Colligit hoc ex illo AVGVSTINI, Qui nõ manet in Christo,& in quo non manet Christus, procul dubiò non manducat spiritualiter eius carnem, licèt carnaliter,& uisibiliter premat dentibus sacramenta corporis & sanguinis Christi. AVCT. Quàm facilè capit hæreticus occasionem erroris. Miser homo, beatus Augustinus non dixit præscitus, sed generaliter, Qui non manet in Christo,& in quo non manet Christus: sicut ét Saluator uerba formauit, dicturus, Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur. Et cùm dixisset, Hoc est corpus meum. adiunxit, Accipite & manducate ex hoc omnes. Ibi erat Iudas cum Petro & Iacobo, præscitus cum prædestinatis, fur cum Apostolis. Quid sibi uult mandatũ uniuersale Christi, & demonstratio singularis omnes,& ex hoc? sufficeret, Accipite & comedite ex hoc si Iudam uolebat excludi. Et non diceret, ex hoc, sed ex his, si duos cibos ibi comedendos intenderet: corpus suum spiritualiter à bonis,& panem sensibilem corporaliter à præscitis. Sed qui corpus suum substantialiter demonstrauit per hoc: ipse illud à Iuda traditore comedi non negauit, cùm diceret, omnes. Accipite & edite ex hoc omnes, boni & mali, digni & indigni, electi & reprobi. Et item, Bibite ex hoc omnes. Ex quo? Hic est sanguis meus. Audax Witcleff, qui Iudam excludit, quem Christus admisit nec admisit modò, sed & inuitauit ad ferculum. Et Apostolus ad Corint. dicit, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Non dixit, præscitus. Quid igitur tu dixisti, præscitus, nisi ut priores errores tuos, hoc ipso firmares, quibus soles dicere præscitũ continuè peccare mortaliter, & nullum prædestinatum mortaliter aliquando peccare? Iterum dicis, ꝙ nonsic mãducat corpus Christi. Quid

Witcleff. Augustin.

1.cor.11.

A multò aduerbium, sic? Placet. n. ꝙ existens in peccato mortali nõ spũaliter comedit corpus Christi: comedit tamẽ illud corporaliter, & carnaliter. Non (inquis) sed sacramẽta corporis & sanguinis Christi. Quæ sacramẽta? Non dicimus sacramenta, quæ sunt res, ipsum corpus specie panis uelatum, & ipsum sanguinem Saluatoris, nõ putribilem panem tuum & uinum: quæ sacramenta tu tantopere solennizans, de corpore & sanguine domini nihil curas. Tu uerò sub hoc æquiuoco latitare lætaris, & firmiter scriptitas de illo sacramẽto sic loqui Augustinũ, nõ autẽ de corpore & sanguine domini. Dicis enim, Patet tertiò mira subtilitas uerborum doctoris, qua dicit, nõ ꝙ indignus uisibiliter premit dentibus corpus Christi, sed ꝙ uisibiliter premit dẽ tibus sacramentum corporis Christi & sanguinis. Illud enim sacramentum ualde distinguitur à corpore Christi, quod est res huius sacramenti. Hæc Witcleff, ubi iam suprà. AVCTOR. Ex isto non patet aliqua talis subtilitas Augusti ni, sed tua insignis fatuitas, qua sic temerè contra intentionem Augustini, & ecclesiæ, cuius ipse gaudebat se esse sequacem, Augustinum uiolenter exponis. Sed Berengarij magistri tui ineptia ista fuit. Sociorum autem tuorum quorundam de schola eius mitior error erat. Concesserunt enim quidam panem in ueram carnem eõuerti, non totum, sed solùm secundùm partem illam, quæ à dignis erat edenda. Alia pars manet panis in natura propter indignos. Alij uero totum conuerti dixerũt, sed iterum quod ab indignis esset sumendum, in aliam speciem cõuertendum. sicut in libro. 3. de corpore & sanguine domini uersus finem, GVIMVNDVS declarat, dicens, Ex his unã panis & uini partem in carnem ac sanguinem domini transmutari confirmat, partem uerò propter indignos immutabilem retineri. Altera uerò totum quidem panem & uinum altaris in carnem & sanguinem domini conuerti asserit. Sed cum indigni ad cõmunionem ueniunt, in panem & uinum iterum reuerti. Nam utriusque sententiæ assertores nolunt ab indignis hominibus corpus & sanguinem domini posse participari. Is igitur cùm sit error dispar, una tamen eademque causa erroris est. Hæc ille. AVCTOR. Quid mirum igitur si Witcleff, qui plenus Berengarianus est, ita desipiat, cùm isti semiberengariani ita desipiãt? Dicamus ergo cum ecclesia catholica, ꝙ † præscitus, aut quantocunque mortali detentus, si non præseruetur miraculo, comedit corpus & sanguinem Saluatoris, non illa exteriora tantum & furfurea sacramenta. Et quia Augustinum uiolenter intrusit, AVGVSTINVS ipse pro se loquatur. Vnde libro suo. 1. contrà Cresconium

sconium Gãrmaticum cap. 26. sic scripsit, Tibi occurrere multa non dubito, quæ quanuis bona non sint, & ad utile aliquid instituta, non omnibus tũ habentibus sint utilia, sed tantũmodò bene utentibus. Nam cum eadem luce & sani oculi perfunduntur, & saucij, istis adiumentum est, illis tormentum. Idem cibus alias ualetudines alit, alias sedat. Idem medicamentũ hos curat, illos debilitat: eadem arma alios muniunt, alios impediunt. Eadem uestis alijs tegumento est, alijs impedimento. Sic baptismus alijs ualet ad regnum, alijs ad iudicium. Hic uideo quid te posse mouere: fortasse enim dicis, ꝙ in his omnibus nihil sacramenti commemorauerim: Baptismus autem sanctum sacramentum est, Sequitur cap. 27. uersus finem. Quid de ipso corpore & sanguine domini unico sacrificio pro salute nostra, cum ipse dominus dicat, Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit meum sanguinem, non habebit in se uitã æternam, nõ eidem Apostolus docet etiam hoc pernicio sum male utentibus fieri? Ait enim, Quicunque manducauerit indignè, & biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis domini. Hæc Augustinus. AVCT. Hic planè dicit Augustinus de ipso sacrificio unico pro salute nostra, scilicet, de ipso corpore & sanguine domini dixisse Christum, Nisi quis manducauerit carnem meam, non habebit in se uitam æternã, & de eodem dixisse Apostolum, Quicunq; manducauerit panem, uel biberit calicem domini indignè &c. Vnde sequitur, quòd corpus domini manducari põt indignè. Non autem spiritualiter comestione manducari potest indignè, ergo corporaliter potest corpus Christi indignè tractari, & comedi. Sed dicit Witcleff, pro me est, ꝙ Apostolus non dicit, qui mãducauerit corpus domini, sed panem hũc indignè, quia hic Apostolus uocat panem. Sed pro te non est, ꝙ Apostolus hunc panem intelligit non materiale, sed supercæleste: in cuius signum sic eum recitat AVGVSTINVS tertia parte sermonum, sermone de sacramentis in die Paschæ, qui incipit, Memor sum. in quo, Magna (inquit) sacramẽta, & ualde magna uultis nosse quomodo comedãtur? ait Apostolus, Qui manducat corpus Christi, aut bibit indignè, reus est corporis & sanguinis domini. Quid est indignè accipere? contemptibiliter, & irridẽter accipere, Non tibi uideatur uile quod uides. Hæc ille. AVCTOR. Noli putare, quòd Augustinus falsificet textum Pauli. ipse dixit aisse Apostolum, Qui manducat corpus Christi indignè. Si ergo Apostolus & Augustinus nõ supponant impossibile, ergo corpus Christi manducari potest indignè. Non autem spiritualiter, quia hoc esset oppositũ in adie

2

3

B

C

cto: quia † manducare spiritualiter, est mãducare dignè. Ergo corporaliter potest corpus Christi manducari indignè, & spiritualiter solũ dignè. Vnde de his uerbis domini, secundum Matthæum sermone II. AVGVSTINVS. Illud etiam, quod ait, Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo, quomodo intellecturi sumus? Nunquid etiam illos poterimus hic accipere, de quibus dicit Apostolus, ꝙ iudicium sibi manducent, & bibant, cum ipsam carnem manducent, & ipsum sanguinem bibant? Nunquid & Iudas magistri uenditor & traditor impius, quãuis primum ipsum manibus eius confectum sacramentum sanguinis eius & carnis cũ cæteris discipulis, sicut apertius Lucas Euangelista declarat, manducaret & biberet, mansit in Christo, aut Christus in eo? Multi denique, qui uel corde ficto carnem illã manducant, & sanguinẽ bibunt, uel cùm manducauerint & biberint apostatæ fiunt? Sed profectò est quidam modus mãducandi illam carnẽ, & bibendi illum sanguinẽ: quo modo qui manducaut & bibit, in Christo manet, & Christus in eo. Non igitur quocunq; modo quisquam manducauerit carnẽ, & biberit sanguinẽ Christi, manet in Christo, & Christus in illo, sed certo quodã modo. Hæc ille. AVCT. Ex quo planè patet, quòd comedentes non distant à substantia, sed solum in modo discrepant comedendi. Et hoc item probant uerba Apostoli, quibus dicit, Reus erit corporis & sanguinis domini. Alioquin diceret, reus erit illius sensibilis sacramenti panis & uini, quod ualde distinguitur à corpore Christi, quod est res huius sacramenti, iuxta Witcleff. Et sic item exponit Apostolum ibi CHRYSOST. dicens, Si quis manducauerit Christum regem dignè, uel indignè, habebit iudicium, uel præmium. super Ioannem Moralium*. 46. ubi dicit, Hoc (inquit) sanguine, comparauit ecclesiam Christus: hoc sanguine ornauit eam uniuersam. Sicut enim homo seruos emens, aurum dat, & ornare rursus eos uolens, auro hoc facit: ita & Christus comparauit nos sanguine, & ornauit sanguine. Qui hoc participant sanguine dignè, cum angelis,& archangelis, & superioribus uirtutibus, statim hanc induti sunt Christi regalem stolam, arma habentes spiritualia. Sed nihil adhuc dixi: ipsum enim induti sunt regem, sicut est magnus, & mirabilis. Ita si quidem cum puritate accesseris, in salutem accesisti. Si uerò cum perniciosa conscientia, in supplicium, & cruciationem. Qui enim manducat & bibit indignè sanguinẽ & corpus domini, iudicium sibi manducat, & bibit. Si enim qui sordidant purpurã regalem torquentur, sicut & qui rescindunt

Manducare spiritualiter quid.

August. To.x.

Io.6.

1.Cor.11.

Lu.22.

1.Cor.11.

Chrys. To.5.

*45.

Nota.

nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil incongruum & eos, qui immunda mente corpus sordidant, idem sustinere suppliciũ cum ijs, qui id rescindunt per clauos. Vide denique qualiter terribile ostendit Paulus suppliciũ, dicens, Irritam faciens quis legẽ Moysi, sine propitiatione in duobus uel tribus testibus morietur: quantùm existimatis deteriori dignus efficietur supplicio, qui filium Dei conculcat, & sanguinẽ testamenti cõem putat, in quo sanctificatus est? Hæc ille. AVCT. Ecce ne quicquam remaneret ambiguum in verbis Chrysostomi, hic nec nominat sacramentum, nec mysterium, siue signum, sed ũ quis dignè participat Christi sãguine. Et recitat Apostolum sicut Augustinus iam suprà, Qui manducat & bibit indignè corpus & sanguinem domini: non dicit panem hũc. & eos æquiparat, qui immunda mente sordidant corpus Christi, ijs qui clauit idem corpus perforabant. Et Apostolum intulit de conculcantibus filium Dei. Sic ergo uidetur istum antiquum patrem non aliud unquam intellexisse, q̃ ꝙ Dei filium, & corpus eius secundùm substantiã digni manducant ad uitam, indigni ad pœnam. Et itẽ in sermone de corpore & sanguine dñi, qui incipit, Veritas, quæ est Christus, & hr̃ de consecratione distinctione. 2. cap. Vtrum sub figura, inquit AVGVSTINVS. Quia nouerat Christus, ꝙ & boni dignè, & mali indignè accepturi essent suum corpus & sanguinem, voluit cunctis communicãtibus ostendere quid boni, quidue mali ex eo percipiant. Et ideò Iudas in figura omnium malorum primus ad percipiendũ corpus Christi permittitur. Nam si post resurrectionem hoc fieret, iam Iudas cum sanctis apostolis communicare non potuisset, quia iam damnatus erat. Hæc ille versus finem sermonis. AVCT. Ecce iam si illa subtilitas, quam laudasti, fuerit de fabrica Augustini: ꝙ indignus premit dentibus sacramentum, sed non corpus Christi: iiã require subtilitatem tuam in prædictis. Hic nõ dicit sacramentum, silet de uerbo. Et dicit nouisse Christum, ꝙ mali indignè accepturi essent corpus suum & sanguinem. Et ideo Iudas in figura omnium malorum, permissus est primus corpus Christi percipere, non sacramentum sine re sed sacramentum rem ipsam in sensibili sacramento corpus & sanguinem saluatoris. Quod item suprà idem Augustinus appellat intransiti uè, unicum sacrificium pro salute nostra. De quo sacrificio corpore Christi uero, item CYPRIANVS epistola de exhortatione lapsorum, & incipit. Pax ecce dilectissimi fratres. increpans sacerdotes permittentes communicare lapsos sine suscepta pœnitentia. A diaboli (inquit) aris reuertentes, ad sanctum domini, sordidis, & infectis nidore, manibus, accedũt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, & exhalantes, etiam nunc scelus suum faucibus contagia funesta redolentibus, dñi corpus inuadunt, q̃n occurrat scriptura diuina, & clamet, & dicat, Omnis mundus manducabit carnem. Et anima quæcunque manducauerit ex carne sacrificij salutaris, quod est dñi, & immunditia eius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus item testetur, & dicat. Nõ potestis calicem dñi bibere, & calicem dæmoniorum: Non potestis mensæ dñi communicare, & mensæ dæmoniorum. Idem contumacibus, & peruicacibus comminetur, & denuntiet, dicẽs, Quicunque ederit panem, aut biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis domini. Spretis his omnibus, atque contemptis ante expiata delicta, ante purgatam conscientiam, sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis dñi, vis infertur corpori eius, & sanguini. Et plus modò in dñi manibus, atque ore delinquunt, q̃ cũ Deum negauerunt. Hæc ille. AVCT. Vide q̃ famosum fuit apud antiquos dicere perniciosos Christianos inuadere corpus dñi, & intelligere illud apostoli, Qui ederit panẽ, uel biberit calicem dñi indignè: de perditis fidelibus, à quibus uis inferebatur non nudo sacramẽto, sed ipsi corpori in sua essentia, & sanguini saluatoris. Et quanuis sub calamo suo Cyprianus iam uerbum habebat apostoli dicẽtis, Qui ederit panem, tñ panẽ materialẽ abijciens, de solo Christi corpore loquebatur: per hoc dãs intelligi, ꝙ corpus Christi uocauerit ibi panem: sicut & AVGVSTINVS exponit in tractatu de oratione dnica, qui incipit. Euangelica præcepta. ubi inquit. Panis uitæ Christus est. Et panis hic omnium non est, sed noster est. Et quomodo dicimus pater noster, quia intelligentium & credẽtium pater noster est & panem nostrum uocamus, quia Christus eorum, qui corpus eius contingimus, panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidiè postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiã quotidiè ad cibum salutis accipimus, interceãte aliquo grauiori delicto, dum absentes, & non communicantes a cælesti pane prohibemur, a Christi corpore seperemur: ipso prædicãte, Ego sum panis uitæ, qui de cælo descendi: si quis ederit ex hoc pane, uiuet in æternum. Panis quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Quando ergo dicit in æternum uiuere, si quis ederit de pane eius, ut manifestum est eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & Eucharistiam iure communionis accipiunt: ita contrà timendum est & orandum, ne dum quis absens separatur à Christi corpore, ici unus remaneat à salute, comminante ipso, & dicente, Nisi ederitis carnem

Deut. 17. Hebr. 10.

Augustin. To. 10.

Cyprianus

carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis uitam in uobis. Et ideo panem nostrum, idest, Christum dari nobis quotidiè petimus. Hæc ille. AVCTOR. Mirum quotiens reuolnit sermonem de pane: & nunquam exponit de pane nostro sensibili, sed de carne saluatoris, & Christo ipso, quem in Eucharistia contingimus, non tantum spiritualiter, in cuius signũ absentiam à iure communionis satis expauit, exponens de hoc, Nisi ederitis carnem filij hominis. quod Witcleff dicit intelligẽdum de spirituali sumptione, quæ si esset, æquè ablens ve præsens, spiritu posset assumi. Dicant iam Witcleuistæ, si hoc intendat Augustinus in principio omnium istorum uerborum contra Cresconium, quod dixit unicum sacrificium pro salute nostra de sensibili sacramento pane & uino, an non potius de corpore uero Christi, quod est res huius sacramenti, & utique sacramentũ? Sic enim assumpsit probare, quòd unum, & idẽ sacramentum alijs sit uile, & aliis sit nociuum: ut possit hoc congruè de baptismo probare per simile. Sed postea nète posses sub consueta tibi æquiuocatione protegere sacramenti, de ipso corpore Christi unico sacrificio pro salute nostra argumentum assumpsit, ꝙ posset assumi, q̃ busdam ad regnum, quibusdam ad iudicium: non hic sacramentum dices extrinsecus sensibile, sed unum & idem corpus, & sanguinem saluatoris. Vnde & idem AVGVST. ibidem ca 29 scilicet, libro primo contra Crescõnium. Nunquid (inquit) aic quod dicas inuenies, nisi non in eis bonis ad Dei legem pertinentibus deputandum esse baptismum, quem possunt homines & habere, & boni non esse? Sed ipsam quidẽ legem, & scientiam, & sacrificium corporis Christi, & sanguinis Christi, talia bona esse, quæ possunt homines & habere, & mali esse. Baptismũ uerò tale bonum esse, quod quisquis habuerit, necessariò bonus sit. Quod si dicere volueritis, falsum dicetis. Hæc ille. AVCTOR. Ex quo liquet, quòd sacramenta comparauit Baptismi & Eucharistiæ ad habentes. Et tunc ex concesso quasi per se noto, quod sacrificium Christi corporis unicum pro salute nostra oblatum posset sumere bonus & malus, bonus ad uitam, malus ad pœnam, deducere conabatur Augustinus tunc negatum, quòd æquè posset quis suscipere sacramentum baptismi quamuis malus. Iam autem utrũque negare uidetur nostet Witcleff.

CONTRA BLASPHEMIAM WITcleff, qua concedit cum Rabano Maguntiensi & Heribaldo Altisiodorẽsi, corpus domini in sacramẽto esse cibum digerendum in humanam carnem. Cap. LXI.

SVMMA.

1 *Rabani Maguntiẽsis, & Heribaldi Altisiodorẽsis error circa corpus domini in sacramento, dicẽtes esse cibum digerendum in humanam carnẽ. Et quomodo eis consonat Witcleff. Et qualiter Rabanus alter, hanc perfidiam tanquã horrẽdam abijciat. Et multa de hoc ex Anselmo, Damasceno, Hugone, Ambrosio, & alijs.*
2 *Corpus domini quòd non digeratur. Vbi quãplurimi alij cibi, qui non digeruntur, recensentur.*
3 *Status, seu conseruatio suppositi.*

DEMVM † uenitur ad experimẽta naturæ, & dicit experimẽto probari, panẽ, quia per tempus & tempora posset quis hostijs enutriri, & inebriari. Ex quo video concludendum, ꝙ sicut Witcleff cõcedit digestionem Eucharistiæ: ita dabit egestionẽ eiusdẽ. Et ita cõsonat Heribaldo & Rabano Magũtiẽsi, ponentib. uenerabile sacramẽtũ altaris obnoxiũ esse secessui. Quod nè uideat imputare ipsi pro scãdalo, ipse pro se loquatur. Ipse.n. ipsum eundem Rabanum approbans in authorem suæ peruersitatis, & quod errauit assumit li. 5. de naturis rerum ca. 11. Maluit dñs corporis & sanguinis sui sacramenta fidelium ore percipi, & in partem eorum redigi, ut per uisibile opus, inuisibilis ostenderetur effectus. Sicut .n. cibus materialis forinsecus nutrit corpus, & uegetat, ita etiam uerbum Dei intus animã nutrit. Hæc Rabanus ibi, & assumit Witcleff cap. 6. tractatu de Eucharistia, addens subsequẽter. Ecce quòd iste magnus doctor dictat cum experientia, ꝙ panis & uinum, quæ sunt sacramentũ corporis & sanguinis domini, rediguntur in partem hominis, quo ad corpus. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quod quià tibi placet etiam quod impurum est: decidat ad secessum de necessitate placebit. Hoc de facto sustinnit Rabanus, idcirco merito reprobatus, qui etiam planius hoc dixit libro suo de institutis clericorum cap. de sacramento corporis & sanguinis domini, dicens. Sacramentum ore percipitur: sacramentum in alimentum corporis redigitur; uirtute autem sacramenti æterna uita adipiscitur. Hæc ille. AVCTOR. Cætera omnia ibi præmisit, quæ posuit in libro suo de naturis rerum, quòd sacramentum domini corporis in

Rabanus Maguntiẽ.

vr Witcleff.

Idem Rabanus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

partem hominum redigitur. Hic addit, ꝙ idem sacramentum in alimentum corporis redigitur, Sed non idem Rabanus existimatur, qui de laude crucis, & de sacramẽtis conscripsit. Nam iste in libro de sacramento corporis & sanguinis domini, hanc perfidiam tãquam horridam abijcit: & librum de quo transumpta fuit, appellat apocriphum. cap. 49. Neq; (inquiens) obseruandum sicut apocriphorum monimenta decernunt donec digerantur in corpore: ne communis cibus accipiatur: sed satis muigilandum, ut antea quisque semper se præparet, & post acceptam gratiã nullus se reddat indignũ. Spiritualiter enim hæc accipienda, & non carnaliter. Licèt igitur panis in carnem, & uinum in sanguinem conuertatur, ueluti à natura probatur: tamen altiùs hæc consideranda sunt, ubi non modo caro aut sanguis Christi in nostram conuertuntur carnẽ aut sanguinem, ueràm nos à carnalibus eleuant, & spirituales efficiunt. Hoc sanè in nobis nutriũt, quod ex Deo natum est, & non quod ex carne & sanguine. Sequitur. Et ideo hæc mysteria non carnalia, licet caro & sanguis sint, sed spiritualia iure creduntur. Et infrà. Friuolum est ergo, sicut in eodem apocripho libro legitur, in hoc mysterio cogitare de stercore, nè commisceatur in digestione alterius cibi. Denique ubi spiritualis esca & potus sumitur, & spiritus sanctus per eũ in homine operatur: ut si quid in nobis carnale adhuc est, transferatur in spiritum, & fiat homo spiritualis: quid cõmixtionis habere potuit? Quantũ igitur distat uita illa æterna ab ista mortali uita, tãtum & iste cibus omnino præeminet ab illo communi, quo simul nobiscum etiã animalia uiuunt, & ideo cõmunis appellatur: quia omnium est, bonorum, scilicet, ac malorum, nec non & animalium. Hæc ille. AVCTOR. Ecce digestionem sancti cibi Rabanus denegat: & admixtionem sacramenti cum cibo cõmuni si prædigestione sumatur, irridet. Quod tamen necesse esset intelligere, si in partem hominis cederet quo ad corpus, aut si uerum esset, ꝙ in alimentũ humani corporis redigeretur ut alius. Vbi notãdum, ꝙ tantum dicit cibum sacramenti à cibo distare communi, quantum uita ista mortalis à uita cælesti. Certum est autem, ꝙ uita ista mortalis non est æterna: ergo nec cibus noster communis est sacra Eucharistia. Et propter hoc determinauit aliàs in hoc uolumine, quòd nihil de substantia panis remanet, quia efficaciter commutatur, & hic dicit, ꝙ hæc sacramenta corporis ac sanguinis Christi nihil in nobis nutriunt, quod ex carne natum est aut sanguine, sed solum quod ex Deo natum est. Quem passum Rabani etiam ANSELMVS imitatus est libro suo de corpore & sanguine domini, capitu. 9. ubi dicit, Pulcherrime Christianus poeta dicit, scilicet, Boetius.

Rabanus aliter.

Anselmus

Qui perentem hominem uetiti dulcedine pomi
Instauras meliore cibo, potuque sacrati
Sanguinis infusum depellis ab angue ueneuum.

Sumpta enim ore carnis nostræ caro Christi, quãquam æstimanda est lege communium ciborum. Hic enim cibus non est uentris, sed mentis: dissimilis omnino ab illis cibis, de quibus dicitur, Omne, quod in os intrat, in uentrem uadit, & per secessum emittitur. Hic est cibus, qui non uadit in corpus, quia nequaquam sicut alij cibi in naturam uertitur corporis, sed corpus nostrũ in suam uertit naturam: & futuræ resurrectioni, & perpetuæ incorruptioni illud præparans, & coaptans, & in nobis est, & ubi erat. s. in dextera Dei patris. Hæc ille. AVCTOR. Non est leuiter transeundum, quod Anselmus contra hæreticorum morsus exponens sanctum Ambrosium, dicit. Hic est cibus, qui non uadit in corpus. Sic enim Ambrosius libro de sacramentis, & Augustinus de uerbis domini, ut habetur in præuijs. Sed ne hoc in partem suam torqueret hæreticus dicens, ergo corpus dñi non uadit per os hominis in corpus eius: exposuit Anselmus quomodo non uadit in corpus hominis, quia nequaquã sicut alij cibi in naturã uertitur corporis, sed corpus nostrum potiùs in suam uertit naturam. Et quidam doctores dicunt hoc modo. s. assumendo animam & corpus sibi, ꝙ transeunt secundùm se in substantiam animæ & corporis. Vnde. ꝙ lib. sententiarum. cap. 14. DAMASCENVS. Corpus, scilicet, & sanguis Christi in stabilimentum & consistentiã animæ & corporis transiens, non consumptum, non corruptum, non ad secessum iens (absit enim hoc) sed in nostram substantiam, & conseruationem, læsionis omnino reparatio, sordis omnis purgatio: si quidẽ aurum assumat sordidum, per iudicatiuam, correptoriamq; ignitionem purgat, ut non in futuro cũ mundo condemnemus. Sequitur. Et hoc est quod dicit. Quare qui participat corpore & sanguine domini indignè, iudicium sibi comedit, & bibit. Per ipsum purgati, unimur corpori domini, & spiritui eius, & efficimur corpus Christi. Hæc ille. AVCT. Sed quæris forsan, Quid de hoc ergo sacramento corporis Christi factum erit, postquàm comestum fuerit? Respõdet tibi HVGO libro secundo de sacramentis. capi. 13. octauæ partis, dicens. Sed fortasis iterum dicit tibi cogitatio tua, quid fiat de corpore Christi, postquàm sumptum fuerit, & comestum? Tales sunt cogitationes hominum, ut uix quiescere uelint, in ijs maximè, quæ quærenda non sunt. Dicit ergo tibi cor tuum. Quid factum est de corpore Christi postquàm illud sumpsi, & manducauí?

ubi

uí? Audi ergo, Corporalem præsentiam Christi quæris, in cælo quære, * ibi Christus est ad dexteram patris sedens. Tecum ad tempus esse uoluit, qñ, & quandiu necesse fuit. Exhibuit tibi ad tempus corporalem præsentiam suam, ut te ad spiritualem excitaret. Sequitur infrà. Qñ in manibus sacramentum eius tenes, corporaliter tecum est. Qñ ore suscipis, corporaliter tecum est. Qñ manducas, & qñ gustas, corporaliter tecum est. Denique in usu, in tactu, in sapore corporaliter tecum est. Quandiu sensus corporaliter afficitur, p̃ sentia corporalis non auferẽ. Post q̃ autem sensus corporalis in percipiendo defecit, deinceps corporalis præsentia quærenda nõ est, sed spiritualis retinenda. Dispensatio completa est perfectum sacramentum, uirtus manet, Christus de ore ad cor transit. Melius est tibi, ut eat in mentem tuam, quàm in uentrem tuum. Cibus iste animæ, non corporis est. Noli in ipso quærere consuetudinem cibi corporalis: uenit ad te ut comedatur, non ut consumatur: uenit ut gustetur, non ut incorporetur. Augustinus uocem de cælo audiuit, quia hoc à terrenis illi dici, aut responderi non potuit: Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me: non ut me mutes in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me: Hæc ille. AVCTOR. Satis clarè manifestauit doctor cibum istum sacramenti, quẽ in altari tractamus, non esse cibum communẽ corporeum: quia expresè dicit, quòd cibus animæ est, nõ corporis. Nec quærenda est in eo cõsuetudo cibi corporalis. Pepercit uerbis obreuerentiam sacramenti. Sed ut eius tollamus iniurias, digestionem intelligit etiam secundũ medicos triplicatam, nec ullam de sancto cibo cõcedit, quæ relinquatur post sensus. Sed demum (inquit) non in uentrem uadit, sed in mentem, secundùm uerba prædicta Ambrosii. Non est panis (inquit) qui in uentrem uadit, sed qui substãtiam animæ fulcit. Et expresse concludit, ꝙ nec uenit ut consumetur, uel incorporetur, secundùm illud Augustini. Nec tu me mutabis in te, Quomodò ergo digeritur in partem hominis uel alimentum hominis secundum corpus, si nõ mutetur in illud? At ne mentiaris Hugonem dixisse hæc omnia de illo idolo uel figura corporis Christi in sacramento, uel ut tecum uerbis utar de esse spirituali & figurati corporis Christi, ibi Hugo præmisit corpus Christi habere in sacramento corporalem sui præsentiam in sapore, in colore, in gustu, & tactu, & quandiu sensus corporalis corporaliter ex sacramento afficitur, postea uerò spiritualiter retinetur. O q̃ improbus exactor iste allegat Hugonem, qui nec Hugonem auderet aspicere, uel audire loquentem. Sed ergo in hoc sibi conueniunt Rabanus fidelis, Anselmus, & Hugo, quòd sacramentum corporis Christi non in partem hominis digeritur, nec alimoniam corporalem. Vnde patet, ꝙ Rabanus iste non fuit ille socius Witcleff, uel si talis fuit, in hoc libro pœnituit turpis dicti. Cõsultius ergo Witeleff debuit subsequi pœnitentem, quàm comitaretur erratem. Prædictorum uero sententia, scilicet Anselmi, Hugonis, & Rabani, AMBROSIVM imitatur in comparatione mannæ libro suo de mysterijs, ubi dicit. Reuera mirabile est, quòd manna Deus pluit patribus, & quotidiano cæli pascebantur alimento. Vnde dictum est, Panem angelorum manducauit homo. Sed tamen illum panem, qui mãducauerunt omnes in deserto mortui sunt. Ista autem esca, quã accipis, iste panis uiuus, qui descendit de cælo, uitæ æternæ substãtiam subministrat, id est, quicunque hunc manducauerit, non morietur in æternum, quia corpus Christi est. Considera nunc, utrum præstantior sit panis angelorum, an caro Christi, quæ utique corpus est uitæ. Manna illud de cælo, hoc supra cælum, illud cæli, hoc domini cælorum, illud corruptioni obnoxium, si in diem alterũ seruaretur, hoc alienum ab omni corruptione. Qđ quicunque religiosè gustauerit, corruptionem sentire non poterit. Hæc ille. AVCTOR. Attende comparationem. Præstantior (inquit) est caro Christi in sacramento, manna pane angelico. Sed cum utrunque fuerit corporis sacramentum, secundum quid est hoc illo præstantius? Nunquid ℔m sensibilem speciem? & constat ℔m hoc, nostrum esse vilius sacramentum. An secundum inuisibilem figuram carnis Christi? & constat idem corpus secundum esse suum sacramẽtale figuratum esse per manna Iudaicum & panem nostrum. Quomodo ergo hoc manna non supra cælum? quomodo non domini cælorum? quomodo non ab omni corruptione alienum? Si consideretur secundùm figuram suam, non naturam, secúdùm habitudinem ad corpus Christi verum: sicut & sacramentum nostrum secundùm figurã est ab omni corruptione remotũ, quomodo sacramentum nostrum secundùm naturam suam, non est æquè vt manna quandoq; putridum, & multiplici corruptioni obnoxiũ? Quod si per figuram corporis, dicendum est ab omni corruptione remotum, tam formaliter respectiuè in se, q̃ efficaciter in sumente, sicut dicit Ambrosius: quicunque religiosè gustauerit, corruptionem sentire non poterit. Cur propter eandem figuram ad idem corpus ab eodem causatã authore, non idem priuilegium erit mannę indultum? Quid credis Witcleff, quòd paruus respectus præsentiæ Christi corporalis sic præponderat, ut præposteret sui ipsius Christi, & to

Ambrosius. To. 4. cap. 8. et 9. Psal. 77.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tius trinitatis præsentiam maiestatis? Statuas aliam glossam. Fatuitas enim huius prudentes nó latet. Sed reuera inter naturas, & substantias cõparat hic Ambrosius sacramentis, scilicet, ueteris, & nouelli, non tamen excludendo, sed includendo figuras, quia manna in sui natura non obstante figura, potuit esse corruptum. Caro Christi secundùm substantiam in sacramento est à corruptione immunis: & secundum id sumpta quod figurat, hoc est, religiosè sumentes efficit incorruptos. Patet ergo, quòd non potest intelligi dictum Ambrosij, si non secundùm substantiam intelligatur in Eucharistia corpus Christi. Hoc sacramentum Christianorum est: quod famos è, & absolutè dicimus sacramentum: quod utique quia nos pascit mortales, de tanto beneficio reportare non potest corruptionis incommodum. Quod sumi potest ex eo, quòd libro secundo de baptismo paruulorum, cap. 38. dicit sic AVGVSTINVS. Non huiusmodi est sanctificatio. Nam & catechumenos secundùm suum quendam modum per signum Christi & orationem manus impositionis puto sanctificari. Et quod accipiunt, q̃uis non sit corpus Christi, est tamen sanctum, & sanctius, q̃ cibi, quibus alimur, quia sacramentum est. Verum & ipsos cibos, quibus ad necessitatem sustentandæ uitæ huius alimur, sanctificari idem apostolus dixit per Dei uerbum, & orationem, qua oramus utique nostra corpuscula refecturi. Et sicut ista ciborum sanctificatio non efficit, vt quod in os intrauerit, non in uentrem uadat, & in secessum emittatur per corruptionem, qua omnia terrena soluuntur, unde & ad aliam escam, quæ non corrumpitur, nos dominus exhortatur: ita sanctificatio catechumeni si nõ fuerit baptizatus, non ei ualet, ad intrandum regnum cælorum.

Augustin. lib. 1. de peccatorũ meritis & remissione contra Pelagianos. ca. 26. To 7. 1. Thim. 4.

Matth. 15.

Hæc ille. AVCT. Hic Augustinus expressit omnes cibos secundum sanctificationum suarũ gradus, quibus eos sanctificare solemus. Recolit corporis Christi, recolit & panis benedicti, quem ita sanctificamus, ut sit etiam sacramẽtũ, & exprimit omnes cibos, quos iubente Apostolo sanctificamus: & hoc uariè, sicut accuratiori forma paschalem agnum, butyrum & oua: quotidiana autem forma usuales escas, non tamen vt fiant sacramenta. Hæc duo sanctificata vltima dicit in secessum emitti, non obstante sanctificatione sua, & per corruptionẽ solui, qua omnia terrena soluuntur. De corpore uerò Christi hoc non uidebat se posse dicere propter sanctificationem suam. Imò de illo subiunxit, quòd ad aliam escam, quæ non corrumpitur, nos dominus exhortatur, cum dicat, supple, accipite, & comedite, Hoc est corpus meum. Et qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. Ergo omnino voluit ab omni corruptione excipere, quã inter corruptibiles escas sanctas noluit numerare. Sic arguit ipse Witcleff cap. 41. de sermone dñi in monte: accidens non posse esse sine subiecto in sacramento, quia non excepit illud Augustinus, cùm generaliter loqueretur de illo in libro de quantitate animæ, cùm nec ibi de sacramento fecerat mentionem: hic autem de corpore Christi recolebat expressè. Concedimus ergo cum Augustino, & fide ecclesiæ, sacramẽtũ hoc ab omni corruptione alienum, non in cælo tñ, sed etiam in sacramento: non sic panis Witcleff, quem probare proponit ibi esse propter nutritiones, ebriationes, digestiones (ut arguit) expertas in sumentibus. Sed sicut ab antiquo & postmodum magistro tuo Berengario sancti patres dixerunt: hos effectus attribuimus accidentibus derelictis, quæ, ut dictum est, non sunt simpliciter, sed quodammodo sacramentum. In li. de corpore & sanguine dñi secundo, GVIMVNDVS. Rogerius (inquit) denique de sacramentis istis: si multi panes (inquiunt) & multa vina sacrẽtur, potest quis longo tpe uiuere, nihil aliud comedẽs, aut bibens. Vnde igitur habebit secessum illo tpe, nisi ista in secessum uadant? Hæc sunt interim, quæ de rõnibus Berengarii mihi occurrũt. GVIMVNDVS. Corpus † quidẽ dñi nullo modo in secessum mitti & nos credimus: sed & non omnia, quæ in os intrant, in secessum ire concedimus. Non enim sententia illa dñica nisi de cibis, qui ad sustentandam huius mortalis corporis uitam ingeruntur, competenter intelligi põt; Nemo est enim, qui de eo, quod saluator post resurrectionem suam comedit, sicut nec de angelis, q̃ apud Abraham comederũt, id uel audeat suspicari. Sicut igitur cibus corruptibilis cùm ab immortalibus sumitur, hac secessus lege congruè creditur non teneri: ita cibum incorruptibilem, quod est corpus dñi, cũ a mortalibus editur secessus necessitatem pati, nefas est arbitrari. Absit. n, vt inhonestam corporis egestionẽ cibus ille sustineat, qui corpus & animã ad æternam honestatem parat. Hæc ille. AVCT. Optimè arguit per locum à permutatis: quòd si corruptibilis cibus, cùm ab immortalibus sumitur, non exigit habere digestionem, aut nutrimento secedere, vel abire in secessum: ergo à pari incorruptibilis cibus cum à mortalibus sumitur, non nutritioni cedet, vel secessui. Sed forsan quæris: si secessus est & nutritio corporalis, nunquid arguendum est à posteriori cibus materialis esse gustatus? Dicitur † quòd tria hæc ordinatè se habent: vt non mendicorum, sed scripturæ sanctæ vtamur vocabulis: Manducatio, Nutritio, & Secessus: uel æquiualenter sicut est status suppositi loco nutritionis,

Matt. 26.

tritionis, quem Elias, & Moyses habuisse creduntur post corporalis sumptionem edulij: q̃ per quadraginta dies unus in deserto, alter in monte, legitur indefectibiliter naturæ statum continere cum dño. In his ergo purum cum impuro cessit in substantiam rei alẽdæ. & demum calor naturalis non est extinctus, sed stetit quodammodo à consumptionis suæ facultate suspensus, sicut ignis inclibano Babylonis. Et sic patet, q̃ sicut in illis tribus prædictis, prior actus non necessariò posteriorem exigit: ita nec postremus à priore aliquanta necessitate dependet. Nã possunt esse secessus sine nutritione, si saltem sudores, & euaporationes superflui tales esse creduntur: sicut post quinquaginta annos in corporibus sanctorum crines ac barbas euaporasse legitur.

¶QVOD NVLLVS CIBVS PENITVS EST EUCHARISTIÆ SACRAMENTUM SECESSUI UEL CORRUPTIONI OBNOXIUS. Cap. LXII.

SVMMA.

1. *Viuere quòd possit quis ex uirtute dominici corporis per diuinum miraculum longo tempore, Et secessum posse ei exinde fieri, omnino denegatur.*
2. *Miracula de corpore dominico sustentatis, recensentur.*
3. *Accidentia quomodo sola nutriant.*
4. *Lignum paradisi. Et quid de illo dicat Augustinus. Et de eius uirtute.*
5. *Miraculum in uitis patrum narratur, de subtractione dominici corporis sacramenti indignis communicaturis.*
6. *Witcleff, qui contendit sanctum sacramentũ dominici corporis esse obnoxium combustioni fortuitæ, & digestioni humanæ, confutatur.*

EGITVR propter nutritionem aut statum naturæ, non potest argui rei corporalis manducatio præcessisse, si cut probat ibi consequenter GVIMVNDVS. Illud (inquiens) equidem ego confiteor, quoniam ex uirtute sacrosancti corporis si placet ita Deo propter aliquam, quam ipse nouerit causam: non dico ex multitudine panũ, sed uel ex modica portiuncula potest quis longo tẽpore melius, quàm ex omnibus huius mundi epulis sustentari. Nam si Elias ex uirtute refectionis illius, quam, ex duobus subcinericeis panibus & modico aquæ angelo ministrante perceperat, quadraginta diebus, totidemque noctibus uixit: quanto magis ex uirtute cælestis iuuenis diuinique conuiuij, in quo non iam subcinericeos panes, & aquam de manu angeli, sed ipsius uerbi Dei propria carnem & sanguinem de manu eiusdem sumimus Christi, potest quispiam nullo alio cibo vtens, si quando ita Dei voluntas est, optimè sustentari? Denique & hoc de quibusdam sanctis patribus legimus, qui nullum aliud sumentes prorsus edulium, sola communione dominica diebus tantùm dominicis saginati, multis annis uixerunt. Hoc † igitur concedere possumus, posse, uidelicet, aliquẽ ex uirtute dominici corporis per diuinum miraculum longo tempore uiuere, secessum autem posse ei fieri exinde omnino denegamus. Si quid sanè interim secessus habet, aut ex reliquijs præteritorum ciborum, aut ex defectu sui corporis id esse necesse est. Hæc ille. AVCTOR. At ne hoc uerbum simplex Guimundi de quibusdam patribus putetur non fuisse, aut si ita fuit ut recitat: tamen hoc opus diuinum iam cessauerit, nec nisi rarò contigerit. In Dei gloriam, recitemus gesta, quæ nostris adhuc temporibus, & experientijs contigerint. In † parte nãque Aquilonari Angliæ, dicta Norfolchia, reuera opulentissima rerum & spiritualium & temporalium iam tarde, superstes erat deuota quædam in Christo puella, dicta uulgariter Ioanna Metles, id est, sine cibo: quia nunquam cibum gustasse, uel potum per tempus annorum. 15. experta est: sed solo sacramento dominici corporis diebus dominicis cum deuotissimæ mentis gaudio uescebatur. At quod alti stuporis res est, nè decipi posset de ueritate sacramenti, inter mille panes simillimos hostiam consecratam à qualibet non sacrata distinxit. Et quod plures credebant maioris esse miraculi, hoc fecit non inspiratione tantùm diuinitus, sed quadam sagacitate sensus: quia omnem cibum corporeum fastidiens, nullum sustinuit apud corporalẽm odoratum suum, uel gustum, quin fugeret iam remotum. ¶Adhuc item supermisit Deus incredulis aliam virginem nobis superstitem, dictam in uulgo suo Diliã, incolã uiliæ cuiusdã Comitatus Hollandiæ dictæ Schidã, ad litus maris Britãnici, q̃ quatuordecim annis iã nup elapsis, sed continuis, nec cibũ quenq̃ sustinuit, uel in quantitate semipisæ sumere corporalem. Et, quod mirum est, cum licentiatis aspicere, quod horror erat, erate uentris abrupta exenteratã penitus se multis ostendit ancilla Christi solum pulmonẽ & iecur ostẽdens, & hęc minutis obesa uermiculis. Hæc nimirum multo tempore omni pane abstinens, solius lactis alimonia pascebatur. Postmodum uerò nec lac susc ipere pertulit ultimis octo annis, sed tantum in dominicis, ut præcedens uirgo, Christi

Miracula de corpore dominico sustentatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

corporis ferculo saginata, per totam hebdoma A dam potuit stare contenta. ¶Iam item rursus anno domini. M. CCCCXIIII. hoc miraculum Eucharistiæ declaratur, quia doctor quidam magnus in lege ciuili, dictus Radulphus de uiridi colle, Anglicè Greenherst, peracto nuntio huius nostri illustris principis regis Angliæ Henrici quinti, apud sereniſsimum tunc Romanorum & Hungariæ regem Sigismundum, & reuersus Cantuariam, mortis futuræ cœpit gustaro præambula. Et tandem concilio monacho- 3
rum, & fratrum, aliorumq; turba fidelium circuncinctus, cœpit dominici corporis sacramentum saltem ad corporalis oculi sui rogare præsentiam, cum prius esset tacitus Witcleuista, & incredulus sacramento, uerùm nullus ausus erat dare consilium, ut se conuiuam faceret sacramẽti, cùm ab horis infirmitatis suæ primæuis, continuo uomitu laboraret: & omnis cibi, uel potus corporalis, uel ad odoratũ experiebatur im- B patiens. Sed magnus dominus uolens tanti sui sacramenti declarare potentiam, & ab omni sublunaris cibi participio alienum, dedit in cor uiri, quem prædestinauit in filium, rogare, & dicere. O domine redemptor omnium saluando-tum, da mihi sentire, & credere, quod de hoc sacramento credendum est. Et si quidem retincã, corporeus cibus non est, quem usquequaq; nauſea plenus horreo, & à procul euito: sed hoc ipsum solum in natura, quod nuper credere distuli, tui corporis diuinissimi ferculum salutare. Tandem oratione finita cum multis astantium lachrymis, qui omnem cibum corporalem euomuit, spiritualem Christi cibum retinuit cum accepit. Ac post perceptum. 8. diebus continuis miraculum prædicans, sed omnem corporeum cibum renuens, superuixit. Et tandem salubris lamenti completo tempore, & incredulitatem pristinam ualidis delens gemitibus, obdormiuit in Christo. Ecce quot experientiis personarum expresit modernis fidelibus Christus legifer sacramenti, quòd non sit in eo panis aliquis usualis: cùm nec fragmẽtum panis poterat quis illorum sine certa morte gustare. Et ex alio latere de speciebus panis absentis meliùs, quàm præsentis nutritionem diutinam, uel qui illi æquiualet, statum, scilicet, mortalis uitæ continuit. Sic enim expertis medicis notum est plurium cibo rum nocere substantias, quarum accidentia conferunt medicinam. Veluti bouina caro recens, & ciceres febricitantibus oberunt, quorum decoctio suis qualitatibus affectata febres extinguit. Quid igitur? Nunquid accidentia illa post- 4
sent in operationes suas actu secundo, si essent sine subiecto, cùm subiectũ plùs impedit, quàm adiuuat in agendo? Ita & accidentia panis: cur non disgregant, & sapiunt, sonant, & nutriunt sine subiecto, cùm has proprietates per se à seipsis habent? subiecta uerò p accidens? quãuis accidentia illa ab ipsis subiectis actualiter uel habitualiter in actu primo dependent: in actu autem suo secundo nequaquam. Vnde uerum existimo, quòd quanuis sol per radios suos, & emissarias qualitates mundum istum uiuificat, non minus aptè cuncta uiresceret, si qualitates illæ sine subiecto existerent, aut alicui angelo coexisterent, quàm nunc faciunt. ¶Sed † dubium restat istis contentiosis, quomodo qualitates istæ nutrirent sine subiecto, cùm obiectũ nutritiuæ est materia? Et respondetur, quòd secreta quadam uirtute, uel influxa qualitatibus, aut rei eis coexistenti præsenter possent qualitates earum actiuæ forsan congregare, uel humores in corpore, uel aerem proximum per anhelitum, & eum affectatum sua uirtute aptum reddere, ut per transmutationem calidi naturalis congruam præstaret materiam nutritiuæ. Sicut econtrariò corruptus aer attractus generat morbos, & lepram. Et cùm iuxta Aristotelem ex eisdem nutrimur, & sumus, quo modo non ex eisdem nutriri possumus, ex quibus sumus longæui? Sicut Aristoteles ipse de odore pomi, si fides dabitur illi libro, quem legunt philosophi. Aut aliter, sicut lignum uitæ semel gustatum, immortales faceret comestores. Quam uirtutem AVGVST. docet lib. 8. su- per Genesim ad literam. cap. 9.* dicens. * Illud adde: quanquam corporalem cibum, talem tamen illam arborem præstitisse, quo corpus hominis sanitate stabili firmaretur: non sicut ex alio cibo, sed nonnulla inspiratione salubritatis occulta. Profectò enim licèt usitatus panis aliquid tamen amplius habuit, cuius una collyride hominem Deus ab indigentia famis dierũ 40. C spatio uindicauit. An fortè credere dubitamus, per alicuius arboris * spatium, cuiusdam alterioris significationis gratiam homini Deum præstitisse, nè corpus eius, uel infirmitate, uel ætate in deterius mutaretur, aut in occasum laberetur, qui ipsi cibo humano præstitit tam mirabilem statum, ut in fictilibus uasculis farina & oleum deficientes reficerent, nec deficerent? Iam hic de genere contentiosorum quisquam existat, & dicat Deum in terris nostris miraculata lia facere debuisse: in paradiso autem non debuisse; quasi verò uel non de puluere hominem, uel de latere uiri mulierem maias ibi miraculum fecit, quàm quòd hic mortuos suscitauit. Hæc ille. AVCTOR. Optimè † probat Augustinus ad propositũ lignũ uitæ in medio paradisi præstitisse stabilem, & firmam sanitatem cũctis de eo corporaliter uel semel sumentibus, non quidem

quidem ipsa naturæ suæ substantia, sed inspira- A tione (inquit) salubritatis occulta. Et probat ex comestione modici panis Eliæ, & de indeficiente farina & oleo: in quibus omnibus uirtus influxa rebus, quæ ualde per accidens influit, & non propriæ substantiæ per se dederant non deficiés incremẽtum. Et si hoc extra hominem in testa, quid obest ne hoc faciat qualitas intra stomachum, præstans ei simul & nutrimentum, & salubritatem stabilem in natura? Nullus potest dicere, q̃ materia illius olei in lechyto sibiipsi præstitit incrementum. Magne Deus quid tantopere requiritur ad nutrimentum & augmentũ hominis cibalis materia? Maxime cùm longè melius agens est corpus Christi corporaliter in hostia præsens, & sua uicinitate qualitates hospitas gratioſè perfundens, quàm lignum uitæ, aut lechytus olei sacramentum ipsum figurans. Nec intellexit seipsum Witcleff, cum diceret sacramentis aliquem nutriri posse per tempus & tempora, quia nescìuit distinguere causam ab effectu. Nutritio enim est propter conseruationem B suppositi. Et quia uidit forsan aliquos sospites post sacramenti sumptionem per aliquantũ tẽpus sine cibis communibus: idcirco conseruationem eius nutritionem appellat, cũ tamẽ forma liter ita non sit, quanuis sic causaliter dici possit. Sicut iam dixit Augustinus multũ sagaciter corpus hominis per esum ligni uitæ semel posse sanitate stabili confirmari: non dixit continue enutriri. Ita uidetur conseruatiuam uim suppositi, quæ est totus fructus nutritionis, & lõgè melius donum, posse sine materiali cibo corpus hominis prorogare per tẽpus multo productius, q̃ cibus corporeus nutritiua. Sicut cõseruati sunt sospites sine cibo Moyses & Elias: sicut Daniel, & socij eius de esu leguminis pulchriores carnes effecerant, quàm pueri enutriti pulmentis regalibus. Sicut etiã centenis annorum septem dormientes sine cibo. Et si fas est admiscere fidei secretis experimenta gentiliũ, dormiẽtes illos post C sumus inducere, quos dicit Aristoteles tot annis dormiuisse apud heroas in insula Rhodos. quarto physicorum. capite de tempore. Et auctores naturæ, testudinibus, & muscis, & hirundinibus, & cuculis per sæuã hyemẽ sine cibo recenter sumpto conseruationẽ uitæ cõcedunt: & nisi per continuũ cibum sola uirtute corporis Christi substantialiter præsentis in hostia, incredulus Witcleff homines diu superesse negabit? Imò quis coget tacere, ne dicã Deum, etiã nostris diebus influere quibusdã dilectis suis uim saturatiuam sine cibo, quæ possit humani corporis statim in quadam æqualitate elementarium qualitatum seruare ne egeat: sed tamen posſit manducare si libeat? quemadmodum de corporibus beatorũ probat. 13. de ciuitate Dei. cap. 22. AVGVSTINVS, dicens. Corpora iu- *Augustin. To. 5.*
storum, quæ in resurrectione futura sunt, neque ullo ligno indigebunt,* quo fiat, ut nullo morbo, uel senectute inueterata moriantur, neq; ullis alijs corporalibus alimentis, quibus esuriendi, ac sitiendi qualiscunque molestia deuitetur: quin certo, & omni modo inuiolabili munere immortalitatis induentur, ut non nisi uelint possibilitate, non necessitate uescantur, & tractabiliter: quod angeli quoq; uisibiliter apparentes, non quia indigebant, sed quia uolebant, & poterant, ut hominibus congruerent sui ministerij quadam humanitate fecerunt. Neque enim in phantasmate angelos edisse credendum est quã do eos homines hospitio susceperunt: quanuis *cõsimili
utrum angeli essent ignorantibus,* cum simili nobis indigentia uesci uiderentur. Vnde est, q̃ *Thob. 12.*
angelus in libro ait Tobiæ. Videbatis me manducare: sed uisu uestro uidebatis, id est, necessitate corporis reficiendi, sicut uos facitis, me cibũ sumere putabatis. Sed si fortè de angelis aliud credibilius disputari potest, certè fides Christiana de ipso saluatore non dubitat, quin etiã post resurrectionem iam quidem in spirituali carne, sed uerum cibum ac potum cũ discipulis sumpsit. Non enim potestas, sed egestas edendi, ac *Lu. 24.*
bibendi talibus corporibus auferetur. Vnde & spiritualia erunt, nõ quia corpora esse desistent, sed quia spiritu uiuificante subsistent. Hæc ille. AVCTOR. Non ergo necessariò demonstrat quenquã uiatorẽ naturaliter uiuere ex hostijs, q̃ ex aliquo alio cibo sustentationem non accipit. Quia etsi hostias æquè non sumeret, potest esse, q̃ occulta uirtute sibi influxa diuinitus uicta retur. Postremo item diuina uirtute illapsa sacrę hostiæ posset seipsa in parua sicut in maxima quantitate sumpta nulla uirtute terrestri hominem in longæua salute seruare. Sed instant Heribaldini. Vnde ergo habent secessum? quasi necesse esset dicere utrum Paradisi incolæ solebant egerere. Aut nunquid phlegma, uel à præteritis cibis, aut ab aere, uel humoribus forinsecis genitum, nõ potest sicut ad os, & nares, ita ad partes alias secedere, cùm res petit? Saltem quicquid dixeris, nolo ipsi sacramento dominici corporis deroges. Sed ad tantæ rei fidelem reuerentiam satisfacientem hæreticis turpibus nota *Guimũdus.*
CVIMVNDVM ubi suprà, sic dicentem. Hoc (inquit Berengarius) iam manifestè probatum est. Ita enim nonnulli pro eo nobis responderunt: neque ex reliquijs præteritorum ciborum, quippe propter diuturnitatem longi temporis iam consumptis, neque ex defectu proprię carnis, quippe consueta corporis pinguedine remanente eucharistia pastos habuisse secessum.

O hæretica

Universidad de Deusto
Biblioteca

O hæretica malitia. Hoccine experimento ausa es probare? Hoc te probasse ausa es dicere? Hoc manifestè ausa es propalare? Qua immanissima audacia nec præsentis DEI tremendam maiestatem in experiendo pertimuisti, nec Christiani populi pro tanto scelere digne sæuituram in dignationem in referendo formidasti? Hic ego tamen quæro, quando, uel à quo istud probatum est? Si enim antiquis temporibus id probatum esse dicat, cum nullus hoc auctorum probabilium referat, nullo modo credendum est.

At si propinquis temporibus probatum est, quis probauit? Catholicæ partis equidem nullus.

Quis enim hunc sacratum panem Christi corpus uerè esse crederet, & de experiendo tam nefandissimo scelere cogitaret? Quod si ipse, uel suæ partis quispiam panes multos, aut pergrande unum tale quid probaturus sacrauit: nos demissa infidelium, & maximè tantum nefas probare uolentium quicquid eis contigerit, nō magnopere iam curamus. Non enim nisi apud eos, qui uerba Christi per diuinam uirtutem tantæ rei operatoriam esse credunt panem & uinum in carnem & sanguinem domini transire necessariò credimus. Apud eos autem, qui fidem huius rei tenent: hanc mutationem per uerba Christi necessariò fieri & credimus, & confirmamus. At si forte aliquando quemlibet simplicem presbyterum catholicum ignorantem ad quid hoc fieret, ut plures sibi panes aut unum maximum sacraret ob idipsum experimentum decepit: aut suæ partis quispiam forte cū catholicis missam celebrans itidem fecit: Corpus quidem Christi, quod sacratum est, credimus: sed aut nunquam in secessum isse, aut eodem corpore domini inuisibiliter assumpto, dignum fallendis, refellendisque hæreticis, qui secessum faceret panē ab angelis, siue à malignis spiritibus repositum respondemus. Nam in uitis patrum, quas Berengarius recipere non uult, ad institutionem tamen aliorum hoc proferam. Legitur ‡ quod aspiciente quodā sanctissimo patre, cuius ad id cernendum Deus oculos aperuerat, quibusdam indignis communicaturis corpus domini, inuisibiliter angelus subtrahens, carbonem porrigebat. Contra hanc de secessu quæstionem posteros fortasse præmuniens, non q̄ id semper indignis faciat. Et subdit exemplum AVGVSTINVS de ciuitate DEI de Iphigenia. Et tandem quocirca? quoniam uel in missa nō credentium uirtute uerbi dominici corpus domini non sit: uel certe corpore domini diuina uirtute, uel angelico ministerio inuisibiliter ablato, pōt hæreticis secessui cōgruus panis, aut ab angelis, aut à dæmonibus subijci. Iā de tali experimēto Berēgarius, & sequaces eius contra ecclesiam Dei desinant oblatrare, cùm, salua usqueq̄aque in sacrosanctis mysterijs dominici corporis ueritate, magis ipsi altiùs in sua stultitia curiositate cōuincantur, errare. Hæc ille. AVCTOR. Ideo totum dictum Guimundi resumpsi: quia omne uerbum eius penè unam eorum difficultatem absoluit. Maximè quia in his ultimis, istam expositionem Guimundi percelebrem non sustinet Witcleff: sed sicut Assur sine causa calumniatus est eum, & inde sine causa, quia sine sensu, & nulla subnixa rationis, uel authoritatis ingenio, tractatu de simoni. cap. 14. alloquens orthodoxos. Vel dicant (inquit) ut uidetur Guimundus dicere, quòd non est fractio, uel pudenda motio Eucharistiæ, sed sensus illusio per spiritum in medio. Et quando uidetur sacramentum comburi, uel digeri, insensibili celeritate deferetur in cælum per angelos, & aliud corpus, ut hostia non consecrata, per angelos bonos uel malos insensibiliter ministratur. Nec potiùs possunt fundare suam sententiam, uel reprobrare iam fictam, quàm infinitas alias simulatas. Hæc Witcleff.. AVCTOR. Ecce dixi uobis: ille omnino contendit sanctum sacramentum dominici corporis obnoxiū esse combustioni fortuitæ, & digestioni humanæ: & idcirco totum, quod contra magistrum eius Berengarium, Guimundus protulit, ipse non tolerat. Sed adhuc homo miser attende Guimundum dicere illusiones tales fieri per angelos bonos siue malos nō semper, sed quando uos turpes & fœdi hæretici tentatis Deum in sumptione uestra sacrilega, ut probetis, more pecudum, panem Aegyptium per digestionem humanam. Væ mihi, qua hæc dicens de corpore domini mei, uir pollutus labijs factus sum. Sed quia in medio populi labia polluta habentis ego habito, si ipsi licenter dicerent, nos autem suffusi uerecundia taceremus, uerborum iniuria concresceret saluatori. Infelix iste, & turpis hæreticus dicit Guimūdum istam sententiam de subtractione dominici corporis sacramenti à tentamentis hæreticis non posse fundare. Quid dicit catholicus? nisi quod planè uerum est? mentiris hæretice. Nam ibi planè fundatur, ubi Christus dominus ipsum idem, & non aliud, & secundum substantiam, & naturam unitæ carnis idem corpus suum subtraxit inuisibiliter homicidis Iudæis, ante tempus suum lapidare eum uolentibus. Quando item abscondit se, & exiuit de templo. Et ubi eorum culpa permittit eis patrem hæreticorum diabolum, pro pane filiorum, lapidem: pro pisce Ionæ, serpentem: & pro ouo gallinæ congregantis pullos, porrigere scorpionem. Ipse autem integer permanens & inuiolatus: quid (inquit) me tentatis hypocritæ?

Miracula in uitis patrum.

Augusti. To. 5.

hypocritæ? Sed uel quandoque permittitur filijs iræ, ut de Dei accidentibus corticei sacramenti nutritionem assumant usque ad ebrietatem, sicut de Corinthijs Paulus scripsit: quod species illæ sine substantia satis possunt: sicut quotidiè inebriatos cernimus ab odore ceruisiæ, atque uini, & à longinquo respectu cibi alicuius fastidiū ingerētis tam repletos, ut nec reliqua parte diei quaslibet escas gustent: & in his accidens supplet uicem substantiæ.

¶QVOD WITCLEFF DETESTANda plura concedit de sacramento Eucharistiæ, quæ item ipse dolosè, & mendosè imponit catholicis. Cap. LXIII.

SVMMA.

1 *Witcleff quantas abominationes, quamq́; horridas expuat ad desolandum sanctissimum sacramentum corporis Christi, ostenditur. Et quid item falsò imputet Christi fidelibus.*

2 *Chrysostomus quid de mysterijs ecclesiæ, & altaris, dicat.*

3 *Corpus Christi, quòd uenenum ullum non contineat, quanuis omni hæretico sit uenenum ex indispositione suppositi. Et quid de hoc dicat Augustinus.*

4 *Eucharistia Christi fidelium, quòd sacramento Witcleff sit omnimodè melior, ostenditur.*

5 *Hieronymus quid de hæreticis Witcleff similibus dicat. Et quomodo testimonia ueritatis trāsferant in mendacium. &c.*

6 *Miraculum factum in eo, qui iussus facere reuerentiam hostiæ, dicebat araneam esse dignioré ut reuereretur, narratur.*

7 *Accidens non omne deterius omni substantia.*

FIDELES Christi seruos se possunt probare catholici, si quod bene credunt, constanter affirment. Tunc maximè, quando surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, tractantes abominationem desolationis, & signa dantes, ut in errorem ducantur, si fieri possit, etiam electi. Quantas ‡ abominationes quàmque horridas expuit Witcleff ad desolandum sanctissimum sacramentum corporis, & ad contemptum eius inducendos si possent electos. Ecce inter cētum blasphemias eius. cap. 7. quarti trialogi. Fideles (inquit) coguntur concedere, q̄ quælibet talis hostia, quam nos credimus esse panem & corpus Christi, sit peius simpliciter, quàm panis equinus, uel corpus aliquod quantumlibet uenenosum, cum certū sit, quòd omne tale accidens corporeum, siue quantitas, uel qualitas, uel aggregatum ex multis accidētibus, sit infinitè imperfectius, q̄ corpus aliquod assignandum. Hæc Witcleff. AVCTOR. Hæc ad inuidiam corporis sancti dicit: sic ubilibet sanctum Christi corpus blasphemat. Sic cū donatistis sacramēta christiana exufflat. Sed parcat mihi Christus, pro cuius fide decerto: inter omnes mendaces hæreticos nondum legi tā immaniter mentiētem. Imputat Christi fidelibus, q̄ ipsi adorent pro eximio sacramento signa panis foris patentia sensui: eo q̄ ipse panē suū cōficit sacramentū: sic nescit à luto so pane secedere. Non nescit tamen se falsum asserere: omni n. luce certius agnouit, q̄ solum prænuenerandum Christi corpus adoramus ibidem, prænenerabile sacramētum: ipsum inquam de spiritu sancto conceptum, & natū de uirgine. Ipsum itē (quod in odium Witcleuistarum dico) idem & nusquā aliud: idē essentialiter in essentia carnis, nō aliena, sed propria: ipsum substantialiter idem, non substantia, uel corporalitate panis, ut fatuissimè Witcleff sophisticat. sed substantia proprij corporis sacrosancti, uelati, tamen qualitatibus panis pristini: quas improperat nobis hic Witcleff esse sacramentum nostrum infinitum peius pane equino, uel corpore uenenoso, aliàs turpiter dicit, uel rationis stercore. Quid mirum? cùm Seneca dicat in nullo differre, uel laudari à turpibus, uel laudari ob turpia. Et igitur de turpi pectore eius ab altis cōtumeliis altæ laudes uix differūt. Sed uir turpis cum nefandis hospitibus uolens angeli testamēti naturam fœdare pulcherrimā, acrilia sua percussus, irruit in figuram. Ibi igitur circūpalpitet, ibi blasphemet, solicitè frendeat contra signa, & accidentia sine subiecto. Probet ea pessima, & demum improbet, dum nos cum sponso Christo intus in cubili intimi sacramenti intra uelum templi, imò longè intra sanctū sanctorum ad ipsum altare propitiatorij adorātes intremus, ibi scabellum pedum domini, humanitatē. s. saluatoris in sua natura, & pura substantia uideamus, colamus, & oremus: & ore corporis corporaliter comedamus. Vnde aīa nostra insatiabiliter ferueat ignibus charitatis, prout hortatur, & instruit in expositione sua super Ioānē morali. *46. CHRYSOSTOMVS, dicens. Horribilia ‡ uerè mysteria ecclesiæ, horribile uerè altare. Ascendebat de paradiso fons flumina emittens spiritualia. Secus hunc fontem plantatæ non salices infructuosæ, sed arbores ad ipsum cælum ascendētes, fructum habentes maturum, & immarcescibilem. Si quis æstum patitur, ad hunc ueniat fontem, & refrigeret æstum: etenim ariditates soluit, & incendentia omnia mitigat: non quæ ex sole inferuntur solū, sed quæ à telis ignitis diaboli. Etenim principium desuper habet,

Seneca

45. Chrys. To. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet,& radicem illinc, unde & irrigantur multa huius *incilia fontis, quæ emittit paracletus, & mediator sit,nõ sarculũ habens,& uiam faciens: sed dispositionem,quæ in nobis est,aperiens.Sequitur. Quemadmodum enim auro liquefacto si manum quis immiserit,siue linguam, auream eam confestim faciet:ita utique & hic animam operantur ea mysteria,quæ ante nos iacent. Nã feruet quidem igne uehementius hoc flumen, sed non ardet, sed infundit solum quodcunque susceperit.Hic sanguis desuper præfigurabatur semper in altaribus in iustorum occisionibus. Hic honor orbis terrarum,hoc comparauit ecclesiam Christus, hoc ornauit eam uniuersam. Hæc ille. AVCT. Hoc sacramentum nostrum est,fideles in Christo fratres charissimi, in hoc gaudeamus: hæc altaria tua domine uirtutum, rex meus,& Deus meus.In hoc sacramento altaris Christi fons viuus emanat, ortum habens, & radicem in cœlis, emittens riuulos placido murmure omnium gratiarum,& donorum spiritus sancti vbertate humanarum mentium perfundentes irrigua,totum diuinum faciens, quic quid in eo lauerit homo, sicut aurum liquidum efficit aureum.Audiat Witcleff cum luteo pane suo & uino tropicato, & accidentia nostra deludat sine subiecto,adoret figuras, uenerabilibus tropis genua flectat: nec ea rectificet, donec tot,& tanta sibi conferant insignia gratiarum. Non enim has uires habent ænigmata cũ substantia corporis Christi communes. Et idcirco dominus ab hoc sacramento omnes tales figuras exclusit,cùm diceret, Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. sicut ex circunstantiis literæ probat ubi iam suprà in sequenti homilia, idem CHRYSOSTOMVS, dicens.Continuò conuertit se ad eum sermonẽ, qui est de mysteriis,scilicet,corporis & sanguinis Christi sacramentis, ostendens rei necessitatem,& quoniam omnino fieri oportet.Quid autem est hoc, uerus est cibus, & uerus est potus? Hoc vult dicere:quoniam uerus est cibus is,qui animam saluat: aut facere eos credere de eis, quæ dicta sunt,ut non æstiment ænigma esse, & parabolam, quod dictum est: sed sciant quoniã omnino oportet manducare corpus domini. Demum ait, Qui manducat meam carnem, in me manet, Hæc ille. AVCT. Ecce ut faceret fideles credere non esse ænigma corporis sui uel sanguinis quod dixit, idcirco Christus dixit carnem suam uerum cibum, & sanguinem uerum potum. Et ne existimarent eum paraboliceè loqui de manducatione corporis sui,ideo illa dixit, & adiunxit: Qui manducat meam carnem,innuens omnino,id est, corporaliter oportere eos comedere carnem suam.Hoc sacramẽ

*uiui.

Psal.83.

Io.6.

Idem.

tum carnis probet Witeleff si possit esse peius ueneno: hoc nos dicimus melius summo cælo. Nam quod dicit de sermone domini in monte. cap.42. Illud sacramentum cùm sit corpus Christi in forma panis, est melius, quàm aliqua substantia sublunaris. Et sic sectæ intoxicantes principes terræ per hostiam uenenatam facerent ipsam melius, quàm prius fuerat consecrata. Hæc Witcleff. AVCTOR. Primùm contra seipsum insurgit, quanuis ibi fingat sibi uerba fidelium: quia si corpus Christi figurale,uti ipse tenet, in forma panis est melius omni substantia sublunari,multò magis corpus Christi naturale sub forma panis, quod fideles dicunt,est melius omni substantia sublunari, quia melius simpliciter est quodlibet in sua natura, quàm in nuda sui figura: & sic infinitè simpliciter melius est corpus Christi,quod uniuoce fideles credunt, quam corpus figurale, & æquiuocum, quod Witcleuistæ sibi fingunt. Quod secundò dicit, conuicium eius est, & à fidelibus omnino negatum.Nec enim porrigunt hostiam uenenatam unquam:quia nec potest unquam esse de se uenenum, sicut potest esse panis Witcleff,uel musca mystica Lollardorum.Nõ enim propinant catholici hostiam consecratam nisi corpus Christi in natura, quod † uenenum ullum non continet, quanuis omni hæretico sit uenenũ ex indispositione suppositi:sicut loquitur libro suo de pœnitentia Augustinus, dicens. Buccella dominica fuit Iudæ uenenum: quam cùm accepit, inimicus in eum intrauit:non quia malum, sed quia malè bonũ malus accepit. Hæc ille. AVCTOR.Hoc autem conuicio toxicutuntur hæretici ad infamiam fidei, sicut in querela Augustini supponitur lib.2 ad inquisitiones Ianuarij, ubi dicit Augustinus. Quia ex his rebus ad mysteria uerbi Dei similitudinum signa sumuntur,dicant, si placet, uel aspicias nos captare,uel uenena conficere, uel theatricas affectare luxurias. Sequitur. Sed ad rem sacrè significandam similitudines aptas religiosissima deuotione suscipimus, sicut de cætera creatura, de uentis, de mari, de terra. &c. Ad celebrationem uerò sacramentorum iam christiana libertate * pauciss imè: sicut de aqua, de frumento,de uino,de oleo.Hæc ille. AVCTOR. Et ipse Petilianus infamare Augustinum sacratissimum præsulem ausus fuit de panibus uenenatis fœminæ cuidam porrectis maleficiatis,ut dixit,amatorio carmine. prout libr. 3. contra Petilianum cap.16. idem recitans Augustinus.Titulos (inquit) epistolarum mearum à se,uel à suis,sicut eis placuit,inscriptos legat, & tanquam me in eis comprehendisse se gestiat confitentem:eulogias panis simpliciter & hilariter

Ibidem.

riter datas ridiculoso nomine uenenosæ turpitudinis, ac furoris infamet: & de nostro corde tã malè sentiat,ut amatoria maleficia data mulieri, marito non solum conscio, uerum etiam credi sibi posset præsumat.Hæc ibi.AVCTOR. Si in historiis ergo inuenerit toxicum sub hoc commento doli porrectum principibus, quid hoc ad hostiam consecratam? quæ nulla est ibi panis putribilis, cùm omnẽ talem hostiam aboleuit Christus per mortem suam sacris altaribus, ut probat Apostolus planè ad Hebræos. 10.Sed corpus tantum aptasti mihi(inquit)corpus mundum,& impollutum, nullius inquinamenti,uel toxici susceptiuum. Imò † uelit nolit,fatebitur Euchariſtiam Christi fidelium suo sacramento omnimodè meliorem hac ratione: quia Euchariſtia nostra, quam Christus constituit,est corpus Christi naturaliter, & panis, & uinum figuraliter.Sacramẽtum,quod Witcleff instituit,est panis coctus naturaliter, & corpus habitudinaliter,sed utrobique corpus Christi secundum naturam est melius pane naturali: & species panis,& uini qualitas & accidens absolutum est simpliciter nuda habitudine melius: ergo sacramentum ab eo fictum est sacramento à Christo facto deterius infinitè. ¶ Postquàm ergo sic imputata falsa resoluimus, quid credis astutiæ,& falsæ machinationis in sensu comprehendimus hæretico, si detestabiles obscœnitates probemus eum concedere, qualia mendosè de nobis ipse confinxit?Parcam argumentis, & flexuris dialecticis, textu uerbi eius utar. Ipse planè dicit libello suo de apostasia.cap.18. Sicut conceditur catholicè, quòd corpus Christi, & sic Deus sit materialis essentia:& sic materia prima,quæ est substantia abiectissima in natura,cum iuxta Apostolum ad Philip. 2. Christus seipsum exinaniuit,formam serui accipiens: sic concedendum est,q̃ corpus Christi sit panis secundum sacramentalem habitudinem:& sic corpus Christi est imperfectius,quàm testudo.Hæc Witeleff. AVCT. Videte quid dicit,q̃ corpus Christi est abiectissima substãtia,imò & Deus, quia materia prima: & corpus Christi est peius testudine: & quis coegit eum ista fateri,nisi detestabilis hæresis propria? Et nunquid digni sunt Lollardi tali sacramento, quod sit peius testudine? Nunquid dignè tradidit eos Deus in reprobum sensum,ut faciant ea, quæ non conueniant, & aptetur eis illud Oseæ. Si Galaad idolum:ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes,ubi lib.3.in commentario HIERONYMVS. Quia † uerò(inquit) Galaad interpretatur trãslatio testimonii, & Galgal uolutabrum: hoc dicere possumus, q̃ principes hæreticorum testimonia ueritatis transferant in mendacium

& quicquid colũt,idolum sit:& sacrificia eorum habeãt similitudinem uel aceruorum de lapidibus congregatorum, uel testudinũ. Quomodo enim & acerui hinc atq; illinc de lapidibus & sabulo congregantur, ita & hæretici de sapientia seculari & argutiis hominũ,de fraude,atq; mendacio simulacra cõponunt.Et cùm hoc fecerint tardis gressibus,in uno mouentur loco, & totũ orbem occupare non possunt. Testudo *tardo gressu,& onerata,imò oppressa põdere suo non tã ambulat,quàm mouetur, hæreticorum grauissima peccata significans: qui suis in cœno & uolutabris luti erroribus immolãt,adorantes opera manuum suarum: & instar boum cuncta pro terrenis frugibus laborantes.Hæc ille. AVCT. Ecce quò perduxit istum Witeleff sacramentum suum peius testudine,hic testudinẽ suam repperit. Subeat ergo reliqua quæ sequuntur, & sciat se secundũ hanc sententiã testimoniũ ueritatis in mendacium transtulisse, quando dicit scripturam quintuplicis euangelij pro sacramento suo tropico laborasse. Sciat pro Witcleuistis dictũ. Quicquid colunt, idolũ est:quia figura corporis Christi, & non ipsum corpus tropicum peius testudine: & sanguis tropicus ueneno deterior. Istæ sunt comparationes horridæ Lollardorũ, quas contumeliosè obiectant fidelibus: & in rei ueritate ipsi concedunt. Historiã † refero, quã ego præsens uidi oculis carnis meæ in cathedrali ecclesia sancti Pauli Londoniæ,ubi uenerãdus Cãtuariensis antistes felicis recordationis, Thomas Arundell,filius,& frater Comitum,pro loco iudicii assistentibus sibi Norwicensis ecclesiæ tunc præsule Alexandro, & aliis episcopali sede uerba quædam,& interrogationes proponebat de fide Euchariſtiæ ad quendã sartorem de partibus Wigorniæ deprehensum in hæresi:cùm flecti ad fidem omnino non posset,nec aliud,quàm benedictum panem,sacratissimam hostiam uolebat appellare, uel credere:tandem iussus facere reuerẽtiã hostiæ,respõdit blasphemus. Verè (inq̃t)dignior est aranea reuereri. At statim de alto culmine tecti descendẽs ingens & horrida uisu aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit.Et dũ loqueretur, ut intraret per polluta labia solicitè,pcurauit,& multorum manibus uix potuit prohiberi. Astitit illustris princeps Thomas Exoniensis dux,tunc Cancellarius regni, & uidit prodigium. At prędictus archiepiscopus statim surgens cum aliis exponit omni populo ibi collecto, quid ultrix manus domini fecerat in blasphemum. Nec mora, qui pretiosissimæ carni agni prælegit araneam,peccatricem carnem suam flammis deuorandam amisit, ut esset fauilla peior aranea. Ecce doctrinam fœdã & amaram errantium, qui sacramentum optimum

*tardigrada.

Historia quædã narratur

Nota mirabile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mum sic in figuram attenuant, & idolum faciunt A peius testudine, & aranea posthabendum. Attendamus item in prædictis uerbis Hieronymi, quomodo Witeleuistæ hæretici de sapientia seculari, & argutiis hominum, de fraude, atq; mẽdacio simulacra componunt. Nam quo ad argutias quantum hactenus legi de catholicis scriptoribus nullum repperi pro se terminum, illum in usum suum sumpsisse. Sed Witeleff omni frequentia in termino illo festiuè uelut in scypho Pharaonis augurari soler. Et econtrariò doctores sancti in termino illo obtrectant hæreticis, ut aliàs dixi de Origene in canticis, & hic similiter. Et item infrà super hoc textu. Veruntamẽ dies factus sum, HIERONYMVS. Opprimitur (inquit) pauper ecclesiasticus uerbositate, & argutiis hæreticorum: qui postquàm alios decerpserint, solent dicere, diuites facti sumus. Hæc ille. AVCTOR. Ita plerunque doctores argutias hæreticorum exponunt, catholicorum nusquam. Quantum item ad hoc, quod d cit suprà B Hieronymus, quòd hæretici de fraude, & mendacio simulacra componũt: item de se Witeleff hoc dictum intelligat: quia quod ipse non potest effugere, & ideireo sponte concedit, hoc omni fraude & mendacio tanquam inconueniens obijcit orthodoxis. Arguit ipsi forsan aliquis: expositione sua consequens esse, si corpus Christi est panis putribilis, cùm ille sit imperfectior omni uiuo, ergo corpus est peius testudine. Annuit conclusioni tanquam ineuitabiliter consequenti. Et ne uideatur solus execrandam asserere dictionem hanc, tam conuitiosè, quàm mendosè improperat orthodoxis. Sic itẽ arguit aliàs contra fideles eosdem sacramentũ suum dicere aliàs acidum, aliàs sapidum, iam cãdidum, iam fuscum, iam humidum, iam aridum: ita ut Deus noster sit semper Deus recens. Quo ad species sacramentales forsan tales esse concedimus: sed uenerabile sacramentum corporis Christi tale esse, quis credidit hactenus Christianus? Ipse autem hanc conclusionem non potest C effugere, ideo concedit prætato cap. 18. Corpus (inquit) Christi imperfectius, quàm testudo, & ita secundùm disparem prædicationem recipit 7 denominationes contrarias, sicut persona uerbi secundum dispares eius naturas. Corpus enim Christi est singulum multorum: ut in una essentia est tanta & talis hostia, & in alia est hostia alia uariata. Hæc Witeleff. AVCTOR. O ergo quanta astutia hæretica, & dolus malus? Si hoc sit turpe dictu, horridum & inconueniẽs: cur tu sponte concedis hoc ipsum? Cur nobis improperas? cur conuiciaris sacramentum nostrũ peius stercore & ueneno, quod horremus? Et tu testudine, uel aranea prædicas esse peius.

Gen. 44

Hieronym. To. 6.

Psal. 80.

Vuitcleff

Alius hæreticus Petilianus formã tibi præstitit huius fraudulentæ calumniæ, qui pariformi arte callida sic circumuenire disposuit Augustinũ lib. 3. contra Petilianum. cap. 40. * ubi dicit AVGVSTINVS. Petilianus his tam uehementibus coarctatus angustijs, tacuit superiora, ex quibus ista pendebant, & hæc absurda, quæ illius cõsequuntur errorem, ita cõmemorauit in responsione sua, quasi hoc ego ex mea sententia dixerim. Quæ ideo dicta sunt, ut attenderet, quantũ mali sequeretur eius sententiam, & eam mutare cogeretur. Hanc ergo fraudem audientibus uel legentibus faciens, & omnino desperãs legi posse quæ scripsimus, cœpit in me grauiter & petulanter inuehi, tanquam ego sentissem optandũ esse omnibus, qui baptizantur, ut baptizatores perfidos habeãt, ut ignorent eos. Et infrà. Quod cum mihi Petilianus tribuens, tãquam hoc ego senserim, satis in me grauiter, ac uehementer inuehitur: ipse utique demonstrat ea ipsa grauissima inuectione sua, quantum nefas sit istã sentire: ac per hoc quicquid propter hanc sententiã in me dixisse uideri uoluit, in seipsum dixisse inuenitur: quia talia sentire conuincitur. Ibi enim quantum in excidium ueritatis superatus sit, ubi alium exitum non inuenit, nisi ut me senlisse ingeret, quod ipse sentit? Quemadmodum si illi, quos Apostolus arguit, quia dicebant non esse resurrectionem mortuorum, eundem Apostolum accusare uellent, quoniam dixit, neq; Christus resurrexit. Hæc ille. AVCTOR. Miranda machina falsitatis: & tamen quæ premit auctorẽ: q, sicut dicit Augustinus, ipse demõstrat grauissima inuectione sua quãtum nefas sit ista sentire, quæ tamen ipse sentit: & in hoc facetur, & aliis imputat, quod singuli diffitẽtur, nec unquã suffecit probare quod sequitur: imò quod magis est, ipse per se soluet substantiam proprij argumenti. Omne (inquit) accidens corporeum est imperfectius, quàm aliquod corpus assignandum. Cur non item omne accidens est deterius omni substantia? Secunda parte sermonum sermone. 2. ipse dicit gratiam esse formaliter bonam qualitatem animæ secundùm quam anima redditur grata Deo. Et † nunquid ergo qualitas est melior multis substantiis? Et quid dicis de gaudio subiectiuo in beatis? maximè cùm secundùm te tale accidens includit subiectũ, quod est tale per accidens. Et nunquid anima grata Deo, aut beatitudo subiectiua Christi, cum sit Christus, est melior infinite lucifero? Ipse enim hoc arguit à proposito: quòd scilicet, multa accidentia sunt multis substantiis meliora. 12. cap. de apostasia in decimo loco, ad concludendum accidens nõ posse esse sine subiecto. Item (inq:) qualitates, ut uirtutes, & gratiæ sunt multis substantijs

stantiis meliores, quod non posset esse nisi includãt formaliter uirtuosam substantiam & dicant eius modum, ergo Assumptum uidetur, eo q, il lę qualitates sunt eligibiliores datis substantiis, vt patet de diuitiis: imò uidetur q, nemo excideret à charitate pro toto mundo saluando: q, de natura eligibilitatis virtus illa sit homini optatior, & sic melior toto mundo. Hæc Witeleff. AVCT. Nunquid iam sequitur penes eum, ergo unius hominis charitas quæ est bona qualitas animæ est melior toto mũdo? Et sic melior innumeris aĩabus & bonis spiritibus ex quibus integraliter sistit mundus. Parcat ergo per hæc accidentibus sacramentalibus, quæ ob reuerentiam corporis glorioſi quod in natura sua ibi uelant, & continet: nos honoratiora esse credimus multis Lollardicis muscis vermibus, & venenis.

¶DE CONVERSIONE PANIS SECVNDVM SVAM SVBSTANTIAM, & quibusnam opinio impanantium foret grata. Cap. LXIIII.

SVMMA.

1 *Vuitcleff negat fidem huius conuersionis simplicis in corpus Christi per transubstantiationem.*
2 *Quod graui pœna digni sunt qui doctori subtili imputant, illum dixisse panem adesse in sacramento per sustentificationem.*
3 *Quòd uia nostra in hac Eucharistiæ materia sit facilior scripturis haustis uicinior, atque doctorum antiquorum scriptis congruentior, ostenditur.*
4 *Ecclesiæ quòd non sit in potestate facere istud esse uerum, uel non uerum.*
5 *Verum, & unum conuerti.*
6 *Augustini norma de tractatibus scripturarum tenendis, & cauendis.*

1 IDEM † huius cõuersionis simplicis panis in corpus Christi per transub- C stantiationẽ altissimi Witeleff negat, & dissimulat, rem tollens, & terminũ fallaciter ab ecclesiæ sensu peruertens, consequens Berengarianã perfidiam tripertitam. Nã primi cõuersionem istam per uiam identificationis suppositorum efficiunt. Secũdi per viam impanationis. Tertij per viam appellationis figuralis, & tropicæ, cum quibus currit Witeleff. Primi tñ, & secundi maiorẽ fauorẽ in quorundam mentibus obtinent: quia ponũt Christi corpus præsens f̃m suam essentiam. Et quia ponũt panem adesse propter sustentificationem accidentium, multis grati sunt vouentibus, & quasi suspirantibus, q, sic ecclesia decreuisset, q, a fuis-

set, vt putabant, via leuis. Et quidam imputant Doctori subtili verbum istud, sicut utique Witeleff notat cap. 2. de Apostasia. Tertiò concludit (inquit) fideles debere credere Christum fecisse æquè bene, vel meliùs, tam in natura, quã moribus ad profectum ecclesiæ, seruando naturalẽ substãtiã sacramenti, nisi ecclesia in ipso determinasset oppositũ: sed procul à fidelibus hæc venena. Hæc Witeleff. AVCTOR. Imò procul venena substantiæ panis tui hæretici: pro quatá procul abiecisti prævenerandam substantiã corporis Dei viui. Sed † quantùm ad doctorem subtilem, illi, qui hæc illi imputant, atroci peccant iniuria. Sunt enim uerba opponentis, & nõ doctoris ea, quæ sic recitant. Nam doctor ille *Doctor subtilis.* super quartum, distinctio. 11. quæst. 3. planè dicit ecclesiam decreuisse intellectum, quem iam habemus de sacramento in Lateranensi concilio sub Innocentio tertio cano. 1. & quicquid ibi dẽ esse credendum, esse de substantia fidei. Et tãdem subdit Doctor subtilis. Et si quæras quare B voluit eligere intellectum illum difficilem huius articuli, cùm verba scripturæ possent saluari secundùm intellectum facilem? De hoc dicẽdum, quòd eo spiritu expositæ sunt scripturæ, quo conditæ: & ita supponendum est, quòd ecclesia catholica eo modo exponit, sicut tradidit nobis fides, spiritu, scilicet, veritatis edocta: & ideo hunc intellectum elegit, quia verus est. Nõ enim in potestate ecclesiæ fuit facere istud verum, vel non verum, sed Dei instituentis. Sed intellectum à Deo traditum ecclesia explicauit, directa in hoc, vt creditur, spiritu veritatis. Hæc ille. AVCT. Mendaciter ergo peccãt, qui hoc imponunt doctori, quòd ista via foret sanctior, & certior, si illam elegisset ecclesia. Et credi potest similiter deliquisse Ioãnem Parys in verbo, qũ scripsit in tractatu suo determinato, hanc viã impanationis ad tñ placuisse doctori GVIDONI nostri ordinis fratrũ Carmelitarũ, tũc q *Guido carmelita.* dẽ lectori sacri palatij: ut si foret Papa, ipsam decerneret eligendam. Veruntñ quia hæc iam via mouet quosdã nostri tpis homines, ita vt quasi optent corde licitam eis fore tenendam, & decretum ecclesiæ pro parte illa fore desiderant: ideirco conabor ostendere, quàm frustra nituntur contra ictum fulminis. Tum † quia, cunctis inspectis, via nostra moderna est facilior, & scri 3 *Contra impanantes.* pturis sanctis vicinior, & doctorum antiquorum scriptis congruentior. Et quia est unica, & sola veritas, est ad tollendum impossibilis, & ad remanendum necessaria absolutè: Pro cuius intellectu supponendum est illud Petri in se- *2. Pet. 1.* cunda canonica. Hoc primùm intelligentes (inquit) quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim vo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

luntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. 2. Petri. 1. Non ergo ad expositionem humanã trahẽda est fides scripturæ: sed ad veritatem fidei & scripturæ omnis humani ingenij captiuandus est sensus. Vbi & in expositione super hanc Canonicam habet BEDA. Hoc primum intelligere debent, quia nulli prophetarũ sanctorum propria sua interpretatione populis dogmata vitæ prædicant, sed quæ a dño didicerant, hæc suis auditoribus agenda commendabant. Quæque in secreto cælestia arcana perceperant, hæc simpliciter, uel loquendo, uel scribendo Dei plebi tradebant. Et non sicut gentiũ diuini quique ipsi de corde suo finxerant, hæc turbis deceptorum quasi diuini oraculi conspita proferebant. Sicut ergo prophetæ nõ sua propria, sed Dei uerba scribebant, ita lector eorum nõ sua propria interpretatione potest uti, nè a sensu veritatis exorbiter: sed hoc omnimodis debet attendere, quomodo sua verba voluerit intelligi ipse, qui scripsit. Hæc ille. AVCTOR. Eant iam, qui tantoperè curant ecclesiam hoc modo, uel illo decernere: eant, & noscant ex sancto Petro, quia non voluntate ecclesiæ patrum allata est scriptura, vel fides in mundum: sed spiritu sancto inspirati locuti sunt Dei homines, & ad eius sensum, qui sic scripsit, cogenda est ecclesia, dum exponit. Ideo † bene dicit doctor subtilis, q̃ non est in potestate ecclesiæ facere istud esse verum, uel non uerum, quia veritas verbi est eius, cuius est uerbum, s. domini. Et sic dicit hic Beda, q̃ sicut prophetæ non sua propria, sed Dei verba scribebant, ita doctor eorum non sua interpretatione uti potest: sed omnimodè debet attendere, quomodo sua uerba uolebat intelligi ipse, qui scripsit. Pueriliter uerò sentiunt, qui credunt ex humana tm̃ imperiosa uoluntate pendere sententiam decretalem: quasi sic, uel sic possent, si uellent, fidei rudimẽta construere: & quasi patres ecclesiæ in concilijs suis agentes de fide dicerent prophetias dñi ad fauorem petentium: sicut Sedechias filius Chanaana cũ suis complicibus 3. Regum. 22. ita, ut cũ audiant à nuntio regis quod dixit Michæas. Ecce sermones prophetarum ore uno bona regi prædicunt. Sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona: nec possit, aut debeat ecclesia respondere cum Michæa propheta domini. Viuit dominus, quia quodcunque dixerit mihi dominus, hoc loquar. sed cum assentatoribus Sedechiæ socijs sola proferre, quæ interrogãti complaceant. Nempe ego existimo matrem ecclesiam, siue Romani cleri, uel concilij generalis multò constantiorem diuino Balaam, meliori certiorique sensu dicere semp posse. Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, non potero immutare uerbum dñi Dei mei, vt plùs, vel minùs loquar, Nu. 22. Id est, quid si dixerint philosophi? Ista via est vicinior sensui pro accidentibus sustinendis, aut ista est leuior nostris conceptibus: constitue nobis illam. Frustra sibi petunt quod optant, sensibus, scilicet, suis fidem arctare, & ad libitum peruertere veritatem. Quid ad hæc Ecclesia sancta respondet? Non potero immutare verbũ dñi Dei mei, ut plùs, uel minus loquar: quamuis dederis mihi domũ auro plenã. Ecce facilius esset nostris cõceptibus dicere Christum purum hominẽ & nõ Deum cum Ario, q̃ supra omnẽ sensum Dei liũ æternaliter sine mutatione, vel ordine tẽporis propagatũ a patre in idẽtitate numerali essẽtiæ. Et tũ uiã primã abiecit sacrũ Nicenũ concilium, & elegit secundã. Leuius esset dicere cũ Manichæo Christum nõ fuisse verũ hominẽ, ne immortalis Deus mori credatur in cruce. Et tamen reiecta est, damnata est, & via difficilior prælecta. Quare autem ista electa est, illa deiecta, sola ratio est: quia hæc est sententia veritatis, illa non sic. Istam ergo sequebatur magnum concilium, & insequebatur illam. Sed quomodo ista videbatur tunc veritas, & illa non? Quia hoc semper in consuetudine docere solebat animata fides ecclesiæ à tempore apostolorum per successionem pontificum, & plebium, usque ad tẽpora illa, quamuis non esset expressè definita pro fide: qualiter Augustinus docet in rebus dubijs fidem esse scrutandam libro de Vtilitate credendi. ita quòd in magnis concilijs cùm dubiũ fidei ventilaretur, perpendebant patres, quid sentiretur de hac re ante eos per cõmunẽ fidem versum vsque ad Apostolos: & hoc statim decreuerunt esse tenendum. Vnde libro quarto de unico baptismo contra Donatistas, capite decimo, AVGVSTINVS. Sed illa consuetudo, quam etiam tunc homines sursũ uersus respicientes non uidebant à posterioribus institutam, rectè ab apostolis tradita creditur. Sequitur. Nec quisquam dicat, quod accepimus de apostolis, hoc sequimur, quantò robustius nunc dicimus, quod ecclesiæ consuetudo semp tenuit: quod hæc disputatio dissuadere non potuit, & quod plenarium concilium confirmauit, hoc sequimur? Huc accedit, quia bene perspectis ex vtroque latere disputationis rationibus, & scripturarum testimonijs, potest etiã dici, quod veritas declaranit, hoc sequimur. Hæc ille. AVCTOR. Non ergo facilè existimẽ magistrum illum IOANNEM PARYS bene sibi prouisum esse quid diceret, quando credebat se posse reperire alium modum impanationis impunè contra modum conuersionis

nis substantialis, quam definiuit ecclesia. Quia (inquit) qui sic adhæret vni modo defendẽdi veritatẽ, vt omnem alium modum abijciat, veritati facit præiudicium. Nam homines diuersimodè dispositi, non assentirent veritati p unũ modum. At ego dico, sed quisquis alio modo quàm veritatis in veritatem quærit assurgere, ille facit præiudiciũ veritati. Qui enim vult assentire Deum patrem filium generare perennem p modum generationis nostræ & decisionis ex carne, articulo diuinæ genituræ præiudicat, & non proficit sibi quod credit. Ita qui credit carnem Christi substantialiter existere sacramento, ueritatem credit. sed qui crediderit illam impanatam, & per impanationis modum ibi existere: quia falso modo verum credit, nihil credit, & sanctæ communionis articulo efficit detrimentum. Idcirco † enim non solum verùm credendum, sed uerè credendum est uerum: quod quia cũ uno conuertitur, solum est unum. Et si modus tuus falsus est, quid vis pro illo contendere? Ecce, tũ uinum uni opponitur. Si ergo iste modus, & hæc uia, quã ecclesia tenet, est uera, sola est uera, & omnis alia falsa. Et idcirco Psalmista in persona uiri fidelis solã unã uiã pluriũ iustificationum expostulat sibi legem. Legẽ, inquit, pone mihi dñe uiam iustificationum tuarum. Et in expositione octonarij super eodẽ uersu, HILARIVS. Hanc (inquit) iustificationem uiæ legem Propheta desiderat. Lex enim iustificationum, quibus religiosi cordis disciplinis cõtinetur & infra nos, fines constitutionis suæ, quibus uteremur, arctauit, ne excedens eos, ad opiniones hæreticæ intelligentiæ euagaremur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce lex domini iustificationem uiam unam ponit infra fines suos, nos arctans, ne excedentes eos, ad opiniones hæreticæ intelligentiæ euagemur. Hanc vnam uiã tibi proponit ecclesia, quando definit, hanc authoritate sua firmat esse tenendam tanquàm antiquam fidem, sicut iam suprà docuit Augustinus. Quæ quanuis hæc iam primò sit declarata pro fide, semper tamen anteà fuit fides patrum. Et ideò iam illam ecclesia præelegit ex multis: quia illam ecclesia semper ex consuetudine tenuit: & quia frequens disputatio illam dissuadere non potuit, & quod plenarium concilium cõfirmauit. Et tandem ex his audacter concludimus, quia bene perspectis ex utroque latere disputationis rationibus, & scripturis, quod veritas declarauit, hoc elegimus. Et quid satagit formare sibi pedem liberè diuaricantem a uero: quia Augustinus dicit primo super Genesim in fine, quòd de verbis sacræ scripturæ, cùm diuersæ proferuntur sententiæ, non est aliquid unum temere affirmandum cum præiudicio alterius expositionis, fortassis melioris: ubi pro modulo suo eligit quisque quod capere possit. Sancta est hæc Augustini sententia. Sed noli abuti libertate concessa, nè videaris authoritatem accommodare Nestorio, qui eodẽ modo tecum dicere potuit. Quid ego pro modulo meo non eligam, quod capere possim, carnem scilicet filij hominis esse alicuius sancti viri citra Christum in sacramento altaris? Cur etiam Berengario, & sequacibus eius non conceditur dicta libertas, vt modulo suo, quem capere ipse possit, concedat tropicum tantùm corpus, & figurã umbratilẽ in sacramẽto altaris? Sed idcirco quod AVGVSTINVS ibi consequenter adiungit pro expositionibus cõsequendis notandũ. Cùm † diuinos (inquit) libros legimus in tãta multitudine uerorũ intellectuũ, quæ de paucis uerbis eruũtur, & sanitate catholicæ fidei muniũtur, id potissimum deligamus, quod certũ apparuit eũ sensisse, quẽ legimus. Si autẽ hoc latet, id certè, quod circũstantia scripturæ nõ impedit, & cũ sana fide concordat. Si autem scripturæ circunstantia pertractari, ac discuti nõ potest, saltem id solùm, quod fides sana præscribit. Aliud est enim, quod potissimùm scriptor senserit non dignoscere, aliud à regula pietatis errare. Si vtrunque vitetur, perfectè sic habet fructus legentis. Si verò utrunque vitari non potest, etiam si voluntas scriptoris incerta sit, sanæ fidei cõgruam non inutile est tenuisse sententiam. Hæc ille. AVCTOR. Hæc est plena norma doctoris de tractatibus scripturarum tenendis & cauendis. Placet enim ecclesiæ Dei, q̃ in verbis diuinæ scripturæ diuersæ sententiæ proferantur, sed inter omnes præeligatur illa, quam certum est eum sensisse, quem legimus, aut quam circunstantia scripturę non impedit, aut quæ à sana fide non discordat. Et quomodo certiùs hoc notum esse possit, quàm decreto cõcordi totius ecclesiæ? Idcirco etiam sanctus AVGVST. quem tu pro libertate mala producis, etiam libertatẽ illam dimittit philosophis, & hæreticis. 18. de ciuitate Dei. ca. 40. ubi dicit, Vidẽs aũt diabolus tẽpla dæmonũ deseri, & in nomẽ liberãtis mediatoris cõcurrere genus humanũ, hæreticos mouit, q̃ sub uocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ, quasi possent indifferẽter sine ulla correptione haberi in ciuitate Dei, sicut ciuitas eius indifferẽter habuit philosophos iter se diuersa & aduersa sentiẽtes. Qui ergo in ecclesia Christi morbi dũ aliq̃d, prauũque sapiũt, si correpti, ut sanum certũq; sapiãt, resistũt cõtumaciter, suaq; pestifera, & mortifera dogmata emẽdare nolũt, sed defensare psistũt, hæretici sũt, & foras exeuntes habentur in exercitibus etiam inimicis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc ille. AVCT. Ecce diuersa,& aduersa inter se sentientes in puncto quasi centrali fidei Christianæ tollendi sunt,nec tolerandi. Quia ergo ponens impanationem insolitam tulisti conuersionem sacram panis simpliciter in corpus proprium Saluatoris,quam certum est Christũ sensisse,qui tradidit tam ex scripturæ circunstãtia,quàm ex sana sanctorum patrum fide concordi,merito repudianda est via,quæ à ueritate exorbitat,atque vita.

¶CONTRA IMPANANTES CORpus Christi,fiunt rationes. Cap. LXV.

SVMMA.

1 *Impanationis duplex opinio recensetur.*
2 *Panitæ quantùm aduersentur ecclesiæ,ostẽditur*
3 *Panitarum obiectio,& ad eam responsio.*
4 *Panitarum positio,quòd sit difficilis.*
5 *Rationes contra impanantes corpus Christi.*

1 GEMINATA †est hæc impanãtium dictio.Primò.n.post Berengariũ puto inter scriptores eã placuisse Valeranno Medburgẽsi Episcopo: quem tã festiuè Witcleff inuocat in authorẽ,vocãs eũ qñque Ambrosium,qñque Isidorum:aut certè, 2 (ut dicit)magni Ambrosij discipulũ,authorem de diuinis officijs:quem,ut sæpe dixi,venerabilis Anselmus increpat hominẽ sui tẽporis, & in alijs peritum scriptorem,& vtilem.Hic, inquã, in hunc errorẽ incidit post Berengarianas reliquias:dicens in ca.de materia sacrificij altaris. & recitat eũ Witcleff,lib.de Apostasia,cap.7. *Valerãnus.*
Materia vel substantia sacrificij,quod erat tunc & nunc est in manibus Pontificis nostri, nõ simpla est,sicut nec Pontifex solius diuinæ vel humanæ solius substantiæ est.Est.n.tam in Pontifice,quàm in sacrificio diuina substantia: est & terrena.Terrena in utroque est illud, quod corporaliter,vel localiter videri potest:diuiua in vtroque,verbum inuisibile,quod in principio erat Deus apud Deum. Nam cùm diceret idem magnus Pontifex,panem & vinum tenens, hoc est corpus meum. hic est sanguis,vox erat verbi incarnati,vox æterni principij,uerbum antiqui cõsilij,verbum,quod humanam acceperat naturam.Idem in carne manens,panis & vini accipiebat substantiam:vita media panem cũ sua carne,vinum cum suo iungebat sanguine. Hæc *Parisiẽsis.* ille. AVCT. Alius post istum, Parisiensis surrexit,ponens etiam impanationẽ corporis Christi,vt sibi vr̃,modo distincto, per assumptionem panis à uerbo,mediante corpore parte,sicut albedo ab Aethiope mediante dente,& separat se 3

A ab opinione Valeranni vijs pluribus Primò, inquit,qa opinio eius similis est opinioni hæreticj,quæ ponit in Christo plura supposita,& hominem assumi.Ista aũt similis est opinioni catholicæ, quæ ponit unum suppositum in pluribus naturis,& non hominem,sed humanitatem assumi.Et prima,inquit,scilicet Valeranni ponit corpus Christi impanatum,id est, panem coopertum,siuè indutũ,quasi denominatiuè quadã extrinseca habitudine.Ista uerò poneret corpus Christi impanatũ,id est,panem factum. Et prima ponit panẽ non vnitatum post consecrationẽ sicut antè:sed ista poneret aliũ panem, licet eandẽ paneitatẽ.Item prima positio ponit duo corpora in altari distincta, scilicet corpus Chri sti,& corpus panis, quod ipsi uocabant corpus sacrificij,ut patet in epistola Anselmi, Fratri charissimo illuminatos oculos &c. Sed ista licet ponat duas corporeitates, tamen vnicũ cor B pus habens duas corporeitates. Hæc transumpsi à libro eius,in quo dicit se ex toto aduersarium Valeriãi.Sed quantũ isti inter se rixent, modica cura nobis. Suscepimus aũt ostendere quãtũ uterq; panita aduersatur ecclesiæ, & qtã difficultatẽ ingerunt studentibus nostris saluare scripturas,ductũ orationis, & dicta antiquorũ patrum in comparatione doctrinæ modernæ catholicæ.Primò † igitur opponamus vtrique verbũ illud æterni principij,verbum verbi incarnati,cùm panem in manus acciperet,Hoc est (inquit)corpus meũ. Deducamus argumentum p mediũ,quod iste impanator assumpsit. Apocalypsis,inquit,ultimo in fine scripturæ.Quicunque apposuerit ad hæc,apponet Deus super illũ plagas,quæ sunt scriptæ in libro hoc.& Deu, 4 Nõ addetis ad verbum,qd̃ vobis loquor, neque auferetis ex eo.Et in gestis Nicenæ Synodi,& Ephesinæ primæ,& Toletanæ sub anathe- C mate ,phibetur, ne aliqs aliam fidem cõponat, addẽdo,docendo modo quolibet, præter quæ Nicæna Synodo sunt à patribus ordinata bene. Sed quicũque impanator addit verbo Christi, non tñ verbum,uel formã claram dicendi,cuius dicit hoc esse corpus Christi & panẽ, sed panis substãtiã:cùm Christus dixerit tñ hoc esse corpus suum:ergo quilibet impanator pp additionẽ panis obliquã incurrit maledictionẽ prædictã trifariã.Istud itẽ assumimus ꝫ Witcleff, & oẽs cõcedẽtes corpus Christi esse cibarium panem grossum.Omnes.n.addunt ad verba Christi,quod ipse non dixit. Et quantò leuius foret dicere hoc.s.panem virtute verbi Christi esse fiendo corpus suũ uerũ.Sic item Apostolus ait, Panis,quem frangimus,nõne participatio corporis dñi est?non ausus addere, qꝺ sit itẽ panis. Et calix,quem sumimus, cõmunicatio sanguinis

nis Christi est,nõ addens,& vini. Hic est calix A quam fidei sacramenti expresse ponentes ipsã sanguinis mei noui & æterni testamenti, qui ꝓ multis effundetur in remissionem peccatorum. Non dicit,qꝺ est calix sanguinis & vini, vel sanguinis inuinati alicuius nouæ uindemiæ. Qui.n. adderet ad hominẽ in natura,cùm diceret, Christus est homo,leonem in natura, ipse adderet ad errorem.quanuis Christus dixerit se leonẽ. Qui aũt adderet leonem in figura,non erraret. Cur ergo non errat, qui addit corpori Christi panẽ in natura,quod Christus nullibi dixit,quãuis sic dixerit semetipsum in figura? Veruntñ qa Christus incæpit asserere panem esse corpus suũ,omnes panitæ,& Witcleuistæ deuijs verbis arguũt remanere panem.Sed vbi verbum est effectiuũ, potiùs sequeretur oppositum. Aliàs diceretur, quia Christus ait,Cæci vident: idcirco cæci remanerent cæci,cùm viderent.Et, claudi ambulant:ergo claudi ambulant manentes claudi: & leprosi cùm mundantur sunt leprosi.Ita dico tibi,operatorius est ille sermo Christi secundùm B Ambrosium:& ideò qui est purus panis,cùm dicitur,Hoc,ille idem est purum corpus,cùm dr̃, 5 corpus meum. Nec enim addetur corpus pani in principio, nec panis corpori in termino dictionis.Vnde curre si potes per scripturas, q̃uis Panem & vinum audieris,in principio, solũ corpus & sanguinem es auditurus in fine, Hoc est, inquit,corpus.Hic est sanguis. Obserua regulã scripturæ,vt nihil addas,vel auferas, & iã habes in verbis Christi sensum ecclesiæ:panis est corpus sine pane:vinum est sanguis sine vino. Sed 3 † obijcis,At vos additis verbis Christi permanẽ tiam accidentis sine subiecto:& substantiam panis non remanere,& transubstantiationis articulum,& huiusmodi plura.Dicitur, quòd explicare conditiones & proprietates rei, non est ad rem addere,sed exprimere,quæ ad rẽ ipsam ordinatè sequuntur.Vnde posito homine non addit plùs, qui dicit coniunctionem corporis ad spiritum,vel dicens eum bestijs eminere, & an- C gelis proximum in latitudinali situ naturæ. Sed simul qui dicit hominem,dicit hæc omnia. Ita qui dicit panem esse corpus in forma Christi, si simul dicit illum panem non esse panem, sed corpus Christi secundùm substantiam suam,& ipsum in corpus Christi sic conuersum,& transubstantiatum,& sensibiles species panis manere sine migratione propter sacramentum, & ideò per se subsistere.Omnia enim ista sequũtur,posito ibi purè corpore Christi secundùm substãtiam in consequentia naturali.Nam patres Nicæni concilij nihil addiderunt ad substantiam fidei de Christo,condentes nouum symbolum, & exprimentes consubstantialitatis articulum. Nec patres Ephesini concilij addiderunt quic-

Panitarum positio difficilis.

Boetius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est Deus, natura, cum humana, quæ ab eo erat di-
uersissima, conueniret: atque ita ex distantibus
naturis una fieret copulatione persona? Hæc ille. AVCTOR. Quis ergo assumptionem talem de facto concederet, & ad eam iam totam induceret ecclesiam? cùm Boetio uidetur non posse euenire præter illud suppositum, cuius est entitas infinita, habens in eminenti perfectione totum perfectionis ambitum rei assumptæ: & igitur terminat respectum omnis dependẽtiæ, tam ratione causæ, quàm suppositi, secundum rationem omnis potentiæ obedientialis ad ens simpliciter infinitum. Totum hoc deest in corpore parte, ad cuius unitatem suppositalem sua est assumenda paucitas: ergo corpus pars nullo modo potest sic terminare dependentiam naturæ panis ad ipsum in ratione suppositi. Item corpus pars non est de se suppositum, sed depẽdet à suppositatione uerbi mediante humanitate totali. Quomodo ergo posset terminare dependentiã naturæ altæ alterius in ratione suppositi? Patet argumentum, quia ideò ponitur uerbum assumpsisse naturam humanam, quia est de se persona infinita. Item dependentia naturæ quantulæcunque æquè sufficienter terminatur ad suppositum proprium, sicut natura creaturæ sublimis ad suppositum suum optimum: sicut æquè subsistit natura uermis in suo supposito, sicut natura angeli in Michaele. Et inde est, quòd non solùm natura uermis non est in potentia obedientiali suppositari ab angelo, imò ipsi repugnat. Et inde uisum est doctoribus, quòd angeli susceperunt corpora tantùm ad officium, nõ ad suppositum: ergo à fortiori corpus altera pars non suppositat panitatem. Item quod dicit de communicatione idiomatum, quòd non uult dicere, sed negare, quòd Deus, uel homo sit panis, sed quia panitas est assumpta mediante corpore Christi parte, ideò in concreto prædicabitur de corpore Christi parte, & non de uerbo, uel homine. Si autem assumeretur à uerbo immediate, uel mediante humanitate totali, tunc diceretur Christus panis. Primò sequitur, quod ille contra Valerannum pro enormitate conclusit, scilicet, quòd in Christo sunt plura suppositа, scilicet commune ex Deo & homine, quod est Christus: & suppositum, in cuius unitatem panis assumitur, & patet illa esse duo, quia sufficiunt fundare contradictoria: quia primum est Christus: secundum non est Christus: sed trahitur tantùm, ut tu dicis, ad esse suppositi corporis: sicut albedo in dẽte Aethiopis. Si uerò dicas, nõ trahitur adesse suppositi corporis partis, sed adesse suppositi uerbi per corpus partem, sicut albedo ad esse Aethiopis per dentem: hoc nõ potest intelligi, quomodo suppositat in aliquo, &

Angeli suscipiunt corpora tantũ ad officiũ.

A non est ipsum per se, nec cum alio, unde corpus pars trahitur ad suppositationem uerbi per humanitatem totalem, & sic anima. Et tamẽ Christus sicut non est caro, nec anima, sic nec est humanitas, quæ immediatè assumitur, sed est caro & anima, i. homo. Conformiter ergo Christus & si non sit panis per se, quia tamẽ panis assumitur in unitatem suppositi sui, erit panis cũ alio, scilicet corpore parte & anima, ut sic dicendo, Christus est corpus panis & anima: & item, Christus est suppositum ex his constitutum. Exemplum suum non est ipsi bene aptatum, quia albedo in dente Aethiopis habet suppositationem proprij genetis, nec trahitur ad esse suppositi Aethiopis, plus, q̃ capitium eius. Patet ẽt, q̃ supradicta eius assertio fallit, cũ dicit, si panitas assumeretur à uerbo immediate, uel mediante humanitate totali, tunc esset Christus, quia humanitas ipsa assumitur à uerbo immediatè, & tamẽ non est Christus. Itẽ os assumitur à uerbo mediãte humanitate totali: sic. n. Christus probauit se hominẽ, dicens, Palpate, & uidete, quia spiritus carnẽ, & ossa non hẽt, sicut me uidetis hẽre. & tñ nec os est Christus, nec humanitas: ergo immediatio illa nõ est cã prædicationis talis in recto: nec item totalitas mediantis. Itẽ non põt uitare magna incõuenientia, quæ sequuntur per aliquod simile in scriptura uel natura. s. q̃ corpus Christi fit à pistore, & reuersatur, quia panis communicat secum ista idiomata per passiones consequentes naturã æquè sicut nomen naturæ. Vt quia Christus habuit corpus crucifixum, id-circo dicitur crucifixus, quomodo ergo corpus Christi non erit pistum si sit panis pistus? Cõfirmatur, quia q̃is Christus non sit caput suum, nec crinis, tñ dr denominatiuè crinitus à capite crinito: ergo q̃is non dicetur panis in prædicatione per se tñ dicetur impanatus denominatiue à corpore impanato. Itẽ ad minus diceẽ Christus sub determinatione hodie pistus, reuersatus, & coctus in clibano secundũ corpus partẽ sicut Aethiops albus secundũ dentem, secundũ exemplũ tuum unicum. Item ista positio augeret blasphemas irrisiones gentiliũ: quia uerè dicent, q̃ colimus panẽ tanq̃ Deum, & q̃ sorices comedũt corpus Christi nostri, & huiusmodi: & digeritur in humano corpore, & egeritur. Item contra illud Augustino intimatum, Nec tu me mutabis in te sicut cibum carnis tuæ. quod item Hugo exponit de uenerabili sacramento. Propositio uel supponebat impossibile, quòd Christus manducatur carnaliter secundùm suppositũ, uel asseruit falsum, quia manducatum cum sit panis, in te mutatur, sicut cibus carnis tuæ.

Lux.

QVOD

¶QVOD VIA IMPANANTIVM A est pluribus difficultatibus intricata, & uia ecclesiæ est magis plana. Ca. LXVI.

SVMMA.

1 *Henrici, & Damasceni dictum de conuersione simplicis essentiæ panis in carnem Saluatoris, & uini in sanguinem.*
2 *Aues in arboribus natæ.*
3 *Lux sine subiecto.*
4 *Metalipses quòd non sint assumendæ, quas ponit Wycleff. et plura de hoc ibi.*

POST istas ergo rationes omninò studium uidetur ineptum adinuenire hanc angustam, & tot septam difficultatibus uiam impanationis corporis partis sine Christo cum expoliatione pr ruia corporis panis à supposito propriorum angustam, inquio, ut nusquam in scriptura canonica, uel natura possit reperiri res similis: & uiam B conuersionis, & transubstantiationis naturæ in naturam conari postponere, quæ tot habet in scripturis exempla originis, in scripturis quoq; sanctorum patrum à temporibus Apostolorum usque huc assertiones planissimas: & item in natura conformitates ualde cõsines, sicut dicit doctor HENRICVS. Vt† cibus per alteratio-
nes uarias successiuè actu membri mutatur in ueram carnem hominis: ita repentè operante authore naturæ panis in carnem uertitur Saluatoris, & uinum in sanguinem. Et habuit ex DAMAS. 4. sententiarum* cap. 5. ubi dicit, Quẽadmodum naturaliter per comestionem panis, & uinum & aqua per potum in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutatur, & non fit aliud corpus præter prius corpus eius: ita & propositionis panis, & uinum, & aqua per 2
innouationem & superaduentum Spiritussancti supernaturaliter trãsit in corpus domini & sanguinem, & non duo sunt, sed unum & idem. Hæc ille. AVCT. Quid planius dici posset, q̃ conuersione simplicis essentiæ panis, ita ut supernaturaliter trãseat in corpus Christi sine successione propter alterationem præuiam per qualitates, aut subiecto deferente, sicut panis naturaliter transit per mutationem subiecti manentis in fine? Et iam non duo sunt, (inquit,) sed unum, non duo corpora, uel suppositа, ut dicit primus, nec duæ naturæ, ut sẽs: nec duo entia panis & respectus, ut dicit tertius, sed sunt unũ & idẽ corpus. s. Christi, qd præfuit: sicut panis alimẽti fit idẽ corpus pexistentis suppositi. Vnde CHRYSO. sup Ioan. Morali. 46. dicit sic, Qui q̃ dẽ à cibarijs fit nobis sanguis, nõ confestim hoc fit, sed aliud quid. Hic autem scilicet sanguis Christi in sacramento, non ita, sed confestim animam irrigat, & magnam quidem uirtutem inspirat. Hæc ille. AVCT. Aliud item conuersionis huius transubstantialis exemplũ fundamus in natura mediante miraculosa transubstantiatione aquæ in uinũ optimũ: quia hoc tantùm fecit Christus subitò potentia infinita: quod per transmutationes uarias, & exhalationes aquæ per radices & brachia uitis fecisset natura, testante lib. 6. super Gene. ca. 19. AVGVSTI. *Aug. To. 3* Quis (inquit) nescit aquam concretam terræ, cùm ad radices uitis uenerit, duci in saginam ligni illius, atque in eo sumere qualitatem, quæ in uuam procedat paulatim erumpentem, atque in ea grandescentem, uinum fiat, maturumque dulcescat, quod adhuc feruescat expressum, & quadam uetustate firmatum, ad usum bibendi *Io. 2.* utilius, iucundiusque perueniat? Non ideò lignũ dominus quæsiuit, aut terram, aut has temporũ moras, cùm aquam miro compendio conuertit in uinum: & tale uinum, quod ebrius etiam conuiua laudaret. Nunquid adiutorio temporis eguit conditor temporis? Hæc ille. AVCTOR. *Idem. To. 9* Et super Ioannem Homilia. 8. idem AVGVST. Ipse enim fecit in uno die illo in nuptijs in sex illis hydrijs, quas impleri aqua præcepit, qui omni anno hoc facit in uitibus. Sicut enim quod miserunt ministri in hydrias in uinum conuersum est opere domini: sic & quod nubes fundũt, in uinum conuertitur eiusdem opere domini. Hæc ille. AVCT. Ipsi naturales philosophi, & cosmographiæ periti, non sunt huic increduli di- *Arist.* sciplinæ. Norunt enim scriptum in quarto Meteoro. ca. 19. quod est de generatione lapidum, quòd panis prope Toracem in lapidem conuer- *Nota panis naturaliter cõuersus est in lapidem.* fus est, remansit tamen ei color suus. Cur ergo non diuino opere conuerti posset panis in cor- *Aues in arboribus natæ.* pus, ita ut remaneat color panis? In† Septentrionalibus quoque Britanniæ finibus arbores quædam aues pariunt bene grandes: & ad rostra pẽdent, sicut solent poma per frondes. Non longè ergo abest extra horizontem naturæ gloriosa conuersio. Sed uade quære mihi, ubi sit talis im- *Gen 2.* panatio. Scio ex scripturis os secundùm totam substantiam conuersum in fœminam, sicut panem secundùm se totum conuersum in corpus. Ecce ossationem non inuenio, conuersionem *Exo 4. Gen. 19. Io. 2.* reperio. Virgam transubstantiatam in colubrũ, fœminam transubstantiatam in statuam, aquã transubstantiatam in uinum. Istas substantiarũ conuersiones scripturæ canonicæ largiuntur ad oculum, nusquàm uirgationem serpentis, fœminationem lapidis, aquationẽ meri, colligimus. Quomodo ergo posset esse uia facilis, quæ nusquam facta uidetur, imò nec fieri posse usquam legitur:

C

Universidad de Deusto
Biblioteca

legitur:& illa difficilis,quæ totiens exemplatur? Non dico tamen ego esse viam impossibilem, quia non habet exemplum:quia hoc esset currere cum Witcleff contra Dei potentiam, sicut aliàs ex Augustino in prima parte deduxi. Sed miror, quòd iam proponit illam quasi per ecclesiã statim determinandam pro uero, cuius nunquã præcessit exemplum à seculo, & multi subtiles ponunt impossibile. Vnde & sic arguit ATTICVS in persona Hieronymi contra Pelagium in Dialogo contra Pelagianos parte 1. Hieronym. Itaque aut da exemplum, qui absque peccato fuerint in perpetuum, aut si dare non potes,confitere imbecillitatem tuam, & noli ponere in * cœlo os tuum,ut per esse, & esse posse, stultorum illudas auribus. Quis enim tibi cõcedet posse hominem facere, quod nullus unquam hominum potuerit?Hæc ille. AVCTOR. Hoc igitur inter posse tuum distat, & posse purè logicum,quòd posse tuum conaris copulare semper ad actum,quasi non solùm possit sic fieri,& tunc concedi,sed q̃ sine nouo facto statim possit concedi pro uero, & huius tunc oportet te sicut arguit Hieronymus exempla proferre. Quãtum ad hoc, quòd reputat hanc uiam utilẽ ad excludendum difficultatem accidẽtis sine subiecto:non bene,ut mihi uidetur, excludit illam, cùm includat difficultatem longè maiorem, absolutionem,scilicet naturæ à proprio suo supposito. Declaratur nanque sic, Longè maior, & immediatior est unio naturæ ad suppositum proprij generis,si saltem dicenda est unio,& nõ unitas, quàm est intimitas accidentis ad subiectum suum:quia natura,& indiuiduum sunt eiusdem generis per se, & prædicatio est essentialis & uniuoca naturæ ad suppositum: sola accidentalis & denominatiua accidentis ad subiectum. Maioris ergo potentiæ est absoluere naturam à supposito suo, quàm accidens à subiecto, & sic maioris difficultatis. Item declaratur assumptũ. accepto indiuiduo accidentis,putà coloris,intimior est natura coloris huic colori, de quo prædicatur essentialiter,& per se, quàm est parieti, de quo prædicatur contingenter,& satis per accidens. Idcirco enim separationem istam secun 4
da esserunt doctores frequenter actu factam,si- *Lux sine subiecto.*
cut † Basilius, & Damascenus de luce creata 3
primo die,quam ponunt qualitatem sine subiecto: & tunc mansisse spatio tridui usq; ad diem quartum, & tunc creatum esse eius subiectum, scilicet solem. Primam separationem,scilicet lucis specificæ à suo indiuiduo, nunquam legi uel factam actu, uel posibilem fieri. Sed tam intima est natura communis substantiæ suo supposito,quàm natura cuiuslibet accidentis suo indiuiduo: ergo difficultas maior est separare naturã

Attici Vide Hier. li. 1. aduersus pelagiã to. p. non lõge a principio libri
**cœlum.*

A substantiæ à supposito proprio,quàm accidens à subiecto. Item in Categorijs Aristotelis. Destructis primis,impossibile est aliquod aliorum remanere. Si tamen posset natura per potẽtiam infinitam absolui à suppositatione propria:difficultas est,nunquid posset suspensionẽ istam cõtinuare per tempus. Probatio est, q̃ sic, quia potentia infinita,quæ habet actum, habet eius durationem in potentia,quo dato,esset color,& nullus color particularis: ergo à fortiori, nullius subiecti color:quia priùs unaquæq; forma est determinate in se, quàm determinet sibi aliud. Angustam item semitam, & satis arctam patitur ista uia inter doctores. Ipse tamen dicit uisum esse quibusdam, q̃ fuerat olim Græcorũ opinio,sicut Damasceni,dicentis. 4. lib. sentent. cap. 14. q̃ quemadmodum in baptismate, quia est consuetudo hominibus aqua lauari, & oleo ungi,coniugauit aquam,& gratiam spiritus, & B
fecit lauacrum generationis:ita quia consuetudo est hominibus panem comedere,& aquam, & uinum bibere, & coniugauit eis suam deitatẽ & fecit ea corpus & sanguinem suum. Et paulo ante. Interrogas,inquit, qualiter panis corpus Christi fit,& uinum sanguis. Et respondet:panis & uinũ assumitur. Ex quo concludit doctor panificus. Ecce,inquit,dicit fieri per assumptionẽ. Cancellarius Oxonienſis quærit: nunquid sicut Christus assumpsit Petrum, Iacobum,& Ioannẽ. Reuera præsumit in termino, nec potest per totum illud capitulum assumptio panis inueniri,quam ipse prætendit:maximè cum assumptio exponit figuraliter esse dictam in eodem cap. *Dam.*
post, DAMASCENVS. Ipsam oblationẽ ita uocantes,metalipsis,id est,assumptio dicitur. p ipsam enim filij deitatem assumimus. Et infrà. Omni igitur uirtute custodiamus,ne assumamus metalipsim,id est,assumptionem hæreticorum, neque tradamus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce C
panis assumptionem concedit hic doctor,extendendo modum loquendi,id est,ad transitionem eius in corpus Christi secundùm substantiam,secundùm quam possumus nos assumere filij deitatem,quæ procul est ab unione eius in supposito. Idcirco † omnem uirtutis inducit custodiam, *Ioan.*
ne sumamus metalipses,id est,assumptiones hæreticas,specificans ibi figuras corporis & sanguinis domini,quas ponit Witcleff,supponens exẽplariter panem assumi ad dignitatem corporis, sicut Richardus assumptus est in Episcopum. Fugiamus item alias assumptiones panis ad unitatem suppositi, quas assumptiones horret semp ecclesia monente eam Ieremia in lib. Threnorũ de his prophetis. Viderunt,inq̃t, tibi assumptio *Ioan.*
nes falsas,& eiectiones. Quòd item doctor iste Græcus posuit assumptionem istam per conuersionem

sionem transubstantialem,nõ per unionem, aut *Ioan.*
figurã,ut litera eius pandit. DAMASCENVS. Quia(inquit)consuetudo est hominibus panem comedere,& aquam & uinum bibere, coniugauit eis suam deitatem,& fecit ea corpus, & sanguinem suum,ut per assueta,& secundùm naturam in ijs,quæ super naturam sunt,fiamus. corpus enim uerè est unitum deitati, quod ex sancta uirgine corpus. Nõ quoniam ipsum corpus, quod assumptum est,ex cælo descendit,sed quoniam ipse panis, & ipsum uinũ transit in corpus & sanguinem Christi. Si autem modum inquiris,qualiter fit,sufficit tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum,quemadmodũ ex sancta Dei genitrice per Spiritum sanctũ sibipsi,& in seipso dominus carnem substituit,& plus nihil cognoscimus,sed quoniam uerbum Dei uerum & actiuum est,& omnipotens,modus autem inscrutabilis. Hæc ille. AVCTOR. Hic planè docet doctor assumptionem panis & uini fieri ad corpus Christi,non per descensum corporis Christi de cælo,sicut illudit Witcleff, sed quia panis & uinũ trãsit ī corpus & sanguinẽ Christi. Nõ dicit unitur corpori Christi,imò bñ dicit ipsum uniri deitati,& specificat. Corpus(inq̃t)q̃d ex uirgine sumpsit. Ita igit adhuc hñt panitę q̃rere aliũ patronũ p unione sui panis ad corpus, quia hic nõ habent unionem nisi corporis ad deitatem. Habet & Witcleff excusare se penes Damascenum pro figuris,quia cũ Damascenus inuestigat istũ modum,quo Dei uerbum panem efficit corpus suum,dicit, Sicut per Spiritum sanctum ex sancta DEI genitrice carnem sibi,& in seipso substituit. Si ergo hoc uno modo hic,& ibi:si carnis tantum figurã substituit sibi ex pane, carnis tantum figuram,& non substantiam substituit sibi ex uirgine,quod est hæresis Manichæa. Si autem per hunc modum substituit sibi uerbum ex uirgine carnem secundùm essentiam:hanc eandem substituet sibi ex pane. Et ratio, quia uerbũ Dei actiuum est,& omnipotens. Modo tropici respectus Witcleff actionem uerbi non terminant,secundum eum, est ergo essentia corporis in sua natura,quæ terminat actum uerbi in conuersionẽ sua. Quòd item eum recitat de carbone, idẽ est. Vnde ibidem dicit DAMASCENVS. Carbonem uidit Esaias. Carbo autem lignum simplex non est,sed ignitum igni. Ita & panis communionis non panis simplex est, sed unitus diuinitati. Corpus aũt unitum diuinitati,non una,ac 1
eadem illi natura est,sed una quidem corporis, unitæ autem ei diuinitatis altera. Quare ambo- 2
rum simul non una natura est,sed duæ. Hæc ille. AVCTOR. Frustra hic lætantur isti tres pa- 3
nitæ,computato Witcleff, super uocabulo panis,putantes esse panem cibarium. Sed quomo- 4

A do ille unitur deitati? & quomodo tunc non computat Damascenus tres naturas, panis,scilicet corporis & diuinitatis, sed tantùm duas separatim eas nominans,hinc corpus,hinc deitatem? Vna(inquit)corporis, unitæ deitatis altera. Et subdit, Quare utrorumque non una natura,sed duæ. Vbi est ergo tertia panis,quam non numerauit ibidem? Sed ideò non simpliciter panis dixit,sed panis communionis, intelligens corpus Christi:ideò statim dicto,quòd nõ panis simplex est,sine medio uolat ad corpus. Corpus(inquiens) unitum deitati, non una natura est, &c. Et post uocat eam communionem simpliciter. Quod autem dicit item de mente Dionysij. 3. capitu. ecclesiasticæ Hierarchiæ uocantis illud sacramentum assumptionis: respondet breuiter Cancellarius Ercla. non sic *Cancellarius Ercla*
inueniri. Sed si talis litera esset, intelligeretur assumptionis ad deiformitatem, quemadmodum Dionysius loqui solet: & iam suprà dixit
B Damascenus. Vnde alia litera, quam Lincolienſis exponit, uocat sacramentum ascensionis: quia per illud sacramentum ascendit aliquis dignè ad diuinam similitudinem. Quòd autem assumit in partem suam, confessionem Berengarij dicentis panem & uinum corpus & sanguinem domini esse, & quòd frangitur, & teritur dente sacerdotum, & hoc non posse fieri sine corpore coniuncto, arguit Cancellarius, quærens, si intelligat hoc posito corpus Christo lacerari in partes, ita quòd una separetur ab alia, sicut & partes per ante fierent, si esset ibi panis. Et tunc incidit in illud, quod uitare proposuit,quòd corpus Christi in se teritur. Si autem per fractionem intelligat,quòd corpus incipiat esse totum simul in diuersis locis sacramenti,tunc frustra ponitur ad hoc panis: quia sic posset sine pane per solas species qualitatis, & quantitatis, immo subiectum non frangitur nisi fractione quantitatis.

C

¶QVOD PANIS TRANSVBSTANtiatur in corpus Christi secundùm suam essentiam utrobique, contra tam impanantes, quàm tropicantes. Cap. LXVII.

SVMMA.

1 *Ambrosius,quid de conuersione panis in corpus Christi dicat, contra Witcleff, adducitur.*
2 *Virgæ in serpentem essentialis mutatio, & serpẽtis in uirgam.*
3 *Fluuiadis aqua conuersa in sanguinem secundũ suam essentiam.*
4 *Aquarum separatio ad Moysis uirgæ leuationẽ atque*

Universidad de Deusto
Biblioteca

atq; mutatio, quòd non fuerit tropica.

5 *Aquæ de petra fluxio ad Moysis tactũ, quòd non fuerit tropica, uel figuralis. Et multa alia ibi ad ducuntur, contra tropos Witcleff, & figuras.*

6 *Lanfrancus Ambrosium defendit contra Berengarium, & Witcleff.*

7 *Witcleff aduersus Isidorum obiectio, diluitur.*

8 *Isidori dictum de conuersione substantiæ panis, in substantiam corporis Christi.*

QVOD autem allegat Ambrosiũ, tenuiter hoc facit meticulosus assertor, sciens forsam quomodo in communicatoriam suã sententiã Augustinus & Ambrosius decreuerunt dicere, quòd non sit panis, qui in uentrem uadit. Insuper nè plurium authoritatum mole prematur: ad dictum Ambrosij sibi oppositum, & Eusebij Emiseni. Istæ, (inquit,) authoritates non sunt contra nos, quia licèt ponatur sic esse, non tamen dicunt, quin aliter posset esse, & à Deo fieri. Vnde alium modũ non dicunt impossibilem. Reuera nec orthodoxi contra modum alium se opponunt, nec ecclesia alium modum contra Dei potentiam determinauit impossibilem. Quò fugis bone homo? Quis te tam procul iussit abire? Non bene moliris contra conuersionem simplicem panis, quã solam ueram esse decernit ecclesia, quia possibilis est alia. Aut quare non instas pro inlapidatione coporis Christi, aut inasinatione eius, sicut pro impanatione, nisi intelligas impanationem ueram de inesse? Certè inlapidationem eius concedimus ita ueram de possibili modo diuino.

Vwitcleff. Sed quod subiungit, audiamus. WITCLEF. Ex abundanti autem dici potest, quòd dicta sanctorum non tenent, nisi quatenus se fundent in scriptura canonica. AVCTOR. Iam audiamus quid dicat. Hæc est utique responsio Witcleff consimiliter. Si autem staret iste modus dicendi, inutilis esset probatio, quam Augustinus contra aberrantes assumpsit, uocans in testes contra Iulianum, contra Donatistas, concors testimonium patrum à temporibus Apostolorum per successiones episcoporũ usq; ad dies suos. Et hoc dixit esse fidem catholicam, & si non ipsum expresse canonica contineret. Aliter quis conuincere poterat Arium de fide consubstantialitatis: quod uerbum ipse negauit, quia in scripturis non fuit? Ipsi patres dixerunt rem eius scripturis inesse, ipse negauit. Sed concordi fide præsentium & præteritorum patrum conuictus fuit, quam usquequaq; uitare non potuit. Vnde

Pro. 14. Beda. lib. 2, super Prouerbia. textu, Vade contra uirũ stultum & nescit. BEDA. Ideo derisor sapientiam quam quærit, non inuenit: quia & si apertè contra illius stultitiam disputando incedas, A nescit intelligere quæ dicis: ut Arius, qui uerbũ consubstantialitatis in patre & filio, nusquam scripturarum inueniri posse contendebat, cùm ei manifeste scriptum obiiceretur, Ego & pater unum sumus: & Deus erat uerbum, & cætera talia. Hæc ille. AVCTOR. Hanc reputo fidem animatam, hic per fideles in uia, & per sanctos in patria, multoq; ueriorem scripturam canonicam, quàm contentam in schedula. Attamen uideamus sanctos patres qualiter se fundent in scriptura & producamus eos cõtra Witeleff, & omnes panificos uno passu. Producamus, inquam, eos, si forte ponant, quod iam tenet ecclesia, conuersionem, scilicet, naturæ panis, & transubstantiationem eius in corpus Christi purè, non tropicè. Quod contrà Witcleff dicit in de Apostalia. cap. 14. quòd Deus, & sacerdos suus efficiunt hoc sacramentum, & faciunt ipsum esse corpus Christi, non identicè, sed tropicè: sed B non faciunt ipsum corpus. Et sic factio terminatur ad hoc esse corpus Christi, quod est respectiuum, & ualde salubre fidelibus. Hæc ille. AVCTOR. Sic non male dixi totiens arguendo, q̃ totum opus operatũ in cõsecratione Dei nostri, est solus respectus tropicus iuxta Witcleff, & hanc consecrationem in tropum uocat ipse transubstantiationem modo suo, sicut declarat se in tractatu de confessione ca. 1. uocans hanc transubstantiationem imperceptibilem, & inutilem. Et concludit tandem, quod omnis conuersio sua dicit aliquam factionem: sic quòd natura conuersi sit accidentaliter de nouo, quod, uel cuiusmodi priùs non fuerat. Hæc Witcleff. AVCTOR. Videtis quàm inuoluntarius sit fateri conuersionem simplicem essentiæ uel naturæ cum ecclesia & fide. Audiamus sanctum patrem Ambrosium: quem Witcleff cap. 39. de sermone domini in monte, sicut & cæteri panitæ, uocat in testem. Videamusq; † quid ipse sentit de conuersione huiusmodi, si sit essentialis, an accidentalis, & tropica, ut isti confingunt. Is sanctus pater libro suo de mysterijs. Quantis (inquit) utimur exemplis, ut probemus hoc non esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, maioreq; uim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam ipsa natura mutatur. AVCTOR. Primò omnium notetur, quid in tot exemplis sanctus iste pater ad probandum assumit: nec putet quisquàm iam loqui sanctum Ambrosium, sed totam priscam illam ecclesiam una uoce fidem suam exprimere per instrumentum Ambrosij. Hoc enim iam loquitur, quod tempore suo generaliter credebatur. Assumit, dicit probandum hoc non esse sacramentum corporis & sanguinis, quod natura formauit, sed quod bñdictio consecrauit. In

hoc

hoc uno uerbo, saucium uulnus Witcleff accepit: & omnes panitæ cum eo, qui dicunt sacramentum naturaliter esse panem. Et hunc ergo natura formauit, quem nõ in panem naturæ benedictio consecrauit. Et qualiter probat? quia maior est uirtus benedictionis, quàm naturæ. Dicit quidem Ethnicus ille 7. Physico. uirtutem esse actum perfecti in dispositione ad maximũ, & idcirco non alteratiuè dici: ergo uirtus ipsa benedictionis si fit maior ui naturæ, sed natura formatrix formauit corporis essentiam: ergo uis benedictionis formabit ibi essentiam corporis: non alterabit panem tantùm ut accidentaliter fiat corpus. Procedat Ambrosius in exẽplis.

2 Virgam† tenebat Moyses, proiecit eam, facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in uirgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam serpentis & uirgæ? AVCTOR. Hæc mutatio non 4 fuit accidentaliter, uirgam fieri serpentem secundùm quendam tropum, nec econtrario, serpens refectus est tropica uirga, sed essentialis B uirga secundùm naturam, essentialis quoque secundùm naturam suam uiuam, & reptilem. Ergo si reducemus exempla ad propositum, nec panis fiet tropicè, sed naturaliter secundũ essentiã corpus uiuum: & idipsum corpus, quod Spiritus sanctus repente formauit in utero uirginis: quàm perfectè formasset ipsum natura propagatione consueta cum ordine temporis. Sicut itẽ per manum Moysi perfectum edidit fœtum serpentis. Vnde. 7. super Genesim ad literam cap. 16. AVGVSTINVS. Nõne (inquit) certis dierum numeris suo cuique generi accommodatis omnis natura serpentium coalescit, formatur, nascitur, roboratur? Nunquid expectati sunt hi dies, ut in draconem uirga conuerteretur de manu Moysi & Aaron? Nec ista cum fiunt, contra naturam fiunt: nisi uobis, quibus aliter naturæ cursus innotuit: non autem Dei, cui hoc est natura, quod fecerit. Hæc ille. AVCTOR. Ergo C ille perfectus draco factus est subito per propheticam gratiam, quæ formaretur, aliter per naturam, si cursum propagandi serpẽtes expectaret 5 ordine temporis, & dierum. Ergo bene comparauit Ambrosius conuersionem panis in corpus Christi, ut sit non quod natura formauit, sed qđ benedictio consecrauit. Quod natura formauit in uirga, fuit uirga tantùm: quod benedictio consecrauit, fuit serpens tantùm, non uirga, q̃ olim. Ergo quod natura formauit in pane, fuit panis: sed panis tantùm: & quod benedictio consecrauit, erat corpus uiuum, & non panis grossus secundum essentiam. Item AMBROSIVS. Currebant† Aegypti flumina puro aquarum meatu: subito de fontium uenis sanguis cœpit erumpe

A re: non erat potus in fluuijs. Rursus ad prophetæ preces cruor cessauit, flumini aquarũ natura remeauit. AVCTOR. Hic autem conuersio rei secundùm suam essentiam ducitur in exemplũ. Fluuialis enim aqua conuertebatur in sanguinẽ, non accidentaliter, ut tu dicis in tropum, sed in substantiam sanguinis. Sic item uinum secundũ substantiam conuertitur in Christi sanguinem secundùm suam substantiam: nec ibi simul aqua & sanguis: nec hic in sacramento simul uinum & sanguis uel naturalis, uel tropicus. Bene prouisa sibi exempla per ordinem conuersionis, scilicet uirgæ in serpentem, pro conuersione panis in carnem in cruce exaltatam. Et exemplum sequitur conuersionis aquæ in sanguinem, pro cõuersione uini quondam aquæ traductę per uenas uitis in sanguinem saluatoris. Deinceps sequuntur exempla mutationis naturalium proprietatum, AMBROSIVS. Circumclusus erat undi *Ambrosius* que populus Hebræorum, hinc Aegyptijs uallatus, inde mari clausus: uirgã leuauit Moyses, separauit se aqua, & in murorum speciem congelauit, atque inter undas uia pedestris apparuit. Iordanis retrorsum conuersus contra naturã in sui fontis reuertit exordium. Nonne claret natura, uel maritimorum fluctuum, uel fluuialis cursus esse mutatam? AVCTOR. Attẽde quid concludit, non mutationem aliquam tropicam, uel accidentis per accidens, sed aquæ secundùm suam naturam labilis in essentiam firmitatis: & aquæ secundùm naturam procliues iam effectæ retrogradæ. Istæ sunt utriusque aquæ proprietates perfectæ. Ita paries accidentium in uenerabili sacramento efficitur per se constans, qui subiecto solebat semper illabi: & impetus declinationis eius suspenditur, donec sacra Christi caro sine madidatione accidentis circumflui ab ore Christiani transuehatur ad litora paradisi. Nec est stupor maior, accidens per se subsistere, quã aquam à sua labilitate suspendere. Proprietas utriusq; est labilitas aquæ, inhæsio accidentis. Se quitur AMBROSIVS. Sitiebat† populus: petrã tetigit Moyses, & aqua de petra fluxit. Nunquid *Ambrosius* non præter naturã operata est gratia: ut aquam uomeret petra, quã non habebat ex natura? Ma- *Exo. 15.* rath fluuius amarissimus erat: ut sitiens populus bibere nõ posset. Misit Moyses lignum in aquã: & amaritudinem suã aquarum natura deposuit, quam infusa subitò gratia tẽperauit. AVCTOR. Naturæ ecce petra per gratiam conuersa est: (ut ait Psalmista) in fontes aquarum: non in respe- *Psal. 17.* ctus tropicos, uel fontes figurales. Sed nec petrationem fontium, uel assumptionem rupis in unitatem suppositi aquæ hic obtinet impanator. Amaritudo quoq; in dulcedinem est cõuersa: qualitas in qualitatẽ, natura in naturã: & huic

percunti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ambrosius 4. Re. 6.

pereunti de subiecto, illa succedit. AMBROSIVS. Sub Eliseo propheta uni ex filiis prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est. Rogauit Eliseum, qui amiserat ferrum. Misit etiam Eliseus lignum in aquam, & ferrum natauit. Vtiq; & hoc præter naturam factum cognoscimus, Grauior enim est ferri species, quàm aquarum liquor. Aduertimus ergo maiorem esse gratiam, quàm naturam, & adhuc tamen propheticæ benedictionis numeramus gratiam. AVCTOR. Et hic item absolutas, qualitates, grauitatem. s. leuitate compensat. nec est enim hæc figuralis cõuersio, nec assumptio, sed naturarum commutatio, gratia triumphante. Aduertimus ergo (inquit) maiorem esse gratiam, quàm naturam. Et tandem inducens conuersionem sacramentalem, gratia cuius omnes

Ambrosius prædictas cõparationes assumpsit, inquit. Quòd si tantum ualuit humana benedictio, ut naturã 6
conuerteret: quid dicimus de ipsa consecratione diuina, ubi uerba ipsa domini saluatoris operantur? Nam sacramentum istud quod accipis, Christi sermone conficitur. Hæc Ambrosius. AVCTOR. Hic iam uideat Witcleff si bene librauit sermones Ambrosij: uolens ex eius authoritate probare panẽ sic esse corpus Christi, ut tamen non conuertantur in illum secundum essentiam, sed secundum tropum, & finaliter remanere panem. Ecce ad istas conuersiones Ambrosius nos misit: quarum nulla est conuersio, nulla assumptio in unitatem figuræ uel tropum, sed plena conuersio secundum essentiam, priore essentia non manente. Vnde dicit, quòd si tantum ualuit humana bñdictio, ut naturam cõuerteret. Et suprà dixit: ꝙ benedictione etiam natura ipsa mutatur: non per accidens, sed in aliam naturam per substantiam, sicut exempla concludunt. Et semper annectit, ꝙ potior est gratia, q̃ natura. Ad quid? ut si naturalis serpẽs sit melior quàm respectus, melior sanguis naturalis, melior firmitas secundùm essentiam, melior aqua, melior leuitas, melior dulcedo, quælibet res melior secundum essentiam, quàm secundũ figurã: sic etiam corpus Christi melius in natura, quàm in figura præcisa. Sed potior est gratia diuinæ conuersionis, quàm uirtus naturæ operantis: ergo diuina consecratio conuertit istas essentias in præcisas essentias corporis & sanguinis, non in respectus: sicut nec priores naturas cõuertit, ut peiores essent per operationem diuinã, quàm fuerant per naturã. Magister uester Berengarius dirè, sed dignè increpatus erat propter hanc ipsam conuersionem Ambrosij per Lanfrancum. lib. de corpore & sanguine domini, Berengarius enim ait. Per consecrationem altaris fiunt panis & uinum sacramentum religionis, non ut desi-

Positio Berengarij. Lanfran.

nant esse quæ erant: sed ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur: quod dicit beatus Ambrosius in libro de sacramentis. Hæc Berengarius. AVCTOR. Videte quàm sibi conueniunt Witcleff, & iste magister eius: quanquam cupiat uideri diuersus ab eo. capit. 5. de Eucharistia dicẽs; quòd ponat Berengarius corpus Christi tãtum præsens in signo. Ipse dicit realiter ibi præsens: sed realitatem ipsam nunq̃ sciet exprimere quid sit ultra signum uel uirtutem accidentalem. Et quòd dicit corpus Christi realiter esse præsens: quia per signum: adhuc nihil addidit in re ultra signum. Et reuera magister eius hoc item addidit, & dicit panem & uinum post consecrationem solummodo corpus & sanguinẽ domini esse, sed sophisticè semper ut in signo. Vnde conuersionem essentialem uterque negat, & ad partem suam uterque traxit Ambrosium. Sed † respondet utrique LANF. O mentem amentem ꝛò hominem imprudenter mentientem ꝛò puniendam temeritatem! Ambrosiũ testem accire præsumis, quòd panis & uinum altaris per consecrationem non desinunt esse qđ erant, sed commutantur in aliud quod nõ erãt? Et quidem si de sacramentis, seu de cæteris, de quibus Ambrosius scripsit, omnes reuoluas libros, quos ecclesia in usu nunc habet, tale aliquid ab Ambrosio dictum, taliterque expositũ nusquàm reperire ualebis. Quod si dixisset, præclarissimæ famæ suæ plurimum detraxisset, si sibiipsi cõtrarius extitisset, rem incredibilem credendam esse constituisse. Quis enim compos sui credat rem aliquam conuerti in aliam, nec tamen in ea parte desinere esse quod erat? Sed ueritas ipsa, quæ DEVS est, procul semper auertat, ut testis ueritatis contra ueritatem testis existat. Accipe potius quid in libro de mysteriis dicat. Volens enim discrepantiam ostendere inter manna Iudæorum, & sacrificium Christianorum per hoc uidelicet, quòd illud umbra & figura erat: hoc uero lux & ueritas: illud è cælo: hoc corpus domini cælorum: nè tantam elementorum in tantarum rerum conuersionem mens credere humana refugeret, subiunxit, dicens. Quantis igitur utimur exemplis, ut probemus non hoc esse quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit: maioréq; uim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur. Panem uinumq; à natura formari, nullus est qui ambigat, nullus qui nesciat: de quorum uera in ueram corpus domini conuersione non oportere dubitari, manifestis ostendit exemplis, congruis per similia asserit argumentis: narrãs in primis Moysi uirgam in serpentem uersam: deinde serpentẽ in uirgam: post hæc aquas in sanguinem mutatas:

tas: dehinc sanguinem remeasse in aquas; pluraque in hunc modum. Ad ultimum præmisso illo magno ac singulari miraculo de partu uirginis, inquit, Et hoc quod conficimus, corpus ex uirgine est. Et nè naturam potentiæ diuinæ ponderes, quasi non possit Deus cuilibet rei mutare naturam, occurrit, dicens. Quid hic quæris naturæ ordinẽ in Christi corpore, cùm præter naturã sit ipse dñs Iesus partus ex uirgine? Hæc ille. AVCTOR. Erubescat Witcleff, nec attollat uultum in conspectu magni Lanfranci, qui eius usque ad perenne silentium euicit magistrum. Quid iam dicit cum respectibus suis, & tropis in Christi corpore: nec tantum putat operari dominum, quantum concedit elinguem operari naturam: sed natura faciet uinum secundum substantiam, Christus sanguinem respectiuum? Sed dicit: sanguis tamen Christi secundùm figuram excedit uini naturam. Quid mihi de magnificatione tropi tui? sed si creasset Deus serpentem solùm tropicum ex uirga proiecta, nonne multò imperfectiorem fecisset illum, q̃ natura formans uerum serpentem in substantia? Ergo si per Dei potentiam caro solùm tropica in sacramento conficitur: substantiali carne agni ab ove producti longè erit inferior. Et Ambrosius semper dicit, ꝙ potior est gratia, q̃ natura. Potentia cognoscitur per actũ, & actus per effectum: melior ergo necesse erit effectus
7 operantis gratiæ, quàm naturæ. Obijcit † tamen Witeleff, quia Isidorus, in sermone, ponit exem 8
plum de conuersione infidelis in fidelem, quæ uidetur esse conuersio per accidens, non per totam essentiam: & incipit sermo, Magnitudo cælestium. ubi, Teipsum (inquit) iam regeneratus interroga: dudum alienus à uita, peregrinus à misericordia, à salutis uia intrinsecus mortuus exulabas: subitò initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innouatus, in corpus ecclesiæ, non uiuendo, sed credendo: & de filio perditionis adoptiuus Dei fieri occulta puritate meruisti. Sequitur. Sicut ergo sine corporali sensu præterita uilitate depositã subitò nouam induis dignitatem: & sicut hoc, quòd in te Deus læsa curauit, in fecta diluit, maculata detersit, non oculis, sed sensibus tuis sunt credita: ita & cum reuerendum altare salutari cibo potuque reficiendus ascendis, sacrum Dei corpus & sanguinem fide respice, honore mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maximè hausturo interiore assume. Hæc ille. AVCT. Malè sibi cõscius arripit istud telum doctoris uesanus Witcleff: quod si bene torqueatur, uulnerat iacentẽ. quanquàm non per omnia exẽpla rebus conueniant. Sic. n. probant sanctus pater Dionysius, sacer uerè philosophus, quòd figura dissimilis

Hugo.

A euidentiùs ueritatem demõstrat, quantò per similitudinem & non ueritatẽ esse se probat. tertio cæl. angelicæ hierarchiæ. Super quo HVGO. Illa. n. signa euidentiorẽ demõstrationẽ habẽt, quæ & per similitudinẽ, qua appropinquant ueritati, ipsam ueritatẽ manifestant: & per dissimilitudinẽ, qua elõgant à ueritate, se non esse ueritatem, sed signa tm̃, & imaginẽ ueritatis demonstrant. Hæc ille. AVCT. Verumtm̃ ad tm̃ profecit exẽplum, ut fidẽ cõuersionis roboret, q̃ iste infirmare conatur. Nã formam unã abijciendã specificat, & aliã assumendã: formã abijciendã uocat pristinã uilitatẽ, læsionẽ, & maculam: formam assumendã, dignitatẽ nouam appellat. & translationẽ ab una in aliã dicit filiationẽ Dei, & incorporationẽ ecclesiæ a filio perditionis.

Cõpara iam translationem panis in corpus Christi, & cogeris per exemplum dicere, ꝙ sicut in conuersione de filio perditionis in filium adoptiuũ, de præterita uilitate in nouã dignitatẽ, de læsione ad curationẽ, de infectione ad ablutionẽ, de macula ad detersionẽ: prius aufertur filiatio pditionis, pristina uilitas: læsio, infectio, atque macula: ne maneãt simul cum filiatione Dei, noua dignitate, curatione, ablutione, & detersione: ita in reuerendo altari, panis ita cõuertitur in substantiam corporis Christi, ut nihil eius remaneat: sicut nec quicq̃ de filiatione perditionis remanet cum filiatione Dei. Vnde in fine sermonis reuersus ad comparationẽ eiul- *Eusebi. emis.*
dem exempli Isidorus. Sicut † (inquit) quicunque ad finem ueniens ante uerba baptismi adhuc in uinculo ueteris est debiti, his uero commemoratis, mox exuitur omni fæce peccati: ita quando benedicendæ uerbis cælestibus creaturæ sacris altaribus imponuntur, antequàm inuocatione summi nominis consecrentur, substãtia illic est panis & uini: post uerba autem Christi, corpus est & sanguis Christi. Quid autem mirum est, si ea, quæ uerbo potuit creare, uerbo posit creata conuertere? Hæc ille AVCT. Per hoc, ꝙ recitat uinculum ueteris debiti exuendum per sacra uerba, & substantiam panis & uini item per sacra uerba, sic corpus Christi futuram: patet eum uelle conuersionem substantiæ panis cum omni exuitione sui in substantiam corporis Christi, sicut fit exuitio plenaria a uinculo ueteris debiti. Ita etiam libro quarto de sacramentis AMBROSIVS. Tu ipse (inquit) *Ambrosius To. 4. ca. 4*
eras, sed eras uetus creatura: postquam consecratus es, noua creatura esse cœpisti. Vis scire quoniam noua creatura? Omnis (inquit Apostolus) est Christo noua creatura. *Gal. 6.* Hæc ille. AVCTOR. Sicut ergo uetus creatura post consecrationem non remanet, sed noua tantùm: ita nec panis uetus, sed tantum nouus

Universidad de Deusto
Biblioteca

manet in hostia. Noli arguere mihi de conuersione accidentali in vna consecratione sicut in alia. Nec concludas mihi remanentiam prioris efficentiæ in una, ut in alia. Non enim exẽpla doctorum sunt paria vtrobique. Sed planè comparant hanc conuersionem accidentalem ad conuersionem illam ſm substantiã: sicut hic Isidorus. Ant: inuocationem summi nominis (inqt) substantia illic est panis & vini: post uerba autẽ Christi, corpus est & sanguis Christi. Quid autẽ substantiam panis diceret, nisi uellet illam secũdùm seipsam substãtiam in corpus Christi transferri? Et item ꝙ uerba illa consecrationis sunt effectiua, sicut fuit verbum, quo creata sunt omnia? Ad hoc item de conuersione substantiali currit, quòd in eodem sermone frequenter assumit idem Isidorus. Quãta itaq;, & q̃ celebranda beneficia uis diuinæ benedictionis operetur, attende. Et ut tibi nouum & impossibile non debeat videri, ꝙ in Christi substãtiam terrena & mortalia commutãtur, teipsum interroga. Hæc ille: AVCTOR. Vide, ꝙ mortalia ista. i. corruptibilia panis & uinum commutantur in substãtiam Christi, non in dignitatem aliquam figuralem. Et iam supra, ꝙ substantia panis & vini erit corpus Christi. Ergo conuersio ista erit mutua secundùm substantias vtriusque extremi, nõ accidentia respectiua. Vnde pro definitione panis secundùm substantiam propriam, subiũgit idem, Si fortè panis esum esurientibus apponeremus, non ex toto peruenire ad singulos: quia particulatim, & minutatim portionẽ suã unusquisque præsumeret: de hoc verò pane cùm assumitur, nihil minus habent singuli, quàm uniuersi. Totum unus, totum duo, totum plures sine diminutione percipiunt: quia benedictio huius sacramenti scit distribui, nescit distributione cõsumi. Hæc Isidorus ſm ipsum. AVCT. Mihi tamen uidetur plus sequenda decretorum authoritas: quæ in de consecratione dicit eum * Eusebium Emisenum. Et ita Paschasius in libro de corpore domini. Hic ergo esum consumptibilis panis remouet à sacramento: & solùm panẽ a Deo multiplicatum sic ad centum, ut ad unũ ibi concedit, qui nescit distributione consumi.

*ita est inde ho. quintam de Pasca quia ibi omnia reperies, de cons. dist. 2. cap. quia corpus.

QVOD IN CONVERSIONE ISTA

percelebri non est adnihilatio, uel destructio materiæ præiacentis.

Cap. LXVIII.

SVMMA.

1 *Materiæ præiacentis quòd non fiat adnihilatio, uel destructio in conuersione percelebri panis in corpus Christi uerum, sanctorum & doctorum authoritatibus contra Witcleff, ostenditur.*

Dei filius, qua una proprietate à creaturis omnibus separetur, ex Augustino.

Mutationes quatuor describuntur à Guimundo. Et plura de hoc ibi.

Animum in corpus conuerti posse.

Sacramentum Eucharistiæ, quòd sit uerum corpus Christi secundùm essentiam, secundùm exteriorem uerò figuram accidens sensibile, quod apparet.

CONVERSIO ista solennis sicut peccata diiudicat, quæ nihil faciunt homines: ita fugit procul adnihilationes, & destructiones hæreticas: quas Witcleff mendaci lingua nescio quoties imputat orthodoxis. Primo de sermone domini in monte cap. 40. ubi latius arguens. Iuxta (inquit) istam hæresim panis & uinum adnihilaretur: quod foret scelerissimum miraculum sacerdotibus regulariter ascribendum. Quæ ergo foret causa, quare Christus destrueret istas substãtias usque ad nihilum uirtute suæ benedictionis? nulla uidetur ratio, nisi ut blasphemè dicatur ipsum esse DEum malum Manichæorum. Nec possunt isti hæretici istam adnihilationem subterfugere: quia ut habent seminare sua mendacia, consequenter Deus potest adnihilare utranque istam materialem substantiam, seruando accidens, pascens sensum illusum irrationabiliter sicut priùs. Hæc Witcleff. AVCTOR. Totus iste processus proteruiam exprimit malignantis, non sententiam arguentis. Nam alias in tractatu suo de uniuersalibus. cap. 13. confitetur planè contrarium, quod orthodoxi negãt panem & uinum adnihilari in consecratione corporis domini. Sed tamen malignatur in causa, eo (inquit) quòd conuertuntur in accidentia. Adhuc rectifices quod distortum est, & dicas, quia conuertuntur in substantias meliores, scilicet in corpus & sanguinem saluatoris: & nunquid tunc fiunt nihil? Aut si penes te tantillum ualẽt, imò nihil ualent corpus & sanguis Christi, ut cùm ipsa fiant panis & uinum, penitus nihil fiant? Sed hoc à te petit ecclesia: qua ratione adnihilationem intrudis huic conuersioni celeberrimæ? Fortè quia dicis ibi. Quia cùm nulla pars alterius istarum substantiarum seruetur in corpore, uel in sanguine domini: relinquitur quòd sit utriusque istius substantiæ adnihilatio. AVCTOR. Falleris, si utraque substantia sit aliquid in corpore domini. & aliquid non dico æquè bonum, sed multo melius, quàm fuit in se. Aut nunquid forma substantialis corporis viui & sensibilis vcoris Loth fuit adnihilata, quando in formam statuæ uertebatur? aut forma serpentis, quando vertebatur in formam uirgæ? Et tamen vtraque forma relicta, est forma conuersa deterior. Vbi ergo conuersio est in excellentius aliquid, vt si homo conuerteretur in angelum, quis sanus capite dicere posset istum adnihilari, non potiùs creari, uel perfici? Hac enim de causa lib. 4. de sacramentis dixit AMBROSIVS. Si † tanta vis est in sermone domini Iesu, ut inciperent esse quæ non erant: quantò magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur? Hæc ille. AVCTOR. Propter hoc dicit, nè conuersio ista putetur esse de nihilo, vel in nihilũ: sed ab aliquo in aliquid, scilicet à pane præexistente in corpus item quod præfuit. Nec panis inde fit nihil: sicut nec corpus Christi ex ista conuersione fit aliquid: sed panis ipse fit aliquid, quod ante non erat, sine omni detrimento sui esse simpliciter, & melioratione inæstimanda omnis suæ totalis & partialis essentiæ. Sic enim tutum fecit Ambrosium à maxillis Berengarij libro. 3. de corpore & sanguine domini GVIMVNDVS. Hoc (inquiens) diligenter nota: quia non dixit, vt sint quod erant: sed ea q̃ erant (inquit) sint: sed aliud sint quàm erant. Qđ videtur sentire cum subiungit. Et in aliud cõmutentur. tanquam suam comparationem explicaret sic. Si sermo dñi Iesu operatus est, ut incipe rent esse quæ non erant: i. ex nihilo: quantò magis operatorius est ut sint quæ erant. i. ut sint ista. i. corpus & sanguis, ex eis quæ erant, non ex nihilo? Aliter enim comparatio ista recte intelligi non potest. Quæ igitur erant. i. panis & uinum, sunt: sed non sunt, quod erant, sed in aliud commutata. Et hoc est, quod ait, Vt sint quæ erant. & ita sint, vt non in se sint, sed in aliud cõmutentur. Hæc ille. AVCTOR. Et ratificat eandem comparationem in sermone sæpe dicto, qui incipit, Magnitudo cælestium, ANSELMVS, dicens. Quando benedicendæ uerbis cælestibus creaturæ sacris altaribus imponuntur, antequàm inuocatione summi nominis consecrantur, substantia illic est panis & vini: post uerba autem Christi, corpus est & sanguis Christi. Quid autem mirum est, si ea, quæ uerbo potuit creare, uerbo possit creata conuertere? Imo iã minoris uidetur esse miraculi, si id, quod ex nihilo agnoscitur condidisse, iam cõditum, in melius ualeat commutare. Hæc ille. AVCTOR. Vtrobique doctor iste declarat Ambrosiũ. Qui quod Ambrosius dixit, ut sint quæ erant, iste dicit, iam creata conuerti. Et quod Ambrosius arguit à potiori posse dñm conuertere aliquid in aliquid: quia potuit ex nihilo condere aliquid: iste confirmat dicens secundum minoris eẽ miraculi: addens item minus esse, ꝙ iam conditũ, in melius ualeat immutare. Quia si hoc concluderet pro conuersione alicuius modi accidentis, sine causa sumpsit initium arguendi conuersionem à substantia panis. Antequàm consecrẽtur (inquiens) substantia illic est panis & uini: post uerba, corpus Christi est. Quasi dicat, non amplius substantia panis: sed multo melius corpus Christi. Etiam si multo meliùs, ergo magis bonum. & per consequens magis ens, & magis aliquid. qualiter ergo nihil? Et quantum ad robur argumenti sui cùm dicit, quia cũ nulla pars alterius illarum substantiarum seruatur in corpore uel in sanguine domini, relinquitur ꝙ sit utriusque substantiæ adnihilatio. Sicut norunt logici si ratio ista concludat, dato oppositio cõsequentis, dabitur antecedentis propositionis oppositum, ꝙ scilicet nullatenus erit adnihilatio: si altera illarum partium seruaretur in corpore. Quod patet: qm̃ non sequitur, posito casu gratia argumenti, ꝙ Deus illum panem & uinũ uerè adnihilet, & post horam recreet, & tandẽ conseruet ea, qualitercunque aduersario nostro videri posset esse possibile in corpore & sanguine saluatoris: ecce iam utraque pars substantialis utriusque substantiæ seruatur in corpore & sanguine dñi: & tñ utraque secundùm utranque partẽ fuit adnihilata simpliciter. Idcirco circũspectus addidisset, qđ prudentes addunt scholastici: rẽ adnihilatam esse dicentes, si sic penitus intereat, ut merè nihil existat, nihilq; relinquat suæ propriæ essentiæ in ultimo adnihilationis articulo: sicut natura specifica hominis sufficiẽter adnihilatur per adnihilationem suæ differentiæ ultimæ: si tamen nõ transferatur in alienam substantiam: sed sic fiat nihil, ut fuit nihil priusq̃ cõdebatur in specie. Qualiter uidetur uelle beatus AVGVSTIN. libro contra Felicianum in prima parte. ca. 7. ubi dicit. Dixi † inquam de filio, cùm a creaturæ definitione discernerẽ, quoniam is non ex eo, quod non est, in id, qđ est, qđ tale est; ac si diceremus: non ex nihilo factus est. Et propterea nunquam in id, quod non est, ex eo quod est. i. nunquam in nihilum, ex ipso qđ est, naturæ suæ proprietate soluendus est. Creatura uero ex eo, qđ non est, in id, qđ est, Quo ostenditur: quia ex nihilo prolata est. Et propterea quãtũ ad se attinet, ex eo, quod est, in eo, qđ non est. i. in nihilum, nisi perpetua gratia fecerit, naturæ suæ qualitate uertenda est. Ergo nusquam non erit filius, qui substantialiter docetur esse perpetuus, & hoc ut pote propriè a conditione omnium creaturarum, quæ per ipsum factæ sunt, non iniuria noscitur separandus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Dei filius hac una proprietate

Aug. To. 6

Universidad de Deusto
Biblioteca

prietate a creaturis omnibus seperatur: quia cæ teræ creaturæ sicut processerunt ex nihilo, ita in oino nihil, nisi gratia tenerentur, exciderent. Quam itē dictionē Augustini sumit præmanib. li. 1. de corpore & sanguine dñi GVIMVNDVS.

Guimundus Mutatione quatuor.

3 dicens. Quatuor † nouimus rerum mutationes substantiuas, siue efficiētias, quas nobis scriptura diuina cōmendat. Vnā, qua de omnino nihilo in id, qđ sunt, facta sunt omnia. Alterā huic cō trariam, quam tametsi experimento nō ita scimus, rōne tñ colligimus, qua uidelicet de eo qđ sunt, quantum in ipsis est, redire ad nihilū possunt. Sequitur. Ita denique beatus Augustinus contra Felicianum. Creatura (inquit) ex nihilo creata est: & propterea quantum ad se pertinet, ex eo quod est, in id, quod non est. i. in nihilum, nisi perpetua gratia fecerit, naturæ suæ qualitate uertenda est: quanuis de accidentibus singulis, quæ superuenientibus alijs cedunt, non appareat uerè posse aliud dici, quàm quòd omnino B nihil fiunt. Nam si aliquid essent, in subiecto essent. Et de reliquis infrà. Tertiam autem mutationem solenniter cernimus, qua uidelicet substantiæ in eas, quæ nō erāt substātias, uel naturali usu, p miracula trāseunt, sicut nucleus í arborem, semen in herbam, esca & potus in carnem & sanguinem, uel sicut uirga in serpentem, serpens in uirgam, & cætera huiusmodi. Quarta uerò mutatio est, qua id, quod est, transit in id, quod nihilominus est, sicut panem & uinū uirtute diuina in corpus Christi proprium singulari quadam potentia credimus commutari. Hæc ille. AVCTOR. Ita ergo iuxta istum scriptorem catholicum sententia Augustini hoc docet fideles credere: quòd omnis creatura sit in omnino nihil uertibilis: quia in suum exordium sūt omnia prona reuerti. Et quid si Witcleuista ꝓteruiat non ex hoc sequi, ꝙ Deus posset huiusmodi creaturam ad nihilum uertere, quādo omnes illius sectæ credunt, quòd Deus de omnipotentia sua non potuit impedire pulicè, quæ pauloante me pupugit? Carnaliter sapientes sūt isti tam grossi & animales philosophi. Guimundo uidetur, quod Deus non solùm hoc potest: sed itē, ꝙ in accidētibus multis hoc efficit. Et philosophia recta hoc ex p̄misis concludet: eo ꝙ motiuum, & mobile relatiuè dūr. 3. physicorū. Qua litercunque ergo creatura est secundùm essentiam mobilis: taliter primus motor sufficit eam mouere: ergo si sit de se adnihilabilis, & tendēs ad non esse, uirtus primi motoris potest supplere tendentiam. Item si rectè consideretur ordo entium, totum prædicamentum passionis præsupponit genus actionis. Alias esset signare passiuum, quod à uullo agente posset fieri pati. Vnde & 9. metaphysicæ. Potentia passiua est princi-

Aristo.

A pium transmutandi ab alio ut aliud est. ergo cuicunque potētiæ passiuæ qualitercunque est passibilis, corrūdet actiuum determinatum. Cōfirmatio huius, ex hoc, ꝙ ideò in regno animæ cōperto, ꝙ esset intellectus ibi passibilis, quod eēt oīa fieri, deuenerūt oēs philosophi in intellectū agētē, qđ est oīa facere supple actu intellecta. Ex quibus oībus liquet, si danda sit talis potētia aptitudinalis, quæ sit de suæ qualitate naturæ in purè nihil uertibilis, Deus potest eam in id, quo declinat aptitudo illa diuertere: Vnde autem asit ei aptitudo illa, qua de se creatura uergit in nihil: iam supra docuit Augustinus, quod eam traxit à conditione suæ originis: quia, scilicet, ex nihilo condita est: ideo quantum de se est, finaliter tendit in nihilum. secundum illud Ecclesiastes. Oritur sol, & occidit, ad locum suum reuertitur, & ad locum unde exeūt flumina, reuertūtur. Quid est quod B fuit? ipsum qđ futurum est. Nec est ista nouella assumptio, quam Augustinus adduxit: Quicqđ ex nihilo est, in nihilmutari pōt: imo quasi eēt naturalis animi cōceptio, cunctis penè nouellis & senibus ī professione huius ueritatis, hoc primo uenit in mētē. Vnde finali ca, sui apologetici, uetus pater TERTVLLIANVS, ait. Considera te ipsum homo, & fidem rei inuenies: recogita qđ fueris anteq̄ esses, utique nihil. Meminisses. n. si qđ fuisses. Qui ergo nihil fueras priusq̄ esses, idē nihil factus cùm esse desieris, cur non possis rursus esse de uihilo eiusdē ipsius authoris uoluntate, qui te uoluit esse de nihilo? Quid noui tibi eueniet? Qui non eras, factus es: & cū iterum non eris, fies. Redde (si potes rōnē, qua factus es. & tunc require, qua fies. Et tamen utique facilius fies, quàm fuisti aliquando: quia æquè non difficile factus es, quod nunquam fuisti aliquando. Sequitur. Vbicunque resolutus fueris, quæcunque te materia destruxerit, hauserit, abo leuerit, in nihilū prodegerit, reddet te. C Eius est nihilum ipsum, cuius & totum. Hæc ille. AVCT. Non ista detego in robur adnihilationis posibilis, ideo ut adnihilationem aliquā in præclarissima illa corporis Christi consecratione concedam: imo nego illam ibi de facto cum omni fide ecclesiæ: sed ut conatum superbi Witcleff in tantorum patrū auctoritate cōfringam, qui tā procaciter negat eam posibilem creatori: sicut in primo libro, suo loco deduxi. Et idcirco subsannat fideles, & cachinnando deridet eos, qui colunt Deum adnihilationis. Ecce sanctus Augustinus coluit Deum adnihilare potentem. Et antiquus pater Tertullianus in hac illi fide consentiens, dixit eius esse nihilum ipsum, cuius & totum. ergo Deus est nihili, qui colitur Deus totius, hoc sensu: quia cuius

cuius erat potentiæ de nihilo totum facere, eiusA dem est in nihil totum redigere. Verumtñ quis eum non deridet scripturarum peritus, cùm sic arguit contra conuersionem transubstantiationis egregiæ eo loco, quo iam suprā? Non est (inquiens) fundabile in grammatica, vel scriptura ꝙ istæ substantiæ conuertuntur in corpus & sāguinem dñi nostri Iesu Christi: nisi eius partes a liquæ remanerent, vt patet de uxore Loth conuersa in statuam, & de hominibus conuersis in uiros iustos: qđ in ista materia multùm appretiatur Eusebius. Sequitur. Quia Deus non est auctor adnihilationis, sed constructionis. Hæc Witcleff. AVCT. Multa dixit hic, propter quæ dignus esset uerbere ferulæ. Primò, quòd remittat conuersionem istam transcendentem homines nisi fide purgatos fundandam in grammatica. Secundò, ꝙ tam ceruicosè præsumit in diuina secreta, vt indubitanter affirmet partem materialem remansisse, non versam in conuersioB ne uxoris. Qualiter hoc ei innotuit? Ex quo authore hoc sentit? An non sentit? An non satis facilè fuit authori Deo, si voluit, totam fœminam in totam statuam commutare? maximè secundùm materialem partem: quæsi sine conuersione, vel additione remaneret in statua: quo modo materia decuplo minor, quia rarior in carne fœminæ posset tanta moles fieri, & tam densa in statua, si fuerit quantitatis æqualis? Si ad ampliandum addita est materia alia, unde hoc? Aut quæ res est corrupta, vt sub nouella forma statuæ eius materia locaretur? Et tunc non sola uxor conuersa est in statuam, sed ęquè res illa, quæ secundùm suam materiam est iam in statuam resoluta. Si autem non mouearis de statua, mouearis saltem de osse conuerso in fœminam: Et die qualiter iuxta philosophiæ tuæ principia gracile os hominis positi seruata primordiali sua materia & nulla addita, tot ossa, similis forsan densitatis, molis, & substantiæ, & totam compagem carnis, & membrorum, q̄ tuncunque rarefactum efficere. Nam si rarefactiones tuas adduxeris, nihil proficis, cùm tot ossa mulieris secundùm suas densitates nō possent ex uno tantillo osse prodire. Tertiò itē culpandus est Witcleff: quia tam inculte terminos conuersionis assignat: dicens de hominibus conuersis in uiros iustos secundùm Isidorum. de iniustis dixisset, si philosophus fuisset, aut de seruis, aut filijs iræ conuersis in iustos liberos, aut hæredes gratiæ: sicut planè deduxi iam suprà sān ctum habere doctorem. Credendo (inquit) transisti: & de filio perditionis, adoptiuus Dei fieri occulta puritate meruisti. Nunquid aliqua pars filiationis perditionis remanet iam in filio adoptiuo, eo quòd forma eius est terminus conuersionis illius? Certum est quòd non. Nec tunc esset uera conuersio secundùm fidem, si aliquid remaneret fæcis antiquæ. Idcirco dicit consequenter idem ISIDORVS, uel magis EVSEBIVS. *Isidorus sive Eusebius.* Cum ipse atque idem esses, multò alter tidei, processibus extitisti: in exteriore nihil additum est: & totum in interiore mutatum est. Hæc ille. AVCTOR. Ecce totum in interiore mutatum est. quia totū cōuersum est; & secundum hoc alter iam est, nō secundùm hoc, quod idē ipse est: ergo ex ea parte, qua conuertitur, alterum est: nec esset totum muratum in terminis, nisi esset totum cōuersum, & nihil remaneret antiquum. Cur ergo si panis totus fit corpus Christi, remanet ei aliquid non conuersum? Hanc sententiā pulchrè confirmat, sequens passum prædictum Eusebij uenerabilis pater FVLBERTVS, ad Adeo datum, dicens. Dubitari etenim nefas est, ad cuius nutum cuncta repente ex nihilo subsistiterunt *Fulbertus.* si pari potentia in spirtualibus sacramentis terrena materia naturæ & generis sui meritum trāscendens in Christi substantiam cōmutetur: cū ipse dicat, Hoc est corpus meum. & paulo post. Hic est sanguis meus. Sed hanc Dei posibilitatem existimatio humana non capit, nisi te ipsum, quicunque es, discutias: qualiter de massa perditionis factus es in populum acquisitionis, & de uasis iræ prodisti uas misericordiæ: ut qui paulò antè fueras alienus à vita, peregrinus à venia, subitò initiatus Christi legibus, & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus ecclesiæ non naturæ priuilegio, sed fidei pretio transiuisti. Nullo molis corporeæ additamento, teipso maior factus es, sed inuisibilis quātitatis augmēto. In exterioribus idem ipse: in interioribus longè alter es. Sicque de seruo filius effectus, præterita uilitate depositā, nouam subitò induisti dignitatem. Hæc ille. AVCT. Hic doctor quasi compilator effectus prioris Eusebij, vel Isidori secundùm te, satis ostendit, quid intelligit pater noster: & de seruo, dicit filium effectum, & de massa perditionis, populum acquisitionis: & de uase iræ, uas misericordiæ. Et hoc totum dicit in interioribus factum esse, vbi totum mutatum est: nihil autem in exterioribus, ubi idem ipse est. Ergo vides quanuis similitudo non sit par omnino, tamen conuersio penes id fumitur, quod omnino non remanet. Et sic uidetur sibi probasse assumptum: quòd terrena materia transcendens naturæ & generis sui meritum in Christi substantiam commutatur: cùm dicat, Hoc est corpus meum. Non destruitur ergo, non adnihilatur, si transcendat totam naturam suam & genus. Nec tamen manet secundùm suam substantiam, nec vertitur in figuram, sed in Christi (inquit) substan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam cõmutatur. Et sic probant esse uerba Christi dicentia, Hoc est corpus meum. Nusquam. n. in destructione rei uerè dici poterit, quòd hoc est, nec tamen remanet hoc in se uel aliquo sui, si sit merè corpus meum. Et liquere potest hoc idem, supposito casu Augustini, quòd anima cõuertatur in corpus, libro de immortalitate animæ uersus finem. vbi AVGVSTINVS. Videri
Aug. To. 1 4 †(inquit) cuipiam potest, neque iniuria, id effectum esse ratiocinatione hac, ut animus ad nihilum peruenire non possit, conuerti autẽ in corpus forsitan possit. Si enim quod erat antè animus, corpus fuerit effectum, nõ utique omnino non erit. Hæc ille. AVCTOR. Quòd Augustinus uidetur extenuando Dei potentiam in hoc libro negare adnihilationem esse possibilem: ut animam per diuinam potentiam transubstantiãdam in corpus, non est summopere attendendũ: quoniam hunc librum fecit nondum Christianus, necdum sacris literis eruditus: ideò multa in eo contra fidem scripturę decernit, nesciens An B gelos animis potiores, aut alia quæque, ut ipse 5 de se dicit in libro retractationũ. Sumamus autem casum eius tanquam possibilem, quòd, scilicet, animus conuertatur in corpus, qui tamen non potest in nihil conuerti: ista necessariò est conuersio secundùm essentiam, & non tropum. Iam quæritur, si aliquid eius remaneat non conuersum? Si sic, ergo est diuisibile in partes: si nõ, quare non destruitur, & adnihilatur, Witcleff dicat. Augustinus uerò hoc recta ratione remouet. Si enim quod erat antè animus, corpus fuerit effectum, non utiq; omnino non erit, inquit. Et cur hoc? Quia & si deterius aliquid erit, non tamen omnino non erit: sed aliquid ualde bonum, quia corpus erit: multò magis si corpus ex toto sui fieret animus, iam non destruitur, eo q̃ nihil sui quod fuit, permanet, q̃a multò melius aliquid fiet. Cur ergo destruitur panis, uel materialis eius essentia, quando uel corpus suum ipsum efficit, uel eius materiã gloriosam? Aut nun quid Deus hoc efficiendo ipsum perficit, non destruit? Sed ideo psalmista ad Deum de Witcleuistis conqueritur. Quę perfecisti (inquiens) de-
Psal. struxerunt. i. destructa dixerunt. Reuera autem ipsi Christi corpus & sanguinem destruxerunt, Apostolo cõtra monente, Noli (inquit) propter escam destruere corpus Dei. Roma. 14. Propter
Ro. 14. escam enim panis uilis cibarij destruit Witcleff opus ingentis miraculi expellens, & semouens corpus Christi. Nunc eat Witcleff toruo ore, & labijs arcuatis, clamans uoce horrida in cunctis penè angulis opusculorum suorum, q̃ benedictiones nostræ sint horridæ, & maledictiones acceptandæ: quia benedictiones nostræ, ut dicis nos concedere, uerguntusque ad communẽ cõ A sumptionem panis & uini, quæ taliter benedicimus, & inde uerificatum de nobis illud Mala- *Malach.* chiæ. Maledicam benedictionibus uestris. & illud. Maledicent illi, & tu benedices. dicat nos de- *Psal.* struere substantias, dicat adnihilare, dicat sacramentum nostrum accidens peius stercore ratonis, dicat peius ueneno. Blasphemet ecclesiam fingere & multiplicare sibi miracula transubstantiationis, multiplicationis, conseruationis accidentium, & huiusmodi, ultra quàm Christus potuit: nolo ipsi claudere os flammeum. Qui in sordibus est, sordescat adhuc, donec ueniat sponsus cum uentilabro in manu sua. Tunc enim conscientiarum inspector fidelium planè notum faciet, quomodo calumniosè hæc omnia fingit sibi hæreticus: & quia catholicus nullum horum dicit, quanuis asserat panem & uinum uirtute uerborum cælestium in corpus & sanguinem Christi essentia transmutata conuerti, nunquid hoc est ea omnia destrui, uel consumi? B Dicimus † sacramentum esse uerũ corpus Christi secundùm substantiam: secundùm exteriorẽ uerò figuram accidens sensibile, quod apparet. Dicimus uenerabile sacramentum nostrũ omni corpore melius: quia corpus Christi: & inde melius pane eius: & item corpore eius tropicè respectiuo. Quid dico? sustineamus inuicem tot milleni fideles unum in omnes mentientem hæreticum ea fide, qua beatus AVGVSTINVS *Aug.* suum potuit falsarium sustinere. Qualiter quæritur de Cresconio grammatico Donatista li- *epist.* bro. 4. contra eum capitu. 14. * dicens. Cùm ad id, quod in epistola mea posui, siue à fideli, siue à perfido dispensatore sacramentu in baptismi quisque percipiat, spes ei omnis in Christo sit, exclamas, & dicis, O præclarum sacerdotis imperium. O laudabilia boni patris præcepta iustitiæ. Nihil (inquit) inter fidelem perfidumque discernas: idem tibi pius ac impius uideatur: nihil prodest bonis moribus uiuere, C quia quicquid iusto licet, potest etiam iniustus implere. Quid profectò dici iniquius potest? Purificet alium maculosus, abluat sordidus, emundet immundus, det infidelis fidem, criminosus faciat innocentem. Hæc certè uerba tua sunt, quibus sententiam meam reprehendis, cum hæc ego omnino non senserim, neque scripserim: quia inter fidelem perfidumque plurimum distat, non ad sacramentum, si hoc uterque habet, sed ad meritum: quia hoc alter ad salutem habet, alter ad pœnam. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quod imputauit ex una dictione sequelas hæreticas inquietus & uerbosus hæreticus fidelissimo Augustino. Quid ergo turbamur, si similia iactet in nos fidei æmulus, reportator mendax, ueritatis

fitatis prædo, euangelij proditor, sacrarum falA sarius scripturarum, peruersor sanæ fidei, & corruptor famosus?

¶QVOD MATERIA PRIMA PANIS non destruitur, sed per transubstantiationem Christi perficitur, & transit in melius. Cap. LXIX.

SVMMA.

1 *Materia prima panis quòd non destruatur, sed per transubstantiationem Christi perficiatur, & transeat in meliùs.*
2 *Christi sermo quomodo sit potens uniuersa conuertere, ostenditur ex Ambrosio.*
3 *Mundus iste unde plùs depẽdeat subiectiuè; iuxtà Augustinum.*
4 *Responsio ad argumentum Witcleff, probantis materiam non posse conuerti. &c. Et quid de* B *hoc dicant Ambrosius, Augustinus, & Bernardus.*

DOLET autem anxiè noster Witcleff contra conuersionem prædictam catholicę communionis pro destructione materiæ primæ, quæ priùs subfuit formæ panis, in tractatu de confessione. cap. primo Inutile est quia per effectionem suam, ut fatẽ inquiunt, panis destruitur: imò materia prima, quæ est fundamentum naturæ, secundùm se totam desinit esse: ac si Deus in mundi principio materiam crearet superfluam: uel aliter pro sacerdotibus Antichristi discipulis materiã primam creauit in mũdi principio, ut ex ea blasphemè, & irrationabiliter consecrent corpus Christi, & postmodum sine causa miraculosè ipsam adnihilent. Hæc Witcleff. Item de apostasia capit. 9. Vt fingitur quãdocunque Magog celebrat, tollit, destruit, & corrumpit partẽ essentialem primæ materiæ, quam Deus creauerat. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quod iste imponit ecclesiæ, falsum est. Quod autem deducit, est possibile. Nam pro primo, statim adest libro de moribus Manichæorum, citò post principium AVGVSTINVS. Mutantur quædam in meliora: & propterea tendunt ad esse. Nec dicantur ita mutatione peruerti, sed reuerti, atq; t conuerti. Hæc ille. AVCTOR. Nescis † ergo fidelem logicam ecclesiæ, aut filij eius Augustini, quando dicis panem, aut eius materialem essentiam destrui: quia conuertitur, aut reuertitur in meliorem essentiam corporis Christi, aut eius materiæ gloriosæ. Quantùm autem ad id, 2 quod deducis, est Deo satis possibile. Sed ne cõtendamus pro termino, notandum primò, q̃ A non ita utitur Witcleff termino materialis essentiæ, sicut Augustinus, & orthodoxi: ipse enim intelligit materiam illam simpliciter primam: uel aliquam citrà, secundùm quòd componit cum substantiali forma. Augustinus autẽ dicit materialem essentiam, substantiam habentem materiam componentem se: sicut corpus Christi uocat materialem essentiam eandem secundùm essentiam in sacramento, quæ in cælo, secundùm recitatum locum Paschasij, & Anselmi, in de corpore & sanguine domini: & Yuonis in epistola ad Haymericum Aquitinensem. *August. Io. 6.* Vbi dicit AVGVSTINVS. Non hoc corpus, quod uidetis, manducaturi estis: neq; bibituri illum sanguinem, quẽ effusuri sunt, qui me crucifigent. Et post pauca. Ipsum quidem, & non ipsum. Ipsum quidem, materiali essentia: non ipsum, uisibili forma. Hæc ille. AVCTOR. Vbi corpus Christi materialem essentiam omnino identicè uocat: ueruntamen illam primam materiam cum primaria etiam forma componente substantiam panis, dicit, & tenet ecclesia catholica conuerti in substantiam corporis Christi transiatione totius in totum sine sui destructione quacunq;, quod iste calumniosè proclamat, & cum melioratione essentiæ. Hanc antiquam fidem sanctorum patrum, & diù ante Innocentium tertium, quem Witcleff insectatur pro uiribus, doctam, & Apostolis creditam nullus, qui ipsorum libros attentè legit, ignorat. Ecce in sermone sæpe dicto Emiseni Eusebij, qui incipit, Magnitudo cælestium: in fine, dicit EVSEBIVS. *Eusebius ho. 5. de Pascha.* Nec dubitet quisquã primarias creaturas nutu potentiæ, præsentia maiestatis in dominici corporis transire posse naturam: cùm ipsum hominem uideat artificio cælestis misericordiæ Christi corpus effectum. Hæc ille. AVCTOR. Iam supra ipsas uisibiles creaturas panis & uini secũdum se toras docuit conuersas esse in substantiam corporis & sanguinis Christi Iesu. At ne dubitatio remaneret de partibus, qualiter possent esse uertibiles, sine quarum conuersione nec conuerteretur totum, iam hoc soluit in fine, quòd etiam ipse primariæ creaturæ nutu potẽtiæ ver bi nõ dubium, inquit, in dominici corporis possent transire naturam. Non dicit in figuram. Et totum dixit conuerti in substantiam, Natura autem ex. 5. metaphysicæ potest dici de materia, *Arist.* & forma, & composito ex his. At si ponas offendiculum in exemplo doctoris de homine facto corpus Christi, iam illud exposuimus suprà. Et iterũ audi Ambrosiũ hoc ipsum testantem: & nõ prætereat te eius exemplum libro 4. de sacramẽ tis. ubi. Accipe † (inquit) quemadmodum sermo Christi creaturam omnem mutare * consueuerat: & mutat quando uult instituta naturæ. *consueuerit. *Ambrosius To 4. c 4*

*Quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

*Quo requiris? Accipe, &c.

*Quomodo requires, accipe. Et primò omniũ de generatione eius sumamus exemplum. Consuetudo est, ut non generetur homo, nisi ex uiro, & muliere, & consuetudine coniugali. Sed quia uoluit dominus, qui hoc elegit sacramentum, de spiritu sancto, & de uirgine natus est Christus: hoc est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Vides ergo quia contra instituta naturæ, & ordinem, homo est natus ex uirgine? Hæc ille. AVCTOR. Hic habes primò sub termino generali, quia sermo Christi creaturam omnem mutare consueuerat. & bene pòst

Idem cap. 5 AMBROSIVS. Audi dicentem: Accipite, & edite ex eo omnes: hoc est enim corpus meum. Et ante uerba Christi, calix est uini & aquæ plenus: ubi uerba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo uidete quantis generibus potens est sermo Christi uniuersa conuertere. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Christi sermo potens est uniuersa conuertere: ergo tam materiam, quàm formam, & compositum. Si enim quando uult, mutat instituta naturæ, cur non fundamentum naturæ? Et hic habes, q̃ sermo Christi est efficaciter conuersiuus in ore presbyteri. Vbi (inqt) Christi uerba operata fuerint, ibi sanguis efficitur: non figuratur, nec tropicus sanguis, sed qui plebem redemit.

Et quid? certe calix uini plenus, qui fuit antè uerba Christi. Ergo calix uini puri per uerba Christi efficitur Christi sanguis purus, non typicus. Quomodo hoc contra ius naturæ? sicut Christus homo uerus non typicus natus ex uirgine. Videtis quàm feliciter, quàmque faciliter cuncta fidem sequantur ecclesiæ. Non oportet hìc geminare aduerbia, non extendere tropos, non sepelire conceptus. Verum non faciliter transeundum est uerbum illud Ambrosij, q̃ in hac cõsecratione potens est sermo Christi uniuersa cõuertere: sicut & creaturam omnem mutare consueuerat, & mutat, quãdo uult, instituta nature: hoc enim uerbum Ambrosij, respondet plenissimè ad argumentum fortissimum Witcleff contra conuersionis posibilitatem huius suæ materialis essentiæ. cap. 9. de apostasia. Magnificatur (inquit) Christo potestas Gog & Magog, q̃ impossibile est suum presbyterum celebrare, nisi corrumpendo mundum antiquum, quem Deus creauit: nec mirum, quia immutat leges naturæ in sui contrarium. Nam iste mundus secundùm fideles philosophos depẽdet, ut à partibus essentialibus à tota essentia suæ materiæ, & toto genere spirituum perpetuorũ: sed ut fingitur, quãdocunque Magog celebrat, tollit, destruit, & corrumpit partem essentialem primæ materiæ, quam Deus creauerat. ergo conclusio. Hæc Witcleff. AVCTOR. Hæc est schola Witcleuistica somniata inter atomos Leucippi, & aggregationes chimærinas Anaxagoræ. Nos †autem dicimus mundum istum plùs dependere sebiectiuè ex pulchra dispositione uniuersi per species perpetuas, à primo supposito immortali & incorruptibili, usque ad infimum suppositum, uel formam substantialem quantuncunque statim corruptibilem, cum connexionibus, & legibus, quas eis uoluntas cõditoris instituit, quàm à tota illa informi massa, quam tu tanta laude coronas, materialis essentiæ. Quia plùs habet unumquodque tale entitatis & bonitatis, secundùm quòd plus approximatur diuinæ creatrici essentiæ. secundùm illud 12. confessionum AVGVSTINI. Verum est enim domine, fecisse te cælum & terram, & uerum est esse principium sapientiam tuam, in qua fecisti omnia: uerum est, quòd mundus iste uisibilis habet magnas partes suas, cælum, & terram breui complexione factarũ omnium conditarumq; naturarũ. Hæc ille. AVCTOR. Tu dicis fideles philosophos, sed non exprimis. Nos audiamus unum, de quo non dubitemus esse fidelem philosophũ AVGVSTINVM. 12. confessionum cap. 8. vbi dicit. Tu enim domine fecisti mundum de materia informi, quam fecisti de nulla re penè nullã rem, unde faceres magna quæ miramur filij hominum? Sequitur. Terra, inquam, ipsa, quam feceras, informis materies erat, quia inuisibilis erat, & incomposita, & tenebræ super abyssum. De qua terra inuisibili & incomposita, de qua informitate, de quo penè nihilo faceres hæc omnia, quibus iste mirabilis mundus constat, & nõ constat, in quo ipsa mutabilitas apparet, quia rerum mutationibus fiunt tempora, dum uariantur, & uertuntur specie, quarum materies prædicta est terra inuisibilis. Hæc ille. AVCT. Ecce iuxta philosophum Augustinum totus iste mũdus mutabilis dependet ab his omnibus, quibus cõstat, & non constat, quæ sunt per conditionem futura: quia omnia Deus fecit ex illo penè nihilo primordiali. s. materia, quam AVGVS. semper uocat penè nihil ut infrà. cap. 15. Hoc penè nihil, inquantum non omnino nihil erat, ab illo utique erat, à quo est quicquid est. Hæc ille. AVCTOR. Hanc ergo materialem essentiam ponit Augustinus omni formæ, & rei formatæ, quamuis corruptibili. unde infrà. cap. 22. Informem quidem istam materiam non negamus ab eo factam Deo, à quo sunt omnia bona ualde. Quia sicut dicimus amplius bonum esse, quod creatum, atq; formatum est: ita fatemur minus bonum esse, quod factum est creabile, atq; formabile, sed tamen bonum. Et in de uera religione ca. 36. Illud, quod in comparatione perfectorum informe dicitur, si habet aliquid formæ, quamuis

quamuis exiguum, quamuis inchoatum, nõdum est nihil. Nam & quod nondum formatum est, tamen aliquo modo ut formari posit, inchoatum est, Dei formabile est beneficio. Bonum est enim esse formatum: nõnullum ergo bonum est & capacitas formæ. Hæc ille. AVCT. Nõ enim uacat ad omne uerbum eius impingere. Sed hæc dico, tum propter sequentia, tum ad elidendum in dispositionem mundi, quam iste per se inuenit, ut eam rem, quæ penè nihil est, præponat eis rebus, & formis, quæ per hoc amplioris boni sunt, quia formatæ sunt: & eas formas quia corruptibiles sunt, uocat essentias mundi accidentales: ut cùm nolit esse in hac parte theologus cum Augustino & ecclesia, saltem cum Aristote le sit philosophus: qui. 5. metaphysicæ, dicit materiam non esse naturam, nisi quia recipit naturam, quæ est forma, quæ est substantialis natura, & finis in toto generationis processu. Sed uocet, si uult, indifferenter naturam, materiam illã primordialem, sic & formam, sic & ex his cõpositum: sic item quod ab his pullulat, uel emanat, sicut ramus ab arbore, aut fructus à frõde. Quo libet istorum modorum si uult exponat AMBROSIVM dicentem ut suprà * in principio omnium exemplorum. Quantis igitur utimur exemplis, ut probemus non hoc esse quod natura formauit, sed quod benedictio cõsecrauit? AVCTOR. Negatio quæ præcedit nomen naturæ, si uim faciat, tollit naturam. Naturam materiæ, formæ natura formauit. Non ergo est in sacramento natura primordialis materiæ: naturaque formæ similiter: natura quoque suppositi panis, aut alter pullulantis substantiæ, quælibet talis dicitur: hoc est quod natura formauit in pane. Iam † uerò ad substantiam argumenti eius probantis materiam non posse conuerti, quia non potest corrumpi: & quòd non potest corrumpi, quia hoc esset immutare leges naturæ in sui contrarium, & iuxta philosophum primo de cælo mundus ponitur constare ex omni materia sua posibili. Planum est quomodo nugæ istæ delentur uno illo uerbo Ambrosij, q̃ Deus quando uult, & ut uult mutat instituta naturæ: nec debent tales cõtra Deum præscribere, q̃ non posit contra facere, quia sic fecit: nisi sint de secta Witcleff, qui animosè sustinet hunc errorem, q̃ Deus, nec aliud, nec aliter potest facere, quàm ut fecit. Quos redarguit Augustinus æquanimiter. 21. de ciuitate Dei cap. 10. dicentes non posse naturam humanam ardere perpetuo: quia aliter est natura corporum instituta. Contra quos subdit suprà idem AVGVSTINVS. Non (inquiens) de notitia naturarum caliginem sibi faciant infideles: quasi non posit in aliqua re diuinitus fieri aliud, quàm in eius natura per humanam suam experientiam cognouerunt, quamuis & ipsa, quæ in rerum natura omnibus nota sunt, non minus mira sint, essentèque stupenda consideran tibus cunctis, si solerent homines mirari mira nisi rara. Sequitur pòst. Habent * etiam aliud, quod nunc posit ostendi eis, quæ puto debere sufficere: * quomodo moneantur, cùm * aliquid aduerterint in aliqua institutione naturæ, eamq; sibi notissimam fecerint: non se * in Deo debere præscribere, quasi * etiam non posit in lõgè aliud, quàm eis cognita est, uertere, atque mutare. Terra Sodomorum non fuit ita ut nunc est, sed iacebat simili cæteris facie: eademque uel etiam uberiori fœcunditate pollebat. Nam Dei paradiso in diuinis eloquijs comparata est. Hæc postea quàm de cælo tacta est, sicut illorum quoque testatur historia, & nunc ab eis, qui ueniunt ad loca illa, conspicitur, prodigiosa fuligine horrori esse: & poma eius interiorem fauillam mendacis superficie maturitatis includunt. Ecce non erat talis, & talis est. Ecce à conditore naturarum, natura eius in hanc fœdissimam diuersitatem mirabili mutatione conuersa est: & quod post tam longum accidit tempus, tam longo tempore perseuerat. Sicut ergo non fuit imposibile Deo, quas uoluit instituere, sic ei non est imposibile in quod uoluerit, quas instituit, mutare naturas. Hæc ille. AVCTOR. Ergo si non est imposibile Deo mutare materiam in asinũ, sicut has potuit creare naturas, multo magis non erit ipsi difficile materiam in coæuam sibi materiam transmutare: viciniores enim sunt, & naturæ consymbolæ. Item si difficultas erit conuertere naturas propter suas essentias: ergo ubi est essentia intensiue maior, minus citò conuertitur. Iam vt dicit Augustinus, in tota laritudine materialis essentiæ, nulla est minor primaria materia illa, quæ est penè nihil: ergo illa citissimè conuertetur in aliam substantiam. Prima aqua conuersa est in uinum: & uirga in serpentẽ transubstantialiter, eadem tamen essentia permanente pura materiali substantia remota: sed formis perfectioribus cũ suis suppositis destructis, ut dicis cap. 14. de apostasia. sed forma est actus & perfectio totius materiæ: ergo à potiori tota illa materialis essentia relicta, potest sic transubstantiari. Fiat ergo continua talis transubstantiatio usque ad nudam materiam primã: & cum omnes materiæ priores fuerunt essentialiores ipsa, & plùs habentes de esse, & remotiores à nihilo secundùm Augustinum hic supra: ergo ipsa potest sic transubstantiari transubstantiatione p̃dicta virgæ, & uini. Quid ergo remanebit ipsi tunc essentiæ? hoc quæro? Aqua enim transubstantiata in uinum, perdidit esse formale, & suppositale aquæ: sed, ut tu dicis, remansit

*ergo
*quo cõmoueantur.
*aliud
*inde Deo
*eam
Sodomorũ terra. Gen. 13.

Io. 2. Exo. 4.

ipsi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsi essentia indestructa, putà materia. Transubstantiata autem primordiali essentia materiæ primæ, quid remanebit tunc? Nec pores ipsam priuilegiare plùs cæteris. dicente hic supra generaliter Augustino: quòd sicut non fuit impossibile Deo quas uoluit instituere, sic ei non est impossibile in quod uoluerit, quas noluerit, mutare naturas. Item quod dicis ibidem: quòd essentia originalis aquæ transubstantiatæ in uinum, mansit, aduersatur Hymno percelebri, ubi canitur, Vimumque iussa fundere, mutauit unda originem. Non ergo sola ultima forma, quam tu dicis accidentalem naturæ, in illa conuersione mutatur, sed tota essentia eius ab origine. O quàm repugnantem sententiam Witcleff contexuit. 14. de apostasia, quòd conuersio dicit rei remanentiam: & alibi idem de mutatione, cùm ratio non percipit, quòd res, quæ conuertitur, secundùm hoc maneat non mutata. Vnde B Aristoteles ideo. 5. metaphysicæ, dicit materiã intransmutabilem, & immutatam, quia manet: cap. de natura. Ecce philosophum, quem nec fides retinet, nec natura. Istæ rationes, & plures eiusmodi cogunt fateri fidelem, materiam primam posse conuerti secundùm omnem suam essentiam, & in sacramento altaris, nec sine substantiali conuersione manere. Vnde & libro ter 2
tio super cantica capit. 7. tractans hunc textum, Iste formosus in stola sua, BERNARDVS. Ne memineris (inquit) priorum: noua ego facio. Quid magis nouum, quàm quòd in mysterio dominici corporis mutatur materies, & species seruatur? Pristina manet forma: sed noua gratia, quia noua substantia: noua quidem, non in se, sed in huiusmodi specie. Nouum planè, quòd ¶ carnis dominicæ substantia in aliena specie sumpta, sanctificationem uirtutis animæ confert, & spiritualem mundat substantiam in mysterio altaris immaculata caro. Nouum quidem, & supra reliquorum usum sacramentorum, quòd nõ modò sanctificationis noua gratia datur, sed substantia naturalis mutatur. Nam per sacramenti benedictionem accipit oblatus panis hanc in effabilem mutationem: & ex mystica consecra 1
tione, & uerbi uiuentis copulatione, hæc uiuifica gratia in carnem Christi redundat. Caro enim non prodest quicquam: sed spiritus, qui 2
uiuificat, sacrosanctæ carni conferẽs in solenni sacramento spiritualem efficaciam ad uiuificandos tanti participes mysterij. Formosus 3
ergo in stola, hoc est in carne sua, sed multò formosior in assumpto spiritu, qui utique carne præstantior, quia uerbo uicinior. Hæc ille. 4
AVCTOR. Attende mi Witcleff quid singulatim ait Bernardus: qui quanuis de nouo millenario fuerit post Christum, crede tamen, quod de fide scripturæ, & antiquorum patrum fuit plùs te certus & non plùs te inuidus. Quibus suppositis, uerum est quod dixit, quòd in sacramento dominici corporis mutatur materies, non remanet, sed species seruatur exterior. Vis scire quid intendit signare ibi accidens sine subiecto? Quia pristina manet forma, scilicet accidentalis: sed noua sit substantia corporis Christi. s. Si dicas per gloſam tuam ordinariam, illa substantia manet principaliter, non sic alia: nec pristina forma panis hac lege manet principaliter. Quo modo ergo pristina panis forma manet, & panis non manet, cùm ex his principalior extat panis? Sed ideò subsequetur Bernardus, dicens, ꝙ substantia naturalis mutatur, quam utique ex primens nominatim, per sacramenti benedictionem (inquit) accipit oblatus panis hanc ineffabilem mutationem. Miror ergo, quo dolore insensatus Witcleff exuritur decisionem causans materiæ, quæ minimum quid habet bonitatis, aut entitatis in substantiis: & formas nobiles substantiales, quæ longè in perfectione excedũt putà, sensitiuam serpentis, uegetatiuam, & sensitiuam uxoris formam: itaque clementarẽ aquæ, destructas fatetur, & tacet, hominemque secundum totam penè speciem, quæ paulominus distat ab Angelis in perfectione specifica, quã copiosè destructam cernit in diluuio: & inde non luget, si exilem eius materiam uiderit conseruari. O quàm diues foret iste collector rerum, si in litore maris rubri datum esset cum Aegyptiis ꝑ pinquorum suorum inuenire cadauera, non nudas materias sine sensu.

Bernardus

Non inuenio locum, nec ea quæ D. Bernar. scripsit super cantica in libros distributa sũt sed in sermones.

¶ QVALITER VVITCLEFF SOPHISTICAT de conuersione, & transubstantiatione. Sed quæ est transubstantialis conuersio secundùm fidem ecclesiæ, declaratur.

CAP. LXX.

SVMMA.

Transubstantiationis & cõuersionis nomina quo modo peruertat Witcleff in suum sensum hæreticum.

Witcleff quomodo mentiatur in Ambrosium, & nolit per conuersionem panis in corpus Christi, mutari panis naturam.

Witcleff conuersio recensetur. Et eiusdem confutatio, ex Augustino, Chrysostomo, Cassiodoro, Hilario, Lanfranco. &c.

Eucharistiæ transubstantiatio quæ secundum fidẽ ecclesiæ. Et de multiplici rerum conuersione iuxta sanctorum patrum sanctiones.

Tran-

TRAN substantiationis & conuersionis nomina peruertit Witcleff in sensum suum hæreticum, contra suam institutionem primæuam à patribus. Et modo Arianorum, qui (ut scribit Cassiodorus in historia tripertita) confundentes uocabula Dei filij, unigeniti, primogẽiti, & similia, sem per hæresim suam texerunt in termino statuto per fideles: in nulloque potuerunt ab orthodoxis discerni, quousque uentum esset ad consubstantialitatis uocabulum. Quod cùm tollere cũctis uiribus niterẽtur, sed incassum se cernerent laborare, quia plùs semper inualuit apud sanctos patres, & fidelissimos christianos uirtus fidei, quam cernebant in termino: tandem & ipsi acquieuerunt hæretici, ponentes, & scribentes uocabulum consubstantialitatis, exponentes ipsum ad conformitatẽ similitudinis cuiusquã, 2
non ad identitatem substantiæ, sicut intellexit ecclesia. libro. 7. historiæ tripertitæ cap. 9. sic dicens. Profitemur sequentes magnum orthodoxumque concilium, consubstantialem esse patri B
filium. Et sic non intelligimus consubstantialẽ sicuti dudum quidam exposuerunt nõ uerè scribentes: & alij illos uocantes patres, uirtutẽ sermonis respuunt: & sequuntur eos, qui per consubstantialitatem similitudinem significatã esse scripserunt: eo quòd nulli reliquarum creaturarum per eum factarum similis sit filius, sed tantum modo patri. Sed qui hæc exponunt, creaturarũ præcipuam Dei filiũ impiè dogmatizant. Nos itaque sapimus sicut etiam concilia nuper Romæ, & in Gallis celebrata unam esse eandemque substantiam patris, & filij, & spiritussancti 1
in tribus personis, quod in tribus perfectis subsistentiis. Hæc ille. AVCTOR. Ita † modò Witcleff terminum transubstantiationis, conatur euertere, sicut illi terminum consubstantialitatis. Dicitque esse conuersionem substantiæ in similitudinem uel conformitatem, aut appellationem substantiæ, sicut Ariani dicebant consubstantialitatem, similitudinis paritatem. Et sic omnes dictiones patrum, quas ad exprimendũ fidem eucharistiæ ecclesia Christi inuenit accõmodas, ipse sibi assumit: sed cõfundit assumptas conceptu suo æquiuoco, cõcedens corpus Christi conuersionem panis, imò & accidens sine subiecto, & ablationem panis modo suo, & omnia penè uobiscum concedens, & quasi transfigurans se in filium lucis secundùm terminos: sed remanet tamen acer hæreticus secundùm substãtiã intellectus. Proijcit enim coloquintidas amaras in ollam pulmenti catholici, quæ tunc latere non possunt, cùm docti ecclesiæ filij prophetarum gustantes decoctionem infectam, Mors in olla proclament. Libro de euchristia capit. 4.

Sanctus (inquit) Ambrosius non intendit dicere, quod panis iste fiat identicè corpus Christi, sed quòd fiat eius figura efficax modo prædicto. Et sic cõuersio illa non destruit naturam panis, nec mutat naturam corporis inducendo in materiã aliam quidditatem: sed facit præsentiam Christi corporis, & tollit principalitatem panis. Sequitur. Et de ista mirabili, & miraculosa conuersione debet presbyter cõtentari. Hæc Witcleff. AVCTOR. Iam suprà producebatur Ambrosius cum suis exemplis, dicens semper, ꝙ benedictione etiam ipsa natura mutatur: natura serpentis in uirgam, aquæ in sanguinem. & concludit idẽ de pane in corpus, dicens, Quòd si tantum ualuit humana benedictio, ut naturam conuerteret, quid dicemus de ipsa consecratione diuina, ubi uerba ipsa domini saluatoris operantur? Et †adhuc non pudet hæreticum planè mentiri in Ambrosium, quòd nolit per conuersionem illã mutari naturam, inducendo in materiam aliam quidditatem. Si natura serpentis mutabatur in uirgam, & aquæ in sanguinẽ, & (ut tu dicis) seruata materia, nunquid alia quidditas est inducta in materiam sic mutatam? Quàm frontosus est iste mendax in sanctum; Sed de istis satis planè suprà processimus, Sed ꝙ panis fiat figura muta corporis Christi, hæc est magna conuersio sua, hæc transubstantiatio alti miraculi. Sed nescit tamen probare istam conuersionem esse tantam opere domini, sicut fuit serpentis in uirgã opere Moy- Exo. 4.
si: quia secunda est realis in realem substantiam secundùm essentiam. Prima est tantùm tropica figuraliter figuralis secundùm respectum. Conuersio etiam hominis peccatoris terminatur ad iustitiam positiuam, & gratiam Dei gratificantem, quæ multò melior est in natura, & uberioris efficaciæ ad salutem, quàm tropus, aut respectus figuralis: qui nec sufficit gratificare quemcunque: quia caro illa respectiua non prodest quicquam secundum Witcleff. Quomodo ergo saluabit Ambrosium, uolentem semper, Cquòd benedictio eucharistiæ per uerba saluatoris multò efficacius conuertit naturam, quam benedictio hominis? Veniamus ad conuersionem eius. Nam eodem libr. capitulo secundo uocat transubstantiationẽ cõuersionẽ unius substantiæ in aliã. Sicut †(inquit) semen transubstantiatur in corpus uiuum, & homo in terram: & si iungamus alia dicta, quacunq; conuersione substantia cõuertatur in substantiã, dicetur secundũ cum transubstantiatio satis plena: siue per accidens conuertatur, ut homo frigidus in calidũ: siue respectiuè, ut nudus in uestitũ: siue figuraliter, ut æs in statuã Herculis. Sic ꝑponit de formare speciẽ uerborũ ecclesiæ: cũ in rei ueritate multę præcedentiũ satis æquiuocè, & stulte uocantur

Vuitcleff.

Amb. lib. de sacr. To. 4

Vuitcleff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cantur transubstãtiationes: sapienter nerò gene rationes uocabantur,& alterationes à philoso phis. Ab ipso aut dicerentur transaccidentatio nes, & transfigurationes, non transubstantiatio nes aliqua ratione. Item hoc modo abutendo uocabulo, Deus fuit uerè conuersus conuersio ne reali, imò transubstantiatus in creatorem, quando incepit creare ex tempore. uel si ob stes pro alietate subſtantiæ, Deus fuit transub stantiatus in rubum: Deus filius in uirum apud Abraham: Deus spiritussanctus in columbam. Item refellenda est hæc abusio terminorum: quia sic posset sustineri hæresis Apollinaristarum, dicentium Deum uerbum conuerti in car nem, quando caro factum est. Vnde libro de hæresibus AVGVSTINVS. De ipsa (inquit) carne sic à recta fide dissensisse perhibentur, ut dicerent carnem illam, & uerbum unius eiusdemque substantiæ: contentiosissimè asseueran 4 tes uerbum carnem factum, hoc est, uerbi aliquid in carnem fuisse conuersum, atque mutatum, Hæc ille. & est hæresis. 55. AVCTOR. Et inde cauens hanc hæresim, exponendo hunc textum Ioannis. 1. Verbum caro factum est. CHRYSOSTOMVS. Factum est (inquit.) Non enim uersionem dixit illius inuertibilis naturæ, sed habitationem. Hæc ille. AVCTOR. Et inde definitionem fidei esse apud synodum Smyrnensem * definitione. 10. ut recitat in historia tripertita libro. 5. CASSIODORVS. Si quis (inquit) audiens uerbum caro factum est, uerbum in carnem mutatum putauerit, aut conuersione facta carnem suscepisse, anathema sit. Hæc ibi. AVCTOR. Hoc tamen concede ret Witcleff: quia si uerbum caro factum est, uerbi substantia facta est alicuiusmodi, ut non erat substantia carnis saltem secundum unionis respectum: & sic est conuersum. Dicis tamen, quòd hæreticus intellexit uerbi conuersionem secundùm suam substantiam, & cum de- C structione suæ substantiæ: quod est omnino hæreticum. Tantò magis cõtra te: quòd nec fidelis quisquam, nec hæreticus sciuit intelligere conuersionem fieri nisi cum desitione termini à quo intrinsecè sic conuersi. Et ad hunc intellectum exponit illam hæresim libro suo de synodis magnus HILARIVS. Conseruatur (inquiens) dignitas diuinitatis, ut in eo, quòd uerbum caro factum est, dum uerbum caro fit, non amiserit per carnem, quod erat uerbum, neque trãslatum in carnem sic, ut uerbum esse desineret, sed uerbum caro factum est, ut caro potiùs hoc inciperet esse, quod uerbum. Hæc ille. AVCT. Sic patet ueritas dicti superioris. LANFRANCVS. Quis compos sui credat rem aliquam conuerti in aliam, nec tamen in ea parte desine-

Exo. 3. Gen. 18. 2. 3.

Aug. To. 6

Io. 1. Chrysost. To. 3 hom. 8.

Cassiodo. * definitione undecima apud nos & c. 7.

Hilarius. lo. 2.

Lanfran

A re esse quod erat? Quia nullus sapiens intelligit conuersionem aliqualem, nisi cum amissione, uel desitione rei præuiæ. Vnde conuersiones, quas iste dicit tropicas, nulla scriptura canonica, nulla doctorum peritia ante Witcleff ullatenus conuersiones appellat. Item si panis uerè conuertitur in corpus Christi, quia iam est signum corporis Christi de nouo: ergo & corpus Christi est conuersum in panem, quia de nouo significatur in pane illo. Patet consequentia: quia nec homo potest conuertere se ad Deum per iustitiam, nisi Deus prius conuertatur ad eum per gratiam. Hieremiæ. 12. Cùm * euellero eos, conuertar, & miserebor eorum. Et ibi. Deus tu conuersus uiuificabis nos. Multò magis panis non potest sic figuraliter conuerti in corpus, nisi corpus conuertatur in panem. Sed omissis his transubstantiationibus & conuersionibus respectiuis & nugacibus: attendamus † transub- B stantiationem Eucharistiæ esse conuersionem totalem panis in totam substantiam corporis Christi purè & præcisè. Quæ ideo conuertio exigit panem amittere essentiam propriam secundum quidlibet sui, ut influat alienam. Ad cuius intellectum notandum est, quid de rerum conuersione multiplici sancti patres sanxerũt. Recitantur enim quidam curiosè insistentes circa permanentias aliquales in rebus, quas conuersas esse negare non poterant: sicut lib. 3. super Genesim ad literam ca. 5. scribit AVGVST. De conuersione (inquiens) elementorum etiam inter ipsos, qui hæc otiosa cura subtilissimè perscrutantur, non parua quæstio est. Alij enim dicunt omnia in omnia posse mutari, atq; conuerti. Alij uero esse aliquid omnino proprium singulis perhibent elementis, quod in alterius elementi qualitatem nullo modo uertatur. Hæc ille. AVCTOR; Hæc est prima distinctio: cuius secundam partem rapuit Witcleff dicens hoc de materiali essentia, quod sit inuertibilis in quod cunque. in de sermone domini in monte. capit. 43. Prædicatio (inquit) materialis intelligitur, quando idem suppositum asseritur de eodem supposito, licet formæ pro tempore dispari uarientur. Et isto modo uidetur euangelium loqui Ioannis secundo. Postquàm gustauit architriclinus aquam factum uinum. Nam recte philosophi ueteres asseruerunt materiam esse totam essentiam materialis suppositi. Hæc Witcleff. AVCTOR. Non recte, sed curue asserunt illi philosophi. Nam Aristoteles in 7. metaphysicæ & 2. de anima, sumit essentiam & quod quid est à forma essentiali: & hanc dicit endelechiam & perfectionem totius. Et fidelis philosophus Augustinus uocat materiam illud pene non ens, ut suprà de lib. 12. confessio

nunc

num adduxi. Et ideo ipsi placet, sicut & toti pleA bi patrum ecclesiæ, prima pars distinctionis. Vnde de uera innocentia propositione. 228. AVG. Omne (inquit) corpus in omne corpus mutari posse credibile est. Quodlibet autem corpus in animam rationalem posse cõuerti, credere, absurdum est: Quoniam sic est Deus omnipotẽs, ut nunquàm suæ rationis instituta conuellat. Hæc ille. AVCT. Si corpus dicatur omne materiale, tribus dimensionibus mensuratum, sicut uidetur Witcleff uelle: iam materialis eius essentia ut dimensionata dimensionibus interminatis secundum commentatorem de præscriptis corporibus, erit unum. Attamen quia moles corporeæ in indiuisibiles spiritus nulla sunt potestate uertibiles, secundum hoc datum, forsan materia, in qua corpora cuncta communicant, non sic cum spiritibus, est in causa. Et hoc sequitur BOETIVS probans contra Eutychẽ deitatem non esse conuertibilem in humanam naturam: de duabus naturis & una persona Cri- B sti dicens. Omne corpus, quod in generatione, & corruptione subsistit, communem uidetur habere materiam & non omnem ab omni uel in omne: uel facere aliquid potest: uel pati. Corpora uerò incorporea nulla ratione poterunt permutari, quoniam nulla communi materia subiecta participant, quæ susceptis qualitatibus in alterutram, permutetur. Omnis enim natura incorporeæ sustantiæ nullo materiæ nititur fundamento: nullum uerò est corpus, cui non sit materia subiecta. Hæc ille. AVCTOR. Ex his ergo habetur, ꝙ, & qua ratione panis secundùm totam suam substantiam est uertibilis in Christi carnem: habent enim communem materiam in qua communicare ualebunt. Attamẽ duo possent obstare: quòd certa successione graduum, & non repente transubstantiatio talis fiat: & spiritualis natura corporis Christi iam cælestis effecti. quæ conuersiones huiusmodi non admit- C tat. Sed his vr̃ satisfacere in tractatu de symbolo, qui incipit. Quoniam scriptum est, AVGVS. dicens. in qualem naturam quisquis hanc carnẽ conuerti posse non credit, gradibus ducendus est ad fidem. Si enim quæras utrum terra ĩ aquã possit conuerti: pp uicinitatem non ei uidetur incredibile. Rursus si quæras utrum aqua possit in aerem: neque hoc esse absurdum respondet. Vicina. n. sunt sibi. Et de aere si quæratur utrum in æthereum corpus, id est, in cæleste possit mu- 6 tari: iam ipsa uicinitas persuadet. Quod ergo p hos gradus fieri posse concedit, ut terra in corpus æthereum conuertatur, cur non accedente Dei uoluntate, qua & corpus humanum super aquas potuit ambulare celerrimè, id fieri posse, quemadmodum dictum est in ictu oculi, sine ul

A lis talibus gradibus credit: sicut plerunque fumus in flammam mira celeritate conuertitur? Caro. n. nostra utique ex terra est. Philosophi autem, quorum argumentis sæpius resurrectioni carnis resistitur, quibus asserunt nullum esse posse terrenũ corpus in cælo: omne corpus in omne corpus conuerti & mutari posse concedunt. Sequitur. Hæc est fides, quæ paucis uerbis tenenda in symbolo nouellis Christianis datur, quæ pauca uerba fidelibus nota sunt, ut credendo subiugentur Deo, subiugati rectè uiuãt. hæc ille. AVC. In primo passu huius speciosi processus primam difficultatem tuam Augusti. absoluit: ꝙ scilicet corpus procul remotum à cælesti corpore, potest per Dei uoluntatẽ sine gradibus medijs in cæleste corpus cum omni celeritate conuerti. In secundo item passu secũdam difficultatem absumit, uolens corpus terrenum & luteum, in corpus spirituale, & cæleste omni sole fulgidius posse item conuerti: dicitque etiã B philosophos concedere omne corpus mutari posse, & conuerti. Non excipitur hic corpus solis, uel astri: non corpus quantuncunque gloriosum, quantumlibet eminens in spiritus beatitudine & uicinitate supercælestis principij. Sed latenter excepit Augusti. in subsidium fidei cõfessionem illam à philosophis non extortam, sed sua sponte concessam, quod omne corpus in omne corpus mutari potest, atque cõuerti. Nõ conuersionem tuam inuenis typicam, & tropicã secundum accidens aliquod, aut macilentum respectum, quia sic modicum iuuisset fidem resurrectionis, qua conatur astruere cinerem repẽtè iussu Dei in perfectum hominem posse conuerti. Liquet igitur etiam toruum hæreticũ nõ posse diffugere, quin conuersionem istam astruat secundùm substantiam fieri in diuersam substãtiam. Et hanc conuersionem dicit Augustinus esse de fide symboli, confundens in hoc uerbo imperitiam Witcleff dicentis, ꝙ in nullo articulo triplicis fidei est iste conuersionis articulus declaratus. de Eucharistia ca. 5. Ipsummet uoco in testem, ꝙ cinis conuersus in carnẽ gloriosam in cælo, non remanebit cinis præexistẽs simul & caro. Hac ergo conuersione symbolica panis terrestris transubstantiatur in carnẽ propriam Saluatoris, ita ut non remaneat ultrà panis. sed caro præcisa. Hoc tamen refert, quia cinis transubstantiatur in carnem non existentem nisi per conuersionem huiusmodi. Sicut etiam 6 uirga in serpentem, & aqua in sanguinem, & cõsta in statuam. Panis autem altaris conuertitur secũdùm essentiam in carnem, quæ præfuit, & per illam conuersionem nulla rõne mutatam.

Omne corpus in omne corpus mutari potest.

Exo 4. Gen. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ QVOD VIDETVR ALIQVANTUM propinquum transubstantiationis exẽplum à cibo, quem post resurrectionẽ Christus accepit. Cap. LXXI.

SVMMA.

1 *Cibus, quem post resurrectionem Christus sũpsit quò sit translatus, uel absorptus, dubitatur. Et quid de hoc dicit Beda, & Augustinus.*

2 *Transubstantiationis exẽplum, quomodo uideatur aliquantum propinquum a cibo, quem post resurrectionem Christus accepit. Et in quo istæ duæ transubstantiationes differãt, ostenditur.*

3 *Witcleff de transubstantiatione obiectio, & ad eandem responsio.*

4 *Platonis, & Ciceronis error circa materiam (dicentes, quòd Deus eam non fecerit. sed præsto habuerit eam, ut utatur) recensetur. Et quid de hoc dicat Lactantius.*

Lu.24. Act.2. Cibus, quẽ post resurrectionẽ Christus sumpsit qualiter cõsumptus. Greg. To 2 est ho. 29. sub initiũ. Beda Nota exẽplum.

IDCIRCO congruentius à cibo p Saluatorem absumpto, post resurrectionẽ sumeretur exẽplũ, de quo Lucæ ultimo. Obtulerunt ei partẽ piscis assi, & fauum mellis. Et cum mãducasset coram eis, sumẽs reliquias, dedit eis. & Petrus ait, nobis qui mãducauimus, & bibimus cum illo postquã resurrexit à mortuis. De † hoc cibo, quo sit trãslatus, uel qualiter sit absorptus, dubium est quibusdã: cum in carnem Christi p uiam nutritionis, quæ generationis, & corruptionis mutationes præexigit, quæ corpori Christi, & glorioso repugnãt, nõ ceſſerit. Nec est adnihilatus, cum tunc Christus nõ uerè comedisset. & sic nõ uerè probasset illo modo resurrectionis articulum. Cum tã dicat Greg. in Homilia ascensionis. Comedit & ascẽdit, ut uidelicet per effectũ comestionis ueritas patesceret carnis. Vnde ideò in Homil. fe. 3. Paschæ BEDA. Simpliciter (inquit) & piè sentiẽdum est resuscitatum à morte, & immortale iã factum corpus dñicum, nullam quidẽ necessitatem, & tñ facultatem habuisse uescẽdi: Ideoq; ubi opportunitas probãdæ substantiæ naturalis exigebat, cibis esse refectum, qui nimirum cibi nullum saginæ adiumẽtũ, ut mortalium corporibus solent, illi pbuerint: sed quomodo in igne missa aqua, mox comesti, speciali eius sunt uirtute absumpto. Hæc ille. AVCT. Hoc ultimum ponderemus, quomodo in igne missa aqua, &c. Certum est autẽ, q̃ ignis ĩ aquã missus, q̃tumcunque cito absumitur, aqua nõ tedigit ignẽ in nihil, nec in aliã substantiam conuertit eum, q̃ propriam: ergo cibos, quos post resurrectionem suam in corpus sũum Christus traiecit, nõ in nihil, nec in aliã aliquam substantiam commutauit, q̃ propriam. Et sic arguitur de illo dicto: Aliter bibit aquam terra sitiens, aliter radius solis calens. Non enim radius calens transfert aquam bibitã in nihil, nec in aliam rẽ conuertit, q̃ in naturam sui subiecti. Idcirco li. 3. de mirabilibus sacræ scripturæ ca. 14. AVG. De cibo dñi post resurrectionẽ: Hunc autẽ carnalem cibum qualiter post resurrectionem dñs susceperit, docti requirunt, dum resurrectura corpora spiritualia esse cuncti fideles sciunt, ut dicitur Resurget corpus spirituale. Quapropter resurrectura corpora & si non indigent, ut uerè sano sensu creditur, possibilitatem tñ edendi cibos, & si necesse foret habere, hoc domini exemplò minimè denegatur, ut angeli iuxta ilicẽ Mãbre. Sed hi, non ut ruminatos cibos stomacho, & inteſtinis conferunt: sed statim ut uelut uidẽtur degustare, in spiritualem naturam, non ex parte, sed ex toto transformantur. Hæc ille. AVCTOR. In hoc ergo conueniunt Augustinus, & Beda, quòd Christus in corpore glorioso, & angeli, in assumptis corporibus quãnumcũque edant æquiuoce, tamen quod uidentur comedere, transformantin naturam suam spiritualem. Et Augustinus notanter adiecit non ex parte, sed ex toto. Quia si aliqua pars maneret nõ conuersa in carnem assumptam, illa faceret maius: & sic augeret, nisi assumeretur in locum carnis deperditæ: quorum neutrum potest contingere corpori glorioso. Et hoc est uerum tã de parte essentiali: ut est materia prima, quàm de parte qualibet integrali: Hoc ergo cogit Augustinum hic ponere transformationem totius cibi in carnem assumptam, nulla scilicet parte remanente cibi, quæ præfuit. Et hæc dicitur transubstantiatio, translatio scilicet totius substantiæ in substantiam existentem. Et † bene sunt istæ duæ transubstantiationes sibi conformes, quia sicut cibus ille carnalis post resurrectionem a Christo comestus, transfertur in carnem Christi spiritualem iam affectam dotibus gloriæ, sine omni mutatione eius: sic item panis & uinum in altari. Et quia caro illa præexistit utrinque, idcirco transubstantiatio cibi & panis mutationem nullam causat in carne. Secus aũt erat in conuersione aquæ in uinum, & uxoris Loth in statuam, & aquæ in sanguinem: quia termini ad quos susceperunt esse per conuersiones easdẽ. Item sibi conueniunt secundum Augustinum: quia nulla pars rei transubstantiatæ remanet in conuersa: quia non ex parte, inquit, sed ex toto transformantur. In hoc autem differunt, quia ei bi assumpti transubstantiantur per oris intus susceptionem: ideo nihil sensibile relinquitur apud sensum: panis autem & uinum in altari transubstantiantur per oris pronuntiationem: ideò

ideò necesse erat relinquere ibi accidentia congrua sumptioni futuræ. Vnde in proœmiali epistola de corpore & sanguine domini, ANSELMVS. Cùm, (inquit) ad benedictiones mysticas, operante inuisibiliter uerbo Dei, corpus in corpus, substantia mutata sit in substantiam, sicut in mensa nuptiali aqua in uinum mutata, solùm affuit uinum, in quod aqua mutata erat: sic in mensa altaris solùm adest corpus domini, in quod uerè mutata est uera panis substantia: nisi quòd de aqua nihil remansit in mutatione illa: de pane verò mutato ad peragendum sacri instituta mysterij, sola remanet species uisibilis. Vnde beatus Ambrosius. Ne (inquit) horror cruoris fieret, ideò in similitudine accipimus sacramentum. Hæc ille. AVCTOR Ad † argumentum autem, quo arguit, nullam dabilem esse transubstantiationem huiusmodi generalem: quia cùm transubstantiatio huiusmodi sit accidens, oportet habere subiectum, quod subijcitur transubstantiationi passiuæ. Illud non est accidens, quia manet non transubstantiatum: nec est panis, uel uinum, quia cùm illa transubstantiatio est subita, patet, quòd pro instanti transubstantiationis, panis uel uinum non est pro aliqua sui parte. Et illud deductum est motiuè Philosophos ad ponendum materiam primam generationi subiectam. Hæc Witcleff. cap. 2. de Eucharistia. AVCTOR. Ad hanc instantiam respondeat, quod Aristoteles arguit. Quod generatur non est. Quod mouetur est. ergo quod generatur, non mouetur. Respondeat item fides dicens, quòd Deus in creando non habet materiam necessariam. Et quod creatur, creatur item in instanti. Ergo in illo instanti quod creatur, producitur omnino de nihilo: ergo in instanti creationis nihil omnino subiectat mutationem creationis. Et quanuis in generatione naturali necessarium est subijci materiam, non sic tamen in opere quocunque diuino. Sed † error erat Platonis, & posteà Ciceronis, quòd materiam Deus non fecerit. sed præsto habuerit eam vt vtatur. sicut recitat in libro secundo diuinarum Institutionum cap. 9. LACTANTIVS dicens, Vt faber, (inquit) cùm quid ædificaturus est, non ipse facit materiam, sed vtitur ea, quæ sit parata: fictorque itẽ cera. Sequitur. Imo uero non oportuit: Erit. n. Deus minoris potestatis, si ex parato faciat, quod est hominis. Faber sine materia nihil ædificabit, q̃a lignum, * primum facere non põt. Non posse ãt imbecillitatis humanæ est. Deus. n. facit * ipsam materiam, quia potest: posse. n. Dei est. Nam si non põt, Deus non est. Homo facit ex eo, quod est, quia per mortalitatem imbecillis est: per imbecillitatem, definitæ, & modicæ potestatis.

A Deus aũt facit ex eo, quod non est, quia per æternitatem fortis est: per fortitudinẽ, potestatis immensæ, quæ fine, ac modo caret sicut uita factoris. Quid ergo mirum, si facturus mundum Deus, prius materiã, de qua faceret, præparauit ex eo, quod nõ erat? quia nefas est, Deum aliũde aliquid mutuari: q̃a ex ipso, & in ipso sunt omnia. Hæc ille. AVCT. Si ergo Deus nihil mutuatur à nobis, quia & Psalmista dixit, Dixi domino, Deus meus es tu, quia bonorum meorũ non eges. patet, quod sicut in creando non requirit Deus materiam unde creet, & tamen aliquid passiuè creatur, & subiectat creationis respectum: sic nec in transubstantiando requirit Deus materiam unde transubstantiet, sed quam transubstãtiet: & illa est panis ac uini substantia. Sicut iterũ in creationis exordio nihil subiectat creationis actiuæ respectum. quia ex nihilo Deus creat, consummato tamen officio, quod creatur, creationi subijcitur: ita quòd transubstantiatur, tanquam terminus à quo subiectat transubstantiationis actum: in termino uerò ad quem nihil illi subijcitur. Sic ueritate posita suppositi à quibusdam, quòd Deus conuertat totum hominem in spiritum, quæreretur illius transubstantiationis respectiuæ subiectum. Quod dictum recitat in epistola ad Consentium, de corpore domini AVGVSTINVS, dicens, Non mihi arbitrantur tunc fieri corpus spirituale, cùm iam & ipsum corpus mutatur in spiritum, & quod homo erat ex corpore & spiritu, vtrunque, ac totum spiritus erit, quasi dixerit Apostolus: seminatur corpus, surget spiritus. Hæc ille. AVCTOR. Hanc assertionem quanuis Augustinus ibi probet esse falsam, non tamen impossibilem, & tunc de subiecto illius mutationis esset quæstio, responderet autem sustinens, quòd actio diuina immutando subiectum non exigit deferens, sed illa actione mutatum.

Rom.11. Psal.17. Aug. epist.146. To.2 1.Cor.15.

C Arguit item innuens, quòd materia in transubstantiatione adderetur materiæ: & faceret maius, aut densius, vel penitus adnihilaret; in tracta tu de confessione cap. 1. Non, inquam, vident causam, quare Deus hoc fundamentum naturæ destrueret, sicut nec vident, quod corpus Christi in materia sua est materialius, aut densius, aut maius, quàm priùs fuerit: nec vident in quid ista materia conuertatur: nisi secundùm phantasiam suam erroneam in nihilum conuertatur. Hæc Witcleff. AVCTOR. Nos certa fide videmus, quòd non cõuertatur naturæ fundamentũ in nihilum, sed in materiam carnis Christi eandem præcisè, q̃ & Christi. Inde est, q̃ caro Christi non est denstior, neq; maior: quia materia panis nõ additur, nec remanet vsquequaq; , nec destruitur, sed substantialiter conuertitur. Nã si ad

Wicleff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deretur materia materiæ, iam aut faceret totũ maius, aut densius, nec tantùm: sed cùm hæc materia addita sit corruptionis, & naturalis transmutationis: subiectum, nusquam depuratum ꝑ gloriam, totam massam corporis Christi corruptibilem redderet, ut in principio sui hexaemeron probat AMBROSIVS. Quomodo (inquiens) corpus materiale mundi inuisibili illi atque inaccesibili naturæ diuinæ coniungendum putãt cùm præsertim secundùm suam sententiam nõ possint negare, quin cuius partes corruptioni & mutabilitati subiacent, huius necesse est uniuersitatem iisdem passionibus, quibus propriæ portiones sunt obnoxiæ, subiacere. Hæc ille: AVCTOR. Cum igitur dñico corpore portio illa, quæ hanc materiam continet, de natura illius materiæ sit obnoxia corruptelæ, patet per accessum eius totum corpus corruptibile esse factum. Ideò in epistola ad Consentium dixit AVGVSTINVS. Sed quodlibet quisque addat, corruptionem addere caueat, nè suæ fidei sanitatem, castitatemque corrumpat. Hæc ille. AVCTOR. Idcirco ſm Lactantium prædicto capite. 9. dicit Hermes. Mortale immortali, temporale perpetuo, corruptibile incorruptibili propinquare non potest, id est, propiùs accedere. Hæc ille. AVCTOR. Ideò item Aristoteles cum commentatore suo 11. Metaphysicæ commento decimo. dicunt materiam istã rerum inferiorum subiectam transmutationibus generationis & corruptionis nõ esse in corporibus cælicis: quia est in potentia ad simpliciter aliud. Materia uero corporum perpetuorum est tantùm in potentia ad ubi. Sic igit̃ materia corporis Christi est cum forma sua coniũcta perpetuò, est tamen in potẽtia ad aliud ubi per realem, & essentialem suam præsentiã. Omnes igitur sequelas prædictas, oportet ipsum de necessitate concedere, de cibis, quos Christus ĩ corpus suum glorioſum peracta resurrectione traiecit. Quia aut adnihilabantur usque ad materialẽ essentiam inclusiuè, aut si corruptis substantialibus formis coniunxit materiam peregrinam suæ materiæ, ut faceret corpus suum maius, aut densius, & nihilominus corruptibile: aut tertiò concedet transubstantiationem ecclesiæ. Aut necesse est ut dicat non uerè comedisse Christum, sed fictè: contra fidẽ directè: Vnde lib. 13. ca.* 24. de ciuitate Dei AVGVST. Si forte (inquit) de angelis aliud credibilius disputari potest, certè fides Christiana de ipso Saluatore nõ dubitat, ꝙ ẽt post resurrectionem iam quidem in spirituali carne, sed tamen uera, cibum ac potum cum discipulis sumpsit. Non enim potestas, sed egestas edendi ac bibendi talibus corporib. auferetur. Hæc ille. AVCT. Quia itẽ ipse

Ambrosius To. 4.

Aug. To. 2 est ep. 146.

Arist.

*Aug. To. 5 *cap. 22. in fine.*

A Witcleff dicit, ut supra habetur, ꝙ in conuersione uirgæ in serpentem, uxoris in statuam, aquæ in uinum, seruabantur materiales essentiæ eædẽ numero: quomodo rarum corpus carneum & concauum seruauit eandem præcisè materiam suam in solida statua, quæ propter densitatem suam, & terrestreitatem continet species tantum de materia eadem quantitate supposita statuæ, quæ fuerat fœminæ? Quomodo item uinũ quod est liquor rarior aqua, & penè aereus, non implesset iam multò plures hydrias, quàm sex, imò ferè quadraginta, si uerum sit, quod signat Philosophus ex pugillo aquæ fieri decem aeris. ergo materia aquæ in sex hydrijs iam remanens sub forma uini foret in decuplo rarior, quã sub aquæ forma præfuerat, vel saltem in aliquanta proportione notabili. Item cur non diceretur illa conuersio generatio, cum sit inductio nouæ formæ in eandem materiam, maximè quia motus specificatur a termino, nec dependet essentialiter ab alterationibus medijs, nisi per accidens præsente efficiente non in potentia diminuto. Post hæc autem omnia si conuersiones illæ omnes fuerunt substantiales per transitum rei in rem substantialiter, tm̃ dignitatis concedẽ conuersioni celeberrimi sacramenti, nec sit figuralis uel tropica, sed substantialis & in essentia.

Vide Exod. Genes. Iud.

B

¶QVOMODO CORPVS CHRISTI secundùm suam essentiam multiplicatur ad loca distincta, non continua.

Cap. LXXII.

SVMMA.

1 *Multiplicari propriè quid dicatur secundũ Dionysium.*

2 *Multiplicatio corporis Christi secundum suam essentiam ad loca distincta, non cõtinua, &c. probatur.*

3 *Christi duplicis aduentus comparatio ex Augustino, recensetur.*

4 *Witcleff de multiplicatione corporis Christi obiectio, & ad eandem responsio.*

5 *Hugonis dictum de corpore Christi quomodo potest eodem tempore in diuersis locis esse, & hic & ibi, & totum utrobique. & in multis locis similiter.*

6 *Witcleff replica ex Augustini uerbis praue ab eo intellectis desumpta, diluitur.*

POST tot magna miracula se inuicem uicissim exigentia, scilicet conuersionis transubstantiationis per essentiam permansionis accidentium cibationis ad duplam substantiam, necessa-

C

cessariò multiplicationis miraculum comitatur. Quam item Witcleff, sicut prædictas ita istam sophisticat, ut saltem cum numeroso grege doctorum ecclesiæ conuenire uideatur in termino, ca. 8. Eucharistiæ, in principio. Oportet (inquit) fidelem concedere, ꝙ tã aĩa Christi ꝙ totum corpus eius sit simul tempore per diuersa loca in multis ecclesijs, atque altaribus, & illud uocamus multiplicationem corporis. sicut dr̃ totum corpus esse ad omne punctum hostiæ consecratæ. Hæc Witcleff. AVCTOR. Sicut tropicè corpus, & non propriè, ita nec propriè, sed tropicè est ad omne pũctũ hostiæ iuxta eum. Quò contra ecclesia ponit secundũ substantiam. Vnde in fine eiusdem capituli. Corpus Christi est in sacramẽto panis, aut uirtus, & nõ corpus Christi, quod in cælo extenditur, sic ꝙ corpus Christi non est non corpus, sed est non corpus Christi ibi, & est illud ibi, quod extenditur, sed non ibi extẽditur. & de Apostasia ca. 15 Sicut dixi superiùs, corpus Christi multiplicatur per situm hostiæ, non substantialiter, sed sacramentaliter. Et ca. 46. de sermone dñi in mõte: sicut idem corpus Christi in numero est quælibet plena hostia in qualibet ecclesia, sic est qlibet particula illius hostiæ, in quà panitas cõseruatur: nec ex hoc sequitur multiplicatio corporis Christi: quia non est conueniens, sed consonum, ꝙ multa corpora, & singulum eorum sit figuraliter & sacramentaliter idem corpus, cùm figuræ possunt multiplicari, licèt figuratum nõ multiplicaretur in natura sua. Hæc Witcleff. AVCTOR. Finaliter ergo necessitatur negare, qđ concedit ecclesia: multiplicationem. s. corporis Christi ad diuersa loca: quam tamen in primo recitato alicui simplici concedere uideretur. Hanc tñ peruicaciam eius causat audacia extendi figuram, aut nudum tropum ad uerbũ essentiæ. Et sub hoc fuco ponit respectum figuralem in qualibet parte panis, quia quælibet mica eius figurat corpus Christi, non quidem substantialiter, aut essentialiter, sed sacramentaliter, quod est figuratim. Ecclesia, quæ intelligit ibi sacramentum propriè, nullum aliud nisi corpus Christi secundùm substantiam & essentiã, quam habet in cælo, vt est sub specie panis, vocat multiplicationem istam sacramentalem substãtialem, & essentialem corporis, scilicet Christi & sanguinis eius directè: animæ uero, & quãtitatis, & omnis qualitatis eius intrinsecè ꝓ modum concomitantiæ, ita ut sit totum secundùm essentiam ubicunque fiunt, nec minoratur multiplicatione, nec augetur. Et colligitur ab illo, quod 3. ca. de diuinis nominibus habet DIONYSIVS. Multiplicari ✝ dicitur illud, quod vnum est de eius traductione in multis existentibus, manente nihilominus illo & vno, multiplicatione. Sequitur. Sed & unum est, & omni parti, & toti, & uni, & multitudini vno dans: vnum est itidem superstantialiter, neque pars est multitudinis, neque partium totum: & sic neque unum est, neque unũ habet. Hæc ille. AVCT. Vult ergo Dionysius dicere illud propriè multiplicari, quod est vnum traductum in multis, ipso semper in omnibus manente & eodem, & uno. Et in parte, & in toto, & in vno, & multitudine unum dat & unum est superstantialiter. Sicut aĩa in pluribus partibus corporis neque pars erit multitudinis, neque erit totum ex multis, neque unũ ex pluribus. Si ergo corpus Christi in mille altaribus est unum secundùm essentiam, non unũ totum ex mille, tanquam ex partibus, sed unum superstantialiter in tot hostijs: unũ simpliciter sine plurificatione, & idcirco vnum multiplicatione. Quòd si scripturam exposcas, ipsum Dei verbum accipe sedentem præsenter in corpore, & se tradentem manducandum in corpore. Hoc est (inquiens) corpus meum. Corpus ergo loquitur, & idem traditur comedendum: si idem hic, idem ibi: non tropicè respectiuè, sed substantiale corpus Christi propriumque corpus meum, ergo in diuersis locis unum, sicut libro de corpore & sanguine domini ca. 11. ANSELMVS. Semel (inquit) oblatus est Christus: hoc aũt sacrificium exemplum illius ẽ, idipsum semper idipsum. Proinde hoc est sacrificium: alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquam, sed unus ubique Christus, & hic plenus existens, & illic plenus. Sicut.n. quod ubique offertur, unum corpus est, & nõ multa corpora, ita & unũ sacrificiũ. Hæc ille. AVCT. Ecce ꝙ corpus Christi multiplicatur, quia quod ubique offertur, unum corpus est, & non multa corpora. Si figurale corpus esset, quod offertur, iam multa essent corpora. quia multæ figuræ, & non unum tm̃, iuxtà te. Si autem vnum corpus est, quod offertur, & non multa, necessariò illud est corpus Christi figuratum, & non respectus figuratus: quia figuræ multiplicantur figuratis non multiplicatis per te iam suprà. Hoc non habebat Anselmus à se, sed à sancto Ambrosio. Et beatus AVGVSTINVS in sermone de uerbis domini. Per ✝ partes (inquit) manducatur, & manet integer totus in cælo: per partes manducatur in sacramentõ, & manet integer totus in corde tuo: totus enim erat apud patrem, quando uenit in uirginem: & impleuit illam, nec recessit ab illo: ueniebat in carne, ut homines cum manducarent: & manebat integer apud patrem, ut angelos pasceret. Hæc ille. AVCTOR. Comparat duos aduentus Christi. A patre in uterum, ut susci-

Dionysius. 1

Mat. 26.

Anselmus.

Aug. To. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

peret hominem. A patre in hostiam secundùm carnem, ut pasceret hominem. Et sicut non reliquit patrem per primum aduentum uerbi, quo minus esset totus apud patrem, & tamen totus secundum eandem substantiam in vtero: ita ergo non reliquit patris dexteram per secundum aduentum, quo minus esset ipsi totus præsens secundùm essentiam carnis: & totus secundùm eandem præsens in hostia benedicta. Sed recalcitrationes Witcleff videamus, quas sine probationibus euomit, capit. 10. de Apostasia. Patet, †inquit, quantùm difficultatur ecclesia secundũ scholam diaboli de multiplicatione corporis Christi: cùm fundamentum illius scholæ sit fictum mendacium ab vtilibus occupationibus retractiuum. Nec valent euidentiæ, quibus arguitur subiacere potestati diuinæ. Sicut enim Deus non potest facere eandem rem in numero esse simul per diuersa loca. Hæc Witeleff. AVCTOR. Iam audistis planè quid sentit: priùs tamen repellemus exemplum tanquam inutile ad concludendum assumptum. Nam diuersa loca sunt simul in natura, sicut & diuersa corpora: diuersa autem instantia esse simul repugnat legibus successiuorum, etiam contradictoriè, nisi forsan ponatur Deum facere duos mundos sibi coexistere. Ergo una impossibilitas est in exemplo, qualis nec ulla est in conclusione similitudinis. Ratio enim quare vna res non posset esse in diuersis instantibus simul, sufficienter datur, quia duo instantia non possunt esse simul: quod non inuenitur in rebus dictis, sed nec in locis. Aut da mihi simul duo instãtia in natura, sicut dabimus duo loca, & dabimus tibi idem corpus simul cum duobus instantibus sicut in duobus locis: imò (quod amplius est) omne corpus sub cælo sine miraculo ex parte sui erit simul in duobus instantibus.

Adhuc ergo petitur principium quomodo probat primum, secundum uerò satis probat fides patrũ ecclesiæ, à quibus habebat HVGO, quod scripsit secundo libro de sacramentis parte. 8. cap. 11. dicens, Quomodo, †inquis, corpus unũ eodem tempore in diuersis locis esse potest? hic est, ibi est, & totum vtrobique est, & in multis locis similiter. Noli mirari: qui locum fecit, corpus fecit, & locum in corpore, & corpus in loco: & qui fecit vt corpus vnum in loco vno esset, fecit sicut voluit, & si voluisset, aliter facere potuisset. Nam & quando vult aliter facit, & est sicut vult semper. Quia autem sic ipse fecit, vt corpus vnum in loco vno esset, tu quid factum est vidisti, & nescis aliud, nisi quod factum est, & quod vidisti. Ideirco miraris, quando aliud vides, vel audis, quàm videre, & audire consueuisti: ipse autem non miratur, quando aliud facit, quàm quod facere consuevit: quia quando illud fecit, sciuit tunc & quòd aliter facere potuisset si voluisset. Ideirco cùm quid mirari cœperis, & dixerit fortè tibi cogitatio tua, quomodo hoc esse possit, cogita facientem, & desinet esse mirabile quicqd illud fuerit. Hæc ille. AVCTOR. Vtinam ita cogitasset Witeleff omnipotentem Deum: & tunc rudis cogitatio eius immersa cõsuetudini rerum carnalium non dictasset, quòd multiplicatio corporis Christi substantialiter facta, ad omne punctũ hostiæ, sicut catholica credit ecclesia, haberet pro fundamento fictum mẽdacium. Mirabilis Deus, quòd vnus miser audet dicere mentitam esse totam ecclesiam. Quid stupent homines, quòd ipse idem mendaces efficit omnes fratres? Omni mendacio maius est istud, quod per totum orbem & à Christo, & Apostolis eius hactenus vniuersa mentitur ecclesia. Sed ergo ò omnium mendacium mendax maxime, cogita facientem, sicut consulit Hugo, & desines velle mentiri. Supra omnem naturam est architectus iste, qui fabricam suam ita multiplicat. Eius ergo potentia complacens est multiplicationis placitæ fundamentum: sicut concordi ter Hugoni in Homilia paschali dicens GREGORIVS. Calix (inquit) quem sacerdos catholicus sacrificat, non est alius, nisi ipse, quem dominus Apostolis tradidit. Quia sicut diuinitas verbi Dei vita est, quæ totum implet mundum: ita licèt multis locis, & innumerabilibus diebus illud corpus præconsecretur, nõ sunt tamen multa corpora Christi, neque multi calices, sed vnũ corpus Christi, & vnus sanguis cum illo, quod sumpsit in vtero virginis, & quod dedit Apostolis. Diuinitas enim verbi replet illud, quod vbique est: & coniungitur, ac tacit, vt sicut ipsa vna est, ita & corpori Christi & vnum eius corpus sit in veritate. Vnde animaduertendum, quòd siue plus, siue minùs quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Christi integerrimè sumunt, & generaliter omnes, & specialiter vnusquisque. Hæc ille. AVCTOR. Ecce deitas replens mundum vnita corpori, facit illud vbicunque sumitur vnum & idem corpus suum, quod sumpsit ex virgine, sicut ipsa est vna. Iam ipsa est per essentiam vna, & per substãtiam vnita corpori, non per figuram, & tropicè, ergo & corpus eius sit essentialiter & propriè sine tropo idem in sumentibus ubicunque. Replicat item Witeleff, quia Augustinus dicit in epistola ad Volusianum. Corpora sunt, quorum nullum potest esse vbique totum, quoniam vt per innumerabiles partes aliam alibi habeat necesse est: & quantuncunq; sit corpus, seu, quantuncunq; corpusculũ loci occupet spatium, eundemq; locum sic impleat, ut in nulla eius parte sit totum. Et sequitur infrà. Illud ergo, quod iste sanctus dixit non posse esse, fingimus esse in hostia veritatis. Hæc Witeleff. AVCTOR. Si totus Christus vbique præsens est secundùm substãtiam in hostia veritatis, sicut priùs sancti iam dixerant: non ita fingimus, sed probamus, Ad illud Augustini, quod affers, secundùm regulam corporis mole magni & quantitatis terminis alligati hoc dicit: non autem secundùm essentiam corporis de natura substantiæ: cùm dicat epistola ad Dardanum ipse idem AVGVSTINVS. Cùm ergo sit * corporis aliqua substantia, quantitas eius est in magnitudine molis eius. Sanitas uerò eius, non quãtitas, sed qualitas eius est. Nõ ergo potuit obtinere quantitas corporis, quod potuit qualitas. Nam ita distantibus partibus, quæ simul esse non possunt quoniam sua quæq; spatia locorum tenent maiores maiora, & minores minora, non potuit esse in singulis quibusq; partibus tota, uel tanta, sed amplior est quantitas in amplioribus partibus, breuior in breuiori bus: & in nulla parte tanta, quanta per totum. Qualitas uerò corporis, quę sanitas dicitur, cùm sanum corpus sit totum, tanta est in maioribus, quanta in minoribus partibus. Non enim quæ minus magnæ sunt, ideò minus sanæ sunt: aut, quæ ampliores, ideò saniores. Absit ergo, ut quod potest in corpore qualitas creati corporis, non posit in seipsa substantia cretoris. Hæc ille. AVCTOR. Iam planum est, quòd Augustinus loquitur de corpore secundùm conditionem quantitatis molis, quæ facit, ut corpus non sit in disparibus locis, totum, sed maius in maiori loco, cui coextenditur, in minori minus. Sed quid? si considerasset substantiam corporis secundùm se, non autem in magnitudine molis, sed essentiæ, sicut sanitatem considerauit corporis quanti, sed sine commensuratione quantitatis eiusdem: ideò posuit eam multiplicari per corpus quodammodo, quia tãtam esse in parte: quanta foret in toto, non tamẽ totam in parte: nunquid ipsa substantia sic abstracta etiam tãta foret in parte, quæ est una conditio multiplicationis intentæ, imò & tota in parte, quæ est altera conditio? Quia non est de mente Augustini, quin aliud sit substantia corporea, aliud magnitudo molis eius. Vnde incœpit iam dicere. Cùm sit corporis aliqua substantia, quantitas est in magnitudine molis eius. Non dicit sicut Witcleff, ℘ quantitas eius est ipsum esse quãtum, sicut omne accidens. Item tantùm, aut plùs distat essentialiter substantia corporea secundùm genus suum à genere quantitatis, quantùm aliqua qualitas. Si ergo qualitas, ut huiusmodi, etiã quæ non potest inesse corpori sine quantitate, potest tota & tanta multiplicari per partes, ab æquo potest corpus hoc fieri secundùm suam essentiam, & esse tota in partibus, & tãta sine diminutione essentiæ in singulis.

Witeleff

Respon.

Cur una res non possit esse simul in diuersis instãtibus.

Hugo

Gregor. Tom. 2. super Ioan.

Rom. 7. Witeleff.

Aug. To. 2.

¶QVO'D CORPVS CHRISTI coexistenter potest adesse alteri corpori in eodem situ totum, & hoc contra viam penetrationis Witeleff, & atomos. Cap. LXXIII.

SVMMA.

Witeleff, uitans fidem fateri catholicam, quomodo incidat errorem reproborum gentilium, Democriti, uidelicet & Leucippi, ostenditur.

Democritus, & Epicurus, in quæstionibus naturalibus, in quo inter se distent ex Augustino.

Corpus Christi, quòd possit coexistenter adesse alteri corpori in eodem situ totum, seclusa uia penetrationis Witeleff, et atomos, demonstratur. Et plura de hoc ibi.

Virginitas Mariæ. Et quid de hoc dicant Hieronymus, & Anselmus.

ARgumentum ad hoc est, quòd natura corporis Christi secundum se totam compatiebatur secum corpus substãtiæ alienæ, & coextitit ei secundũ omnem mensuram intrinsecam utriusque. Quia Christus non amisit staturam suam, aut connaturalem distantiam partium in ordine ad totũ, quando exiuit sepulchrum per medium lapidis mole magni, aut ianuæ: ergo à fortiori potuit coexistere totus secundum corpus cuilibet parti corporis proprij. Et tunc item sicut totus in illis, ita totus in locis disparibus. Quia prima repugnantia non est ab extrinseco. Quapropter si non repugnat corpori secundùm se posita potentia infinita, nõ repugnabit ipsi propter aliud, quod contradictionem non includit. Hic instat Witeleff prædicto ca. 10. de Apostasia. Non enim, (inquit,) potest Deus facere diuersas substantias materiales simul tempore per eundem locum adæquatum, cùm corpora secundum dotem subtilitatis seipsa penetrant, & non sunt propriè coextensa. Hæc ille. AVCTOR. Nec dico coextendi. sed coexistere: nec hic disputare proponimus de multiplicatione corporum dimensiua. Sed † iste vitans fidem fateri catholicam, incidit errorem gentilium reproborum, Democriti, scilicet, & Leucippi, cum foraminibus vacui in quolibet corpore solido uel poroso: vnde defenset penetrationem, quam Philosophi omnes famosi scatentem probãt erroribus. Adeamus AVGVSTINVM omnium scriptorum ecclesiasticorum riuali quadam subtilitate com-

Witeleff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

*est epistola. 36. prope finem Epist.

complutum, visuri quid illi penetrationes istæ Democritinæ complaceant pyramidalium atomorum, in epistola sua ad Dioscorum, quæ incipit, Tu me innumerabilium: vbi spatiosè rem
2 istam prosequitur dicens, Democritus † hoc distare in naturalibus quæstionibus ab Epicuro dicitur, quòd iste sentit inesse concursioni atomorum uim quandam animalem * spirabilem, & spiritalem, qua vi eum * credere & imagines ipsas diuinitate præditas dicere, non omnes omnium rerum, sed Deorum: & principia mentis esse in uniuersis, quibus diuinitatem tribuit, & animantes imagines, quæ uel nobis prodesse soleant, vel nocere. Epicurus verò neq; aliquid in principijs rerum ponit præter atomos, id est, corpuscula quædam tam minuta, vt iam diuidi nequeant, neque sentiri, aut visu, aut tactu possint. Quorum corpusculorum concursu fortuito, & mundos innumerabiles, & animantia, & ipsas animas fieri dicit, & Deos quos humana for B ma non in aliquo mundo, sed extra mundos, atque inter mundos constituit. Et non vult omnino aliquid præter corpora cogitare. Quæ tamen vt cogitet, imagines, dicit, abipsis rebus, quas atomis formari putat, defluere, atque in animum introire subtiliores, quàm sunt illæ imagines, quæ ad oculos veniunt. Nam & videndi hanc causam esse dicit, ingentes quasdam imagines, ita ut vniuersum mundum complectantur extrinsecus. Hæc ille. AVCTOR. Bene intelligibilem facit hìc Augustinus mentem Democriti de atomis, quòd scilicet vi sua spirabili animent imagines defluxas à rebus, quæ vtique corporeæ sunt, & penetrare potentes etiam animum hominis, vt illum moueant per contactum. Consequenter subiecit AVGVSTINVS rationes, quibus pateat falsitas sic ponentis, dicens, Intelligis iam, vt arbitror, quas isti opinẽtur imagines. Sed miror non admonuisse C Democritũ vel hoc ipso falsa esse, q̃ dicit: qa uenientes tam magnæ imagines in tam breuẽ animum nostrum, si corporeus (vt ipsi uolunt) tam paruo corpore includitur, totæ illum tangere non possunt. A magno enim corpore cùm paruum corpus attingitur, à toto simul attingi nullo modo potest. Et pòst arguens hoc idem de visu. Tam (inquit) breues oculos tã grandiũ imagiñ tota corpora attingere nullo modo possunt. Hæc Augusti. AVCTOR. Si cum quibusdam sequacibus tui Democriti penetrationem passiuam intelligas, tunc ex istis imaginibus defluxis per introsusceptionem Augustinus tibi concluserit. Si verò penetrationem actiuam ipsorum corporum per seipsa cum alijs item discipulis magistrum tuum exponas, restat, ut uacuitates imbibitas corporibus penetratis admittas, ut ipse

*deest illa nox in cod. Ven.

*credo.

Aristoteles, & commẽtator eius eum exposuit: & per hoc nulla corpora esse continua propter
3 foramina illa uacui alternata cum atomis. Vnde & subdit ibi AVGVSTINVS. dicens, Certè enim ipsi dicunt, omnia, quæ sunt naturæ, nihil aliud esse, quàm corpora, & * inane, quæque his accidant: quod credo motum, & pulsum dicere, & consequentes formas. Hæc ille. AVCTOR. Ecce omnes naturæ sunt corpora, scilicet corpuscula illa atomorum, & inane, id est, vacuitas interspecta, p cuius partes ingredi possunt atomalia corpora corporis penetrantis p pulsum & motum: & hoc ponebant siue de animo, siue de Deo: qui utique corpora erant secũdum prædictos. Vnde ibidem paulò suprà AVGVSTINVS. Quomodo (inquit) non uereatur iste Deus, nè intereat, cùm sine ulla intermissione pulsetur, agiteturque atomorum incursione sempiterna? Pulsari enim dicit illud corpus, quod irruentibus atomis feriatur: & agitari, q̃d
3 penetretur. Hæc ille. AVCTOR. Dic † mihi, quo istorum modorum introduxit Christus corpus suum per clausas ianuas: aut eduxit per sepulchri tectum marmoreum? Nunquid solam suæ carnis imaginem penetrare fecit res solidas ad causandum in humanis uisibus illusiuum intuitum rei non præsentis in sua substantia: ita ut non errarent discipuli in iudicio, putantes se spiritum uidere? Aut atomi carnis Christi sine intermissione pulsantes, & agitantes lapidem tumuli, patefacerent foramina uacuitatis imbibitæ, per quæ paruum iter esset atomis carnis Christi? Miror quòd istis deliramentis, & philosophorum nugis potius elegit consentire noster philosophus super corporum penetratione longinqua, quàm coexistentiam corporum: ponere cum tota prisca ecclesia, & moderna. Maius uerò mirum, q̃ cõtra omnem cœtũ Theolo C gorum fideliũ ponit corpora glorioſa in cælo, imò corpus Christi secundũ se penetrantia, & cum voluerint penetrata, sed sine laceratione, inquit. 4. Trialogi ca. 41. Corpora (inquit) sic subtiliata possunt se ex ordinatione domini penetrare: & cùm penetratio, & laceratio sint distincta, patet ex hinc non sequi, q̃ corpora beata se lacerabunt ad inuicem, vel corrumpent. Et cùm non sint dimensiones immobiles, sed proprietates innatæ illis corporibus: patet nõ sequi, quòd dimensiones penetrabunt, vel q̃ erunt corpora coextensa: corpora enim glorificata cùm secundum indiuisibilia penetrabunt se se, penetrantia habent suas dimensiones, & loca propria, sed cõmixta. Hæc Witcleff. AVCTOR. Nihil isti penetrationi cum dote subtilitatis, quæ non naturaliter, sed solo supercæleſti perficitur deitatis illapſu. Penetrationem autem istam siue falsè, siue fictè

*Augustin. paulo inferius.

ue fictè naturalem rem ponit, & auctoribus naturaliũ derelinquit, dicens ibi, Sed diffusum tractatũ istius relinquo philosophis. Et dicat Witcleff cum suo Democrito, qualiter penetrationẽ suam sine laceratione defendit, quando omnem dimensionem extensiuam corpori tollit, ita vt corpus penetrans, aliam dimensionem, aut staturam distinctam non habet à statura corporis penetrati. Dicat item, quomodo totam compaginem corporis glorioſi non lacerat, aut dissoluit, quando totam eius continuitatem sic reddit auulsam, vt minima pars, id est, atomus separetur ab atomo per ingressum atomi penetrantis. Quia necessariò quælibet pars ingrediens tangit aliquam partem corporis, in quod ingreditur, dicente Auicenna. 2. naturalium, quod intellectus ingressionis hic est, q̃ cùm quælibet vnã duarum rerum in se intrantium assumpseris, aliquid de altera habebit esse cum alia in situ: quia non separatur vna illarum in situ ab alia. Et hac ratione Democritus superatus, dixit nullum corpus verè continuum: vt patet in quarto Physico B rum. Vsquequo ergo falsò improperabit Witcleff cõtra catholicos sacerdotes, quòd frangant collum Christi, & membra eius in sacramento, quod horrebant Iudæi ipsi facere pendenti in patibulo? Quando ipse non solùm partes integrales, sed vsque ad partes indiuisibiles Christũ dilacerat in suo corpore glorioſo, in virginis utero, in tumulo, in ostio, imò in cælo, dum ascenderet, & adhuc dum in cælo sedeat ad dexteram Dei patris. Minimus sanctus in cælo potest corpus suum per eum traijcere, si velit. Et facta penetratione duorum, potest adhuc tertium penetrare corpus illud confusum, & sic omnia corpora beatorum in cælo possunt ad vnam massam redigi corporis inuoluti. Et cur non ita poterit eiusdem corporis digitus oculum eius penetrare si uelit, & omne membrum corporis in unum redigi membrum propter dotem subtilitatis, quod erit in quolibet? Nec erit tunc in corpore glorificato pacata illa compago membrorum, C quam in 22. de ciuitate. capit. 20. sic prædicat AVGVSTINVS. Tam nollet esse unusquisq; quod non accepit quanuis sit pacatissimo concordiæ uinculo ei, qui accepit, obstrictus, quàm nec in corpore uult oculus esse qui est digitus, cùm membrum utrunque contineat totius carnis pacata compago. Hæc ille. AVCTOR. Præter hæc dicat Vuitcleff, quomodo potest corpus divinum, aut aliud quodcunque beatũ esse immortale, si sic recipiat intra se ingredientes atomos corporis penetrantis subintrantes uacuitates in corpore penetrato, aut perpetuas ruinas ibi 4 supplẽtes per auulsionem atomorum: ut atomi intrent: quia duæ tales atomi non possunt esse

simul. Si rideat hoc motiuum: saltem Augustinũ derideat, & Tullium, qui magni põderis ipsum æstimabant contra Democritum magistrũ suũ. Prædicta epistola ad Dioscorum AVGVST. *Aug. To. 2* Cùm (inquit) ita discedant quædam corpuscula de diuino corpore ut alia succedant, & dissolui illam naturam eadem successione non sinant: omnia ergo (inquit) æterna essent, quia nulli deesset ista innumerabilitas atomorum, quæ perpetuas * ruinas subinde suppleat. Deinde quomodo non uereatur iste Deus ne intereat, cùm *ruinas. sine ulla intermissione pulsetur, agiteturque atomorum incursione sempiterna? Sequitur. Demum cùm ex ipso imagines satis semper effluant, quomodo potest de immortalitate confidere? Hæc ille AVCTOR. Potest esse, non nego, quòd noster Vuitcleff non plenè cum Democrito delirauit in atomis, & ideo argumenta de directo non eum perfodiunt: sed si bene ducantur fræno rationis acutæ, uideat qualiter eũ penetrent ex transuerso. Et hoc itẽ satis est, & plus B quàm satis, quòd nolit secundum fidem concedere, q̃ Christus intrauit ianuis omnino clausis: *Lu. 24.* sed per subtiles poros apertos penetrasse, aut uacuitates imbibitas. Ita magister eius Berẽgarius in hac fide desipuit, dicens Christum ianuis omnino clausis non intrasse. Lib. 3. de corpore & sanguine domini, GVIMVNDVS. Quid mi- *Guimundus.* rum si patrum historias Berengarius, & sui despiciunt, qui euangelio etiam contradicunt, dicentes nullatenus debere credi, quod ibi legitur: Intrasse ad discipulos dominum Iesum ianuis clausis? Hæc ille. AVCT. Modum istum dicẽdi uult Witcleff hac uia probare penetrationis occultæ. Quia ex qua parte per priuata foramina corpus ianua penetrat: ex ea parte eam non clausam inuenit, sed apertam. Sicut subtilis uentus, qui per rimam ingreditur. Sed ergo solidæ partes ianuæ corpori præbebant obstaculum, cui solę porosæ dabant ingressum. Nec foret uerum, quod uniuersa fides ecclesiæ in AVGVSTINO recen- *Aug. To. 9* set super Ioannem Homil. * 120. dicente. Moli *121. sub* corporis, ubi diuinitas erat, ostia clausa non ob- *finem.* stiterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente uirginitas matris inuiolata permansit. Hæc ille. AVCTOR. Et de porta ista beatæ uirginis in secunda parte contra Pelagianas in dialogo, HIERONYMVS. Omnes (inquit) hæretici errauerunt, non intelligentes mysterium natiuitatis eius: magisque ad speHier. To. 2 cialem natiuitatem saluatoris, quam ad omniũ *Lu. 2.* hominum referri potest, hoc quod dicitur. Qui *Exo. 13* aperuit uuluam sanctus uocabitur domino. So- *Virginitas Mariæ.* lus † enim Christus clausas portas uuluæ uirginalis aperuit: quæ tamen clausæ iugiter permanserunt. Hæc est porta oriẽtalis clausa, per quam

Pontifex

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pōtifex solus ingreditur,& egreditur: & nihilominus semper clausa est. Hæc ille. AVCT. Digna ergo sententia percussus est,qui dixit, item per quandā minimam aperturā prodisse Christum ex utero uirginis, de quo refert frater Petrus de aureolis. Multò magis plagis multis uapulabit Witcleff, ponens per tot minima perforasse Christum uterum suæ matris, cum dicat (Hieronymo teste)fides, ꝙ solus Christus clausas portas vuluæ uirginalis aperuit: quæ tamen clausæ iugiter permanserunt. Si ostia clausa non obstiterunt ex ea parte,qua clausa erant,& solida, non foraminibus uacui peruia dat intelligi. Aliàs quid hoc debuit annotare, ꝙ ex ea parte, qua fuerunt aperta,clausa ostia dederunt introitum? Non fuisset hoc magnum glorificato corpori Christi,sicut nec uento,uel culici. Sed omnibus istis proteruiis philosophorum errantium prædicat, & obiicit sancta fides prædictum miraculum, & testatur super penetrationē impossibilem illarum duarum substantiarum materialium corporis & ianuæ, coexistentiam secundū eundem situm & tempus. Libro enim de corpore & sanguine domini, ANSELMVS. Quod (inquit) de humanitate eius per resurrectionē glorificata secularis philosophiæ ratiocinationibus uidetur insusceptibile, ut clausis ianuis ad discipulos intraret,& mortalis exercuit, dum de thalamo uteri uirginalis ad currendam uiam dispensationis humanæ clausis ianuis naturæ processit. Quòd si corpus illud intrare, & exire per clausa potuisse uirtus authoris, & pietas fidei fecit esse credibile: alia etiam, quæ præter naturā corporum sunt, posse corpus illud,uel potuisse, non uideo quid facere possit incredibile. Sequitur cap.4. Nam spiritus noster,in quo ad imaginem Dei conditi sumus:cum secundum imaginē eius,qui creauit, in regno machinæ cui præest, sic quodammodo se habeat quomodo creator in regno creaturæ suæ:ut sicut ille ubique locorum est,& totus est, sic iste in toto corpore suo sit,& ubique totus sit,licèt ratio humana non cōprehendat modum,quo id fiat: cur tam difficile uidetur naturam carnis illi summæ naturæ sic unitam,ut eius facta sint omnia, quæ illius sunt: maximè post resurrectionis glorificationem ex diuina potentia posse,ut in diuersis locis sit non diuerso tempore? Licèt enim dignioris & subtilioris naturæ spiritum rationalem constet esse, quàm quodlibet corpus: illud tamen corpus, quod super omnes cælos in eo,qui super omnia est,meruit exaltari,dignius,& ad omnia quæ uoluerit subtilius,& efficacius puto esse,quàm sint aliqua, non solum inferiores spiritus, sed & omnes illi, qui cælorum nomine meruerunt appellari. Hæc ille. AVCTOR. His respondeat rudis Witcleff, qui tantum eleuat materialem suam substantiam, ut dominum maiestatis approbet impotentem. Lutum illud, cui Deus dedit omnia,quæ in cælo & in terra,nonne cum spiritu incorporato poterit iussu maiestatis totum, & simul,eodemq; momento locis interesse distinctis? Sed sic(inquis)poterit ubiq; simul esse: quod diuinæ infinitati est proprium. Respondet tibi ANSELMVS. Nec tamen naturam corporis domini ubique esse dico, quia nec opus est nisi ubi uult,& ubi fidei certo sacramento hoc operatur, ad quod assumpta est, & glorificata,mysteriū,scilicet, saluationis humanæ. Sequitur. Sic ergo constat in diuersis locis uno horæ momento esse posse corpus Christi: sed lege creatricis naturæ non creatæ. Cum autem naturæ creatæ natura sit creatricis naturæ legibus in omnibus obedire: si aliquando pacta sua resoluenda illi permittit, qui ea instituit & ordinat:non uideri debet errare, uel deuiare ab ordine suo,maximè in illa natura, quæ in unitate personæ coniuncta est illi uerbo, per quod facta est omnis natura.Hæc ille. AVCTOR. Hęc omnia sequuntur fidem transubstantiationis panis in carnem Christi,secundum essentiam. Hac fide dixit Ambrosius totum Christum in cælo, totum in altari. Hac fide Gregorius suprà dixit, omnes generaliter idem corpus, & quemlibet specialiter hoc idem comedere. Si ad figuram traxeris,ipse dixit in ueritate,ergo propriè. Maximè cum figuras respectiuas manducare non possimus. Certè subiectiuas figuras ad modum Gregorij identificare non possumus. Hac item fide in sermone dominicæ quintæ post epiphaniam: & ponitur de consecratione distinctione. 2.Cap.Singuli.dicit HIERONYMVS. Singuli accipiūt Christum dominum,& in singulis portionibus totus est: nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis.Hæc ille.

Petrus de Aureolis.

Auselmus

Col.3.

Comparatio inter Deum, & animam.

¶QVALITER WITCLEFF IMproperat ecclesiæ pro uocabulis transubstantiationis, & accidentis sine subiecto, dicens, quòd olim non erat de fide. C. LXXIIII.

SVMMA.

Witcleff calumnia, de terminis, quos ad expositionem fidei sacramenti ecclesia adinuenit,quia non sint in usu scripturæ Canonicæ. &c. diluitur.

Hæreticorum prima fuga,cum sunt capiēdi, quæ sit. Et de comparatione uerborum Witcleff cū Arianis eloquijs,si sibi conueniant.

3 *Ecclesiasticæ disciplinæ mos (si quando hæretico rum noua doctrina exurgat)quis, fœdiùm Athanasium.*

4 *Certandum quòd non sit multùm pro nomine,cùm de re constet,ex Augustino ostenditur. Et multa ibi contra Witcleff, qui uocabulo, argutias, & huiusmodi utitur.*

5 *Nomen ad quid repertum,Ex Augustino. Et unde sic appellatum.*

6 *Montesan transtulerint Apostoli.*

1 GAlumniatur† item terminos, quos ad expositionem fidei sacramenti ecclesia adinuenit,quia non sint in usu scripturæ canonicæ,uolens per uerborū cauillam supprimere ueritatem. Vnde sermone.50.2.partis.Non(inquit)uidetur esse episcopis magna prudentia catholicare isagogas Porphyrij, prædicamenta Aristotelis, & quintum Metaphysicæ quo ad multa dicta de subiecto & accidente,& damnare scripturam sacram. Specialiter cùm nec iste terminus, accidens, quantum recolo:nec iste terminus subiectum, ad sensum eorum est terminus legis Dei, in qua est omnis ueritas,ut sæpe asserit Augustinus. Hæc Witcleff. AVCTOR. Primò catholicādas subridet isagogas Porphyrij, & libros Aristotelis per episcopos quia iuxta rectam philosophiam ipsorum & omnium, accidens dicit essentiam p ter subiectum suum,maximè absolutum. Quo posito,nescit ipse euadere,quin Deus posset ipsum facere per se subsistere. Secundò nescit uocabula accidentis,uel subiecti in sanctis reperire scripturis. Ideo ut philosophus deuius,& ignarus theologus, de accidente & suo subiecto secundùm utrunque remanet infundatus. Sic item causatur terminum transubstantiationis terminum magistralem, & abiicit terminum panis materialis, ea de causa: nomina etiam Papæ & cardinalium:quia non reperiuntur in scriptura 2 sacra. Hæc est prima fuga hæreticorum, quando sunt capiendi,ut falsarii ueritatis currunt ad pugnas uerborum. Comparemus,si libeat uerba Witcleff cum Arianis eloquiis,si sibi conueniant. Witcleff dicit de sermone domini in mōte cap.42. loquens de accidente sine subiecto. Apostolus si sciuisset istam fuisse hæresim, ipsam Græcis fidelibus non tacuisset. & infra. Quomodo ergo posset catholicus excusare spiritum sanctum,& alios euangelistas ex tacentia huiusmodi ueritatis? Hæc Witcleff. AVCTOR. Sic dixit Arius de termino HOMOVSION, id est,consubstantialitatis: quando coram iudice Probo,contra Athanasium pro perfidia discepraet:ut planè legitur in libro primo eiusdem Athanasii altercationum in actis. ARIVS. Vnū de duobus in hac causa sequi necesse est. Si uera est HOMOVSII assertio,falsa est apostolorum prædicatio: quæ sine hoc nomine longo tempore floruit. Si verò apostolica fides huius nominis expers, vera est sicuti est: hæc sine dubio falsa erit, quæ antiquæ fidei nominis nouitatem adiecit. Reuolue cuncta noui & veteris testamenti volumina,vtrum HOMOVSION alicubi sacris inditum paginis poteris inuenire. Hæc ille. Sequitur. PROBVS. Et quæ ratio causæ flagitabat, vt res antiqua nouum acciperet nomen? Nunquid enim priusquàm huius nominis vocabulum sortiretur, sine nominis proprietate manebat? hoc nullam mihi rationis consequentiam habere videtur. ATHANASIVS. Ecclesiasticæ † semper moris est 3 disciplinæ: si quando hæreticorum noua doctrina exurgit, contra insolentes quæstionum nouitates,rebus immutabiliter permanentibus, nominum uocabulum immutare, & significantium rerum naturas exprimere: quæ tamen existentium virtutibus causarum congruant: & quæ magis eadem antiquitùs demonstrent fuisse,non ortus insinuent nouitatem. Et vt quid dico,planius fiat, vtor exemplo. In ipso christianæ religionis initio omnes,qui credebant domino Iesu Christo,non christiani,sed discipuli tantummodo vocabantur. Et quia multi dogmatum nouorum authores extiterant, doctrinæ obuiantes Apostolicæ, omnes sectatores suos discipulos nominabant. Nec erat vlla rationis discretio inter veros falsosque discipulos: siue, qui Christi, siue qui Dosit. siue Theodoti, siue Iudæ cuiusdam, siue etiam Ioannis sectatores: qui se Christo credere fatebantur, voluerunt vt vno discipulorum nomine censerentur. Tunc Apostoli conuenerunt Antiochiam, omnesque discipulos nouo nomine, id est, Christianos appellabant. Sequitur. Hanc ergo ab Apostolis traditam nouis vtendo nominibus formam ecclesia retinens contra hæreticos diuersos, prout sanæ fidei ratio postulabat, diuersas edidit nominum nouitates. Denique patri nouum innascibilitatis nomen ecclesia posuit. Cùm enim Sabelliana hæresis genitum ex virgine patrem voluisset asserere: ingenitum contra hanc, confitendo ecclesia tradidit patrem. Et vtique in scripturis diuinis ingenitum nusquam legimus patrem. Potest ergo Sabellius audaciam suam in huius calumniæ vertere quæstionē:& simili,vt tu opponis,genere vtiq; dicere, Cur diuinis scripturis sine vllo ꝓspectu pudoris violentiā facitis, ꝓfitendo innascibilē patrē,quod scriptum ostendere nō ualetis? AVCT. Sic profert ibi contra eundē Sabellium in Smyrnensi synodo statuisse ecclesiam, ut Deus pa-

Probus.

Athanasius.

ter

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter impasſibilis diceretur, quod tamen in ſcripturis non legitur. Et in eadem contra Photinũ, Deum filium dicendum eſſe, Deum de Deo, lumen de lumine: quod (inquit) in Apoſtolorum ſymbolo, & æquè in ſcripturis non legitur. Item contra Eunomium, ſimilem patri filium. Quid igitur ex his concluditur? niſi ſi ſenſus vocabuli in ſcripturis ſanctis habet originem, audacter vtere termino. Nec erit inepta vox, aut calumnianda nouitas, ſi res concepta per terminum, antiquitate prævaleat. Quod tandem iudex ibi concluſit, loquens ad Arium, PROBVS. Hoc contentionis uitio deputabitur, ut documẽtum nudi ſermonis exigas, cuius fidei ſenſum in ſcripturis copioſius noueris redundare. Senſum igitur quære vnde vocabuli huius natura trahit originem: & cùm ſenſum inueneris, nomen te pariter inueniſſe non dubites. Hæc ille. AVCT. Ad hoc ergo verum peruenit paganus iudex, in deciſione fidei: ut non ſit inſiſtendum pro termino, ſi tandem ſenſus uerbi in ſcripturis poterit reperiri. Hoc ſanum eſt, hoc iuſtum. Vnde & Auguſtinus cum eum increpaſſet Creſconius de mala deriuatione uocabuli Donatiſtæ: ipſe tandem libro. 2. contra eum. * cap. 2. reſpondit, dicens. Si † enim Demoſthenes clariſſimus oratorum, cui uerborum tanta fuit cura, quanta rerum authoribus noſtris, tamen cùm ei nonnullam loquutionis inſolentiam obiecciſſet Aeſchines, negauit ille in eo poſitas eſſe fortunas Græciæ: illo nè, an illo uerbo uſus fuerit, & an huc an illuc manum porrexerit: quantò minùs nos laborare debemus de regulis deriuandorum nominum, quando ſiue hoc, ſiue illud dicamus, intelligitur ſine ambiguitate quod dicimus? Quorũ non in *expoſitione ſermonis, ſed in demonſtratione veritatis maior eſt intẽtio. Et infrà. Quòd ſi diſciplinam diſputandi, ſiue illam dialecticam velis appellare, ſiue quid aliud, ſatis tamen ſobriè docet, cum de re conſtat, non eſſe de nomine laborandum: ſicut non curo utrum ipſa dialectica uocetur, curo tamen quantum ualeo noſſe, ac poſſe diſputare: hoc eſt veritatem à falſitate in loquendo diſcernere, quia hoc, niſi curauero, perniciosè errabo. AVCTOR. Ita eſt cùm de re conſtat, non multùm certandum eſſe pro nomine: Aliàs referat ipſe, ubi per ſcripturas ſanctas uocabula ſua reperiet. Vtar enim contra eũ proprio ſyllogiſmo, quemadmodum in ſuperioribus contra Arium quæſtionem ſuam ATHANASIVS ſanctus inuexit, dicens. Exigit (inqt) à me, ut unam patris & filij ſubſtantiam, id eſt, HOMOVSION oſtendam, tu autẽ ò Ari, tres OVSIAS, id eſt; tres ſubſtantias cõfiteris. Oſtẽ de ergo mihi, ubi legiſti tres OVSIAS. Si enim ego unam, hoc eſt, HOMOVSION, ideo negare debeo, quia hoc unde ſcriptum ſit non inuenio, tu quemadmodum tres OVSIAS audes profiteri, cùm hoc ſcriptum nuſquã poteris demonſtrare? Hæc ille. AVCTOR. Ita dic Witcleff. quia panem materialem non accipis in materia ſacramenti, eo q̃ in ſcripturis ſanctis non cernitur: dic ubi reperies in ſcripturis panis naturalis vocabulum, quod tantum habes in vſu? Et ſi calumnieris eccleſiam pro termino accidẽtis ſine ſubiecto, quia ad illum ſenſum in ſcripturis non tangitur: cur tu tanto uſu frequentas uocabulum accidentis in ſubiecto? Cur item nomina blaterata, & blateratio, & botas, in ſecunda parte ſermonum, quæ tamen nullo loco ſcripturæ reperies, uel apud ſcriptorem quenquam catholicum? Quod tamen compulit Auguſtinum retractare uerbũ OMEN, libro ſuo contra Academicos: ut patet. 1. retractationum, capite ſecũdo, ubi inquit. OMEN quippe me legiſſe non recolo: ſiue in ſacris literis noſtris, ſiue in ſermone cuiuſquam eccleſiaſtici diſputatoris: quanuis abominatio inde ſit dicta, quæ in diuinis literis aſſidue reperitur. Hæc ille. AVCTOR. Sic item uocabulum, argutias, cur aſſumis, quod in libris eccleſiaſticorum diſputatorum non inuenis, niſi quia hæretici argutias ſuas habent, catholici ſecundùm cæleſtem ſapientiam argumenta producunt? Libro tertio ſuper cantica. textu, Capite nobis vulpes. ORIGENES. Hi qui terrenis, & carnalibus ſenſibus ſcripturas intelligunt, & alios iſta docendo decipiunt, pro eo ipſo, quòd argutias quaſdam, & argumenta carnalis ſapientiæ & terrenæ *concinnant, in inferiora terræ dicuntur ingredi. Hæc ille. AVCTOR. Exponat igitur Witcleff eccleſiæ, vbi prædicta uocabula ſignanter, panis naturalis inueniat, aut accidentis in ſubiecto ad ſenſum ſuũ: & parati docebimus, ubi uocabula panis materialis & accidentis ſine ſubiecto poterit inuenire. Ad minus in libris eccleſiaſtici diſputatoris, LINCOLIENSIS ſupple, ſuper eccleſiaſtica Hierarchia, capite tertio, parte. 14. vbi. Fortè (inquit) dicuntur ea multa, quæ ſenſibiliter diuerſis diſtribuuntur fieri, ſeu eſſe in his, quia illæ ſenſibiles formæ non habent alias ſubſtantias ipſas ineſſe tunc ſupportantes. Non eſt enim tunc ſub forma panis, aut ſub forma vini materialis, ſubſtantia panis, aut uini. Hæc ille. AVCTOR. Ecce materialis ſubſtantia panis, aut uini: & quãtum, rogo, diſtant panis materialis, & ſubſtantia materialis panis? quantũ item ſubſtantia materialis, & eſſentia materialis panis, quam luges per nos eſſe deſtructam? Mirum etiam, quòd ſequaces Witcleff uerſutam eius in hac parte ſtultitiam nõ declinant. fugiẽtes profeſsionem fidei eccleſiæ corã pſulibus, qa uocabula noſtra ſcripturæ non

non habent: videntes quod magiſter iſtorũ coactus mole auctoritatis, & rõnis, ſponte pœnituit ſic dixiſſe. 4. trialogi, capite trigeſimo ſexto. Quanuis (inquit) pepigi extra ſcholam me non uſurum iſtis terminis, ſubſtantia panis materialis, aut uini: tamen fides neceſsitate concedere conuertibile propoſitioni terminorum iſtorum, ut dicit beatus Hieronymus. Panis quem cepit Chriſtus in manibus. Hæc Witeleff. AVCTOR. Et ſermone ſexto ſermonum epiſtolarium appellat aquam materialem, quæ fluxit de latere Chriſti, & vbi ſic dictam in ſcriptura reperiet? Qua ergo licentia dicturus eſt aquam materialem, quam in ſcripturam non reperiet: & catholicos panem materialem dicere non licebit? Si ad differẽtiam illius aquæ, qua dicitur: Aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum: aquam materialem enuntiat: & item orthodoxi ad differentiam panis, qui de cœlo deſcendit, materialẽ panem pronuntiare non deſinẽt, quid ergo refert, ſi res habeatur, ſicut Athanaſius, & Auguſtinus ſuprà dixerunt, moleſtari pro nomine? Nomen ſenim tantum ad diſtinctè conferẽdum de re aliqua repertum eſt. De *quæſtionibus Dulcitij, quæſtione decimanona. AVGVSTI. Omne quippe uocabulum ad diſtinctionem ualet. Vnde etiam nomen, quod rẽ notet, appellatum eſt, quaſi notamen. Notet autem, hoc eſt, diſtinguat, & doceat, *tandem ad diſcendum adiuuet. Fortaſſe ergo ipſum diuiſiſſe inter lucem & tenebras: hoc eſt uocaſſe lucem diẽ & tenebras noctem ut hæc ſit ordinaſſe iſta, quod uocaſſe. Hæc ille. AVCTOR. Non fugio tamen reſpondere uerſutis interrogationibus Lollardorum: quo authoritatis exẽplo ſuperinducunt eccleſiaſtici uiri noua uocabula in materiã fidei? Certè exẽplo Apoſtoli, & ſanctorum patrum, ad diſtinguẽdũ res. Qualiter enim fidẽ panis remanentis poſſumus* proferre diſtinctè à pane, quia nõ remanet niſi per additionẽ apti uocabuli? Ecce panis quem ego dabo caro mea eſt. Iſte panis remanet, Et ecce accipiens Ieſus panem, benedixit. ille panis non remanet, ſed tranſit in corpus. Panis ergo ſpiritualis, qui & caro Chriſti, is remanet. Panis materialis, panis cibarius, tranſit in alium. Priuſquàm ergo hæreſis iſta de expectatione panis huius eſſet in orbe, panem materialem non curauimus appellare diſtinctè. Oportuit autem eccleſiæ patres nouis caſibus noua remedia procurare. Sic Apoſtolus Paulus de nouo finxit rectores tenebrarum harum, quando cum Epheſiis diſputaret. In cõmentario epiſtolæ Pauli ad Epheſios libro tertio textu, Non eſt nobis colluctatio. &c. HIER. Sciamus autem, quod exceptio præſenti loco, nec in ueteri, nec in nouo teſtamento mundi rectores, nunquã legerimus. Quod nomẽ idcirco Paulus Apoſtolus finxit: quia neceſſe habebat ad Epheſios diſputans, rebus nouis, & inuiſibilibus noua nomina coaptare. Hæc ille. AVCT. Et non tantum apoſtolis hoc licebat: ſed item licuit patribus eccleſiæ uiris peritis, in promotionem ueritatis quandoque item extranea proferre uocabula. Criminabatur quiſpiam ſanctum Hieronymum pro termino reuelationis, ꝑ quo in Hebræo habetur Apocalypſion: quod ꝓpriè ſcripturarum eſt, & à nullo ſapientium ſeculi apud Græcos uſurpatum. Sed ſeptuaginta ita tranſtuliſſe nouis rebus noua fingẽtes, dicit Hieronymus. Et in commentario ſuper epiſtolam Pauli ad Galatas, libro primo, textu, Notum uobis facio fratres euangelium. &c. idem inquit HIERONYMVS. Si itaque ij, qui diſertos ſeculi libros legere conſueuerunt, cœperint nobis de nouitate, & uilitate ſermonis illudere, mittamus eos ad Ciceronis libros, qui de quæſtionibus philoſophiæ prænotantur, & uideant quanta ibi neceſsitate compulſus ſit, tanta uerborum portenta proferre, quæ nunquam latini hominis auris audiuit. Et hæc cum de Greca, quæ lingua uicina eſt, transferret in noſtram: quid patiuntur illi, qui de Hebræis difficultatibus proprietates exprimere conantur? & tamen multò pauciora ſunt in tantis uoluminibus ſcripturarum, quæ nouitatem ſonent, quàm etiam ille in paruo opere cõgeſsit. Hæc ille. AVCT. Verum ſi quis item libros legerit noſtri Witcleff, plura ibi extranea uocabula ab uſu ſcripturæ uel eccleſiæ in breui quaternulo, quàm in multis uoluminibus patrum, & ſcriptorum orthodoxorum inueniet: ſtylum habet groſſum, & uagum: grammaticæ plùs, quàm oratoriæ arti conformem: totum ſeculariter inflatum, & nulli ſcriptori eccleſiaſtico ſimilem: ſqualentem uituperiis, & ultra humanam æſtimationem horridum maledictis. Quid igitur certat contra patres eccleſiæ, quòd in negotiis fidei pro tot ſibi ſuccedentibus curriculis temporum ſibi præparant non ignota, ſed ad rem apta uocabula? ſicut ad Paſcentiũ Arianum pro HOMOVSION in epiſtola ſcribit AVGVST. Videſ (inquit poſſe fieri, ut etiam de uerbo, quod in ſcriptura Dei non eſt, reddatur tamen ratio unde recte dici oſtendatur. Sic ergo & HOMOVSION, quod in authoritate diuinorum librorũ cogebamur oſtendere, etiam ſi non ibi ipſum uocabulum inueniamus, fieri poſſe, ut illum inueniamus, cui recte hoc uocabulũ adhibitũ iudicetur. Hæc ille. AVCT. Nec tũ de terminis, ſed forſan de rebus argumentum militat Auguſtini: ut multa ueraciter facta credamus, quę ſcriptura expreſsè non recolit. Sicut item in com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mētario super Matt. 21. quòd discipuli transtulerunt montes, quamuis scriptura non recolat.

Hier. To. 9 6 HIER. Latrant†contra nos gentilium canes in suis uoluminibus, quibus impietatis propriæ memoriam reliquerunt: asserētes apostolos nō habuisse fidem, quia montes transferre non potuerunt. Quibus nos respondebimus: multa facta esse signa à dño iuxta Ioannis euangelistæ testimonium, quæ si scripta essent, mundus capere non posset. Sequitur. Igitur & hæc credimus fecisse apostolos: sed ideo scripta non esse, ne infidelibus contradicendi maior daretur occasio. Alioquin interrogemus eos, vtrum credant his signis, quæ scripta narrantur, an non? & cum incredulos uiderimus, consequenter probabimus nec maioribus eos credituros fuisse, qui minoribus non crediderunt: Hæc ille. AVCT. Non facta minora factis minoribus contra Witcleff: sed factis magnis uerba comparantes exigua cō sonanter Hieronymo dicimus, si tantum strepitum faciat, ut admittat terminos, quos scriptura non obtinet, nunquid contempturus est facta miranda Christi & discipulorum, quæ scriptura subticuit?

Montes ne transferre apostoli Io. 21

¶DE VOCABVLIS AB ECCLESIA usitatis, quæ scripturæ sanctæ non continēt. Cap. LXXV.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui uetustate patrum hæresim suā corroborat, & fidem elidit ecclesia, more quorundam Gallorum in partibus Masiliæ ciuitatis cō tra Augustinum, ut refert Prosper. &c. confutatur.*

2 *Articulum fidei omnem lucidiorem factum post resultationem hæreticam, & contradictiones catholicas, ostenditur.*

3 *Decreti Concilij de fide accidentis sine subiecto ratio.*

ADHVC scuto fidei fidem oportet protegere, calumniante Witcleff fideles, quia transubstantiationem, multiplicationem, & accidens sine subiecto ponunt esse de fide, cùm tamen antiquos omnes res istæ lateant, ca. 12. de apostasia, argu. 13. Nedum philosophi, sed oēs sancti de millenario Christi tacuerunt accidens esse sine subiecto, ut sacramentum esse accidens. Vnde ergo orietur tam scandalosum mendacium? Et confirmatio istius est, q̄ loquentes nostri sine rōne, uel auctoritate sunt contrarij sibiipsis, quia subtiliores, & quo ad illuminationem fidei clariores citius nouissent istum fidei articulum, q̄ posteriores illu sibiles in pœnam peccati. Et de Eucharistia. ca. 8. Miratur mundus, quomodo post dotationem ecclesiæ, uel uariaretur sacramē tū, uel innotesceret nostris plus à Christo extraneis, uel rō, uel relatio fieret plus, q̄ Paulo, & sanctis prioribus. Hæc Witcleff. AVCT. In primo passu per totū Christi millenarium dicit prædicta non fuisse de fide. In secundo, abscindit sexcentos annos de tempore, & à tempore dotationis cursum incipit: memor forsā grādæui patris Basilij, & Damasceni, ponentium lucem creatam primo die accidens fuisse sine subiecto. Sed†quia uetustate patrum hæresim suam corroborat, & fidem elidit ecclesiæ, refert nostra prouidere simplicib. qui forsan hac uersutia turbarentur. Primò, inquam, sciendum hoc genere malignandi usos esse contra Augustinum scribentem de fide prædestinationis, quosdam Gallos in partibus Massiliæ ciuitatis: ut refert PROSPER in epistola ad Auguſt. quæ præponitur libro de prædestinatione sanctorum, ubi. Multi (inquit) seruorū Christi, qui in Massilensi urbe consistunt, in sanctitatis tuæ scriptis, quæ aduersus Pelagianos hæreticos condidisti, ꝓrium putant patrum opinioni, & ecclesiastico sensui, quicquid in eis de uocatione electorum secundùm Dei propositum disputasti, & bene infra. *Vtque breuius, ac plenius qd opinantur, exponam, quicquid in libro hoc ex contradicentium sensu sanctitas tua sibi opposuit, quicquid etiam in libris contra Iulianum, ab ipso sub hac qōne obiectum, potentissime debellasti, hoc totum ab istis sanctis contentiosissime conclamatur. Et cum ꝫ eos scripta beatitudinis tuæ ualidissimis, & innumeris testimoniis diuinarum scripturarum instructa profe rimus: ac secundum formam disputationum tuarum, aliquid ēt quo concludantur astruimus, obstinationem suam uetustate defendūt, & ea, quæ de epistola Pauli apostoli Romanis scribentis, ad manifestationem diuinæ gratiæ præuenientis electorum merita proferuntur, à nullo unquam ecclesiasticorum ita esse intellecta, ut nūc sentiuntur, affirmant. Cumque ut ipsi ea exponant secundum quorum uelint sensa deposcimus, nihil se profitentur inuenisse quod placeat. Et de his taceri exigunt, quorum altitudinē nullus attigerit. Eò postremò peruicacia tota descendit, ut fidem nostram ædificationi audientium contrariam esse definiant: ac si etiam si uera sit, non promendam: quia & pernicioſa non recipienda tradantur, & nullo periculo quæ intelligi nequeant, conticeantur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce isti defendebant suam perfidiam contra Augustinum uetustate scriptorum: & nullum sic intelligere apostolum discerant

VVitcleff.

rant ante eum, imò eum contrarium reputabāt sensui patrum, & ecclesiæ, nisi quatenus adducere posset aliquem de ueteribus, hæc planè proferre quæ ipse dixit: At contra dū hoc ab AVG. exigerent, ipse in libro, quem hac occasione ad eos scripsit de prædestinatione sanctorum, post medium. Si (inquit) huius sententiæ defensionē ex diuinorum eloquiorum nos præcedentibus catholicis tractatoribus promerē, profectò hi fratres; pro quibus nunc agimus, acquiescerēt, hoc enim significastis literis uestris: Quid igitur opus est, ut eorum scrutemur opuscula, q̄ prius quàm ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad soluendum quæstione uersari? Quod proculdubiò facerent, si respondere talibus cogerentur. Vnde factum est, ut de gratia Dei quid sentirent, breuiter quibusdam scriptorum suorum locis, & transeunter attingerent, immoraretur uerò in eis, quæ aduersus inimicos ecclesiæ disputabant: & in exhortationibus ad quasque uirtutes, quibus Deo uiuo & uero, pro adipiscenda uita æterna, & uera felicitate seruitur. Hæc ille. AVCTOR. Ex hoc passu responsorio Augustini sciat Witclef sibi inter Augustini æmulos satisfactum. Desinat admirari mundus immundi Witcleff innotescere nobis mysteria fidei sacramenti per rōnem, uel reuelationem: plus Paulo, & cæteris sāctis prioribus, dicente ipso Paulo. Et si quid aliter sapitis, Deus uobis reuelabit. Sancti priores in ijs rebus moram traxerunt, & scripserunt, in quibus cum aduersarijs fidei tunc temporis disputatio uersabatur. Si tunc fuissent Witcleuiæ, tunc scripsissent fidem ecclesiæ, quam citeriores patres ab illis edocti, & eorum spiritu animati scripserunt. Nec ipsi poterāt omnia scribere, nec tot scribere, quot docere. Deus ipse non per se omnia, sed per conditas creaturas multa dispensat, nè superuacuè crederentur instituī. Et Christus multa discipulis instituenda commisit. Et apostoli item suis successoribus. Nec ipsi patres primitiui fuerūt, aut peritiores Christo, aut solertiores apostolis. Cur igitur tacitas quæstiones dierum suorum religiosis uiris sequentium temporum non donarent in fide prima Christi, & ecclesiæ resoluendas? Planè† uerum est, omnem articulum fidei lucidiorem factum post resultationem hæreticam, & contradictiones catholicas: sicut in expositiōe psalterii, tractans hunc uersum. Et dederunt in escā meam fel. LINCO. Fel (inquit) secundùm Augustinum hi sunt contradictores euangelii, qui amaritudine suæ contradictionis fidelium, & ꝓbatorum uisum clarificant interiorem: dum, n. sua contradictione amaricant, alios excitant ad perscrutandum fortius, & subtilius, & intelligē

A dum limpidius euangelii ueritatem. Vnde in psalmo. Congregatio taurorum in uaccis populorum, id est, hæreticorum inter laicos seductibiles: ut excludantur ij, qui probati sunt argento. i. emineant, & appareant, qui probati sunt diuino eloquio. Et, ut dicit Augustinus, multi, qui optimè poterant scripturas dignoscere, & pene trare, latebant in populo Dei, nec afferebant solutionem qōnum difficilimarum, cum calūniator nullus instaret. Nunquam. n. perfectè de trinitate tractatum est antequam obtrectarēt Ariani. Nunquā de pœnitentia perfectè tractatū est anteq̄ exisserent Nouatiani. Nihil de ipsa vnitate Christi enucleata erant quæ dicta sunt, ni si posteaquàm separatio illa vrgere cœpit frātres infirmos: ut iam illi, qui nouerant obtrectare, atque dissoluere, nè perirent infirmi solicitati qōnibus impiorum, qōnibus, sermonibus, & disputationibus suis obscura legis in publicum deducerent. Ergo illi diuisi sunt præ ira uultus B eius, & nobis ad intelligendum appropinquauit cor illius. Ecce qualiter fel, & amaritudo cōtradictionis hæreticorum, clarificat uisum intelligentiæ probatorum. Oportet enim hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant. Hæc ille. AVCTOR. His uerbis patere potest, q̄ malā causam excipiendi habeant contra fidem modernæ ecclesiæ, qui dicunt ipsam non fuisse talem, aut declaratam pro tali publico scripto in diebus uetustis. Quare non sciunt, quòd uexatio dat intellectum? Quare utique nescient, quòd dispensatores nouos, & nouos, Deus sem per per temporum incrementa producit? At quid si iterato diceretur istis nouellis hæreticis: quod nedum philosophi, sed omnes sancti de millenario Christi tacuerunt, tropū sine suppositio præsente per essentiam esse corpus Iesu Christi in sacramento? Et quòd dominus Christus nos sicut seruiles Iudæos adhuc pasceret cū figuris: & quòd nullatenus sub pœna perfidiæ considerare debemus substantiam sacramenti, quam credere teneremur? Quis unquam sanctorum ita dixit? Quis figurale corpus Christi solùm inter apostolos, siue Paulus, uel alius posuit? Mirabilis Deus: exponat ipse fidem suam in ipsa planitie scripturarum fidelium, quam a nobis exposcit. Sicut Augustinus (dixit Lincolinensis) scribit, q̄ multi tunc latebant in populo Dei, qui istam fidem sciebant, nec tamen sic scribebant, cùm calumniator nullus instabat tunc: sed nec usque tempus Nestorii, negantis esse carnem Christi propriam secundùm Anselmum cap. 12. de corpore saluatoris. Sic nec calumniator aliquis dixit corpus Christi solum in figura usque ad Berēgarium: ideo cauebatur tunc primò per ecclesiam, ut diceretur corpus

Psalm. 67

Aduersarij Catholicæ ecclesiæ quo dederint occasionem dignoscēdi ueritatem.

Psal 54

1. Cor. 2.

Esa. 28.

Lincolniē.

Anſel.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi proprium per naturam. Nullus pañ assumptum dixit publicè ante Valerannum auctorem de officijs, aut Heribaldum. Sed ecclesia cõtra hoc malum tunc transubstantiationem edocuit. Nec alius unquam ante Witcleff (quãtum noui) pp grossa accidentia esse substantiam, panis naturam cum alta uenerationc susccpit, & Christi carnem eiecit ab hospitio sacramenti. Et tamen diu ante eum ecclesia docta spiritu saluatoris, & præuidens hanc calliditatem hæreticam, docuit accidentia ibi sine subiecto existere, quia iam in naturam corporis Christi subiectum illud incesit: & Deus sensus humanos non solet unquam illudere. Hac ergo forma, nõ nouella fides, sed eiusdem fidei noua declaratio auctoritate maiorum conciliorum post multas cuentilationes ueritatis, succedit ecclesiæ: quia omnes circunstantiæ ueritatis non poterant simul una hora profetri. Nec multùm tecũ facit, q istam ueritatem antiqui patres tacuerunt. Sed robora partem tuam ueraciter si potes & dic, q vnus, uel duo patres tuam dixissent sententiam, sicut Donatistæ pro parte sua ceperãt Cyprianum. Nunquid ideo uniuersalis ecclesiæ redarguetur instantia? Inlib. 2. contra Donatistas ca. 5. dicit AVGVSTIN. Multa iam diximus, nec nos ipsi tale aliquid auderemus asserere, nisi uniuersæ ecclesiæ concordissima auctoritate firmati, cui & ipse Cyprianus sine dubio crederet, si iam illo tempore quæstionis huius veritas eliquata, & declarata per plenarium cõcilium solidaretur. Si enim Petrum laudat & pdicat ab uno posteriore collega patienter concorditerque correctum, quanto ipse citiùs, cum concilio prouinciæ suæ uniuersi orbis auctoritati patefacta ueritate cessisset: quia profecto & uni uerum dicenti, & demonstranti, posset facillimè consentire tam sancta anima, tam pacata. Et forsan factum est, sed nescimus: Neque.n. omnia quæ illo tempore inter episcopos gesta sunt, memoriæ literisque mandari potuerunt: aut omnia, quæ mandata sunt, nouimus. Quomodo.n. potuit ista res tantis altercationum nebulis inuoluta, ad plenarii concilii luculentam illustrationem confirmationemque perduci, nisi primò diutius p orbis terrarum regiones multis hinc, atque hinc disputationibus, & collationibus episcoporum pertractata constaret? Hoc autem facit sanitas pacis, utcùm diutius aliqua obscuriora quæruntur: & propter inueniendi difficultatem diuersas pariunt in fraterna disceptatione sententias, donec ad uerum liquidum perueniatur, uinculum permaneat unitatis, nè in parte præcisa, remaneat insanabile uulnus erroris. Et ideo doctoribus minus aliqd plerunque reuelatur, ut eorum patiens & humilis charitas, in qua fructus maior est, comprobetur, uel quomodo teneant unitatem, cum in rebus obscurioribus diuersa sentiunt: uel quomodo accipiant ueritatem, cum contra id, quod sẽtiebant, declaratam esse cognoscunt. Hæc ille.

Deus nõ solet illudere sensus humanos.

Aug. To 7

Gal. 2.

Cur aliquã do Deus nõ reuelat mysteria et veritatẽ suis doctoribus.

AVCTOR. Videri ergo potest id, quod diu mansit intactum, tandem si contingat illud inter conflictus disputantium agitari, & demum in plenario concilio ecclesiæ ad unum punctũ redigi ueritatis, non restat post hoc calumniandi occasio, quia sancti patres præuii hanc fidem nesciuerunt, aut arguebant. Quia si sancti fuerunt, & astitissent præsentes huic decreto concilii, non dubium concessissent: sicut Cyprianus, quanuis rebaptizandum censuit, sine dubio crederet, si suo tempore quæstionis ueritas esset p concilium solidata. Ita de articulis transubstantiationis, & accidentis sine subiecto dicendum est. Si priorum patrum tempore fuisset mota disputatio, & post disputationem sententia finalis decreta concilio, quæ modo processit, nec tacuissent Paulus, Origenes, Hilarius, aut alij uetercs, nec negassent. Imo supplices mentes í eius auctoritatem sine quæstione curuassent. Nam Paulus ad concilium accesit pro quæstione circuncisionis mota Antiochiæ. Et † si petatur rõ decreti concilii de fide accidentis sine subiecto, dicendum, quia fides principalis articuli hoc cõcludit. Quia data carne Christi propria, & præcisa in sacramento secundùm essentiam ad formam uerborum Christi, Hoc est corpus meũ, nec hoc, scilicet, panis annihilatur, uel corrumpitur, quia fit corpus: nec in seipso manet, factus iam uerè, id est, propriè Christi corpus. Maximè quia nihil plus est, q̃ corpus: quia non plùs dicit Christus, quàm corpus meum, transubstantiatur ergo in corpus, nè maneat ultra panis, sed corpus tantùm secundùm substantiam: sicut olim erat panis secundùm substantiam. Cum igitur accidentia ad sensum spectent, seipsis subsistere necesse est. Corpus enim Christi cũ sit corpus gloriæ, nouas accidentium corruptibilium impressiones non recipit, & accidentia migrare de subiecto in subiectum non minus impossibile est apud naturam, quàm habere subsistentiam propriam. Liquet igitur, quomodo ex prima fide euangelica, Hoc est corpus meum, purè sine uitio, & propriè intellecta, infugibiliter sequuntur transubstantiatio, & accidentis positio absoluta. Et sic potius quàm fides fidei sunt sequelæ, intantum, ut quicunque ipsas negauerit, fidem euangelii necessariò denegabit: qualiter patet facere Witcleuistas, Berengarianos, & alios deuiantes.

QVOD

¶QVOD DETERMINATIO INnocentij, & ecclesiæ, de accidente sine subiecto suo, non est contra omnes philosophos. Cap. LXXVI.

SVMMA.

1. *Accidens posse esse sine subiecto, quòd non sit cõtra omnes philosophos, ostenditur.*
2. *Paulus, quos ethnicos citauerit.*
3. *Hieronymi responsio magno cuidam urbis Romæ Senatori, quærenti, cur in suis opusculis interdum secularium literarum exempla poneret, et candorem ecclesiæ, Ethnicorum sordibus pollueret.*
4. *Witcleff prima ratio, impugnans accidens sine subiecto, & eiusdem ex philosophorum dictis solutio. Et plura de hoc ibi.*

NONDVM pausare possunt catholici, pulsante eos Witcleff assertione multiplici: q quia ponunt accidens sine subiecto, imperiti sunt, & mendacia publica seminant. s. contra rõnem noua loquentes, & scripturam. Vnde secũda parte sermonũ, sermone: 58. A tẽpore (inquit Witcleff) Innocentii tertij nescitur utrum catholicè, an hæreticè sentiebat: ad unam tñ coguntur obedientiã illius ecclesiæ tanquam fidem, q credatur accidens esse sine subiecto in hoc sacramento: sed nec asserunt rõnem, nec scripturam, uñ debeat ita credi: ideo fideles in dño istud renuunt. Et infrà. Similiter q accidens sit sine subiecto, tam philosophi, q̃ theologi renuerunt: pp hoc, q non potest sic esse de Dei potentia absoluta. Et de apostasia. ca. 12. Argumentum est: quia nedum philosophi, sed omnes sancti de millenario Christi tacuerũt accidens esse sine subiecto, unde ergo oritur tam scandalosum mendaciũ? Hæc Witcleff. AVCTOR. Quòd criminatur ecclesiam non afferre rõnem, hoc existimo eũ referre philosophis. Quod autem scripturam, sanctis de millenario Christi. Aliàs quærerem ego, quid ipse pro se affert, quando sic assumit: Nedũ philosophi, sed oẽs sancti de millenario Christi tacuerunt accidens esse sine subiecto. Qualiter hoc probat rõne? qualiter ex scriptura? qualiter ex philosophis? qualiter item de fidei patribus orthodoxis? Ideo dixit ipse: fideles in dño istud renuũt. Potest fieri ut taliter nuncupati. Sed & cur nõ certi fideles ipsum renuunt tam procaciter euacuantem principium Christianæ credentiæ, qui nec rõnem secum attulit, nec scripturã, nec testes philosophos, nec sanctos ueteres, aut nouellos? Ego quod dicis negare proposui: cur tu non disposuisti reuincere denegantem? An tibi soli debetur hæc authoritas, quia quod dixisti probasti? Et unde aliter ortum habet tam scandalosum tuũ mendacium: nisi quia planè mentiris in philosophos, & in oẽs sanctos mentiris? Quanq̃ mihi materiã ridendi dedisti, q in re tã alti mysterij, ignaros allegasti philosopho, quo si pro parte ecclesiæ contra te producerem, credo te risum continere uix posse. Nec mirũ, quia in rebus arduis est auctoritas inuestigãda de sociis petris, non fluctuagis, & semiperitis paganis. Vnde AVGVSTINVS. dicit de catholicis quasi appropriatè: q de medio petrarum da bunt uoces. sup eodẽ loco psal. 103: Modo (inquit) si dicã uobis: credite: hoc.n. dixit Cicero, hoc dixit Plato, hoc dixit Pythagoras: quis uestrum non irridebit me? Ero.n. auis, quæ non de petra emitto uocẽ meã. Quid mihi unusquisque uestrum debet dicere? * quid debet dicere ille, q sic instructus est? Si quis uobis euangelizauerit præterquàm quod accepistis, anathema sit. Quid mihi dicis de Platone, & de Cicerone, & de Virgilio? Habes ante te petras montium: de medio petrarum da mihi uocẽ tuam. Audiantur qui a petra audiunt. Petra.n. erat Christus. Sequitur. Si nos interroget Iudæus, quare ita facis? sonamus de petra, dicimus. Hoc fecit Paulus, hoc fecit Petrus. De medio petrarũ damus uocẽ nostrã. Hæc ille. AVCTOR. Nihil ergo accrescit de reuerentia, & robore fidei, q̃q philosophorum festucæ contestentur accidens sine subiecto: si uerò negauerint, nihil tollunt. In rei ueritate philosophi, quos allegasti, sonant contra te ĩ materia accidentis, & nihilominus sãcti Cristi. Vide si nõ probemus, qd̃ dicimus. Primo, q a præponis philosophis: exordiamur ab eis. Fauet illud apostoli Pauli. Primò † quod animale est, deinde quod spirituale. Anaxagoras tuus ponẽs accidens a subiecto separari posse, ab Aristotele censetur. 1. Physicorum. An non legisti eum dicere, colores, & alia corpora esse commixta, & commixta posse segregari? Vbi Aristo. argumentum sumens contra eum. Ergo (inquit) colores commixti & alia accidentia poterunt segregari: & non erit aliquod subiectum, de quo dicantur, secũdum expositorẽ Thomã, & alios. Ecce qualiter Aristoteles intellexit Anaxagorã concessurum, quòd accidentia possent ab omni corpore realiter segregari: nec esset aliquod subiectum, quod denominarent per consequens. Vnde & commentator concludit de eo in fine commenti. Distinguere enim qualitates a corporibus, sicut dixit, est impossibile: quia passiones sunt inseparabiles. ergo possibilis separatio passionum à subiecto fuit iuxta istos de mente Anaxagoræ. Transi hinc ad Platonem: an non posuit ipse formas naturales abstractas

Aug. To 8 conc. 3. Psal. 103

**Hoc debet dicere ille qui sic instructus ẽ. Gal. 1.*

1. Cor. x. quare ita facimus, sonamus de petra, dicimus.

1. Cor. 15. Anagoras. Arist.

Plato

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtractas à materia ſecundum eſſe, nō ſecundum intentionem tantùm ? nec ſolas formas ſubſtantiales, ſed & accidentales ? ſicut citat eum Ariſtoteles textu commenti. 19. in ſecundo Phyſicorum. Contingit (inquit, iſtis ſeparare formas naturales ratione: quia ſunt ſeparatæ ineſſe apud eos: & manifeſtum eſt, ꝙ quicquid ſeparatur ab eſſe, ſeparatur ratione, & non econtrà, vt exiſtimant. Hæc commentator. Ergo fuit neceſſariò de intētione Platonis, ſeparare prædictas formas à ſubiecto re, & intentione. Et ideo re, quia vidit eas intentione ſeparari: Item Plato poſuit ſpecies ſeparatas, & genera ab omni corruptibili ſingulari: propter duo, ſcilicet, propter ſcientiam habendam de rebus, quæ eſt tantū de perpetuis, & propter generationem & corruptionem in rebus, quæ à ſpeciebus perpetuis ſunt remotæ. Et cum ſint accidentium ſpecies, ſicut & ſubſtantiarum, ergo oportebat omnium accidētium ſpecies & genera à ſubiectis ponere abſoluta. Quia ſi à proprijs ſingularibus ſequeſtrantur, multò magis à ſuis ſubiectis extranei generis, ſicut deducit commentator. 2. Methaphyſi. quia mixtio ſubſtantiæ vniuerſalis cum ſubſtantijs particularibus eſt fortior, ut dicit mixtione accidentium cum ſuis ſubſtantijs. Si ergo ſubſtātiæ vniuerſales ſint realiter ſeparatæ à ſuis ſingularibus, ſecundum Platonicos: multo magis accidentia erunt à ſubiectis ſeparata. Item fortior eſt connexio accidentis vniuerſalis cum ſuo ſingulari, q̄ cum ſuo ſubiecto genere generaliſſimo ab eo diſtincto. Si ergo accidens vniuerſale ſeparatur à proprio ſingulari, ergo à fortiori à ſubiecto. Sed & hoc à ſancto Thoma diſcere potuiſti. 4. lib. contra gentiles: ꝙ Platonici poſuerunt quātitates dimenſiuas per ſe ſubſiſtere, propter hoc, ꝙ ſecundum intellectum ſeparant, & item ſuper. 4. ꝙ hoc dixerunt de Mathematicis vniuerſis. Tranſi item de Platone ad Pythagoram, & ſequaces eius. Et nunquid reperis in 4. Phyſico ponentes uacuum, dicentes illud dimēſionem ab omni naturali corpore ſeparatam, receptiuam item coloris & ſoni? Vnde & commētator arguit contra eos cōmento. 60. ꝙ ſic prædicamentum quantitatis eſſet ſeparatum: & ſic itē quantitas eſſet ſubſtantia, q̄a vt exponit eos cōmento. 51. nō eſt differentia inter uacuū, & corpus mathematicum, cū vtrūq; ſit tres dimenſiones abſtractę à materia. Et ita Pythagoras poſuit tonos à materia ſeparatos ſm eſſe. Ecce quot philoſophi, q̄uis aberrantes, celebriter intonabat ſuis tēporibus accidentia ſeparata à ſubiectis. ANICEBRON itē lib. fontis vitæ. tractatu. 2. Forma (inq̄t) accidentalis pōt ſeparari à materia, quæ ſuſtinet eā in actu: & formæ ſubſtātiales nō poſſunt ſeparari in actu à materia, quæ

Ariſt.

Tho. cont. Gentes.

Pythagoræ

in fine commenti.

Anicebron vel forſan Amcebron

A ſuſtinet eas, niſi intellectu reſoluendo, & cōponē do. Sed formæ corporales poſſunt ꝑ corruptionē tolli, & aliæ ſupduci ſubtractæ materiæ: ſicut ipſe in eo libro declarat interrogāte diſcipulo. Formæ ergo (accidentales intelligit) poſſunt ſe parari à materia, quæ eas ſuſtinet, & manere. Veniamus ad Ariſtotelē, & cōmentatorem eius & Porphyriū, modo præclaros toto orbe philoſophos. Ipſe Witcleff, ipſe qui dixit, ꝙ philoſophi nō cōſentiunt accidens poſſe ſine ſubiecto conſiſtere: ipſe planè ſupponit iſtos philoſophos veraciter ac ꝑtinenter laborare nobiſcum. lib. de Apoſtaſia. capite. 5. Poſſet (inquit) Papa præſumere, canonizare iſagogas Porphyrij, & prædicamenta Ariſtotelis, damnando Euangeliū tanquàm hæreticū, quod quidam putant contigiſſe de facto. Sequitur. Si ergo oportet fidelem credere, vt fidem catholicā, ꝙ ſacramentum altaris ſit accidens ſine ſubiecto, & Porphyrius ac Ariſtoteles in iſto veriſimè, ac pertinentiſſimè la-
B borarunt, oportet in iſto canonizare ſuas ſentētias. Et infrà. Quanuis aūt Ariſtoteles & Porphyrius dicant multas neceſſarias veritates, nunquā tamen credidi expectaſſe diem, in quo ille articulus fidei ab Ariſtotele & Porphyrio indigeat declarari. Hæc Witcleff. AVCTOR. Crede mihi de ſe non indiget, ſed pro te: tu aduocaſti philoſophos, dicēs, ꝙ tā philoſophi, q̄ theologi hoc ipſum ponere renuerunt. Quid reſtat, niſi vt philoſophos hoc in multis poſuiſſe probemus? Quantum verò ad Ariſtotelē & Porphyrium nondum audiui quenquā niſi te dicere, ꝙ aliquatenus laboraſſent ponere accidens ſine ſubiecto. Fideles ſcio peritì potiùs fatebuntur oppoſitum: nec loca, ubi iſta dicerent, inuenirent. Tu primus hoc dixiſti, & vbi ad hoc laborauerunt, loca ſignaſti. De Porphyrio: quia accidens deſcribit eſſe & abeſſe præter ſubiecti corruptionem.
C Quo ad Ariſtotelem: quia deſcribit ſubiectum quid ſit, in libro prædicamentorum. ibi. Eorum quæ dicuntur. Planè quid hæc ad accidens ſine ſubiecto pertinerent, non video: ſed tantum, quia accidens aliud ſit in eſſentia à ſubiecto. Et hoc dato, fundamentum illud reſoluitur, quod te cogit propter contradictionis metam fidem accidentis abijcere, quod per te non eſt aliud à ſubiecto, ſed idem in eſſentia. Et ideo non poteſt adeſſe & abeſſe præter corruptionē ſubiecti: ſicut nec præter corruptionem ſui. Si ergo Ariſtoteles, & Porphyrius laborant pro eſſe accidentis ſine ſubiecto, quia ponunt ea diſtincta in eſſentia: hac via pergunt omnes peripatetici & Ariſtotelis ſectatores moderni, & non erit magnum inuenire philoſophos, qui ponant huius poſitionis ſeparabilitatem: quia pene omnes aſſerunt accidens à ſuo ſubiecto habere

bere diſtinctam eſſentiam. Nec valet inſenſata deriſio, qua dicis, Papam præſumere canonizare iſagogas Porphyrii, vel categorias Ariſtotelis. Non enim canonizaret Ariſtotelem, aut veſanum Porphyrium, ſed nec te, ſi ſic nobiſcum diceres: ſed veritatem inſpiratam de repoſito creatoris. Deride † ſic Apoſtolum Paulum, quòd voluit canonizare Epimenidem, cuius dictum ſibi * ſumit ad Titum: aut hemiſtichium * Callimachi, aut ſenarium * Menandri: aut apud Athenienſes * Aratum. HIERONY- 4
MVS ſic reſpondet magno ſenatori vrbis Romæ ſic quærenti in epiſtola. Quòd † quæris in fine epiſtolæ, cur in opuſculis noſtris ſeculariū 3
literarum interdum ponamus exempla, & candorem eccleſiæ Ethnicorum ſordibus polluamus: Breuiter reſponſum habeto: Nunquam hoc quæreres, niſi te totum Tullius poſſideret: ſi ſcripturas ſanctas legeres, ſi interpretes earum, omiſſo * Vulcatio euolueres. Quis enim neſciat & in Moyſe, ac prophetarum voluminibus quædam aſſumpta de gentilium libris? & Salo-
B monem philoſophis Tyri & propoſuiſſe non nulla, & aliqua reſpondiſſe? Vnde in exordio prouerbiorum commonet, vt intelligamus ſermones prudentiæ, verſutas verborum parabolas, dicta ſapientum, & ænigmata, quæ propriè dialecticorum, & philoſophorum ſunt. Hæc Hieronymus. AVCTOR. Non hunc morem præterit ſcriptura, ſed nec ſcripturæ ſanctæ ſequaces, quin ad ædificium diuinæ ſapientiæ literas conferant ſeculariter ſapientum. Non ꝙ eis indigeant, ſed vt tuas, tuorumque calumnias ſic deuitent. Quis ſancto Dauid oblatis bonis plùs Deo complacuit, qui ei cecinit, Bonorum meorum non eges? Tu verò omniquaque inſectaris fideles. Si aſſumpſerint philoſophos ſibi in teſtes, ſtatim calumniaris indigentiam, & canonizationem eorum expaues. Si eos omittant, poſitionem dicis eſſe mendacem, quia nulli vnquam philoſopho complacebat. Cum tamen in ſubſtantia fidei philoſophorum dicta plùs deficiant, quàm efficiant. Potiùs enim di-
C ceret medicus impoſsibile eſſe ſimpliciter cæcum natum videre, quàm Deum poſſe hoc facere. Potiusque naturalis diceret falſum eſſe vnum numero ſimplex trinū in perſonis, quàm verum. Quid refert, ſi noctua fulgorem ſolis dixerit eſſe falſum? Hucùſque ad cognoſcendum verum humana ſapientia non aſcendit, diſputante LACTANTIO diuinarum inſtitutionum lib. 2. cap. 3. Falſum intelligere eſt quidem ſapientiæ ſed humanæ. Vltra hunc gradum procedi ab homine non poteſt. Verum autem ſcire, diuinæ ſapientiæ eſt. Homo autem per ſeipſum peruenire ad hanc ſapientiam non poteſt,

A niſi doceatur à Deo. Itaque philoſophi, quod ſummum fuit humanæ ſapientiæ aſſequuti ſunt: vt intelligerent quid non ſit. Illud aſſequi nequiuerunt, vt dicerent quid ſit. Nota Ciceronis vox. Vtinam tam facilè vera inuenire poſſem, quàm falſa conuincere. Hæc ille. AVCTOR. Noli ergo lugere mi Witcleff, quaſi expectaueris uidere diem, quo articulus fidei indigeat declaratione Ariſtotelis, ut ſit uerus: ſed quo ꝓceſſus tuus contra fidei articulum appareat planè falſus. Prima † ratio Witcleff impugnans acci- 4
dens ſine ſubiecto eſt, quia forma ſubſtantialis corporea non poteſt per ſe ſubſiſtere: quia ſic materia daretur informis: ipſi tamen ſubſiſtendi proprietas plùs conuenit: ergo multò magis nullum accidens per ſe ſubſiſtit. Pro ſolutione iſtius, philoſophos tuos interroga. Primò qualiter forma ſubſtantialis corporea non per ſe ſubſiſtit: accidentalis forma poteſt. Nam ANICE- *Anicebron, alias Anicebron.*
BRON, ubi eum ſuprà recolui, ita dicit. tracta-
B tu ſecundo libro fontis uitæ. Non eſt (inquit) poſsibile, ut ſit forma in actu ſine materia, quæ ſubſtinet eam. Forma dico ſubſtantialis, non accidentalis: quia forma accidentalis poteſt ſeparari à materia, quæ ſuſtinet eam in actu, & formæ ſubſtantiales non poſſunt ſeparari à materia, quæ ſuſtinet eas, niſi intellectu componendo, & reſoluendo. Hæc ille. AVCTOR. Quaſi diceret: formæ accidentales poſſunt ſeparari aliter, quàm per intellectum, ſcilicet, ſecundùm actum, ſicut ſuprà ſenſit Plato. Formæ autem ſubſtantiales niſi ſecundum intellectū, aut quia materia non poteſt ſecundùm eum eſſe ſine forma: ſicut radius ſolis nō poteſt eſſe ſine ſplendore, quia ſplendor non poteſt eſſe ſine radio. Aut quia forma talis non eſt ens per ſe in genere: iō neceſſariò ineſt materiæ, ut per analogiam ad totum poſsit eſſe in prædicamento totius, uel ſicut commune, aut ſicut indiuiduum. Si uerò neutrū eſſet, nihil eſſet. Accidentia uerò multa etiam ſeparata habent rationem ſui generis in nullo minus. Sed hoc non obſtante, ſi diceret iſte Anice-
C bron formam accidentalem ex natura propria ſic poſsibilem ſeparari, ſuo periculo ſic diceret niſi de potentia ſua obedientiali fortè, qua cuncta obediunt creatori: & in ſe nihil habet repugnans, quale ſibi reſtat priuilegium in materia *Io. 6.* uenerabilis ſacramenti. Et quilibet 7. panum potuit eſſe plures. Secùdò item interroga tuos philoſophos, ſi quod concluſiſti pro inconuenienti, ſit inconueniens apud eos, ſ. quod daretur materia informis. Conſulo interroges antiquos philoſophos & poetas quid tradiderūt Ouidio ſuo de Chao cum diceret. *Ouidius*

Quem dixere chaos rudis indigeſtaque moles.
Nec quicquam niſi pondus iners.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucanus

Et inde item Lucanus in primo.

Antiquum repetens iterum chaos omnia mixtis.
Sidera sideribus concurrerent ignea pontum.

Aug. To. 6 *29.30 vel. 31.

AVGVSTINVS autem mentes eorum exponens, contra epistolam fundamenti. cap. 28. *sic ait. Nō inuenitur unde cuique naturæ, nisi ab oī bonorum auctore Deo tribuantur. Non sicut *chaos describere, vel quomodo insinuare etiā poetæ solent, informem quandam materiam sine specie, sine qualitate, sine mensuris, sine numero & pondere, sine ordine ac distinctione: cō fusum nescio quid, atque omnino expers omni qualitate. †Vnde illud, quod quidam doctores OVTON Græcè uocant: cerram tenebrarum insinuare conantur. Hæc Augustinus. AVCTOR. Vult dicere de mente esse istorum prædictum chaos materiam omnino informem sine forma quantuncunque confusa substantia uel qualitate absoluta vel respectiua, alioqui si conciperet ibi formam quantuncunque confusam, non diceret, nescio quid. Cùm ipse sic materiam concedit informem cōtra Manichæos in Genesim, in principio per processum. Tertiò item si non philosophos, saltem Theologos orthodoxos interroga, qua ratione cōcedant, quòd forma substantialis corporea potest sine contradictione seipsa subsistere sine subiecta materia. Alia ratio eius, quam ante eum centies vidit scriptam, sicut & præcedentem, est hæc. Quia propria ratio substantiæ est per se existere: Accidens autē existit in alio: Si ergo accidens per se existeret, accidens esset substantia. Satisfacit huic sanctus Thomas super quartum ex Auicenna in Metaphysica sua, probante, quòd hæc non sit substantiæ ratio: sed hæc, scilicet, est res habens quidditatem, cui debetur esse non in alio. Accidentis item definitio non est esse in subiecto: sed cui debetur esse in subiecto.

*Non.n. sic uix chaos describeremus, quo et insinuare poetæ solēt. &c.

*Vnde illud quidam doctores græci Poeton uocant.

*Secunda ratio VVitcleff probās Accidens non posse esse sine subiecto. D. Tho. 4. sent. d. 12. q. 1. ar. 1.

¶QVOD DETERMINATIO ACcidentis sine subiecto, est consona sanctis de millenario Christi. Cap. LXXVII.

SVMMA.

1 *Accidentis sine subiecto determinatio, quòd sit sanctis de millenario Christi consona, ostenditur. Et primò dicat de hoc Basilius.*
2 *Damascenus quomodo Basilij sententiam affirmet de accidente sine subiecto.*
3 *Lincolniensis quid de esse accidentis, & subiecti recitet, & de possibilitate separationis eorum.*
4 *Augustinus quid de primæua luce sentiat, & an uelit idem cum Basilio, fuisse, scilicet, accidens sine subiecto. Et plura de hoc ibi ex Gilberto,*

A *Dionysio Vercellensi, &c.*
5 *Sapientia, bona mentis qualitas, & primum donum, secundum quam mens contemplatur æterna, quòd quibusdam uideatur quandoque esse accidens sine subiecto. Et quid de hoc dicat Augustinus.*

SVFFICIT nobis in una summa, quod tot serenis philosophis non displicuit, imò placuit, philosophia accidentis sine subiecto suo. Et Aristoteles, & Porphyrius ad hoc pertinentius laborarunt: ita ut canonizationem eorum non insipienter metuas imminere. Iam de cætero Theologos adeamus, philosophorum scrutatione completa. Sanctus† enim & antiquus pater Basilius, doctor Græcus, in suo Hexaemeron. homilia 6. dicit lucem primo die creatam, fuisse accidens sine subiecto, & sine sibi subiecta substantia qualitatem: disputans de luminaribus, 4. die creatis. B Quomodo (inquit) si lux antecesserat, quomodo nunc sol ad illuminationem dicitur constitutus? Sequitur. Quia tunc luminis natura est producta: nunc autem solarium corpus est effectus quo super fertur illud primogenitum lumen. Et infrà. Nulli uideat incredibile quod diximus, aliud esse luminis splendorem, aliud subiectū lumini corpus. Primò, quia quæ composita sunt, in duas partes diuiduntur, scilicet, in materiam receptricem, & in eā, quæ sibi euenerit qualitatem. Sicut igitur aliud est naturalis candor, aliud quod candescit: sic illa, quæ dicta sunt, distare à se quidem natura videntur: sed creatoris virtute coniuncta sunt. Et non mihi dicas, impossibile est hęc ab alterutris separari. Neq; enim ego separationem luminis à solano corpore comprehensibilem mihi, tibiq́ confirmo. Sed quia nobis opinatiōe sola diuisibilis existimatur, planè nutu conditoris possunt hæc à natura sua seiungi. Denique nobis impossibile penitus est ardorem solis à splendore discernere: sed Deus volens famulum suum mirifica visione conuerte- C re, sic apposuit rubo flammam, ut solam uim claritudinis, eius depositō ardore monstraret: sicut & psalmista testatur, dicens, Vox domini interci dentis flammam ignis. Hæc Basilius. AVCTOR. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio: ò lux de luce creatrix efficax huius subsistentis per se lucis primæuæ sensibilis, & finitæ: quia sic splendoris tui radios incidentes, huic sancto viro, & antiquo Basilio protexisti, ut in hoc tuo lumine, lumen videant homines iam mortales plùs mille annis ab eo remoti: & ut in ea luce per fidem ambulent veri filii Israel, & Iudæ non carne circuncisi, sed corde: perfidi Witcleuistę cunuli Pharaonis suas tenebras circumpalpent: & filijs

lijs tuis hoc tantum inuideant, quòd soli lucem habitent eis inaccessibilem: quia sunt incredu- A li, & corde duri ad farendum huiusmodi tua uirtute sine subiecto suo accidens posse fieri & manere. Eoque magis in sancto tuo uidetur prouidentia tua cunctis esse mirabilis, quia dum diebus suis adhuc in sacramento altaris de accidente sine subiecto nulla inter catholicos quæstio uersaretur: tamen ut maiori authoritatis mole 2 longè post exurgentes statim prolata, ipso flatu mortificaret hæreticos: sic eius præcordiis bene munitam, & fortem spirasti dictare sententiam ut de essentia accidentis, de modo subiecti, de intellectu, de separatione eorum in actu, omnis quæstio solueretur: & omnis aduersariæ potestatis sorberetur obiectio. Supponat nunc Witcleff quotiens uelit accidens esse non aliud, sed ipsum subiectum suum sic se habens. Fidelis lo- B gicus, & diuinus Basilius dicit planè aliud esse splendorem, aliud subiectum lumini corpus. Et post. Distant quidem natura, sed sunt Dei uirtute coniuncta. Dicat Witcleff eandem entitatē, & præcisè eandem rem, subsantiam, & accidēs suum. Magnus Basilius dicit eum falsè docere: quia tale compositum per accidens diuiditur in duas partes reales, scilicet, receptricem materiam, & qualitatem receptam. Et ut probat doctor solemnis, impossibile esset dare compositum per accidens diceret essentiam, & existentiam simpliciter distinctas à subsantia. Doceat Witcleff, tradat discipulis suis hæreticis contra 3 dictionem manifestam, hæc ab alterutris separari, nec Deum posse hoc facere, nec hoc hominē intelligere. Sed secretior Deo Basilius, & melior sine comparatione theologus, probat hoc Deo esse possibile pulcherrima ratione: quia necesse est vt concedamus, plùs posse Deum facere, quàm nos intelligere: sed nos opinione, & operatione mētis possumus abstrahere accidēs à subiecto: ergo & Deus à fortiori hoc potest facere. Confirmat argumentum, quia nos nescimus intelligere quomodo re ipsa ardor solis, vel ignis à splendore discernitur: & tamen hoc fecit Deus in rubo. Quanquam Basilius consideratio nem illam abstractiuam ex parte nostri non tacuit: sed super addere volebat, quod plus erat, ꝙ ita posset esse re abstractum sicut apud nos mente. Quia nobis opinatione sola (inquit) diuisibilis existimatur: planè nutu conditoris possunt hæc natura seiungi. Patet igitur ex his quòd lux illa primæua potuit à Deo sine subiecto esse creata. Iam veniat glossa istius de suspensione considerationis subiecti, & audeat dicere, quòd Basilius voluit non lucem actu esse suspensam à subiecto, sed per considerationem eius tantùm. Et dicat cuius intellectus cōsideratio debuit fic

Damascen. 2. de fide ortho. Gen 1.

*lucem

*lucem

*luminare. non est ipsa lux Sed lucis receptaculum.

Lincolniē.

C

suspēdi: nūquid hominis, uel alicuius bestiæ: quā do iam nec homo creabatur, nec bestia? Aut cō sideratio angeli, siue Dei, & iam eis necesse fuit vti cōsideratione illa mathematica pro hac terna die tantū: & post hoc in quarta die, quando viderent lucis formā in materia, tūc considerare possent illā physicè sine culpa? Glossa ergo eius consideratoria solū fuit prouisa sacramēto altaris, nō accidentibus improuisis. Sed † vt sciāt fideles nō soli Basilio placuisse prędictā sentētiā, DAMASCENVS itē doctor Grœcus in. 2. sententiarū lib. ipsam affirmat. cap. 7. dicēs. In principio quidem fecit Deus lumen: prima, scilicet, die pulchritudinē & ornamētū oīs visibilis creaturæ. Aufer enim *lumen, & omnia in tenebris ignota manebunt: cū propriū nō possunt demōstrare decorē. Sequitur. Igitur in tribus quidem diebus refuso & contracto lumine: diuino præcepto & dies & nox fiebat. Quarta verò die fecit Deus luminare magnum. i. solem in principatū & potestatem diei. Et infrà. Luminaribus igitur his præuiū creatū lumen cōditor imposuit: non ut deficiens alīn lumine, sed ut non uacuū illud maneret lumen. * Luminare enim est, non ipsū lumē, sed luminis receptaculum. Hæc ille. AVCTOR. Nè autem circa expositionem istorum dentur erroneæ glossæ: certè doctores magni citeriores eos conuenire dicunt in accidente sine subiecto. Vnde & in libro quodā de studio magni Lincolnienſis, quem uidit inter Minores Oxoniarum, habebat notatum in margine de manu magni Lincolniēsis. Nota† quòd diuidi possunt accidentia à subiecto, & lux à calore cū longo tractu: & in fine eius stellam signatā. Vnde & idē LINCOLNIENSIS in sua exposi tione super Genesim, textu, Fiant luminaria, cū etam eorum mentem exponens, & recitans de esse accidentis & subiecti, & de possibilitate separationis cum alijs, dicit sic. Credunt Augustinus & Hieronymus, ꝙ luces stellarum, & ipsa corpora lucida unius creationis sunt. Basilius autem: & Ioānes Damascenus, ꝙ diuersarum sunt creationum: quia luces sunt primæ diei creationes secundum ipsos, & luminaria quartæ diei. Et dicunt, ꝙ corpora talia non sunt nisi uehicula primæ lucis creatæ eis postmodum impressæ. Et dicit Ioānes Damascenus, ꝙ lux, & sol sic differunt ut ignis & lucerna. Hoc autem ideo factū est, nè primum lumen uacans remaneret: & ad ostendendū hoc nō esse impossibile, nititur Basilius. Videmus.n. quædā corpora nūc lucētia, nūc āt luce priuata. Igitur aliud lux, & aliud subiectū & hoc siue accidēs, siue non. Et dicit, ꝙ quæcūq; est mente diuidere, multò fortiùs potest Deus actu diuidere. Item ꝙ lux & calor aliquando actu diuiduntur, sicut in rubo: igitur multo fortius

Universidad de Deusto
Biblioteca

tius lux & lucis subiectum. Psal. Vox domini in tercidentis flammam ignis. Item fiet hæc eadem lucis & caloris diuisio in fine mundi: quia calor erit apud inferos sine luce. In superioribus autē lux sine corrumpente calore. Hæc Groſtet Lincolniensis. AVCTOR. Iam audistis Lincolniensem exponentem mentes prædictorum doctorum de accidente lucis possibilis sine subiecto. Et hoc (inquit) sive accidens, sive non. Nec concipiat aliquis fidelis Lincolniensem dicere Augustinum & Hieronymum aduersari Basilio & Damasceno in hoc, quoniam prima lux fuit per se subsistens: sed in hoc, ꝙ hæc ipsa primæua lux foret impressa luminaribus die quarta. Nam studiosis lectoribus videtur Augustinum sentire hoc idem cum eis de substantia primæ lucis. Vnde. 22. lib. contra Faustum in principio, multùm solicite inquirens discutit AVGVSTINVS. Quarto (inquit) die fecit Deus ista conspicua cœli luminaria: quæ rursus vtrum cum sua luce simul facta sint, an ex illa, quæ iā facta erat, quodammodo accensa sint, similiter quæritur. Quæ licet sanè lux facta sit, quando cum essent tenebræ super abyssum, dixit Deus, Fiat lux: creatam tamen lucem à creatrice luce factam esse non dubitat, quisquis sanctas literas piè legēdo, sit dignus, qui intelligat. Hæc ille. AVCTOR. Hanc autē inquisitionem de primæua luce, quā ibi statim non terminat, in lib. eodem bene interiecto sermone cōcludit. Ecce (inquiens) ostē di quantum potui, nos non colere diuersatum in *æternitate in tenebris Deum, sed eum, qui lux est, tenebræ in eo non sunt vllæ, atque in seipso habitat lucem inaccessibilem, cuius lucis æternæ candor est, coæterna sapientia: Nec lucis inopinatæ admiratorem, sed lucis factæ creatorem vt subsisteret, approbatorem vt maneret. Hæc ille. AVCTOR. Ex hoc verbo Augustini, lucis factæ creatorem vt subsisteret, videtur eum velle cum Basilio, lucem illam. s. primam qualitatem, accepisse à Deo proprietatem per se subsistendi: quam dicit propriam esse substantiæ: si non excedat per miraculum. 7. de trinitate. ca. 8. vbi dicit. Omnis res ad seipsum subsistit, quāto magis Deus? si tamen dignum est, ut Deus dicatur subsistere. De his enim rebus rectè intelligitur, in quibus subiectis sunt ea, quæ in aliquo subiecto esse dicuntur: sicut color, aut forma in corpore. Corpus enim subsistit, & ideo substantia est. Illa verò, quæ in subsistente, atq; in subiecto corpore, non substantiæ sunt, sed in substantia. Et ideo si esse desinat vel ille color, vel illa forma, non admit corpori corpus esse, quia nō hoc est ei esse, quod illam, vel illam formam coloremve retinere. Hæc ille. AVCT. Hanc ergo logicam de subsistentia cùm Augustinus haberet semper ad manus, non est uerisimile, ꝙ totiens æquiuocaret de luce, utens abstracto pro concreto, id est, luce, pro lucido, nisi aliquando detegeret semetipsum. Vñ & doctor GILBERTVS in libro altercationum Christiani, cùm gentili, diù disputans metro elegiaco, hexametro & pentametro quid fuit lux primo die creata, & vtrū subiectabatur in aliquo corpore, & demum pariipendens illam positionem eò ꝙ scriptura nō memorat præter solam lucem corpus tale productum, demum concludit cōsonanter Basilio, in terminis Augustini.

Illam dicemus per se subsistere lucem,
Donec ducatur certior inde locus.

Hæc ille. AVCT. Et cum suprà dixit Augustin. Deum approbatorem illius lucis vt maneret, patet eum intendere eam fuisse impressam corpori solari secundùm se, non in nubecula, vt quidā somniant sine fundo: sed secundum se: nè iam secundum eius subiectum fieret otiosum, cum satis subiectatur in vno: maximè cum eius vicibus alternatis, fiat dies cauſ liter, iam sicut olim ante solem, Vnde super psal. 16. versus finem AVGVSTINVS. Vide opera Dei: fecit Deus lucem, & diuisit Deus inter lucem & tenebras: lucem uocauit diem, & tenebras vocauit noctem. Non dictum est: benedixit luccm. Etenim eadē lux redit, & alternat diebus ac noctibus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce eadem lux redit, quæ primo diuisit inter lucem & tenebras: non ergo usquequaque euanuit. Sed iam vehente sole eadē redit, & alternat diebus ac noctibus. Et sic videtur tenere secūdam partem diuisionis prædictæ, quòd luminaria cæli ex prima luce sint accensa: quæ primò fuit per se subsistens forma. Sufficere ergo debet viro fideli tam antiqua traditio sanctorum Græcorum, quos non frustra sequitur Augustinus: quia vidit, ꝙ à primordiis fidei penè peruenit ad eos determinatio prædicta de luce. Vnde sanctus doctor DIONYSIVS videbatur hoc eis de luce solis tradidisse, libro de diuinis nominibus, cap. 4. dicens. Ad generationem sensibilium corporum committitur, & ad vitam eam mouet, & nutrit, & crescere facit, & perficit, & purgat, & renouat, & mensura est, & numerus horarum, dierum, & omnis erga nos tē poris lux. Ipsa enim est lux si & tunc infigurata erat, quando diuinus dixit Moyses: & illā ipsam statuit nobis dierū trinitatem. Hæc ille. AVCT. Vult Dionysius, ꝙ lux solis est hic causa generationis rerum sensibilium, & vitæ, & motus, & nutritionis & augmentationis: & mensurat nobis, & numerat dies, & horas, & cæteras differentias tēporum. Et hæc ipsa est (inquit) illa prima lux, quæ causauit primum triduum: quanuis tūc fuit informis. Vnde & VERCELLEN. ibidem.

Ipse

Psal. 28.

Groſtet Lincolniensis.

Aug. To. 6. ca. x.

Gen. 1.
Idem *uersatū *ex æterno.
1. Io. 1.
1. Tim. 6.
Sap. 7.

Idem To. 3

Ipse sol formatus est quarta die de illa luce ad huc non perfecta, quæ secundum Moysen distinxit primum triduum in initio mundi. Hæc ille. AVCTOR. Ecce sol formatus est qualitatiuè de illa luce primæua adhuc non perfecta, sed informi, quia indeterminata, & confusa. Quæ si infuerat alicui subiecto pro illo triduo, ergo in quarto die cùm informaret solem, migrasset de subiecto in subiectum, quod non est minus incōueniens apud philosophos, q̄ accidens absolutū per se subsistere. Si vero tota lux illa cum determinato subiecto foret impressa soli iam facto, superflueret corpus solis, quia primū subiectū sufficit cum luce sua ad influentiam vniuersi, & ad integritatē regiæ cæli septemplicis. Nec pōt glossa illa Trutēnica iuuare, ꝙ accipitur ibi abstractum pro concreto, lux pro lucido: sicut solet Aristo. exemplificari quandoq;: & hoc pp expositionem doctorum sequentium Basilij, Damasceni, & aliorum: qui planè dicunt ibi qualitatē fuisse lucem illā sine subiecto. Ipsa. n. eorū assertio sufficienter declarat, quid Dionysius intendebat. Item tunc propositio Dionysij foret, ꝙ sol factus est de primo lucido, & sic de materia præiacente: quod est cōtra naturam corporis simplicis supraçelestis. Ita videtur, ꝙ omnes isti doctores in hoc conueniunt, ꝙ lux illa olim accidens fuerit, carens suo subiecto. Præter ‡ista quibusdā viris conspicui intellectus videtur, sapientiam quæ est bona qualitas mētis, & primū donum, ‡m quam mens contemplatur æterna, quandoq; esse sine subiecto, secundū sententiā AVGVSTI. 7. de trinitate *cap. 3. vbi. Qm̄ (inquit) quæcunque anima participatione sapientiæ fit sapiens, si rursus desipiat, manet tñ in se sapientia: nec cum fuerit anima in stultitiam cō mutata: illa mutatur. Non ita est in eo, qui ex ea fit sapiens, quemadmodum candor in corpore, quod ex illo cādidum est. Cùm. n. corpus in aliū colorem fuerit commutatum, non manebit candor ille, atq; omnino esse desinet. Hæc Augusti. AVCT. Ecce si anima priùs sapiens rursus desipiat, sapientia manet in se, nec mutatur anima ꝓmutata, non quidē tunc manet in anima, cū ly, se, sit pronomen reciprocum, & det intelligere ipsam sapiētiam in se manentem nè mutetur ad mutationem subiecti, secundū illud, Motis nobis, mouentur omnia, quæ in nobis sunt. Ergo re ipsa à subiecto mentis absoluitur ut in se maneat, nec mutetur. Posset autem aliquis capere fugam ad sapientiam creatricem, cuius participatione anima fit sapiens: ꝙ illa in se manet, q̄uis mens desipiat. Sed obuiat differentia, quam assignat inter illam sapientiam, & candorem: quia nisi turpiter æquiuocetur, alius item diceret candorem increatum ita manere, sicut & sapientiam increatam. De quo sapiens. Candor est lucis æternæ, & speculum sine macula. Non ergo benè diuideret Augustinus dicens sapientiam in se manere mutato subiecto. Candorem autem omninò desinere esse, subiecto in alium colorem mutato: quia sic manet in se candor creator, sicut & creatrix sapientia. Item posset dici sapientiam manere in habitu, quāuis superueniret contingenter actus oppositus, quia habituata iustitia, non statim corrumpitur in adoē tu contrariæ dispositionis: nisi q̄a Augustini sententia vniuersaliter enuntiatur, Quęcunque anima participatione sapiētiæ fit sapiens, si rursus desi, iat, manet tamen in se sapientia: ergo si desipientia ipsa tātum sit affectata, vt fiat habitus, adhuc manebit in se sapientia: quod esset impossibile in eodem simplici & impertito subiecto, propter denominationes cōtrarias: quia interea eadem mens indiuisa simpliciter secundū se totam, esset sapiens & desipiens: secundùm idem, continens, & lasciua. Si verò dicitur, ꝙ sapientia manet in genere suo, uel essentia & principijs quidditatiuis, quāuis non existenter: sicut & rosa nulla existente rosa manet tamen semper: insistet orthodoxus philosophus, quærēs quomodo manet immutata, si substantia uel accidens, si creata uel increata, dum totam sufficientiam eius ad ista duo reduxerit AVGVST. in eodem lib. *cap. 5. Cur (inquiens) in scripturis nusquā ferè de sapientia quicquam dicitur, nisi ut ostendatur à Deo genita, uel creata. Genita. s. per quā facta sunt omnia. Creata verò, uel facta, sicut in hominibus, cum ad eam, quæ non creata & facta, sed genita est, conuertuntur, & illustrantur. In ipsis enim fit aliquid, quod uocetur ipsorum sapientia. Hæc ille. AVCTOR. Omnis ergo sapientia hominum in hominibus est: sapientia creata per participationem à sapientia genita increata. Et ualet argumentum, ergo non est sapientia ipsa per essentiam: quia aliud est sapientem esse per essentiam, aliud per participationem. Mihi tamen uidetur modus loquendi Augustini, quòd sapientia manet alicubi, uel in genere, uel transcendenter in suo analogo, quando anima aliqua sapientiam ipsam amisit: sicut etiam loquitur in homilia. 39. super Ioannem dicens. Pius plùs est, an ipsa pietas? plùs est pietas, quàm pius. Pius enim à pietate, non pietas à pio. Sed si ille, ꝙ pius erat, factus est impius, ipse perdidit pietatem, pietati nihil abstulit. Sequitur in fine. Hac data similitudine, fratres intelligite, quia si pia est anima, est pietas apud Deum, cuius sit particeps anima. Si est casta anima, est castitas apud Deum, cuius est particeps anima.

Sap. 7.

Aug. To. 1 *cap. 3.

idem To. 9

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶DE QVIDDITATE, ET ESSENtia accidentis, & quomodo Witcleff renouat in hoc errorem Parmenidis, & Anaxagoræ. Cap. LXXVIII.

SVMMA.

1 *Quæstiones de Eucharistia omnes difficiles quòd in tres resoluantur. Et quæ sint.*
2 *Witcleff quomodo in materia de accidente, Parmenidis, & Anaxagoræ errores sequatur.*
3 *Substantiam dicere esse accidens, quàm sit absona positio, ostenditur.*
4 *Accidens, quòd debeat intelligi res, aut entitas alia à substantia, quasi esset substantiæ indumentum, probatur contra Witcleff.*
5 *Philosophis orthodoxis quòd Witcleff positio de accidente non placuerit, demonstratur.*

NVnc palam fidē docuimus de hoc sensibili sacramento, quomodo non sit illa hostia consecrata, quam in natura sua præsentem sacramento uisibili adoramus, veneramur, & colimus, quam post consecrationem quintuplici benedictione signamus, hostiam sanctam, hostiam puram, hostiam immaculatam, panem sanctum uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ. Quæ duo vltima conuincunt hæreticos, nullum furfureum panē ibi dici hostiam sic signatā: sed est benè uisibilis quędam forma continens in se substantiam carnis Christi uerè hostiam consecratam. Witcleff instat scire, quid est illa visibilis forma: nunquid accidens sine subiecto? Et ego ex parte ecclesiæ instanter interrogo, quid est corpus Christi in se, ut est in sacramento: nunquid tenuis habitudo? Ipse improperat catholicis panem ibi fieri vilissimum accidens, aut nihil, & adhuc nos nescire in quo genere accidentis. Sed mentitur vbilibet. Ego filius ecclesiæ impono ipsi quod dicit: quia facit ibi corpus Christi pulchram & cælestem substantiam, esse tantùm vnum respectum: & nescit determinatè cuius generis respectiuorum, nisi quòd quodam loco secreto posuit illum de vltimo genere, appellans illam figuram Christi corporis tegumentum. Magnam item putāt nos irrogare iniuriam sacramento visibilis panis, dicens, quòd conuertimus tàm notandam substantiam in aliquid peius veneno, quia in accidens sine subiecto. Ego uerò flens dico, inimicum istū crucis Christi, & (quod plùs est) corporis Christi intolerabiliter malus Christo prouidisse tormentum, quia purissimam eius carnem de virgine sumptam, quam angeli delectātur inspicere, vltra accidens pessimum absolutum, redigit in infinitum respectum, cùm tamen prima relatio, secundùm philosophos, sit minimæ entitatis. Hæc autem habitio figuralis sexto gradu generali sibi suppositā, deterior est ea sexies in infinitum. Hoc autem si sit in genere habitus (vt ipse ibi innuit) saltem omnino cùm non sit de quarta specie qualitatis, quia non est accidens absolutum, nihil erit, nisi quidam respectus conformitatis, uel habitus ad signatum, inuisibilis, insensibilis, & respectus rationis, qui de ratione suæ speciei non exigit alterum extremum in natura, sicut nec idolum Belis, vel Adonidis: & inter alios respectus figurales similior idolo: sicut & ipse sæpe comparat figuram illam imagini crucifixi. Heu sic mutatam gloriam carnis Christi in tantillum respectum idoli? Hoc est, quod lamētans Hieremias dicit in persona Christi, Populus meus mutauit gloriam suam in idolum. Planè mutatio peior, quàm illorum, qui mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum: quantò respectus vltimæ rationis est vitulo, vel fœno, imò colore fœni deterior. Si saltem ipse bene comparauit accidens absolutum hostiæ ad venenum. Sed † in hoc negotio sacramenti penè cunctæ quæstiones difficiles resoluuntur in tres: de pane sensibili, de corpore Christi, de essentia accidentis. Et inquirentibus de alterutris, istæ perplexæ se ingerunt, quia ponens ibi panem verum, excludit carnis naturā, ut Berengarius, & Witcleff panitans. Non hic commemoro quorum doctrina modò paret hodeles ecōtrariò cognoscentes gratuitum Christi donum eligunt potiùs naturam hinc panis absentare, quàm corporis. Quo retento, superest quærere de forma illa, quæ apparet: non enim fallit Christus quenquàm in fide sacramētis nec illudit sensus humanos. Si sunt in subiecto, & cū non in pane, in quo? Si extra subiectum, quomodo contra naturam suspenduntur nè insint? Et si hoc contra naturam quantum, uel quia inhærentia accidentis est de per se ratione eius secundò, vel primò. Et hic ingerit sese Witcleff, dicens, Accidens non tantùm inesse, sed esse subiectum. Et per hoc, quàm impossibile est idē esse simul & non esse: tam est impossibile accidens permanere sublato subiecto, vt tractatu suo de incarnatione uerbi. cap. 4. Albedo, (inquit,) cum sit substantiam esse albam, non potest esse sine subiecto. Et de sermone domini in monte. ca. 41. Non est accidens nisi modus accidentalis substātiæ. Et de Eucharistia. cap. 7. Nulla qualitas est, nisi substantiam esse qualem, nec aliqua forma est, nisi illa, quæ est substantiam esse formatam, vel formosam. Idcò idem est ponere, quòd qualitas sit per se sine substantia: & ponere, quòd sit ita quòd substantia sit qualis, sine hoc, quòd sit substantia. & sic includit formalem, cōtradictionem,

Witcleff

Philip. 2.

Prima relatio est minimæ entitatis.

nem, ꝙ sit accidens sine substātia subiecta. Hęc Witcleff. AVCT. Ecce iam habetis originem proteruiæ eius in materia sacræ Eucharistiæ. Ex quo enim inuenit sibi errorem istum in philosophia de esse accidentis: & in tractatu de fide noluit obedire: quo contrà signanter Apostolus intulit, Destruenda est omnis altitudo extollens se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigendus omnis intellectus in obsequium Christi: non quidem eum statim damno, quia humanum colligit errorem, sed quia altitudinem suā extulit contra Dei scientiam, nec in eius obsequium redigere uoluit intellectum. Vnde & lib. 2. de baptismo * contra Donatistas. c. 6. AVGVST. Homines (inquit) sumus. Vnde aliqd aliter sapere, quàm res se habet, humana tentatio est. Nimis autem amando sententiam suam, vel inuidendo melioribus usque ad præscindendæ cōionis, & condendi schismatis, uel hæresis sacrilegium peruenire, diabolica præsumptio est. In nullo autem aliter sapere, quàm res se habet, angelica perfectio est. Quia itaq; cùm homines simus non habemus perfectionem Angeli, non habeamus præsumptionem diaboli. Ideo dicit Apostolus, Tentatio uos non apprehē dat, nisi humana. Hæc ille. AVCT. Mirabilem philosophiam istam, & contra spem multorum modernorum adinuenit Witcleff in materia accidentis. Idcirco loquetur ipse suam sententiā. Non † æquiuocando (inquit) de accidente qualiter substantia, & oīs creatura est accidens Deo, sed accipiēdo famose ut est analogicè distinctū contra substantiam, & sic cōis nouē generibus: sic de accidente dicemus. Sic ènim ponit substātiam re & essentia esse accidens, & econtrariò. Vnde in summa c. de quidditate esse & essentiæ in prædicamento substantiæ. Tota (inquit) entitas accidentis est suum subiectum specialiter, si nullum accidens ponit rē, quæ posset per se existere vltra suum subiectum, sed solùm modum subiect: quod ego credo uerum. Ego autem credo, ꝙ quanuis nouem sunt genera entium distincta à se inuicem, & à substantia, omnis tamē res est substantia, cùm accidentia non sint nisi modi substantiarum, siue sint qualitates, siue quantitates. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ecce accidens re, & essētia est substantia sua se subiectās, & ab illa sola modalitate distinctum. Qualiter secundùm multos par & impar reperiuntur in numeris, & gradus intensi & remissi sunt modi tantummodò qualitatum. Vnde omnis res (inquit) est substantia. Iam detexit in hoc uerbo suum authorem. Parmenides enim hanc positionem inuenit, quem Aristoteles reprobat primo Physicorum: quia posuit omnia esse vnum. Et cùm quæreretur ab eo: quod vnum? substantia, an accidens? Dixit ꝙ unà substantia, intendens secundùm expositores substantiam generalem. Et ibi tantùm uitabat multitudinem, ꝙ Lycophron sequax eius uitauit dicere hominē esse album, eo quòd hoc verbum est, intelligitur copulare inter duo. ideò non concesserit, homo est albus, sed albatur. nec homo est currens, sed hominem currentem. Et Witcleff concedit cursum hominis esse hominem currētem: nec aliquam rem, uel entitatem plùs homine. Et isti Philosophi facti sunt tam grossi, ut adhuc illorum tempore non fuerit inuentum, ꝙ subiecto eadem possint esse quidditate diuersa. Sed quia viderunt substantiam hominis, & scientiā eius non separata in re & subiecto, ideò putabāt ea indistincta quidditatiua ratione, & essentia. Et eidem errori in substantia (quanuis in modo ponendi & loquendi discrepat) conuenit author iste. Non enim aliquod ens est (iuxta eum) nisi substantia. Vnde in summa. cap. 2. de numero prædicamentorum in fine. Notandum (inquit) ꝙ omne prædicamentum dicit substantiam: & vt credo, nō est aliqua res nisi substantia, sed alia entia sunt habitudines, respectus, dispositiones, uel modi accidentales, inexistentes substantijs. Hæc Witcleff. AVCTOR. Alius Auctor uetus istius erroris erat Anaxagoras, quem Aristoteles, & cōmentator eius commento. 39. primi Physicorum dixerunt insensatum: quia non distinxit accidentia à substātijs & corporibus, sed cùm aliquid * sit album, dixit hoc fieri per abstractionem albedinis priùs commixtæ. Et hos recitat Auicenna. 3. Metaphificæ inter ponentes colorem, & lucem, & cæteras qualitates sensibiles esse substantias commixtas corporis. Ecce hos principes & magistros sequitur Witcleff in materia de quidditate accidentis. Sic eum intelligo, quantùm sine maleuolentia (Deus nouit) mihi datur sentire de eo. Si quis aliter sentiat, non mihi displicet, si poterit eum reddere meliorem, dum tamen pios lectores in fauorem tantùm non ducat hæretici, vt matrem ecclesiam detestentur. Propter † quos restat dicere, quòd absona fuit ista positio, quòd substantia est accidens, sicut ipse concedit re & essentia, philosophis magnis & præcipuis: & nedum eis, sed omnino magnis theologis transijt in derisum. Nam post Platonem, Aristotelem, & commentatorem eius, qui omnes planè concedunt accidenti maximè absoluto essentiam omnino remotam à quidditate substantiæ, quanuis indistincte subiecto: supererat Auicenna, qui propter hoc in Metaphysica sua determinat, quòd equinitas est tantùm equinitas, sic albedo, albedo tantùm, non substautia. Item in prædicamentis Simplicius dicit, quòd prædicamen-

Witcleff.

Arist.

**desinit.*

Auicenna.

Simplicius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicamentorum essentiæ sunt impermixtæ. Hoc magis ꝫ istum, qui non idem omnino ponit, q̃ditatem rei & eius essentiam: quasi quidditas nõ foret tota rei essentia. Item ALGAZEL in sua Metaphysica, tractatu primo, cap. 5. Accidens (inquit) absolutè est hoc ipsum respectu nouem prædicamentorum, & conuenit eis: quare unumquodque eorum habet in se essentiam suã qua est quod est. Iste philosophus, sicut & prędicti, idem habet, essentiam accidentis, & quidditatem accidentis completam, qua est quod est: & hanc essentiam habet unumquodque eorum in se: ergo substantia, quæ est genus extraneum istis nouem, non ingreditur eorum essentias: sed ista nouem segregantur ab ea sicut distinctæ essentiæ: & infra te intrinsecè definitæ. & hoc tenent moderni subtiles. Et ratio est, quia quæ sunt primò diuersa, non includũt se mutuò. Substantia autem & accidens sunt primò diuersa, & diuidunt ens. Item accidẽs purè intellectũ præscindit substantiam tanq̃ naturam disparẽ: ergo non includit eam in abstracto conceptu: Confirmatur per hoc: quod accidens respectiuum excludit conceptum accidentis absoluti, & una species subalterna eiusdem generis aliam: multo magis substantiam, quæ magis distat in analogo. Item commento. 25. primi Physicorum. Album significat albedinem, & recipiens albedinem: & definitio albi est alia à definitione recipiens albedinem': & differt ab ea definitione, non tamen in esse. Item commento. 28. dicit, ꝙ accidentia inseparabilia includunt subiectum in definitione, non autem separabilia: non ergo omne accidens includit subiectum suum per essentiam & quidditatem. Et quanuis includit omnino respectum ad subiectum, non tamen includit illum quidditatiuè: sicut omnis creatura dicit necessarium respectum ad Deum creantem, & conseruantem, non tamen Deus est quidditatiuè essentia creaturæ. Magna item ratio est: quia tunc esset circulatio in causis essentialibus: & idem definiretur per se, quia subiectum sic se habens est albedo definitiuè: & albedo causat subiectum sic se habere: Ideo etiam antiquiores philosophi theologizantes descripserunt accidens potissimè absoiutum quasi receptum, & subiectum quasi receptaculum: & hæc ipsa distare sicut aliud, & aliud in natura. Vnde CANDIDVS ARIANVS in libro de generatione diuina ad Victorinum Rhetorem, qui incipit, Omnis generatio ò mi dulcis senectus. Videamus (inquit) num fortè substantia, num substantialitas antequam Deus fuit, fuerit: num existentia, num existentialitas. Sed enim substantia magis subiectum cùm sit, alteri subiectũ ei, q̃ in ipso est, & ut alterum est ab eo, q̃ in ipso est. At uero aliud, & aliud non recipiuntur circa Deum: non. n. in alio, ut aliud est, cùm est Deus, non. n. aliud Deus, aliud Deum esse, simplex. n. quiddam Deus. Non ergo præexistente substantia ingenitus est Deus. Magis. n. præstat Deus substantiam, quàm præextitit substantia ante Deum, quæ est subiectum, & alterius ut aliud, & ut receptaculum effectum, illo scilicet potiore, cuius receptaculum est: & idcirco posterius adnata. Hæc ille. AVCT. Iste philosophus, quanuis hæreticus, concludit non esse in Deo substantiam generationis diuinæ susceptiuam ante Deum filium, quia tunc esset subiectum alterius vt aliud est: quod non conuenit simplicitati diuinæ. ubi non est aliud & aliud, putà diuersitas essentiarum: quod omnino requiritur inter subiectum & accidens, sicut inter receptaculum, & receptum: sed alius, & alius. Vnde SEDVLIVS.

Nõ quia qui summus pater est & filius hic est,
Sed quia quod sumus pater est, & filius hoc est.

Iterum autem VICTOR. catholicus, & magister sancti Hieronymi (ut ipse scribit) in Rhetorica, qui & Isagogas Porphyrij de Græco transtulit in Latinum, secundum Isidorum in ca. de essẽdo in Etymologijs: & per hoc conceptui eius censendus esse uicinior, eidem Candido rescribẽs, & admittens totum, quod dixit de substantia, ut de subiecto accidentis, tantùm remouit considerationem a generatione diuina, in libro ad eundem, qui incipit, Magnam tuam intelligentiam ò generose Candide. ubi dicit, De generatione igitur manifestum, quia filius Dei est: & ꝙ homousion substantia eius in maiestate, in propria* significantia intellecta secundùm esse existentiæ substantia. Hæc ille. AVCT. Hæc adduco, ut pateat putridum illum errorem Melissi & Parmenidis omnino à senioribus philosophis derelictum, & iam conceptum esse ꝙ uero ꝙ accidens omnino habeat aliam realitatẽ ab entitate substantiæ, ita ut substantia sit receptaculum accidentis. Et quia Witcleff deridendo intulit in trialogo, ꝙ accidẽs nõ debet sic intelligi, res, aut entitas alia a substantia, quasi esset substantiæ indumentũ: probatur itẽ hoc ex scripturis, Christo dicente Matt. 6. Cõsiderate lilia agri. Sequitur. Nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum illorum. Vbi RABA. Ipse color (inquit) dicitur operimentum florum, sicut dicimus, operuit eum uiror. Hęc ille. AVCT. Et post. Si autem fœnum agri sic Deus uestit: color ergo est operimentum substantiæ lilij, & uestis fœni. Vnde Homilia 16. imperfecti CHRISOSTO. Considerate lilia,

Candidus Arianus.

lia agri, quomodo in tempore opportuno crescunt, tempore statuto formantur in frõdibus, uestiuntur candore, implentur odoribus. Hæc ille. AVCTOR. Sed iustis illi dimissis, ponderãdum æstimo, quomodo philosophis orthodoxis positio ista non placuit. Vnde libro suo de Hebdomadibus arguit contra eam fidelis BOETIVS. Ponatur (inquit) una, eademque substãtia bona esse, alba, grauis, rotunda, tunc aliud est ipsa eius substantia, aliud eius rotunditas, aliud color, aliud bonitas. Nam si hæc singula idem essent, quod ipsa substantia, idẽ esset grauitas quod color: & color quod bonum: & bonũ quod grauitas: quod fieri natura non finit. Hæc ille. AVCTOR. Iste ecce magnus & fidelis Philosophus nescìuit intelligere substantiam & accidentia habere communem essentiam, quin utriusque sequeretur confusio. Item idem Boetius super prædicamentalibus ca. ad aliquid. Si substantiæ, inquit, sunt relationes, ergo substantiæ numerantur inter accidentia, cuius contrarium est (inquit) quia. n. substantia in subiecto nõ est, accidens autem est in subiecto: idẽ erit in subiecto, & non in subiecto. Item ibi arguit, caput non posse dici essentialiter relatiuè, quia tũc substãtia esset relatio, & per consequens accidens, q̃d est impossibile. Item Isidorus li. 2. c. de categorijs. Substantia autem dicitur ab eo, ꝙ omnis res ad seipsam subsistit. Corpus. n. subsistit, & ideo substantia est. Illa uero accidentia, quæ in subsistẽte, atque in subiecto sunt, substãtiæ non sunt: quia non subsistunt, sed mutantur, sicut color, uel forma. Hæc ille. AVCT. Cur item non mouet istum, quod ARIST. dicit 7. Metaphy. 2 extu commenti 20. ꝙ homo albus ẽ aliud & quid est hominis albi per essentiam, est aliud: q̃n si fuerint idem, tunc essentia hominis, & hominis albi erunt idem? Nunquid hoc est dicere aliam essentiam hominis, aliam essentiam qualitatis suæ. i. albedinis, ita ꝙ qualitas illa nullo modo est essentia hominis siue corporis? Et hãc metaphysicam sustinet AVG. 7. de trinitate* c. 8 Candor (inquiens) corporis non est essentia: q̃n ipsum corpus essentia est, & illa eius qualitas: unde & ab ea dicitur candidum corpus: cui nõ hoc est esse, quod candidum esse. Aliud enim ibi forma, & aliud color, & utrunque nõ in seipso, sed in aliqua mole, quæ moles, nec color est, sed formata, atque colorata. Hæc Auguſt. AVCT. Item antiquus pater Græcus Gregorius Nissenus libro de conditione hominis. cap. 24. Multa, inquit, de eodem subiecto cogitationis discretione perpendimus, quorum singula, quæ simul inspecta sunt, sine permixtione aliqua ratione ordinentur. Alia nanque coloris est ratio, & alia ponderis. Quantitatis alia item, & qualitatis alia: & alia nihilominus tactus. Nam mollities, & bipedale, & reliqua, quæ dicta sunt, neque sibi inuicẽ, neque corpori ulla similitudinis ratione consentiant. Singulis. n. propria quædam ratio interpres adiuncta est, nulla earum, quæ in subiecto suo cernuntur, qualitati communicans. Sequitur. Sicut. n. corpus non est color, aut figura, aut distantia, aut pondus, uel reliqua proprietatum cuicunque adsunt: & horum singula, sicuti diximus, corpus esse non possunt: sed aliud quid præter corpus iuxta suam proprietatem esse monstrantur: ita econtrariò, ubicunque memorata concurrunt, substantiam perficiunt corporalẽ. Hæc Gregorius. AVCT. Subtilis iste Metaphysicus concludit necessariò aliam definitionẽ esse qualitatis, aliam quantitatis: & per hoc istas essentias non misceri: ergo magis non esse corpus subiectum, quia magis conueniunt accidentia diuersorum generum inter se, quam cum subiecta substantia, quia in analogo accidentis. Ergo si quantitas alia est à qualitate, & ad aliquid tam definitione, quàm essentia, singulum eorum est aliud quid, id est, aliud in natura à subiecto corpore. Sicut (inquit) corpus nõ est color, aut figura, sic singula corpus esse nõ possunt. Et hoc idem intẽdebat Boetius suprà deducere. Si singula idem essent, quod ipsa substantia, idem esset gratuitas quod color: quia citius colligerentur omnia accidentia in unam essentiam accidẽtis quàm in unam essentiam cum substantia. Aliàs non quadret iste, quin concedat, quòd essentia diuina est essentia diabolica multò magis, quàm essentia accidentis. Et sic circa conceptus fidei infert hæc positio lata pericula, sicut in Witcleff totam hæresim Eucharistiæ. Sic item in diebus Anselmi quidam clericus Galliæ secundùm conceptum erroneum unà cum alijs lapsus est in hæresim circa Incarnationem Christi: cui occasione ANSELMVS librum summ scripsit contra eundem de Incarnatione uerbi. unde in secundo eius cap. 21, Cumque omnes, ut cautissimè ad sacræ paginæ quæstiones accedant, sint commonendi, illi utique nũc temporis Dialectici, immo dialecticè hæretici, qui non nisi flatum oris putant uniuersales esse substantias, & qui colorem non aliud queunt intelligere, quàm corpus, nec sapientiam hominis aliud, quàm animam, prorsus a spiritualium quæstionum disputatione exuftlandi. In eorum quippe animalibus ratio, quæ & princeps, & iudex debet esse omnium, quæ sunt in homine, sic est in imaginationibus corporalibus obuoluta, ut ex eis se non possit euoluere, nec ab ipsis, quæ sola, & pura contemplari debent, ualeat discernere. Qui enim nondum intelligit, quomodo plures homi-

*Anſ. To. 2. *iunt*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes in specie sunt vnus homo: qualiter in illa se A cretissima, & altissima natura comprehendet, quomodo plures personæ, quarum singula æquè perfectus est Deus, sint unus Deus? Et cuius mens obscura est ad dijudicandum inter equum suum, & colorē eius: qualiter discernet inter unum Deum, & plures relationes eius? Hæc ille. AVCT. Nolite ergo laudare Witcleff in his & talibus de subtili ingenio: quia ruditas rōnis phi ficis rebus immersæ causauit in eo istum conceptum erroneum tanquam grossum, secundùm Anselmum: uel sicut æstimari potest, inanis ambitio. Nam quid grosius, q̄ dicere colorē equi mei nihil aliud esse, q̄ equum meum sic se habētem? Sed iam ab origine potest opinio ista, quā Witcleff suscitauit à mortuis, videri fuisse deserta, & à primæuis philosophis reprobata: & usque ad tempora nostra à catholicis clericis uilipensa. Eant igitur Witceleuistę cum dogmatistis suis philosophis, quos non tantùm non ecclesia, sed nec approbata philosophia collaudat, aut B sustinet: nec pp insipiditatem traditionis quenquam post seipsos docere ualebant. sicut lib. 3. diuinarum institutionum qui est de falsa sapientia, ca. 29. scribit LACTAN. Huc (inquit) nos omnes, quibus est cura sapientiæ, conferamus. An expectabimus donec Socrates aliquid sciat? aut Anaxagoras in tenebris lumen inueniat? Aut Democritus de puteo ueritatem extrahat, aut Empedocles dilatet animi sui semitas, aut Arcesilas, & Carneades uideant, sentiant, & percipiant? Vox ecce de cælo ueritatem docens, & nobis sole ipso clarius lumens ostendens. Hæc ille. AVCTOR. Hic proiecti sunt Anaxagoras & Democritus duo magistri Witcleff in de quiddi tate accidentis & corporalis constitutionis ex atomis, uel quanti continui ex non quātis. Vox ecce de cælo, uox ipsa doctrinalis ecclesiæ Christi, quæ nos in prædictis melius instituit, quàm Anaxagoras, uel Melissus, quæ nos plusquam C Witcleff illuminat, quid sit accidens in abstracto.

Lactan.

¶AD ARGVMENTA WITCLEFF contra accidens sine subiecto. Cap. LXXIX.

SVMMA.

1 *Responsio ad argumenta Witcleff contra accidens sine subiecto.*
2 *Witcleff, qui omnes rerum possibilitates in definitionibus naturarum intendit ponere, confutatur.*

DEscendit, his assumptis, concludens necessariò accidēs esse in substantia, tāquam in subiecto, non æquiuocando de substantia, sed vtendo uocabulo, sicut sonat apud Logicos prore primi prædicamenti inter decem. Vnde in 3. c. de Eucharistia Ecclesia nō est oneranda nouitate tali insolita, nisi fides scripturæ, uel uiuax ratio, uel efficax sanctorū testimoniū ad hoc cogat, sed quodlibet istorū triū deficit. Assumptum (inquit) patet ex multis testimonijs sanctorum, & veritate, ac sufficientia legis Christi. Sic. n. coleretur abominatio desolationis: quia accidens minimæ entitatis tanquam Deus. Hæc Witcleff. AVCT. Quid restat hic nisi negare, ꝙ assumptum patet: & instare, ꝙ probet. Rōnem suam exhibet ibi antè: Omne accidens (inquit) formaliter inhærēs sub stātiæ nō est nisi veritas: quæ est, substantiam eē accidentaliter alicuius modi, ut hic supponitur, sed nulla talis pōt esse sine Deo: ergo nō est cumulus talium accidentiū, quæ sit hostia consecrata. Hæc Witcleff. AVCT. Sapientes catholici nō dubium risum mouent, q̄ñ argumenta istius foras prodeunt fœtida de sepulcro. Sed iuniores offendūt in lapide, quem probi senes difficultate trāsiliunt. Idcirco satisfaciendū est, nè simplicibus rōnes eius insolubiles ab ecclesia putarentur. Hoc. n. Augustinum rōnibus Cresconij cōpulit* satisfacere: Vnde in fine secundi libri cōtra Cresconium, inquit AVGV. Quanq̄ itaque ad errorē uestrum conuincēdum, & si uolueritis, corrigendū, satis, superq; potuerint ista sufficere: tñ nè quisquam arbitretur te aliquid in epistola posuisse, quod refellere nō ualerem, aut in quo te nostris contra Petilianum literis nihil idoneum respondisse demonstrare non possem, sequenti uolumine cætera uideamus. Liber autem tertius sic incipit. Si tardorum ingenia mihi curanda nō essent, qui intelligere nequeunt me duobus uoluminibus superiorib. ad totam causam, quæ tua frater Cresconi epistola cōtinetur, multis modis ita respondisse, ut & illa, quæ ibi restant, iam soluta, atque frustrata sint, iam debuit a me huic operi finis imponi. Sed quia multi sunt, quibus seruire nos conuenit, qui omnia depulsa esse non putant, nisi locis suis etiam singula* pertractarentur, residua sermonis tui etiam ex ordine refellenda, putauí. Hæc ille. AVCT. Stent ista uerba pro nostris, & ad rationes Witcleff contra accidens sine subiecto pergamus. Omne (inquit) accidens est substantiam esse accidentaliter alicuius modi, ut hic supponitur. Respondeo † qđ ut in prædicto cap. patet, tota ecclesia fidelium philosophorum, imò & Paganorum ualentium, negat

gat hanc suppositionē. Si rite faceres, omnibus A alijs omissis, hoc ipsum fundares, quod supponis. Si. n. actus primus est actus secundus, quod omnis philosophia negabit: posses apertiùs q̄d tale supponere, albedinem esse, ab albefacere distinguitur, sicut lucere ab illuminare, & sicut intellectum esse ab intelligere, & calere à calefacere. Ignis. n. intrinsecè calet, & si nullum calefaciat. Sic albedo albet intrinsecè, quauis nullū albefaciat. Si. n. subtilitatem istam percepisset Witcleff, nō tam grossum peperisset errorē. Ad minorem insuper, quam assumis, ꝙ nulla talis accidentalis forma potest esse sine substantia, sicut nulla creatura potest esse sine Deo. Respondeo, ꝙ similitudo ista facit omnino contra te pro parte fidelium. Quia nulla creatura inhæret Deo tanquam subiecto, nec informat Deū: nec aliqua creatura est quidditatiuè Deum esse creatum: ergo si sic accidens respicit suum subiectum, nullum accidens est, quin ad minus po- B test non inhærere subiecto, & non informare illud. Et sic tunc albedo non erit quidditatiuè aliud esse album, sed tantùm quomodo omnis creatura est creata à Deo, dicens ad eum respectum duplicis dependentiæ tanquàm ad creatricem essentiam distantissimè distinctam: sic accidens causatur à subiecto, & dicit ad ipsum necessarium respectum simplicis dependentiæ, & est aliud omnino in essentia. Quod autē ex his concludis (ut tibi uidetur) syllogisticè, sed sine modo, & sine figura: ꝙ nullus cumulus accidentium erit hostia consecrata. Fideles deuota mente concedunt, nec quisquā putribilis panis tuus sed uera agni caro in sua substātia corporali est orthodoxis fidelibus hostia consecrata. Secundo sic arguis, Omne accidens prædicamentale est uniuocè accidens cum alio: sed accidens respectiuum non potest esse nisi inhæreat: ergo C nullum accidens absolutum. Qui diceret accidens analogum non nisi æquiuocè prædicari de singulis, ut ens transcendens cum passionib. suis sicut maior pars Philosophorum astruit, uacuū pelleret argumentum. Sed dicitur, quòd aptitudinalis inhæsio inseparabiliter, & generaliter competit accidenti, non tamen actualis. Nec item uariat quidditatem, cùm sit respectus ut passio. Verbi gratia, Ignis habet ardorem, nec tamen in rubo Moysi fuit ignis æquiuocus, qa non ardebat secundùm Basilium. Item aqua est intrinsecè labilis, & mobilis ad deorsum: nec ideo aquæ maris rubri, de quibus dicitur, Stetit unda fluens, fuerunta quæ æquiuoce. Item ferrū Elisei non fuit æquiuoce ferrum, cùm natauit, sed nec sol retrogradus Ezechiæ perdidit quidditatem. Cur ergo accidens perderet quidditatem suam, quia non informat per miraculum, A quod tamen semper alibi facit regulariter per naturam? Tertiò item sic arguit ratione: quia ponendo quantitatem, & qualitatē, adhuc oportet ponere informationē earū, qua immediate substantia sit quanta, & qualis: & illa non potest per se esse, nè sit processus in infinitum: ergo per idem nè aliquod accidens absolutum. De isto p se accidentis multotiens loquitur, sicut infra, ꝙ unio, continuatio, & contiguatio non poterunt per se esse. Et in trialogo, ꝙ albedo non poterit intelligi alia entitas à substantia, quæ poterit p se esse. Et secūda parte sermonum, sermone 58. Posito tali accidente per se possibili, adhuc ponere oportet informationem distinctam sine tali absoluto accidente possibili. Hoc concludit, quasi possibile p se esse, esset de quidditate accidentis absoluti, quia Deus sic statuit in quibusdā: & sic stabilitas possibilis esset quidditas aq̄, quia sic erāt in rubro mari. Grossus† logicus est I iste, q̄ ponere intendit omnes rerum possibilitates in definitionibus naturarum, cùm sic habebit definitionem compactam ex p̄rijs: quia p̄ natura potest ex eis Deus facere quod proponit, sicut declarat AMBR. de partu uirginis, lib. 4. de Sacramentis, dicens, Consuetudo est, ut non Amb To. 4 generetur homo, nisi ex uiro & muliere, & consuetudine coniugali: sed quia uoluit dominus, q̄ hoc elegit sacramentum, de Spiritu sancto, & de uirgine natus est Christus. hoc est mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus. Vides ergo quia p̄ instituta & ordinem, homo est natus ex uirgine. Hæc ille. AVCTOR. Nunqd ergo qa partus istius hominis fuit p̄ instituta naturæ, semper cū sermo fiat de partu hominis, oportet includere, ꝙ posset esse de uirgine? Nec quotiens sermo fit de accidente absoluto, annectendū est, ꝙ poterit per se esse, ne hoc intelligatur posse fieri ptāte naturæ? Vnde in definitione eclipsis lunæ non est ponendum pleniluniū, quando uis in christi passione sic contigit: nec sal in definitione fœminæ: uel aqua in definitione uini: nec item per se esse in definitione accidentis absoluti. Verumtñ sophista cogeret eum concedere quodlibet accidens esse per se, quia cùm sit genus, uel per se in genere, est per se primò: & est quid, vel quidditas ex proprio genere, & differentia essentiali resultans. Item quia multa accidentia insunt subiectis per se secundò, de quibus demonstrari possunt per dici de omni demonstratione potissima. Item multa accidentia sunt per se causæ situandi, calefaciendi, & alterandi uariè, sicut fragor, & cōcussio nubiū est causa coruscationis. Ecce triplici forma accidens est per se. Cur negat iste pro tanto incōuenienti accidens per se in sacramento altaris, non perpendens sophisticè posse sic dici, ea libertate, qua

Ter. Arg.

Z iij

Universidad de Deusto
Biblioteca

te,qua ipse sophisticauit cum ecclesia prælato-
rum,quòd accidentia panis non sunt in sacra-
mento sine subiecto:quia nō sine corpore Chri-
sti,quod multorum accidentium est subiectum.
Sed de informatione dicunt subtiles, terminum
illum sumi formaliter pro respectu,sub quo for
ma actu informat subiectum præsens, vel pro- 1
fundamento illius respectus aptitudinalis, sub
quo forma illa sibi dimissa actu subiectum præ-
sens informare est apta : sicut eadem actuatio
formæ distinguitur à Philosopho in principio
secundi animæ. Hoc quidem sicut scientia, il-
lud sicut*considerare.Et neutro modo est infor
matio accidens distinctum ab essentia, quæ est
forma:sed sicut gradus intensus, uel remissus in
qualitate,uel continuatio in puncto, ita est in-
formatio in forma.Contrà dicit:quia informa-
tio accidentium potest suspendi ipsis manenti-
bus:uerum est,sed cum informat, seipsa infor-
mat.Non est necesse semper moueri quod mo-
uetur ab alio.8.Physicorum.sicut forma suspen
ditur à Deo,& perficitur. Vnde creatio actiua
Dei est sola essentia : & tamen Deus fuit non
creans ab æterno,nec ille respectus additus , ad- 1
dit essentiam.Et iterum ratione quadam subse-
quitur,& non mediat inter Deum creantem, &
creaturam productam.Et mirum quomodo iste
poneret tale vinculum inter subiectum & acci-
dens:quia aliàs,ut dicit, quantitas, uel qualitas
non probaretur distincta à substantia:cū subie-
ctum,& accidens non nisi modaliter distinguū-
tur.Et quòd oportet ponere tam forte uinculū
ad catenandum sibi seipsum à seipso re,& essen-
tia indistinctum.Fideles enim ponunt ea essen-
tialiter distingui,& tamen seipsis, si dimittan-
tur,satis fortiter copulari. Et in eadem acciden
tali forma sunt tria per ordinem secundùm pro
pinquius & distantius, saltem naturalis præexi-
gentiæ ordine inter subiectum & accidens : &
omnes sunt gradus formæ ut informatiua est,
quarum informatio actualis est ultima,& subie
cto propinquior:quia priùs forma talis præexi-
gitur inesse subiecto, & actu dependere , quàm
inhæreat:& demum priùs inhærere, quàm infor
met:& demum actu informare denominatiuè
subiectum:qui omnes nil aliud sunt nisi gradus
quidam modales eiusdem formæ:ut contingen
ter respicit subiectum suum extrinsecè,nō quid
ditatiuè.Cæteræ rationes, quas mouet, iam in
subtilibus doctoribus adinuenit cum solutioni-
bus earundem , sed ipsas tacet. Illuc er-
go pergant,qui mouētur per eas:
quia iste locus non sufficit
singulis recitandis.

Arist.2 de Anima te. co.2.
**specula ri.*

Arist.8 phisi.te. co. 36.

¶ AD AVCTORITATES AVGV-
stini contra accidens sine subie-
cto. Cap. LXXX.

S V M M A.

*Responsio ad ea,quæ Witcleff extorquet ex san
ctorum testimonijs contra accidens sine subie-
cto, & potissimum ex quibusdam Augustini
locis.*

SEd iam post ista extorquet sibi testi
monia sanctorū.ca.illo tertio de Eu-
charistia. Quantùm(inquit)ad testi-
monia sanctorū, reduco ex multis,
triplex testimonium Augustini, de quantitate
animæ.cap.4.vbi dicit,quòd corpus non potest
esse sine altitudine.Item. 2.Soliloquiorum cap.
13.Cui(inqt)posse fieri videatur,ut illud, quod
est in subiecto, maneat ipso intereunte subie-
B cto?monstruosum enim, & à ueritate alienissi-
mum.Item epistola ad Dardanum. Tolle ipsa
corpora qualitatibus:qualitates corporum nec
erit vbi sint.Dicitur,†q quamuis testimonium
Augustini longè sit postponendum decreto ge
neralis ecclesiæ,sicut ipse dicit lib.3. de baptis-
mo contra Donatistas,cap.8.q pace Cypriani
sult sibi & concilijs suis in Africa præponere
auctoritatem uniuersalis ecclesiæ,cuius ipse Cy
prianus se membrum esse gaudebat. Tamē ipse
AVGVSTI.sapientis usus consilio, quorum-
dam librorū suorum infirmitates exponit, ma-
ximè illorū,quos nōdū christian us cōfecit, sed
multa in eis ,ptulit secūdū cōsuetudinē inflatā
sibi secularių literarū. Vñ in ,plogo libri retra-
ctationū AVGVST. Nec illa(inqt)sanè ptereo,
q̄ catechumenus iā licēt relicta spe,quā terrenā
gerebā,sed adhuc secularių lr̄arū inflatus cōsue
tudine,scripsi:q̄ & ipsa exierunt in notitiā de-
scribentiū,atq; legentiū:& legunt vtiliter,si nō
C nullis ignoscat:si tn̄ nō inhæreatur erratis. Qua
propter q̄cunq; ista lecturi sunt,nō me imitentē
errantē,sed in melius ,ficiētē.Hæc ille. AVCT.
Inter istos libros,est liber ille Soliloquiorum,
quē iā clamasti:inter illos ēt liber de īmortalita
te aiæ.In quo idē scribit ad ,ppositū tuū de cera
euanescēte,& cōsequēte:nec q̄cq̄ eorū,q̄ in illo
subiecto erant,remanere putari. De q̄bus tn̄ scri
ptis suis ibi idē Augusti. increpat rōnes tortas,
& breues:& vix intellexisse seipsum dicit, & itē
aliq̄d scripsisse se dicit quod nūquā fecisset,si
iā lr̄is ecclesiasticis plenè eruditus fuisset. Ibidē
ca.3.sequenti.Quid ergo mirū, si de tā obscura
fidei quæstione.s.accidens sine subiecto,tūc nō
susceptis fidei rudimētis foret ignarus, & secun
dū naturæ cōsuetudinē protestaretur nō posse
esse

esse, quod nec tractatus libri pro tunc fieri po-
stulauit? Aut quadrat, quòd loquatur in vno lo-
co secundùm naturæ consuetudinem:sicut phi-
losophus:in alio econtrà,secundum fidē loqua-
tur vt catholicus. Sic magnus Lincoliensis dum
agebat philosophicè in expositione libri poste-
riorum dixit:non posse accidens esse sine subie-
cto,de quo tu gaudes. Vbi verò fidem explanare
pertentat, in expositione Dionysij protestatur
oppositum de quo tu doles: & tu dicis ipsum o-
mnino pœnituisse ante mortem, quia in eo tibi
displicuit. Et Damascenus in Logica sua dicit
idem accidens non posse esse sine subiecto. In
sententijs tamen dicit lucem creatam primo die
accidens sine subiecto fuisse : hìc naturaliter lo-
quens vt philosophus, ibi vt fidelis. Sic vbi na-
turali quodam processu AVGVSTINVS in-
cessit , nihil supra naturam de Dei potentia di-
sputauit:sicut in libris Soliquiorum , & de im-
mortalitate,& item de quantitate animæ : sicut
& recolit ipse differentias huiusmodi de potesta
B te naturali & diuina,lib.26. cōtra Faustum.cap.
1.Cæcum,(inquiens,) à natiuitate lumen videre
natura non sinit,quod tamen Iesus potenter ope
rari videtur erga huiusmodi cæcos.adeò, vt Iu-
dæi ipsi exclamarent, ab initio seculi nunquàm
fuisse visum, vt aliquis aperuisset oculos cæci
nati.Manum aridam sanasse,vocem, ac verbum
priuatis,his per naturam redonasse: mortuis, &
iam in tabem resolutis corporibus , compage
reddita,uitalem reintegrasse spiritum.Sequitur.
Quæ tamen omnia nos communiter facta ab
eodem credimus Christiani,non consideratione
iam naturæ, sed potestatis tantùm , & virtutis
Dei.Hæc ille. AVCTOR. Ecce quàm ingen-
tia facta Christi contra cursum naturæ : & plùs
repugnātia , quàm suspendere accidens à subie-
cto,Sed benè dicit Augustinus, non hæc consi-
C deratione naturæ , sed potestatis diuinæ. quam
tamen distinctionem vehementer reprobat
Witcleff in de Apostasia cap.16. Augustinus hie
eam , & ecclesia aliàs famosè docet. Vnde &
AMBROSIVS vtitur hac ipsa regula contra
Nouatianos libro.2.de pœnitentia,dicens,Pos-
sum illud dicere ei,qui hoc de pœnitentia dictū
putat,quia quæ impossibilia sunt homini, possi
bilia sunt apud Deum.Et potens est Deus , quā
do vult,nobis donare peccata, etiam quę puta-
mus non posse concedi: & ideò quod uobis im-
petratu impossibile videtur, Deo donare possi-
bile est. Nam & impossibile videbatur,ut pecca
tum ablueret aqua:denique Naamā Syrus leprā
suam mundari per aquam posse non credidit,sed
quod impossibile erat, fecit Deus esse possibi-
le, qui tantam nobis donauit gratiam. Similiter
impossibile videbatur per pœnitentiam pecca-
A ta dimitti. cōcessit hoc Christus Apostolis suis: *Io.21.*
quod ab Apostolis ad sacerdotum officia trans
missum est. Factum est igitur possibile , quod
impossibile æstimabatur. Hæc ille. AVCT.
Bene igitur,& laudabili more ecclesiæ exponūt
moderni fideles Augustinum in supradictis li-
bris de potestate & vsitato cursu naturæ non po
tuisse fieri accidēs sine subiecto:sed Dei potesta
tem esse possibilem. Nam si hoc Ambrosius
sufficiens esse putauit Apostolo Paulo dicenti,
Impossibile est eos, qui illuminati sunt &c.rur- *Heb.6.*
sus renouari in pœnitentiam : quod dictum pro
parte sua Nouatus assumpsit, & ipse exposuit
de impossibilitate apud homines : multò magis
potest Augustinus sic exponi in libris,quos scri-
psit , minùs adhuc eruditus ecclesiasticis rudi-
mentis de impossibilitate accidentis sine subie-
cto , quòd scilicet impossibile est homini hoc
facere secundum cursum naturæ , Deo verò sa-
tis est possibile: contra quod nunquam Au-
B gustinus edocuit. Idcirco aduersarios oportet
istam æquiuocationem impossibilitatis euade-
re,vel non proficient ex Augustino. Sed estò,
quòd quæstionem illam catholicam de acciden
te sine subiecto in quolibet loco non disseruit:
quid hoc? quot difficiles quæstiones in ecclesia
emerserunt post illum, quas ipse non tetigit?
Aut post multa contra Pelagianos , quæ diffusè
condiderat , nunquid penè effugit manus eius
quæstio quædam secreta Pelagij, Si Adæ pecca-
tum non peccantibus nocuit,ergo Christi iusti-
tia non credentibus profuit.quia vt dicit, sibi in
mentem omnino non venit:nec talia dicere , vel
cogitare posse quenquam putauit. lib.3. de ba-
ptismo paruulorum , in principio , dicens , Ve-
rùm post pauciss imos dies legi Pelagij quædam *Aug.de pec
scripta,viri (vt audio)sancti,& non paruo pro- c.et.9. meri.
uectu Christiani, quæ Pauli Apostoli expositio- & rem.& Bapt.paru.
C nes breuissimas continerent. Atque ibi compe- ca.j.To.7.
ri cùm ad illum venisset locum,vbi dicit Apos- Ro 6.
tolus , Per vnum hominem peccatum intrasse in
mundum,& per peccatum mortem, atque ita in
omnes homines pertransisse , quandam eorum
argumentationem , qui negant paruulos pec-
catum originale gestare , quam fateor in illis
tàm longis voluminibus meis non refelli : qua
in mentem mihi omnino non venerat quen-
quam posse talia cogitare, uel dicere. Hæc ille.
AVCTOR. Quid mirum igitur , si veritas ac-
cidentis sine subiecto Augustini disputationem
euasit, quæ non vsque multa tempora propter
Berengarianas figuras doctorum catholicorū
subtili fidelitati comparuit : & ante hoc nulli
catholico uenit in mentem,quòd quisquam hæ-
reticus talia dicere,uel cogitare valeret?Sed di-
cit aliquis illorum ; ergo temeritatem istam re-
tractasset

Universidad de Deusto
Biblioteca

tractasset Augustinus, sicut & alia forsan minora contra fidem: istud autem si retractauerit, exhibite. Dicunt fideles facto retractasse, vbi alibi dicit, accidens posse esse sine subiecto suo, vt infrà dicetur. Nam & idem Augustinus in Logica sua, vbi dicit accidens in proprio genere non posse esse nisi in subiecto: ibi item dicit, animal non posse intelligi, nisi de subiecto homine. Et nunquid angeli habebant intellectum animalis ante creationem hominis? & tamen sicut nec retractat primũ, sic nec inuenitur retractare secundum. Item idem AVGVSTINVS lib. 2. ad Simplicianum quæst. 2. videtur assumere, ꝙ nullum sit corpus, nisi coloratũ. Dici, (inquiẽs.) potest corpus, si figuram habeat, colorem non habeat, videri non potest: non quia est corpus, cui desit color, sed quia si esset, cerni nõ posset. Hæc ille. AVCTOR. Sciunt tamen docti naturales corpora cælestia non colorata. Vnde Damascenus. 2. lib. sententiarum. cap. 5. de creatione mundi, dicit aerem incoloratum. & Algazel in sua Physica, tractatu. 3. Ignis est sicut aer, qui non habet lumen in se, neque colorem, sed est commeabilis, estque aer ignitus. Non valet igitur argumentum istud ab authoritate negatiuè. Hoc dicit Augustinus, nec inuenitur in libro retractationũ hoc retractasse: ergo voluit hoc habere pro definito uero. Alibi enim plerunque modicat, aut aliter exponit, quod ibi absolute disseruit: & hoc erit facto retractasse. Et item omne illud, quod ecclesiæ posteriori displicuit, cui ipse semper placere, & consentire gaudebat, pro retractato debet haberi in genere.

Idem Aug. To. 4

Damascen. 2 de fide ortho. Algazeli

¶QVO'D WITCLEFF PER TRES glossas generales corrumpit omnium antiquorum, & citeriorum patrum sententias orthodoxas. Cap. LXXXI.

SVMMA.

1 *Glossæ tres Witcleff, quibus corrumpit omnium antiquorum, & citeriorum patrum sententias orthodoxas. Et prima per aduerbium, principaliter. Et responsio ad eam.*

2 *Glossa secunda Witcleff per duo aduerbia, purè, & naturaliter, diluitur.*

3 *Glossa Witcleff tertia, de consideratione mentis, & suspensione cogitationis actualis, reijcitur.*

PRAETERIRE item non possumus generales glossas, ꝙbus Witcleff omnes doctorum veritates euacuare conatur circa substantiam sacramenti: & sunt tres in numero. Prima, per vnum aduerbium, principaliter. Secunda, per duo aduerbia, purè, naturaliter. Tertia est HoKcanica, de consiederatione mentis, & suspensione cogitationis actualis. Quantùm ad primam, ipsam instituit, ad tollendum omnes doctorum & sanctorum patrum propositiones, dicentes quandocunque expressè, & ab intentione tractantes non esse panem materialem in Eucharistiæ sacramento. 4. Trialog. ca. 22. Istum (inquit) modum uelle Pharisæos nostros attendere, qui negant infideliter, quòd hostia consecrata sit panis, quia Ambrosius, & alij doctores uidentur dicere, quòd post consecrationem non panis, sed corpus domini est dicendum. Nunquid tales blasphemi volunt negare fidem scripturæ Apostoli, & uerbum Christi propter sinistrum intellectum verbi doctoris apocriphi? Intelligit enim more Apostoli, quòd post consecrationem non principaliter erit panis. Hæc Witcleff. AVCTOR. Stupet mens mea, vltrà quàm exprimere valeo, de temeritate huius improbi viri, & maledici, qui vesana toruo spiritu de patre Ambrosio verba pronuntiat: propter sinistrum intellectum, (inquit) verbi, doctoris apocriphi. Cuius doctoris? Ipse prædixit, Ambrosij. Heu tàm egregium, tàm prædicandum antistitem, quem tota Christi ecclesia miro veneratur affectu, & beatus Augustinus eruditorẽ in fide, & patrem in sacro fonte hausisse lætatur: improbus, stultus, & acer hæreticus non veretur apocriphum dicere: cuius nec nomen tacitum est, nec opera vilis famæ, nec incerta authoritas. Sed & hoc audax conuicium à magistro suo contraxit. Berengarius nẽpè sanctos, Hieronymum, & Gregorium proca ci fronte dixit apocriphos. Vnde libro. 3. de corpore, & sanguine domini GVIMVNDVS, O iniqua licentia? Quos ecclesia Dei in ædificationem sui per totum orbem tãtis temporibus, sub tantis doctoribus legit, & legendos tradidit: Chos pauculi, minùs docti, & animales, nullo rationis intuitu, nisi tantum quia non placent eis, apocriphos dicunt. Et qui Paganorum libenter historias amplectuntur, christianas historias, quas totus mundus amplectitur, cassare laborant. Hæc ille. AVCTOR. Attamen hæc vna consolatio est: non nobis molestum esse potest, quos appellet pseudofratres, cæsareos clericos, aut profundos hæreticos: quando gloriosissimos patres audet fateri apocriphos. Quo ad Ambrosium dico, quod Christus in Euangelio, vbi Tyrum commemorat, & Sidonem, & ciuitates vastas, tamen iustificat eas in comparatione terræ pertinacis, & incredulæ, docens me hoc ipso in comparatione nostri Witcleff iustificare Pelagium, qui cùm durus esset hæreticus, tamen extulit incredibili laude Ambrosium sanctum. Vnde. 4. libro contra Iulianum. cap. 2. AVGVSTI.

Glossæ Witcleff.

GVSTINVS glorioſisſuno martyri Cyprianno. Ad istos cumulatius redarguendos, beatissimum addamus Ambrosium, quoniam & ipsum Pelagius ita laudauit, ut ne ab inimicis quidem in eius libris, quod reprehenderetur, diceret inueniri. Hæc ille. AVCTOR. Et lib. 1. contra Iulianum cap. 12. idem AVGVSTI. Conuincens undique. Luce clariora sunt testimonia tãta sanctorum, in quorũ conuentũ te introduxerim. Cõspice, hic est Mediolanensis Ambrosius, quẽ magister tuus Pelagius tanta prædicatione laudauit, ut diceret in libris eius præcipuè * lucem elucere Romanam, quia scriptorum inter Latinos flos quidam speciosus enituit, ita ut eius fidem, & purissimum in scripturis sensum reprehendere, nè inimicus quidem auderet. Hæc ille. AVCTOR. Vide quòd Pelagius non sperauit Ambrosium in fide scripturæ ab inimico posse reprehendi. Putas ergo nè ab amico eius sic posse fieri? Verè ergo non est Wicleff amicus Ambrosij, sed nec simplex inimicus, imò multiplex, & ualidus inimicus, qui non lentè, sed tam turpiter reprehendit. Et ipse quoque Wicleff olim laudare eũ solebat, quia vbi pro parte sua uidetur sibi quòd faciat, in probationem suæ perditionis adducit: & pro magno etiam titulum falsi nominis Ambrosij, uel eius discipuli auctori de diuinis officijs tribuit, quem Cancellarius Oxonienſis Valerannum appellat, reuera contemporaneum Anselmo, uirũ erroribus deprehẽsum. Quomodo ergo iam mutauit uerbum, uocans apocriphum sacrum præsulem, cuius auctoritate in libro * de natura & gratia: item in cõmonitorio * Fortunati, & * contra Iulianum, & alibi nominatim utitur Augustinus? Imò, qđ lõgè am plius est, omnis illa grãdis ecclesia Christi Iesu. Hucusque cũ sancto Ambrosio digressi sumus, reuertamur tandẽ, quò intendimus. At certè Ambrosius sanctus pater uno felicissimo uerbo suo suscitauit cholerã Witcleff, cũ diceret in libro de Sacramentis de sancta Eucharistia, ꝙ non sit panis, qui in uentrẽ uadit. Suprà. n. sæpe totũ dictũ protulimus. Ad hanc fidẽ tollendam, ꝙ non sit Christi corpus, sed nudus panis, cibus uẽtris, Witcleff pudore uictus negandi Ambrosium, glossam fabrefecit frustratoriã illius, pfessionis Ambrosij in uerbo, prĩcipaliter. Imò, inquiens, panis est, qui in uentrem uadit, non tamen principaliter, sed principaliter figuratitium corpus Christi. ligans sanctum Ambrosium cõtra votũ dicere plus esse figurã ueritate, & umbrã luce, tropicũ corpus naturali pane. Inter naturas tñ, & figuras, quæ erit principalior, audiamus nobilem logicũ Augustinũ secundũ regulam scripturæ sacræ principalitatem huiusmodi ponderantẽ in libro quæstionum super Exodum, quæstione*. 20. quare dictum est, Virga Aaron deuorauit uirgas Magorum, & non dracc. ubi dicit, Si dictum esset, & absorbuit draco Aaron uirgas eorum, intelligeretur uerus draco Aaron phantastica illa figmenta nõ absorbuisse, sed virgas. Hoc enim potuit absorbere quod erant, non quod esse uidebantur, & non erant. Sed quoniã dixit, Absorbuit virga Aaron uirgas illorũ, draco utique potuit uirgas absorbere, non uirga. Sed eo nomine appellata est res, unde uersa est, non in quod uersa est. Quia uero in id etiam reuersa est, ideò hoc uocari debebat, quod principaliter erat. Hæc ille. AVCTOR. Ecce uirga Aaron uirga naturalis fuit ab exordio, & in naturalem draconem per miraculum iam conuersa, adhuc principalitatem suam habet in uirga, non in dracone, quãuis draco natura excellentior, quia uiua. Nec in figuratione erat ista disparitas, sed in natura prima, & secunda. Vocari (inquit) debebat quod principaliter erat. s. uirga. Magis autem si fuisset draco duntaxat in figura, adhuc principaliter esset uirga, sicut de uirgis Magorum æstimat Strabus. Iam conformemus hanc regulam. Si panis superesset consecrationi in natura, fieret autem corpus Christi in figura sola, principaliter panis esset, quia panis ab origine & natura: & corpus solùm secundariò in figura. Huic conformis est locutio scripturæ penè vbique. Vide septem spicas in Genesi, dictæ sunt tropicè septem anni, non autem principaliter usquam, sed principaliter septem spicæ secundum substantiam, & septem anni pro disparem quandalitatis respectum. Ecce Christus dictus est figuraliter ouis, & agnus: nũquid per hoc principaliter erat ouis secundùm figuram, & non magis principaliter Christus, quod fuerat per naturam? Petra per figuram, sed principalius Christus per naturam. Imagines sunt hominum per figuram, sed principalius argentum, & aurum sunt secundùm substantiam. Propheta Dauid hunc ordinem obseruante, cùm diceret, Simulacra gentium, argentum, & aurum. Tandem quod posterius in eis est, subiecit. Opera (inquit) manuum hominũ. Primò, quod sunt secundùm naturam, & sic principaliter. Postremo, quod sunt per artificium, uel figurã. Et hoc quanquam talia signa forent, quorũ omnis usus in significando esset: quales sunt uoces, & figuræ scriptæ secundùm Augustinum capite primo primi de doctrina Christiana, uelut cũ dicitur, Oratio est uox significatiua ad placitum. Quasi diceret, est uox principaliter per naturam, tamẽ significat per figuram. Et quod Witcleff ipse crebrò commemorat, cùm tropicè dicitur, Ioãnes est Elias tam spiritu, quàm uirtute, nunquid ex hoc principaliter est Elias, & non Ioannes?

**21. Exo. 7. Aug. To. 4*

Strabus

Gen. 41.

Esa. 53. Io 1.

Matth. 21 1. Cor. 10.

Psal. 113.

Aug. To. 3

Io. 1. Matth. 11.

Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid si eo tempore Elias viueret cum Ioanne, comparando personam personæ,& gratiã gratiæ: nunquid Elias Ioanne foret præstantior? Christo dicente,quòd inter natos mulierum nõ surrexit maior Ioanne Baptista. Et in tertia parte sermonum de natiuitate sancti Ioannis Baptistæ,sermone,Causa hodiernæ. AVGVSTINVS. Dominus noster Iesus Christus de Ioanne hoc dixit,Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Si comparetur hominibus Ioannes,omnes superat ille homo:non eum vincit,nisi Deus homo. Hæc ille. AVCTOR. Si ergo Ioannes omnes homines superat, & secundum substantiam comparatus non eum vincit homo,nisi Deus homo:non ergo vincit Ioannem Elias homo,sed vincitur à Ioanne. Sed vnũ quodque melius est in sua natura, quàm ipsum in sua figura. Non est ergo Elias homo in figura, Ioanne principalior in natura. Alicubi ergo per scripturas fundet glossam istam peremptoriam, aut sacrorum patrum scriptis,cui sic cassa voce conceditur omnes simul fidei Christianæ tollere veritates. Alia † eius glossa in duobus geminatur aduerbiis,purè, naturaliter. cap. 16. de Apostasia. In duobus(inquit)stat nostra variatio in ista materia. Primò in propositione affirmatiua,qua dicitur,ꝙ accidẽs est sine subiecto. Secundò in propositione negatiua: qua dicitur, ꝙ non remanet substantia panis aut uini post cõsecrationem. Per duo ergo aduerbia tollo coloratiùs ambo,scilicet per ista duo,purè,naturaliter. Et si mille testimonia sint adducta,quæ sonuerint,ꝙ accidẽs sit sine subiecto,hoc potest sanè intelligi,ꝙ sit sine subiecto suo purè, naturaliter subiectante, quamuis enim substantia panis sacramentalis subiectat eadem accidentia, quæ prius,hoc tamen sit miraculosè. Hæc Witcleff.

Mauh.11. Marc.6. Luc.7

Aug.To.x

Contra secundam gl. VVitcleff

AVCT. O peruersum,& peruertentem hæreticum quomodo in hoc gladio ancipiti mutilare desiderat quotlibet sanctos testes? Iam se credit benè tutum hac infantuli glossa leuissima, & uanissima,qualẽ nec in alicuius hæretici libris poterit quisquam lector diligens inuenire. His glossis ambiguis iam reueri Dialectici se solent defendere sine testificatione authoris, læti, quod qualecunque diffundant ingenium. Soliditas fidei,uenas intimas scripturarum,& sanctorum interrogat. Nam ista glossa non tantum facit obsequium magistro suo Witcleff, quin & impio Ario & Pelagio obsecundat. Arius dicit Christũ purè creaturam. Obijcit fidelis testimonia scripturæ,& sanctorum dicentium non esse Christũ purè creaturam: sed Arius econtrario. At in glossa Witcleff per hæc duo aduerbia,purè, naturaliter,cuncta illa soluentur: quia Christus non est purè,naturaliter creatura, cùm fuit miraculosè partus ex uirgine,aut in principio creaturarum ex Deo,ꝓcessit ut fieret creatura, & sic nõ est purè creatura,est tñ purè creatura ĩ substãtia sua,& natura. Pelagius itẽ dicit ex sua natura posse hoĩ nẽ remissionẽ mereri. Ducant mille testimonia dicentia,ꝙ non nisi per gratiam:& hac generali glossa soluet cuncta,cùm dixerit, quod nõ purè naturaliter,quia per gratiam consequẽtem, quæ grande est miraculum. Et iterum uide stultitiam huius philosophi. An non Ioannes Baptista fuit purè naturaliter homo,& filius Zachariæ, quamuis per miraculum figura fuit Eliæ ? & cur ergo non hæc est hostia purè naturaliter panis in substantia,quanuis fuerit corpus in figura? Item passiones tristitiæ,esurici,& sitis,frigoris, crucifixionis,& mortis fuerunt in Christo purè naturaliter secundum naturam humanam:cũ tamen erat absolutus ab istis in superiori portione mentis per gratiam. Quid ergo prohibet proprietates accidẽtium purè naturaliter inesse subiecto suo secundum suam naturam:quanuis per tuam hæresim esset corpus per miraculum & figuram? Proprietates enim semper ei insunt primo cuius sunt in quocunq; sit,sicut sensibilitas primo inest animali:quanuis reperiatur in homine, etiam in Deo homine. Ergo nec accidentia sacramenta destituentur purè naturali insistentia subiecto, ꝙuis subiectum eorum in dignitatem corporis sit leuatum. Tertia item glossa eius huic uicina, ꝙ est de sopore considerationis humanæ: ita ut cũ accidentia respexerit,tradat obliuioni subiectũ, ut feratur in corpus:& hoc,ut dicit, est accidens esse sine subiecto. Quàm illepidè,quàm insipidè, nunquam à Theologo saltem triduano dicendum. Primò, quia sic à fortiori accidentia extrinseca essent tollẽda subiectis: quia eis sublatis,non necesse esset suspendere intellectum à cõsideratione substantiæ, vt sic fides libere uolare posset in corpus. Et sic manens subiectum nõ turbaret intellectum à consideratione corporis. Imò & sic meliùs poneretur subiectum sine accidentibus per soporem considerationis,quã accidentia sine subiecto. Primò, quia sic posset esse in re: ergo sic debet esse in consideratione,secundùm illud, Sic se habet res ad cognosci, sicut ad esse. Secundò, quia minorem causaret difficultatem ad credendum subiectum esse posse sine datis accidentibus,quàm hæc ipsa sine subiecto. Item tu frequenter dicis panem secundùm suam substantiam esse hoc venerabile sacramentum: ergo panis secundùm suam substantiam in sacramento est venerandus. Quomodo ergo à consideratione tollendus:quando ex omni animo est taliter venerandus? Vel quis tenetur secundùm hanc rationem actualiter venerari rem, quam pro tunc tenetur non attendere ? Item hac ratio

ne

ne non sola sunt accidentia ponenda sine subiecto pane,sed tam accidentia, quàm panis sine corpore. Quia ẽt à corpore separanda est attentio,ut feratur in Deũ:quod est spiritualiter comedere carnẽ Christi. Vnde super illũ uersum. Et adorate scabellum pedũ eius. Psal. 98. AVGVSTI. Cũ adoras illum,ne cogitatione remaneas in carne,& à spiritu non uiuificeris. Spiritus est eĩ,qui uiuificat. Caro aũt nihil prodest. Tunc aũt qñ hoc dominus cõmendauit, de carne sua locutus erat,& dixerat,Nisi quis manducauerit carnem meã,non habebit in se vitam æternam. Hæc ille. AVCT. Quæ uerba itẽ sumens in ca. 11. de corpore & sanguine domini, ANSELMVS. Cũ(inquit)de altari sumimus carnem Iesu, curemus solicitè,ne cogitatione remaneamus in carne:& à spiritu non uiuificemur. Nisi uiuificamur à spiritu,caro nobis nõ prosit quicquam. Nam si cogitatione remaneamus in carne Saluatoris,non solũ nõ uiuificamur à spiritu,sed nec intelligere possumus,qũo caro Christi hois ab hoĩe possit manducari,nisi sicut intellexerunt illi duro corde,quibus durus uisus est sermo Christi,& abierunt retrò. Acceperunt.n. illud stultè, carnaliter illud cogitauerunt,ꝙ præcisurus esset particulas de corpore suo,& daturus illis ad mãducandũ. Debemus ergo illud corpus dñi spiritualiter,& diuino quodã modo cogitare, humiliterq; diiudicare. i. ab omnibus alijs cibis diuersum iudicare,& spiritualẽ carnẽ Iesu spiritualiter manducare. i. sacramento eius carnis,q; in altari percipit. Rursumq; credere debemus ipsam carnẽ crucifixã,& sepultã, sub suo itẽ sacramento nõ occidi à nobis,nõ discerpi, nõ deuorari more coĩs carnis,sed sub specie panis incorruptibiliter frãgi,immolari,& nunq; cõsumi. Hæc ille. AVCT. Ex his liquet,ꝙ corpus nõ est ibi principaliter,sed spiritus & gratia sacramenti,ꝓ prima glossa dicẽte,iõ nõ esse ibi panem, quia est principaliter corpus. Iã nec est ibi principaliter corpus,sed Deus. Nec intentio nostra debet ultimate ferri in corpus:ut sic dicantur accidentia manere sine subiecto,quia subiectũ non attendi tur. Nec eñ in speciebus panis,nec in ipso corpore debemus cogitatione manere,sed ulteriùs eundũ est,ut uiuificemur à spiritu. Et ne undiq; patet,ꝙ cassas glossas edocuit:nec tã cassas,q; temerarias. Quia p istas iactat se posse trahere ad partẽ suã hæreticã oẽs sanctos,& scriptores catholicos,quantũcunq; dicta eorũ sonuerint in partẽ oppositã. Nec tñ dicit,sed tẽtat ẽt circũducere illos,q ꝓ ꝓcessus planos,& magnos scripserũt ĩ libris, & uiuis uocibus docuerũt solam corporis Christi substãtiã,& nõ panis esse Eucharistiã:& ex hoc accidentia ibi patentia sine subiecto ibi manere,dicens illos intelligere panis substantiã ibi manere, sed nõ principaliter, vel purè naturaliter:& secundum considerationem accidentia ibi non habere subiectum. Sic glossat Augustinum,Gregorium,Hilarium,Eusebium:sic citeriores patres,qui tam clarè contradicunt ipsi,ut nec nos clarius contra eum loqui ualeamus, nec uerbis pluribus repugnare, Rabanum putà,Anselmum,Lanfrancum,Gũdophilum:imò sanctum Thomam,Scotum, Bonaventuram,& HocKam: omnes cum ista cauda glossæ suæ trifariæ in libris Eucharistiæ,Apostasiæ,Trialogi,& alibi secum trahit: plùs iactans de uiribus dracone illo rufo,qui solam tertiam partem stellarum de cælo in cauda sua traxit ad terras. Iste in trifurcata cauda sua omnes stellas cæli,& fideles scriptores ad terrã suæ hæreseos conatur obruere. Vereor enim,nè me scriptorẽ pauperculum etiam ad partem suam sectator eius quisquam,quanuis cunctis uiribus reniten tem,affligat. Sed ideò in istorum sanctorum patrum cœtum meum Witcleff deduxi, à quorũ dictis tenebitur,si teneri valebit. Quibus item nullam potest improperare calumniã, nisi nos urat:nec eos ulla glossa linire, nisi eodem fuco omnes nos ungat. O quid dicturus est eis in posterum,quorum iam est tàm interpres æquiuocus,& falsus expositor? Nunquid ut libro. 1. cõtra Iulianum cap. 5. AVGVST. Cum te uideri (inquit)in libris tuis non ante luciano conuiuio temulentum,sed insano cõuicio turbulentum, ĩtroduxi te sedãdũ atq; sanãdũ nõ ĩ alicuius philosophi auditoriũ,sed in sanctorũ patrum pacificum,honorandumq; cõuentum. Sit operæpretium obsecro te aspicere illos quodammodo aspicientes te,& mansuete,ac leniter dicentes tibi Ita ne nos fili Iuliane Manichæi sumus? Rogo quid respondebis? Quibus eos oculis intueberis? Quæ tibi argumenta succurrent? Quę tuorum argumentorũ,uel acies uitrea, uel plumbei pugiones in illorũ conspectum exeri audebunt? Quæ abs te arma non fugient,nudumq; consti tuent? An fortè dicturus es neminem illorum te in isto crimine nominasse? Et quid facies, cũ tibi dixerint,tolerabilius dẽte maledico nomina nostra concideres,q̃ fidem nostrã,cuius merito in cælo nomina ipsa scripta sunt nostra. Hæc ille. AVCT. Hæc uerba nunquid sancti oẽs iaculabuntur in Witcleff,quorũ sententias ꝓ glossam suã facit esse Berengarianas de catholicis: & quæ erant orthodoxæ facit hæreticas (inquient) Witcleff,nunquid nos Berãgariani sumus, aut hæretici Witcleuistæ? Tolerabilius nomina nostra cõcideres dente maledico,q̃ fidem. Propter fidẽ. n. quã semper seruabamus illæsam, nomina nostra in cælis conscripta sunt, non fides retributa propter nomina. Leuius ergo dixisses

Apo. 12.

Aug. To. 7

nos

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos aut blasphemos,uel hæreticos, quod item orthodoxis filijs nostris falso improperas,quàm & tibi consensimus contra fidem.Corrumpe textus,adde glossas,tandem pœnas lue falsarij. Inspector cordium nouit,quia nec professione cõuenimus tibi,nec animo. Has ergo tres glossas reijcimus,quousq; ipsas in authoritate competẽte fundaueris.Orthodoxi uerò facilius procedentes,& uerius unam glossam contra omnes panes illius naturales inueniunt: nec tamen motu suo spõtaneo,sed in sanctorum patrum scriptis publicis formatam assumunt. Quarto enim sententiarum suarum.cap.5.eam in terminis approbat DAMASCENVS.Si quidam antitypam, id est,refiguratiuam corporis & sanguini domini panem & uinum uocauerunt,ut diuus dicit Basilius,non postquàm sanctificata sunt,dixit, sed antequam sanctificata esset, ipsam oblationem uocans.Hæc ille.AVCTOR. Ecce regulam Damasceni.Siquis dixerit,uel secundum scripturas, uel doctores,panem,aut uinum esse figuras corporis & sanguinis Christi: hoc intelligit nõ post consecrationem,sed ante:quia corpus Christi si dicatur panis, non ideò quia est panis ita dicitur,sed quia de pane, qui consecrationem præcessit per conuersionem substantiæ fit corpus Christi. Ipse ergo Witcleff talem quenquam de sanctis patribus adducat dicentem, & docentem glossas suas de duobus aduerbijs, & uno aduerbio:nec putet sibi sufficere, quòd sic posit euacuare mille scripturas, & mille sanctos exprimentes fidem corporis Christi in sacramento secundum substantiam: sed planè doceat:quis asserit glossam suam, sicut Damascenus approbat expositionem ecclesiæ.

Damascen. 4. de fide ortho.

¶ CONTRA GLOSSAS WITcleff, quòd Anselmus, & Hugo non concesserunt accidens sine subiecto. Cap. LXXXII.

SVMMA.

1 *Species uisibilis panis,quòd sit in sacramento sine substantia sua ex Anselmo.*
2 *Witeleff Glossa dicentis Anselmum non concessisse accidens sine subiecto.Et ad eam responsio.*
3 *Glossa Witcleff,nolentis Hugonem non concedere accidens sine subiecto,diluitur.*

PVTAMVS nè posse nos proficere contra Witcleff in causa fidei,si ducemus contra eum testes doctores veteres,& nouellos, quòd sit accidens sine subiecto in sacra Eucharistia ? cũ libro de mysterijs Missæ dicit BEDA. Ibi forma panis uidetur, vbi substantia panis,non est. Nec est ibi, (inquit)panis alius quàm panis:qui de cælo descendit.Hæc ille. AVCTOR. Ecce quòd ibi est uisibilis forma panis, vbi substantia panis non est.Item de corpore & sanguine domini. cap.1. ANSELMVS.Est †igitur in mysterijs uera dominici corporis substantia sed absque visibili specie sua: & est vera species visibilis panis, sed absque substantia sua. Vnde beatus Augustinus.Quod(inquit)vides in altari,panis est & calix,quod nobis renuntiant oculi nostri:quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus Christi,& calix sanguis est Christi. Et Ambrosius. Vt sint, & in aliud cõmutentur. Nihil enim falsum putandum est in sacrificio veritatis: uel sicut fit in magorum præstigijs, vbi delusione quadam falluntur oculi, ut videatur illis esse, quod non est omnino. Sed uera species visibilis panis,quæ fuit in pane,ipsa facta præter substantiam suam quodammodo in aliena peregrinatur, continente eam, qui fecit eam, & ad suum transferente corpus:quæ tamen translata ad corpus domini,non eo modo se habet ad illud, quo modo accidens ad substantiam, quia corpus domini in substantia sua nec aluum efficit albedo illa,nec rotundum rotunditas, sicq; de reliquis. Hæc ille. AVCTOR. Videtis esse de intentione Anselmi, speciem visibilis panis esse in sacramento sine substantia sua: & hoc fuisse de intentione Augustini dicentis, Quod vides in altari, quod oculi renuntiant,panis est. Non ergo substantia panis,sicut Witeleff hic Augustinum intelligit.Et item Ambrosij dicentis,vt sint, secundum exteriorem speciem supple, & in aliud cõmutentur secundùm interiorem substantiam.Si ergo Anselmus sit in isto fidelior Witcleff, tam Augustinus,quàm Ambrosius egregij doctores primi millenarij,posuerunt accidens sine subiecto in præcipuo sacramento. Sed nè hoc contingeret,statim glossiat Anselmum glossa sua communi,dicens eum intelligere panem non remanere ibi secundùm cõsiderationẽ,sed secundùm naturam.Vnde de Eucharistia ca. 5. Anselmus, †inquit,& alij sancti laborauerunt,non ad honorem illius signi, sed ad uenerationem corporis Christi signati,& sic Christi. Sic nitebatur, q̃ quidditas substantiæ signantis sopiatur quò ad considerationem hominis:& tota intentio colligatur in Christum: ad quod per se mouent per se sensibilia, & non sic materialis substantia. Et sic substãtia panis & uini nõ remanet in actu cõsiderationis, sicut philosophi loquuntur, ponentes sensibile,& tempus poni in actu per sensationem & intellectionem.Hæc Witcleff.AVCTOR. Sub hac glossa nebulosa inuoluit item Lincolniensem, Hugonem, Petrum Lombardum, & plures

Beda

plures alios doctores, scribentes planissimè, & docentes accidens sine subiecto in hostia consecrata.cap.6.de Apostasia, diligens suam pristinam uanitatem, & quærens mendacium. Nam quidam quæruntur à mendacio, sicut innocentes,& incauti,quos quærit hæresis, ut circumueniat.Quidam quærunt mendacium, nè à veritate capiantur,sicut omnes indurati hæretici fugiẽtes sententias patrum, & sub glossarum sepibus latitantes, putantes non posse videri ab aliquo, quod ibi fabricant in occulto.Priùs igitur videndum est,si hoc senserunt doctores, quod eis imputar,& demum contra glossam in se. Primò, q̃ non fuerit de intentione Anselmi ponere panẽ in sacramento vacare tantum secundum considerationem,non secundum substãtiam. Vnde in iam dicto loco præmittit ANSELMVS. Similitudo illa panis, quæ in altari carnis se oculis ingerit, per se inspecta, non est corpus domini, sed cum esset quiddam priori simile, id est pani inhærens, uel accidens, migrante in corpus dominicum substantia, cui inhærebat, remansit ad peragendum sacri institutum mysterij. Quod quidem contra usum, & rationem est mundanæ sapientiæ, ut sublata substantia, substantiæ accidens subsistat: sed legi naturæ non subiacet Deus. immo ipsius legis lex est creator suus, potestque accidentia sub ducto substantiæ fundamento uel continere, uel in aliam transferre substantiam:qui terram, vel secundum unum prophetam appndit in nihilo, uel secundum alium super maria fundauit eam, & super flumina præparauit eam. Hæc Anselmus.AVCTOR.Ecce si substantia panis tollatur à cõsideratione,nunquid accidens p se subsistit in consideratione?Hoc dicit Auselmus non tantum,quòd accidens remanet sublata substantia,sed etiam quòd subsistat.Item nunquid panis migrat in dominicum corpus tantum secũdum considerationem,nõ secundum rem, ut accidẽs remaneat ad peragendum sacri instituta mysterij?& tunc panis non est realiter corpus Christi, sed consideratione tantum. Item si panis est,& fit sacramentaliter corpus Christi : & non sic illa accidentia, sed tantum ostendunt per te: ergo multò aptius panis ille ad peragendum sacri instituta mysterij remaneret, & uacarent accidentia, quam econtrario. Item vnum quod que sicut se habet ad esse, sic ad considerari: sed corpus Christi debet omnino credi ibi esse in sacramento, ergo debet ibi considerari in sacramento. Sed hoc non potest, nisi per substantiam panis secundùm te: ergo requiritur substantia panis considerari ibi esse, vt sit ibi sacramentaliter corpus Christi. Nam aliquàm mirum esset, quòd cogeremur credere panem secundùm substantiam esse ibi corpus Christi:& nullo modo liceret cogitare de pane. Item non est contra usum, & rationem mundanæ sapientiæ sublata substantia in consideratione remanere accidens, quod ipsi inhæsit:sed remanere accidens per se subsistens sine substantia,sicut docet Anselmus, est contra usum & rationem mundanæ sapientiæ : ergo per legem oppositorum, accidens per se subsistere sublata substantia, ut docet Anselmus, in hostia consecrata,non est tolli substantiam secundum considerationem præter rem,ut glossat Witcleff.Et ad hoc facit,quod ad hoc suadendum docet Anselmus,quomodo lex naturæ subiacet legi Dei:& quomodo supra legem naturæ Deus appendit terram super nihilum per uiã miraculi altioris ostendens possibilitatem rei minoris. Hæc omnia adducere foret superfluũ pro consideratione substantiæ sine accidente, uel econtrariò,quod sine miraculo insueto consuetè agunt philosophi, etiam secundùm eum de tempore,& re sensata:uel potiùs in omni cõsideratione metaphysica.Intelligit ergo Anselmus præter suspensionem substantiæ panis per considerationem,totalem eius ablationem per substantiam,& remansionem accidentium eius per subsistentiam:quod tantùm intendit ibi esse contra usum,& contra mundanæ sapientiæ rationem. Conatur autem ad hunc finem fortiùs dicere Anselmum, quia in vltimo capitulo de ueritate dicit discipulus eius,quòd pereunte corpore,colorem eius manere impossibile est: ergo de mente Anselmi est,accidens præter subiectum remanere non posse. Respondetur, sed non hoc asseruit ibi magister.Imò(inquit)quando Augustinus,& alii loquuntur quicquam in Dialogis sub nomine discipuli,si prætereant, & non reprobent, hoc approbant, quod discipulus intulit. Dicitur: ergo approbaret Anselmus,quod discipulus ibi citò post concludit,inquiens,Sic video, & non possum non videre, quod ego non reputo. Veruntamen sciendum esse de Anselmo arbitror non esse dedecus,qd̃, ut fatetur, personaliter contigit Augustino: q̃ scilicet sæpe vniuersaliter, & sine exceptione scripsit,quia pro tunc exceptio non occurrit: sicut in retractatione dicit, quomodo in libro de uera religione dixit, quòd Christus nihil egit ui: quia non tunc occurrit (inquit) quomodo Christus eiecit uendentes de templo. Ita in libro de ueritate,quando leuiter diceret, & plùs pro exemplo,q̃ seriò, q̃ pereunte corpore,colorem eius manere foret impossibile,nõ potuit uigili menti doctoris occurrere priuilegium sacramenti.Sed nec memoriæ Augustini, quando scriberet librũ suũ de quantitate animæ priusquam

Aug.lib.1. retract.ca. 13.To.6.
Io.2
Matt. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm fuit imbutus altis & occultis dubijs fidei orthodoxæ. Iterum ſglosſat Hugonem de ſacramentis lib. 2. parte 8. c. 9. ubi ſic Hvgo. Per uerba (inquit) ſanctificationis, uera panis, & uera uini ſubſtantia in uerum corpus, & ſanguinẽ Chriſti conuertitur, ſola ſpecie panis & uini remanẽte: & ſubſtantia in ſubſtantiam tranſeunte. Conuerſio autem ipſa non ſecundum unionem, ſed ſecundùm tranſitionem credenda eſt: quoniam nequaquam eſſentia in augmentum eſſentiæ accedit, ut per id, quod accedit, id, ad quod accedit, maius fiat, ſed tranſitoriè, ut id, quod accedit, cum illo, ad quod accedit, unum fiat. Nec ſic in pane corpus Chriſti conſecrari dicimus, ut de pane corpus Chriſti eſſe accipiat: nec quaſi unum corpus ſubitò factum demutata eſſentia, ſed in ipſum corpus verum mutatam eſſentiam. Nec ipſam ſubſtantiam panis & uini in nihilum redactam, quia deſijt eſſe quod fuit, ſed mutatam potiùs, quia cœpit aliud eſſe, quod non fuit: & ipſum, quod cœpit eſſe, ex ea eſſe non accepit, quia panis fuit: ſed ipſa eius eſſe accepit, quando deſint eſſe quod fuit. Hoc expreſſius diſtinximus propter eos, qui ex ſua ratione fidei præiudicium faciunt: & ſenſu ſuo *intendentes aſſerere nituntur, uel hoc eſſe ſolum, qđ cernitur, uel tale eſſe, quod creditur. Hoc eſt, quia ſola panis & uini ſpecies cernitur, ſolã ibi eſſe panis & uini ſubſtantiam: uel quia ibi ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti creditur, paſsibiliter ei ineſſe ſpeciem & qualitatem panis & uini, quæ cernitur: quaſi nõ poſsit ſpecies apparere, cuius non adſit ſubſtantia, uel ſubſtantia latere, cuius non apparet forma. Hæc ille. Avct. Hic ſubſequitur gloſſa Witcleff. Iſta (inquit) uerba doctoris incuſſerunt mihi formidinem: nec uideo, quin doctor in illis intelligit quòd fidelis ſuſcitet intellectum ad credendum, quòd ſolum corpus Chriſti ſit poſt conſecrationem ibi principaliter, pane & uino in principalitate illa corpori Chriſti cedentibus. Accidentia autem ibi habent principalem exiſtentiam ad expergefaciendum ſenſus fidelium ſine ſubiecto ſuo ibi principaliter exiſtẽte. Hæc Witcleff de Euchariſtia. cap. 3. Avct. Videant iam uiri ſenſati, qualiter iſta gloſſa ſuum textum exponit, quàm diſtrictè, quàm inſipidè, quam ineptè: digna benè ſuo authore, qui uir indoctus ſacræ legis, audebat in eodem loco ſancto Thomæ, & aliis profundis uiris imponere defectum intelligentiæ, & non concepiſſe in cortice doctores priores, & ideo gloſſas eorum fuiſſe friuolas, extraneas, & ſtultitiam implicantes. O miſer homuncio ſuper omnes te docentes intelligens ſi formidaſti, cùm uideres Hugonem: cur non formidaſti eum gloſſare per contrarium?

Hugo.

*incedentes.

Witcleff.

Pſa. 118

A Quis te audacem fecit, ut uidens tam planum contra te decretum eius, gloſſam tuam ſtultam exaltares, & textum ſolennem illi ſubijceres? Nam cùm pauca ibi conſideres, attende hoc unum, ꝙ ſola ibi ſpecies panis & uini remanet, ſubſtantia tranſeunte in ſubſtantiã. Si ergo ſubſtantia panis remanere negabitur, quia cedit corpori Chriſti principalitatem, quanuis remaneat ſm rem, multo magis nec remanent qualitates: quæ infinitè maiorem cedunt principalitatem corpori Chriſti, quàm ſubſtantia panis terreni: quæ eidem par eſt in genere: accidentia autem non ſic, immo accidẽtia dicerentur nunquam remanere præſentia pani: quia panis habet ibi ſupra ea principalitatem infinitò maiorem, quam habet corpus Chriſti quomodolibet ſuper panem. Dicit: ſed accidentia ibi remanẽt ad expergefaciendum ibi ſenſus fidelium. Contrà. multò magis remaneret ibi quidditas panis, quæ eſt ſecundùm te ſacramentum corporis ad expergefaciendum ibi intellectus fidelium ad credentiam ſacramenti. & cùm accidentia illa ad nihil naturaliter moueant niſi ad magis in notitiam panis per accidens, magis neceſſaria eſt uirtus motiua panis ad notitiam corporis ut eſt præſens. Formatur ſic ratio, quia ſignum immediatum ſignato, quia aptiùs dirigit, eſt ipſi magis neceſſarium, ſed ſubſtantia panis ſacri eſt ſignum immediatum, & ſacramentum corporis Chriſti per te, non ſic accidentia ſenſata exterius, quæ ſit communis hoſtiæ non conſecratæ ſicut & conſecratæ, aptiùs ergo remaneret ſubſtantia panis ſacramentalis, quàm remotiſſimæ qualitates ad dirigendum mentes fidelium in ſignatum propriùm. Attende item, quòd Hugo dixerit panem deſinere ibi eſſe per ſuam mutationem, & tranſitionem realem in corpus Chriſti, hoc non requiritur in datione principalitatis. Aliter ergo deſinit ibi eſſe panis, quàm principalitatem ſuam amittens. Nam ſi (ut dicis ibi) domino ſuo cedit uir ignobilis principalitatem cùm uenerit in domum ſuam, non tamen tũc ignobilis ille mutatur in dñm ſuũ, nec cõuertitur in ipſum tranſitiuè, nec accepit eſſe eius. Formidaſſes item Hugonem ibi, cùm diceret iſta tam diſtinctè dixiſſe propter eos, qui ex ratione ſua fidei præiudicium faciunt, credentes hoc ſolùm eſſe, quod cernitur. Sequitur. Hoc eſt, quia ſola panis & uini ſpecies cernitur, ſolam ibi credunt panis & uini eſſe ſubſtantiam. Tu uerò ponis ibi ſolam panis & uini ſubſtantiam, & corporis Chriſti ſolam figuram, uel realitatem tranſcendentem, ergo iuſtè formidaſſes propter te tam diſtinctè locutum eſſe Hugonem contra remanentiam panis, quia ratione tua tali, quali fidei præiudicium

Nota.

C

B

diciũ facis. Formidaſſes itẽ Hvgonem. in 5. A cans. Item ibi cap. 7. idem Hvgo. Nec per panem & uinum corpus & ſanguinem tantùm ſignificari credimus: ſed ſub ſpecie panis & uini uerum corpus & uerum ſanguinem cõſecrari: & ſpeciem quidem uiſibilem ſacramentum eſſe ueri corporis & ueri ſanguinis: corpus autem & ſanguinem ſacramentum eſſe gratiæ ſpiritualis. Et quemadmodum ſpecies illic cernitur, cuius res, uel ſubſtantia ibi eſſe non creditur: ſic res ibi uꝛaciter & ſubſtantialiter præſens creditur, cuius ſpecies non cernitur. Videtur eñ ſpecies panis & uini: & ſubſtantia panis, & uini nõ creditur. Creditur autem ſubſtantia corporis & ſanguinis chriſti: & tamen ſpecies non *cernitur. Hæc ille. Avct. Primò nota, ꝙ doctor iſte dicit, quòd per panem & uinum nõ tantùm ſignificatur corpus Chriſti & ſanguis, ſed ſub illorum ſpecie corpus & ſanguis uꝛaciter cõſecrantur. Hoc cõtra te, qui ponis panem & uinum tantùm figuras corporis, & ſanguinis: & corpus Chriſti nõ habere ibi carnis ſubſtãtiam, ſed figuram. Secundò dicit ſpeciẽ illam uiſibilem panis & uini ſacramentum eſſe ueri corporis Chriſti & ſanguinis. Hoc contra te, qui criminaris catholicos, quia ponũt formam extrinſecam panis, quæ eſt accidẽs deſtitutum ſubiecto, eſſe ſacramentum extrinſecum hoſtiæ conſecratæ. Et item. 3. dicit doctor: illud corpus Chriſti in ſacramento exiſtẽs eſſe ſacramentum gratiæ ſpiritualis. Hoc contra te: quia tũc per prædicationem tuam habitudinalem illa gratia eſſet iterum ſacramentum: quia per ſacramentum ſignatur, & propter hoc neſcis unquam dicere quid eſt ibi res, & nõ ſacramentum. Quia ſicut petra erat Chriſtus ſecundum habitudinem, uel figuram, ſic itẽ panis eſt corpus Chriſti, & econtrario. Conformi logica corpus Chriſti ſacramentale eſt gratia ſpiritualis unionis, & econtrariò. Et tunc ſicut corpus Chriſti eſt ſacramentum panis, quia figuratur per panem, ita corpus Chriſti myſticũ eſt corpus Chriſti ſacramẽtum, quia in ipſo figuraliter deſignatur. Et per conſequens nihil eſt ibi res ſacramẽti, & nõ ſacramentum. Quartò item dicit doctor. Quemadmodum ſpecies illic cernitur, cuius res, uel ſubſtãtia ibi eſſe non creditur. Hoc cõtra te, & gloſſam tuam, quòd ſpecies uiſibilis formæ integrata ex tot accidentibus, non quidem per aggregationem, ut aceruus granorum, ſed per naturalem* exigentiam, ut ſpecies, & pulchritudo, de qua in pſalmo. Specie tua & pulchritudine tua. & in Porphyrio. Species Priami digna eſt imperio. Illa, in quam, aut huiuſmodi ſpecies cernitur, cuius res uel ſubſtantia ibi eſſe non creditur. Ergo contra fidem, & extra fidem eſt ſubſtantia panis ibi, &

Hugo.

*videtur

*exiſtẽtiã

Pſal. 44.

In predica. c. a. de ſpecie.

B

C

4

Universidad de Deusto
Biblioteca

ibi,& non tm extra considerationem. Maximè cùm tu dicas fidei testimonium quadruplex dicere panem materialem esse corpus Christiin sacramento,& sic manere in 4.trialogorum . & 39.ca.sermo dñi in monte.Hugo uerò dicit,ꝙ res illam subiectans speciem vel substantia ibi esse non creditur:nè diceret pro te,non considerat.Et iterum.uidetur ibi species panis & uini:& substantia ibi panis & uini non creditur.Et non tm hoc:sed nè staret dictum tuum antiquũ de essentia materiali,& mixto illo primo, cuius forma componit immediatè cum materia, quã aliqñ posuisti subiectum accidentium absente substãtia panis specifica:doctor addidit:nec res eius manet.i.nulla aliquitas panis, uel indiuiduum entis extra genus,quod posset ab accidentibus denominari. Quintò dicit doctor, ꝙ res ibi ueraciter & substantialiter præsens creditur cuius species non cernitur.Et exponit se.Creditur aũt substantia corporis & sanguinis Christi: & tñ species non cernitur, Hoc ꝙ te, quia dicis corpus Christi non esse substantialiter in sacramento , nec secundùm substantiam suam , uel naturam , sed tantùm per figuram , & tenuem habitudinem . Ecce propter istam quintuplicem ueritatem, quæ concutit omnem errorem tuum quintuplici machina: iustè poteras formidare Hugonem sub tam potenti,& fœcunda sententia.

¶ QVO'D LINCOLNIENSIS SEcundum glossam Witcleff non intellexit accidens sine subiecto. Cap. LXXXIII.

SVMMA.

1 *Witcleff,qui secũdum glossam suam uult Lincolnienſem non intellexiſſe accidens ſine ſubiecto, confutatur.*

2 *Formæ ſenſibiles ſaporis,& coloris, quòd nõ deheant attendi in ſacramento altaris.Et quid de hoc dicat Rabanus.*

3 *Fortè,aduerbium ſumptum ab ore Lincolnienſis ab Witcleff ad roborandum ſuam prauam ſententiam.Et quomodo in hoc ſequatur Nouatũ eius magiſtrum,qui ab ore Petri contra ſanctam pœnitentiam hoc idem aduerbium ſuſcepe rit.Et plura ibi ex Lanfranco,Auguſtino,&c.*

QVantùm item ad Lincolnienſem , qui ut ipſe recitat,ſuper ca.3.eccleſiaſticæ hierarchiæ.Aſſumentes(inquit)sẽ sibiliter *partita & multa non uerè profiterentur communicatores, niſi ipſa multa in aliquo unirentur.Vniuntur autem ea multa, in quæ diuiditur conſecratus in unitate ueri corporis Chriſti:& ea multa,in quæ diuiditur calix,in unitate ſanguinis ipſius. Et fortè dicũtur ea multa,quæ ſenſibiliter multis diſtribuuntur fieri,ſeu eſſe in ijs: quia iſtæ ſenſibiles formæ nõ habent alias ſubſiſtentias ipſas in eſſe tunc ſupportantes. Non enim eſt tunc ſub forma panis,aut uini materialis ſubſtantia panis aut uini: nec tamen ſunt illæ formæ ſenſibiles in corpore & ſanguine Chriſti ut in ſubiectis ab eis denominatis.Hæc Lincolnienſis.* AVCTOR. Reſpondet ad Lincolnienſem , ſicut ad alios , quia accidentia per ſe ſunt in actu conſiderationis fidelium:dum panis & uini quidditas quò ad conſiderationem huiuſmodi ſit ſopita:quia accidentia expergefaciunt animam,ut conſideret ſacramentum actualiter tanquam ſignum. Contra iſtud facit proceſſus doctoris: quia dicit , ꝙ illæ ſenſibiles formæ non habent alias ſubſiſtentias ipſas in eſſe tunc ſupportantes.Peſſimus † ergo gloſſator iſte,qui arctat ſenſum doctoris ad ſubſiſtentiam formarum accidentalium ſolùm in conſideratione, quando expreſsis uerbis dicit eas ſubſiſtere in ipſo eſſe. Aut reducatur gloſſa textui ſic.Senſibiles formæ in ſacramento altaris non habent alias ſubſiſtentias ſupportantes eas in eſſe:quia habent alias ſubſiſtẽtias ſupportantes eas in eſſe:ſed non in conſideratione.Et quæ congruentia rõnum?Intendit ergo formas illas non habere alias ſubſiſtentias in eſſe , ipſas tunc ſupportantes in eſſe. Quod etiam probat finis ſermonis:quia nec pp hoc concedit, ꝙ ſint in corpore & ſanguine domini illa accidentia panis & uini tanquam in ſubiectis ab eis denominatis. Quod oſtendit eum hic loqui de ſubiecto eorum,ſi quod habeant,non ſecundùm cõſiderationem , ſed realem denominationẽ. Itẽ quare ſopiretur ſubſtantia panis materialis in conſideratione,& non aceruus accidentium , cum de præſentia panis ibi eſt fides, & nõ ſic de accidentibus,ut ipſemet Witcleff ſcribit? Item panis naturalis(ut dicit idem Witcleff) eſt illud uenerabile ſacramentum . Quomodo autem poſſet uenerari , & credi , & non conſiderari,non uideo: nec ipſe ſciuit etiam quomodocunque docere . Item quod ſenſus naturaliter repreſentat , hoc mens attendit , ſecundum illud: Omnis doctrina,& omnis diſciplina ex præexiſtente fit cognitione ſenſitiua . Si ergo ſenſibiles formæ remanent ad expergefaciendum animam* ſed ad nihil aliud inducere poſſunt,niſi in ſubſtantiam panis , quia aliàs corpus Chriſti eſſet ibi ſenſibile,quod ipſe negat cum omnibus , ergo accidentia remanentia expergefaciunt animam ad conſiderandum ſacramentum actualiter tanquam ſubſtantiam naturalem , non tanquam figuram. Quia hoc eſt*

Lincolniẽ.
**separata*

eſt ſupra facultatem ſenſus:ſecundum illud Auguſtini. Quod oculi nobis renuntiant,panis eſt, & calix. Quod autem fides poſtulat inſtruenda, panis eſt corpus Chriſti . Item ſenſibiles formæ neceſſariò faciunt ad conſiderationem panis:& quantum in eis,turbant mentem à fide corporis:quod non faceret ſubſtantia panis ſine eis . Magis ergo remouendæ eſſent à conſideratione hominis illæ ſenſibiles formæ,quàm ſubiectæ eis ſubſtantiæ.Ad praxim autem aſſumpti facit, ꝙ tu ipſe ſemper clamas pro pane materiali: qa uides ibi eius accidentia conſueta.Ad confirmationem autem huius conſequentiæ naturalis , ſcribit in libro ſuo de corpore & ſanguine domini,capite uigeſimo quinto RABAN. *Idcirco(inquiens)in illo ſaporem panis,aut colorem non attendimus: ita nanque ſi mutaretur ĩ carnem,nihil ampliùs caro Chriſti eſſet, quam eſt: quia totũ ſpirituale eſt,quod comedimus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce ſenſibiles formæ ſaporis,& coloris non debent attendi,non conſiderari:& ſi tota hoſtia tam ſecundùm ſubſtantiam , quàm ſecundùm qualitates uerteretur in carnem, non amplius eſſet caro Chriſti , quam iam eſt:Et ideo in capite octauo præcedente, docet quomodo omnes quinque ſenſus ſunt inſtruendi per gratiam ad ea tantùm percipienda, quæ fide creduntur,tractans hunc textum Leuitici. Qui comederit de ſanctificatis per ignorãtiam,addet quintam partem . ubi. Quinta(inquit)pars illius tunc rectè a nobis ſuperadditur ſi quinque ſenſus corporis intus ab intelligibilia ſpiritualia conuertantur.Quia ſi rectè ſapimus,uel rectè percipimus,diuinus ſpiritus in nobis eſt,& per eandem gratiam ampliatur: eoſdemque ſenſus noſtros ad ea percipienda inſtruit,& componit:ita ſanè , ut non ſolum guſtum interiùs ad myſtica perducat,uerùm & uiſum,atque auditum,nec nõ odoratum,& tactũ, ita tenus illuſtrat quodammodo, ut nihil in eis niſi diuina ſentiãtur,nihilque niſi cæleſtia.Hæc ille. AVCT. Falsè ergo docet Witcleff accidentia remanere ad expergefaciẽdum animam , & propter hoc tollendam,uel ſopiendam a conſideratione tantum eſſe panis ſubſtantiam . Vnde omnes fideles poſſunt planè uidere , quam extortam gloſſam fecerit : quam item extraneã, & omnibus catholicis ſcriptoribus alienam . Nam priùs docere debuit , ubi ſcriptura ſacra hunc modum loquendi habuerit : aut illi doctores,quos ſic gloſſat,hanc formam loquendi tenebant conſuetè in alijs:dicere,ſcilicet , abſolutè rem non eſſe: quia non eſt in conſideratione talis,uel talis,& nunquam ſe exponere,quòd ſic intelligerent. Sed certè non potuit hoc facere,nè ſecundum ſcripturas cogeremur dicere Deum non eſſe:quia dixit inſipiens in corde ſuo : non eſt Deus . Sed hoc prius probandum eſſet in ſcriptoribus ſanctis , quàm recurrendum ad philoſophos pro conſideratione ſenſibilis uniuerſalis , uel temporis . Et tamen quid hoc ad propoſitum ? Nam quamuis dicant philoſophi tempus eſſe in actu per conſiderationem mentis , & numeri numerantis : nunquid ideo dicent philoſophi tempus actu non eſſe , ſi ſopiatur in mente alicuius? Et ſi natura ſenſibilis non dicitur actu ſenſibile , niſi ſecundùm rationem , qua reducitur ad actum ſenſus : nunquid econtrariò quotiens res non ſentitur , dicetur non ſenſibile ? & ſic de uniuerſali . Quod ſi non inuenis , nihil proficis gloſſando doctores negantes ſubſtantiam panis . dicendo quia non ſunt in conſideratione mentis . Quò ad prædicta Lincolnienſis iterum laborat : quia doctor, quem exponit , uocat ſacramentum panis , & ipſe item uocat regulariter panem . O pauper , & penurioſe diſcale nunquid audiuiſti corpus Chriſti dici panem cæli in ſcripturis? Quod item Dionyſius intendit ibi . Et ideo loquens de illo poſt conſecrationem uocat illum diuiniſsimum panem:& panem indiuiſibilem,ſcilicet,in natura : partitum tamen pluribus ſecundùm ſigna.Panis uerò materialis nec eſt indiuiſibilis, nec diuiniſsimus.& ideo ibi LINCOLNIEN.* Ad uertendum(inquit)quòd beatiſsimam euchariſtiam dicit unum,& eundem panem:& calicem ſimiliter dicit unum & eundem,propter corporis & ſanguinis domini unitatem,& identitatẽ . Hæc ille. AVCTOR.Ergo ſecundum iſtos,eucharistia eſt identicè corpus Chriſti,& non panis tuus. Et nunquid item audiuiſti res iſtas ſic vocari:quia ſpecies rerum tenent , quæ ſic olim dicebantur? Sed † currit item ad aduerbium, fortè. Vnde (inquit) quia hoc caſualiter euenit,ideo dicit Lincolnienſis:quia fortè illæ formæ ſenſibiles.&c.Nec eſt facilè fingere quomodo doctor ad alium ſenſum inſereret hoc aduerbium,fortè.Hæc Witcleff,ſcilicet,de apoſtaſia capite ſexto.Quaſi doctor iſte uacillaret,dubitans de conſiderationibus mentium : nec crederet ſimpliciter formas illas per ſe ſubſiſtere , ſed caſualiter poſſe ſic contingere . Sed ſicut iſte ſuſcipit ab ore Lincolnienſis teſtimonium contra fidem ſub aduerbio, fortè : ita magiſter eius Nouatus ab ore Petri contra ſanctam pœnitentiam ſub eodem aduerbio, fortè : cùm diceret Simoni, Pœnitentiam age, ſi fortè remittatur tibi recordatio cordis tui. Sed AMBROSIVS reſpondens utrique libro ſecundo de pœnitentia bene poſt principium . Hoc (inquit) illis reſponſum ſit . Ego autem nec Petrum dubi-

Lincolniẽ.
Witcleff.
Fortè.
Act.8.
Am.To.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dubitasse credo, nec uerbi unius præiudicio tan tam causam strangulandam arbitror. Nam si putant dubitasse Petrum, nunquid & Deus dubitauit, qui ait ad Hieremiam prophetam, Sta in atrio domus domini, & respondum dabis oi Iudæ his, qui ueniunt adorare in domo domini &c. Noli auferre uerbum, forsitan audient, & re uertentur: dicant ergo & Deum ignorasse quid esset futurum. Sed non ignorantia eo uerbo exprimitur, sed in scripturis diuinis frequens huiusmodi consuetudo aduertitur, eoq; simplex fit elocutio. Siquidem & ad Ezechiel dicit dominus, fili hominis, mittã ego te ad domũ Israel, ad eos qui me exacerbauerunt, ipsi, & patres eorum usque in hodiernum diem, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus, si fortè audient & terrebũtur, Nesciebat ergo eos posse, aut non posse cõuerti? Non ergo semper dubitantis est ista locutio. Hæc ille. AVCT. Ita dicat Witcleff Deũ ignorasse quid esset futurum, & esse ipsi casualẽ euentum de conuersione istorum, de quibus dicit, forsitan audient: uel dicat potuisse Lincolniense m firmam mentem suam de subsistentia accidentium ibi exprimere sub ipso aduerbio, fortè. Iam ergo quotiens glossam suam intulerit, inspiciat sector prudens uerba doctoris: & (non dubium) aliqua semper parte aliquid de mẽte doctoris inuenict, quod glossam Witcleff falsam esse conuincet. Hoc dico: quia istis modis præscriptis, forma sufficienter perimendi falsam glossam eius ostenditur: & ne sit perpetua, ut ipse sperat, iustissimè prouidetur. Ipse enim finaliter dixit: Sic possunt glosari doctores quotquot uenerint. Et hoc modo multò consonantius sensibus doctorum: contra quorum glossas, possunt glossæ tuæ reponi, quotquot uenerint. Nõ dubium, ipsa ueritas doctoralis glossas respuit corruptrices à uerbis suis, quantum mare detestatur, & eiicit mortuos suos. Infert post mendaciter Guimundum, quasi neget accidens sine subiecto in sacramento altaris, quod ibi non disputat: quanuis de facto accidentium adnihilationem admittit: quod itẽ Witcleff non placet. LANFRANCVS autem in opere suo hoc ipsum disputat, & cõcedit. Credimus (inquiens) terrenas substantias, quæ in mensa dominica p sacerdotale ministerium diuinitùs sanctificantur, ineffabiliter, incomprehensibiliter, mirabiliter, operante superna potentia conuerti in essentiam dominici corporis reseruatis ipsarum rerũ speciebus, & quibusdã alijs qualitatibus: ne percipientes cruda, & cruenta, horrerent: & ut credentes, fidei præmia ampliora perciperẽt. Hæc ille. AVCT. Hoc ipsum planissimè docuit Augustinus libro de corpore & sanguine domini. de quo & si Witcleff multũ uacillet, & anxius

Hier. 26.

Lanfrãcus Vide Ioan. Barisiũ lib. de Eucharistia.

trepidet: tamen propter solatium sanctorum si delium eum ipsum inserere non omittam. Ego enim reperi, & transcripsi de uetustissimo exemplari, scripto antiqua ualde manu formata AVGVSTI. Non dubitare debet aliquis, cùm panis & uinum consecrantur in ueram substantiã Christi: ita vt nõ remaneat substantia panis uel uini: cum multa alia etiam in operibus Dei non minus miranda uidemus. Hominem enim substantialiter mutat Deus in lapidem, ut uxorem Loth: & in paruo artificio hominis fœnum, & silicem in uitrum. Nec credendum est, q substãtia panis uel uini remaneat: sed panis in corpus Christi: & uinum in sanguinem conuertitur, solummodo qualitatibus panis & uini remanentibus. Hæc ille. AVCT. His uerbis Augustini: q nihil aliud quàm fidem ecclesiæ continent, pij fideles etiam literatissimi uiri gaudenter indulgent, & cũ omni alacritate suscipiunt. Soli Witcleuistæ & Berẽgariani sectatores oblatrant: dicentes alij, quia dictamen eius hæc uerba non sapiunt, nescientes tantam esse ubertatem in saliua doctoris, ut uix inter centũ uolumina tres libri eius redoleant uiuum stylum. Nec tamen hæc ratio nimis à communi editione eius in seq monum opere retrocedit. Alias Witcleff dicit potest esse de dictis Anselmi. Sed hoc restat ut probet, nè plura opera Augustini in eiusdem suspicionis mẽtum inducat. Aut tertiò (inquit) solæ qualitates in cõsideratione mentis expectãt, ut intelligit Augustinus. Sed fatigatus ex uolatu, sic uolat, & reuolat: & tamen hinc fessus noster per rationes suppositas abigitur, ne quiescat. Post ista autem restat inserere motiua eius quæ collegit in defensionem hæreticæ prauitatis, postquàm monstrata esset damnatione digna in synodo cleri Oxoniæ. 16. cap. de blasphemia. Ista secta faciendo in Oxoniis memoriam suorum memorabilium congregata fuit latenter cum quatuor fratribus: & tanquam tota uniuersitas penderet in manu eorum: hæretici dicuntur hæreticasse duas sententias de eucharistia. Primam, quòd post consecrationem in missa remaneat substantia panis materialis in hostia consecrata. Sed inter eos Deus mouit quendam doctorem secularem catholicum, ut non consentiat, sed contradicat stultitiæ eorũ. Ipse autem dicitur interrogasse eos, si uoluerint hæreticare sanctorum sententias de uniuersalibus ex parte rei? At illi hoc præ uerecundia negauerunt. At ille: ex hoc (inquit) sequitur, q substantia panis materialis remanet in hostia consecrata. Genus (inquit) substantiæ est, ubicunque fuerit aliquod eius indiuiduum: sed in dicto sacramento est indiuiduum generis substãtiæ: quia, ut ipsi asserunt, ibi est corporaliter

Vide.

corpus

corpus Christi: ergo. Hæc Witcleff. AVCTOR. Sed huic doctori tautori Witcleff, ne cedat ueritas catholica, iterum dicitur, quòd destructis primis, impossibile est aliquod aliorum remanere, id est, specierum, uel generum: ergo desinente ibi esse substantia panis primi & singularis, impossibile est aliquam substantiam specificã, uel generalem remanere illius panis materialis, qui præfuit: licèt sophisma Witcleff contra intentionem philosophi in hoc textu iudicet ibi remanere speciem panis in alio indiuiduo eiusdem generis, scilicet, in corpore Christi. Sed integer textus dicit, impossibile esse remanere aliquod aliorum, scilicet, generis, uel speciei suo primo destructo: ergo destructa substantia prima panis materialis, uel desinente ibidem, impossibile est aliquam speciem uel genus eius inibi remanere, id est, in quantum eius est. Si ergo hoc philosophicè dicitur: audeo dicere etiam scripturam sacram hanc probasse: cum diceret in Exodo ex ore domini: q comederent agnum paschalem in uespera paschæ, nec relinquerent ex eo quicquam usque mane. Et nunquid relinq; rent ex eo speciem eius, uel genus? Et in quæstionibus Leuitici. 8. AVGVSTINVS. Omne quod consummabitur, aliqui interpretes dixerunt, omne imponetur. ubi uolunt intelligi esse holocaustum: quia nihil inde remanet. Hæc ille. AVCTOR. Item psalmista ait. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. & nunquid substantia quælibet generalis & specialis defuit ibi? Et ille nobilis philosophus in commento capituli tertii ecclesiasticæ Hierarchiæ LINCOLNIENSIS. Illæ (inquit) sensibiles formæ non habent alias substantias ipsas in esse tunc supportantes. Non enim est tunc sub forma panis, aut sub forma uini, materialis substantia panis aut uini: nec tamen sunt illæ formæ in corpore aut sanguine Christi ut in subiectis ab eis denominatis. Non enim à sensibili albedine ibi uisa, denominatur corpus Christi album: aut à rotunditate rotundum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Lincolniensis non formidauit loqui secundum Logicam ecclesiæ pro tempore suo: ipse non reputat terminum panis materialis. Ipse non curauit tantum pro genere & specie, quin diceret non esse substantiam materialis panis sub illis qualitatibus. Ipse audacter dicit illas qualitates sine subiecto: quanuis sciuit corpus domini sub illis iactum: posuit enim in loco spatioso pedes suos. Witcleff autem cogitur quærere strictos angulos, quos non quærit ueritas: quia non properat quærere ueritatem.

¶ QVOD FIGVRA NON DEbet cum rei ueritate coextendi, & per hoc figuraliter solum corpus Christi, nõ est uerè, uel realiter corpus Christi.

Cap. LXXXIIII.

SVMMA.

Figura quòd non debeat cum rei ueritate coextẽdi, contra Witcleff.

Witcleff error primus, qui contra leges scripturæ sacræ extendit loquutionẽ figuratam ut propriam, & sine authoritate figuram transfert in locum proprij.

Scripturæ loquutio secundùm Augustinum, quòd res significans appelletur nomine rei significatæ. Et multa de hoc copiosissimè tractantur ibi.

Witcleff error secundus in materia de figuris, recensetur. ET plura contra eum ibi adducuntur.

CHristimant quidam pii lectores, cùm ad libros Witcleff peruenerint, & audiant eum asserere tàm constanter uenerabile sacramẽtum esse uerè & realiter corpus Christi: q iam cum fidelibus de corpore Christi sapiat secundùm suam essentiam, & naturam. Quia † nec optimis philosophis mos est tropos uel figuras ad res extendere, aut eas concedere uere tales. eo quòd ueritas est adequatio rei ad intellectum. In figuratiuis autem loquutionibus aliter dicitur, quàm res existit: ita ut res conceptui non æquetur, ut infrà dicetur. Reuera ita plures fefellit. Sed qui libris eius insistunt, noscunt, quòd uerbis tantum, & signis Logicis corpus Christi honorat: cor autẽ eius semper uersatur ĩ signo corporis & figuræ: nec aliud esse concedit corpori Christi ibi, quàm esse tropicè figuratum, uel mirtuale præter essentiam: 4. trialo. capite. 7. Genesis. 41. fides scripturæ asserit, q 7. spicæ. & 7. boues crassæ, sunt. 7. anni fertilitatis: &, ut Augustinus notat, scriptura non dicit, quod significant illos septem annos, sed q sunt ipsi anni, & talem loquutionem spissim in scriptura poteris reperire. Sequitur post. Sic autem dici potest, quòd panis ille sacramentalis est ad illum modum specialiter corpus Christi. Hæc Witcleff. AVCTOR. Primus † error eius in hac parte est: quod contra leges scripturæ sacræ extendit loquutionem figuratam ut propriam: & sine authoritate figurani transfert in locum proprij. Nec hoc intendebat unquam Augustinus, nec scriptura. Quod enim Augustinus intendit, est exponere textum illum Ioannis. 13. Nunc clarificatus est filius hominis. Super Ioannem

Veritas quid.

Vvitcleff. Gen. 41.

Io. 13.

*homi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

*homil.63. AVGVSTINVS. Hic autem non est dictum: nunc significata est clarificatio filij hominis: sed dictum est. Nunc clarificatus est filius hominis: quemadmodum non est dictū: petra significabat Christum, sed petra erat Christus. Nec dictum est, bonum semen significabat filios regni: aut zizania significabant filios malignos: sed dictum est, Bonum semē ii sunt filij regni. Zizania uero filii maligni. Sicut ergo solet loqui scriptura res significantes tanquam illas, quæ significantur, appellans: ita loquutus est dominus dicens. Nunc clarificatus est filius hominis. Hæc ille. AVCTOR Quomodo autem debeat hæc sententia AVGVSTINI moderari, ipse nos doceat: alibi fortè possumus nos instrui qualiter in hoc dicto se cupit intelligi. Tractans nempe textum illum Leuitici: Anima omnis carnis sanguis eius est. in libro quæstionum super leuiticum, capite *quadragesimonono. Solet† autem (inquit) res, quæ significat, eius rei nomine, quam significat, nuncupari: sicut scriptum est. 7. spicæ, septem anni sunt: & multa huiusmodi. Hinc est, quod dictum est, petra autem erat Christus: Non enim dixit significat Christum: sed tanquam hoc esset, quod utiq; per substantiam non erat, sed per significationem. Sic & sanguis quoniam propter vitalem quandam corpulentiam animam significat, anima dictus est. Verùm si quispiam putet animam pecoris esse sanguinem, non est in ista quæstione laborandum: Tantum nè anima hominis, quæ carnem humanam viuificat, & est rationalis, sanguis putetur, valde cauendum est: & hic error modis omnibus refutandus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce loquutionem scripturæ dicit Augustinus esse, ꝙ res significans, appelletur nomine rei significatæ: & sic sunt septem spicæ septem anni: & sic petra Christus: & tamen cùm scriptura secūdum hanc figuram dicat, quòd anima omnis carnis est sanguis eius, non uult Augustinus permittere, ut quispiam asserat animā rationalem hominis, quæ carnem uiuificat, sanguinem eius esse. Valde (inquit) cauendum est: & hic error modis omnibus refutandus. Quis error? Quod anima hominis sit sanguis. Quæ igitur? nunquid anima pecoris? Nec hoc determinat, sed sugillat. Superius enim dicit. Nunquid si animam pecoris sanguinem dicimus, etiam anima hominis sanguis putandus est? absit. Et cùm multò aptius sequitur: Anima omnis carnis sanguis eius est: aia rationalis hois est aia carnis: ergo aia rationalis hominis sanguis eius est: quoniā septem spicæ sunt septem anni: ergo panis usualis & materialis est realiter corpus Christi. Quia primam concedit scriptura, secundum tropum: secundā nullus concedit fidelis. Sed nec primam, nisi intra limites scripturæ: sed deinceps negat, propter cōceptum quem generat. Attende iam quomodo liberat negatiuam cum affirmatiua, in libro secundo contra aduersarium legis, & prophetarum, *uersus finem, dicens. Sic enim dictum est: Anima omnis carnis sanguis est: quomodo dictum est; Petra erat Christus. non quia hoc erat: sed* quia hoc significabat. Hæc ille. AVCTOR. Ecce petra non erat Christus: sed significabat. Placet tamen, quòd secundùm scripturam petra erat Christus: placet quòd semen bonum sunt filij regni. Et quare ergo nō placet (interrogas) quòd panis naturalis est corpus Christi? Et ego rursus interrogo, cur non placet Augustino, ꝙ anima hominis est sanguis eius: cùm scriptura æquè sic dicat? Quia (inquis) error hominum sic dicit, non consonanter scripturæ. Ita error uester dicit esse corpus Christi longè aliter, quam petram esse Christum: aut septem annos septem spicas. Valde ergo cauendus est hic error. Quam si benè perspexeris, illæ spicæ, de quibus scriptura loquitur non erant spicæ secundū naturam, sed spicarum imagines: ita quòd figura septem spicarum septem annos figurabat. ut dicit secundo libro ad Simplicianum uersus finem AVGVST. *Quisquis videt somnum, non dicit, uidi imaginem Augustini, aut Simpliciani, sed uidi Augustinum, aut simplicianum cum eo tēpore, quo tale aliquid uidit, nos ignoramus. Vsque adeò manifestum est nō ipsos homines, sed imagines eorum uideri. Et Pharao spicas se dicit uidisse in somnis, & boues, non spicarum, aut boum imagines. Si ergo liquido constat nō ipsorum hominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari: nō mirum est, quòd Samuelem dicit scriptura uisum, etiam si forte imago Samuelis uisa apparuit. Hæc ille: & resumit eadem uerba in De quæstionibus Dulcitij, propositione *quinta AVCTOR. Ecce imagines spicarum erant, quæ erant septem anni figuraliter. Sed cunctis liquet, ꝙ non poterant uerius, aut realius, esse septem anni, quos tantummodo figurabant: quam fuerant septem spicæ, quæ figurarent: sicut nihil potest uerius significare aliud à se, quàm se. Non ergo poterant illæ quinque spicæ esse verè & realiter septem anni, si non essent uerè & realiter septem spicæ. Et quis sanus capite dicet: spicas somniatas esse ueras spicas, & reales spicas? Quis Witcleuista dicet in populo aurum somniatum esse uerū aurum, aut uere, & realiter uerum aurum? Si ergo spicæ, quas Pharao somniauit, non fuerunt uere & realiter spicæ reales, quamuis scriptura sic dicat, uidit Pharao septem spicas: quomodo illæ septem spicæ erunt uere & realiter septem anni: quamuis eadem scriptura sic dicat: quia septem

Tractatu Aug. To. 9
1. Cor. x. Matth. 13
Leu. 17. 3
*57
Aug. To. 4
Gen. 41.
1. Cor. 10.

ptem spicæ sunt septem anni? Postremo peteré quo capite, qua item auctoritate, transferre audes, uel potes tropum septem spicarum ad unicum corpus Christi? Hanc primo ut producas exigitur. Figuram. 7. spicarum, & petræ, & Ioānis agnoui in locis suis, in corpore Christi non noui: aut doce per scripturas, aut patrum orthodoxorum sententias, quòd figura septem spicarum ad corpus Christi in Eucharistia trahi debuit. Hoc modo culpantur hæretici, qui non tātum dicta figurata, sed etiam facta figuralia patrum ueteris testamenti in consimile argumentum traxerunt noui cultoribus testamenti, dicēs licitum esse homini cum ancilla cōiugis suæ concumbere, sicut Abraham cū Agar: quia hoc idem pōt adhuc figurare, quod tunc Libro. 22. contra Faustum AVGVST. Nonnulli præter uaniloquia uestra, sua sponte commouentur, uitā prophetarum in ueteri testamento comparātes uitæ apostolorum in nouo testamento: nec ualentes discernere consuetudinem temporis illius, quo promissio uelabatur, à consuetudine tēporis istius, quo promissio reuelatur. Eis magis respondere compellor, qui uel temperantiam suam audent præferre prophetis: uel nequitiæ suæ quærunt patrocinia de prophetis. Qua in re hoc primum dico: hominum non tantum linguā uerùm etiam uitam fuisse * prophetiam. Et qui busdam interpositis subdit. Similes sunt, qui in magnis ista reprehendunt, pueris imperitis in schola: qui cum pro magna didicerint nomini numeri singularis uerbum numeri singularis et reddendum, reprehendunt latinæ linguæ doctissimum authorem, quia dixit, * Pars in frusta secant: debuit (inquiunt) dicere secat. Et quia non erunt religionem dici, culpant eum, quia germinata litera dixit Relligione patrum. Vnde non absurde fortasse dicatur in genere suo quantùm distant schemata, & metaplasmi doctorū, à Solœcismis, & Barbarismis imperitorum: tantum distare figurata facta prophetarū à libidinosis peccatis iniquorum. Ac per hoc sicut puer in barbarismo reprehensus sit de Virgilii metaplasmo se vellet defendere, ferulis cæderetur: ita quisquis cum ancilla suæ coniugis uoluptatus, Abrahæ factum, quòd de Agar prolem genuerit, in exemplum defensionis assumpserit, utinam non planè ferulis, sed uel fustibus coerceitus emendetur, ne cum cæteris adulteris æterno supplicio puniatur. Hæc ille. AVCTOR. In hoc uitio puerorum est Witcleff: qui sicut uolunt suos Barbarismos defendere per schemata Virgilij, & illi sua stupra per figuralem Abrahæ concubitum: ita iste hæresim suam de sublatione corporis Christi per pulcherrimam figuram spiritussancti in. 7. spicis, & figuram Christi de Elia, aut Apostoli Pauli de petra. Vtinam non planè ferulis, sed & multis fustibus, uel sarmentis puniatur, pro ipsa temeritate figuræ, cuius est sine omni auctoritate repertor. Et nec ignoranter sic dicens peccauit: immo sciuit Ioannem baptistam non ausum esse uti tropo sui magistri. Sic enim dicit libro de eucharistia capite septimo, quòd quanuis Christus dicit cum Eliam, utens tropo: Baptista tamen negauit se Eliam, reseruans tropū magistro suo: & tamen hic fuit tropus auctoritate Christi, & scripturæ. Quanta ergo temeritas est Witcleff, qui præter, imò contra auctoritatem, & intentionem Christi, & scripturæ induxit tropicum sacramētum: nec parcit tropo, nec reseruat contra magistrū? Secundus† error Witcleff in hac re est, quòd dimittit proprietatem loquutionis scripturæ contra naturam rei, cogens, & uiolentans eam in tropum. Quod dico de corpore Christi in sacramento: quod omnes patres sancti à tempore apostolorum scripserunt literis, & uocibus *tradiderunt pro fide gētium successiuè à temporibus apostolorum, usque in præsens corporaliter in natura carnis de bere intelligi. Ipse aūt post Berengarium suum magistrum abiens, omnino iubet esse figuram, non essentiam. Miror cū saltem eum recitauit, cur non sagaciùs auscultauit, quid contra hunc modum in libro tertio, de doctrina Christiana capite decimosexto docuerit AVGVSTI. Seruabitur (inquiens) in loquutionib. figuratiuis regula huiusmodi, ut tam diu uersetur diligenti consideratione quod legitur, donec ad regimē charitatis interpretatio perducatur. Si autē hoc iam propriè sonat: nulla putetur figuratiua loquutio. Hæc ille. & habet Witcleff libro suo de blasphemia capite decimosexto. AVCTOR. Miror igitur, ꝙ ista scripsit, & nec uidit, quod Augustinus ibi dicit. Si quod legitur iam proprie sonat, nulla figuratiua putetur loquutio. Verba Christi dicentis, Hoc est corpus meum, iam propriè sonant. Probat hoc Christus, dicēs, Quod pro uobis tradetur. Et iterū. Hoc facite. & ibi. Caro mea uere est cibus. Idcirco ex his dicit Augustinus substantiam carnis Christi esse uerè cibum: & Hilarius, quòd sit corpus Christi naturaliter: & ita naturaliter in nobis sumptum manet, non per gratiam tantùm, & amorem. Sic Chrysostomus, sic Ambrosius, sic Rabanus, sic Fulbertus, ut alibi recitantur, uno ore confirmant. Qui ergo totiens, & à tantis assertam proprietatem corporis redigit in figuram, uehementer à laude boni expositoris exorbitat, & in execrandam foueam erroris illius se deprimit, qui dixit non esse paradisum, nisi tantummodo figuralem. Contra quem

4

Alias traduxerunt.
Alias. 15. Aug. To. 3
Matt. 26. Il. 6

Universidad de Deusto
Biblioteca

quem insistit facer Augustinus octauo super Ge A
nesim ad literam in principio dicens: sic sequi
Aug.To.3 posse singula Christi facta,& Apostolorum so-
las dici posse figuras. Nam sicut dicit Witcleff
propria sua licentia hoc singulariter solum dici,
Hoc est corpus meum: nullum secum ducens,
nec potens adducere testem catholicum ueterē
Lu.1 uel nouellum: quis item prohibeat alium dicere
ea lege loquēdi Gabrielem nuntium de cælis ad
Io.1 uirginem tropicum fuisse,non historicum? Ver-
Io.9 bum caro factum est,figura non natura: Christi
prædicationem,cæci illuminationē,Christi pas-
sionem,ascensionem: aduentum quoque ad iudi
cium,omnia figuratè dici,& nihil secundum hi-
storiam substantialiter esse uerum? Si dicas scri-
pturas res ipsas exprimere, uerum dicis: & nul-
lam uerius, quàm huius sacramenti propriam
ueritatem.Cur istam sine illis attenuas in figu-
ram? Si expositores sanctos requiras, omnes in
B ueritatem corporis in natura concordant: Si fi-
dem animatam ecclesiæ,totus mundus à solis or
Psal.121. tu usq; ad occasum quacunque per orbem lauda
tur nomen domini,Christi corpus in sacramen
to secundùm naturam suam in proprietate præ-
sens & fatetur,& colit. Quid ergo te cogit dice
re esse figuram, quam cuncti fideles dicunt sub-
stantiam? An ne ualet hæc ratio.7.spicæ sunt fi-
guraliter.7.anni:& petra figuraliter Christus: er
go panis est figuraliter Christi corpus? Doce
priùs conuenientiam rerum, & tandem conse-
quentiam.Nam error magnus est lectoris: sicut
figuratè dictum pro proprietate:ita propriè di-
ctum accipere figuratè. Libro. 3. de doctrina
christiana. capit. * 3. AVGVSTINVS. Huic
Aug.To.3 autem obseruationi,qua cauemus figuratam lo-
*10. quutionem,id est, translatam quasi propriam se
qui:adiungenda etiam illa est,ne propriam qua-
si figuratam velimus accipere. Demonstrandus
est igitur primus modus inuenjendæ loquutio-
nis, propria nè, an figurata sit. Et iste omnino
modus est: vt quicquid in sermone diuino neq;
ad morum honestatem,neque ad fidei veri-
tatem propriè referri potest, figuratum esse co-
gnoscas.Hæc ille. AVCTOR. Dic ergo,quid
morum honestati obuiat, aut fidei veritati, ap-
Matth.26 propriatè concipere dictum Christi, Hoc est
Io.2 corpus meum, magis quàm factum Christi, quā
do aquam conuertit in vinum? Sed & si quando 1
que in scripturis inuenisses panem figuram dici
Christi corporis, sicut dicitur manna: vel panis 2
propositionis,non propter hoc ad hoc tempus,
vel causam regulariter posses figuram illius lo-
Aug.To.2 quutionis extendere, prout de vocabulo homi- 3
est epist. nis, & filii hominis exemplificat in libro de gra-
120.ad Ho tia noui testamenti.cap.14.AVGVSTINVS. 4
noratum. ca 8 Non (inquiens) existimes quasi loquutionis re-
gulam sic perpetua lege seruandam, vt vbicun-
que legeris homines,aut filios hominum,secun-
dùm hanc distinctionem semper intelligas:sed vt
se habuerit circunstantia lectionis. Vnde sen-
sus si patet,hauritur:si latet,eruitur. Et infrà. Ego
autem sum vermis, hoc est filius hominis: non
homo sicut ille homo, qui non est filius homi-
nis.Hæc ille. AVCTOR. Exponit ibi de Chri-
sto,quòd sit filius hominis,& non homo,vt Adā,
qui non erat filius hominis: nec tamen vbicun-
que legitur filius hominis, statim intelligendum
Christum:aut homo cùm legitur, statim signifi-
cat primum Adam.Et in tertio de doctrina Chri
stiana.* capi. 4. quòd panis in bono accipitur,
ibi.Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.
In malo ibi:panes occultos libenter edite. Ergo
secundùm circunstantiam lectionis pensandus
est intellectus vocabuli. Mihi autem videtur,so-
li scripturæ reseruanda hæc prærogatiua loquen
di, cui soli inter omnes scripturas captiuandus
est omnis sensus legentis. Vnde.4. super Gene-
sim ad literam,* c. 11. AVGVSTINVS. Has
loquutionum modis cum ea, quæ non accidunt
Deo,tanquam ei accidant,loquimur, eum face
re agnoscimus,ut nobis accidant, ea duntaxat,
quæ laudabilia sunt.Et * hæc quantum scriptura
rum usus admittit.Neque enim nos temerè ali-
quid tale de Deo dicere debemus,quod in scri-
ptura eius non legimus.Hæc ille. AVCT. Conce
dimus ergo loquutiones illas tropicas,quas scri-
ptura concedit,scilicet,de serpente, & de tribus
uiris Abrahæ,ut adducit Witcleff ca. 10. de apo
stasia:sed cum sine authoritate scripturæ, & ec-
clesiæ,eas extendis,melius eas dimitteres. sicut
etiam ipse dicit. cap. 2. de eucharistia. quia in
hoc casu Baptista reseruauit tropum suo magi-
stro, & negauit proprietatem: ut item dicis in
trialogo. Maximè cùm modi loquendi, à modis
C essendi sunt remoti.

¶ QVO'D SOLV'M FIGVRALI-ter tale,non est uerè & realiter tale. Cap. LXXXV.

SVMMA.

Error tertius Witcleff in materia de figuris,nota-
tur.& quid contra eum dicat author.
Christi corpus quantū ubilibet a figurali pane le-
gis ueteris secernatur.Et quid de hoc dicat Hie-
ronymus.
Modi quatuor loquendi de Deo quasi in unum fa-
sciculum ab Augustino constricti,recensentur.
Fictio quando mendacium,& quando nō.Et quā-
do item figura.

Tertius

1 TERTIVS † error Witcleff in hac A
materia de figuris est, quia in forma
loquendi indistinctè pronuntiat figu
rata cum propriis, vt cautiùs decipiat
simplices,fidelem simulans,& cautè tegens hæ-
reticum.Cum fidelibus dicit,hoc uenerabile sa 2
cramentum esse corpus Christi:imò vt abundan
tius fallat,addit realiter, addit uerè: sed tange
mentem,& fumigans dicet, tantumlibet in figu
ra. Quòd si quæratur quomodo realiter si so-
lum figuraliter,uel uirtualiter,quomodo uerè?
Respondet sicut libro suo de blasphemia. cap.
26.Constat(inquit)logicis, quòd Deus uerè,
& realiter irascitur, sicut corpus eius uerè &
realiter manducatur,non tropicè, licet locutio
qua sensus talis exprimitur, sit tropica. Hæc
Witcleff. AVCTOR. Vlterius si quæratur:
numquid panis est substantialiter uel naturaliter
corpus Christi? pro maiori parte negat. ibi in
fine. Certum (inquit)est, quòd remanet post
benedictionem unum per se sensitiuum, quod B
non est substantialiter corpus Christi : & illud
est sacramentum. Et capit. 41. de sermone do-
mini in montenō concedit, quòd corpus Chri
sti est corpus in hostia, nec corporaliter. Et.4.
trialogi.capit. 10. iterum inuenit æquiuocatio-
nem, secundùm quam conceditur, quòd cor-
pus Christi est in sacramento corpus, sed non
corporaliter,sed pulchrè,& realiter: & item q
est in hostia corporaliter,substātialiter, & essen
tialiter:quia pura corporalitate panis corpora-
liter. Et ad hoc trahit illud Apostoli ad Co-
lossenses.2. In Christo habitat omnis plenitu-
do diuinitatis corporaliter:quia(inquit)diuini-
tas licèt non sit corporaliter, est tamen corpus
existens corporaliter. Falsè exponens hoc pro
fundamento dicti sui alibi: quòd Christus est
tres naturæ,& earum quælibet. Quò contrà in
epistola ad Dardanum inter Epistolas*39. ex-
ponens illud Petri, ubi dicit, Christum spiriti-
bus,qui erant conclusi,aduenientem prædicasse.
AVGVSTINVS.Quod autem(inquit) dice-
bat,in spiritu ueniebat, & ipse quidem filius in
substantia deitatis,quoniā corpus non est, spiri
tus utiq; est.Hæc ille.AVCT. Ex ea ergo par-
te falsè dicit diuinitatē esse corpus.Sed in de ue-
ra innocentia propositione.*287.Exponens il
lum textum Pauli AVGVST.Plenitudo(inqt)
diuinitatis in Christo dicta est corporaliter ha-
bitare,non quia diuinitas corpus est:sed quia sa
cramenta ueteris testamenti appellantur um-
bræ futuri propter umbrarū operationem:cor-
poraliter dicta est in Christo plenitudo diuini-
tatis habitare: quòd in illo impleantur omnia,
quæ in illis umbris figurata sunt. Hæc ille. Av-
CTOR. Non ergo quia diuinitas Christi est
corpus eius altera pars (vt uult Witcleff) ideò
dicitur in Christo habitasse omnis plenitudo di
uinitatis corporaliter:sed quia in Christo termi
nantur reductiuè omnes ueteris legis figuræ:si-
cut umbræ dependenter terminantur in corpo
re. Quantum ergo corpus distat ab umbra,nec
esse potest umbra:tantum Christi corpus ubili-
bet à figurali pane secernitur: qui inter ueteris
legis figuras de corpore Christi est una. Quam
loquutionem probat in commentario super Ti
tum,super illo loco,Sit autem episcopus & pu-
dicus, HIERONYMVS. Si autem laico im- *Ad Tit. 1.*
peratur, ut propter orationem abstineat se ab *Hier.To.9*
uxoris coitu:quid de episcopo sentiendum est,
qui quotidiè pro suis,populique peccatis illi-
batas Deo oblaturus est uictimas? Relegamus
regnorum libros,& inueniemus sacerdotē Abi *1.Reg.21.*
melech de panibus propositionis noluisse priùs
dare Dauid,& pueris eius,nisi interrogaret utrū
mundi essent pueri à muliere, non utique alie-
na,sed coniuge. Et nisi eos audisset ab heri, &
nudiustertius uacasse ab opere coniugali, nun-
quam panes,quos priùs negauerat,concessisset.
Quantum interest inter panes propositionis, &
corpus Christi?Quæ differentia inter umbram,
& corpus:inter imaginem, & ueritatem: inter
exemplaria futurorum,& ea ipsa,quæ per exem
plaria præfigurabantur?Quomodo itaque man
suetudo,patientia,hospitalitas quoque, & beni
gnitas,præcipuè esse debent in episcopo:sic ca-
stitas propria,& (vt ita dixerim) pudicitia sacer
dotalis:ut non solùm ab opere immundo se ab-
stineat,sed etiam à iactu oculi, & cogitationis *Notēt hæc*
errore,mens Christi corpus confectura, sit libe *uerba sacer*
ra.Hæc ille. AVCTOR. Audiat Witcleff,q *dotes*
mens Christi corpus confectura, ab errore co-
gitationis sit libera, ut sic pateat sacerdotem cō
C hcere corpus Christi, non nudum signum. Au-
diat item,quòd corpus Christi ab episcopo sic
confectum tantum distat à panibus propositio
nis, quanuis essent panes sancti, quantum um-
bra distat à corpore, imago à ueritate,& in exē
plis figurata ab exemplari futurorum. Non er-
go est iste panis ut illi:non figuræ corporis si-
cut illi:non umbræ corporis, non imagines ue-
ritatis ut illi : quod tamen esset,si illi panes &
isti panes,illæ imagines & figuræ,& ita isti:sed
illi panes isti corpus:illi imagines ab hac uerita
te distantes, immo huius imagines ueritatis.
Criminor ergo Witcleff, quòd contra om-
nes patrum loquendi modos ausus est dice-
re figuram ueram rem, & figuralem modum
planissimè ueritatem, nimis confisus in magi-
stro Atomalium suorum Democrito,afferente
omnia esse uera,siuè apparentia, siuè ficta: per
hoc cautè furripiens nobis in communicatione

modum

Universidad de Deusto
Biblioteca

modum,quo à figuris facta earum posſimus di- A
ſtinguere,cùm tamen omnis mos ſanctorum pa
trum ſoleat à primæuis quaſi per oppoſita veri- 3
tatem figuratam rem longè aliam à figura pro-
ferre.Hanc autem logicam à Berengario magi-
ſtro ſuo percepit,qui neſciens euadere magnam
authoritatem Hilarij ſcribentis,quòd per Eucha
riſtiæ ſumptionem ſubſtantialiter manet in no-
bis Chriſtus:inuenit quomodo diceret, ita ſub-
ſtantialiter in figura. Et ſic Witcleff exemplifi-
cat poſſe dici: ſicut rex eſt corpus virtualiter per
totum regnum. Quò contrà deluſiuum iſtud
ſophiſma improbauit lib. 3. de corpore & ſan-
Guimũ.Iue. guine domini. GVIMVNDVS. Quomodo
(inquit) ſi nos verbum carnem factum in cibo
dominico non ſubſtantiuè,ſed vmbraticè ſumi
mus,per hoc conſequens eſt, vt in nobis ſubſtan
tialiter maneat Chriſtus? Quæ eſt huius proba-
tionis neceſsitas? Quæ conſequẽtia?Nulla quip
pe neceſsitas eſt, nulla conſequentia : vt vbi eſt B
alicuius rei figura , ſit conſequenter eiuſdem rei
ſubſtantia.Si enim cuiuis dicerem:in hoc pariete
eſt ſubſtantia tua,quia ibi eſt imago tua, nonne
me diceret inſanire? Sed nec quiſquam omni-
no dixerit,quando edebatur agnus legalis,vt ibi
eſſet conſequenter ſubſtantia Chriſti : cùm ille
agnus vmbra eſſet, & figura Chriſti. Quis vero
Num. 21. audeat dicere , cùm ſerpentem æneum Moyſes
in deſerto ſuſpenderet , quòd ibi ſubſtantiam
Chriſti ſuſpenderet? cum tamen ſubſtantiam
Io.3 Chriſti in ligno ſuſpendendi ſerpens ille æneus
figuraret?Quocirca ſi aſſumptio Hilarij,qua di
citur , quòd ſubſtantialiter in nobis eſt Chri-
ſtus,per hoc rata eſſe monſtratur,quòd nos car-
nem & ſanguinem Chriſti cibo dominico ſumi-
mus,quæ accepta,atque hauſta id efficiunt,vt &
Chriſtus in nobis , & nos in Chriſto naturaliter
vnum ſimus,naturam carnis eius adepti:nulla au
tem conſequentia(vt oſtendimus)aſſumptio il-
la per hoc probari poteſt,niſi in cibo dominico
ſit verè ſubſtantia corporis & ſanguinis Chri- C
ſti:manifeſtum eſt quoniam prudentiſsimus ar-
gumentator Hilarius , qui ſuam aſſumptionem
per hoc confirmare voluit ſubſtantiam corpo-
ris & ſanguinis domini nos in cibo dominico ſu
mere, non vmbram , & figuram tantùm(vt vm-
bratici iſti malè ſomniant)credidit.Hæc ille.AV
CTOR. Argumentum iſtud per ſe planam ha
bet victoriam.nobis autem ſufficit,vt notemus,
quòd per fœdos,& prophanos hæreticos,ſubſtã
tiale iſtud & corporeum eſſe in figura nuda , in-
trauit in mundum , ad intricandum loquentes,
nè ſine grandi difficultate ſermonis figuram caſ
ſam alicuius rei à vero eſſe ſuo aut reali,ſubſtã-
tiali, corporali, ſuppoſitali, diſcernerent. Hoc
ſophiſma,quod Berengarius genuit,& Witcleff

fouet,loquutio ſanctorum patrum omnium or-
thodoxorum interimit:quos iam proſpicere,no-
lem videri eſſe prolixum. Vnde † AVGVSTI- 3
NVS quaſi in vnum faſciculum conſtringens mo
dos loquendi de Deo in ſcriptura ſacra , ſic ha-
bet libro primo de trinitate.* cap. 2.Verbis(in-
quiens) & rebus corporalibus ſumptis, vſa eſt
cùm de Deo loqueretur:velut cùm ait. Sub * vm
braculo alarum tuarum protege me.Et de ſpiri-
tuali creatura multa tranſtulit, quibus ſignifica-
ret illud , quod non ita eſſet: ſed quod ita dici
opus eſſet: ſicuti eſt,Ego ſum Deus * zelans. Et,
pœnitet me hominem feciſſe. De rebus autem
quæ omnino non ſunt,non traxit aliqua vocabu
la, quibus vel figuraret locutiones, vel ſpiſſaret
ænigmata. Vnde perniciosiùs & inanius euane-
ſcunt, qui illo tertio genere erroris à veritate ſe
cluduntur:hoc ſuſpicando de Deo,quod neque
in ipſo,neque in vlla creatura inueniri poteſt.Et
infrà. Quæ verò propriè de Deo dicuntur,quæ-
que in nulla creatura reperiuntur , rarò poni
ſcriptura diuina:ſicut illud , quod dictum eſt ad
Moyſen,Ego ſum qui ſum. & Qui eſt,miſit me
ad vos. Cùm enim eſſe aliquo modo dicatur &
corpus & animus:niſi proprio quodam modo
vellet intelligi, non id vtique diceret.Hæc ille.
AVCTOR. Hic habemus tres modos loquen
di de Deo:duos primos rectos,cùm ſcilicet tranſ
fertur locutio de re corporali uel ſpirituali in ſer
monem de Deo:& tertium falſum , & erroneum:
quia hoc Deo attribuit,quod nullibi inuenitur:
putà , ꝙ aliquid gignat ſe ut ſit. Quartum ieem
modum addit,qui eſt proprius,& ille ſolus dici-
tur de Deo uerè.Et primi duo quãuis uera ſint,
non tamen uerè loquuntur: quia non ita eſt, ut
primò ſignificat.Sic dicit Auguſtinus : quibus ſi-
gnificaret illud,quod non ita eſſet, ſed quod di-
ci ita opus eſſet. Ex hoc ergo regulari principio
Auguſtini, omnis translata, & figurata loquutio
implicat non ita eſſe,nec uerè eſſe: nec tamẽ fal
ſum eſſe quod dicit,ſicut nec figuratæ loquutio
nes poeticæ falſæ ſunt:ut probat AVGVST. libro
contra mendacium: ubi fictiones Horatij pro-
bat,& Aeſopi. t in libro quæſtionum ſuper Lu
cam.*cap.47.De eo , quod ſcriptum eſt de do-
mino . Finxit ſe longius ire: non ad mendacium
pertinet.Non†enim omne,quod fingimus, men
dacium. Cum autem fictio refertur ad aliquam
ſignificationem,non eſt mendacium, ſed aliqua
figura ueritatis.Alioquin omnia , quæ à ſapienti
bus,& ſanctis uiris,uel etiam ab ipſo domino fi-
guratè dicta ſunt, mendacia deputabuntur : qꝫ
ſecundum uſitatum intellectum non ſubſiſtit ue
ritas in talibus dictis.Non enim qui habuit duos
filios,quorum minor , accepta parte patrimonij
ſui , profectus eſt in regionem longinquam, &

cætera,

cætera,quæ in illa narratione contexuntur , ita A
dũt tanquam fuerit quiſquam homo , qui hæc
in filijs ſuis duobus aut paſſus ſit,aut fecerit.Fi-
cta ergo ſunt iſta ad rem aliquam ſignifican-
dam.Vnde eſt & illud etiam eiuſdem domini:
qui in ſici arbore quæſiuit fructum eo tempore,
quo illa poma nondum eſſent. Non.n. dubium
eſt illam inquiſitionem non fuiſſe ueram* Quis
enim hominum neſciret ſine uiriditate,uel tem
pore,poma illam arborem nõ habere? Fictio i-
gitur,quæ ad aliquam ueritatem refertur, figu-
ra eſt:quæ non refertur,mendacium eſt. Hæc il
le.AVCTOR.In his ecce fictionibus nec af-
fuit veritas,nec tñ erant falſæ,uel mendoſæ.Nõ
ſubſiſtit(inquit Auguſtinus) ueritas talibus di-
ctis . Nec dubiũ eſt illam inquiſitionem ficuum
non fuiſſe ueram:ſed medium quoddam pẽdẽs
inter ueritatem,& mendacium. Fictio(inquit)
quæ ad aliquam ueritatem refertur , figura eſt:
quæ non refertur,mendacium eſt . Hunc modũ
loquendi ſcripturæ & doctorum neſcit Wit-
cleff:ideo oberranter arguit:Deus(inquiens)ue B
rè,& realiter irafcitur:& tñ niſi tropice : Dice-
ret Auguſtinus,ꝙ nec uerè,nec realiter , nec tñ
mendoſe uel falſe:ſed medio modo figuratè , ꝙ
modus à plena ueritate diminuit: ſed ſuperuo-
lat falſitatem.

¶QVOD FIGVRAE SCRIPTV-
ræ ſacræ non ſunt liberè extendendæ ſine e-
uidenti neceſsitate , & auctoritate : maximè
ubi uergit in diſpendium ueritatis extenſio
figuralis. Ca.LXXXVI.

SVMMA.

1 *Figuræ ſcripturæ quòd non ſint liberè extenden
dæ.Et quomodo modum ſeparandi res ab um-
bris,à ueritate figuras, patres eccleſiæ ſeque-
bantur.Et plura de hoc ibi ex Auguſtino,Ori-
gene,Didymo,Hieronymo,Hugone.&c.*

2 *Ambroſius,quòd in uſu habeat , more patrum
eccleſiæ,ueritatem à figura diſtinguere,oſten-
ditur.*

3 *Witcleff,qui concedit ſpiritumſanctum colum-
bam &c.modo ſuo,ab auctore confutatur.* ET
*multa contra eum ibi ex Anſelmo, Gregorio,
Niſſeno.&c.adducuntur.*

1 VIDETE† ſi modum iſtum ſeparan
di res ab umbris , à ueritate figuras ,
non ſequebantur patres eccleſiæ: Pri
ma parte ſermonum.ſermone. 18.
AVGVSTIN. Quod dictum(inquit)eſt Moy
ſi,hoc enim placuit Deo certi myſterij diſpen-
ſationiſque gratia : quod ipſe in terram pro-

miſionis non introduceret populum . Eligitur
alius Ieſus naue.Et iſte homo non hoc uocaba-
tur,uocabatur Auſes:& cum ei introducẽdum
populum commendaret Moyſes , uocauit eum
Ieſum:ut non per Moyſen,ſed per Ieſum.i.nõ p
legem,ſed per gratiam populus Dei ad terram
promiſionis intraret.Sicut autem Ieſus ille nõ
uerus,ſed figuratus:ita & terra promiſionis il-
la non uera,ſed figurata:Illa.n.populo primo tẽ
poralis fuit:nobis quæ promiſſa eſt,æterna erit.
Sed figuris temporalibus promittebantur, & p-
nuntiabantur æterna.Sicut ergo ille non uerus
Ieſus,nec illa terra promiſionis uera,ſed figu-
rata:ita manna,non cibus uerè cælestis, ſed fi-
guratus:illa petra non uerè Chriſtus, ſed figura
te:& ſic omnia.Hæc ille. AVCTOR. Conti-
nuat.n.priorem regulam patrum eccleſiæ Au-
gu.Non(inquit)uerus Ieſus,non uera terra pro
miſionis.Ita nec mãna cibus uerè cælestis: nec
petra uerè Chriſtus(inquit) & ſic omnia . ergo
ſic panis non uerè corpus Chriſti,ſi ſic oĩa,& ſu
per pſal.103.ſermone primo,uerſu,Qui ambu- *Pſal.103.*
las ſuper pennas uentorum.AVGVSTINVS. *Idẽ To. 8.*
Ventos quidẽ intelligimus in figura nõ abſurdè
aĩas:non quia uentus eſt aĩa,q̃uis res corporea,
corpora impellens:tñ quia humani oculi aciem
fugit.Eſt.n.aĩa inuiſibilis,,ppterea benè intelli- *Aĩa cur uẽ
tus appelle
tur.*
gimus aĩas uentos.Hæc ille.AVGV.Anima uen-
tus eſt:ecce in figura ſic dicta: nõ quia uẽtus eſt
aĩa.Et li.26.contra Fauſtum;idem AVGVST. *Aug.To 6
ca.1.*
Ego(inquit)Ieſum potuiſſe mori ſi uoluit , cur
non concedam:etiam ſi uerè mortem illã fuiſ-
ſe,& non mortis figuram conſentiam?Hęc ille.
AVCTO. Ecce quòd mortis figuram à uera
morte diſtinguit.Item.4.lib.de trinitate. AV- *Idẽ To.3*
GVST. Verbo itaque Dei ad unitatem perſo
næ copulatus,& quodammodo commixtus,ho
mo eſt:cum ueniente plenitudine temporis miſ
C ſus eſt in hunc mundum,factus eſt ex fœmina fi
lius Dei,ut eẽt & filius hominis pp filios homi
num.Hanc perſonam angelica natura figurare
anteà potuit,ut prænuntiaret,non ut ipſa eſſet.
Hæc ille.AVCT. Quàm ſæpe negat eſſe & ue
rè eſſe a rebus figuralibus:quia non illæ res ſunt
ſecundùm eſſentiam,quas figurat.Figurare (in-
quit)angelus potuit ut prænuntiaret,non ut eſ
ſet.Hac cautela loquendi utebantur paſsim pa
tres eccleſiæ,nè per ſimplices,uel malignos uer
ba ſcripturæ occaſionem darent errandi.Et itẽ
li.primo contra duas epiſtolas Pelagianorum
*ca.7.AVG. De concupiſcẽtia carnis falli eo *Idẽ To.
credo,uel fallere,cum qua neceſſe eſt , ut etiam *12.
baptizatus, & hoc ſi diligentiſsimè proficit : &
ſpiritu Dei agitur,pia mente conſligat.Sed hæc
ẽt ſi uocatur peccatum:non utique quia pecca-
tum eſt,ſed quia peccato facta eſt,ſic uocatur ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut scriptura manus cuiusq; dicitur, quòd ma A ad Euphratē,ut ibi absc̄oderet lũbare suum:& nus eam fecerit.Hæc ille. AVCTOR. Figurali post multa tpa reuersus inuenit illud cōputruiter manus non est manus: nec figurale peccatū se,q̄ nulli esset usui aptum. Quo exire poterat, *Matt.13.* est peccatum.Sic item diabolus in euangelio di & ire tam longè obsessa Hierusalem, extructis citur inimicus homo:non tñ est uerè homo,quā p circuitum munitionibus,fossa,uallo,atque ca uis figuraliter extat homo.Super psal. 55. uer- stellis,qui cum semel ad Anathoth uiculū suum *Ps.55.* su:Miserere mei dñe qm̄ conculcauit me homo in tertio milliario ab urbe sitū exire uoluisset, i *Idem To.8* AVGVST. Sed & ipse diabolus quare hic nō in porta capitur:& reductus ad principes,quasi p- telligatur? An fortè quia dictus est homo? Ergo ditor uerberatus in carcerem mittitur?Si illud f errat euangelium,quia dixit,inimicus hō hoc fe typo,quia fieri non potuit:ergo & hoc in typo cit?sed quadam figura pōt & ille dici homo, nō quia si fiat, turpissimum est. Sed respondebis: tñ esse homo.Hæc ille.AVCT. Et libro secun- Deo iubente nihil turpe est. Et nos dicemus: do super cantica secundum translationē Rufini Deus nihil præcipit,nisi quod honestū est: nec textu.*Faciemus tibi similitudines auri.ORIG. iubendo turpia,facit honesta,quæ turpia sunt. *Cant. *Aedtio vulgata sic legit. Murenulas aureas faciemus tibi.&c. Origenes. Ho. 2. non longè à fine. To.1. *Qui* Videtur(inquit)mihi,q̄ lex per angelos dispos Hæc ille,AVCT. Et iste pater typos, similitudi ta est in manu mediatoris.Quoniam quidē mē nes,& figuralia facta abnegat uerè facta. Item li bra habebat futurorum bonorum, non ipsam bro primo contra Rufinum,qui intitulatur, ad imaginem rerum. Et quæcunque cōtingebāt il- Pēmmachium &*Marcellam,pro se ꝑ accusato lis,*quæ in lege referuntur,in figura,& nō in ve rem defensio,uersus finem libri,exponens se in- ritate cōtingebāt.Ista oīa similitudines auri fue- tellexisse apostolum tropicè:& ideo non esse ue- runt,non aurū uerum.Quod.s.aurū uerum in il B rum quod dixit idem HIERONYMVS. Op- lis,quæ incorporea sunt,& inuisibilia ac spūalia poni nobis potest, q̄ non sit uera sīa dicentis intelligātur.Similitudo uerò auri,in quo nō est apostoli,Nemo unquàm carnem suam odit, cū ipsa ueritas,sed umbra ueritatis: ista corporea, morbo regio laborantes,phthisi,&*cancere,& & uisibilia accipiantur.Verbi gratia:similitudo distillationibus,mortem uitæ præferant, & sua auri fuit illud tabernaculum manufactū,de quo oderint corpora.Et statim quid ipse sentiret,ad *Heb.9.* dicit apostolus.Non.n.in ista manufacta introi iunxi.Magis itaque ad tropicam intelligentiam uit Iesus exemplaria uerorum,sed in ipsum cæ- sermo referatur.Quando dico tropicè, docco lum.Ergo quæ in cælis sunt inuisibilia,& incor- uerum non esse quod dicitur,sed allegoriæ nubi porea,illa sunt uera.Ista autē,quæ in terris sunt lo figuratum. Hæc ille. AVCT. Ecce non uisibilia,& corporea, exemplaria uerorum esse est uerum,sed allegoriæ nubilo figuratum. Et dīr,non uera.Ita ergo similitudines auri appel- super 2.cap.Dionysij in angelica hierarchia,Hy lantur,in quibus est arca testamenti, & propi- go.Si enim imago sola semper uidetur,ueritas tiatorium,& cherubim,& altare incensi,& men nunquàm uidetur,quoniam imago ueritas non sa propositionis,&*panis.Sequitur: Sed & ipsū est,etiam cùm de ueritate est. Item ibidem sup *pane.* aurum uisibile pro eo q̄ uisibile erat, non erat cap.3.In his ueritas non creditur, etiam si per aurum uerum: sed similitudo erat illius ueri au- ipsam ueritas significetur.Aliud est enim ueri- ri inuisibilis. Hæc ille.AVCT. Ecce quia res tas,aliud signum ueritatis,quia signum ueritas exemplares supernarum rerum sunt uisibiles, i- non est,etiam cum ueritatis signum est,& ueri deo non sunt uerè tales,nec taliū ueritates, sed est.Hæc ille.AVCT. Si dicat Witcleff, intelli- similitudines ueritatum: inter quas non supua- C git non uerè facta secundùm proprietatem, & cuè recitat panes propositionis:ut non sint ueri secundùm figuram.Sufficit mihi,q̄ ipsi cū om tates, sed similitudines ueritatum, & corporis ni serie prædictorum sanctorum nesciunt ali- consecrati figuræ.Item li. de spiritusancto uer- ter intelligere uere facta,aut ueritates rerū, nisi *Didimus.* sus medium DIDIMVS. Si uero per allegoriæ ipsas proprietates intelligant,& ideo generali- numerum tonitruus,& diluculum,& nebula, & ter eas remouent a figuris. Audiamus † adhuc creatio spiritus intelligantur:non substantiam AMBR. Ipse enim Homilia prima sui Hexae rei, sed figuratam interpretationem significa- meron.Neque(inquit)cùm legimus, Ego con- bunt:Hæc ille.AVCT. Item in prologo expo firmaui columnas eius, uere columnis eam sub- sitionis Osee primi lib.ubi tractat hoc, q̄ Osee nixam possumus æstimare, sed ea uirtute, quæ *Ose.* iubetur accipere mulierē fornicariam. HIER. *Hie.To.6* suffulciat substantiam terræ, atque sustineat. Si omnia,quæ præcipiuntur ob causas ut in si- Hæc ille. AVC. Et hic a columnis figu- militudines fiant uerè facta contendimus: ergo ralibus abnegat uere sic dici, & in usu ha- & Ieremias accinctus lumbari uestimento mu- bet deinceps modo patrum ecclesiæ ueritatem liebri per innumeras nationes & Assyrios,atque a figura distinguere, & comparationes facere Chaldæos gentes inimicissimas Iudæorum iuit distinctiuas. Et ideo in libro de mysteriis idem

AM-

AMBRO. Audi quia umbra est, quæ apud pa A est corpus Christi in figura: ergo uere & re- tres facta est.Bibebant(inquit) de consequenti aliter corpus Christi;quia uerè & realiter domi- eos petra.Petra autem erat Christus. Sequitur. nus nascebatur. Et dicat tunc consequenter: Er- Hæc autem in figura facta sunt nostri. Cogno- go non solus filius fuit humanatus,sed pater & uisti præstātiora:potior etem̄ lux quàm umbra, spiritussanctus fuerunt uerè & realiter homines ueritas q̄ figura,corpus auctoris q̄ mãna de cæ- cum filio,quando figurabantur in tribus uiris de lo.Hæc ille. AVCTOR. Non ergo figura est scendentibus per uiam. Sic item Abraham fuit ueritas:nisi qualiter lux est umbra,maximè si po uere & realiter Deus:dicente eo ipso cap.7. de tior est ueritas quàm figura.Item *ibidem ubi incarnatione uerbi, quòd Abraham figuraꝫit supra AMBROSIVS. Audis quia sub nube fue- Deum patrem,& Isaac Deum filium. ergo secū runt patres nostri. Et bona nubes, quæ carna- dùm te Isaac fuit filius Dei naturalis & immen- lium refrigerauit incendia passionum. Bona nu sus:imo & quod Arius nunquam audebat asse- bes obumbrat,quos *remersit spiritussanctus. rere in Christo,Ionas fuit filius Dei naturalis, Denique superuenit in Mariam uirginem,& uir consubstantialis,& homousion Deo patri. Vi- tus altissimi obumbrauit eam, quando redem- detis quot impietates,& quantæ ex hac uerbo- ptionem genuit genti humanæ.Et illud miracu- rum inuolutione sequantur. Et quis iā imputat lum per Moysen in figura factum est.Si ergo in iustum crimen Ophitis:quia colebāt serpentē? figura affuit Christus:non est in ueritate. Hæc il quia credebant Christū esse uere serpētem. Ve- le. AVCT. Hoc dictum Ambrosii peremptorium est:& ultimatè concludit:si in figura, non re serpens est Christus: & econtrario christus in ueritate. Item libro primo de sacramentis est uere serpēs,si panis Witcleff uere est corpus. AMBR. Ecce quasi columba spiritussanctus B Aut anthropomorphos quis Witcleuista iustè descendit: non columba descendit, sed quasi poterit criminari, qui dixerunt Deum patrem *Lu.1* columba. Memento quid dixerim, Christus membris humanis uerè formatum,dicente scri- *Matth.5.* carnem suscepit:non sicut carnem: sed carnis i- ptura:Manus dñi erat cum illo:& terra scabel- stius ueritatem uerè Christus suscepit. Spiritus lum pedum dñi est &c.cum Witcleff sic asserit enim sanctus in specie columbæ, non in ueri- panem uerè corpus Chtisti in figura?Nec est cō tate columbæ,sed in specie colūbæ descendit de paratio ista mea,sed Ignatii Antiocheni disci- *Ignatius* cælo.Hæc ille.AVCT. Videtis iam more eccle puli sancti Ioānis in quadam epistola sic scribē siæ Ambrosium temperasse sermonem: & iuxta tis:Considerate(inquit)qualiter Anthropomor limitē uerbi Dei uolentis dicere, quòd spiritus phi a communione & oratione sanctorum rece sanctus descendit columba.quanquàm uerè es- dunt,pp non confiteri eucharistiam carnē esse set columba secundùm naturam, in qua uenit: saluatoris,quia posuerunt eucharistiā esse panē & non figura nuda columbæ:& tamen distinctè pro eo,q̄ scriptura uocat eā panem. Hæc ille. dicitur descendisse quasi columba:quia in natu- AVCT.Igitur istis uisis Witcleff totiēs dicit pa ra eius uenit,cuius tamen naturam non uerè as nē non cē corpus Christi, quotiens dixit ipsum sumpsit.Christus uero uere carnem accepit: & eē corpus Christi:sicut in libro de eucharistia c. *Io.1* ideo in uera carne caro uera descendit. Si er- 1.& frequentius alibi. Nè tñ redarguatur ꝺic- *Matth.11* go spiritussanctus non columba descendit,quā tionem asserere,declarat.4.trialogi ca.4.quòd quàm in specie tali descendit secundùm natu- sicut Christus & baptista non asserebant contra ram:longè plùs non est panis corpus Christi: dictoria,uno dicente:ipse est Elias:alio,nō sum quod nullatenus ibi extat secundùm naturam: Elias:sic nec contradicunt dicentes: panem esse 3 Veruntamen † in hoc loco prolongauit Wit- C corpus Christi:quia figuraliter uerū est,& alius cleff iniquitatem suam,concedens consequen- panis non est corpus Christi:quia naturaliter i- ter spiritum sanctum columbam,sicut. 7. spicæ tem uerum est.Sed quomodo certificat hæc lo- fuerant.7.anni,& sacer panis est ueraciter cor- gica communicantem de re?Aut nunquid prin- pus Christi,imo & quodlibet esse,esse Deum. ceps logicorum Aristoteles ue homines in com Hæc enim prædicanda tradidit in uulgari euan municando forent ambigui cōstituit,q̄ de quo gelio dominicæ infrà octauas Epiphaniæ. Sed libet diceretur affirmatio,uel negatio, & de nul sectatores eius publicè erubescunt de hoc men lo eorum ambo? De dici est hoc principium, dacio, publicè dicentes,& scribentes, quòd er non de esse,& non addit secundum idem:quia rauit in istis: uident enim qualiter conuinci- uitauit a procul omnem similitudinem contra tur plane ex usu scripturæ,& sanctorum: ut di- dictionis in uerbis, quamadmodum apostolus xerit non dicendum. Quàm impia ergo logi- Paulus.2.corinth.primo. Nunquid leui- *2.Cor.1.* ca Witcleff, & a theologia sanctorum patrum tate usus sum? Aut quæ cogito secundum car- remota,quando dicit econtrario, si iste panis nem cogito,ut sit apud me est, & non? Fidelis autem Deus,quia sermo noster,qui fuit ad uos,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est in illo est,& non ubi in glossa ANSEL. Anselmus. A Vt per has causas sit apud illos in intētione mea affirmatio & negatio de eodem.Hæc ille. AVCTOR. Quomodo iactabit Witcleff sua sophismata?aut quomodo dicēdus est logicus, q̄ tam pronè,nullo iubente,contradictionem cōcedit in uerbis?panis est corpus Christi: & non est corpus Christi:Et ad contradictionis saltem apparentis maculam detergēdam,nō est digna tus determinationem apponere propositioni q̄ diminuit:choro sanctorum patrum semper testante,q̄ figura nō est ueritas. Si dicas: nō est ueritas secundùm essentiam & naturam:ergo sequitur q̄ non est ueritas. Præcisè tantum habet unumquodque de veritate, quantum habet de entitate,cùm transcendenter conuertantur. Et idcirco sancti patres ecclesiæ secundum puritatem eloquentiæ dixerunt abusiuè talia nuncupari,quæ non essent secundum proprietatem naturæ.Vnde frater sancti patris Basilii in libro suo de conditione hominis.ca.16. Gregorius Gregorius Nissenus B Nissenus. Quicquid in rebus est,si quidem perfectè,& integrè uocatur,proprie constat esse q̄ dicitur. Si autem nō per omnia quod appellatur existat: inane ei nomen probatur adscriptum:ut puta,si quis uerm panem demonstret, dicimus eum proprie subiecto nomen imponere.Quòd si quis e lapide fabrefactam similitudinem ueri panis ostentet,cui & forma quidē ipsa sit,& magnitudo eius uideatur æqualis, necnon & eandem similitudinem coloris præferat, ita ut multis indicijs uerus putetur,desit autem illi ut cibus possit existere:idcirco iam lapidem proprie, uel naturaliter non nisi abusiuè panis appellationem dicimus accepisse.Item,cætera iuxta eandem rōnem,quæ non sunt per omnia quo dicuntur,habent ex abusione uocabulum. Hæc ille. Avct. Præclara regularis sententia sancti patris:quæ item rectificat logicam, & theo- C logiam informat.Si res hæc existat propriè, & secundùm naturam quod dicitur, tunc iustissimè appellatur.Si uero desit ei natura nominis, aut rei proprietas, abusiuè sic dicitur . quod Witcleff dicit illaudabiliter sic dici. de sermone domini in monte. cap.6. de magistris , qui sic abusiuè dicuntur secundùm Hieronymum , id est,illaudabiliter secundùm ipsum. Ergo & panis tuus illaudabiliter dicitur corpus Christi: qui cùm non est propriè & naturaliter illud corpus secundùm te,inani appellatione, & abusiuè est illud secundum Gregorium. Reuera diminutiones talium figurarum supplent doctores,dicentes quodammodo,uel nominantes figuram: nè signum pro signato imprudentes accipiant.sicut 14. de ciuitate Dei cap. 48. Aug.To.5 AVGVST. Quod ergo Deus dixit per memo ratum prophetam,& dabo pacem in loco isto, per significantem locum ille,qui in eo significatur,intelligendus est:ut quia illo loco instaurato significata est ecclesia,quæ fuerat ædificanda per Christum,nihil accipitur quod dictū est, dabo pacem in loco isto, nisi dabo pacem in loco,quem significat locus ille. Quoniam omnia significātia uidentur quodammodo earum rerū quas significant,sustinere personas: sicut dictū est ab apostolo,Petra autem erat Christus. quoniam petra illa,de qua dictum,significabat utique Christum.Hæc ille.AVCTOR.Ecce nō ualet absolutè dicere significantem rem sustinere rei significatæ personam : sed cum conditione diminuente dicit quodammodo,id est,secundum quid.Et secundo libro super Genesim ad literā. 16to ca.13.sic dicit:creaturam prius quodammodo factam in Dei uerbo.Postea uerò absolutè pronuntiat rem factam in suo genere creaturam. Stultè ergo nimis pronuntiauit Witcleff panē esse corpus Christi,cum non intelligeret hoc esse in natura,nulla sibi de scriptura data licentia extendendi sic figuram.Maxime cum sancti uiri olim etiam ipsas loquendi proprietates negabant,ne sumeret occasionem hæresis libere mālignandi.

¶DE INSTANTIA WITCLEVISTARUM Pragensium pro communione plebis in utraque specie,ubi de hæresibus in cōcando. Cap. LXXXVIII.

SVMMA.

1 *Pragensium Witcleuistarum querela pro cōmunione in utraque specie contra morem ecclesiæ orbis terrarū.Et quomodo etiam si liceat,quod tamen non expediat, ostenditur.*

2 *Corinthiorum hæresis circa modum sumptionis eucharistiæ,recensetur.*

3 *Hæretici,qui sumebant eucharistiam intinctam, recensentur.*

4 *Witcleuistarum,& Berengarianorum hæresis de eucharistia , quòd antecedat in malum hæresim eorum,qui sumebant eucharistia intinctā*

CONTRA† modum,quem tenet ecclesia in communicando fideles de corpore & sanguine saluatoris, gra uis & recens Witcleuistarum Pragē sium urget querela pastores , quam altitonant Tyr. sub his uerbis.Notum sit uniuersis Christi fidelibus,quod in regno Boemiæ instant,& domino iuuante instare proponunt,siue per mortem,siue per uitam,quantum est eis possibile , pro articulis infrà scriptis. Primo &c.Secūdo, quod sacramentum diuinissimæ eucharistiæ sub utraque

que specie,scilicet panis & uini omnibus Christi fidelibus nullo peccato mortali indispositis liberè ministretur.Hæc ille.AVCTOR. Mirabilis Deus in sanctis suis : sed nunquàm sicut in proprio corpore & sanguine suo benedicto mirabilis. Quid planiùs arguit identitatem rei alicuius,quàm unus ubique & semper immutatus euentus?Et quot Christi corpus in specie p̄pria sustinuit toto huius uitæ tempore passiones? Nonne semper uersabatur inter persequutiones,& odia,contumelias , rixas , & iurgia,alapationes,torsiones,& uerbera,& tandem diram mortem: & item post gloriam resurrectionis, à Iudæis mendacia,à discipulis altercationes & studia:semper labor affuit, semper dolor?Et cōformiter idem corpus eius iam & tūc conuersatum nobiscum sacramentaliter in specie aliena à primæua eius institutione usque nunc,non lacerare desistunt hæretici. A prima discipulorum hæresi curre per tempora , & ultra omnia sacramenta , hoc corpus uidebis à schismaticis & hæreticis afflictum iniurijs,opi- B nionibus lacessitum,cachinnis irrisum : & non iam per triduum passum,sed continuè crucifixum.Ecce nondum quieuit commotio turbulenta hæresiarchæ Witcleff contra hoc sacratissimum corpus latens in sacramento secundùm substantiam:& hæredes eius cohæredes antichristi, nè aliqua detur quies,uel interpellatio pœnæ, schisma commouent contra ecclesiam orbis terrarum , immutare conantes communicationis suæ formam: Audeo dicere idem esse corpus in substantia,quod nunc cùm lateat, sicut cùm patuit , eadem continuè perseuerans pœnalis torquet molestia: Ista plangentes corporis Christi causam mœsti dictauimus : hora nos pulsat,ut in decisionem causæ tendamus. Quæruntur,& instant,ut dicunt, q̄ sacramentū diuinissimæ eucharistiæ sub utraque specie panis & uini omnibus Christi fidelibus nullo mortali detentis,liberè ministretur. Huic intentioni temerariæ nunc & semper ab olim licuit apostolicæ sedis pontifici respondere,quod ait apostolus.prima Corin.6.Omnia mihi licent , sed non omnia expediunt . ubi in annotationibus Hieronymvs . In omnibus(inquit)intelligendum est quæ cum peccata non sint, occasionem tamē possunt capere delictorum . AVCTOR. Nec utique peccatum omnino esset fideli de uulgo diuinissimam eucharistiam sic in liquido,sicut in sicco sacramento percipere . Nec esset papæ peccatum hoc multis sanctitate pollentibus,& recta fide concedere. Quod tamen regulariter uniuersis concessum, occasionem indubiam faceret peccatorum.Reuoluamus antiquas hæreses , quæ circa modum sumptionis eucharistiæ contigerunt, & quod ad rem nostram pertinet,attendamus. Vetus † hæresis Corinthiorum erat una de primis , quæ in esu eucharistiæ plura deformia continebat, ut q̄ appriabant sibi commune sacramētum: q̄ inopes excludebant:maxime uero quòd sumentes præauide se inebriabant, donum sancti spiritus auentris ingluuiem transferentes.Hunc modum super eodem loco , primæ Corinthi. 11. declarat Haimo. Corinthij , qui & Achaici, uel 1.cor.11. Achæi uenientes ad fidem Christi per prædica Haymo. tionem apostoli Pauli, à quo inter cætera, quæ dominus fecit , etiam sacramentum cœnæ dominicæ perceperant , post decessum illius, in memoriam cœnæ dominicæ singulis annis quinta feria ante diem festum paschæ conueniebant omnes ad ecclesiam,ac nobiles quique,& potētes,diuitesque iubebant deferri,aut etiam deferebant singuli panem,& uinum:& dabant ea sacerdoti,unde consecraret corpus & sanguinem domini.Consecratis autem mysterijs à sacerdote,unusquisque quod detulerat, accipiebat de super altari. Sumebatque tam cito cum suis:ut superuenientes, nō inuenirēt quod ederent , & unde communicarēt. Aut etiam deferebat omne,qđ attulerat,ad domum suam,ut cum suis illud sumeret.Ob cuius rei causam magnæ dissensiones inter illos erant,quas seminauerūt pseudo apostoli:ita ut cùm una benedictione omniū oblationes consecratæ essent, singuli suas tollētes,quæ communes debuerant esse,maximā uerecundiam inferrent ijs,qui,ut assolet,nō obtulerāt,licet haberēt:aut ijs etiam , qui nō habebāt quid afferrēt. Hoc autem faciebāt multi postquàm alijs cibis crapulati erāt,istamque acceptionem eucharistiæ dñicam cœnam uocauit apostolus.Hæc ille. AVCTOR. Hāc hæresim Corinthiorū nō rōne facti,sed magis rōne C intētionis facti,qua tractabāt Christi carnē tāquam cibum alium usualem,ipso nomine hæresis uocauit ibidem apostolus,dicēs. Audio scissuras inter uos esse,& ex parte credo. Nā oportet & hæreses esse.In libro annotationum , ibi, Hie.To.9 Hieronymvs. Qui tales dissensiones habetis,necesse est uos etiam usque ad hæreses puenire.Sicut si dicas,ille,qui tātum bibit,necesse habet inebriari. Et infrà.textu. Qui manducat & bibit indigne.Dupliciter reus effectus: præsumptionis,scilicet,& peccati.Nō dijudicās corpus dñi:non discernens à -ibo communi. Hæc ille. AVCTOR. Sic ergo diiudicabantur isti Corinthij ab apostolo pro modo suæ sumptioni s hæretici: qua propter aliter circa eos instituit factorum suorum reformari , scilicet errores. Alii † item erant,qui putabāt Christum non esse totum Hæretici a bī 3 sub altera specie sacra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

menti, sed sub utraque simul: unde & eucharistiam sumebant intinctam. Rursusque ad hanc tollendam dari prohibetur intincta. Iulius papa tertius post Sylueſtrum in decretis Episcopis per Aegyptum. & ponitur de consecratione distinctione secunda. cap. Cùm omne. ibi infrà.

Iulius PP. Iulius Papa. Audiuimus (inquit) quosdam schismatica ambitione detentos contra diuinos ordines & apostolicas institutiones lac pro uino in diuinis sacrificijs dedicare. Alios quoque intinctam eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere. & infrà. Illud uerò quòd pro complemento communionis intinctã tradunt eucharistiam populis: non hoc prolatũ ex euangelio testimonium receperunt, ubi apostolis corpus suum & sanguinem cõmendauit; seorsum enim panis, seorsum calicis commendatio memoratur. Hæc ille. AVCTOR. Non tantum attendo Decretum, quantum causam & occasionem edendi decretũ. Causam enim præstitit hæresis illa, quæ docuit completam communionem corporis & sanguinis Christi nõ esse nisi in utraque specie simul iuncta, & non sic cõpletè Christum sub altera, uel utraque, prout* concepit in historijs super euangelia, ubi agit de notatione proditoris, & eius egressu, *Petrus Comestor.* PETRVS COMESTOR. Bucellam (inquit) intinctam porrexit Iudæ Inde est, quod eucharistia nõ datur intincta, & etiam pro hæresi tollenda, quæ dogmatizauit Christum esse totum sub utraque simul & sub neutra tantùm forma. Hæc ille. AV

4 CTOR. Huic † non tantùm accedit, uerum antecedit eam in malum hæresis Witcleuistarum, & omnium Berengarianorum, ponentium corpus Christi & sanguinem solum inesse figuraliter sacramento, quod nudè cæteri non ponebãt. Accedunt autem eis, ponendo ex hoc carnem tãtùm sacramentaliter in pane, & sanguinem tantùm in uino. Ideoque nullum dicẽt sumere Christi carnem & sanguinem, nisi sub duplici specie congruente, carnem sub pane, sanguinem sub C uino. Nec tamen carnem & sanguinem per naturas, sed sub pane & uino & tropicè per figuras: sicut & nos ponimus orthodoxi carnem nõ esse sacramentaliter nisi sub forma panis Christi sanguinem sub forma uini tantùm secundũ sacramentum: secundùm essentiam autem & naturam æqualiter sub utraque. Witcleuistæ autẽ quia substantiam carnis ibi non concedunt, restat ut dicant tantùm in pane carnem, in uino sanguinem: quia solùm est uterque ibi secundũ propriam suam figuram. Hæc est ergo eis ratio 1 postulandi communicare sub utraque specie, ne improperetur eis se non habere uitam fidei in semetipsis, quia non manducant carnem filij 2 *Io. 6* hominis, & bibunt eius sanguinem secundùm A suam hæresim, nisi edant carnem secundùm tropum in pane: & sanguinem figuralem in uino. Catholici uerò integrè sumunt eucharistiam totam secundùm rem, sub utraque specie, quia Christo credunt instituenti ibi carnem suam & sanguinem secundùm substantiam carnis & sanguinis, naturam & essentiam sub utraque. Vnde necesse non habent, sicut egeni hæretici hanc uini speciem mendicare clamoribus importunis: sicut Esaiæ. 24. in persona Witcleuistarum istorum dicit propheta. Clamor erit in plateis *Esa.* super uino: cùm tamen ibi ante eis respondeat. Non bibent uinum. Amara erit potio bibentibus illam. Vnde quòd sit hæreticorum ista petitio, exponit in commentario loci illius libro. 8. HIERONYMVS. Clamor (inquit) erit in plateis super uino: non in arcta, & angusta uia, quæ ducit ad uitam: sed in lata, & spatiosa, quę ducit ad mortem: super uinum & ebrietatem erroris eorum, qui dormierunt somnum suum, B & nihil inuenerunt. Hæc ille. AVCTOR. Quo habito, quid restat patribus facere, nisi quod fecit Paulus Corinthijs, & citeriores patres intinctis hæreticis? Reformare, scilicet quod erant, & constanter negare quod petunt, nè contra uotum sapientis respondeatur stulto secundùm suam stultitiam: sed impleatur magis, quã propheta iam dixit, Non bibent uinum. Ratio: quia amara erit potio bibentibus illam. Conuersuri enim essent ipsum in amaritudinem uitis alienæ, quam, scilicet Witeleff plantauit, non Christus: cùm sentirent ab ecclesia in errore suo præberi fautorem. Et lex domini iubet in Exodo de esu agni. In una domo comedetur: nec efferatis de carnibus eius foras. Vbi in Isagogis capit. 15. Isidorus. Hoc de Christi corporis sacramento, cuius agnus ille figuram obtinuit, propriè tenetur scriptum, cuius corpus & sanguis in una domo, id est, in ecclesia uesci præcipitur. Non efferetis foras, in plebibus, scilicet hæreticorum, quæ ab ecclesiæ eadem catholicæ unitate foris uagantur. Hæc ille.

¶ QVOD MODVS, QVEM OBseruat ecclesia, est magis conueniens scripturis sanctis. Cap. LXXXVIII.

SVMMA.

Modus institutionis ecclesiæ circa cõmunionis formam in populo differenter, & sacerdotio, quod sit congruentissimus ostenditur.

Gelasii Papæ decretum pro sacerdotibus sacrificantibus tantum, quod debeant in utraque specie

cie celebrare.

3 *Figuræ uenerabilis sacramenti in lege pro participantibus recensentur. Et quomodo huic nostræ communioni conueniant, contra Witcleff ostenditur.*

4 *Sacerdotum quòd propriè sit inuocare dominum, & hostias offerre. &c. Et quomodo ab alijs distinguantur.*

5 *Sacramenta diuinorum sacramentorum, quòd tribus gradibus sint commissa.*

9 *Participantium totus ordo, tam laicorum, quàm religiosorum quando communicant solum in panis specie, quomodo cedant principalitatem, non rei, sed ritus sacrificij, sacerdoti consummanti sacrificium uice Christi.*

7 *Ecclesiæ Christi celebrandi sancta sexta feria annuis temporibus modus, nihil eo die conficiens, &c. unde traxerit originẽ, & plura ibi ex Augustino contra Witcleff deducuntur.*

1 CONgruentissimum †uerò modum institutionis ecclesiæ circa communionis formam in populo differenter & sacerdotio, nosse potest, qui tractatum apostoli Pauli ad Hebræos diligenter attendit: & supplici corde, vt intelligat, Deum orat. Vbi. 9. cap. tabernaculum in ueteri testamento primum dicit esse factum: in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur sancta. Post velamentum autem secundum tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam testamenti. Et in prius quidem tabernaculum semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. In secundum autem semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quẽ offert pro sua, & populi ignorantia. Huic conformatum ostendit Christum magnum sacerdotem, & cæteros sacerdotes in sacrificijs Christianis: Christus (inquiens) assistens pontifex futurorum bonorum, C tabernaculum non manu factum per proprium sanguinem introiuit semel in sancta. Et de alijs nostris quibusque sacerdotibus præmisit, cum diceret. Omnis (inquit) sacerdos ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur: vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis. In toto hoc processu de sacrificio Christiano & Iudaico inueni- 2 re potes concorditer sacrificantes, & participantes officio, & omni ratione distinctos. Summus sacerdos, & quilibet sacerdotes vtriusque testamenti dicuntur sacrificia consummantes. Semper (inquit Paulus) introibant sacerdotes sacrificiorum officia consumantes. & de Christo. capite. 10. Vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Et libro primo de officijs, recitans verba Laurentij ad Sixtum, AMBROSIVS. Experire certè, virum idoneum *Amb. To. 1 cap. 41.* ministrum elegeris. Cui commisisti dominici sãguinis consecrationem: cui consummandorum consortium sacramentorum: huic sanguinis tui consortium negas? Hæc ille. AVCTOR. Hic Ambrosius verbum apostoli de cõsummatione sacramenti, tribuẽs illud Laurentio. Cætera verò plebs præsens existens sanctificationi, partici pans sacramenti dicitur, vel aspersa. Vnde Apostolus ibi. 9. capi. Lecto enim omni mandato legis à Moyse vniuerso populo, accipiens sangui- *Heb. 6.* nem vitulorum, & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo, ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit, dicens, Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad nos Deus. Et alibi, *Exo. 24.* idem Apostolus. Nonne qui edunt hostias parti- *1. Cor. 10.* cipes sunt altaris? Et Dionysius conformiter apostolo distinguit in officio huius sacræ eucharistiæ hinc hierarchias aut presbyteros in sacrificantes, hinc alios communicantes, in participan B tes capi. 3. eccl esiasticæ Hierarchiæ. Hinc igitur eamus semper cum apostolo ad locum legis, vt videamus, quid sacerdotibus sacrificia consummantibus congruat seorsum à populo, quid itẽ *Leu. 16.* populo per seipsum. Lege librum Leuitici, quem hic notauit apostolus. Ibi iubet dominus tollere vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum: hircum quoque pro peccato, & vitulum, atque agnum sine macula, & hæc mactata offerri domino. Sanguinem verò hostiæ sacerdos solus intringit: solus spargit contra vtrunque cornu altaris, aut quandoque super altare circuitũ, quandoque ad basim eius effundit. Summus itẽ sacerdos solus intrat sancta sanctorum semel in anno, non sine sanguine, Assumere sanguinem, fundere illum super cornua altaris per gyrum, aspergere digito septies, & contra propitiatoriũ ad orientem. Leuitici. 16. soli licuit sacerdoti. Participare uerò sacrificium cunctis licuit filiis Aaron in loco sanctuarij. Nusquam uerò sanguinem effundere, uel aspergere: quanuis pro ministerio sacerdotibus offerre licebat. Sic in ecclesia Christi cuncti communicant de filiis Aaron, de filiis Iesu Christi uerissimi sacerdotis: sed sanguinem effundere, seu sancta penetrare sanctorum in usu sanguinis, in appropriata forma sacrificij, soli licet secundum legem sacrificia cõsummanti. Vnde † sicut nec licet sacrificium inchoare, & non perficere: ita nec unquàm licet, aut licuit sacrificanti sub forma panis inchoare sacrificium carnis, & non sub forma uini sacrificium sanguinis consummare. Non quidem pro re sanguinis absentis in priori: sed pro complemento mysterij. Et hoc est, quod intendit ad Maioricum & Ioannem episcopos decretum Gela- *Gelasij decretum.* sij. Comperimus autem, quod quidam sumpta

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantummodo corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio quoniam nescio qua superstitione docentur astricti, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Quia diuisio unius eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio prouenire non potest. Hæc ille. AVCTOR. Hoc capitulum facit pro sacrificantibus, qui sunt tantummodo sacerdotes: vt liquet ex illo verbo: diuisio vnius eiusdemque mysterij, quod innuit cõ-
3 summationem sacrificij. Quantum†autem ad participantes perpende item figuras huius venerabilis sacramenti in lege, quemadmodum communioni nostræ conueniant. Panes propositionis, qui, ut suprà traditur, hoc sacramentum modo legis signabant, post hebdomadam tollebantur, & ab ijs, qui sanctuario ministrabant, comedebantur, sed aridi. Agnus paschalis
Exo. 12. in paschæ festo manducabatur, in omni populo: sed igni assus, & aridus. Et per septem dies il
Leu. 23. los azymi panes, & omne sacrificium eorum in igne. Leuitici. 23. Manna item in esum populi uenit è cælo, non intinctum: non sanguine, vel liquore perfusum, sed siccum. Sub quotcunque figuris corpus Christi commissum est populo quantum perpendi, sicca forma peruenit, maximè sine sanguine: cuius esum Moyses expressè prohibuit, sanguinem (inquit) ideo non mandu candum. Irruit Witcleuista vt properans dicat: sed sacerdos sanguine populum aspersit, quod administrationem sanguinis Christi populo in sacramento designat. Non equidem in sacramento calicis consecrati: sed in sacramento pœnitentiæ, vel baptismi. Quod ex allegoria Apostoli patet. Hebræ. 10. Aspersi corda à
Hebr. 10. 4 conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.
Amb. To. 5 Super quo loco in expositione AMBROSIVS. Lauacrum baptismatis in hoc loco dicit. Baptismum enim corporis mundatio nõ est, sed aïæ, si C fides adest baptizato, siue parẽtũ, siuè ipse adrõ nabilẽ ætatem puenerit. Hæc ille. AVCTOR. Baptismum ergo Christi sanguine dedicatum aspersio illa hysopi in aqua rubricata significat. Et æquè in sacramento pœnitentiæ sanctæ,
Psal. 90. teste Dauide: in psalmo quinquagesimo. Asperges me domine hyssopo, & mundabor. Adhuc obijciendi locum aperiunt satis secretum, eo q̃ scriptum sit numeri. 18. Omnis oblatio, & sacri
Num. 18. ficium, & quicquid pro peccato atq; delicto redditur mihi, & cedet in sanctam sanctorum, tuũ erit, & tuorum filiorum. In sanctuario comedes illud. Iam constat unumquodq; de prædictis habuisse proprium libamẽtum quartæ partis Him
Exo. 29. de uino, ut notatur Exo. 29. Hoc igitur potest figurare, corpus domini communicare posse a nõ celebrante & sanguinem eius in uini specie consecrata. Nec hoc unquàm displicebat ecclesiæ, A quin personæ fidei & sagacitatis notandæ possent ad sanctam communionem secundum omne eius complementum admitti: maximè vocâte prælato. Sed generalitatem traditionis huius fieri omni populo & sexui indistinctè, ecclesia non concedit: nec vbi tu notasti synagoga concessit. Nam & ibi statim subiungitur. Mares tantum edent ex eo, quia consecratum est. Primitias autem, quas vouerunt, & obtulerunt filij Israel, tibi dedi, ac filijs & filiabus tuis iure perpetuo. Qui mundus est in domo tua, vescetur ex eis. Ec
Lev. 10. ce iam vesci sacrificijs soli mares admittuntur, id est, fortes in fide, constantes in opere, discreti etiam actione: licut in scripturis mares solent in
Deu. 21. telligi: & Origenes exponit masculos perimendos, & fœminas reseruandas in Exodo. Sacrificia ergo comedere, & libamenta eorum quanuis mares admittuntur, non tamen tolerantur & fœminæ: quia sacrificia iam consummata per sacerdotes fide fortes, & opere perspicaces, fideles soli possunt attingere: quibus filij & filiæ, id, est, infirmæ animæ per hæresim vel inconstantiam debiles appropinquare non debent. Scio omnes fideles esse sanctos: sed inter sanctos sicut inter stellas secundùm apostolum est ampla distantia. Ipse enim Paulus distantiam hanc notans in salutatione epistolæ primæ ad Corin- 1. Cor.
thios: cunctos ibi fideles sanctificatos uocat sanctos, signanter tamen eos distinguit, qui inuocãt nomen domini Iesu: scilicet sacerdotes. Vbi in
Eius. annotationum libro HIERONYMVS. Sanctificatis in Christo Iesu vocatis sanctis per baptismum sanctificatis, cum omnibus, qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi. Proprie
4 † sacerdotum est inuocare dominum, quibus dicitur. Sic benedicetis filios Israel inuocantes
Psal. 98. nomen meum super illos. Et psalmista ait. Et Samuel inter eos, qui inuocant nomen eius.
C Quem sacerdotem fuisse illa res probat: quia & sacerdoti succesit, & hostias offerebat: de quo etiam secundùm historiam dictum est. Suscitabo mihi sacerdotem fidelem. Qui quanuis non
1. Reg. 2. sit in genere Aaron, tamen de tribu Leui esse in
Psal. libro Paralipomenon legitur: quia Deus ipse hunc constituit, & illum. Ita enim Aaron elegit,
25. ut alios posteà eligendi potestatem non amiserit. Hæc ille. AVCTOR. Vide sacerdotes speciaLeu. liter ex eo distinctos à cæteris sanctis, quia nomen domini inuocant, quia hostias offerunt, & pro populo ipsi sacrificant. Non ergo passim committendum est omnibus, quod solus perfectis, & maribus est concessum. Sub hac regula legis currit, quod totiens in exordio Leuitici legimus. Fundent filij Aaron sanguinem eius super altaris circuitum: & offerent de pacificorum hostia sacrificium domino, & quotquot sint talis. Quæ quanuis de sacerdotio fungentibus filijs eius

eius possent intelligi: latiori tamen sensui incumbentes, fide fortibus, & discretis fidelibus à pastoribus ecclesiarum hoc donandum esse cõcedimus, scilicet ut si non sacramenta consummentur, sed tantum participent: ad sacrificium tamen, & eius libamentum. i. ad communicandũ in utraque specie eos assumant. Qualiter secundùm usum Romanum summus pontifex Diaconum, & altaris ministros, aut alios fide summos uel dignitate prouectos, puta doctores, uel reges communicat: aut certè ecclesiæ religiosorũ, uel magnorum locorum hactenus fratres suos, uel alios tanta re dignos communicare non desinunt. Vnde de consecratione distinctione secun
Dist. 1 da. cap. Tribus. CLEMENS. Tribus†gradibus commissa sunt sacramenta diuinorum sacramẽtorum, id est, presbytero, & diacono, & ministro: qui cum timore, & tremore clericorum re
2. liquias corporis domini custodire debent fragmentorum. Hæc ille. AVCTOR. Præcipuè tamen attendendum: quia sicut omnes ad commu B nicandum in liquido sacramẽto auidos Zachæo comparare non audeo: ita omnes ad communẽ formam ecclesiæ se tenentes humiliter Centu-
6 rionis modestiæ non postpono. Quia†quid fa cit totus ordo participantium non solùm laicorum sed etiam clericorum religiosorum quando communicant solùm in panis specie: nisi cedunt principalitatem, non rei, sed ritus sacrificij sacerdoti consummanti sacrificium uice Chri-
7 sti? Ita†& tota ecclesia Christi in sacerdotibus suis, quantum reor, sancta sexta feria temporibus annuis nihil eo die conficiens, solam hostiã siccam pridiè cõsecratam cum puro uino communicat, principalitatem cedens summo pontifici Iesu Christo. Qui eo die solus ritu magni pontificis per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. De
Hebr. 9. quo in libro de fide ad Petrum. capi. 7. *AVGVSTINVS. Ipse Christus secundùm apostolicã doctrinam obtulit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Ipse verus Deus, & uerus pontifex: qui pro nobis non in sanguine taurorum, & hircorum, sed in sanguine suo semel intrauit in sancta. Quod tunc pontifex ille significabat: qui cum sanguine in sancta sanctorum per annos singulos introibat. Iste igitur est, qui in se uno totum exhibuit, quod esse necessarium ad redemptionis nostræ sciebat effectum. Idem, scilicet sacerdos, & sacrificium: idem Deus, & idem templum. Sacer dos, per quem reconciliati sumus. Sacrificium, quo reconciliati. Templum, in quo reconciliati. Deus, cui reconciliati. Solus tamen sacerdos, sacrificium, & templum: quia hæc omnia Deus secundùm formam serui. Hæc ille. AVCTOR.

Perpendat iam Witcleff quàm solicitè curauit dominus noster ueteres implere figuras: & non dedignetur hoc seruus obseruare catholicè. Hoc dico, quia solet statim dicere cum in robur fidei ueterum aduocamus figuras, quòd spem ponimus in figuris, & signis iudaicis. Consulo autem, nè spernas tu legem cum Manichæis hæreticis. Cogita item quantum sit obseruantias christianas in utraque lege fundare. Maximè autem, ubi Apostolus Paulus locum legis priùs enucleat, & ad Christi legem perducens, suauissimum eorum concentum sine dissonantia modulationis exponit: sicut dulciter laudat catholicam fidem in hac parte, & resistentes dire refellit hæreticos: libro ad inquisitiones Ianuarij secundo, *uersus finem AVGVSTINVS dicẽs. *Aug. To. 2*
Quis hanc lætitiam diuinorum sacramentorum *cap. 16.*
cùm sanæ doctrinæ luce clarescunt, non præferat uniuersis huius mundi imperijs, etiam *inu- **insitata*
sitatæ felicitate pacis? Nonne tanquã seraphim *felicitate*
clamant adinuicem concinentia melodiam lau *pacatis.*
dis altissimi, Sanctus, Sanctus, Sãctus, Dominus *Esa. 6.*
Deus sabaoth: Ita duo testamenta feliciter concordantia sacratam concinunt ueritatem Deo? Occiditur ouis, celebratur pascha: & interpositis quinquaginta diebus, datur lex ad timorem scripta digito Dei. Occiditur Christus, qui tanquàm ouis ad immolandum ductus est: sicut Esaias propheta testatur. Celebratur uerũ pascha: & iterpositis quinquaginta diebus, datur ad charitatem spiritussanctus, qui est digitus Dei contrarius hominibus sua quærentibus: & ideo iugum asperum, & grauem sarcinam portantibus, nec inuenientibus requiem animabus suis. Quia quæ sua sunt charitas non quærit. Ideo
1. Cor. 13. animositas hæreticorum semper inquieta est: quos magorum Pharaonis habere conatum declarat Apostolus dicens. Sicut Iamnes & Mam
C bres restiterunt Moysi, sic & hi resistunt ueri- *2. Thi. 3.*
tati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient. Dementia enim illorum manifesta erit omnibus sicut & illorum fuit. Hæc ille. AVCTOR. Videte sectatores Witcleff quàm sit laudabile ueritatem catholicam ex utraque lege deducere. Sic concinunt tanquàm seraphim, dicit Augustinus, melodiam cælestem. Quæ non mirum animos hæreticorum in admirandam pellit tristitiam. Nec nunc igitur celebramus signa iudaica, ut Witcleff improperat, sequens Manichæũ in hac ar- *Manichæ.*
guticne magistrũ: q̃ sic solet iproperare catholicis: q̃ in obseruatione paschæ & sabbati cõtra statutum apostoli dies obseruarent, & temporã q̃ in tali obseruatione signorũ non ipsa signa colimus, sed signata, quanuis secundùm signa signata colantur. Libro contra Adimantium. cap

16. AV-

Universidad de Deusto
Biblioteca

aug. To. 6 Gal. 4.

16. AVGVSTINVS. Et quod dicit: Dies ob seruatis, & sabbata, & solennitates, timeo uos ne frustra laborauerim in uobis. Non quidem sic scriptū est ut Adimantius ponit. Nō enim ibi nominat sabbatum apostolus. Dicit enim. Dies obseruatis, & annos, & tempora. Sed* puta de sabbato esse dictum: nunquid & nos nō dicimus ista non esse obseruanda, sed illa potius, quæ his significantur? Illi enim seruiliter ea obseruabant, non intelligentes ad quarum rerum significationem & prænuntiationem pertinerent. Et hoc in eis apostolus culpat, & in omnibus, qui seruiunt creaturæ potius, quàm creatori. Nam nos quoq; & dominicum diem, & pascha solemniter obseruamus, & quaslibet alias christianas dierum festi uitates. Sed quia intelligimus quò pertineant, non tempora obseruamus, sed quæ illis significā tur temporibus. Sequitur. *Repudiemus ergo eā carnalem cum apostolo, & approbemus eam spiritualem cum apostolo: & sabbati quietem non obseruemus in tempore, sed signum temporale intelligamus: & ad æternam quietem, quæ illo signo significatur, aciem cordis intendamus. Hæc ille AVCT. Ita repudiamus nos in sacrificijs nostris sanguinem bestialem, quem solus pontifex obtulit illo semel in anno, quando ingressus est sancta & in sanguinem Christi, qui illo signatur, aciem cordis intendamus: quem soli item sacerdoti sacrificanti in specie illa concedimus, aut soli Christo semel in anno, qui solus ritu pontificis sanguinem proprium offerens ingressus est sancta ritu committimus sacrosancta.

*putet

*Repudiamus itaque temporum obseruationem nim Apostolo, & temporalium significationum intelligentiā teneamus cum Apostolo.

¶ QVOD EX CONGRVENTIA scripturarum participantium ordo cedit ordini consummanti in solennitate ritus, non rei. Cap. LXXXIX.

SVMMA.

1 *Ordo participantium, quòd cedat ordini consummanti in solemnitate ritus non rei, ex congruentia scripturarum, ostenditur, & quid de hoc dicant Rabanus, Augustinus, & Petrus Damianus.*

1 VIA† si tantam uenerationem deferebant ueteres sacerdotes figurali pōtifici, ut omnes illi cederent eo die semel in anno, quo cum sanguine pecudum intraret in sancta: quantò magis Christi sacerdotes omni reuerentia Iesu Christo cedent summo & uero pontifici, uacantes solennitate sacrificādi eo die semel in anno, quo per proprium sanguinem sanctorum sancta ueraciter introiuit redemptor hominum, reconciliator peccantium, sacerdos pœnitentium, & Deus creator omniū? In libro de institutis clericorum. cap. 67. RABANVS. In hac die sacramenta penitus non celebrā tur, sed eucharistiam in cœna domini consecratam peracto officio lectionum, & orationum, & sanctæ crucis salutatione resumunt. AVCTOR. Quòd si totus ordo sacrificantium, cui item sacerdotis iure, & officio sacrificare incumbit, à sacrificando bñ, & humiliter ipso die cessat, cedēs sacrificiū summo sacerdoti christo: qs amēs instigat aliquem de ordine tantum participantiū ut uendicet sibi cum summo sacrificante cōsortium paritatis? Nec cedat sibi quicquàm uel ritus uel ordinis, qui est completus sacerdos, cum & ipse tantum in unam partem, non in plenum sacerdotium sit uocatus comedere ibi panem. i. corpus Christi in specie panis nostri? Hoc declarat insigniter Augustinus in uocatione Iudæorum: & ex eis digniorum. s. tribus Leui & sacerdotum, ad ecclesiam, literaliter exponens prophetiam imitationis sacerdotij Aaronici. primi regum 2. cùm uir Dei, quem Iudæi Phinees autumant, & Eliam, diceret ad Heli. Futurum est autem, ut quicunque remanserit in domo tua, ueniat ut oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatque, dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis. secundùm literam AVGVstini: facta me in partem sacerdotij tui manducare panem. Libro. 17. dè ciuitate Dei. capitu. 5. AVGVSTINVS. Veniet adorare ei obolo argenti. Cui adorare, nisi summo illi sacerdoti, qui & Deus est? Neque enim in illo sacerdotio secundum ordinem Aaron ad hoc veniebant homines ad templum, vel ad altare Dei, vt sacerdotem adorarent. Quid est autem quod ait, obolo argenti, nili breuitate verbi fidei? de quo commemorat apostolus dictum. Verbum. consummans breuians facit dominus super terram. Argentum autem pro eloquio poni, psalmus testis est, vbi canitur. Eloquia domini, eloquia casta: argentum igne examinatū. Quid ergo dicit iste, qui venit adorare sacerdoti Dei, & sacerdoti Deo? Iacta me in vnā partem sacerdotij tui manducare panem. Nolo in patrum meorum collocari honore, qui nullus est. Iacta me in partem sacerdotij tui. Elegi enim abiectus esse in domo Dei, qualecunque, & quantulumcunque membrū esse cupio sacerdotij tui. Sacerdotium quippe hic ipsam plebem dicit, cuius plebis sacerdos ille est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Cui plebi dicit Apostolus Petrus, Plebs sancta, regale sacerdotium, quamvis nonnulli sacrificium tuum sint interpretati, non sacerdotii tui. Quod nihilominus eūdem significat populum

populum Christianum. Vnde dicit Apostolus Paulus. Vnus panis, vnum corpus multi sumus. Et iterum. Exhibeatis (inquit) corpora uestra hostiam uiuam. Quod ergo addit, manducare panem, etiam ipsum sacrificij genus eleganter expressit: de quo idem sacerdos ipse. Panis quē ego dedero, caro mea est pro seculi vita. Ipsum est sacrificium, non secundùm ordinem Aaron, sed secundùm ordinem Melchisedec. Sequitur. Quia enim dixerat superius dedisse se cibos domui Aaron de uictibus ueteris testamenti, ubi ait: Dedi domui patris tui oīa quæ sunt ignis filiorum Israel in escam: Hæc quippe fuerant sacrificia Iudæorum: Ideo hic dixit manducare panem, quod est in nouo testamento sacrificium Christianorum. Hæc ille. AVCTOR. Hac expositione scripturæ docet Augustinus sacerdotale genus iudaicum iactatum esse in partem sacerdotij Christi. s. in partem plebeiam, quæ non est sacerdotium integrum, sed pars eius. Ad quid? Ad manducandum panem. i. sacrificium corporis & sanguinis: sed in panis specie, in arido sacramento. Hoc item ei moris erat in sacrificio Iudaico. Vnde Augustinus illis sacrificijs nostra combinans. Omnia quæ sunt ignis filiorum Israel (inquit) dedi domui patris tui in escam. Hæc quippe fuerant sacrificia Iudæorum. Ideo hic dixit manducare panem, quod est in nouo testamento sacrificium Christianorū. Quòd si liceat dicere, ut sit sacrificio sicco utaris in pane in populari parte sacerdotij Christiani: sicut antè comedebas omnia quæ fuerant ignis cultu sacerdotij prioris Iudaici. Qui utique cultus est honoratior omni cultu Corinthiorum, aut alio rum Græcorum gentilium: & ideo imitabilior Christiano, secundùm aliud Apostoli ad Romanos. Gloria, honor, & pax omni operanti bonū, Iudæo primùm, & Græco. Vnde & Christus Iesus hunc ritum magis exercuit in se, & primæ- uis suis discipulis, quotiens post resurrectionē * conuiuium fertur egisse. Vult omnino Witcleff ex verbis Augustini, quòd Christus tunc cō secrato corpore discipulos pauit in cœna, quando in castello Emaus cognouerunt eum in fractione panis: non autem tūc communicauit eos in liquido: nec usquàm legitur, quòd cognouerunt eum in effusione uini. Vult etiam hoc sacramentum intelligi, ubi legitur Actuum secundo. Frangentes circa domos panem, sumebant cibū cum exultatione. Et iterum. Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorū, & communicatione fractionis panis. Quod si ita fuerit: quia nusquàm fit mentio uini, omniquaq; putatur, q̄ communio credentium ex Iudæis & Discipulorum Christi præter Apostolos fuit in specie sicca tātùm. Quòd si ad primam communionem instituta pro populo oculos dirigas, vinū nullum ibi dat Euangelium. Hoc enim erat, qđ post resurrectionem suam semel cum discipulis egit conuiuium. sicut in Libro de officijs Romanæ ecclesiæ PETRVS DAMIANVS. Cō municatio (inquit) populi typum illius conuiuij gerit, quod non nisi semel dominus post resurrectionem suam iniisse legitur cum discipulis. Hos etiam post ultimum conuiuium ab eis discessurus in cælum benedixit. Hæc ille. AVCTOR. Et hanc ipsam ideo communionē pars oblatæ siccæ reseruatæ & comestæ à sacerdote & populo designat, dū pars intincta calici aliud differenter insinuat. ut exponit Libro de institutis clericorum. c. 34. RABANVS. Per particulam oblatæ immissæ in calicem, ostēdit Christi corpus, quod iam resurrexit à mortuis. Per comestam à sacerdote & populo, quod post resurrectionem Christi adhuc cum discipulis ambulans in terra, & seipsum viuum præbens. Hæc ille. AVCTOR. Vtrobique cōionem populi ad unam speciem sacramenti sicci cōmendat authoritas. Quia in hanc partem sacerdotij ipsi iactati sunt ut panem manducent, suprà determinat August. Et ubi iam suprà idem PETRVS DAMIANVS. Non est authenticum, q̄ quidā corpus intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo distribuunt. Nam ordo Romanus contradicit: quia in parasceue uinum non consecratum cum dominica oratione & dominici corporis immissione iubet consecrare, ut populus plene possit communicare. Hæc ille.

Petrus Damianus

Rabanus.

Petrus Damianus

¶ AD AVTHORITATEM EVANgelij, Bibite ex hoc omnes. & q̄ hæc obseruantia nō fuit tàm uniuersalis antiquitùs, sicut sonat. Cap. XC.

SVMMA.

C
1 *Vuitcleuistæ, qui roborant partem suam pro communione sub utraq; specie, authoritate euangelij, Bibite ex hoc omnes, confutantur. Et quomodo illorum articulus, quo id petunt, sit hæreticus.*

2 *Eucharistiam quòd ieiuni recipiant, quāuis Christus instituerit eam à pransis sumendam. Et quòd propterea uniuersæ ecclesiæ non sit caliciandum, ex Augustino ostenditur.*

3 *Communionis popularis ritus ab ecclesiasticæ institutionis de effusione cautela palàm fit & potissimum ex Pij Papæ decreto.*

4 *Communionis popularis in arido euidentia, & quomodo hoc Christi præceptum! Bibite ex eo omnes, non possit generaliter cunctis applicari*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cari fidelibus.

5 *Saluator cur cœnatis apostolis suum corpus & sanguinem tradiderit. nt quomodo eis solis, aut saltem in eis uniuersit presbyteris præcepe-rit in secundo sanguinis sacramento communicare.*

AVTHORITATES scripturæ & seniorum scriptorum sententias iam libet euoluere quibus Witcleuistę roborant partem suam. Neque enim tu tè procedimus, si contra tot sancta capita, quot 2 ipsi numerant, insudemus. Iuxta sententiam (inquiunt) saluatoris, qui dixit. Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum: & bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur. Matthæi. 26. Marci. 14. *Matt. 26. Mar. 14. Lu. 22.* Lucæ. 22. Hæc Witcleuistæ Pragẽses. Quod pro eis (vt putãt) hic dicitur est: Bibite ex eo omnes: Hic est sanguis meus. Videant benè quomodo vniuersalitatem illam suæ petitioni coaptent. B Sed articulum suùm petitionarium recitemus. Secundò instamus (inquiunt) quòd sacramentũ diuinissimæ eucharistiæ sub vtraque specie scilicet panis & vini omnibus Christi fidelibus nullo peccato mortali indispositis liberè ministretur. Hæc ille. AVCTOR. Iam † plùs iussit 1 Christus, minùs petit articulus: quare articulus ille est hæreticus. Sequela de se est expressa regula scripturæ diuinæ Apocalypsis vltimo, Si quis *Apo. 22.* diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Isti diminuunt de verbis Christi simul, & factis: instantes solùm, vt sacramentum sub vtraque specie omnibus Christi fidelibus nullo peccato mortali indispositis liberè ministretur: cùm Christus iusit, vt indistinctè biberent ex hoc omnes: in quo nec Iudam proditorem excepit multiplici peccato mortali indispositum, & præscitum, vt suprà C frequenter habetur ex euangelio, & Augustino. Ergo tollendo de verbis Christi simul & facto sic petentes sunt hæretici. In expositione super illo uerbo primæ Corinth. 11. Probet autem se- *1. Cor. 11.* ipsum homo, &c. Haymo. Cùm alij apostoli sũ *Haymo.* pisissent illud terribile sacramẽtum ad remediũ, & salutem suam: ille, qui indignus erat tanto mysterio, accepit illud ad damnationem suam: quia quem diabolus anteà tenebat per suggestionẽ, & tentationem, posteà tenuit ad possidendum pleniùs: ut nihil aliud posset cogitare, aut facere, nisi quod eius uoluntas erat. Hæc ille. AVCTOR. Ex hoc patet Iudam ex intentione & facto Christi in illa vniuersalitate conclusum, qua iusit bibere ex eo omnes: quem isti de vniuersalitate sua excludunt. Præter hæc si cunctis Christi fidelibus nullo mortali indispositis sic A sub vtraque specie debet liberè ministrari, non ergo excipiendi sunt ab hac uniuersalitate pueri ridiè baptizati. Et inde est articulus hæreticus secundùm hæresim Armeniorum, ut infrà dicetur. Adhuc, nunquid iam pransis, sinullo sint mortali indispositi, sic uis ut liberè ministretur? Et fiet articulus, pro quo instat hæreticus hæresi Corinthiorum, dicente apostolo. Conuenientibus uobis in unum: iam non est dominicam cœnam manducare. Et libro primo ad inquisitiones Ianuarij AVGVSTINVS. Liquidò † apparet quando primò acceperunt discipuli corpus & sanguinem dñi, nõ eos accepisse ieiunos. Nunquid tamẽ propterea calúniandũ est uniuersæ ecclesiæ, quòd à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit spirituisancto, ut in honorem tanti sacraméti in os Christiani priùs corpus dominicum intraret, quàm* cæteri cibi. Nam ideo per uniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit dominus propterea pransi, aut cœnati ad illud sacramentum accipiendum conuenire debebunt. Sequitur. Cùm uerò ait Apostolus de hoc sacramento loquens, Propter quod fratres cùm conueneritis ad mãducandum, inuicẽ expectate, Siquis esurit, domi manducet: ut non ad iudicium conueniatis, statim subtexuit. Cætera autem omnia cùm uenero ordinabo. Vnde intelligi datur: quia multum erat, ut in epistola totumillis agendi ordinem insinuaret, quem uniuersa per orbem seruat ecclesia ab ipso ordinatum: quòd nulla † horũ diuersitate uariatur. Hæc ille. AVCTOR. Nota hic calumniandum esse ecclesiam, quòd à ieiunis semper sumatur oblatio: quamuis Christus instituit eam sumendam à pransis. Apostolo enim suo hoc immutare commisit, quod & fecisse creditur: quia dixit. Cætera cùm uenero ordinabo. Cur nõ etiam ut in sola panis specie plebs tota communicet ordinauit? cum de hac re singulariter ibi quereb atur idem Apostolus, quòd in uini specie, unde ebrij fierent, communicarent, dicens: Alius quidem esurit. alius autem ebrius est. Vnde iam pro generalitate plebis uniuersa, quantum scimus, hoc seruat ecclesia. Quare huic obuiare constanter, est plus ebriosis delirare Corinthijs. Nec quærendum est tempus in specie, quando mutatus est iste communicandi modus in liquido: plusquam communicandi tempus statutum ieiuno stomacho, cum ex generalitate obseruantiæ coniici possit statim uel tempore apostolorum, aut cito post eorum consensu hoc esse prouisum: ex tribus, scilicet oblationis forma, & frequentia statim in ecclesiæ primitiis uariata. Si uerum sit, quod author ille dicit de officiis, fautor item hæresis Berengarianæ Witcleuisticæ: qui incipit. Agmen in castris

stris. Vbi agit de communione in missa. Fertur A (inquit) quòd olim sacerdotes de singulis domibus, uel familijs farinam accipiebant, quod adhuc Græci seruant, & inde dominicum panem faciebant, quem populo offerebant, & hunc cõsecratum eis distribuebant. Nam singuli farinã offerentium missæ interfuerunt, & pro his in canone dicebatur, Omnium circunstantium, qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Postquam autem ecclesia numero quidem augebatur, sed sãctitate minuebatur propter carnales, statutum est, ut qui possent, singulis dominicis, uel summis festiuitatibus, uel ter in anno communicarent. ne ante confessionem & pœnitentiam pro aliquo crimine iudicium sibi sumerent. Et quia populo non communicante nõ erat necesse panem tam magnum fieri, statutum est eũ in modum denarij formare: & ut populus pro oblatione farinæ denarios offerret, pro quibus dominũ traditum recognosceret: Qui tamen denarii in B usum pauperum, qui membra sunt Christi, cederent, uel in aliquid, quod ad hoc sacrificium pertinet. Hæc ille. AVCTOR. Ecce qualiter de collatione farinæ per domos in cõionẽ plebis antiquum ecclesiæ morem ostendit, priusq̃. s. populus cessasset communicare quotidiè, & ad dñicas limitaretur, uel ternas festiuitates in anno. De collectione uerò uini, uel uuarum pro communione eius in liquido, nescisse historiam. A tanto ergo tpe præsumẽdum est communicasse populum in unica specie panis, quanto non cõmunicauit quotidiè de collecta farinæ: & ita uideri posset fecisse Græcos: & ab his item antiquis populis farinam oblatæ nostræ uenisse orbiculatam instar denarij. Tanto autem utilius putat sibi fore mater ecclesia testimonium huius scriptoris: quanto ab aduersario suo de sub penna emersit. Iubet enim Paulus testimonium bonũ accipere ab his, qui foris sunt. Et ipse enim de C secta panitarum Rabani uersum ponit infrà, ubi agit de partibus missæ. Sacramentum (inquiens) ore percipitur, & in alimentum corporis redigitur. secundo † patere potest huius po- 3 pularis communionis ritus ab ecclesiasticæ institutionis de effusione cautela. In decreto patrum sacerdoti iniungitur pœnitentia, si liquidum sanguinis sacramentum effundat: in quo decreto de laicorum effusione, aut eorum pœnitentia non cauetur. De consecra. di. 2. ca. Si per negligentiam. sub decreto Pii Papæ. Si per negligentiam aliquid de sanguine distillauerit in terram, lingua lambetur, tabula radetur. Si non fuerit tabula: ut non conculcetur, locus conradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare abscondatur: & sacerdos quadraginta diebus pœniteat: si autem super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla peruenerit, quatuor diebus pœniteat. Sed si usque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Sed si usq; ad quartum, uiginti diebus pœniteat: & linteamina, quæ tetigerit stilla, tribus uicibus minister abluat, calice subterposito: & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur. Hæc ille.

AVCTOR. Iste Pius est in catalogo paparum decimus à beato Petro iuxta calculum Augusti- *Secundum alios uero nonus.* ni, epistola ad Generosum. Valde ergo noto decretum hoc propter antiquitatem: sedit enim circa annum domini. 153. Et iste de effusione sanguinis per sacerdotem ualde cauet: & qualiter pœniteat, prouidet. Item & per effusionem sanguinis per ministrum, sed in altari tantùm, quia sacerdos non cõicare solebat de sanguine, nisi porrecto sibi per diaconum, iuxta tractãtes de officiis. Pro effusione istorum decreuit quid fiat: de quorum tamen fide & solertia magis præsumendum foret, & minus necessarium ordinare, quàm pro effusione populi rudis, & squalentis inertia, maximè communicantis assiduè. Vel igitur decretum inueniant Witcleuistæ Pragenses paris auctoritatis, prouisionem faciẽs, & pœnam taxans laicis pro effusione sanguinis sacri, uel tanto tpe nouerint populum in sola sicca specie cõicasse fidelitur. Maximè cum doctores nostri scholastici, puta Richardus de Media uilla, sanctus *Thomas, & cæteri, ideo dicunt po- *Par. 3. q. pulum ab olim non esse communicatum sacro 80. ar. 12 sanguinis propter periculum effusionis. Et iterũ ualde gaudeo, q̃ Witcleuistæ omnes cũ suo magistro, si surdastra aure non fuerint, audire possunt tam ueteranum Papam, & martyrem professi Christi sanguinem substantialiter in sacro calicis contineri, & effundi posse, & radi. Si (inquit) aliquid de sanguine distillauerit in terram aut super altare, aut super linteum, usque in secundum uel tertium. Sed ualde item sibi timuit *Vviteleff.* Witeleff de hoc dicto. Ideo. 1. c. de Eucharistia quærit qualiter ipsum deuoret, & glossa aliqua manuali corrumpat. Accipitur (inquit) signatũ pro signo, modo quo posset uocare quamlibet creaturam Deum suum, cum sit signũ efficax Dei sui. Hæc Witeleff. AVC. Hoc semper in isto homine formidaui: nouum. s. plasma logicæ inauditæ, sub quo concordes fiamus idololatris. Iam per logicam æquiuocorum signi, & signati in materia sacramẽti sponte cõcedit creaturam quamlibet esse Deum: quia. s. signat Deũ esse: sicut in primo lib. in materia de ideis, concessit asinũ, & uilissimam creaturam, imo quidlibet eẽ Deũ. Et quod ad nos attinet, non Pius Papa fuisset, sed impius, qui Deum suum radere uellet, & igni comburere ob reuerentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

unius stillæ,non naturalis:sed tropici cruoris ef A fusi. Tertiò item capitur euidentia huius communicationis popularis in arido,ex eo,quod relinquitur loco eius qui est panis benedictus post missam in dominicis. Vnde prædictus auctor de officijs. Statutum quoque est(inquit)ut panis post missam benediceretur,& populo pro benedictione communionis impartiretur:hæcq; eulogia dicebatur.Hæc ille. AVCT. Signũ est ergo,q† non communicabant prius in specie uini,quia nihil liquidum post missam loco eius succedit:sed tantum panis siccæ eulogiæ specie panis Eucharistiæ. Reuertentes igitur ad uerbũ Christi,quod ipsi ecclesiæ magistris obijciunt, Matth. 26 Bibite ex eo omnes,quem textum nullus euangelistarum habet,solo Matthæo excepto,q̃ non possunt generaliter hoc Christi præceptum cunctis applicare fidelibus,propter pueros nouisi mè baptizatos,amentes,aut ægros, nec, ut petunt,solis iustis,aut mortali crimine destitutis B propter Iudam dñi proditorem:restat ab eis q̃rere quos omnes intelligant, quibus Christus p̃cepit in his uerbis sacramentum sanguinis libere ministrari.Re autem uera solis duodecim apostolis hoc uerbum porrexit,qui soli tunc cum eo cœnasse leguntur.Matthæi 26.Vespere autẽ facto,discumbebat cũ duodecim discipulis suis. Marc.14.Vespere autem facto, uenit cũ duodecim,& discumbẽtibus eis &c.Et sequitur. Vnus ex duodecim,qui intingit mecum manum in catino.Luce.22.Cum facta esset hora, discubuit, & duodecim apostoli cum eo.Et in homil. paschali.de conse.dist.2.Quid sit. GREG. Calix.n. quem sacerdos catholicus sacrificat, non est alius,nisi ipse,quem dominus apostolis tradidit. Et infrà.Non sunt multa corpora christi,neque multi calices,sed unum corpos christi, & unus sanguis cum illo, quod sumpsit in utero uirginis,& quod dedit apostolis.Hæc ille.AVCT. C Et in expositione super eodem loco.li.6.c.4.BEDA. Quòd si quem mouet cur cœnatis saluator apostolis suum corpus ac sanguinem tradiderit, 4 Sequitur.Breuiter audiat ideo tunc cœnatos cõmunicasse apostolos,quia necesse erat pascha illud typicum anteà consummari, & sic ad ueri paschæ sacramenta transire.Hæc ille.AVCT. Vbique ecce cœnasse dicitur cum duodecim,q̃ nequaquam dici solet in euangelio, si nõ soli essent,sed interfuissent & alij. Solis ergo duodecim apostolis præcepit Christus communicare in secundo sanguinis sacramento,cùm diceret, Bibite ex eo omnes: aut saltem in eis uniuersis presbyteris,sicut in duodecim eisdem omnibus Io. 20 dixit,Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata,remittuntur eis. Ipsi.n.secũdum hanc auctoritatem sacerdotij locum apostolorum præ cæteris fidelibus tenent:sicut Paulus apostolus patulò exprimit in salutatione epistolæ primæ ad corinthios.ubi cum cunctos salutasset fideles in genere dicens, Sanctificatis,& sanctis,ad sacerdotes loquebatur in specie, subdens,cum omnibus,qui inuocant nomen dñi,& ibi,adiunxit,in omni loco ipsorum & nostrorũ. In annotationũ libro HIERONYMVS. In omni loco ipsorum & nostrorum: q̃m sacerdotes & suo,& apostolorum loco funguntur.Hæc ille.AVCT.Sacerdotes dicit suo.i.sacerdotum, & apostolorum,& eorum loco funguntur ad populum.Eorum ergo electioni commisit, qui ex eo biberent,siue ex ordine sacrificantium, si uè ex imò ordine participantium eos fide probatos assumerent.Iactauit.n.eos Christus ut dicitur:& si sint honoratiores de populo: & uenit ex Iudæis,aut ex Iudæis potiores, si fuerint sacerdotes,non complemẽtum, sed partem sacerdotij,manducare panem. Nec generaliter omnibus iussit quod dixit apostolis in hoc actu sacerdotii iam primitus constitutis, Bibite ex eo oẽs:Sicut nec illud: Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte.tetigit beatam uirginem,aut posteriores quoslibet christianos.

¶AD AVTHORITATEM EVANGELIJ,Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem.&c. Cap. XCI.

SVMMA.

Responsio ad auctoritatem euangelij, Nisi manducaueritis carnem filij hominis.&c.ab Witcleuistis pro suæ opinionis confirmatione adductam.

Armeniorum error,communicantiũ pueros suos continenter post baptismum.

Christus quos obliget ad manducãndum carnem eius,& sanguinem bibere.

Christi carnem comedere,& sanguinem eius bibere,quid secundùm Augustinum. Et plura de hoc ibi contra Witcleuistas.

IOannis(inquiunt) 6. Saluator hoies ligat ad sumptionẽ huius sacri, dicẽs. Amen amen dico uobis:nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem,non habebitis uitam in uobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meũ sanguinẽ,habebit uitam æternam. caro.n. mea uerè est cibus,& sanguis meus uere est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meũ sanguinem,in me manet,& ego in eo.Hæc ille.AVCTOR. Quod isti assumunt dicentes, saluator sic dicens, homines ligat ad sumptionẽ huius sacramenti,non potest hoc quod petunt effi cere.s.ut oĩbus Christi fidelibus liberè ministretur,nisi etiam dicant uir, quòd saluator omnes homines ligat ad sumptionem huius sacri,sic dicens,Nisi manducaueritis.&c. Aliàs concederem,q̃ homines ligat,episcopos & sacerdotes. Homines autem non ligat,quos non discernit. Primo ergo concesso,sic petentes hæreticum incidunt intellectum,quem plures sic uir assumentes habebant.Quidam.n.sic uniuersaliter intelligentes promittebant omnibus baptizatis, si semel manducarent carnem illam,& sanguinẽ biberent sacramento,quomodocunque uiuerent, uitam æternam.Vnde 21.de ciuitate Dei*c. 11. AVGVSTINVS.Item sunt alij ab æterno supplicio liberationem nec ipsis saltem omnib. hominibus promittentes,sed tantummodo Christi baptismate ablutis,qui participes sunt corporis eius quomodolibet uixerint,in quacunq; hæresi,uel impietate fuerint,propter illud,quod ait Iesus,Hic est panis,qui de cælo descendit:ut B si quis ex ipso manducauerit,non moriatur. Ego sum panis uiuus,qui de cælo descendi:si quis manducauerit ex hoc pane,uiuet in æternũ. Ab æterna ergo morte(inquiunt) necesse est istos erui,& ad uitam æternam quandocunque perduci.Hæc ille.AVCT. Erant & alij uniuersalitatem istam amplius restringentes, solis catholicis,si semel communicarent,uitam æternam,q̃uis malè uiuerent,promittentes.In eodem loco subsequente ca. AVGVSTINVS. Item sunt, qui hoc non omnibus habentibus baptismatis Christi eiusque corporis sacramentum, sed so- 3 lis catholicis,quanuis malè uiuentibus,polliceã tur:quia non solo sacramento,sed re ipsa manducauerunt corpus Christi in ipso eius corpore constituti. De quo dicit Apostolus. Vnus panis unum corpus multi sumus: Vt etiam si postea C in aliquam hæresim,uel etiam in gentilium ido lolatriam lapsi fuerint, tamen quia in corpore Christi,id est,in catholica ecclesia sumpserunt baptismum Christi, & manducauerunt corpus Christi,non moriantur in æternum:sed uitam quandoque consequantur æternam: atque illa omnis impietas quanto maior fuerit, non eis ualeat ad æternitatem,sed ad diuturnitatem magnitudinemque pœnarum. Hæc ille. AVCT. Quidam autem ab uniuersalitate illa timentes mortis pœnam,si non qualitercunque corporis ore sumerent sacramentum, propinabant illud incongruè dispositis,ætate etiam immaturis. 2 Fertur†enim Armenios sic errare:& ideo pueros suos continenter communicant post baptismum. Vnde lib.suo de hæresibus.GVIDO. Vicesimus(inquit) error, quòd ad uerum baptismum ultra debitam formam uerborum requiritur, q̃ baptizatus inungatur chrismate, & sumat corpus Christi:& ideo non baptizant paruulos suos ante octo dies:sed tunc liquefaciunt sacramentum in aqua & uino,& intra os paruuli ponunt.Hæc ille.AVCTOR. Et dicit sanctus Thomas hoc facere Græcos quosdam, Dionysij auctoritate seductos,dicentis baptizatos cõmunicare debere:cùm hoc intelligat de adultis. Si autem argumentum staret istorum, q̃ saluator omnes homines ligat ad sumptionem huius sacramenti secundum utramque speciem,cũ diceret:Nisi manducaueritis carnem filij homi- Io.6 nis,& biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Nõ errant Armenij,cũ paruulos suos ita communicant,nisi forsan, quia nõ cõicant in sacro sanguinis,sed uino & aqua tincto corporis sacro.Sed & in hoc euidẽtiam faciũt, q̃ nobis in communicãdo in unius specie sacramenti conueniunt.Econtrario uerò periculosè nimis erraret Latinorum ecclesia,q̃ tot pueros B baptizatos permittit excedere ab hac uita sine sumptione uiatici sub utraque specie: Qualiter item dñs promittit beato latroni paradisum: q̃ modo corporali,quem isti intelligunt, carnem Christi non manducauit,aut sanguinem eius bibit,sub utraque forma sensibili panis & uini,tũc maximè,cùm fuit effectus gratus Christo, & p̃ hoc nullo mortali peccato indispositus? Et quo modo potuit habere uitam in seipso stante secundum intellectum eorum hoc christi præcepto:cùm Christi carnem, & eius sanguinem secundum utranque speciem non accepit? Sciant †ergo seductores Witcleuistæ hanc Christi minam terrificam de re ultima sacramenti,scilicet incorporatione ecclesiæ suæ per fidem & sacramenta Christicolis imperatam,nè de uita Christi pp̃ impossibilitatem præcepti pueri christianorum uiderentur excluſi.Li.3.de baptismo paAug.To.7 uulorum ad Marcellinum ca.5.AVG. *Nam ẽt *Numquid illud:q̃a nisi mãducaueritis homines carnẽ eius, Io.6 hoc est,participes facti fuerint corporis eius,nõ habebunt uitam.His,atque eiusmodi aliis, quæ nunc prætereo testimonijs,diuina luce clarissimis,diuina auctoritate certissimis: nonne ueritas sine uilla ambiguitate proclamat,non solum in regnum non baptizatos paruulos intrare nõ posse,sed nec uitam æternam posse habere,præter Christi corpus:cui ut incorporentur, sacramento baptismatis imbuuntur?Hæc ille. AVCTOR. Ecce quos homines obligat Christus ad manducandum carnẽ eius,& sanguinẽ bibere. Non tantũ aliquos homines, ut ipsi cautè Christi propositionem assumunt: imò pueros, & ægros,& quantumlibet imbecilles:quia quot quot habituri sunt uitam æternam, necessario

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi carnem manducabunt, & sanguinẽ eius bibent. Videant isti iam si omnes isti obligãtur ad eam manducandam, & sanguinem eius bibẽ dum sub utraque specie pro qua instant panis & uini. Si uoluntariè Christum exponant de adultis & ualentibus dedisse præceptum, uideãt hic Augustinum hoc ad paruulos extendisse. Nisi (inquit) manducauerint carnem eius, non habebunt uitam. Et iterum. Sed nec uitam æternam habere posse. Modũ aũt præcepti insinuans subdit. Præter Christi corpus, cui ut incorporentur sacramento baptismatis imbuuntur. Si obstent Pragenses, & disputationis uim faciant ex uerbis Christi, quia tanquam solis rõnis capacibus indicando personas dixit, Nisi manducaueritis & biberitis: audiant prius disputare contra suos complices Augustinum: & tũ hoc ipsum firmasse quod dixi li. 1. *de baptismo paruulo. capite 17. ubi inquit. Auferatur dubitatio. Iam dñm audiamus, non suspiciones, coniecturasq; mortalium: Dominum audiamus (inquam) non qui dem hoc de sacramento lauacri dicentem, sed de sacramento sanctæ mensæ suæ, quo nemo rite nisi bapti zatus accedit. Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meũ, nõ habebitis uitam ĩ uobis. Quid ultrà quærimus? Quid ad hoc responderi potest, nisi pertinacia pugnaces neruos aduersus constantiam perspicuæ ueritatis intendat? An uerò quisquam etiã hoc dicere audebit, ꝙ ad paruulos hæc sententia non pertineat (posintque sine participatione corporis huius & sanguinis in se habere uitã: quia non ait, Qui non manducauerit, sicut de baptismo: Qui non renatus fuerit, sed ait: Si non manducaueritis, uelut eos alloquens, qui audire & intelligere poterãt, quod utique nõ ualẽt paruuli? Sed qui hoc dicit: non attendit, ꝙa nisi omnes ista sñia teneat: ut sine corpore & sanguine filii hoĩs uitam habere non possint, frustra etiã ætas maior id curat. Potest. n. si non uoluntatẽ, sed uerba loquentis attendas, eis solis uideri dictum, quibus tunc dñs loquebatur: quia non ait qui non manducauerit: sed, si non manducaueritis. Et ubi est, quod eodem loco de hac ipsa re ait: Panis quem ego dedero caro mea est pro seculi uita? Secundum hoc. n. etiam ad nos pertinere illud sacramentum intelligimus, qui tunc nõdũ fuimus, qñ ista dicebat, quia nõ possumus dicere ad seculum nos nõ pertinere, ꝙ cuius uita Christus carnem suam dedit. Quis aũt ambigat seculi noĩe hoĩes significatos esse, qui nascẽdo in hoc seculum ueniunt? Nam sicut alibi ait: Filij seculi huius generant, & generantur. Ac ꝙ hoc ẽt pro paruulorum uita, caro data est, quæ data est pro seculi uita: Et si non manducauerit carnem filii hominis, nec ipsi habebunt uitam.

*de peccatorũ merit. & rem. ad Marcellinum. Aug. To. 7 *ca. 20. Io. 6

Io. 6

Lu. 20.

A Hæc ille. AVCT. Omniquaque, ut uidetis, repugnat Augustinus dicẽtibus hac sñia paruulos nõ teneri, non tñ secũ cũ hæc dixisset Christus præsentibus, sed mõ nobiscum, & post nos nascentibus. Probat. n. ex textu alio, tanq̃ ex ala læ cõiuncta, quia panis quẽ daret Christus, caro eius foret pro seculi uita. Vnde infert: si non manducauerint carnem filii hoĩs, nec paruuli ipsi habebunt uitã. Constat ergo in fide Pragensiũ modernorũ, si nõ modo suo, quo arguunt carnẽ filij hominis & sanguinẽ sub utraq; specie panis & uini comederint & biberint, ẽt si non diẽ, sed uix hor am habuerint super terram, suos filios perituros. Quid ergo? consulam ut eos tenellos cõicent secundum hæresim Armeniorũ? Aut ut eos in errore deuincant sub specie uini sanguinem porrigentes? Sed magis consulo, ut ad ecclesiam redeant, formamque ecclesiæ teneãt: scientes secundùm Augustinum uerba Christi quosli B bet quidem ligare fideles, sed in sensu ecclesiæ secundum eius filium Augustinũ, secũdum rem ultimam sacri ut incorporentur Christo p fidẽ, spẽ, & charitatẽ perennem in sacris ecclæ, hoc solum est Christi carnẽ comedere, & sanguinem eius bibere: in ipso manere, & ipsum manẽtẽ in se habere. ut probet AVG. super illo loco i expositione Ioannis: & de gratia noui testamẽti. & 21. de ciui. ca. 21. ubi dicit. Denique ipse dicens. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo: ostendit quid sit non sacramento tenus, sed† reuera corpus Christi manducare, & eius sanguinẽ bibere. Hoc est enim in Christo manere, ut in illo maneat & Christus. Sic. n. hoc dixit, tanquam diceret, Qui non in me manet, & in quo ego non maneo, nõ se dicat, aut exist imet mãducare corpus meum, aut bibere sanguinem meum. Hęc ille. AVCTOR. Et in libro de oratione dñica sup petitione quarta. C IPR. Quando ergo dicit, In æternum uiuere si quis ederit de pane eius, ut C manifestum est eos uiuere, qui corpus eius attingũt, & Eucharistiam iure cõionis accipiunt: ita contra timendum est, & orandum, ne dum quis abstinẽs separatur a corpore Christi, exors remaneat a salute, cõminante ipso, & dicẽte, Nisi ederitis carnẽ filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Hæc ille. AVCTOR. Ecce q̃ planè cõminari dicit Christũ in p̃dictis uerbis cõtra ipsos, ꝙ ideo abstinẽt a cõione, ꝙa separantur a Christi corpore. Et su ꝑ uersu 3. psal. 90. BER. Quid aũt est manducare eius carnẽ, & bibere eius sanguinẽ, nisi communicare passionibus eius, & eam conuersationem imitari, quam gesit in carne? Vñ & hoc dicit illud illibatũ altaris sacrm, ubi dominicũ corpus accipimus: ut sicut uidetur illa panis forma

Cipr. de cœna dñi

Io. 6

Bernar. ser. de cœna dñi

forma in nos intrare, sic nouerimus per eam, q̃ A in terris habuit conuersationem, ipsum intrare in nos, & habitare per fidem in cordibus nostris: Hæc ille. AVCTOR. Ex his p̃dictis tam solidatis in fide Christi, apertum est, qualiter fallaciter assumunt uerbum illud Christi, biberit sanguinem meum: intelligẽtes eam bibitionẽ oĩno corporalẽ in specie uini meri, quasi sic obligarẽtur bibere singuli Christiani: & sic bibendo implerent Christi præceptum. Et sic si facinorosus uel bestia ore biberet corporali specie illã uisibilẽ, tũc biberet euangelici sanguinis sacrm, dicẽte Augustino ꝓrium, In quo ego nõ maneo: nõ se existimet mãducare corpus, aut bibere sãguinẽ. Nouerint ergo in isto loco, nec omne bibere, nec istud bibere, esse illud bibere, qđ concludunt. Aut nũquid cum dixit Christus germanis apostolis, calicẽ quidem meum bibetis, intelligi debuit de calice bibito sacri? Aut illud Ioannis, Calicẽ, quem dedit mihi pater, non uis ut bibã illum? Aut illud, Vt edatis, & bibatis super B mensam meam in regno meo? Planè ergo nõ cõcludunt bibere speciem uini uisibilis, sorbendo illud ore corporis, ex illo uerbo saluatoris, si nõ biberitis sanguinem filij hominis, non habebitis uitam in uobis. Sed intelligitur: si nõ secundum fidem & deuotionem passionis biberitis sanguinem filii hominis ore cordis, non habebitis uitã in uobis. Et iam non est ista sicut prædicta de side Husſitarum impossibilis negatiua: sed ad obseruandum facilis cunctis & singulis Cristianis.

¶DE MODO BIBENDI CHRISTI sãguinẽ, re, non uisibili specie, & sic ad auctoritates canonis Gregorii, Augustini, Hieronymi, Gelasii, item Zosimi. Cap. XCII.

SVMMA.

1 *Modus bibendi Christi sanguinem, re, non uisibili specie. Et quid de hoc dicant Hugo, Origenes, & Augustinus.*
2 *Witcleuistarum obiectum ex Canone Gregorij, & ex Zosimo, diluitur.*
3 *Augustini Canones, Cum frangitur. &, Qui a passus &c. quomodo debeant intelligi.*
4 *Hieronymi Canon, Sacerdotes. &c. explicatur.*
5 *Gelasij Canon, Comperimus. &c. quomodo intelligatur.*

1 EST† & alius modus bibendi sanguinem filii hominis ore corporis, dum in altera specie, siuè panis, siuè uini fideliter ipsum sorbet. Si enim ut fides habet est perfectus Christus secundùm Deũ & hominem sub utroque, non erit ei corpus uiA uum sub specie panis sine sanguine eius ibi per substantiam: nec erit sanguis uiuificans Christũ hominem sub specie uini sine corpore per naturam. In libro sententiarum HVGO. Dicendũ uidetur, ꝙ licet in duabus sumatur speciebus: tamen in utraque integer Christus sumitur. Non enim corpus sine sanguine, vel sanguis sine corpore esse potest. Sed ideo in duabus speciebus sumitur, ut significetur huius sacramenti duplex effectus. Valet. n. (ut ait Ambrosius) ad tuitionem corporis & animæ. Et quod sumitur in pane, halet ad utrunque & similiter quod in uino sumitur. Quia & in pane totum & integrum sumitur. Et si in pane tantum sumeretur, alterũ tantum significaretur. s. quod ad tuitionem corporis ualet. Iterum si in uino tantum sumeretur licèt hoc sufficeret ad corporis & animæ tuitionem, tamen hoc solum significaretur, quod pro salute animæ sumeretur. In sanguine. n. anima significatur. Hæc ille. AVCTOR Ergo quod sumitur in bina specie nihil abundat ad uirtutem, uel substantiam supra unam tm̃, sed solum ad significandum. Omnis ergo fidelis, qui corpus Christi in specie panis comedit, ita in eadẽ specie sanguinem Christi bibit. Et sic doctores antiqui intelligunt, quia uix, aut nunquam cõionem plebis in gemina specie dñt, sed bibere solum dñt. Sic homi. 16. super Nũ. Origenes. Quis est iste populus, q in usu habet sanguinẽ bibere? Hæc erãt, quæ & in euangelio audientes ii, qui ex Iudæis dñm sequebantur, scãdalizati sunt, & dixerunt. Quis potest manducare carnes, & sanguinẽ bibere? Sed populus Christianus, populus fidelis audit hæc, & amplectitur: & sequitur eum, qui dicit: Nisi manducaueritis carnẽ filii hoĩs, & biberitis sanguinẽ meũ, non habebitis uitam in uobis ipsis. Quia caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Sequitur. Bibere autẽ C dicimur Christi sanguinem, non solum sacramentorum ritu, sed cum sermones eius recipimus, in quibus uita consistit. Hæc ille. AVCT. Et item hic conuenit cum prædictis, exponẽdo uerba illa de re ultima sacri: & tñ sacramentorũ ritu bibere non excludit, quia non in Eucharistia tm̃, sed in baptismo per prædicta AVGVS. bibimus sanguinem crucifixi. Quapropter subtili stylo comprehendit hoc ipsum lib. 21. de ciuita. Dei ca. 21. dicens. De hoc corpore ait Apostolus. Vnus panis unum corpus multi sumus. Qui ergo est in eius corporis unitate. i. in Christianorum compage membrorũ, cuius corporis sacrm fideles communicantes de altari sumere consueuerunt, ipse uerè dicendus est mandu care corpus Christi, & bibere sanguinem Christi. Ac per hoc hæretici, & schismatici ab huius unitate corporis separati, possunt idem

Hugo

encharistiæ duplex effectus.

Anima significatur in sanguine

Orig. To. 1

Io. 6

Aug. To 5.

1. Cor. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

percipere ſacramentum, ſed non ſibi utile: imò uerò etiam nociuum: quo iudicentur grauiùs, uel tardiùs liberentur. Nõ ſunt quippe in eo uinculo pacis, quod illo exprimitur ſacramẽto. Hęc ille. AVCTOR. Hoc notãdum cenſeo in his uerbis: ꝙ Chriſtianus uir in Chriſti corporis unitate conſiſtens, & eiuſdem corporis ſacramentũ cõmunicando de altari ſumere conſuetus, ipſe dicendus eſt mãducare corpus Chriſti, & ſanguinem bibere. Bibere enim oportet ſanguinẽ, qui uiuam carnẽ aſſumit: quia ſine ſanguine uiuere caro nõ poteſt. Non ꝙ anima hoïs ſanguis eius eſt, ut ille dixit imperitus phyſicus. Auguſtinus dicit. Omnino cauendus eſt hic error. Sed quia
Leu. 17. anima carnis in ſanguine eſt, ut Leuitici. 17. ſcripſit Moyſes: ideo ſi comederit homo ſanguinẽ, obſtirmabo (inquit) dominis faciem meã contra animã illius, & diſperdam eum de populo ſuo. Sanguinẽ intellige crudũ more idololatrarum, maximè à beſtiali diffuſum cadauere. Chriſti uerò ſanguis eſt cruor agni aſſi, uiuitiac per hoc nõ B alterius, quàm nouiſſimi teſtamenti ſanguis corporis ſui uiui. Ipſo dicente notanter, Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti: quod non dixit ſuprà de corpore. Hoc autem addidit ad aliquã antiqui differentiã teſtamenti: quia iſte ſanguis nouo more non comeditur: ſed cum eius corpore ſimul ut comeditur, bibitur, quia in nullo a corpore ſeparatur. Ideo cauent quidam ſapienter, ne dicatur ſanguis effuſus in ora fidelium, ſed immiſſus. ut libro de ſacramentis parte tertia Pariſien. At ſi à ſanctis aliquãdo dicitur, ꝙ ſanguis il
Pariſiẽſis 1. Io. Gerſon, forſan. le ſacratiſsimus in ora fidelium funditur, intellige, ꝙ non effunditur, ſed mittitur, & hoc cũ ipſo & in ipſo ſacramento corporis, cuius eſt, nõ extrà. Hæc ille. AVCTOR. Hic ✝ incidit occaſio naliter aliud de obiectis Witeleuiſtarum Pragẽſium ex canone beati GREGO. in homi. Paſchali, de conſec. diſt. 2. ca. Quid ſit ubi dicitur, ꝙ ſanguis agni ſuper utrunq; poſtẽ ponitur, qñ nõ ſolum ore corporis, ſed ẽt ore cordis hauritur. Et iterũ eius ſanguis nõ in manus infideliũ, ſed infideliũ ora funditur. Propter hoc uerbũ, dixit Pariſienſis. Si a ſanctis dicatur infunditur, nõ ꝙ effunditur intellige, ſed ꝙ immittitur. Supple non ſicut humor, uel ſuccus iam ſeparatus à carne: ſed cum ipſo, cuius eſt corporis ſacramento. Quia corpus illud eſt corpus ſanguine uiuidum: & ſanguis ille uernat in corpore. Quod autem Witeleuiſtæ iſti arguunt ex illo Gregorij, populũ noſtrũ omnino communicandum in ſpẽ uini noſtri: quid dico, niſi heus egeni authores, & tota die mendicantes à quolibet, & nihil edentes? 3
Exo. 12 Quid hoc agit in parte ueſtra, ꝙ ſanguis agni ſuper utrunque poſtem ponitur, qñ non ſolum ore corporis, ſed ore cordis hauritur? Enimuero omnes fideles cum communicant, ſanguinem agni in utroque poſſe ponunt. Et ore corporis, & cordis hauriũt, quando ſolum Chriſti corpus in ſacramento ſuſcipiunt. Sic enim in fide ſupradixi, ꝙ nullus corpus Chriſti comedit, niſi hoc ꝙ ſo ſanguinẽ eius bibat. Et hoc eſt itẽ quod ZOSIMVS Papa in cantico cerei paſchalis habet, cum dicit. Hæc nox eſt, in qua uerus ille agnus occiditur, & de eius ſanguine poſtes conſecrantur. Poſtes enim & oris, & cordis in eius ſanguine fideliter bibito per ſumptionem corporis uerisſime conſecrantur. Et iterum quod dicit, Eius ſanguis in fidelium ora funditur, ita dicimus, quaſimul tum Chriſti corpore in eorum ora committitur. At ne putas Chriſti ſacerdotes eſſe fideles, in quorum ora poſſet infundi, niſi mitteretur ad populum? Sed ubi illa homilia eſt integra, hoc addit GREGO. In utroque etenim poſſe ſanguis agnis eſt poſitus, quando ſacramentum paſsionis illius cum ore ad redemptionem ſumitur: ad imitationem quoque intenta mente cogitatur. Et ſubdit infrà. Certè domus noſtræ ipſa ſunt corpora, in quibus quouſque uiuimus, habitamus: & in ſuperliminari domus agni ſanguinẽ imponimus, quia crucem paſsionis illius in fronte portamus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Gregorius dicit, agni ſanguinem ab ore corporis eſſe ſumendum: eundemque ab ore cordis, & eundẽ in ſuperliminari domus in frõte hominis. Quid putas? nunquid omnino ſub ſpecie uini eſt condendus ille ſanguis in corde, & ſignandus in fronte? Si dixeris, non (vt oportet) ſed ſola re ſacramenti frontis ſignare, ſufficiet & ore cordis haurire. Sola ergo re ſacramenti neceſſe eſt eundem ſanguinem in populorum ora trãſmitti: & ſimul cum corporis uiua ſubſtantia in ſpecie panis aſſumi. Idem enim agni ſanguis eſt (dicit Gregorius) in ore, in corde, & fronte. Et quid dicit in fidelium ora perfundi, hoc eſt, quod eodem modo (ut ita dixi) in homilia quadam ſuper illud Ioã. *Ioã.* 1. Vidit Ioannes Ieſum uenientem ad ſe. BEDA. *Beda* Non ſolum lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. &c. ſed & cum eiuſdem beatæ paſsionis ad altaria memoria replicatur, eum panis & uini creatura in ſacramentum carnis & ſanguinis eius ineffabili ſpiritus ſanctificatione transfertur, ſicque corpus & ſanguis illius non in fideliũ manibus ad perniciẽ ipſorum funditur, & occiditur, ſed fideliter ore ſuaui, ſumitur ad ſalutem. Hæc ille. AVCTOR. Sicut ſuprà dixi, ore fidelium ſacerdotum ſumitur: & item ore fidelium populorum in ſpecie panis ſicci. Canon item ſub titulo AVGVSTINI. Cum ✝ frangitur ad hæc prædicta conuertitur. Cũ frangitur (inquit) hoſtia, dum ſanguis de calice in ora fideliũ fundit, qd aliud, q̃ dñici corporis in cruce immolatio, eiuſ-

eiusq; ſanguinis de latere effuſio deſignat? Hæc A ille. AVCTOR. Fideliũ dicit, non quorũlibet populorum, ſed ſacerdotum, ut clericorũ, uel procerum in fide ſacramenti conſtanter ſanctorum: quos prælati dignos duxerunt ad hanc ſolennitatem aſſumere. Cum tamen ſi modus eccleſiæ noſtræ modernæ attenditur, iſtud capitulum facit ſolùm pro ordine ſacrificantium ſacerdotum: quia ipſi ſoli frangunt hoſtiam publicè: & ipſi ſoli immolant ſacram hoſtiam. Et iõ conſequenter eorum ora intelligit, cùm adiungit prædictis, ꝙ ſanguis in ora fideliũ funditur. Sic enim ea adinuicem copulat. Cùm frangitur hoſtia dum ſangnis de calice in ora fideliũ funditur. Canon ſub titulo eiuſdem, Quia paſſus. nõ recedit à prædictis. Vos poſt illa ieiunia, poſt labores, poſt humilitatem, & contritionem, iam in nomine Chriſti tãquam ad calicem ueniſtis, & ibi uos eſtis in menſa: & in calice nobiſcum 5 vos eſtis: ſimul enim hoc ſumimus, ſimul bibimus, quia ſimul viuimus. Hæc ille. AVCTOR. B Nota quod dixit, in calice nobiſcum vos eſtis, modificauit prius, cùm diceret. Tanquam ad calicem ueniſtis. Si enim ſimpliciter calicem biberent, non diminueret actum, dicens tãquam: ſed tanquam ad Chriſti calicem venit, quicunque nobiſcum in menſa Chriſti corpus cõmunicat, quia ſanguinem Chriſti in ſua ſubſtantia bibit, quia corpus uiuum & ſanguinem viuificatũ aſſumit. Nihil enim plus accipit ſacerdos de ſanguine Ieſu Chriſti, q̃uis in ſolẽnitate ritus ſacri ficandi præemineat, ex eo, ꝙ ſanguinem ſub ſpecie uini iterum bibit, quem priùs cum corpore Chriſti in ſicco ſacramento percepit. In nullo ergo quiſquam laicus de ordine participantium minùs capit aut bibit Chriſti ſanguinem q̃ ſacerdos: ſed in ſolennitate minùs omnino habet, ſicut ſacramẽtum ſolum participans, minor oĩno eſt eo, qui conſummat ſacrificium ad mentẽ Apoſtoli. Veruntamen finis capituli exponit, C quod præcesſit de re ultima ſacramenti, ſ. in qua item nobiſcum ſunt ipſa ſuſceptione baptiſmi. Nulli (inquit) eſt aliquatenus* ambigendũ, vnũquemque fidelium corporis & ſanguinis dominici tunc eſſe participem, quando in baptiſmate membrum efficitur Chriſti, nec alienari ab illius panis calicisq; conſortio, etiam ſi anteq̃ panem illum comedat, calicemque bibat, de hoc ſeculo migrauerit in unitate corporis conſtitutus. Canon ✝ item ſub auctoritate HIERONYMI prima quæſtione prima. Sacerdotes, ſic habet. Sacerdotes, qui Euchariſtiæ ſeruiunt, & ſanguinem domini populis eius diuidunt, impiè agunt in lege Chriſti: putantes Euchariſtiam imprecãtis facere uerba, non uitam. Hæc ille. AVCTOR. Hoc dictum Hieronymi ſuper Sophoniam, occaſionem dedit duobus erroribus, ſcilicet, Donatiſtarum, quia dicit, Euchariſtiam imprecantis, non uerba facere, ſed uitam, & iſtis uſurpatoribus Witcleuiſtis. Sed ſicut non proficiunt malo ſuo per primum, ſed intelligit Hieronymus bonam uitam iuuare vt decentius miniſtretur fidelibus ſacramentum: ita deficiunt in ſecundo, quia ſacerdotes ſanguinẽ domini populis diuidunt, quando in ſpecie panis corpus Chriſti diſtribuunt. Nihil enim plùs ſiuè de corpore, ſiuè de ſanguine Chriſti, ſecundùm naturam uel uirtutem accipit ſacerdos ſacrificans ſub vtraq; viſibili ſpecie, quàm ſumit participans communicatus in una. Idcirco ipſi clerici & ſacerdotes ſi non celebrent, ſed inter populares participẽt, & in eiſdem eccleſijs, ſola una ſpecie panis reſiciunt. Non ergo ſacerdos, quia ſacerdos, p hoc diſtat a populo: ſed quia ipſum ſacrificãtis fungi contingit officio: & in hoc ritu prę cellit ſolẽnitatis propter munus conſecrationis. Profcanone item ſub intitulatione GELASII de conſe- *Canon Gelaſii.*
cra. d. 2. c. Comperimus. omnino facit, quòd intellectus eius ex toto eſt pro miſſas celebrantibus. Quia ex intentione cõtenatur capitulo præcedenti in fine ſic habenti. Concilium Toletanum. 12. Ergo modis omnibus tenendum eſt, ut quotienſcunque ſacrificans corpus & ſanguinẽ domini noſtri Ieſu Chriſti in altario immolat, totiens perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat. Hæc ille. AVCTOR. Et ſtatim ſequitur. Item GELASIVS Papa Ma- *Gelaſius de conſ. d. 2. c. cõperimus*
iorico & Ioanni epiſcopis. Comperimus autem quòd quidam ſumpta tantummodo corporis ſacri portione, à calice ſacrati cruoris abſtineant. Qui proculdubio quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur aſtricti, aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Quoniam diuiſio vnius eiuſdemque myſterij ſine grandi ſacrilegio peruenire non poteſt. Hæc ille. AVCTOR. Sacerdotes ergo ſacrificantes in altari erant, qui ſacrificia conſummabant ſub utraque forma: cum autem ad participandum venerunt, myſterium diuidebant: quod ſacrificanti ab integro nunquàm licebat.

¶AD AVCTORITATES AMBROſij de ſacramentis, Waleranni de officijs, Paſchaſij. Cap. XCIII.

SVMMA.

1 *Reſponſio ad auctoritates Ambroſii de ſacramentis, quem Witcleuiſtæ adducunt in teſtem ad ſuæ opinionis fulcimentum.*

2 *Nicolaus de lyra, quid de communione in primitiua eccleſia uſitata, dicat.*

3 *Auctor*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auctor de officiis quis sit.

Responsio ad dicta Waleranni, & Paschasii, & quòd non faciant pro Witcleuistis, ostenditur.

3 4

1 AMBROsium † sanctum adducunt ité in testem libro de sacramẽtis, sed textum eius non exprimunt. Quod aũt secundùm videre meum parti eorũ posset efficere, maximè hoc est, ꝙ quinto libro de sacramentis allegorizat historiam Moysi, tangentis petram uirga, & aquam effudit. Vide (inquit) mysterium. Moyses, hoc est propheta: virga, hoc est uerbum Dei. Sacerdos verbo Dei tãgit petram, & fluit aqua, & bibit populus Dei* ergo sacerdos redundat aquâ in calice, salit in uitam æternam: & bibit populus Dei, qui Dei gratiam consequutus est. Hæc ille. AVCTOR. Si respondeamus ad uerba, non sanguinẽ Christi propter hæc uerba, bibit populus Dei: sed aquam, quam sacerdos redundat in calice. Si ad mentem authoris, signa quid pòst inferat de eodem. & fige differentiam. dicit enim. Introduxit me rex in cubiculum suum: Græcus, in prõptuarium suum, & in cellarium suum: habet vbi bona libamina, vbi boni odoris mella suauia, vbi fructus diuersi, vbi epulæ variæ, vbi plurimis epulis tuum prandium condiatur. Ergo venisti ad altare: accepisti corpus Christi. Audi iterum quæ sacramenta consequutus es. Audi dicentem sanctum Dauid. Et ille in spiritu hæc mysteria præuidebat, & lætabatur, & nihil sibi deesse dicebat. Quare? Quia qui accipit corpus Christi, nõ esuriet in æternum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Ambrosius introduxit te in cellariũ regis, in ecclesiam ad altare, promisit libamina: & tamẽ nihil de sanguine Christi loquens, accepisti (inqt) corpus. Et inferens sanctum Dauid, qui iam dixerat, Calix meus inebrians quã præclarus est. Sed Ambrosius hoc subticens: Nihil (inquit) sibi deesse dicebat: quia qui accipit corpus Christi, non esuriet in æternum. Ergo si nihil ei defuit cum Christi corpus haberet: nec deerãt illa libamina: nec præclarus calix sanguinis Christi ipsi desint: dum epulis uteretur in corpore. In ipso ergo corpore manducato præclarus calix accipitur aqua saliens de petra Christo in unius specie 2 sacramenti notatur. Non † tamen aduersor dicẽ tI NICOLAO DE LIRA, ꝙ in primitiuis ecclesiæ communicauit populus sub utraq; specie: immo con sentio posse sic dici, & frequenter hoc æstimo à doctoribus scriptum esse: quamuis de conuersis Iudæorum populis hoc sit reperire difficile. Aduersatur enim omnino ritibus sacrificiorum ipsorum antiquis, qui fuerunt nobis cõpetentes figuræ: & nimis item locis noui testamenti, quæ de eorum cõmunicatione loquun A tur. Sed cùm propter tollendam hæresim, aut uitanda scandala, quæ ex communicatione tali populus sectabatur: Romanæ urbis ecclesia hunc modum præfixit: non minima hæresis erit modũ sanctum torua fronte dirumpere, aut propter illum tollendum violenter instare, schisma tonere, ecclesiam diuidere, aut Christianam plebem sub hæreticorum tyrannide facere subiugalem. Nolo vltrà protesteris Ambrosium: sed hoc hortor, vt Ambrosium imiteris in facto. Ipse enim dixit, ipse scripsit, in eodem libro, quem nunc signasti de sacramentis, scilicet, libello tertio loquens de ritu ecclesiæ suæ in lauando pedes baptizandi, cùm non hæc romana ecclesia fecit. Vide (inquit) omnem iustitiam, uide humilitatem, vide gratiam, vide sanctificationem. Nisi lauero tibi pedes, non habebis partem mecum. Non ignoramus, quòd ecclesia Romana hanc consuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus sequimur, & formam. Hanc tamen consuetudinem non habet, ut pedes lauet. Fortè propter B multitudinem declinauit. Sunt tamen, qui dicãt, & excusare conentur: quia hoc non in ministerio faciendum est. Sequitur. Hoc ideo non dico, quòd alios reprehendam, sed mea ipse commendem. In omnibus cupio sequi ecclesiam Romanam: sed tamen & nos homines sensum habemus. Ideo quod alibi rectiùs seruatur, & nos custodimus. Ipsum sequimur apostolum Petrum, ipsius inhæremus deuotioni. Ad hoc ecclesia Romana quid respondit? Hæc ille. AVCTOR. In hoc ritu diuersa sensit Ambrosius à romana ecclesia. Sed quia romana ecclesia illa ipsi non retuit, sic licebat. Si grandi aliqua de cã hoc prohibuisset ecclesia, nullo ausu sic sensisset Ambrosius. Romanæ (inquit) ecclesiæ typum in omnibus sequimur, & formam. Et iterum. In omnibus cupio sequi Romanam ecclesiam. Ita si non inhibuisset ecclesia Romana communicationem C vestram in liquido, potuissetis forsan, quod iam nulla uia, nisi rebellionis hæreticæ ab inhibitione Romanæ ecclesiæ diuersa, scilicet, sentire licebit. Ideo deprimite ceruices rebelles uiri peditionis, filii scelerati. Non vos pudeat cum sancto Ambrosio humiliter dicere. In omnibus sequi cupimus Romanam ecclesiam. In omnibus typum eius sequimur, & formam. Hoc multò melius, quàm cum Ianne & Mambre, cum Dotrephe & Alexandro ærario resultare Apostolis, contra ecclesiæ stimulum calcitrare. Humiliamini sub potenti manu Dei, & eius ecclesiæ: cõtra quam nec ipsæ portæ inferi poterunt prævalere finaliter. Testis † item eorum est Fulgentius de 3 diuinis officijs libro, cuius prologus incipit: Ea quæ per anni circulum. Huius libri diu præsto labar aduentum: ipsum enim sæpe prædixi: quasine

Ambrosius cap. 1 To 4

**Tangit ergo sacerdos calicem, redũdat aqua in calice. &c.*

Idem ca. 2 & 3

Psal. 22.

Nicolaus de Lira.

sine isto Witcleuistæ nec usque ad verbum sci- A fortis. Sequit.* Ferebatur manibus suis. dicit significasse dominum Iesum: qui coram Abimelech, quod interpretatur patris mei regnum, s. coram Iudæis, mutauit vultum suum, id est sacrificandi ritum, quando immolato iam Paschæ veteris agno, sumens panem & vinum, ferebatur in manibus suis, dicẽs, Hoc est corpus meũ: hic est sanguis meus. Hoc autem hac remissionis & gratiæ die factum est. Cùm ergo Pontifex tantus Deo patri assistit tenens panem & vinũ: & inuitat omnes ad corporis & sanguinis sui cõ uiuium, nullum iustum, nullum excipiens peccatorem, dicensque per ora Pontificum, Venite filij, audite me, cuius peccatoris uel saxeum pectus ad lamentum pœnitentiæ non emolliatur? Hæc Valerannus. AVCTOR. Iam supra diximus omnes fideles prouectos ad istud conuiuium dominici corporis & sanguinis licenter admitti. Omnes enim pascuntur æquè sanguine Christi in una corporis hostia quantùm mille sacerdotes in specie illa bina. Omnes ergo inuitat Christus ad corporis & B sanguinis sui conuiuium: placet ecclesiæ. Sed non omnes æquè solenniter, quo ad obseruantiam rituum, sed istos propter ordinem, secundùm quem sacrificant, inuitat ad conuiuium suum sub specie hac, & illa. Illos autem, qui tantùm participant, inuitat ad æqualitatem saginæ tantæ sub specie una simpla. Et cùm non est differentia ferculi inter vos, sed apparatus distantia, nolite murmurare, nè cum eis pereatis, quorum adhuc escæ erant in ore ip- *Psa. 77.* sorum, & ira Dei ascendit super eos. Reuera defectus credentiæ Christianæ ad inuidiam eos concitat, vt ad hanc communicationem aspirent. Non enim existimant Christum sub vtroque signo completum. Sed quia species panis est tantùm sacramentum corporis, & non sanguinis: & uini specie sacramentum sanguinis, & non carnis: ideo remanentes tãtùm in signis, nihil se recipere existimant sanguinis, si non recipiant signum eius: quia nihil ibi credunt esse uel carnis uel sanguinis, nisi tantumlibet signum eius. Falsa, & horrenda hæresis, quæ sic fraudat sumentem dulcibus epulis, & communicat eum in signis. Perfecta Christi caro sub specie sanguinis, & totus, & floridus in specie carnis, totus, & perfectus Christus secundùm substantiam & essentiam in altera & utraque. Et ut redeamus ad prima, cùm hoc dictum Waleranni cum Witcleuistis Pragensibus contra Ecclesiam Christi non efficit, sicut patet, eorum tamen cassauit instantiam. Quia cum ipsorum petitio continebat, ꝙ solis Christi fidelibus nullo peccato mortali indispositis sacramentum sub gemina specie ministretur: ipse

*collabebatur isidoriana uero habet *stultum se simulabat inter manus eorum. 1. Reg. 21. Matth. 26*

Psal. 32.

B

C

Witcleuistæ

Fuit ergo de hæresi impanantium, non de hæresi significerorum, ut autumant Witcleuistæ. Nam in capite de azymo & fermentato. Significari (inquit) pane illo dixi ecclesiam, non in eo, quod offertur, & consecratur: sed in eo, quod de multis, ut dictum est, conficitur granis. Nam in eo, quod consecratur, nec ipsum individuum corpus domini significat: sed est transfuso in se Dei uerbo per fidem passionis. Dominus enim non hoc significat: sed hoc est corpus (inquit) meum. Hæc ille. AVCT. In hoc ultimo omnino displicet Witcleuistis, quia magister eorum hoc operatur quod poterit: ut dixerit Christus figuraliter hoc est corpus meum. Quando ergo Witcleff istum authorem alloquitur: tunc ait latro ad latronem: sed inuocatus latro, non conuenit cum latrone: imò increpans eum, inquit. Neque tu times Deum, qui in eadem dãnatione es. Videat qui vult (ut suprà dixi) librũ Anselmi de corpore & sanguine domini in procemiali eius epistola: ibique comperiet eum nec authoritate Ambrosium fuisse, nec fide Isidorum, nec ætate Fulgentium: sed contemporaneum Anselmi, & ab eo in erroneo suo ca. de Eucharistia redargutum: insuper & fraternè commonitum, ut errorem illum corrigeret, priusquàm in manus illorum, qui carpere uellent, exiret. Istum ergo, istum inuocant Witcleuistæ, ut testetur cum eis super cõicatione generali totius plebis in utraq; specie. Dicat ergo, effundat animũ li. 5. de officijs. c. de cœna dñi. Dauid (inquit) id est, manu

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse planè dixit Christum nullum excepisse A quantumlibet peccatorem. Inuitat (inquit) omnes ad corporis & sanguinis sui conuiuium: nullum iustum, nullum excipiens peccatorem. Et post. Omnes ecclesiæ patent ianuæ, ut aduertas, neque ab austro, neque ab aquilone uenientes, id est, neque iustos, neque peccatores debere prohiberi, quin accedant ad apertos diuinæ misericordiæ fontes. Hæc ille. AVCTOR. Vel ergo 1
corrigatis uestram instantiam, uel dicta testium uestrorum, ne dicatur de uestrum alterutro, q̃ 2
non erat conueniens testimonium illorum. Paschasius item, ut credunt, operatur pro eis: quia dicit in libro de corpore & sanguine domini, Ac 3
cipite, & bibite ex hoc omnes, tam ministri, quã & reliqui credentes. Nolunt enim intelligere, quiã non credunt, sanguinem domini bibi nisi in 4
proprio sacramento. Nos autem dicimus ex fide Christi in utraque specie totum Christum, & omnem saporem suauitatis realiter contineri. 5
Quod utique in capite præcedenti declarat ibi B
PASCHASIVS. Cæte um si quis ex eo non credit illud, quod in Euangelio prædicatur, prioribus, inquam, illis deterior uidetur, qui sub unius 6
speciei gustu, omnem saporem, & omne delectamentum fide perceperant. Nec tamen illud tunc aliud ꝓmonstratum liquet. Quicquid saporis ac 7
delectamenti est interius, sub uno eodemque colore totum manna præstiterit. Potior quippe uirtus rerum est, quàm species, & fuscatus co- 8
lor. Idcirco virtus magis consideranda est, quàm color, seù sapor exteriùs. Hæc ille. AVCTOR. Vult Pascasius dicere eos magis incredulos, quàm veteres erant Iudæi, qui nolunt credere sub vna specie sacramenti totum bonum diuinum contineri realiter. Iudæi, (inquit) rudes fide, perceperant omne delectamentum, & omnem saporem suauitatis sub vnus sicci mannæ colore, & sapore concludi. Et non hoc volunt Christiani credere de Christi corpore in specie panis, nisi in sapore, & colore, & propria specie C
vini sanguinem Christi gustent: Antanti valet apud eos fuscatus, & subrufus color uini, ultra uirtutem corporis, & ueritatem sanguinis Iesu Christi? Certè (inquit) ipsis Iudæis non appare- 1
bat res in aliqua exteriori specie: quam tamen ad omne delectamentum intus sub aliena specie fide perceperant. Et nunquid item uini liquor est rei sanguinis species aliena? Diximus ad hæc loca, ubi uerba sanctorum pro se putantur habere. Iam uideamus & alios, quos tàm ad uerba, quàm ad sensus falsè producunt.

Marc. 14. Ad Paschasium.

Paschasius

¶AD SANCTVM THOMAM, Albertum, Innocentium, Lyram, cum Alexandro de Halis, Bonauentura, Fischatre, & Notyngham. Cap. XCIIII.

SVMMA.

Gennadius quid de Timotheo quodam procacis hæretico Alexandrino Episcopo, dicat.
Thomæ dictum quòd non faciat pro Witcleuistarum petitione, ut ministretur communio sub utraque specie.
Alberti de Padua dictum, quare non ministretur populis sanguis Christi, ꝙ sit contra Witcleuistas.
Innocentius quintus quid de cõmunione dicat. Et quomodo a presbyteris, uel ministris tantum sumatur sub utraque specie.
Fideles quomodo licet antiquitus cõmunicabant in utraq; specie, ut ex Lyra notatur: nũc autem aliter ordinatum esse grandi causa, contra Witcleuistas ostenditur.
Sanguinis sacramentum quod non indiscriminatim populis porrigendum, secundum doctorẽ de Halis, & Bonauenturam.
Corpus Christi quare nõ detur populo sub specie uini, sicut sub specie panius, et simul sub utraq; multiplex ratio, secundum Fischatrem.
Notyngham doctoris triplex causa, quare sanguis non sit tradendus fidelibus sub specie uini.

EVigilet sedulò cautela fidelium, cũ audiunt fide suspectos orthodoxorum allegare scripturas. Non enim omnis qui dicit Christo, Aue Rabbi, mentre amicus eius est. Ipse enim nos monuit quosdam post tempora esse uenturos, qui diceret, Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & signa multa fecimus? Quibus ipse dicturus est, Nõ noui uos. Hæresiarchæ quidam tam audaces fuerant studio mentiendi, ut nec dubitarent eos in testes hæresum numerare, qui uerbis & scriptis innumeris contraria proclamarunt. Audite ꝯsi uultis inter multos de quodam procaci hæretico Timotheo Alexandrino Episcopo: de quo libro suo de uiris illustribus. ca. 71. scribit Gennadius. Timotheus extincto ab Alexandrinis Proterio Episcopo tumultuante adhuc plebe, aut uoluit, aut passus est se ab uno Episcopo in locum occisi Episcopi fieri. Sequitur. Scripsit ad Leonem Imperatorem libellum ualde suasorium, quem prauo sensu patrum testimoniis intãtum roborare conatus est, ut ad decipiendum Imperatorem, & suam hæresim constituendam, penè Leonem urbis Romæ Pontificem, & Chalcedonensem

nensem synodum, ac totos Occidentales Episco A
sorum illorum adminiculo Nestorianos ostenderet. Sed fauente Deo à Chalcedonensi concilio hostis ecclesiæ coargutus, & confutatus uiuere adhuc in exilio iam hæresiarches dicitur, & habetur. Hæc ille. AVCTOR. Miranda mentis amentia, ut unus homuncio in tot sanctorũ patrum fidem, famam, & testimonia tam atrociter mõeretur. Monui item uos in superioribus, qua liter Witcleff hæresiarcharum istorum in hoc ipso uestigia comitatur. Produxi verba eius, lo- 3
cus signaui: sicut inter alia contra possibilitatem accidentis sine subiecto, Hugonem, Lincolniensem, Thomam, Bonauenturã, Scotum, HocKã, & alios. Item iam Witcleuistica proles æmula temeritatis paternæ pro generali communione plebis in utraque specie. Et Thomas (inquit) super 4. distinctione. 11. & parte. 3. quæstio. 80. articulo. 12. sup. sic dicit agendum. Hoc accusatoris obumbrato sermone fallitur plebs male credula, & ieiuna veritatis, in sententiam pro- B
rumpit hæreticam. Sed audiamus testes loqui productos. Super quantum enim prædictum distinctione illã. II. SANCTVS † THOMAS. Ad tertium (inquit) dicendum, quòd populo nõ datur sanguis propter periculum: quia faciliùs una gutta sanguinis laberetur, quàm aliqua pars ticula corporis. Vnde ministris altaris secundũ consuetudinem aliquorum datur participatio sanguinis: de qbus præsumitur, quòd in talibus magis sint cauti. In lege etiam ueteri: de libaminibus nihil habebãt offerentes, sed soli sacerdo- 4
tes: per quæ figurabatur potus huius sacramẽti. De sacrificijs autem habebant: quibus significabatur cibus huius sacramẽti. Hæc ille. Et tertia pars siue de Christo, ubi suprà. Circa vsum (inqt) huius sacramenti duo possunt considerari. Vnũ ex parte ipsius sacramenti, aliud ex parte sumentium. Ex parte ipsius sacramenti conuenit, ꝙ vtrumque sumatur, scilicet corpus & sanguis, quia in vtroque consistit perfectio sacramenti. C
Et ideò, quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare & conficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine. Ex parte autem sumentium summa requiritur reuerentia, & cautela, nè aliquid accidat, quod uergat ad iniuriam tanti mysterij: quod præcipuè possit accidere in sanguinis sumptione: qui quidem si incautè sumeretur, de facili posset effundi. Et quia crescente multitudine populi Christiani, in qua continentur senes, & iuuenes, & paruuli, quorum quidam non sunt tantæ discretionis, ut cautelam debitam circa usum huius sacramenti adhiberent: ideò prouidè in quibusdã ecclesijs obseruatur, ut populo sanguis sumendus non detur, sed solum à sacerdote sumatur.

A Hæc ille. AVCTOR. Videant omnes gentes, quòd iste doctor non dicat cũ istis instantibus, sanguinem sacramenti in uini specie toti populo propinandum: imò dissuadet propter plebis incuriam, & effusionis periculum: & item correspondentiam ad figuram: quia in lege (inquit) de libaminibus nihil sumpserant offerentes. De sacrificijs autem significantibus cibum sacramenti sumebant. Videamus & reliquos. Et Albertus (inquiunt) in tractatu suo de officio missæ. AVCTOR. De hoc Alberto quæsiui: & quantùm mihi datur agnoscere, ipse est ALBERTVS DE PADVA, qui in opere quadragesimali, homilia. 3. de cœna domini. Quare autẽ (inquit) non ministratur populis sanguis Christi? Dicendum. Istud videtur omitti propter euersionis periculum. Congruit etiam inter ministros ecclesiæ & populum esse differentiam. Populo sufficit de corpore Christi ministrari, sed ministros oportet esse quasi animam corporis, dirigendo populum subditum. Ideò illi corpus tantum, isti etiã sanguinem, in quo est anima, sumunt. Hæc ille. AVCTOR. Iste ergo Albertus ultra periculum effusionis addit congruentiam differentiæ ministrorum ecclesiæ in ratione animæ, cuius sedes est sanguis, in comparatione ad populũ, qui est corpus, ut populus non communicet in specie vini. Et Innocentius (inquiunt) in lib. de sacramentis in summa. Post Inno. 3. quem pro eis esse non repperi, ad INNOCEN. v. qui & Petrus. de Tarantasio 1. dictus est, ueniens, sup 4. distin. 11. Sic dicentem inueni. In † sacramentis est ratio signi, & ratio causæ. Significatio pertinet ad sapientiam, sed causalitas ad gratiam. Quia igitur gratia omnibus communiter necessaria est, sed non sic sapientia: efficacia uerò æqualis est sub utraque specie, sed non significantia: ideò omnibus traditur sub altera specie, in qua potest tradi cum reuerentia & cautela maiori. A maioribus uerò tantùm, idest, presbyteris, uel ministris sumitur sub vtraque specie. Ad obiectum autẽ, ꝙ in cibo sine potu non est refectio. Dicendũ, ꝙ sub utraque specie est cibus & potus secundũ rem significatam, quanuis non secundũ speciem significantem. Et cum arguitur illud Euãgelij, *Io.6* Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem &c. Dicendũ, ꝙ sub vtraque specie corpus manducatur, & sanguis bibitur in re, licèt nõ in expresso signo. Sed Græci, ut dicitur, instituti per Paulũ, in utraq, omnes communicant. Dico (inquit) quãuis illi bñfaciant: Latini tñ meliùs ratione prædicta. Hæc ille. AVCT. Ecce iste Innocentius clarè determinat cõtra eos. Et LYRA, inquiunt, super illo Prouer. 9. Venite, & comedite panẽ meũ. Et sup. 1. Corinth. 11. AAC TOR. Quantum ad Corinthios Græcos

Albertus de Padua.

Innocentius V.

Lira Pro. 9. 1. Cor. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Græcos puto eos communicasse in liquido sacramento: tùm quia Græci erant gentium reliquiæ, quæ inter sacrificia sua sanguini pecudum inhiabant. Tùm quia hæretici erant tunc tempore sancti Pauli: quorum hæreses plurimas, & inter omnes hanc de irreuerentia sacramenti in sumptione sua sacrilega, Paulus venit reformare postremò, cùm diceret, Cætera, cùm uenero, ego disponam. Quo ad illud Sapientiæ, dicit
5 Lyra. In † utraque specie communicabant antiquitùs fideles, sed propter periculum effusionis sanguinis ordinatum est, quòd datur laicis sub specie panis tantùm. Hæc ille. AVCTOR. Tantùm dicit, quòd in utraque specie cõmunicabant antiqui fideles, nunc aliter ordinatum esse grandi causa. Quid hoc eis proficit? Nunquid quia sic erat antiquitùs, ideò foret iam melius? Communicent ergo per domos, frangentes panes, ut olim. Inebriati quoque communicent, ut olim. Solis idololatris principibus Christum blasphemantibus, & sanctos persequentibus B colla supponant, ut olim. Nunquid ista, & alia plura per Apostolos sublata sunt tanquàm informia, quanuis erant antiqua? AMBROSIVS dicit in primitiua ecclesia omnia esse confusa super hoc textu ad Ephesios. Et ipse dedit quosdã Apostolos: ubi dicit, Vt cresceret plebs, & multiplicaretur, omnibus inter initia concessum est, & euangelizare, & baptizare, & scripturas in ecclesia explanare. At ubi omnia loca circumplexa est ecclesia: conuenticula constituta sunt, & rectores, & cætera officia ecclesijs sunt ordinata. Sequitur. Quia si omnes eadẽ possent, 7
irrationabile quid esset, & uulgaris res, & uilissima uideretur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce si confusio rituum primitiuæ ecclesiæ permaneret, irrationabile quid esset, & uulgaris res, & uilissima uideretur. Sileant ergo, qui ordinationes ueteres præferunt cum tumultu. Laudent fidem, & patres collaudẽt, sic ut Christus laudetur in omnibus. Ad ista iam diximus, quæ omnia concurrunt ecclesiæ, & cautelam faciunt irreuerentiæ C & effusionis. Addamus & alios nõ impares istis, qui ultra iam dicta cauent, nè fiat propter periculum hæresis, aut erroris. Vnde ultima parte summæ articulo, quo quærit: Nunquid utraque species sit de integritate sacramenti, Doctor antiquus de HALIS. Et † si totum (inquit) sit in
6 utraque specie, non tamen perfectè per unam significatur. Fideles autem perfectum sacramen 8
tum suscipiunt quantùm ad efficaciam, quæ respicit contentum & signatum. Non tamen sumptio in una specie est tantæ efficaciæ inquantum respicit signatum, & non contentum, quantæ est in utraque. Non tamen oportet, quòd ipsi sumant in utraque specie propter periculum effusionis, & propter periculum erroris, nè simplices crederent totum Christum sub altera specie non esse: sicut fuit de quodam non credente, q̃ esset sanguis in sacramento corporis, qui uidebat sanguinem exire de hostia. Hæc ille. AVCTOR. Iste doctor antiquus, & illibatæ credentiæ, bene docet cum suprà dictis sacramentum sanguinis non indiscriminatim populis porrigendum propter periculum effundendi. Sed quod amplioris est ponderis, adiungit nè fiat propter errorem uel gignendi, uel fouendi non molle peccatum. Et in robur dicti, factum adducit illius, qui non credebat hostiam corporis sanguinem continere, donec exilientem prospexisset è latere. Huic sequitur sanctus BONAVENTVRA super-4. distin. 12. ubi dicit, Et si totum in utraque contineatur non tamen per alteram perfectè significatur. E ideò fideles perfectum sacramentum sumpiunt sub una specie quia ad efficaciã recipiũt. Sed quantùm ad significantiam sufficit, q̃ ecclesia faciat in eorum præsentia. Nec oportet q̃ si recipiant propter periculum effusionis, & propter periculum erroris: quia non crederent simplices in altera specie se totum Christum recipere. Exemplum causæ est de eo, cui exiuit sanguis ab hostia, quia non credebat quòd esset sanguis in specie corporis. Hæc ille. AVCTOR. Hic error hominis sic credentis reliqua fuit hæresis quam prædixi, putantium Christum sub utraque tantum specie totum esse contentum, & non totum, & sacrificium consummatum sub altera, cõtra quam edidit Iulius Papa cap. illud, Cùm omne. Sic † item in hanc causam concurrit doctor
7 FISCHATRE super. 4. distin. 11. Quæritur (inquit) quare non datur populo corpus Christi sub specie uini, sicut sub specie panis, uel simul sub utraque. Responsio. Multiplex assignatur ratio. Vna quam tangit Iulius Papa. de cõsecra. distin. C 2. cap. Cùm omne. Alia est propter periculum. Faciliùs enim elaberetur gutta, quàm hostia. Tertia, quia in lege, & in sacrificijs offerebantur libamina. De libamine autem nihil habebant offerentes, sed tantùm sacerdos: licèt de sacrificio haberent. Et ideò ut innotescat, & congruat ueritas signo, de sacrificio, scilicet de corpore Christi sub specie panis datur populo, sed sub specie libaminis non. Hæc ille. AVCTOR. Bonè assignat doctor causas. Primã amotionis erroris. Secũdã, cauẽdæ iniurię. Tertiam, correspõdentis ueritatis suæ figuræ. His † item accedit in eo
8 positione. 11. cap. 1. Corinth. NOTYNGHAM. Triplex (inquit) causa potest assignari, quare sanguis non est tradendus fidelibus sub specie uini. Vna est propter periculi uitationem: quia enim sanguis fluxibilis naturæ est, citò, ac facilitèr posset effundi. Vnde propter uitandũ periculũ ne

ne effunderetur cum fidelibus traderetur, præordinatũ est, q̃ non rradatur sanguis sub spẽ uini, sicut corpus sub specie panis. Secunda ratio est, propter erroris remotionem. Nam secundum Augustinũ totũ corpus sumitur sub specie panis, & totus Christus sub specie uini. Quare tñ sub duplici specie se totum dedit, fuit ista rõ, ut ostenderet totam naturam humanam se assumpsisse: & quia panis refertur ad corpus, uinũ uerò ad animam, ideò sub utraque spẽ uoluit sacramentum istud esse confectum, ut aïæ, & corporis significaretur in Christo susceptio, & utri usque naturæ liberatio. Ne igitur ab infidelibus credatur nõ esse corpus Christi sub utraque specie: ideò sub una specie tñ traditur fidelib. Tertia rõ est, propter mysticam significationẽ. Iudæ suo proditori intinctam bucellam porrexit: nè igitur fideles uideantur esse similes Iudæ, proditori, consuetudo ecclesiæ habet, ut fideles Cristiani intinctum non recipiant. Hæc ille. AVC. Omnes isti doctores ponderant inter alia, rõnẽ B uitandi erroris: sicut & periculum effusionis plebis incautæ. Nec mirum. Si enim beatus Paulus tñ execrabatur errorem facti inordinati Corinthijs, prouidens nè de cætero oblationes suas quisquam appropriatè reciperet, cum cõicaret in ecclesia, sed subtraxit eis modum illum propter uitandum scandalum populi pauperis: multo celebrior cã restat subtrahere plebibus liquidum oculum sacri, ut credat se totum Christũ suscepisse prius; & sic uitare scandalum hæresis ad inficiendum uulgus tam facilis. Alia item rõ, ut conformes fiamus apostolicis uerbis quibus distinxit sacrificia consummantes a participantibus plebibus. Quare. n. esset sacerdos sacrificium consummans: nisi usque ad ultimum complementum sacramentum totum perduceret tã signis, q̃ rebus? Quare item ille seorsum eẽt participans, nisi in aliquo à completo recederet re, uel saltem signo? Decens ergo arbitror ad sinceritatem textus Apostoli, ut ordo participatiuè cõicantis cedat saltem solennitatem sensibilis signi sacrificia solenniter consummanti, à quo totũ accipit in persona Christi. Ex his duabus ratiunculis aceruum doctoralium rõnum, quem scripsimus, cumulamus. Sic igitur ad hãc instantiam declinandum, prout ad manus nostras pagina illorũ uenit, processimus. Accepimus. n. eã admodum crudã, & segniter allegantem auctorum nomina sine dictis, & librorum loca diffusa sine rubricis. Argumẽta quoq; quæ a scripturarũ, uel doctorum libris assumunt, sunt tam eis, q̃ catholicis plerunque cõia. Sicut cum arguunt q̃ populus esset bibiturus sanguinem dñi. sic. n. dicit eos facere fides catholica. Bibunt. n. usque ad participationis effectum, & si non per sensibi
lem speciem. Et sic hẽt dictum illud AVGVSTINI, quod afferũt li. 1. de symbolo: ubi dicit, Quã tum nefas est occidere Christum? Iudæi tñ eum occiderunt. Et multi in cum postea crediderũt: & biberunt sanguinem eius. Dimissum est illis peccatũ, qđ commiserunt. Hæc ille. AVCT. Ex hoc conãtur arguere, q̃ populus dẽt cõicare in spẽ liquida, quia Iudæi biberũt sãguinẽ Christi, quasi & ita facerẽt ueteres Iudæi, dequib. Apostolus ait, Bibebãt aũt de spiritali cõsequẽte eos petra. Et nunquid sensibilem aliquam speciẽ biberũt de cõsequẽte eos petra? Vñ eodem libro superiùs itẽ dicit de bibere AVG. Nolite putare omnipotẽtẽ patrẽ, & non omnipotentẽ filium. Error est, delete hoc in uobis: non hæreat in memoria uestra, non bibatur in fide uestra: & si forte aliquis uestrũ biberit, uomat. Hæc ille, AVC. Ecce & hic dicit de bibere, non liquidam spẽm, Ita & Augustinus suprà subinfert de bibitione per effectum remissionis peccatorum. Dimissũ (inquit) est illis peccatum, qđ cõmiserũt. Nihil proficit igitur hæc assumens, quousque planam auctoritatẽ adducat dicentem, q̃ plebs cõicauit sanguinem Christi secundùm naturam in liquido sacro. Bibunt. n. populi sanguinem Christi secundum omnem eius essentiam, & uirtutem, q̃uis nõ actu oris explicito, secundum forinsecã sensibilẽ spẽm. Nec item negamus eis gñaliter bibere Christi sanguinem secundum uim spẽm, sed nec gñaliter, & sine discretione concedimus uniuersis. Nam scimus de consuetudine ecclesie relictum eẽ maiorum prælatorum industriæ, ut de ministris altaris quosdam, aut alias personas illustres de uulgo fide, reuerentia, & omni timore Dei præditas, ad hanc cõicationem solẽnem in utraque spẽ posse admittere. Sicut interdũ solet Papa, & alij quidam Epi, imo & inter fratres suos quidam religiosorum præpositi. Sed
C magna cautela opus est præpositis scire quibus, & qualiter, & qua fide subnixis ista dispẽsent. q̃ ut in ca. 3. ecclesiasticæ hierarchiæ scribit DIONISIVS. Postea postulans (supple hierarcha) dignus fieri hoc sacrificio, quod fit ad Dei imitationẽ, diuina perficere, & distribuere castissimè sacris participaturos, ut cõuenit sanctis percipere, sanctificat diuinissima, & sub uisum agit dicta per proposita sanctè signa. Et. n. coopertũ, & indiuisibilem panem discooperiẽs, & multa diuidẽs, & unitiuũ calicis omnibus partiens, significatiuè unitatem multiplicat, & distribuit sanctissimum in istis sacrificium perficiens. Hæc ille. AVC. Si attendant hic Dionysium dicere, quomodo hierarcha indiuisibilem panem discooperiens, id est, sacramentum corporis & unitiuum calicis omnibus partiens: & hoc modo oẽs communicari in sacramẽto calicis: attẽdãt itẽ, q̃ pec

Aug. To. 9

Aug.

Dionisius.

Amb. To. 5 Eph. 4.

Alexand. de Halis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc distributionē calicis solum significatiuè vni A tatem multiplicat, scilicet sacramenti prioris. Attendantque, ꝙ solus summus sacerdos, id est, hierarcha, uel Episcopus, & cum quanta deliberatione sic sumentes communicat. Castissimè, (inquit) participaturos, ut sanctis conuenit, sanctificat. Ita quòd non sine summa cēsura procedit, quousque viderit communicaturos sic syncerè dispositos, ut communicatio ista non eos ad hæresim animet, non indisponat ad fidem. Finaliter igitur consulo, ut hæc gens quærula noui ritus, primò se purget ab hæresi Wiclenistarum de hostia figuraliter consecrata, quæ eam in hanc abyssum schismaticæ petitionis immersit. Protesteturq, publicè Christum totum & integrum secundum fidem catholicam esse sub utraq; specie panis & vini catholicè consecrata: non tantū figuraliter & tropicè, sed secundum substantiam corporis sui viui propriè, & identicè. A qua fide si exorbitet: nimirum, vt dixi, si pro figura sanguinis tantum instet. Quia cùm substantiam sanguiB nis nec hic credit, nec ibi, nisi per figurā: nec quicquam sanguinis accipit, si figuram uini non sumat. Sed define ergo pascere te signis: pasce te rebus, pasce naturis, & iuxta uocem sponsi: pasce

Cant. 1. hœdos tuos iuxta tabernacula pastorū ecclesiæ: & tunc sine tropo uini bibes in corporis specie sanguinem veræ vitæ. Secundò consulo, ut submittat se dispositioni catholici gregis pastori vicario sub Christo Deo: & desinat alia vendicare nouella, quæ tota ecclesia Christi per tot loca, gētes, & regna, concessis vti contenta, non petit, nè 1 iuxta doctorū prædictorū sententias à communione, quā petit, repellatur pro errore schismatis ex hac vltima, aut ꝓ errore hæresis data prima: & sic pro indispositione mortalis criminis ex vtraque infamia, & primæua eorum instantia.

¶ QVOD EVCHARISTIA EST SVper cætera sacramenta præcellens, & singulariter dicta communio. Cap. XCV.

SVMMA.

1 *Panem transubstantiari in corpus Christi, quòd sit articulus fidei, contentus in symbolo Apostolorum ibi, Credo sanctorum communionem. Et quid de hoc dicat Dionysius.*
2 *Eucharistia quòd sit perfectio perfectionum, secundum S. Thomam.*
3 *Eucharistia quòd sit singulariter dicta communio secundum Augustinum, Lincolnien. Hilarium, Cyrillum, &c.*
4 *Eucharistia quid, secundum Ignatium.*
5 *Alexander Papa quid de Eucharistia dicat.*
6 *Eucharistia sacra quare per antonomasiam dicta communio. Et multa de hocibi, potissimùm ex Damasceno.*

TITVLVS excellens, & nomē eximiū super omnia sacramenta, auget, & probat quid sit Eucharistia in natura ad gloriam sacramenti. Nihil sufficimus in laudes eius. Hebes intelligentia nostra cōgruū gloriæ suæ nomen non nouit formare, nescit exprimere. Verè si uetustissimos patres si dei apostolorum comites, & ex vicino sequaces laudare, uel semel audires, & in splēdores sancto rum nomen eius committeres, planè diceres, uerum corpus Christi esse non tropicum, & Christi carnis essentiam, nō figurā. Sed semper reperentit aciem mētis meæ, improperiū illud Witclef contra sacram Eucharistiam, ꝙ fides transubstātiationis eius, aut accidētium eius sine subiecto, non est in aliquo articulo fidei contenta trium symbolorum. Hoc tamē nō à se sumpsit, sed à magistris suis nouellis hæreticis, quos ALANVS recitat in sui quadripertiti lib. 1. dicens, Quærunt hæretici, si articulus fidei Christianæ est panem trā subst antiari in corpus Christi, cum in aliquo symbolo non fiat mētio de hoc articulo, uel apostolico symbolo, vel symbolo missæ, uel symbolo Athanasij, cum in istis symbolis de oībus articulis fidei fiat mētio: an magis videtur humana ratio. Hæc ille. AVCTOR. Ad hoc dixi iam suprà, sed præ tristitia cordis iterū laceratam fidē sacræ Eucharistiæ & iterum & sæpe resarcire nō piget. Sciat † ergo hostis sacræ hostiæ, quia fides omnium mysteriorum eius ibi continetur in symbolo, ubi dicitur ore Apostolorum. Credo sanctorum communionem. Si enim communio Christianorum potissima sit communicatio sacramentorum: quomodo potest abesse eorū numero, quæ est inter omnes præcelsa communio? Quomodo nam potuit defuisse Petrus apostolo C rum primus, ubi locutus est Christus duodecim eius Apostolis? Si mihi non credas, audi sanctum patrē Diony. discipulū Apostoli Pauli, qui quasi laudes eius tangere non auderet, dicit excellenti nomine eam esse sanctā sanctorum omnium cōmunionem ecclesiæ. 3. c. ecclesiasticæ hierarchiæ DIONY. In fine autē omnium summus sacerdos ad sacratissimā Eucharistiam vocat perfectum & perfectiuorū mysteriorū ipsi tradit cōmunionē. Sed euge, qm huiusmodi cōmemoratio quidem erat, nō mihi iustum est trāscurrēti hierarchicorū quid ante eā laudare. Etenim est sc̄m gloriosum nostrū magistrum hostiarū hostia. Et oportet ante alias eā sacrè scribēs exponētem ex diuina iuxta eloquia, & hierarchica scientia in sacrā eius ascendere diuino spū contēplationē. Et primū quidem hoc sacrè inspiciamus, ꝓpter qd cōmune alijs hierarchicis teletis discretè huic ultra cætera deputatur, & singulariter prædicatur cōio & synaxis. AVCTOR. Teleta, quæ hic dr etiam in litera Lincolnien. habetur. Dionysius. Eucharistia est* telete omnium teletarū: & quo singulariter annuntiatur cōio? AVCTOR. In prædicto textu dicitur hostia hostiarum de trās latione Ioannis Scoti. in translatione ueteri est consecratio consecrationum, secūdum uerò Io annem Saracenum, perfectio perfectionū, & ex translatione Vercellensis. Similiter S. THOMAS. 2 Quòd† eucharistia est pfectio perfectionū, nec ante illam aliqd aliud sacramentū est laudandū Itē ꝙ ipsa singulariter dicitur cōio, uel congregatio, cū hoc alijs sacramentis sit cōe, & quare. Cōio quidem, uel congregatio rectè dicitur, q̄a uarias uitas, uel personas diuinitùs adunit. Qd autem alijs est cōe, meritò ei attribuitur, quia a liorum sacramentorum perfectio ex ipsa depē det. Nam alia sacramenta cum celebrantur, con summatio fit in missa. Similiter quamuis omnia sacramēta illuminationem habeant, tñ speciali ter baptismus illuminatio dicitur: quia initium & quasi fundamentum est aliorum sacramento rum. Hæc ille. AVCT. Hic in compendio succinctè descripsit doctor sensum Dionysii in prædicto ca. quo probare laborat Eucharistiam esse cōsecrationem oium consecrationum, & quòd antonomaticè dicitur esse cōio inter oia sacramenta, cùm tñ nomen cōionis generali rōne cū ctis conueniat. Vnde l. 7. de baptismo ꝙ DONATI. rñ. 45. AVGVSTINVS. Cōionem † credo eam dicit, quæ pertinet ad columbæ societatem. Nā in participatione sacramentorum procul dubio cōicabant eis, neminem iudicātes, aut iure cōionis aliquē, si diuersum sentiret, amouētes. Hæc ille. AVC. Ita puto cōionem sanctorum intelligendam in symbolo pro cōione omnium fidelium in omni re sancta, siuè fidē, siue charitate, siuè item sanctis orationibus, sed maximè in participatione sacramentorum. Inter quæ maximè seruit articolus ille cōioni Eucharistiæ secundū Dionysium in hoc loco. Vnde in princi. commē ti Lincolniēn: Omnis alia telete uirtute hmōi cōgregationis & reductionis ad DEI cōionē & perfectionis ab hac telete suscipit, quæ primò p se & principaliter est nostri ad DEUM congregatiua, & cōicationis ipsius effectiua. In hac. n. telete est uera caro nostri Saluatoris, quam assumsit de uirgine, ī qua passus, nos redemit, nō diuisa ab anima, nec à deitate, sed inseparabiliter unita: & sic est in ea DEI filius, DEUS & homo perfectus, qui nostram assumens humanitatē, nos conuiuit, & cōicare fecit secum in una natura, & redonans nobis suam carnem singularem ad comedendum, congregat, & counit nos cū sua singulari persona, ut omnes simus unū in Christo in eius pfectione pfecti, & in eius cōicatione couniti, & congregati. Merito igitur huic telete quia ipsa primò principaliter est nostri ad DEŪ congregatiua, & cōicationis ipsius effectiua, & pfectiua, alijs teletis ex sua uirtute tribuens horū efficientiā, appropriatur ꝓ excellētiā nomen cōionis. Hæc ille. AVC. Quàm dulciter, t̄q; pspicuafide dicit Lincoln. de dicto textu sacri DIONY sij planissimā & peculiarissimā ueritatē de fide Eucharistiæ. Ita ut ad probādū Eucharistiā cē principaliter cōgregatiuā nostri ad DEŪ, & effectiuam cōicationis ipsius, assumpsit. ꝙ in ipsa ē uera caro nostri Saluatoris, q̄ assumit de uirgine inseparabiliter aīæ eius, & diuinitati unita. Et in ea nos cōicare secum facit, cū redonat nobis suā carnē singularē ad comedēdū, & sic counit nos cum sua singulari persona. Hic iā ut detis uñ assumpsit pater Hilarius. 7. li. de Trini. cū B ꝓbaret oēs fideles per assumptionē sacræ Eucaristiæ nō solū per gratiā, sed per naturæ ꝓprietatē & ueram substantiā Christo unitos. Ita hic dicit: redonat nobis suam carnem singularē ad comedendū, & counit nos cū singulari sua pso na. Hæc itaque erat fides antiqui patris Cyrilli exponēdi illud Lu. 22. Hoc est corpus meū, ꝙ pro uobis &c. ubi, Igitur (inquit) uiuificatiuum Dei uerbum uniens seipsum propriæ carni, fecit eam uiuificatiuam. Nunquid ergo & qm in nobis est uita DEI uerbo existente in nobis, uiuificatiuum erit nostrum corpus? Sed aliud est secūdū participationis beatitudinem nos habere in no bis Deum filium, aliud ipsum fuisse factum carnem. i. corpus sumptum ex alma uirgine ꝓpriū corpus effecisse. Decebat ergo eum nostris quo dammō uniri corpibus per sacrā eius carnē, & pretiosum eius sanguinē, quæ accepimus in bñ C dictionē uiuificatiuam in pane & uino. Ne enim horresceremus carnem & sanguinem apposita sacris altaribus, cōdescendens de nostris fragilitatibus influit oblatis uim uitæ, cōuertens ea in ueritate ꝓpriæ carnis, ut corpus uitæ quasi quodam semen uiuificatiuum inueniatur in nobis. Vnde subdit, Hoc facite in meā cōmemorōnē. Hæc ille. Avc. Quàm fiducialiter loquitur sanctus Patriarcha Cirillus exprimens fidē antiquorū dierum suorum. Decebat (inquit) Christū nostris uniri corporibus per carnē & sāguinē, quæ accepimus in bñdictionem uiuificatiuā in pane & uino. i. in spēbus panis & uini, secundū regulā Damasceni: ita ut caro Christi in sacro non solum spūaliter comeditur, ut callidus Witcleff dicit, intelligens figuraliter, sed corpibus unit nostris (ait Cirillus) sm nostrā substātiā & naturā carnis ipsum reficiēs, nō seipsam cōsumēs, & ita efficit, cōicationem nostri corporalem ad Chri

Hilarius.

Cirillus.

Luc. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stú:qđ nullũ aliud poterit sacrm:ideò est excellenter dicta cõio,scilicet,propter rem ibi nõ solũ signatã,sed cõtentam.Vñ super eodẽ c.Dionys.in cõmẽ.partis.1.LINC.Ipsa Eucharistia est telete teletarũ omniũ dignissima,& maxima ꝓp rem omnium dignissimam & maximam in hac telete cõtentam.Est ꝺenim Eucharistia ꝺm beatum IGNATIVM caro Saluatoris nri Iesu Christi ꝓp peccatis nostris passa,quam benignitate pater resuscitauit.Hæc ille.AVCT.Iste idẽ sanctus pater antiquus discipulus sancti Ioannis, sicut & Dionysius Pauli,nõ dicit Eucharistiam esse putribilem panem,nec sub tropo carnem Christi, imò ꝓp utrumque errorem(ut ꝫ habet)uocauit quosdam sui tpis Anthropomorphos, sed ipse dicit esse sine figura ueram carnem Christi:ideo que secundum Lincolnien. est omniũ teletarũ maximè in re contenta.Et secundum hanc ipsã sniam declarat item fidem Romanæ eccl̃æ secũdum dies antiquos. 5. a beato Petro Romanus Pontifex ALEX. Nihil(inquit)in sacrificijs mas ius esse põt,q̃ corpus & sanguis Christi:nec ulla oblatio hac potior est,sed hæc omnes præcellit, quæ pura conscientia dño offerenda est, & pura mente sumenda,atque ab omnibus uenerãda:& sicut potior est cæteris, ita potiùs excoli, & uenerari debet.Hæc ille. AVCT. Quid dicet ad ista de huius excellentia sacramenti Witeleff cum figuris & tropis?quia comparando sacra secundùm suas naturas,qũo præcellit Eucharistia unctionẽ,quæ est de pretioso balsamo in natura?Comparando autem sacra secundùm figuras uel uirtutes,qũo item præcellit hoc illud,cum illud significat,&efficit illapsum Spiritussancti,q infinitè melior est,& potior carne Christi? Ex hoc planè euidet de necessitate itelligi sacra secundùm ea,quæ per naturam sunt, & continent reuera,exclusa tali figura,per essentiam. Sacrm ꝺ enim Eucharistiæ re ipsa continet, & est uera Christi caro,& uerus sanguis eius ꝓ essentiam, omne aliud sacramentum gratiam aliquam administrat, sed ꝓ essentiam nihil comparandum continet carni Christi.Hæc igitur prima rõ est sancti Dionysij iusta expositionẽ LINCONEN. quare sacra Eucharistia est per antonomasiam communio.Alias duas addit,non a rei proprietate collectas,sed magis ab industria ministrantis.Primò,quia sacerdos Eucharistiam sumit,& quam ipse sumpsit,communicat alijs, quod in sacramentis alijs non contingit. Non.n.est necesse presbyterum uolentem baptizare prio baptizare seipsum Linco. Hierarcha discooperiẽs sacram Eucharistiam,& benedictionis calicem, quæ uirtus diuina operans in uerbis hierarchæ operata est,ipse hierarcha uenit in sacram communionem,& alios prouocat in communionẽ eorundem donorum, participans aũt ipsemet uidelicet cõicando,& tradens alijs hierarchicã cõionem.i.corpus & sanguinem Christi,ꝓ quæ (ut prætactum est)cõicamus Deo.Hæc ibi.AVCTOR.Secunda rõ,quia omnis alia sacratio requirit istam in fine,nec sine ista perficitur: imò sine ista est imperfecta,ergo potissimè debuit dici communio.Antiqua translatio sic hẽt DIONISIVS.Non enim est ferme quenquam perfici consecratione hierarchica,nisi diuinissima Eucharistia in capite per singulos perfectorum in unam perfecti sacroparantis congregationem, & à Deo tradita numeris perfectorum ministeriorum perfecto paratione ad eius communionem.Lincolnien.Non enim ferè aliquam perfici teleten hierarchicam,nisi diuinissima Eucharistia sacrè perficiente eam:hoc est,consummante communione ipsius per uirtutem à Deo tradi tam ipsi Eucharistiæ.Hæc ille.AVCT. Demũ confirmat post prædicta, ꝙ sacra Eucharistia transcendenter inter omnia sacramenta potest dici communio,quanuis in omni sacraméto sit nostra communio ex hoc,ꝙ sacramentum baptismi singulariter dicitur illuminatio:& tũ omne sacramantum nos illuminat.In quibus omnibus discernendum intueor,quòd sacra Eucharistia præcipuum,atque primum locum inter sacramenta sub nomine sanctorum communionis in symbolo Christianorum obtinuit,ubi dicitur,Credo sanctorum communionem.Cætera uerò,quæ magis directè ad remissionem peccatorum ordinantur,specialior tenet articulus, cùm subiungitur,Remissionem peccatorum.Et tunc quantum restat periculi, apud quem est tã plana uiolatio sacramenti?Omnem enim gratiã charitatis,quam habebat Christus ad nos,& nos adinuicem, sancta eucharistia continet re, & signo. Et quid eminentius inter dilectionis insignia esse potest, dicente Christo, qui nobis in hoc sacramento ponit ad edendum carnem & sanguinem, Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis? Vnde quarto sententiarum ca.5.DAMASCENVS. Communio(inquit)dicitur,& est uerè, propterea quia communicamus nos per eam Christo: & quia participamus eius carne & deitate, & quia communicamus,& unimur adinuicem. Quia enim ex uno pane omnes assumimus unum corpus Christi, & unum sanguinem: & adinuicem membra generamur,cõ corporati Christo existentes: omni igitur uitate custodiamus, ne assumamus metalipsim, id est*assumptionem hæreticorum, neque tradamus. Non enim date sanctum canibus(ait Dominus)neque eijcite margaritas uestras ad porcos: ut non participes cacodoxiæ, id est, malæ opinionis,& condemnationis efficiamur. Hæc ille. AVCT. Huic igitur tantæ excellentiæ sacro rogo Iesum omnipotentem,ne unquã ingratus inueniar obice fidei,siue morum. Cui acceptum fero, quòd quotidiè sum si quid sum Eius enim gratia sum quicquid sum. Hæc agni caro(confiteor) me ab Aegypto uitiorum nutu suæ uirtutis eduxit. Hic agni sanguis utrunque postem tinxit,tam corpus meum, quàm animã: ne ab angelo exterminatore inter coeuos meos in primo flore perirem.Et cùm alios murmurãtes contra tantum Dei munus per nauseam incredulitatis audirem,hos esse perpendi, de quibus ait Psalmista, Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum,& ira Dei ascendit super eos. Idcirco proposui non colligere mihi sanctum mã na in Sabbato,quia profundas quæstiones diuinissimi sacramenti die,quo mihi quies indicitur,secundum illud,Altiora te ne scrutatus fueris:malui plena fide occultè dimittere,quàm temerè uẽtilare:quousque feriam laborãdi in sanctis libris Deus annueret,quorum fide,& certitudine contra omnes molitiones hæreticas, aut dubitationes innatas copiosis sententijs fidei nostræ communis promptuaria redũdarent. O quãtus dominus,& quàm gloriosa maiestas, cuius est tam præcelsa caro, & sanguis purpureus ornans genas: Ad Augustinum me conuerto, ut de hac re loquar ad dominum, quod habet in speculo ecclesiæ.* cap.11.dicens,Reliqua sacramenta,quæ tenentur in ecclesia tua domine,studenda sunt,& neneranda,sed istud tuum sacramentum præcellit uniuersis. Hoc nempe tuæ in diuiduæ Trinitatis mysterium, & illud cælestis mensæ sacramentum,quod fideles & pias animas pascit carne,& potat sanguine,nè esuriant, neque sitiant in æternum:fac me domine Deus meus pura ac simplici conscientia præcipuè inter cætera sentire,ac credere,sumere, & retinere.Ne sinas domine,quæso,fidem in eis meã uacillare:sed ita semper in eis,& de eis, prout est tua tribuat mihi potestate credere,ac intelligere,sicut ueritas se habet. Hæc ille. AVCT.

Bono ergo ordine postquam tractauimus de hac hostia hostiarum, & inter omnia sacramẽta præcipuo, properemus ad alia.

¶DE SACRAMENTO baptismi.

¶De sacramento Baptismi in aqua, quòd requiritur ad salutem:& de hæresibus in hac materia. C.XCVI.

SVMMA.

Doctrina quomodo præcedebat, & Baptismus subsequebatur ex Christi præcepto.
Hæresis prima Witcleff de baptismo,recensetur ET *quomodo in hac perfidia habeat Manichæos patronos.*
Hæresis quædam circa baptismum,narratur. Et quid contra hanc dicat Bernardus.
Hæreses multæ de baptismo describuntur.
Baptismus quòd sit sacramentum necessitatis.
Witcleff,qui dicit Augustinum solum reputatiuè loqui,quicquid de necessitate Baptismi scripsit,confutatur.

BAPTISMI sacramentum iam ingredior,nõ æquo forsan tramite,nec mea sponte profiteor, sed cum sancta Hester,quæ & ipsa dixit, In grediar ad regem contra legem: quia nec furem caperem,nisi post eum currerem.Idcirco & in Numeris scribitur,quia Phinees diuinæ ultor iniuriæ,ingressus est post uirum Israelitam in lupanar,& perfodit ambos simul. Hac ergo occasione in tractando de sacramentis, ordinem ecclesiæ prætermittens, quæ ritè in cunctis suis tractatoribus Baptismum solet prætmittere tanquam ianuam Sacramentorum: post istum Witcleff ingredior, qui de Sacramentis tractaturum se dicit secũdùm suam institutionem id esse. cap. 11. quarti Trialogi. Non procedis(inquit)secundùm ordinem,quo sacramenta superius recitasti, sed potiùs secundum ordinem, quo sacramenta in scriptura sacra expressiùs sunt fundata, Ideo dicendum post sacramentum Eucharistiæ uidetur esse euidentius de Baptismo. Hæc Witcleff. AVCTOR. Si quis consentaneus Witcleff dicat non esse sententiam phrenesis eius, quam solam ipse sustinet: saltem facta eius probant, quod

Hest.4.
Nu.25
Cur auctor In hoc lib. nõ sumpsit initiũ a sacra. Baptiss.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eam sustineat: quia sic procedit: attamen nouerit se deceptum, quia sacramentum Baptismi q̃ uis erat post resurrectionem promulgatum, fuit tñ fundatũ cum omni necessitatione iubentis, ubi Christus primò dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spũ, &c. De origine animæ ad Renatum. c. 9. AVGVSTINVS. Ex quo aũt ab illo dictum est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spũ, nõ põt intrare regnũ Dei. Et alio loco, Qui perdiderit animam suã ꝓpter me &c. nemo fit membrum Christi, nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo. Hæc ille. AVCTOR. Hic notet lector primò, ꝙ mẽbratio Christi nõ ex sola sit prædestinatione eius æterna ad gloriã: sed fit tẽporaliter per media sacramenta. Tandẽ notare põt Witcleff, ꝙ ordinẽ sacramentorũ enarrat, sed in hoc tã indigestè, q̃ manifestè obuians institutentis imperio, qui primũ omniũ rituũ dixit tã quò ad doctrinã, q̃ ad usum, Baptismatis sacramentũ: sic iubens Apostolis, Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritussancti. Bene enim monuit qd primitùs facerent ij, qui docerẽt, qñ post doctrinã susceptã, sine mora, sine dilatione, iubet accelerare baptimũ. Docete (inquiens) baptizantes eos, ubi in cõmentario Mat

I thæi HIERONYMVS. Ordo † præcipuus iussit * Apostolos, ut primò docerent oẽs gentes: deinde fidei tingerent sacramẽto: & post fidem, ac baptisma, quæ essent obseruanda, præciperent. Ac ne putemus leuia esse, quæ iussa sunt, & pauca, addidit, Omnia quæcunq; mãdaui uobis, ut q̃ crediderint, q̃ in Trinitate fuerint baptizati, omnia faciant, quæ præcepta sunt. Hæc ille. AVCTOR. Alius est ergo ordo conditoris, alius ordo rei conditæ: nec oĩno cõueniunt. Habet omnipotens penes se quod alijs denegat: nec passim oĩbus factorum suorum imitamenta cõicat. Volo tñ, ut dixi, surgere cũ Phinees de medio multitudinis ecclesiæ Christi: & pariter Witcleff, & scortate secte eius tabernaculũ peccatorum ingredi: si quo modo ualeã pugione sacerdotis summi perfodere adulteros uerbi

2 Dei. Prima † eius iniquitas est, necessitatem negare baptismi. Habet tñ doctrinam istã sub uerbis (ut solet) ambiguis occultatã. Arguit enim. 4. Trialogi. c. 2. ꝙ derogare uidet diuinę libertati, atq; potẽtiæ, ꝙ Deus non posset intercedente toto merito suo, atq; passione, saluare infantẽ, uel adultum fidelem, nisi à uetula, uel alio uiãte baptizetur cõiter infideli. Ad hoc aũt respondẽs in subsequenti c. Dico (inquit) ad primũ istorũ obiectuũ, ꝙ uidetur mihi probabile, ꝙ Christus satis posset sine lotione huiusmodi infantes spiritualiter baptizare: & per consequens potest saluare. Hæc Witcleff. AVCTOR. Nè autem

A tem fucata uerba reputationis, uel probabilitatis, aut de potentia Dei, quæ ibi instaurat ad fraudem fidelium excusationis sibi uicem obtenderent: adduco illud, quod alibi satis absolutè pronuntiat. Dicit in opere sermonum epistolarium sermone. 6. Si obijciatur, ꝙ propria baptizatio in aqua materiali non absolute requiritur: ego confiteor, quòd sufficit baptizatio flaminis per meritum, & effluxum aquæ materialis de latere Saluatoris. Roma. 5. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, baptizati sumus in morte ipsius. Hæc Witeleff. AVCTOR. Dicit propria, dicit absolutè, nè quis quam defensor eius dicat non esse iniuriam sacramento: quia in comparatione maioris non est propria, & quæ conditionem requirit facultatis, & horæ, non requiritur absolutè. Sed audiat fautor mali quod sequitur: quia sufficit (inquit) baptizatio flaminis. Si ergo hoc ex institutione principalis agentis sufficiat: aliud quodcunque sit ita non requiritur, ut si adsit, superfluat adiuncto. Item ad hoc facti sui exemplo. Non est syncerior interpres uerbi, q̃ correspondent iafacti. Moderni eñ Pragenses Witcleui-

ste, ut ferunt, qui inde ueniunt tã ab anno elapso septimo, publicè non baptizant. Circa exercitiũ igitur huius sacramenti duæ erant ab initio hæreses extremales. Primam isti sustinent, sed non primi. Imò hñt in hac pfidia Manichæos patronos, prout scribit in libro hæresum, cap. 46. AVGVST. Baptismum in aqua nihil cuiquam salutis perhibent afferre, nec quẽquã eorũ, quos decipiunt, baptizandum putant. Hæc ille. AVCT.

† Alius Quidã, docuit tã necessariã hoĩ regenerationẽ in aqua, ut nullo mõ sine ea, uel eius uice martyrio, regnũ posset obtineret cęlorũ, quacunque fide mente cõuerteretur ad dñm, præuentus forsan mortis articulo, ne posset consequod uolebat. De quo hẽt Hugo lib. 2. de sacra-

C mentis: part. 6. cap. 7. & ꝓ hoc magister in quarto. Plenius autem BERNAR. epistola ad magistrum in ordine epistolarum. * 69. quæ incipit, Si tibi uideor tardius rescripsisse. ubi dicit, Scribis quenquã asserere, nescio quẽ, nam non nominas. Ex quo primum dictum à domino legit, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritussancto, non intrabit in regnum cælorum: ex eo neminẽ absque eodem præcepto actualiter uisibili sacramento, uel eius uice martyrio nullatenus potuisse saluari: etiam si forte illud quispiam iam uera fide & contritione cordis expectet, sed præuentus mortis articulo, assequi, quod cu peret, nõ ualeret tñ oĩno damnari. Et infrà. Pro certo cum nõ aliundè martyriũ nisi ex fidei merito illam obtinuerit prærogatiuam, ut singulariter uice baptismi securè susciptatur, non video

deo cur non ipsa æquè, & sine martyrio apud A Hæ, & plures his hæreses de lauacro baptismali
Deum tantundem possit: cui & sine martyrij probamento proculdubiò innotescit. Possit sanè tantundem dixerim, quantùm ad salutem spectat obtentam: non autem ad meriti cumulum, quod indubitanter martyrium antecellit. Legimus, Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et iterum. Qui uiderit mulierem ad concupiscẽdum iam mœchatus est in corde suo. Quid planius, quod uoluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas? Nisi fortè putetur in malo, quàm in bono efficacior inueniri uoluntas apud Deum, qui charitas est: & promptior esse ad ulciscendum, quàm ad remunerandum miserator & misericors dominus. Quomodo is, qui alieno teneri se debito fortè in extremis positus recolit, si desit vnde persoluat, sola nihilominus pœnitentia, & cordis contritione obtinere ueniam creditur, nè iam pro eo damnetur Sic sola fides, & mentis ad Deum conuersio, sine effusione sanguinis, & sine aquæ perfusione, salu B tem sine dubio operatur uolenti, sed non ualenti, prohibente articulo baptizari. * Et sic nulla pœnitentia remittitur illi peccatum, si, cùm possit, non percipit sacramentum: quanquam & fidem conuincitur nõ habere perfectam, si negligit. Vera enim, & plena fides, uniuersa præcepta complectitur. Est autem hoc unum ipsumque præcipuum ex præceptis. Meritò ergo non fidelis, sed planè rebellis, atque contemptor reputabitur, quisquis obedire tenuerit. Quomodo deinque fidelis, qui Dei contemnit sacramentum.

4 Hæc ille. AVCTOR. Ad † istas item propinquãt aliæ uariæ hæreses de baptismo, sicut est Pe 5 lagianorum, qui non baptizant pueros in remissionem peccatorum, sed propter introitum in regnum cælorum: sicut habes ex Augustino contra Iulianum. & de baptismo paruulorum. Quidam C non baptizant, nisi differant usque ad mortem, sicut Constantinus, ut habet Ambrosius libro de obitu Theodosij: quorum ratio hæc erat, ut sic omnibus peccatis abolitis per baptismum, cum paucissimis abhinc irent, non aduertentes, quòd sit cum paucis criminibus, saltem paucissimis meritis præsentes fierent iudici meritorum: Et nihil dominus omnium peccatorum erit summum: indulgentiam principis prolongare in funiculis peccatorum. Donatistæ item hæretici econtrario baptizabant, facientes irritam primam fidẽ: de quibus habet Augustinus de unico baptismo. Sunt & Marcionistæ: de quibus in libro Pinax. 42. dicit DAMASCENVS. Baptisma dant non solum vnum, sed duo, & tria post lapsum. Pro mortuis autem, & catechumenis alij apud ipsos baptizantur: intimidè uerò apud ipsos mulieres prouocantur: lauacrum dare; Hæc ille. AVCTOR.

poterunt inueniri, sicut eorum, quos libro * de finitionibus rectæ fidei. cap. 12. enumerat AVGVSTINVS. Illos (inquit) qui non in sanctæ Trinitatis inuocatione apud hæreticos baptizati sunt, & ueniunt ad nos, baptizare oportet. Neque enim credendum est eos fuisse baptizatos, qui non in nomine patris, & filij, & Spiritussancti iuxta regulam à Deo positam sunt tincti, ut sunt Paulianitæ, Procliani, Curboritæ, Siphorisi, Fotiniati: qui nunc uocantur Bonosiani, & Montani, & Manichæi: uaria impietatis germina, cæteræ istorum originis suè ordinis pestes, quæ duo ignota sibi principia introducunt, ut Cerdo, & Marcion: uel contraria, ut Manichæus: uel tria barbara, ut Secianus. & * Theodotus: uel multa, ut Valentinus: uel Christum hominẽ fuisse absque Deo, ut Cherinthus, Hebion, Artemon, & Photinus. Ex his (inquam) si qui ad nos uenerint, non requirendum ab his, utrum baptizati sint, an non, sed hoc tantùm, si credunt in ecclesiæ fidem, & baptizentur ecclesiastico baptismate. Hæc Augustinus. AVCTOR. Omnes ij ad extrema prætacta festinant: quia aut minus, aut nimis asserunt infra idem, uel supra. Sola autem ueritas orthodoxa ambulat uiam iustam, scilicet neque ad dexteram, neque ad sinistram, sed inter medium monti ú pertransibũt semper aquæ catholicæ, dicentes baptismum esse sacramentum necessitatis quibuscunque post Christum adepturis statum felicitatis æternæ, facto si poterunt, si non poterunt, uoluntate. Vnde libro de fide ad Petrum, * cap. 60. AV-

5 GVSTINVS. Firmissimè † tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem uitam habiturũ æternam, qui non hic à malis suis fuerit per pœnitentiam, fidemque conuersus, & per sacramentum fidei & pœnitentiæ, id est, per baptismum liberatus; & maioribus quidem necessarium esse, & pœnitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundùm regulam ueritatis tenere, & sacramentum baptismatis accipere. Paruulis uerò, qui nec propria uoluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt, sacramentum fidei, & pœnitentiæ, quod est sanctum Baptisma, quandiù rationis eorum ætas capax esse non potest, sufficere ad salutem. Hæc ille. AVCT. Et libro de baptismo paruulorum, cap. 30. AV-

GVSTINVS. Qui habet filium, habet uitam. Qui non habet filium, non habet uitam. Non igitur solùm regnum cælorum, sed nec uitã paruuli habebunt, si filium non habebunt: quem nisi per baptismum eius habere non possunt. Hæc ille. AVCTOR. Docili cuilibet Christiano possent

authori-

ecclesiastica dogmatibus c. 52. Aug. To. 3

Siphori.

Theodot.

Psal. 103.

Aug. To 3 cap. 60.

Aug. li. 1. de bapt. parv. ad Marcel. c. 30. To. 7

Matth. 28

*Hie. To. 9. *Apostolis*

Nu. 25

Hæresis prima Witcl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

authoritates istæ tàm fortes,& validæ ad credendum sufficere:sed non est talis, cum quo luctamur ad præsens. Præstituit sibi obicem nè saluetur,dicens absolutè:Augustinum quicquid in his duobus libris scripsit de necessitate baptismi, solùm reputatiuè loqui, non autem definitiuè.

Vvitcleff. Hoc autem cap. illo. 12. quarti Trialogi sic dixit, Quantùm ad multa dicta magni Augustini specialiter in baptismo paruulorum: & in de fide ad Petrum: potest dici, quòd reputatiuè loquitur,vel cõditionaliter,si taliter Deo placet.Hæc

6 Witcleff. AVCTOR. Ecce† quàm facile vno uerbo glossæ suæ popularis totam authoritatem vtriusq; libri,ne quis p eam teneretur, absoluit. Nec tantùm horum duorum: sed quis omnium librorum eius dicta & scripta hac responsione declinare non poterit dicens hoc uèl hoc non sic definit,sed leuiter reputat Augustinus?Sed dicat mendax,dicat hæreticus, si leuiter reputat, & nõ desinit, cur non possit bonus Christianus ferre dicẽtem oppositum? Ipsemet AVGVSTINVS

Aug.To.7 non putat aliquem Christianum ferre posse

vcap.17. contrarium asserentem, in eodem libro. *cap. 13. Quis (inquiens) Christianorum ferat, cùm dicitur ad æternam salutem posse quenquam peruenire, si non renascatur in Christo: quod per baptismum fieri voluit eo iam tempore,quo tale sacramentum constituendum fuit regenerandis in spem salutis æternæ? Vnde dicit Apo-

Ad Tit. 3. stolus, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.Et infrà. Sine ista ergo regeneratione saluos in æternum posse paruulos fieri, quis audeat affirmare, tanquam non pro eis sit mortuus Christus? Hæc ille. AVCTOR. Vide modò si ista sint verba leuiter reputantis:quis Christianorum ferat:& iterum quis audeat affirmare? Contra Pelagianos hæreticos iam arguit Augustinus: & ipsi nõ audebant affirmare, quod audax Witcleff affirmat: quod si affirmassent, Christiani,tunc temporis non tulissent. Quis (inquit) Christia-

Vcã.4. norum ferat? Et in libro.3.* cap.5.per certissimam authoritatẽ diuinam confirmat sententiã illam pro fide AVGVSTINVS. His atque huiusmodi alijs, quæ nunc prætereo testimonijs diuina luce clarissimis, diuina authoritate certissimis,nonne veritas sine vlla ambiguitate proclamat, non solum in regnum Dei non baptizatos paruulos intrare non posse, sed nec vitam æternam posse habere præter Christi corpus: cui ut incorporentur,sacramento baptismatis imbuuntur? Nonne veritas sine ulla dubitatione testatur non ob aliud eos ad Iesum,hoc est,ad Saluatorem, & ad medicum Christum pijs gestantiũ manibus ferri, nisi ut per medicinam sacramentorum eius possint à peccati peste sanari? Hæc ille. AVCTOR. Si ista sunt verba leuis reputationis, iudicet omnis homo, saltem attendat, quòd necessitatem baptismi sacramentalis non leuiori pondere reputat Augustinus, quàm ut illam veritatis sine ulla dubitatione testatur: & item ueritas sine ambiguitate proclamat: & item,quam testimonijs diuina luce clarissimis, & diuina auctoritate certissimis confirmatam pronuntiat. Clarus item liber ille de fide ad Petrum, qualiter potest in glossa illa refelli, quòd sit nisi reputatiuè descriptus, cùm per singula eius capitula firmiter credere mandet & hoc & illud?Imò nec sufficere arbitratur,si dixerit positiuè firmiter, nisi pondus augendo dixerit superlatiuè,firmissimè crede:& adhuc tollẽs omne ambiguum:& nullatenus dubites nullum hominem uitam æternam accipere, nisi per baptismum liberatus &c. Adde glossam tuã, quia ego non firmissimè credo,sed aliquatenus dubito,uel tantum reputo quod iam dixi, Quis ferat istam glossam nugacem, & tam manifestè mendacem? Videat item fidelis quisquam causam scribendi hunc librum, & ordinem attendat: principium attendat, & finem: & ipse non tantũ reputabit,sed sciet librum istum potius esse definitionum fidei, quàm reputationum. In principio enim sic habet AVGV. Epistolam fili tuæ charitatis accepi,in qua significasti uelle Hierosolymam pergere, & poposcisti te literis nostris instrui,quam debeas in illis partibus ueræ fidei regulam tenere,ut nullus possit tibi sensus hæreticæ surrepere falsitatis. Sequitur infrà. Spero, quia sicut tibi dedit huius fidei sanctam solicitudinem,sic etiam mihi,ut tuo tam bono, tamq; laudabili seruiam desiderio,sufficientem tribuet facultatem,ut & si non potuero cuncta dicere,ex quibus omnis error possit agnosci, & agnitus vel conuinci ualeat,uel uitari:tamen in nomine, atque adiutorio sanctæ Trinitatis &c.ea dicam,in quibus te satiem,& magna ex parte ratio catholicæ fidei constet sine aliquo erroris caligine cõtineri.Hęc ille.AVCTOR.Iam uideamus quomodo librum claudit in fine. Hæc interim 40. capitula ad regulam ueræ fidei firmissimè pertinentia fideliter crede,fortiter tene, ueraciter patienterque defende. Et si quem contrarium his dogmatizare cognoueris, tanquam pestem fuge,& tanquam hæreticum abijce.Ita enim ista, quæ posuimus,fidei catholicæ congruunt: ut si quis non solum omnibus, sed etiam singulis uoluerit contraire,in eo, q̃ singulis horum contumaciter repugnat,his contraria docere non dubitat,hæreticus & fidei Christianæ inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizandus appareat.Hæc ille AVCTOR.Cessa probare quòd

¶ Augustinus hanc certissimam fidem de necessitate laticis baptismalis in hoc loco non tãtum reputat, sed definit:& æquè nostrum Witcleff definit hæreticum fidei Christianæ inimicum, ac omnibus catholicis anathematizandum:quia quibusdam capitulis de quadraginta prædictis dogmatizat oppositum.Huc item posset accedere,quòd in libro illo,qui inscribitur,non de reputationibus,sed de definitionibus rectæ fidei prædicto nostro capitulo huius libri quadragesimum primum capitulum concorditer ita desinit,dicens, Baptizatis tantũ iter esse salutis,nullum catechumenum,quamuis in operibus bonis defunctum, uitam æternam credamus habere, excepto martyrio,vbi tota Christi baptismi sacramẽta complentur.Hæc ille.AVCTOR. Sed & quomodo isti definitioni Witcleff se obijcit, videbimus consequenter.

¶QVOD BAPTISMVS FLAMINIS absolutè non sufficit, excluso baptismo fluminis, ad salutem.
Cap. XCVII.

SVMMA.

1 *Baptismus flaminis, quòd absolutè non sufficiat ad salutem,excluso baptismo fluminis, contra Witcleff ostenditur.*

2 *Massilianorum quorundam perfidia circa baptismum Spiritussancti ex Damasceno recensetur. Et quomodo illi,& Witcleuistæ in hoc præsumentes usque ad contemptum, uel negligentiã sacramenti fluminis,damnabiliter errent,Augustini quàm plurimis auctoritatibus demonstratur.*

3 *Baptismus Witcleff insensibilis, quòd non sufficiat ad salutem.Et plura de hoc ibi.*

4 *Spiritussancti gratia quòd suos habeat gradus, ex Augustino.*

DICIT enim in eodem cap.12. quarti Trialogi. Baptismus flaminis est baptismus Spiritussancti. Item duo baptismi priores sunt vt signa antecedentia,& ex suppositione necessaria ad istũ tertium baptismum flaminis. Ideò absque dubitatione:si iste insensibilis baptismus affuerit, baptizatus à crimine est mundatus,& si ille defuerit,quantumcunque adsint priores, baptismus non prodest animæ ad salutem. Ideò cùm iste sit insensibilis,& tantùm nobis incognitus, videtur mihi imprudens præsumptio taliter damnationem hominis,uel saluationem ex baptismate definire.Hæc Witcleff. AVCTOR. Videtur†aliquid iuxta catholicam fidem loqui in prioribus,sed quid in his uelit, cõsequens manifestat, quod omnes definitiones fallunt patrum & scripturarum,quæ dicunt hominem periturum, si non fuerit regeneratus in aqua:quia ex nobis dubio baptizatur baptismo illo flaminis nobis incognito,& minus erit apud Christianos baptismi sacramentum,quàm circuncisio Iudæorum, quæ tantùm figura erat sequentis nostri baptismi:quia sine illa non potuit facere circuncisio spiritu,q̃n aïa illa periret de populo. Vñ lib.6. *Gen.17.* cõtra Iulianũ ca.8. AVGVST. Attestetur ipse in *Aug.To.6* fans,& tacens dicat,Peritura est aïa mea de populo meo,si non fuero circuncisus die octauo. Quid ergo originale peccatũ diffitemini, & iustũ Deũ fatemini?Quid peccauerim,dicite huic infanti tacitè clamãti:quñ loquacitas uestra nulla rationabili uoce rñdet: uoces potiùs uestras apostolicis nobiscũ uocibus adiũgite. Hæc ille. AVCT. Teste ergo lege,& paruuli cõscientia teste,peritura erat aïa eius de populo,si non fuerit circuncisus die octauo. Scio ex lege Ieremiam, *Hiere.1.* sanctũ Spiritũ accepisse,& sanctificatũ ex vtero. Scio & Ioanni Baptistæ ,pmissum cælitùs,Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ: *Lu.1* nec sic tñ deletum erat chirographũ ueteris delicti,quominus oportuit eũ circuncidi cum alijs die octauo. Witcleff aũt supponit quenquã quasi passim posse suscipere Spiritumsanctũ:& per hoc non indigere baptismo. Interim ut surripiat catholicis facultatẽ iudicandi de aliquo sine baptismo dãnando:Videtur(inquit) mihi imprudens præsumptio &c. Videtur†aũt mihi multũ damnanda pr̃sumptio cõtra Christũ,& ecclesiã eius,aduentum Spiritussancti talem statuere, q̃ Christi euacuet sacramentum.Et hanc scio fuisse Massilianorũ quorundã pfidiam,vt DAMASCENVS scribit in lib.centum hæresum,contra hæresim.80.dicens,Neq; enim in baptismo ecclesiæ,vel clericorũ oñonibus Spiritũsanctum oĩno dicunt recipere baptizatos,nisi ipsorũ oñonibus laborioſis cõicauerint:& accipere utique quandã, ẽt sine baptismate Sanctispiritus cõicationẽ,si pmanere cũ ipsis voluerint, & illorũ eruditi ritu,p̃sbyteris q̃busdã dicentibus ipsis, qñ in fide Spiritũsanctũ cõfitemur,& nõ sensu,repromitti ẽt ipsis per eã,quæ cũ ipsis orationem tradendũ fore sensum spũs.Tantus aũt est ipsorũ elationis tumor q̃ participantes apud ipsos uolunt sensu spũs beatificari ab ipsis vt p̃fectos, & ab oĩ peccato liberos,& meliores. Hæc ille. AVCT.Ita dicit Witcleff,si ĩsensibilis suus baptismus affuerit,baptizatus à crimine est mũdatus: quasi diceret, ita frequẽter apud nos esse cõtingit.Cõsequẽter aũt ĩtrà recitat quẽdã senẽ eorũ Adelsiũ sic cõfessum esse Fabiano Antiocheno ep̃o huius turpitudinẽ hæresis, DAMA. His senex *Damascen* ille

Universidad de Deusto
Biblioteca

ille redargutus euomuit omne abſconditum ue- A
nenum,& ait,neque unam quidem ex baptiſma
te vtilitatem dignificatis aduenire, ſolam autẽ
ſtudioſam orationem inhabitantem dæmonem
ejcere:trahere enim vnumquenque natorum di 3
xit ex primo patre quemadmodum naturam ſic
vtique & dæmonum ſeruitutem.His autem à ſtu
dioſa oratione ejectis Spiritum ſanctum iam ſu
peruenire in ſenſibiliter & inuiſibiliter propriã
præſentiam ſignificantem, & corpus à paſſionũ
motu liberantem, & animam ab inclinatione ad
deteriora perfectè erjpientem, ut non ampliùs
ſit opus iam neque ieiunio caſtigante corpus, ne
que doctrina refrænante, & ambulare ordinatè
erudiente.Non ſolùm autem,qui his ſortitus eſt,
à corporis eripitur laſciuijs, ſed & manifeſtè fu
tura præuidet: & trinitatem diuinam oculis ſpe
culatur:Iſte diuinus Fabianus fœtentem dirum-
pens fontem,& nudare præparans aquas,ad im-
pium ſeuem dixit, Inueterate dierum malorum
Dan. 14. redarguit te os tuum,& non ego.Hæc ille. A v- B
ctor. Ecce in hoc baptiſmo Spiritusſancti
quia Maſſiliani & Witcleuiſtè præſumunt uſque
ad contemptum uel negligentiam ſacramenti:
ideò vtrique damnabiliter errant. Duo(inquit
Witcleff) baptiſmi priores, ſcilicet ſanguinis,
& fluminis,ſunt ſigna ad baptiſmum flaminis an
tecedentia:quandoque tamen non ita ſunt, ſed
conſequentia:quia priùs illuſtrantur Spirituſan-
cto,quàm ſanguinem fundant,vel latice perfun-
dantur,ſicut Machabæi, & Cornelius. Et fideles
in primitiuis eccleſiæ uarijs uicibus receperunt
Augu. non habetur in To.x. Spiritumſanctum, prout A v g v s t i n v s cõ
pilatim elucidat in.3.parte ſermonum, ſermone
de feſto Pentecoſtes:qui incipit, Aduentum Spi-
rituſſancti. ubi dicit. Ne putaretur conſequens
eſſe,ut quiſquis baptiſmum Trinitatis habuerit,
habeat & Spiritumſanctum: propterea etiam in
ipſa unitate facta eſt tanta diſtinctio, ut inuenia
mus quoſdam baptizatos Spiritumſanctum po- C
Act.3. ſteà meruiſſe:cùm ad illos in Samariam ueniſſẽt
Apoſtoli, quibus abſentibus fuerant baptizati.
Act. 11. Alios autem,quod ſingulare occurrit exemplũ,
etiam ante baptiſmum percepiſſe.Sicut loquen-
te Petro,Cornelio,& eis,qui cum illo erant, ſu-
perna poteſtate conceſſum eſt: cui homo con-
Act. 8. tradicere nihil poteſt. Super alios mox baptiza-
tos aduenit, ſicut ſuper illum Spadonem, cui
Philippus ex propheta Eſaia euangelizauerat
Chriſtum.Super alios per impoſitionem manuũ
Apoſtolorum ſic maximè plurimos. Super alios
Act. 2. nullo manuum imponente,ſed cunctis orãtibus:
ſicut eo ipſo die,quem ſolenniter celebramus ho
die,cùm eſſent in cõclaui.120.animæ cum Apo
ſtolis. Super aliquos nec aliquo manum impo-
nente,nec aliquo orante,ſed uerbum Dei cũctis

audientibus:ſicut ſuper illos,quos paulò antè cõ
memoraui,Cornelium,& domeſticos eius. Cur
ergo ſic modò,aut ſic,niſi ne aliquid nunc huma
næ ſuperbiæ,ſed totum diuinæ gratiæ,poteſtati-
que tribuatur? Hæc ille. Avctor. Si † ergo
uerbis eius utilicet, quibus infectatur catholi-
cos,tanquam inſcius ſcripturarum hoc protulit,
ꝙ duo illa baptiſmata fluminis & ſanguinis ſunt
ſigna antecedentia ad baptiſma flaminis, cũ nec
regulariter antecedunt,nec regulariter aſſequun
tur.Sed attendamus ultrà quid dicat. Et ſunt(in-
quit)ex ſuppoſitione neceſſaria. Hãc nudam ne
ceſsitatem ſuppoſitionis, ſcilicet reputationis,
uel conditionis hæreticauit Chriſtus in Euange
lio,uolens baptiſmum laticis eſſe neceſſarium
ex præcepto. Abſque dubitatione (inquit)ſi iſte
inſenſibilis baptiſmus affuerit, baptizatus à cri-
mine eſt mundatus. Quod ſi ita fuerit,quæro nũ
quid ille baptiſmus fluminis reſpicit de neceſsita
te baptiſmi uiſibile ſacramentum ? Et ſi hoc ita
eſt,qualiter baptiſmus ille ſequens dabitur in re-
miſsionem peccatorum, ſi erit baptiſmus Chri-
ſti omnium?omnia iam ſuſtulit baptiſmus flami
nis,qui præceſsit. Ad illam tamen comparatio-
nem tuam de baptizato bono in Spirituſancto
tantum,& alio malo flumine baptizato, ſuccin-
ctè reſpondet lib.4.contra Donatiſtas*cap. 35.
Avg. dicens. Sicut bono cathecumeno baptiſ-
mus deeſt ad capeſſendum regnum cælorum:ſic
malo baptizato uera conuerſio. Qui enim dixit,
Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſan-
cto,non intrabit in regnum cælorum:Ipſe etiam
dixit, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm
Scribarum,& Phariſæorum, non intrabitis in re
gnum cælorum.Nam ne ſecura eſſet iuſtitia ca-
techumeni, dictum eſt, Niſi quis renatus fuerit
ex aqua & Spirituſancto, non intrabit in regnũ
cælorum. Rurſus ne percepto baptiſmo ſecura
eſſet iniquitas,dictum eſt,Niſi abundauerit iuſti C
tia ueſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum,
non intrabitis regnum cælorum. Alterum ſine
altero parum eſt:utrumque perficit illius poſſeſ-
ſionis hæredem.Sicut ergo non debemus impro
bare iuſtitiã hominis,quæ priùs eſſe cœpit,quàm
coniungeretur eccleſiæ, ſicut eſſe cœperat Cor-
nelij iuſtitia priuſquàm eſſet ipſe in plebe Chri-
ſtiana,quæ neque ſi improbaretur,dixiſſet ei an-
gelus,Acceptæ ſunt eleemoſynæ tuæ, & exaudi-
tæ ſunt orationes tuæ: neque ſi ſufficeret ad ca-
peſſendum regnum cælorum,vt ad Petrum mit-
teret,moneretur: ſic non eſt improbandum Eua
gelicum Baptiſmi ſacramentum, etiam ſi extra
eccleſiã fuerit acceptum, Hæc Auguſtinus. A v-
ctor. Ecce bono catechumeno deeſt baptiſ-
mus ad capeſſendum regnum cælorum:& non-
ne talis catechumenus habet Spiritumſanctum,

ſi bonus eſt ? ſic enim præſupponit in præceden-
te.*34.cap.idem Avgvst.Nec ego dubito ca-
techumenum catholicum diuina charitate fla-
grantem,hæretico baptizato anteponere, ſed
etiam in ipſa intus catholica bonum catechu
menum malo baptizato anteponimus.nec ideò
tamen ſacramento baptiſmatis,quo iſte nondũ
ille iam imbutus eſt,facimus iniuriam, aut cate
chumenum ſacramento baptiſmi perferendum
putamus cum aliquem cathecumenum aliquo
baptizato fideliorem, melioremque cognoſci-
mus.Hæc ille. Avct. Iſte ergo bonus cate-
chumenus,iſte diuina charitate flagrans,iſte iu-
ſtus,probata iuſtitia priuſquam Chriſti eccle-
ſiæ coniungatur:eſt de vi ſtatus adhuc ineptus
ad capeſſendum regnum Dei,quanquam multis
baptizatis præferat eccleſiæ.Cur hoc ? Quia ne
eſſet ſecura iuſtitia cathecumeni dictum eſt,
Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſan-
cto,non poteſt introire in regnum Dei. Dicit
Auguſtinus:ergo quanuis baptiſmum Sanctiſpi- B
ritus acceperit,& diuina charitate flagrauerit,
non ei ſufficit vt regnum Dei habeat:alterum ſi
ne altero parum eſt, utrunque perficit illius poſ
ſeſsionis hæredem. Dicit Auguſtinus,Baptiſmus
ergo ſpiritus baptiſmum item exigit laticis, ut
quis hæres fiat regni cælorũ. Vbi eſt iam quod
ſuprà dixit Witcleff,quòd ſufficit baptizatio fla
minis per meritum & effluxum aquæ materialis
de latere Saluatoris?Pone nobis Cornelium,te-
ſte ſcriptura,Spirituſancto repletum : & ipſi nõ
ſufficit,dicit Auguſtinus.Neq; enim (inquiens)
ſi ſufficeret ad capeſſendum regnum cælorũ vt
ad Petrum mitteret,moneretur. Inſuper nec de
corpore Chriſti erat quousque per ſacramentũ
coniungebatur eccleſiæ,ſicut ibi notat Auguſti
nus,dicens de iuſtitia eius,quæ prius eſſe cœpit, C
quàm cõiungeretur eccleſiæ.Et in lib.1. contra
Donatiſtas *cap.11. Avgvst.Neque enim &
Cornelij gentilis hominis orationes non ſunt
exaudite,atque eleemoſynæ non ſunt acceptæ:
imò & angelum ad ſe mitti, & miſſum meruit
intueri,per quem poſſet utique ſine hominis ali
cuius acceſſu cuncta neceſſaria diſcere: ſed quo
niam quicquid boni in orationibus & eleemoſy
nis habebat,prodeſſe illi non poterat,niſi p vin
culum Chriſtianæ ſocietatis ac pacis incorpora
retur eccleſiæ,iubetur mittere ad Petrum,& per
illum diſcit Chriſtum:per illum etiam baptiza-
tus Chriſtiano populo conſortio quoque com
munionis adiungitur,cui ſola bonorum operũ
ſimilitudine iungebatur.Perniciosè quippe cõ
temneret bonum,quod nondum habebat,ſuper
biens ex illo,quod habebat. Hæc ille.Avct.
Ecce Cornelius iſte vir bonus,& Spirituſancto
plenus,Spiritus ſancti iam, vt tu laudas, baptiſ 4

A ma percepit:hoc tamen bonũ eius,& omne bo
num ad ſalutem ipſi prodeſſe nõ potuit, niſi per
miniſterium Petri baptiſmi ſacramento perce-
pto Chriſtianæ plebis iungeretur cõſortio.Nec
id tantùm,ſed ad perniciem animæ ſuæ contem
neret bonum uiſibilis ſacramenti:ſuperbiens,&
ſibi ſufficere reputans bonum inuiſibile, quod
habebat.Quia quanuis bonus fuerit,plana fide,
dico tamen ſine viſibili ſacramento,uel re ipſa,
uel affectu grauido conſecuto ſine aqua ſaluus
eſſe non poterat.Vnde lib 2.contra Creſconiũ.
*cap.12.Avgvst.Hanc ſcilicet ciuitatem eccle *Aug.To.7
ſiæ Chriſtus ſpiritu ſuo mundante lætificat: de *cap.13.
quo clamabat,dicens,Si quis ſitit,veniat,& bi- Io.7.
bat:non aquam viſibilem commendans, quæ da
tur in baptiſmatis ſacramento,quam & mali, &
boni habere poſſunt,quãuis ſine illa boni ſalui
non poſſunt fieri.Quæ quanuis eccleſiæ ſit, ta- 1.Io.4.
men & foras profluit,cum & apud illos inuenia
tur,qui ex nobis exierunt, ſed non erant ex no-
bis.Hæc ille. Avct.Iam oſtende mihi bapti-
zatum tuum baptiſmo flaminis,& per hoc mun
datum à crimine,bonum factum , & immunem
à ſcelere:immo addat martyrium,tradens cor- 1.Cor.13.
pus ſuum,ita ut ardeat, charitatem tamen non
habeat incorporationem eccleſiæ Chriſti huma
nitus:imò reputans ſibi ſufficere bonum Spiri-
tuſſancti,quod habeat contemnat ſponte, vel
negligat,cum amplecti poterit,baptiſma Chri-
ſti ſenſibile,& ſpirituſſancti bonum, quod ha-
bebat,amiſit,& ſine eo ſaluus eſſe non valet.Sic
dicit Auguſtinus.Sine illa, boni ſalui non poſ-
ſunt fieri.Quod ſi Witcleuiſta dicat,ſed mun-
datum à crimine dixit magiſter noſter: Et ego
dico nec me cauſam aliam agere cùm diſputem
eum ſine eccleſiæ baptiſmo ineptum regno Dei
C nec poſſe ſaluum fieri.Sed nec ipſa iſta ſeorſum
in baptiſmo diuidet,niſi cum Pelagio fateatur
poſſe dari baptiſmum paruulis,non ut remiſſio
nem peccatorum obtineant,ſed vt regnum poſ
ſint intrare cælorum. Fortaſſis autem difficile
quibuſdam uidebitur,quomodo adultus ſuſce-
pta ſuperinundanter Spirituſſancti gratia, ita ut
ante multos Chriſtianos firmiter credat, oret
feruidè, opera iuſtitiæ ſuppleat:iam nõ ſit actu Sap.1.
conſummatus in gratia,& ex hoc ipſo aptus re-
gno Dei,clamante ſcriptura,Spirituſanctus di-
ſciplinæ effugiet fictum: nec habitabit in corpo
re ſubdito peccatis.Huic difficultati norunt re- Gen.3.
ſpondere fideles,qui in ſcripturis ſanctis legũt,
quomodo Spirituſanctus ferebatur ſup aquas,
& originem cauſæ indidit rebus, quæ nondum
formas ſumpſerant,unde poſſent eſſe perfectæ. Rg.7
Et ſpirituſanctus non dubium auctor extitit le
gis:de qua ait Apoſtolus,Nihil ad perfectum ad
duxit lex.Habet † ergo gradus ſuos gratia ſpiri-
tuſ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gratia spiritus sancti habet gradus. Aug. To.4 Ep.2.

rituſſancti:& priùs mouet,& infundit vt ſapiãt: & poſtremò perficit ut conſumment. Omni mel le dulcius aperit nobis iſta,dictum AVGVST. ad Simplicianum,* libro 2. verſus finem,dicens, Incipit homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, uel interna,uel externa admonitio ne motus ad fidem. Sed intereſt,quibus articulis temporum uel celebratione ſacramẽtorum,gratia plenior, & euidentior infundatur. Non enim catechumeni non credunt. An verò Cornelius
Act.x. non credebat Deo,cum eleemoſynis, & oratio- 1
nibus dignum ſe præberet, cui angelus mitteretur? Sed nullo modo iſta operaretur, niſi antè 2
credidiſſet. Nullo modo antè credidiſſet, niſi uel ſecretis,uel per uiſa mentis,aut ſpiritus,uel manifeſtioribus per ſenſus corporis admonitionibus,uocaretur. Sed in quibuſdam tanta eſt gra- 4
tia fidei, quanta non ſufficit ad obtinendum regnum cælorum: ſicut in cathecumenis: ſicut in 5
ipſo Cornelio,antequàm ſacramentorum participatione incorporaretur eccleſiæ. In quibuſdã 6
uerò tanta eſt gratia, ut iam corpori Chriſti, & B
1 Cor.3. ſancto Dei templo deputentur. Templum enim domini ſanctum eſt (inquit Apoſtolus) quod 7
eſtis uos. Et ipſe dominus, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, non poteſt introire
Io. 3 in regnum Dei. Fiunt ergo inchoationes quædã, fidei conceptionibus ſimiles: nõ tamen ſolùm concipi,ſed etiam naſci opus eſt,ut ad uitam perueniatur æternam. Nihil tamen horum ſine gratia miſericordiæ Dei: quia & opera ſi qua bona ſunt,conſequuntur,vt dictum eſt,illam gratiam, non præceduot. Hæc Auguſtinus. AVCTOR. Diligenter annotet lector per ſeriem, quæ dicuntur: ad ſcribendum multa ſunt, Inter cætera autem uideat, quòd in quibuſdam tanta eſt gratia Dei, quanta non ſufficit ad obtinendum regnum cælorum:ſicut in Cornelio,antequàm ſacramentorum participatione incorporaretur ec C
cleſiæ. Ergo nec membrum eccleſiæ orat per ſolam gratiam prædeſtinationis, aut per baptiſmũ flaminis. Audiat item dictum illud Saluatoris, Niſi quis renatus fuerit &c. dictum eſſe de aqua materialis baptiſmatis, non autem de aqua illa primò,quæ materialiter effluxit de latere Saluatoris:quia per illã tanta gratia fit quis dignus, ut ſit membrum corporis Chriſti, & aptus ſimpliciter regno Dei. Audiat tertiò, quod ad rem per
Io.3 tinet,ꝙ per gratiam ſpiritus fiũt inchoationes ſi
Io.19. dei conceptionibus ſimiles,nec tamen concipi ſolùm,ſed & naſci opus eſt, utad uitam perueniatur æternam. Superuenerandus ergo influxus ille Spiritus ſancti, qui regenerationem præuenit ſacramenti, ſicut in Cornelio,fidei conceptio eſt. Et iterum influxus eius in perceptione ſacramẽti niſibilis,eiuſdem Sancti ſpiritus fidei natiuitas A eſt: de qua dicitur, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei.

¶QVOD SACRAMENTVM BAptiſmi continet gratiam ſpiritus in quocunque. Cap. XCVIII.

SVMMA.

Baptiſmi tres ſuperexcedentes ſeipſos in ordine, ex Gregorio Nazianzeno recenſentur.
Baptiſmatis ſanctitatem quòd uel bonum,uel malum hominis meritum non augeat, nec minuat.
Aquæ ex antiquo more eccleſiæ quare ad quemli bet baptizandum de nouo ſanctificentur,&c.
Iuſtitia omnis in baptiſmate conſtituta.
Conſidendum quòd non ſit tantum in ſpiritualibꝰ tis prouectu,ut putet quis ſe ex illa ineſſum eſſe, & non egere baptiſmate.
Gratia quòd poſſit deeſſe abutentibus ſacramẽto, quamuis uirtus gratiæ cauſalis nõ defuerit ſacramento,contra Witcleff.
Auguſtini diſtinctio de gratia ſacramenti,& de ſacramento gratiæ.

DEpendens enim eſt error Witcleff, & eius ſequacium in materia de ſacramentorum diuinorum eſſentijs: & in uno erroris fundamento ſibi conuiens reputat ea eſſe ſigna uacua: ſicut de ſacra Euchariſtia conuictus eſt:& quaſi nihil ſupernalis gratiæ continere, ſed ſignificare, uel figurare præcisè:ſicut uocat ſeptem ſacramenta, ſeptem ſigna. Et hìc dicit baptiſmum fluminis, & baptiſmum ſanguinis non eſſe niſi ſigna antecedentia ad baptiſmum flaminis. Et quidem quòd ea ſigna dicit, non deuiat;ſed caſſa ſigna non ſunt. C Vnde baptiſmus Chriſti gratiam ſpiritus confert,non quãlibet,ſed perfectam:& inde diſtat ab alijs,Iudaico ſcilicet, & Baptiſtæ. dicente libro tertio,qui eſt de ſecundis epiphaniis. GREGORIVS NAZIANZENVS. Commodum videtur,& dignũ de baptiſmorum diuerſitate nos pauca diſſerere:ut & in hac parte,ſi quæ illic ſunt ſordes ignorantiæ, abluantur. Baptizauit Moyſes in mari,& in nube:ſed in typo,& in figuratis enim Paulus pronuntiat. Habuit ergo mare ſoramam aquæ:nubes verò ſanctiſpiritus: manna panis uitæ:poculum petræ,poculi Chriſti. Baptizauit & Ioannes:ſed nõ ex toto Iudaicè. Non enim ſolùm in aqua,nec tamen in ſpiritu: ſed hoc ſolum addit, quòd in pœnitentia baptizat. Baptizat & Chriſtus, ſed in ſpiritu: hæc eſt perfectio. Deus enim eſt qui baptizat,ut poſsit & qui baptizatur eſſe Dei. Quotquot enim cum receperunt, non

non ex uoluntate carnis,neque ex uoluntate ui A
ri,ſed ex Deo nati ſunt. Hæc ille. AVCT. Ec-
1 ceſtres baptiſmi ſuperexcedentes ſeipſos in ordine. Primus eſt Iudaicus,qui erat typicus, & figuralis. De quo Apoſtolus,in uariis baptiſmatibus carnis. Secundus,baptiſmus Ioannis:iſte melior propter effectum,quia fructificauit in pœnitentiam. Tertius baptiſmus Chriſti: qui ſolus confert gratiam ſpiritus ſine diminutione,p fectam. Tantò ergo diſtat baptiſmus Chriſti à baptiſmo Iudaico,quantum res à ſigno crudo, & gratia à figura. Et ſicut Euchariſtiæ ſacramẽtum continet Chriſti corpus ad limites ſpeciẽrum panis præſens per eſſentiam:& in hoc excellit agni paſcalis & panis propoſitionis ſacramenta Iudaica,quæ nihil continent præter ſignum: ita baptiſmus eccleſiæ Chriſti continet influentiam gratiæ ſpiritus, & in hoc tranſcendit baptiſmum Iudaicum, qui nullum fructum plùs cõtinet,ſiquàm oſtendens futurum. Gratiam autem huius uiſibilis ſacramenti tantò plus neceſ- B
ſariò aſtruam,quantò magis excellentiam eius, & capacitatem perfectionis oſtendam: Primo igitur ex prædictis Auguſtini uerbis colligẽdum puto, quòd omnem gratiam ſpiritus ſancti ſine iſta peccatori donatam tàm ſuperat,ut eã quaſi pelagus ſorbeat:in quod intrent omnia flumina gratiarum,& mare non redundat. Vnde libro quarto de baptiſmo contra Donatiſtas:*capite uigeſimo quarto. AVGVST. Melior Centurio Cornelius nondum baptizatus,Simone Mago baptizato. Iſte enim & ante baptiſmum ſancto ſpiritu impletus eſt:& ille poſt baptiſmum immundo ſpiritu inflatus eſt. Verumtamen Cornelius, ſi etiam ſpiritu ſancto iam accepto baptizari noluiſſet: contempti tanti ſacramenti reus fieret. Cùm autem baptizatus eſt:non utique melius ſacramentum, quàm Simon accepit: ſed diuerſa hominum merita ſub
2 eiuſdem ſacramenti pari ſanctitate diſtincta ſunt. Ita † non auget aut minuit baptiſmatis ſanctitatem, uel bonũ uel malum hominis meritum. Hæc Auguſtinus. AVCT. Attende quod dicit. Non melius ſacramentum accepit plenus ſpiritu ſancto Cornelius, quàm Simon Magus: nec auget baptiſmatis ſanctitatem boni hominis meritum. Sed dices. Vbi erat ſanctitas ſacramenti in Simone, quem nec ſanctum fecit:nec ei profuit ad ſalutem? Et ego quæro. Vbi erat ſanctitas uerbi Chriſti, quod nec Phariſæos conuertit, nec diſcipulos duricordes in fide ſacramenti corporis & ſanguinis ſanctos fecit? quæ tamen eidem uerbo eius tunc non defuit, atteſtante ſanctitati eius Petro. Ad quem (inquit) ibimus? Verba uitæ æternæ habes. Nihil ergo minus reſtat ſan A
ctitatis in uerbo, uel in facto Chriſti edito ſacramento, quanuis in malo audiente,uel participante nihil relinquat de commodo. Et nunquid hoc ſcandalum ſacramenti inuebat Witcleff, cùm ſic intulit: Si iſte inſenſibilis baptiſmus affuerit, baptizatus à crimine eſt mundatus: Et ſi ille defuerit, quantumcunque aſsint priores,baptiſmus non prodeſt animæ ad ſalutem? Et eccleſia Chriſti iteratò, reſpondet. Non ideo inſenſibilis ille baptiſmus, quem ſine ſacramento noſtro deſignas,eſt ſacramento noſtro præſtantior, nec inde ſacramentum noſtrum eſt illo deterius, quia indiſpoſitio baptizati eſt in cauſa, non baptiſmi excellentia. Alioquin præſtantia illius inſenſibilis baptiſmi *Nota* in baptizato bono baptiſmum faceret meliorem, quia ipſum ſcilicet prodeſſe de certo faceret ad ſalutem. Quo contra in prædicto quarto.* capite.33. AVGVST. Nec ſi unus catho- *Aug.To.7 ca.2.*
licus ſit bonus,alius malus, in malo malus eſt baptiſmus,& in bono bonus, ſed in utroque bonus. Sicut lumen ſolis, uel etiam lucernæ, non utique deterius eſt in oculis deterioribus,quàm *ſimilitudo.* in melioribns, ſed idem in utriſque,quanuis eo diuerſè pro illorum diuerſitate uel lætificet,uel excruciet. Hæc Auguſtinus. AVCT. Iuxta hanc fidem eccleſiæ & Auguſtini comparantes gratiam ſacramenti baptiſmalis ad lumen ſolis in oculis ſanis & ægris, uidetur mihi baptiſmo Chriſti ineſſe quandam gratiam ſpirituſſancti actiuè ſemper ſanctificatiuam,& regeneratiuam ſalutis in ſuſceptiuo diſpoſito. Quod ſi non regenerare contingat, non ideo deeſt ei ſanctificationis actiuitas, ſicut nec adamanti uirtus attractiua ferri,quamuis non attrahat ſibi teſtam. Hæc autem gratia cauſaliter ineſt ad inuocationem miniſtri per uirtutem ſanguinis Chriſti, & ſancti ſpiritus largitatem, quem admodum in libro primo de ſpiritu ſancto* ca *Amb.To.2.*
C pite.6. AMBR. docet dicens, Habes in e- *ca.7.*
uangelio,quia angelus ſecundum tempus deſcẽ *natatoriã*
debat in * piſcinam, & mouebatur aqua,& qui *Io.5.*
prior deſcendiſſet in natatoriam,ſanus fiebat. Quid in hoc typo angelus,niſi deſcenſionẽ ſpirituſſancti nuntiabat, quæ noſtris futura temporibus aquas ſacerdotalibus inuocata precibus conſecraret? Ille ergo angelus, ſanctiſpiritus erat nuntius, eo quòd per gratiam ſpiritualem medicina noſtris eſſet animis ac mentis languoribus deferenda. Eoſdem ergo & ſpiritus habet, quos Deus pater & Chriſtus, miniſtros. Hæc ille. AVCTOR. Hic agit Ambroſius de ſanctificatione aquæ baptiſmalis per aduentum ſpiritus ad inuocationis inſtantiam ſacerdotis. De ſanctificatione autem baptizati ſeorſum facit, cum ſequitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod idem spiritus gratiam spiritalem aquis A
infundit, ut per hanc essent medicina animis no
3 stris, & mentis languoribus deferenda: & † Idcir
co ad quemlibet baptizandum de nouo sanctifi
cantur aquæ ex antiquo more ecclesiæ: ut per
gratiã spiritus descendentis sanus fiat, qui prior
descendit in fontem, à quacunque detentus fue-
rit infirmitate. Non tamen hoc semper requiri-
tur fieri, sed solùm cùm sanus fieri uelit, qui sic
descendit. Si enim hæresi tumeat, aut fictione de
Iudæ, baptismum quidem recipit consecratum
à spiritu, sed spiritum non suscipit consecran-
tem. Idcirco duæ sanctificationes sunt aquæ &
animæ ab uno spiritu: sed nulla necessitate con-
nexæ. Ideo in sermone de festo Pentecostes, in
tertia parte sermonum, & incipit, Aduentum
spiritus. AVGVST. Hæc itaque (inquit) distin-
ctio inter acceptionem baptismi, & acceptionẽ
spiritus sancti, nos instruit, ne habere hos conti
nuò spiritum sanctum putemus, quos habere
baptismum non negamus. Quantò magis illos, B
quos non solùm nulla charitas christianitatis ar
mauit? Charitas Dei diffusa est in cordibus no
stris, non utique per nosipsos, sed sicut scꝛtur,
per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hæc
ille. AVCTOR. Ordinata sunt ergo in sacramẽ
to aqua consecrata ex aduentu spiritus sancti, &
mens mundata in aqua per spiritum sanctum.
Nec mens mundatur etiam per aquam & spiri-
tum sanctum aquas mundantem, nisi per aquã
spiritus animam penetret: nec aqua non sanctifi
cata per spiritum, mentem utique spiritu sancto
plenam à reatu purificat. Libro. 1. de sacramen
tis AMBROSIVS. Vidisti (inquit) aquam, sed
nõ aqua omnis sanat: sed aqua sanat, quæ habet
gratiam Christi. Aliud est elementum, aliud cõ-
secratio. Aliud opus, aliud operatio. Non sanat C
aqua, nisi spiritus sanctus descenderit, & aquam
illam consecrauerit: sicut legisti, quòd cùm do-
minus noster Iesus Christus formam baptisma
tis daret, venit ad Ioannem: & ait illi Ioannes:
Ego à te debeo baptizari, & tu uenis ad me? Re-
spondit illi Christus. Sine modò. sic enim decet
nos implere omnem iustitiam. Vide quia omnis
4 † iustitia in baptismate constituta est. Hæc ille.
AVCTOR. Optimè deducit Ambrosius diuinam
scripturam, ut cõcludat in sacro baptismate
constitutam omnem iustitiam. Quomodo er
go baptismus spiritus sancti, quem signat Wit-
cleff sine baptismate omnem aufert reatum si-
ne aqua consecrationis, & operatur in habente
5 iustitiam? Sana † fides dictat neminẽ debere tan
tùm in spirituali prouectu mentis confidere, ut
putet se ex illa iustum esse, & non egere baptis-
mate. Vnde libro quarto contra Donatistas* ca.
36. AVGVSTI. Multò magis in Cornelio, &
in amicis eius, quàm in illo latrone posse videri
superfluum, ut aqua etiam tingerentur: in qui-
bus iam donum spiritus sancti, quod nõ nisi ba-
ptizatos alios accepisse sanctæ scripturæ testan
tur: certo quoq; indicio, quod illis temporibus
congruebat, cum linguis loquerẽtur, enumerat.
Baptizati sunt tamẽ, & in hoc facto apostolica
extat auctoritas: Vsqueadeò nemo debet in quo
libet prouectu interioris hominis, si fortè ante
baptismum usque ad spiritualem intellectũ pro
corde profecerit, contemnere sacramentum,
quod ministrorum opere corporaliter adhibe-
tur: sed per hoc Deus hominis consecrationem
spiritualiter operatur. Nec ob aliud existimo
munus Ioanni fuisse attributum, ita vt Ioannis
baptismus diceretur, nisi vt dominus ipse, qui
dederat, cum ferui baptismum non spreuisset ac
cipere, dedicaret humilitatis viam, & quanti pẽ
dendum esset suum baptisma, quo ipse baptiza-
turus* esset, tali facto apertissimè declararet.
Videbat enim tanquam peritissimus medicus sa
lutis æternæ, quorundam non defuturum tumo
rem, qui cùm intellectu ueritatis, & probabili-
bus moribus ita processissent, ut multis baptiza-
tis uita atque doctrina se proponere minimè du
bitarent, (superuacaneum sibi esse crederent ba-
ptizari: quando ad illum mentis habitum se per
uenisse* sentirent, ad quem multi baptizati ad-
huc ascendere conarentur. Hęc ille. AVCTOR.
Planus est Augustini processus de gratia baptis
mali, in qua tantum iustitię spiritualis exuberat,
ut quantuncunque quis spiritu sancto sit plenus,
quantumcunque prouectum spiritus senserit in
interiori homine, & probatis moribus polleat,
non potest superuacuum putare baptismum
aquæ, sine quo omnino nihil proficit, immò
multum efficit, quod accepit. Et est fortissi-
mum inter motiua, quòd ipsum satis de neces-
sitate requiritur: quòd si uoluntate defuerit, in-
fert damnationis interitum. Nam si necessita-
te Deus supplet omnipotens, quod per necessi
tatem defuit uoluntati: quid hoc requiritur sup
plendum esse per Dei gratiam, quod non exigit
Deus fieri per seipsum? Eodem in libro quarto,
uersus finem. AVGVST. Et sicut in illo latro-
ne, quod ex baptismi sacramento defuerat, cõ-
pleuit omnipotentis benignitas, quia non su-
perbia, uel contemptu, sed necessitate defuerat:
sic in infantibus, qui baptizati moriuntur, ea-
dem gratia omnipotentis implere credenda est:
quod non ex impia uoluntate, sed ex ætatis in-
digentia, nec corde credere ad iustitiam pos-
sunt, nec ore cõfiteri ad salutem. Ideo cùm pro
eis alii respondent, vt impleatur erga eos cele-
bratio sacramenti, ualet vtique ad eorum conse
crationem: quia ipsi respondere non possunt.
Hæc

Spiritus sã ctus duos sã ctificat, ac quam, & animam. Augus.

Rom. 5.

Amb. To. 4 cap. 5.

Matth. 3.

v cap. 22. Aug. To. 7. Act. 10. Luc. 23.

Hæc ille. AVCTOR. Omnino ergo necesse est A
ut fiat, quod omnipotentis benignitas semp ne
cesse ducit ut suppleat, si quid reperiat uolunta-
3 tis. Eandem ergo gratiam, necesse est inesse ba-
ptismo, cùm percipitur, quam recompensat om
nipotens, nõ potenti, sed uolenti percipere. Sed
Wicleuista sophisticat: si non est baptismus si-
4 ne gratia: quicunque ergo sortitur baptismum,
consequitur gratiam. Idem est, ac si quis argue-
ret: si uerba Christi non erant sine ualida gratia
ergo quicunque percipiebat uerbum, percipie-
5 bat utique gratiam. Est igitur gratia causaliter
sita in Christi uerbis, aut consocia Christi sacra
mentis, quæ de necessitate non deerit. Est & gra
tia effectualiter participata à suscipientibus sa-
cramenta cum fide firma in pace ecclesiæ. Et
6 † ipsa quidem deesse potest abutentibus sacro,
quanuis uirtus gratiæ causalis non defuerit sa-
cro. Quemadmodum li. 7. contra Donatistas de
baptismo, responsione. 17. docet AVGVSTI
7 NVS. Si † baptismi gratiam hoc esse dicis, quod
est baptismus, est apud hæreticos: si aũt baptis-
mus sacramentum est gratiæ, ipsa uero gratia a-
bolitio peccatorum est, non est apud hæreticos
baptismi gratia. Hæc ille. AVCTOR. Optimè B
distinguit Augustinus de gratia sacramenti, & de
sacramento gratiæ. Gratia. n. sacramenti sacra-
mentum non deseruit, sed siuè ministret hæreti
cus, siuè perfido ministretur, sicut est integrũ sa
crũm, ita est integra gratia sacramenti. Sacramen
tum autem gratiæ est, qũ in suscipiente apto ef-
ficit quod figurat: ipsam, scilicet, gratiam & abo
litionem culparum. Quod utique quanuis in p-
uerso suscepturo non statim fiat, fiet tñ per gra
tiam sacramenti, quæ per characterem præsens
est, cùm ad Deum, cuius est & gratia, & sacramẽ
tum, se conuertit. Ibidem* responsione. 36. ad Fe
licem a gurgitibus AVG. Imo licitè* incipiunt
habere ad salutem, quod illicitè habebant ad p
niciem. Quia sub eodem baptismo iustificatur,
cùm se quisque ad Deum ueraci corde conuer-
terit, sub quo iudicabatur, quando id accipiens,
seculo solis uerbis, & non factis renunciauerat. 1
Hæc ille.

¶ QVOD PARVVLI AD BAPTI-zandum delati, si præueniantur morte, peri-bunt. Ca. XCIX.

SVMMA.

1 *Paruuli ad baptizandum delati, si morte præue-niantur, quòd pereant, contra Witcleff ostendi tur.*
2 *Augustini responsio ad argumẽtum ueterani cu iusdam hæretici. Et quid de baptismo dicat ibi.*
3 *Carthaginensis concilij decretum aduersus Pe-lagianos hæreticos, promittentes paruulos, etiamsi non baptizentur, habituros uitam æter nam.*
4 *Concilia episcoporum plura quid de paruulis nõ baptizatis dicant, ab Augustino refertur. Et quid item Romani pontifices, Innocentius, & Zosimus de hac re decreuerint.*
5 *Augustini plana fidei ecclesiæ determinatio de paruulis non baptizatis.*

COMMOVET non modicum fide
les populos, quod de infante nõ ba-
ptizato eodem loco pererrat, nolẽs
definire eum periturum, aut item sal
uandum: & definientes in hac materia, præsum-
ptuosos sine omni exceptione appellat, & stoli-
dos, non se fundantes. Argumentum eius tertiũ *Wicleff.*
est. 11. cap. trialogi. Delato infante fidelium ad
ecclesiam, ut secundum Christi regulam bapti-
zetur, & deficiente aqua, uel requisitis alijs, stã
te pia intentione totius populi, interim mortuo
naturaliter nutu Dei, ut graue damnationem in
fantis huiusmodi definire. Rñdet in capitulo se-
quenti. Concedo, q; si DEVS uoluerit, põt dam-
nare infantem talem, & si uoluerit, põt ipsũ sal
uare: nec audeo partem aliquam definire: nec la
boro circa reputationem, uel euidentiam in ista
materia: sed ut mutus subticeo. Sequitur. Illi au
tem, qui ex auctoritate sua sine scientia in mate-
ria ista definiunt: tanquam præsumptuosi, & sto
lidi non se fundant. Hæc Witcleff. AVCT. Quid
autem est & hoc sub compendio, nisi quod sa-
cra synodus in hac sua conclusione collegit. ca.
21. Definientes paruulos fidelium sine sacramẽ
tali baptismo decedentes, non fore saluandos,
sunt in hoc stolidi, & præsumptosi. Quantum
aũt distet hic error ab errore Vincentij, iudicet
iam fidelis. Est. n. sextus in ordine, ut recitat li- *Augustin. li. 3. de Ani ma & eius origine. c. 9 Qui liber ẽ primus ad Vincentiũ Victorem. To. 9*
bro primo de natura animæ ad eundem, AVG.
Noli † credere, noli dicere, noli docere infantes
antequàm baptizantur morte præuentos per-
uenire posse ad originalium indulgentiam pec-
catorum, si uis esse catholicus. Exempla. n. quæ
te fallunt, uel de latrone, qui dominum confes-
sus est, uel de fratre sanctæ Perpetuæ DINOCRA-
te, nihil tibi ad huius erroris sententiam suffra-
gantur. Latro quippe ille quanuis potuerit iudi
cio diuino inter eos deputari, qui martyrii con
fessione purgantur, tamen etiam utrum nõ fue-
rit baptizatus, ignoras. Hæc ille. AVG. DIC mi-
hi iam quid refert definire, quòd infantes priusq-
uàm baptizentur morte præuenti non possunt
ad indulgentiam originalium peruenire, & non

Universidad de Deusto
Biblioteca

possunt salui esse? Quam autem stolida, quàmq; præsumptuosa sit definitio ista tua contra definitores euangelicos, definitè scire poterit, qui uult auctoritatem suam grauissimam, & scientiam suam perscrutari. Augustinus scio postquã dubitauerit, ueritatem illã cum certitudine defiiniuit. Nec putauit quenquam tàm inuidum, qui suæ certitudini murmuraret: libro de bono perseuerantiæ circa medium. ubi dicit. Si enim quã do libros de libero arbitrio laicus Romæ cœpi, & in Aphrica presbyter explicaui, adhuc de dãnatione infantium non renascentium & de renascentium liberatione dubitarem, nemo (ut opinor)* esset tàm iniustus, atque inuidus, q̃ me proficere prohiberet, atque in hac dubitatione remanendum mihi esse iudicaret. Sequitur. Absit ut causam paruulorum sic relinquamus, ut nobis esse dicamus incertum, utrum in Christo regenerati si moriantur paruuli transeant in æternam salutem: non regenerati autem transeãt in mortem secũdam* Quod scripum est: Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & ita in omnes homine pertransijt, aliter rectè intelligi non potest. Hæc ille. AVCTOR. Ecce qui subtices. Ecce surde & mute spiritus. Absit, dicit Augustinus, ut causam paruulorum sic relinquamus, si dicamus nobis incertum, si regeneratus sic decedẽs transeat ad uitam: non regeneratus ad mortem secũdam. Nunquid Augustinus per te, condemnatur cum alijs ut præsumptuosus, & stolidus? Sed audi plures, quos nuncupas stolidos. Primò omnium manu sua conducent auctoritatem illam robustissimam, quam Deus in euangelio tanquam legem certissimam in hac re generaliter definiuit, cum diceret: Prædicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Quid dicis ad hæc? Iste paruulus tuus nec per se, nec per alios baptismaliter credit: quomodo non condemnabitur? Item si baptizatus esset, ui baptismi in credentinm foret numero computandus: qualiter ergo inter non credentes non computatur, si non taliter baptizetur? Hanc consequentiam penes Pelagianos hæreticos legalem approbat in libro tertio de baptismo paruulorum* capite tertio AVGVSTINVS. Et diximus (inquit) necesse est eos. s. paruulos baptizatos in credentium numero sine ulla tergiuersatione constituant. Consequenter igitur, si non baptizentur, inter eos, qui non credunt, erunt: ac per hoc nec uitam habebunt, sed ira Dei manet super eos. Quoniam qui non credit filio, non habebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Et iudicati sunt. Quoniam qui non credit, iam iudicatus est: Et condemnabuntur, quoniam qui crediderit, & baptizatos fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. Hæc Augustinus. AVCT. Vides qualiter Augustinus à primo dato, q̃ pauuli per alios non baptismaliter credunt, consequenter peruenit ad hoc ultimum, q̃ necessariò damnabuntur. Nec nos prætereat argumentum, quod quidam agitant Witcleuistæ. Quia infans non potuit per se facere, & cæteri fecerunt quod poterant, non ergo deberet imputari pro culpa unde damnetur. Argnmentum ueterani cuiusdam tale erat hæretici, & respondet Augustinus. Absoluat ergo cum contra christi sententiam, & eius apostoli, libro de natura & gratia, citò post principium. ubi Hæreticus. Huiusmodi (inquit) exemplis ostenditur, quales homines quidam tempore aliquo fuerint, non q̃ aliud esse non potuerint: Vnde & iure inueniuntur esse culpabiles. Nam si idcirco tales fuerint, quia aliud esse non potuerunt, culpa carent. AVGVSTINVS. Videte quid dixerit. Ego† autem dico, paruulum natum in eo loco, ubi ei non potuit per Christi baptismum subueniri, morte præuentũ, idcirco talem fuisse, id est, sine lauacro regenerationis exisse, quia aliud esse non potuit. Absoluat ergo eum, & aperiat ei contra sententiã domini regnum cælorum. Sed non eum absoluit apostolus, qui ait. Per unum hominẽ peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, Rectè ergo ea damnatione, qua per uniuersam massam currit, non admittitur in regnum cælorum: quamuis Christianus non solùm non fuerit: sed nec esse potuerit. Hæc ille. AVCTOR. Non potuisse supponit, quia solus forsitan in solitudine relictus. Et tamen tam per Christi sententiam, quam eius apostoli, morte secunda damnabitur: quia quanuis culpa careat, quia ad baptismum non uenit, quod nõ potuit, nõ tamen culpa caret unde damnetur, quam ex primo parente contraxit. Confirmatur euidentia, quia aut habet originale peccatum ex traduce, & hoc nulla uia nisi regenerando deletur: aut non habet, & ideo regenerationẽ nõ indiget: quod omnes tecum sic errantes necessarie concesserunt. Nisi dicas, sicut priùs, q̃ Deus insensibiliter forsan infundit gratiam remittendo culpam: quod item Pelagiani ante te dixerunt: & reprobat eos ex eodem dicto Christi lib. 6. contra Iulianum* cap. 3. AVGVSTINVS. Dixi (inquiens) q̃ huius concupiscentiæ reatum regeneratio sola dimittit, ac per hoc generario trahit. Ac mox subiunxi. Ergo quod generatum est, regeneretur: ut similiter quia non potest aliter, quod tractum est remittatur. Frustra identidem conaris obtegere,

Augustin. c. 12. To. 7. **est.*

** Quoniã quidem. Ro. 5*

Mar. 16.

** Vt diximus.* ** Cap. 2. Aug. To. 7*

Io. 3.

re, q̃ superfluum baptismum putatis in paruulis dicentes mysteriorum Christi gratiã multis locupletem esse muneribus. Velitis nolitis, paruulos, credere confitemini in Christum per corda & ora gestantium. Ergo & ad ipsos pertinet dñi ca illa sententia. Qui non crediderit, condemnabitur. Qua cã, qua iustitia, si nullum trahũt originale peccatum? Hæc ille. AVCT. Hac ergo cã ex hac iustitia euangelica si quia non baptizati nõ credant per corda & ora gestantium, hi ifantes peribũt: quia sola regeneratione dimitti potest originale peccatum, quod contrahant. Hæc est auctoritas euangelii: quam Augustinus edocuit, contra quam tu non tam mutes, q̃ militas: qũ nec unam partem, nec aliam reputas, uel cõcedis, sed subtices, dicẽte euangelio. Qui nõ colligit mecum, dispergit. Pelagiani† autem magistri tui in hac cã contra fidem deprehensi sũt dicere per magnum Carthaginense concilium ac cusati apud Innocentium Papam: ut gestũ illud aphica confirmaret auctoritas: & incipit epistola. Dño beatissimo & honoratissimo sancto patri Innocentio Papæ. & infrà. Paruulos propter salutem, quæ per Christum saluatorem datur, baptizandos negant: ac si eos mortifera ista doctrina in æternum necãt, promittentes, etiam si non baptizẽtur, habituros uitam æternam: nec periisse cum eis, de quibus Dominus ait, Venit enim filius hominis quærere, & saluare, quod perierat: quia isti inquiunt non perierant: nec ẽ qđ in eis saluetur, uel tanto pretio redimatur: quia nihil est in eis uitiatum, nihil tenetur sub diabo li potestate captiuum. Nec pro eis fusus esse sãguis in remissionem legitur peccatorum. Quan quam per baptismum Christi etiam paruulorũ dicunt fieri redemptionem. Hæc ibi: ex libro Decretorum pontificum Decreto secundo. Innocentij Papæ. AVCT. Ecce sacrum Carthaginen se concilium non subticet fidem Christi. Anathematizat omnes Pelagianos hæreticos, promittentes paruulos, etiam si non baptizentur, habituros uitam æternam: quos hac mortifera doctrina in æternum necant. At† si fidem ipsam paruipendas tanti concilij, saltem quid episcoporum plura concilia: quid item Romani pontifices, Innocentius, & Zosimus de hac re decreuerint, attende: quod in epistola ad Optatum annotat AVGVST. dicens. Te autem si libenter uel patienter admittas (charisime frater) admoneo, ne in hæresim nouam minus cautus incurras, quæ antiquissima fidei stabilita molitur fundamenta, conuellere, aduersus Dei gratiam disputando, quam dominus Christus pusillis magnis ineffabili bonitate largitur. Cuius uel auctores, uel certè acerrimi, notissimique suasores cùm Pelagius & Celestius extitissent, concilio rum episcopalium uigilantia in aduterio saluatoris, qui suam tuetur ecclesiam, etiam à duobus uenerabilibus antistitibus apostolicæ sedis Papa Innocentio, & Papa Zosimo, nisi correcti etiam egerint pœnirentiam, toto Christiano orbe damnati sunt. De quibus exempla recentium* literarum, siue quæ specialiter ad Aphros, siue quæ uniuersaliter ad oẽs Episcopos dememorata sede manarunt, nè fortè ad uestrã sanctitatem nondum peruenerint, uobis curauimus mitti. Et post aliquanta. Non est enim falsa etiam in paruulorum baptismate remissio peccatorum, nec uerbotenus dicitur, sed ueraciter agitur. Nam ut iam uerbis utar, quæ in epistola ipsa beatissimi Zosimi leguntur: fidelis dominus ĩ uerbis suis: eiusque baptismus re ac uerbis, id est, opere, confessione, & remissione peccatorum in omni sexu, ætate, conditione generis humani, eandem plenitudinem tener. Nullus enim, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui uerè per peccatum fuerit antè captiuus. Sicut scriptum est. Si filius uos liberauerit, tunc uerè liberi eritis. Per ipsum enim renascimur spiritualiter: per ipsum crucifigimur mundo: ipsius morte mortis ab Adam omnibus nobis introductæ atque trãsmissæ uniuersæ animæ illud propagatione contractum chirographum rumpitur: in quo nullus omnino natorum antequàm per baptismum liberetur, non tenetur obnoxius. In his enim uerbis apostolicæ sedis, tam antiqua, atque fundata, certa & clara est catholica fides, nt nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc Augustinus. AVCTOR. Diligenter attende per singula, & ad conclusiua uerba Augustini continenter adiunge. Nullus (inquit Papa) omnino natorum anteqũ per baptismum liberetur, contracto peccati chirographo nnn tenetur obnoxius. Iterum baptismus eius in omni sexu & ætate eandem plenitudinem habet. In his uerbis (inquit Augustinus) apostolicæ sedis tam antiqua atque fundata, tã certa, & clara est catholica fides, ut nefas sit de illa dubitare Christiano. Cur tu dubitas ergo, quod nefas est dubitare Christiano? Cur humiliter, uel magis nequiter confiteris in hac fide tuam ignorantiam: quia, ut dicis, non claret tibi adhuc, si talis infans a Deo saluabitur, siue dãnabitur: cum istius sententiæ: Nullus omnino natorum antequam per baptismum liberetur, non tenetur obnoxius: tam certa, & clara est catholica fides, ut nefas sit de illa dubitare Christiano? Quomodo non tibi claret, quæ sic clara est singulis? Et quam potes in hac fide prætendere ignorantiam, qui penes cõllollardos tuos, quasi solus es magister in Israel, & hæc ignoras? Huic† clarissimæ fidei annectendam exi-

** scriptura rum.*

Ps. 146.

Io. 8

Io. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

stimo firmissimam fidem Augustini ad Petrũ, ne possis cuiquam dicere de reliquo esse illam reputationem tuam: quam dictionẽ nusquam reperis in operibus Augustini ad sensum tuũ prætensum: vbi pro ueritate symbolica ipsam redigit ad hanc formam. libro, inquam, de fide ad Petrum cap. 27. AVGVSTINVS. Firmissimè tene, & nullatenus dubites: non solùm homines iam ratione vtentes, uerumetiam paruulos, qui, siue in uteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur, siuè iam de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine patris, & filij, & spiritussancti, de hoc seculo transeant, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos. Quia etsi peccatum propriæ actionis nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & natiuitate traxerunt. Hæc ille. AVCTOR. Planè determinat Augustinus fidem ecclesiæ de paruulis nõ baptizatis: siue in uteris matrũ mortuis, siue de iam natis, sed sacramento baptismatis non renatis, iam propter peccatum non suum, nisi qa contractum, ignis æterni supplicio puniendis.

Aug. To. 3. de conf. d. 4. c. Firmissimè.

¶QVOD AVGVSTINVS MVLTIplici auctoritate non tantùm reputat, sed definit paruulos quoslibet perituros, qui nõ sacramentaliter baptizantur. Cap. C.

SVMMA.

1 *Augustini multiplices auctoritates aduersus Witcleff adducuntur, quibus non tantùm reputat, sed definit paruulos quoscunque perituros, qui non sacramentaliter baptizantur. Et plura de hoc ibi per totum capitulum.*

DIC mihi, dic palàm omnibus, qualiter nõ pudore suffusus ad terram proieceris oculos, ne te videntes esse cõfusum aspiceres homines, qũ glossam illam tuam, unde fidem confunderes Augustini, dictasti, & dixisti, q̃ in libro suo de fide ad Petrum solũ loquitur reputatiuè: quasi diceres, sicut soles, non assertiuè. Aut quomodo non asserit, quod Petrum firmiter credere iussit, firmiteréque tenere? Quomodo item nõ asserit, quòd tantis auctoritatibus scripturarũ, tantis sanctorum conciliorum, sanctorum episcoporum, rationum quoque, & inuectionum, & imputationũ hæreticarum in partes aduersas ingerit, moles cumulat, & concludit? Hoc idem dicis de eo in libro de baptismo paruulorum, quòd ibi de certifica damnatione paruuli sic delati, si nõ baptizetur, reputatiuè, non assertiue, uel definitiuè concluſit. Et frustra tunc librum illum in confirmationem suæ assertionis assumeret in illo inuincibili libro suo de ciuitate Dei, libro decimotertio, capite quarto, ubi. Si † quem (inquit) monet, cur uel ipsam patiantur, si & ipsa peccati pœna est, quorum per gratiam reatus abolet̃ur: iam ista quæstio in alio opere nostro, quod inscripsimus, de baptismo paruulorum, tractata est, ac soluta. Hæc Augustinus. AVCTOR. Sed cur non animaduertere potuit Augustinus, q̃ aduersarius cum glossa nostri Witcleff libri illius tractatum ac solutionem posset dissoluere, dicens: Sed in hoc libro quo ad multa non asseruiè, sed reputatiuè procedis? Et erit anceps nobis tota auctoritas Augustini, sicut erat Manichæis sacrarum auctoritas scripturarum. Quas, ut Augustinus scribit, hic sumebant, hic damnabant ad libitum. Sed iterum respice diligentius mi Witcleff, qua certitudine prædictum librum suum scripsit, ut alibi, ubi acerrima disputatio uersabatur cõtra quendam à natura nostra Dei gratia aberrantem, & tractatus incideret de hoc dicto Ioannis. Non potest peccare, quia semen eius in ipso manet. libro de natura & gratia citò post principium. In libris (inquit) quos de hac re ad Marcellinum scripsi, sicut potui, explicare curaui. Hæc ille. AVCTOR. Ad hunc librum ecce remittit, ut sciatur quid de hac re ibi definit. Non bene aduertis fines illius uoluminis. Dirige paulisper oculos ad librum tertium: & ibi percipere eum poteris non alio sensu protulisse, q̃ dixit, nec posse, quàm in fide ecclesiæ. Illo enim libro tertio, *capite sexto. AVGVST. Cætera (inquit) quæ ibi dicuntur, si diligenter aduertãtur, atque tranctentur, sicut in primo duorum illorum librorum utcunque conatus sum, etiam subobsorum pariunt* uerum rerum ipsarum necessitate sermonem, non tamen poterunt alium sensum habere, nisi per quem factum est, ut antiquitus uniuersa ecclesia retineret, fideles paruulos originalis peccati remissionem per Christi baptismũ consecutos. Vnde non immeritò beatus Cyprianus ostendit, quàm hoc ab initio creditum, & intellectum seruet ecclesia. Qui cùm paruulos à materno utero recentissimos iã idoneos ad percipiendum Christi baptismum asseret, quoniam consultus fuerat, utrum hoc ante octauum diem fieri deberet, quantùm potuit conatus est eos demonstrare perfectos: ne quis quasi pro numero dierũ, quia octauo anteà circumcidebantur infantes, eos adhuc perficiendos existimaret. Sed cùm magnũ eis defensionis patrocinium præstitisset, ab originali tamen peccato eos immunes non esse confessus est. Quia si hoc negaret, baptismi causam, propter quem percipiendum eos defendebat, auferret. Potes ipsam

ipsam epistolàm memorati martyris de batizandis paruulis legere, si uolueris. Neque enim potest deesse Carthagini. Verùm in hac etiam nostra quantùm præsenti quæstioni satis visum est, pauca inde trãsferenda arbitratus sum, quæ prudenter attende. Quantum uerò (inquit) ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum uel tertium diem, quo nati sunt, cõstitutos baptizari non oportere, & considerandam esse legem circuncisionis antiquæ, atque intra octauum diem eum, qui natus est, baptizandum, & sanctificandum non putares, longè aliud concilio sancto visum est. In hoc enim, quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed uniuersi potiùs iudicamus, nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam denegandam. Nam cùm dominus in euangelio suo dicat, Filius hominis non uenit animas hominum perdere, sed saluare: quantũ in nobis est, si fieri potuerit, nulla anima perdenda est*. Aduertit ne quid dicat quemadmodum sentiat, non tantùm carni, sed animæ quoque infantis exitiabile esse atq; mortiferum, sine illo salutari sacramento exire de hac vita? Vnde iam si nihil aliud diceret, intelligere nostrum fuit sine peccato animam perire non posse. Hæc Augustinus. AVCTOR. Patenter ecce contra Witcleuistas reputationes eorũ à se repellit, dicens: se non alium sensum in suis uerbis habere de certa damnatione paruulorũ, nisi quem antiquitus tota retinuisset ecclesia. Et sicut pauloantè probat in multis testimonijs legis Christi clarissimis, & auctoritate diuina certissimis sine omni ambiguitate fundatum, dicens. His, atque huiusmodi alijs, quæ nunc prætereo testimonijs, diuina luce clarissimis, diuina auctoritate certissimis, nonne veritas sine vlla ambiguitate proclamat, non solùm in regnum Dei non baptizates paruulos intrare nõ posse, sed nec vitam æternã posse habere præter Christi corpus? cui ut incorporentur, sacramento baptismatis imbuuntur. Hæc ille. AVCTOR. Quis talia uerba pro leui reputatione, & nõ tota mentis definitione proferret? Et item AVGVSTINVS. Nonne ueritas sine ulla dubitatione testatur, non ob aliud eos ad Iesum, hoc est, ad saluatorem, & ad medicum Christum pijs gestantium manibus ferri: nisi ut per medicinam sacramentorum eius possint à peccati peste sanari? Hæc ille. AVCT. Et post scripturarum auctoritates, ad conciliorum sanctiones accedit, decretum inferens, & astruens, Cypriani; hoc in eo perpendens, & iubens attendere Marcellinũ, quòd ideò ad octauum diem non censuit differre baptismum, ne certum inferret exitium pœnæ in paruulum dilatio baptizandi. Et item de Cypriano resumit AVGVSTINVS. Portò si & grauissimis delictoribus, & in Deum multùm ante peccantibus cum postea crediderint remissio peccatorũ datur & à baptismo atque gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit, nisi q̃ secundùm Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit? qui ad remissionem peccatorum accipiendam hoc facilius accedit, q̃ illi remittuntur non propria, sed aliena peccata? Vides quanta fiducia ex antiqua & indubitata fidei regula vir tantus ista loquitur: quia hęc documenta certissima ideò protulit. Sequitur & infrà. Quia iam nõ cõsulendum nec disceptandum, sed firmum, certũque habebatur, animam saluti æternæ periturã, si hanc uitam sine illius sacramenti consequutione finiret. Et quanuis ab vtero recentissimi paruuli solo reatu essent peccati originalis obstricti, quare illis & si multò facilior q̃ alienorum: sed tamẽ esset necessaria remissio peccatorum: his certis, illa incerta de octauo die quæstio dissoluta est: atque in concilio iudicatum, hominis nato, ne in æternũ pereat, omni die debere succurri. Hæc ille. AVCT. Attende, quòd etiam reputationes tales certitudini repugnantes quantum à se tantum à Cypriano defendat. Vides (inquiens) quanta fiducia ex antiqua & indubitata fidei regula uir tantus ista loquitur. Ita non tam cæci sumus, quin videamus ipsi, qui legimus, quanta fiducia fidem istam per totum hunc librum de baptismo paruulorum, uir tantus loquitur Augustinus. Nec tanta ex parte cæcitatẽ hæreticam Witcleff inducet in Israel, quin videamus ubi non omnimodè confidenter, sed sentẽtiam quasi formidando loquatur. Inferius enim *cap. 12. huius tertij in materia de anima hominis, quam Pelagius non uidit, q̃ ueniret ex traduce: & ideo cunctanter loqui potiùs elegit, quã fidẽter: ait AVGVSTINVS. Qua pp ego quoq; hic, ppositioni nõ præcipiti assertione rndeo. Si anima non ex traduce: ergo quæ ista iustitia est ut recens creata, & ab omni delicto prorsus immunis, ab omni contagio peccati penitus libera, passiones carnis, diuersosque cruciatus & quã est horribilius, etiam demonum incursus in paruulis sustinere cogatur? Hæc ille. AVCTOR. Istud responsiuè, non tamen assertiuè Pelagio objicit: qui etiam nec partem aduersam fidenter, sed potiùs cunctanter assumpsit. Neuter illorum nouellam fabricam tuæ reputationis, sed ad rem dicendam aptiùs, & sagaciùs cunctanter, & non fidenter, uel assertionis præcipitis uerba conducuntur. Tu autem, qui nouorum terminorum tibi, & tuis uideri gaudes astructor, reputationes tuas in antiquis & ratione catholica ptiùs fundare, quã proferre debebis.

cap. x.

Augustin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

debebis. Veruntamen ut hoc ultimum de anima A non assertiuè pronuntiat, & hoc nos monet: de certa damnatione pueri non renati sententias multas eloquitur: & nunquam monuit, quin desinit. Vis autè scire quid assertiuè dixerit? Verum quòd omnis uestra disputatio in hac re ad hoc nititur, ut infantes baptizari supfluò uideantur: quamuis hoc planè dicere non audes. Vnde prædicto libro tertio * cap. 16. AVGVSTINVS. *13. Aug. To 7

Id enim agit illa disputatio, cuius nouitatem antiqua ueritate intendunt: ut infantes omnino superfluò baptizari uideantur. Sed apertè hoc non dicitur: ne tàm firma salubriter ecclesiæ consuetudo uiolatores suos ferre non possit. Hæc ille. AVCTOR. Certum est: hoc idem concipiens apud se Witcleff non audet definire, si non baptizetur infans delatus ꝙ pereat, imò catholicos hoc definientes præsumptuosos redarguit. Cur hoc, nisi quia si non baptizatus non pereat, frustra baptizatur ne pereat? Quare item hoc subticet, nisi sicut ait AVGVSTINVS, apertè hoc B non dicitur, ne tàm firma ecclesiæ consuetudo uiolatores suos ferre non possit? Sic suprà contra Iulianum obiecit. Frustra (inquiens) identidē conaris obtegere, quòd superfluum baptismum putatis in paruulis. Obtexit Pelagius, obtexit Iulianus alumnus eius, obtexit item Witcleff, illi abditis uerbis, iste silentio. Sed frustra conantur obtegere, scientibus orthodoxis, quòd super fluum baptismum putauerunt in paruulis. Nec item desinunt quidam sectatores Witcleff eum sic obtegentem contegere, & dicere, quòd in casu suo res specialiter agitur, quæ auget difficultatem, nec per ista generalia uerba dissoluitur. Pietas, scilicet, & deuota uoluntas gestantium infantem prædictum. Cur ergo non supplet baptismi uicem in paruulo pietas ipsa gestantium, quia nullam habet propriam, sicut fides eorū cōfert eidem, qui nullam habet propriam? Sicut enim pro baptizando respondent, Credo, ita pro eodem spondent, Volo. Item in adulto requiritur, vt vtrūque per se respondeat. Et si corde credat ad iustitiam: & necessitate sacramentum amittat, quod omnino desiderat, supplet omnipotens Deus, quod necessitate, non voluntate differtur. Cur ita non proficit paruulo aliena voluntas, sicut propria prodest adulto, cùm fides æquè proficit aliena? In his scrupulis fidei prævaleat certitudo authētica traducta de primæuis ecclesiæ. Et iuxta mores eius statim elicienda est veritas: iuxta quam ecclesia moderna definit, quòd alienum originale peccatum per alienam fidem & pietatem tolli potest paruulo in baptismo, sine baptismo non potest: quia fidem non habuisse censendus est, qui fidem, nec propria cōfessione desiderando baptismum, nec aliena consequē

Aug. To 7 lib. 6. ca. 1.

Nota

do baptismum patenter exhibuit. Breuiter dico, baptismaliter nullus credit, nisi qui corporaliter per se suscipit sacramentum: aut per se secūdum animi pietatem spiritualiter assint sacramento. Alioquin enim reportat quisque quod gesit in corpore. Quia si reportat commodum, quòd baptizatus credit per alium: iustitia exigit, ut alienum originalis peccati reportet incommodum, quia nihil credidit per baptismum. Est enim ratio AVGVST. contra Iulianum libro sexto, * capite undecimo, dicentis. Quomodo reportat bonum, ut intret regnum Dei, si hoc * reportet quisque quod gesit: nisi quia pertinet ad paruulum etiam quod per alterum gesit, id est, credidit? Sicut itaque quòd credidit, pertinet ad eū, ut reportet bonum, id est, percipiat Dei regnū: sic ad eum pertinet, etiam si non credidit, ut reportet condemnationis iudicium: quia euangelica est & ipsa sententia dicendo. Qui non crediderit, condemnabitur. Sequitur. Vide ergo quàm importunè nolis paruulum de alieno peccato reportare malum: & velis eum de alieno rectè facto reportare bonum, non qualecunque, sed Dei regnum. Alienum quippe opus est, cùm credit per alterum, sicut alienum opus fuit, cum peccauit in altero. Hæc ille. AVCTOR. Ecce alienū opus fuit, quòd peccauit in altero: ita alienum opus est, quòd credit per alterum. Vtrunque verum est secundum rationem operis operātis. Sed sicut quod alienum fuit, quòd peccauit in altero, fecerat esse suum in corpore proprio, quod traduxit ex altero: ita opus illud alienum, quòd credit per alterum, necesse habet in corpore facere suum: aut in animo suo tingendo hoc per effectum, uel in necessitatis articulo per affectum. Alioquin quantuncunque sint sancti, aut iusti parentes, uel baiuli puerorum, nihilque ad eos pertinet, quòd credunt, uel offerunt ad baptismum, si non proprio corpore lotionem accipiant, vel propria mente voueant quod non possunt, sicut C nec ad eos pertinere debuisset alienum opus peccati, si corpus suum non tetigisset infectio, aut mens non inficeretur ex corpore. Lib. 3. * de baptismo paruulorum. ca. 15. AVGVST. Proinde (inquit) quod ait Apostolus, cùm fideles mo neret, ut se ab infidelibus coniugibus non diiungerent: Sanctificatus est enim uir infidelis in vxore, & sanctificata est mulier infidelis in fratre: Alioquin filii uestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Sequitur. Illud sine dubitatione tenendum est quæcunque illa sanctificatio sit, non ualere ad Christianos faciendos, atque ad dimittenda peccata, nisi * Christiani, & ecclesiastici institutione sacramenti efficiantur fideles. Nam nec coniuges infideles, quàmliber sanctis & iustis cōiugibus hæreant, ab iniquitate mundantur, quæ

à regno

à regno Dei separatos in damnationem uenire A uidetur, ꝙ homo martyrizatus pro Christo, licèt non irroretur nouiter aqua baptismatis, est saluandus. Ideo uidetur probabile ad illum sensum negatiuā Christi intelligere, ſ. ꝙ nemo potest introire in regnum cœlorum nisi baptismate aquæ effluxæ. Hæc ille. AVCTOR. Cum † omni reuerētia suspicio aquam illam, quæ fluxit è latere saluatoris: non tamen euacuandam puto aquam illam, quam Christus in prædicto textu simul cū spiritu sancto in sacramento coniunxit. Nec est cuicunque fideli probabile ad illum sensum aquam nostræ redemptionis intelligi. Idcirco in talibus expositionibus semp cauenda est hæresis: qa ꝑ expositionū suarū abrupta dum fidē negligunt sermonis, Dei sacramē tate corrūpunt. Dicente AMBRO. in expositione epistolæ ad Romanos, textu, Sed regnauit mors ab Adā. &c. Quia. n. (inqt), ppria quis auctoritate uti nō pōt ad victoriā, uerba legis adulterat, ut sensum suū quasi ꝑ verba legis asserat: vt iam nō rō, sed auctoritas præscribere uideatur. Seqtur. Postq aūt à concordia animis dissidentibus & hæreticis perturbantibus torqueri quæstiones cœperint, multa immutata sunt ad sensum humanum, ut hoc contineretur in literis, quod hoī uideretur. Vnde & ipsi Græci diuersos codices habent. Hoc aūt uerum arbitror, qñ & ratio, & historia, & auctoritas obseruatur. Hæc ille. AVCTOR. Optimè cauet hæreticos sensus Ambrosius: qui hoc uolunt cōtineri in literis, quod hoī videatur. Sed uerū sensum arbitratur esse de litera, qñ rō literæ, & historia, & auctoritas obseruatur. Sic ēt dicit AVGVST. bonam expositionē fieri, quando fides uerbi seruatur illæsa. libr. 83. quæstionum, * quæstione de Samaritana: ubi dicit. De qua re id primū tenendum est, quod in omnibus scripturis summa uigilantia custodiri oportet: ut secundū fidem sit sacramenti diuini C expositio. Hæc ille. AVCT. Nullo ergo modo potest illa expositio dici probabilis secundùm fidem, quæ fidem excludit, & rationem, & historiam, & auctoritatem illius uerbi: sicut iste nūc baptismi fidem de Christi uerbis nunc extrudit. Mira res de proteruia ista hæretica. In sacramento eucharistiæ ex omni studio panem materialem instaurat, ut panem gloriosum Christi corporis secundùm suam naturam euacuet: iam aquam gloriosam in passione diffusam procurat, ut aquam materialem à sacramento Christianæ regenerationis exterminet: nec illam corporaliter, & uisibiliter abluentem, sed virtualiter tantùm: cōtra illum, quem Christus nostris indidit ordinem sacramentis. Beatus AVGVSTINVS reputat credibile esse, quòd latro beatus ablutus erat corporaliter ab exiliente sanguine & aqua de latere saluatoris, nec tamē destitit in

quirendo

Amb. To 5

Ro. 5.

Aug. To. 4.

*Est quæst. 64.

Expositio quando probabilis est.

¶ QVALITER WITCLEFF PERuertit textum euangelij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: & quibus erroribus se immergit.

Cap. CI.

SVMMA.

1 *Vuitcleff, qui peruertit textum euangelij, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto &c. dicēs intelligi de aqua, quæ effluxit de latere Christi, & non de aqua baptismali, confutatur.*

2 *Vuitcleff quomodo uincat Pelagium, & Vincentium hæreticos, ostenditur. &c.*

1 QVantūlibet enim sancti, aut iusti sint parentes, aut paruulos gestantes in ecclesiam, quātolibet ardore baptismum eorum desyderent, si non sacramentaliter baptizentur, cum non credentibus censebuntur illis, de quibus dicitur, Qui uerō non crediderit, condēnabitur. Illud enim, qd pro eis respondent, aut, credo, aut, baptizari uolo, ad sanctificationem eorum ualet in mente, si visibiliter adsit in corpore: quod itidem non ualeret adulto, qui in potestate habet vtrunq; corde, ſ. credere ad iustitiam: ore item consiteri ad salutem. lib. 4. de baptismo *. capi. 38. AVGVSTINVS. Cum pro eis (supple paruulis) alij re B spondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti: ualet utique ad eorum consecrationē: quia ipsi respondere non possunt. At si pro eo, ꝙ respondere potest, alius respondeat, nō itidem ualet. Ex qua regula illud in euangelio dictum est: quod cū legitur, omnes naturaliter monet, Aetatem habet, ipse pro se loquatur. Hæc ille.

2 ONtem aquæ regenerantis in uitā ęternam, quem Christus in Euangelio sufficienter, & efficiēter effodere dignatus est, cùm diceret, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei: sophisticè obstruunt Witcleuistæ, sicut puteos Abrahæ inuidi Palestini. Quarto trialo. cap. 11. Quantum (inquit) ad fidem scripturæ. Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto &c. Probabiliter potest dici, ꝙ Christus loquitur de aqua, quæ fluxit ex suo latere, & de baptismo tertio. Quia certū

Universidad de Deusto
Biblioteca

quirendo,q; etiam aqua noſtri baptiſmatis potuit alicubi fuiſſe perfuſus.* lib. 1. de natura animæ ad Vincentium,ad errorem ſextum Vincentij,ubi dicit. Nam ut omittam,quod creditur,aqua ſimul cum ſanguine exiliente de latere domini iuxta confixus potuiſſe perfundi, atq; huiuſmodi ſanctiſsimo baptiſmate diluiſquid ſi in carcere* fuerit baptizatus?quod & poſtea perſecutionis tempore nonnulli clanculo impetrare potuerunt. Quid ſi & antequam *regeneretur? Neque enim ꝓpterea illi publicæ leges parcere poterant,quantū attinet ad corporis mortem, quoniam diuinitus acceperat remiſsionem peccatorū. Quid ſi iam baptizatus in latrocinij facinus, & crimen incurrerat:& non expers baptiſmatis: ſed tanquam pœnitens accepit ſcelerum ueniā, * quæ baptizatus admiſit? quādoquidem pietas tàm fidelis & domino in animo eius, & nobis in uerbis eius apparuit. Nā ſi eos,de quibus nō ſcriptum eſt, utrum fuerint baptizati, ſine baptiſmo de hac uita receſsiſſe contendimus, ipſis calumniamur Apoſtolis, qui præter Apoſtolum Paulū quando baptizati fuerint,ignoramus. Sed ſi ipſos baptizatos eſſe per hoc nobis innoteſcere potuit,quod Petro beato dominus ait: Qui lotus eſt,non indiget ut lauet:Quid de alijs,de quibus uel tale nihil legimus dictum,de Barnaba,de Timotheo,de Tito,de Sila, de Philemone, de ipſis euangeliſtis,Marco,& Luca,de innumerabilibus cæteris?quos abſit,ut baptizatos etiam dubitemus,quanuis non legamus. Hæc ille. AVCTOR. Quid credis diceret Auguſtinus ad Witeleff,dicentem non oportere ſic uel tunc baptizatum fuiſſe latronem:ſed nec corporali illo fluxu de latere ſaluatoris:ſufficit ꝙ virtute illius,quod dubitare non licet,fuerat baptizatus?Accipe certum, dimitte incertum. Non obſtant iſta,quominus credibile ſatis putari poteſt,ſi non alio corporali latice,ſaltem de aqua lateris ſaluatoris corporali gurgite lotus erat. Vnde de natura animæ * ad Renatum AVGVSTINVS. Huc accedit (inquit) quòd non incredibiliter dicitur latronē qui tunc credidit iuxta dominum crucifixum, aqua illa, quæ de vulnere lateris emicuit,tanquā ſacratiſsimo baptiſmo fuiſſe perfuſum. Hæc ille. AVCTOR. Sed † & in iſto magiſtrum ſuum vincit Pelagium, & ſectatores illius, qui terrore illius uerbi deuicti,intelligentes de aqua baptiſmali uerba Chriſti: neceſſarium dixerunt eſſe paruulos baptizari ad intrandum regnum cælorum', ſicut in libro primo de baptiſmo paruulorum.* cap.17. AVGVSTINVS. Terrentur autem iſti ſententia domini,dicentis, Niſi quis renatus fuerit denuò,nō videbit regnū Dei. Quod cum exponeret, ait. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non intrabit in regnum cælorum.Et propterea conantur paruulis non baptizatis innocētiæ merito ſalutem,ac vitam æternam tribuere: ſed quia baptizati non ſunt, eos à regno cælorum facere alienos noua quadam ac mirabili præſumptione,quaſi ſalus,ac vita æterna poſſet eſſe præter Chriſti hæreditatem, præter regnum cælorum.Hæc ille. AVCTOR. Nouiori, ac multò magis inaudita, & mirabili præſumptione exponit hic Witcleff aquam de latere ſaluatoris,abiiciens aquam, quam ſaluator intendit, aquam, quam ſanctum Philippum docebat eunuchus,cùm diceret. Ecce aquam, quis prohibet me baptizari? aquam de qua Petrus in actibus, Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine &c. Quam utique aquam ſaluator ingredi,& ſanctificare dignatus eſt: de qua item Ioannes baptiſma noſtrum inchoans,& figurans: Ego (inquit)baptizo in aqua &c. Quam utique aquam in eiſdem uerbis Chriſtus intellexit baptiſmo diſcipulorum ſuorum iniungere,cùm diceret. Ite, docete omnes gentes,baptizantes eos, non quidem de latere meo fluente aqua,ſed aqua baptiſmali,ab aqua lateris mei habente virtutem. Pelagius ualde erat territus non ſic intelligere uerba Chriſti, nè nimis perfidus haberetur toti eccleſiæ,quæ ſic intellexit,& ab initio practizauit, ſicut Chriſtus tradebat Apoſtolis,& ab ipſis obſeruabant patres eccleſiæ uſque ad tempora noſtra. Quanta ergo temeritate iſte Witcleff exuberat, qui ultra omnes ſeniores fideles,& perfidos, expoſitionem hanc nouellam in ſuggillationem aquæ baptiſmalis inuenit?Summatim dico: ipſe de tanto uincit in hoc errore Pelagium, quantū auſus eſt cum catholicis ponere in paruulis originale peccatum,quod non dixit Pelagius,& illud non tollendum aqua ſacramentalis baptiſmatis; quod non audebat Pelagius: nec item terrore illius uerbi Chriſti ad Nicodemum: ponere illud neceſſarium ſacramentum: ſed ad cumulum hæreſis uerba Chriſti nouello ſuperueſtire ſophiſmate. Ad proprium magiſtrum huius erroris mi Witcleff te remitto Vincentium. Ad quem libro. 1.* de origine animæ ſic ſcribit AVGVST. Noli credere,nec dicere,nec docere aliquos eorum, qui ſine baptiſmō Chriſti ex hac uita migrauerunt,interim non ire in regnum cælorum,ſed in paradiſum. Poſtea uerò in reſurrectione mortuorum etiam ad regni cælorum beatitudinem peruenire: ſi uis eſſe catholicus. Hoc enim eis dare nec pelagiana hæreſis auſa eſt, quæ opinatur paruulos non trahere originale peccatum. Quos tu quanuis ſicut catholicus cum peccato naſci fatearis: neſcio tamen qua peruerſioris nouitate opinionis ſine baptiſmate ſaluari, & ob hoc peccato,cum quo naſcuntur,abſolui,& in regnū cælorum aſſeris introduci. Neque conſideras in hac cauſa quantò deterius ſapias,quàm Pelagius. Ille quippe dominicam ſententiam pertimeſcēs, qua non baptizati in regnum cælorum non permittuntur intrare,licet eos,quos ab omni peccato liberos credit,non illò audet paruulos mittere. Tu verò ſic contemnis quod dictum eſt: Si quis non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei: ut excepto errore, quo audes à regno Dei paradiſum ſeparare quibuſdā, quos reos naſci ſicut catholicus, credis ſine baptiſmate mortuis: & illius reatus absolutionem,& regnum cælorum non dubites inſuper polliceri. Quaſi contra Pelagium in originali peccato aſtruendo tunc eſſe poſsis catholicus verus,ſi contra dominum fueris in deſtruenda eius de baptiſmo ſententia hæreticus nouus. Nosce,dilectiſsime, non hìc volumus hæreticorum authorem eſſe, vt error vincat errorem: & quod eſt peius, maior minorem. Hæc ille. AVCTOR. Collige iam ſingula,& vide ſi non ſicut Vincentius ſuum Pelagium, ita Witcleff vincat Vincentium. Territus erat Pelagius dare paruulis non ſacramentaliter baptizatis regnum cælorum,cùm tamen eos contrahere non ſenſit originale peccatum. Audax Vincentius concedit eos trahere primæuum delictum: ſed non ſtatim ſi non ſacramentaliter baptizentur, quouſque reſurrectio compleatur, intraturos in regnum cælorum: medio tamen tempore poſsidentes paradiſum. Superat ipſum Witcleff in eo, ꝙ aſſignat non renatis ſine media requie regnum cælorum, & in eo quòd ſenſum uerborum Chriſti ad malignitatem ſuam peruertit, aquam exponens baptiſmum de ſola aqua lateris Ieſu Chriſti. Hoc nè Pelagius auſus eſt facere?ſed nec iſte Vincentius. Pariter autem ſuperant in hoc errore Pelagium, quòd ſine ſacramentali baptiſmate concedunt aliis regnum cælorum, quos tamen trahere non dubitant originale peccatum. Deinceps audiamus, quomodo Witcleff exponat dicentem Apoſtolum: Quicunque baptizati ſumus,in morte ipſius baptizati ſumus: ſaltem priuſquàm iſtum locum corrumpat. Accedat quod in libro ſexto contra Iulianum ſcribit* cap.5. AVGVSTIN. Quicunque (inquit) baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Hic ſunt paruuli, an non ſunt?Si non hìc ſunt falſum ergo eſt,quod ait, Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. quia non in morte ipſius baptizantur paruuli. Sed quoniam uerum dicit Apoſtolus, nulli intelliguntur excepti. Nam ſi de ſolis maioribus dictum putatis,qui iam* vtantur libero arbitrio cùm dicat ille, Quicunque: fruſtra nos terret dominica illa ſententia, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Habetis enim compendium magnum. Aſſeuerate & hoc de ſolis maioribus dictum, nequaquàm paruulos iſta generalitate concludi. Et quod uobis eſt de quæſtione baptiſmatis laborare vtrū ſit uita æterna præter regnum Dei,an uita æterna priuandi ſint innocētes tot imagines Dei, ac per hoc æterna morte plectenda? Si autem hoc dicere non audetis, quoniam vniuerſaliter prolata eſt ſententia: Niſi qs renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nō poteſt introire in regnum Dei: eadem vos vniuerſitas comprimit,dicente apoſtolo, Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.Ergo & paruuli, qui baptizantur in Chriſto, quoniam in morte ipſius baptizati ſunt,peccato moriuntur.Hæc ille. AVCTOR. De baptiſmo in aqua materiali concepit Auguſtinus Apoſtolum,& dicit,quòd fruſtra terreret nos dominica illa ſententia, Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c. vbi nulli ab illa vniuerſalitate Apoſtoli,ſiuè maiores,ſiuè paruuli intelligerentur excepti,cùm dicit,Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.Nam expone textum Apoſtoli,Quicunque baptizati ſumus aqua mortui corporis eius.Adde quod ſequitur: in morte ipſius baptizati ſumus.Et nugas facis, quas non fecit Apoſtolus.Et idem erit,Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus in morte ipſius:Et non terreret iſta ſapiētes plùs illa. Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli,non intrabitis in regnum cælorum. Sed nec illa ſententia Chriſti, Niſi quis renatus fuerit ex aqua.&c.

libro. 3. de orig. animæ cap. 9. Aug. To. 7.

*fuerat

*teneretur?

*quam

Act. 9. Io. 13.

lib. 1. de orig. animæ cap. 9. Aug. To. 7.

cap. 20. Aug. To 7. Io. 3.

Matth. 18. Io. 3.

¶QVOD VERBVM CHRISTI AD Nicodemum intendit aquam ſenſibilem. Cap. CII.

SVMMA.

1 *Chriſti uerbum ad Nicodemum,quòd intendat æquam uiſibilis ſacramenti,Auguſtini authoritatibus probatur.*

2 *Baptiſmatis Chriſti figura, mare rubrum.*

3 *Aquæ elementari noſtri baptiſmatis quomodo cōiunxit Chriſtus uirtutem ſui ſanguinis,& gratiam ſpiritus.*

4 *Ambroſius quid dicat ſuper illud Ioānis in canonica,Tres ſunt,qui teſtimoniū dant in terra,ſpiritus,aqua,& ſanguis,& hi tres unum ſunt.*

1 IDcirco † fides eccleſiæ exponit illam renaſcentiam, & aſſerit ab ore Chriſti, & apoſtolorum eius per aquam regenerationis, aquam viſibilis ſacramenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

cramenti, quemadmodum resumpta sententia Christi ad eundem Nicodemum. lib. 2. de baptismo paruulorum * cap. 38. AVGVST. Sacramentum (inquit) baptismi profectò sacramentum regenerationis est. Quocirca sicut homo, qui non vixerit, mori non potest: & qui mortuus non fuerit, resurgere non potest: ita qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo conficitur, neminem in suo parente renasci potuisse non natum. Oportet autem, ut si natus fuerit, renascatur. Quia nisi quis natus fuerit denuò, nō potest videre regnum Dei. Oportet igitur vt sacramento regenerationis, ne sine illo malè de hac uita exeat, etiam paruulus imbuatur. Quod non fit nisi in remissione peccatorum. Quod etiam ipso loco Christus ostendit, cùm interrogatus quomodo possint ista fieri? commemorauit quid Moyses fecerit in exaltatione serpentis. 2 Cùm itaque per baptismi sacramentum morti Christi conformantur infantes, eos à serpentis morsu fatendum est liberari: si à Christianæ fidei regula nolumus aberrare. Hæc ille. AVCT. Attende non hic Augustinum vsum esse reputatione tua: sed totam hanc sententiam sub pondera fidei regulæ Christianæ dictasse. Demùm 3 attendas ordinem. Primò (inquit) renasci non potest, qui natus non est. Deinde cùm renascitur, tunc primò remissionem accipit peccatorū, uirtute mortis Christi, cui conformatur per sacramentum baptismi. Quod sacramentum nulli 4 ante te perfidi, uel fideles sophisticare audebant, ne aliud intelligeretur, quàm in uisibili elemento sacratum. Tu forsan audax es ita æquiuocare nobis sacramentum baptismi, sicut Christo esse renatum æquiuocas, dicens hoc probabiliter in aqua lateris eius, & Spiritu sancto probatè satis intelligi. Sed tunc quid oportet infantem priùs nasci, ex utero, quàm sic renasci? Et priùs renasci, quàm serpentis exaltatione à uenenato morsu serpentis, id est, ab originali crimine liberari uirtute mortis Christi? Quare non posset C fœtus hominis rationali spiritu animatus, tot diebus gestatus in utero, priusquàm nascatur in seculo, tingi uirtualiter aqua lateris Christi? Cur non uel iam natus uirtute mortis Christi remissionem capere uetusti delicti priusquàm renascatur ex fonte? Fonte inquio sacramenti scaturis ex uisceribus ecclesiæ, mystici corporis Iesu Christi, de cuius aqua præcipuè Christus ait. Nisi qs renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, ut exponit super Ioannem tractatu. 12. AVGVST. Ex aqua & spiritu oportet ut * nascamur propter regnum Dei. Si propter hæreditatem patris hominis temporalem nascitur: nascatur ex uisceribus matris carnalis: si propter hæreditatem patris Dei sempiternam, nascatur ex uisceribus

*cap. 27. *Aug. To. 7.*

Nu. 22.

*Io. 3. Aug. To. 9. *nascatur.*

A ecclesiæ. Sequitur Spiritualiter ergo nascimur, & in spiritu nascimur. Verbo, & sacramento ad est spiritus ut nascamur. Hæc ille. AVCTOR. Ergo aqua ista una cum spiritu, unde oportet ut nascamur propter regnum Dei, in uisceribus ecclesiæ Christi est. Ipsum sacramentum uisibile est ipsum, cui unà cum uerbo adest spiritus ut nascamur. An putas ex uerbo sacramentali & aqua lateris Christi in cælo unum fiat ecclesiæ sacramentum? Sed ergo planum est peritis fidelibus, quòd auctor iste nouellus exposuit quod nesciuit. Alioquin dicat quare Christus non ibi sanguinem suum ponit, & dicens, Nisi quis renatus fuerit ex sanguine & spiritu &c. cum secūdum omnes scripturas in sanguine agni confirmatum est testamentum æternum, & in sanguine eius redempti sumus. Et huic accedit, quòd † mare rubrum figura baptismatis Christi fuit. secundū illud Apostoli. Omnes sub Moyse baptizati sunt in nube, & in mari. Et sup Ioā.

B * homil. 11. AVGVSTINVS. Iam mare, & quare rubrum? significabat mare illud rubrum baptismum Christi. Vnde rubet baptismus Christi, nisi Christi sanguine consecratus? Hæc ille. AVCTOR. Sed † hoc ergo nouerint omnes, q̄ elementari aquæ nostri baptismatis coniugatur Christus (ut Damascenus loquitur) uirtute sui sanguinis, & gratiam spiritus: ita ut hi tres unū sint in spirituali regeneratione uisibiliter consecrante. Propter † quod dicit Ioannes in canonica. Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt. Sicut eximiè exponit in lib. 1. de spiritu sancto *cap. 5. AMBROSIVS. Sunt (inquit) plerique, qui in eo, * q̄ aqua baptizamus, & spiritu: nō putent aquæ, & spiritus distare naturam. Nec aduertunt, quòd in illo aquarū sepelimur elemento, ut renouati per spiritū resurgamus. In aqua enim imago mortis: in spiritu pignus est vitæ: ut per aquam moriatur corpus peccati, quæ qua C si quodam tumulo corpus includit: & per uirtutem spiritus renouemur à morte peccati renati in Deo. Et ideo hi tres unum sunt, sicut Ioannes dixit, Aqua, sanguis, & spiritus. Vnum in mysterio, non in natura. Aqua igitur testis est sepulturæ. Sanguis testis est mortis. Spiritus testis est vitæ. Si qua ergo in aqua gratia, non ex aquæ natura, sed ex præsentia est spiritus sancti. Hæc ille. AVCTOR. Hic uidetur Ambrosius perfidiam tuam refellere, sumens ex ea occasionem loquendi de fide. Sunt (inquit) qui nō putent aquæ & spiritus distare naturam: quia aqua baptizamus, & spiritu, id est, qui nō putent aquam illam à spirituali illa distare, quam Christus in passione effudit. Sed tandem aquam elementarem demonstrat, in qua velut tumulo sepelimur,

pelimur, ut per spiritum resurgamus: & hæc i- A mago mortis est. Augustinus suprà dixit, q̄ in il la conformatur infans morti Christi: trahentes utrique dictum suum ex illo Apostoli, Consepulti ei per baptismum in morte. Si quam tamen gratiam habet aqua, ex spiritu habet, nō natura. Ita ut ex his tribus simul in unum complexis, aqua, sanguine, & spiritu, cōiungendo aquā, quæ simul fluxit ex latere Christi cum suo sanguine, unum constet Christianis gratiæ sacramē tum. Nec est eis plena gratia sanguinis & aquæ Christi, imo nec spiritus consummata ad effectū remissionis criminum: nisi cùm ut Christus instituit, & Ambrosius suprà iam dixit, in illo a quarum sepelimur elemento, ut renouati p spiritum resurgamus. Nec hoc sciebant etiam Pelagiani declinare de paruulis. ca. 10. contra Iulianum li. 6. AVGVSTINVS. Aginus (inqt) gratias, quia hoc non putatis. Non enim ad regnum Dei natos nisi perfundantur admittitis. Atque B ita perfuudi multò melius iudicatis esse, quā nasci. Sequitur. Non autem habere paruulos uitā nisi habeant Christum. Quem proculdubiò habere non possunt, nisi induerint eum eo modo, quo scriptum est, Quotquot in Christo baptizati estis, christum induistis. Hæc ille. AVCT. Ecce subridendo gratias agit Augustinus: quia Pelagiani non putant ad regnum Dei natos admitti, nisi perfundantur aqua baptismali, id est, renascantur: uel sacramentaliter baptizētur. sed Iulianus malignatione hæretica terminum confundebat ecclesiæ, ut aptius subuerteret uerbi sensum. sicut eodem ca. 10. annotat AVGVSTINVS. Non frustra crederes dicere uoluisse qđ renascitur, sed quod perfunditur. Vt quoniā dominum, & diabolum quasi partes inter se fecisse per nostrum sensum demonstrare cupiebas, partem Dei faceres uilitate uerbi, uiliorem. Potuisti enim dicere quod renascitur. Potuisti postremò quod baptizatur. Hoc enim uerbū ex Græco latina consuetudo sic habet, ut non solēt ali bi, nisi in sacramento regenerationis intelligi. Nihil horum dicere uoluisti, sed elegisti uerbū, quo fieret contemptibile quod dicebat. Hæc ille. AVCTOR. Ad hoc proficit ecclesiæ Christi contemptus eius hæreticus, ut hoc modo clarificaret nobis Augustinus, q̄ renasci, uel baptizari ex antiqua consuetudine Latinæ ecclesiæ, quā traduxit ex Græco, non solet intelligi, nisi de regeneratione sacramentali. Non ergo probabili 1 ter, sed improbè exponit Witcleff, renasci de aqua lateris Christi, uel infusione spiritussancti: 2 cùm nisi de sacramento elementi uisibilis antiquo more ecclesiæ possit intelligi. Idcirco si Augustini disputationibus interfuisset, uictus discisset se contra Christi sententiam capitalem de 3 baptismo sensisse, quando non renatis ex aqua baptismali & spiritu Christo negante, ipse concesit regnum cælorum. Sic enim magister eius in hoc errore Vincentius planè concesit in uer bis, prout in supradicto libr. 1. * ad eum recitat AVGVST. Dicis enim: aut si fortè quispiam re luctetur latronis animæ, uel Dinocratis interim temporariè collatum esse paradisum, nā superesse illis adhuc in resurrectione præmium regni cælorum. Quanquam sententia illa principalis obsistat: quia qui non renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum: tamen teneat etiam meum in hac parte nō inuidētis assensum: modo misericordiæ præscié tiæque diuinæ & affectum amplificet & effectū Hæc uerba tua sunt. Vbi te confiteris consentire dicenti quibusdam nō baptizatis sic temporariè collatum esse paradisum, ut supersit illis in resurrectione præmium regni cælorum: contra snam principalem, qua cōstitutum est non intraturum in illud regnum, qui non renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Quam sententiam principalem timens uiolare Pelagius: nec illos sine baptismo in regnum cælorum credidit intraturos, quos non credidit reos. Tu autē & originalis peccati reos paruulos confiteris: & tamen eos sine lauacro regenerationis absoluis, & in paradisum mittis: & postea etiam regnum cælorum intrare permittis. Hæc & huiusmodi alia si forsitan in tuis libris attentior & otiosior inuenire potueris, sine ulla dilatione iā corrige, si & animum catholicum geris. Hæc ille. AVCTO. Ecce corrigi iubetur, quod contra Christi sententiam principalem paruulos peccati reos sine lauacro regenerationis absoluit, & ad cælum finaliter mittit. Quanto magis corrigēdus ē Witcleff, qui totū hoc facit, & amplius errans, sententiam illam principalem sine C sensu lauacri regenerationis extorquet?

li. 3. de Anima & eius ori. ca. 13. Aug. To. 7

Io. 3.

Al præsumtiaque.

Io. 3.

QVOD VISIBILI SACRAMENTO baptismi est sanctus homo quilibet abluendus: In quo qui credit, est sine dubitatione saluandus: qui uerò non sic crediderit, condemnandus. Cap. CIII.

SVMMA.

Religio unde dicatur, secundùm Bernardum.
Hugo quid de fide sacramenti baptismi dicat. Et quàm bene eam exponat.
Baptismi sacramento uisibili quòd etiam sanctus homo quilibet sit abluendus, contra Witcleff. Et quid de hoc dicat Augustinus.
Baptisma quid ex Gregorio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 *Baptismalis iustitia q̃ dicatur. Et plura de hoc ibi.*
6 *Ambrosius quid de Petri ablutione dicat.*

Witcleff.

IN differentiam humanæ salutis per diuina sacramenta iam explicat Witcleff: cum sic concludit in prædicto quarto trialogi.ca.12.Cum iste baptismus sit insensibilis, & tantum nobis incognitus:uidetur mihi imprudens præsumptio taliter saluationem hominis, uel damnationem ex baptisinate definire:Hæc Witcleff. AVCT. Mira temeritas huius hæretici: quæ si discretè pensetur,multas hæreses superat,transilit in paganos.Sed dico si hæc sit imprudẽs presumptio saluationem hominis uel damnationem ex baptisinate definire loquaris expressius de quo baptisinate?Iam enim tria signasti baptismata: flaminis,sanguinis,& fluminis. Baptismus ille insensibilis primus horum est.De secundo non sic præsumimus. De tertio ergo, qui in sacramento fontis expletur, imprudentiam nostræ præ- B sumptionis affirmas,quòd scilicet saluationem hominis ex eius susceptione, uel damnationem ex eius negligentia definimus. Quasi Witcleff iste corpus non habeat,sed purè sit spiritus, sic uisibilia,& corporalia omnia,à fide reijcit Christiana.Et nunquid quia Deus insensibilis fuit in Christo,& satis mũdo incognitus: ideo uidetur tibi imprudẽs præsumptio taliter saluationem hominis,uel damnationem,Christi incarnatione,& passione uisibili definire? Et nõne ideo oportuit exaltare non inuisibilem Deum, sed filium hominis,sicut Moyses exaltauit serpẽtem in deserto,ut omnis qui credit in ipsum non pereat,sed habeat uitam æternam? Et nonne cuncta hæc corporalia erant,natiuitas Christi,passio,mors,& ascensio?& definita fide hoc credimus,q̃ ista non credens,sine dubio peribit?Qualiter non item talia credenda sunt fidelium, q̃uis corporalia,& sensibilia sacramenta? Libro C
Bernardus li.de Natura & dignitate.diu. c. 15.
fuo de amore Dei in fine,BERNAR. adhoc etiam in hac uita corporalium sacramentorum ualet religio:quia cùm uix aliquid nisi*corporea & corporaliter intelligamus,quandiu in imagine pertransimus,corporalibus religamur sacramentis,ne à Deo recedamus. Vndeſ& à religando religio dicitur. Enimuero fidelis anima talibus erudita,talibus non indigere incipiet, & a corporalibus transire ad spiritualia, ad spiritualium corporum conditorem,hoc uerè erit exire a sarcinis.Hæc ille. AVCTOR. Respondet tibi ergo tota fides simul nostræ matris ecclesiæ.Hoc sine dubio credimus,hoc sine ambiguo definimus pro infallibili uero,quod ait infallibilis ueritas,cum iam ascẽsurus esset in cælos. Eũtes in mundum uniuersum, prædicate euange-

Ro.3

Marc.16.

lium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uerò non crediderit,condemnabitur.Quis contradicit huic sententiæ?aut quis dubitat esse ueram? Velles nos formare reputationem tuam nouellam circa certissima uerba Christi,sicut ibi subiungis.Reputamus tñ absque dubitatione,q̃ infantes ritè baptizati flumine,sunt baptizati tertio baptismate.Procul hinc cum reputationibus tuis hæreticis:quæ uelis nolis,dubijs ualidis sunt subiectæ. Nos iterum & indefessè repetimus, & repetita simpliciter uerba indubiè definimus, Qui crediderit,& baptizatus fuerit,saluus erit. Qui uerò nõ crediderit,condemnabitur. Nullus ab hac sẽtentia excipiendus est,siue magnus,siue paruus. Quisquis non baptismaliter credit:siue per seipsum,si sit adultus:siue per alium, si sit paruulus, ipse damnabitur.In expositione super Marcum ibi,BEDA.Quid hic dicimus de paruulis, qui p ætatem credere nõ ualẽt? De maioribus nulla qõ est.Per alios ergo paruuli credunt in ecclesia sicut ex alijs trahunt peccata, quæ illis in baptismo remittuntur. Hæc ille.AVCTOR. An forte generalitatem definitionis nõ accipis,sed uis, ut baptizatos excipiamus à spiritusancto? Non ita.Ipsi.n.credunt,& baptizantur, qui fide media quantum possunt properant ad baptismum & si quandoque exteriùs baptizari non possunt. Vnde lib.2.de sacramen.parte.6.cap.7.HVGO. Qui crediderit(inquit)& baptizatus fuerit, saluus erit.Ecce ergo dubium non est,quin ubi fides est,& baptismus est,salus est.Et quid sequitur?Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Quare ita dicere uoluit? Quare nõ dixit: Qui nõ crediderit,& baptizatus fuerit, condemnabitur,sicut dixit,Qui crediderit & baptizatus fuerit,saluus erit?Quare?nisi quia credere uoluntatis est, & quia fides credere uolenti deesse non potest.Et idcirco in eo,qui non credit, semper praua uolũtas arguitur,ubi necessitas nulla esse potest,quæ ad excusationem prætendatur. Baptizari autem in uolũtate esse potest, etiam quãdo nõ in posibilitate est. Idcirco iustè bona uolũtas cum deuotione fidei suæ,nõ despicitur, q̃uis ab eo,quod foris est, sacrameto aquæ percipiẽdo,articulo necessitatis præpediatur. Hæc ille.AVCTOR.Benèſexponit Hugo fidem sacrameti baptismi esse bonam uolũtatem cũ deuotione percipiẽdi baptismatis sacramentum. Quisquis enim rectè credit tantam esse sacrameti uirtutem,ut ea percepta, remissionẽ omnium peccatorum accipiat,omni mẽtis deuotione ad eam festinat,quæ utique fides, & 'deuotio p æquiualentiã pro baptismate cõpẽsatur. Qđ ex eo probari potest,q̃ dominus, & institutor baptismi secũdũ prædicta Augustini, in tali mẽtis

tis angustia uices supplet,ita ut semper uerũ sit, A & infallibile uerum,q̃ sine baptismi sacrameto 3 nullus saluabitur:quia sine ipso in se, uel sui iustissimo supplemento,& signato quisque dãnabitur.Valde ergo necessario,& sub salutis detrimẽto requritur,qđ ẽt cum haberi non põt in se, haberi tñ per supplementum exigitur. Quæ utique necessitas atpe illius edicti Christi stabilis perseuerat,Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto,non põt introire in regnum Dei. Libro de fide ad Petrum*ca.22.AVGVSTI. Ad regnum diuersis tpibus per sacra,quæ ad fidẽ incarnationis suæ Christus instituit,illi peruenerunt,quos Deus gratis nullo bonæ uoluntatis,uel boni operis merito præcedente,saluauit. Et ex illo tempore,quo saluator noster dixit: Si quis non renatus fuerit ex aqua & spiritusancto,non potest uidere,uel introire regnum Dei absque sacramento Christi baptismatis, præter eos,qui in ecclesia catholica sine baptismate p Christo sanguinem fundunt,nec regnum cælorum potest quisquam accipere,nec uitam æter- B nam*Quòd siue in catholica,siue in hæresi quacunque,uel schismate quisquam in nomine patris,& filij,& spiritussancti baptismi sacramentum accepit:integrum sacramẽtum accipit,sed salutem,quæ uirtus est sacramenti,non habebit si extra ecclesiam catholicam ipsum sacramentum habuerit.Ergo ideo debet ad ecclesiam redire, non ut sacramentum baptismatis iterum accipiat,quod nemo debet in quolibet homine baptizato repetere sed ut in societate catholica uitam æternam accipiat.Hæc ille.AVCTOR. Præfixum est tempus decreti:nullũ restat, amodo priuilegium liberandis a crimine,si non rege nerentur aqua àtempore illo(dixit Augustinus) quo saluator noster dixit,Nili quis renatus fuerit ex aqua &c. Si adhuc auctoritatem huius libri refugias,confirmauit eam finalis illa promulgatio legis editæ ore Christi ad discipulos,ita in C quientis.Docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris,& filij,& spiritussancti.Si omnes gentes,quis tàm spiritusancto replendus erit,ut se putet ab hac uniuersalitate seclusum ? At quia promulgata lex solet pœnæ additione firmari: ideo idem dominus ad discipulos iuxta Marcum, ait. Euntes in mundum uniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit:qui uero non crediderit,condemnabitur. Qui crediderit,inquam, efficaciam sacramenti in sanguine redemptoris,hic saluus erit. Et qui non crediderit, eam renuens tanquam superfluam, ipse condemnabitur. Quare ? quia lex ista generalitate sua præfulgẽs in se in sui promulgatione,& in conclusione pœnæ omnem lo

cum excipientibus adimit,omnem præcludit instantiam. Daſ ergo mihi repletum spiritusancto, da sanctificatum ex utero, sit socius Ieremiæ,parificetur Ioanni : adhuc ut habeat completam gratiam requiritur habere uisibile sacramentum. Alioquin dic mihi, cur uterque horum cùm prius foret repletus spiritusancto ex utero matris suæ, postea tamen, ut susciperet signaculum legis, circuncisionem accepit? quam locum tunc habuisse nostri baptismi, nullus tam imperitus in sacris literis lector, nescit, ut existimat Augustinus contra Iulianum libro *To.6* sexto. Quæ tamen multò inferior erat nostro baptismate in munere gratiæ, quæ nec omniũ peccatorum reatum abstersit, nec aperuit ianuas paradisi. Si ergo tempore isto forent,nõ obstante baptismo illo flaminis,baptizari egerent baptismo sacramenti sensibilis, sicut sanctus Cornelius centurio, aut quantumcunque *Act.x.* sanctus cathecumenus. Vnde planè scribit Ho *tractatu* mil. decimatertia super Ioannem AVGVST. *Aug.To.9.* dicens: Adhoc autem uiam præbuit dominus Iesus Christus,ne quis arrogans, quòd habeat abundantiam alicuius gratiæ dedignetur baptizari baptismo Christi. Quantumcunque enim catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat. Non illi dimittitur, nisi cum uenerit ad baptismum. Quo modo non caruit populus Israel populo Aegyptiorum, nisi cùm uenisset ad mare rubrum,sic pressura peccatorum nemo caret, nisi cùm ad fontem baptismi uenerit. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quantumcunque cathecumenus proficit, adhuc portat sarcinam iniquitatis suæ, donec ueniat *Witcleff* ad baptismum. Sed fallitur Witcleff in seipso, cùm sic obijcit, Iste baptismus spiritus est insensibilis, alius est baptismus Christi in signo sensibili aquæ, in priori loco Trialogi. Quasi diceret. Primus est Baptismus Spiritussancti.Alius est baptismus in aqua materiali, quasi non etiam Spiritussancti. Dicente tamen *Io.3.* Christo, Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto. Multo felicior Christianus erat Petilianus hæreticus, qui adhuc idem distinguens baptisma per tres gradus,baptismum spiritus deputauit Christo.Libro 2.contra eum *ing.To.3* responsione.31.AVGVST. Vnum dixisti baptismum in tribus gradibus consecratum, Aqua, Spiritusancto, & igne, tres personas per singula posuisti,Ioannem ad aquam, Christum ad spiritum, paracletum ad ignem. Et infrà. Dixisti enim,ipseque ignis paracletus crepitantibus flammis ardescens in Apostolos superuenit, quasi alius sit spiritussanctus, quem dedit insufflando in faciem discipulorum, & alius,qui post eius ascensum in Apostolos su-

Universidad de Deusto
Biblioteca

peruenit.Nũquid ergo duo sunt Spiritussanctiꝰ? A Quis hoc uel dementissimus dixerit? Sequitur. Proinde nõ Christus Spiritum sanctum dedit, & ignem paracletus,ut quasi compleretur quod dictum erat,in Spiritu sancto & igne:sed idem ipse Christus Spiritum sanctum dedit,quem in terra positus,suo flatu,in cælo autem positus, linguis igneis demonstrauit.Hæc ille.AVCTOR. Magis ergo accedit Petilianus Euangelio Christi,qui Christo tribuit baptismum Spiritussancti,quàm Witcleff, qui inter illa distinguens, Christo solum cõcedit baptismum in aqua materiali.Verumtamen si in uno & eodem baptismate Christi baptismum in aqua,diuidat à baptismo Spiritussancti,sciat baptismum Christi nullum esse,qui sit uisibile sacramentum,nisi q̃ inuisibiliter cõtinet gratiam Spiritussancti. Aqua enim sola lauacrum regenerationis nostræ non est.Accedat uerbum ad elementum,& fit sacramentum,dicit Augustinus. Et non quælibet aqua,sed quæ habet gratiã Christi ex illapsu Spiritussancti,illa sanat.Suprà, dixit Ambrosius. De qua item in Iob dicitur:q̃ nõ confertur tinctis in die coloribus. Super quo.18.libr. Moralium cap.27.in fin.cap.GREG. Baptisma,† id est tinctio dicitur ipsa nostra in aquam descensio.Tingimur quippe:& qui prius indecori eramus deformitate uitiorum, accepta fide, reddimur pulchri gratia,& ornamento uirtutũ. Hæc ille.AVCTOR. Non ergo cauillator Witcleff effugiet interpretando inuisibilem suum baptismum,i.baptismum flaminis, ad spiritum in baptismate fluminis:quia sine illo baptismus fluminis nullus est. Quia quamuis in illo sictus nõ abluitur ad salutem,nõ minus tamen præsẽs est per sufficiẽtiam sacramenti. Etiam in ipso abluto per impressum characterem, causaliter cõtinet sacramentum: gratiam per se, quanuis nõ hãc efficiat in suscipiente. Hæc ipsa gratia cõparata gratiæ priori cuilibet,qua repletur baptizãdus,terminus est,& perfectio gratiarum. Gratia spiritus baptismalis præcedens quãtumcunque sit grãdis,sola conceptio gratiarum est, ista natiuitas:ut suprà dixit Augustinus ad Simplicianum. Vide ergo,quàtum prodest concipi sine natiuitate, tãtum prodest baptizari baptismo flaminis absque secundo baptismate. Et per baptismum fortè primum efficitur homo aliquantùm iustus: isto autem secundò consequitur omnem iustitiam. Idcirco Ambrosius dicit eam omnem iustitiam ex uerbo Christi ad Ioannem. Sic decet nos adimplere omnem iustitiam. Vnde & Paulus hanc iustitiam intellexit ad Romanos, dicens, Iustitia.n.Dei in eo reuelatur ex fide in fidem. Vbi in expositione HAIMO. Iustitia Dei, id est,iustificatio,qua iustificat in se credentes,in Euãgelio manifestatur,cùm dicitur,Qui crediderit,& baptizatus fuerit,saluus erit,id est,iustus erit.Hæc est iustitia,qua omnes credentes dono patris,ac filij,ac Spiritussancti iustificantur.Quæ idcircoco iustitia dicitur Dei,quia eam impertiendo fidelibus,iustos eos reddet.Hæc ille.AVCTOR Eccet iustitia baptismalis est euangelica illa iustitia,qua quilibet credens,& ritè baptizatus,saluus erit,id est,iustus,sine qua iustitia reus condemnabitur. Quantumcunque ergo illustretur quis Spiritusancto Dei ante baptismum, solùm inchoatiuè est iustus,& per tendentiam uoluntatis in baptismi uisibile sacramentum accipit integrum omnis iustitiæ complementum. Sic Abraham priùs credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam:sed ut impleretur sua iustitia,& etiam in semine suo ad omnes gentes,signaculum circuncisionis accepit iustitiæ fidei. In de baptismo contra conatistas lib.4.ca.38. AVGVSTINVS. Conijcere ueraciter possumus quid ualeat in paruulis baptismi sacramentum ex circuncisione carnis,quam prior populus accepit: quam priusquàm acciperet, iustificatus est Abraham: sicut Cornelius dono etiam Spiritussancti priusquàm baptizaretur,donatus est Dicit tamen Apostolus de ipso Abraham, Signum accepit circuncisionis signaculum iustitiæ fidei,qui iam corde crediderat,& deputatũ illi erat ad iustitiam. Cur ergo ei præceptum est,ut omnem deinceps infantem masculum octauo die circuncideret,qui nõdum poterat corde credere,ut ei deputaretur ad iustitiam, nisi quia & ipsum per seipsum sacramentum multũ ualebat?Quod in filio Moysi per angelum manifestatum est,qui cùm incircuncisus adhuc à matre ferretur,præsenti, & euidẽti periculo ut circũcideretur,exactum est, & cùm factũ esset, depulsa est pernicies.Sicut ergo in Abrahã præcessit iustitia fidei,accessit circuncisio signaculum iustitiæ fidei, ita in Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritussancti, & accessit sacramentum regenerationis in lauacro baptismi.Et sicut in Isaac,qui octauo suæ natiuitatis die circuncisus est, præcessit signaculum iustitiæ fidei, & quod patris fidem imitatus est, secuta in crescente ipsa iustitia, cuius signaculum in infante præcesserat: Ita in baptizatis infantibus præcedit regenerationis sacramentum: & si Christianam tenuerint pietatem, sequitur etiam in corde conuersio, cuius mysterium præcesserit in corpore.Hæc ille. AVCTOR. Igitur si signaculum iustitiæ baptismalis circuncisio tantùm profuit, cùm accessit præcedent. iustitiæ, quid designare dicemus? Et si ipsum per seipsum circuncisionis sacramentum,non tam multùm ualebat: nõ dubium non cuadit periculum, qui putans sibi sufficere, quod accepit Spiritussancti donum, damnationem sibi certam,si sic discesserit, non definit.Scio dominum sanctificare talem quandoque priùs inuisibiliter: sanctificat & homo post per suum ministerium,non in signo sensibili tantùm,sed item in inuisibili dono Spiritus sancti. Regeneratio enim non fit in aqua tantum,sed in aqua & Spiritusancto:Qui ergo donum primum accepit,ad hoc accepit,ut se præparet ad secundum.Instinctu enim suo secreto tunc spiritus admonet, quàm abundans sit secuturum donum gratiæ,quod succedet. Vnde & Euangelium docet,qualiter discipuli Spiritumsanctum acceperant,cùm sufflaret in eos Christus,& diceret,Accipite Spiritumsanctum &c. Sed quantò excellentius, & quasi inundanter totum gurgitem gratiarum acceperant, quando eundem Spiritum secundò in linguis igneis receperunt? Reuera idem spiritus est, sed longè uberiùs, & ad remissionem efficaciùs secundò sumitur in sacramento. Nec ignoro tamen aliquando profuisse quibusdam sanctificationem illam inuisibilem sine uisibilibus sacramentis, sed non ab institutionis tempore sacramenti, sed nec unquam cum sacramento æqualiter ad deletionem reatus culpæ, & ad introductionem gloriæ. De hac enim re quæstionem agit* cap. 69.in quæstionibus Leuitici, AVGVSTINVS. Quomodo(inquiens)Moyses sanctificat,& dominus? Non enim Moyses pro domino, sed Moyses in uisibilibus sacramentis per ministerium suum:dominus autem inuisibili gratia per Spiritum sanctum, ubi est totus fructus etiam uisibilium sacramentorum. Nam sine ista sanctificatione inuisibilis gratiæ, uisibilia sacramẽta quid prosunt? Merito autem quæritur. utrũ etiam ista inuisibilis sanctificatio sine uisibilib. sacramentis, quibus etiam uisibiliter sanctificamur,pariter nihil prosit,quod utique absurdum est.Tolerabilius enim est,ut quis dicat sine illis istam non esse,quàm si fuerit non prodesse cum in ista sit utilitas eorum.Et infrà soluit difficultatem. Proinde colligitur inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse,atque profuisse sine uisibilibus sacramentis: quæ pro temporum diuersitate mutata sunt,ut alia tunc fuerint alia modo sunt. Visibilem ergo sanctificationem,quæ fieri per uisibilia sacramenta solet, sine ista inuisibili posse adesse,non posse prodesse. Nec tamen sacramentum uisibile contemnendum est. Nam contemptor eius inuisibiliter sanctificari nullo modo potest: Hinc est,q̃ Cornelius, & qui cum illo erant, cum iam uisibiliter infuso Sancto spiritu,sanctificati apparent,baptizati sunt tamen. Nec superflua iudicata est uisibilis sanctificatio, quam inuisibilis iam præcesserat.Hæc ille. AVCTOR. Hoc intelligat iste Witcleff,qui dicit nos imprudenter præsumere,q̃ saluationem,aut damnationẽ hominis ex baptismate definimus: cùm baptismus alius sit iam inuisibilis,& nobis incognitus: qua si sic posset operari salutem incognitam nobis sine uisibili baptismate.Audiat Augustinum dicentem,quòd non obstante inuisibili sanctificatione,si adsit,nõ est tamen sacramentum uisibile contemnendum:quia contemptor eius inuisibiliter sanctificari nullo modo potest. Et libro suo de mysterijs AMBR. Ascendisti † de fonte.Memento euangelicæ lectionis. Etenim dominus noster Iesus Christus in Euangelio lauit pedes discipulis suis.Quando uenit ad Simonẽ Petrum,ait Petrus, Non lauabis mihi pedes in æternum.Non aduertit mysterium, & idcò misterium recusauit,quòd grauari humilitatem serui crederet,si sibi obsequium domini patienter admitteret.Cui respondit dominus, Si non lauero tibi pedes,non habebis partem mecum. Quo audito Petrus,Domine, non tantùm pedes,(inquit)sed manus,& caput. Respondit dominus. Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet:sed est mundus totus.Mundus erat Petrus sed plantam lauare debebat.Habebat enim primi hominis de successione peccatum, quando eum supplantauit serpeus, & persuasit errorẽ. Ideo planta eius abluitur, ut hæreditaria peccata soluantur.Nostra enim propria per baptismũ laxantur.Hæc ille.AVCT. Hic definit Ambrosius Petrum,quanuis iustum,& sanctum,abluendum tamen aqua baptismi ad tergendum originale peccatum,si uelit habere partem cum Christo. Ex hoc ergo, quòd uisibile sacramentum quis contemnit accipere, quòd nec inuisibilem baptismum acceperit,securè possumus definire.Et reuera ipse contemnit non solùm qui oblatum despicit,sed qui nolit accipere,cùm possit,& sic ex hac uita discedit. Vnde in fine libri quarti de baptismo contra Donatistas, AVGVSTINVS.Ostenditur(inquit)aliud esse sacramentum baptismi:aliud conuersionem cordis,sed salutem hominis ex utroque completi. Nec si unum horum defuerit,ideo putare debemus consequens esse,ut & alterum desit, quia illud sine isto potest esse in infante:&hoc sine isto potuit esse in latrone,complente Deo, siue in illo,siue in isto, quod non ex uoluntate defuisset. Cum uero ex uoluntate,alterum horum defuerit,reatu hominem inuolui. Et baptismus quidem potest inesse,ubi conuersio cordis defuerit.Conuersio autem cordis potest quidem inesse,non percepto baptismo,sed,contempto

Lu.3

Iob.28. Gregorius 4

Matth.3. Ro.1 Haymo

Act 10

Amb.To.4 ca.6. Io.13.

Aug.ca.25 To.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

baptiſmo,non poteſt.Neq; enim ullo modo dicenda eſt cõuerſio cordis ad Deum,cùm Dei ſacramentum contemnitur.Hæc ille.AVCTOR. Hoc iã repetit,quod prædixit. Nullo modo dicenda eſt conuerſio cordis ad Deum, cùm Dei ſacramentum contemnitur.Qualiter autẽ cõtemnitur,parum antè expoſuit.Cùm ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui.Cui ergo voluntate hominis baptiſmus uiſibilis deeſt, ipſe reatu pœnæ damnationis conſtringitur:ſicut cui defuerit voluntate conuerſio cordis per ſanctificationem inuiſibilẽ ſpiritus.

¶AD ARGVMENTVM DE MARtyrio,quo quis poſſet ſaluari ante baptiſmum. Cap. CIIII.

SVMMA.

1 *Reſponſio ad Argumentum Witcleff de martyrio,quo baptiſmi neceſſitatem euacuat.*
2 *Martyrium,an maius baptiſmate.*
3 *Peccatorum remiſſiones quantæ.*
4 *Baptiſmi plura genera recenſentur ex Gregorio Nazianzeno, & Caſſiodoro.*

VIDEATVR interim argumentum, quo baptiſmi neceſsitatem euacuat. Certum(inquit)uidetur,quòd homo martyrizatus pro Chriſto, licèt non irroretur nouiter aqua baptiſmatis, eſt ſaluandus. Ideo uidetur probabile ad illum ſenſum negatiuam Chriſti intelligere. Hæc Witcleff. *Witcleff.* AVCTOR. Hoc non ſufficit, niſi etiam affirmatiuam conſequenter exponas,quam in declarationem eius Chriſtus aſſumpſit. Oportet (inquit)nos naſci denuò. Quæ eſt ergo prima natiuitas? Illa,de qua item ſubiecit. Quod natum ex carne,caro eſt. Quæ ſecunda? Et quod natum eſt ex ſpiritu,ſpiritus eſt.Quia iſta eſt ſecunda,neceſſe eſt ut prima præcedat.Igitur (dicit AVGVSTINVS.)cum eccleſia q̃ antequã quis ſit natus,nemo põt eſſe renatus. Et quare nõ renatus priusq̃ natus,ſi hoc eſt renatum eſſe, quod eſt in aqua Chriſti lateris lotum eſſe?Nũquid pro oĩbus hominibus ẽt paruulis in utero hæc aqua effuſa eſt,ſicut & ſanguis? Nec hoc tñ,ſed p multos annos portat hõ ſuum reatũ,ſi nõ ſuſcipiat ſuũ baptiſmũ. Imò q̃is credat in Chriſtũ,& baiulet crucẽ eius,ſi nõ ſit particeps ſenſibilis lauacri,Chriſtus nõ credit aquã lateris ſui,nec ſeipſum illi.*Homil.11. ſup Ioannẽ in principio,AVGVS. Opportunè occurrit, ut hodiè audiretis ex Euãgelio:quia Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spũſancto, non videbit regnum Dei. Tẽpus eſt,ut uos exhortemur, qui A eſtis cathecumeni:qui ſic credidiſtis in Chriſtũ, ut adhuc veſtra peccata portetis. Nullus autem regnum cęlorũ uidebit oneratus peccatis. Quia niſi,cuj dimiſſa fuerint,non regnabit cum Chriſto. Dimitti autem non poſſunt,niſi ei,qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto. Hæc ille. AVCTOR. Sed cur hæc dicit ad catechumenos,qui iam credunt in Chriſtum? Cur improperat,quòd peccata ſua portent, nec dimittantur?Ex ſibi dubio renati ſũt ex aqua lateris Chriſti,& Spirituſſancto, de qua intelligitur negatiua Chriſti.Sed adhuc ibi infrà addit AVGVSTINVS.Si ergo Nicodemus de illis multis erat, qui crediderant in nomine eius,iam in iſto Nicodemo attendamus,quare Ieſus ſẽ non credebat eis.Reſpondit Ieſus,& dixit ei,Amen amen dico tibi,Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto,nõ poteſt videre regnum Dei.Ipſis ergo ſe credidit Ieſus,qui nati fuerunt denuò. Ecce illi crediderant in eum, ſed Ieſus non ſe B credidit eis,Intendat, & intelligat charitas veſtra.Si dixerimus catechumeno,Credis in Chriſtum?reſpondet,Credo,& ſignat ſe, iam crucẽ Chriſti portans in fronte,& nõ erubeſcit de cruce domini ſui.Ecce* credidit in nomine eius. Hæc ille. AVCTOR. De certo arguit Auguſtinus catechumenos non eſſe renatos ex aqua & Spiritu ſancto,quia non ſunt nati denuò. Et qualiter hoc cognoſceret,ſi renaſci foret inuiſibiliter naſci ex aqua lateris Chriſti Ieſu? Argueret enim unum ignotum per æquè ignotũ. Quid enim eſſet iuxta Witcleff,denuò naſci, niſi iam ſecundò in fide paſſionis Chriſti renaſci? Et ſic tamen renati ſunt,quia credunt:& cruce Chriſti frontem ſignant.Et tamen adhuc negatiua illa Chriſti permanent implicati.Vnde Ieſus non ſe credit eis:quia denuo nati non ſunt.Sed neceſſe erat, ut Pelagij diſcipulus ſcripturam Chriſti turbaret:quam item magiſter eius corrupit.Pelagius enim ipſam auctoritatem Chriſti ad hæreſim peruertebat per regnum: Witcleff per aquam. Sed iſte ſecundus eo perniciouſius,quod cunctis patefecit aditum & uitæ æternæ, & regni cæleſtis per aquam inuiſibilis ſanctificationis. Pelagius hoc non audebat,ſed non lotis aqua ſenſibili,paruulis duntaxat, uitam conceſſit æternam,regnum ſubtraxit. Vnde de DEI regno errauit:quia extra ipſum vitam cognouit æternam. Iam uideamus quid arguit. Certum uidetur, quòd homo martyrizatus pro Chriſto, licèt non irroretur nouiter aqua baptiſmatis,eſt ſaluandus.AVCTOR.Hoc confitetur eccleſia,ſi in fide dicatur eccleſiæ: quemadmodũ filius eius dixit,lib.13.de ciuitate Dei ca.7.AVGVST.Nam quicunq; etiam nõ percepto regenerationis lauacro pro Chriſti confeſſione

ſeſſione moriũtur: tantum eis ualet ad dimittenda peccata, quantum ſi abluerẽtur ſacro fonte baptiſmatis.Qui enim dixit, Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum:alia ſententia iſtos fecit exceptos,ubi non minus generaliter ait, Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cælis eſt. Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.Hæc ille. AVCTOR. Auferat Witcleff oculos ſuos, & uideat martyres excipiendos ab hac ſententia Chriſti. Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum. cùm intelligantur renaſci ex regeneratione actuali, & per aliam ſententiã Chriſti eſſe ſaluandos, Qui me confeſſus fuerit coram hominibus &c. Ab hac tamen excipiendi non eſſent,ſi renaſci intelligendum eſſet in aqua effluxa de latere Ieſu Chriſti.Nam qui potius renaſcuntur ex aqua lateris, quàm qui ſanguinem ſuum fuderunt pro ſanguine agni, qui ſimul manauit cum aqua de latere?Et tamen dicit non in hac ſententia comprehendendos martyres, qui renaſci non poſſunt ex aqua, & Spiritu ſancto. Ex qua aqua?Si effluxa de latere Chriſti, iã peccaſti.Sed neceſſe eſt, ut dicas de aqua elementi baptiſmalis,de qua item re ipſa elementi renaſci martyres nequaquam poſſunt: qui dolẽt etiam, quòd non poſſunt.Reuera & ſic poſſunt,quod p ſe non poſſunt. Poſſunt quidem per baptiſmi vicariam uoluntatem,aut paſſionem ſupplentem, ſed non poſſunt per ipſam exteriorem ablutionem.Iterum audiatur quid arguit. Certum(inquit)uidetur,quòd homo martyrizatus p Chriſto,licet non irroretur nouiter ãqua baptiſmatis,eſt ſaluandus. Quid terminos ſanctæ authoritatis extraneas?Quid dicis,irroretur,& non accipis Chriſti uerbum, dicens, naſcatur: aut cum Apoſtolo,regeneretur?Sic Iulianus uerbum,per fundatur,extorſit.St quidem idem intelligas per uerbum,irroretur,quod Chriſtus in uerbo renaſcatur,peto probes aſſumptum, quia tunc aſſumis,quòd martyrizatus pro Chriſto, poſt præſens edictum Chriſti,licet non regeneretur aqua baptiſmatis actu,uel habitu,aut affectu, uel effectu,ipſe interim eſt ſaluandus. Hoc ego renuo, hoc tota fides negat eccleſiæ. Sic enim intelligit eccleſia uerbum Chriſti. Vnde & beato latroni (dicit AVGVST.) baptiſmi ſacramentum non defuit:quia voluntas adfuit, non poteſtas.libro. 4.de baptiſmo,contra Donatiſtas,cap.* 37.dicens, Quid autem ualeat,& quid agat in homine corporaliter adhibita ſanctificatio, ſine qua tamen latro ille non fuit: quia non eius accipiendæ uoluntas defuit, ſed non accipiendæ neceſsitas affuit.difficile eſt dicere. Niſi tamen pluri- A mùm ualeret,non ſerui baptiſmum dominus accepiſſet. Verùm quia per ſe ipſa conſiderãda eſt excepta ſalute hominis, cui perficiendæ adhibetur,ſatis indicat,quòd & in malis etiam ipſa integra eſt cùm illi, niſi corrigantur,ſalutem habere non poſsint.Hæc ille.AVCTOR. ponderandum eſt quod dicit, ſine corporali ſanctificatione baptiſmi latro non fuit, qui ſine uoluntate habendi non fuit.quanquam hoc non determinate potuit Auguſtinus dicere. Monit autem eum, quòd legiſlator promiſit ipſi regnum: qui tamẽ non niſi renatis ex aqua & ſpiritu decreuit à propoſito ipſum regnum. Et per hoc ſupplere docuit habitum animi, ut corpus renatum dici potuit in generali habitu uoluntatis.Libro 83.quęſtionum quæſtione. 62. AVGVST. Occurrit (inquit)animo latro ille,cui dictum eſt, Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiſo,qui nec ipſum baptiſmum acceperat. Quanquam Corneliũs,& qui cum eo ex gentibus crederant,ſpiB ritum ſanctum,etiam priuſquàm baptizarentur, acceperint: non tamen uideo quomodo & ille latro ſine ſpirituſancto dicere potuerit, Memento mei domine, cùm ueneris in regnum tuum. Nemo enim dicit dominum Ieſum, dicit Apoſtolus, niſi in ſpiritu ſancto. Cuius fidei fructum dominus ipſe monſtrauit,dicens, Amen dico tibi,hodie mecum eris in paradiſo.Quomodo ergo ineffabili poteſtate dominantis Dei, atque iuſtitia, deputatum eſt etiam baptiſmum credenti latroni, & pro accepto habitum in animo libero, quod in corpore crucifixo accipi nõ poteſt: ſic etiam ſpiritusſanctus latenter datur ante domini clarificationem.Poſt manifeſtationem autem diuinitatis eius manifeſtiùs datus eſt. Et hoc dictum eſt. ſpiritus autem nondum erat datus, id eſt, nondum ſic apparuerat, ut eum datum eſſe omnes faterentur.Hæc ille.AVCTOR. Ecce ineffabili poteſtate dominantis Dei atque iuſtitia deputatum eſt baptiſmum credenti latroni pro accepto habitu in animo libero,quod in corpore crucifixo accipi non potuit. Non ignoro tamen hic, quod Auguſtinus retractat de baptiſmo huius ſancti latronis: ſed ad rem propero. Formetur igitur argumentum Witcleff de hoc baptiſmo flaminis in latrone, quod fecit in baptiſmo ſanguinis in martyre. Certum uidetur,quòd homo ſanctificatus à ſpirituſancto, licèt non irroretur nouiter aqua baptiſmatis, ſi ſic deceſſerit, eſt ſaluandus. Dicit item eccleſia: ſi non renatus fuerit ex aqua baptiſmatis in ipſo corpore, ſed tamen mente, & ſi non actu, tamen affectu: & ſi non affectu expreſſo,tamen habitu libero concepto generaliter in principia fidei, ſi ſic deceſſerit, eſt ſaluandus. Quia tunc excludente neceſsitate potentiam

Aug.To.4 Lu.23. Act.x.

1.Cor.12.

Ioan.7.

Nota hic

Aug.To.9

Aug.To.3

Aug.To.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam consequendi iuxta decretum Christi, renatus est ex aqua dico sensibili, & Spiritu sancto, vt videre poterit regnum Dei. Si quidem nulla talis uoluntas, affuit, iam contemplit: & quantumcunque sanctificatus, aut martyrizatus pro Christo, nondum ita sanctificatus est: ut à reatu delicti mundetur. Ideò Augustinus cùm probasset latronem habuisse Spiritum sanctum, 3 cùm diceret, Memento mei domine, subiunxit tamen eum habuisse animum baptizandi, cùm dominus responderet, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Cùm item tunc non differebat à martyre. Arguis ergo sic: quòd martyrium ad salutem nulli prodest, nisi iam renato in aqua & Spiritu sancto. Confiteor, sed sicut Salvator dixit, ex uoluntate efficaci, uel ipsa re. Tunc enim baptismi uicem supplet martyrium: sicut suprà AVGVSTINVS. expositum libro. 4. contra Donatistas: de baptismo *cap. 36. dicens, Baptismi sanè uicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, non leue documẽtum idem Cyprianus assumit. Quod etiam atque etiam considerans; inuenio non tantùm passionem pro Christi nomine, id, quod ex baptismo deerat, posse supplere, sed etiam fidem conuersionemque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest: Hæc ille. AVCTOR. Declinauit ergo Witcleff à fide, quando arguit quenquàm per martyrium posse saluari sine respectu baptismi, quia sic necessitatem eius euacuat. Debuit enim dicere: quia martyrium tunc tantùm sine re baptismi proderit ad salutem, quando uices baptismi supplet martyrium. Hoc 4 autem non permittitur, nisi in angustijs temporum negantium potestatem, cùm uoluntas auidè postulat, & dominus baptismi passionem eius uice admittit. Consimilis item ratio in sanctificatione cordis admittitur. simulque & perpendi debet, quòd tunc baptismus aquæ non deest, sed adest, quando in martyrio suo uicario, quàmuis non in seipso præsens est. Hunc modum Christus habuit cùm dixit, Vbicũque duo, uel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Hunc ergo talem martyrem, aut sanctificatum, renatum dico aqua sensibili & spiritu sancto, quanuis non* sint perfusi illo lauacro in seipso. Gerit enim martyrium uices sui maioris. unde non censebitur esse absens. si † quis autem contendat maius esse martyrium sacro baptismo: Dici potest, etsi secũdùm se maius est, secundùm tamen, q̃ uicariatum gerit sui minoris, omnino minus est. Et iterum fateor: ad perquirendum fastigium præmij altioris, sic maius est baptismo: sed quo ad* dilectionẽ

Wicleff.

*Nota Aug. To. 7. *cap. 22.*

Matth. 18.

**sit perfusus.*

2 *Martyriũ an maius baptismate. *delectionem.*

A delicti, & introductionem regni baptismo laticis sine respectu ad ipsum, ipli par esse non potest. Hoc enim proprium ipsi coniunxit institutor eius, cùm dixit, Nisi ex aqua & spiritu sancto renatus, non intrabit in regnum cælorum. Monstrat item hoc ordo, quem antiqui patres in remissionibus criminum signauerunt. Vnde *li. 2. super Leuiticum ORIGENES. Audi † nunc quantæ sunt remissiones peccatorum in Euangelijs. Est ista prima, quia baptizamur in remissionem peccatorum. secunda remissio est in passionem martyrij. Tertia est, quæ per eleemosynas datur. Dicit enim saluator. Veruntamen date quæ habetis, & ecce omnia munda sunt uobis. Quarta nobis fit remissio peccatorum per hoc, q̃ nos remittimus peccata fratribus nostris. sic enim ipse dicit dominus, & saluator. Quia si remiseritis fratribus uestris ex corde peccata ipsorũ, & uobis remittet pater uester peccata uestra. Quinta, remissio est peccatorum cùm B conuerterit quis peccatorem ab errore uiæ suæ, & saluat animã eius à morte, & cooperit multitudinem peccatorum. sexta quoque fit remissio p̃ abundantiam charitatis: sicut ipse dominus dicit, Amen dico tibi: remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Est adhuc septima, licèt dura, & laboriosa per pœnitentiam remissio peccatorũ cùm lauat peccator in lachrymis stratum suũ. Et infrà. Tu ergo cùm uenis ad gratiam baptismi, uitulum obtulisti: quia in morte Christi baptizaris. Cùm uerò ad martyrium duceris, hircum obtulisti, qui authorẽ peccati diabolũ iugulasti. Cũ autem eleemosynã feceris &c. altare sacrũ hœdis pinguibus oneraſti. Hæc ille. 4 AVCTOR. Itẽm † in libro de secundis Epiphanijs recitatis tribus baptismatibus secũdùm ordinẽ temporum, scilicet Iudaico, Ioannis baptismate, & Christi in lauacro regenerationis, tãdẽ infert GREGORIVS NAZIANZENVS. scio & quar C tum baptismum, quo quis sanguine suo per martyrium baptizatur: quo baptismo etiam Christus baptizatus est. Et infrà. scio adhuc & quintũ baptismũ lacrymarũ quod laboriosiùs transigitur, sicut ille, qui lauat per singulas noctes lectũ suum, Hæc ille. AVCTOR. Et libro de origine officiorum cap. 24. CASSIODORVS. Tria, inquit, sunt genera baptismi. Primũ baptismũ, quo sordes peccatorum per regenerationis lauacrũ abluuntur. secundũ baptismũ, quo quis sanguine suo per martyrium baptizatur: quo baptismo etiam Christus baptizatus est. Sequitur. Itaq; baptisma gemina est figura: unũ, quo generamur ex lauacro: alterum, quo consecramur in sanguine. Est & tertium baptisma lachrymarum, quod laboriosiùs transigitur: sicut ille, qui per singulas noctes stratũ suũ lachrymis rigabat. Hæc ille.

Orig. Hom. 2. in Leuit.

Greg. Nazian. Orat. de sancto baptismate. To. 1. Latin.

Tyl. lib. 6.

Cassiod.

Tyl. lib. 6.

le. AVCTOR. Ecce omnes* concorditer in ordine remissionum peccatorum. Primam ponũt esse baptismum: & secundam martyrium: & tertium, aut septimum ponunt pœnitentiam. Nec 3 possunt fingere hic ordinem temporis esse seruatum: quia sic in adultis pœnitentia foret prima, & in multis martyrium. Sed est baptismi ad 4 sequentes ad effectum remissionis peccatorum præferentia naturalis. Sic item RABANVS lib. 5. de naturis rerum. cap. 11. obseruat in istis primũ ordinem originis, ut in remissionibus peccatorum. Secundum Euangelium, prima simpliciter est omnium baptismus laticis sacramentalis: secunda post hanc est martyrium. Potest tamen in casu, maioris esse meriti subire martyrium, q̃ expectare baptismum. Vt si defendenda fides 1 statim postulet defensorem: aut inter illos, quorum vnus baptismum differt ad mortem, alter autem mortem non uolet differre cùm possit, eligens mori pro fide, quàm dilata morte baptizari in fide. In quo casu stat illud, quod 13. lib. de B ciuita. Dei, cap. 7. assumit AVGVSTINVS. Prætiosa in conspectu domini mors sanctorũ eius. Quid enim prętiosius, quàm mors, per quã fit, vt etiam delicta omnia dimittantur, & merita cumulatius augeantur? Neque enim tanti sunt meriti, qui cùm mortem differre non possent, baptizati sunt, deletisque omnibus peccatis, ex hac vita emigrarunt: quanti sunt ij, qui mortem differre cùm possent, ideò non distulerunt, quia maluerunt Christum confitendo finire vitam, quàm eum negando ad eius baptismũ peruenire. Quod utiq; si fecissent, etiam hoc eis in illo lauacro dimitteretur: q̃ timore mortis negauerant Christum: in quo lauacro & illis facinus tam immane dimissum est, qui occiderant Christum. Hæc ille. AVCT. Ex his tamen absolutè non intendo baptismum præferre martyrio: sed bono martyri suadeo, si non habeat, petere: uel si non poterit, martyrium suum existimare supplementum baptismi.

A oportere baptizari. Et de multiplici Spiritus sancti sanctificatione, quæ sola sine baptismo nõ sufficiat ad salutem.

Deus, qui ubique præsens est, & ubique totus, quòd non in omnibus habitet, sed in quibus, ex Augustino ostenditur.

Regeneratio quæ dicatur à doctoribus.

NON enim ex nuda receptione Spiritussancti, aut sanctificatione suppositi, arguenda est sufficiens dispositio, vt quis sit domesticus paradisi. Multò magis ex nudo martyrio pro nomine Christi, quia (ut dicis) non est nisi signum ex suppositione necessarium antecedens baptismum Spiritus sancti. Non tàm antecedit, quàm sequitur. Quia †si sine dilectione Dei, & proximi properetur ad martyrium, quid proderit patienti? Dicente Apostolo, Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mi- 1. Cor. 13. hi prodest. Et in libro de oratione dominica petitione penultima, CYPRIA. Cæterùm discordans, & dissidens, & pacem cum fratribus non *Cyprianus.* habens, secundùm q̃ beatus Apostolus, & scriptura sancta testatur, nec si pro nomine Christi occisus fuerit, crimen dissensionis fraternæ poterit euadere: quia sic scriptum est, Qui fratrẽ suum odit, homicida est. Nec ad regnum cælo- 1. Io. 3. rum peruenit, aut cum domino viuit homicida. Nõ potest esse cum Christo, qui imitator Iudæ maluit esse, quàm Christi. Quale delictum est, quod nec baptismo sanguinis potest ablui? Quale crimen est, quod nec martyrio potest expiari? Hæc ille. AVCTOR. Ecce iam si non excessit Witcleff in generalitate sermonis, cum sine exceptione assumpsit pro certo: quòd martyrizatus pro Christo, licèt non baptizatus, est saluandus. Cyprianus supponit in casu, quòd non. Si (inquit) discordans, si dissidens, si pacem nõ habẽs cum fratribus, nec si pro Christi nomine occisus fuerit, est saluandus. Non discordat, qui sacramentum baptismatis, quo cuncti Christiani concordant, aut negligit, aut contemnit? Nonne dissidet? Nonne non habet pacem cum fratribus? Hoc delictum (inquit Cyprianus) quale est, quod nec baptismo sanguinis põt ablui? quod nec martyrio potest expiari? Quomodo ergo sic martyrizatus, si non irroretur sacramẽto baptismatis, est saluandus? Nec ad regnum cœlorũ (inquit Cyprianus) talis homicida perueniet. Iam item de spirituali sanctificatione, quæ quãdoq; præcedit baptismũ fluminis, quid astruis? Nunquid ipsam uis esse baptismum flaminis, cuius signum tantùm ex suppositione necessarium esset baptismus fluminis, putà si hæc sanctificatio nondum uenit? Quia † sic Pelagiani quidem 2 argue bant,

¶QVOD NVDVM MARTYRIVM sine instinctu Sanctispiritus ad baptismũ, nec aliqua sanctificatio Sanctispiritus baptismum præueniens sine eo non sufficit ad salutem. Cap. CV.

SVMMA.

1 *Martyrium sine baptismo quando non prodesset ad salutem, neque sufficeret. Et quid de hoc dicant Cyprianus, & Augustinus.*

2 *Augustini responsio aduersus Pelagianos, arguentes natum ex baptizatis paruulum, non*

Universidad de Deusto
Biblioteca

arguebant, natum ex baptizatis paruulum non oportere baptizari, eo quòd Apostolum audierunt dicentem, Alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Quibus respondet in sermone. 52. primæ partis sermonum, qui est de baptismo paruulorum contra Pelagianos, in fine, AVGVSTIN. Quomodo (inquiens) accipis? Quomodo intelligis, de fidelibus natũ ita sanctum, vt baptizari non debeat? Quomodolibet accipias istam sanctitatem. Multi enim modi sunt sanctitatis, & multi modi sanctificationis. Non enim hoc omne, quod sanctificatur, ad regnum cælorum mittitur. De esca nostra dixit Apostolus, Sanctificatur per verbum Dei, & orationẽ. Nunquid *quòd esca nostra sanctificatur, non scimus quò mittatur? Disce ergo esse aliquem modum, & quasi umbraculum quoddam sanctificationis, quod nõ sufficiat ad perceptionem salutis. Distat, & quid distet, Deo notũ est. Tamẽ cum filio fidelium curratur ad baptismũ, non sic errent parentes, vt putent eum iam fidelem natum. Natum enim possunt dicere, non renatum. Nã ut noueris quomodo intelligas sanctificatos filios fidelium, ut modò non quæram (quia longum est) modum sanctificationis huius ibi habes, & maritum infidelem, & uxorem fidelem. Sanctificatur (inquit) vir infidelis in uxore: & sanctificatur mulier infidelis in fratre. Nũ quid quia est ibi fortè modus aliquis sanctificationis, ut uir infidelis sanctificetur in uxore fidelis: ideò securitatem debet accipere, quòd in regnum cælorum intraturus est, & non baprizandus, non regenerandus, non Christi sanguine redimendus? Quomodo ergo sanctificatur uir infidelis in uxore, & tamen perit nisi baptizetur: sic fidelium filij, & si ad quendam modum sanctificati, pereunt tamen, si non fuerint baptizati. Hæc Augustinus. AVCTOR. Attende lector, quomodo *contingit ut synonyma, non baptizandus, non regenerandus, non Christi sanguine redimendus. Et quid ualet renasci in aqua lateris Christi, nisi quòd non baptizatus baptismo Christi sensibili omnino remanet non renatus: non Christi sanguine uel lateris eius aqua redẽptus? Manifestè quoque arguit sanctus pater hic suprà, sicut & in ultimo libro de baptismo paruulorum, quòd multiplex est sanctificatio Spiritussancti, quæ sic sanctificata non sufficit ad salutem. Imò ante baptismum quælibet sanctificatio eius, qui reatum originalis peccati contraxit, umbraculum quoddã est (ut Augustinus hic loquitur) & modus quidam percipiendæ gratiæ per baptismum. Cathecumeni ergo fore possunt magnam gratiam Dei habentes, credentes, & iustitiam facientes. Non nego eos sanctos, & sanctificatos, & Spiritusancto perfusos. Nondum

1. Cor. 7.

August. ser. 14. de verbis Domini. in fine. To x.

1. Tim. 4. *quia

A tamen obtinent gratiam, quæ sufficiat ad salutẽ. Quam tamen habituri sunt, cùm peruenerint ad baptismum. Credunt Christo, sicut dictum est, sed Christus non se credet eis. Et rationem assignat super Ioannem * Homil. 12. AVGVST. Ecce illi iam credebant in Iesum: & Iesus non se credebat eis. Quare? quia nondum erant renati ex aqua & Spiritusancto. * Vnde hortati sumus, & hortamur fratres nostros catechumenos. Sequitur. Quid faciant, ut se credat eis Iesus? Renascantur ex aqua, & Spiritusancto: proferat ecclesia, * quod parturit. Concepti sunt, * educantur in lucem. Habent ubera, quibus nutriantur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Iesus non se credidit eis, quia nõdum erant renati ex aqua & spiritu. Quare non ex aqua & spiritu, aqua. flateris Christi, si iam credãt in Iesum: si cum Cornelio iustitias faciant: si sanctum Spiritum acceperint: si item Deo accepti in orationibus, & eleemosynis? Quid adhuc restat ut Iesus se credat eis, qui sic
B credunt in eum? Augustinus iterum soluit. Renascantur (inquit) ex aqua & spiritu. Quomodo hoc? Quod illorum est fecerunt, ut renascantur ex aqua lateris Christi. Concepti sunt, * educantur in lucem. Ad ecclesiam ergo sunt remissi de latere Christi gratiam percepturi. Adhuc parti non sunt. Concepti sunt per gratiam, non renati in gratiam. Hoc suprà dixit Augustinus ad Simplicianum. Conceptiones gratiarum esse sanctificationes omnes præuias: in baptismi lauacro natiuitates. Quod ergo est sine natiuitate conceptio: hoc est sanctificatio quælibet, aut martyrij deuotio sine baptismo: Obiicis. Sed ubi spiritus domini, ibi libertas. Non ergo habet peccatum: ut sit seruus peccati, qui habet gratiam Spiritus sancti. Respondeo ad hoc: gratia Spiritussancti,
C sed initians, in baptismo est perficiens. Quomodo Ieremias, aut Ioãnes Baptista, ambo sancti, & sanctificati ex utero, postea circuncisionis signaculum receperunt, ut amplius soluerentur à primæuo delicto. Tamen descenderunt ad inferos, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei. Sanctificati sunt ergo, sed sanctificatione conceptionis. Si post decretum factũ essent, eguissent, non dubium, sanctificatione regenerationis. Hanc item sanctificationem uocat AVGVSTINVS. sanctificationem prædestinationis, epistola ad Dardanum, dicens. 3 Deus, † qui ubique præsens est, & ubique totus, non in omnib. habitat, sed in eis tantum, quos efficit templum beatissimum suum, uel beatissima templa sua, eruens eos à potestate tenebrarum, & transferens in regnum filij charitatis suæ, quod incipit à regeneratione. Et infrà. Cornelius quoque antequàm regeneratione incorporaretur huic templo, missum

*contingit synonyma

sum ad se angelum videt, auditóque dicentem, q A exaudita sunt orationes eius, & eleemosynæ acceptæ. Agit enim hæc Deus tâquam ubique præsens, vel per sanctos angelos suos. Nam illa priusquàm exiret de vulua sanctificatio Ieremiæ, quanquam nonnulli hoc in typum Saluatoris accipiant, qui regeneratione non eguit: tamen etiam si de ipso propheta accipiatur, potest & secundùm prædestinationem non inconuenienter intelligi. Sicut filios Dei appellat Euangelium nondum regeneratos, ubi Caiphas cùm de domino dixisset, Expedit vobis, ut vnus moriatur pro populo, & non tota gens pereat. mox Euangelium sequutum adiunxit. Hoc autem à seipso non dixit, sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit, quia Iesus moriturus erat pro gente, & non tantùm progente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Filios Dei utique appellauit præter Hebræam gentem in ceteris etiam in omnibus gentibus constitutos, nondum fideles, nondum baptizatos. Quo- B modo ergo Dei filios nisi per prædestinationem secundùm quam & Apostolus ait, quòd elegerit nos dominus in Christo, ante mundi constitutionem? Illa verò in unum congregatio factura erat eos filios Dei. Hæc Augusti. AVCTOR. † Discè † Witcleff, discè Sophista euangelij Iesu Christi regenerationem famosè dici à doctoribus illam, quæ uisibiliter sit sacramento baptismi, non aliam sophisticatam per te in aqua lateris Christi sine sacramento baptismi. Ideo incorporatione fidelium ab hac regeneratione capit initium. Cornelius accepisse dicitur spiritum sanctum, & eleemosynæ eius Deo acceptæ &c. antequàm regeneraretur, non quidem aqua lateris Christi, quia non potuit, nec tunc fuit incorporatus templo Christi: quia ante regenerationem ista gerebantur: quomodo nisi uisibilẽ? qua regeneratione Christus non eguit. Eguit certè regeneratione flaminis in spiritu sancto, C secundùm quòd homo: eguit item fluxu aquæ delatere proprio. Eguit, dico, pro oportuit, sicut ipse dixit. Quia sic oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ante ergo illam regenerationem aquæ, qua Christus non eguit, nulli præter eum, qui non eguit fideles, aut Dei filij dici possunt, nisi per prædestinationẽ, sicut filij Dei dicebantur in euangelio nondum baptizati. Et Ieremias legitur sanctificatus in utero, non 1 ad perfectum, nisi secundùm prædestinationem. Sed quantum distat prædestinatio à prædestinationis termino, qui est gloria, tantum hæc prædestinans gratia à gratia per baptismum adepta. Sed dicis, quid hæc ad Witcleff? Qui item dicit baptismum, & martyrium, baptismum flaminis præcedere tanquàm signa. Quia dicit baptismũ 3 fluminis nõ nisi ex suppositione necessarium ad salutem: quia dicit salutem hominis ex eo non nisi reputatiuè pendere. Quia dicit paruulum non baptizatum posse saluari: hoc attento secũdùm, * quòd omne possibile est uerum, & Deus nihil potest facere, nisi quod facit, uel faciet: & ita si paruulus sine baptismo saluari potest, ita saluatur, aut de facto saluabitur. Et item quia uidetur sibi probasse per martyrium, aut baptismum flaminis quenquam saluandum sine baptismo aquæ visibilis in aqua lateris Iesu Christi, ecclesia Iesu Chri iam docuit in aqua, & sanguine, & spiritu saluatoris secundùm prædestinationẽ quidem antequàm sint, secundùm conceptionis modum quendam cùm primos stimulos senserint gratiarum, ad effectum autem salutis æternæ non nisi lauacro regenerationis sensibilis renasci posse, uel esse fideles. Scimus quidem paruulos fide bona gestantium affectare baptismũ. Scimus catechumenos, aut competentes multos sanctos iustos orantes differre baptismum. Scimus excellentiorem istis Cornelium, & eos qui cum ipso erant spiritu illustratos eximiè. Scimus Ioannem Baptistam spiritu sancto repletum ex utero matris suæ. Scio Ieremiam prophetam sanctificatum priusquàm exiret ex utero. Da mihi quotlibet tales, iam qui tamen cum infectione decedant uitiatæ propaginis, & quantolibet gradu sanctitatis effulgeant, si non renati fuerint ex aqua uisibili, & spiritu sancto, regnum cælorum adipisci non possunt. Miror ergo solidorum quorundam quæstionem, utrum iustificati recipiant quicquam in baptismo: & hi respondent, quòd societatem fidelium: hi uerò characterem: audacter dico iam primò eum iustum: quia iustificatum gratis, gratia baptimali. Nec erat antè iustus, nisi secundùm prædestinationem, aut conceptionem iustitiæ modo umbraculi comparati ad lucem: quæ prodesse sibi non poterat ad sa-
C lutem, si non pòst nasceretur iustus ex aqua & spiritu per baptismum.

*vt dicebat primam partem supra.

Act. æ. Lu. 1. Hier. 1.

¶ QVAE CAVSA PRAECIPVA, VT infans moriatur, & pereat ante regenerationem per aquam. Cap. CVI.

SVMMA.

1 *Infans ut moriatur, & pereat ante regenerationem per aquam, quæ sit causa præcipua.*

2 *Parentes, utrum baptizatis paruulis suis noceãt, cùm eos dæmoniorũ sacrificijs sanare conãtur: & si non nocent, quomodo eis, prosit, cùm baptizantur, fides parentum, quorum, eis non potest obesse perfidia?*

3 *Parctũ seu aliorum delicta, quemodo noceant frequen-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quenter baptizatis paruulis quo ad afflictionem temporalis incommodi, aut retardationem à gratia.

4 *Proles, quòd ex nullo parente tantum trahat delicti, quantum ex primo Adam.*

5 *Fœtus quòd quandoque contrahat fomenta uitiorũ ex traduce, per quæ ad peccandũ, cùm adoleuerit, reddatur etiã procliuior. Et quid de hoc dicat Augustinus.*

6 *Proles, quæ nascitur, utrũ omĩbus malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus ĩplicetur, ut tãtò peius, quantò posteriùs quisq; nascatur.*

IPSE autem postquàm omnes à iudicando coercuit, malitiam diri euentus torquet in parentes. Et qui uetuit iudicare de paruulo secundùm fidẽ, non est ueritus audacter iudicare parentes, tollẽtes Deo suum iudicium contra fidem. In eodem *Witcleff.* cap. 12. quarti trialogi. Sunt (inquit) aliqua in potestate parentum, licèt sint lapsa in præteritum, propter quæ iusto Dei iudicio est necessarium sic venire. Ideo qui definit, quòd nec parentes, nec populus sic peccarunt, ut ita eueniat: supra caput suæ notitiæ loquitur, sicut Pica. Credimus enim ex fide, quòd nihil euenit homini post primam gratiam, nisi aliqua pars humani generis hoc meruerit, uel demeruerit, sic euenire. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ita necessitatem suam infert, ut Deus sic iudicet paruulos propter peccata hominum. Ut audiatur quid libro de bono perseuerantiæ* citra medium disputat AVGVST. Neque enim *facto cogitur Deus illis in fantibus subuenire, illis autem non subuenire, cum sit utrisque causa communis. Aut res humanas in paruulis non diuina prouidentia, sed fortuitis agi casibus opinabimur: cum rationales uel damnandæ, vel liberandæ sint animæ: quando quidem nec passer cadit in terram sine uoluntate *Matt. x.* patris nostri, qui in cælis est. Aut parentum negligentiæ sic tribuendum est, quòd paruuli sine baptismate moriuntur, ut nihil ibi agant superna iudicia tanquàm ipsi, qui hoc modo malè moriuntur, parentes sibi negligentes uoluntate propria, de quibus nascerentur, elegerint.

Quid dicam, quòd paruulus aliquando antequàm illi per* misterium baptismatis succurri **ministrũ* posit, expirat Plerunque enim festinantibus parentibus, & paratis ministris, ut baptismus paruulo detur, Deo tamen uolente non datur:* **qui.* quoniam eum paululum in hac uita non tenuit ut daretur.* Quid est enim, quòd aliquando **Quid ẽt* paruulis infidelium filijs potuit ne irent in perditionem, & filijs fidelium non potuit baptismate subueniri? Certè ostenditur, quòd personarum apud Deum non sit acceptio. Aliquin culto

*Aug. To. 7. *ca. 12. sub finem ca. *fato.*

A rum suorum potiùs, quàm inimicorum, filios liberaret. Hæc ille. AVCTOR. Ecce si parentes, aut populus sic peccarunt, ut malè paruulo sic ueniret, cur filius pagani, & sordidati idololatræ sinitur baptizari ne pereat: & filius deuoti Christiani, imò in medio deuotissimi populi nõ permittitur prius quã perierit, baptizari? Si negligentiam parentum accuses, supponit Augustinus parentes properantes alacriter ad baptismum. Si ministros habes infestos, supponit illos esse paratos. Ecce qui dicis nihil euenire homini, nisi aliqua pars humani generis demerui sic venire: iam accusa quos Augustinus nescit excusare. Aut quæ pars, rogo, humani generis, nisi pars ipsa delinquens hoc ipsum demeruit, ut prima fœmina primæua seductione periret? Vide nè tu iam suprà caput tuæ notitiæ locutus fueris, sicut Pica. Sumus in casu Augustini unà cum tuo, quando dicit, quòd nequè *facto cogitur Deus illis infantibus subuenire, illis non B subuenire, cùm sit utrisque causa communis. Pone utrisque causam communem, quantum est ex parte hominum, & tunc rationem distinctam signes euentuum. Ideirco immediatorem, & priorem causam talis effectus assignat in superiore parte iam dicti libri sui Augustinus. Falsum est igitur secundùm ea mortuos iudicari, quæ facturi essent, si ad viuentes euangelium perueniret. Et si hoc falsum est non erit cur dicatur de infantibus, qui pereunt sine baptismate morientes, hoc in eis eo merito fieri, quia præsciuit Deus eos, si uiuerent, prædicatumque illis esset euangelium, infideliter audituros. Restat igitur ut solo originali peccato teneantur obstricti, & propter hoc solum eãt in damnationem, *quod uidemus aliis eandem habentibus causam non nisi per Dei gratuitam gratiam regenerationem dãnari, & eius occulto, iusto tamen iudicio: quoniam non est iniquitas apud Deum: quosdam ẽt C post baptismum pessimè uiuendo morituros: in hac tamen uita quoùsque pereant detineri: qui non perissent, si eis corporis mors lapsum eorum præueniens subueniret: quoniam nullus mortuus iudicatur ex bonis, secù malis, quæ fuerat, si non moreretur, acturus. Hæc ille. AVCTOR. Ex hoc loco pariens eripitur ab occisione spontanea suæ prolis, quemadmodũ ei Witcleff imponit dicens, aliqua fuisse in potestate parentum, propter quæ est necessarium sic uenire, ut scilicet immatura morte præuenta priusquàm sacramentaliter baptizetur, vita priuetur æterna. Restat (inquit AVGVST.) ut solo originali peccato teneantur obstricti, & propter hoc solum eant in damnationem. Si propter solum peccatũ, quod à primæua trahitur origine, in damnationem eant, immediatorum parentũ*

non

non stringuntur excessibus, ut S. in damnationẽ sustinent, quanuis aliquo parentum delicto seminaliter possint contrahere, unde difficultatẽ forsan sentiant ad uirtutem, ita, ut cum in adultam ætatem euaserint, clamare cogantur cum apostolo, Nõ quod uolo bonum hoc facio, sed q̃ nolo malum hoc ago. Et item uelle mihi adiacet, perficere aũt nequaquam. Si tamẽ ad hoc tẽpus aduersarij tendat subobscura & indigesta sẽtentia, Nouerit tamen tutius dixisse Augustinũ q̃ propter solum originale peccatum eant infantes non baptizati in damnationem interminam. Vnde ad clarificationem fidei in hac parte quantum ab orthodoxis scriptoribus datur intelligi, distincta sunt tempora, q̃bus peccata parentum distinctis item modis possint nocere p̃ pagini. Primum tempus ante animationem fœtus: quia tunc infectionem corruptionis caro sentit ex traduce, q̃ mentem, ut est sibi coniũcta, depraua t. Aliud aũt tempus assignat, postquàm B proles animata cœperit habere uitam propriã. Et tunc non commaculant eam hac infectione aliena peccata, quanuis ei subueniant aliena suffragia. Vnde in epistola ad Bonifacium, quæ est in ordine.* 12. AVGVSTINVS. Quæris† (inquit) à me, utrũ parentes baptizatis paruulis suis noceant, cùm eos dæmoniorum sacrificijs sanare conantur. Et si non nocent, quomodo eis prosit, cùm baptizantur, fides parentum, quorũ eis 3 non potest obesse perfidia? Vbi respondeo tãtã illius sacramenti salutaris esse uirtutem in sancta compage corporis Christi, ut semel generatus per aliorum carnalem uoluptatem, cùm semel regeneratus fuerit per aliorum spiritualem uoluntatem, deinceps non possit alienæ iniquitates uinculo obstringi, cui nulla sui uolũtate cõsentit. Anima enim patris mea est (inquit, & anima filij mea est. Anima q̃ peccauerit, ipsa morietur. Non aũt peccat ipsa, cum parentes ei om C nino nescienti, uel quilibet alius adhibet sacrilegia dæmoniorum. Sed ideo ex Adam traxit, q̃d sacramenti illius gratia solueretur, quia nõdum erat anima separatim uiuens, id est altera anima de qua diceretur, Et anima patris mea est, & anima filij mea est. Iam utiq; cùm homo in seipso est alter ab eo, qui genuit, effectus, peccato alterius sine sua consensione non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum, quia unus erat cũ illo, & in illo, à quo traxit, quando q̃ traxit, *admissum ẽ. Non. n. traxit alter ab altero, quando sua unoquoq; propria uita uiuente iam est unde dicatur. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Regenerans ergo spiritum in maioribus offerentibus & paruulo oblato, remanet communis. Ideo per hanc societatem unius eiusdem spiritus prodest offerentium uoluntas paruulo oblato.

A Quando autem in paruulum maiores peccant, offerentes eum, atque obligare conantes dæmonum sacrilegis uinculis, non est anima utrorunque communis, ut ẽt culpam possint habere communem. Non. n. sic communicatur culpa per alterius uoluntatem, quemadmodũ communicatur gratia per spiritumsanctum unitatem. Potest. n. & in hoc, & in illo homine esse unus spiritus sanctus, etiam si inuicem nesciant per quem sit utriusque gratia communis. Non aũt potest spiritus hominis esse, & huius, & illius, per quẽ peccante altero, & altero non peccante, sit tamẽ causa communis. Hæc ille. AVCTOR. Liquidè satis exponit Augustinus de transfusione peccati, distantias: & quomodo peccata parẽtum par uulis animatis nocere non possunt. Eis autem, qui nondum uita propria uiuunt, nocent: ut eisdem nondum suppositis separatis. Traxit (inq̃t) reatum, quia unus erat cum illo, & in illo, à quo traxit. Ergo (inquit Witcleuista) uerum dicitur quòd aliqua sunt in potestate parentum, quamuis iam lapsa in præteritum, propter quæ est necessarium paruulo sic uenire: quia ex eis traxit reatum. Incerta satis propositio, quam assumis: si scilicet paruulis iam animatis, aut nondum, parentes fluant in sui reatum delicti. Et dicit Augustinus, quod eis iam animatis, non noceãt *Parẽtum peccata quo modo filijs nocere possunt.* aliena delicta: saltem quantum ad alienationem ab æterna uita, intellige. Nocent† autem adhuc frequenter quo ad afflictionem temporalis incommodi: aut retardationem à gratia. Sicut itẽ in casu istius Bonifacij refert se uidisse, in libro suo ad lapsos exhortatorio ad satisfactum, CYPRIA. Præsente (inquit) ipso me, *ac astante, accipite quid euenerit. Parentes fortè fugien- *Ciprianus. *ac teste me.* tes, dum trepidi minus consulunt, sub nutricis alimento paruulam filiam reliquerunt. Relictam nutrix detulit ad magistratus. Illi ei apud C idolum, quò populus confluebat, quia carnem necdum posset comedere per ætatem, panem mixtum, quod tamen & ipsum de immolatione pereuntium supererat, tradiderunt. Recepit filiam postmodum mater: sed facinus puella commissum, tam loqui, & iudicare non potuit, quàm nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum est, ut sacrificantibus nobis eam secum mater inferret. Sed puella iam mixta cum sanctis, precis nostræ, & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu fluctuabunda iactari, uelut tortore cogente, quibus poterat indiciis conscientiam facti in simplicibus adhuc annis rudis anima fatebatur. Vbi uerò solẽnibus adimpletis, calicem diaconus offerre præsentibus cœpit: & accipientibus cæteris locus eius aduenit, cœpit faciem suam paruula instinctu diuinæ maiestatis auer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tere:& os labijs obturantibus premere,calicem recusare.Perstitit tamen diaconus:& reluctanti licèt de sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus,& uomitus: in corpore atque ore uiolato,eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in domini sanctificatione potus, de pollutis uisceribus erupit.Tanta est potestas domini,tanta est maiestas, secreta tenebrarum subeius luce detecta sunt, sacerdotem Dei nec occulta crimina fefelluntur.Hoc circa infantem: quæ ad eloquendum alienum circa se crimen necdum habuit ætatem.Hæc ille.AVCTOR. Hæc igitur infans sentit nocuisse crimina aliena.Sed hic ingerit se latior difficultas de cumulatione originalis delicti in prole ex actuali uitio immediati parentis:attamen† ex nullo parẽte tantum trahit proles delicti, quantum ex primo Adam.Vna est massa damnationis antiquæ, & una mors,quæ secundùm apostolum per unũ hominem intrauit in mundum: sicut per unum Christum hominem una uita.Ideo quia mors illa nec maior,nec alia fore potest,quàm quæ Adæ fuit in origine:quia infinitæ,ut dicam, fuit malitiæ,quanuis per imperfectiorem quãdoque ramum traducatur in surculum. Sic nec uita cumulatior,aut quomodocunque aucta, uel alia potest per sanctum ramum in baptismo regenerato concrescere,quàm illa,quæ per unum hominem communiter uenit in mundum.Ideo tutiùs dixerat Augustinus, quòd ex Adam traxit paruulus,quod sacramenti illius gratia soluere tur.Nec† tamen nego quandoque contrahere fœtum sementa uitiorum ex traduce: per quæ ad peccandum,cùm adoleuerit, reddatur etiam procliuior,quod passim contingit in spurijs,& illicito,fœdoque concubitu procreatis,sicut habet libro de quæstionibus noui & ueteris testamenti.qõ.13.AVGVSTI.Adde (inquit) quia difficile de malis nati,& inter nequissimos educati,uel conuersati,mentem suam temperãt ad disciplinam Dei sequendam. Vide erge ergo si non benè actum est cum filijs perditorum.Hæc ille.AVCTOR. Duo hic dicit satis differẽtia. Primò de ex malis natis. Secundò de inter nequissimos educatis,uel conuersatis.Primi, quãdam necessitatem generatione contrahunt. Secundi imitatione contrahunt.Vtrisque de alieno peccato connascitur difficultas. De primis tamen ad præsens,quomodo tam graui sarcina peccatorum premuntur,Dei tamen gratia succurrente non pereunt,libro suo Enchiri.*ca.28. disputat AVG. Neque dixit in iniquitate,uel in peccato,cùm & hoc uerè dici possit: sed iniquitates,& peccata dicere maluit,quia & in uno illo, quod in omnes homines pertransijt,atque tàm magnum est,ut eo mutãretur,& conuerteretur in necessitatem mortis humana natura, reperiũtur,sicut suprà disserui,plura peccata, & alia parentum,quæ & si non ita possint mutare naturam,reatu tñ obligant filios, nisi gratuita gratia misericordia domini subueniat. Sed de peccatis aliorum parentum,quibus ab ipso Adam usque ad patrem suum progenitoribus suis quque succedit,non immeritò disceptari potest. Vtrum† omnibus malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus,qui nascitur, implicetur,ut tantò peius,quanto posteriùs quisque nascatur?An propter ea DEUS in tertiam usque & quartam generationem de peccatis parentũ corum posteris comminetur,quasiram suam quantùm ad progeneratorum culpas non extendit ulterius moderatione miserationis suæ,nè illi,quibus regenerationis gratia non confertur,* uina sarcina in ipsa sua æterna damnatione premerentur,si cogerentur ab initio generis humani omnium præcedentium patrum originaliter peccata contrahere, & pœnas pro eis debitas pendere?AN aliquid aliud de re tanta scripturis sanctis dil gentius perscrutatis,atque tractatis, ualeat,uel non ualeat reperiri,temerè affirmare non audeo.Hæc ille. AVCTOR.Magnam difficultatem illam,quam Witcleff innuit, asseuerans commissa parentum paruulos necessitate ut pereant,iam Augustinus affirmare non auder, sed magnitudinem illius primi originalis delicti absolutè pronuntiat,dicens eam tantã,ut ea mutaretur,& cõuerteretur in necessitatẽ mortis humana natura.De cuius item magnitudine consequẽter adiecit AVG.Illud tñ unũ peccatum, qd iam magnũ in loco & habitu tãtæ felicitatis admissum est,ut in uno homine originaliter,atque (ut ita dixerunt)radicaliter totum genus humanum damnaretur,nõ soluitur,ac diluitur, nisi p unum mediatorẽ Dei & hominum hominẽ Christum Iesum,qui solus potuit ita nasci,ut ei non opus esset renasci.Hæc illeff. AVCT.Hoc mihi ur,saluo iudicio saniori,esse dicendum,quòd radix illa peccati Adæ tàm excedit crimina singulorum,ut cùm in recenter nato concurrãt,tot tam rem minoris,uis maioris absorbuit.Et gentes præuaricatrices tunc sunt secundùm illud Esaiæ.Ecce gentes quasi stilla situlæ & quasi momentum stateræ reputatæ sunt. Ecce insulæ quasi puluis exiguus,& libanus non sufficiet ad succẽdum,& animalia eius nõ sufficiẽs ad holocaustum.Oẽs gẽtes quasi nõ sint,sic sunt corã eo,& quasi nihilum,& inane reputatæ sunt ei. Sic cũ peccatum illud in sua massa ex omnibus humanis peccatis constare uidetur, sicut mors illius peccati,secundum illud,Et per peccatũ mors, omnes mortes cõplectitur. Secundum illud. 13. de ciuitate DEI ca,12.AVG. Cum ergo requiritur,

ritur,quam mortem Deus primis hominib. fuerat comminatus,si ab eo mandatum transgrederentur acceptum,nec obedientiam custodirẽt, utrum animæ,an corporis,an totius hominis,an illa,quæ appellatur secunda? Respondẽdum est omnes.Prima enim constat ex duabus:ex omnibus tota.Sicut enim uniuersa terra ex multis terris,& uniuersa ecclesia ex multis constat ecclesijs,sic uniuersa mors ex omnibus.Hæc ille.AVCTOR.Ita & uniuersale illud peccatum ex omnibus,ex quo mors uniuersalis effluxit,quæ item constat ex omnibus. Non tamen uniformis actualitatis erant omnia peccata cum primo Adã:sed omnia simul cum illo erant unum in origine.Non enim fiebat aliquod peccatum actuale posteriùs,quod ibi non tunc afuit in penetralibus suæ radicis.Quod non uideo posse dici de aliquo citeriore parente.Non enim proles trahit uniuersa delicta sua primæua ex immediato parente,quanuis per eum traxerit uniuersa, sicut nec fructus ex fronde omnem saporem, & uirtutem,sed per illã ex radice participat. Nec cisterna totam aquam hausit ex fistula: sed ex fonte manauit illi per fistulam. Quod autem ex parente propinquo suscipit iniquum,ab eius actuali delicto quoddam habet exordium.Cuius autem reatus,simul vt magnum istud abluitur, in generatione deletur,quanquam pœnalis lex illa membrorum per aliquod amplius in prole supersit.Forsan in tertiam, & quartam generationem,ut Augustinus in non renatis supputat de reatu.Nec satis intelligo quid ipsi uolunt,q tertiam,aut quartam generationem taxatam referunt pro eo,quòd filij,aut nepotes peccãtium patrum,qui eis adesse tantotempore possunt,ex eorum imitatione multentur:cum peccatũ istud (secundum Augustinum)ex contractione,nõ ex imitatione descendat. Alioquin non ex Adã, sed ex diabolo fieret hoc peccatum. Sicut sermone 51.primæ partis,sermonum AVGVST. Propter imitationem dicis:quia primus peccauit Adam?Respondeo, prorsus non primus peccauit Adam:si primum peccatorẽ quæris, diabolum uide. Et libro primo de baptismo paruulorũ. ca.12.Hoc unius delictum si imitationem attendamus,non erit nisi diaboli. Sed quia manifestum est de Adam,non de diabolo dici,restat in telligenda non imitatio, sed propagatio peccati.Hæc ille. AVCTOR.Non imitatio, tempera negatiuam: non principaliter: non fontaliter: sed propagatio ipsa peccati:propter hoc quod dixit iã suprà de malis nati,& inter nequissimos educati,uel cõuersati.

¶QVOD PRAETERMISSA NECESsitate euangelij pro percipiendo baptismo, Witcleff asignat necessitatem absolutam erroneam omnium futurorum.Cap.CVII.

SVMMA.

1 *Wicleff, qui prætermissa necessitate euangelij pro baptismi perceptione,asignat necessitatem absolutam erroneam omnium futurorum,Augustini auctoritatibus confutatur.*

2 *Necessitatum modi,Et qui fuerunt horum inuẽtores.*

3 *Doctrina Christiana de duplici genere falsi ex Augustino.Et plura alia contra Witcleff necessitatem erroneam,adducuntur.*

4 *Futurum euentum humanæ salutis inter tria uersari,ostenditur.Et multa de præscientia,et prædestinatione ibi.*

NEcessitatem ergo quandam fatetur ecclesia in suscipiendo baptismate. Et necessitatem istam quanuis ab intentione remoueat, tamen ad hæresim suam confirmandam per noduloſas costas Witcteff extorquet,ut cum ecclesia dicere uideatur, *Witcleff.* quando contra eam est,in prædicto.12. cap. 4. trialogi:Non(inquiens)licet fidelibus supponẽ do baptismũ flaminis,baptismum fluminis omnino relinquere.Sed necesse est data opportunitate circunstantiæ ipsum accipere. Et cum oĩa, quæ eueniunt,de necessitate eueniant, dici põt, quod talis homo non potest saluari sine illo baptismate. Hoc tamen cognoscimus solum reputatiuè postquàm baptizatio est completa. Hæc Witcleff.AVCTOR.Ex† hoc ultimo perpende priora,q̃ scilicet necessitatem baptismi sacramentalis non concludit ex fide, nec ad eam omnes generaliter conatur astringere. Sed hoc (inquit)solum reputatiuè cognoscimus. Quid est,quòd talis homo datus,non potest saluari sine illo baptismate,cum tamen priùs de nullo uno homine,sed de singulis sit loquutus? Quare? Quia omnia,quæ euenient, de necessitate euenient.Ideo cum fuerat per baptismum saluandus,sicut comperimus baptizatione completa, sine baptizatione illa saluari non potuit. Non quia dixit Christus,Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto,non potest introire in regnum Dei.Aut quia dixit Christus, Qui crediderit,& baptizatus fuerit,saluus erit,qui uero non crediderit,condemnabitur &c. Sed quia dixit Witcleff,& non Deus,Omnia quæcunque euenient,de necessitate euenient.Et quia dixit Witcleff,Omne possibile est uerum, & Deus nihil potest facere,nisi quod facit, uel quod facturus

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,ideirco non potest talis, aut talis saluari, si non lauacro baptizetur,quanuis alij bene possint. Talis fuidetur, nè uocari doctor euãgelicus qui necessitatum modos,quos signauit euangelium,abijcit:& hos quos Petrus Abelardus, & prophanus Diodorus inuenerunt,assumit. Supra in primo lib.notaui auctorem huius necessitatis hæreticæ fuisse Petrum Abelardũ, de quo Bernardus apud Innocentium Papam conqueritur. Comperi tamen illum non esse primum, imò diù ante Petrum uersatilis erat hæc quæstio inter duos dialecticos,Diodorum, & Chrysippum,ut in dialogo suo contra Pelagianos hæreticós citò post principium, scribit HIERON. Inter Diodorum(inquit)& Chrysippum ualentissimos dialecticos ista contentio est. Diodorus id solum fieri posse,dicit,quod aut sit uerũ, aut uerum futurum sit,& quicquid futurum sit, id fieri necesse est. Quicquid autem non sit futurum,id fieri non posse. Chrysippus uero,& quæ non sunt futura,posse fieri dicit, ut frangi hoc margaritum, etiam si id nunquàm futurum sit. Hæc ille. AVCTOR. Partem uero catholicã sustinebat iste Chrysippus.Sic.n.docuerunt logicam fidei orthodoxi patres quantumcunq; logici forent subtiles. Vnde & sic distinguit de falso in libro suo de doctrina Christiana.2.ca.35. egregius,& fidelis logicus AVGVST. Possumus †(inquit)diuidere,dicentes duo genera esse falsi. Vnum eorum,quæ omnino esse nõ possũt. Alterũ eorum,quæ nõ sunt,quanuis esse possint. Nã qui dicit septem & tres esse undecim, id dicit,qđ omnino esse nõ potest. Qui autem dicit Calendis(v.g.)Ianuarij pluisse, tametsi falsum sit,id dicit,quod fieri potuerit.Hæc ille. AVC. Ecce hæc est doctrina christiana de duplici genere falsi. Vnum est impossibile, alterum satis possibile,sed est falsum.Non ergo omne falsum impossibile,aut omne possibile erit uerum. Sic enim nõ duo genera,sed unum genus falsi fieret omne falsum.Hæc christianorum est logica, altera paganorum,quam scilicet Witcleff contra Augustinum,& ecclesiam,tenet cum Diodoro. Et in proposito de baptismo, docet Augustinus Christum potuisse facere, quod longè meliori cã dimisit,Potuit scilicet demonstratione mirabili aliquem,uel aliquos in ecclesia designasse, qui soli propter eminentiam sanctitatis accepissent baptizandi cæteros potestate.* lib.6.de baptismo contra Donatistas.cap.11.ubi dicit. Poterat enim si uoluisset dominus Iesus baptismi sui potestatem dare alicui, uel aliquibus præcipuis seruis suis,quos iam fecisset amicos suos: qualibus ait,Iam non dicam uos seruos,sed amicos. Vt quemadmodum per uirgam florentem demonstratus est Aaron sacerdos, ita in eius ec

Necessitatum modi. Tom.1.ca.22. Petrus Abelardus.

Hier.To.3

To.3.Aug. Falsum duplex.

*li.v.c.13. Aug.To.7. Io 15. Nu.19.

A clesia,ubi plura,& maiora miracula facta sunt, per aliquod signum demonstrarentur excellentioris sanctitatis ministri, & dispensatores ministeriorum,qui soli baptizare deberent. Sed si hoc fieret,quamuis eis à domino attributus,tamen ipsorum iam baptismus diceretur,sicut baptismus Ioannis fuit. Hæc ille. AVCT. Ecce Deus potuit tales sibi seruos in eminenti miraculo ad ministrandum eligere: quod tamen DEUS non fecit,nec melius sic fecisset. Cum autẽ glossam suam manualem adduxerit,dicens, quod si uult,potest,satis ostensum est suprà,quòd inuiti liter eam ducit ad præsens,quia casus supponit eum potuisse,quod de facto non uoluit. Et item nihil ita potest Deus,quod si uult potest,secundum AVGVST. in libro retractationum. Et in lib.de natura & gratia,ferè ad principium,recitans quendam errãtem. Prius(inquit) distinguit aliud esse quærere an possit aliquid esse, qđ ad solam possibilitatem pertinet, & aliud utrũ nè B aliud sit. Hanc distinctionem ueram esse nemo ambigit. Consequens enim est,ut quod est, esse potuerit:non est autem consequens, ut qđ esse potest,etiam sit. Quia.n.dominus Lazarum suscitauit,sine dubio potuit: quia uero Iudam nõ suscitauit,nunquid dicendum est quòd non potuit? Potuit ergo,si uoluisset. Nam si uoluisset, ẽt eadẽ hac potestate feciset,qua & filius, quos uult,uiuificat. Sed hac distinctione uera, atque manifesta,quò tendat,& quid efficere conetur, aduertite. Nos(inquit)de sola possibilitate tractamus Hæc ille. AVCT. Hic ecce distinctionem quanuis erratis uiri,non tũ erroneam,sed ueram esse approbat Augusti. inter aliqđ posse esse,& ipsum esse,& ueram esse nemo ambigit,inquit. Et post dicit istam distinctionem ueram esse,atque manifestam: & probat logicè. Quia consequens est,ut quod est,esse potuerit: non autem sic sequitur cp est,si possit esse. Manifestè autem interimit Augustinus illam manualem glossam Witcleff: potuit si uoluit, quia cum dicit, quòd Christus Iudam non suscitauit, statim subijcit, potuit, sed noluit. Non ergo tantum potuit quod uoluit: sed etiam quod noluit potuit, & hoc eadem potestate, qua potuit etiam quod uoluit, scilicet Lazarum suscitare. Stat ergo cum omni indifferentia uolitionis & nolitionis omnino identitas potestatis. Huius necessitatis positio, sicut est uetus, ita uetustos respirare facit errores, utrum nullus prædestinatus potest a gratia & charitate regni finalis excidere, nec aliquis præscitus eam habere perpetuo. Quilibet autem baptizatus ideo baptizatur, ut perpetuò illam possideat: secundùm illud. Qui crediderit, & baptizatus fuerit &c. Nullus

lus ergo baptizatus prædestinatus potest post A quæcunque,uel quotcunque flagitia à gratia excidere sic susceptа,pro tanto,quia qui saluus erit,non saluus esse non poterit. Circa hanc rem errores quorundam ueterum in lib.21. de ciui. Dei.*c.15.recitat AVGVSTINVS. Sũt(inquit)alij ab æterno supplicio liberationem nec ipsis saltem omnibus hominibus promittẽtes, sed tãtummodo Christi baptismate ablutis, qui participes sunt corporis eius, quomodolibet uixerint,in quacunque hæresi, uel impietate fuerint:propter illud,quod ait Christus Iesus, Hic est panis qui de cælo descendit, ut siquis ex ipso manducauerit,non morietur. Ego sum panis uiuus,qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane,uiuet in æternum. Ab æterna ergo (inquiunt) morte necesse est istos erui: & ad uitam æternam quandocunque perduci. Hæc ille. AVCTOR. Quantum ab istis distet Witcleff, B ipse exponat. Isti dicunt,cp omnes abluti Christi baptismate,participesque corporis eius, & mẽbra facti,quantuncunque flagitiosi posteafacti,perire non possunt. Nunquid Witcleff cõcedit? Et iterum quod concludit: Ab æterna ergo (inquiunt) morte necesse est istos erui. Nũquid ita docet Witcleff? quia qui saluandi fuerant p baptismum,ab illa gratia dicit nõ posse excidere. Sequitur & alius error ponentium istud aliquantò restrictius,non de hæreticis,sed de alijs quantumcunque impijs intra ecclesiam. AVG. Item sunt qui hoc non omnibus habentibus baptismatis Christi,eiusque corporis sacrm, sed solis catholicis,quanuis malè uiuentibus, polliceantur, quia non solo sacramento, sed re ipsa manducauerunt carnem Christi,in ipso eiuscorpore constituti.de quo dicit APOSTOLUS. Vnus panis unum corpus multi sumus, ut etiam si posteà in aliquam hæresim,uel etiam in gentilium idololatriam lapsi fuerint, tantùm quia in corpore Christi.i.in catholica ecclesia, sumpserũt baptismum Christi, & manducauerunt corpus Christi,non moriantur in æternum, sed qñque uitam consequantur æternam:atque illa omnis impietas quanto maior fuerit,non eis ualeat ad æternitatem,sed ad diuturnitatem, magnitudinemque pœnarum. Hæc ille. AVCTOR. Hæc omnia fatetur Witcleff esse fidelia: eo cp nullus præscitus potest rem ipsam attingere sacramenti. Res enim utriusque sacramenti est incorporatio talis membri ad salutem æternam. Ideo dicit,ut supra protulimus,nullum præscitum percipere uerum Christi corpus,rem ipsam,sed sacramentum eius extrinsecum: nec item rem sacramenti baptismi,scilicet salutem æternã. Li. de fide ad Petrum.ca.32. AVGVSTINVS. Iõ debet ad ecclesiam redire,non ut sacramentũ baptismatis iterum accipiat,sed ut in societate catholica uitam æternam accipiat. Hæc ille. AVCTOR. Vita aũt æterna solis prædestinatis aptatur ex gratia,à qua (dicit)non possunt excidere:quia tunc non esset illa,quæ & ipsa sola est rõ membrationis ecclesiæ. Ergo percepto baptismo,uel corpore Christi secundum rem ipsam, nullus potest ab illa gratia incorporationis excidere,qnia tunc non esset illa. Nec omnis sequẽs impietas,aut casus in hæresim,idololatriã, aut labyrinthum quanticunque flagitij,præparat eũ ad æternum damnationis interitum: quia talis euentus est ei impossibilis ẽt penes Deum. De præsciro uerò supponit econtrario, sicut habetur damnata conclusio.247. Infans præscitus,& baptizatus,necessario uiuet diutius,& peccabit in spiritumsanctum,rõne cuius merebitur,ut ꝑpetuò condemnetur:& itanullus ignis potest eũ comburere pro hoc tempore,uel instanti. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quàm turpis sit hæc dictio contra fidem de omnipotentia Dei,&item de libero arbitro hominis,quis nesciat Christianus? Sed ut oppositа iuxta se posita magis appareant:adducatur in medium, quod de hac re in lib.de bono perseuerantiæ.* cap.21. sententiat AVGVSTINVS. Vt(inquiens) non dicã quoniam sit possibile Deo auersas & aduersas in sidem suam conuertere hominum uoluntates, & in eorum cordibus operari,ut nullis aduersitatibus cedant,nec ab illo aliqua tentatione superati discedant,cùm possit & quod ait Apostolus facere,ut non eos permittat tentari supra id qđ possunt. Vt ergo id non dicam,certè poterat il- 1.Cor.10. los DEUS præsciẽs esse lapsuros, antequàm id fieret,auferre de hac uita.Hæc ille. AVCTOR. Ecce tu dicis,cp iste prẽscit baptizatus,& infans necessariò uiuet diutiùs,ut peccet ad mortem. Augustinus planè dicit quòd non: quia potuerit DEUS(inquit) præsciens ipsum lapsurum esse, antequàm id fieret, auferre de hac uita. Sed dicis, & si sic fieret, non esset præscitus? Fateor in casu illo, sed non sic fiet ideo sustinet Augustinus effectus contingentiam, necessitatem tuam absolutam contemnens. Ex fide enim præscitus potest esse prædestinatus, quanuis sic non sit futurus. At(inquis) prædestinatio Dei ergo est fallibilis. Nequaquam, sed cum certitudine prædestinationis diuinę, Nota. stat contingentia in effectu, sicut cum necesse esse creatoris stat uertibilitas creaturæ. Falluntur enim in hoc negotio respicientes ad pauca, & humanæ traditionis principis, quibus Futurus ce- semel iuuenes imbuti sunt, pronum semper tus humanæ salu- mergentes aspectum. Attollant †uel semel tis uersatur inter tria. fidei oculos, & discant hunc futurum euentum & humanę salutis inter tria uersari.

*c.8.sub fi nem. & in prin.non. Aug.To.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Habet enim prædestinationem diuinā pro principio, futuritionem ipsam secundum liberum arbitrium Dei gratiæ conforme pro termino, & Dei potentiam infinitam agentem, uel deferentem semper illimitatè comitantem vtrunq;. Prædestinationi enim Dei omninò derogat, qui certitudinem eius tollit, aut usquequaque quòd falli possit, admittit, & æquè creaturā à seipsa suspendit, qui contingentiam actuum adimit, & vertibilitatem eius in necessitatem commutat. Potentia uerò creatoris certissima sine præiudicio certæ præscientiæ, potest secundum idipsum, quod in creatura futurum est, aut item nō futurum, ut sibi placet, efficere. Prædestinationi tamen eius nihil potest surripi: quia omnino fixa est, & secundum eā nullus perire potest, qui prædestinatur ad gloriam. Et sic intelligi habet illud, quod AVGVST. ait libro de fide ad Petrum. cap. 35. dicens. Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnes, quos uasa misericordiæ gratuita bonitate Deus facit ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei, prædestinatos à Deo, neque perire posse aliquem illorum, quos Deus prædestinauit ad regnum cælorum: nec quenquam illorum, quos non prædestinauit ad uitam, ulla posse ratione saluari. Prædestinatio enim illa gratuitæ donationis est præparatio, qua nos Apostolus ait prædestinatos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. Hæc ille. AVCT. Benè dicit non perire posse aliquem illorum, quos Deus prædestinauit ad regnum, secundum id, quod prædestinationem ipsam respiciunt. Attamen secundū se perire possunt, & ruere, ut idem AVGVSTI. supponit lib. de prædestinatione sanctorum circa medium, dicens. Cur autem hic tenuerit casum iustum, quem priusquàm caderet, hinc posset auferre, iustissima ratio: sed iscrutabilia sunt iudicia eius. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Deus priùs potest auferre iustum, quàm cadat: sed inscrutabili iusticia eius non hoc faciens, detinet donec cadat. Si ergo sine detrimēto iustitiæ suæ Deus iustum detinet in hac uita usque ad iniustitiam, quare sine detrimento prædestinationis suæ fixæ non potest Deus detinere in hac vita adoptionis suæ filium, quousque sit non filius? Inter hæc scilicet omnino fixum, & omnino cōtingens, illimitata semper adest diuina potentia, quæ sicut prædestinatio diuina humanis casibus non ligatur. Idcirco in primo libro dixi longè alijs regulis utendum esse, cùm diuinæ prædestinationis, aut præscientiæ eius casibus conuersamur, quàm in puerorum obligationibus solebamus, propter admixtionem extraneā summi necessarij, & ultimi contingentis. Ita ut semper in responsionibus post casum inter uerum de facto, & uerum solum possibile admissum in casu, fiat distinctio, ut si de facto sit uerū solū futurum, q̄ Ioannes saluabitur: ponatur tamen q̄ peccet, & illo peccato discedat. Si proponatur: concedam cum expressa adiectione, q̄ non concedo hoc simpliciter, sed ratione positi tanquàm uerum possibile tantum, non tñ sic futurum, quia alioquin concessum simpliciter, diuinæ prædestinationi simpliciter repugnaret. Q̄ omnino sanæ fidei aduersari, lib. 1. * de natura animæ ad Vincētiū tradidit AVGVSTINVS. Noli (inquiens) dicere, noli credere, noli docere, quos dominus prædestinauit ad baptismum, prædestinationi eius eripi posse, & ante defungi, quàm in eis fuerit, quod omnipotens prædestinauit impletum, si uis esse catholicus. Nescio enim quæ hic potestas contra potestatem Dei, casibus datur, quibus irruentibus, quod ille prædestinauit fieri, non sinatur. Hæc ille. AVCT. Ex hoc percipi potest, q̄ ars ista obligatoria diebus Augustini in materia de Dei prædestinatione usu coaluit, & per indiscretam obseruantiā regularum cogebantur responsales diuinæ prædestinationi occurrere propter casuum potestatem. Nescio (inquit AVGVSTINVS.) quæ hic potestas contra potestatem Dei casibus tribuatur. Omnis enim potestas diuinæ prædestinationi contraria amputatur, quando unicuiq; propositioni tantum uerè possibili hæc nota coniungitur alijs, prout de facto ueræ sunt concessis simpliciter. Nec logicam hanc tanquàm nouam rideant Wicleuistæ, quousque doceāt, quare magister eorum Witcleff etiam inter necessitates suas erroneas coactus sit inter uerum de posibili, & uerum de facto hac uti cautela, & dicere, si Deus uoluerit. Sicut ipse dicit. 3. libro trialogi. capi. 8. Et nunquid magis pertinenter dicitur de Ioannæ prædestinato de facto, quòd in casu posito est decessurus in mortali de possibili posito, quàm si Deus hoc uult? Hoc tamen seruato pro absolutè uero, quod est de facto futurum: quia hoc diuinæ præscientiæ est determinatum obiectum, prout in fine libri cōtra sermonem Arianorum dicit AVGVST. Deum se futurum nunquàm præsciuit: quid est autē præscientia, nisi futurorum scientia? Hæc ille. AVCTOR. Illi ergo, qui oppositū eius, quod Deus præscit, de facto futurum concedunt in casu posito, tanquàm de facto sit futurum, ipsi ad mentem Augustini propter possibile casualiter positum, destruunt Dei præscientiam. Vnde in prædicto loco subdit contra Vincētium AVGVSTI. Tua (inquit) ista sunt uerba, Habendam dicimus (inquit) de infantibus istiusmodi rationem, qui prædestinati baptismo uitæ præsentis antequàm renascantur in Christo, præueniuntur occiduo.

Idē To. 3

Eph. 1. Nota

Aug. To. 7

occiduo. Ergo nè prædestinati baptismo uitæ præsentis antequàm ad eum perueniant præueniuntur occidio: & prædestinaret Deus quod futurum non fuisse presciuit? Aut hoc futurum fuissent sciuit ut eius, aut prædestinatio frustraretur, aut præscientia falleretur? Hæc ille. AVCTOR. Ex modo arguendi patet. quòd propositionem de inesse simpliciter intellexit Augustinus: quod in principio dixerat nullos diuinæ prædestinationi eripi posse, id est, non posse eōcedi sic simpliciter. Vnde prædestinationi erepeos quis intelligat? quia sic semper * de post nu dē arguit de inesse: ut quanuis sic ponatur in casu, & concedatur uelut possibile absolutè, tamē nō sic dicendum est, quod statim præscito uero opponitur. Vt de præscito infante ad baptismum, quanuis in casu posito præueniri possit occiduo: non tamen hoc concedo futurum, etiam post casum admissum, quia de facto eius oppositum est verum futurum. Concedo tamen illud tanquàm possibile futurum, & hoc Deum simul cum determinato futuro præsciuit. Et in præscientia diuina benè conueniunt, quòd Deus cognouit hoc de facto futurum, & de possibili nō futurum. Vnde & neutrum illorum futurorum nesciuit Deus in modo suo fore futurum, ut eius prædestinatio frustraretur, aut præscientia falleretur. Certè hæc duo simul futura Deus omnino non præscit. s. hoc esse futurum, & hoc non esse futurum, sed omnino alterum illorū Deus nescit esse futurum. Et sic in hac uia stant prædicti casus Augustini de prædestinatione sancto rum, quos ipse libenter admittit.

Idem

¶QVOD BAPTISMVS AQVAE tollit omne delictum mortale, & veniale, & omissionis quodcunque, induens perfectè nouum hominem, qui secūdùm Deum creatus est. Cap. CVIII.

SVMMA.

1. *Witcleff, qui dicit, quòd baptismo non remittitur peccatum omissionis, confutatur. Et quomodo in hoc satagit in perfidia superare Pelagium.*
2. *Baptisma quòd det omnium indulgentiam peccatorum, & auferat peccata, non radat.*
3. *Peccatum quid, & quid delictum, & quomodo differant ex Augustino. Et quomodo delictum, quod est omissionis peccatum, etiam in baptismo remittatur. Et quid de hoc dicant Augustinus, Haymo, Beda. &c.*

PRIMVS affectus sancti baptismatis in magna portione sustollitur, quādo plena indulgentiam omnium peccatorum ipsi negatur: & fit uis de uenialibus omissionis. Inter conclusiones ter damnatas. 208. Baptismus delet omne peccatum originale, vel actuale: mortale aut venale quod inuenit, sed de ueniali omissionis non oportet. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quod † ergo sacramētum est perfecta abolitio ueteris hominis, si baptismus sui delicti ruinas non implet? Vbique satagit (sicut prædixi) in perfidia superare Pelagium. Nam Pelagiani hunc articulum pro damnato habebant, quòd non omnia peccata in baptismate tollebantur, sicut scribit in libro. 1. contra duas epistolas Pelagianorum. * cap. 24. AVGVSTINVS. Eos (inquit) qui dicunt etiam baptisma non omnia peccata delere, condemnamus, quia scimus plenam purgati onem per ipsa mysteria conferri. Augustinus respondit. Hoc dicimus & nos: sed paruulos quoque per ipsa mysteria primæ natiuitatis, & obnoxiæ successionis uinculis solui, non dicitis uos. Propter quod de ecclesia Christi, quæ hoc antiquitùs tenet, oportet ut sicut * alij hæretici segregemini & uos. Hæc ille. AVCTOR. Vide nunc Witcleff Pelagianos illos concedere, dicentes baptisma sanctum non omnia peccata delere, simpliciter condemnatos, quia scimus (inquiunt) plenam purgationem per ipsa mysteria conferri. At Augustinus, hoc (inquit) dicimus & nos. Ergo qui dicitis non plenam purgationem, sed uix semiplenam conferre baptisma, dum uenialia omissionis excipitis, multò magis quàm Pelagiani oportet de ecclesia sitis cum hæreticis segregati. Nolit hoc dictum imputare catholicis, nisi mania Pelagianorum uoluerit annotari. Iulianus enim Eclanensis cum suis sic imposuerunt ecclesiæ, quasi dixisset baptismum nō omnia peccata auferre, sed radere, ita ut radices delictorum teneantur in carne. Quod dicit pro concupiscentia carnis, quæ seminarium uidetur esse sequentium delictorum. At libro primo contra duas epistolas Pelagianorum. * cap. 7. AVGVST. Dicunt etiam (inquit) baptisma non dare omnem indulgentiā peccatorum, nec auferre crimina, sed radere: ut omnium peccatorum, radices in mala carne teneantur. Augusti. respondet. Quis hoc aduersus Pelagianos nisi infidelis affirmet? Dicimus † ergo baptisma dare omnium indulgētiam peccatorum, & auferre peccata, non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur quasi rasorum in capite capillorum unde crescant, iterum resecanda peccata. Nam & istā similitudinem comperi suæ illos adhibere calūniæ, tanquàm hoc nos sententiamus, atque dicamus.

Vuitcliff.

* cap. 2. Aug. 2. 07.

Vcteri.

* cap. 12. Idem To. 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus. Sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, uel fallere, cum necesse est, ut etiam baptizatus, & hoc si diligentissimè proficit, & spiritu Dei agitur, pia mente conflígat. Hæc ille. AVCTOR. Non ergo ecclesiæ patres tales abrasiones peccatorum admittunt, ablatis maioribus, minora remaneát. Dicimus (inquit AVGVST.) baptisma dare omnium indulgẽtiam peccatorũ & auferre peccata, non radere. Si ergo omnium peccatorum fert baptismus indulgentiam, non potest ibi remanere ueniale omissionis: nè non omnium, sed omnium præter talium fiat in baptismo remissio peccatorum. Nec licet ab illa vniuersali sententia ista excipere, nisi eadem licentia possit alius cum valet mortale omissionis excipere. Sed attendamus scripturam sanctam quid in hac re definiat. Leuiti. 6. scribitur. Sicut in peccato offertur hostia, ita & pro delicto utri 3 usque hostiæ lex vna erit. Si † enim genus locutionis attendimus, peccatum commissionis reatum intimat. Delictum, negligentiæ, vel omissionis culpam notat. Vtriusque tamen lex una erit, quia in nouo testamento gratia Dei in sacramentis simul tollit utrũque, saltem quæ tollit peccatũ, ea lege aufert delictũ. Vnde in libro ꝙstionũ Leui.* cap. 15. dissoluẽs prædicti textus ambiguum, sic loquitur AVGVSTINVS. Quæritur inter delictum & peccatum quæ sit differentia: quoniam si nulla esset, nullo modo diceretur: quomodo quod est pro peccato, ita & id, quod pro delicto. Quanuis enim lex eiusꝙ; sacrificium nihil distet, quia lex est una eorum, tamen ipsa duo, quorum unum est sacrificium, id est, peccatum, & delictum si inter se nihil differrent, & si unius rei duo nomina essent, non curaret scriptura tam diligenter commẽdare unum esse utriusque sacrificium. Fortassis ergo peccatum est perpetratio mali: delictum autem derelictio boni: ut quemadmodum in laudabili uita aliud est declinare à malo, & aliud est facere bonum: quod admonemur, dicente scriptura, Declina à malo, & fac bonum: Ita & in damnabili, aliud est declinare à bono, & aliud facere malũ: ut illud delictũ, hoc peccatũ sit. Nã & ipsum uocabulũ si discutiatur, quid aliud sonat delictum, nisi derelictum? & qui deliquit, quid dereliquit nisi bonũ? Et infrà. Potest etiã uideri illud esse delictum, quod imprudenter, id est, ignoranter, peccatum, quod a sciente committitur. Huic differẽtiæ uidentˉ testimonia consonare diuina. Delicta quis intelligit? Et illud. Quoniam tu scisti imprudentiã meã. Continuo quippe secutus adiunxit. Et delicta mea à te nõ sunt abscõdita. uelut alio modo repetens eandẽ sñiam. Nec ab eadẽ ratione discordat Apostoli dictũ. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto. Hinc

Augu.

Leuit. 16.

Peccatum. Delictum.

**cap. 20.*

Aug. To. 4.

Psal. 31.

Psal. 18.

Psal. 68.

Gal. 6.

A enim, quòd præoccupatum dicit, imprudentem lapsum esse significat. Peccatum uerò ad scientẽ pertinere, apostolus Iacobus tanquam definiens ait. Scienti igitur facere bonum, & non facienti, peccatum est illi. Sed siuè ista, siuè illa, siuè aliqua alia differentia sit peccati, & delicti, nisi aliqua esset differentia, non ita loqueretur, ut diceret, Quomodo pro peccato, ita pro delicto lex una est eorum. Indifferenter autem plerunque dicuntur, ut peccatum nomine delicti, & delictũ nomine peccati appelletur. Neque enim cum dicitur in baptismo fieri remisiio peccatorũ, non fit etiam delictorum: nec tamen utrunque intelligitˉ. Sic & dominus ait pro multis effundi sanguinem suum in remissionem peccatorum. Num quid quoniam non ait, & delictorum, ideo quis quam dicere audebit in sanguine ipsius non fieri remissionem delictorum? Item in eo, quod scriptum est apud Apostolum. Nam iudicium quidem in uno in condemnationem, Gratia verò ex multis delictis in iustificationem: quid aliud, quàm nomine delictorum & peccata comprehensa sunt? Hæc ille. AVCTOR. In toto isto passu qd aliud Augustinus insinuat, nisi peccata omissionis, quæ appellat delicta, eadem legis oblatione deleri, qua peccata commissionis, quæ peccatorum nomine censebantur esse deleta? Et sic in nouo testamento eodem sacramento baptismatis & hostia sanguinis simul nomine peccatorũ omnia tollebantur delicta. Nèc facienda est uis de minoribus delictis, quæ uirtute tanti sacramenti* sorbentur in maioribus. Lib. 6. cõtra Iulianum. cap. 11. AVGVSTINVS. Nec nos dubitamus quia baptismate delictum omne mundatur, si renascendo quisque mundatur. Quod enim non amittit nisi regeneratio, nõ cessat trahere generatio. Hæc Augustinus. AVCT. Ecce in baptismate omne delictum mundatur. Siue ergo delictum est omissionis piaculum, siue in C eo etiam commissum omne peccatũ includitur, sicut uerũ est, & Augustinus suprà hoc docuit: omne ueniale omissionis uitium potiùs in magno omisso laxari intelligitur, quàm peccata cõmissa. Peccata enim minora eiusdem generis cõuenientius includantur in suis maioribus, quàm omninò alterius generis tanta peccata. Et iterũ si instet, p minoribus peccatis omissionis Wicleff, quia minora sunt, rogo quomodo signabit unum minus, quàm est ignorantiæ peccatum in paruulo? Vnde & Psalmista. Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris domine. Et nunquid sanctitas sacramenti hoc exigit, ut & ipsa purgetur? Libro* primo de baptismo paruulorum cap. 44. AVGVSTI. Illam recentium natorum profundissimam ignorantiam uideamus, ex qua ad istam non permansuram balbutientem

Aug. contra Iulian.

Aug. To. 7.

Psalm. 24.

Aug. To. 7. cap. 36. Tom.

butientem fatuitatem tanquàm ad scientiam, lo A cutionem que tendentes perficiendi uenerunt. Illas, inquam, consideremus tenebras mentis uti que rationalis, in quibus & Deum ignorát prorsus, cuius sacramentis etiam cum baptizantur, obsistunt. In has quæro unde, & quando submersi sunt? Sequitur. An nullum est ignorantiæ malum, & ideo nec purgandum? Et quid agit illa vox, Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas nè memineris? Et si enim dãnabiliora peccata sunt, quæ à scientibus committuntur, tamen si ignorantiæ peccata nulla essent, non hoc legeremus, quod commemoraui, Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas nè memineris. Hæc ille. AVCTOR. Magnum igitur est istud ignorantiæ malum, & ideo restat esse purgandum. Nam si ignorantiæ peccata nulla essent, non ad ea tergenda psalmographus sic oraret, Delicta iuuentutis meæ &c. Damnabiliora tamen peccata sunt, quæ à scientibus committuntur, (dicit Augu.) sed non ideo sunt ista nulla, & B ideo nec purganda. Quasi diceret, si forent aliqua, purgarentur. Qua hostia? Sicut superior lex docuit eadem, qua tolluntur peccata, quæ à scientibus committuntur. Eadem enim lex est peccati & delicti, commissi & omissi, maioris & minimi: alioquin baptizatus nõ esset perfectè iustus ex baptismo. Quo contrà dicit Apostolus ad Ro. 3. Nunc autem iustitia Dei* manifesta est sine lege, testificata à lege, & prophetis. Dicit, Nunc autem, id est, in nostro tempore, per baptismum. Vnde ibi in expositione HAYMO. Iustitia in Christo est reuelata, & data sine lege, id est, sine obseruatione legali, quia nulli lex secundum mysteria & sacrificia tradituriam obseruanda, sed dicitur, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, hoc est, iustus erit. Sequitur. Testificatur à lege, & prophetis. Iustitia baptismatis, qua iustificamur, testificatur per legẽ, dum dicitur. In nouissimis diebus circuncidet dominus cor tuum, id est, auferet peccata tua, & C iustificabit te per baptismum. Hæc ille. AVCTOR. Perfectam † ergo iustitiam consequũtur homines per baptismum: perfectè autem iusti non sunt, quibus potest imputari delictum. Nec est per differentias omissionis & commissionis, uenialis aut mortalis exemptio procuranda. Quia sic in baptismate plena sit indulgentia criminum, ut si sic baptizati decedant, transeant ad hanc ecclesiam ubi non est macula, siuè ruga. In expositione sua super illo Iacobi. Vides quoniã fides cooperabatur operibus illius. tangens prædictum textum Apostoli, BEDA. De hoc testimonio Paulus ad Romanos firmissimè disserit, manifestissimè dicens. Quia tanta est uirtus fidei, ut statim perceptis eius mysterijs, iustum de impio facere possit hominem. Sequitur. Hoc quoque tempore si quis nuper ad fidem ueniens baptismum susceperit, & proponens se toto cor de Deo seruire & præceptis eius obedire, moxque de hac luce migrauerit, iustificatus utique 1 fide sine operibus emigrauit: quia tempus operandi, unde fidem probaret, ipso, in quem credidit, Deo disponente, non habuit. Hæc ille. AVCTOR. Et in* de baptismo paruulorum, lib. 1. ca. 17. AVGVSTIN. Cæterum quis ignorat, qꝫ baptizatus paruulus, si ad rationales annos ueniens non crediderit, nec se ab illicitis concupiscentijs abstinuerit, nihil ei proderit, quod paruus accepit? Veruntamen si percepto baptismate de hac uita emigrauerit, soluto reatu, cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine ueritatis, quod incomutabiliter manens in æternum, iustificatos præsentia creatoris illuminat. Peccata enim sola separant inter homines, & Deum, quæ soluuntur Christi gratia: per quẽ mediatorem reconciliamur, cùm iustificat impium. Hæc ille. AVCTOR. Hæc est ergo non defecta, non semiplena, sed plena indulgentia criminum, quam quilibet iustificatus ex fide in baptismo consequitur: cum qua scilicet iustus possit sine sorde reputari inter iustificatos illos, quos præsentia creatoris illuminat. Et quia non est peccatum nisi separet à Deo: & sola peccata separánt inter homines & Deum: nullum re- 2 stabit in baptizato peccatũ, quin soluatur Christi gratia, per eum, qui iustificat impium. Sicut æquè dicit ad hunc effectum Apostolus ad Romanos. 3. Iustificati (inquit) gratis per gratiam 3 ipsius, per redemptionẽ, quæ est in Christo Iesu. Vbi notanter in expositione HAYMO. Gratis dicit, id est, sine ullis præcedentibus meritis. Verbi gratia. Venit quis ad baptismum, nihil boni unquam fecit, baptizatur, statimque iustificatur. Ecce gratis iustificatur per gratiam, id est, per donum Dei, & hoc per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, non in operibus legis. Redẽptio nostra, qua sumus redempti, & per quam iustificamur, passio Christi est. Quæ iuncta baptismo, iustificat hominem per fidem, & postmodum per pœnitentiam. Ita enim inuicem illa duo sunt coniuncta, ut unum sine altero non possit hominem iustificare. Nam neque fides dominicæ passionis sine aqua baptismatis hominem mundat, nisi fortè in martyrio, quod pro baptismate accipitur: neque aqua baptismi sine fide dominicæ passionis purificare hominem ualet. Iungantur ergo simul, sicque præstabunt perfectam redemptionem, perfectamque mundationem. Ita neque Iudæus, neque Gentilis, suis iustificatur operibus, cùm uterque sit prævaricator suæ legis: Iudæus uidelicet naturalis, & scriptæ:

** de peccat mer. & rem. cap. 20. in prin. Augustí.*

Esa. 59

Roma. 3.

Haymo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptæ:Gentilis autem naturalis: sed redemptione A qua Christus nos redemit suo sanguine, & fide, & aqua baptismatis; qua quisque renatus, si statim obierit, saluabitur in uita. Hæc ille. AVCT.

5 Ecce † quæ suprà distinximus, in uno congrega- 1 ta fasciculo. Gratis iustificamur in baptismo ab omni delicto. Si ergo remaneret ueniale omissionis, non gratis tollendum per gratiam Dei, sed nostris operibus, abbreuiata foret in illo gratia Dei, & nostra opera gratiæ præferenda. Non est enim medium, quia aut gratia Dei, aut nostra merita per gratiam Dei tollunt delicta. Secundò habes, quòd fides dominicæ passionis, quæ est per te ex baptismo flaminis, nisi iuncta fuerit baptismo fluminis, non soluit delicta. Tertiò item *si martyrium ante baptismum mundat hominem, hoc est, quia supplet locum baptismi quo quisque sic iustus redditur, sic abluitur, q si obierit, ea forma saluabitur. *sic

¶QVOD EST ALIQVIS CHARA cter baptismatis, confirmationis, & ordinis, ut docet ecclesia; & ubi hoc fundatur. Cap. CIX. B

SVMMA.

1 *Character quid.*
2 *Character (seu signaculum Dei sanctũ) quod ex pacto hominis cum Deo detur homini baptizato. Et ad quid. Et de signaculis et characteribus triplicis sacramenti ex Apostolo.*
3 *Pignus, & Arra in quo differant.*
4 *Character, uel signum quanuis sit gratia spiritus sancti in baptismo, uel alio sacramẽto percepta quòd tamen non sit res sacramenti, quæ sumentem faciat Deo gratum.*
5 *Signaculum, seu Character, quòd sit aliud quid à Spiritu sancto, uel uisibili sacramento, uel effectu sacramenti, quod est gratia. Et quomodo sit indelebile ostenditur.*
6 *Character uocabulũ, quod sepissimè in libris patrum reperiatur, et ad illum effectum, ut iam ponit ecclesia, Augustini authorinatibus demõstratur. &c. Et de ratione ponẽdi characterem.*

DOcuit nos semper à primæua fidei institutione mater ecclesia, quo modo ex sacramentorum quorundã acceptione relinquitur in Christi membris signaculum saluatoris, quod expresso nomine uoluerunt appellare characterem. Sed *Character.* qui fundamẽta characterum sacramenta in mõtibus sanctis non diligit, parũ est, si fundationẽ, aut fructũ istorũ cõtẽnat. Quarto tria. cap. 15. *Wicleff.* Quidã multiplicãt in ordinibus & sacris multis characteres: sed istorum fundationem, & fructũ nec in scriptura sacra, nec in ratione considero. Hæc ille. AVCT. Primò ut innotescat fundatio huius signaculi, restat fixè determinare, quid sit, de quo loqui intendimus. Ipsum † enim est sanctitas q̃dam nostris impressa mẽtibus, secundũ *Character quale.* quam adepti baptismatis sacramẽtũ, à non susceptis pietibus discernamur: quo fundato, de suis fructibus differemus. Hęc sanctitas, uel sãctitatis signaculum p̃p fixã & indelebilẽ eius morã in anima p̃ fortem impressionẽ ab agente causatã, & expressionem figuræ, q̃ gerit, apto uocabulo, à patribus appellatur character, quæ est figura p̃ inustionem ferri causata in pecore, ut indelebiliter notã exprimat possessoris. Cum aũt p̃ ferro characterizante accipitur, sc̃da syllaba eius scribẽda est cum e secunda uocali. Vnde in lib. interpretationis suæ triformis. HIERON. Character ferrum coloratum, quo notæ pecudibus inuruntur. Character græcè, forma dicitur latinè. Hæc ille. AVCTOR. Alias dicitur figura, secũdùm dicentes, quòd ubi nos dicimus de Deo filio, quod sit figura substantiæ eius, in græco habetur, & character substantiæ. Procedentes igitur ad fundationem eius, legibus canonum nõ donamur, quibus tamen omni mente subiicimur: tantùm nè cedamus locum calumnianti hæretico, quòd legibus humanitus adinuentis sacramenta nostra fundantur: & non ex Deo, sed ex hominibus baptismus noster, & fides tota dependeat. Cùm re uera non ex se, sed ex Deo, & traditione apostolorum continuata usque ad tempora sua canones hoc sanxerunt, dicente sancto Petro in canonica. Non enim uoluntate humana allata est aliquando prophetia *2. Pet.* sed spiritusancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. Quod mirum doctor uere subtilis non aduertit in hoc, sicut in aliis, nesciens C (ut dicit) aliam authoritatem scripturæ, uel antiquitatis adducere, nisi ecclesiæ sic determinantis ex nouo. Si beatus Augustinus habuisset hunc modum probandi unicum baptismum cõtra Donatum, aut Dei gratiam contra Pelagium, aut unum principium omnium cõtra Manichæum, aut consubstantialitatem filij Dei contra Arium, quam facile disputasset, sed quàm difficilè concluisset hæreticis. Nec tamen omnes authoritates tam uiuaces, tam claras intulit, ut non aliquis uersutus, & defensor proteruus eas declinare ualuerit. Sed ideo ualuerunt, quia robur acceperunt ab apostolorum fide primæua. Sed quomodo (inquis) ita probas tuum characterem? Quia sic uniuersa iam olim sanxit ecclesia, ideo ab apostolorum traditione uenisse nos credimus. Sed proba scriptis, inquis. Hoc mirum est, quòd iubeas: cùm Dama-

Damasceni scripta, uel Dionysij paruipendas, A & dicis magis credendum ecclesiæ. De moribus (inquis) Manichæorum, Euangelio non crederem, nisi crederem ecclesiæ. Errore forsan scriptoris contra epistolam fundamenti uolebat dixisse: tamen indubiè ita credo. Et eo potiùs, quia 2 ecclesia tam Augustini, quàm Damasceni, Dionysij, & priscorum patrum sensus in sententia semper tenet. Ita enim ecclesia quantumcunque grandis uno loco collecta, uel tempore, necesse habet uti authoritate patrũ, per quos ab apostolorũ temporibus fides antiqua ad se usque trajiciat, ut non suo modo sensu gloriari uideatur cum hæreticis: & illius satyrici uoce formari decreta: Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas. Lib. 5. cõtra Donatistas. *cap. 27. AVGVST. Quod autem nos admonet, ut ad fontem recurramus, id est, ad apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum. Hæc ille. AVCTOR. Attamen & si nusquam ita re B periatur scriptum, si scripta patrum omnino non dissonent, & uniuersa, uel maioris partis ecclesiæ consuetudo sic habeat, ab apostolorum traditione uenisse credatur. Ibi suprà. cap. 24. AVGVST. Apostoli autem nihil exinde præceperunt. sed consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab eorum traditione exordium sumpsisse credenda est, sicut multa, quæ uniuersa tenet ecclesia: & ob hoc, ab apostolis benè præcepta creduntur: quanquàm scripta non reperiantur. Hæc ille. AVCTOR. Magnum ergo robur habet pro declaranda antiqua fide ecclesiæ ipsa consuetudo intelligendi, uel fidem tradendi, ubi scriptorum monimenta uacauerint. Magis ergo scriptum testimonium roborat, & auget fidem, ubi in sanctorum patrum libris sine ambiguitate prospicitur. Sed ipsa consuetudo est animata fides ecclesiæ, hæc signata. Ita ergo iuuante Christo fundamenta scripturarum ape C riam, ea, quæ pia fides non abnuet, concors sanctorum patrum, & ecclesiæ canonum cum consensu fidelium populorũ attestatio roborabit. Apostolus Paulus de hoc signaculo loquens ad Ephesios ca. 4. Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. In quo textu in annotationibus HIERONYMVS. In quo signati estis in diem redemptionis. Symbolũ spiritussancti in die baptismi accepistis: nouum signaculum habere cœpistis. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quòd litera apostoli Pauli ad primæuos credentes signaculum illud sanctitatis commemorat eos accepisse in die baptismatis. Vnde item in expositione HAYMO. In quo signati estis, id est, sigillati, & assignati estis Deo in die redemptionis. Sequitur. Id est in die baptismatis. Hæc ille. AVCTOR. Ecce item sigillum, quod ante signaculum dictum erat: & exponens Hieronymus uocat illud symbolum spiritussancti: quod symbolum secundũ ipsum in libro interpretationis triformis, est placitum, siue pactum hominis cum Deo. Ex † pacto ergo hominis cum Deo signaculum Dei sanctum datur homini baptizato. Et ad quid: nisi ad aptandum eum gratijs, & reliquis donis spiritus sancti? ut quasi per arram ad solutionem ueniat pleniorem, & tunc tandem ad plenissimam, scilicet gloriam beatorum: quam item sub nomine pignoris idem Apostolus exprimit populis. 2. Corinth. 1. Qui autem confirmat nos uobiscum *2. Cor. 1.* in Christo: & qui unxit nos Deus, & qui signauit nos Deus, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. In quo refertissimo Apostoli compilantur signacula, & characteres triplicis sacramenti, quæ dat Deus per se in mente credentium: quamuis non secundum ordinem, quem modò tenemus. Vnde super eum textum in expositione, HAYMO. Qui unxit nos gratia spiritussancti, id est, qui dedit nobis remissionem peccatorum per gratiã spiritussancti. Et subaudis. Deus uerus est. In ueteri testamento sacerdotes & reges ungebantur oleo. In nouo autem omnes fideles unguntur: non tantum oleo. uisibili, quantum inuisibili gratia uidelicet spiritussancti in baptismate. Et per manus impositionem fiunt reges animarum, & sacerdotes populorum, ut sanctificent eos. iuxta quod Petrus ait. Vos autem estis *1 Pet. 2.* genus electum, regale sacerdotium. Et qui signauit nos sibi, dando signum suum nobis. DVM enim dixit Christus: Sicut misit me pater, & ego *Io. 6.* mitto uos: signum suum in eis posuit, & dedit dignus spiritus in cordibus nostris. Pignus est pro priè, quod propter rem creditam datur. Sed hic Apostolus pignus pro arra posuit: quæ ideo datur, ut certus sit de promisso, & quod minus deest, compleatur. Nos ergo pignus, siue arram accepimus: gratiã uidelicet spiritussancti in baptismate, ut certitudinem, & securitatem de promissione æternæ patriæ habeamus. Hæc ille. AVCTOR. Is ergo textus Pauli monstrat ad literam, quomodo in confirmatione, in unctione, siue baptismatis, siue ordinis signat nos DEVS signo illo, quod signaculum, uel symbolum, quidam sanctitatem christianitatis appellant: quidã characterem, sed ipsa sunt signacula. Thesaurum signatum hic apostolus uocat pignus, uel melius arram (dicit Haymo) quia arra non repetitur à tradente, sed semper permanet cum sumente. Pignus autem repetitur, debito persoluto. Cui itẽ Hieronymus consonat in commentario. Et prima parte sermonum, sermone 21. AVGVST. Eandem quippe rem interpretes dicere uoluerunt:

Symbolum quid

Character quale

Pignus quid.

Arra

Haymo

Augustin. Tom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt:inter est† tamen aliquid in loquendi usu inter arrā & pignus. Pignus enim quando datur:cū datum fuerit,propter quod pignus datum est, pignus auferetur.Sequitur. De ipso pretio das aliquid,& erit arra,non pignus:quod sit complendum,non quod auferendum.Hæc ille.AVCTOR. Idcirco†item hoc signum,uel character,quanuis sit gratia spiritussancti in baptismo, uel alio sacramento perceptanon tamen est res sacramēti,quæ sumentem faciat Deo gratum.Hæc enim gratia non continuò à sumente tenetur,uel non ab uniuersis Corinthijs tenebatur:quorum multi pseudo apostolis cohærentes,ab eis item spontè baptizati sunt:nec gratiam hanc etiam in baptismo certissimè receperūt: Sed nec in chrisma te sancto:quemadmodum tractat illum textum psalmi,Sicut unguentum in capite.libro.2.contra Petilianum,responsione* 105.AVGVSTI. dicens. In hoc unguento sacramentum Chrismatis vult interpretari.Quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est: sicut ipse baptismus.Sed potest esse in hominibus pessimis,in operibus carnis uitam consummantibus,& regnum cœlorum non possessuris:& ideò nec ad barbam Aaron, nec ad oram uestimenti eius,nec ad ullam contextionem uestis sacerdotalis pertinentibus. Hæc ille.AVCTOR. Hæc est inquam gratia,quam vt sigillum pignoris dedit dominus in cordibus nostris, siuè pignus ipsum,uel arra ibi sit,siuè nō.Ideo Apostolus post vnctionem subiecit utrunque,primò dicens: qui signauit nos:& deinde subiecit: & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Quanquàm ergo pignus spiritus sit gratia baptismalis in fructu, non tamen sic est signaculum,quò signatur, nec hanc gratiam per uniuersos certificasset Ephesios,quibus Paulus ait.cap.1. In quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto,qui est pignus hæreditatis nostræ in redemptionem acquisitionis. Vnde in expositione epistolarum Pauli AMBROSIVS.Signum(inquit) habētes redemptionis,atque hæreditatis futuræ,spiritum sanctum datum post baptismum. Redempti enim hæredes designati sunt, si in regeneratione perdurent: ut fides præuia ueniam : sancta uerò conuersatio perdurans cum fide coronam mercatur.Hæc ille.AVCTOR.Ecce quomodo credentes signati sunt per spiritum sanctum datum post baptismum, ut puta in sacramento confirmationis, & non tantùm, sed in redemptione sunt hæredes designati: vt si in regeneratione perdurarent,tunc fides præuia ueniam in remissionem peccatorum: sancta quoque cōuersatio, quæ est fructus confirmationis, perdurans cum fide,coronam mereatur. Istæ conditiones non essent dicendæ de gratia gratum faciente : quia illa simpliciter præbet ueniam peccatorum. Est ergo signum illius gratiæ,per spiritum sanctum impressum menti baptizati fidelis, aut etiam cōfirmati:quæ vtique gratia concipitur quasi in signu animæ signato charactere ut sigillo. Quemadmodum textum illum Pauli 2. Corinth.1.Et qui unxit nos Deus,& qui signauit nos, exponit HIERONYM. Signauit nos(inquiens)spiritu sancto,uel chrismate. Et dedit pignus spiritus in cordibus nostris.Illud signatur, quod aliquid intrinsecus continet pretiosum.Pro arra Christi gratiam:omnis autē arra pro magnitudine pretij dari solet.Quantum ergo pretium est, cuius tanta est arra? Hæc ille.AVCTOR. Attende quò expositio ambulet. Illud (inquit) signatur, quod aliquid intrinsecùs continet pretiosum. Quid est illud quod signatur? Et dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Corda ergo signantur, quia continent aliquid pretiosum. Pignus spiritus est illud pretiosum, quod item est arra. Pro arra(inquit) Christi gratiam. Habemus hic prætium contentum Christi gratiam: habemus continens cor hominis, siue mentem: habemus & signaculum continentis. Sunt ergo hæc tria seorsum. Habemus etiam signatorem spiritum sanctum. Habemus officium signaturæ limitatum in regeneratione spiritussancti,uel chrismate.Habemus & pretium, quod finaliter respicit signaturam, scilicet gloriam ultimam. His sex numeratis patet, quòd † istud signaculum est aliud quid à spiritusancto, uel uisibili sacramento,uel effectu sacramenti, quod est gratia, quia est signaculum gratiæ, uel sigillum spiritussancti in officio mentis impressum, gratiam inesse designans,& gloriam repromittens: quæ etiam cadente gratia nō recedit. Sed tunc locum habeat, quod dæmon territus dixit, Vas uacuum, sed signatum. Quod autem isti dicunt sigillum, AMBROSIVS idem intelligens,dicit transferri ptionem gratiæ, epistola ad Vercellenses citō post principium,dicens.De baptizatis utique dictum liquet.Ipsi enim accipiunt hæreditatē, qui baptizantur in morte Christi,& consepeliuntur cum Christo,ut cum Christo resurgant.Ideò hę redes Dei,cohęredes Christi sunt.Hęredes Dei, quia transcribitur in eos Dei gratia.Cohæredes Christi,quia renouantur in uitam ipsius. Hæc ille.AVCTOR. Ecce propter hæreditatem Dei capiendam per baptismum transcribitur in fideles Dei gratia. Quid aliud est characterizatur? ubi iam est quod quidam clamant non reperiri characterem talem in libris ueterum patrum,ut si inueniatur uocabulum ,non tamen ad illum effectum,ut iam ponit ecclesiæ? Sicut in libris contra Donatistas primo & sexto. Audiatur modestè de libro secundo contra Parmenianū,

*post

post medium,AVGVSTI.dicens. Si† enim aliqui furtim,& extra ordinem in monetis publicis aurum,uel argentum, ex percutiendo significauerint,cum fuerit deprehensum,nōne illis punitis,aut,indulgentia liberatis,cognitū regale signum,thesauris regalibus cogetur? Aut si quisquam,siuè desertor,siuè qui nunquam omnino militauit,nota militari priuatum aliquem signet:nonne ubi deprehensus fuerit, ille signatus pro desertore* punitur,& eo grauius, quo probari potuerit,nunquàm omnino militasse.si mul secum punito,si eum prodiderit, audacissimo signatore? At si fortè illum militiæ characterem, &: corpore suo nō militans pauidus exhoruerit,& ad clementiam Imperatoris confugerit:ac pace facta,& impetrata uenia, iam militare cœperit,nunquid homine liberato,atque correcto,character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? An fortè minus haberent sacramenta Christiana quàm corporalis hæc nota? Cum uidemus nec apostatas carere baptismate,quibus utique per pœnitentiam redeunti bus non restituitur,& ideo amitti non posse iudicatur.Hæc ille.AVCTOR. Aspiciatur intra cutem hæc gemina Augustini figura,an non indelebilis character christianorum exprimitur?Nō (inquis)sed totum hoc de uisibili sacramēto potest intelligi. Transeunter intendunt,qui sic existimat. Attende primum exemplum pro baptismate positum,de signatore monetę. Secundum pro confirmatione,de milite. Ad militiam enim spiritualem roboratur, qui inungitur. At in primo exemplo tria ponuntur in ordine,signator, percussio,& regale signum, ut correspondeant alia tria,scilicet baptizator quanuis perfidus,per fido signatori : baptizatio eius in uisibili sacramento,percussioni æris sensibili. Cui respondet iam tertium,quod est regale signum. Dic rogo si nosti, aut audi iterum Augustinum dicentem quòd iste signator aurum,aut argentum, æs percutiendo signauerit. Aurum uel argentū informe est homo sine baptismo difformis: es factus iam christianus, percussio æris baptizatio illa uisibilis. Si signum ex percussione impressum est etiam sacramentum: binum ergo est ibi baptisma uisibilis sacramentum. Non habes quod rectè, aut rationabiliter dixeris, nisi dixeris signum ex percussione, characterem ex baptizatione impressum. Hic item in exemplo confirmationis est character militis, qui denuò defertori militi post indulgentiam non iteratur, quia imperdibiliter tenebatur, dicit Augustinus. Hæc est ergo ratio ponendi characterem. Si enim sacramentum ex præteritione sua tantum fundaret signum huiusmodi discretiuum, & semper sine amissione tenendum: cur sacramentum altaris non statim uisum à non consecrato pane discernitur? Cur sacramentum matrimonij hanc fœminam statim aspectam non prodit esse uxorem? aut cur utrunque repetitur sacramentum? Habet ergo fortè retinaculum in mente characterem omne initerabile sacramentum , cuius uigore non amittitur unquàm,& cuius facie,quanuis inuisibili , semper proditur sacramentum. Quod ex superiori dicto Augustini satis elucet,cum dicit. An forte minus hærent sacramenta Christiana , quàm corporalis hæc nota? Inhæsio autem sacramentorum non est præteritotantum , quia si hæret,manet, si præterit , non expectat. Nec est in corpore,sed in mente,qua agente , non iteratur sacramentum,quia non perdebatur,etiam nec per fictionem,nec per hæresim , aut quotcunque graue peccatum. Sic non hæret aliqua gratia gratum faciens. Nec est ergo sensibilis forma sacramenti,uel actus , qui præterit, nec est gratia fructus sacramenti qui sic inhæret , sed forma sic impressa , ut imperdibiliter hæreat hæc sanctitas sacramenti. Sic enim aliàs appellat Augustinus hoc idem signaculum,siue characterem. Item in eodem libro secundo contra Parmenianum, cito post supra dicta uerba.AVGVSTINVS. Consequenter intelligitur peruersitatem hominum esse corrigēdam, sanctitatem autem sacramentorum in nullo esse uiolandam. Constat eam in peruersis,& sceleratis hominibus, siuè in eis, qui intus sunt , siuè in eis , qui foris sunt , impollutam,atque inuiolabilem permanere. Et quòd dicuntur eam mali polluere,quantum in ipsis est dicūtur eam cùm illa impolluta permaneat. Sed in bonis permanet ad præmium: in malis permanet ad iudicium. Hæc ille. AVCTOR.In isto item processu quis non clarè uiderit conditiones huius signaculi? Tam est indelebile semel impressum , ut in ipsis damnatis maneat ad uindictam , in sanctis cæli ad gloriam. Et iterum ipsa sanctitas non polluitur à prophanis. Sed cum pollui dicitur , quantum in ipsis est, intelligatur , inquit Augustinus. Hæc igitur sanctitas sacramenti , quam sic appellat Augustinus , & quidam citeriores sic dicunt loco characteris , sicut Parisiensis libro de sacramentis. Hæc inquam sanctitas si sit gratia remissionis, quæ est fructus , & res sacramenti , qualiter in damnatis remanet ? Si est extrinsecus forma sensibilis, qualiter remanet in beatis, maxime priusquam corpora resumpserint sensibiliter baptizata ? Est ergo sanctitas character , quem Deus in baptismo impresit menti hominis,per hominem baptizati.sicut ibidem bene post dicit AVGVSTINVS.Nemo(inquiēs

Aug.To.7. *cap.13.

Parisiensis forsan Cancellarius.

Aug. ca.15 in fine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aug.To.2. *204.

accipit sine dante, sed quod attinet ad baptismi sanctitatem, adest Deus, qui dat, & homo, q accipiat: siuè per seipsum Deo donante, siuè p angelum, siuè per hominem. Hæc ille. AVCT. Huc item accedit, quod idē AVGVSTINVS. in epistola ad Donatum dicit in ordine epistolarum.* 44. Vos (inquiens) oues estis, oues Christi, characterem dñicum portatis in sacro, quod accepistis, sed erratis, & peritis. Non ideo uobis displiceamus, quia reuocamus errantes & quæri mus perditas. Hæc ille. AVCTOR. Et in tertia parte sermonum. sermone. 117. de Petro & Paulo, qui incipit, Istum nobis diem, idem sic ait. Attendite fratres mei, Pasce (inquit) ouiculas meas: pasce agnos meos: pasce oues meas.

Aug. Codex Venetus nō habet hunc sermo. Io. 21. 1. Cor. 1

Nunquid dixit tuas? Pasce bone serue oues dñicas, habēres dominicum characterem. Nūquid enim Paulus pro nobis crucifixus est? Aut in nomine Petri aut Pauli baptizati estis? Ergo pasce oues, ablutas baptismo eius, signatas nomine eius, redemptas sanguine eius. Hæc ille. AVCT. Ecce characterem dominicum oues dominicas distinguentem, & ecce iterum signaturā sub nomine domini. Signatas (inquit) nomine eius. Quid est iste character, qui iam in pereunte cognoscitur? Gratia fructus sacramenti? Nō: quia in pereunte ipsa non est. Si autem sacramentum uisibile est, ipsum tunc exigo sacramentum, in quo sacramentum istud accipitur, sic enim dixit, Characterem dominicum portatis in sacro quod accepistis. Et tunc sacramentum dominicum in seipso sacramento perceperant. Ex his in pluribus patet euidenter ratio patrum, quam tenent de charactere. Quem item sic AVGVST. frequenter appellat. ut in epistola ad Bonifaciū de correctione Donatistarum. Plus (inquiens) habet iuris, quòd in eis dominicus character agnoscitur: qui in eis, quos suscipimus, nec tamē rebaptizamus, minimè uiolatur. Sic enim error corrigendus est ouis, ut non in ea corrumpatur signaculum redemptoris. Neque enim si regio character quisquam à signatore desertore signetur, & accipiat indulgentiam, atque ille redeat ad militiam: ille autem esse in militia, in qua nondum erat, incipiat, in aliquo eorum character ille rescinditur, ac potius in ambobus agnoscitur, & honore debito, quoniam est regius, approbatur. Hæc ille. AVCTOR. Et ibidem per modicum ante finem idē. AVGVST. Quare me (inquit) non baptizas, ut abluas a peccatis? Respondeo (inquit Augusti.) Quia non facio iniuriam Characteri imperatoris, cum errorem corrigo desertoris. Hæc ille. AVCT. Et in lib. 6. contra Donatistas de unico baptismo. ca. 1. idem ait. Habere, & dare, & accipere baptismi sacramentum satis illuxit pastoribus ecclesiæ catholicæ toto orbe diffusæ, per quos postea plenaria concilij auctoritate originalis consuetudo firmata est: etiam ouem, quæ foris errabat, & dominicum characterem a fallacibus de prædatoribus suis foris acceperat uenientem ad Christianæ unitatis salutem, ab errore corrigi, à captiuitate liberari, a uulnere sanari, characterē tamen in ea dominicum agnosci potius, q̄ improbari. Q̄nquidem ipsum characterem, multi & lupi & lupis infigunt. Hæc ille. AVCTOR. Baptismi quidem sacr̄m exterius, sed nō ultimū fructū eius gratiam baptismalem, solet Augustinus & alij patres ullibi dicere esse infixum, sed ipsum characterem, uel signaculum baptismā impressum, uel infixum esse dicunt. Non intelligunt ergo characterē eorum alterutrum. Et lib. 2. contra Petilianum in fine AVGVST. Non uestrum est, quod destruere metuimus, sed Christi, quod & in sacrilegis per se sanctum est. Nā uenientes à uobis recipere non possumus, nisi quod uestrum est destruamus. Destruimus enim perfidiam desertoris, non destruimus characterem imperatoris. Hæc ille. AVCT. Ecce quod etiam in sacrilegis per se sanctum est, nō destruimus: quia est character imperatoris, non est gratia sacramenti, quia illa nō est in sacrilegis. Nec est extrinsecum sacramentum, quia cum fuerat de successiuis, iam non per se est: quia nec est. Et super canonicam primam Ioannis* homi. 4. AVGVST. Ecce accepit sacramentum nativitatis homo baptizatus, sacramentum habet, & magnum sacramentum, diuinum, sanctum ineffabile. Considera quale, * & nouum hominem faciat dimissione omnium peccatorum. Attendite tamen in corde si perfectum est ibi, quod factum est in corpore: uideat si habeat charitatem ut tunc dicat, natus sum ex Deo, si autē non habet, characterem quidem impositum habet, sed desertor uocatur. Hæc ille.

Idem To. 2

Idem

Idem. To. 7

¶ QVIS EST FRVCTVS TALIS CAracteris sacramenti. Cap. CX.

SVMMA.

1 *Characteris sacramenti fructus, quis.*
2 *Signum, quod imprimit baptismus, unctio, & ordo, quod sit aliud, & alterius generis sanctitas, quàm sit illa coniugij, aut item pœnitentiæ.*
3 *Circuncisionis tota ratio describitur ex Damasceno. Et quomodo typus erat nostri baptismatis.*
4 *Characteris alius fructus propter nos. Et de signo Tau plura ex Hieronymo, Anselmo, Isidoro, Cypriano & c. referuntur.*
5 *Sacramenta tria sola, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quod imprimunt characterem. Et quare illa non iterentur.*
6 *Baptismum quod non amittat, neque ius dandi, qui ab ecclesia recedit.*

QVAERIT item quis sit fructus huius signaculi, siuè characteris sacramēti. Quærit hūc fructum iste Wicleff, ne scilicet lignum bene plantatum eē, na, ut semper det fructum in tempore suo. Dicemus† fructum eius bipertitum gratia Dei optima, qui est pater luminum. Vnum, qui disponit nos propter Deū: alium item propter nos. Fructus huius signaculi disponens nos ad Deū est, quia per modum electionis characterizat, & figurat nos ad gratiosè complenda diuina mandata, & aptat nos ad omnes sanctificationes, & sacramentales consecrationes in posterum. Vnde. 2. ca. ecclesiæ uicæ hierarchiæ DIONYSIVS. Hoc (inquit) est initium uenerandorum mandatorum sacræ operationis: & ad aliorum sacrorū sermonum, & sacrorum operum susceptibilem opportunitatem, formans animales nostras habitudines: (secundùm trāslationem antiquam) Sanctus uerò Thomas sic, habet (sequens Vercellensem) Formans, & quasi figurans nostrum interiorem hominem ad susceptionem, & habitudinem aliarū doctrinarū, & operationū, & sāctificationum, & studium, & contemplationem divinorum. Sequitur. Baptismus uero, qui in diuinum esse nos regenerat, principium est, & quasi fundamētum ipsius dilectionis, per quam implētur mandata. Hæc ibi. AVCTOR. Baptisma ergo tanq̄ regeneratiuum fideliū, & dans eis præmium esse diuinū, format habitudines mētis nostræ: & quod idem est, characterizat: quia secundum Hieronymum libro interpretationis triformis, Character græcè, forma dicitur latinè, & figurat hominē nostrū interiorem ad quodlibet opus sanctum. Hæc est aptior auctoritas, & à sācto Dionysio pro probatione characteris, quā trūcata, & longè quæsita, nè de prope argueret. Sic.n. ponitur character impressus effectus sacramenti, disponens, & prouocans ad gratiam sanctitatis: si iam hoc dicatur dici posse de sacramento, f̄m q̄ sic informet, & figuret animā ad gratiam sanctitatis. Et nonne istud facit Eucharistia? nonne pœnitentia? secūdum effectum sacr̄i, disponunt animā ad gratias ampliores. Et q̄s unq̄ dixit de istis sacr̄is, q̄ ab eis signati sumus, aut q̄ in die cōcationis, uel unctionis extremæ, nouum signaculum hēre cœpimus? aut tunc signati simus, aut pignus spiritus sit datum in cordibus nostris? Q̄n unq̄ dixit Augusti. nos regis nostri portare characterem p̄p sacramentum Eucharistiæ, siuè coniugij? De baptismo dicit hæc Apostolus: de confirmatione, & ordine, q̄ in illis signantur animæ nostræ, & mentes figurantur, & accipiunt noua signacula: de cæteris sacramentis non dicit. Aliud† est ergo signum, quod imprimit baptismus, unctio, siue ordo: & alterius generis sanctitas, q̄ sit illa coniugij, aut item pœnitentiæ. Hæc enim amitti ullo modo non potest, quia uiolabilis non est: & hoc ex impressione figuræ, uel signaculi, quod suscepit. Hanc autem ueritatem uidetur sic intelligere DAMASCE. dicens. Peccatorum quidem remissio omnibus similiter per baptismū datur: Gratia aūt Spiritus secundùm proportionem fidei, & præpurgationis. Igitur nunc quidem per baptismum primitias spiritus accipimus, & principium alterius uitæ, sit nobis regeneratio, & sigillum, & custodia, & illuminatio. Hæc ille ca. 1. li. 4. AVCTOR. Hic nobis non dedit Damascenus (inquit opponens) q̄ per baptismū fiat nobis sigillum. Nec etiam dicit Damascenus, quòd per baptismum sit nobis custodia, uel illuminatio, & tamen causaliter dicuntur hæc tria. Nō. n. est baptismus illuminatio fidei per essentiā, nec ipsa custodia præceptorū identicè: sicut patebat in Simone Mago, Anania, & Saphira. Sed baptismus causat in nobis lumen fidei, & aptat custodiam mandatorum per gratiam. Cur non icē causat, uel imprimit baptizato sigillū, cuius aspectus sit in laudem gloriæ Dei pro acquisitione istius ad fidem Christi? secundum illud Apostoli ad Ephesios. 1. Credētes signati estis spiritu p̄missionis sancto, q̄ est pignus hæreditatis nostræ in redēptionē acquisitionis, in laudē gloriæ ipsius. Vbi in expositione AMBROSIVS. Laus gloriæ Dei est, cum multi acquirūtur ad fidē, sicut gloria medici est, si multos curet. Ideoq; ad gloriā Dei pertinet, q̄ a gētes uocauit, ut salutis suæ medelā cōsequerētur per fidē promissā Iudæis, signū habentes redēptionis, atq; hæreditatis futuræ, Spiritūsanctū datum post baptismū. Hæc ille. AVCTOR. Ille, qui nouit, qūo Spiritussanctus est pignus nostræ redēptionis, uel arra, solum cātiuē per gratiam, benè item nouit, qūo baptismus est nobis signum, uel signaculū, quo signati sumus Christo in laudem gloriæ ipsius. At est congruentia ualida de signaculo circuncisionis, q̄ fuit nostri baptismatis directa figura. Congruit.n. ut figuræ ad ueritatem, & umbræ ad corpus sit discreta proportio, non quidē in effectu ultimo omnino proximo, & sicut de remissione originalis culpæ, uel huiusmodi, sed distinctio de effectu ex ea parte, qua sacramenta sunt. Iam ex ea parte, qua circuncisio extitit sacramentum, non inuenitur conuenire nostro baptismati, nisi in impressione signaculi. Illud ergo necesse est inuenire in nostro baptismate,

† Damas. l. 4. fides ortho. ca. 9.

Ambrosius To. 5.

Eph. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptiſmate,ut conformis ſit figuræ. Fiebat enim circunciſio in corporis parte puſilla,& uili: Baptiſmus in toto,uel parte potiori. Fiebat item circunciſio cultro petrino,aut rigido ferro: Baptiſmus in fluxibili elemento. In his ergo nulla proportio: ſed circunciſio impreſſit figuram diſcretiuam fidelis à perfido: ſignum, inquam, ab ipſo ſacramento,& effectu eius remoto omnino diſtinctum. ſ. cicatricem in carne. Congruũ igitur eſt,ut ẽt baptiſmus imprimat ſignum à ſe diſtinctum relinquendum in mente. Aliàs ſecundum ſe quomodo præcelleret in efficacia baptimum Ioannis? quod utique ſignum erat in baptizatis,ſed ſignaculum non effecit. Vnde ſuper illum textum Actuum, Si Spiritumſanctum acceperunt credentes. in expoſitione. li. 1. BEDA. Hoc eſt,ſi poſt baptiſma manus impoſitionem, qua Spiritusſanctus dari ſolet, accepiſtis. Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ. Non hoc baptiſmo, (inquit) remiſſionem peccatorum donare: ſed pœnitentiam tantùm potuit docere. Nã B ſicut ſignum circunciſionis ſignaculum in patriarchis fidei, quam gerebant, extiterat: ita & hoc lauacrum populus pœnitens quaſi ſingulare ſignaculum ſuæ deuotionis accepit: quod tamen ipſum figura iter etiam Chriſti baptiſma, quo remiſſio daretur, oſtenderet. Hæc ille. AVCTOR. Nota, dicit, ſignum circunciſionis fuiſſe ſignaculum fidei: non dicit circunciſionẽ fuiſſe ipſum ſignaculum: quia fuit ſacramentum. Baptiſmum uerò Ioãnis dicit fuiſſe ipſum ſignum deuotionis in populo,& baptiſmatis Chriſtiani. Quia baptiſmus Ioãnis non de ſe fuerat ſacramentum, nec cauſauit characterem ſeparatum. Characterizat ergo baptiſmus Chriſti in mẽte: ſicut & circunciſio characterizaui in carne. Vtrũque ſacramẽtum, ut ſuſceptores ſuos patenter diſtinctos oſtendat,& ea cauſa maximè. In cuius ſignum, quando erant Iudæi cum ſeipſis quadraginta annis in deſerto, nõ circũcidebantur. Reſtat ergo & neceſſe eſt, ut aliquo ſa- C cramento cauſetur per impreſſionem ſignaculi conſimilis nota diſcretionis in populo Ieſu Criſti. Vnde. 4. libro ſentẽtiarum. cap. de circunciſione, hanc innuit DAMASCE. Circunciſio, †inquit, ante legem data eſt Abrahæ: poſt bene dictionis repromiſſionem, diſtinguens inter ipſum,& eos, qui ex ipſo,& qui in domo eius generabatur, à gentibus, cum quibus conuerſabatur. *Et manifeſtum, quoniam quando in eremo quadraginta annis Iſrael ſolus ſecundum ſeipſum conuerſatus eſt. non commixtus alij genti, quotquot in eremo nati ſunt, non circũciſi ſunt. Cum autem Ieſus tranſire fecit eos Iordanem, circunciſi ſunt, & ſecunda lex circunciſionis facta eſt. In Abraham enim data A eſt lex circunciſionis, deinde quieuit in eremo quadraginta annis. Rurſus ſecundò dedit dominus Ieſu Naue legem circunciſionis poſt tranſitum Iordanis, ſicut in libro Ieſu Naue ſcriptum eſt. Sequitur. Pro his autem conſtituit filios Iſrael, quos Ieſus circuncidit, propterea, quia geniti incircũciſi fuerant per uiam. Quare ſignum erat circunciſio diſcriminãs Iſrael à gẽtibus, cũ quibus conuerſabãtur. Typus autem baptimatis erat. Sicut enim circunciſio nõ membrum abſcidit corporis, ſed ſuperfluitatem inutilem, ita per ſanctum baptiſmum peccatum circũcidimus. Peccatum autem manifeſtum eſt, q̃ ſuperfluitas cõcupiſcẽtiæ eſt, & nõ utilis cõcupiſcẽtia. Impoſſibile eſt nequaquã cõcupiſcere, uel finaliter ſine guſtu uoluptatis eſſe, ſed quod inutile eſt uoluptatis. ſ. inutilis cõcupiſcẽtia, & uoluptas, hoc eſt, peccatum, quod circuncidit ſanctum baptiſma, tribuẽs ſignum, honorabilem crucem in frõte, nõ gẽtibus diſcriminans nos B (omnes enim gentes baptiſmate politæ ſunt, & ſigno crucis ſigillatæ ſunt) ſed in unaquaque gẽte fidelem ab infideli diſtinguẽs. Veritate itaque apparẽte, inutilis eſt typus, & umbra. Quare ſuperfluum eſt nũc circũcidi, & contrarium ſancto baptiſmati. Hæc ille. AVCT. Ecce tota ratio circunciſionis ut per figuram ſtigmatis ibi relicti, poſſet Dei ſeruus a Pagano ſecum conuerſante diſcerni. Si cum nullo conuerſetur, nec haberi requiritur. Ita (inquit,) & baptiſmo peccatum circuncidemus, quod eſt effectus eius remotus. Tribuit (inquit) nobis ſignum honorabile. ſ. crucem in fronte, & ille eſt effectus eius propinquus, nec tm̃ in illa patente corporis parte, quæ oculis prominet, ſed magis in uertice rõnis, nõ diſtinguens nos à gentibus quaſi nationem, & ſeparatam progeniem, ſicut fecit Iſrael, ſed magis infidelem ſeparãs a fideli. Et has conueniẽtias ex eo fundat, q̃ typus baptiſmatis erat circunciſio. Alius †itẽ fructus iſtius characteris eſt propter nos, ut. ſ. in proſpectu huius ſignaculi diuinas ultiones euadamus, & malignorum ſpirituum impetus declinemus, & rurſus omniũ bonorum ſpirituum amicitias, & iuuamina conſequamur. Hoc utique, ne aliquando deſineret, in utroque Teſtamento nouo, & ueteri ſignatũ eſt Ezechielis. 9. Tranſi per mediam ciuitatem in medio Hieruſalem, & ſigna Tau ſuper frontes uirorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. Et dixit illis, audiente me, Tranſite per ciuitatem, ſequentes eum, & percutite, non parcat oculus ueſter. Sequitur. Omnem autem, ſuper quem uideritis Tau, ne occidatis, & a ſanctuario meo incipite. Simile huic, Apocalyp. 7. Nolite nocere terræ,& mari, neque arboribus, quo uſque

uſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus A pitu corporali, Nemo igitur hoc ſignum dominici characteris paru pendat, qui hoc ſigno ſolo à die mali liberari deſiderat. Tot. n ſcripturæ non ſinunt caſſatum ire, quod prædicant, quos fructuosè ſatis producit in huius ſigni fidem cõtra nemetrianum uerſus finem, ſanctus præſul CIPRIAN. Succendi,& cremari alienigenas præcinit dominus, id eſt, alienos a diuino genere,& prophanos ſpiritualiter non renatos, nec Dei filios factos. Euadere enim eos ſolos poſſe qui renati,& ſigno Chriſti ſignati fuerint, alio in loco DEus loquitur, quando ad uaſtationem mundi,& interitũ generis humani angelos ſuos mittens, grauius in ultimo comminatur, dicens *Vadite,& cædite,& nolite parcere oculis ueſtris: nolite miſereri ſenioribus, neque iuuenis: & uirgines,& mulieres, & paruulos interficite ut deleantur. Omnem autem, ſuper quem ſignum ſcriptum eſt, nè tetigeritis. Quod aũt ſit hoc ſignũ,& qua in parte corporis poſitum, manifeſtat alio in loco dñs dicens, Tranſi per mediam Hieruſalem,& notabis ſignum ſup frontes uirorum, qui ingemũt,& mœrent ob iniquitates, q̃ fiunt in medio ipſorum. Et q̃ ad paſſionem, & ſanguinem Chriſti ptineat hoc ſignũ,& ille ſaluus, atque incolumis ſeruetur quiſquis in hoc ſigno inuenitur, it idem Dei teſtimonio cõprobatur, dicẽtis, Et erit ſanguis in ſignum uobis ſup domos, in q̃bus ibi eritis: & uidebo ſanguinẽ,& protegã uos,& nõ erit in uobis plaga diminutionis, cõ percutiã & coterã terrã Aegypti. Qã aũt occiſo agno præcedit in imagine, impletur in Chriſto, ſecuta poſtmodùm ueritate. Vt illic percuſſa Aegypto. Iudaicus populus euadere nõ niſi in ſigno,& ſanguine agni potuit: ita & cùm uaſtari cœperit mundus,& percuti, quiſquis in ſanguine,& ſigno Chriſti inuentus fuerit, ſolus euadet. Hæc ille. AVCTOR. Videtis quãta ſit neceſſitas, non ſolum ſacramenti, ſed & ſignaculi baptiſmalis. Quia ſicut nõ ſuffecit ſanguinẽ agni fundere, niſi ex eo poſtes eſſent liniti: ita nec Chriſti ſanguine per baptiſmum animã dilui, niſi retineat ueſtigium huius ſigni. Nec ita requritur ac ſalutem omnis ſacri character habẽtis characterẽ, quia nec omnino ad ſalutem habẽtis de neceſſitate requiritur ſacrm. Eius enim ſacri ſignum exigitur ad ſalutẽ, ſi & ipſũ ſacrm ſic exigatur adeſſe. Nec tamen oẽ ſacramentum cauſat in ſuſcipiẽte characterẽ, ſed ſolum tale, quod notãter diſtinguit familiã in cõparatione ad dominum: ſicut habet ſuper quartum, Carmelita noſter Walſingham. Sola †inquiens, tria ſacramẽta characterem imprimunt. ſ. Baptiſmus, Confirmatio,& Ordo, quia triplex diſtinctio ſufficit in exercitu bene ordinato. ſ. diſtinctio totius exercitus ab aliis, diſtinctio militum

Cyprianus.

Ite. Ezech. 9.

Exo. 14.

Walſingã Carmelita. Cur tãtum tria imprimant characterem.

Act. 19 Beda

Dam. c. 26

3

** Quæ quidem manifeſtum.*

Ioſue

4

5

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE SACRAMENTO confirmationis.

¶Sacramentum Confirmationis, quo modo sit de necessitate salutis, & qualiter regulariter ministratur. Ca.CXI.

SVMMA.

Confirmationis sacramentum quòd sit necessariũ, contra Witcleff ostenditur.

Spiritussanctus quòd per manus impositionem detur.

Melchiadis Papæ decretum, contra eos, qui olim in ecclesia arguebãt contra sacramenti Confirmationis exigentiam.

Vrbani Papæ decretum pro sacramẽto confirmationis. Et de necessitate eius ex Concilio Laodicensi, & Aurelien si. &c.

CONFIRMATIONIS uenerabile sacramentum est appropriatè quodammodo Spiritussancti donum: in ipso enim roboratur, qui in Baptismate nascitur. Circa quod igitur iste Witcleff tã tò periculosiùs errat, quantò hoc ipso contra Spiritumsanctum, cuius est signaculum, manifestius uerbum dicit: nec tantùm uerbum, aut unũ uerbum, sed quatuor, sic collecta. 4. Trialogi c. 14. Non (inquit) uideo, quòd generaliter sit hoc sacramentum de necessitate salutis fidelium. Nec quòd prætendentes se confirmare pueros regulariter hoc confirment. Nec quòd hoc sacramentum sit specialiter Episcopis Cæsareis reseruatum. Et ulterius uidetur mihi, quòd foret plùs religiosum, & conformius modo loquendi scripturæ, negare, q̃ nostri Episcopi dant Spiritumsanctum, uel confirmant ulteriùs Sanctispiritus dationem. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ad primum dirigens oculos, de necessitate huius sacramenti, hoc unum uideo dicendum, quòd in ambiguo uerbi sui generaliter latebras quærit: cùm æstimem eum absolutam illam propositionem sine illa adiectione concedere. Alteri respondeamus, unde ædificemus fideles tàm esse Confirmationem sacramentum necessariũ, q̃ est charitatis diffundẽdæ signaculum. In Baptismate enim charitas infunditur: in Confirmatione, & Episcoporum manus impositione, diffunditur. Vnde & hoc sacramentum directè intellexit Apostolus, cum diceret, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Hoc enim planè sic intellectum à patribus in tertio libro de unico baptismo, contra Donatistas, cap. 14. dilucidat AVGVSTINVS. dicens, Spiritus † autem sanctus, *qui in sola catholica ecclesia per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri uoluerunt, quod Apostolus ait, quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritumsanctum, qui datus est nobis. Ipsa est enim charitas quam non habent, qui ab ecclesiæ catholicæ communione præcisi sunt. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Spiritussanctus datus per manus impositionem. Cur tu dicis in 4: magis religiosum fore hoc negare, q̃ Episcopi nostri dant Spiritumsanctum? Si dicas Episcopos nostros non dare, sed dominum per impositionem Episcopi, aliud dicas. Sic ergo intelligenda est regula illa Apostoli iuxta traditionem maiorum nostrorum in ecclesia Christi, quòd regulariter per manus impositionem Episcopi diffusa est charitas Dei in cordibus nostris per Spiritumsanctum. Quare ergo didisti secundò, quòd prætendentes sic facere, regulariter non confirmant? Aut ueritas illa apostolica nõ est ueritas regularis, uel regulariter uera? Ecce si illud sensibile miraculum sequeretur manus impositionem iam, quod olim regulariter sequebatur, sensuum necessitate deuictus affirmares regulariter etiam nunc Spiritumsanctum dari. Sed fortior est ratio fidei, quàm sensus. Ergo si fidelis esses, de regulari tali sequela iam non diffideres In iam prædicto libro AVGVSTINVS. Neque enim (ait) temporalibus, & sensibilibus miraculis attestantibus modò datur Spiritussanctus, sicut anteà dabatur, ad commendationem rudis fidei, & ecclesiæ primordia dilatanda. Quis erim nunc hoc expectat ut ij, quibus manus ad accipiendum Spiritumsanctum imponitur, repentè incipiant linguis loqui? Sed inuisibiliter, & latenter intelligitur per uinculum pacis eorum cordibus diuina charitas inspirati ut possint dicere, Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritumsanctum, qui datus est nobis. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quanuis sensibilia miracula non iam testentur per impositionem manus spiritumsanctum dari, latenter tamen intelligitur cordibus nostris dari, ita, ut possimus dicere, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Quomodo possemus sicle inuisibili Dei dono præsumere propter manus impositionem, nisi regulariter sequeretur? Nec opponas huic fidei Augustini exceptionem aliquam de contingenti crimine, uel fictione personæ, nisi dixeris, te nescire, quantum distet sẽp, & omnino uerũ, à regulr eẽ uerũ. Sed

à peditibus, distinctio ducis à cæteris. Per charactere baptismalem, distinguitur totus exercitus totius ecclesiæ ab exercitu diaboli. Per characterem confirmationis, distinguuntur deputati ad certamen spirituale contra fidei persecutores à communi populo. Per characterem ordinis, distinguuntur duces à reliquis, quia ordinati ad ministrandum sacramenta, deputantur ut sint duces in populo. Hæc ille. AVCT. Ex his sequitur ratio cur hæc sacramenta non iterãtur, quia manent semper in seipsis: cum manent in effectu suo proximo, scilicet signaculo fidei, q̃d est character. Attamen nõ defuerũt, 1 qui dicerent manere baptisma, sed non manere sacerdotium, uel ordinem: quia ius dandi ba- 2 ptisma amitteret. Potuit motiuum placuisse isti Witcleff: quia talis perderet omne ius ad 3 bona Dei, eo q̃ nihil dñs põt dare inimico suo capitali. Respondet autem lib. 2. contra Parmenianum* post medium, AVGVSTINVS. Il 4
*cap. 13. Aug. To. 7
lud, † quod quidam eorum ueritate deuicti di B
cœperant. 6 cere cœperunt: Baptismum quidem non amittit, qui recedit ab ecclesia, ius tamen dandi amittit: multis modis apparet frustra, & inaniter dici. Primò, quia nulla ostenditur causa, cur ille, qui baptismum ipsum amittere non potest
*posit ius dandi * potest amittere. Vtrunque enim sacramentum est, & quadam consecratione utrunque homini datur: illud cum baptizatur: istud cum ordinatur: ideoque in catholica * utrunque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa
*Ecclesia parte uenientes etiam præpositi pro bono pacis correcto schismatis errore, * correcti sunt: &
susceptis sunt. si uisum est opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursum ordinati: sed sicut baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra: quia in præcisione fuerat uitium, quod unitatis pace est correctum, non in sacramentis: quæ ubicunque sunt, ipsa sunt.
sint Et cùm expedire hoc iudicatur ecclesiæ, ut præ
* uideatur. positi eorum uenientes ad catholicam societatem, honores suos ibi non administrent, non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super eos: ideoq; non manus eis in popu lo imponũtur: ne nõ ho mini sed ipsi sacra mẽto fiat iiu ria. Hæc ille.

A reuertamur ad primum, ut de huius sacri necessitate dicamus. Fuerunt † olim in ecclesia, qui cõtra huius exigentiam arguebant. Aut (inquiunt) non totum Dei donum in regenerationis fonte concepimus: aut confirmatio sequens est inutilis. Quibus satisfecit MELCHIADES Papa præcessor Syluestri decreto suo secundo capite, dicens, Quia diximus, q̃ manus impositio, & confirmatio, ei qui iam regeneratus in Christo est, conferre aliquid possit, fortè cogitet sibi aliquis, Quid mihi prodest post mysterium baptismatis, mysterium* confirmantis? Aut quantùm uideo, non totum de fonte suscipimus: si post fontem, adiectione noui generis indigemus. Non ita, dilectissimi, attendat charitas uestra. Sicut exigit militaris ordo, ut cùm Imperator quemcunque in militum receperit numerum, non solùm signet receptum, sed etiam armis cõgruentibus instruat pugnaturum: ita in baptizato, benedictio illa, munitio est. Dedisti militem: B da ei adiumenta militiæ. Nunquid prodest, si q̃s quam parentum magnam paruulo * confert facultatem, nisi prouidere studeat & tutorem? Ita paraclitus, regeneratis in Christo custos, & consolator, & tutor est: ideò dicit sermo diuinus. Nisi dominus custodierit ciuitatem, in uanum uigilant, qui custodiunt eam. Ergo Spiritussanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in confirmatione augmentum præstat ad gratiam: quia in hoc mundo tota ætate uicturis inter inuisibiles hostes, & pericula, gradiendum est. In baptismo regeneramur ad uitam: post baptismum confirmamur ad pugnam In baptismo abluimur. post baptismum roboramur. Hæc ille. AVCT. Textus antiqui huius patris apertus est, qui de tuis Episcopis Cæsareis, ut tu blasphemas, eo non est, q̃ dotationẽ Cæsaris unico succedente Syluestro præcesit. Ideò utrunq; sacramentum est necessarium. baptisma primò, & confirmatio subsequens, ut seq̃s præaccepta bona defendat, & roboret. Nõ ẽ enim solidus cibus inutilis homini, quia prius lacte suo paruulos bonos artus, & fulcimenta suscepit. Quia solidus cibus ideo necessarior erit, quo simpliciter melius est habere fortia, & robusta, q̃ qualiacunque membra. Inde in antiquiori ecclesia tãta huius sacramẽti putabatur necessitas, ut plenus Christianus nõ cẽseretur, q̃ nondũ manus impositionem accepit: sicut nec pueros teneros plenos hoies, quousq; uires hominũ habeant dicere assolemus. Vñ in decreto suo ca. 7. sanctus ille VRBAN. Papa, magister sãctæ Luciæ. 4 Omnes, † (inquit) fideles per manus impositionem Episcoporum spiritumsanctũ post baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur

Melchiades.

confirmationis.

Nota

conferat

Psal. 126. De cõs. d. 5 c. Spiritussanctus.

Vrba. Primus uide de conf. d. 5 c. omnes fideles.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. Cor. 2. niantur. De Spiritu sancto accipimus, ut spirituales efficiamur: quia animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Quia cùm Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & constantiam dilatatur. De Spiritu sancto accepimus, ut sapiamus inter bonum malumque discernere, insta diligere, ininsta respuere: ut malitiæ, ac superbiæ repugnemus, ut luxuriæ, ac diuersis illecebris & fœdis, indignisque cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accipimus, ut amore uitæ & æternæ gloriæ ardore succensi, etigere à terrenis mentem ad superna & diuina ualeamus. Hæc ille. AVCTOR. Ecce &, iste Papa decimussextus à beato Petro secundum catalogum Augustini, Cæsareus Papa non fuerat, qui pro necessitate huius sacramenti determinat, & limitat hanc manus impositionem Episcopis.

Concilium Laodicense. cap 48. Item ex concilio Laodicensi uersus finem, dicitur. Oportet eos, qui baptizantur, post lauacrũ chrisma cæleste percipere, & regni Christi participes inueniri. Hæc ibi. AVCTOR. Transumpta sunt hæc capitula ex annoso libro decretorum Pontificum, Item ex concilio Aurelien si. Ut ieiuni ad confirmationem ueniant perfectæ ætatis, ut moneantur confessionem facere priùs, ut mundi donum Spiritus sancti ualeant accipere. Et quia nunquàm erit Christianus, nisi in confirmatione episcopali fuerit chrismatus. Hæc ibi.

Concilium Aurelien se. 1 2 3

Sap. 1. AVCTOR. Benè notat iste canon ut nisi mundus accedat ad hoc sacramentum, spiritum susceptur us paracletum: quia Spiritus sanctus effugit omne fictum, nec habitat in corpore subdito peccatis. Ideò adulti omnes confessi procedent etiam post baptismum: & tandem consonanter alijs scribit, quòd nunquàm erit Christianus: id est plenus Christianus, qui superuiuit, nisi in cõfirmatione episcopali fuerit chrismatus.

Hugo. In lib. 2. de sacramentis parte. 7. cap. 3. HVGO. In gestis pontificalibus legitur, quòd Syluester Papa constituit, ut baptizatum presbyter in uertice chrismate liniat, propter occasionem quidem mortis: nè fortè per absentiam Episcopi, & difficultatem eum consequendi, sine manus impotione baptizatum ab hac uita migrare contingeret. Quod quidem omninò periculosum esset. Quia sicut in baptismo remissio peccatorum accipitur, ita per manus impositionem spiritus paraclitus datur. Illic gratia tribuitur ad peccatorum remissionem: hic gratia datur ad confirmationem. Quid autem prodest, si à lapsu erigeris, nisi etiam ad standum confirmeris? Propterea timendum est ijs, qui per negligentiam amittunt Episcopi præsentiam, & non susciptunt manus impositionem, nè fortè propterea damnentur, quia festinare debuerunt, dum potuerunt. Propter eos enim, qui articulo temporis præueniun A tur, institutа est illa, qua sacerdos baptizatum statim in uertice linit sacri baptismatis unctio: ut in hoc ipso ostendatur, quantum sacramentum istud ad salutem necessarium sit, cùm tam solicitè uniuersis cauetur, nè fortè sine ipso ab hac uita subtrahantur. Manifestum est autem, quòd primis temporibus omnis unctio chrismatis per solos Pontifices fiebat. Hæc ille. AVCTOR. Quanta est ergo consequendi necessitas sacramenti, quando Syluestro, & patribus uidebatur adesse damnationis periculum ijs, qui morte prꝑuenti, accipere sacramentum crassa negligentia omiserint? Ideoque quantùm poterant, laxabãt sacerdotibus potestatem ungendi in uertice baptizatos, ut ubi principali non possent, uicaria unctione succurrerent.

¶ QVOD SACRAMENTO CONfirmationis regulariter confertur Spiritus sanctus. Cap. CXII.

SVMMA.

1 *Confirmationis sacramento, quòd regulariter conferatur Spiritus sanctus, contra Witeleff.*

2 *Christus unde dictus.*

3 *Chrismatis sacrosanctum signaculum, quòd in hominibus possit esse pessimis, in operibus carnis uitam consumantibus, & regnum cælorum non possessuris.*

Nouatus. NOVATVM enim Nonatianæ hæresis principem quid aliud à Spiritu sancto secluſit, & spiritui subiecit immũdo, nisi abbreuiatus baptismus, & euacuatæ confirmationis eclipsis? Vnde in libro ecclesiasticæ historiæ, EVSEBIVS CORNELIVM PAPAM introducit scribentem in epistola ad Fabianum Antiochenum Episcopum de eodem Nouato: & est libro. 6. ca. 35. Addit hoc, ꝙ idem ipse Nouatus in iuuẽtute spiritu immũdo uexatus sit. Et cùm tempus aliquantùm consumpsisset apud exorcistas, ægritudinem incurrit grauem, ita, ut desperaretur, & ꝙ iaceret in lecto, pro necessitate perfusus sit nec reliqua in eo, quæ baptismum sequi solent, solenniter adimpleta sint: nec signo chrismatis consummatus sit. Vnde nec Spiritum sanctum unquàm potuit promereri. Denique, (inquit) cùm priuata quadam gratia diligeretur ab Episcopo, & uellet eum ordinare presbyterum: clerus uerò omnis, & quãplurimi ex laicis prohiberent, dicentes, non licere clericum fieri eum, qui necessitate positus inlecto, gratiam consecutus nõ sit. Episcopum ab omnibus specialem gratiã poscisse, ut sibi hoc de isto uno concederetur. Hæc ille. AVCTOR. Illud autem

A homicida ministrãs Spiritum sanctum? Et tamẽ ẽt intus ipse baptizat. Deus ergo dat ẽt ipso baptizante Spiritum sanctum. Hæc ille. AVCT.

1 Ex authoritate Cypriani uñ concludere tãquã certum, ꝙ Deus dat homicida ministrãte, Spiritum sanctum: & sic exaudit homicidam benedicentẽ oleũ, & manus imponentẽ, ꝙ sacra non homicidæ, nec uerba, sed Dei. Nolit ergo Witeleff negare Deo regulariter effectum suum ꝓp ministrum prætensum: sed & dicat Witeleff, aut aliquis sectator eius utrum aliquem baptizare, uel ungere poterit. Si non potest, sine causa minister sacramentorum Dei est. Si potest, & tunc nunquid peccator non est? Magister eius Petilianus sic solebat exprobare catholicos. Oleum (inquit) peccatoris non unget caput meum At contrà, libro 2. contra Petilianum, respon sione. *104. AVGVSTIN. Sed dic, si audes, non sum ego peccator. Illc quippe ait, Oleũ autem peccatoris. Quicquid enim in te, uel leuis B peccati fuerit inuentum, unde ostendis non pertinere ad id, quod dictum est, Oleũ peccatoris? Quæro enim, utrum ores oratione dominica: si non ores ea oratione, qua dominus orare discipulos docuit, unde aliam didicisti pro maioribus meritis tuis excedentem merita Apostolorum? Si autem sic oras, ut ille magister orare dignatus est: quomodo dicis, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Neque. n. de illis peccatis hoc petimus quæ nobis in baptismo dimissa sunt. Ergo ista uerba orationis, aut non te permittunt esse Dei deprecatorem, aut aperiunt peccatorem. Eant nũc & osculẽtur tibi caput, qui abs te baptizati sunt, quorum capita oleo tuo perierunt. Hæc ille.

Petilianus

Psal. 120 Aug. To. 7. *cap. 103.

Matth. 6.

AVCTOR. Passim sunt ista & contra Witeleff sine solicita declaratione eo lenius audienda, quò constat clariùs contra eum sicut contra Donatistam quemlibet militare. Petilianus, enim qui noluit ungi caput suum oleo peccatoris, cũ tamen ipse confirmare prætenderet alios: conuincitur eorum capita oleo peccatoris inunge re, aut orationem dominicam abiurare. Quoad impedimentum sacramenti confirmationis pro peccato iniuncti facit argumentum iactabundi Petiliani, quod statim subnittit. Vnguẽtum (inquiens) concordiæ sic in fratribus laudat Dauid Ecce quàm bonum, & q̃ iucundum habitare fratres in unum, sicut unguentum in capite &c. At ibi responsione. *105. AVGVSTINVS. Verum dicit. Nam illud sacerdotium in figura corporis Christi habebat unctionem, quod unitatis compage fit saluum. Nam† & ipse Christus à chrismate appellatur, id est, ab unctione. Hunc Hebræi dicunt Messiam: quod uerbum Punicæ linguæ consonum est, sicut alia Hebræa permulta

Petilianus

Esa. 138. *c. 104. Aug To. 7 Christus.

autem, quod sẽcto adiungit, ꝙ, ut dicit, non uideat, ꝙ ptendẽtes se confirmare pueros regulariter hoc cõfirmet: Quis ne sciat eum hoc dicere quia est in hac parte plenarius Donatista: ut in 1 capite huius libri multis claret capitulis? Et idcirco secundũ ipsum põt esse duplex obstaculũ ne regulariter sacramentantem comitetur effectus, scilicet ipsius ministri prætendentis conferre, aut susceputi malitia, uel fortè præscientia. Sed breuiter est utrunque soluendum, quia ab olim utrũque censebatur hæreticum. Primum. s. ne effectum sacramenti obtruncaret malitia ministrãtis, innumera penè patrum dicta condemnant. At Donatistas inuentores huius hæresis & dictis Cypriani se tegẽtes, ex dictis eiusdem Cypriani, & authoritatibus, quas adduxit li. 5. contra Donatistas. *ca. 20. sic arguit AVGVSTINVS. Certè Ioannes Apostolus apertissimè dicit, Qui odit fratrem suum in tenebris est usque adhuc. Et iterum. Qui odit fratrem suum, homicida est. Cùm ergo tales intus baptizant, quos in maleuola dissentione fuisse Cyprianus ipse commemorat: quomodo aquam mundat, & sanctificat homicida? Quomodo benedicunt oleum tenebræ? Si autem Deus adest sacramẽtis & uerbis suis per quales libet ministrẽtur: & sacramenta Dei ubique recta sunt: & mali homines, quibus nihil* possunt ubique peruersi sunt. Sequitur. Cur aũt ad uerba, quæ procedunt ex ore homicidæ, posse tamẽ Deus oleum sanctificare: & in altari, quod hæretici posuerũt, nõ posse, nescio. Nisi fortè quem cor hominis fallaciter conuersum intus non intendit: * lignũ fallaciter positũ impedit foris, quo minus sacramẽtis suis adesse dignetur nullis hominũ falsitatibus impeditur. Hæc ille. AVCTOR. Hoc ultimum arguebat, ꝓp quosdam illorum ponentium quædam scelera, ꝓp quæ ministris talibus Deus cũ sacramentare prærederent, non adesset. Mitiùs errabant isti, q̃ Witeleff, qui nullum scelus excepit. Contra utrosque tamen currit AVGVST. dicens, Si Deus, iquia adest sacramentis, & uerbis suis, ꝓ qualeslibet ministrẽtur, & sacra Dei ubique recta sunt: ergo tunc regulariter conferuntur. Cõtra ho (inquiunt) dicit Euangelium. Scimus qa peccatores Deus non exaudit. Hæc ibi Augustinus. Si ergo ad hoc ualet, quod dictum est in Euangelio, Deus peccatores non audit, ut per peccatorem sacramẽta non celebrẽtur: quomodo exaudit homicidam deprædantem, uel super aquam baptismi, uel super oleum, uel super Eucharistiam, uel super capita eorũ, quibus manus impnuntur? Quare tamen omnia, & fiunt, & ua 2 lent etiam per homicidas, id est, per eos, qui odernt fratres. Etiam in ipsa intus ecclesia: cum darnemo possit quod nõ habet, quomodo dat

Donatus

Epiphan. Cornelius Papa

Universidad de Deusto
Biblioteca

multa,& penè omnia. Et bene in frà. Et in hoc A unguento sacramentum chrismatis uult interpretari:quod quidem in genere uilibilium signaculorum sacrosanctum est,sicut ipse baptismus. Sed potest esse & in hominibus pessimis in operibus carnis uitam consummentibus,& regnum cælorum non possessuris:& ideò nec ad barbam Aaron, nec ad oram uestimenti eius,nec ad ullam contextionem uestis sacerdotalis pertinen-
3 tibus. Hæc ille. AVCTOR. Iam †omni diligentia notetur,quod dixerit Dei seruus. Hoc(inquit)unguentum est sacramentum chrismatis, quod potest esse, & in hominibus pessimis, in operibus carnis ad uitam consummantibus.Ergo in flagitiosis,& mortali peccato detētis. Sed quid amplius?Et regnum cælorum (inquit) non possessuris:& ideò nec ad barbam Aaron,nec ad oram uestimenti eius,nec ad ullam contextionē 1
uestis sacerdotalis pertinētibus potest esse chrismatis sacrosanctū lignaculum.Sic.n.suprà expo B
suit in illo sacerdotio caput Christum , barbam fortiter ꝓdicātes,oram uestimenti primitiuæ re 2
ligiosos ecclesia sua oīa dimittētes pro Christo. Sed extra hos,nec ad aliquam cōtextionē uestis
sancti sacerdotii ptinent,qui tñ sacrum lignacu 3
lū chrismatis in sc habent , qui in regnū cælorū intraturi,nō sunt,dic utrum ꝑsciti non sunt. Er- 4
go nec actualis iniustitia,nec ipsa(ut tu dicis) ꝑ scientis,usquequaq; impediunt, quo minus conferre sacra conantes conferant q̄ intendunt. Ex
quibus omnibus uide,si non tā pro nobis,q̄ pro 5
se benè ex præmissis statim ibi cōcludat AVG. 6
Vbi(inquiens)positurus es, quæ apostolus enumerat, manifesta opera carnis?quæ sunt(inquit) 7
fornicationes,immunditiæ, luxuriæ, idolorum 8
seruitus &c.Sequitur.& Nulli nè apud uos luxuriosi,nulli auari,nulli pertinaciter inimicitias 9
exercentes,nulli contentiosi,æmuli,animosi,dissensionibus studentes,inuidi,ebriosi,comessatio C
nibus uacantes,nulli nè apud uos tale unguntur & in his intus noti,manifestiq̄ Moriuntur? Si nullus dicis,qñ studio contentionis apertè mentiris: uide ne de talibus ipse sis. Si autem ab huiusce modi remotus es, non corporis separatione , sed uitæ dissimilitudine , & tales turbas circum altaria uestra gemens conspicis : quid dicemus , quia oleo sancto uncti sunt , & sicut Apostolus liquida ueritate confirmat , regnum Dei non possidebunt ? Nunquid barbæ Aaron , & ore uestimenti eius sacrilega iniuria facienda est , ut ibi eos ponendos arbitremur? Ablit. Discerne ergo uisibile sanctum sacramentum , quod esse , & in bonis , & in malis potest , illis ad præmium , illis ad iudicium : ab inuisibili unctione charitatis , quæ propria bonorum est , discernere ista , discerne.Hæc Au-

Augu. eodē cap.

gustinus. AVCTOR. Ecce quot flagitiosi regnum Dei non possessuri , sacro chrismate uncti sunt : nec tantum uncti (sic enim uel à seipsis , uel à quibus uellent , possent accipere) sed sic uncti sunt , sic sacramentaliter confirmati , ut eis uerè corde conuersis posset sufficere ad salutem. Quid ergo obest antistitibus, ne possint confirmare regulariter quod prætendunt , etiam si non finis eueniat expectatus?

¶QVALITER CHRISTVS CHRISmate sit unctus,& fideles ex eo Christiani chrismate uncti. Cap. CXIII.

SVMMA.

Witcleff , qui dicit , quòd Christus non fuit sic chrismate unctus,ut nunc Christiani,& ideo nō sit curandum de huiusmodi unctione , confutatur.

Christus quod fuerit unctus,& qualiter.Et quomodo ab ipso authorizatem,et rem unctionis sacramentalis assumpsimus.

Christiani unde dicti.Et unde hoc uocabulum & nomen descenderit.

Chrismatis consecratio quod a Christo fluxerit , Fabiani Papæ decreto ostenditur , & plura de hoc ibi ex Dionysio,Clemente,Augustino,Ambrosio.&c.

Vnctionis extremæ uirtus.

Christianum confirmari,quid secundum Melchiadem.

Episcopus qualiter confirmare dicatur.

Discipuli Christi,quòd non dederint spiritumsanctum.

Impositio manus ad quid fiat.

VLt Witeleff ad nihilum deducere oēs gentes in unctionibus Christianis: nō in sacramento confirmationis solùm sed baptismi , & ordinis: quia Christus non fuit sic in sua persona chrismatus. Lib. suo. 2. de sermone domini in monte. cp. 13. Christus(inquiens)exemplar totius ecclesiæ, nō fuit in persona sua taliter confirmatus:nec in baptismo suo chrisma huiusmodi, sed aquam simplicem requisiuit:nec sic dedicauit ecclesias: sed episcopi hoc capiunt ex singulari opere Salomonis.Et sic difficultatur ecclesia infidelitè propter solennizationem talis consuetudini introductæ. Hæc Witcleff. AVCTOR. Magna †uis sic eius stat in crine illius exilis aduerbii,sic. Quid si iteratò dicam ? Nec fuit Christus sic bptizatus,ut christianus aliquis post eū : quia ne omnes sumus baptizati in remissionem peccatorū no-

nostrorum.Ipse Christus non sic: nec fuit Chri- A
stus taliter natus ut nos:quia ipse de uirgine,nos de corruptis. Nec Christus erat sic maritatus ut nos. Quid amplius? Ergo ne infideliter difficultatur ecclesia propter consuetudinem baptismi nostri , natiuitatis nostræ , desponsationum quoque fidelium coniugum taliter introductarum? An fideliùs arguendum est? Caput nostrum Christus unctum est, teste scriptura multiplici, sed unguento superexcellenti spiritussancti:quo nullum attingere potest membrorum. Sed igitur quantum possumus conformemur. Curramus in odore unguetorum eius: & ex parte capiamus in mysteriis , quod nequaquam ualeamus ex toto.Hoc multò fideliùs dicitur: non enim caret contumacia,qui sic arguit . Christus non sic fuit unctus ut ego,ut acciperet spiritumsanctum:ergo ego istam unctionem contemnā? Christus enim non per prædicationem euange- B
lii fuit inductus ut crederet. Ego ergo per euangelii auditionem induci me uolo ut credam.Sed
2 †Christus unctus erat teste Paulo ad Hebræos primo , ex illo Psal. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ. Et item teste sancto Petro Actuū. 10. Quomodo unxit eum dominus spiritusancto, & uirtute. Super quo textu in expositione Act.lib.1.BEDA. Alia editio dicit, sicut unxit eū Deus prædicauit ergo Ioannes Iesum sicut unxit eum Deus spiritusancto. Tunc utique cùm dicebat.Ipse uos baptizabit in spiritusancto. Et iterum.Quia uidi spiritum descendentem quasi columbam super eum. Hæc ille. AVCTOR.Et deinceps describens horā unctionis Christi primæuam transumit sibi sententiam Augustin.15. de trinitate.*cap.28. ubi dicit AVGVSTINVS. Manifestiùs de illo scriptum est in actibus Apostolorum,quoniam unxit eum Deus spi C
ritusancto. Non utique oleo uisibili , sed dono gratiæ:quod uisibili significatur unguento , quo baptizatos ungit ecclesia. Nec sanè tunc unctus est Christus spiritusancto,quando super eum baptizatum uelut columba descendit. Tunc enim corpus suum. i. ecclesiam suam præfigurare dignatus est:in qua præcipuè baptizati accipiunt spiritumsanctum. Sed ista mystica , & inuisibili unctione tunc intelligendus est unctus , quando uerbum Dei caro factum est.i. quando humana natura sine ullis præcedentibus bonorum operum meritis,Deo verbo est in utero uirginis copulata,ita ut cum illo fieret una persona.Ob hoc enim confitemur natum de spiritusancto & uirgine Maria. Absurdissimum est enim , ut credamus eum, cum iam triginta annorum esset (eius enim ætatis à Ioanne baptizatus est) accepisse spiritumsanctum : sed uenisse ad illud baptisma sicut sine ullo omnino peccato, ita non sine spiri-

tusancto.Sic enim de famulo eius, & præcursore ipso Ioanne scriptum est , Spiritusanto replebi- *Ioannes.*
tur iam inde ab utero matris suæ:quoniam quan *Baptista.*
uis seminatus à patre , tamen spiritumsanctum *Luc.1.*
in utero formatus accepit:quid de homine Christo intelligendum est,uel credendum,cuius carnis ipsa conceptio non carnalis , sed spiritualis fuit?Hæc ille. AVCTOR.Intendit Augustinus manifestum efficere,quòd Christus non tunc primò unctus domini fuit:unde Christus dici possit quasi chrismate unctus : quando spiritussanctus *Christus.*
in corporali columbæ specie,cum baptizaretur, descendit , ne sine spiritusancto totis.30. annis mansisset : sed cum fomento , & opere inuisibili spiritussancti carnis indumentum assumpsit. Ipse ergo Christus nunquam sine unctione permā sit: re ipsa & dono perfecto unctionis nostræ. Propter hoc enim ab ipso Christo authoritatem & rem unctionis sacramentalis assumpsimus, sicut in figuram huius discipulos post cœnam factam in monte oliuarum legitur eduxisse. Vnde lib.6.super Lucam. cap.6. BEDA. Et egressus *Matth.26*
ibat secundum consuetudinem in mōtem oliuarum:secuti sunt autē eum & discipuli. Sequitur. *Beda.*
Et pulchrè sui corporis & sanguinis mysterijs imbutos in montem oliuarum discipulos educit:ut omnes in morte sua baptizatos , altissimo sancti spiritus chrismate confirmandos esse designet:qui dicere possint cum Psalmista, Signatum est super nos lumen uultus tui domine: dedisti lætitiam in corde meo.Et de quibus apertè *Psal.4.*
subiungitur.A tempore frumenti , uini , & olei sui multiplicati sunt.Hæc ille.AVCTOR. Christus igitur author legis,quāuis ipse uisibili chrismate perunctus non legitur, omnes tamen Christianitatis suæ cultores postquàm baptizati sua morte fuerint,altissimo sancti spiritus chrismate confirmandos instituit.Et signans locum Beda,Psalmistam adiungit dicentem: quòd signatum est super nos lumen uultus tui domine . Nō *Psal.9.*
recte ergo colligunt, dicentes in confirmatione non fuisse oleum unctionis,uel chrismatis in primitiua ecclesia, sed ad acceptionem spiritussancti fuisse tantum manus impositas . Iam enim uiderit poterit:quòd ab institutione Christi,unctio chrismatis ortum habet. Nec tantum propter hanc figuram,quam diximus:sed ex re ipsa comitante figuram. Vnde in exhortationibus suis. sermone.17.qui incipit , Vt ego peccator. Cæsarius. Christum(inquit)unctum,interpretari,sapientium fidelium nullus ignorat:unctos non ni *Cæsarius.*
si sanctos uiros,& Deo satis dignos semper fuisse manifestum est: nec alios , quàm prophetas, aut sacerdotes,aut reges. Et tàm magnū fuit ipsius unctionis mysterium,ut in Iudaico populo non omnes illud,sed satis pauci de plurimis me

reren-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rerentur accipere: & hoc usque ad aduentum do A
mini nostri Iesu christi. Ex quo tempore creden
tes illi, & illius baptismatis sanctificatione purga
ti, non aliquanti, sicut sub lege priùs fuerant, sed
omnes in prophetas, & sacerdotes, & reges un-
guntur. Cuius vnctionis, quales esse debemus.
admonemur exemplo, ut in quibus tàm sancta
est vnctio, sit non minus sancta conuersatio.

3 Ex † sacramento enim unctionis huius, & Chri-
sti, & christianorum omnium. i. in Christo credē
tium, uocabulum descendit, & nomen. Hæc ille.
AVCTOR. Ecce à tempore Christi credentes
in Christum, non aliquanti, sed omnes Christia-
ni sunt vncti: & ex hoc unctionis sacramento uo
cabulum christianorum fluxit, & nomen. Adhuc
4 † secretiora pandamus, non tantum huius chris
matis vnctio, sed & consecratio fluxit à Chri-
sto. Vnde in decreto secundo FABIANI Papę
& martyris. * cap. vnico, dicitur. In die illa, quan-
do dominus Iesus postquàm cœnauit cum disci- B
pulis suis, & lauit pedes eorum, (sicut à sanctis
apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobis
que reliquerunt) chrisma conficere docuit. Ipsa
enim ablutio pedum, nostrum significat baptis-
ma, * quod sancti chrismatis vnctione perfici-
tur, atque confirmatur. Nam sicut ipsius diei so
lennitas per singulos annos est celebranda: ita
sancti chrismatis confectio per singulos annos
est agenda: & de anno in annum renouanda: &
fidelibus tradenda. Quod quidem sacramentum
est per singulos annos in iam dicta die innouan
dum, & uetus in sanctis ecclesijs cremandum.
Hæc ille. AVCTOR. Iste est Fabianus, quē unà
cum Sebastiano solennizat ecclesia: ad quem
item, ut refert Hieronymus, excusatoriam epi-
stolam pro se scripserat Origines. Et hic dicit
prædecessores suos ab apostolis accepisse, quòd
sacramentum chrismatis in die sanctæ cœnæ C
Christus instituit. Et quo ad illam traditionem
ab apostolis conuenit cum Fabiano DIONY-
SIVS. 4. cap. ecclesiasticæ hierarchiæ secun-
dùm translationem Ioannis Saraceni, vbi dicit.
Vnde sicut opinor secūdū intellectū hierarchicū
ut est à Deo traditum diuini nostræ hierarchiæ
duces uenerandissimam istam sanctificationem
vnguenti perfectionem ex perfecta realiter no
minat. AVCTOR. Diuinos duces intendit apo
stolos. vnde secundum translationem Vercellen
sis Thomæ scribit. Vnde apostoli secundùm
diuinam inspirationem hoc sacramentum ex re
perfecta realiter uocant unguenti perfectionē:
tanquam hac uocatione laudantes eam Dei per
fectionem alterutro intellectu, scilicet, actiuè,
& passiuè. Est enim Christi perfectio, & secun-
dùm, quòd homo est, sanctificari: & secundum,
q Deus est, sanctificare, & pficere, quæ perficiū

Christiani.

*Chrismatis consecratio. Fabianus. *Epistola secunda*

**quando*

Dionysius.

Idem

tur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce apostoli ipsi in-
spirati ad hoc à Deo uocauerunt hoc sacramen-
tum unguenti perfectionem. Nemo igitur dicat,
qui nulc esse fidelis, quòd sacramentum confir-
mationis fiebat sine unctione per solam manus
impositionem à Christo & apostolis. Non enim
minus manus imponit, qui ungendo impo-
nit. Et item hoc consequenter affirmat ibidem
FABIANVS, Ista à sanctis Apostolis, & suc- *Fabianus*
cessoribus eorum accepimus, uobisque tenenda
mandamus. Hæc sancta Romana ecclesia, &
Antiochena, à tempore apostolorum custodit.
Hæc Hierosolymorum, & Ephesiorum tenet
ecclesia. In quibus Apostoli residentes hæc do-
cuerunt: & uetus chrisma incendi, & non am-
plius, quàm uno anno uti permiserunt: atque de
inceps nouo frui & non ueteri, iubentes docue-
runt. Si quis ergo his obuiare tentauerit, om-
nem sibi per *nos, & per omnes rectè intelligen- **qui*
tes indulgentiæ aditum intelligat obseratum.
Hæc ille. AVCTOR. Non ergo poterit esse
recens obseruantia, quam omnes istæ ecclesiæ
apostolicæ ab apostolis acceperunt, & retinent.
Non facilè reperies aliquem de antiquis in hac
re scribentem, nisi huiusmodi statum recolat
unctionis. Vnde & successor Petri in epistola
tertia ad uniuersos, CLEMENS. Accedat *cuius*
qui uult ad sacerdotem suum: & *ipse det no- **ipsi*
men suum, atque ab eo audiat mysteria re-
gni cælorum: ieiunijs frequentibus operam im-
pendat: ac semetipsum in omnibus probet: ut
tribus mensibus iam *consummatus, in die festo **corpus*
posit baptizari: Baptizatur autem unusquis- *de*
que in aquis perennibus, nomine trinæ beati-
tudinis inuocato super se, perunctus primò oleo
per orationem sanctificato, ut ita demum per
hæc consecratus, possit recipere locum cum san
ctis. Hæc ille. AVCTOR. Nota quòd di-
cit baptizatum perunctum primò oleo per ora-
tionem sanctificato: ita quòd ipsa confectio
chrismatis, sicut dixit Fabianus, ab ipsa primæ-
ua origine ecclesiæ ortum habet. Cur autem in
canone noui testamenti expresè non ponitur?
quæ causa? nisi, ut de aliis pluribus mysterijs fi-
dei dicendum est, non omnia ibi exprimi potuis
se: & de non scriptis traditionibus hanc esse
unam. Quòd si arguas ideo non tunc fuisse
oleum chrismatis in sacramento confirmatio-
nis, sed tantum manus impositionem, quia ista
passim legitur, de unctione siletur, sic iterum ar-
gui posset, quòd nec regularis erat tunc primò
impositio manuum: quia ipsi. 120. homines
rem ipsam (scilicet, spiritum sanctum) acceperāt
sacramenti. Lib. 2. contra Parmenianum * uer- **cap.*
sus finem AVGVSTINVS. Ideo dixit, de meo *19.*
accipiet. Exemplo suo Ioannes ipse testatur, &

tot sancti antequàm Dei filius homo fieret, & A
postquam surrexit, & ascendit in cælum, cen-
tum uiginti homines, qui simul congregati fue
rant, quos nullo homine in terra manum impo-
nente de cælo ueniens spiritussanctus impleuit.
Et constituto iam ordine ecclesiæ Cornelium
Centurionem ante ipsum baptismum, ante im-
positionem manus, cum eis, qui cum eo erant,
eodem spiritu repletum, Petrus ipse miratus est.
Nemo ergo accipit sine dante: sed quod perti-
neat ad baptismi sanctitatem, adest Deus, qui
det, & homo, qui accipiat: siuè per seipsum
Deo donante, siue per angelum, siue per ho-
minem, siue per Petrum, siue per hominem ini
quum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce in tot si-
mul homines uenit gratia spiritussancti sine im-
positione manus mortalis, & rem confirmatio-
nis sacramentalis induerant. Cornelius quo-
que instituto iam ordine ecclesiæ eodem modo
ante omne sacramentum suscepit effectum: sed B
ne iam constitutum ordinem contemnere uide-
retur, subiit sacrameta. Nec id tantum, sed
ut eundem spiritum, quem quasi gustare iam cæ
pit, plenius in baptismo, & fortius in confirma
tione sentiret. Quemadmodum dulci quo-
dam tenore uerbi nuper baptizatum alloquitur
* in sermonte primo de sacramentis, sacer AM
BROSIVS. d. cens. Venimus ad fontem: in-
gressus es. Considera quos uideris: quid locu-
tus sis considera: repete diligenter. Occurrit ti-
bi leuita: occurrit tibi presbyter. Vnctus es qua
si athleta Christi: quasi luctam huius seculi lu-
ctaturus. Professus es luctaminis tui certamina.
Qui luctatur, habet quod speret: ubi certamen,
ibi corona: luctaris * cum sæculo, sed corona-
ris à Christo. Hæc ille. AVCTOR. Et de
sacramento Chrismatis. libro de mysteriis circa
medium, idem AMBROSIVS. Ascendisti
(inquit) ad sacerdotem, considera quid * secu 7
lum sit. Nonne illud, quod ait Dauid: Sicut vn
guentum in capite, quod descendit in barbam,
barbam Aaron? Hoc est unguentum, de quo Sa C
lomon ait, Vnguentum exinanitum nomen
tuum: propterea adolescentulæ dilexerunt te,
& attraxerunt te. Quantæ hodie renouatæ ani
mæ dilexerunt te domine Iesu Christe? dicen-
tes, attrahe nos post te: in odore uestimento-
rum tuorum curimus, ut odorem resurrectio-
nis * hauriant. Quare hoc fiat, intellige: quia
oculi sapientis in capite eius. Ideo in barbam 8
desluit: hoc est, in gratiam iuuentutis in bar-
bam Aaron: ut fias electum genus sacerdotale
pretiosum. Omnes enim in regnum Dei, &
sacerdotium ungimur, gratia spirituali. Hæc
9 ille. AVCTOR. Ex † quibus liquere po-
test uirtus sanctissimæ unctionis, quantum san

ctis uisa est patribus pretiosa: quamquàm insi-
pidis hæreticis penè pareat otiosa: quia si solo
baptismo quisquis statim emigret, saluabitur, *Extrema unctionis uirtus.*
audeo tamen dicere, quod multo tutiùs ab in-
cursione inuisibilium hostium, multoque gra-
tius exiret hinc, se obuium faciens beatis spiri-
tibus, si frontem panderet insignitam in liquo-
re chrismatis, signaculo uiuæ crucis. Et pro-
cul omne dubium, si superuiueret, hoc senti-
ret. Inde non inutiliter monuit Christianos ca
pit. 2. sui decreti Papa MELCHIADES, di- *Melchiades.*
cens. At si continuò transituris sufficiunt rege-
nerationis beneficia: uicturis tamen necessa-
ria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio
per se saluat mox in pacem beati seculi recipien-
dos. Confirmatio armat, & instruit ad agones
mundi huius, & *prælia reseruandos. Qui autem **pericula.*
post baptismum cum acquisita innocētia imma
culatus peruenit ad mortem, confirmatur morte
quia iam non potest peccare post mortem. Hæc
ille. AVCTOR. Valde † autem notandum cen 6
seo, quod iste Papa nunc dixit iam baptizatum
confirmatum morte: qui iam non potest peccare
post mortem. Declarat planè quid est confirma
ri Christianum, institui, scilicet, spiritualibus ar-
mis, ut firmatus in Christo, non peccet. Infru-
ctuosus ergo Witcleff in uerbis, qui uerbum
confirmationis impingit: quasi episcopi cona
rentur confirmare spiritumsanctum. Vide-
tur mihi (inquit) plùs religiosum, & conformius *Witcleff.*
modo loquendi scripturæ, negare q nostri epi-
scopi dant spiritumsanctum, uel confirmant ul-
teriùs sancti spiritus dationē. Hæc ille. c. 14. Avc.
Sic intelligas & tu totam ecclesiam dicere. Ver
bum autem illud, quod in tuæ pseustis dolo didi
ceras, tuum est, aut illius. Nos autem dicimus ho
minem confirmari per sancti spiritus sacramen-
tum, & hominis mysterium, ut in percepto dono
roboretur, aut maneat. Episcopus † uerò se con-
firmare dicatur, hoc fit simul cum spiritusancto,
sicut instrumentum cum principali agente: homi
nem firmare sic dicitur, sicut alias dicebatur sa-
cramenta conficere, uel alia consecrare. Sicut
etiam dixit supra Melchiades mortem homi-
nem confirmare: cur non sic cum spiritusancto
posset episcopus? Dare autem eum spiritumsan-
ctum, uel eius dationē roborare, pseustis tua di-
xit insipiens. Nam si uis audire loquentem eccle- *26.
siam, ipse tibi dicet, lib. 15. de trinitate. * cap. 28. *Aug. To. 5.*
AVGVSTINVS. Neque † enim aliquis discī- *Act. 8.*
pulorum dedit spiritumsanctum. Orabant quip
pe, ut ueniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in
suis præpositis etiam nunc seruat ecclesia. Deni-
que & Simon magus offerens apostolis pecuniā,
non ait, Date & mihi hanc potestatem, ut dem

Universidad de Deusto
Biblioteca

spiritumsanctum:sed cuicunque(inquit)impo- A
suero manus,accipiat spiritumsanctum. Quia
neque scriptura superius dixerat:Videns autem 3
Simon,quòd apostoli darent spiritumsanctum:
sed dixerat,Videns autem Simon, quòd per im
positionem manuum apostolorum daretur spi- 4
ritussanctus.Propter hoc & dñs ipse Iesus spiri-
tumsanctũ non solùm dedit vt Deus, sed etiam 5
accepit ut homo.Et benè infra.In eo etiã,quod
de illo scriptum est,ꝙ acceperit à patre promis
sionem spiritussancti,& effuderit,utraque natu-
Act.2. ra monstrata est,& humana.s.& diuina.Accepit 6
quippe ut homo,effudit ut Deus. Nos autem
accipere quidem hoc donum possumus pro
modulo nostro,effundere autem super alios nõ
utique possumus:sed ut hoc fiat,Deum sup eos,
à quo id efficitur,inuocamus.Hæc ille. Avct.
Ecce peritior erat Simõ magus iste,quàm Wit
cleff se exhibet de fide catholica. Ipse nulla uia
secundùm Augustinum putauit apostolos dedisse B
spiritumsanctum,nec ideo sua pecunia hoc
comparare proposuit:sed tantum,ut quibus ip-
se manus imponeret,acciperent spiritumsanctũ
& hæc erat recta fides.Nec usquequaquè increpatur in eo.Vnde lib.de naturis rerum. 5.c. 11.
Rabanus. 9 Rabanvs. Impositio † manus ideo fit, ut
per manus benedictionem aduocatus spiritussã
ctus inuitetur. Tunc enim ille paraclet⁹ post
mundata benedicta corporalia libens a patre de
scendit,& quasi super baptismi aquam tãquam
super pristinam sedem recognoscens requie-
scit.Nam legitur,ꝙ in principio aquis superfe-
Gen.1. rebatur spiritussanctus.Hæc ille. Avct. Hic
benè dicit impositionem manus ideo fieri, ut ꝙ
benedictionem sanctus spiritus inuitetur,nõ im
periosè donetur.Et accipit hoc Rabanus ab illo
quod in lib.interpretationis suæ triformis ait
Hieronymus.Manus impositio ideo fit, ut per
benedictionem,aduocatus inuitetur spiritussan C
ctus.Hæc ille.

¶QVOD SOLIS EPISCOPIS LICET chrismate ungere baptizatos sacramento cõfirmationis,& ibi qualiter errauerit Armacanus. Cap.CXIIII.

SVMMA.

1 *Armeniorum errores circa baptismum recensentur.Et quomodo ungant chrismate baptizatum confirmationis tamen sacramentum expresè renuunt.* 1

2 *Armacani error circa sacramentum confirmationis, dicentis baptizantem non episcopum posse confirmare. Et quomodo Dionysius, quem ducit in testem, sit contra eum, ostenditur.*

Episcopis solis quòd liceat ungere chrismate baptizatos sacramento confirmationis,multorum auctoritatibus comprobatur.

Philippus quòd non confirmauerit Samaritas. quos baptizauerit.Et quare.

Innocentij decretum,quòd solis episcopis liceat uel consignare,uel spiritumsanctum tradere a Beda inseritur.Et plura ibi contra Witcleff adducuntur.

Spiritumsanctum quatenus det homo.Et quid ibi dicant Ambrosius,& Isidorus.

DEinceps autem contentionem soluendam puto,quam Witcleff contra antistitum potestatem instaurat,quia ipsis solis facultas adiacet confirmandi sacramento tenus fideles.prædicto ca.14.quarti trialogi ubi ex parte pseustis arguendo* inuexerat.Si(inquit)præcisè ex textu isto conuincitur,scilicet,quia Ioannes & Petrus imponebãt manus super illos,& acceperunt spiritumsanctũ confirmationem esse appropriandam episcopis:oportet quòd si ipsi imponant super confirmatos suos manus,spiritumsanctum acciperẽt, sed ista spiritussancti acceptio nec docetur in signo sensibili,nec etiam ratione.Et tunc respondet in phrenesi.Nec(inquit)uideo,ꝙ hoc sacramentum sit specialiter episcopis Cæsareis reseruatum.Hæc Witcleff. Avct. Hinc deuotus frater & magister Guilelmus in libro suo contra trialogumedito:dicit eum hunc errorem sicut & multos alios ab Armacano emunxisse Richardo, libro suo. 11.de quæstionibus Armeniorum.ca.4.ubi eum sustinere uidetur quãtum est ad euangelica,& apostolica dicta,inquit.Qualiter autem dicant Romana decreta,non quærit. C Mirum autem uidetur,ꝙ Romana decreta,quo modo in apostolicis scripturis fundantur, non quærit:& Armenienſium hæresim ad scripturas sanctas,quomodo concordant,satagit inuenire.in eodem ca.Habet etiam hoc tota ecclesia, (inquit)Græcorum,& Armeniorum,quòd omnis conferens baptismum statim confirmat.Et sic erat in primitiua ecclesia post tempora Apostolorum:sicut tradit beatus Dionysius in de ecclesiastica hierarchia.Hæc ille. Avct. Ordine suo respondeamus ad ista.Primò quantum ad Armenios congrue satisfacit. Nam ubi nisi inter hæreticos fundaret errorem? Veruntamẽ† quantum reperi,Armenij chrismate ungunt in baptismo,sicut nos, sed confirmationis sacrm plane negant. Vnde & computatur error Armeniorum.20.secundum ꝙ scribit in libro suo de hæresibus dominus Guido Carmelita.Vicesimus

mus error:(inquit)ꝙ ad uerum baptismum ultra A
formam debitam uerborum requiritur,quòd ba
ptizatus inungatur chrismate: & sumat corpus
Christi. Et ideo non baptizant paruulos suos
ante octo dies. Et tunc liquefaciunt accidentia sacramenti in aqua, & uino, & ponunt intra
os paruuli. Vicesimusprimus error, quòd uariè baptizant, quidam in aqua,quidam in uino,
quidam in lacte: nec formam uerborum generaliter obseruant, sed aliquis dicit euangeliũ.
Venit Iesus ad Ioannem.Alius dicit. Vox domini super aquas.& aliter prout uoluerint. Negant Philippum diaconum baptizasse. Negant
sacramenta confirmationis, & extremæ unctionis. Alius celebrat cum duobus calicibus, alius cum uno: ut placet. Avctor. Non
igitur Armenij in baptismo confirmant: quanuis chrismate ungant, qui sacramentum confirmationis expresè renuunt. Si ergo Græci B
hoc faciunt, errori eorum imputari potest:
quia consuetudinem, quam in principio exigente necessitate conceperant, non deponunt. 3
In primordijs enim ecclesiæ cunctis fidelibus
penè singula licuerunt. Vnde in expositione
super illo Pauli ad Ephesios. Ipse dedit quosdã
apostolos.Ambro. Non (inquit) per omnia
conueniunt scripta apostoli ordinationi, quæ
nunc est in ecclesia:quia hæc inter ipsa primordia sunt scripta.Sequitur. Denique apud Aegyptum presbyteri consignant, si præsens episcopus non est. Hæc ille.Avctor. Ecce de
quæstionibus noui & ueteris testamenti capi.
101.Avgvstinvs. Nunquid & diaconos,
& ministros nostros dicit episcopos ? non utique: quia multò inferiores sunt. Et infra.Nam
in Alexandriam, & per totam Aegyptum si defit episcopus, consignat presbyter. Hæc ille.Av
ctor. Adhuc autem facto suo uidentur isti C
Græci,quanuis errent,fateri apud episcopos esse prærogatiuam signandi perunctos, quos signare non audent præsente episcopo, cum baptizare possint, & eucharistiam celebrare. Fateor si licitè ungerent, præsente antistite consignarent. Cum † autem dicit Armacanus,quòd 2
omnis conferens baptismum statim confirmauit, & hoc in primitiua ecclesia post tempora
apostolorum: Hoc adhuc restat probandum,
si baptizans esset sacerdos,non episcopus. Qđ
autem Dionysium ducit in testem, contra eum
est. Non enim supponit in toto illo capitulo
baptizare quenquam,nisi Hierarcham, hoc est
episcopum. Vnde in capite illius capituli,Dionysivs. Postea unguentum Hierarcha sumens,superponit diuino altari circumuelatum.
12.aliis sanctis clamantibus cunctis sanctissima uoce sanctam inspirationis Deo acceptorũ
prophetarum melõdiam.Et super ipsum sanctã
orationem adimplens, sanctissimis sanctificandorum perfectionibus ipso utitur:ad omnem ferè Hierarchicæ perfectionis operationẽ. Hæc ille. Avct. Hoc dicit pro sanctificatione chrismatis,quo semper utitur episcopus in omni penè episcopali operatione. Thomas. Chris- *Thomas.*
mate episcopus utitur penè ad omnem Hierar- *Forsan hoc dicit Thomas in ex po.*
chicam operationem.Et in fine capituli Ioãnis
Saraceni.Vnde,sicut reor,& mundatiuo baptisterio unguento in cruciformibus missionibus
superfundens Hierarcha sub uisum agit contemplatiuis oculis usque & ad ipsam inortẽ per
crucem Iesum pro nostra regeneratione descendentem.Thomas.Episcopus in fonte baptismi *Thomas.*
superfundens chrisma in forma crucis,commemorat spiritualibus oculis dominum Iesum usque ad mortem per crucem se demersisse ꝙ nostra regeneratione.Sequitur. Sed & ipsi baptizato unctio sancti chrismatis gratiam donat p B
aduentum spiritussancti.Hæc ille.Avctor.
Igitur † ita in principio,q̃ in fine patet cũ semper assumere episcopum in opus baptismi, qui
sanctificet primò chrisma,ac demum utatur eo
in sanctificatione fontis, & postea ad baptizatum ungendũ,ac penè in omni cooperatione episcopi, ut sicut dicit ibi, in sanctificandis altaribus.&c.Ita quoque libro suo secundo de sa- *Amb.To 4 ca.6.1 prl.*
cramentis,supponit Ambr. dicens.Nunc discutemus,quid sit,quod dicitur baptisma. Veni
sti ad fontẽ,descendisti in eũ.Attendisti summũ
sacerdotem,leuitas,presbyteros in fonte uidisti
Et tandem in*fine.Ergo mersisti.Venisti ad sa- *in fine libri ca.7*
cerdotem. Quid tibi dixit?Deus(inquit)pater
omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & spiritusancto, concesitque tibi peccata tua, ipse
te ungat in uitam æternam. Vide ubi unctus es:
in uitam(inquit)æternam. Hæc ille.Avct. C
Siue ista sit unctio baptismalis, siue alia sacramẽtalis:attende quem sacerdotem assignet ungentem.Attendisti (inquit) summum sacerdotem,leuitas, & presbyteros: alium ergo innuit
summum sacerdotem ab illis presbyteris. Et
in epistola ad Cyprianum, Firmianus. Quan- *Firmianus*
do omnis potestas & gratia in ecclesia sit constituta, ubi præsident maiores natu: qui, &
baptizandi, & manem imponendi, & ordinandi possident potestatem, hæreticum sicut ordinare non licet, nec manum imponere, ita
nec baptizare. Hæc ille. Avctor. Hieronymus item in Ioanne & in Christo figuratiue exponit baptismum, & chrismatis unctionem, baptismum attribuens sacerdoti minori in persona Ioannis, & unctionem episcopo, uice Christi. In commentario Marci, te- *Mar. 1*
xtu. Et prædicans baptismum pœnitentiæ in

Universidad de Deusto
Biblioteca

remissionem peccatorum,ubi dicit. Quod consummatur per sponsum,initiatur per paranymphum. Vnde catechumeni,hoc est instructi, incipiunt per sacerdotes,& chrismantur per episcopum. Hæc ille. AVCTOR. Aliud est ergo sacramentum inchoationis gratiæ:quod pōt incūbere sacerdoti: aliud sacramentum consummationis,& confirmationis in gratia, quod tanq̄ fortiori,& firmiori incubuit episcopo. Deinceps descendit Armacanus ad Philippum diaconum,unum ex septem,& ibi inuenit eum baptizasse Samaritanos,sed nullatenus confirmasse. Quod quia ecclesiasticæ & catholicæ causæ p- 4
ficit,molitur occasiones inuenire nè faciat. Excausa(inquit)Samaritanos noluit confirmare: quia antequàm poterat eos cōfirmare, monitus est, ut obuiam iret eunucho:sicut sequitur ibi statim. Hæc ille. AVCTOR. Ista fuga mendax est,& uana:quia non tàm repentè prædicauit,& baptizauit tantam gentem:fecitque tot miracu- B
la per dies plurimos,paralyticos curans, & claudos:ita ut gaudium magnum fieret in illa ciui- 5
tate: simulque cum tantus populus baptizatus esset,quem ante dementasset Simon magus,tūc & ipse Simon baptizatus erat,& adhæsit Philippo. Ex toto hoc tempore quare non potuit in fine baptismi,sicut mos erat cunctis(ut dicis)tūc temporis saltem aliquos confirmasse? Non.n. fuit illo raptu sic præuentus, quin multos, & post multos Simonem potuit baptizare:& post baptismum socialem cum Simone ducere comitatum,sic enim dicit textus. Cum baptizatus esset,adhærebat Philippo. Et uidens signa,& uirtutes magnas fieri,stupens admirabatur. Maxime cum confirmationis officium sit inter omnia sacramenta breuissimum. Cum hoc item,secundùm ordinem textus antequam raperetur Philippus,uenerunt Apostoli confirmare gen- 2
tem Samariæ. Et tunc demum sequitur: quomodo angelus domini locutus est ad Philippū. &c. C
Ideo aliter respondet. Aut, (inquit) quia opus suum in illa ciuitate magna Samariæ uoluit per apostolos consummari per actum confirmationis. AVCT. Ita dicimus,sic uoluit:& eo magis uoluit,quòd oportuit,quia ipse confirmare non potuit. AUT si potuit,quanuis hoc noluit, cur ipse solus inter omnes b ptistas illius temporis hoc officium apostolis reseruauit? Ipsa fides scripturæ hunc intellectum fudit in patribus, quanquam isti Witcleff uideatur esse fundamentum satis leue. Vnde in expositione sua super illud actuum, Miserunt ad illos Petrum & Ioannem. BEDA. Pulchre hoc Arator exponit.

Sæpe sibi socium Petrus facit esse Ioannem,
Ecclesiæ quia uirgo placet.

Act.8. Armacan.

Act.8.

Armacan.

Act 8. Beda

Notandum autem,quòd Philippus,qui Samariæ euangelizabat,unus de septem fuerit. Si enim apostolus esset, ipse utique manum imponere potuisset,ut acciperent spiritum sanctum. Hoc enim solis pontificibus debetur. Nam presbyteris siue extra episcopum, siue præsente episcopo cum baptizant,chrismate baptizatos ungere licet,sed quod ab episcopo fuerit consecratum non tamen fronte ex eodem oleo signare,quod solis debetur episcopis,cum tradunt spiritū paracletum baptizatis. Hæc ille. AVCT. Hæc sanctior est expositio,hæc fides sanior, & pulchrior,textui correspondens. Ideo† non confirmauit Philippus Samaritas,quos baptizauerat, quia ipsi non licuit iam existenti diacono ptāstē usurpare maioribus reseruatam. Simulque notandum,q̄ Beda hic inseruit decretum Innocentij illius magni,de quo tam festiuè loquitur AUgustinus,q̄ damnasset Pelagium, cùm diceret, B Nam presbyteris,seu extra episcopum &c. Et est capite. 3. decreti ipsius primi ex decretis pōtificum. ubi dicit. De† consignandis uero infantibus manifestum est,non ab alio,quàm episcopo fieri licere. Nā presbyteri licet sint sacerdotes,pontificatus tñ apicem non hēt. Hoc autem pontificibus solis deberi,ut uel consignent, uel paracletum sanctum tradant, non solum consuetudo ecclesiastica demōstrat,uerū illa lectio ACtuum apostolorum,quæ asserit Petrū & Ioānem esse directos,qui*non baptizatis traderent spiritum sanctum. Nam presbyteris, seu extra epm,seu presente epo cum baptizant,chrismate baptizatos ungere licet,sed quod ab epo fuerit consecratū, non tamen frontē eodem oleo signare,quod solis debetur episcopis, cum tradunt spiritū sanctū paracletū. Hæc ille. AVCT. Iste sanctus Papa non confirmat hic propositum ex Romano decreto, sed nec ex sola consuetudine an olim traducta,sed in illa serie scripturæ ACtuū,quā nostri moderni umbram tenere quærentes,non intelligunt,quia cōceptus patrū dedignantur uidere,uel negligunt. Deridenter obiicit Witcleff in eodem. 14. quarti trialo. Videtur.n. inquiens,si textus iste adeo ponderatur, quòd oportet ad confirmationem Papam loco Petri accedere, & plus speculatiuum prælatum loco Ioannis. Nec debent dedigna ri de isto officio, plus quam Petrus dedignabatur, quòd à cæteris apostolis fuit missus. Hæc Witcleff. AVCTOR. Nec dedignatio impedit,nec necessitas urget Papam cuncta facere per se,quæ cum aliis habet cōmunia, sed equus arbiter unicuique,quod suum est, & potestatis tribuit,& honoris. Aut nunquid dedignabatur Petrus baptizare Cornelium & domum eius, quia cùm præsens esset, non ipse uoluit baptizare,

Act.8. Ioan.

Timoth. Primus

Præpo.

are,sed iussit fieri per ministros? Actuum. 10. A
Respondit Petrus. Nunquid aquam quis prohibere potest,ut non baptizentur hi, qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Et iussit eos in nomine Iesu Christi baptizari. Ecce iussit eos baptizari,non baptizauit eos per se,imònec dedignabatur surripere ministris suum officium exponente sic locum illum in expositione sua super epistolam primam ad Corinth. textu. Nō enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare. AMBROSIVS. Denique apostolus Petrus credentem Cornelium cum suis iussit baptizari:nec dignatus est ministris astātibus hoc opus facere. Si enim defuissent,ipse hoc ageret necessitate compulsus. Quantò ergo melior his sit, quos illi uenerabantur, ostendit: & non tamen hoc suo nomini decerni permisit. Hæc ille AVCTOR. Ecce duplicem rationem quare Petrus non dignatus est ministraliter baptizare. Primò,ut deferret ministris suum exercitium. Secundo,ut ostenderet his extraneis fidei suam eminentiam ad saluatoris honorem: & quantò melior, & dignior esset his, quibus iu B
bere potuit: quos tamen illi ad uenerationem habebant. Non ergo dedignanter Papa dimittit episcopis suis officium unctionis,sed dignatur non facere eis astantibus,qui habent hoc officium cum Papa commune. Et quanto melior eis sit,iubendo illis,quos cæteri uenerantur,nō arroganter ostendit:quia non hoc suo nomini, sed Iesu Christi,cuius uice præsidet,decerni permittit. Et correspondenter ad hoc primum super eodem textu, Non enim misit me Christus baptizare,sed euangelizare. in libro annotationum epistolarum Pauli HIERONYMVS. Non usurpauit minora facere,qui poterat officia implere maiora: sicut hodie episcopus, & C
suum si uoluerit, & diaconi potest implere ministerium. Hæc ille.. AVCTOR. Potest ergo Papa baptizationis ut unctionis agere sacramentum,sed non usurpat istud munus, qui potest implere maiora. Et in prædictum textum Non enim misit me baptizare. &c. in expositione sua HAIMO. Paulus supplè maximè prædicationi insistebat, sicut alii apostoli: discipuli uerò eius baptizabant. Sic legimus quòd Petrò ueniente ad domum Cornelij,postquam cecidit spiritussanctus super omnem domum eius præcepit eos Petrus à suis discipulis baptizari. In primordio etenim fidei omnes fideles baptizabant: & non solùm uiri, sed etiam & mulieres, si quando necessitas imminebat: Hæc ille. AVCT. Sed mouere posset, quod Innocentius,hic suprà scribit, episcopos tradere spiritum paracletum baptizatis,contra dixit Augustinus iam suprà,quòd nullus apostolorum dare

Ro.14 Spiritumsā ctum quate nus dei hō.

*ca.7 Amb.To.2

*indicauit.

*muneris.

*cap.26. Isidorus

ea signēt.

potuit spiritumsanctum. Sed†quanuis non ita 6
regulariter habeat mos scripturæ,interdum tamen, quod homo tanquam instrumentum agendi Deo coagit,etiam facere dicitur: secundum illud Christi de miraculorum operatione ad discipulos. Et maiora horum facietis. Bonum igitur censes secundùm modum, quem habet ecclesia, castè pro ferre,& rarò,quòd homo det uel tradat spiritumsanctum,tunc maxime, cùm sonare poterit ad dationem per potestatem,uel imperium,quod sonat in blasphemiam, quanuis interdum sic dici possit,ut sonat tantum obsequium,aut instrumentalem concursum: In libro primo de spiritusancto * cap. 6. Ambrosius Deus dat spiritumsanctum. Non enim humanum hoc opus,neque ab homine datur, sed inuocatur à sacerdote,ut à Deo tradatur, in quo Dei munus ministerium sacerdotis est: Nam si Paulus apostolus * indicauit,q̄ donare spiritumsanctum ipse sua authoritate non posset, & intantum se huic officio imparem credidit, ut à Deo nos spiritusancto optaret impleri, quis tantus est, qui huius traditionem * numinis sibi audent arrogare? Itaque Apostolus uotum precatione detulit, non ius authoritate aliqua uendicauit, nec imperare præsumpsit. Hæc ille. AVCTOR. Bene declarat sacer Ambrosius huius dationis, uel traditionis ambiguum,dicens,quod à Deo traditur, Dei munus est,ministerium sacerdotis. Et Apostolus uotum precatione detulit, non imperare præsumpsit. Hoc modo tradere dicit Innocentius, sicut etiam assumit ipse nomine tenus lib. 2. de origine officiorum * ca. ultimo ISIDORVS, dicens. Cum audissent autem,qui erant Hierosolymis Apostoli, quia recepissent Samaria uerbū Dei,miser unt ad illos Petrum, & Ioannem. Qui cum uenissent, orauerunt pro eis, ut acciperent spiritumsanctum. Nondum enim in ullum eorum descenderat,tantum uerò baptizati erant in nomine domini Iesu. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant spiritum sanctum. Spiritum autem sanctum accipere possumus dare autem non possumus,sed ut detur,dominum inuocamus. Hoc autem, quod post baptismum fit, quemadmodum sanctus Papa Innocentius scripsit,subiiciā: Dicit enim nō ab alio,q̄ ab episcopo fieri licere. Nāpresbyteri licet sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis pontificibus deberi,ut confirment, uel ut paracletum spiritumsanctum tradant, non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat: uerum etiam superior illa lectio ACtuum apostolorum, Act.8. quæ asserit, Petrum, & Ioannem esse directos qui iam baptizatis traderent spiritumsanctum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum. *Nam presbyteri, siue extra episcopos, si ue præsentibus episcopis baptizẽt, chrismate baptizatos ungere licet: sed quod ab episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem eodem oleo signare: quod solis debetur episcopis, cùm tradunt spiritum paraclitum. Hæc ille. AVCT. Quàm gaudenter uterque magnus doctor decretum Innocentii magni complectitur, Isidorus, atque Beda? Et uterque cum Innocentio authoritatem confirmationis ministerialis appropriat solis episcopis, fundatam in illa lectione scripturæ, in qua Witcleff, & Armacanus appropriationem illam fundare nesciunt, sicut scribũt. Armacan. Et quod dicit Armacanus, non ibi dici apostolos Hierosolymis misisse Petrum, & Ioannem, ut eos confirmarent, planè dicit INNOCENTIVS. q sic. Illa (inquit) lectio Actuum apostolorum asserit Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent spiritum sanctum. Innocent.

*hæc quæ sequuntur nõ habentur in cod. Ven.

A

B

¶AD ARMACANI ARGVMENtum de Anania, q non contulit Paulo spiritum sanctum confirmando per primam impositionem manuum suarum. C. CXV.

SVMMA.

1 *Armacanus, qui dicit Ananiam per manus impositionem confirmasse, Paulum, & ob id arguit inferiores episcopis posse confirmare, confutatur.*
2 *Manus impositio correctis fieri solita, ab Augustino notatur.*
3 *Paulus quare, & ad quid ad Ananiam missus.*
4 *Paulus, quod per primam manuum Ananiæ impositionem, ante lauacri susceptionem non receperit spiritum sanctum.*
5 *Discipuli septuaginta duo, quòd per manuum impositionem non tradiderint spiritum sanctum, sed soli Apostoli, & eorum successores, ex decreto Ioannis Papæ, sancti Gregorij præcessoris, ostenditur.*
6 *Manus impositio, quæ confirmatio uocatur, quod solis episcopis apostolorum uicarijs debetur.*
7 *Confirmationis sacramentum olim maius baptismo dictum. Et quare. Et quid de hoc dicit Melchiades Papa.*
8 *Witcleff quod sit Donatista, & plusquàm Donatista conuincitur.*

1 ARGVIT †item de Anania, qui nõ erat institutus episcopus, q ipse imposuerit manus conferentes sacramentum confirmationis: quia imposuit (inquit) manus Paulo, ut reciperet spiritum sanctum. Si uerò quispiam dixerit, hanc impositionem manuum Ananiæ super Paulum, non fuisse sacramentum confirmationis cum per illã fuerit repletus spiritu sancto, ut ibi dicitur: dici poterit, q nec alii, quibus apostoli leguntur manus imposuisse, hoc sacramentum acceperant. Hæc ille. AVCT. Et ex hoc currit ad uidendum, si tunc recepit sacerdotium. Parcit iste doctor ordini scripturæ, nesciens, q posset aliquis dicere, nec propter confirmationem, nec ordinem recepit manuum impositionem pro tũc, sed potius propter sanitatem: de qua ait Christus in Marco, Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Aut propter pœnitentiam agendam. Mar. 16. Primò, quia dominus apparuit in uisu Ananiæ. Vidit, inquit, uirum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem sibi manus, ut uisum recipiat. Ex quo patet, non hanc impositionem manuum, quæ est confirmatio sacramentalis, ab Anania recepisse primariam: sed illam, quæ fuit propter doctrinam fidei consequendam iure catechumenorum, & competentium, & demum propter sanitatem habendam. Vnde & sequitur. Saule frater, dominus Iesus misit me, qui apparuit tibi in uia, ut uideas. Et tunc ex post. Et implearis spiritu sancto, ut puta per baptismum. Et cecideruntque (inquit) ab eius oculis tanquam squamæ, & uisum recepit. Non dicitur hic aliqua ex parte: & impletus est spiritu sancto, saltem si res aliter habeat, aliter oportet ut probet. Pro secũda impositionem manuum ad pœnitentiã scribit. lib. 5. de unico baptismo contra Donatistas *cap. 24. quomodo manus imponebantur correctis uenientibus ab hæresi, AVGVSTINVS dicens, Manus autem impositio si non adhibetur ab hæresi uenienti, tanquam extra omnem culpam esse iudicaretur. Propter †charitatis autem copulationem, quod est maximum donum spiritus sancti sine quo non ualent ad salutẽ quæcunque alia sancta in homine fuerint, manus hæreticis correctis imponitur. Hæc ille. AVCT. Hæc autem manus impositio, quæ fiebat correctis, fuit tantum pœnitentialis: quia confirmationis, siuè ordinis sacramenta iterare non licet, sicut nec baptismum, ut habetur supra de charactere. Quod autem iste doctor dicit inconueniens magnum, suscepisse Paulum, tunc sacerdotium ante baptismum, uerum dicit. Et ita inconuenienter dixit ipsum suscepisse tunc spiritum sanctum per confirmationem. Quod autem inuit formidando, Ananiam illum laicum esse, non alicuius ordinis clericum, eo q simpliciter discipulus dicitur: nescio quid iuuat eum. Videtur tamen in sacerdotio ecclesiæ cum fuisse, ex illo AVGVSTI. in quæstionibus Lu

Armacan. Act. 9.

2 C

cæ. quæstione quadragesima secunda de decem leprosis: ubi dicit. Denique & Paulus uoce domini audita, Quid me persequeris? Ego sum Ie
3 sus, quem tu persequeris. ad † Ananiam tamen missus est, ut illo sacerdotio, quod in ecclesia cõstitutum est, sacramentum doctrinæ fideique perciperet. Hæc ille. AVCT. Ecce dicit Paulum missum ad Ananiam: ut illo sacerdotio, qd in ecclesia constitutum est, perciperet sacramentũ. Quomodo hoc, si esset laicus, nec sacerdos? Quod si item esset episcopus: quia tunc temporis inter ascensionem domini, & prædicationẽ Pauli rari erant sacerdotes, nisi forent episcopi. De sacramento confirmationis Armacani briga suspenditur: quamuis non diffiniam sacramentum confirmationis debere præire baptismum, saltem in Paulo, sed sacramentum ab eo percepit in sacerdotio ecclesiæ constitutio. Nec uacet si Cornelium, & suos duxerit ad exemplum: quia hoc tunc priuilegium erat gentibus, quod nunquam reperietur euenisse Iudæis, prout asserit in expositione Actuum libro primo, textu
B Cecidit spiritus sanctus super eos, qui audiebant uerbum Dei. BEDA, dicens. Nè baptismagenti bus tradere dubitetur, spiritus sancti testimonio confirmat ipsas lauacri aquas, quas sanctificare solet, nouo ordine præcurrẽtis. Quod semel in testimonium fidei gentium, nunquam uerò in Iudæis euenisse reperitur. Hęc ille. AVCT.
4 Non †ergo recepit spiritum sanctum Paulus per primam impositionem manuum Ananiæ, ante susceptionem lauacri baptismalis: quia hoc tãtum semel factum est in testimonium fidei gentium, in Iudæis uerò nunquam: quia de eorum uocatione ad fidem non erat dubium. Iudæus autem erat Paulus. Quanta uerò dubitatio, & admiratio flagrauit inter discipulos pro hac uocatione Cornelij, intantum, ut cogeretur Petrus declarare se per illapsum spiritus sancti, testatur
C litera sequens. Actuum undecimo. Et assumit Augustinus decimoquinto, de trinitate, capite uigesimo. Ex quibus liquet adhuc nec Ananiam, uel alium citra episcopos in illis ecclesiæ initiis
6 impositurum manus quibuscunque ad sacramenta liter confirmandum. Si autem licuisset omnibus presbyteris, aut diaconis, dicat nobis uel Armacanus, uel Witcleff, cur nulli licuit de septuaginta duobus discipulis quos Christus omniscius elegit, quem non fallebat electio? Quòd si ex eis
5 alicui hoc licuit, probent ab operis executione licentiam. Contra autem Ioannes Papa præcessor sancti Gregorii in principio decreti sui, ex libro decretorum pontificum. Ioannes †episcopus uniuersis episcopis per Germaniæ & Galliæ prouincias constitutis in domino salutem. Sequitur. Perlatum est ad sedem apostolicam

A emersisse, & denuò reuiuiscere prohibitum, & funditus extirpatum tam à sancto Damaso, q à sancto Leone uiris apostolicis, atque uniuersis synodali auctoritate episcopis, reprehensibilem, atque oppido inolitum usum eo q quidam coepiscopi ultra modum suum progredientes donum sancti spiritus per impositionem manuum tradant, & alia quæ solis pontificibus debentur, contra fas peragant: præsertim cùm nullum ex septuaginta duobus discipulis, quorum speciem in ecclesia gerunt, legatur donum sancti spiritus per manus impositionem tradidisse. Quod autem solis apostolis, eorumque successoribus proprii sit officij tradere spiritum sanctum, liber Actuum Apostolorum docet. Et bene infrà. Cùm audissent apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepit Samaria uerbum Dei, miserunt ad illos Petrum & Ioannem. Qui cum uenissent, orauerunt pro ipsis, ut acciperent spiritum sanctum. Nondum enim in quenquam illorum uenerat, sed baptizati tantum erant in no
B mine domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. Non igitur (ut iam dictum est) aliquem ex septuaginta, licet pauci essent apostoli, ad hoc opus perficiendum direxerunt: sed Petrum, & Ioannem apostolos *ad manus impositionem miserunt: quorum uicem episcopi in ecclesia gerunt & nõ Coepiscopi qui septuaginta discipulorum formam, ante prohibitione eorũ gerebant. Qđ illi non fecerunt uos facere nolite: ne dissimiles eis, & indigni eorum successione, & eorum ministerio esse uideamini. Hæc ille. AVCTOR. Si huius decreti authoritatem nec Armacanus, nec Witcleff credere ducat dignum: saltem rationi cedant decreti, aut aliter eam soluant. Proponit decretum. 72. non sacramentaliter confirmasse. Proponit eos speciem presbyterorum sub episcopis gessisse maiorum: non autem diaconorũ tantum, ut dicit solus Witcleff. Quod illi non fecerunt, nolint facere qui non sunt episcopi. Et sic stat ritus ecclesiæ solis præsulibus semper saluus: prout lib. 2. de sacramentis. *parte 7. colligit HVGO. Manus †inquiens, impositio, quæ usitato nomine confirmatio uocatur, qua Christianus unctione chrismatis per impositionem manus in fronte signatur solis episcopis apostolorum uicariis debetur, ut Christianum consignent, & spiritum paraclitum tradant: sicut in primitiua ecclesia spiritum sanctum per impositionem manuum dandi soli apostoli potestatẽ habuisse leguntur. Hæc ille. AVCTOR. Congruẽtia uero facti est, quia iuuenem instituere, potest pertinere ad iuniorem. Iam uero uirum factum, ad robustum statum prouehere, non est opus alterius, q̃ potẽtis. Baptizãdi catechumeni

*aliàs coepiscopi, uti ita eos uocat Rab. li. 3. de inst. clericorũ. c. 5

Act. 8.

*per manus impositionẽ tradere spiritũ sanctũ miserunt.

part. 7. c. 2. Hugo.

&c

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac iam nouellæ fidei, sunt paruuli in Christo se-
cundum Apostolorum. Ipsos ergo formare in 8
paruulos per baptisinum posset minor sacer-
dos: in uirorum autem speciem robustorum quis
proueheret nisi maior, siue de baptismo ad con-
firmationem, siue, quod plùs est, de iam uiris fa-
ctis, patres plebis statuere sacerdotes? Propter
7 † hoc igitur inoleuit antiquitus mos dicendi sa-
cramentum confirmationis maius esse baptis-
mo: quia à maiori potestate præstatur maiori-
bus: prout habet in decreto cap. 2. MELCHIA-
DES PAPA. De his verò, super quibus roga-
stis uos informari, utrum maius esset sacramen-
tum manus impositio episcoporum, an baptis-
mus: scitote utrunque magnum esse sacramen-
tum. Et sicut unũ à maioribus fit, * & à summis
pontificibus, quod à minoribus perfici non po-
test: ita maiori uenerationeuenerandum & tenẽ
dum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacra-
menta: ut ab inuicem, nisi morte præueniente, B
non possint segregari, & unum sine altero ritè
perfici nõ potest. Nam unum, præueniente mor
te, saluare sine altero potest: aliud autem nõ po
test. Vnde scriptum est. In diebus illis, dicit do-
minus, effundam de spiritu meo super omnem
carnem. Aduertamus * diuitias summæ bonita-
tis. Quod in confirmandis Neophytis, manus im
positio tribuit singulis, hoc tunc spiritussancti
descensio in credentium populos, donauit uni-
uersis. Hæc ille ex lib. decretorum pontificum.
AVCTOR. Iste, ut dixi, posset probare ali-
quid penes Witcleff: si personas non acceperit:
eo quòd erat ultimus de pontificibus nõ dotatis.
Et Christus dicit, ꝙ sacramentum nostræ confir
mationis à solis maioribus, scilicet episcopis,
fit: quod à minoribus perfici non potest. Quan-
do ergo parcet blasphemiis suis Witcleff, ne di-
cat ultra solennitatem istam motione diaboli in
troductam, ut populus in fide ecclesiæ illudatur,
& episcoporum solennitas atque necessitas plùs
credatur? Parcat istis blasphemiis, cedat oppro-
briis. Et rationes eius uento citiùs disperdentur.
Omnes enim sunt Donatistæ: quas semper ea-
dem forma & uno ore cuculino per nubila into
nat sine fine, opere epistolari, sermone scilicet.
Si episcopus in confirmatione, & cæteris suis
sacramentis, quæ sine fundatione scripturæ
sibi appropriat, confert gratiam: quare non
simplex sacerdos, qui in merito maior fuerit
apud Deum, ex maiori merito sacramenta con
ferens digniora? Item quilibet simplex Chri-
stianus, quantumcunque laicus, potest mereri
alteri, quantumcunque nobili, quo ad mundum
suam primam gratiam: sicut potest eundem
debite baptizare. Quare ergo non confert il-
lam gratiam, quæ ad spiritussancti infusionem,

Melchiades Papa.

**Idest*

Ioel. 2.
** Summat diuitias bonitatis dei.*

A & fidelis ministrationem consequitur? Hæc ille.
AVCTOR. Ecce † Donatista, & plusquàm Do-
natista hic. Donatus enim hominum meritis ba-
ptismum assignat: sed non passim omnibus lai-
cis, quanuis maioris meriti hominibus. Nec au-
dit iste Witcleff unquam fidem Christi, quomo
do centies per os insonet AVGVSTINI di- *Augus. Tra.*
centis. Cùm enim tantum ualet baptismus per
hominem contemptibilem, quantum per apo-
stolum datus: ita nec illius, nec illius, sed esse cog-
noscitur Christi. Hæc ille. lib. 5. contrà Donati
tas. cap. 12. AVCTOR. Iam arguas quoũs-
que Christo Iesu sua tuleris sacramenta. Si enim
sacramenta sequerẽtur hominum merita, non
essent sic Christi, qui n etiam hominum sacramẽ
ta: sicut prædicatio uirtuosa Ioannis, aut oratio
deuota Mariæ, quas Dei gratia, & suis meritis fa
ciunt esse suas. Sed quis unquam dixit fidelis ba-
ptismum suum, citra Christum? aut confirma-
tionem suam, etiam secundum aliquam partem?
Hæc ergo ratione nec simplex sacerdos, nec de-
uotus laicus, potest, quanuis meritis suis maior,
conferre gratiam confirmando, quæ episcopis
reseruatur. Sed si iste textus Actuum (inquit *Actuum*
Witcleff) adeò ponderatur, uidetur quòd opor-
tet ad confirmationem Papam loco Petri acce-
dere, & plus speculatiuum prælatum loco Ioan-
nis. ibi in trialogo. AVCTOR. Quasi diceret
consequenter: nullus hæreticorum Witcleui-
starum poterit esse Christi traditor, nisi summus
sacerdos illorum Witcleff, sicut Iudas apostо
lus. Sed hæ trufæ cõsequuntur eos, qui fidem sa
cramentalium administrationum humanis me-
ritis, & non Christi gratiæ comparant mini-
strorum. Vnde lib. de mysteriis citò post princi-
pium, AMBROSIVS, Non (inquit) merita *Ambro. Tom.*
personarum considera, sed officia sacerdotum.
C Et si merita expectes, sicut Eliam considera, Pe
tri merita expectato, uel Pauli, qui acceptum à
domino Iesu hoc nobis mysterium tradiderunt.
Ignis illis visibilis mittebatur ut crederent: no-
bis inuisibilis operatur, qui credimus. Illud ad fi-
guram, nobis ad * communionem. Crede ergo *communionem. Ambro.*
adesse dominum Iesum inuocatum precibus sa-
cerdotum, qui ait, Vbi fuerint duo, uel tres con
gregati in nomine meo, ibi & ego sum. Quan-
tò magis ubi est ecclesia, ubi mysteria sua sunt
ubi suam dignatur præsentiam impertiri? Hæc
ille. AVCTOR. Attende Christiane, & fidelis
anima, sacram fidem, quam exponit Ambro-
sius. Crede (inquit) adesse dominum Iesum in
uocatum precibus sacerdotum: & ubi myste-
ria sua sunt, ibi crede dignatur suam præsentiam
impertiri. Fuge ergo procul: ne audias Wit-
cleff, cùm ululat uelut lupus, & dicit, quod im-
plicatur blasphemiæ, quoscunque episcopos
taliter

taliter confirmantes ex pactione Dei spiritum-
A sanctum dare. in illo quarto trialogi. AVCT.
Blasphemando mentiris: sed dicimus mini-
stros eos esse, cum ex pactione Dei per quos-
cunque episcopos fideliter confirmantes, spiri-
tussanctus datur. Et ad hoc firmandum dixit
Ambrosius. Crede adesse dominum Iesum &c.
Non, inquit, sed per boni meriti homines.
Contra te exordium suum fecit Ambrosius, di-
cens. Non meritum personarum consideres,
sed officia sacerdotum. Etgo si ministrorum
consideranda sunt officia, non merita, cur non
per quoscunque episcopos taliter confirman-
tes, spiritussanctus datur? Quo ad ritus in con
firmatione de peplo ponendo, & tollendo per
sacerdotes, quos deliramẽta dicit in præfato ser
mone, & infundabiles in scriptura: Cur ad tan-
tum furit impietas hominis, ut etsi fiãt, fieri non
possint ob reuerentiam sacramenti, aut cõgruẽ 1
tiam qualitatum contingentium sacramento? ut 2
B si propter aquam baptismi postea ablutus su-
scipiat uestem candidam: quid dissonat post un 3
ctuositatem sancti chrismatis, quod unctus al-
liget sibi peplum, & post statutos dies sacerdos
unctis manibus illud resoluat? Et rationem as- 4
sumat Christianus sic fidelis, quam fidelis assi-
gnat. 2. lib. de sacramentis parte. 7. capi. finali. 5
HVGO. Solent, inquiens, quidã quærere, quam-
to tempore debeant unctionem chrismatis ob- 6
seruare in capite, ut scilicet capita non lauent,
qui accipiunt manus impositionem absque tem 7
pore baptisterii? Quibus responderi potest, cõ
ueniens esse, ut tanto tempore aduentus spiritus
sancti, apud unumquenque qui eum accipit, ce 8
lebretur: quanto tempore generaliter ab eccle
sia celebratur aduentus spiritussancti super apo 9
stolos, hoc est, septem diebus. Et meritò. 10
Quia sunt septem dona spiritussancti, & in se-
C ptem comitibus ad hospitem suum spiritussan-
ctus uenit: dignum est, ut habeat unusquis- 1
que diem suum, & unicuique in die suo conui-
uium præparetur. Alium diem habet sapientia,
alium intellectus, alium consilium, alium
fortitudo, alium scientia, alium pie-
tas, aliũ timor. Talia conuiuia
Christus apud suos hospi
tes exercet. Talia &
spiritussanctus.
Hæc Hu-
go.

¶DE SACRAMENTO Ordinis.

¶DE SACRAMENTO ORdinis quinque pertiti: & quòd à primæuis ecclesiæ fuerunt plures duobus ordinibus Christi ecclesiæ designati.

CAP. CXVI.

SVMMA.

Ordo quid.
Ordines ecclesiæ ab origene presbytero assignantur.
Witcleff mendacium circa ordines ab auctore detegitur: & quòd fuerint plures duobus Christi ecclesiæ designati, ostenditur.
Diaconi quòd non subito eruperint ex laicis, sed prius functi lectoratus ordine fuerint.
Subdiaconos fuisse in primæua ecclesia ex Clemẽtis, & Anastasii Pontificum dictis palam fit.
Psalmistæ, qui & Lectores dicuntur. Et quomodo Christus lectoris officio functus fuerit.
Subdiaconi Nathinei dicti, qui & apud Græcos Hypodiacones uocantur. Et quod sit eorum officium.
Sacerdotum ordines duo, summorum, & inferiorum, ex ueteri lege notantur.
Prædicandi ratio.
Acolytatus ordo, quod tempore sancti Pauli fuerit in Onesimo.

ORDO † est sacramenta mi- *Ordo quid*
nistrantium habitudo legi-
tima cuique ministerii sui
ratione conueniens. Et hoc
modo non intelligitur no-
men ordinis, quod usu san-
ctorum etiam suppositis in
religione degentibus, sicut & altaris ministris
ab antiquo fuit, & est usque nunc generaliter ap
plicatum, sicut scribit Homil. 2. super librum
Numerorum uetus presbyter ORIGENES. *Orig. To. 1*
2 dicens. Putas † nè, qui sacerdotio funguntur, &
in sacerdotali ordine gloriantur, secundum or-
dinem suum incedant, & agant omnia, quæ in
illo ordine * dignum est? Similiter autem & dia- ** igna sit*
coni putas secundum ordinem ministerii sui in
cedunt? Et inde est, quod sæpe audimus blas-
phemare

Universidad de Deusto
Biblioteca

phemare homines,& dicere, Ecce qualis epi- 3
scopus,aut qualis presbyter, uel qualis diaco- A
nus?Nonne hæc dicuntur, ubi uel sacerdos, uel
minister Dei uisus fuerit in aliquo contra ordi-
nem suum uiuere, & aliquid contra sacerdota-
lem,uel leuiticum ordinem gerere?Quid autem
de uirginibus dicam,aut de continentibus, uel
omnibus, qui in professione religionis uiden-
tur?Nonne si quid inuerecundum,uel petulans,
si quid proteruum gesserint, arguit eos conti-
nuo Moyses,& dicit?Homo secundum ordinem
suum incedat. Agnoscat ergo unusquisque ordi
nem suum, & quid sit dignum eo ordine, quem
susceptt,intelligat.Et ita libret actus suos: ita &
sermonem suum:incessum quoque ipsum, & ha
bitum moderetur,ut cum ordinis sui profesSio-
ne conueniat, ne audiat dici ad se a domino.
Quia propter uos nomen meum blasphematur
Ro.2 inter gentes. Hæc Origenes AVCTOR. Hic
B
assignat ordines ecclesiæ presbyter Origenes,
uocans ordines eorum, qui ad altaris minister-
rium secundum officiorum genera consecran-
tur,ordines item continentium, ordines uirgi-
num,ordines itẽ in religione omnium profes-
sorum:nec tamẽ cum istis annumerat ordinem
imperialem & militarem, quos dicis melius his
omnibus esse fundatos.Omnes hi pleno nomi-
ne ordines sunt: & secundum ordinem loqui,
orare, ministrare, uestiri, & singula agere con-
stringuntur.Omnes enim hi usque ad admira-
tionem reginæ Saba regem ambiunt. Salomo-
3.Reg.x. nem.Sed ordo primus ministrorum altaris, quo
Ma 1.12. rum est ordinatio sacramentorum, tractatum
Lu.11. suum per se exigit in præsenti: maximè ut de
manus exactoris soluatur. Qui sint ordines reli
giosorum,mẽdosè blasphemat Witcleff,q̃ non
usque post trecentos annos post ascensionem
Christi fuerat institutum:cum iste Origenes qui
eos ore patulo ordines approbat, centenarium
C
domini uixerit secundum. Itaque mendacium
eius circa istos ordines detegamus.Primò,q̃ ab
Witcleff institutione Christi, & apostolorum suorũ cos
effecit alienos:in lib.de Papa cap.11. Modò ser
uatur ut euangelium,q̃ sint 5.ordines celebra-
ti.In tempore autem apostoli nõ erant nisi duo
ordines ad ordinationem ecclesiæ, scilicet dia-
conus,& sacerdos,ut patet legẽti epistolas Pau
li. Ex ueteri uero testamento & nouo debent es
se septem ordines. Ideo electio quinarii medii
uidetur figurare fidelibus,q̃ primus numerus su
perbus,scilicet quinarius,facit uestros præposi-
tos taliter uariare.Et ex trialogi,cap.13. Vnum
audacter assero,q̃ in tempore Pauli in primitiu
a ecclesia, suffecerunt duo ordines clericorum
scilicet,sacerdos,atque diaconus.Hæc ille. Av-
CTOR. Inter ista duo quædam est loquendi di
stantia.Quod † primò dicit in tempore apostoli 3
non fuisse nisi duos ordines ad ordinationem ec A
clesiæ, falsum est,mendosum est. Quod dicit se
cundi in tempore Pauli in primitiua ecclesia suf
fecerunt duo ordines clericorum : uerbum eius
est dubium. Si enim tempus primum Pauli desi
gnet,& primitiuæ ecclesiæ primæua initia, for-
san non abre dicit: quia hoc item in canone cõ
ceptum est distinct.60.cap. Nullus in episcopũ.
Sed adhuc non diu supererat Paulus quo non af-
fluentius prouidetur,nec prolixo tractu tempo-
ris sub hac penuria ministrorum sudat ecclesia.
Scimus omnes ipsis primæuis ecclesiæ nec fuis
se diaconos, sed ad ministrandum mensis esse cõ
ductos. Omnia enim in ipso principio promi-
scuè agebantur à singulis: & sicut ecclesiæ erant
sine distinctione cõfusæ, sic ordinatio minis tro
rum ambigua. Declarat hæc omnia in expositio
ne sua præclara super epistolam ad Ephe. super B
hunc textum. Et ipse dedit quosdam apostolos
&c.magnus pater AMBROSIVS.dicens. Post
quam omnibus locis ecclesiæ sunt constitutæ,
& officia ordinata,aliter composita res est, quã
cœperat.Primum enim omnes docebant, & om
nes baptizabant,quibuscunque diebus,uel tem-
poribus fuisset occasio. Nec enim Philippus tẽ-
pus quæsiuit,aut diem,quo Eunuchus baptizare
tur:neque ieiunium interposuit. Neque Paulus
& Silas tempus distulerunt, quo custodem car-
ceris aperti baptizant cum omnibus suis.Act.16
Neque Petrus clericos habuit, aut diem quæsi-
uit,quando Cornelium cum omni domo eius
baptizauit.Nec ipse,sed iussit fratribus, qui cũ
ipso ierant ad Cornelium ab Ioppe. Adhuc eñ
præter septem diaconos nullus fuerat ordina-
tus.Vt ergo creseeret plebs & multiplicaretur,
omnibus inter initia concessum est & euangeli
zare,& baptizare, & scripturas in ecclesia expla-
nare.At ubi omnia loca circumplexa est eccle-
sia,conuenticula constituta sunt,& rectores, &
cætera officia ecclesiis sunt ordinata: ut nullus
de clero auderet,qui ordinatus non esset, præsu
mere officium, quod sciret non sibi creditum,
uel concessum. Et cœpit a io ordine prouiden-
tia gubernari ecclesiastica. Quia si omnes ea-
dem possent,irrationabile esset, & uulgaris res,
& uilissima uideretur.Hinc ergo est, unde nunc
neque diaconi in populo prædicant,neque cleri
ci,uel laici baptizant, neque die quocunque cre
dentes unguntur nisi ægri. Ideo non per omnia
conueniunt scripta apostoli, ordinationi, quæ
nunc est in ecclesia : quia hæc inter ipsa primor
dia sunt scripta.Hæc Ambrosius. AVCT. Sic
uale dicamus dictioni Wircleff, quod in tem-
pore Apostoli non erant nisi duo ordines : imò
in tempore apostoli Petri nisi unus ordo. s. sa-
cerdotum

cerdotum.Diaconi enim postmodum ordinati A
sunt in subsidium sacerdotum. Sed hæc inter ip
sa primordia sunt confusa : postea sunt redacta
ad ordinem, & per officia distincta. Et hoc ho-
nestius erat, ut sicut mundus abesse confuso
pulchrificatus,distinctus est in species: ita eccle
siastici officii inhonesta confusio, decorem acci
pit in distinctione ordinum,& pudorem redimit
utilitatis.Sic enim dicit Ambrosius.Si omnes ea-
dem possent, irrationabile esset, & uulgaris res,
& uilissima uideretur. Nam & ipsi Witcleff
obiiciet orthodoxus. Nunquid non Deo,(cum
Deus uerbo hunc creauit mundum)suffecerunt
duo homines ad cultum huius mundi? Quid er-
go uoluit super seipsum extendere generis hu-
mani propaginem postea usque in infinitum?Et
nunquid in tempore Christi, suffecerunt aposto
li,& discipuli ? Vt quid ergo uolebant apostoli
supra institutionem Christi augmentare diaco-
nos ad onus ecclesiæ ? Aegra sunt hæc motiua, B
& rudis populi laicatum otentia. Diceret nan-
que uir doctus,quòd quicquid facit Deus in na
tura creata,facit reducendo imperfecto ad per-
fectum.Sic enim mundum fecit : sic facit eccle-
siam:sic secundùm ætates diuersas mores homi-
num recompensat.Vnde super Actus apostolo-
rum textu. Deus qui mundum fecit. BEDA.
Paulatim enim(inquit)fides crescit, ut cùm su-
pra hominem fuisse uideretur Deus esse credere
tur.Quid enim interest quo quisque credat or-
dine?Non in principijs perfecta quæruntur, sed
de initiis ad ea,quæ perfecta sunt, peruenitur.
Hæc ille. AVCTOR. Ecce qui dicis, quòd in
tempore Pauli suffecerunt duo ordines. Quid er
go? Et item forsan suffecerunt quinquaginta or
dinati pro toto seculo Christianis. Et nunquid
modò sufficerent ? Sed,quod amplius est, * nũc
erant principia, in quibus perfecta non haben-
tur:sed ab illis ad ea,quæ perfecta sunt,peruenie- C
tur. In cuius signum hoc ipsum, quod defuit à 5
perfecto,in ipso tempore apostolorum est perfe
ctum. Nec ipse apostolus Paulus priùs ab hac
uita migrauit. In tempore enim eius erat ordi-
num paucitas: & in tempore eius ordinum est in
stituta pluralitas. In tempore eius ministrantiũ
erat inordinata congeries:& in tempore eius pul
cherrimè uernabatur ecclesia per series minis tro
4 rum. At † ubi ex textu literæ accipis diaconos
institutos Actuum.6.noli putare,quòd in diaco-
nos subitò eruperũt ex laicis: sed scito eos priùs
functos esse ordine lectoratus: sicut exponit lo-
cum illũ in libro Retractationum super Actus,
textu. Hos statuerunt ante conspectum aposto-
lorum,& orantes imposuerunt eis manus,Vene-
rabilis BEDA. Non illi,qui statuerunt eos : sed
apostoli imposuerunt eis manus. Et enim com-
munis quidem dispensatio exigebat, ut ministri
pro uiduis eligerentur uiri. Verùm ubi inuenti
sunt, qui digni adhuc mysterium esse uiderentur,crescente gradatim(ut solet)prouidentia cõ
cilii salutaris,placuit eosdem lectores ipsos altaris quoque sacri ac dominici sanguinis, sicut &
refectionis, mensæque communis multitudini
credentium ministros ordinari. Hæc ille. Av-
CTOR. Ita ergo priùs erant isti septem iam dia
coni instituti in ordine lectoratus.Et probat hoc
consequenter ibi in textu dicente, quòd orantes
imposuerunt eis manus. Quia hoc non fit, nisi
priùs absolutis, & electis de communi cœtu fide
lium: dicens.Quod probatum est uerbo, quod
dictum est, quòd orantes imposuerunt eis ma-
nus.Hoc etenim proprium est eorum, qui de cõ
muni fidelium numero ad sacrosancti altaris
promouentur officium. Hæc ille. AVCTOR.
Si ergo antè ad aliquod officium altaris promo-
ti non essent : statim nec manus impositionem
diaconi susCipere potuissent. Quæ ratio Bedæ Beda.
non ualeret:nisi tunc in ipso Apostolorum tem-
pore fuisset hæc ecclesiæ regula. Nec enim sub-
diaconus,ut quisquam eo inferior manus acci-
pit impositionem episcopi, secundùm Isidorum,
& Hugonem : sed ex subdiacono in diaconum
promouendus est.Et lib.de institutis clericorum
capite octauo.RABANVS.Hi(inquit)cùm or- Rabanus.
dinantur, non suscipiunt manus impositionem,
sicut sacerdotes, & leuitæ: sed patenam tantùm,
& calicem de manu episcopi: & ab archidiaco-
no scyphum aquæ cum aqua, manile, & manu-
tergium.Hæc ille.AVCTOR. At inter lectores
quia cõfusè omnia agebantur,potuit latere sub-
diaconus, tanquam lectorum eximius. Vnde &
Clemens Papa successor Petri, & comes, & ip-
so superstite per eum institutus est Papa:& ideo
adhuc & Paulus * superfluit.Ipse ibi de subdiaco *Supersuit
nis facit memoriam, epistola sua tertia ad uni- Clemens.
uersos. Si † (inquiens) nobis episcopis non obe
dierint omnes, presbyteri,diaconi,ac subdiaco-
ni, ac reliqui clerici cuncti, omnesque princi-
pes,tàm maioris ordinis,quàm & inferioris, at-
que reliqui populi, tribus,& linguæ non obtem
perauerint, non solùm infames, sed extorres à
regno Dei,& consortio omnium fidelium, ac li
minibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt. Hæc
ille. AVCTOR. Item successor eius decreti
sui primi, capite secundo, ANACLETVS. Anacletus.
Episcopus Deo sacrificans,testes secum habeat, De consid.1
& plures quàm alius sacerdos. Sicut enim ma- c.1.Episco-
ioris honoris gradu fruitur,sic maioris testimo- pus.Deo sa-
nii incremento indiget.In solennioribus quippe crificans.
diebus,aut septem,aut quinque, aut tres diaco-
nos,qui eius oculi dicuntur, & subdiaconos,at-
que reliquos ministros secum habeat, qui sacris
induti

Universidad de Deusto
Biblioteca

induti uestimentis, â fronte,& à tergo, & presby A teri è regione dextra lænáque contrito corde,& humiliato spiritu, ac prono stent uultu, custodientes eum à maleuolis hominibus, & consensum eius præbeant sacrificio. Hæc ille,ex antiquo libro decretorum pontificum AVCTOR. Si superbia Cæsarea hos gradus inuenit iuxta calumniam superbissimi Witeleff, dicat Anacleto,dicat Clementi,dicat Apostolis Petro,& Paulo,ut enarrent quando,& quomodo super his ordinibus statuendis,dedit eis uerum concilium: & interpretetur ipse nobis Cæsaream ipsam superbiam,quam mentitur episcopis. Nunquid dixisset aptius,quod gratia Dei exemplaris in ueteri testamento suggesit eis formam inueniendi hos ordines? Non(inquit)in dicto de gradibus cleri ecclesiæ militantis. Quia non claret fidelibus,quòd in lege aliqua fuerunt de clero alij ordines,quàm diaconi, atque sacerdotes. Hæc Witeleff. AVCTOR. Vbi ergo sunt cantores, B & Psalmistæ, quos sub tanto uno numero Regum,Paralipomenonquè uolumina nominatim exponunt à * Dauid in templi ministerium institutos? Vbi Nathinnei, qui & subdiaconi nostri modò, quos Esdras cum sacerdotibus & leuiticis annumerat?primo Esdræ.capite septimo. Vobis notum facimus de uniuersis sacerdotibus,& leuitis, cantoribus, ianitoribus, nathinneis,& ministris domus Dei huius: ut uectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Si autem hæc laica officia computes: cur cum gradibus cleri inter ministros domini recitantur, & non sicut Paulus 6 scenefactor omittitur, dimittuntur? Cùm cœmentarii, lignarii, & focarii, de quibus pòst fit sermo,his prioribus coniungûtur, qui ad ministerium templi quotidie seruierunt: discę, cùm nescias,cantorum,& psalmistarum ministerium templi fuisse,non populi. De quibus Ecclesiasti- C cus dicit. In Dauid stare fecit cantores contra altare:& in sono eorum dulces fecit *modulos: & dedit in celebrationibus decus. Vbi in celebrationibus officium eorum est,non est vulgare, sed sanctum,& separatum. De quibus in primo prologo super psalterium. HIERONYMVS. Dauid filius Iesse cùm esset in regno, quatuor elegit,qui psalmos facerẽt:scilicet, Asaph, & Eman, Ethan, & Ydithun. Octoginta octo ergo dicebant psalmos: & ducenti suppsalma, et citharam percutiebat Abiud, cùm Dauid reduxisset arcam in Hierusalem post annos uiginti. Sequitur. De tribu autem Leui. 278. mille uiros. Ex quibus quatuor principes præ esse cantionibus instituit, Asaph, Eman, Ethan, Ydithun: unicuique eorum diuidens septuaginta duos uiros suclamentes laudem domino cantionum. Et unus quidem eorum feriebat cymbalum. alius citharam: alius tuba cornea exultans. In medio autem eorum stabat, tenens ipse psalterium. Arca autem antecedebat septem choris, & sacrificium uitulus. Populus autem uniuersus sequebatur post arcam. Hæc ille. AVCTOR. Ecce isti ministri templi seorsum à populo statuti, & electi: nisi quòd in medio eorum continebatur psalmista rex. Vnde & ipsi dicebantur uulgò prophetæ regis,sicut in secundo Paralipomenon. Porro cantores filij Asaph legitur. Stabant in ordine suo iuxta præceptum Dauid, & Asaph, & Eman, & Ydithun prophetarum regis. Vbi in Hebraicis quæstionibus HIERONYMVS. Ideo, inquit, prophetæ regis uocabantur: quia cùm Dauid rege canebant. Hæc ille. AVCTOR. Verumtamen hunc ordinem etiam psalmistæ nostri supplent in ecclesia: sicut in libro secundo de officijs,capite duodecimo. ISIDORVS. * Psalmorum primò canticorum principes, uel authores, Dauid,siue Asaph extiterũt. Isti enim post Moysen psalmos primi composuerunt, & cantauerunt. Mortuo autem Asaph,filii eius in hunc ordinem subrogati sunt à Dauid. Erantque Psalmistæ per successionem generis, sicut & ordo sacerdotalis. Ipsíque soli continuis diebus in templo canebant:candidis induti stolis, ad uocem unius respondente choro. Ex hoc ueteri more,& ecclesia sumplit exemplum nutriendi psalmistas,quorum cantibus ad affectum Dei mentes audientium excitantur. Hæc ille AVCTOR. Isti † psalmistæ lectores item sunt (vt reor) ordinis identitate,& officio:qui nec tunc uacabant,aut neglectui ducebantur:ita, ut ad tempora Christi hic ordo permanlit in templo. Quo item ordine, & officio functus est Christus propter originẽ Leuitarum, quam duxit ex matre. Tunc, scilicet, cùm quodam die sabbati intrauit secundùm consuetudinem in synagogam,& surrexit legere. Et traditus est ei liber Esaiæ. Et vt reuolut librum, inuenit locum,vbi scriptum erat. Spiritus domini super me, propter quod unxit me: euangelizare pauperibus misit me, prædicare captiuis remissionem. Lucæ.4. In quem locum libro primo de baptismo paruulorum,cap. 32. AVGVSTINVS. Attende (inquit) illud eiusdem prophetæ, quod de se completum, lectoris etiam functus officio in synagoga ipse recitat, Spiritus domini super me. propter quod unxit me euangelizare humilibus misit me. Hæc Augustinus. AVCTOR. Vide tu, quòd Christus tunc est functus lectoris officio: quod pastim sibi tunc sub cultu iudaici templi licere non potuit: nec libellum quasi ad hoc assuetus oblatum sibi sponte cœpisset, nisi aptitudine generis

3.Reg.10. Paralip 6. Et 2 par.8 1.Esd.7.

Eccl.47.

*modos

Hier.To.3

neris intellecta, ex sacerdotum institutione pol A leret hoc ordine. Non enim cunctis Iudæis hoc in templo suo,uel synagoga publica adhuc i captiuitate permittitur. Et est ista deductio Lincolnien sis in libro imputato ipsi,quem transtulit,qui dictus est,Suidas. Huic item dicto Augustini concorditer scribit in sermone pro synodo. ISIDORVS. Auribus,& cordi consulere debet lector. Hoc officium dominus in propria persona ostendit,quando in medio seniorum, librum Esaiæ prophetæ aperiens, distinctè ad intelligendum legit, Spiritus domini super me: ad euangelizandum pauperibus misit me,& cætera, quæ in eodem sequuntur capitulo. Hæc ille. AVCT. 7 Subdiaconi † quoque nostri,sicut dixi, ministri erant in tempore Nathinnei dicti: de quibus ibidem ISIDORVS & sequitur cum Hugo. Subdiacones (inquit Isidorus) qui apud Græcos Hypodiacones uocantur, in Esdra inueniuntur appellanturque ibi Nathinnei,id est,humilitate domino seruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael,qui in euangelio Ioannis diuina pro ditione commonitus Saluatorem meruit confiteri. Sequitur. Denique isti, oblationes in tẽplo domini suscipiunt à populis. Isti obediunt officijs leuitarum. Isti quoque uasa corporis & sanguinis Christi diaconibus ad altare offerũt. De quibus quidẽ placuit patribus,ut qui sacra mysteria sumunt,ab omni carnali immunditia sint liberi: iuxta quod illius propheta dicente, iubetur. Mundamini, qui fertis uasa domini. Hæc ille. AVCTOR. Ecce isti ordinis dicti sunt iuxta Isidorum etiam in lege ueteri, nec hucusque 9 ministerij,aut ordinis dignitatem amittunt. Sic enim dicit de psalmistis,siue lectoribus. Filii eius in hunc ordinem subrogati sunt à Dauid. Et de subdiaconibus consequenter. Ex eorum, (inquit)ordine fuit ille Nathanael. Cur ergo non erant hi ordines in lege utraque? Vnde primo Esdræ undecimo sic ordinè scribuntur. Habitauit autem unusquisque in possesione sua in urbibus suis Israel: sacerdotes, leuitæ,Nathinnei. Et infrà. Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos. Et in capite decimotertio. Ecce ibi erant ante eum reponentes munera,& thus,& uasa,& decimam frumenti,& uini,& olei, & partes leuitarum, & cantorum, & ianitorum, & primitias sacerdotales. Omnes ergo hi tunc, sicut & nunc ponebant numerum in ordine cum sacerdotibus & leuitis:tàm quò ad ministerium, quã quo ad uictum. Notandum † dixi item in lege ueteri bipertitum ordinem sacerdotum: summorum,scilicet,& inferiorum, quorum primi describuntur in Ezechiele seruasse excubias in custodiis templi: secundi in ministerium altaris ante faciem templi. Quem locum literaliter scrutans ultima Homilia super Ezechielẽ, GREGOR. Prius(inquit)nobis quærendum est, qui sunt maioris ordinis sacerdotes. Vtrum ii, qui in custodiis excubant templi,an ii, qui in ministerio altaris. Sed quia paulo post subditur: Altare erat ante faciem templi: apertè ostenditur, illos esse maioris ordinis sacerdotes, qui in custodiis templi excubabant: quia profectò in altari,quod est interius, ministrant. Hi autem, qui ad altare,quod ante faciem templi est, excubant,tanto inferiores sunt,quanto in exterioribus ministrant. Hæc ille. AVCT. Ecce non unũ sed duos ordines sacerdotum in lege antiqua: quos benè distinxit secundùm officiorum rationes ad literam: quia summi sacerdotes,ministrabant interius: hi uerò inferiores ad altare ante faciem templi. Et hi etiam ab Apostolorum temporibus & institutione, hactenus in ecclesia perseuerant: quamuis ambiguitas nominum fefellit Witeleff, nè hoc sciret. Qualiter clare patet exponente nobis AMBROSIO textum illum Pauli ad Ephesios. Et ipse dedit quosdam apostolos quidem, quosdam prophetas, alios uero euangelistas, quosdam uero pastores, & doctores &c. Vbi dicit. Apostoli episcopi sunt. Prophetæ uero explanatores sunt scripturarum quanuis inter ipsa primordia fuerint prophetæ: sicut Agabus, & quatuor uirgines prophetantes: sicut continetur in Actibus apostolorum; sed propter rudimenta fidei commendanda. Nunc autem interpretes prophetæ dicuntur. Euangelistæ diaconi sunt, sicut Philippus. Quan quàm † non sint sacerdotes, euangelizare tamẽ possunt sine cathedra: quemadmodum & Stephanus, & Philippus memoratus. Pastores possunt esse lectores, qui lectione laginent populum audientem: quia non pane tantùm uiuit homo, sed in omni uerbo Dei. Magistri C uero exorcistæ sunt: quia in ecclesia Christi compescunt,& uerberant inquietos: siuè hi, qui lectionibus incumbentes, infantes solebant imbuere: sicut mos Iudæorum est, quorum traditio ad nos transitum fecit, qui per negligentiam obsoleuit. Inter istos post episcopum plùs esse intelligitur, qui propter reseratum occultum scripturarum sensum prophetare dicitur, præsertim * cùm futuræ spei uerba depromit: qui ordo potest esse presbyteri. Hæc ille. AVCTOR. Nititur Ambrosius sanctos ordines fundare in officiis approbatis orientis ecclesiæ. Et quanuis per anticipationem episcopos enumeret, non tamen eorum subrogat loca, sed ipsos dicit eosdem forma dignitatis ecclesiasticæ, & ordinis potestate: puta episcopos nostros, apostolos: presbyteros nostros;

Grego. 22.

Eph.4.

Ambrosius To.5.

Act.7. & 21.

Predicatio de ratio.

Matth. 4.

*quia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prophetas: diacones, euangelistas: lectores nostros, pastores: Magistros scholarum, exorcistas. Nec his enumeratis euacuabuntur alij, sed in his possuat intelligi cæteri non expressi. Qua
Hieron. 10 liter † ordo acolytatus tépore sancti Pauli fuit in Onesimo: sicut ueriores codices habent in argumentis prœmialibus super primam epistolam ad Thessalonicenses, & secundam: ubi dicitur, Hos collaudat Apostolus, scribens eis ab
1. & 2. ad Thess. Argumẽtũ Athenis per Titum, & Onesimum acolytum. Et 1 argumentum in epistolam secundam. Scribit hanc epistolam ab Athenis per Tychicum, & Onesimum acolytum. AVCTOR. Similiter in ca 2
Canon apostolorum. Dist. 35. c. Episcopus aut presbyter. nonibus Apostolorum est capitulum. 42. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus aleæ, atque ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certè damnetur. Et cap. 43. Subdiaconus, aut lector, autcãtor similia faciens, aut desinat, aut communione priuetur. Hæc ibi. AVCTOR. Nec dedignentur Witcleuistæ isti hunc librum sanctorum canonum in hanc auctoritatem uetustatis B
assumere: quem sanctus Ioannes Chrysostomus inter auctentica deputat, appendens magna uenerationè sententiam quandam eius, de libro octauo canonum, ut legere potes librum eius super Matthæum operis imperfecti. Hom. 53. ¶ De
Crisost. To. 2. prauantibus autem hæreticis sanctos canones decreto ecclesiæ in epistola Pelagij liber censetur apocriphus: his quinquaginta capitulis, ut serioſe ponuntur in libro decretorum Põtificum duntaxat exceptis. Tandem, ac finaliter quid dicemus ad Witcleff? Quia scribit in dicto de gradibus militantis ecclesiæ. Videtur (inquit) irra-
Witcleff. tionabile, & infundabile, quòd ecclesia militans sit cum tribus ordinibus onerata. Quid, inquam, dicemus præter hoc? ad uoluntatẽ spon si, necesse est ut ministri numerentur ecclesiæ. Si enim pauciores esse iusserit, frequentia est tollenda. Si uerò tot esse præceperit, quis est Witcleff, qui contra patremfamilias murmuret de
ministris, cui per nouem ordinum choros millia millium ministrant in gloria, & decies centena millia coasistunt? Consulo, si non uis nouem ordines clericorum in ecclesia quousque sumus angelis coæquales, sponsæ Christi ministrare uelle cum Rabano: saltem dum in hoc mũdo septemplici t pe uoluimur, pro septẽplici gratia Sãcti spiritus amplexãda, septẽ ordines clericorum admitte cũ Isidoro: maximè si tibi dicat
Isidorus. Christum sponsum ecclesiæ sic mandasse. in sermone illo magno de Synodo, qui intitulatur, de excellentia sacrorum ordinum. ubi, Hæc (inquit) officia septem gradibns sunt distincta: quia sancta ecclesia septiformis gratiæ est munere decorata. Hæc officia in propria persona dominus noster ostendit, & ecclesiæ suæ exhibenda reli- A quit: ut forma, quæ præcesit in capite, repræsẽtaretur in corpore. Hæc ille.

¶ QVOD TEMPORE APOSTOLI distinctio fuit episcopi à simplici sacerdote. Cap. CXVII.

SVMMA.

Aeriam hæretici unde dicti. Et quomodo hoc sequitur Witcleff, non distinguens Episcopum à simplici sacerdote.

Episcopi à simplici sacerdote distinctio, q̃ fuerit à tempore Apostoli contra Witcleff, ostenditur. Et quid de hoc dicant Hieronymus, Ambrosius. & Augustinus ibi.

VT probet paucitatem ordinũ ecclesiæ quam intendit, assumit Witcleff contra sacros antistites argumentum. Dico (inquiens) quod in tempore Apostoli fuit idem presbyter, atque Episcopus. patet. 2. ad Timotheum 3. & ad Titum primo. Et idẽ testatur ille profundus Theologus Hieronimus ut patet 59. dist. ca. Olim quarto Trialog. Witcleff, ca. 15. AVCTOR. Dixi ad ista supertus libro secundo. Quia autem totiens in opusculo rum suorum angulis ad mala uaria ingerenda idem replicat, & complicat uernaculum argumẽtum: cordis uenas incipit aperire, ut aliquid respondeamus blasphemijs frequentatis. Incœpimus ibi dicere, q̃ hæresis esset olim cuiusdã Aerij sic docentis, nullam esse distantiam presbyteri ab episcopo, ut scribit Augustinus libro suo de hærelibus. Hoc autem percepto, circuit, ac quærit Witcleff soluere se ab aliis uinculis. Sed malè fila prærripiens, se fortius implicat. ca. 11. de Papa, in fine. Absit (inquit) logicum credere dictum illud Augustini repugnare decreto Hieronymi, quod olim idem fuit episcopus, & sacerdos. Olim enim erant pauci episcopi, atque idonei: qui secluſi à seculo, non propter mundã, sed propter Deum, & amorem ecclesiæ, curam pastoralis officij perfecerunt Et sic error esset hodie negare presbyterum ab episcopo nulla differentia discerni: cùm multi presbyteri instructi in lege domini, uiuant sanctè: & multi episcopi ignari legis Dei, uiuant contrariè. Ideo necesse est esse differentiam sacerdotum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce propter minus credentes qualiter uertit dicta sanctorum: quibus trusis quæris euadere: sapiens sibi uisus. si stultus dicere uideatur. Sacerdos (inquit) à sacerdote discernitur: quia lasciuus à continente: ab ignaro sciolus, ab idiota idoneus: & sic necesse est esse differentiam sacerdotum. quasi diceret, Ideo † fuit Aerius

Aerius ille hæreticus: quia dixit nullam esse differentiam inter sacerdotes in moribus. Quis unquam pro hac hæresi damnabatur? Quis tàm demens unquàm hoc dixerit? Ad stylum AVGVSTINI te uerte, & uide si hoc sapiat, q̃d finxisti. cùm dicit, Aeriani ab Aerio quodam dicti sunt: qui cùm esset presbyter, doluisse fertur, quòd episcopus non potuerit ordinari: & in Arianorum hæresim lapsus, propria quoq; dogmata addidisse nonnulla. Sequitur. Dicebat em presbyterum ab episcopo nulla differentia debere discerni. Hæc ille. AVCTOR. Hic non imputat Augustinus dixisse Aerium presbyterũ ab episcopo, scilicet presbyterum à presbytero in nullo debere differre: sed presbyterum ab episcopo nulla differentia debere discerni. Debita est ergo differentia presbyter ab episcopo discernendus. Et nunquid per bonos mores, & malos mores? Et nunquid debitum est episcopo esse ignarum legis Dei: ut uiuat contrariè instructis presbyteris? Nunquid talis debet esse differentia sacerdotum, quàm quia non ponebat Aerius, censetur hæreticus? Et nunquid item doluit ipse, quòd talis non potuit ordinari episcopus. id est, ignarus sacerdos? Presbyter enim erat, sicut Augustinus dicit. Cur ergo doluit, q̃ ulteriùs ordinari non potuit? AVT quis alius sacerdos esse per ordinationem uoluit, quem ipse facere semetipsum non potuit? Vidistis iam fatuitatem eius mendacem. Sed absit (inquit) ¶ logicum credere dictum illud Augustini repugnare decreto Hieronymi. Et ego dico: absit Christianum credere dictum illud Hieronymi concorditer dicere hæresi infamis Aerij in libro hæresum Augustini. Et iterum absit credere Hieronymum hoc sensisse cum Witcleff, contra totam ecclesiam, & seipsum. Ipse enim discerne re docet inter episcopum, & sacerdotem, sicut inter Aaron, & filios eius. * epistola. 35. ad Nepotianum de uita clericorum, dicens, Quod † Aaron, & filios: hoc esse episcopum, & presbyteros nouerimus: unus dominus, unum templum, unum etiam ministerium, Et suprà habuit Esto subiectus Pontifici tuo, & quasi animæ parentem suspicè: Hæc ille. AVCTOR. Require Exodi, Leuiticique codices, ut meditari possis tãtã, aut forsan nõ minorẽ distãtiã inter Aaron summum Põtificem, & filios eius sacerdotes minores, secũdùm classes uicis suæ distinctos, quã tam nunc inter episcopum, & alios inferiores presbyteros uidere non sustines. Monstrare uolebat Hieronymus argumento legis hoc Heliodoro fuisse debitum, quod suasit, scilicet, esse subiectum suo Pontifici. Ad quod firmandum. Quod Aaron (inquit) & filios eius hoc est: episcopum, & presbyterum nouerimus. i. sic præ- C minere eũm sic subijci sacerdotes: scilicet nõ tanquam seruos domino, sed quasi filios patri: & ministrationis suæ præposito Hæc ecce tradidit nobis Hieronymus. Ipse docet episcopum uenerandum a populo iuxta præceptum Apostoli, quanuis item dyscolus sit, & proterat pedibus gregem Christi. In commentario super Michæ *Mich. 7 iuxta sep. Hie. To. 6* amlib. 2. textu, Nolite credere amicis neq; spere in ducibus. HIERON. Duces populi mei me ne scierunt, filij stulti sunt & non intelligentes. Sapientes sunt, ut faciant mala: bene autem facere nescierunt Duces quidem (ait) mei uocabantur, & duces populi mei sed quia nescierunt me, & opere uocabulum: destruxerunt, propterea filij stulti sunt, & non intelligentes prudentiam. Ob hoc tantum scientiam habent, ut subiiciant sibi simplicem gregem, & proterant pedibus suis: bene autẽ facere, & regere nescierũt populũ. Nolite credere in ducibus: nõ in episcopo, non in presbitero, non in diacono, nõ in qualibet hominum dignitate. Nec hoc dico, q̃d in istiusumodi gradibus in ecclesia nõ debe- *Lu. 10. 1. Pet. 2.* tis esse subiecti. Quicunq; enim maledixerit patri, aut matri, morte moriatur. Et Apostolus docet præpositis in ecclesia obediẽdum. Sed quod aliud sit honorare duces, aliud spem, habere in ducibus, honoremus episcopum, Presbytero honorem deferamus, assurgamus diacono: & tamen non speremus in eis: quia una & certa spes est in domino. Hæc illi. A VCTOR. Ecce gradus distinguit Hieronymus: docet distantias, episcopi, scilicet, a simplici sacerdote & item à diacono & modos ponderat honorandi sub interminatione geminatæ sententiæ ueteris & nouæ legis. Excipit tamen iusta formam scripturæ, nè spem habeamus in ducibus, episcopis scilicet, presbyteris, aut qualibet hominum dignitate. Et per hoc reducit nos ad originalem causam distinguendi, & præficiendi episcopum multis presbyteris. Quam autem causam, ipse aperit in cap. Olim in commentario super epistolam ad Titum. textu, Oportet episcopum sine crimine esse. ubi dicit, Idem *Hie. To. 9. Ad Tit. 1.* est ergo presbyter, qui episcopus. Et antequàm diaboli instinctu studia fierent in religione, & diceretur in populis. EGO sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ: communi *1. cor. 1.* presbyterorum consilio ecclesiæ gubernabantur. Postquam autem unusquisque eos, quos baptizauerat, putabat suos non Christi: in toto orbe decretum est, ut unus ex presbyteris electis superponeretur cæteris: ad quem omnis cura ecclesiæ pertineret, & schismatum semina tollerentur. Hæc Hieronymus. AVCTOR. Distingue causas rerum, & tempora. Ipsa primæua confusio sacerdotum peperit schisma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta:schismata blasphemias contra Christum. Sequitur distincta ordinatio sacerdotum, & eradicatur schismata. In Christi nomine resonat omnis lingua. Primum tempus ante studia schismatum. Secundum tempus uniuersalis confessionis, & laudis nominis Iesu Christi per orbem: p præferentiam super multos presbyteros unius antistitis. Quid præfers tempus tempori, uetus nouo, periculis grauidum, liberato? Et primum dicis Apostoli: quasi non ita esset secundum. O librator temporum inæqualis. Bonum erat cum Apostolo sentire. Sed cur tibi schismata placēt, & hæreses, quæ Apostolo non placebant? Prote, & tui similibus Poeta dixit.

Laudamus, ueteres, sed nostris utimur annis.

Flaccus. Quid ergo peperit primum tempus, in quo sacerdotum erat confusio? Nonquid dicit Hieronymus, quòd tunc peperit instinctu diaboli, studia schismatū? Et super illud primæ Corinthiorum. Ego plantaui, Apollo rigauit. in expositione AMBR. Tanta (inquit) discordia in populo erat, ut multa essent studia diuersarū partium. Hæc ille. AVCT. Et hoc, quia spem ponebant in homine: sicut suprà dixit Hieronymus. Et super Psalm. 75. uersu, Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. AVGVSTINVS. Fratres (inquit) hoc dictum est, nè quisquam uestrum uelit spem suam ponere in homine. Sequitur.* Qui uero sic accessit ad Deum, ut in illo habitet Deus: displicent illi omnes, qui in illo non ponunt spem suam. Propterea datum est quoddam exemplum, cùm ipsos Apostolos sibi diuiserunt: & in schismata ierunt. Quid dicebant? Ego Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, id est, Petri. Hos plangit Apostolus, & dicit eis: diuisus est Christus. Et se elegit quem apud ipsos contemneret. Hæc ille. AVCTOR. Hoc ecce tempus est, quod laudas, tempus calumniæ fidei, tempus surreptionis gloriæ Iesu Christi, & penè ad gentilitatem usque retrogradum: quemadmodum latè in expositione super illud. 1. Corinthio. Nam cùm æmulatio in uobis & contentiones sint, nonne carnales estis? AMBR. Indignitatis, inquit, causam ostendit: quia de homine, qui sperat auxilium, carnalis est. Qui autem spreta humanitate de Deo sperat, spiritualis est, quia Deus spiritus est. Cùm enim quis dicat, Ego sum Pauli: alios autem, Ego Apollo, nonne homines estis? Sicut enim gloriantes in Deo, & de ipso gratiā sperantes, dij dicuntur, Deo adoptati, ita & in homine gloriantes, & homines, & carnales dicūtur sententia Dei concluſi, qui ait, Ego dixi, dij estis, Vos autem sicut homines moriemini. A sua ergo persona incipit, nè fortè putaretur per inuidiam magis personas illorum destruere, ostendens magnum errorem, & ad Dei contumeliam pertinere, quando Deo prædicato, gloria datur hominibus. Quid ergo minus est a gentilitate, dum adhuc aliquid de hominibus speratur? Quid igitur est Apollo? Quid uerò Paulus? Ministri eius, cui credidistis. Hæc ille. AVCTOR. Vide, quòd penè gentilitatis idololatriam induxit hæc præsumptio sacerdotum cum non episcopum inter se maiorem agnoscerent, & quilibet ad partem suam populi desipientis gloriam laudis attraxit. Idcirco (dicit Hieronymus) in toto orbe decretum est, ut unus ex presbyteris electis superponeretur cæteris, ad quem omnis cura ecclesiæ pertineret: & schismatum semina tollerentur. Nec hic intelligendum existimant Witcleuistæ, quòd ante tempus illud non fuerit episcopus a presbytero segregatus gradu, & officio. Alioquin dicat Wiclef, cur quærit HIERON. quomodo præterniſso presbytero, de episcopo ad diaconem instruendum præteruolauit Apostolus, primæ ad Timotheum tertio: in annotationibus textu, Diaconos similiter pudicos. dicens, Similiter irreprehensibiles, ut episcopi eligantur. Quæritur, cur de presbyteris nullam fecerit mentionem. Sed etiam ipsos in episcoporum nomine comprehendit, quia secundus, imo penè est unus gradus. Sicut ad Philippenses episcopos, & diaconos scribit: cum una ciuitas plures episcopos habere non possit. at in actibus apostolorum presbyteros ipse iturus Hierosolymam congregauit, quibus inter cætera, Videte, (inquit) gregem, in quo uos Spiritus sanctus episcopos ordinauit. Hæc ille. AVCTOR. Ex hoc loco uidetur docere Hieronymus, quòd tempore sancti Pauli fuit distinctio episcopi à presbytero minori: quia in una ciuitate non tunc poterant esse multi episcopi, sed in una ciuitate Ephesi poterant esse multi presbyteri. grenim quia presbyter secundus ab episcopo gradus est, aut quamuis penè, non tamen plenci-dem gradus existit. Sed quia in episcopi nomine propter uicinitatem ordinis frequenter intelligitur, ideo pluries uicissim alternant uocabula. Quod nunquam facit diaconus propter remotam sui distantiam ab altero ordine. Qualiter in libro de quæstionibus noui & ueteris testamenti. cap. 10. AVGVSTINVS. Non enim, (inquit) qualiscunque honor est antistiti Dei seruire in ecclesia duntaxat. Et sacerdos totius honoris ecclesiastici dignus habetur. Maior enim ordo intra se, & apud se habet & minorem. Presbyter, & diaconi agit officium, & Exoreistæ, & lectoris. Presbyterum autem intelligi episcopum probat apostolus Paulus, quando Timotheum, quem ordinaturus presbyterum, instruit qualem debeat creare episcopum. Quid est enim episcopus, nisi primus presbyter hoc est, summus sacerdos? Nunquid & ministros diaconos nostros dicit episcopos? non utique, quia multo inferiores sunt. Hæc ille. AVCT. Maior ergo ordo, quia intra se minorem continet, officium eius habet, & explet: sed non econtrario. Episcopus autem presbyterum continet ipsa re. Presbyter non re ipsa totū episcopum, sed ordinis nomine. Et in expositione epistolæ ad Ephesios concordat AMBR. dicens. In episcopo omnes ordines sunt: quia primus sacerdos est. Hic est princeps sacerdotum, & propheta, & euangelista, & cætera adimplenda officia ecclesiæ in ministerio fidelium. Hæc ille. AVCTOR. Tangens uerò ptædictam difficultatem Hieronymi, quomodo Paulus omittens presbyteros de episcopo transit ad diaconū cùm instituit Timotheum: concordat omnino Hieronymo in expositione sua eiusdem epistolæ, AMBR. dicens, Post episcopum tamen diaconatus ordinem subijcit. Quare? nisi quia episcopi, & presbyteri una ordinatio est? Vterque enim sacerdos est, sed episcopus primus est: ut omnis episcopus sit presbyter, non tamen omnis presbyter episcopus. Hic. n. eps est, qui inter presbyteros primus est. Denique Timoteum presbyterum ordinatum significat: sed quia ante se alterum non habebat, episcopus erat: Vnde & quemadmodum episcopum ordinet, ostēdit. Neque enim fas erat, aut licebat, ut inferior ordinet maiorem. Nemo enim tribuit, quod nō accepit. Hæc ille. AVCT. In toto isto progressu docet Ambrosius, quomodo olim erat idem Episcopus, & sacerdos, quod ait Hieronymus & tamen qualiter eodem tempore maior erat Episcopus sacerdote: Ideo idem Ephiscopus & sacerdos, quia ordinatione idem. Quia epi & presbyteri (inquit) una ordinatio est. Sed ideo alius gradus & maior episcopi, quam presbyteri: quia primus inter presbyteros tunc erat episcopus. Augustinus dixit. Quid est Episcopus, ni si primus presbyter, hoc est, summus sacerdos? Sicut Timotheus eo erat episcopus, quòd nullus ante eum erat sacerdos. Aliter (inquit) non poterat episcopum ordinasse ad mandatum Apostoli, Et ratio Ambrosii. Quia non erat fas tunc, nec licebat, ut maiorem tunc ordinaret inferior. Erat ergo tunc episcopus maior, & reliquus omnis sacerdos inferior, Et iterum. Nemo tribuit quod non accepit. Quid ex hoc uult, nisi, quòd inferior sacerdos non potest creare episcopum: quia nunquam accepit episcopatum Non ergo sic idem tunc episcopus & sacerdos, quòd eo episcopus, quò sacerdos: sicut Witcleff aberrat. Sed quid mutatum erat circa ordinationem episcopi in sequenti tempore: quòd notat Hieronymus, cùm dicit, Postquàm unusquisque eos, quos baptizauerat, etiam decretum est, ut unus ex presbyteris electus superponeretur. Et eum declarat in expositione sua super epistolam ad Ephesios, textu, Ipse dedit quosdam apostolos. Ambrosius. Timotheum presbyterum à se creatum Paulus episcopum uocat: quia primi presbyteri episcopi appellantur, ut recedente eo, sequens et succederet. Sequitur. Sed quia sequentes presbyteri incœperunt indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata est ratio propiciente Concilio: ut non ordo, sed meritum crearet Episcopum multorum sacerdotum iudicio constitutum, nè indignus temerè usurparet, & esset multis scandalum. Hæc ille. AVCT. Iam uidetis hoc esse, quod Hieronymus dixit postmodum decretum esse, ut unus a presbyteris electus superponeretur cæteris. Et quod prior consuetudo secundùm quam non meritum, sed ordo antiquitatis creauit episcopum, ut recedēte priore, statim sequens foret episcopus, ita ut tunc idem foret esse primum sacerdotem & episcopum, quia ordinatio alia non accesit, fuit multis populis scandali ratio, tàm propter indignitatem, quàm temeritatem usurpantis. Nec enim modicum scandalum plebium, nec pusilla temeritas, ut docerent homines dicere, Ego Pauli, Ego Apollo, Quod, ut præhabitū est, ab institutione illa, & identitate episcopi, & sacerdotis Inualuit tunc, & inualescit item nunc, ubi inter hæreticos dogmatis illius forma surrexit: sicut inter Aerios Witcleuistas, dicentes inter episcopos & sacerdotes nullam debere discretionē esse: dicentes sicut item in hæresi Nouati erratum est, & notat Euseb. lib. 6. ecclesiasticæ historiæ. c. 33. sub authoritate CORNELII in epistola ad Fabianum Anthiochenum. ubi dicit. Cum fratribus semper iurare solitus sit Nouatus, episcopatum se omnino non cupere, subitò ex improuiso, uelut nouū plasma, episcopus apparuit, scilicet, qui disciplinam, & instituta ecclesiastica uindicabat, episcopatum, quem non à Deo acceperat, præsumebat. Tribus nanque episcopis simplicissimis hominibus, & omnium ignaris de remota parte Italiæ adhibitis, immo potius subtili ab eo circunuentione deceptis, imaginariam magis, quàm legitimam ab eis extorquet manus impositionem. Ex quibus tamē unus continuo ad ecclesiam rediit, confessus peccatum suum: & in communionem laicam populo etiam pro hoc interueniente susceptus est. In loco uero reliquorum duorum, qui Nouato manus imposuerant, ordinati sunt alij episcopi, & missi. Is ergo, qui Euangelium uindicabat: nesciebat in ecclesia catholica unum episcō pum

Amb. To. 5

Ps. 75. Aug. To. 8

* Et qui uerè.

1. cor. 1.

1. cor. 1. & 3. Ambrosius

Ps. 81.

Eph. 4. Amb. To. 5

Nota hanc antiquā cō suetudinē.

1. cor. 1.

Eusebius. Cornelius.

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pum esse debere, ubi uidebat ipse presbyteros quadraginta,& sex diaconos,&septem subdiaconos, septem acolytos, quadraginta & duos exorcistas, & lectores cum ostiariis quinquaginta & duos,uiduas cum indigentibus mille quingentas quos omnes Deus alit in ecclesia sua. Hæc ille. AVCTOR. Totum recitaui ab integro, ne uolé tibus scire principium,& progressum episcopationis huius Nouati,quamuis imaginarié, quicquam deesset,& consequentiùs tunc sciretur,cur intulit,q; is,qui sic euangelium uindicabat, nesciebat in ecclesia catholica unum episcopum esse debere. Quasi dicat:huius rei nescientia, uel forsan incuria laxauit ipsi frænum erroribus.

Quò contrà,quanuis episcopus esset, unum tamen sciuit in ecclesia debere esse episcopum, in
1. Tim. 3. expositione sua super epistolam primam ad Timotheum,textu,Vt scias,quemadmodum oportet te in domo Dei conuersari,pius, & pacatus
Amb. To. 5 AMBROSIVS scribo tibi,ut scias, quomodo ec B clesiam ordines,quæ est domus Dei: ut cum totus mundus Dei sit, ecclesia tamen domus eius dicatur,cuius hodie rector est Damasus. Hæc ille

¶QVOD NON FVIT QVIS EO in gradu & ordine ecclesiastico altior, quo humilior, & ecclesiæ seruitiuior: sed ab electione, & institutione primæua ecclesiæ erat differentia graduum,& honorum. Cap. CXVIII.

SVMMA.

1 *Graduum distinctio in primitiua ecclesia, contra Witcleff,ostenditur.*
2 *Petrus inter Apostolos primus,& caput.*
3 *Paulus quãuis solicitus,operosus,& humilis plus* C *cæteris fuerit,q; tamen alijs non præferatur apostolis,contra Witcleff,qui dicebat, q; qui foret humilior,& ecclesiæ seruitiuior,gradum habebat altiorem. Et plura de hoc ibi.*
4 *Cæsarum priscorum imperia. & quantum distent ab Antistitibus.*
5 *Episcopi quod ordinentur per manus impositionem a prædecessoribus Dei sacerdotibus ex antiqua institutione.*
6 *Episcopi unde acceperint in consecratione unctionem suam.*
7 *Vnctionis sanctæ forma,quod non tam corporis, quam animæ sit fomentum, & à longo æuo nostris usibus repromissa.*

CONFVSIONIS auctor cur iam non confunditur dicere in tempore Apostolorum nulla fuisse distincta, non Episcopum a presbytero,non pam in mundo ad distinctionem eius, Cardinalium quoque,ac Patriarcharum, Episcoporum? & similia in prædicto.15. capite quarti Trialogi. Sed certum ipsi uidetur, quòd superbia Cæsarea hos gradus adinuenit. Oh bone Iesu, quid Paulum distinxit à Tito in gradu? Quid Titum à Luca,uel Apollo,quando misit illos probare Corinthios.2. Corinthiorum 8.ubi dixit Titum sociũ suum.quia erat Episcopus: Lucam uerò ministrum Titi,& Apollo, fratres suos. Misimus (inquit,)cum illis & fratrem nostrum, quem probauimus in multis solicitum esse: nunc uerò multò solicitior est confidentia multa in uos: siue pro Tito, qui est socius meus, & in uobis adiutor: siue fratres nostri Apostoli ecclesiarum gloriæ Christi. Vbi in expositione AMBROSIVS Titum ideò socium suum uocat,quia & ipse Episcopus erat,cui ministerium dedit notum in omnibus ecclesiis ipsius prouinciæ. Quibus addit & C tertium fratrem probatum in multis bonis operibus,atque solicitum. Hæc ille. AVCTOR. Hunc ministrum Titi uocat Lucam euangelistam in illo loco:in libro annotationum HIERONIMVS. Missus autem cum illo est frater,cuius laus est in Euangelio,per omnes ecclesias. Hoc de Luca,intelligitur,qui laudem in Euangelio conscribendo habere uidetur præ cæteris; qui etiam Actus Apostolorum præter Euangelium scripsit. Hæc ille. AVCTOR Ecce distinctio graduum in ecclesia primitiua. Lucas est Euãgelista præcipuus: sed quia non Episcopus, minister ordinatus Episcopi,putà Titi. Titus item quis Eps, non tñ eps summus,sed habet capitalem Episcopum Paulum Apostolorum. Et AMBROSIVS. ministerium istorum exprimens libro secundo de officiis.*cap.12. Quid†inquit) Eliam, atque Eliseũ loquamur? Licèt non expresè Eliseum * minorem scriptura significauerit: aduertimus tamen: & colligimus * minorem fuisse. In Actibus enim Apostolorum Barnabas Marcum assumpsit, Paulus Silam, Timotheum, & Titum. Sed illis superioribus uidemus diuisa officia: ut seniores consilio ualerent, iuniores Plerumq; et uirtutib. pares, dispares ætatibus sui delectantur copula: sicut delectabantur Petrus & Ioannes. Nam adolescentem legimus in Euangelio Ioannem & suo uoce: licet meritis, & sapientia nulli fuit seniorum, secundus. Hæc ille. AVCT. Biformes copulas seniorum ad iuuenes informat Ambrosius. Secundùm officia quidem primam distinguit ita ut seniores mandent, & consulant: iuniores ipsi ministrent. Sic autem assignat copulam Patriarcharum nostrorum Carmelitarum Eliæ senioris iubentis, & Elisei discipuli ministrantis. Sic item in Actibus Apostolorum: Paulus assumpsit Silam: Paulusquoque Timotheum, & Titum Apo-

Apostolus Episcopos, senior pater, filios & ministros. Secunda copula Petri & Ioannis fuit potestate æqualium, ætate tamen imparium. Quotquot ergo tunc erant Episcopi: Capitales Episcopos habebant Apostolos primos Christi: secundùm illud primæ ad Corinthios 12. Quosdam quidem posuit Deus in ecclesia primũ Apostolos. Vbi in expositione. AMBROSIVS. Caput itaque in ecclesia Apostolos posuit, qui legati Christi sunt: sicut dicit idem Apostolus. Pro quo legatione fungimur. Ipsi sunt Episcopi: firmante istud Petro,& dicente inter cætera de Iuda. Et episcopatum eius accipiat aliter. Hæc ille. AVCTOR. Veniat blasphemus noster,& dicat, & criminetur gradus istos,quos in summo diluculo orientis ecclesiæ iam fundauimus. Lucas est in ministri gradu ad Titum Episcopum, quanuis summus Enangelista, & comes peregrinationis Pauli per ecclesias ordinatus. Titus enim subiectus Paulo, & Apostolis tanquam capitalibus Episcopis. Inter† Apostolos primus extitit, & caput Petrus,ut suprà alias est probatum. Quomodo ergo in temporibus Apostolorum non fuit B adinuenta distinctio Papæ, aut Patriarcharum, Episcoporumque,uel similium? Si certus sis, q; superbia Cæsarea hos gradus adinuenit in istis, fundent te scripturæ:dicta tua patrum dicta corroborent,ac sanius maledicta tam crebra compescant. Scio glossam tuam: habes præ manibus, vt dicas, Hæc distinctio graduum non fuit maioritatis mundanæ secundùm modernorum ambitũ prælatorum: sed quicunque foret humilior, & ecclesiæ seruitiuior, ipse gradum altiorem habebat. Falsè meretricantis hypocrisis, frons picea & depicta: ut laude uirtutum ministros uirtutis exterminet ad comparandum sanctos sanctis, Apostolos apostolis, si ausi simus, nos prouocas.

Nos autem non tracti filo, tàm cito sequimur irritantem: sed sine præiudicio principum fidei de sanctorum splendoribus conferamus. Quis† inter Apostolos humilior illo, qui dixit, Vtinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ. &, Vt minus sapiens dico. &, In insipientia dico. Et dũ loqueretur de Christi apparitionibus, Visus est (inquit) Cephæ, & post hoc undecim: deinde plusquam quingentis fratribus simul: deinde Iacobo, deinde Apostolis omnibus. Nouissime autem omnium tanquam abortiuo uisus est & mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus uocari Apostolus. Vnde in sermone 39. tertiæ partis AVGVSTINVS. Audi Paulum. Ego sum (inquit) minimus Apostolorum. Et alio loco. Ego nouissimus Apostolorum, & minimus, & nouissimus tanquam fimbria de uestimento domini. Qui tàm exiguum, tàm nouissimum, quàm fimbria? Hæc tamen tacta mulier a fluxu sanguinis sanata est. Immo dico, iste erat magnus in minimo grandis habitabat, & tãto minus a se magnum excludebat, quantò magis minor erat. Audi istum dicentem, Super quẽ requiescet spiritus meus? super humilem, & quietem, & trementem uerba mea. Ideo altus habitat in humili, ut humilem exaltet. Hæc ille. AVCT. Quis item inter Apostolos operosior: uel (ut tecum non tàm prudẽter, quàm militariter loquar) seruitiuior? Sicut Augustinus iocatur cũ Dioscoro in epistola ad eundem. Vt militariter loquar, literiores libenter sufflant, inquit. Quis, inquam, seruitiuior, aut (in termino Apostoli) quis solicitior eo, qui cùm dixisset se minimum, & abortiuum, statim subiunxit, Sed abundantius illis omnibus laboraui. Et alibi. Nihil minus feci ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: Vnde Homi. 3. AVGVSTINVS. Quasi enim in uniuersum mundum ipse gitans sic pertubabatur, sic curreret, sic omnes in regnum Dei festinabat inducere, docendo, pollicendo, meditando, timorando: pro ipsis, cum ipsisque supplicando: & terrendo dæmones: & corruptores animarum fugando: aliquando epistola, aliquando præsentia, nunc sermone, nunc rebus: per discipulos, per semetipsum conabatur erigere labentes, stantes uero firmare, humi iacentes attollere, sanare contritos, torpentes oleo exhortationis animare, inimicis insonare terribiliter: hostes uiuaciter intueri, more optimi cuiusdam ducis, & medici, artis suæ instrumenta gestãtis. Protector ipse bellantium. Ipse sedulus ægrotorum minister: & unus omnium officiorum personas exercitu ubique custodiens. Nec in spiritualibus solum, sed in carnalibus, quoque plurima solicitudinis, ac prouidentiæ suæ documenta præstabat. Hæc ille. AVCT. C Is, inquam, tam solicitus, tam operosus in ecclesia Christi, qualiter non argumento tuo est omnibus Apostolis altior, cùm sit solicitior in labore, & non minus in omni humilitate deiectior? Nihil minus feci (inquit) ab iis, qui supra modũ sunt Apostoli, tametsi nihil sum. Non potuit pro humilitate de se mẽtiri Apostolus. Nemo id pie cogitet. Minimus ergo Apostolorum erat Paulus: & in comparatione Pauli, alij erant supra modum Apostoli: cùm tamen plus omnibus laborauit. Et nemo illorum ad tantum deiectus ut Paulus, qui tanquam nihil est factus. Sed reuera hoc solum arguens ex principiis hostis nostri sicut omnes Apostolos Paulo non præferimus, quorum se dixit minimum, quia uocatione posteremum, uel tempore: ita Petrum, & omnes Apostolos Paulo non postponimus, quanuis Paulus Petro deiectior, & plus omnibus laborauit. Vnde in expositione sua super eundem locum. 2. ad Corint. 12. Sòpra modum apostoli. AMBROSIVS

Esa. 64. Aug.
Aug. To. 2
1. Cor. 15.
August. de Paulo.
2. Cor. 12. Amb. To. 5

Hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc erant (inquit) quod & apostolus Paulus. Hoc ergo dicit, ꝙ minor non est Paulus, neque in prædicatione, neque in signis faciendis, Apostolis præcessoribus suis: non dignitate, sed tempore. Nam si de tempore præscribendum putetur, ante cœpit Ioannes prædicare, quam Christus. Et non Christus Ioannem, sed Ioānes Christum baptizauit. Non ergo sic iudicat Deus. Denique prior secutus est Andreas Saluatorem, q̄ Petrus, & non tamen primatum accepit Andreas sed Petrus. Hæc ille AVCTOR. Hoc plānè mōstrat eos scripturarum ignaros, qui tollunt inter Apostolos omnem primatum Petro: nisi forsitan uocationis, aut temporis, cùm constet Andream Petro suo germano uocatione priorem: & tamē non primatum accepit Andreas, sed Petrus, dicit Ambrosius. Ergo uelint, nolint, Petrus primitatem dignitatis accepit: nec tantùm uirtutis primatum, ut dicit Witcleff: quia humilior, aut aliis seruitiuior. Quia ad probandum indubiè ipsi deficit fundamentum, cùm inter omnes Apostolos Andreas laudetur ut summè mitis: Paulus ut summè laboriosus. Et tamen ultra utrunque est Petrus primas. Est ergo alia prioritas dignitatis, quæ tamen non est, ut Witcleff garrit, maioritas mundialis, aut quam superbia adinuenit Cæsarea. Nec etiam secundùm mensuram eximiæ humilitatis imposita, uel iugem pensam laboris, secundum quam Petrus supra mitem Andream dilectum Ioannem, animosum Thomam, cognatum Christi Iacobum, & plus omnibus laborantem Paulum primatum accepit, sed secundum Causam Christo cognitam ad bonum suorum fidelium. Ipse enim hos gradus inuenit, quando Petro primatum dedit super Apostolos, & omnes Apostolos prætulit Timotheo, & Tito, & Apollo deuotis epis. Ipsisq; iam factis Episcopis, subiecit Lucam, & Marcum, Stephanum, Nicolaum, Philippum, & alios diaconos comministros.

Io 21. Matt. 16. Act. 16.

Miranda ergo proteruia malignantis hæretici, quòd hos gradus non posset prospicere pro institutione distincta graduum prædictorum, sed currit ad gradus Cæsareos, quos nec nouit edicere. Nihil † enim simile inter Cæsares quo ad institutionem eorum (dico istis gradibus) adinuenit. Cæsares seipsos intruserunt in regna: sicut primus Iulius in senatum. Antistites eliguntur, Cæsares ceruices cruētant ut restituantur: isti unguntur ut seruiant. Cæsares manus uiolentas in hominem iaciunt: Præsules sacras, & pacatissimas manus impositas eis pro benedictione suscipiunt. Quæ omnia, & similia ab antiqua sacrorum patrum, & Christi forma in sua institutione, non a Cæsarum præsumptione sequūtur. Sic enim de manuum impositione in consecratione Eiscopi 2. lib. de origine officiorum. c. 5. scribens ISIDORVS. Episcopum (inquit) latinè superintendentem possumus dicere: ut intelligat non se Episcopum, qui non prodesse, sed præsse dilexerit. Quòd † uero per manus impositionem a prædecessoribus Dei sacerdotibus Episcopi ordinantur, antiqua est institutio. Isaac cum patriarcha sanctus, ponens manum suam super caput Iacob, benedixit ei. Similiter & Iacob filiis suis. Sed & Moyses super caput Iosue manum suam imponens, dedit ei spiritum uirtutis, & ductus in populo Israel. Sic & superimpletor legis & prophetarum dominus noster Iesus Christus: per manus impositionem Apostolis benedixit: sicut in Euangelio Lucæ scriptum est. Et perduxit eos trans Bethaniam, & eleuauit manus suas, & benedixit eos: factumq; est cùm benedixit illis, discessit ab eis. Et ipsi reuersi sunt in Hierusalem cum gaudio magno. Et in actibus Apostolorum ex præcepto Spiritus sancti, Paulo & Barnabæ apostolis manus impositæ sunt ad euangelizandum. Hæc ille. AVCTOR. Ab his initiis ecclesia formam sumpsit manus imponendi Præsulibus consecratis: nusquam a Cæsare. Iesus enim Christus dominus & magister noster sic in sua persona consecrauit Apostolos suos Episcopos. Vnde in libro de quæstionibus noui & ueteris testamenti, ca. 97. AVGVST. Nemo (inquit) ignorat Episcopos Saluatorem ecclesijs instituisse. Ipse.n. priusquam in cælos ascenderet, imponens manum apostolis, ordinauit eos Episcopos. Hoc apostolus Sanctospiritu deputat, cùm dicit, Attendite uobis, & omni gregi, in quo uos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere ecclesiam domini Iesu. Hæc ille. AVCTOR. Vnctionem † quoque suam Episcopi in consecratione, non a Cæsare, sed a sanctis patribus, & apostororum tpibus acceperunt. Vnde & epistola tertia ad uniuersos, Clemens. Primus Pontifex Aaron chrismate compositionis perunctus princeps populi fuit, & tanquam res primitias, & tributum per capita accepit a populo, & iudicandi plebem sorte suscepta, de mundis, & & immundis iudicabat. Sed & si alius ex ipso unguento perunctus est, uirtute inde concepta, et ipse rex, aut Propheta, aut Pōtifex fiebat. Quod si temporalis gratia ab hominibus composita tantum ualuit: intelligite iam quantum sit illud unguentum, quod a domino de uirgulto uitæ prolatum est: cùm hoc, quod ab hominibus factum est tam eximias inter homines conferat dignitates? Quid enim in præsenti seculo Propheta gloriosius? Pontifice clarius? Rege sublimius? Omnis enim Pontifex sacro chrismate perunctus, & in ciuitate constitutus, scripturis sacris eruditus, charus, & pretiosus hominibus oppido esse debet. Quem quasi Christi locum tenentem honorare omnes debent, eique seruire, & obedientes ad salutem suam fideliter existere: scientes, quòd siuè honor, siuè iuuria, quæ ei defertur, in Christum redundat, & a Christo in Deum. Audire ergo eum attentiùs oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita autem uitæ à presbyteris inquirere, à diaconibus uerò ordinem disciplinæ. Hæc ille. AVCTOR. A quibus ecce exemplaribus episcoporum unctio inoleuit, uides: quæ & dignitatem eis tribuit, & in summo gradu supra mediocres presbyteros collocauit. Adhuc agebantur hæc Apostolorum temporibus. Superstite enim Petro, & per hoc Paulo, pontificatum adeptus est Clemens. Quia si ritum istum tranxisset à Cæsare, & gentilibus: quantò citiùs restituisset ei Paulus in faciem, quàm Petro propter circuncisionis ritum, quem detulit à Iudæis? Hæc † enim sanctæ unctionis forma non tàm corporis est fomentum, quàm animæ, & à longo æuo nostris usibus repromissa. secundùm illud Ieremiæ. 31. Confluent ad bona domini super frumento, & uino, & oleo. In quem locum lib. 6. sui commentarij, HIERONYMVS. Laudabunt liberatorem suū in monte Sion, hoc est, in ecclesia: & confluent ad bona domini, rerum omnium abundantiam: quæ non frugibus, & cibis carnis istius, sed in uirtutum uarietate sentitur. Super frumento (inquit) & uino, & oleo de quo conficitur panis domini, & sanguis eius: impletur typus, & benedictio sanctificationis ostenditur: dicente scriptura, Vnxit te Deus Deus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vt autem sciamus benedictiones has nequaquàm ad corpus, sed ad animam pertinere, sequitur. Eritque anima eorum quasi hortus irriguus. Hæc ille AVCTOR. Eucharistiam, & unctionem in hoc loco docet Hieronymus figuraliter repromissam. In oleo, inquit, in quo benedictio sanctificationis ostenditur, non tàm confignationis episcopi iā nouiter baptizati, quàm unctionis presbiteri, & consecrationis episcopi, & omnis usus, quem in oleo sancto frequentant ecclesiæ. Omnis enim hæc unctio non ad corpus, ut olim, sed ad spiritum pertinet irrigandum. Simulque & Witcleff animaduertere potest, quòd non intendit Hieronymus panem Eucharistiæ, panem materialem, cùm dicat panem domini ex frumento confectum: quia suprà dixit, quòd hæc promissio domini nō in frugibus, & cibis carnis istius, sed in uirtutum uarietate sentitur. Et posteriùs probat ex textu ista benedictiones nequaquàm ad corpus, sed ad animam pertinere, per hoc, quod dicit, Erit anima eorum quasi hortus irriguus. Hoc modo ergo Apostoli distinctos gradus in ecclesia statuerunt: inter quos episcopos, & magi, & manus impositione consecrari docebant.

Cæsarū prīcorum imperia

Ambros.

Matth. 3. Baptizabit uos in Spiritu sancto.

Luc. 24.

Act. 13.

Clemens in epistola 3. ad Iacobum fratrem domini.

Hieron. in 4. Amos.

¶ QVOD GRADVALIS DISTANTIA Episcoporum inter se, & aliorum sacerdotum, & ordinum ab Apostolorum temporibus sit inuenta. Cap. CXIX.

SVMMA.

Episcoporum gradualis distantia inter se, & aliorum sacerdotum, & ordinum, quòd ab Apostolorum temporibus sit inuenta.

Graduum distinctiones temporibus Apostolorum, & eorū prouidentia, tam inter Episcopos, quàm inferiores ordines, quòd sint compertæ, ex Apostolorum canone ostenditur. Et plura de hoc ibi.

Diaconatus ordinem in nouo testamento ab Apostolis sumpsisse exordium, probatur.

INTER † hos item quosdam statuerunt cæteris altiores: sicut Petrus eminebat Apostolis: & cæteri Apostoli mediocribus eminebant episcopis. Cuius rei formam in decreto suo. cap. 2. exprimens ANICETVS. Nulli Archiepiscopi (inquit) primates uocentur, nisi illi, qui primas tenent ciuitates: quarum episcopos Apostoli, & successores eorum regulariter Patriarchas & primates esse instituerunt, nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur: cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primantem constitui. Reliqui uerò, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates, sed Metropolitani nominentur. Hæc ille. AVCTOR. Vide iàm utrum iste Anicetus erat Papa Cæsareus, qui erat nonus à beato Petro secundùm Augustinum: & an Apostoli erant Cæsarei, qui distinctos gradus episcoporum, Patriarchas scilicet, primates, & metropolitanos per ciuitates, & urbes uarie statuerunt, uel fecerūt institui: secundùm illud Pauli ad Titum. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego tibi disposui: non quidem presbyteros inferiores, sed summos, id est, episcopos, de quibus subdit statim. Oportet episcopum sine crimine esse. Et omissis presbyteris minoribus, transit ad diaconos, sicut exponunt, Hieronymus, Chrysostomus, & Ambrosius, ut suprà dictum est. Hoc modo statuerunt Apostoli Iacobum Hierosolymorum episcopū. Sicut enim scribit libro de temporibus. BEDA. Anno decimo octauo imperij Tiberij dominus sua passione mundum redimit. Et prædicaturi per Iudææ regiones Apostoli, Iacobum fratrem domi-

Anicetus. Dist. 99. ca. Nulli Archiep.

Ad Tit. 1.

Beda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

domini Hierosolymis ordinant episcopum. Ordinant & septem diaconos: sed lapidato Stephano, ecclesia per regiones Iudææ & Samariæ dispergitur. Hæc ille. AVCTOR. Dicat Witcleff, an tunc Apostoli ordinauerunt Iacobum coapostolum suum simplicem sacerdotem, uel fateatur cum ecclesia, etiam ab institutione apostolorum, alium esse episcopum, alium presbyterum mediocrem. De † hac item Apostolorum
2 institutione testatur liber canonum apostolorum, quem Chrysostomus uenerabilem habet, ut dixi ubi, cap. 14. dicitur, Episcopo non licere alienam parochiam propria relicta, peruadere: licèt cogatur à plurimis. Nisi forte quis eum rationabili causa compellat, tanquàm qui possit ibidem constitutus plus lucri conferre, & in causa religionis aliquid profecto prospicere. Et hoc non à semetipso pertentet, sed multorum episcoporum iudicio, & maxima supplicatione perficiat. Et cap. 15. Siquis presbyter, aut diaconus, B aut quilibet de numero clericorum relinquens
3 propriam parochiam, pergit ad alienam, & omninò demi grans præter episcopi sui conscientiam in aliena parochia commoratur, hunc ulteriùs ministrare non patimur: præcipuè si uocatus ab episcopo redire contempserit. Hæc ibi. AVCTOR. Temporibus igitur Apostolorum, & eorum prouidentia distinctiones graduum, tàm inter episcopos, quàm inferiores ordines sunt compertæ. Et quantumcunque reluctentur hæretici, uel frendant Witcleuistæ, tàm saluberrimum institutum crebris suis mendacijs non quassabunt. Aut dicant ad hoc, quod prodistinctione gradus episcopalis à minori sacerdotio usitatissimè probat ecclesia, quòd episcopi succedunt in uicem Apostolorũ. Minores autem presbyteri in uicem septuaginta duorum discipulorum Christi. Quod uidetur conuincere contra Witcleff, episcopatum, & inferiorem presbyterieratum in prima radice, & in fundatione distinctos. Sed hìc uagi currunt, & discurrunt lymphatici Witcleuistæ: & tandem post multa somniant sibi authoritate propria suam glossam, quòd apostoli fuerant loco sacerdotũ, & septuaginta duo discipuli loco diaconorum. At Princeps regni cœpit obijcere satis catholicè, quòd Christus non ordinasset diaconos. Et ipse denuò solitis suis blasphemijs principem pium aggrediens tractatu suo de quatuor sectis nouellis. Princeps (inquit) quidam ex consuetudine antiqui mendacij non erubescit falsum assumere, cùm dicit, Status diaconi non est in Euãgelio expressatus. Nam probabiliter creditur, quòd septuaginta duo discipuli, de quibus Lucæ. 10. erant diaconi sub apostolis designati. Hæc Witcleff. Et dicto de gradibus cleri. Videtur,

Canones apostolorũ.

Episcopi succedunt in uicem Apostolorũ Minores uerò Presbyteri, in uicem Septuag.

Princeps.

Vvitcleff.

Lu. x. Vvitcleff.

A quòd septuaginta duo discipuli Christi, de quibus Lucæ. 10. erant diaconi: & duodecim principales discipuli erant sacerdotes, atque episcopi: de quibus Matth. 10. Cùm ergo Spiritussanctus *Matth.* non deficit suæ ecclesiæ in lege gratiæ, & tantũ hos duos gradus de ordinibus cleri specificat, uideur fidelibus, quòd iste numerus sufficit. Hęc Witcleff. AVCTOR. Ita ut quamuis dicat episcopos, non alios tamen intendit, quàm presbyteros qualescunque: quia de duobus tantùm uult contentare ecclesiam. Sed pro parte principis illius catholici quis non stupeat, audiens superbum hæreticum cum criminari mendacij, qui tàm publicam dixerat ueritatem, & ipse in conuictionem partis ueræ, solum hoc habebat authoritatis, quòd partem suam dixit esse probabilẽ. At pro parte principis quis nescit accurrere patres ecclesiæ? Vnde in sermone in Synodo de *Isidor.* excellentia sacrorum ordinum, ISIDORVS. B Hic † (inquit) ordo in nouo testamento ab apostolis initium sumpsit: quando, sicut legitur in *Act.* Actibus apostolorum, septem uiros boni testimonij, plenos Spiritusancto, ad hoc officium elegerunt, & oratione præmissa, manus ei imposuerunt. Exinde instituerunt apostoli & eorum successores, ut in omni matrici ecclesia septem diacones: circa aram Christi sublimiori gradu, tanquàm columnæ altaris assisterent, non sine aliquo septenarij mysterio. In quo significatur, ut septiformis gratiæ spiritu præfulgentes, sancti sint corpore, & spiritu. Hæc ille. AVCTOR. Si ergo in nouo testamento ordo diaconatus ab apostolis post ascẽsum Christi sumpsit initium, quomodo Christus eum tàm instituit, quàm septuaginta duos discipulos fuisse tales diaconos in Euãgelijs suis expressit? Itẽ in libro de origine officiorum, ca. 8. Diaconorum ordo à Leui tribu accepit exordium. Et infrà. In Euangelio primordia eorum in Actibus apostolorum ita leguntur. Conuocantes duodecim apostoli multitudinem discipulorum. Non placet, inquiunt, nos relinquere uerbum Dei, & ministrare mensis. Quid ergo fratres? Considerate ex uobis ipsis uiros boni testimonij septem plenos Spiritusancto, & sapientia, quos constituamus in hanc rem. Nos uerò erimus orationi, & ministerio sermonis instantes. Et placuit hic sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum &c. Hi steterunt ante apostolos: & cum orassent, imposuerunt illis manus. Verbum que Dei crescebat, & multiplicabatur numerus credentium. Et hinc decreuerunt iam apostoli, uel successores eorum per omnes ecclesias septem diaconos, qui sublimiori gradu essent ceteris circa aram Christi, quasi columnæ altari assisterent, & non sine aliquo septenarij numeri mysterio. Hæc ille. AVCTOR. Conuenit

A cum prædictis item in uerbis: & continuè probat Diaconatus ordinem ab Apostolis in nouo testamento in Actibus Apostolorum sumptisse primordium. Quomodo ergo nõ septem, sed septuaginta duo Christi discipuli ante eos erant diaconi, non ab Apostolis, sed à Christi primitùs instituti, & in Euangelio Lucæ expresi? Cũ item penè totus numerus septuaginta duorum prædictorum tempore illo superfuit, cur nullus eorum est tunc dictus diaconus, sed tantum septem, quos ordinarant apostoli? Quare concordater cum Isidoro in lib. de institutis clericorũ. cap. 7. RABANVS. Leuitæ (inquit) in nomine authoris uocati de nomine Leui Leuitæ exorti sunt. Infrà. In nouo autem testamento apostoli septem diacones, propter sacramentum eiusdem numeri ordinauerunt ad ministerium sacrum, & ad officium altaris. Hæc ille. AVB CTOR. Nec iste potuit in nouo testamento diaconos inuenire statutos, quoùsque prospexisset apostolos. Cur ergo es ausus ò infelix hæretice, tàm procaci uultu principem calumniari catholicum: quia dixit cum Euangelio, quòd status diaconi non est in Euangelio expressatus? At tu nihil probas, sed probabile esse credis septuaginta duos fuisse diaconos. Hoc est tuum probabile non probatum, nec item æquiparans quadraturam circuli: quod dicit Aristoteles scibile, & non scitum. Nos autem cum hoc principe tibi dicimus: non tantùm probabile, sed probatissimum creditur apostolos nostros primum ordinasse diaconos, & Apostolos cum Christo fuisse episcopos: septuaginta uerò duos inferiores designasse presbyteros. Istud approbant omnes sanctiistud certificè credit ecclesia. Vnde ut habetur in decretis sub authoritate Hieronymi ad Euandrum. distin: 93. cap. Legimus. HIERO- C NYMVS. Sciant diaconi quare constituti sunt: legant Actus apostolorum, recordentur conditionis suæ presbiteri & episcopi: alterum ætatis, alterum dignitatis est nomen. Hæc ille. Et capitulo sequente, sub authoritate CYPRIANI. Meminisse autem diaconi debent: quoniam apostolos, id est, episcopos, & præpositos dominus elegit: Diaconos autem post ascensum domini in cælum Apostoli sibi constituerunt, episcopatus sui ecclesiæ ministros. Hæc ille. AVCTOR. Ecce uterque doctor remittit diaconos pro eorum institutione ad Actus apostolorum: sed episcopos, & præpositos, id est presbiteros, dominus ipse sibi elegit; hos apostolos, illos septuaginta duos discipulos. Vnde lib. 2. de sacramentis. *Hugo.* parte. 3. ca. 11. HVGO. Presbyteri successores uicarij sunt septuaginta discipulorum, qui præcedebant dominum Iesum in omnem locum, in quem erat ipse uenturus. Ita quippe presbiteri, qui adiutores sunt episcoporum, rudes populos catechizando initiant, baptizando unitati ecclesiæ incorporant, & in omnibus sacramentis usque ad manus impositionem populo Dei ministrant. Episcopi uerò successores sunt apostolorum: qui ex necessitate adiutorium, & supplementum sui officij in tanta multitudine populorum regendorum ministerium sibi expetunt sacerdotum, sicut Moyses in eremo septuagin- *Exo. 18.* ta uiros elegit prudentes, quorum consilio, & auxilio multitudinem tantam facilius gubernaret. Hæc ille. AVCTOR. Ecce mi Witcleff. Le- *Psal. 120.* ua oculos tuos in montes, in istos patres ecclesiæ, quos nobiscum ad tuendam partem nostri principis, quòd non mentiebatur, adduximus. Isti non dicunt probabile esse, quòd Christus Iesus ante ascensionem in uno quatuor Euangelio rum diaconos instituebat expresè: aut apostolos simpliciter sacerdotum loco stetisse, & septuaginta duos loco diaconorum: i... ò probant episcopos secundùm gradum sublimitatis apostolis subrogari, & minores presbyteros septuaginta. Sic probant, sic asserunt episcopos nostros Paulo copulari, Petrum subsequi: sicut officio, sic & loco. Vnde super Psalm. 126. AV- *Augusti. To. 8.* GVSTINVS. Quomodo ecclesia habet laborantes, ut ædificetur: sic habet & custodientes. Nam ad custodiendã pertinet, quod ait Apostolus, Timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, sic & uestræ mentes corrumpantur à castitate, quæ est in Christo. Custodiebat, custos erat: uigilabat quantùm poterat super eos, quibus præerat. Et episcopi hoc faciunt. Nam ideò altior locus positus est episcopus, ut ipsi superintendant, & tanquam custodiant populũ. Nam & Græcè quod dicitur episcopus, hoc Latinè superintentor interpretatur, quia superintendit, quia desuper uidet. Quomodo enim uinitori altior fit locus ad custodiendam uineam, sic & episcopis altior locus factus est. Et de isto alto loco periculosa redditur ratio, nisi eo corde stemus hìc, ut humilitate sub pedibus uestris simus, & pro uobis oremus, ut qui nouit mentes uestras, ipse custodiat. Hæc Augustinus. AV- CTOR. Modò Augustinus probat, quod fecit Paulus, custodiendo, uigilando, docendo: hoc & ipsi faciunt (inquit) At qui? episcopi. Num quid simplices quilibet sacerdotes? A loci sublimitate eos designat. Ideò (inquit) altior locus positus est episcopis, ut sic discerni possint à loco qui sunt episcopi, & quòd summi, non infimi sacerdotes

1. Cor. x.

¶AD

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶AD CALVMNIAS WITCLEFFA in prælatos, & clericos, quos uocat Cæsareos, à Cæsare Constantino, quòdq; ipse, & eius sequaces sũt multò magis Cæsarei à Cæsare Iuliano. Cap. CXX.

SVMMA.

1 *Responsio ad calumnias Witcleff in prælatos, & clericos, quos uocat Cæsareos a Cæsare Constantino.*
2 *Hæretici, quomodo ut Witcleff contra principes fideles & Christi milites fœuire consueuerunt, ostendit Augustinus.*
3 *Iulianus, & Constantinus Cæsares. Et quid de his dicat Augustinus. Et plura de hoc ibi.*
4 *Iulianus, quod fuerit primus, qui post dotem spo B lianerit clericos, & loca sacra possessionibus, & thesauris. Et quid illi ob id acciderit.*
5 *Platonis error.*
6 *Ambrosius quid de Constantini sanctitate dicat.*
7 *Constantini fides ex quibus.*
8 *Antonius primus eremita, ad quem Constãtinus literas miserit, ut pro se, ac liberis suis domino supplicare. Et de eius fine ex Eusebio.*

SImul ẽt scio, ꝙ isti Witcleff in ultimis uerbis Augustinus displicuit, ꝙ s. summitatẽ eorum probat, & fundat: ꝙ altum locũ, uñ prospiciãt suũ populũ eis assignat. Hanc ipse maioritatem seculi diceret. Hanc superbiam Cæsaream blasphemaret. Nescit enim pomposus hæreticus omni detractioni deseruiens in bonum exponere, sed ad deterius retorquere, ꝙ proficit ad uirtutem. Sed mõ prælatos Cæsareos, modò sine Christo & a- C postolis ꝙ superbiam Cæsaream introductos, totiens nuncupat, quotiens mendaces *gerrulas calumnijs Cæsareis maritat. Cæsareis, inquam, calumniis, quibus eos notat, ut didicit à Iudæis sic opinione nominis opprimere, & ad partem suam redigere diffamatos. Vnde & in sermone cõtra Iudæos, & Paganos, qui incipit, Inter pressuras. AVGVSTINVS. Quantum laboraſtis, ut iudicem à uestro scelere manus lauantem calumniis Cæsareis nomine oppositio opprimeretis, & ut impleretur quod fieri uolebatis. Hæc ille.

*gerrulas uel gerulos

Aug. To.10

1 AVCT. Calumniis† ecce Cæsareis oppositio nomine Iudæi oppresserunt Pilatum, ut sic manus lauaret, & iudicium daret iniustum. Ita Witcleff cum suis satellitibus conformiter iudaizat calumniis Cæsareis nomen clerici tingens, uel 3 episcopi: quasi statim essent nominato Cæsare ab ipsa nominis communione prophani, & ut ipso horrore calumniæ cum Pilato catholicum clericatum *diluerent, & hæreticis traderent illudendum. Sed non sic prævalet Witcleff in clerũ Christi: appellet, ut asſolet, prælatos Cæsareos: Constantinũ uocet Imperatorum fatuum. Et qa piissima manu principis dotauit ecclesiã: legibus &*patribus instaurauit, hæreticos impugnauit, fidẽ seruauit: dicat impium: dicat blasphemè fecisse cõtra Christũ. Quid Christi cleris, qui hoc Christi Cæsarib. Christianis? Sic† agunt hæretici cõtra principes fideles: sic cõtra Christi milites fœuiũt. Petilianus hęreticus Donatista, sic oẽs reges dicit fuisse inuidos Christi legi: sic itẽ catholicos appellauit Macharianos à quodã Macharios comite fideli: sicut Witcleff nunc uocat Cæsareos. Lib. 2. contra Petilianum. *cap. 7. AVGVSTINVS. Proinde ut dicere, cœperam, ex illis duobus secerno Macharium. Cum enim duos proposuissem, ipsum, & Vrsatium, repetisti nomen Vrsatij, ut nobis ostenderes, quã mortẽ meruerit, & dixisti, Vrsatium, nanq; Barbarica pugna prostratũ, fœuis unguibus alites, canumque auidi dẽtes morsibus discerpserunt. Vñ satis apparet cũ de Machario maiorẽ inuidam facere soleatis: ita ut nos Macharianos, non Vrsatianos appelletis: mul tò maximè de illo te fuisse dicturum, si de morte aliquid tale dicere potuisses. Hæc ille. AVCT. Ab antiquitate ergo cognato sibi passu trahunt hæretici, ut catholicorũ principum nomina huc uel illuc trahant ad inuidiã, cum illos tantum appellemus à nomine sui principis Witcleuistas, non autem nomina magnatũ in eorum hæresi maculemus. Scimus iussum apostolis esse. Omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta sit. Et Christus dominus nunquã de nomine Cæsaris fecit inuidiam, aut sacerdotes, aut ministros Cæsareos appellauit: sed magis se humilians, potestatem promouit. Reddite (inquiens) quæ sunt Cæsaris Cæsari. Sed magister istius Witcleff, Petilianus, infestus non tam in Cæsares, quã in oẽs reges, ut suprà dicere cœperam, hoc eum edocuit libro illo. 2. responsione. 92. ubi sic ait, Quid uobis est cum regibus seculi, quos nunquam Christianitas nisi inuidos sensit? Et infrà. Sed ut uetera taceam, in nostris exemplis aduertite Imperatores quamplures, ac iudices nostros persecutionem uobis faciendo periisse: ut relinquam Neronem, qui primus persecutus est Christianos: Domitianum sequentem Neronis maximam partem. Traianum, *Getam, Decium, Valerianum, Diocletianum perijt etiam Maximianus &c. quousque uenit ad prædictum Vrsatium, qui solus de Christianis persequentibus eos periit. & respondet infrà AVGVST. Vobis, †qui sic nos arguitis, quã fuit cum rege pagano, &† quòd est grauius) apo

stata, & Christiani nominis hoste Iuliano, aquo uobis basilicas quasi uestras reddi deprecantes, hoc in eius laude posuistis, ꝙ apud eum sola iustitia locum haberet? Quibus uerbis (credo eũ uos latinè intelligere) & idololatria Iuliani, & apostasia iustitia est appellata. Tenetur petitio, quam uestri maiores dederunt: * constitutio, q impetrauerunt: gesta, ubi allegauerunt. Euigilate, & attendite inimico Christi apostatæ, aduersario Christianorum, seruo dæmoniorum. Tali bus uerbis ille, uester ille Pontius supplicauit. Ite nunc, & nobis dicite: quid uobis est cum regibus seculi? Et paulò post. Profectò reges quosdam bonos, quosdam autem malos, & alios sanctorum amicos, alios inimicos, sine ulla difficultate recoleres. Et infrà. Deinde, cur ut pauloante commemoraui, Iuliano nec Christianitatis inuido supplicastis? cur ab eo basilicas petistis? cur ab eo basilicas petistis? cur apud eum *solum B iustitiam locum habere dixistis? Sed Christiani tatis inuidus hæc audit, quid sunt, à quibus hæc audit? At uerò Constantinus nequaquàm Christiani nominis inuidus, sed planè Christiano nomine gloriosus, memor spei, quam gerebat in Christo, pro eius unitate iustissime iudicans acceptari a uobis, nec ad se appellantibus meruit, ambo iam Christianis temporibus, sed non fuerunt ambo Christiani. Quòd si ambo Christianitatis inuidi, cur ad unum eorum sic appellastis, alteri eorum sic supplicastis? Petentibus enim maioribus uestris, episcopale iudicium derat Constantinus, & apud Romam, & apud Arelatum. Quorum primum apud eum accusastis Ab altero ad eum appellastis. Si* autem, quod uerum est, unus eorum in Christum crediderat, alter a Christo apostatauerat: cur Christianus consulens unitati contemnitur, & apostata fauens diuisioni laudatur? Constantinus uobis basilicas iussit auferri: Iulianus restitui. Quid horum christianæ parti conueniat, uultis nosse? C Illud fecit, qui crediderat in Christum: hoc fecit qui dimiserat Christum. Hæc ille. AVCTO. Ecce Cæsar Constantinus, de quo calumniaris, omne sacerdotium, & clerum catholicum esse cæsareum. Quod quanuis in scripturis non legerim, legi tamen post regale sacerdotiũ: & modicum ego iudico distare, quò ad calumniã uocis: quod quis sit sacerdos cæsareus, aut regalis. Sed hic uocauit Augustinus duos: duos Cæsares duos reges, unum seruum Christi fidelem, & Christianitatis patronum: alterum Christi traditorem, & apostatam refugam. Primus, quia catholicorum semper princeps est, & defensor assiduus, ex ipso nos Cæsareos appellatis. Alter Cæsar apostata, pluribus tuis mi Witcleff Donatistis hæreticis, quorum sectaris in sacramen A torum administratione doctrinam, sicut in capite huius libri monstrauit. Ipse (inquã) perfidus Iulianus, supplex fuit uobis indultor, & priceps propitius. Cur ergo ingrati non item estis ab eo Cæsarei? Ipse uobis basilicas tradidit, quas Constantinus eripuit. Ipse Pontium uestrum contra catholicos omnes supplicantem audiuit. Ipse solus apud se (sicut prædicastis) iustitiam * solam *solum. seruauit. Quomodo ergo uultis catholicos clericos fore suo Cæsari gratiores, ut nec nomen diuidant, neque fidem: uos autem uestri Cæsaris laudata perfidia, nomen sine causa diffamatis in nocuum? In hoc autem ipso, ꝙ nos sic appellas Cæsareos, sed a Constantino catholico, teipsum, & tuos Cæsareos esse, facto conuincis: sed ab apostata Iuliano, qui solus inter principes sic obliquauit nomen Christianorum in Christi in iuriam: qui in Galilæa conceptus est, & fotus, B Galilæos appellans. Quam incongruè, docet in historiæ tripertitæ lib. 6. cap: 44. Cassiodorus, di Cassiod. cens. Post Parthicum bellum pugnam Galilæis inferre properabat. Sic enim uocabat Christianos: contumeliam nominis se eis inferre putans cum magis debuisset eorum considerare uirtutem. Non enim Socrates licèt Critias fuerit appellatus, & Pythagoras Phalaris, ex mutatione nominis qualibet sunt pane participati: neq; Nireus Thersites uocatus, naturalem pulchritudinem, quam gerebat, amisit. Hæc ille. AVCTOR. Et tu itaque contra morem librorum diuinorũ, seu proborum philosophorum, sic catholicos uiros appellasti Cæsareos: quia forsan Cæsarẽ illi Dei dono fecere catholicum. Aut ut tecum concordem: quia ipse clericis ampla dedit uitæ stipendia, & primitiis dotis honorauit ecclesiã. Ergo sacerdotes ueteris legis dici debuerant a Salomone, qui tot, & tantis diuitiarum gazis ditauit eos in templo, sicut Regum, & Paralipome 3. Reg. 6. non uolumina nuntiant, Salomonei: aut à Ioas 2. Paral. 3 rege Ioasei: & ab Ezechia Ezechiani: de quorum opibus, & auxiliis ita instaurati sunt, ut Babyloniorum reges auri cupidos prouocaret ad spolia. Veni ad nouum testamentum, & pauperes sancti Hierosolymis degentes in templo per manus Pauli & Barnabæ: apud Macedones, Achaitas, Corinthios: immo sic totius orbis tàm pingui ministerio foucbantur secundùm Hieronymum, ut, scriptura teste, nullus esset egens apud eos: nec dici debuerunt a ministris suis Pauliani, aut Barnabei, aut a donatoribus, Achaitæ, Macedoniani, uel Corinthii, Sed quia ab institutione, & disciplinæ, quam quis sequitur, ritè quis trahit uocabulum nominis, sicut ab Abraham Hebræi: a Iuda Iudæi, a Christo Christiani, & in liberalibus a Platone Platonici: & in sectis peruersis, ab Ario Ariani: a Pau-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iouiniani:à Witcleff Witcleuiſtæ:rectè ab Iuliano Cæſare,cuius inſtitutiones,& mores ad tãtum ſectamini,uelitis,nolitis,eſtis Cæſarei, ſiue obhoc,q̃(ut iam dixi)ipſe primus perſecutorũ nomen fidelium obliquauit, nuncupans Galilæos,ſicut tu clericos cunctos orthodoxos primus appellaſti Cæſareos.Ipſe† primus poſt dorem ſpoliauit clericos,& loca ſacra poſſeſſionibus,& theſauris.Vnde li.6. hiſtoriæ tripertitæ. ca.4.Caſſiodorus.Omnes uerò poſſeſſiones,atque pecunias Cæſarienſium eccleſiarum cũ uberibus exquirens,ad medium iuſſit adferri. Caſſiod.

Moxque ex eis trecentas auri librasin ærario publico collocauit. Hæc ille. Avct. Cæſarienſes eccleſias dicit illius ciuitatis,quæ erat Cæſarea Cappadociæ.Et tu ſecundùm hanc ſcholam dicis,& doces reges,& principes non tantũ poſſe,ſed debere ſub obtentu præmij cæleſtis auferre uiris eccleſiaſticis poſſeſſiones,& opes, Iulianus iubet militibus ſpolia facere de uaſis ſacris in eccleſijs.Eodem libro,ca.32. Caſſiodorus. Idem.

Interea iubentur uaſa eccleſiarum ſacra,fiſci ærario deputari:ſublatisque ianuis eccleſiæ maioris,ſit cunctis acceſsibile ſanctuarium.Ingrediẽte ſiquidem Iuliano præfecto orientis eccleſiã, Felix præpoſitus regalium theſaurorum pariter introiuit, & ſimul Helpidius comes rerum priuatarum. Aiunt enim & Felicem, & Helpidiũ primitus Chriſtianos tunc à pietate receſsiſſe, impio principi parere cupientes. Iulianus itaque præfectus impudenter contra ſacrum altare minxit. Quem dum Euzoius prohibere tentaret,ille eum percuſsit in capite. Fertur autem dixiſſe,quòd religio Chriſtiana eſſet diuina ſolicitudine deſolata. Porro Felix uidens uaſorum ornamenta,quæ Conſtantinus, & conſtantius frequenter obtulerant: Ecce in quibus(inquit) uaſis Mariæ filio miniſtratur. Sed pro his impietatibus,ueſaniſque præſumptionibus nõpoſt multum pœnas exacti ſunt. Nam repentè Iulianus ſæua infirmitate detentus, uiſceribus putrefactis, interiit: &* finium non per meatus digeſtibiles, ſed ſceleſtum os, quod blaſphemijs miniſtrauerat, organum huius egeſtionis eſt factum. Aiunt enim eius uxorem fide fuiſſe clariſsimam,eamq̃ dixiſſe, Decet te marite laudare Saluatorem Chriſtum: quoniam tibi per hanc correptionem magnitudinem ſuæ uirtutis oſtendit.Sequitur. His ergo uerbis, & paſsionibus imminentibus, cauſam languoris agnoſcens, rogabat Imperatorem, ut in eccleſiam quæcunque fuerint ſublata,redderentur. Sed nec illum flexit:& ille terminum uitæ ſuſcepit. Porro Felix & ille repente flagellum diuina uirtute ſuſcipiens, ſanguinem tota die,ſimul & nocte,& ore fuſo, & uenis corporis undique *finium. 4

A uacuatis,omniq̃ uirtute ſimul expenſa, & ipſe celeriter eſt extinctus, aterna q̃ morti contraditus. Hæc ille. Avctor. Totum me cum reporto ſimul: ut uideat præſentibus oculis ſuis Witeleff, quòd diuinæ ultionis iudicium in rerum ſacrarum raptores addictum eſt. Et quantum ſectatores eius milites quidam moderni, per ſuam praxim incenſi apoſtatæ Iuliano, & ſatellitibus eius conueniant,quando dicunt ut ſolent. Noſter debet eſſe theſaurus uaſorum eccleſiæ. Quid illæ gemmæ & lapides pretioſi in tumulis mortuorum ſeruantur? Milites regios foueré debent aureæ conchæ, eandelabra aurea, & aurata monilia. Hic chorus, hæc eccleſia noſtras familias quaſi palatia teneant. Hoc capitulum ſolatia generoſa cognoſcat.Plerunque cùm hæc audirem,& mecum tacitus cogitarem, ubi tale facinus, quòd Witcleuiſtæ uariè minabantur,poſſet habere fundamẽtum rapinæ, uenit in mentem diues illud erarium innumerabilibus plenum pecuniis in templo Hieroſolymis,quod quia Heliodorus ſpoliare parabat,multis plagis, & flagris uix effugit afflictus:2.Machab. 3. Et fugatus Antiochus, corpore colliſus à curru, uermibus ſcaturiuit. Accedant iam dicti ſatellites Iuliani, conſules Witeleff, Helpidius, & Felix, & ſimul coram magiſtris ſuis exponant,ſi ſit Chriſto placita rapina uaſorum, & utenſilium ſacrorum eccleſiæ, ſimul & poſſeſſionum diſtractio, uiolent. Quidam autem honeſtatem rapinæ ſuæ prætendunt pro defenſione regnorum ab æmulis, ut ſic committant ſpoliis conſecrata. Id tamen ſub hoc fuco conficere plus deceret idololatras: ſicut prophanus Abimelech conduxit ſibi uiros inopes, & uagos ex ſeptuaginta argenti ponderibus, quæ ſibi dederant Sichemitæ tollentes à fano Baal Berith,Iudicum.6. Et impius rex Achax auxilium ſibi redemit regis Aſſyriorum muneribus ſublatis auri & argenti omnis,quod inueniri potuit in domo domini.4.Reg.16. Occurrit item nobis philoſophia Iuliani,quam Witcleff gaudenter ſectatur contra totam eccleſiam,q̃ homo totus eſt ſpiritus immortalis,qui poteſt ſucceſsiuè corporibus uniri diuerſis, ſicut ponit Witcleff caſum de compoſitione hominis,cap. ultimo. ut habitum eſt in primo. Hoc† modo delirauit & Plato,ponens reuerſiones animarum in corpora peregrina. Hoc item modo Iulianus inſaniuit apoſtata:de quo ubi ſupra cap. ult. Caſſiodorus.Putabat(inquit)ſecundum Pythagoreã, Platoniſque ſententiam ex mutatione corporum Alexandri animam poſſidere, aut eſſe potius in altero corpore alius Alexander. Ob hanc itaque cauſam Perſarum regis noluit preces admitte- Iulia. 1.Mach. 4.Reg. Plato. error. Caſſiod.

mittere.Hæc ille. Avctor.Cum ergo tam A præclarus princeps Donatiſtarum, & Witcleuiſtarum hæreticorum eſt refuga Iulianus,ut ipſe uobis tot,& tanta donaret contra eccleſiam, in tot,& multò plura eius uos flagitia conſentitis, & ſuſtinetis errores:cur non eſtis eius amplexu cæſarei:ſi uultis nos ex donatiuis Conſtantini fore cæſareos:qui tñ noſtra inſtitutione i fide fuit uerus catholicus:uos autem conformati ueſtro Iuliano,eſtis hæretici?His oſtenſis, non impono tibi Witcleff coactè ſi nolis eſſe cæſareus.Eccleſiæ filius ſum,cui non licet inſiſtere, ut malũ malo rependam.Sufficit.n. ſi reſpondero exprobrantibus nobis uerbum.Similiter,ſcio, poſſeſſiones ſacras ambitis:ſimiliter uaſa ſacra, loca, & perſonas diripere cupitis,ſimiliter natatis in philoſophiæ,& aliquantæ magicæ artis erroribus.In his coniuncti eſtis,ut uidebatur ẽt Auguſtino.Quid uerò diſiungit ignoro. Sed quid contra noſtrum Conſtantinum inſtauras blaſphemias,quia contra uos fidem armauit:& dicis(ut B ſuprà recitaui)li.4.Quia non credimus eum canonizandum,uel eſſe eum ſanctum in cælo.Poſtea uerò in maiori libro tuo de Papa.c.12. Poſtquam uideris Ceſtrenſem dicere eum haberi p ſancto in orientali eccleſia,retorquens remum fingens tibi tres cauſas cur non canonizatur in Roma:Quia(inquis p cauſa tertia)hoc ideò nõ cuenit,q̃ tantùm onerando eccleſiam cum temporalibus,ſtultè tantum damnificauerat ſe, & clerum.Hæc Witcleff.Avctor.Magne Deus, cur non pœnituit eum ſtulti facti, cùm potens eſſet,& princeps longæuus?Aut cur tanta damnatione perſpecta, laudauit eum ſeuerus pater Ambrosivs,& aſſeruit eſſe beatum,&cũ Deo regnantem. libro ſuo de obitu Theodoſij poſt medium.ubi dicit.Nunc† ſe auguſtæ memoriæ Theodoſius regnare cognoſcit, quando in regno eſt domini Ieſu,& conſiderat tẽplum eius. Nunc ſibi rex eſt,quando recipit ẽt filium Gratianum,& pulcherrima,ac dulciſsima ſibi pigno C ra,quos hic amiſerat:quando*& Flactilia adhæret fidelis anima Deo:quando redditum ſibi patrem gratulatur:quando Conſtantino adhæret: cui licèt baptiſmatis gratia in ultimis conſtituto omnia peccata dimiſerit,tamẽ q̃ primus Imperatorum credidit,& poſt ſe hæreditatem fidei principibus dereliquit,magni meriti locum reperit:cuius temporibus completum eſt profeticum illud.In illo die erit, quod ſuper frænum equi eſt,ſanctum domino omnipotenti.&c.Qđ illa ſanctæ memoriæ Helena mater eius infuſo ſibi Dei ſpiritu reuelauit. Beatus Conſtantinus tali parente,quæ Imperatori filio diuini muneris quæſiuit auxilium,quo inter prælia quoq; tutius aſsiſteret,& periculum non timeret. Hæc 6 7

Ambroſius.Avctor.Iam non dr fatuus Imperator,non damnificans Conſtantinus, ſed cõſtantinus beatus pia matre,& Theodoſius ſibi regnans in cælis,quando Conſtantino adhæret. Ad aliquid læſit Ambroſius Conſtantinum protanta dilatione baptiſmi,ſed q̃ primus rex credidit,q̃ fidei principes dereliquit hæredes, prædicat eum egregij meriti. Et q̃ tantum damniſicauit eccleſiam per dotem,inter culpas non cõputat.Sed† nec Anglica,aut Gallica fides de tali gratia Cæſarem docuerat pœnitere, ubi tamẽ re ligionem Chriſti participauerat Conſtantinus, ſicut primo libro hiſtoriæ tripertitæ,ca.6. tradit Caſſiodorus.Propter contentionem(inquit)cõtra Maxentium habitam degebat in Italia tunc, & Romana reſpublica turbabatur:& non erat facilè,ut Britanni, & Galli conuenirent cum illis tunc,apud quos conſtat chriſtiana Conſtantinum religione participatum,niſi dũ contra Maxentium caſtrametaretur,& tranſiret d Romã. & poſt ca.9.Gratiaſque referens (ſupple Conſtantinus)non ſibi arrogans,adiecit in lege, dicens, quia miniſtrum opportunum eum habere dignatus fuerit Deus ſui conſilii, ut à Britannico mari uſque ad loca orientis adduxerit eum, quatenus augeretur Chriſtiana religio : & qui propter culturam durabiliter permanſerunt in confeſsione martyrij, clariores eius honoribus apparerent.Hæc ille. Avctor. Talis ergo fides erant antiquæ Britanniæ in primis primi millenarii Ieſu Chriſti:unde diſceret Cæſar Cõſtantinus Anglicæ eccleſiæ filius referre Deogratias,lege ſcripta,q̃ a Britannico mari eum uocare dignaretur,ut augeretur religio Chriſtiana non autem ut pœniteret,quod per ſuam dotem damnificaretur eccleſia.Et in hac fide & religione Britannica longa felicitate protaxit imperiũ, quod ĩ ueſtra perfidia ueſter Cęſar apoſtata ſyncopauit:Prędicto li.2.contra Petilianum,reſpõſione.93.c.6.Avgvstinvs.An forte quiſ quis uos perſequitur,niſi in hac terra fuerat immortalis,quando mortuus fuerit propter uos, mortuus exiſtimabitur? Quid ſi non in tam longo imperio conſtantinus,& tàm longa felicitate unxiſſet,qui primus aduerſus ueſtrum errorẽ multa conſtituit?Et quid ſi non Iulianus tam citò abreptus eſſet a uita, qui uobis baſilicas dedit?Hæc ille.Avctor.Si in tanta damnificatione tandiù Conſtantinus protelaſſet impium nec longum eius imperium Auguſtinus efferret, nec longa felicitate ipſum uixiſſe probaret. Sed longam tamen felicitatem dixit Auguſtinus,quæ uſque ad regnum Chriſti beatum Conſtantinum perduxit, ut affirmauit Ambroſius. Et libro.10.eccleſiaſticæ hiſtoriæ ca. 8.tranſeunter notat Euſebius. Interea Conſtan Cõſtantini fides exquibus. Caſſiod. Aug.To.7 Euſebius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tinus pietate fretus, Sarmatas, Gothos, aliasque barbaras nationes, nisi quæ amicitiis, uel deditione sui pacem præuenerant, in solo proprio armis edomuit, Et quantò religiosius, & humiliùs Deo se subiecerat, tantò ampliùs ei Deus 8 subdebat. Ad † Antonium quoque primum eremi habitatorem uelut ad unum ex prophetis, literas simpliciter mittit: ut pro se, ac liberis suis suis domino supplicaret. Ita non solùm meritis suis, ac religione matris, sed & intercessione sanctorum commendabilem fieri gestiebat. Hæc ille. AVCTOR. Talia proferte semel pro uestro apostata Cæsare, qualibus spectabilis pater Eusebius penes Deum magnificat Constantinum, dicens, quòd tot feras gentes edomuit, ꝙ Deus tantò ei uniuersa subdebat libentiùs, quantò se Deo subiecit humilius: quòd meritis piæ matris, quæ Christi crucem inuenit, & intercessionibus Antonii, & aliorum sanctorum se cõ mendabilem Deo fieri gestiebat. Et tandem quo fine longam felicitatem concluſit? Sequitur. ibi cap. 13. Interea dum hæc apud Alexandriam frustrà agitantur, uenerabilis Augustus Constantinus in suburbana uilla Nicomediæ. 30. & primo imperij sui anno defunctus est, liberis de successione Romæ urbis testamento hæredibus scriptis. AVCTOR. Hoc imperium Constantini, talem finem adeptum laudat hie Eusebius. Ambrosius dixit esse beatum. Augustinus prædicat felicitatem longæuam. Nullus de pessima dotatione cleri contra uoluntatem Christi per fatuitatem Cæsaris, aut uenenũ per eius factum effusum in ecclesiam improperat Constantino: solus Deo, & sanctis eius odibilis Witcleff post Iulianum apostatam, & clientes eius factum sanctum exasperat, aut si quempiam uel orthodoxum sciant, uel hæreticum in expro C bratione dotis de Christi millenario sibi consocium, peto ducatur in medium: nè semper ĩ nos garriat sine teste. Hæc autem in gloriam Cæsaris Constantini contra blasphemum Christi Wicleff, & sanctorum eius adduximus, occasione tracti calumniæ, qua nos catholicos decolorare 3 conatur nomine Cæsaris, dicens episcopos omnes rõne status, quem continet super infimos, 4 sacerdotes esse Cæsareos: & omnes gradus cleri præter sacerdotium suum, & diaconatum per superbiam Cæsaream introductos: quia tempo 5 re apostolorum (inquit) omnis sacerdos fuit episcopus, & duo ordines suffecerunt. Iam supra 1 protulimus ex Hieronymo, ꝙ institutio, quæ modo tenetur epi, ab ipsis apostolis instituebatur in remedium schismatis, ut. s. unus electus, superponeretur cæteris. Quo facto, cessauit studium illud in religione: quo unus & alter dixit. Ego sum Pauli, ego Cephæ, ego Apollo. Sicut

Antonius primus Eremita.

Euſebius

A patet ex ipso textu epistolæ. 2. ad Corinth. ex uerbis Pauli dicentis, In consolatione uestra magis magisque gauisi sumus super gaudio Titi, quia requieuit spiritus eius in omnibus uobis. AMBROSIVS. Correptos per primam epistolam audiens se uelle corrigere, consolatione accepit. A Tito autem addiscens quia dolorem paterentur erroris sui, auctus est in consolatione gaudio repletus: quia uoluntas eorum in opere cœperat probari, Tito hoc idoneo teste, cùm lætitia animi referente. Hæc ille. AVCTOR. Ecce gaudio replebatur Apostolus, quia (ut didicit a Tito) Corinthii pleno corde cœperunt corrigi ex iis erroribus, quos torsit in eos in prima epistola. Constat aũt, ꝙ schisma prædictum fuit primus error, in quo notauit eos, & maximus: i cuius remedium moderna eorum institutio ꝓuisa est. Ergo in tempore Apostoli sicut erat scismatis occasio, ita & schismatis ordinata prouisio. Quòd si epi, & sacerdoti identitas (ut tu dicis) scidit pacem christianam tempore Apostoli epi item supra sacerdotem prouisa sublimitas pacem peperit Christianam tempore eiusdem Apostoli, fatuè nimis ergo optat iste confusionẽ episcopi cum simplici sacerdote, quia sic fuit tẽpore apostoli, nisi eodem toto uelit optare ecclesiæ idololaticum illud schisma, quod itẽ fuit tempore eiusdem Apostoli.

1. Cor. 2. Cor. 11.

Ambr. Thes.

B

¶ CONTRA WITCLEFF DICENtem, quòd multitudo cleri est onerosa, & infundata in lege Christi, ideo minuenda esset, & ab eo purganda ecclesia. Cap. CXXI.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui dicit, quòd multitudo clerici onerosa, & infundata in lege Christi. & confutatur.*

2 *Christi lex non scripta per homines transmissa quantum uiatores obliget.*

3 *Hæretici præcipui peccatores. Et quid de his dicat Hieronymus.*

4 *Saregallorum error tertius circa ordines religiosorum prælatorũ, sacerdotum, diaconorum subdiaconorum. &c.*

5 *Witeleff, alter Pharaon.*

1 EXcandescit † adhuc furor Witeleff cõtra multitudinem ordinũ, & ministrorum ecclesiæ Iesu Christi, qui seorsum electi à populo lauerunt stolas suas in sanguine agni. Et arguit in prædicto. 4. trialogi ca. 15. ꝙ si fuissent necessarii ecclesiæ Christi, & eius apostoli, non in expresione eorum, & delectione

ctione eorum officij reticerent: sicut blasphemant illi, qui papalia iurat magnificant ultra Christum: Officium aũt istorum clericorum capere debet catholicus ex fide scripturæ, in epistolis ad Timotheum, & Titum: nec adinuẽtiones nouas cæsareas sub pœna peccati grauis debet admittere. Hæc Witcleff. AVCTOR. Attẽdat uir catholicus, quid is assumit, quidque concludit. Assumit enim principium sibi generale politicum, quo utitur in omni pene flexura contra sanctos ecclesiæ, contra episcopos: ꝙ non sunt necessarii ecclesiæ, quia Christus eos non expresit: contra, religiosos, monachos, canonicos, atque fratres, ꝙ Christus eos non expresit: fundauit, qui fuit omniscius. Ideo tanꝙ præter missi à Christo, non sunt necessarij ecclesiæ. Etiam contra ordinatos ordines hoc assumit. Concludit autem, ꝙ adinuentiones ullas, quas uocat cæsareas: si sint præter epistolas ad Timotheum, & Titum, sub pœna peccati grauis nullus debet admittere. Hoc accipit, hoc concludit Accipit, ꝙ non sunt aliqua necessaria nisi in scripturis expressa, & officiis detecta: concludit nihil nouum admittendum, sub grauis peccati pœna. Sed Christum dñm nostrum contra hanc sẽtentiam proferemus, & apostolum eius Paulum Nam prima epistola ad Corinthios ca. 7. loquẽs apostolus matrimonio iunctis nè discedãt. Hoc (inquit) præcipio non ego, sed dñs. Loquens autem coniunctis infidelibus. Cæteris (inquit) ego dico, non dominus. Iam scrutatione dignum esset, quid non præcepit Paulus, sed dñs: & quid post hoc Paulus dixit, non dominus. Hæreticus noster gaudens se inuenisse phaleras glossæ suæ currenti pro pane materiali in sacramento altaris non principaliter, sed corpore principaliter solo tropo, copulat sibi locum istum apostoli. 4. trialogi. cap. 21. dicens apostolũ dicere, nõ se principaliter, sed dñm: & sic debere nostros Pharisæos declarare Ambrosium doctorem apocryphum, ꝙ non sit ibi principaliter panis cõsecratione peracta. Quomodo autẽ intelligatur Apostolus. 2. loco dicens. Cæteris ego dico, non dominus: nihil dicit. Heus bone expositor, tene stylum: si expositio ista sit apta, secundum eam texe sequentem: ubi. s. Paulus dicit, & non dñs. Si ideo non præcepit ipse, sed dominus, quia non principaliter ipse, sed dñs: ergo cæteris dicẽs nõ dominus principaliter ipse dixit, non dominus & ubi iam est, Si quis loquitur, quasi sermones Dei &c. Sed tutiorem expositorẽ audiamus super eodem loco in expositione Apostoli, AMBR. dicentem. Nã cæteris ego dico, non dñs. Hoc dixit, ut ostendat, quid proprio ore dñs iusit, & quid huius auctoritati concesit: quia & ꝓ istũ dñs loquitur. Ait enim. An experimentum eius

A quæritis, qui in me loquitur Christus? Hæc ille. AVCTOR. Et in eundem textum Pauli et in expositione eius. Haymo. Præcipio non ego ex mea sententia: sed dominus in euangelio. Sequitur. Quare djcit, Ego dico non dominus? Numquid non dñs loquebatur per eum? Vtique. Sed ideo dixit se dicere, & non dominum, quia hoc præceptum non continetur in euãgelio dictum a domino: sicut illud superius, quòd non debeat uir dimittere uxorem suam excepta causa fornicationis. Hæc ille. AVCTOR. Attende Witcleff, quia cum istis magnis expositio tuæ principalitatis locum non accipit. Sed alter exponit, quid ore proprio dominus iusit, quid hominis auctoritati concesit. Alter penè similiter, quòd hoc dominus in euangelio dixit: ideo non mea est sententia. Hoc non sic in euangelio continetur expressum: quod ideo ego dico B non dominus. In quam etiam Witcleff in eodem cap. 21. omissa sua principalitate, consentit dicens, Patet ex serie uerborum apostoli, ꝙ intendit se in euangelio suo superaddere expresè sententiam, quam dominus in prædicto euangelio non expresit. Hæc Witcleff. AVCT. Iam benè dicis: iam ergo testibus doctoribus: & teste Witcleff lex Pauli de cohabitatione coniugum conditione disparium est necessaria ecclesiæ: quam tamen Christus non expresit. Et cur ergo non est gradus episcoporum nostrorum, q̃ tu dicis in euangelio non expressum, sicut & ordo diaconorum, quem tu in eodem euangelio expresse fundare non poteris, licitus, & necessarius ecclesiæ ex authoritate concessa apostolo: sicut ex eadem sine expresione Christi est necessaria lex prædicta? Sufficit autem nobis, quòd assumptum eius primum de necessaria expresione Christi, & detectione ordinum, repugnant legi. Pauli, cohabitationis imparium à Christo non expressæ secundum teipsum. Cur rant ut uolunt eius discipuli: reuera hæreticus malitia inflammatus, quid dixerit non perpendit. Nam quanuis pluries assumptum istud recolligit, tamen idipsum penè per tota loca diuellit. Nam libro suo de Papa. cap. 11. Conceditur (inquit) quòd obseruanda est laudabilis consuetudo ecclesiæ: licèt non sit explicita, sed implicita in scriptura, quia nimis diffusa, & onerosa esset lex Christi, si omnes tales ritus, usus, uel consuetudines forent in ea expressæ. Ideo credendum est, quòd spiritussanctus necessariora expresit ecclesiæ, & leuiora sub quodam confuso inuolucro simul texit. In prima Corinth. 14. dixit spiritussanctus per suum apostolum. Omnia honestè, & secundùm ordinem fiant. In quo includuntur omnes usus ecclesiæ in dicendo seruitiũ, oẽs ritus ordinum priuato-

Haymo.

Matt. 5.

Witcleff.

1. Cor. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Witcleff.

rum:& breuiter omnis cõsuetudo clericalis vel laicalis laudabilis.Hæc Witcleff.Item sic sermone.28. sermonum epistolicorum, fundat istam ueritatem geometricam in euangelio implicitè.Omnis triangulus habet tres æquales duobus rectis cum sibi similibus: ibi, scilicet omnia per ipsum facta sunt.Et sermone 6. ibidem dicit cõfessionem uocalem ualde nociuam ecclesiæ. Videtur tamen mihi(inquit)q; subditus debet obedienter parere traditioni prædictæ,seruata tamẽ semper libertate,quam Christus dedit ecclesiæ. Hæc Witcleff.AVCT. Sic dicunt catholici,sic senioribus suis auscultantes aures accommodãt ut quod scripturæ expresse non asserunt,per patres animatam fidem percipere mereantur. Tan

Io.1. Confessio nocua.

2 tum†enim obligat uiatores lex Christi non scripta trâsmissa per homines, quantum lex scripta & atramento diffusa per chartas. Aliter non dixisset Sapiens Eccle.8. Non te prætereat narratio seniorum: & ipsi enim didicerunt à patribus suis:quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum. Non incendas carbones peccatorum, arguens eos. Et nè incẽdaris flamma ignis peccatorum illorum.

Nota de le ge non scripta. Eccle.8.

3 Peccatores†hic antonomaticè uocat hæreticos qui carbones desolatorios, quibus Babyloniorum fornacem incẽdunt:& stupa,& pice,& rhesi narationum,& colorum,urentium flammas hæresum nutriunt : unde uirum ignarum doli subuertant:& si possint,deuorent sanctos Dei.Qua propter dixit Ecclesiasticus:nè incendaris flamma ignis peccatorum.Sed qualiter flammam illam uitabimus?Iam suprà commonuit. Non te prætereat narratio seniorũ.Præteriit enim Witcleff,cùm solam euangelij expresionem hic requirit, & ibi, & idcirco in tempore necesitatis certum non potuit dare responsum : sed uarium sibiipsi cõtrariũ.Sic.n.oportet doctorẽ facere doctrinas peregrinas, & uarias seminantem.Apud

Hæretici precipui peccatores.

C Oseam autem prophetatum est uagum esse à Deo abiectum.*Abiecit(inquit)eos Deus meus quia non audierunt eum, & erunt uagi in nationibus.Super quo li.2.in commentario HIERONYMVS. Hæreticos fructus non posse facere uirtutum,quia Deum perdiderunt.* Super quo iuxta Apostolum radicati esse debuerant, & tundati,nemo dubitat.Sequitur.Isti abiicientur: immo abiecti sunt à Deo, quia non audierunt eũ

Ose.9. *abijciet

Hieronym. *Inquo

5 dicentem.Ne transferas terminos, quos posuerunt patres tui:& idcirco uagi errant in nationibus, nunc ad has, nunc ad illas sententias transeuntes, dum non eis placet, quod semel repererint;sed semper uetera mutant nouis, & ethnicorum imitantur errores. Hæc ille AVCTOR. Hæc sententia Hieronymi bene istum Witcleff inuoluit,qui tam celeriter currit de sententia una in eius oppositam: nec ei placet, quod semel repererit, sed uetera mutat nouis: quandoque dicens ordines clericorum, & clausstralium obseruandos:quandoque non, quia expresionem non habet in euangelio Iesu Christi. Quis doctor ANTICEIMENON græce, id est,contrapositorum latinè,si Witcleff iste nõ sit,qui de contrario tàm ueloci penna uolat in cõtrarium?Sed hæc,quòd non sint ecclesiæ necessarij, iàm quòd sint ab ecclesia clerici minuendi, Witcleff prosequitur in libro speculi militantis ecclesiæ.cap.17.Diminuta(inquit) multitudine cleri cæsarei,& augmentata sua uirtute, uel potiùs conuersa in clerum Christi,ecclesia foret ab apostematibus superfluis expurgata. Hæc Witcleff.AVCTOR. Item † fuit tertius error Saregallorum,de quo in lib.hæresum,GVIDO.Dicunt quod ordines religiosorum,prælatorum,sacerdotum,diaconorum, subdiaconorum, sunt in fidei detrimentum. Hæc ibi. AVCTOR. Et de ecclesia,& mẽbris eius.cap.5.Witcleff.Christus uoluit duas arias partes ecclesiæ, non cum multitudine clericorum onerari. Sed religiones istæ nouellæ laborant omnino ad partes istas improportionabiliter onerandum. Nam in.12. tribubus Israel quando onus fuit longè grauius, quàm est modò,suffecerunt Hebræis tribus leui. Sed modò tàm in numero, quàm in possessionibus partem duodecimam ecclesiæ antecellunt. Hæc Witcleff. AVCTOR. Mendacium,quod iste iam fabricauit,quòd clerus ecclesiæ cũ clausstralibus totam militiam & populum superarũt in nnmero,quis non conuincit, qui ecclesiarum ministros in ciuitatibus,in uillis:& religiosa supposita in uillis,aut circa, ad totam populi multitudinem comparabit? Breuiter autem nihil in hac re tam pœnitendum de numero, quàm est de numero perdito Lollardorum: quem ipse C non genuit,sed generat.Prohdolor cur tam fœcunda est hæresis? Cur eis tamnumerosa proles? secundùm psal. Oues eorum fœtosæ. Super quo tex.in minori breuiario HIERONYMVS. Multos (inquit)habent filios: multus.n. numerus hæreticorũ est.Vnde dicitur in Osee,Domine da illis.Quid dabis illis? Vuluam sterilem, & ubera arẽtia.Hoc dicitur de hæreticorũ magistris, qui sibi in numero discipulorũ applaudunt.Hæc ille. AVCTOR. Alter † Pharao mihi uidetur esse Witcleff.qui iubet breuiare populum Dei in masculis,& fœminas reseruari.Fideles animæ, quæ fortes sunt per prudentiã,& alijs præsunt per officium,quid aliud,quàm uiri sunt? & ecclesiæ populi cui præsunt,quid aliud,quam fœmellæ? Ita enim præpositi regũt ecclesias, sicut uiri coniuges suas,& filias:Qui ergo fortem clerũ in ecclesia, & robustum cœtum clausstralium festinant minuere,

Deut. 19.

Prolog. Prolog. Exod.

minuere, ut carnalis populi portio supra modũ A excrescat,quid aliud,quàm mares iubet interfici ut solæ fœminæ reseruentur.

¶QVOD SENSIBILI VOCATIONE,& manus impositione,promoueri debent ordinati. Cap. CXXII.

SVMMA.

1 *Ordinati,quòd debeant sensibili uocatione promoueri ostenditur contra Witcleff.*

2 *Gradualis distantia pontificatus,& communis sacerdotij,in persona Christi ostenditur ex Chrysostomo,& Ambrosio.Et de sensibili uocatione Christi &c.*

3 *Sacerdos catholicus,quòd nullus esse possit,nisi à Deo uocetur ad sacerdotium per electionem sensibilem,& humanam.*

4 *Witcleuistarum error de laicis,circa sacramentorum ministrationem. Et quomodo sit contra Apostolum.*

5 *Prædicatoris excellentia.Et quòd sit eminentius prædicare,quàm baptizare,quinque rationibus ostenditur.*

6 *Baptizare quod non sit opus laicale,quanuis baptizaret laicus,contra Witeleff.*

7 *Ordinem alium esse sacerdotij maioris, & alium minoris,ex Gregorio. Et quomodo Paulus de maiori fuerit &c.*

QValiter ordinandi sunt presbyteri,aut ministri ecclesiæ iuxta Witcleff,post iam dicta scrutemur. In hoc enim ualde tori sanctorum ecclesiæ repugnare uidetur. secundo de sermone domini in monte.ca.69.Magis (inquit) est operibus presbyteri attendendum,quàm scripto episcopi or C dinantis.Sequitur. Tertiò infertur, quòd siue Papa, siuè episcopus alius in uita iusta defuerit, Dei est non exigente peccato ecclesiæ, errorem talis prælati supplere. Deus enim potest sine tali instrumento digno,uel indigno, personam in tali statu constituere : nec est probabilior euidẽtia,quàm ex uita.Ideò habita sancta uita, & doctrina catholica,satis est ecclesiæ militanti. Hæc Witcleff AVCTOR. Hæc summa huius hæresis,quam duxi notare,quomodo iam in hac militante ecclesia non requiritur de necesitate or- 2 dinis manus impositio episcopi,uel sensibile sacramentum:sed Deo insensibiliter ordinante, fit quis ritè sacerdos,uel clericus, si asit ipsi sancta uita,& doctrina catholica. Nec excusare potest hæreticum,quod dicit,Deus potest: tum quia per*eum, Deus nihil potest facere,nisi quod facit,uel faciet.Tùm quia quod postea dicit:his habitis satis est:potentiam illam fatetur non distare an actu.Simul quod prædixit : deficiente episcopo iustæ uitæ, Dei est &c.Et consonat cõclusio ter damnata.95.Deficientibus prælatis ut cifris Antichristi,Christus ordinat quemcunque quomodocunque,& quandocunque uoluerit.

Sequatur igitur in moribus : & securè potest de ipso confidere:quòd deficiente prælato Cæsareo,sit à Christo legitimè ordinatus. Hæc Witcleff,AVCTOR.Videamus † fontem scripturæ ueritatis pro hac hæresi abluenda. Non moremur,curramus ad Apostolum,interrogemus eũ, si hæc ratio regularis erat pro ordinandis Christi ministris suis temporibus.Ipse enim de pontificatu Christi, & sacerdotio eius agens, ad Hebræos quinto.Omnis(inquit)pontifex ex homi Heb.5. nibus assumptus,pro hominibus constituitur in iis,quæ sunt ad Deum.Sequitur. Nec quisquam sumit sibi honorem,sed qui uocatur a Deo tanquàm Aaron,quemadmodum scriptum est. Tu B es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Omnis ergo pontifex iuxta hanc scripturam,est ex hominibus assumendus,& pro hominibus constituendus.Quo constituẽte.Nunquid seipso?Sic uidetur Witcleff dicere.Sequatur(inquit)Christum in moribus, & secure potest confidere,quod deficiente prælato tali, sit à Christo legitime ordinatus.Ipse ergo sui iudex est signatus:ipse sui arbiter constitutus. Quo contrà,dixit Apostolus. Nec quisquam sumit sibi honorem,sed qui uocatur à Deo : non qualitercunque,sed quemadmodum Aaron,protestatione sensibili. Quòd si nec quisquam, ergo nec Christus.Quod item grandi labore Apostolus ostendit ibidem. Audiamus tamen sanctos patres exponentes locum istum. Homil. enim octaua super epistolam ad Hebræos, CHRYSO. Chri.To.4 C Non ita(inquit)spiritualia imbecilliores inducebãt corporalia.Hunc totũ cõmoue sermonem: & considera prudentiam. A sacerdote primum facit principium, & continuè eum pontificem uocat,& ab ipso primo ostendit differentiam. Propterea determinat primum quid est sacerdos:& ostendit,si quædam habet sacerdotis : & si quidem habet,symbola,id est,notæ fiant sacerdotum.Obuiabat autem ei quoniam,neque notus erat,neque ex tribu erat sacerdotali, neque *quomodo. in terra sacerdos. *qua igitur sacerdos ait? Hæc ille. AVCTOR. Patet†ex hoc processu distantia etiam gradualis pontificatus, & communis sacerdotii in persona Christi : quia dicit ; Apostolus ostendit utrunque de Christo:& primo de sacerdotio Christi, quid est, & si potuit sensibiliter cognosci fuisse sacerdos per signa euidentia ordinis.Obuiat autem apostolo (inquiẽs)q; Christus nõ erat sit notus,nec de tribu sacerdotali

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacerdotali, sed Iuda: nec uidetur fuisse presbyter temporalis. Sed ista soluit Apostolus, ostendens per signa suum sacerdotum. Vnde CHRISOSTOMVS. Aliud supple signum ponit Apostolus. Ab alio (inquit) sit, & nō ipse insilit, & hoc sibi & alijs commune: & non sibipsi quis accipit honorem, sed qui uocatur à Deo sicut Aaron. Hic aliud quid rursus curat ostendere, quoniam à Deo missus est. Qđ sursum & deorsum Iudæis disputando dicebat. Qui misit me, maior me est: & à me ipso non ueni. Hic mihi uidetur & Iudæorum *insinuare sacerdotes: qui insiliebant, & legem sacerdotij corrumpebant. Ita & Christus non seipsum glorificauit fieri pontificem.

Io.8. *tacere.

Vbi igitur inthronizatus est ait? Aaron enim inthronizatus est multotiēs, ut cùm floruit uirga: & quando ignis descendit, & disperire facit eos, qui insilire sacerdotio uolunt. Vnde ergo à prophetia hoc ostendit, nihil habet sensibile, nihil uisibile: propterea à prophetia: à futuris firmat. Sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quid igitur ad filium? hoc utique aliquis ait: præconstructione, quoniā a Deo inthronizatus est: sicut in alio loco dicit, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Ad quē autem dixit hoc? aut quid est secundùm ordinem Melchisedec? Nullus a Christo alius. Omnes enim sub lege erant: omnes sabbatizabant: omnes circuncidebantur. Nullum utique habet, quis alium ostenderent? Hæc ille. AVCTOR. Planè detexit Chrysostomus mentem Apostoli, in dicendo signa sacerdotii Iesu Christi. Et primum signum ponit, quòd non assumpsit sibi honorem sacerdotalem: & hoc est commune debitum omnibus sacerdotibus: sed uocatus à Deo non insensibiliter, sed uti que sensibiliter, ut sacerdotium suum constare posit hominibus. Sicut Aaron, qui non sic erat uocatus a Deo, quin constitueretur per hominem. Et Dei uocatio tuit hominibus pro eo sensibiliter & pluries intimata: sicut uirga cùm florebat: & quando ignis descendit, & seditiosos exusit. Sic probat apostolus Christum fuisse a Deo patre uocatum ad sacerdotium sensibili uoce in baptismo, cùm diceret. Hic est filius meus dilectus. Et iterum in Psal. Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedec. quod de solo Christo posset intelligi. Cæteri enim sacerdotes legis, erant secundùm ordinem Aaron. Et sacerdotes noui testamenti non sunt sacerdotes in æteinum: Christus ergo solus sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedec. Hanc expositionem planè consequitur in sua expositione super eodem loco textus, AMBROSIVS. Disputare (inquit) aggreditur, quomodo quis ad sacerdotium accedere

Nu 16. & 17.

Psal. 2.

Psal. 109.

Matt. 17. Psal. 109.

Amb. To. 5.

A debeat. Nec quisquam (ait) sumit sibi honorem sed qui uocatur a Deo tanquam Aaron. Hic etiā percutit sacerdotes honoris cupidos, & sacerdotii auidos: non pro salute populi sed propter ambitionem seculi. Igitur Aaron uocatus est à Deo signo florentis uirgæ & demonstratus est sacerdos à Deo esse electus, etiam & incendio eorū, qui eius pontificatui inuidere uoluerunt. * Sicut ipse Christus non semetipsum clarificauit ut pōtifex fieret: sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu: ego hodie genui te. Hoc est, quod in euangelio ipse ait, Non enim à meipso ueni: sed ille me misit. Et iterum. Si ergo glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est enim pater qui glorificat me. Notandum est, quod glorificare, & honorare, & clarificare: tria quidem uerba sunt, sed una res est, quod Græcè dicitur * DOXAZEIN. Sed interpretum uarietate, aliter, atque aliter positum est in Latino. Quod in
B euangelio dictum est, glorifico, hic apostolus nominat clarificationem. Clarificatus est ergo filius a patre, quando super baptizatum uox patris audita est de cælis, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Hæc ille. AVCTOR. Totus, & simul currit cum Chrysostomo, exponens semper cum eo, quomodo à patre etiam sensibiliter promotus est ad honorem sacerdotii. Et qualiter Apostolus in prædicto uerbo percutit sacerdotes legales, ingerentes se, & insilientes (secundum Chrysostomum) antequam uocarentur. Et quomodo Christus in oppositum huius erroris non semetipsum clarificauit, ut pontifex fieret. i. non seipsum honorauit: sed ille, qui locutus est ad eum. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Est ergo sacerdos Caiphas, uel Annas, qui seipsum proprio intrudit animo ad honorem, non autem secundùm ordinem Aaron, uel Melchisedec: quia seipsum malè
C ingerit non uocatus. Dicis: immo uocatus insensibiliter à Deo. Vnde libro de papa cap. 2. Patet cùm Deus communicat creaturæ, non refert siue in signo sensibili, siue inspiratione interna Deus potestatem talem communicauerit creaturæ, quia oportet omnino, ꝙ insensibiliter communicet, siue sacramentum sensibile affuerit, siuè non. Vnde uana est contentio, quādo, & quomodo apostoli facti fuerant sacerdotes. Hæc Wiccleff. Quàm expresè fortificat hæresim Dathanicæ usurpationis sacerdotii, per inspirationem priuatam? Non refert (inquit) siue in signo sensibili, siuè inspiratione interna, Deus potestatem talem communicauerit creaturæ. Non ligatur lege ista apostoli: ꝙ nemo sumit sibi honorem, sed qui uocatur à Deo tanquam Aaron: cui non suffecit communicatio potestatis per inspirationem internam ut fieret sacerdos legalis, ni si uo-

si uocetur item à Deo in sensibili signo florentis uirgæ. Numer. 17. Sed nec saluator noster Christus nisi in sensibili, & audibili multis uiris uoce paterna. Quem seipsum facit? Deum transcendit, & homines. Profecto sacerdos iste, uel pontifex Witcleuista, nullius ordinis sacerdos est, nec Aaron, nec Melchisedec, sed superstitio sæ potius ambitionis Iuliani apostatæ. de quo 6. lib. historiæ tripertitæ. cap. 1. scribit CASIODORVS. Huic igitur figmentum Christianitatis, quod habebat abiecit, & dum circumiret diuersas urbes, aperiens templa idolis offerebat, & semetipsum paganorum pontificem nominabat. Hæc ille. AVCTOR. Iste ecce Deo Cæsar odibilis, iste author, & fautor uesterο Witcleuistæ, primò uos docuit ambire pontificium, sacerdotium usurpare: qui seipsum paganorum pontificem nominabat. Et mos iste inter hæreticos inoleuit: uelut lib. suo contra hæreticos, qui incipit, Cum moueat dominus CIPRIAN. ait. Hi sunt, qui se ultrò apud temerarios connas sine diuina dispositione præficiunt: qui se
B præpositos sine ulla ordinationis lege constituunt: qui nemine episcopatum dante, episcopi sibi nomen assumunt: quos designat in psalmis spiritussanctus: sedentes in pestilentiæ cathedris pestes, & lues fidei, serpentes ore fallētes, & corrumpendæ ueritatis artifices, uenena lethalia linguis pestiferis euomentes, quorum sermo ut cā cer serpit: quorum * tractatus pectoribus, & cordibus singulorum mortale uirus infundit. Hæc ille. AVCTOR. Certum est ergo, quòd catholicus sacerdos nullus esse potest, nisi à deo uocetur ad sacerdotium per electionem sensibilem, & humanam. Vnde in glossa sua super illud uerbum, Qui uocatus est à Deo tanquam Aaron, ANSELMVS. Qui rectè eligitur, a Deo uocatur. Hæc ille. AVCTOR. Et hæc uocatur prophetia, iuxta Paulum. 1. ad Timotheum. 3. Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi
C per prophetiam. Vbi AMBROSIVS. Prophetia est, qua eligitur quasi doctor futurus idoneus. Hæc ille. AVCTOR. Et item hæc pars probationis est episcopalis sicut idem Paulus de diaconis ibi ait. Et hi autem probentur primum & sic ministrent. Vbi in libro annotationum, HIERONYMVS. Non solum episcopi, sed & hi ante ordinationem probari debent. Hæc ille. AVCTOR. Si ergo primum oportet per ordinantes eligi ordinatos: & quasi prophetatos esse pro bonis & probis uiris priusquā ministrēt, nē assumant sibi honorem non uocati, tanquàm Aaron: quis tam audax contradictor esse potest apostolicæ huius legis. ut per uitam suam, quam somniat esse sanctam putet se à Deo ad hoc officium inspiratum, & ultra Christum Iesum in-

* Alias uos bis.

Matt. 7.

Wiccleuistarum error de laicis.

1. Tim. 4.

Isidorus.

1. Tim. 4. 161. ca. 3.

1. Cor. 1. Aug. To. 7 *55.

A sensibiliter ordinatum? Non audio glossare * uō lentes magistrum suum Witcleff, quòd sic, uel sic intelligat, & quòd dixerit libro de Papa. quòd nullus temere debet confidere in insensibili ordinatione Dei. Scio sicut solito dixi dicta sua & scripta semper in ambiguis esse, sicut antiquorum uatum, & Deorum, oracula, ut sic intelligatur a suis, & sic possit fugere coram nostris. Audio magis Christum monentem fideles suos de his lupis cauere. A fructibus (inquit) eorum cognoscetis eos. Ita denique interpretandus est Witcleff quid sentit in uerbis, sicut practicatum esse cernimus penes discipulos, Apud eos † (ut fertur) non refert, siuè clericus ministret sacramenta, siuè laicus: immò siuè uir, siuè fœmina. Ipse enim scripsit, ipse dixit: sequatur Christum in moribus, & securè posset confidere, quòd deficiente prælato, sit a Christo legitimè ordinatus. Ipse dixit, ipse scripsit de officio pastorali, capite uigesimo, quòd sacramentorum ministratio est opus laicale in signis iudaicis. O quid de hoc uiro dixisset Paulus, qui tantam instituit
B in sacerdotis ordinatione cautelam: & in ordinantis expectatione censuram. Manus (inquiēs) citò nemini imposueris. Et cur non cito, cum quis ordinetur? si saltem sit bonæ uitæ nō refert. Exponit hunc locum secundo libro de officiis; capite quinto. ISIDO. Iam uerò quòd seculares uiri nequaquam ad ministerium ecclesiæ assumantur, eadem authoritas apostolica monet, & dicit. Manus citò nemini imposueris. Et iterum. Non Neophytum, ne in superbiam elatus, putet se, non tam ad ministerium humilitatis, quàm ad ministrationem secularis potestatis adeptū: & condemnatione superbiæ, sicut diabolus, per iactantiam deiiciatur Quomodo enim ualebit secularis homo sacerdotis magisterium adimplere, cuius nec officium tenuit, nec disciplinam agnouit? Aut quid dicere poterit, cum ipse non
C didicit, Hæc ille. AVCT. Quòd si nec uir secularis, iuxta hanc legem apostoli, ordinari permittitur ut ministret: quis tantum audeat blasphemare cum Witcleff, utopus non iam seculare, sed penitus laicale ministrationem sanctorum sacramentorum esse pronuntiet? Audiuerim etiā interim comparationem fieri inter sacramenti alicuius administrationem, puta baptismi, & euāgelii prædicationē, & hanc secundam primæ peterri, authoritate apostoli Pauli: quem non misit Christus baptizare sed euangelizare. Vnde li. 3. cōtra Petilianum. ca. * 53. AVGVSTINVS. Videte quid de ipso Paulo sentiatis, qui dixit. Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare. Huc accedit, quia incipit esse potior, Apollo, qui baptizando rigauit, quam Paulus, ꝙ euangelizando plantauit: cùm sibi officium patris

Universidad de Deusto
Biblioteca

tris erga Corinthios ob hoc uendicet, nec eis, qui post illum ad eos uenerant, hoc nomen concedat. Ait enim. Si decem millia pædagogos habeatis, sed non multos patres. In Christo Iesu per euangelium ego uos genui. Quibus alio loco dicit. Gratias ago Deo, quòd neminem uestrũ baptizaui, nisi Crispum, & Caium, & Stephanæ domum. Genuerat itaque illos, non per se, sed per euangelium: qui etiam si sua quæreret, non quæ Iesu Christi, & inuitus hoc faceret sine sua mercede, tamen pecuniam dominicam dispensaret: quam licet malus, non malam, nec in utilem benè accipientibus faceret. Sequitur. Forma sacramenti datur per baptismum: forma iustitiæ per euangelium. Alterum sine altero non perducit ad regnum cælorum. Verumtamen perfectè 6 baptizare etiam minus docti possunt: perfectè etiam euangelizare multò difficilioris, & rarioris est operis. Ideò doctor gentium plurimis excellentior, euangelizare missus est, non baptizare: quoniam hoc per multos fieri poterat: illud per paucos, inter quos eminebat. Hæc ille. AVCTOR. His † quinque rationibus benè probat Augustinus eminentius esse prædicare, quàm baptizare. Primò, quia Paulus cùm erat eminentior cæteris, fuit missus euangelizare, aliis relictis baptizandi ministerio. Secundò, quia per euangelium fiebat Paulus pater Corinthiis, cæteri prædagogi. Tertiò, quia per euangelium da 7 tur iustitiæ forma: per baptismum forma sacramenti, Quartò, quia baptizare possunt minus docti, prædicare, non nisi periti. Quintò, quia prædicare paucorum est, & uirtus rara, baptizare complurium. Hìc tamen non est dictum sacramenti huius administrationem esse opus laicale: nec Apollo laicus, qui baptizando riguit, quos Paulus prædicando plantauit. Et in expositione eiusdem epistolæ in eodem loco, HAYMO. Magis C electus est Apostolus ut euangelizaret, quàm baptizaret: quia plùs est euangelizare, quàm baptizare. Omnis enim, qui euangelizat, potest & baptizare: sed non omnis, qui baptizat, idoneus est euangelizare. In episcopo omnium ordinum dignitas est. Caput enim est cæterorum membrorum, Et apostolus, qui pontifex erat, omnes gradus ecclesiasticos in se habebat: ideoque baptizare, & euangelizare poterat: sed maximè prædicationi insistebat, sicut alii apostoli: discipuli uerò eius baptizabant. Hæc ille. AVCTOR. Ecce non omnis, qui baptizat, idoneus est euangelizare: & ideo plùs est euangelizatio secundum quartam causam Augustini, & quintam. Sed quia dicis sacramentum esse opus laicale: tantum de baptismo legi, quòd fuit commune opus laicorum: sed in primitiuis ecclesiæ. Vnde consequenter subiicit ibi HAYMO. In primordio etenim fidei omnis fideles baptizabant: & non solum uiri, sed etiam mulieres, si quando necessitas imminebat. Sed nè tantum ministerium uilesceret, aut non rectè à simplicioribus impleretur, crescente numero fidelium per uniuersas ciuitates, & uillas, decretum est à sanctis patribus, ut tantum episcopus, & presbyter baptizent: & si necessitas fuerit, diaconi. Hæc ille. AVCTOR Hic habes ecce baptismum opus saltem operatum à laicis: & habes statim propter causas per patres presbyteris reseruatum. Nec tamen diceres, si rectè proferres, opus laicale fuisse: sicut nec religiosè religiosus quisquã faceret, si tecum erraret. Ipsum enim errare, non est opus religiosum, quanuis religiosus aberret. Sic † disce mi Witcleff, rectiùs loqui: & dic baptizare non esse opus laicale, quanuis laicus baptizaret. Potest item haberi predicatio comparata ad ministrationem sacramentorum, sicut B actus sacerdotii potioris ad sacerdotium cò inferiùs. De quibus in Ezechiele figuraliter legitur. Et dixit ad me: Gazophylacium, quod respicit uiam meridianam, sacerdotum est, qui excubant in custodiis templi: porrò gazophylacium, quod respicit ad uiam aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris. In quem locum homil. ultima super Ezechielẽ, GREGORIVS. Priùs † nobis quærendum 7 est, qui sunt maioris ordinis sacerdos. Vtrum ii, qui in custodiis excubant templi: an ii, qui in ministerio altaris? Sed quia paulopost subditur: Altare erat ante faciem templi: apertè ostenditur, illos esse maioris ordinis sacerdotes, qui in custodiis templi excubant: quia profectò in altari, quod est interius, ministrant. Hi autem, qui ad altare, quod ante faciem templi est, excubant, tantò inferiores sunt quantò in exterioribus ministrant. Quærendum ergo iam nobis est, qui sacerdotes sunt, qui templum custodiunt, & qui ad ministerium altaris excubare perhibentur. Magister gentium fidelibus scribens ait. Templum Dei Sanctum est quòd estis uos. Qui itaque sacerdotes sunt, qui templum Dei custodiunt, nisi ii, qui orando, prædicando, spiritualibus actibus inuigilando, sanctam ecclesiam à malignorum spirituum immissionibus, à prauorum suasionibus, ab hæreticorum erroribus defendunt? An non custos fuerat templi, qui laboris sui passiones enumerans, dicit, In labore, & ærumna, in uigiliis multis, in fame, & siti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate? Et infrà. Sunt autem minoris ordinis sacerdotes, qui ad ministerium altaris excubant: qui nidelicet adiutorium peccata dilinquentium subtiliter inuestigant, & uitam carnalium corrigunt, atque adhoc usque perducunt, ut per lamenta pœnitentiæ quasi incendant

1. Cor. 4.

1. Cor. 1. Philip. 2.

Prædicatoris excellẽtia.

Haymo.

Paulus Apost. habebat in se omnes gradus Ecclesiasticos.

Idem.

Exod.

Greg. Hom. 1. Ezech.

2. Cor.

cendant carnem in sacrificio, quàm priùs uiuere A ergo non ex fide, uel ratione potest deduci, qđ permiserant in peccato. Hæc ille AVCT. In hoc loco expositionis Gregorii, potes intelligere, quòd ab Ezechielis textu eliciebat ad literã aliũ ordinem sacerdotii maioris, & alium minoris. Et de maiori ordine fuisse Paulum, qui templi custodiis excubabat: & cæteros hucusq; sacros antistites, qui orationibus & prædicationi plebis insistunt: de minori uerò cæteros sacerdotes 2 qui altari, exterius ante faciem templi deseruiũt & plebis reformationi per pœnitentiæ sacramẽtum, & per apertas correptiones, ut res petit, seipsos exercent. Videat nunc Witcleff utrum hoc ultimum sit opus laicale in signis iudaicis.

¶CONTRA WITCLEFF, IMPROBantem ordinationes clericorum per epos. uolẽtemque, ꝙ interna spiratione Dei, clerici insensibiliter ordinentur. Cap. CXXIII.

SVMMA.

Witcleff, qui ualidè molitur contra fidem sacramenti ordinis propter culpam ordinantis, confutatur.

Witcleff, quòd participet duplicem hæresim, Massilianorum uidelicet, & Achaicorum.

Apostoli quod formã sensibilis ordinationis à magistro suo Christo acceperant. Et quomodo Paulus instruat Timotheum, & plenam det ordinẽ ei regulam.

Sacerdotes omnes orthodoxi, quòd sint Christi, non episcopi eos ordinantis. Et qũo episcopalem gratiam det Deus per hominem quamuis prauum, & simoniacum.

Forma apostolica pro sacerdotum ordinationibus. 3

Insufflatio domini in discipulos post dies paucos C *suæ resurrectionis. Et quid per eam intelligatur secundum Augustinum.*

Christus quod expresserit horam, uel formã qua suos Apostolos instituerit sacerdotes, contra Witeleff ostenditur. Et plura de hoc ibi.

MOlitur † fortiter contra fidem sacramenti ordinis propter culpam præsulis ordinantis: tractatu de ordine christiano capite tertio. Hinc inquiens) supponitur, ꝙ episcopi instituẽdo presbyteros, & fingendo, ꝙ dantur eis spiritum sanctum, non dicunt in hoc ueritatem euangelicam, siue fidẽ. Item secundo libro de sermone domini in monte. cap. 2. Error in homine ordinante posset esse tantus, ꝙ Deus non cooperaretur cum illo, dando ordines, quos sic fingit. Sequitur in fine. Cũ

Damascen.

1. Cor. 1. Haymo.

factum

Universidad de Deusto
Biblioteca

factum est quodam tempore, quando exurrexit A Donatus, & *Nouatus hæretici: qui quoscunq; 3 poterant, ab ecclesia expellebant, & rebaptizabant, & dicebant, suos esse illos, & illi gaudebãt se appellari Donatistas, & Nouatianos. Hæc ille. AVCTOR. Vides unde Witcleuistarum hæresis de laudãdo sacramẽtũ, si susciperetur à melioribus, habet originẽ? Ab istis enim Achaicis primò fluxerat in Donatũ, & Nouatum: demũm p Nouatum serpsit in Witcleff. Quem fontẽ amarum per immissionem salis terræ, repurgat in uno riuulo Donatistarum. lib. 5. de unico baptismo contra Donatistas. ca. 20. AVGVST. dicẽs. Quomodo exaudit Deus homicidam deprecantẽ, uel super aquam baptismi, super oleum, uel super capita eorũ, quibus manus imponitur? Quæ tamen omnia fiunt, & ualẽt, etiã per homicidas? id est, per eos, qui oderunt fratres, & baptizant intus in ecclesia ipsa. Cùm dare nemo possit quod B non habet, quomodo dat homicida spiritũsanctum, & tamen intus etiã ipse baptizat? Deus ergo dat ipso baptizante, spiritum sanctũ? Hæc Augustinus. AVCTOR. Hæc planè conterunt professionem Witcleff, hæc asserunt exaudire Deũ homicidã deprecantem super capita eorum, quibus manus imponitur: & per homicidã huiusmodi, dat Deus (inquit) spiritum sanctum. Nunquid sine fide, & sine ratione Augustini. hoc dixit? Et iterum tractatu. 5. super Ioannẽ AVGVT. Non exhorreat columba ministerium malorũ. Respiciat domini potestatem. Quid facit tibi minister malus, ubi bonus est dominus? Quid te impedit malitiosus præco, ubi beneuolus est iudex? Hæc ille. AVCTOR. Sed dic mi Witcleff, si non sit ex fide credendum, quòd Deus concurrit regulariter cũ prælato ordinare conante, & dare spiritumsanctum ordinatis, cur forma traditur manus impositionis, & nõ precibus mysticis? Si ista sit forma sufficiens, cur non habebit effectum? Et hoc cõsequenter declinat prædicto loco de sermone dñi in monte. Catholici (inq;) credũt, q; propterea Christus horam, & formã, qua suos apostolos ordinauit episcopos, non expressit. ca. 4 2. de Papa. Videtur mihi uanum nimis discutere, quando apostoli baptizabantur, ordinabant sacerdotes, uel sacramenta alia ministrauerant, siuè receperant, ultra quod est in euangelio *expressatum. Sciuit. n. Christus, q; infideles christiani signa quærentes, ad sacramenta sensibilia, dimissa re sacramenti, nimis attenderent, iõ de ministerio sacramentorum huiusmodi fecit modicam mentionẽ. Sed (ut ego credo) insensibiliter sine sacramento sensibili, tanquàm primus magister, ordinauit suos apostolos sacerdotes. Hæc Witcleff. AVCTOR. Videtis quomodo contra sensibilem ordinationem arietat, & infideles signa quærentes, quę in eis *crẽdunt, Christianos appellat. Sed † pro ordinatione cur apostoli formam sensibilis ordinationis inuenerant, si non à magistro suo Christo ipsam acceperant? Paulus & Barnabas manus impositionem sub prece mystica tunc susceperant, cũ fiebant apostoli. Septẽ item diaconis cum ordinarentur, orantes apostoli manus imponunt. Apostolus item Paulus super hac re instruens Timotheum, dat ipsi regulam plenã cum dicit. Noli negligere gratiã, quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam cũ impositione manuũ * presbyteri. Quam exponens super eadem epistolę parte AMBRO. ait. Intentũ vult hunc esse, & deditum exercitio lectionis, ut omni cura, diligentiaq; hoc enitatur, ut exhortetur, & doceat. Et infrà. *Nõ enim poterit facere, q; nec docere dignatur. Gratiam tamẽ dari ordinato per prophetiam & manuum impositionem. Prophetia est, quà eligitur quasi doctor futurus idoneus. Manus impositionis verò uerba sunt mystica: quibus cõfirmatis ad hoc opus electus, accipiens auctoritatem, teste conscientia sua, ut audeat uice domini Iesu sacrificium Deo offerre. Hæc Ambrosius. AVCTOR. Perpẽde singula ut scribuntur. Monet apostolus Timotheum, ut exhortetur, & doceat: quia nõ potest facere, q; nec dignetur docere, dicit Ambrosius. & subiungit. Gratiam tamen ordinato dari per prophetiam, id est, probationem, aptitudinis p futuro, & manuum impositionem cum precibus institutis, Nota q; dicit, gratiam tamen dari ordinato. Quid refert tamen? hoc quod statim præ dixit, & si ordinans non dignetur docere. Si trãsgressor fuerit episcopalis officij, si negligens, si torpens, & præuaricator existens sponsionis factæ, tamen * per gratiam traditur ordinatis, quia Dei est ordinatio, non hominis ordinantis, sicut dixerunt Achaici de baptismis, Ego sum illius, C aut eius. Nec dicit quisquàm catholicus, Ego sum presbyter Ioanninus, aut Petrinus, quia à Ioanne ordinatus, uel Petro. Sed omnes presbyteri Witcleff, dicuntur propter hæresim Witcleuistæ. Orthodoxi † oẽs sacerdotes sunt Christi, quia quocunque ordinante, siuè bono, siuè malo, ordinatis Christus infundit gratiam per seipsum. * Et in suo pastorali, quod est de obseruantijs episcoporum *, uersus finem AMBROSIVS, Semel adijciens fratrem perquiro episcopum, nè quid à probamentis ueridicis prætermisisse uideamur. Quis dat episcopalem gratiam? Deus, an homo? Respõdes sine dubio, DEVS, sed per hominem tamen dat Deus. Homo imponit manus, Deus largitur gratiam. Sacerdos imponit supplicem dextram, & DEVS bñdicit potenti dextera. Episcopus initiat ordinẽ, & DEVS tribuit dignitatẽ. O iustitia, ò æquitas? Si hoi pecunia datur,

Augustin. To. 7.

De Consid. 4. c. Quomodo de Deus.

Augustin. To. 9.

Witcleff.

**expressum.*

datur, qui nihil in ordine ampliùs operatur, nisi A solum seruitium, quod ei creditur: cur Deo totum negatur, qui per ipsum, ordinem tibi largitur? Iustum ne tibi uidetur, ut seruus honoretur, & dominus inuidiam patiatur? Et iniustè accipiat sacerdos pecuniam, & Deus patiatur ab homine iniuriam? Hæc ille. AVCTOR. Hic ecce supponit Ambrosius episcopũ simoniacũ, & qui pro ordinando accipiat iniustè pecuniam hoc non obstante, dicit, quòd per ipsum Deus largitur & odorem: & satis perspicuè de certo, quid facit ibi episcopus, & quid tribuit Deus. Signa item quod Paulus dixit, Timotheum accipisse gratiam ordinationis per probationem suam, & impositionem manuum. Ergo paulus ordinauit episcopum cum sensibilibus signis, & uerbis. Quod item signauit infrà dicens, secundæ ad Timotheum primo. Resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum, scilicet, ad episcopatum, dic. THIERONYMVS. Et hanc formam consecrandi presbyterum, uel episcopum tradidit Timotheo: ponderans semper probationem ordinandi, & impositionem manuum suarum. 1. ad Timotheum. 5. Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Vbi in annotationibus suis Hieronymus: Manus citò nemini imposueris, nisi talem mueneris, qualem dixi: neque communicaueris peccatis alienis, ut non probatus, fuerit ordinatus. Hæc ille. AVCTOR. Et in expositione eiusdem epistolæ super illum locum AMBROSIVS. Sub testatione ergo ea, quæ ad ordinationem ecclesiæ mandat custodiri, præcipit nihil fieri sine præiudicio: nè facile aliquis accipiat ecclesiasticam dignitatem, ni si prius de uita eius, & moribus fuerit disputatum, ut dignus approbetur minister, aut sacerdos constituatur. Vt non postea, si reprehensibilis uideatur, pœniteat fortè principem populi non ad liquidum præiudicasse quid mereretur C quem improbabiliter ordinauit. Nec illum cuius peccata ad suspitionem ueniunt, ordinandũ, nè cõmaculetur ordinator uitijs, & delictis eius. Si ergo omnino latentia sunt delicta, immunis erit rector, quia cõscientia eius libera est. Suspicio enim trepidum facit. Peccat enim si non probat, & sic ordinat. Hæc ille. AVCTOR. 5 Hæc † est forma apostolica pro ordinationibus sacerdotum, probare, & deinceps manuum impositione ordinationis gratiam ministrare. Hanc custodiendam Timotheo commendat: non simpliciter, sed sub testatione. Testor (inquiens) coram Deo, & Christo Iesu, & electis angelis, ut hæc custodias, sine præiudicio nihil faciens in aliam declinando partẽ. Attende molẽ cẽsuræ, pondus auctoritatis adiectæ, ut hæc Timotheus non uariet instituta. Hæc, inquam, quę statim infert. Manus cito nemini imposueris. Sic suprà dicit Ambrosius. Sub testatione ea, q; ad ordinationem ecclesiæ mandat, præcipit custodiri. Non est ergo leuis iniuria, hanc apostolicam legem de ordinando contemnere. Ad manus ergo impositionem episcopi necesse est ueniat ordinandus, ad mentem Pauli, sic iniungentis episcopo, Manus cito nemini imposueris. Aliter si uita sancta, & iusta, & sequi Christũ in moribus per insensibilem ordinationem Christi, quàm quisque sibi finget, secure efficit sacerdotem: quid monet Paulus episcopũ, ne citò manus imponat? quid iubet probare primùm ordinandos, & tunc ministrare permittere? Quomodo certificare potuerit Timotheum, quòd habuerit gratiam ordinationis episcopi per prophetiam, id est, per probationem suam, q; esset bonus pastor futurus: & per impositionem manuum suarum? Vincitur ergo planè, uincitur hostis ecclesiæ Witcleff, quia iuxta regulam istam apostoli, nemo ordinatur episcopus, uel sacerdos, aut item diaconus quantumcunq; sublimatus, & idoneus insensibiliter reputatus à Christo: nisi sensibiliter institutus ab episcopo, & impositione manuum eius ordinationis gratiam sensibiliter cõsecutus. Quæ item gratia regulariter ministratur, quia alioquin exceptionẽ eius apostolus intimasset. Maximè cùm sit tàm regulare, & publicum sacramentum, quod sine exceptione Christus instituit: ut cùm secundùm legem suam quis regulariter ordinatur, gratiam ordinationis regulariter consequatur. Vnde lib. de quæstionibus noui & ueteris testamenti. cap. 93 6 AVGVSTINVS. Illud † autem, quòd insufflasse in discipulos dominus legitur post dies paucos resurrectionis suæ, & dixisse, Accipite spiritumsanctum: ecclesiastica potestas intelligitur esse. Quia enim omnia in traditione dominica per spiritumsanctum aguntur: idcirco cùm regula eis & forma traditur huiusmodi disciplinæ, dicitur eis, Accipite spiritumsanctum. Et quia uerè ad ius ecclesiasticum pertinet, statim subiecit dicens, Cuius tenueritis peccata, tenebuntur. Si cuius remiseritis peccata, remittuntur eis. Inspiratio ergo hæc quædam gratia est, quæ per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habeantur. Vnde apostolus dicit ad Timotheum. Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per impositionem manuum presbyteri. Semel ergo fieri oportuit, ut de cætero traditio ista non sine dono spiritussancti esse crederetur. Sicut enim in saluatore forma data est uisibiliter, ut post baptismum spiritussanctus credentibus de cætero inuisibiliter

Augustin. To. 4.

Ioan. 20.

1. Tim. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

biliter dari non ambigeretur: ita & in supradicta causa forma data est in principio, ut ex eo traditioni ecclesiasticæ spiritussanctus infusus credatur. Hæc ille. AVCTOR. Gloria tibi trinitas: quæ sic inspirasti tuum seruulum Augustinum, ut sub eius calamo plenè stemus instructi qualiter uera fides sacramenti contra patrē mēdacij, in filiolo eius Witcleff, pleno robore perseueret. † Vbi iam mendacium Witcleff, q̄ dixit Christum non expressisse horam uel formā, qua suos apostolos instituit sacerdotes? Augustinus planè signat horam, & formam. Horam, quando post paucos dies resurrectionis peractę insufflauit discipulis. Formam, quando insufflā do dedit eis gratiam spiritussanctī, dicens. Cuius tenueritis peccata &c. Et ideo (iquit) adhuc cum ab episcopis regula & forma traditur ordinatis, dicitur eis, Accipite spiritum sanctum, q̄a omnia in traditione domini per spiritum sanctū aguntur. Et hæc inspiratio est gratia quædam, non quidem gratum Deo faciens, sed ut commendatiores habeantur, inquit Augustinus: secundum illud, Noli negligere gratiam &c. Hanc item gratiam semel datam dicit: ut de cætero semper in ordinatione dari non ambigeretur, seu dubitaretur. Et probat hoc de utroque sacramento confirmationis, & ordinis, dicens. Forma data est in principio: ut ex eo traditioni ecclesiasticæ spiritussanctus infusus credatur. Necessario ergo perfidus est, apud quem non tantum non creditur, sed negatur: non tantum datio gratiæ, sed & forma dandi: quam etiam uisi biliter dedisse, & sic sensibiliter saluatorem affirmat, ne per insensibilem dationem suam, & precationem priuatam sui Massilii Witcleff nobis unum suæ ordinationis ignarum consecret sacerdotem: sicut subtili schemate simul ridet eos, & arguit, exponens illum textum Esaiæ 58. Si abstuleris de medio tui catenam, in commentario lib. 16. HIERON. inquiens. Pleriquè nostrorum ad ordinationem hoc referunt clericorum, quæ non solùm ad imprecationem uocis, sed ad impositionem impletur manus, nè, scilicet (ut in quibusdam risimus) uocis imprecatio clandestina clericos ordinet nescientes. Qui sic intelligunt, assumant testimonium Pauli scribentis ad Timotheum. Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Non est enim peccatum leue mittere margaritas ante porcos, & sanctum dare canibus, & ordinationem clericatus nequaquam sanctis, & in lege Dei doctissimis, sed assectis suis tribuere, & uilium officiorum ministris, quodq; his dedecorosius est, muliercularum precibus. Hæc ille. AVCTOR. Hic habes, quòd non ad imprecationem uocis solam, sed etiam ad impositionem manus sacramentum ordinis adimpletur: & sic omnino per sensibile signum. Et se risisse dicit, q̄ uocis imprecatio clandestina, clericos ordinet nescientes. Quanto magis insensibilis motio arbitrata esse per eum tantum, qui se ingereret esse spiritussancti? Quis nisi puer insensatus talia diceret? Qui enim inter homines sensibiliter ministrabit: necesse est propter homines sensibiliter ordinetur. Ita enim dominus Iesus instituit: ita apostoli omnes ordinationis formam tenebant, & Paulus regulam a postolicam tradidit Timotheo. Et ita quoque discipulis eius DIONYSIVS in 5. capi. Ecclesiasticæ hierarchiæ describit ordinationem seorsum episcopi, aliorsum presbyteri, dicens. Hierarcha ad hierarchica ductus, ambos pedes inclinans ante diuinum altare, super caput habet tradita a Deo diuina eloquia, & hierarchicam manum. Et hoc modo a perficiente ipsum hierarcha sāctissimo inclinationibus perficitur. Sacerdos autem ambos pedes inclinans ante altare, super caput habet hierarchicam dextram, & hoc modo a perficiente ipsum hierarcha sanctificis inuocationibus sanctificatur. Minister uero unum pedem inclinans ante altare, super caput habet perficientis ipsum hierarchæ dextram. Vnicuique ipsorum autem cruciformis signatio fit a perficiente hierarcha, & secundum unumquenque precatio sit, & perfectiuum oscu lum osculante omni sacerdotali uiro præsente, & perficiente hierarcha eum, qui ad aliquem di ctorum sacerdotalium ordinum erit perfectus. Hæc ille. AVCTOR. Quæ idcirco iam adducta sunt, ut sciri posset, apostolica forma traditionis ordinum esse in signis sensibilibus: ubi etiam planè patet à tempore apostolorum sem per fuisse distinctos gradus episcopi, & sacerdotis, simul & correspondisse eis formas in consecratione distinctas. Quid autem unumquodque signum denuntiet, ipse Dionysius exponit, maximè de manus impositione quid significet, dicens. Hierarchæ autem manus impositio simul quidem manifestat perficientis principalem protectionem, sub qua sicut pueri sancti circunsepiuntur. THOMAS. Impositio uerò manuum episcopi significat, quòd Christus eos, quos perficit, principaliter protegit tanquam pueros, & custodit pater nè, ipsis impartiens habitum, & uirtutem sacerdotalem, & conterens contrarias uirtutes. Hæc ille.

7 *Augustin. Leus*

Esa.58. Hier.To.5

1.Tim.5.

Matt.7.

Dionys.

Thomas

¶DE

¶DE PRAELATIS PRAESCITIS perpetuò suspensis ab officio ordinandi, iuxta Witcleff qualiter sentiendum, & loquendum. Cap. CXXIIII.

SVMMA.

1 *Sentiendum qualiter sit, & loquendum de prælatis præscitis perpetuo ab officio ordinandi suspensis iuxta Witcleff, & quid super hoc dicāt Augustinus, & Bernardus.*

2 *Author quid dicat de sophistico casu Witcleff de præscito, quod in illo casu ponitur, in quo non potest beatitudinem promereri. Et quomodo hoc sit scuius, quam quod Pelagius intulerit.*

EST altum secretum, quod Witcleui stæ sibi cōseruant, ut illuc fugiant, tanquam ad arcem in necessitate tutissimam, præscientia ipsa Dei. Inter ser B mones epistolares, sermone 6. Secunda conclusio. Prælatos præscitos Deus suspēdit perpetuo, tam ab officio, q̄ a beneficio, quod occupant in ecclesia militante. patet sic. Quicunque tales p̄lati, iniustè faciunt extra gratiam prædestinationis quicquid fecerint: sed Deus suspendit de iure suo quemcūque in illo casu positum, quo nō possit beatitudinem promereri: ergo conclusio uera. AVCTOR. Hæc est spes illorū, hanc rationem erroneam ab eorum cordibus nemo tollit. Si quis assumptas propositiones repellat, confirmant ex hoc, quod sequitur. Nam constat ex fide, quòd quilibet præscitus in illo casu ponitur, in quo ex Dei absoluta potentia non posset beatitudinem promereri: quia aliter foret possibile præscitum esse beatum. Hæc Witcleff. AV C CTOR. Indubiè † hoc non tantum constat ex catholica fide, quantū constat ex sophismate. Nec tantum ex sensu euangelico, quantum pēdet ex sensu composito. Quia ut puer didici, si sic concluderes, aliter præscitum aliquem possibile foret esse beatū, concederent hoc fideles. Sed soluamus logicam, & festinemus ad fidem. Soluitur enim, si propositio sancti Ioannis in medium cōferatur. 1. Ioannis. 3. Omnis qui natus est ex deo non facit peccatum, quia semen eius in ipso manet: & non potest peccare, quia ex Deo natus ē. Proni essent Witcleuistæ exponere semen istud de gratia prædestinationis diuinæ, & natiuitatē de amore Dei actuali cum beneplacita uoluntate, ut sic confici posset, quòd nullus prædestinatus ad uitam, posset peccare ad mortem. Sed absit sensibus nostris hæc hæresis. Primo, quia si q̄ libet non potest peccare natus ex Deo, quomodo idem Ioannes hic dicit, si dixerimus q̄ peccatum non habemus, ipsi nos seducimus? Peccatum ergo habet, qui non potest peccare. Qui nō potest peccare natu, peccatum habet in actu. Sic prædestinatus, qui ex hoc habet, ne peccare possit finaliter, potest peccare finaliter. Qualiter præscitus ex malo suo est decessurus in crimine: potest tamen, si uelit, auxiliante Deo, non sic decedere. discutiens autem hoc dictum sancti *tractatu Ioannis* homilia. 5. super illam canonicam, AV G VS. Et (inquit) non parua quæstio, quomodo dicat in ista epistola. Qui natus est ex Deo, non peccat. Et quomodo in eadem epistola superius dixerit. Si dixerimus, quia peccatum nō habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quid facturus est, quem uterque sermo ex eadem epistola in medio coarctauit? Et bene post, soluit dubium. Fortasis (inquit) secundum quoddam peccatum dixit, non peccat: non secundum omne peccatum, ut quod ait, Qui natus est ex Deo non peccat, certum quod dam peccatum intelligas, quod non potest admittere homo, qui ex Deo natus est. Sequitur. Quod est hoc peccatum? facere contra mandatum. Quod est mandatum? Mandatum no- *Io.13.* uum do uobis, ut uos diligatis inuicem. Hæc ille. AVCTOR. Hæc expositio ualet ad fidem. Quantum autem ad logicam, & uersutiam refellendam: ut modo paulò prædiximus in lib. de natura & gratia cito post principium, idem AVGVS. Illud, inquit, quod dictum *Augustin.* est, non potest peccare, pro eo dictum esse, ac si diceretur, non debet peccare, non improbāda mihi uidetur huius assertio. Hæc ille. *tractatu.* AVCTOR. Sic super prædictam canonicam Homilia. 4. exponens hunc textum. Omnis qui manet in ipso, non peccat. AVGVSTINVS: *Augustin.* Inquantum (inquit) in ipso manet, intantum non peccat. Hæc ille. AVCTOR. Et in sermone de septuagesima, qui incipit. Magna mihi consolatio. BERNARDVS. Omnis, qui natus *Bernardus* est ex Deo, non peccat, id est non permanet in peccato, conseruat illum, ut peccare non possit ea, quæ falli nō potest, generatio cælestis. Sequitur. Sed generationē illā quis enarrabit? Qui pōt dicere, Ego de electis sū, ego de prædestinatis ad uitā æternā? Et infra. Propterea data sunt signa quædam, & indicia manifesta salutis, ut indubitabile sit eum esse de numero electorū, in quo ea signa permanserint. Hæc ille. AVCT. Ecce Bernardus dicit, nō peccat, id est, non permanet in ipso peccato. Et quāuis exponat illam generationem cælestem de prædestinatione, quæ conseruat hominem, ne peccare possit, hoc dicit tamen sub conditione prædictæ permanētiæ, quæ indubitabiliter respicit patriam. Sic enim concludit, indubitabilem eum esse de nu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mero electorum, in quo ea signa permanserunt, id est, quandiu permanserint. Non absolute pronuntiat eum peccare nunc, aut hoc finaliter esse impossibile, sed non sic, id est; permanenter usque in finem posse peccare, in quo ea signa permanserint. Et sub alijs item terminis eandem auctoritatem Ioannis exponit similiter dicens. Non peccare in spe, & respectu filiationis Dei futuræ quâuis peccet iam, & filius seculi sit in re. Et. 2. li. de *baptismo paruulorũ. ca. 8. AVG. In cæteris uero spe sicut salui, sicut innouati, ita & filii Dei. Re autem ipsa: quia nondum salui, ideò nondùm plenè innouati, nõ dum etiam filij Dei, sed filii seculi. Proficimus ergo in renouationem, iustamque uitam. Per quod filii Dei sumus, per hoc peccare omnino non possumus, donec totum in hoc transmutetur, etiam illud, per quod adhuc filii seculi sumus. Per hoc enim & peccare adhuc possumus. Ita fit, ut & qui natus est ex Deo, non peccet, & si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipiamus, & ueritas non sit in nobis. Consumetur ergo quod filij carnis, & seculi sumus: & perficietur quod filii Dei, & spiritu renouati sumus. Hæc ille. AVCTOR. Benè conuenit expositioni eius priori. Inquantum in Christo manet, intantum non peccat: quia intantum filius Dei est. Nec tamen excusat eum a toto, quia inquantum filius seculi est, peccat, & peccare potest. Quòd si hoc etiam potest prædestinatus ad uitam, non obstante salutionis instantia, cur non sic dicam, præscitum meritoriũ quic quam posse facere, quanuis sit præscitus ad pœnam? Non tamen propter logicos dicam sic absolutè facturum in finem stante præscientiæ suę nota, sed quòd sic absolutè possit mereri, etiam usque in finem, opitulante Dei gratia. Horrendum nimis conseo, imputare quocunque modo clementissimo domino nomen implicans causã æternam damnationis humanæ. Idem quoque uidetur dicere. Iste homo saluari non põt: nec quicquam operari meritorium uitæ æternæ ꝓpter notam præscientiæ, quam contrahitex Deo uero. Sicut quod Manichæus erranter dicit, omnem hominem secundùm carnem originem ducere de diabolo: cum non sic faciat, nisi imitatione, secundùm illud Ioannis, Qui facit peccatum ex diabolo est. ubi BEDA. Qui facit peccatum, ex diabolo est, non carnis originem ducẽ do ex diabolo, sicut Manichæus impiissimè de cunctis credit hominibus, sed imitationem, uel suggestionem peccandi sumendo ab illo. Hæc ille. AVCTOR. Hæc † dico pro sophistico casu Witcleff de præscito, quòd in illo casu ponitur, in quo non potest beatitudinem promereri. Certum est in eò casu, ut suprà, inquãtum est permansurus ad mortem, & ut est filius seculi, & non filius Dei: & tamen in eo casu ponitur, inquo potest beatitudinem promereri, quia est liberi arbitrii, & potest mereri gratiam Dei: quia præscientia ipsa (ut suprà dixi in primo libro) non plus necessitat eum, siuè causat ad demerendum finaliter, quàm mea memoria, uel meus intuitus. Vnde tertio libro de libero arbitrio ca. 3. AVG. Non (inquit) quia Dei præscientia est, necesse est fieri quæ præscierit: sed tantummodo quia præscientia est: quæ si nõ certa prænoscit, utique nulla est. Quia (nisi fallor) non continuò tu peccare cogeres, quem peccaturum esse præscires, neque ipsa præscientia tua peccare eum cogeres, quanuis sine dubio peccaturus esset. Hæc ille. AVCTOR. Præter hos enim errores, quos sustinet error item uerbi Witcleff, & modus diræ locutionis in hac re est simplicibus ultra modum sæuus, & pijs indomitus, ut patere potest uidenti quinque errores loquentium in materia de præscientia, & prædestinatione, quos in libro de bono perseuerantiæ uersus finem rectificat Augustinus. Quando, n. dicit omnem præscitum esse in illo statu, in quo ex dei potentia absoluta non potest mereri beatitudinem: quid sequitur, nisi quicquid fecerit, siue bonum, siue malum, saluus esse non poterit? Hoc autem sæuius est, quàm quod intulit Pelagianus quisquam, dicens siue talis currat, siue dormiat, quod eum præsciuit, qui falli non põt, hoc erit. Currit, intelligit forma dicentis Apostoli. Sic currite, ut comprehendatis. At AVGVS. Redargui (inquit) uidetur præsciẽtia dei, quam certe negare non possunt, si dicatur hominibus, siue curratis, siue dormiatis, quod uos præsciuit qui falli nõ potest, hoc eritis. Doloſi autem, uel imperiti medici est, etiam utile medicamẽtum sic alligare, ut aut non prosit, aut obsit. sed dicẽ dum est, sic currite ut comprehendatis, atque ut ipso cursu uestro ita uos esse prægnoscitos noueritis, ut hominis segnitia repellatur. Hæc ille. AVCT. Magis durum est uerbum Witcleff, dicentis, etiam de potentia Dei absoluta saluus esse non poterit, quam quod Deus præsciuit, hoc erit. Hoc enim secundum quanuis durum est, tamen uerum est. Primum autem non tã sæuum est, quam hæreticum: ideo nec dicendum: non tantum, ut hominis segnitia repellatur, sed etiam, ne fides catholica dispendium patiatur.

*de peccatorum meritis. & remiss. ad marcel. Aug. To. 7

1. Io. 3.

2. Io. 4. Beda

¶ QVOD GRATIA PRAEDESTINATIONIS non est dicenda de ecclesiastico more: sed non prædestinati uerè confitiunt, & uera sacramenta ministrant. Cap. CXXV

SVMMA.

1 *Gratia prædestinationis quod non sit dicenda de ecclesiastico more.*
2 *Gratiæ & prædestinationis differentia ex Augustino. Et quomodo separet unum ab altero.*
3 *Vocatio, iustificatio, glorificatio, quod fiant in nobis, prædestinatio autem nostra in Deo.*
4 *Responsio ad dictum Witcleff, prælatos præscitos Deus suspẽdit perpetuo tam ab officio quã a beneficio. Et quomodo sit falsum, Augustini authoritatibus ostenditur.*

SED transeamus ad primum, ubi dicit, ꝙ prælatos præscitos Deus suspendit perpetuo, tam ab officio, quàm a beneficio. Probat hoc, quia quicũque tales præleti, iniustè faciunt extra gratiam prædestinationis quicquid fecerint. Primo sciendũ esset, quid gratiam ipsam prædestinationis esse uelit. Ecclesiasticæ † locutionis formam non sapit, gratiam prædestinationis prædestinationẽ describere, cum gratia potius sit prædestinationem consequens ut effectus. Certificat nos circa medium primi libri sui de prædestinatione sanctorum melior theologus AVG. Quod dixi salutem religionis huius nulli unquàm defuisse, qui dignus fuit: & dignum non fuisse cui defuit, si discutiatur, & quæratur unde quisque sit dignus, non desunt qui dicant, uoluntate humana. Nos autem dicimus, gratia, uel prædestinatione diuina. Inter † gratiam porro, & prædestinationem, hoc tantum interest, quòd prædestinatio est gratiæ præparatio. Gratia uerò, iam ipsa donatio. Quod itaque ait Apostolus. Non ex operibus, ne fortè quis extollatur. Ipsius. n sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis gratia est. Quod autem sequitur. Quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus. prædestinatio est, quæ sine præscientia non potest esse Potest autem sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus. Vnde dictum est: Fecit quæ futura sunt. Præscire autem potens est etiã, quæ ipse nõ facit, quæcũque peccata. Sequitur. Quo circa prædinatio Dei, quæ in bono est gratiæ, ẽ, ut dixi, præparatio. Gratia uero, est ipsius prædestinationis effectus. Hæc ille. AVCTOR. Planè separat prædestinationem à gratia, tanquàm causam ab effectu. Ignarus ergo Witcleff probatur huius fidei almæ prædestinatonis diuinæ quando uocat eam gratiam, cùm non sit gratia, nisi data. Quanquam dicat supra in sermone. 5. ꝙ inter gratias, gratia prædestinationis est potior, cum Deus quemcunque prædestinatum sẽ per æquè diligit, licèt sit uarietas in dilecto, & ab illa gratia nemo potest excidere, sicut nemo põt desinere esse prædestinatus à Deo, licèt ex infinitate libertatis diuinæ multi, qui de facto sunt prædestinati, possunt esse non prædestinati. & post. & sic est duplex gratia. Vna subiectiuè in Deo, quæ est Deum creaturam rõnalem gratis diligere, & illa est æterna. Alia est autem subiectiuè in creatura rõnali, quæ est illam esse gratiam Deo, & omnem talem gratiam oportet incipere, & a priori gratia mensurari: & sic quidam intelligũt illud Ioannis primo. De cuius plenitudine nos omnes accepimus gratiam pro gratia. Hæc Witcleff. AVCT. Illam locutionem pro parte fustineo, si paciscaris in modo loquendi cum ecclesia, si conueneris Augustino. Ipse. n. Augustinus hac utitur logica, ut nolit uitam æternã, uel aliud quicquam dici gratiam, nisi ei, cui datur. Vt ergo est in Deo tãtummodo subiectiuè, qualiter erit gratia? Et ideo utranque gratiam exponit in creatura subiectam, ubi dicitur gratiã pro gratia, libro de gratia & libero arbitrio, * bene ante medium. AVGVT. Itaque charissimi uita bona nostra nihil aliud est, quàm Dei gratia. Sine dubio & uita æterna, quæ bonę uitæ redditur, Dei gratia est. Et ipsa enim gratis datur, ꝙ a gratis data est illi, cui datur. Sed illa, cui datur, tantummodo gratia est, hęc autem, quæ illi datur quoniam præmium eius est, gratia est pro gratia, tanquàm merces pro iustitia, ut uerũ sit, quoniam uerum est, quòd reddet unicuiq; Deus secundum opera eius. Vtrum autem legerimus in libris sanctis gratiam pro gratia, forsitan quæritis: sed habetis euangelium secundum Ioãnem tanta luce clarissimum, ubi Ioannes Baptista de Domino Christo dicit: Nos autem ex plenitudine eius accepimus, & gratiam pro gratia. Ex eius itaque plenitudine accipimus pro modulo nostro tanquàm particulas nostras ut benè uiuamus, sicut Deus partitus est mensuram fidei: quia unusquisque propriũ donum habet à Deo, alius sic, alius autem sic, & ipsa est gratia. AVCTOR. Attende quid dicat, ideo (inquit) est gratia, quia gratis datur, cui illa datur, & illa, cui datur, tantummodo gratia est, & ex plenitudine eius accepimus, & gratiam pro gratia, quia proprium donum habet, unusquisque: & ipsa est gratia. Cum ergo sit tantum illi gratia, cui datur, quomodo erit gratia illa prædestinatio, quam subiectiuè ponis in Deo? Et re uera non in nobis, sed in Deo est occulta. Iuxta quod idem AVGVST. habet super psal. 150. in tractatu ubi dicit. Prædestinatio † nostra non in nobis facta est, sed in occulto apud ipsum in eius præscientia. Tria uero reliqua in nobis fiunt: uocatio, iustificatio, glorificatio. Vocamur prædicatione pœnitentiæ. Sic enim cœpit dominus euangelizare

1. Io. 1.

Apo. 22. ca 9

Aug. To. 8

*Alias præsentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lu.3. euangelizare. Agite pœnitentiam, appropinqua bit enim regnum cælorum. Iustificamur in opere misericordiæ, & timore iudicij. Sequitur. Glorificati transimus in uitam æternam. Hæc ille. AVCTOR. Ecce tria ultima in nobis fiunt, prædestinatio sola in Deo. Non est autem gratia nisi in uobis, iuxta præcedens, non est ergo p̄ destinationis gratia ut est in Deo solo, imò bene distinguitur ab omni gratia, sicut ab effectu ut primò diximus omnium. Cõsonat autem Augustino tractans hunc textum Ioannis. Nullus

Io.8. Chri.To.3 potest uenire ad me, nisi fuerit ei datũ desuper à patre meo. CHRISO. Non turbant me, neq; stuporem inferunt, qui non credunt. Noui hoc desuper antequam factum esset, noui quibus dedit pater. Cùm autem audieris quoniam dedit, non prædestinationem simpliciter existima, sed illud crede, quoniam qui tribuit seipsum dignũ ut accipiat, ille susscepit. Hæc ille. AVCTOR. Ecce datum patris non uult Chrysostomus existimare prædestinationem. Omnis enim gratia datur, secundùm prædicta Augustini. Illa ergo, quæ est secundum te subiectiuè in Deo, non est gratia prædestinationis. Illa autem, quæ est subiectiuè in creatuta data ipsi, non est prædestinatio, quia non datur, secundùm utrunque doctorem. Falsa ergo est distinctio per te data de duplici prædestinatione, data, & non data. Dignitas ergo huiusmodi prælati quò ad Deum, & religionis suæ salutem aptius attendatur, sicut distinguit Augustinus, penès gratiam, ut prædestinationem diuinam, quàm penès prædestinationis gratiam. Et quid infert? Quod prælatos præ

Vvitcleff. scitos Deus suspendit perpetuo, tàm ab officio, quàm a beneficio. Cur hoc? Quia iniustè facit quicquid facit extra gratiam prædestinationis. Supponatur ita esse. Sed nunquid si faciat, factũ C est quod prætendit? Aliud est enim non facere, aliud non benefacere, quod facit tamen. Mouet hoc dubium in posteris, & respondet. Ex isto

Vvitcleff. musitant, quidam, tàm de seipsis, quàm prælatis aliis, si uerè conficiunt, uel sacramenta aliqua administrant. Ad quod solebam dicere, quòd sicut fidelis non debet de talibus nimium musitare, sic non debet partem affirmatiuam talium ut fidem accipere, sed circa fidem ex bonis operibus, uel malis partem sequentem tanquam probabilem reputare. Quia certus sum, quòd nec authoritas, nec ratio, subducta reuelatione, necessitat ad unam partem disiunctiuæ, uel aliam. Hæc Witcleff. AVCTOR. Sub obscuris terminis, quantum uidetur, abscondit Donatum. Ecce dubium est istud. Si musitantes isti, cæterique prælati uere sacramenta conficiunt, uel ministrant. Respondet, aut non respondet, quando sicut musitare prohibet ita partem affirmati A uam, quòd scilicet uerè conficiunt, uetat accipere tanquàm fidem. Ratio, quia ipsorum prædestinatio non est de fide, si sint prescíti cum sint suspensi, nihil faciunt. Quid ergo? ex bonis operibus (inquit) uel malis debet partem sequentem tanquàm probabilem reputare. Quam partem? q̄ scilicet, sacramentum conficiunt, siue non. Iam prodiit Donatista, iam uenit à tenebris, quòd ex uita sua bona, uel mala sacerdotes Christi faciunt sacramenta. Et redit hæresis Corinthiorum, ut unusquisque dicat, ordinatus ab isto 1.cor.3. uel illo, Ego sum Pauli, ego autem Apollo, & hoc est eucharistia mea, illa tua, quoniam uita hominis est in causa. ¶ Adhuc † ordiamur à primo, unde in hanc uoraginem lapti sumus, & ordinate ueniamus ad ista. Prælatos (inquit) præscitos Deus suspendit perpetuo tam ab officio, quàm a beneficio. Quare? quia iniustè facit quid facit prælatus extra gratiam prædestinatio nis. Toleremus ista: petentes interea, si Cain nó Gen. generauit filios, & filias, ut scriptura Geneſis asseuerat? Aut ipsi non erant uere filij hominum, quos genuit Enoch filius eius Arad, & Irad, & reliqua generationis eius sequela Malael, Lamech & Tubalcain principe, fabrorum in ære & ferro? Nunquid istum inter præscitos suspendit Deus perpetuo, tàm a propagando officio, quàm a beneficio succedendi? Et quia iniustè fecit Cain quicquid fecit extra gratiam prædestinationis, ideo penitus nihil fecit, non ædificauit primus ciuitatem, non obtulit domino fructus terræ, & cætera, quæ scriptura commemorat? Sic Esau non est in benedictione paterna a fratre præuentus: non luctabatur in utero, non regnauit in Edom in montibus Seir, non cõstituit duces mui Gen.36 tigenas imperante in terra Seir', priusquam reges habebat filij Israel, quia præscitus erat à domino? Esau enim dominus odio habuit, Iacob dilexit. Si dicat nos extraneare materiam, quia sensibiliter eum infringimus: placeat, ut per spiritualia procedamus. Primoque dicat utrum di Malach. 1.Ro.9 uinus Balaam uerá edidit prophetiam de Christo, dicens. Orietur stella ex Iacob, & consurget Num. 24. uirga de Israel, & cum quinquies prophetauit in Israel, quamuis iniustè fecit quicquid fecit extra gratiam prædestinationis. Et Caiphas nonne uere exercuit pontificatus officium prophetando de morte domini saluatoris? Et dic mihi cur non uere sacrificauit, secundum officium, sicut ueraciter prophetauit? Quia si hoc concesseris sacerdotibus ueteris testamenti præscitis, quod non nihil faciunt, immo quòd uerè sacrificant extra giatiam prædestinationis, iniuriarum restat nobis actio, si nostris negaueris. Ideo 4. de baptismo contra Donatistas. ca. 18. AVGV- Aug. To. STIN. Nunc ergo quæritur, quomodo potérũt homi-

homines ex parte diaboli pertinere ad ecclesiã non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, de qua etiam dictum est, Vna est columba mea &c. Qđ si nõ pũt, manifestũ est inter alienos gemere, & intrinsecus insidiãtes, & extrinsecus oblatrantes. Tales tñ ẽt intus & accipiunt baptismũ, & hñt, & tradunt, sanctum per seipsum, nec ulla ex parte illorum malignitate uiolatum: in qua in finem usque perdurant. Hæc ille.

AVCTOR. Notetur quod dicit, tales & accipiunt baptismum, & tradunt, nulla malignitate sua uiolatum, in qua in finem usque perdurãt, propter quam tunc impœnitentes facti, damnati recedunt. Hi ergo præsciti erant, & tamen sacramentum uerum etiam intra ecclesiam & habebant, & dabant, ipsa præscientia non obstante. Aut nunquid sudas uerum euangelium prædicauit, & de loculis Christi Iesu distribuebat egẽtibus, uerum censum, uerumque, & non fictum B baptismum cum cæteris dedit apostolis? Vnde super illud Psalm. 10. Iustus autem quid fecit?

AVGVSTINVS. Christus quid nobis fecit, qui eundem traditorem suum, quem diabolum nominabat, qui ante traditionem domini nec loculis dominicis fidem potuit exhibere, cum cæteris discipulis ad prædicandum regnum cælorum misit, ut demonstraret Dona Dei peruenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit per quem accipiunt, qualis Iuda fuit. Hæc ille. 1

AVCT. Quid planius contra Witcleff dici potest? Ecce Iudas præscitus, & quanuis alius quisquam talis ut Iudas traditor Christi, ut iudas, 2 diabolus, ut Iudas, præscitus, ut Iudas, ad ministrandum sacramenta, uel prædicandum mitta- C tur, non minus dona Dei per eum ad eos peruenient, qui cum fide accipiunt. non dicit citra fidem cum leui reputatione. Ergo cum fide acci- 4 pienda sunt Dei dona per præscitum, quem tu dicis perpetuo suspensum ab officio, & beneficio. Et quòd Deus dona sua non dat suo capitali 5 inimico, per quem ueniant ad fideles, falsa con- 6 iectura ista sua confinxit. Eamus ad alios. Nicolaus diaconus uerum obsequium mensis impendit. Et qui occasione prædicabant, quamuis non caste, sed suscitantes pressuram uinculis Pauli, Christum tamen ueraciter prædicabant. Vnde & Paulus gaudens gaudebat. Et schismatici baptizantes Corinthios, dicentes, Ego sum Pauli, ego Apollo, uerum ita baptismum dabant, ut post eos baptizari non licuit. libro 4. prædicto de unico baptismo* cap. 20. AVGVSTINVS. Vnde & Apostolus de illis inuidis, & maleuolis christianam tamen salutem annuntiantibus. siue occasione (inquit) siue * charitate Christus annuntietur. Quapropter, & intus, & foris per uersias hominum corrigenda est, diuina uero A sacramenta, & eloquia non hominibus tribuenda. Sequitur. Non nos concedimus hæretico baptismum, sed illius baptismum, de quo dictum est, Hic est qui baptizat, ubicunque inueuerimus Io.1 agnoscimus. Perfidus autem etiam blasphemus si in perfidia, & blasphemia permanserit, nec extra ecclesiam, nec intra ecclesiam remissionem accipit peccatorum. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Augustinus affirmatiuam partem ut fidem accepit: etiam uniuersalem affirmatiuam ex fide Christi probauit. Illius (inquiens) baptismum, de quo dictum est. Hic est qui baptizat, ubicunque inueuerimus agnoscimus, sit perfidus, sit blasphemus, si sic permanserit usque in finem, remissionem quidem peccatorum non accipit, sed ibi tamen Augustinus uerum cognoscit (ut dicit) & non tantum reputat sacramentum, quia nec diuina sacramenta, nec eius eloquia sunt hominibus tribuenda.

¶QVOD IVDICATI A DEO SECUNDUM * præscientiam sic uera sacramenta dispensant, sicut ab ecclesia iudicati per sententiam. Cap. CXXVI.

*Alias præsentiam.

SVMMA.

Iudicati a Deo, secundum præscientiam, suspẽsi, degradati. &c. quomodo uera conficiunt sacramenta contra Witcleff. Et quid de hoc dicat Augustinus.

Augustinus quid contra necessitates absolutas Witcleff dicat.

Iudæ præscito datur ueniæ locus à domino, ut pœniteret eum facti sui.

Augustini de prædestinatione ad fideles instructio.

Error pseudoapostolorum contra Paulum. Et quomodo in hunc uidetur Witcleff incidisse.

Præscitus quod si nullus superstes huic uitæ quin pœnitere possit finaliter, & ignoscetur ei etiam si manifestatus fuerit sicut Cain.

QVAM malè certus est ergo Witeleff quod nec authoritas, nec ratio, subducta reuelatione, necessitat ad unã partem, uel aliam, quod scilicet quis conficit, uel ministrat aliquod sacramentum, uel deficit, siuè prædestinatus conficiat: uel præscitus, quia nisi reueletur prædestinatio consecrantis, nihil est factum. Præscitus nihil efficit, quia est suspensus perpetuò. Ideo sicut nullus necessitatur credere eum prædestinatum, sic nullus immo nec ipse conficiens, credere tenetur se cõficere sacramentum. AVCTOR. Magna & indi- Vvitcleff

Universidad de Deusto
Biblioteca

indigesta perfidia, fidei antiquæ Christianitatis contraria,& in desperationis pelagus compulsiua. Et ego dico in parte Christi, sum certus, q̃ nec ratio, nec authoritas, nec diuina ulla reuelatio te necessitat ad partem istam blasphemã, sed falsa necessitas futurorum sine fundo fundata. Primò dicemus de fide certissima, in qua generaliter ministratur sacramentorum confectio. Et secundò qualis debet esse apud unum quenque fidelem de sua prædestinatione professio. Dicamus cum hostibus nostris, ununquenque præscitum iudicatum à Deo, dicamus esse suspensum. Quid restat amplius? concludat quod intendat. Ergo non conficit, non ministrat. Negamus esse consequens, sed ut priùs dixi, sibi forsan ministrat ad pœnam, non autem non conficit, sed sicut iudicatus ab ecclesia, forsan suspẽsus, forsitan degradatus nè ministret, est prohibitus, sed tamen uerum est ministerium
1 sacramenti quod conficit, si præsumat: ita † iudicatus à Deo, suspensus, degradatus, & quodcunque aliud dixeris, quandiù ministerium usurpat ecclesiæ, uera conficit sacramenta, & dijudicante eum Christo, contra Christi sententiam uera dona. Vnde libro. 2. contra Cresconium

cap. 21. Augustin. To. *cap. 20. AVGVSTINVS. Si autem quæris quomodo baptizent, quos damnauit ecclesia? Respondemus eos sic baptizare, quomodo baptizant, quos damnauit Deus, ante quàm de illis quicquam iudicaret ecclesia. Qui enim mente peruersa *uidetur intus esse cùm foris sit, ab ipso Christo iã iudicatus est. Ipse quippe ait, Qui non credit iam iudicatus est. Paulus autem Apostolus dicit. Ecclesia subdita est Christo. Non
2 ergo debet ecclesia se Christo præponere, ut putet baptizare posse ab illo iudicatos, à se autem iudicatos baptizare non posse cùm ille ueraciter iudicet, Ecclesiastici autem iudices, sicut homines plerunque fallantur. Baptizant ergo quantũ attinet ad uisibile ministerium, & boni, & mali. Inuisibiliter autem per eos ille baptizat, cuius est & uisibile baptisma, & inuisibilis gratia. Hęc ille. AVCTOR. Discute uerba doctoris, attende casum. Quærit unus, utrum, qualiterve baptizent, quos damnauit ecclesia, propter hoc, qd̃ suprà iam dixit. Vbicunque baptismum Christi inuenit, illud agnoscit, inter perfidos quoslibet, uel blasphemos. Respondet, sicut baptizant ii, quos damnauit Deus antequàm de illis quicquã iudicaret ecclesia. Hoc ergo maximè præsuppo nit, quòd damnati à Deo, priusquàm de eis quicquam iudicaret ecclesia, sacramenta ministrare potuerant. Quantò magis damnati per ecclesiã, cuius iudices frequenter iudicando falluntur? Maximè cum damnati per Christum extra membra eius sunt, & extra ecclesiã, sicut sequitur ibi

uideretur

Io. 6. Eph. 5.

A eodem ca. 21. AVGVSTI. Tingere possunt boni, & mali, abluere aũt cõscientiã nõ nisi ille, qui *Augustin.* 3
semp est bonus, ac p hoc nescíente ecclesia pp malã & pollutam cõscientiã dãnati à Christo iã in corpore Christi nõ sunt, quod est ecclesia, qm̃ non põt Christus habere mẽbra damnata, proinde & ipsi extra ecclesiam baptizant. Oĩa quip pe ista monstra, absit, ut oĩa in mẽbris i lius columbæ unicæ cõputentur. Absit, ut intrare possint limites horti concluſi: cuius ille custos est, qui non põt falli. Qui tñ si confitentur, & corri- *Cant. 1.*
guntur, tunc intrant, tunc mundantur, tunc in arboribus horti concluſi, tunc in membris columbæ unicæ numerantur, nec tamen denuò baptizantur. Ita & cum ab hæreticis ueniunt, cũ ipso baptismate, quod & foris habuerunt, sed nõ & cum ipsa mundatione, quam intus accipiunt: ut quod defuit præstetur, quod autem non mutatũ est, approbetur. Hæc ille. AVCTOR. Christus ecce non potest habere membra damnata, quaB lia sunt omnia illa monstra præscita, quæ tamen extra ecclesiam baptizant, sicut extra Christi gratiam. Quid igitur arguit Witcleff? quid pu *1. Witcleff.*
tat concludere, quando sic sumit? prælatus præscitus est perpetuò suspensus à Deo. Placet eum esse suspensum, iudicatum, & damnatum, sed tamen conficit, & baptizat, non tamen intra ecclesiam, sed extra eam: non quidem iustè, sed iniustè, sicut Ananias sedens iudicauit Paulum secundùm legem, sed contra legem iussit eum percuti, Actuum. 23. Sic iste celebrans, aut *Act. 23.*
ordinans secundùm ordinem Christi, celebrat tamen, aut ordinat contra Christi ecclesiam, & legem Christi. Nota † item contra necessitates absolutas Witcleff, cùm dixisset Augustinus de damnatis. Absit, ut intrare possint limites horti concluſi, statim submittit. Qui tamen si cõ
C fitẽtur & corrigũtur, & tũc intrãt. Intelligit ergo Augustinus in his, & similibus non posse, secũdũ suppositionẽ, id est, quandiù sic permãserint, nõ absoluto sermone simpliciter, nõ possunt pręsciti, & à Deo damnati hortum eius intrare concluſum, & inter mẽbra ecclesiæ cõputari. Hoc est, si non cõfitentur, & redeant. Si aũt redierint, tunc mẽbra uera fient, inquit Augustinus. Aliter cur expectasset dominus pœnitẽtiã Iudæ traditoris tempore sanctæ cœnæ, si ipsum fuisset impossibile pœnitere finaliter? Vnde super Matthęi. Vnus uestrũ me traditurus est. in expositione Matthęi. *Matt. 26. Rabanus.*
RABANVS. Omnia sic agit Iudas, ut tollatur suspicio traditoris, sed qui de passione prędixerat, & de proditore prædicit, dans locum pœnitentiæ, ut cùm intellexisset sciri cogitationes suas, & occulta consilia, pœniteret eum facti sui, & tamen non designant specialiter, nè manifestè coargutus, impudentior fieret. Mittit crimen in numero,

numero, ut agat conscius pœnitentiam. Hæc ille. AVCTOR. Dat † ecce locum pœnitentiæ dominus præscito, ut pœniteret eum facti sui, ut agat conscius pœnitentiam, mittit Christus crimen in numero. Quis sensatus diceret Christum frustra expectasse pœnitentiam talis præsciri, quæ item de omnipotentia sua uenire non poterat? Si ergo impium est sic dicere, sed conscteri possunt præsciti, & hortum concluſum intrare possunt, & Christi membra pœnitentes facti taliter esse possunt, quamuis si præsciti sint, hoc futuri non sunt, sic temperat uerba fidei in hac re de præscientia Dei, & posibili pœnitentia finaliter blasphemantis. libro quarto super Lucam cap. 5. BEDA. Qui stimulatus inuidia calumniatur Christum, Deique uerbum, & opera spiritussancti dicit esse Beelzebub, isti non dimittetur, neque in præsenti seculo, neque infuturo. Non quòd negemus, si pœnitentiam agere
B posit, posse dimitti ab eo, qui uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire, sed quòd ipsi iudici, & largitori ueniæ credentes, qui & se pœnitentiam semper acceptu-
3 rum, & hanc blasphemiam nusquam dicit esse remittendam, credamus hunc blasphemum exigentibus meritis sicut nunquàm ad remissionẽ ita nec ad ipsos dignæ pœnitentiæ fructus esse peruenturum. Hæc ille. AVCTOR. Iunge principium fini, & habebis non negantem Bedam tali blasphemo posse peccata dimitti, sed asserentem non dimittenda finaliter, quia nunquàm ad fructus pœnitentiæ dignos peruenieti. Propter hoc ergo certum de facto est præscitus ad pœnam, non propter impotentiam pẽnitendi. Sed quæ spes restat fidelibus de prædestinatione latente? Nunquid præscientiæ suæ stimuli habent semper agitare cor tremulum, & de singulis sacramentis dubitare pro præscientia ministrãtis? Sic solet Witcleff culpare fideles, quòd hæc acciC piant generaliter tanquàm fidem, sed citra fidẽ iubet ex operibus leuiter reputare. AVCTOR. Breuiter dico ad istum sicut blasphemum, sic & desperationis authorem, quòd in leuioribus cau
4 sis iussit Christus fidem habere, & assequi credere quod petamus. Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti, ait Christus patri habentis spiritum mutum: quasi in fide eius eiiceret. Et Petrus, quia cœpit mergi, de fide modica increpetur. Discipuli autem monentur accipere tanquàm fidem, se satis accepturos ad uictum, si cuncta relinquant, sicut lilia uestiuntur, & passeres aluntur a patre cælesti. Quantò magis uos (inquit) modicæ fidei? Et si fidem haberent ut granum sinapis, possent montem uerbo transferre. Mirabilis Deus. Nonne magis est anima quàm esca? Si ergo fides nobis indicitur ad con-
A sequendam a Deo escam corpoream, quantò magis ad prædestinationis gloriam obtinendã? Et super hoc uerbum Matth. 17. Quare non potuimus eiicere illum? Qui dixit illis. Propter incredulitatem uestram in commentario HIERONYMVS. Hoc est quod in alio loco dixit. Quæcunque in nomiue meo petieritis, credentes accipietis. Ergo quotiens non accipimus, non præstantis est impossibilitas, sed culpa postentium. Si habueritis fidem ut granũ sinapis, dicetis mõ *Hiero. Matt. Matth.*
ti huic, transi, & hinc transibit. Hæc ille. AVCTOR. Compara causas causis, translationem montis in mare, ad hoc propter salutis effectum corpus immissum lauacro baptizare, corpus nostrum reficere pane cibario: & animam, & corpus cæli pascere sacramento, spiritum mutum sed unicum de obsesso filio deiicere, & authoritate spiritussancti uniuersa crimina remittendo septem dæmonia de mente fidelis expellere. Et
B quod ad nos pertinent, contra naturam cessibilis undæ saluum hominem ad litus euehere, & contra futuritiones necessarias, super omnes fluctus fallibilis logicæ mergendum inferis, per fidem, & gratiam saluatoris cæli sedibus collocare. Si prima leuia præstabit pater in fide petentibus, & hoc iubemur non citra fidem (ut perfidus dicit) sed plena fide competere: secunda, quæ sunt fidei sacramenta, & prærordinationis ad gloriam, magis fideliter postulemus, & tanquã fidem ea accipiamus esse perfecta a Deo, & concessa. Qui indigit sapientia, postulet a Deo (inquit Iacobus) qui dat affluenter, & postulet in fi- *Iac. 1.*
de, nihil hæsitans. Si fides necessario præcedit obtentum, qualiter deesse poterit consecuto? an nõ eadem fide Deum oro ut commodet, & hæreo fideliter largienti? Et iterum si hæsitatio culpatur in petendo quamlibet humanam sapientiam quanto magis confidenter orare debemus ad consequendum sapientiam æternæ prædestinaC tionis ad gloriam? A qua hæsitatione, & desperatione, dehortatur omnino fideles, libro de bono perseuerantiæ, *uersus finem AVGVSTINVS. Illum † etiam modum, quo utendum esse in præ *ca. 22. Aug. To. 7.*
destinationis prædicatione nos diximus loquentes apud populum, nõ existimo debere sufficere nisi hoc, uel huiusmodi aliquid addat, ut dicat. Vos itaque etiam ipsam obediendi perseuerantiam à patre luminum, à quo descendit omne datum optimum, & omne donum perfectum, sperare debetis, & quotidianis orationibus poscere, atque hoc faciendo, confidere non uos esse à prædestinatione populi eius alienos: quia etiam, ut hoc faciatis, ipse largitur. Abit autem à uobis ideo desperare de uobis: quoniam spẽ uestram in Christo habere iubemini, non in uobis. Maledictus enim omnis homo qui spem habet

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet in homine. Et bonum est confidere in Domino, q̃ cõfidere in homine, quia beati omnes qui confidunt in eum. Hanc spem tenentes, seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Quoniam de uita æterna, quam filijs promissionis promisit, non mendax Deus ante tempora æterna, nemo potest esse securus, nisi consummata fuerit ista uita, quę tentatio est super terram. Hæc ille. AVCTOR. Istum modum instruendi populum cautè, & item fideliter de prædestinationis articulo tradit Augustinus, in quo non citra fidẽ leuiter reputare docuit nos ipsos esse saluandos, & prædestinatos ad gloriam, sed hoc datum optimũ à Deo sperare, ab ipso quotidianis orationibus hoc poscere, & hoc faciendo, considere non nos à prædestinatione sui populi alienos, de qua nemo usque post consummatam hanc uitam potest esse securus. Ecce considere iubet sperare catholicè, non hæreticè reputare. Hac confidentia, & spe, qua bonum est confidere in domino, & non in homine. Super Psalmum. 117. AVGVSTINVS. Nec quisquis secundùm quendam modum dici potest angelus bonus, sic à me cogitetur, ut in eo confidere debeam. Nemo enim bonus nisi Deus solus. Et cum uidetur adiuuare homo, uel angelus, cum hoc uera dilectione faciunt, ille per eos facit, qui eos pro modo eorum bonos fecit. Hæc ille. AVCTOR. Sed præsto est hæreticus, expectat, scio, ut dicat, hoc de nostra prædestinatione habet unusquisque pro seipso confidere, sed si prælati præsciti cæsareos clericos ordinent, non accipiendum est pro fide, quòd sic fuerint ordinati. AVCTOR. Et † dicit ecclesia. Qualiter confidere debes hoc de te, & non hoc ipsum confidere de prælato? Hic erat error pseudoapostolorum contra Paulum, contra quos iterum Paulus. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est, ita & nos. 2. Corinthi. 10. Hoc habet antistes dicere Witcleuistæ. Cur non confidis in ordinatione Dei per manus meas? quia forsan non confidis me de prædestinatis ad gloriam. Cur non? Quid de te confidis? Nunquid quòd solus es Christi? Noli hoc. Vnus dominus, & una fides in domino. Hoc igitur cogita apud teipsum, quia sicut tu Christi es, ita & nos. Super quem locum in expositione, AMBROSIVS. His (inquit) loquitur, quorum tangit superbiam, qui de se præsumentes inflatione animi, minus quàm dignum erat, de Apostolo sentiebant, quasi non egerent præceptis eius. Quos commonet, ut si de se confiderent, quòd erant serui Christi, non utique deberent de Apostolo dubitare. Sed & de eo quãuis impar sit, uel similiter sentire, cùm utique magis præferre sibi deberent magistrum gentium. Sed sic humilitatem illos in se docet æquans se illis, cùm esset uas electionis, & magister gentium in fide, & ueritate. Hoc ergo vult illos considerare, quod utique clara luce uidetur: quia de Apostolo nemo quærentium non plùs æstimet, quàm de se: quantò magis nemo minùs, quàm de se debeant æstimare? Hoc ergo contestatur, ac docet, nè elatione mentis, bonæ uitæ meritum perderent. Qui enim scit se aliquid esse, humiliet se ut amplior fiat. Hæc ille. AVCTOR. Hoc audiant miseri Witcleuistæ: hanc attendant apostolicam lectionem, dimissis reputationibus friuolis Antichristi. Nõ reputes leuiter, imò quòd confidas in domino te Christi esse, placet apostolo, sed non teipsum solum. Hoc enim si neges Apostolo, imò uel eius successori prælato, animi inflatione præsumis. Quia hoc de eo, scilicet, quòd Christi, quanuis impar fuerit, uel similiter, ut de teipso sentire debebis: & hoc ad minus, cùm magis tibi magistrum multarum gentium antistitem tuum præferre debueras, Probat hoc, quia si non plùs æstimet de eo, quàm de se, quantò magis, nec minùs debeat æstimare? Probat hoc, ut contestatur, & docet Apostolus, nè elatione mentis, meritum uitæ perdat. Sed qui scit se aliquid esse, humiliet se, ut amplior fiat. Verè ergo est plurimùm formidanda doctrina Witcleff, quam quotiens infert, & docet sequaces alios christianos in omni ictu oculi suspicari præscitos. Et si nemo illorum sic æstimat seipsum, quanuis priora opera gerat, quomodo non per superbiam suæ mentis meritum uitæ perdat, contra Apostolum hoc testantem edicat. Maximè † quia nullus est præscitus superstes huic uitæ, quin pœnitere possit finaliter, & ignoscetur ei, etiam si manifestatus fuerit sicut Cain: & ut fructuosè pœniteret, sub terrore dimissus. Vnde de quæstionibus noui & ueteris & testamenti cap. 5. AVGVSTINVS. Tali est causa improuidi ac parricidæ Cain, quem lis & illius nequam serui, qui gratus effectus, cijciens suffocabat seruum suum, ut & de præterito ignoto sibi facinore, & de impietate in conseruum admissa, inexcusabilis damnaretur. Et tamen ad præsens non est damnatus Cain, sed cõfusus, & reus sub terrore dimissus est super terram, ut si pœniteret, ignoscereretur ei. Hęc ille. AVCTOR. Ecce Cain, quanuis præscitus ab æterno, non tamen est pro præsenti damnatus. Et ideo expectatus in terra, ut si pœniteat, ignoscatur eidem. Quanuis autem facturus non esset hoc, tamen iam arguitur potuisse.

¶ AD

¶ AD LITERAS TESTIMONIALES epiſcoporum pro clericis ordinandis. Cap. CXXVII.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui literas epiſcoporum teſtimoniales pro clericis ordinandis contemnit, confutatur.*
2 *Legis naturalis & ſcriptæ ex Auguſtino compa ratio.*
3 *Paulus quòd uſus fuerit literis teſtimonialibus pro ſuſceptione Oneſim ad fraternitatem. &c;*
4 *Canon apoſtolorum, quod epiſcopi peregrini preſbyteri, aut diaconi ſine commendatitijs non ſuſciperentur literis.*
5 *Commendare quid ſecundum Haymonem.*
6 *Commendare quid ex Hieronymo.*
7 *Concilium Mileuitanum, quòd ordinati accipiant literas ab ordinatoribus. &c.*
8 *Literæ quòd tradantis ordinatur ab ordinatori bus ſine ambitione, ex antiqua patrum regula.*

1 TEſtimonium † perhibet de me, qui mi sit me pater, ait Ieſus dominus noſter Ioannis. 8. Qua ergo temeritate hæretica eleuabitur Witcleff ſuper Chriſtum nolentem aggredi ſacerdotis officium hic in terris, niſi teſtimonio mittentis eum patris, reſpuens, & contemnens teſtimonium ſui patris antiſtitis conſecrantis, & mittentis, cum dicat ex parte Chriſti, & eccleſiæ, Vade, & prædica uerbum Dei populo tibi commiſſo? De ſermone domini in monte capi. 69. Cùm plus debet credi operibus, quàm atramento, uel chartis epiſcopi, magis eſt operibus presbyteri attendendum, quàm ſcripto epiſcopi ordinantis Ad iſtum autem ſenſum dixit Chriſtus Ioannis. 10. Operibus credite. Ideo patet, quòd nullæ tales literæ teſtimoniales darent fidem fidelibus. quòd quis ſit ſacerdos, ſiuè epiſcopus, ſed uita euangelica 2 hoc probaret. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quid ergo, ſi uita euangelica reperiatur in fœmina, uel laico coniugato, nunquid probatur ea ipſa ſtatim epiſcopus, uel ſacerdos? Hoc ergo te dicturum. Sed in leuiora cauſa Tobias non commodauit Gabelo decem talenta ſine teſtificatione chirographi. Et tamen plus credi potuit ſanctæ uitæ Tobiæ, & piis eius operibus, quòd crediderat talem ſummam: quàm atramento, uel chartis Gabeli. Sanctus itaque Ieremias non emit poſſidendum agrum Hananaelis ſui patrui in Anathoth propter ſeptem ſtateres, & decem argenteos ſine libro, & ſignato, & adhibitis teſtibus. Ieremiæ. 32. quamuis uita ſua euangelica iuſtitiam poſſeſſionis eius ritè probaſſet. Et tu tantum Chriſti populum, & agrum eccleſiæ cõmittis epiſcopo emptum tanto pretio ſanguinis Chriſti, ſine authoritate ſcripti, uel teſtificatione ſenſibilis ſigilli, aut humanitus dati teſtimonij, ut liberius ſubintrent falſi fratres tui, & ſub ueſtimentis, & ſimulatis operibus ouium lupi tui rapaces. Hoc eſt quod optas, omnes nouerunt. Aut quid proficit comparatio tua ſtraminea, qua arguis plùs debet credi operibus, quàm chartis, ergo nullæ literæ teſtimoniales darent fidem fidelibus, quòd quis ſit ſacerdos, uel epiſcopus? Forma arguendi à Manichæo tuo ad te uſque protrahitur. Ipſe enim argumento deduxit: nullum bonum creatum eſſe, quia Deus fuit magis bonum. Vnde libro contra epiſtolam fundamenti cap. 35. AVG. Quod ſi dixerimus, non B iam eſſe iſta bona, quæ de nihilo facta ſunt ſed tantummodo Dei naturam bonam eſſe, inuidemus tantis bonis, & uox ipſa eſt, iniuriam putare non hoc eſſe, quod Deus: & ideo nolle eſſe aliquod bonum, quia ei præponitur Deus. Quæſo patere naturam animæ rationalis aliquantò minus eſſe, quàm Deus eſt, & tantò minus, ut poſt ipſum te melius aliquid non ſit. Sequitur. Superbus es in Deum, ſi ignaris, quòd te antecedit, & nimis contumeliosè de illo ſentis, ſi non ineffabiliter gratularis tam magnum bonum eſſe te, ut ſolus ſit ille præſtantior. Hæc ille. AVCTOR. Ita patere tu Witcleff chartas, & literas teſtimoniales epiſcopi eſſe bonas, ſi uitam, & opera ſacerdotis præferre contendas. Superbus es, ſi indigneris contra literas, quia opera antecedunt. Cælum melius eſt terra, ſol ſilice, myrrha mero, non tamen terra nulla eſt, ſilex, aut merum. Viuacior etiam eſt lex creatoris inſerta cordibus, tanquam tabulis lapideis, ſiue chartis, hanc tamen Deus expreſſit uiſibilibus literis, tam ad authoritatem, quàm ad manifeſtationẽ legis æternæ. Vnde de quæſtionibus noui & ueteris teſtamenti capitulo. 4. AVGVST. Primum † lex formata in literis dari non debuit: quia in natura ipſa quodammodo inſerta eſt, & creatoris notitia ex traduce non latebat. Nam quis neſciat, quid bonæ uitæ conueniat: aut ignoret, q̃ quod ſibi fieri non uult, alij minime debeat fieri? At uero ubi naturalis lex euanuit preſſa conſuetudine delinquendi, tunc oportuit manifeſtari, ut Dei iudicium omnes audirent, non quod penitus obliterata eſt, ſed quia maxima eius authoritate carebant, idololatriæ ſtudebatur. Timor Dei in terris non erat: fornicatio operabatur, circa rem proximi auida erat: concupiſcentia. Data ergo lex eſt, ut quæ ſciebantur, authoritatem haberent, & quæ latere cæperant, manifeſtarentur. Hæc ille. AVCTOR. Habeat pon

dus

Universidad de Deusto
Biblioteca

dus suum Augustini sententia. Comparat duas leges, naturalem, & scriptam. Prima est excellentior, non requirens secundam, si illi apud homines remansisset authoritas: oppressa est mole peccaminum. Idcirco scripta lex prodiit, ut authoritatem suam prima lex habeat, & manifestationem. Ita uita bona non est in exterioribus actibus, sed in arca cordis. Nec tamen omnis uita bona ordinat sacerdotem. Ideirco satis laicaliter dicitur, quòd ex uita, uel operibus sacerdos debet agnosci. Sed quanuis longè maior sit consecratio, uel potestas interior, quàm charta atramento descripta, designãs episcopum, ipsa eius authoritas sine scriptura nobis manifesta non esset. Descripta ergo, & signata potestas sacerdotis exigitur, ut interna per hanc manifestetur authoritas. Et nonne legisti Christum dixisse discipulis. Cùm uenerit paraclitus, quem ego mittam uobis a patre, spiritum ueritatis, qui a patre procedit, ille testimonium perhibebit de me? Et statim addit. Et uos testimoniũ perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Ioannis 15. Iterum nonne legisti Christum dicere, Si testimonium hominum accipitis, testimonium Dei maius est? Ioannis. 5. Maius ergo testimonium habet Christus testimonio apostolorum, quando testimonium habet sancti spiritus. Cur ergo non spernit, aut cur sibi instaurat testimonium hominũ quod minus est? dicens, Et uos testimonium perhibebitis, cum iam plenum testimonium dei haberet, quod est maius. Sicut Witcleff contemnit testimonium literarum episcopi, quia plus credi debet operibus, quàm his chartis. Ad rem uero est, quòd Paulus apostolus non mittit nuntios cum collectis pauperum sanctorum in Hierusalem, nisi testimonio probatos per epistolas. primæ Corinthiorum 16. Cum autem præsens fuero, quos probaueritis per epistolas, hos mittam præferre gratiam uestram in Hierusalem. Maior autem est gratia spiritualis sacerdotij, quàm temporalis peculij. Non ergo nisi probatos, per epistolas, uel æquialenter, habent episcopi mittere perferre gratiam sacerdotii populis diuidendam. Et quid dicet Witcleff, cùm ab eodem Paulo audierit, quòd † non sine literis testimonialibus de susceptione Onesimi ad fraternitatem, de seruirute Philemonis, & ministeriã euangelii eundem Onesimum ad dominũ suum misit? Obsecro te. Inquiens pro meo filio, quem genui in uinculis, qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem mihi, & tibi utilis, quem remisi, & tamen plus credi potuit uitæ, & operibus deuoti Onesimi, quàm huiusmodi chartæ Pauli. Quid igitur obiicis nostris episcopis, si hunc Apostoli morem obseruent, ut nullum ordinatum, uel in euangelii seruitutem consecratum, emittant sine testimonialibus literis, nè plebs incauta, aliquem inordinatum pro ordinato, laicum pro clerico Witcleuistam pseudopresbyterum pro catholico sacerdote suscipiant aut itẽ sibi constituant, ac morem Michææ illius idololatræ, de quo iudicum. 17. Aediculam Deo suo separauit & fecit Ephod, ac theraphim, id est, uestem sacerdotalem, & idola. Impleuitque unius filiorũ suorum manum, & factus est ei sacerdos? Et in sequentibus leuiten suscipiens peregrinum, sponsione illi facta, de muneribus impleuit manum eius, & apud se retinuit sacerdotem. Hanc optat Witcleff sibi, & suis, ad perficiendum sibi presbyteros licentiam generalem. Non ergo sine causa in scriptis sanctis apostoli literas testimoniales inuenerant. Et † item non citra scripturas instituerant, ut nullus peregrinus episcopus, sacerdos uel diaconus sine commendatitiis susciperetur epistolis. ut habetur inter canones apostolorũ. 34. capi. Nullus episcoporum peregrinorum, aut presbyterorum, aut diaconorum sine commendatitiis suscipiatur epistolis. Et cum scripta detulerint, discutiantur attentius, si prædicatores pietatis extiterint: & ita suscipiãtur, ut quæ sunt necessaria subministrentur eis: & aliter ad communionem nullatenus admittantur, quia per surreptionem multa proueniunt. Hæc ibi. AVCTOR. Pondera canonis edictum, & rationem eius: scripta ordinationis suæ deferant ordinati, & delata, discutiantur attentius. Cur id? Quia per surreptionem multa proueniunt. Nonne ideo Christus apostolos suos signorum exhibitione quasi firma scriptura teste misit in mundum? Et ipse item Christus contra dubios potestatis suæ diuinæ, allegare cæpit miracula. Opera (inquit) quæ ego facio, testimonium perhibẽt de me. Et hæc opera, non uitæ, tãtum, sed signorum: de quibus Christus ait, quod tu dixeras, operibus credite, scrutare scripturas, ut aptius intelligas, nec peruertas. Obiicere cupit Witcleff, Ꝙ apostolus Paulus commendatitias noluit. 2. ad Corinthi. 3. Incipimus autem iterum nosmetipsos commendare: aut nunquid egemus sicut quidam commendatitiis epistolis ad uos, aut ex uobis? quasi dicat, non. Sed ambiguitas commendationis decepit nostrum Witcleff. Est enim commendatio laudis, & commendatio traditionis. Neutram tamen contempsit Paulus, ut illicitam sed primam repulit importunam: sicut & uictum euangelicum propter pseudoapostolos. Vnde in eodem loco HAIMO. Commendare † id est, laudare. Nunquid non se & alios laudauit paulo superius? fecit utique & superius: & iterum in isto loco, & in sequentibus. Sed cum sapientia dicit per Salomnem, Ludet te alienus, & non os tuum, quare se laudat Apostolus? Nimirum idcirco

idcirco, ut Corinthios ab amore pseudo apostolorum retraheret ad amorem sui, aliorum que ueridicorum apostolorum. Aut nunquid egemus sicut quidam commendatitijs epistolis, id est laudatitijs, siuè laudatiuis, quæ ab aliis gentibus & ecclesijs ad uos mittantur, aut ex uobis ad alios, quæ nobis testimonium laudis, & sanctitatis perhibeant, sicut quidam (subaudis) faciunt, pseudo, uidelicet, apostoli, & Iudæi, qui accipiunt à scribis, & Pharisæis, pontificibusque Iudæorum literas, ut pro sanctis, & religiosis prædicatoribus habeantur? Non indigemus uestra laude, neque epistolis laudatiuis, quæ nobis testimonium laudis perhibeant, Hæc ille. AVCTOR. Est † & alius sensus, & modulus commendandi, prout HIER. dicit: commendare, pro tradere, & designare quenquam accipiendũ pro tali. Et sic iubet canon apostolorum & episcopum, uel sacerdotem peregrinum in partib. commendandum: & iterato populum salutandum. prout ab illa antiquitate Sixtus Papa præcepit 7. a beato Petro secundum HIER. de gestis Romanorum pontificum ex Damaso. ubi dicit. Hic constituit, ut quicunque episcoporum euocatus fuisset ad apostolicam sedem, rediens ad parochiam suam non susciperetur, nisi cum literis salutationis sedis apostolicæ patriarchæ plebique formatis. Hæc ille. AVCTOR. Itẽ † ab hac antiquitate traxit concilium Mileuitanum suum decretum, cui interfuit Augustinus & subscripsit se. ca. 14. Deinde (inquit) placuit, ut quicunque deinceps ordinantur, literas accipiant ab ordinatoribus suis manu eorum subscriptas, continentes* præsulem, & diem: ut nulla altercatio de posterioribus, uel anterioribus oriatur. Hæc ille. AVCTOR. Et † quòd omnes subscriptiones tales, & literæ iuxta antiqua patrum regulam, & sine ambitione tradantur, decreti sui cap. 5. instituit GREG. Papa. Antiquam patrum regulam sequens, nihil unquàm de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione palii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam noua per ambitionem simulatio inuenit appellatione pastelli. Quia enim ordinando episcopo pontifex manum imponit: euangelicam lectionem minister legit, confirmationis uero huius epistolam notarius scribit: sicut pontificem manum non decet, quã imponit, uendere, ita ministeruel notarius non debet in ordinatione eius uocem eius uel calamum uenundare. Pro ordinatione ergo, uel pallio, chartis, atque pastello, eundem, qui ordinandus est, uel ordinatus, aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis aliquid commodi appellatione exigere, aut petere aliquid fortè præsumpserit, in destricto Dei omnipotentis examine reatui subiacebit. Is aũt, qui ordinatus fuerit, si non explacito, neque exactus, aut petitus post accepras chartas, & pallium offerre aliquid clero gratiæ tantummodo causa uoluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia eius oblatio nullam culpæ maculam gerit, quæ ex accipientis ambitu non processit. Hęc ille in libro decretorum pontificum.

¶VBI DISPLICET WITCLEFF continẽtia clericorũ. Cap. CXXVIII.

SVMMA.

Continentia clericorum ubi displiceat Witcleff.

Iouiniana hæresis circa coniugium. Et quomodo hanc amplecti uideatur Witcleff.

Waldensium error ostauus à Guidone recensetur.

Augustinus quid de continentia clericorũ dicat et quàm mundi debeant esse. Et quomodo non liceat eis habere uxores.

Presbyteris legis ueteris quare erant ad tẽpus licita coniugia, & quare nostris sint illicita, ex Beda, & Ambrosio ostenditur.

CONtinentiam † clericorum ab apostolorum tpibus hucusq; laudatã, cæterorumq; religione professorum ut cælibẽ uitã ducant, fama refert redarguisse Witcleff: ẽm alios aũt non eam satis laudabilem prædicasse. Fateor tñ, me sæpe uidisse in libris eius, quod laudauerit castimoniam clericorum, & cælibum. Fœtor tamen sordidæ sectæ suæ, qui de gestis in conuenticulis eorum foras erumpit, auctorem accusat. Vnde autem nasceretur occasio eis in libris eius tandem repeti scriptum esse in libro de officio pastorali. ca. 29. ubi dicit. Quomodo uersi sunt clerici ab alitibus cæli in colubros, & à discipulis Christi in pharisæos colantes Culicem, & glutientes Camelum? Nam coniugium secundùm legem Christi eis licitum, odiunt ut uenenum: & seculare dominium eis a Christo prohibitum nimis audè complexantur. Hæc Witcleff. AVCTOR. Et loquitur de sacerdotibus clericis per totum. Et libro 3. de sermone domini in monte ca. 11. Nec diabolus defraudat solum simplices per hos fratres, sed per sectas alias infundabiliter introductas: ut monachi, & canonici cum clero cæsareo auferunt primo secularia dominia, quæ haberent domini temporales: & sic ex petulantia spoliando uitiant fœminas uiduatas, cum Christi ordinantia, forent mariti plurimi coniugati, qui iã

Witcleff

Witcleff Matt. 23

Witcleff

ordinatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt ad clauſtrum infundabilis religionis tracti, ut Tarſites,& ſic corporalem fornicationē immiſcent ſæpius ut priores.Sic ergo plena eſt eccleſia fornicationibus,& præuaricationibus iſtarum ſectarumquatuor ſacerdotum.Et ratio omnium iſtorum malorum ſtat in iſto, q̄ ſpernitur Chriſti *ordinantia,& ſtatur ordinationi ſubdolæ Antichriſti. Hæc Witcleff. AVCTOR.

*ordinatio.

2 Vtrobique ſuidetur dicere ſacerdotibus,& clauſtralibus ſecundum legem Chriſti licitum eſſe coniugium, & ex ordinatione tantùm humana eis illicitum eſſe factum.Quod ut à ſuis eſt præaſſumptum, Iouinianum amplectitur hæreſim, quæ coniugale commercium caſtitati cælibum coæquauit.Lib.hæreſum cap.82. AVGVST. Iouinianiſtas quoque apud iſtum reperi, quos iam noueram. A Iouiniano quodam monacho iſta hæreſis orta eſt ætate noſtra,cum adhuc iuuenes eſſemus. Sequitur. Virginitatem Mariæ deſtruebat, dicens eam pariendo fuiſſe corruptam. Virginitatem etiam ſanctimonialium, B & continentiam ſexus uirilis in ſanctis eligentibus cælibem uitam, coniugiorum caſtrorum atque fidelium meritis adæquabar,ita ut quædam uirgines ſacræ prouectæ iam ætatis in urbe Roma,ubi hoc docebat,eo audito, nupſiſſe dicantur.Hæc ille. AVCTOR.Sic ſextendunt, ut fertur,ſimbrias magiſtri, ut penè Waldenſibus ſocientur de quibus libro de hæreſibus GVIDO. Decimus(inquit)octauus error, quòd urēte carnis libidine,inter eos omnis carnalis miſtio eſt licita.Hæc ille. AVCTOR. Sed ualde impudēter inualuit,ſi,ut plurimi dicunt, ſuperat ſacerdotes. Quos utique ſordidus Iouinianus non ualebit euincere, ſicut in prædicto loco hæreſum annotat AVGVSTINVS,dicens.Cito tamen iſta hæreſis oppreſſa,& extincta eſt, nec uſque ad deceptionem aliquorum ſacerdotum potuit peruenire.Hæc ille. AVCT. Poſt hæc C quid de iſta hæreſi dicturi ſumus, quæ tot,quot fama refert,noſtri clericatus perſonas obuoluit niſi,quòd ſuccurrente magno eccleſiæ magiſtro Chriſto,dictum illud prophetæ Michææ præſtolamur implendum. Hæc dicit dominus ſuper prophetas, qui ſeducunt populum meum. Sequitur. Occumbet ſol ſuper prophetas,& obtenebrabitur dies ſuper eos. Michææ. 3. ubi in commentario lib. primo. HIERONYMVS. Hæretici uere pſeudoprophetæ ſunt, & dicunt. Hæc dicit dominus,& dominus non miſit eos, non erubimus. Illi enim populum Dei quodam errore decipiunt,& hoc faciunt, ut comedant eos,uel ſimpliciter in muneribus accipiendis,uel myſticè in occiſione animarum eorum: & promittunt eis pacem,& regna cæleſtia,& dicunt,Non neceſſe eſt,ut uiuas continenter,& ſā

Augu. in Iouinianiſtas. To.6

Guido de Valden.

Aug.To.6.

Mich 3. Hie.To.6

A ctè.Habeto fidem quam docemus,& omnia promiſſa à Deo conſequeris.Quæ loquētes, magis aduerſus eos iram domini concitant,& ſanctificant in illos prælium.Quamobrem o hæretici, qui putatis uos habere propheriam, & immanni eccleſiam,ubi æſtimatis eſſe uitionem, ibi erit nox. Et ubi iactatis uaticinium prophetale ibi ſpiritus loquetur immundus. Occidet.n.ſol iuſtitiæ ſuper huiuſmodi prophetas,& confundentur.Cumque diuini magis, quàm prophetæ fuerint comprobati, rideburntur ſuper somnijs ſuis.Et populi,qui prius ab eis decepti fuerant, loquentur contra eos.Hæc ille. AVCT. Propoſita prophetia dicens ex parte pſeudo ad ſuos ſeductos.Non eſt neceſſe,ut uiuas continenter, & ſanctè,habeto fidem, quam docemus, & omnia promiſſa domini conſequeris.Nonne bene aptatur increpatorio dicto Witcleff, quòd ſacerdotes coniugium ſecundùm legem Chriſti eis licitum odiunt ut uenenum? Si,n.coniugium ſit eis a Chriſti lege tàm licitum,conſequens eſt ut ſacerdoti ſecundum legem Chriſti uxoris uſum concedat,dicens.Non eſt neceſſe, ut uiuas tam contionenter,& ſancte.Sed ſtatim quærunt, ubi Apoſtolus nuptias probauit apud Corinthios,locus illius legis,cur non licentiat ſacerdotes? Reſpondet tibi lib.de *quæſtionibus noui & ueteris teſtamenti capitulo ultimo AVG. Cum †enim Corinthij exagitarentur ab hæreticis,qui in hypocriſi nuptias damnandas docebant,conſuluerunt Apoſtolum literis,an liceret nubere* aut uxorem remittere. Tunc præcepit Apoſtolus non debere uxorem à uiro recedere, cùm occaſionem diſcedendi habuerit.Sequitur Sed fortè dicatur,ſi licet,& bonum eſt nubere, cur ſacerdotibus non licet uxores habere, ideſt, ut ordinatis iam non liceat contenire?Quis neſciat unumquenque profeſſionem ſuam,& legē habere? Eſt enim, quod omnino generaliter omnibus non liceat. Eſt item, quod alijs licet, & aliis non licet: & eſt quod aliquando non licet. Fornicari omnibus ſemper non licet. Negotiari uero, aliquando licet,aliquando non licet. Antequàm enim eccleſiaſticus quis ſit,licet ei negotiari: facto iam non licet. Et cum uxore ſua aliquando contenire licet, aliquando non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquando non licet contenire: quia etiam à licitis abſtinendum eſt. ut facilius impetrari poſſit, quod poſtulatur. Vnde Apoſtolus,ex conſenſu, ait, abſtinendum ad tempus, ut uacetis orationi. Nam & ſecundùm legem in ieiunio cædi.& *uirgari non licet, poſteà licet: quia maior reuerentia debetur Dei cauſis. Nunquid omne, quod inter cæteros licet, ante imperatorem licet? Quanto magis in Dei

Augu.

1.cor.7.

Aug.

1.cor.7.

Dei cauſis,ac per hoc antiſtitem eius puriorem A cæteris eſſe oportet.Ipſius enim perſonam habere uidetur:quia neceſſe habet quotidiè Chriſti uicem agere:aut orare pro populo, aut offerre,aut tingere.Et non ſolum huic non licet, uerùm & miniſtro eius:quia & ipſe mundior debet eſſe,quia ſancta ſunt,quæ miniſtrat. Nam ſicut ad comparationem lucernæ tenebræ non tantū obſcuræ,ſed & ſordidæ ſunt: ad comparationē autem ſtellarum lucerna caligo eſt: ad comparationem autem ſolis ſtellæ nebulæ ſunt: ad dei autem claritatem ſol nox eſt,ita quæ ad nos licita,& munda ſunt,ad Dei dignitatem quaſi illicita,& immunda ſunt. Quanquam enim bona ſunt,Dei tamen perſonæ non competunt. Nunquid non tunica mediocris hominis,quanuis mundi imperatori tamen ſordida, & illicita eſt?militer * & ſaccica ſenatori? Ac per hoc antiſtites Dei puriores eſſe debent cæteris:quia & Chriſti habent perſonam: & miniſtros Dei B mundiores eſſe oportet. Nemo enim imperatori miniſtrat non clarus. Mundis etiam induti ei miniſteant. Deus aût qa natura clariſſimus eſt,miniſtros eius natura magis, quam ueſtibus mundos eſſe oportet. Hæc ille. AVCTOR. abſoluit doctor Auguſtinus inſidiantium quorundam querelas,uolentium contendere cum re ſancta. Si (inquiunt) continere decernitis ſacerdotes,& miniſtros altaris, ut mundè miniſtrent: quid ergo? Nunquid uita coniugalis 5 immunditia eſt? Soluit Auguſtinus, & dicit. Et ſi nobis hominibus munda eſt, tamen compara ta miniſterio Dei, non eſt munda:ſicut lucerna eſt lux,uel lucida, ſed in comparatione ſolis eſt tenebra. Vnde ſi Deus eam non purificaret miniſterio ſacramenti, & nos eam commune quid diceremus, & immundum. Idcirco tamen Dei rebus comparata,immunda eſt; dicente ſcriptura per Achimelech ſacerdotem in Nobe:ſi mundi ſunt pueri: maximè à mulieribus, manducent.Et exponit HIERON. ſuper Eccleſiaſten: & item in Hebraicis quæſtionibus ſuper illum locum Regum; de mulieribus non tam alienis, quàm propriis, dicens. Achimelech interrogat, utrum Dauid, & pueri ſui, quos in illum locum conduxiſſe dixerat,mundi eſſent. Dauid uero ænigmaticè de ſeipſo pluraliter reſpondit, dicens. Et fuerunt uaſa puerorum ſancta, ſcilicet à concubitu coniugali. Hæc ille. AVCTOR.Si ergo tanta munditia exigitur in his manducantibus uitæ etiam neceſſitate conſtrictis, ut ab ipſis coniugibus mundi forent, quanto æmplior requiritur ineſſe presbyteris corpus domini prius uice domini conficientibus,quàm manducent? Quanta item in miniſtris continuas facturis excu-

Augu.

Hie.To.2. 1.Reg.21.

Hoc dixit Auguſtinus ſupra: quod quamuis mundæ ſint nuptiæ, tamen ad Chriſti miniſterium comparatæ, ſunt immundæ. Reputo ergo præceptum caſtitatis in presbyteris, & diaconibus pro tempore ſeruitutis fuiſſe morale, & quod completa uice officij, potuerunt uacare coniugio. Hoc fecit neceſſitas temporis pro propaganda ſobole ex ſtirpe Aaron, quia ſacerdos ex illa debuit omnino ſubſtitui, ſicut de Zacharia Lucæ primo legitur, & tractat in commentario ſuper Lucam libro primo capitulo ſecundo. BEDA,dicens. Et factum eſt ut impleentur dies officij eius, abiit in domum ſuam. Hoc † eſt, quod dixi, quia uicis ſuæ tempore pontifices templi tantum officijs mancipati non ſolum a complexu uxorum, ſed ab ipſo quoque domorum ſuarum abſtinerent ingreſſu. Vbi noſtri temporis ſacerdotibus, quibus ſemper altari ſeruire iubetur, perpetuò ſeruandæ caſtitatis exemplum datur. Quia enim tunc ſacerdotalis exſtirpe Aaron ſucceſſio quærebatur, neceſſario tempus ſubſtituendæ ſoboli procurabatur. At quia nunc non carnalis ſucceſſio, ſed perfectio ſpiritualis inquiritur, conſequenter ſacerdotibus, ut ſemper altari queant aſſiſtere, ſemper ab uxoribus continendum, ſemper caſtitas obſeruanda præcipitur. Hæc ille. AVCTOR. Accedant iam illi, qui petulantiæ clericorum unde poſſunt, gaudent adhibere patronos, nec pudet eos in palam dicere, quòd ſolo humano ſtatuto cogente tenentur renuntiare coniugibus. Græcos ſacerdotes inducunt, qui uacant uxoribus. Et pro eis facere uidetur, quòd confeſſor PAPHVNTIVS in Nicæno concilio decretum continentię mutilauit. Innocentium,Grægorium, & cæteros Papas in crimen huius conſtitutionis aduocant, & ſubiecdent. Et quidem ſancto patri Bedæ,q̄ cum eis contra libertatem ſui coniugij conſpiratit, im-

Beda Lu.1.

Paphutius

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponant uiri nescii legis Dei, sed insatiabilibus stimulis concalcantis presti lasciuiæ. Attendât, si possint, rationem legis, quam Beda conduxit: & uidebunt, quòd non uoluntariè, immo necessaria ratione ducente legis Dei, non cæremonialiter, sed moraliter exponendæ, Beda continentiam illam sacerdotum nostrorum perpetuam declarauit. Ex debito, sacerdos legis necessariò uice ministrationis, & domo priuabatur, & coniuge. Quòd si perpetuo ministrasset, perpetua castitate teneretur astrictus: sed quia lex carnalis erat & sacerdotium ex sequela carnali, necesse habebat ex sua carne facere successorem. Ex parte ergo, qua erat ministerii spiritualis debitor, spirituale debitum puritatis exoluit. Aliâ partem impendit carnis sequelæ: cui seruitute legis illius tenebatur obnoxius. Iam autem translato sacerdotio, legis etiam translatio fit. Et sicut Beda dicit: quia non carnalis successio, sed perfectio spiritualis inquiritur: consequenter sacerdotibus, ut semper altari queant assistere, semper ab uxoribus continendum, semper castitas obseruanda præcipitur. Moralis est hæc præceptio puritatis in congruentiam diuini ministerii: quam credo nunquam in aliqua lege uacasse. Approbat suum Bedam in expositione illius loci. i. ad Timotheum. 3. AMBROSIVS. Veteribus enim idcirco concessum est Leuitis, aut sacerdotibus uxores ad usum habere: quia multum tempus otio uacabant à ministerio, aut sacerdotio. Multitudo enim erat sacerdotum, & magna copia Leuitarum, & unusquisque certo tempore seruiebat diuinis cæremoniis secundùm institutum Dauid. Hic enim uigintiquatuor classes constituit sacerdotum, ut uicibus deseruirent. Vnde Abia octauam classem habuit, cuius uice Zacharias fungebatur sacerdotio. sicut continetur in Paralipomenon: ita, ut tempus, quo non contingebat deseruire altari, domorum suarum agerent curam. At ubi tempus imminebat ministerii, purificati aliquantis diebus accedebant ad templum offerre Deo. Nunc autem septem diaconos esse oportet, aliquantos presbyteros: ut bini sint per ecclesias, & unus in ciuitate episcopus. Ac per hoc omnes à conuentu fœminæ abstinere debere: quia necesse est eos quotidiè præsto esse in ecclesia, nec habere dilationem, ut post conuentum legitimè purificentur. Omni enim hebdomada offerendum est, etiam si non quotidiè, peregrinis, incolis tamen, uel bis in hebdomada; & non desunt, qui propè quotidiè baptizantur ægri. Nam ueteribus ideo concessum est: quia multo tempore in templo non uidebantur, sed erant priuati. Hæc ille. AVCTOR. Hæc est summa rationis istorum sanctorum,

Heb. 7.

Amb. To. 5

2. Par. 23.

A quare nostris presbyteris coniugia sint illicita: ad hoc omnes declinauerunt a primo: quia scilicet ministerium eorum est continuum, siue in orationibus, uel oblationibus, uel sacramentorum exercitiis: quod ueteribus non erat moris: quia & multo tempore non uidebantur in templo (dicit Ambrosius) sed erât priuati. Hoc quoque excusationis genere forsan suspenduntur & Græci: quibus uina mussa dunta xat pro uniuerso celebratur populo in die. Et eorum episcopi dicuntur conuenire frequêtius, tam ad celebranda mysteria, quàm ad baptizandum gentes.

Sacerdotes Græci non continentes.

¶VBI FVNDATVR NECESSITAS continentiæ clericalis expressæ in scriptura sacra, & a primæuis ecclesiæ obseruatæ. Cap. CXXIX.

SVMMA.

1 *Clericalis continentiæ necessitas in scriptura sacra expressa, & a primæuis ecclesiæ obseruatæ ubi fundetur.*

2 *Witcleff nouum dogma (dicens, unius uxoris uirum, sic debere intelligi, ut cum una uxore continenter uiuat) diluitur. Et plura de hoc ibi.*

3 *Paphuntij consilium in Nicæna synodo ex Cassiodoro recensetur. Et quid synodus tunc circa coniugium clericorum decreuerit.*

4 *Gregorij epistola ad Petrum subdiaconum pro castitate à diaconis Siciliamis seruãda. Et pluraibi de castitate clericorũ ex Ambrosio, Hieronymo. &c.*

5 *Aratoris poetæ dictum de pudicitia Pontificum. &c.*

VIGILANTER autem insudant, qui contraria horum sentiunt, interrogantes, ubi de hoc diuina scriptura præcepit, si non tantum sit institutum humanum: nec sufficienter ad uertunt, quid instruxit Timotheum Apostolus de episcopis, presbyteris, & diaconibus in suo regulari catalogo. 1. ad Timotheum. 3. Oportet episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem: non uinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, suæ domui benè præpositum: filios habentem subditos, cum omni castitate. Sequitur. Non neophytum, nè in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

Oportet

Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt. Decem & septem ergo sunt morales articoli regulæ episcopalis: quorum sextus, & secundus pro re faciunt. Primò, ꝙ non sit bigamus, sed unius uxoris uir: & quòd sit pudicus post episcopatum adeptum: & ab omni carnis alluuione cõtineat. Hac item regula presbyter ad paria colligatur, dicente in expositione eiusdem loci. AMBROSIO. Post episcopum diaconatus ordinationem subijcit. Quare, nisi quia episcopi, & presbyter una ordinatio est: utorque sacerdos est, sed episcopus primus est: ut omnis episcopus sit presbyter: nõ tamen omnis presbyter episcopus. Hæc ille. AVCTOR. Pro hac regula item diaconi, ibi subijcitur in lege apostoli diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo uino deditos, nõ turpe lucrum sectantes, habentes ministerium fidei in conscientia pura. Et ij probẽtur primum: & sic ministrent. Diacones sint unius uxoris uiri, qui filiis suis benè præsint, & suis domibus. Et in hoc articulo octonario regulari primus articulus, & septimus diaconos obligant ut presbyteros simili castitati. Diaconos (inquit) similiter pudicos, & diacones sint unius uxoris uiri. Hinc subijcit Witcleff nouum dogma, dicens: unus uxoris uirum sic intelligi, ut cum una uxore continenter uiuat, & hoc suadet episcopos facere, ut uitent luxuriam. De officio pastorali capitulo quarto. Tales (inquit) prælati non considerantes spuma uoluptuosæ libidinis quomodo officit animæ sæpius plusquàm opus, non attendant ad illud uerbum Apostoli primæ ad Timotheum tertio. Oportet episcopum esse unius uxoris uirum. hoc est dicere: oportet ipsum dum carnalis fuerit, cum una uxore uiuere continenter, & non in spirituali, uel corporali luxuria magis prohibitis latere absconditè contra Christum. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quid dicam ad hæreticum sic peruertentem Apostolum, nisi, quod ut satis erret, sæuos transcendit hæreticos? Iouinianus enim erubescit sic dicere: unde libro primo* capite uigesimoprimo cõtra Iouinianum HIERONYMVS. Ipsa (inquit) episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit: eligatur episcopus, qui unam ducat uxorem & filios faciat, sed qui unam habuerit uxorem, & filios in omni subditos disciplina. Certè confiteris non posse esse episcopum, qui in episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus fuerit non quasi uir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permitte sacerdotibus exercere opera: nuptiarum, ut idem sint uirgines, quot mariti: aut si sacerdotibus uxores non licet tangere, in eo sancti sunt, quia imitãtur pudicitiam uirginalem. Hæc ille. AVCT. Planissimè istum Witcleff iam calcat Hieronymus, quià dicit in episcopali electioni non esse dictum, eligatur episcopus, qui unam ducat uxorẽ, & filios faciat, qui unam habuerit, sicut Witcleff dicit, ipsum secundùm uerbum Apostoli, dum fuerit carnalis, cum una uxore uiuere continenter. Sed nec Iouinianus, qui frænа laxauit cupidini, hoc admisit, immo si deprehensus, iuxta eum, quasi adulter damnabitur. Et in expositione epistolæ huius primæ ad Timotheum AMBROSIVS. Ostendit etiam istos unius uxoris uiros esse debere, ut ij ad ministerium Dei eligantur, qui non sunt egressi constitutum Dei. Homini enim unam uxorem decreuit Deus, cum qua Deus benedicatur. Nemo enim cum secunda benedicitur. Qui si filios bene gubernauerit, & domos suas, id est, uernaculos, aut domesticos, poterunt digni fieri sacerdotio, & fiduciam habere apud Deum, ut sciant se posse impetrare quod postulant, iam de cætero se ab usu fœminæ cohibentes. Hæc ille. AVCT. Nota quod dicit, iam de cætero se ab usu fœminæ cohibentes: postquàm scilicet ante ordinationem suam unam duxerint: ut in eundem locum HAYMO. Vnius uxoris uirum, id est, antequàm ordiiietur, unam uxorem debet habere, ut non sit bigamus, aut trigamus. Postea uero penitus abstinere debet. Hæc ille. AVCTOR. Adhuc nec sic intelligenda est electio episcopi, ut omnino exigatur, quòd fuerit unius uxoris uir, sicut non defuerunt qui sic exponerent: quasi qui propter Deum se ab uxore continuit, foret ex hoc ad episcopatùm ineptior. Quo contra in expositione eiusdem loci AMBROSIVS Hæc (inquit) signa sunt dignitatis episcopalis: si quis autem potiora sectatur, & corpus, & animam suam Deo dicauerit, nè se copulet matrimonio, tanto dignior fiet. Ideo enim inferiorem posuit, ut de potiori nemo dubitaret. Hæc ille. AVCTOR. Potior autem est continentia Deo consecrata monogamia in ratione uirtutis meriti. Per hoc ergo, quòd monogamus ad episcopatum admittitur, de mente Apostoli nemo dubitet, quin professor continentiæ dignior existimetur. Et super hoc loco de diaconibus in lib. annotationum. HIERONIMVS. Diaconi sint unius uxoris uiri: non ut si non habuerint, ducant, sed nè duas habuerint Si enim digniorem facit uxor, cur non magis bigami, aut trigami ordinentur. Hæc ille. AVCTOR. Quòd autem percutit quorundam conscientiam coniugalis licentia inter Græcos ex sexta synodo: & item instantia sancti confessoris Paphuntij in magno Nicæno concilio: sciendum ex textu uerborum suorum

Amb. super

Hie. To. 9.

Paphuntij consilium

Universidad de Deusto
Biblioteca

non habere omnes sacerdotes Græcos in sua po testate moderna coniugium: sed eos tantùm, quos ante concilium reperit uxoratos ad explen dum susceptum tunc coniugium esse permissos, nè ultra uires suas noua, & inexperta castitas, in labyrinthum lasciuiæ mergeret inexpertos. Qđ item bis fecit Gregorius in ecclesia latinorum.

3 Pensentur† iam uerba actitata Nicæni concilii, in historia tripertita*Cassiodo. Nicæna syno dus uolens corrigere hominum uitam in eccle siis commorantium, posuit leges, quas canones uocamus, in quorum tractatu uidebatur aliqui bus introducere legem: ut episcopi, presbyteri, diaconi, subdiacom, cum coniugibus, quas ante consecrationem duxerunt, non dormirent. Sur gens autem in medio Paphvntivs. confessor contradixit: honorabiles confessus nuptias: & castitatem dicens esse cum propria coniuge cõ cubitum. Suasitque concilio, nè talem poneret legem: grauem esse asserens, causam quæ aut ip sis, aut eorum coniugalibus occasio fornicatio nis existeret. Et hoc quidem Paphuntius, licet nuptiarum esset inexpertus, exposuit, Synoduf que laudauit sententiam eius, & nihil ex hac par te sanciuit, sed hoc in uniuscuiusque uoluntate, non necessitate permisit. Hæc ille. AVCTOR Iam uideris quòd dixi, tam ex parte instantium ad editionem canonis, quàm ex obiectione Pa phuntii. Videbatur (inquit) aliquibus inducere legem, ut episcopi, & cæteri cum coniugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dormi rent. At contra Paphuntius asseruit grauem le gem fore, quæ aut ipsis, aut eorum coniugalibus occasio fornicationis existeret. Et item cauet. 6. synodus dicens. Legales nuptias amodò uale re uolumus, nullo modo cum uxoribus suis eo rum connubia dissoluentes, aut priuantes eos fa miliaritate adinuicem in tempore opportuno. distinctione trigesimaprima. Quoniam de uxo- C ribus, quas ante ordinationem suam duxerant, totum dictum est: idcirco puto adhuc Græcos sacerdotes, qui nolunt continenter uiuere, uxo res sibi ante ordinationem suam accipiunt, quas licenter teneant ordinati iuxta eandem 6. synodum 32. distinctione sexta. synodus. Si quis eo rum, qui ad clerum accedunt, uoluerit nuptiali iure mulieri copulari, hoc ante ordinationem subdiaconatus faciat. Hæc ibi. AVCTOR. Ita ergo præsens capitulum, quod in fauorem Grecorum clericorum editum est, uidetur uelle eos coercere, ne post consecrationem contra herent: nequaquam propter dissimulandam eo rum petulantiam, aut pene eorum fornicatio nem uitandam, iam ductas uxores retinere con cessit. Quod† item cunctis subdiaconis Siciliæ 5 constituit fieri per epistolam*ad Petrum subdia

Cassiodo. de Nicæna Sy nodo. c. 14. lib. 2.

Paphutius

Nota

Synodus 6.

**Est ep. 42. li. 1. incipit quod respõ salem.*

A conum Gregorio. Ante triennium* diaconi om nium ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ ecclesiæ suis uxoribus nullatenus mi sceantur. Quod mihi durum, atque incompe tens uidetur, ut qui usum continentiæ non inue nit, neque castitatem promisit, compellatur à sua uxore separari: atque per hoc (quod absit) in deterius cadat. *Inde uidetur mihi, ut à præ senti die episcopis omnibus dicatur, ut nullum facere*diaconum præsumant, nisi qui se uictu rum promiserit castè: quatenus & præterita ma la, quæ propositio mentis appetita non sunt, uiolenter non exigantur, & futura cautè cauean tur. Hæc ille. AVCTOR. Hoc ad caput præce dens pro Grecis addit Gregorius: ne consecre tur postea quisquàm diaconus, nisi qui se uictu rum castè promiserit. Et subdit rationem in fi ne. Quia nullus debet ad altaris ministerium ac cedere, nisi cuius castitas ante susceptum mini B sterium fuerit approbata. Hoc enim apostolica lex præscripsit, ut ante monstrauimus. Nec in su gillationem dico Græcorum: sed non uideo, qualiter decretum seruent Apostoli, qui cælibatum sacerdotum, quem tàm plane constituit, uertunt in coniugium: quamuis post acceptum sacerdotium nullus nubat eorum, ut fertur. Et ratio orthodoxa, Sacerdos quotidiè debet in ec clesia ministrare aut sacramenta celebrando, aut offerendo, uel instando monitionibus priuatis, aut publice prædicando. Quomodo potest im plere prædicto, qui propter uxorem necessariò solicitus est circa mundum? dicente propter hãc rationem Apostolo. 1. Corinth. 7. Volo autem uos sine solicitudine esse. Qui sine uxore est, so licitus est quæ domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt huius mundi, quomodo placeat uxori, & diuisus est. Dicat nunc Witcleff: si Paulus uo luit episcopos uxoratos esse: quando etiam ple beis Corinthiorum dixit se uelle eos sine solici tudine esse, quod uxores habentes, iam non pos se, monstrauit? Immo diuisi sunt inquit. Et pau lò superius in eodem cap. fideli uxorato non cõ cedit ad tempus orationi uacare, nisi careat offi cio coniugali. Qualiter erga uacabit episcopus, aut sacerdos continuè orationi pro plebe, nisi semper ab uxore contineat? Idcirco eo loco in expositione super. 1. Timoth. 3. Ambrosivs, Si enim plebeis hominibus orationis causa ad tempus abstinere se præcipit, ut uacent orationi quanto magis Leuitis, aut sacerdotibus, quos die noctuque pro plebe sibi commissa oportet orare? Mundiores ergo esse debent cæteris: quia auctores Dei sunt. Hæc ille. AVCT. Et libro primo contra Iouinianum cap. 21. HIERON. Sed & hoc inferendum, si laicus, & quicunq; fi delis

Gra. 71. Fidelis dist. 31. ca. Subdiaconos.

**Inde uidetur mihi, ut à præsenti die episcopis omnibus dicatur, ut nullum facere* diaconum præsumant, nisi qui se uictu rum promiserit castè: quatenus & præterita ma la, quæ propositio mentis appetita non sunt, uiolenter non exigantur, & futura cautè cauean tur.*

Ambro.

delis orare non potest, nisi careat officio coniu A gali: sacerdoti, cui semper pro populo offeren da sunt sacrificia, semper orandum est. Si semp orandum: ergo semper carendum matrimonio. Nam & in ueteri lege, qui pro populo hostias offerebant, nõ solùm in domibus suis nõ erant, sed purificabantur, ad tempus ab uxoribus sepa rati: & uinum, & siceram non bibebant, quæ so lent libidinẽ prouocare. Hæc ille. AVCTOR. Nullus ergo cõtemnat hoc ecclesiæ de clericali castitate decretum tanquàm humanum penitus: sed sciat euangelicum esse, & à legis necessitate descendens Apostolicum institutum: sicut in de creto, Leo Papa semper insinuat: & omnes penè, quos hic recensui de Apostoli Pauli mente hoc exponunt, cum conformitate decreti legis antiquæ, sicut hic Hieronymus dixit. In lege ue teri, qui hostias offerebant, in domibus suis non erant, purificabantur, separati ad tempus ab uxo ribus, & inebriantia non bibebant. Et corã Chri sto solicitiori cura continentiæ opus est sacrifi B cantibus corpus & sanguinem Iesu Christi. Epi stola ad Pammachium, quę est. 74. HIERONY MVS. Ecce perspicuè nuptias diximus concedi in euangelio: sed tamen easdem in suo offi cio permanentes, præmia castitatis capere non posse. Quod si indigne accipiunt mariti, non mi hi irascantur, sed scripturis sanctis. Imò episco pis, præsbyteris, & diaconibus in uniuerso cho ro sacerdotali, & leuitico, qui se nouerint hosti as offerre non posse, si operi seruiant coniugali. Et in fine epistolę. Igitur (ut dicere cœperamus) Christus, & uirgo Maria utriusque sexus uirgini tatis dedicauere principia. Apostoli, uel uirgi nes, uel post nuptias continentes. Episcopi, pre sbyteri, diacones, aut uirgines eliguntur, aut ui dui: aut certe post sacerdotium in æternum pu dici. Hæc ille. AVCTOR. Sic est causa sacer dotum Christi, quòd hostias offerre nõ possint, C si operi seruiant coniugali. Ideo aut eliguntur uirgines, aut uidui, aut post consecrationem in æternum pudici. Vnde & in actus apostolorum, tractatu illo, ubi Paulus prohibitus est prædicare uerbum Dei in Asia, ARATOR. †

Ecclesiæ nunc alma fides sine fine pudicos
Pontifices iubet esse suos, & quærit in omni
Cauta tribu, quos ritè probet, nec sanguinis iste,
Sed meriti succeſſus erit.

Hæc ille. AVCTOR. Ecce non dicit aliquid fide inferius, sed alma fides sine fine pudicos Põ tifices iubet esse suos. Quò tibi displicet? Quid uolunt? quid sibi uendicant sacerdotes Christi iam amplum priuilegium uoluptatis, ut non Christi corpus, & sanguinem tanta honestate ui tæ pertractent, quanta carnes pecudum sal, uel similam, uel flammiuolam adipẽ iudaici sacer-

dotes? Illi domo propria exulabant, ut longè essent à coniuge. isti nec die, nec nocte integra uolunt ferre diuortium. Ipsi purificabantur cu riosa, & diligenti solertia, priusquàm ad mini strandum accederent. Nostri (quod pudet dice re) quid putas requirunt, nisi ut de cubili uxoris ad altare mox properent? ubi plùs de uxorum quæstubus, quàm de fidelium spiritibus cogita bunt, Sic enim dicit Apostolus supra. Solicitus est quo modo placeat uxori, & diuisus est. Di uisus & labore, & mente, plùs enim quam dimi dius est uxoris: nec potest ab integro dicere, *Psal. 118.* Portio mea dominus, unde* lib. 3. de uiduis **apud nos nõ habetur nisi unus li ber de Viduis.* post medium, AMBROSIVS. Dicate uos *Ambrosius To. 1.* Christo, & confitemini ei, ut dicatis, Portio *1. Cor. 7.* mea dominus. Non potest hoc nupta dicere, sed innupta. Nupta enim quærit uiro suo placere: innupta autem Christo placere. Illa mundi: hæc Christi possessio est. Leuita, qui nihil sibi de ter renis uendicat, Christi possessio est. Qui quærit uxorem, non potest dicere, Portio mea domi- *Psal. 18.* nus. Denique Christi minister, quid ait? Argen tum, & aurum non habeo: sed quod habeo, do *Act. 3.* tibi. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Hoc enim acceperat, qui aurum non de siderabat. Deniq; missus erat sine uirga, sine sac- *Matt. 8.* culo, sine pecunia. Et ideò glorificatur: quia non habebat, quod non acceperat. Non enim erube scebat in paupertate, quem pauper redemerat. Hæc ille. AVCTOR. Benè coniungit cælibem pauperi, ad canendum concorditer dictum uer siculum, Portio mea dominus. Vterque enim so licitus est quæ domini sunt: non quæ seculi. Post hæc omnia cur clamosi nostri clerici personant, & strepunt tolli sibi priuilegium nuptiale, liber tatem coniugii? his laudant terminis, his uerbis proferunt seruitutem. Quasi sterilis continen tia perpetua seruitute damnetur: coniugalis au tem uita omni libertate donetur. Aut si antiquo rum se uel Græcorum authoritate defendant, semper nouerint inter eos dilatum esse sacrifi cium, & quòd non quotidiè ministrare teneantur ut nos. Vnde libr. 1. de officiis* uersus finẽ, **cap. 50. Amb. To. 1.* AMBROSIVS. Quomodo autẽ potest horta tor esse uiduitatis, qui ipse coniugia frequenta uerit? In offensum autem exhibendum, & imma culatum ministerium, nec ullo coniugali coitu uiolandum cognoscitis, qui integri corpore, in corrupti pudore, alieni & ab ipso consortio coniugali, sacri ministerii gratiam recepistis. Quod ea non præterij gratia, quia in plerisque abditioribus locis cùm ministerium gererent, uel etiam sacerdotum filio susceperunt: & id tan quàm usu ueteri defendũt, quando per interual la dierum sacrificium deferebatur: & tamen ca stificabatur & populus per biduum, aut tri-

duum

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE SACRAMENTO coniugij, seù matrimonij.

CONIVGIVM QVID SIT & quòd non includat de necessitate sacramenti, copulam carnalem ad propagationem prolis Ca. CXXX.

SVMMA.

Coniugium praue ab Witcleff quid sit describitur.

Coniugium Mariæ, & Ioseph.

Coniugium, quod non includat de necessitate sacramenti copulam carnalem ad propagationem prolis.

CONIVGIVM † siue matrimonium describit Witcleff, dicēs 4. lib. ter damnati trialogi. cap. 2. quòd coniugium sit legitima copulatio: qua secundum Dei legem licet eis sine crimine filios procreare. Ordinauit enim Deus, quòd Adam, & Eua, & per consequens quòd cuncti duo coniuges in procreatione carnali taliter copulentur. Hæc Witcleff. AVCTOR. Nescio † tamen si immemor fuit uir iste sacri illius coniugii Mariæ & Ioseph, quod utique non sine ordinatione diuina, & primæuo instinctu spiritussancti, sponsaliter contraxerunt, & postea eodem Deo monente per angelum detinebant. Cùm tamen non ordinauit Deus per legem suam, q̄ in procreatione carnali taliter copulenter: immo nè taliter copularentur, instituit. Nec ipsi coniuges talem copulam proponebant, dicente Maria ad angelum cum iam desponsata fuisset. Quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco? id est carnaliter non proponо. Vnde in eodem loco, in commentario BEDA. Propositum suæ mentis reuerenter exposuit: uitam uidelicet uirginalem se ducere decreuisse. Quæ quia prima fœminarum tantæ se uirtuti mancipare curauit, iure singulari præ cæteris fœminis beatitate meruit excellere. Hæc ille. AVCTOR. Aut ergo inter istos non erat uerum coniugium: & mentitus est angelus de cælo dicens ad Ioseph. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. aut quandoque in procreando fœtum erant carnaliter copulandi, ad sensum Heluidii, aut quod utique uerum

Coniug. Mariæ.

Luc. 1

Beda.

Maria propria uota seruauit, nec fœminarum capitanea uirginitatem deo uouit. Matth.

tum est) definitio in eius sensu hæresim sapit de quadruplici coniugio: non propter hoc solùm, sed quia euacuare conatur 1. ad Corinth. 7. Quid enim si coniuges hoc haberent in uoto, quòd ait Apostolus, Tempus bene est. Reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habētes sint, & perpetuo tempore a procreandis liberis prorsus abstinere? Nunquid contra legem fidei facerent implendo Apostolum, & cōiuges esse desinerent: quia iam non licet eis sine crimine filios procreare? E contra dictante Christo nō licere dimittere uxorem, nisi propter fornicationem? Pro concepto autem Apostoli facit in expositione eiusdem loci AMBR. Vt & qui habent uxores ita sint quasi nō habentes: quia enim mūdi finis in proximo est, non debere ad generandum esse solicitos: neque ad usum illum deditos ut propensiores, & uigilantiores in diuinis operibus exercitati citra curam legis imminente pūlio repugnent. Hæc ille AVCTOR. Ex intentione ergo Apostolus ab officio generandi: & sic uult eos habere uxores tanquam ad propagationis usum non habeant nec tamen minus tales, & fide coniuges, & sacramento. Quia nec mulier si a uiro discedat, desinit esse coniunx sed potest reuerti ad uirum, dicente Apostolo. His autem, qui in matrimonio iuncti sunt, præcipio, nō ego sed dominus, uxorem à uiro, non discedere. Quòd si discesserit, manere innuptam, aut uiro suo reconciliari. Vir ergo eius, quæ discessit, adhuc est: cui iure uxoris reconciliari posse conceditur. Non ego tamen in his dictis nego prolem magnum bonum esse coniugii: sed circunstātionale bonum non omnino necessarium, sine quo non erit coniugium, sicut sunt, ant fides, aut etiā sacramentum. Qualiter intendit Witcleff: cùm in descriptione notificat, dans uiam modernis erroribus, qui clàm in quibusdam Cantiæ finibus seruitutem erumpere. Iam enim a triennio fateri solent, cum uir, aut mulier, aut infirmitate quacunque perpetua, aut ætatis excursu propagationis annos excesserit, coniugium esse soluēdum. Fauet eis, q̄ in definitione coniugii Witcleff procreationem prolis expressit. Fauet amplius, q̄ in eodem capitulo iam prędicto respondendo ad secundam instantiam formatam sic. Nihil est licitum, nisi possibile: sed multi copulantur matrimonialiter satis licite, qui non possunt filios procreare: ergo descriptio est minus ualida. Videtur (inquit) mihi probabile, q̄ tales, qui non possunt procreare carnaliter, quodammodo illicitè copulantur. Vnde antiqui, qui ex cupiditate temporalium, ex spe mutuorum iuuaminum, aut ex causæ excusandę libidinis, licèt desperent de prole, copulantur adinuicem non uerè matrimonialiter copulātur. Hæc Witcleff.

AVCTOR. Ergo fornicatur, qui sic carnaliter copulantur. Necesse est enim in omni tali cōtractu fornicationem esse ueram, ubi matrimonium non est uerum. Et si desperatio, uel non intentio principalis ad prolem est in causa, nec excusari potest infirmitas tali coniugio: malè probauit Apostolus tam prætensum coniugiū, dicens. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum uirum habeat. & iterum. Reuertimini in idipsū, nè tentet uos Satanas propter continentiam uestram. Hoc dico secundum indulgentiam: non secundum imperitium. Et iterum. Dico autem nuptis, & uiduis: bonum est illis, si sic permanserint: sicut & ego. Quòd si se non continent, nubant. Melius est enim nubere, quàm uri. 1. Corinth. 7. Vbique † ecce laxat nuptiarum sinus principaliter propter fornicationem uitandam, & sub sacramento tegendam, de procreatione prolis non dicit. Non enim ait. Propter prolem gignendum, unusquisque suam uxorem habeat, quanuis sit in officio coniugali affectus eximius sed planè, Qui non potest continere, nubat. &, Ne tenet uos Satanas propter incontinentiam uestram. Isti iam in casu Witcleff quanuis desperent de prole, uolunt secundùm indulgentiā Apostoli nubere, ut non urantur. Ergo Apostolus indulget eis falsa connubia: quia secundùm ipsum non uerè matrimonialiter copulantur. Sed exponens Apostolum libro suo de bono cōiugali, cito post principium AVGVSTINVS. Quicquid (inquit) coniugati immodestum,* uerecundum, sordidumve gerunt, uitium est hominum, non culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoque moderatione ex actione debiti carnalis, quam eis non secundum imperium, sed secundum ueniam concedit Apostolus, ut etiam præter causam procreandi sibi misceantur: etsi eos praui mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen se ab adulterio, seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscit. Hæc ille. AVCTOR. apostolica fides est ista, quam Augustinus exponit. Non enim sunt criminabiles nuptiæ, si quantumcunque uitiosum, aut sordidum contrahentes non impossibilem nuptiis gerant affectum. Et specificat misceri sibi nolentes præter causam procreandi: & propter nuptias (inquit) mixtioni ipsi ignoscitur: quia & ipsam secundum ueniam concedit Apostolus. Quamquam enim coniugium ipsum ad prolis procreationem ab exordio constitutum sit, quantum ad officium: tamen post primæuum peccatum, excusandæ libidinis prouisum est remedium. Vnde libro 5. expositionis suæ super Ecclesiasten tractans hunc textum. Tempus amplexandi & tem-

*Aug. To. 6 *siuerecundum.*

Ecclc. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

& tempus longè fieri ab amplexibus. HVGO. A
Castis(inquit)amplexibus tempus datum est, ut
seminetur caro in propagatione, & humani ge-
neris seges, quæ quotidiè per totum mundum 2
morte metitur, studio generationis reparetur.
Pactum enim institutionis primæ, quo ex car- 1
ne caro sumenda erat sine carnis contagio,
post peccatum primæ præuaricationis in carnẽ
peccati per indulgentiam confirmatur, non so-
lùm pro explendo officio, sed & pro conferendo
remedio:nẽ, scilicet, metus carnis immoderatiùs
iam efferuens, turpiùs in omnem præuaricatio-
nem profueret, si licitè nunquam laxari potuis
set. Præscribitur itaque meta usquequo se sine
pudicitiæ damno extendere possit carnis effe-
ctus:ut quod in matrimonij castimonia per con
cessionem agitur, etsi ad infirmitatẽ pertineat,
ad turpitudinem tamen nõ imputetur. Hęc ille.
AVCTOR. Hoc ultimum Hugonis audiant B
Witcleuistæ: quod in matrimonij castimonia
per concessionem agitur, supple Apostoli, etsi
ad infirmitatem pertineat, non tamen ad turpi-
tudinem imputetur. Quid aliud ad infirmita-
tem pertinens, nisi quod suprà dixit, motus car-
nis immoderatiùs iam efferuens? Et ad hoc con-
firmatur indulgentia non solùm pro explendo
officio partus tantùm, sed etiam pro conferen-
do remedio. Quæ duo sunt in coniugio diuersis
modis & temporibus instituta: sicut lib. 2. de sa-
Huge. cramentis parte. II. capite. 3. idem HVGO.
Officium autem coniugij, hoc est carnis com-
mixtionem, ante peccatum non ad remedium
infirmitatis, sed ad multiplicationem prolis in-
stitutum est. post peccatum autem idem ipsum
Augustin. ad remedium infirmitatis concessum, beatus
AVGVSTINVS. testatur his uerbis, dicens,
Vtriusque sexus infirmitas propendens in rui-
nam turpitudinis, rectè honestate nuptiarũ exci
pitur:ut quod sanis esset officium, sit ægrotis re
C medium. Hæc ille. AVCTOR. Alia ergo causa
est officij in nuptijs, alia remedij infirmitatis:
&, ut tu dicis, excusandæ libidinis:& utraque pu
ra, & honesta quantum est ad ipsum coniugij sa
cramentum. Sub sancto & illibato tegumento
ueniam suscipit inhonestus affectus, quando
posthabito prolis effectu, libidinosus ardor ue
niam meretur ex nuptijs.

Etè continentes absque omni spe sobolis ostendi tur. Et plura de hoc ibi ex Hugone & Augustino.

Coniugium seu matrimonium quid sit.

RECCANT † igitur, & atrociter pec
cant, contra bonum coniugij, qui so
lũ officium propagandæ prolis excipiunt, quod ante peccatũ prescriptũ est, & sine ipse fidẽ & fœdus nuptiale dissoluũt: ueterum matrimonia dissiuunt, & diu rata calcãt coniugia, nescientes, quòd ipsa societas nõ uerborum tantùm, & morum, ut ciues, ac domestici in domo conueniunt: sed corporum ipsorum di uersitate sexus indiuidua est res in ipsa maritali connexione omni carnali commixtione etiam prolis ratione præclarior. In prædicto loco HV Hugo. lib. 2. GO. In coniugio aliud esse, & alterius rei sacra- 1. 2. mentum: esse ipsum coniugium: & aliud esse, & c. 3. alterius rei sacramentum esse ipsum coniugij of- Aug. ficium: idem ipse AVGVST. 1. in libro de bono coniugali testatur, dicens. In coniugio aliquid boni esse uidetur: non solùm propter propagationem filiorum, sed etiam propter naturalem in diuerso sexu societatem. Alioquin iam non diceretur cõiugium in senibus, si uel amisissent filios, uel non genuissent. In quibus & si emar- Nota cuerit ardor carnis, uiget tamen ordo charitatis. Item in nuptijs plùs ualet sanctitas sacramenti, quàm fœcunditas uentris. Vnde quidam non in telligentes hoc, quod dictum est: dicunt q̃ Illa mulier non potest pertinere ad Christi & eccle siæ sacramentum, cum qua noscitur non fuisse carnale commercium: existimant sacramentum coniugij esse non posse, ubi commistio carna- lis non fuerit. Nesciunt enim quòd officium cõ iugij in carnis commixtione illam, quæ inter Christum, & ecclesiam per carnis susceptionem C facta est unionem, figurat. Propterea Christi, & ecclesiæ sacramentum esse non possit, ubi com- mercium carnale non fuerit. Coniugium tamen uerum, & uerum coniugij sacramentum esse, & si carnale commercium non fuerit subsequutũ. Imò potiùs tantò uerius & sanctius esse, quantò nihil i se habet unde castitas erubescat, sed unde charitas glorietur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce uerius, & sanctius coniugij sacramentum, ubi non interuenit carnale commercium: uel si de- speretur de prole: uel si mutuo consensu in pri- mo ingressu connubij carnis suspendant offi- cium, & sanctæ societatis indiuiduum seruent affectum. Falsum ergo est, hæreticum est, quod dixit Witcleff: quòd si spe mutuorum iuuami- num sine spe prolis copulentur adinuicem, non est uerum matrimonium. Falsum est, hæ- reticum est: quod sylueſtres hæretici conse-

¶ QVOD INTER STERILES, vel sanctè continentes, absque spe sobo- lis, est uerum coniugium:
Cap. CXXXI.

SVMMA.

1 *Coniugium quòd sit uerum inter steriles, uel san-*

quenter

quenter aberrant, dicentes iam uetitorum taliũ A rint coniuges adulterina inquinatione sordentes. Non alia quærant coniugia: quia non erunt coniugia, sed adulteria. Hæc ille. AVCTOR. Intelligere tamen possumus post prædicta quo ad Witcleff:p inter contrahentes, exclusa spe pro lis per sterilitatem affectatam, uel procuratam, nuptiæ non sunt ueræ, nec uerum coniugium: si coniuges tamen concumbere non desistant. Adulterina est enim illa complexio, ubi fides da tur simul ad explendam libidinem, & ad extir- Aug. ca. 5. pandam sobolem. Libro de bono coniugali AV To 6. in de GVSTINVS. Solet etiam quæri, cum masculus, & fœmina cisi. Grat. nec ille maritus, nec illa uxor alterius, sibimet nõ d. 31. q. 2. habet. filiorum procreandorum, sed propter incontinentiam solius concubitus causa copulantur, ea fide mediante, nẽ ille cum altera, nec illa cum al tero id faciat, utrum nuptiæ sunt uocanda? Et B potest non absurdè fortasse illud appellari connubium, si usque ad mortem alterius eorum id inter eos placuerit: & prolis generationem, quã uis non ea causa coniuncti sunt, non tamen uta uerint ut uel nolint nasci sibi filios: uel etiã ope re aliquo malo, nè nascantur, agant. Cæterùm si uel utrunque, uel unum horum desit, non inue- nto quemadmodum has nuptias appellare pos- sumus. Hæc ille AVCTOR. Ad hunc casum at tendat Witcleff, & ponderet partes eius. Prima pars est, quod si legitimè contrahentes, non filio rum procreandorum causa, sed ad uitandam in- continentiam solius causa concubitus fide indis solubili citra mortem, nunquid nuptiæ sunt uo candæ? Respondet non absurdè dici connubium directè contra Witcleff, dicentem non esse uerũ C coniugium: cum tamen per eum, si esset non rea le, sed imaginarium aliquid tropicè, uel figurali ter sacramentum, uerum coniugium diceretur. Secundò addit in casu Augustinus. Quòd si in conuentione non solum non intendant prolem, sed uitent, ita ut nolint, uel aliquo opere malo id agant, ne prolem habeant, si concumbant, pro fus tunc quomodo nuptiæ appeliari debeant, non agnouit. Nec mirum: quia naturalem actũ a naturali fine diuertunt: scilicet, concubitũ car- nis ab effectu prolis. Secus autem esset, si pro- pter orationem omni carnis commixtioni si- mul renuntiarent & proli. Quod ita intra ip- sum coniugium sanctum est, ut uidoitati, uel si Idem c. 6. sint cælibus, urginali laudi non indignè respon dear. Eodem libro citò post, AVGVST. Coniuga lis concubitus generandi gratia non habet cul- pam. Concupiscentiæ uerò sariandæ, sed ta- men cum coniuge, propter tori fidem, uenia- lem habet culpam. Adulterium uerò, siuè fornicatio, lethalem habet culpam. Ac per hoc melior quidem est ab omni concubitu con- tinentia, quam uel ipse matrimonialis concubi

tus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.7.

tus,qui sit causa gignendi. Sed quia illa continentia meriti amplioris est, reddere uerò debitum coniugale nullius est criminis:Exigere autem ultra generandi necessitatem, culpæ uenialis:Fornicari porrò,uel mœchari, puniendi criminis:Cauere debet charitas coniugalis,nè dum sibi quærit unde ampliùs honoretur,coniugi faciat unde damnetur. Hæc ille. AVCTOR. Recitatis uitæ differentijs,quæ contingunt uicissim in coniugio,meliorē dicit omnium immunitatem ab omni concubitu:& hoc inter coniuges. Quod patet per hoc, quod subdit: quòd cùm melior sit ab omni concubitu continentia etiam, quàm matrimonialis concubitus causa gignendi:cauere tamen debet charitas coniugalis,nè sic quærat unde amplius honoretur, ut cō iugi faciat unde damnetur. Et infrà uersus finē libri AVGVSTINVS. Hæc omnia bona sunt,

Augusti. cap.24.
**bone*

propter quæ nuptiæ *bonum sunt:Proles,fides, 1
sacramentum. Nec prolem autem carnalem iā
hoc tempore quærere, ac per hoc ab omni tali B
opere immunitatem quandam perpetuam retinere,atque uni uiro Christo spiritualiter subdi:
melius est utique,& sanctiùs: si tamen ea *uocatione sic utantur homines, quemadmodum
scriptum est: ut cogitent quæ sunt domini:quo 3
modo placeant domino,id est, * ut perpetuam
cogitent continentiam:nè quid minus habeat
obedientia. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quòd 4
coniuges continentes ab omni carnis copula meliores, & multò sanctiores extollit Augustinus
super propagantes,addendo,si tamen perpetuā
cogitent continentiam:& ad hoc uoto se astrin- 1
gant, uelut Maria & Ioseph. Et isti tunc erunt
inter omnes perfectissimi coniuges,quorum cō
iugio descriptio Witcleff præ sui nimia breuitate non conuenit:cùm nec istis liceat præfirmata cogitatione perpetuæ continentiæ filiorum
propagationi uacare.Ponamus ergo meliorem,
& meliùs * artificatam descriptionem HVGO-

**nuptias. 1.Cor.7. *ut perpetuo cogitet continentiā*
**artificiatē Hugo. Quid sit matrimonium.*

NIS.Coniugium † est consensus masculi & fœ 2 C
minæ legitimus,indiuidualem uitæ consuetudinem retinens.Hæc ille.lib.2.de sacramentis,parte.11.cap.4.AVCTOR.Si uerò instetur, quòd antiqui patres non concesserunt coniugium,ubi non intercesit carnale commercium: dicitur, quòd de illo particulari loquebantur coniugio propagandæ prolis: quod dispensatione prima incipitur,sed carnis commercio consummatur. Et consequenter tale carnis coniugium parentibus Christi negant: sed non illud perfectissimum, quod optima connubia non excludit: sicut in Homilia Euangelij, Cùm esset desponsata Ioseph. ORIGINES. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Coniugem audiens,non expauescas,non conturberis: non tu,

Origines. To.2. Matt.1.

nec quisquam sequentium usque in consummationem seculi. Coniugem eam dico propterea, A
ut diabolo uirginitatem eius occultem,ut Iudæorum prauitatem excludam,ut legis instituta non
destruam. Et in consequentibus demonstro,
quòd ista nè coniunx tua secundùm consuetudinem coniugij habeatur, nec iste qui generatur,
tuus filius esse credatur.Hæc ille. AVCTOR.
Ecce coniunx: sed non secundùm consuetudinem coniugum.

¶ QVOD CONIVGIVM CELEbrandum est in signis sensibilibus,& cum uerbis simplicibus de præsenti. Cap. CXXXII.

SVMMA.

1 *Witcleff,qui signa sensibilia, quæ sunt de ratione ecclesiastici sacramenti,suspendit à sacramento matrimonij,confutatur.*

2 *Witcleff dictum contra uerbum de præsenti, & hæc conuertuntur(Te accipio in uxorem, &, Te accipiam in uxorem) multorum authoritatibus diluitur.*

3 *Deus creator omnium, quomodo ad producendum res primarias præ elegerit uerbum de præsenti.*

4 *Nuptialis obligatio quod non sit sola promissio, ut Witcleff delirat,sed actualis traditio sui corporis,& alienatio suæ potestatis &c.*

Vvicleff.

SIGNA † uerò sensibilia cum sint de ratione ecclesiastici sacramenti: cur ab hoc sacramento suspendit Witcleff,nisi quia negligit sacramentum? Dicit enim.4.ter damnati Trialog.cap.22.Veritas quidem mihi uidetur,quòd assistente consensu coniugij, & domino approbante, subducto quocunque signo sensibili,foret satis. Ideò lex conscientiæ, & instinctus domini in benè uentibus in contractu huiusmodi rectissimè regularet.Hæc Witcleff.AVCTOR. Qui quodcū que signum sensibile tollit contractui coniugali,dicat qualiter potest consensus coniugum alterutri esse notus? Quòd si consensus mutuus ignoretur ab eis, quali er potest utrique coniugum,coniugiū esse notum? Si uerba suspendāt, quia contrahentes fortè sunt muti:si non adsit sensibile signū nutus,uel uultus,qualiter cognoscent se coniuges sine mutui expressione cōsensus?hoc nè inter bestias quidem, uel uolucres fœdere copulatas sine signo sensibili erit satis. Quomodo ergo assistente cōsensu coniugij, & domino approbante, subducto quocunq; signo sensibili,erit satis ad contrahendum dico coniugium?

gium? Cæterùm inter signa sensibilia tollit primitùs uerbum præsens, ubi iam suprà consequenter. Dicendo(inquit)capio te in uxorem, A
potest esse,quòd mens dicat oppositū, propter complendam uoluptatem carnalem. Cùm ergo uerbum mentis sit præponderantius uerbo oris, & ad uerum matrimonium requiritur cōsensus, uidetur quòd nō sit matrimonium per uerba huiusmodi de præsenti.Hæc Witcleff. AVCTOR. 2
Obijciamus huic Simonem magum:quem scriptum Actuum asserunt baptizatum,cùm tamen ficta mente, & oppositā sacramento, susceperit: quia non propter gratiam, sed propter quæstū: & tamen uerum accipit baptismum.lib.1.de uno baptismo contra Donatistas. * cap.16. AVGVSTINVS. Etenim Simonem Magum per baptisma ipsa pepererat,cui tamē dictum est,q non haberet partem in hæreditate Christi. Nunquid ei baptismus?nunquid Euangelū? nunquid sacramenta defuerunt ?sed quia charitas defuit, B
frustrà natus est:& ei expediebat fortasse non nasci.Hæc ille.AVCTOR.Et qualiter cum dissensu mentis potuit iste Simon secundùm extrinsecum sacramentum,quanuis non secundùm spiritum Christo coniungi:& iste cōiunx fictus secūdùm extrinsecum sacramentum non rectè iudicabitur delusæ fœminæ maritari?Quia nō sic est ex iudicio legis Dei(inquit)& ideò iudices, qui ex nudis uerbis iudicant pro matrimonio, iudicant contra iudicium legis Dei. Sed maledicta sit lex huiusmodi:qua iudex coarctabit per censuras suas ficta iugum personarum, ut faciat cō trariè legi Dei.Hæc Witcleff. AVCTOR. Iam dixit tibi, quòd ficta mente baptizatus, tamen baptizatus est quò ad extrinsecum sacramentū: nec si confiteatur,habet denuo baptizari: quare non iste,qui ficta mente contraxit,uere censebitur uxoratus, saltem secundùm exterius sacramentum,propter exterius uerbum formans consensum?Propter fictionem(inquis)Sed non tale C
reportabit emolumentum ex dolo dolosus: sed deponat fictionem, & firmum erit coniugium. Et quanuis secundùm mentem,quam præsenter gerit, conformes Deo non sunt, qui secundùm uerbum oris eius dijudicant, secundum tamen mentem, quam deberet habere, omninò in iudicando Deo conueniunt: qui ex uerbis suis eum conuincunt. Sic enim Saluator Luc.19. Ex oré tuo te iudico, serue nequam. non dixit, ex mente. Et alibi. Sicut audio, iudico. debuit enim uerbum habere cum mente connubium. Qui ergo uerbum spontè adulterat, sibi ipse solus præiudicium generat. Aut quid peccauit Christus, quòd iudicat Iudam amicum in uerbo, hostem in mente: quem sustinebat amicum in osculo, in animo traditorem? Sic enim publica publicis, & secreta iudicia responderent occultis. Sed ista sunt dicenda alibi. Audiamus quid ampliùs dicat contra uerbum de præsenti. Hæc conuertuntur, ut hic supponimus' Te accipio in uxorem,&, te accipiam in uxorem. cùm ergo secundùm sit certius, & minus imbrigabile, uidetur, quòd ipsum sit eligibilius ad homines matrimonialiter copulandum, *Vvitcleff.*
Hæc Witcleff. AVCTOR. In † his uerbis distortis uidete si unum aliquod uerbum sit uerum. Hæc (inquit) conuertuntur: te accipio in uxorem: &, te accipiam uxorem. Quis creditor sic sustinet debitorem: si dicat, Iam soluo tibi: quia postea soluam? conuertuntur enim& idem ualent per Witcleff, &,iste puer est iam Papa, uel Episcopus: quia post annos quadraginta promittitur esse futurus. Iam ficta principia de longo suo esse in primo libro detexi. Quæ quàm confidenter supponit, tàm confidenter orthodoxorum clerus respuit, & condemnat: & contra naturalem intelligentiam uerum totum humanum genus esse pronuntiat. Vnde Augustinus nescit aliquo modo dicere solem exortum esse in aurora, quæ solis ortum præcedit. libro 11. con- **cap.18. Aug.To.1.*
fessionum, * post medium, AVGVSTINVS. Intueor,inquit,auroram, oriturum solem prænuntio. Quod intueor,præsens est, quod prænuntio, futurum. Non sol futurus, qui iam est, sed ortus eius, qui nondum est. Tamen ortum ipsum nisi animo imaginarer, sicut modò cùm id loquor, non prædicere eum possem. Sed nec illa aurora,quam in cælo uideo, solis ortus est, quanuis eum præcedat. Nec illa imaginatio in animo meo,qua duo præsentia cernuntur,ut futurus ille antè dicatur.Futura ergo nōdum sunt: & si nondum sunt, non sunt: & si non sunt, uideri omnino non possunt: sed prædici possunt ex præsentibus, quæ iam sunt, & uidentur. Hæc ille. AVCTOR. Quàm planis uerbis negat Augustinus suppositionem tuam. Non conuertuntur apud enim:sol oritur,& sol orietur. quia differunt sicut præsens, & futurum:sicut ens, & non ens:sicut aliquid,& nihil:quia futura quanuis prædici possunt ex præsentibus, quæ iam sunt, tamen quia nondum sunt, simpliciter non sunt. Sic enim dicit, Futura nondum sunt: & si nondum sunt, non sunt. Quomodo ergo conuertuntur hæc duo, Accipio te in uxorem,&, accipiam te in uxorem? Si enim de futuro puro accipies: futuritio illius acceptionis excludit iam te accipere:quia futurum illud si sit purè futurum,non est:quia nondum est. Et si iam accipis, acceptio tua est, quia præsens est, & ideò sola est, non illa, quæ tantumlibet est futura.Imò(inquis) in tempore suo est. Certè il-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lud non est, quia tempus suum est futurum. Vnde citò post AVGVSTINVS. Quod aût nunc liquet, & claret: nec futura sunt, nec præterita: nec propriè dicitur, tempora sunt tria: Præteritum, Præsens, & Futurum. Sed fortasse propriè diceretur, Tempora sunt tria: præsens de præsentibus, præsens de præteritis, præsens de futuris. Sunt.n. hæc in anima tria quidem: & alibi ea non uidebo. Hæc ille. AVCTOR. Ecce si futurum sit, quia in re suo est, tempus autem futuri temporis non aliud est, quàm futurum: ergo adhuc in nullo tempore est: quia sic dicit Augustinus, quòd nec futura sunt, nec præterita: ideoque nec propriè sunt tria tempora, quanuis in collatione animæ tria sint: & alibi ea non uidet Augustinus. In nulla quoque parte magni tẽporis sunt, quæ partes nec ipsæ sunt. Quod itẽ addit concludendo errorem intentum dicens, cum secundum sit certius, & minus imbrigabile, scilicet futurum, quàm præsens: accipiam te, quàm accipio: uidetur, quòd ipsum sit eligibilius ad homines matrimonialiter copulandum. Sic concludit Witcleff ad metam inopinabilis spontè ueniens, non adductus. Nam quis hominum tàm imperitus, aut naturali destitutus est ingenio, ut saltem facto ipso non contentiosè contrarium syllogizet? Quis seculi homo non se certius existimet habere, quod iam habet: quàm quod nondum habet, sed est habiturus in posterum? Aut ubi habent res dubiæ loca sua, nisi nidificent in futuris? In libro de breuitate uitæ dicit Seneca. In tria tempora uita diuiditur, quod est, quod fuit, quod futurum est. Ex his, quod agimus, breue est: quod acturi sumus, dubium: quẽ egimus, certum est: hoc est, in quod fortuna ius perdidit, quod in illius arbitrium reduci potest. Hæc ille. AVCTOR. Item lib. de senectute TVLLIVS. Horæ quidem cedunt, & dies, & menses, & anni: nec præteritum tempus unquam reuerti tur: nec quid sequatur, potest sciri. Hæc ille. AVCTOR. Et ut de sacris literis doceamur, sapiens ait Prouerbiorum. 27. Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies. Et in eundem textum libro 3. super Prouerbia, BEDA. Nè securus sis aliquando de futuro tempore: quia & si hodie te domino seruire conspicis, qualis esse in futurum possis, quo modo uitam finire, prorsus uidere non præuales. Hæc ille. AVCTOR. Ecce cuncti seculi sapientes, & catholici quasi primam animi conceptionem dijudicant res futuras ex futuritione ipsa esse res dubias: & res solas certas, præteritas, uel præsentes. Si autem omnino Witcleuisticæ nuptiæ sunt eo certiores, & minus imbrigabiles futuræ, quàm præsentes: semper ergo desiderent eas esse futuras, ut semper

Aug. c. 20.

Seneca.

Tullius

Pro. 27.

Beda

A sint ad contrahendum matrimonium certiores: Creator † omnium Deus ad producendum res primarias prælegit uerbum de præsenti, dicens, Fiat lux: Congregentur aquæ: Crescite: Faciamus hominem, & similia. Imperatiuum præsens assumpsit, sicut & æternitatem suam uoluit enuntiare uerbo de præsenti, nõ futuro. Hoc est nomen meum. Qui est, misit me ad uos. Non dixit, qui erit. Vnde libro. 11. confessionum AVG. Præcedis omnia tempora præterita celsitudine semper præsentis æternitatis, & superas omnia futura, quia illa futura sunt, & cum uenerint, præterita erunt. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Anni tui nec eunt, nec ueniunt. Isti.n. nostri, & eunt, & ueniunt. Vt omnes ueniant, anni tui simul oẽs stant, quoniam stãt, nec euntes à uenientibus excluduntur. Sequitur Anni tui dies unus, & dies tuus non quotidiè, sed hodie, quia hodiernus tuus non cedit crastino, neque.n. succedit hesterno: Hodiernus tuus æternitas ideò coæternũ genuisti, cui dixisti, Ego hodie genui te. Hæc ille. AVCT. Ecce, anni domini simul stant, & dies eius nõ est crastinus, sed hodiernus. Et nunquid dicet Witcleff, ꝙ beati Petrus & Paulus, & cæteri cæli ciues fuerint multò certiores beatitudinis suæ futuræ, quàm sunt præsentis, quando in hoc exilio uitam præstolabantur non sine afflictione futuram? Et si securitas sit maior pars beatitudinis sanctorum, maxima pars beatitudinis eorum amputatur per translationem futuri in præsens, minus certum, & multò magis imbrigabile, quia præsens. Qua uectus inania Witcleff, ista sustinet, ut omnis idiota eius experiatur insaniam? Tendamus nos ad fundandum uerba matrimonialia de præsenti in primo humanæ propagationis connubio sine errore, aut uitio, intra fores consistentis adhuc innocentiæ maritalis. Ipse dominus Deus noster auctor coniugii adduxit mulierem, quam fecit, ad Adam. Et statim Adam ille primus in uerba matrimonialis contractus Spiritusancto spirante prorupit, dicẽs. Hoc nũc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. His dictis, suscepit uxorem, accepit eam in coniugem. Vnde sine interpolatione subiunxit. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ. Quæ uerba non tam ex se, quàm ex ore domini protulit, Christo hoc dicente in Euangelio Matth. 19. Non legistis quia * qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos, & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem &c. Quem locum exponens li. 9. super Genesim, ad literam, * in fine, AVGVSTINVS. Euigilans (inquit) Adam tãq; prophetia plenus, cùm ad se adductam costam mulierem suam uideret, eructauit continuò, quod

3

Gen. 1.

Exo. 3.

Aug. li. 11. To. 1

Psa. 101.

Gen. 2.

*Quia fecit hominem. c. 18. Aug. To. 1

quod magnum sacramentum commendat Apostolus: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hoc uocabitur * mulier, quoniã de uiro sumpta est: & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quæ uerba cum primi hominis fuisse scriptura ipsa testatur dominus tamen in Euangelio Deum dixisse declarauit. Ait enim. Non legistis: quia qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos, & dixit, Propter hoc dimittit homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ. & erunt duo in carne una? ut intelligeremus propter extasin, quæ præcesserat in Adam, hoc eum diuinitus tanquam propheram dicere potuisse. Hæc ille. AVCTOR. Hæc ergo uerba primi matrimonij tàm prophetica, & inspirata a Deo, ut & ea dominum Deum locutũ esse Saluator asseruerit, dicat Witcleff, si sciat ea corrigere, & aptiora formare, tam ad matrimonialiter contrahendum, q̃ ad omnes leges, tã carnalis, q̃ spiritualis coniugij exprimendum. Et hæc sunt uerba planissimè posita in præsenti: imo & determinata cùm aduerbio de præsenti. Hoc nunc os ex ossibus meis. Ab his uerbis origo cœpit omnis coniugii. Vnde libr. 2. de sacramentis, parte. 11. ca. 1. & 2. HVGO. In coniugio hæc primum consideranda sunt, & discernenda: & origo, & institutio cum modo, & causis: & eius secundum tempus, & locum, & ritus uariatio. Coniugii Dei auctor est. Ipse enim coniugium esse decreuit, quando mulierem ad propagationem generis humani homini in adiutoriũ fecit. Adam uero in spiritu cognoscens ad quem usum mulier facta esset, cum adducta fuisset ad eum, dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Hæc ille. AVC. Adhuc arguit Witcleff, si accipio te in uxorem † tunc per ante est uerum, quòd te accipiam in uxorem, & si sit uerum, te accipiam in uxorem, tunc pro tempore suo est uerum, quòd te accipio in uxorem. Cum ergo cum uerbis de futuro sit consensus composibilis, & uerba illa sint uera, atque a domino ordinata, quomodo licet uerba illa frustrare per uerba sequentia de præsenti, quæ non sunt tántæ efficaciæ? Hæc Witcleff, ubi prius. AVCTOR. Planum est sensatis omnibus, quantum deliret. Hæ sunt scripturæ, quas iactat se habere contra ecclesiam: hæ rationes. Sicut Manichæus promittit omnia plana, & tandem loco scripturæ loquitur mendacium cum pseudo, dicens, sed nunquam probãs, hæc ordinata a domino in uerba coniugij. Et loco rationis adducit unius inueterati philosophi antiquam uersutiam, quam una cum aliis Aristoteles abiecit in fine primi Perihermenias: & tandem definit non esse de contingentibus futuris ad utrumlibet, ueritatem aliquam determinatam. Quis ergo potest cum uerbis indeterminatæ ueritatis, determinata inire coniugia? Nec iste scit iam inter statim data, & promissa discernere. Nam qui consentit ditaturum me cras, non me ditat facto, sed solo promisso. Qui autem statim ditat, facto ditat. Et nunquid ideo uxor mea est, quia dico erit? Nunquid ideo accipio ius in eam, quia promitto me accepturum eam post uiginti annos in coniugem? Aut si omne promissum est debitum, ideo omne promissum est impletum? Ideo loco iam dicto, cap. 5. HVGO. Considera, quòd longè aliud est promittere, atque aliud facere. Qui promittit, nondum facit. Qui autem facit, iam facit quod facit. In eo, qui promittit, si non facit quod promittit, mendacium est. In eo autem, qui facit: etiam si post factum pœnitet, tamen factum omnino est, quod factum est. Qui ergo promisit se uxorem ducturum, nondum tamen uxorem duxit. Et quæ spopondit se nupturam, nondum nupsit, nec coniugium adhuc fuit, sed futurum esse debuit. Cum autem posteà & ille uxorem duxit, & illa marito nupsit: iam coniugium sit utrinque, & non poterit dissolui quod factum est. etiam si id, quod promissum fuit, non est impletum. Præcedens ergo mendacium, pœnitentia corrigendum est: sed sequens coniugium dissoluendum non est. Non autem sic est, quando sacramentum coniugij non quidem mutua sponsione futurum promittitur, sed præsentis assensus attestatione firmatur. Hæc ille. AVCTOR. Benè dixit Hugo, distinguendo naturas contractuum nudi promissi, & ueri dati, uel facti. Nuptialis ergo obligatio non est sola promissio, ut Witcleff delirat: sed est actualis traditio sui corporis, & alienatio suæ potestatis: secundum illud Apostoli, Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir: & econtrario. Ideo non dicit cum uerbo de futuro, habebit, sed de præsenti, habet, uel non habet. Quia statim factus uir, habet uxoris suæ traditam potestatem. Nec prius est uxor, quàm corporis sui uiri præsenter potestatem habeat, non nudè futuram. Et sub his uerbis Christus singula statuit sacramenta conferri, ut in baptismo non instituit Christus dicere de futuro. Ego te baptizabo in nomine patris, & filii, & Spiritussancti: sed, ego te baptizo. Nec, Accipietis, & comedetis: hoc erit corpus meum. Sed præsenter dixit, Accipite, & comedite: hoc est corpus meum. Nec dixit, prædicabitis Euan-

4

Aristo.

Hugo.

1. cor. 7.

Matt. 26. Matt. 28. Marc. 16

Universidad de Deusto
Biblioteca

gelium omni creaturæ : sed cum eos mitteret A
Prædicate,inquit,& accipite Spiritumsanctum.
Non dixit ibi,accipietis.Ideo collatio sacramẽ
ti,uerbum præsens requirit,ut quis percipiat sa
cramentum.Sed item sophisticat Witcleff: ip
uerba de præsenti fit matrimonium,tunc sequi
tur oppositum in adiecto:quia cùm uox quan
do desinit esse,non est:uerba ista de præsenti nõ
Wicleff faciunt matrimonium,nec sunt sibi compossi
bilia.Hæc Witcleff.AVCTOR. Iam frequen
ter absolui istud sophisma indignum audientia,
Lu.12. in primo libro,& alibi.Nam Christus ait,Beati,
qui audiunt uerbum Dei. Aut ergo quando uer
bum illud est,aut quando non est ? Non quando
est,quia statim desinit esse:nec prius potest bea
tificare,quàm sit uerbum prolatum. Nec quan
do non est, quia tunc non ens faceret esse bea
tum.Et beata uirgo audiendo sermonem ange
Lu.1 li,turbata est:sed non priùs audiuit sermonem
completum,quàm desijt esse, ergo nihil turba
uit eam. Sed & respondetu pro uerbis tuis de
futuro.Ipsa enim si futura sunt,nondum sunt:& B
ideo non sunt.Dixit Augustinus suprà:ergo nec
faciunt matrimonium.Si dicas, imo sunt in tem
pore suo. Et hoc item dicis de uerbis nostris
præsentibus,quia quandiu præsentia sunt,sunt:
& per hoc efficere matrimonium nostrum pos
sunt.Cum item sunt lapsa in præteritum, adhuc
in tempore suo sunt,& multo certius,quàm fu
tura:ergo coniugium uerum efficiunt. Hoc con
tra te prouidisti sophisma : sed fides instaurat 5
suis docibilibus uerum dogma. In sensibili uer
bo Gabrielis,& sensibili uerbo uirginis Spiri
tussanctus eam patri copulauit in uirginem: &
Greg.To.2 nato imprægnauit in matrem: non quidem futu
ro,ut dicis,sed præsenti,& ipso indiuisibili, qa
non stat.Vnde lib.18.Moralium GREGORIVS.
Nuntiante angelo,& aduenięte spiritu,mox uer
bum in utero, mox intra uterum uerbum caro,
& manente incommutabili essentia, quæ ei est C
cum patre & Spiritusancto coæterna, assumpsit
inter uirginea uiscera. Hæc ille. AVCTOR.
Elige iam,si uerbum prius desijt, quàm hæc fe
cit,dum tamen sciant fideles uerbum domini ta
li sensibili uero restitutum,non sic,ut uox corpo
ris desiuit,repentè perire,docente Homilia ul
tima super missus est, BERNARDO. Siqui
Bernardus dem apud Deum nec uerbum disidet ab inten
tione,quia ueritas est:nec factum a uerbo, quia 1
uirtus est:nec modus a facto,quia sapientia est:
ac per hoc nõ erit impossibile apud Deum om
ne uerbum. Hæc ille. AVCTOR.Si ergo nec fa
ctum disidet a uerbo Dei,quia uirtus est, uer- 2
bum desinens esse in sua essentia, constanter re
manet in uirtute. Facit ergo uerum coniugium 3
uerbum lapsum in præteritum per suam essen

tiam,sed remanens per uirtutem. Et item ante
hoc potest tale uerbum expectare per speciẽ ge
nitam,& præsenter agere per uirtutem. Hanc
philosophiam exponit lib.11.confessionũ* uer *capit. 31.
sus finem AVGVSTINVS. Deus creator om Aug. Tom.
nium.Versus iste octo syllabarum breuibus, &
longis alternat syllabis:Quatuor itaque breues,
prima,tertia, quinta, septima, simplæ sunt ad
quatuor longas: secundam,quartam, sextam, &
octauam. Hæ singulæ ad illas singulas duplum
habent temporis.Pronuntio,& renuntio : & ita
est quantum sentitur sensu manifesto, breui syl
laba longam metior,eamque sentio habere bis
tantum:sed cum altera post alterã sonat,si prior
breuis,longa posterior, quomodo tenebo bre-
uem: & quomodo eam longæ metiens applica- *habeat
bo,ut inueniam,quòd bis tantùm* habeam?Qũ
quidem longa nisi breuis sonare desisterit, ip
sam quoque longam unde præsentem metior,
quando nisi finitam non metior ? Eius autem fi
nitio præteritio est. Quid est ergo quod me
tior? Vbi est quam metior,breuis? Vbi est lon B
ga,quam metior? Ambæ sonuerunt, auolaue
runt,præterierunt. Iam non sunt, & ego me
tior.Sequitur.Non ergo ipsas, quæ iam nõ sunt,
sed aliquid in memoria mea metior,quod infixũ
manet.In te anime meus,tempora metior.No
li mihi obstrepere quod est,noli tibi obstrepere
turbis affectionum tuarum.In te,inquam, tem
pora metior.Hæc ille:AVCT. In his altercat
ionibus sophisma tuum Witcleff tangitur,qua
liter.s.syllaba breuis metiri potest,quando non
est.Respondet;est: quia animo metiente eam,
est passum in agente.Auolauit per essentiam la
bilem:manet per speciem. Ita præsentia uerba
coniugij præterierunt per essentiam, infixa ma
nent mentibus per speciem ; uirtutem ope
rantur matrimonii illapsa cordibus per con
sensum.

¶DE VARIIS SIGNIS, ET RITI-
bus,sub quibus est celebrandum coniugium
cum benedictione sacerdotis in eccle
sia. Cap. CXXXIII.

SVMMA.

*Coniugium,quòd fieri debeat in facie ecclesiæ co
ram testibus.Et quare.Et quomodo si clam fiat
licèt in re sit perfectum,quæ mala inde oriri pos
sent,ex Hugone referuntur.*

*Euaristi decretum pro ritibus sanctis in coniugio
seruandis.*

*Benedictio nubentium sacerdotalis in ecclesia un
de traxerit ortũ.Et quid de illa decernãt Cyri-
cius*

*eius & Calixtus Papæ.Et plura alia de ritibus A
nuptialibus.*

NON solùm cõtra sensibilia signa uer
borũ de præsenti conatur Witcleff,
sed omnia contendit in irritum duce
re,quasi possent homines nubi,uel nu
bere:sicut angeli existentes in cælo per locutio-
nem internam priuati consensus:sicut suprà di-
xit pro ueritate sibi uideri,qp assistente consen-
su coniugii, & domino approbante, subducto
quocunque sensibili,foret satis. Et particulari-
ter loquens in eodem ca.22.4.ter damnati Tria
logi.Qualis(inquiens)regula foret, idem matri
moniũ bis cõpletum?Primò in ꝑctu* cõiugium
per se facto:& secundo in solẽni ritu ad ostium
ecclesiæ à sacerdote per uerba nugatoria,& fal-
sa cõiter celebrato.Hæc Witcleff. AVCTOR
Et transit silens,quasi dicat nulla. Primo igitur
ad qõnem dicamus in forma : & tandem ad id, B
quod qõ implicat de rituum istorum ratione
fundanda. Si † igitur coniuges clàm contrahant
sine teste : stat perfectum esse coniugium in re
ipsa:sed factum in facie ecclesiæ coram testibus
completum,robur accipit firmitatis. Audiatur
casus.Vnde lib.2.de sacramentis.parte.11.cap.
6.HVGO. Quidam uxorem duxit clanculo si
ne præsentia testium: solo adinuicem maritali
consensu firmato,deuitaus (ut nonnunquam fie
ri solet)aliqua de causa conscientiam alienam.
Posteà breui tempore interiecto priusquam cõ
sensum occultum de facto manifesto probasset,
de facto pœnituit,& eam, quam in hũc modum
uxorem duxerat,dimisit.Aliam duxit celebri ap
paratu manifestè coram ecclesia, fortassis cum
parentum traditione,cũ sacerdotis benedictio-
ne,nuptias fecit,filios genuit. Venit prior illa
ad ecclesiam:iudicium interpellat, iustitiam po
stulat,iniuriam sibi illatam palam exponens.Ne C
gat ille,nec sunt hic testes, qui possint probare
quod occultum est. Hic quæris quid facere de-
bet ecclesia: quia utrinque inconueniens aliqđ
incurrere uidetur. Si enim illi mulieri, quæ qui
dem uerum dicit,sed tamen occultum est , nec
probatum quod dicit,sine legitimo testimonio
propter solum dictum suum creditur, & pro eo
quod incertum est, & occultum id, quod cer-
tum est , & manifestum dissoluitur , poterit de
inceps quilibet, siue quælibet in alium, uel aliã
quodcunque uoluerit,fingere, ut sibi simili rõ-
ne credatur.Quod si admissum fuerit, confusio
magna* sequetur: neque deinceps in ecclesia a
liquid firmum stabit. Si uero propter auctori
tatem ecclesiæ conseruandam,cõiugium, quod
primum factum est, scinditur, & adulterium,
quod secundo præsumptum est, confirmatur:

aliud malum magnum est,quando non solùm li
bertas datur,sed etiam necessitas indicitur ho-
mini,ut maneat in peccato suo. Hic ergo consi
lium quæris.Sequitur.Si quis putauerit propter
huiusmodi mala uitanda talem consensum, qui
nullo testimonio probatur, neque facientium
mutua confessione firmatur,irritum esse debe-
re,neque in eo coniugium ullatenus stare posse:
facilius inconueniens declinat.Sed soluit dubiũ
infrà.Dubium non est:quia id,quod ecclesiæ ꝓ-
bari non potest,ecclesia ipsa iudicare non põt.
Et rursum dubium non est: quia id, quod legiti
mo,& manifesto ecclesiæ iudicio factum est, si-
ne legitima,& rationabili,& manifesta causa re
scindi non potest.Ratio nos urget. Ista mulier
dicit,quia pari consensu cum uiro illo matri-
monium fecit:sed quod dicit, nec ipsa probare
potest,nec ecclesia,quod probatum non est,ap-
probare potest. Non potest ergo pro eo,quod
occultum est, id,quod manifestum est,infirma-
ri. Quapropter ut secundam copulam, quæ iu
dicio ecclesiæ legitimè facta est, ecclesia iudi-
cet ratam esse debere. Hæc ille. AVCTOR.
Soluat hunc casum, & perplexitatis eius,omnis
Witcleuista,si sciat, aut adulterium approba-
bit,aut quodlibet adulterijs uiam dabit.Proba-
bit,si nõ restituat uirum:uiam dabit,si restituat,
quia simplici uerbo fœminæ non probantis ad-
hæsit. Sic enim alius dicet se matrem uxoris no
uisse,ut Hugo ibi recitat.Hæc dicet se ab eo co
gnitam priori uiuente marito. Quanuis præter
ista sine mille millenis adulteris non erit eccle-
sia,si licenter admittantur priuata tractare con-
nubia:& iterum nec sine tot diuortijs omni an-
no.Quid putas facturi sunt magistri ecclesię,pa
tres plebis,sequaces, & hæredes Petri , cui pro *Io.21.*
omnibus dictum est, Pasce oues meas? Ipsæ
se pascere nesciunt : si quocunque uoluerint,
pergant . errabunt, aut cadent in foueam, aut
ruent præcipites. Nunquid ergo peccant,si ut *Re.11.*
boni pastores Pauli sequantur regulam, do-
centes oues suas prouidere bona, non tantùm corã
Deo , sed etiam coram omnibus hominibus?
Si bonum sit illorum coniugium , si legale , si
sanctum , prouideant fidem eius bonam fieri ,
non tantum coram Deo , sed coram omnibus
hominibus. Fatuè,ut uidetis, uidebatur Wit-
cleff satis esse de consensu, & approbatione do
mini sine omni signo sensibili : aut fatuè iusit
Paulus prouidere nos bona nostra , non tan-
tum coram Deo,sed etiam coram omnibus ho
minibus . Scio ipsius Pauli iustam esse con-
scientiam . & dominum ipsam approbasse : &
tamen non reputat sibi satis probationem do-
mini in priuato , & conscientiam in priuato:
nisi etiam prouideret in publico suæ famæ, di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cens, Prouidemus (inquit) bona, non solũ coram Deo, sed etiam coram hominibus. 2. Corinth. 8. Cur ergo ubi restant tot semina scandalorum prouidere non debent hæc ipsa ouibus suis patres, quæ necessaria iudicant sibiipsis? Scio ipsũ Paulum instituisse perpetuam regulam episcoporum, & sacerdotum, ut testimonium bonum habeant etiam ab iis, qui foris sunt id est, hæreticis & schismaticis. 1. Timoth. 3. Oportet autem illũ & testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & laqueum diaboli. Similiter & diaconos iubet ordinare, habentes ministerium fidei iu conscientia pura: & ultra hoc, & hi (inquit) probentur primum: & sic ministrent. Textum priorem exponit libro suo *pastorali circa medium, AMBROSIVS. Concludens regulam, & episcopalem formam ad extremum intulit, dicens. Oportet illum autem & testimonium bonum habere ad hos, qui foris sunt, id est, hæreticis, seu schismaticis, qui extra ecclesiam sanctam catholicam conueniticula sibi profana præficiunt: quos tamen Apostolus testimonium dicit debere habere bonum de immaculata uita sancta episcopi conuersatione, ne fortè accipiant locum episcopo obtrectandi, & infamare incipiant catholicum dogma. Hæc ille. AVCTOR. His ergo non debet satis esse sana conscientia & diuina secreta probatio, nisi testimonium forinsecum habeant perfidorum. Ratio est, ne infamare incipiant catholicum dogma. Hæc item causa coniuges testimonium habeant nuptiarum, ne sub earum pallio stupra lasciuiant. At ſut omnes uideant, quid propter huiusmodi ritus sanctos contra emergentia mala ab initiis ecclesiæ sit prouisum: audiatur quid in decreto suo primo. ca. 2. cecinit EVARISTVS. Similiter (inquit) custoditum, & traditum habemus, ut uxor legitimè uiro iungatur. Aliter enim legitimum (ut à patribus accepimus, & a sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus:) non fit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam fæminam dominationem habere uidentur, & à quibus custoditur, uxor petatur: & à parẽtib. propinquiorib. sponsetur, & legib. dotet & suo tempore sacerdotaliter (ut mos est cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur: & à paranymphis (ut consuetudo docet) custodita, & sociata a proximis tempore congruo petita legibus detur, & solenniter accipiatur: & biduo, uel triduo orationibus uacent, & castitatem custodiant, ut bonæ soboles generentur. Sequitur. Quapropter filii charissimi, & meritò illustres, fide catholica suffragante, ita peracta legitima scitote esse coniugia, aliter uerò præsumpta non coniugia, sed aut adulterina contubernia, uel stupra, aut fornicatores potius quam legitima coniugia esse non dubitate, nisi uoluntas propria suffragata fuerit: & uota succurrerint legitima Hæc ille. AVCTOR. Hic sanctus Papa de *apertione monet coniugii, subiiciens singula, quæ faciant *uotum esse, dationem scilicet uxoris ab habentibus potestatem, petitionem uiri, benedictionem sacerdotis, custodiam proximorum quousque ducatur, dotem &c. Sine his uerò præsumptum adulterium esse, uel stuprum nisi uoluntas propria suffragata tunc fuerit. Quæ quidem exceptio, quid uelit, declarat prædicto loco HVGO. Potest etiam quod dictum est suprà: furtiuos consensus non cõiugia esse, sed adulterina contubernia, uel stupra, nisi uoluntas propria suffragauerit, & uota succurrerint legitima: propter hoc dictum putari, quia huiusmodi consensus, qui in occulto fiunt, coniugium non sanciunt: nisi iidem ipsi, qui sibi in occulto cõsenserunt, eundem consensum suum utrique uoluntarie in manifesto profiteantur. Tunc siquidem uoluntas propria suffragatur, & uota succurrũt legitima: cum id, quod in occulto fecerunt, spontè utrique in manifesto profitentur. Hæc ille. AVCTOR. Percepi tamen in libello cuiusdã hæretici eos de isto Euaristo cautos esse: & eum abiicere quasi humanitus, non diuinitus statuentem, Hortor tamen eos solicitè uidere quis sit iste Papa, & quid dixerit. Est uerò inter primæuos Papas quintus à beato Petro: secundum calculum Augustini, epistola ad Generosum, qui iõ antiqua statuta ecclesiæ aptius posset *edisserere. Dixit autem non ex se, sed ut a patribus accepimus, inquit, & a sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus. Et quàm contumax est filius, qui talium, & tantorum patrum, & temporum rudimenta conculcat? Sed ſ si omnino contendat pro decreto diuino, sciat benedictionem sacerdotalem in ecclesia ab ipsa diuina benedictione in paradiso nubentium sumpsisse initium, & deinceps in lege seruatam: & sic deinceps transfusam ecclesiæ: teste libro quæstionũ ueteris & nouæ legis. ca. 127. AVGVSTINVS. Omnia enim quæ facta sunt, Dei nutu multiplicata, & meliora sunt super terram. Nec enim aliter possent crescere, quàm Dei uoluntas, & benedictio decreuit seminibus. Sequitur cuius rei traditio & in synagoga mansit, & nunc in ecclesia celebratur, ut Dei creatura sub Dei benedictione iungatur, non utique per præsumptionem, quia ab ipso authore sic data est forma. Hæc ille. AVCTOR. Iam eat Witcleff cum Witcleuistis deliberare quid dicat Augustino: quia nihili pendit solennes ritus nuptiarum in ecclesia: Non utique per præsumptionem fiunt a presbyteris benedicentibus (inquit Augustinus) quia ab ipso authore sic data est forma. Quærit hæreticus:

1. Tim. 3.

Vide dig. sacerdotalis. Amb. To. 4 ca. 4.

Euaristus uixit ann. do. 110.

*apertione, uel sponsationem. *uotum esse. *legitima esse.

Hugo de sacramentis.

*editum

Aug. To. 3

eus: ubi hoc? Respondet Augustinus, ubi Dei benedictio decreta seminibus. Et libro. 2. de origine officiorum. cap. 19. ISIDO. Nam quod in ipsa *continentia coniugia a sacerdote benedicuntur, hoc a Deo in ipsa prima conditione hominis factum est. Sic enim scriptum est. Fecit deus hominem ad imaginem Dei: & fecit eum masculum, & fœminam, & benedixit eos, dicens, Crescite, & multiplicamini. Hac ergo similitudine sit nunc in ecclesia, quod ante factum est in paradiso. Hæc ille. AVCTOR. Sequitur Isidorus patrem suum Augustinum, exprimens benedictionis diuinæ uerba. Crescite, inquit, &c. Et nunc idem geritur in ecclesia, quod ante fiebat in paradiso. Vnde 14. de ciuitate Dei, ca. 21. AVGVST. Hos autem nullo modo dubitamus secundum benedictionem Dei crescere, & multiplicari, & implere terram: donum esse nuptiarũ, quas Deus ante peccatum hominis ab initio cõstituit creando masculum, & fœminam, qui sexus euidens utique in carne est. Huic quippe operi Dei etiam benedictio ipsa subiuncta est. Nam cum scriptura ipsa dixisset, masculum & fœminam creauit eos, continuo subdidit. Et benedixit eos Deus, dicens, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius &c. Hæc ille. AVCTOR. Hæc est ecce benedictio nuptiarũ a domino Deo dictante in paradiso: & ab hac forma nostræ benedictionis profluxit in ecclesia, quam nubentes transgredi fas non est sine grandi sacrilegio. Vnde in decreto suo ca. 4. Papa trigesimusſextus a beato Petro *CIRICIVS Benedictio illa, quam nupturis sacerdos imponit apud fideles, cuiusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione uioletur. Hæc ille. AVCTOR Quod quidem sacrilegium non facilius dicitur esse, quam est, in tanto, ut omnis incesti pollutionem, & maculam ab antiquo includat infamiæ. Vnde in decreto suo secundo, capit. 5. CALIXTVS Papa & martyr, decimusquintus a Petro: Quisquis ergo non est legitimè coniunctus, uel absque dotali titulo, ac benedictione sacerdotis constat copulatus: sacerdotes uel legitimè coniunctos criminari, uel in eos testificari minimè potest, quoniam omnis incesti macula pollutus, infamis est. Hæc ille. AVCTOR. Hæc ex libro decretorũ Pontificum inseruntur: ubi tamen alii ritus nuptiales habentur ad pondus, ut dotalis titulus, & alii. Pro quibus si primum aspiciatur mundi coniugium, pauci admodum erunt ritus, qui nõ inde uidebuntur exorti: ubi tamen extra nupturos, Deus erat pro omnibus. Ipse pater sponsi & pater sponsæ: quin ipse pater, qui possedit, fecit, & ereauit te, Ipse igitur pater sponsæ, sponsã tradidit uiro suo, dicente scriptura, ꝙ adduxit eam ad Adam. Ipse paranymphus fœminam uirginem custodiuit. Ipse sacerdos benedixit eos uerbis cœlestibus, simul insinuantibus nuptis officium: atque fructum adiiciens, Crescite (inqt) & multiplicamini &c. Vir item coniugem accepit sub uerbis de præsenti, dicens, Hoc nunc os ex ossibus meis. Ipse uir loco dotis nomen suũ uxori dimidiat, uocans eam a uiro uiraginem, uel ut in Hebræo habetur ab is issam, prænuntians certa lege, ꝙ iam inuiri potestatem cessit, iuxta illud, Et erunt duo in carne una. Vnde & nunc usq; mulieres parentũ suorũ nomina dimittentes, uirorum nomina patiuntur, hæcque solẽnibus nuptiis declarata testes accipiunt paradisi Deum, & angelos, ut plus solennitatis, plusque authoritatis haberent nuptiæ hominum, quam copulæ bestiarum: quarum coniugiis, quamuis castis, & fœcundis, nihil talis solennitatis adesse describitur. vnde ut coniugium hominum ultra copulam & consensum, testificationem necessariam haberet nuptiarum, hoc declarat, ꝙ dominus noster Iesus non de coniuge tantum, sed ut non careret pudoris testimonio, de nupta nasceb atur, & ducta. De quo lib. 2. super Lucam, c. 1. AMBROSIVS. Nec te moueat, ꝙ scriptura frequenter coniugem dicit. Non enim uirginitatis exceptio, sed coniugii testificatio nuptiarum declaratione celebratur. Denique quam nemo accipit, nemo dimittit. Et ideo qui uolebat dimittere, fatebatur acceptam. Hæc ille. AVCTOR. Ecce acceptam dicit matrem Christi a sponso suo, & hoc in solennibus nuptiis: quia cõiugii testificatio (dicit Ambrosius) nuptiarum testificatione declaratur. Dicat ergo Witcleff ritum necessarium nuptiarum solennium intra ecclesiam instar status innocentiæ, ut sibiipsi cõueniat alibi, quando dicit attribuendam Christo mendicitatem *imitatiuam non uerbalem. quia est similior statui innocentiæ, ita, ut concedat coniugibus benedictionem sacerdotalem in ecclesia cum attestatione fidelium post primum contractum, quibus honestas eorum coniugalis distet a stupris, quia sic erit similior secundum statum innocentiæ nuptiis paradisi. Eoquè ritu secundas nuptias censeo non benedicendas quia Deus eis benedixisse non legitur: sed quia nuptiæ sunt, & item legitimæ, sunt in ecclesia celebrandæ. Sic enim Apostolus ait 1. Corinth. 7. Si mortuus fuerit uir eius, liberata est. Cui uult, nubat, tantum in domino. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundum consilium meum. Vbi in expositione AMBROSIVS. Cum dicit, nubat, lege loquitur naturali, quamquam & de deo primæ nuptiæ sunt, secundo uero permissæ sunt. Denique primæ nuptiæ sub benedictione Dei celebrantur sublimiter. Secundæ autem & in præsenti

Gen. 1.

It & issa.

Amb. To. 5

1. Cor. 7

Amb. To. 7

*imitatiuam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

senti carent gloria: concessæ autem propter incontinctiã: & quia solent uiduatũ iuniores incurrere: ac per hoc concedit & secundas. Hæc ille. AVCTOR. Atque ne quid huius solennitatis in benedictione sacerdotali proportione uacaret, etiam uelamen in benedictione primò nubentium adesse requiritur. Vnde epistola 1. libri 8. epistolarum, ad Vigilium AMBRO. Nam cum ipsum coniugium uelamine sacerdotali, & benedictione sanctificari, oporteat, quomodo potest coniugium dici, ubi non est fidei concordantia? Hæc ille. AVCTOR. Ipsum enim uelamen operimentum pudoris designat: in unius fidei professione concordiam.

Amb. To. 4.

¶DE ILLICITIS ET LICITIS coniugiis, & quæ sint hæc & illa. Cap. CXXXIIII.

SVMMA.

1 *Connubia in Leuitico prohibita, recensentur.*
2 *Connubia quæ prohibita appareant ex decalogo, secundum Augustinum.*
3 *Coniugio sibi copulari usque quotam generationẽ fideles debeant cum propinquis. Et utrum nouercis, & cognatis liceat copulari coniugio.*
4 *Ioannis martyrium.*
5 *Calixti decretum. nè consanguineorum coniũctiones fiant recensetur.*
6 *Theodosius Imperator quomodo patrueles fratres & consobrinos prohibuerit inter se coniugij nomine conuenire, ex Ambrosio.*
7 *Cognatio secundum consuetas durationes humanorum affectuum quantum se protendat.*
8 *Fratres & sorores quare tempore primi hominis nuptias inierunt, & non sic hodie.*
9 *Witcleff, qui sanctorum patrum nuptijs nostras satagit coæquare, culpatur. Et qui cõtra illius & similium temeritatem dicat Augustinus.*

VT autem debitum sortiatur terminũ tractatus iste, de Christianorum cõiugiis, non recedamus, donec quæ sint legitima connubia, & quæ soluẽda diuortio, uideamus. Cap. 20. prædicti quarti aduersarius ueritatis. Non (inquit) delector in multiplicatione causarum diuortij, cùm multæ sint infundabiliter humanitus ordinatæ, ut patet specialiter de cognatione. Nam tempore primi hominis fratres, & sorores fuerunt ex ordinatione diuina taliter coniugati. In tempore patriarcharum, ut Abrahæ, Isaac, & talium satis ꝓpinquè cognati. Non subest ratio, quare non liceret hodie, nisi humana ordinatio, quæ dicit, non solũ ex cognatione, sed ex affinitate amorem inter homines dilatari. Sed causa hæc homi num est nimis debilis. Hæc ibi Witcleff in phrenesi. AVCTOR. Iam dat plana portenta sue hypocrisis, cò ꝙ scripturas sanctas tàm aperte calcantes ista connubia, non appendit. Num uox eius solet esse, Ducatur testimonium legis Dei? Non credo legibus nisi diuinis? Et iam leges domini plenas aures insonantes tã non audit in isto ut cunctis sit euidens super professionem eius hæreticã, nec ipsum curare scripturas. Adhibeatur liber Leuitici, uoluatur à 18. ca. usque ad uigesimũ. Quid dicit ibi scriptura de cognatis coniugatis simul, & affinibus? Si † mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi, morte moriatur, & mœchus, & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos. Si quis dormierit cum nuru sua, utrique moriantur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos. Qui supra uxorem filiam duxerit matrẽ eius, scelus operatus est, uiuus ardebit cum eis: nec permanebit tantum nefas in medio uestri. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, uel filiam matris suæ, & uiderit turpitudinẽ eius illaque conspexerit fratris ignominiam, nefariã rem operati sunt: occidentur in conspectu populi. Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ nõ discooperies: qui hoc fecerit: & ignominiã carnis suæ nudabit, portabunt ambo iniquitatem suã. Qui coierit cum uxore patrui sui, uel auũculi sui & reuelauerit ignominiam cognationis suæ: portabunt ambo peccatum suum: absq; liberis morientur. Qui duxerit uxorem fratris, rem facit illicitam. Qui turpitudinẽ fratris sui reuelauit, absque filiis erit, &c. Simul cõfero omnia prout in lege ponuntur, & rem nostram aspiciunt. Quòd si Witcleuista dicat in lege ista nõ esse commixtionem prohibitam fratris cũ sorore utriusque parentis, & ideò de lege concessam. Respondeatur ei, ꝙ ad patruum quendam conantem filio suo copulare neptem ex filia: libro *6. epistolarũ epistola 5. respondet AMBROSIVS Prætendis (inquit) in literis tuis, ꝙ permissum hoc diuino iure connubium huiusmodi pignoribus existimetur, eò ꝙ non sit prohibitum. Ego autem & prohibitum assero: quia cum leuiora interdicta sint de patruelibus fratribus, multo magis hoc, quod arctioris est plenum necessitudinis, interdictum arbitror. Qui enim leuiora astringit, grauiora non soluit, sed alligat. Quòd si ideo permissum putas, quia specialiter non est prohibitũ nec illud prohibitum sermone legis reperies, nè pater filiam suam accipiat uxorem. Nunquid iõ licet, quia non est prohibitum? Minimè. Inter-

Witcleff

Leu. 18.

**li. 8. ep. 66. Amb. To. 4.*

Qui leuiora astringit grauiora non soluit.

terdictum est enim naturæ iure. Interdictum est lege, quæ est in cordibus singulorum. Interdictũ est inuiolabili præscriptione pietatis, titulo necessitudinis. Quanta huiusmodi inuenies non esse interdicta lege per Moysen edita, & tamen interdicta sunt quadam uoce naturæ? Hæc ille. AVCTOR. Argumentum istud catholici Ambrosij sumptum à maiori, eneruat per omnes fines licentiam præsumptam nostri hæretici: quia si prohibebatur lege quod leuius est, multò magis quod grauius est, non est legiferi taciturnitate concessum. Sed forsan dicet: legis ueteris iam abolitæ has esse iudaicas obseruantias, ideò in lege euangelicæ libertatis non esse curandas. Contra istud fecit Ambrosius, cùm diceret, Ego autem & prohibitum assero, loquens de illo, quod non in se, sed in suo maiori est ibi prohibitum. Intendebat igitur probare Paterno legem illam uim prohibitionis habere supra intentum filij, & neptis suæ coniugium. Beatus item AVGVSTINVS reducit tabulam illam ad decalogum, dicens omnia illa mandata in decalogo præconcepta. libro quæstionum super leuiticũ. *quæstione 53. Ad uxorem proximi tui non dabis cõcubitum seminis tui inquinari ad eam, Ecce ubi rursus prohibet adulterium, quod cum aliena uxore committitur, quod etiam in decalogo prohibetur. Vnde † apparet illa prohibita, ut etiam mortuis uiris suis, non ducantur uxores, quorum prohibet turpitudinem reuelare. Hæc ille. AVCT. Vnde dicit: scilicet ex decalogo apparet illa connubia esse prohibita, quorum prohibet turpitudinem reuelare, quod probat à pari: sicut ex eodem loco adulterium prohibetur, in quinto scilicet mandato, & nono. Ad quod facit, quòd in capite istarum inhibitionum uocat non cæremonias, sed præcepta: & in fine leges, atque iudicia. Custodite (inquiens) præcepta mea, & facite ea: ego dominus, qui sanctifico nos. Et subdit. Custudite leges meas, atq; iudicia, & facite ea. Quòd si subtiliter secundùm expositiones istorum patrum tabula inhibitionum ibi pensetur, fundationem plenariam facit pro diuortijs, & copulis per ecclesiã ad quartum gradum usque taxatis: hac ratione, quia quarto gradu prohibet copulari: ergo omnis gradus superior uersus primum est prohibitus: a maiori. Vnde prædicto loco parum suprà AMBROSIVS. Quid enim est, quod dubitare queat, cùm lex diuina etiam patrueles fratres prohibeat conuenire in copulam coniugalem, qui sibi quarto sociantur gradu? Hic autem gradus tertius est, qui etiam ciuili iure à consortio coniugij exceptus uidetur. Hæc ille. AVCT. Ita ergo patet ex Ambrosio, quòd lex ista obligat nos sicut & Iudæos secundum suam substantiam: quia sic est quid morale, & de præceptis decalogi, etiam ad totum gradum quotum figit ibi pro limite, putà quartum: quanuis fuerit purè iudiciale quo ad pœnam, & idcirco est faciendum diuortium. Quid iam habet Witeleff, unde probet ex humana tantùm ordinatione fratres nè copulentur sororibus esse prohibitos? Iam probet quod dixit, aut contra planam legem Christi se fateatur errasse. Scio Sanctum Gregorium in responsione ad quintam interrogationem Augustini pro coniugijs ueterum Anglicorum, legem istam affirmare diuinam, etiam contra quandam humanam. Vsque † quotam generationem fideles debeant cum propinquis sibi coniugio copulari? & nouercis & cognatis si licet copulari coniugio? GREGORIVS. Quædam terrena lex in Romana republica permittit, ut siue frater, & soror, seu duorum fratrũ germanorum, uel duarum sororum filius, & filia misceantur: sed experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Et diuina lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde necesse est, ut iam tertia, uel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda, quam diximus, à se omni modo debet abstinere. Cum nouerca autem misceri, graue est facinus, quia in lege scriptum est. Turpitudinem patris tui non reuelabis. Neque enim patris turpitudinem reuelare potest: sed quia scriptum est. Erunt duo in carne una: qui turpitudinem nouercæ, quia una caro cum patre fuit, reuelare præsumpserit: profectò patris turpitudinem reuelauit. Cum † cognata quoque misceri, prohibitum est: quæ per coniunctionem prior caro fratris fuit facta: pro qua re etiam Ioannes Baptista capite truncatus est, & sancto martyrio consummatus. Cui nõ est dictum ut Christum negaret, & pro Christi confessione occisus est: sed quia idem dominus dixerat, Ego sum ueritas, quia pro ueritate Ioannes occisus est, atque pro Christo sanguinem fudit. Hæc ille. AVCTOR. Vsque ad hæc tempore Gregorij, ut uidetis, obligauit hæc lex diuina fideles, ne contraherent usque ad quartum gradum cognata coniugia. Hoc item dixit pro tempore suo Ambrosius. Hoc idem repetit Augustinus in mandatis decalogi. Quomodo autem expirauit lex ista in aduentu Witcleff, nè amplius diuina esset, sed humana conditio, hoc edisserant Witcleuistæ. Nec tantùm tunc, sed ab initio fidei per succedentes patres lex ista censebatur ligare diuinitùs. Vnde decreto suo. 2. cap. 4. uetus Papa decimus quintus à beato Petro secundum Augustinum CALIXTVS. Cõiunctiones † autem consanguineorum fieri prohibete, quia has, & diuinæ, & seculi prohibent leges.

1
2
3
4
5

Quæstio Augustini Episcopi Anglicani. Gregorij Pontificis responsio. Vide in fine lib. 12. Registri. To. 2.

Matt. 6. Ioannis martyrium.

Io 14.

Calixtus. Can 35. q. 2. ex Concilium Elibert.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ges. Leges ergo diuinæ & hæc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solùm eijciunt, sed etiã maledictos appellant. Leges uerò seculi infames tales uocant, & ab hæreditate repellunt. Nos uerò sequentes patres nostros, infamia eos notamus, & infames esse censemus: quia infamiæ maculis sunt aspersi. Hæc ille. AVCTOR. Et iste sanctus martyr leges diuinas protestatur in hac re sequens, ut dicit, patres suos. Nec omittit inniti legibus humanis, ubi diuinis legibus obsecundant: quod inscius bonorum Witcleff habet opprobrio. Cùm tamen edicta gentium beatus Paulus pro hac parte protulerit. 1. Corinth. 4. Omninò auditur inter uos fornicatio: & talis fornicatio, qualis nec inter gentes. Et in epistola ad Paternum, præfatam legẽ à Calixto tactam explanat AMBROSIVS, dicens. Si diuina te prætereunt, saltem Imperatorum præcepta, à quibus amplissimum accepisti honorem, haudquaquàm præterire te debuerunt. Nam B 6 † Theodosius Imperator etiam patrueles fratres, & consobrinos uetuit inter se coniugij conuenire nomine: & seueriſsimam pœnam statuit, si quis temerare ausus sit fratrum pia pignora: & tamen illi inuicem sibi æquales sunt tantummodò, quia propinquitatis necessitudine, & fraternæ societatis ligantur, uinculo pietatis eos uoluit debere, quòd nati sunt. Hæc ille. AVCTOR. Pondus habere debet, quod ibi submisit Ambrosius, uoluit debere, ꝙ nati sunt, sibi inuicẽ enim consanguinei amorem debent ex eo, quòd nati sunt. Superinducere uerò nouum amorem, contractum est obliterare primæuum, quem Deus eis succo naturæ uirescentis infudit, uel erit mixtim amorum confusio, sicut & nominum, & quotidianæ pugnæ fomentum: ut si plùs uelim natum ex uxorem diligere, quia filius meus est, minus tamen filio debeo eum diligere, quia ex sorore nepos est. Et in eadem epistola AMBROSIVS. Tu copulare paras filium tuum & neptẽ ex filia. Hoc est, ut accipiat sororis suæ filiam, diuersa licèt matre, quàm socrus editus. Interroga nominum religionem: nempe auunculus iste illius: illa huius neptis uocatur. Nec ipse te reuocat sonus nominum: cùm hic auum resonet: illa hoc nomen auunculum, quod auum referat. Quanta deinde etiam reliquorum confusio uocabulorum? auus & socer uocauere eam: ea quo que tibi neptis & nurus, diuerso nomine nuncupabitur. Mutuabuntur etiam fratres diuersa uocabula: ut illa socrus fratris sit: iste gener sorori: nubat auunculo suo neptis: & immaculatorum pignorum charitas illecebroso amore limitetur. Et infrà. Quid tam solenne, quàm osculum inter auunculum & neptem? quod iste quasi filiæ debet, hæc quasi parenti. Hoc igitur inoffensæ A pietatis osculum suspectum facies de talibus cogitãdo nuptijs: & religiosissimum sacramentũ charis pignoribus eripiens. Hæc ille. AVCT. Vt sic intelligatur Ambrosius: ubi natura nõ horrebit amplexus, ibi necesse est oscula sint suspecta. Facientque tales nuptiæ, ut nec sine suspicione pudoris frater sororem suam osculari possit, nec auunculus suam neptem. Et sacramentum etiam religiosissimum charis pignoribus eripiẽs potest intelligi, ꝙ sacramentum coniugij, sub quo nati sunt, repẽtè eripietur pignoribus. Quia ibi necesse est coniugiũ amoris, & naturalis educationis, quæ sunt sequelæ sacri coniugij, finem ponat, ubi nouũ potest incipere, Idcirco enim caro una, & turpitudo fratris in scriptura dicũtur, ꝙ quandiù protendit se uirtus coniugij, tandiù quasi propriæ carnis suæ pudorem habere tenentur. Plùs enim carnẽ propriam, quàm alienã pudet hominem reuelare. Reus ergo naturalis pudoris est, qui sanguinis sui carnem pudendã tanB 7 quam alienam reuelat. Quantùm † uerò se protẽdit talis cognatio secundùm consuetas duratio nes humanorum effectuum? Lex diuina quantum gradum taxauit, lex humana uel usq; ad septimum. Ex decreto synodali cap. 11. NICOLAVS. Et de consanguinitate sua nullus uxorem ducat usque ad generationem septimam, uel quousque parentela cognosci poterit. Hæc ille. AVCTOR. Saltem inconueniens est, & indelebile humano generi, si consanguineos uicissim, (ut iste supponit) admisceri patiãtur. Vnde & ipse Witcleff inconueniens attulit, quod non soluit, in eodem cap. 20. Si, inquiens, quilibet prolificus ex qualibet, quæ sibi placuerit, procrearet, foret consanguinitatis confusio, hæreditatis paternæ destructio, parentum inhonoratio, hominũ contentio, atque occisio. Hæc Witcleff. AVCT. Ista inconuenientia si non ex tuis coniugijs sequantur, fratris cum sorore sua, aut C 8 aui cum nepte: pero ut absoluas. Quòd † autem arguis, qui à tempore primi hominis fratres & sorores nuptias inierunt: & tempore Patriarcharum satis propinquè cognati: nec uides rationem quare non sic hodie: Dicetur tibi, quia post conditionem primi hominis paucitas contrahentium in utroque sexu cognationis deferre non potuit, & necessitas multiplicandi humanum genus ipsam temerare coegit. Tempore quoque partriarcharum hoc idem causa fidei seruãdæ unius Dei fecit, & in pauco populo fideli, quod primo fecerat paucitas hominum totius speciei: ideo licuit potius nubere cognatis, ꝙ idololatris. Sicut in principijs fidei dixit Apostolus, Cui uult, nubat tantum in domino, id est, sociato sibi per fidem. Vnde epist. prima* epistolarum ad Vigilum AMBROSIVS. Prope nihil

nihil grauius, quàm copulare alienigenæ: ubi & A libidinis, & discordiæ incentiua, & sacrilegij flagitia conflantur. Sequitur. Cùm oratio communis esse debeat: quomodo inter dispares deuotione potest esse coniugij communis charitas? Sæpè plerique capti amore fœminarum fidem suam prodiderunt: ut patrum populus in Beelphegor. Vnde Phinees arrepto gladio interfecit Hebræum, & Madianitidem fœminam: & mitigauit indignationem diuinam, nè totus populus extingueretur. Hæc ille. AVCTOR. Ad uitandum ergo malum perfidiæ potius licuit legem laxari, & iungi cognatis, quàm perfidis. At posteà multiplicata fideli plebe, lex iterum cognationis fines immunes decreuit à nuptiis. Sic item in ecclesia nuptias tales tolerat, si eas ante susceptam fidem coniunctas inuenerit, ut in casu prædictæ interrogationis Augustini ad Gregorium de nuptiis ueterum Angelicorum gradibus prohibitis. ubi GREGOR. In hoc enim tempore sanB cta ecclesia quædam per feruorem corrigit, quę dam per mansuetudinem tolerat, ut sæpe malũ, quod auersatur, portando, & dissimulando cõpescat. Omnes autem, qui ad fidem ueniunt, admonendi sunt, nè tale aliquid audeant perpetrare. Si qui autem perpetrauerint, corporis, & sanguinis domini communione priuandi sunt. Quia sicut in iis, qui per ignorantiam fecerunt, culpa aliquatenus toleranda est, ita est in iis fortiter insequenda, qui non metuunt sciendo peccare. Hæc ille. AVCTOR. Quod igitur arguis de nuptiis antiquorum: propter arctitudinem temporis priuilegium tantum fuit, quod legi communi nunquam derogat. Vnde epistola prædicta ad Paternum. AMBRO. Sed dicis, alicui relaxatum: uerùm hoc legi non præiudiC cat. Quod enim in commune statuitur, ei tantum proficit, cui relaxatum uidetur. Longè diuersa inuidia. Illud tamen licèt in ueteri testamento legimus, ut aliquis uxorem suam sororem * duceret. Istud inaudicum, ut quisquam neptem suam in uxorem accipiat, & coniugem ducat. Hæc ille. AVCTOR. 9 Attamen † nouerit Witcleff se culpandum, quòd sanctorum patrum nuptiis nostras satagit coæquare, quasi suspicans in illis intemperantiæ alicuius modum, quia tales elegerint, aut nos coæquandos eis, ut tales nuptias eligamus. Contra hanc temeritatem insistit libro de bono coniugali, uersus finem AVGVSTINVS. dicens. * Nos autem, qui coniuges, habent, in quantùm possumus, admonemus, nè secundum suam infirmitatem de illis sanctis patribus audeant, iudicare, comparantes, ut ait Apostolus, semetipsos semetipsis: & ideo non intelligentes quantas uires habet animus iustitiæ contra libidinem seruiens: nè carnalibus huiusce- 1. cor. 10. modi motibus acquiescat, eo sq; in concubitu ultra generandi necessitatem prolabi, aut progredi sinat, quantum ordo naturæ, quantum morum consuetudo, quantum legum scita præscribunt. Hoc quippè ideo de illis patribus homines suspicantur: quia Christi nuptias elegerunt: uel coniugibus intemperanter utuntur. At uerò continentes uel mares, qui defunctis uxoribus, uel fœminæ, quæ defunctis uiris, uel utrique, qui pari consensu continentiam Deo uouerunt, sciant sibi mercedem quidem amplius deberi, quàm coniugalis castitas poscit: sed sanctorum patrum nuptias, qui prophetice iungebantur: qui neque in concubitu nisi prolem, neque in ipsa prole nisi quod in carne uenturo Christo proficeret, requirebant, non solum pro suo proposito non contemnant, uerumetiam in suo proposito sine dubitatione præponant. Hæc ille, AVCTOR. Ex his prædictis patet ratio, quæ Witcleff non subfuit, ut dixit, quare patres cognatis, aut sororibus simplis, aut geminis, aut multis utebantur uxoribus: priuilegium temporis fuit, cui inuidere non licet, secundum Ambrosium, & propheticè iungebãtur in figuram futuri, dicit Augustinus, nec propter hæc animus iustitiæ seruiens, nostros in concubitu ultra generandi necessitatem progredi sinet, nisi quantum ordo naturæ, morum consuetudo aut legum scita præscribunt.

Aug. To. 6 ca. 5. * NOSTROS

1. cor. 10.

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE SACRAMENTO Pœnitentiæ.

DE POENITENTIA, ET Confessione sacramentali, qualiter sit in antiqua lege fundata. Cap. CXXXV.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui dicit confessionem auricularẽ esse hæresis inductiuam, & in scriptura infundabilẽ, confutatur, & quomodo authoritatem, & exemplum sumpserit confessioni ecclesiæ detrahendi ab apostata Iuliano, a massilianis, & Iacobitis.*

2 *Iacobite unde dicti. & de eorum errore circa confessionem.*

3 *Hugonis dictum contra eos, qui admonit ut confiteantur, dicunt, date nobis authoritatẽ quæ hoc scriptura præcipiat. &c.*

POENITENTIAE sacramentum non audet Witcleff cum sua Alathia describere, propter æmulos captiosos, (ut dicit) sed audet destruere eam, dicens secundam partem confessionis auricularis hæresis inductiuam, & infundabilem in scriptura. Et sermone. 9. tertiæ partis Duplex est (inquit) Confessio, humana, scilicet facta meritoriè soli Deo, uel facta Deo, & eius sacerdoti. Prima uocatur confessio generalis, & secunda auricularis. De prima loquitur scriptura. De secunda uerò nisi institutio papalis, cum usu ecclesiæ, ut patet primo decretalium. de pœni. & remiss. Omnis utriusque sexus. Sequitur. Nec dubium quin sine confessione secunda peccatum dimitti poterit. Et subdit infra. Ideo licèt inter alia statuta humana talis confessio & absolutio multum prosit, tamen multum nocet ecclesiæ: & multas hæreses, & contentiones circa fastum, & quæstum temporalium introducit. Ideò non tantum prodest ecclesiæ, quantum profuit traditio Scarioth. Hæc Witcleff AVCTOR.

Witcleff.

1 Obserua lector, quod supra dixi, istum Witcleff esse ab apostata Iuliano Cæsareum, sacerdotem: a quo authoritatem, & exemplum sumit detrahendi confessioni ecclesiæ. Vnde libro 6. tripertitæ historiæ. cap. 2. CASSIODORVS. Fertur itaque mox in ipso principio Iulianum sic

Cassiodo.

A apertè, & impudenter negasse Christianam fidẽ ut quibusdam sacrificiis, & inuocationibus, quas expeditiones Pagani uocant, & sanguine immolantium, nostrum baptisma studeret, adlui, & abrenuntiare ecclesiasticæ confessioni. Ex illo enim tempore tam secretim, quam publicè, & intemplis licenter pagani sacrificia celebrabant. Hæc ille. AVCTOR. Auscultasti, mi Witcleff, tuum Cæsarem Iulianum: multum in argumentis eius blasphemis, & mendosis inuolucris sermonum inanium impendisti tibi solatium: qui toto nisu studens abolere fidem uiam tibi præbuit irritandi sanctum baptisma, & confessionem ecclesiæ sacrosanctam. Ipse tibi uetus est author: ipse Euangelium tibi descripsit: tu sequax eius, tu discipulus, tu pugil, tu dulcis alumnus, cuius sine te fuisset dogma desertum, & obliuionis tumulo circunclectum. Nefas fuisset audire abrenuntiãdũ esse ecclesiasticæ confessioni. Tu autem affirmas dicens, q̃ multum nocet ecclesiæ: & hæ

B ses introducit: nec tantum prodesse ecclesiæ, quantum traditio Schariothis. Attamen sic memor tui magistri, quando probamus in posteris confessionem istam auricularem non ab Innocẽtio tertio inchoatam, quia nec Cæsar tuus ei abrenuntiare fuisset solicitus, nec retulisset rem gestam Cassiodorus, quorum uterque diem mundi multis non uidit annis: post quos INNOCENTIVS TERTIVS. exorsus est uiuere. Commemorat item hæresim Massilianorum Damascenus uobiscum irritantium authoritatem sacerdotum in pœnitentiis peccatorum. In libro suo de hæresibus. 80. DAMASCENVS. Seruos a domino fugientes promptè recipiunt: & eos, qui à diuersis peccatis ad ipsos adueniunt, sine fructu aliquo pœnitentiæ, sine sacerdotum authorita-

C te, gradibusque pœnitentiarum taxatis a sacris canonibus, peccatoribus ueniam repromittunt: nisi confessio facta sacerdoti necessaria uideretur, & oppositа diebus illis assertio hæresis tunc multanda. Quibus item Iacobitæ succedunt, à quodam Iacobo hæresiarcha sic dicti: de quibus in libro hæresum, noster CARMELITA GVIDO Secundus (inquit) error eorum est, qui dicunt nõ esse confitendum de peccatis hominibus, sed soli Deo. Vnde iuxta se ponunt ignem, & incensum, quando faciunt confessionem Deo, in signum, q̃ Deus in tali confessione consumit peccata eorum. Hæc ille. AVCT. Ab istis, & similibus perfidis traxit hæc hæresis Witcleff contra confessionem uocalem suam originem. Sed cũ ipsi improperent ecclesiæ, q̃ sine fundatione cõfessionem istam induxit authoritatem eius pro modulo nostro pandamus. Validè nanque obstat Witcleff, & instat, ut in 3. sermone domini in monte. cap. 3. Videtur, inquiens, istum sanctũ scilicet

scilicet Chrisostomũ, innuere, q̃ graue est, & in A holocausto. Sequitur. Nihil peccare, solius Dei
fundabile, presbyterũ audire cõfessiones populi est: emendare, sapientis est: & corrigere erratum
modo, quo Latini utuntur, ut aliegatum est li. 2. & pœnitentiam agere peccati, (q̃ tamẽ difficile
Chrysostomum necessariò debere dicere. Sequi- est in hac uita) hominum. Quid, n. tàm rarum, q̃
tur. Quantũ ad fundationem huius priuatæ con- ut inuentas uirum, qui seipsum coarguat, & factũ
fessionis declarat Ioannes de Deo satis clarè, q̃ condemnet suum? Rara itaque cõfessio de pecca
ex scriptura sacra nõ hẽt originẽ. Hæc Witcleff to, rara pœnitentia, rara in hominibus uerbi eius
ibi. & c. 24. 4. trialogi. AVCTOR. Videte qua assertio: repugnat. n. natura, repugnat uerecun-
liter authoritatem & fundationem insequitur dia. Natura, quia omnis sub peccato: & q̃ carnem
confessionis sacratæ. Vnde lib. 2. de sacramẽtis. gerit, culpæ obnoxius est. Ergo repugnant, natu
3 par. 14. ca. 1. Hvgo. Multa † est malitia hominis ra carnis, & illecebra seculi innocẽtiæ integritati
Nemo quando male agere uult, authoriratem que. Repugnat ergo uerecũdia q̃a rubescit unus-
quærit. Quando aũt dicimus hominib. ut bona quisque propriam culpam fateri, dum præsentia
faciant, & ut confiteantur mala, quæ fecerunt, di magis, quàm futura cogitat, Hæc ille. AVCT.
cunt nobis, Date authoritatem, quæ hoc scriptu In hoc processu exponens Ambrosius confessio
ra præcipit ut confiteamur peccata nostra? Si er nem filiorum Israel, de confessione peccatorum
go scriptura peccata confiteri non præcipit: re- propriorum facta, homini loqui uidetur: dicens
spondete modò, si scripturam habetis, quæ pec- rarum esse inueniri uirum, qui seipsum arguat,
cata iubeat tacere. Si ergo confiteri non uultis, & factum condemnet suum. Et subdit, q̃ rara ẽ
quia authoritatem confitendi non habetis: quare confessio de peccato, rara pœnitentia: quia repu
tacere uultis, cùm authoritatem tacendi non ha B gnat natura: repugnat uerecũdia: quia rubescit
betis? Tamen quia authoritatem quæritis, accipi unusquisque propriam culpam fateri, sed fa-
te authoritatem. Antiqua lex peccata confiteri zert propriam culpam soli Deo, uel in ge- *Idem*
iubet, & homines ad sacerdotes mittit, ut confi- nerali corã hominibus nullus, aut rarus uidetur
teantur peccata sua, ut indulgentiam accipiant. rubescere. Et sequitur in fine epistolæ AMBRO-
Illic ergo prævaricatio legis confessione & obla SIVS. Ita sunt duo hirci: unus, qui ad sacrificium
tione aboletur, quando adhuc umbra fuit, & ad- utilis est: alius, qui in desertum dimittitur: hic nu
huc confessio criminis pœnam potius timere de li usui, neque edendus neque epulandus sacerdo
buit, q̃ misericordiam expectare. Hæc ille. AV- tum filiis. Sequitur. Non placebit ergo domino,
CTOR. Iam ergo authoritatem confessionis si manducet sacerdos sacrificium, in quo fraus sit
Witcleff exigit: quia ad benè facere se existimat oblationis, non sedulæ confessionis sinceritatis
esse cogendum, pro non confitendo militat, sine Hæc ille. AVCTOR. Non putet Witcleff se lo
authoritate decertat, & eam inuocat libertatem. cum inuenisse calumniæ contra fundationẽ istã
Notandum tamen inter cætera, quibus Hugo in Ambrosii pro confessione uocali facta in ueteri
antiqua lege confessionem uocalem fundat, iu- lege coram homine: quia forsan in multis dissi- *Ioa. 3*
bente confiteri peccata: sicut Leu. 15 de Aaron, det a confessione nostra moderna, quia sic non *Io. 6.*
& hirco emissario. Postquam (inquit) emundauc C contingit resurrectionem Christi uel sepulturã *Exo. 12.*
rit sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc in Iona fundare propheticè: nec sacramẽtum Eu *Psa. 117*
offerat hircũ uiuẽtẽ, & posita utraque manu sup charistiæ in manna, uel agno, nec Christum in la
caput eius, cõsiteatur oẽs iniqtates filiorũ Israel pide: breuiter nec quicquam nouæ legis in uete-
& uniuersa delicta, atq; peccata eorum. Quæ im ri. In multis enim tot occurrũt dispares rationes
precans capiti eius, emittet illum per hominem signorum, ut subtilis scripturam uidens omni-
paratum in desertum. vbi q̃ dicitur sacerdotem nò dissimilitudinem suam possit arguere: sicut
confiteri debere omnes iniquitates filiorũ Israel apud nos eorum instinctu torui faciunt Witcle
& uniuersa delicta, atque peccata eorũ, scire do uistæ. At synceris studentibus filiis Apostolorũ,
nauit: quia filii Israel peccata sua prius ei debue & primæuæ ecclesiæ tanta lux piæ cognitionis
rant confiteri. Ex populi. n. confessione distincta irradiat, ut statim uisa rerum compagine, gau-
surgere aptè potest sacerdos in generalem, uel denter occurrant: quia iam granum fidei reperi-
specialẽ confessionem pro populo. Vnde de cõ- unt quod sciunt diu tecum esse sub palea. Quid
fessione populi uidetur AMBROSIVS expone obuiat hanc ipsam materiam esse iam formis
re locũ illum: epistola 3. primi libri epistolarum suis per sex dies distinctã: quæ olim fuit in prin-
ad Simplicianum. ubi dicit. In cã prophetiæ præ cipio mundi confusa? Nonne ipsa est & cadẽ
fertur Moyses sicut propheta: ubi autem cã, & ipsa? Et fides trinæ personæ diuinæ: quæ nunc
munus, & officium sacerdotis est, præfertur Aa- distinctè creditur a modernis: nonne eadem
ron sicut sacerdos. Tractemus ergo ipsum locũ. erat, qua prius confusè quodammodo credeba
Immolatus erat hircus pro peccato. & oblatus in tur a patribus Deus unus & ipse trinus? Et qua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter disputaret apostolus, ꝙ patres nostri oēs, bibebant de spirituali consequente eos petra: petra autem erat Christus: si non omnia sacramenta nostra sint eadem, quæ apud eos erant non ipsa specie, sed figura: & modo illi tempori congruente gustata? 1.Cor.10.

¶QVALITER CONFESSIO ECCLEsiæ fundatur ex facto Danielis, & sociorum eius, & sic usque ad baptizatos à Ioanne. Cap. CXXXVI.

SVMMA.

1 *Confessio ecclesiæ, quod fundetur ex facto Danielis, & sociorum eius, & ostenditur.*
2 *Confessionis definitio secundum Hilarium.*
3 *Cyprianus quid de exomologesi, seu confessione criminis occulti apud sacerdotes fienda, dicat.*
4 *Augustinus quid de Daniele, & de eius confessione referat.*
5 *Exomologesis quid. Et de duplici huius nominis significatione, secundum Isidorum.*
6 *Augustinus quid de fide Cypriani in baptismo, dicat.*
7 *Iudæis quòd consuetudinariū quid erat priuatim confiteri delicta. Et quomodo hic mos ad baptismum usque Ioannis duraverit.*
8 *Confessio priuata quòd cadat sub præcepto, ex uerbis Chrysostomi ostenditur, &c.*

ERVSTRA aliter sentirent patres, frustra Cyprianus diceret confessionem nostram auricularem distinctè fiendam homini de necessitate legis Dei, à confessione Danielis, & comitum eius, in libro exhortationis ad lapsos post medium. liber incipit. Pax ecce dilectissimi fratres. ubi sic dicit beatus Cyprianus. Ananias, † Azarias, Misael illustres, ac nobiles pueri, quo minus exomologesin Deo facerent, nec inter flammas camini exæstuantis incendio quieuerint. Sequitur. Loquitur scriptura diuina. Stans (inquit) Azarias, precatus est, & aperuit os suum, & exomologesin faciebat Deo simul cū sodalibus suis in medio ignis. Daniel quoque post fidei atque innocētiæ suæ multiplicem gratiam: post dignationem domini circa uirtutes, ac laudes suas sæpe repetitam, ieiunijs adhuc promereri Deum nititur: in sacco, & cinere uolutatur, exomologesin faciens, & dicens. Domine Deus magnus, & fortis, & metuendus, qui seruas testamentum, & miserationem eis, qui te diligunt & conseruant imperia tua: peccauimus, facinus admisimus, transgressi sumus præcepta tua, & 3 quæso uos fratres, delictum suum: dum adhuc qui deliquit, in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio, & remissio facta per sacerdotes apud Deum grata est. Conuertamur & ad dominum mente tota, & pœnitētiam 6 criminis ueris doloribus exprimētes, misericordiam deprecemur. Hæc ille. AVCTOR. Iam declarauit intētionem suam de exomologesi criminis item occulti fienda apud sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter, id est, nudè, & distinctè. Et iterum hortatur unumquemque confiteri delictum suū, dum est in seculo: & admitti potest eius confessio, & satisfactio per se: & remissio facta per sacerdotes, apud Deum grata est. Ita ꝙ non dubitat apud Deum hæc esse grata, si fiāt dum sit in seculo. Et pro hoc processu fundādo pro scriptura, currit continuè usque ad Danielem: sicut item sermone. 29. primæ partis, de excidio urbis Romæ AVGVSTINVS. Quātum 4 † sit commendatus Daniel, ex hoc apparet: ꝙ unus ex illis tribus meruit nominari: & tamen confitetur peccata sua. Cuius superbia non contremiscat? cuius inflatio non resideat? cuius tumor, & eleuatio non cohibeatur? quis glorietur se mundum esse a peccato? Et infrà. Nunqd tu sapientior quàm Daniel? Audi ergo illum cōfitentem peccata sua. An fortè cum confitebatur, mentiebatur? Hinc ergo habebat peccatum quia de suis peccatis Deo mentiebatur? Hæc ille AVCTOR. Et hic sanctus cum patre suo Cypriano & facto Danielis confessionem fundat ecclesiæ, commemorans, & laudans eius exomologesin, id est confessionem, super psal. 74. uersu, Quia neque ab oriente, neque ab occidēte. Vbi dicit. Quid ergo modo faciemus? præueniamus faciem eius in confessione. Exomologesis confessio dicitur. Præueni eum in confessione: ueniet mitis, quem culpa fecerat iratum. Hæc ille, AVCTOR. Et lib. 9. etymologiarum ISIDO- 5 RVS. Exomologesis † græco uocabulo dicitur quod Latinè confessio interpretatur. Cuius nominis duplex significatio est. Aut enim in laude intelligitur confessio: sicut est, Confitebor tibi domine pater cæli & terræ &c. Aut in denudatione peccatorum, cum quis confitetur sua peccata ab eo indulgenda, cuius indeficiens est misericordia. Hæc ille. Et assumit Rabanus de institutis clericorum: & idem de naturis rerum. AVCTOR. Hoc uolo sciat Witcleff, & discipulus eius auctor Floreti: ꝙ confessio nostra sacramē talis ecclesiæ non caret fundatione scripturæ, siuè quò ad necessitatem suam, siuè item quò ad frequentiam: si iam putet se eam Cyprianus in scriptura fundasse. Ipsi. n. notior erat sēsus scripturæ, quàm istis omnibus: & cum ipsi nouam suam negatiuam erroneam fundare non curēt,

A nobis existiment satis esse, si uetusta cura Cypriani & sensu affirmatiuam Christi ecclesiæ tali modo fundemus. Sicut in simili casu de baptismo ꝙ aduersarios authoritati Cypriani adhæsit Aug.7.ex AVGVSTINVS. Cyprianus † est, quem in manu sumpsi, antiquus eps sedis huius. Quid senserit de baptismo parvulorum: imò quid semper ecclesiam sensisse monstrauerit, paululum accipite. Parum est enim quia differunt, & disputant nescio quas impietates nouas, & nos conantur arguere, ꝙ aliquid nouum dicamus. Ad hoc ergo lego sanctum Cyprianum, ut uideatis quō sit intellectus canonicus, & catholicus sensus. Recitato dicto Cypriani, inquit. Hoc de fundamento ecclesiæ sumpsit ad confirmandum lapidem nutantem. Hæc ille. prima parte sermonum, sermone 51. de baptis. contra Pelagianos. AVCT. Quid dicit Augustinus iam fide Cypriani in baptismo, cur ego non dicam de confessionis sacramento? Quid ipse senserit, imo quid semper ecclesiam Christi sensisse monstrauerit, potestis accipere: ut ita uideatis, quomodo sit intellectus canonicus, & sensus eius catholicus. Quia quod dixit, de fundamento ecclesiæ sumpsit, ad confirmandum lapidem nutantem, de scriptura. s. Danielis, ad confirmandum lapidem iam nutātem de confessionis articulo. Nec modicus pudor incutitur Witcleuistis tàm sedulo mentientibus de fundatione sanctæ confessionis in ueteri te- Iudei antiquitus priuatim confitebantur. 7 stamento. Quando † enim scripturas diligenter aduertimus, satis est planum, ꝙ consuetudinarium quid erat Iudæis priuatim confiteri delicta, ut interdum dolor ipse pudorem abrumperet, & nec in publico parcerent confiteri. Qui mos durasse cognoscitur usque ad baptismum Matt.3. Ioannis, sicut dicitur Matth. 3. Et baptizabantur ab eo, confitentes peccata sua. ubi in imperfecto, Homil. . CHRYSOST. Confessio peccatorum, est testimonium conscientiæ timentis Deum. Qui. n. timet iudicium Dei, peccata sua confiteri non erubescit. Qui autem erubescit, non timet. Perfectus. n. timor omnem pudorem soluit. Illic. n. trepido confessionis aspicitur, ubi pœna futuri iudicij non creditur. Nunquid nescimus, ꝙ confessio peccatorum pudorem hēt, & ꝙ hoc ipsum erubescere, pœna est grauis? Sed ideo magis iubet Deus confiteri peccata, ut uerecundiam patiamur pro pœna, nam & hoc ipsum pars iudicii est. O misericordia Dei quem totiens ad iracundiam excitamus. Sufficit enim ei & solus pudor pro pœna. Hæc ille. AVCTOR. Hic agit Chrysostomus ex toto de confessione pudorem habente, qui non est, nisi cum occulta produntur, & subdit. Ideò magis iubet Deus confiteri peccata. nostra, ut uerecundiam patiamur pro pœna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Quis ✝negat iam ex hoc loco confessionem pti A
uatam cadere sub præcepto? subet (inquit) deus
confiteri peccata. & qualiter ? ut uerecundiam 4
patiamur pro pœna. Quam ex confessione bapti
zatorum sub Ioanne producit, & probat tam ut
baptizentur adulti, q̄ ut dignè communicent ba
ptizati: sicut exponit eúdem locum Matthæi o- 5
pere perfecto secundum Auianum, CHRYSOS. 6
Tempus siquidem confessionis incumbit ijs qui
dem, qui baptisma consecuti sunt. Aliis quidem 7
ut post patientia criminum vulnera pœnitentia
interueniente curentur, & ad sacra mysteria re-
dire mereantur. Aliis uero, ut eam, quam post 1
lauacrum cæleste conceperunt maculam diluen
tes, ad dominicam mensam munda iam conscię
tia, securaque ueniant. Absistamus igitur ab hac
fluida, dissolutaque uita. Nequeunt. n. omninò,
nequeunt aliquando in unum & confessionis la
chrymæ, & corporis conuenire deliciæ. Hæc il-
le. AVCTOR. Et hic dicit Chrysostomus, q̄ B
tempus incumbit confessionis, & hoc generali-
ter, si expositio conueniat literæ. Et ideo expo-
nens eundem locum Matthæi RABAN. Exem
plum. n. (inquit) iam tunc confitendi peccata, ac
meliorem uitam promittendi eis, qui baptisma
accipere desiderabant, dabatur. Sic etiam posta
scensionem domini prædicante Paulo in Ephe-
so multi credentium uenicbant, confitentes, &
annuntiantes actus suos: quatenus abdicata uita
ueteri, renouari mereantur in Christo. Hæc ille.
AVCTOR. Iste doctor clarè dicit ex ista con-
fessione baptizatorum à Ioanne, baptizandis no
stris suæ confessionis datum exemplum: & ad tẽ
pus noui testamenti sub sancto Paulo reduxit
continuè. Propter hoc, q̄ noster Witcleff dixit,
quòd si ueritas articuli nostri staret de confes-
sione uocali, tunc omnes mortui à tempore a-
scensionis Christi usque ad Innocentium tertiũ C
forent damnati: supponens, q̄ non essent uocali
ter in specie sic confessi. Hic autem uidetis & au
ditis oppositum de cõfessis sancto Paulo: & plu
ra talia uidebuntur.

*gredientium manus. &c. quid denotet ex Gre-
gorio.*

*Confessionem sacramentalem tenere in ecclesia lo
cum circuncisionis antiquæ ex Lactatio ostendi
tur. Et quanta necessitate ad hanc confessionẽ
nostram constringimur.*

Ecclesia quæ uera.

*Confessio uocalis ex Iob dictis fundata ostendi-
tur.*

*Auctor in Viennam missus, quid de Iudæorum cõ
fessione audierit.*

Rabanus.

Witcleff.

NEC ✝item ibi uerum dicit Witcleff, q̄
non esset talis confessio regularis ob-
seruanda: sed quibusdam ut eis utile
uideretur. Quia ipsa planities textus
regulariter factam cum uniuersalitate denun-
tiat sub Ioanne. Tunc exibat (inquiens) ad eum
Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio
circa Iordanem: & baptizabantur ab eo in Ior-
dane, confitentes peccata sua. Hic sine cunctatio
ne omnes uenientes sicut baptizabantur, ita cõ
fitebantur. Si istud non arguit regularitatem: ex
ceptionem aliquam restat ut probet. Imo tam
regulariter confessi dicuntur, quàm regulariter
baptizati. Quod in adultis hactenus seruat ec-
clesia. Vnde Alexandrini ciues tempore Theo-
phili episcopi uidentes crucis characterem diui
nitus apparuisse in templo Serapidis, ad confes
sionem uolauerunt ecclesiæ. Lib. 9. historiæ tri-
pertitæ ca. 29. sub auctoritate Socratis. CASS.
2 Cumque ✝per has literas, quæ apud eos sacræ di
cuntur, indicaretur terminum habiturum Sera-
pidis templum: quando character crucis appa-
ruisset: qui uitam superuenturam sine dubio de-
clararet: multo plurimi ad Christianitatem festi
nabant: & peccata confitentes baptizabantur.
Hæc ibi. AVCTOR. Quasi sicut non sine ba-
ptismo possent intrare regnum cęlorum: ita nec
sine confessionis officio. Ita ut mare æneum an
te fores templi situm accipiat: id est amara con
fessio ante regni cælestis ingressum, uel ad fores
baptismi, uel eucharistiæ sacramenti. Vnde libro
primo registri. epistola ad Ioannem Constanti-
nopolitanum, Eulogium, Gregorium, quæ inci-
pit, Consideranti mihi. GREG. Ante ✝ fores Greg. Ta
3 templi ad abluendas ingredientium manus ma-
re æneum, & luterem duodecim boues portant:
qui quidem facie exterius eminent, sed ex poste
rioribus latent. Quid nanque duodecim bobus,
nisi uniuersus pastorum ordo signatur? de qui- 1. Cor. 9
bus Paulo differente lex dicit. Non obturabis os
boui trituranti. Quorum quidem nos aperta o-
pera cernimus, sed apud districtum iudicẽ, quæ
illos posterius manent in occulta retributione
nescimus. Qui tamen cum descensionis suæ pa-
tientiam

¶CONFESSIONIS ECCLESIASTI
cæ necessitas regularis fundatur in ritibus, &
uaticiniis legis antiquæ. Ca. CXXXVII.

SVMMA.

1 *Confessionis ecclesiasticæ necessitas regularis,
quòd fundetur in ritibus, & uaticinijs legis an
tiquæ.*

2 *Alexandrinorum ciuium confessio, cùm crucis
character in templo Serapidis diuinitus appa-
ruisset.*

3 *Æneum mare ante fores templi ad abluẽdas in

tientiam abluendis proximorum confessionib. A
præparant, uelut ante fores templi luterem por
tant. Vt quisquis intrare æternitatis ianuam ni-
titur: tentationes suas menti pastoris indicet: &
quasi in boum lutere cogitationis, uel operisma
nus lauet. Hæc ille. AVCTOR. Notetur sãctus
Gregorius: qui diù præcesit Innocentiũ tertiũ:
qui dicens, quomodo ante fores templi pasto-
res plebis luterem portant, subdit, ut quisquis in
trare æternitatis ianuã nititur, tentationes suas
menti pastoris indicet: & quasi in boum lutere
cogitationis, uel operis manus lauet. Ergo de ne
cessitate salutis æternæ fideles tentationes suas
cogitationis, uel operis menti pastoris indicare
tenentur. Absolutè. n. dicit, quisquis, non q̄ uult,
aut cui uidetur ut melius: sed quisquis intrare æ
ternitatis ianuam nititur: in quo regularis con-
fessio priuatarum culparum simpliciter explica
tur. Quomodo tam dicet ad ista Witcleff? quali
ter probaturus est, q̄ Ioannes de Deo satis cla- B
rè declarat, q̄ pœnitentialis cõfessio Latinorũ
in scriptura sacra non habet originem? Non insi
sto iam uidere, quo Ioannes de Deo sic dixerit:
aut qua inde libertate sic scripserit, si scripsit.
Sed insisto mirari, qualiter noster Witcleff iam
auctoritati istius Ioannis tam sedulo se submit-
tit: quem alibi totiens dicit rudem grammati-
cum, ignarum philosophum, & profundum hæ-
reticum. Si huiusmodi Magister sit Ioannes de
Deo, qualis ẽ discipulus eius Witcleff sine deo?
Si hæc prædicta non sufficiant Witcleuistis pro
bare confessionem ecclesiæ traxisse originem à
scriptura accedat antiquus pater LACTAN. si
posit hoc Witcleuistis probare, quod uictorio
sè potuit suadere gentibus. libro * quarto diui-
narum institutionũ, capite decimoseptimo, di-
cens. De circuncisione soluenda * Esaias ita pro
phetauit. Hæc dicit dominus uiris Iuda, qui ha
bitant Hierusalem * Renouate inter uos noui-
tatem: & nè seminaueritis in spinis. Circuncidi- C
te uos Deo uestro: & circuncidite præputium 4
cordium: nè exeat ira mea sicut ignis: & non sit
qui extinguat. Item Moyses ipse. In nouissimis
circuncidet dominus cor tuum ad dominum a-
mandum. Item Iesus Naue successor eius. Et
dicit dominus ad Iesum. Fac tibi cultellos pe-
trinos nimis acutos: & sede, & circuncide secũ-
do filios Israel. Secundam circuncisionem futu
ram esse dixit: non carnis, sicut fuit prima, qua
etiam nunc Iudæi utuntur: sed cordis, ac spiritus
quam tibi Christus, qui uerus Iesus fuit, osten
dit. Non enim propheta sic ait: dixit dominus
ad me: sed dixit dominus ad Iesum, ut ostende-
ret, quòd non de se loqueretur, sed de Chri-
sto: ad quem tunc Deus loquebatur. Christi
enim figuram gerebat ille Iesus: qui cùm pri-

mò Auses uocaretur, Moyses futura præsen-
tiens, iussit eum Iesum uocari. Vt quoniam Iesus Naue
dux militiæ delectus esset aduersus Amalech,
qui oppugnabat filios Israel, & aduersarium de
bellaret per nominis figuram, & populum inter
ram promissionis deduceret. Et idcirco etiam
Moysi successit: ut ostenderet nouam legem p
Christum Iesum datam, ueteri legi successu-
ram, quæ data per Moysen fuit. Hæc ille: A V-
CTOR. Hoc totum præmisit Lactantius de
circuncisione carnis ut ostenderet, quod iam sta
tim infert de circuncisione cordis: quam dicit sa
cramentum nostræ confessionis ecclesiæ: ut si-
cut lex noua successit antiquæ, Iesus Naue Moy
si defecturo: ita confessionis sacramentum in le
ge noua successit sacramento circuncisionis car
nis in lege Moysi quadam originali sequela. Vn
de subdit Lactantius. Non illa carnis circuncisio Lactant.
careturique ratione. Quia si Deus id uellet, sic à
principio formasset hominem, ut præputiũ non
haberet. Sed huius secundæ circuncisionis figu-
ra erat, significans nudandum esse pectus, id est,
aperto, & simplici corde oportere nos uiuere.
Quoniam pars illa corporis, quæ circunciditur,
habet quandam similitudinem cordis. s. glandu
la pudendorum. Et ob hanc causam Deus de-
nudari eam iussit, ut hoc argumento nos admo
neret, nè inuolutum pectus haberemus, id est,
nè quod pudendum facinus intra conscientiæ se
creta uelemus. Hæc est cordis circuncisio, de
qua prophetæ loquuntur: quam Deus a carne
mortali ad animam transtulit: quæ sola man-
sura est. Volens enim uitæ, ac saluti nostrę pro
æterna sua pietate consulere, pœnitentiam no-
bis in illa circuncisione proposuit: ut si cor
mundauerimus, id est, si peccata nostra con-
fessi Deo satisfecerimus, ueniam consequamur,
quæ contumacibus, & admissa sua celantibus
denegatur ab eo, qui non faciem, sicut homo,
sed intima, & arcana pectoris intuetur. Hæc il-
le. AVCTOR. Iam ✝ apertè docet Lactãtius
confessionem sacramentalem tenere in eccle-
sia locum circuncisionis antiquæ, quæ sicut
fuit circa pudenda publica corporis, ita con-
fessio circa pudenda cordis. Quæ utique ho-
mini pudenda non sunt, nisi cum exterius pro-
deunt, ita ut in audientia hominis circumcida-
tur pudendum cordis occultum, sicut coram
hominum uisibus agebatur circuncisio corpo-
ris. Alioquin non diceret, quòd per pœni-
tentiam, & confessionem ueniam consequa-
mur, quæ contumacibus, & admissa celanti-
bus denegatur. Celare enim dicimus, quicquid Psal. 118
corde firmiter detinemus. Vnde psalmista. In Iob. 10
corde meo abscondi eloquia tua. Et Iob. 10.
Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

uniuersorum memineris. Et in superioribus dixit. Ob hanc causam Deus pudendam partē corporis nudari præcepit: nē quod pudendum facinus intra conscientiæ secreta uelemus. Simulq; notandum: quod oportet intelligere confessionem istam, quæ circuncisioni succedit carnali, pari efficientia sacramenti: non quę pariter coexistit. Ideo si cordis interna confessio soli Deo uel generalis simul in uoce frequentabatur à patribus ueteristestamenti, longè alia erit: quia circuncisio cordis erit: succeditque circuncisioni carnis: sed in testamento nouello. Quanta uerò necessitate ad hanc confessionem nostram constringimur, item monstrant prophetiæ: quas, p hac circuncisione cordis sub interminatione diuinæ iræ produxit. Quia cuius caro præputii circuncisa non fuerit peribit anima illa de populo suo. Et circuncidite præputium cordium, nè exeat ira mea sicut ignis, & non sit qui extinguat, secundum *Esaiam. Et secundum hanc annotanda est ecclesia Christi à cœtibus hæreticorum: sicut in eodem quarto. capitu. ultimo dicit LACTANTIVS. Quia singuli quique cœtus hæreticorum se potissimum Christianos, & suam esse ecclesiam catholicam putant: sciendum† est illam esse ueram: in qua est confessio, & pœnitentia, quæ peccata, & uulnera, quibus subiecta est imbecillitas carnis, salubriter curat. Hæc ille. AVCTOR. Eia ergo qualis est ecclesia hæretica nostri Witcleff, quam iactat se habere præcipuam si ibi non inuenitur confessio, & pœnitentia, quā tantopere a se repellit, & ad illam tertiam interpœnitentias attendendum nimis hortatur? Non est ecclesia, ubi non est confessio uera. Vnde & mihi uidetur exhac acceptione proprietatis ecclesiæ secundum Lactantium uniuersos illos hæreticos, qui nos præcesserunt, semper confessione carere. Accedat item iam dictis sanctus Iob, si forsan menti eius quicquam pro fundatione huius tertiæ pœnitentiæ, & confessionis uocalis spiritussanctus infudit. Ipsius enim uerba sunt secundum literam Augustini. Verba sunt sancti Dei mei, quòd tempus meum est, ut sustineat anima mea. Super quem locum in libr. annotationum super Iob, AVGVSTINVS. Quia nō alia dixit, quàm audiuit a Deo: ideo de homine generaliter prophetat: quia auxilio indiget in confessione. Quod tempus meum ut sustineat anima mea, quia imminente morte, terrentur homines, ut conuertantur, & confiteantur Deo putredinem peccatorum: cuius consideratione se cogi, dicit, ad confessionem. Hæc ille. AVCT. Obseruat Augustinum hæreticus: scio q obseruat eum in hoc uerbo, & confiteantur Deo putredinem peccatorum: quasi non sit usitatum in ecclesia dicere eos confessos Deo, qui ritè confessi fuerint sacerdoti. Ideirco subsequenter dicit, se nolle celare peccata: quia non esset filius uitæ. Textu. Iob. Conuulsæ sunt compagines cordis mei. AVGVSTINVS. Conuulsæ sunt compagines cordis mei, ut non celem peccata mea. IOB. Si sustinuero inferi erunt domus mea. AVGVSTINVS. Si pertulero peccata mea ut non confitear. IOB. Interitum appellaui patrem meum AVGVSTINVS. Non ero filius uitæ. Hæc ille. AVCTOR. Quis ergo dicat: non hæc dicta de confessione facta uocaliter, non tantum Deo mentaliter: quando dicit conuulsum esse cor suum ut non celet peccata? Aliter quin ea corde celare, & non proloqui, esset confessionem irridere, non facere. Sicut post exponit dictum illud IOB. Ecce rideo opprobria, & non loquar, AVGVSTINVS. Vtilitatem dicit confessionis: quia si uellet ridere peccatum suum, & non illud proloqui, clamaret, & non exaudiretur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce non oportet ridere peccatum suum sed proloqui: nec in corde celare peccata, ut non confiteantur: qa aliter faciendo, inferi domus eius esset, nec esset filius uitæ, sed interitus. Et hoc generaliter Iob prophetat de homine: cuius consideratione, scilicet mortis, cogi se dicit ad confessionem. Quomodo ergo his collatis non fundatur in sancto Iob per instinctum spiritussancti, exponente Augustino, uera necessitas coactionis generaliter omni homini facultatem habenti ad confitendū uocaliter, & proloqui peccata sua sub pœna mortis secundæ: sicut iam testari solet ecclesia? Quid iam dicet Witcleff cum sua sobole uiperina? Nunquid adhuc dicturus est, sicut prius horride est mentitus, confessionem tertiam pœnitentiam infundabilem in scriptura? Aut somniauit Augustinus, quando eam secundum necessitatem suam fundauit in Iob? Aut Lactantius, qui eam fundauit in circuncisione secunda per *Esaiam, & sine ipsa dixit non esse ecclesiam, sed cœtum hæreticorum satellitum? Aut sanctus Papa Gregorius somniauit, quando fundauit eam in litore maris ænei: sine quo non intratur ecclesiam? Aut sanctus Cyprianus, qui eam in Daniele fundauit, & eius sodalibus? Aut nunquid errauit Ambrosius, qui eam in confessione reperit sacerdotis: eum super hircum emissariū manus suas exponeret? Aut sanctus pater Chrysostomus, qui eam sic extulit laudibus in confitendo peccata eorum quos baptizauit Ioannes? Aut si deliquit Rabanus, quando in facto illorū exemplum nostræ confessionis asseruit, & usque ad tempus sancti Pauli in actibus Apostolorum adduxit. Ita ut pateat ante ecclesiam confessionem uocalem etiam occultorum consuetudinariam esse Iudæis, & eam sanctum Paulum docuisse gentiles.

*Hieremiā

Lactantius ecclesiam uerā.

Iob 6.

Aug. To. 4

tiles. Quid autem mihi contigit ab uno (ut uidebatur) dicto Iudæo, aure percipere, refero. Quia cum iter agerem in Vienna præclara ciuitate Austriæ, cum iam uenissem illuc iturus ad regem Poloniæ ex nuntio regis Angliæ illustris Henrici quinti: & obuiam haberem gregem Iudæorum in uico: processi de medio sociorum qui me tùm bono numero comitabantur: petēs & instans informari, si adhuc haberent de more confiteri uocaliter sacerdoti. Ipse uerò deliberatus respondit, q sic, maximè in tribus casibus. S. priuato adulterio, homicidio æquè occulto, & occulta blasphemia magni Dei nominis, siue legis. Interrogaui, utrum sacerdos iniungeret pœnitentiam sic confesso? dixit q sic, & pro unoquoque scelerum pœnam suam. Et unde seruaretur ritus iste a tanto tempore per captiuos, si non fuisset eis magni ponderis de longa consuetudine suæ legis? maximè cum multa sacrificia iam dimittant pro ipsa captiuitatis pressura impleri iussa per legem.

¶CONFESSIO VOCALIS ECCLEsiæ qualiter in noua lege fundatur. Cap. CXXXVIII.

SVMMA.

1 *Confessio uocalis ecclesiæ quod in noua lege fundetur.*
2 *Confessio quod debeat fieri uocaliter sacerdoti et quomodo ecclesia non debeat contentari de contritione cordis, & confessione facta soli Deo, ex Augustini dictis ostenditur.*
3 *Confessio nostra ubi fundetur. Et plura de hac ibi.*

EQuens adhuc amplius Witcleff contra confessionem catholicam, dicit uerbum contra spiritumsanctum: libello de confessione, cap. 1. Si rationabile fuerit (inquiens) uidetur spiritumsanctum negligenter sacramentum tam necessarium omisisse. Nam Actu. 2. & infrà: legitur Apostolum Paulum, & cæteros Apostolos multa millia populi conuertisse: & non recolo aliquem conuersum istud nouum sacramentum a sacerdote aliquo accepisse. Nec Christus, nec baptista, nec aliquis apostolus ista sacramentali pœnitentia (quantum nos cognoscimus) usus fuit. Ideo dicit doctor decretorum Ioannes de Deo, quòd istud sacramentum à quadam constitutione Papæ capit originem. Hæc Witcleff. AVCTOR. Congruè mittimur ad patres noui testamenti, & Christum authorem eius, & Ioannem baptistam præconē eius, si quomodo ex eo loco sanctæ confessionis origo poterit enarrari. Nouerint omnes periti catholici aliud esse rem in sua substantia, aliud in circunstantia eius: sicut aliud est hominem esse, aliud ambulare. Hoc quod moneo uos, stolidus Witcleff non aduertit: sed dum uult excæcare ignaros, rem, quam oblatrat, inuoluit: & nunc de re secundùm se, nunc de proprietate eius hac uel illa, querelam agitat, brigam mouet: & clamans, & ululans causatur non esse rem illam, si mutauerit apparatum: quasi nō esset idem Christus corā lictoribus benedicto corpore suo nudus, & chlamyde coccinea prius uestitus. Iste modus eius est penè generalis ubique: ideo dicit, originem cleri ecclesiæ modernæ a Papa deinceps non fundatam a Christo, uel Petro: quia post Syluestrum dotem admisit: nec ordinem fratrum, aut perfectorum quemcunque esse ordinē Christianum: quia addit cærēmonias, ad quas Christus neminem obligauit. Sic de confessione latinorum moderna, laicaliter satis obiicit ne sit Christi lege fundata, si mutetur in ritu aliquo minimo: uel iam sub alia circunstantia uarietur: quasi non sit idem homo, si alio ueniat rectus capitio. Ad hoc enim trahit eum logica sua de aggregatis artificialibus eius per accidens, quam in hac re pœnitentiali non recipiunt orthodoxi: eo quod ea seruata, nihil nouè possent in antiqua lege probare. Quomodo nec potest probare eucharistiæ sacramentum ecclesiæ esse a Christo fundatum: quia illud suum dicit paucis uerbis euangelicis consecratum: nostrum precibus pluribus, & ornatu uestium sacrarum cum accēsione luminum, & signorum. Mimi, & ioculatores sic oculos incautorum agili saltu agibilium digitorum illudunt. Astuti autem, & præfundati theologi nobiscum in euangelio Christi, si benè rem confessionis secundum puram eius substantiam demonstremus, agnoscunt, & probant. Sufficiet enim, si sanctos imitemur apostolos, probantes aduentum Christi, resurrectionemq; & ascensionem eius in cælum, & aduentum sancti spiritus in Ioele, & prophetarum oraculis, aut in gestis, & uerbis domini saluatoris: iuncto semper testimonio sanctorum patrum in antiqua fide ecclesiæ Christi Iesu. Quid dicit Witcleff de pœnitentia ista tertia? quam fundationē exquirit. cap. 23. quarti trialogi? Mihi uidetur (inquit) q forȝt ecclesiæ utilius: ut de prima pœnitentia, quæ est solum in animo, & insensibilis, qua contritus domino confitetur, & secunda, quæ est aggregata ex illa, & expressione uocali singulariter facta Deo ecclesia contentetur. Et infra. Sed leges de confessionibus in scriptura expressæ iam mille annos, & amplius sufficerunt: quomodo ergo est lex de pœnitentia tertia tam

Res uel est in sua substātia, uel in sua circunstantia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam improbabilis introducta? Hæc Witcleff.

1 AVCTOR. Attendamus euangelium † & ibi quid Christus instituit circa confessionem uocalem presbytero exprimendam: utrum sit impossibilis, & mille annis inutilis uideamus. Matthæi. 16. cum author uitæ Iesus uenisset ad partes Cæsareæ, & Petri sententiam de filio hominis accepisset, tandem traditis ipsi clauibus pro tota ecclesia, subdidit. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Hæc est potestas uniuersalis ecclesiæ condonata pro suis sacerdotibus ligare, & soluere. Quis Witcleuista perfrustrabitur eam? Saluator nempe 3 subiecit. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Sed si quilibet apud seipsum confiteretur Deo, frustraretur Petro collata potestas. Vnde in sermone. 55. tertiæ partis sermonum ad coniugatos, qui incipit. Audite charissimi. & B accipit decretum de pœnitentia distinctione prima. AVGVSTINVS. Si † præter uxores uestras cum aliqua concubuistis, agite pœnitentiã: qualis agitur in ecclesia: ut oret pro uobis ecclesia. Nemo si dicat: occultè ago. nouit Deus, qui mihi ignoscit: quia in corde meo ago. Ergo sine causa dictum est, Quæ solueritis in terra, soluta sunt in cælo. Ergo sine causa sunt claues datæ ecclesiæ Dei: frustramur euangelium: frustramur uerba Christi. Promittimus nobis, quod ille negat. Nonne nos decipimus? Iob dicit. Si erubui in conspectu populi confiteri peccata mea. Talis iustus thesauri diuini aurum obryzum: talis camino probatus ista dicit. Et resistit mihi filius pestilentiæ: & erubescit genu figere sub benedictione Dei. Superba ceruix, mens tortuosa. Fortassis (imò quod non dubitatur) propterea Deus uoluit, ut Theodosius maior Imperator ageret pœnitentiam publicã in conspectu populi: maximè quia peccatum C eius celari non potuit: & erubescit senator quod non erubuit imperator? Quæ est ista superbia? Nonne sola sufficit gehennæ: etiam si adulteriũ nullum esset? Hæc Augustinus. AVCTOR. Si mihi non credas exponenti scripturas, uelis, nolis audies Augustinum. Tu dixisti hanc confessionem nostram improbabilem: & ecclesiam debere contentari decõtritione cordis: & cõfessione facta soli Deo. Augustinus arguit. Ergo frustramur euangelium: ergo frustramur uerba Christi. Ergo sine causa dixit Christus, Quæcũque solueritis in terra, soluta erunt in cælo. Tu ergo frustraris euãgelium Christi, & uerba Christi: in quibus probatur dicta pœnitentia tertia. 3 Ecce † ibi fundatur nostra confessio, ubi Christus dixit: quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Quomodo? quia frustra A est potentia, quæ nunquam executioni mandatur. Si autem tibi, & mihi, & unicuique sufficeret confiteri soli Deo, nunquam solueret super terram, & frustraretur uerbi potestas. Quòd si nec unquam est frustrandum euangelium nunquam soluendus est in cælo ligatus in terra: nisi per potestatem illam Christi: quæ solueritis super terram, erũt soluta & in cælo. Ista dedu ctio est Augustini de sententia saluatoris. Nemo (inquit) sibi dicat: occultè ago, uel in corde ago. Sed specificans pœnitẽtiam ecclesię consuetam. Agit (inquit) pœnitiã: qualis nunc agitur in ecclesia. Ergo falsò asseruisti, quòd pœnitentia prima & secunda sine tertia, quæ est uocalis sacerdoti confessio, mille annos fidelibus Christi suffecit. In tempore ecce Augustini non sufficit: & sanctũ Iob uocat in testem, & Theodosium publicè pœnitentem coram sacerdote Ambrosio: propter crimen notorium: & increpat ceruicem tuam superbam, & mentem tortuosam. Quæ est (inquit) ista superbia? ipsa sufficienter per se sufficiendam gehennæ. Sed dicit Witcleff, est inquit ex suppositione necessaria aliquibus, quos Deus præordinat taliter confiteri. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ergo si Deus ex tibi dubio præordinauit omnes fideles aptos taliter confiteri, tu contra ordinationẽ Christi scripsisti, quam indicas non obseruandam à singulis. Ideo Augustinus suprà, nullum ab hac ordinatione Christi excipiẽs, Nemo (inquit) dicat, occultè ago: si nemo hoc sinitur dicere, ubi sunt omnes illi, pacis exceptis, priuelegiati per Witcleff, qui dicant, ego occultè ago, & ego & ego? Sed reperiat mihi Witcleff: ubi Christus unquàm dixit, aut quisquàm eius apostolus: Aliquis est soluendus in cælo, qui noluerit à uobis solui super terram. Vbi unquàm dixit: Quorum uos retinuer tis peccata, retenta non erunt? Aut quorum remissa non sunt peccata, sine uobis remittentur in cælo. Vbi dixit scriptura talia pro parte Witcleff hæretica, ipse se fundet. Nos habemus pro fide catholica, Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Quod uerbum Christi nè sit frustrabile: nemo permittitur dicere. Ego occultè, aut in corde meo pœniteo: & Deus, q nouit, ipse ignoscit. Promittimus (inquit) nobis, quod ille negat: Nonne nos decipimus? O' ergo quot decepit Witcleff, permittendo eis quod negauit Christus? Quid negauit Christus? Solui peccata sine clauibus: sine confessione præstita sacerdoti. Ergo negatio illa Christi in illa affirmatiua, Quæcũq; solueritis super terrã. includitur. Beatus ité AMBROSIVS. fundat hanc pœnitentiam in illo uerbo Christi ad discipulos post resurrectionem. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittũtur eis. * libro de pœnitẽtia

frustra potestas quæ nunquam executioni mandatur.

tia contra Nouatianos ad principium. dicens. A Aiunt se domino deferre reuerentiam: cui soli remittẽdorum criminum potestatem reseruent. Immo nulli maiorem irreuerentiam faciunt, q̃ qui eius uolunt mandata rescindere, & commissum munus refundere. Nam cum ipse in euangelio suo dixerit dominus Iesus: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis peccata, retenta erunt. Qui est qui magis honorat? utrum qui mãdatis obtemperat: an qui resistit? Ecclesia in utroque seruat obedientiam: ut peccatum & alliget, & relaxet. Hæc ille. AVCTOR. Ecce in his uerbis Christi: quorum remiseritis peccata, remittẽtur eis: potestatem absoluendi peccatores accipimus sacerdotes. Et magnam authori, & datori istius potestatis reuerentiam facimus, quotiens exequendo concessam: absoluimus delinquẽtes. Sed quomodo in latibulum peccatorum intramus, nisi per clauem scientiæ præstemus auditũ B & peccator circũstantia labiorum accommodet aditum? Aut nonne humanæ leges necessitate quadam decernunt: ut cuicunque potestas aliqua iurisdictione committitur, omnia uideantur illi committi, sine quibus expleri non potest? Committit dominus sacerdotibus suis potestatem uicariam quorumcunque remittendi peccata: si tamen se humilient: si (ut necesse est) exponant crimen, si se reformare promittant. Ista ergo necesse habet adimplere peccator, si noluerit potestatem irritare Christi sine quibus commissa potestas impleri non potest.

¶OBIECTIO WITCLEFF EX ARmacano: & refellitur sententia Armacani. Cap. CXXXIX.

SVMMA.

1 *Responsio ad obiectum Witcleff ex Armacano. Et refellitur Armacani sententia dicentis, quod Apostoli non receperunt potestatem dimittẽdi sacramentaliter peccata post resurrectionẽ, sed in prima institutione ad apostolatum, & quid de hoc dicat hieronymus.*

2 *Apostoli quod primo in die resurrectionis acceperum sancti spiritus gratiam, qua cuncta dimitterent peccata, non autem ut facerent signa, ex Chrysostomo.* 1

3 *Christus quomodo perfectioribus discipulis spiritum sanctũ insufflauerit, ut per eos ad reliquos illa gratia peueniret.*

4 *Peccatorum remissio quod ab initio fuerit promissa, & nuntiata, sed in fine donata.*

5 *Christus quare non similiter præceptum dederit hominibus peccata sua confitendi, sicut discipulis potestatem edit confitentium peccata dimittendi.*

HIS fortè prædictis obstabit Witcleff in uerbo Armacanus, libr. 11. de quæstionibus Armeniorum: dicentis, & definientis, q̃ nec hic post resurrectionem Christi, aut antè, Matthæi. 18. acceperunt Apostoli potestatem istam sacramentaliter dimittendi peccata: sed in prima institutione ad apostolatum: quia aliter (dicit) recepissent sex sacramenta ordinis. Quasi item multos recepissent spiritum sanctos: quia pluries dicitur de eis, q̃ spiritum sanctum susceperunt. Et tamen ab exordio sui discipulatus acceperunt spiritum sanctum: & iam post resurrectionem: & post quinquaginta dies in solennitate Pentecostes. Et nunquid unum & eundem spiritum? sed in pluribus donis suis. Vnde in epistola ad Edibiam quæstione. 9. HIERONYMVS. Ego audacter, & tota libertate pronuntio, & ex eo tempore, quo apostoli domino crediderunt, semper eos habuisse spiritum sanctum: nec potuisse signa facere absque spiritum sancti gratia; sed pro modulo, atque mensura. Hæc ille. AVCTOR. Hoc nota, q̃ dicit eos a primo suæ fidei tempore habuisse spiritum sanctum: sed pro modulo, atque mensura: iam ad minus, iam ad maius iam ad hunc effectum, iam crassius ad maiores: sicut in principio quæstionis scribit ibi HIERON. Huius quæstionis perfacilis solutio est: si docente Paulo apostolo spiritus sancti diuersas gratias nouerimus. Scribit enim in prima ad Corinthios epistola. Diuisiones donorum sunt, idem autem dominus. Et diuisiones operationum sunt: idem uerò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem, alii quidem sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, secundum eundem spiritum, alii C 4 gratia sanitatum in uno spiritu. &c. Hæc autem omnia operatur unus, atque idem spiritus diuidens singulis prout uult. Hæc ille. AVCTOR. Si cut ergo unum & eundem spiritum, & non septem spiritus sanctos receperunt Apostoli temporibus uariis in distinctis donis: ita idem sacramentum ordinis indiuisum receperunt Apostoli a primæua institutione, & deinceps potestate sextiplici uariatum. Pellatur † ergo argumentum cæcum de uia, ut gressum liberum possit tenere scriptura, in qua dicunt sancti concordare, q̃ fuisset apostolis remittendi peccata a primo cõmissa potestas in prædictis uerbis. Vnde iam supra consequenter HIERON. In fine euangelii secundum Ioannem, eo die, quo resurrexerat: id est, die dominico clausis ianuis apud Apostolos introisse narratur. & dixisse eis secundò, pax uobis:

Irmacan.

Hier To. 1. Est ep. 150 incipit ignota nullis.

Hier.

1. *cor.* 12

Hier. Io. 20.

De pæ d. 1. cap. Agite pœnitentiam. Aug. To. x.

Matt. 16

Iob. 31. Secundum Sept.

Vide de hac pœnitentia Eusebiũ in hist. Eccles. lib. 7. c. 17. & hist. tripart. lib. 9. cap. 30.

Matt. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis:& intulisse,Sicut misit me pater, & ego mitto uos.Hoc cum dixisset,insufflauit,& dixit eis. Accipite spiritumsanctum.Quorum remiseritis peccata,remittuntur eis,& quorum retinueritis retenta erunt.Primò ergo die resurrectionis acceperunt sancti spiritus gratiam,qua peccata dimitterent,& baptizarent,& filios Dei facerent, & spiritum adoptionis credentibus largirentur: ipso domino dicente.Quorum remiseritis peccata.& reliqua.Die autem pentecostes amplius repromissum est:ut baptizarentur spiritusancto & inducerentur uirtute, qua Christi euangelium cunctis gẽtibus prædicarent.Et infrà benè post. Non ergo Ioannes,Lucasq; discordant: ut quod ille prima resurrectionis die datum esse significat:hic die quinquagesima uenisse describat,sed prouectus apostolicus est: ut qui primò remittendorum peccatorum gratiam acceperant, postea acceperint operationes uirtutum, & cuncta donationum genera, quæ ab apostolo descripta commemoramus.Hæc ille. AVCTOR. Ecce, ꝙ primò ipso die resurrectionis acceperũt sancti spiritus gratiam,qua cuncta peccata dimutterent.Alioquin iuxta argumentum tuum: si in prima institutione sua susceperunt hanc apostolicã potestatem: & si hoc sacramentum ordinis indiuisum: hoc die nihil acceperunt, cum diceret Christus.Accipite.&c.Quorum remiseritis. Respondet Armacanus, ꝙ nullam apostolicam potestatem nunc acceperunt de nouo : sed maiorem gratiam,& præcipuè ad plenariam remissionem peccatorum suorum:ut & aptius,& benignius acceptioni illi se sancti spiritus conformarent.Sic pari modo dixerunt quidam: quod nec spiritumsanctum tunc acceperant Apostoli,sed apti facti sunt ad recipiendum in posterum. Sed hos reliquit inanes ibi in expositione sua

Hom. 88. Chry. To.3 CHRISOSTO. Quemadmodum† inquiens, quis rex,principes mittens,eis potestatem in carcerẽ immittere,& dimittere dat:ita & hos euntes hac circũ operit uirtute.Qualiter ergo ait in cœna Christus. Si ego non abiero ille non ueniet: & utique spiritum dat?Quidam quidem aiunt,quoniam non spiritum dedit,sed aptos eos ad susceptionem per insufflationem constituit. Si enim gelum uidens Daniel excessum mentis passus est: quid ineffabilem gratiam illam suscipientes, nõ utique passi essent nisi discipulos aptos prius constituisset? Propterea non dixit, ait: * Accipite spiritumsanctum: sed accipitote.Nequaquam autem quis peccabit, & tunc susceperisse eos dicens potestatem quandam spiritualem, & gratiam, non ut suscitent mortuos, & uirtutes faciãt,sed ut dimittant peccata. Diuersa enim sunt charismata spiritus:ideo induxit: Quorum dimittitis,dimittuntur: ostendens quam speciẽ dationis daret.Illic uero post quadraginta dies: eam,quæ signorum est, acceperunt dationem. Ideo ait. Accipietis uirtutem spiritussancti superuenientis in uos:& eritis mihi testes. Testes autem per signa fiebant. Hæc ibi. AVCTOR. Ecce & iste pater tenet, eos hoc resurrectionis die accepisse spiritualem potestatem dimittendi peccata:non autem ut facerent signa. Periculosæ ergo temeritatis est propter unum phantasticum argumentum sic exprobare scripturam. Permittitur uterque istorum suo iudicio,& totã simul scripturam illam exterminant. Iste apud Chrysostomum,ꝙ non acceperunt spiritumsanctum:iste Armacanus,quòd non acceperunt potestatem dimittendi peccatum. Christo prauè dicente. Accipite spiritumsanctum, quorum dimiseritis peccata,dimittentur eisdem:& eisdem econtrariò glossantibus: nec accipite spiritumsanctum , nec potestatem illam , ut quorum dimiseritis peccata dimittantur eis. Sed ibi iterũ arguit Armacanus. Ergo Thomas caruit potestate illa,qui tunc non erat cum eis.AVCTOR Quid si iterum arguamus: ergo nec Papa , uel quisquàm sacerdos noster nunc in ecclesia potestatem habet dimittendi peccata , quia nec quis illorum erat tunc intus cum eis , quando uenit Iesus? Sed si Petrus tunc caput ecclesiæ accepit pro ecclesia , ut testantur omnes: cur non pro Thoma coapostolo?Perfectioribus. n. discipulis Christus insufflauit , ut per eos ad reliquos illa gratia perueniret.Vnde in fine expositionis Lucæ AMBROSIVS.Spiritum†autem sanctũ uel illis undecim quasi perfectioribus insufflauit, & reliquis postea tribuendum esse promittit:uel eisdem ibi insufflauit,hic spopondit. Nec uidetur esse contrariũ:cũ diuisiones sint gratiarum. Alij enim datur sermo sapientiæ:alii sermo scientiæ secundum eundẽ spiritum, alteri fides in eodem spiritu,alij gratia curationum:alii genera linguarũ. Ergo aliã insufflauit ibi operationẽ : hic aliã pollicetur. Ibi.n. remittendorum gratia tributa est peccatorum:ꝙ esse uidetur angustius. Et iõ insufflatur a Christo,ut credas spiritui Christi: & credas de Deo spiritui.Deus.n. solus peccata dimittit.Hæc ille. AVCT. Quàm concorditer spiritus loquitur in his patribus? Et iste item dicit cum præcedentibus uaria dona esse spiritussancti,& aliud in potestate sacerdotali iam accepisse Apostolos.scilicet gratiam remittẽdorum criminum,aliud uerò post:scilicet, gratiam signorum.Aliam(inquit)insufflauit ibi operationem:non dicit maiorem gratiam in eadem operatione: & hic aliam pollicetur.Ibi remittendorũ gratia tributa est peccatorũ : qd esse uidetur angustius , s. quàm generalis datio spiritussancti: sicut etiam potestas dimittendi peccata hic est

est arctior:quia tantùm ad gratiam sacramentalem. Matthæi. 18. Quodcunque ligaueris super terram: multò contusior. Sed hæc secunda prior quo ad institutionem , prima distinctior ad executionem. Vtraque ista potestas est remittendi peccata. Quæ †quidem remissio ab initio promissa,& nuntiata est : sed in fine donata: sicut sermo. 11. de uerbis domini habet AVGVSTINVS. Primùm ergo in nos ad accipiendam uitam æternam , quæ in nouissimo dabitur de bonitate Dei munus uenit ab initio fidei remissio peccatorum. Illis enim manentibus manent quodammodo inimicitiæ aduersus Deum: & ab illo alienatio,quæ nostro malo est:quoniã non mentitur scriptura,dicens. Peccata uestra separant inter Deum uestrum , & uos.Sequitur. Iam uerò , quòd dominus Christus sic in spiritũ sanctum peccata dimittit,quemadmodum in spiritum peccata eijcit:hinc intelligi potest , quòd postquàm resurrexit à mortuis , cum discipulis suis dixisset , accipite spiritumsanctum. continuò subiecit. Si cui dimiseritis peccata,dimittentur eis:si cui retinueritis,retenta erunt. Hæc Augustinus. AVCTOR. Ecce munus istud remissionis peccatorum uenit ab initio, sed per uenirad Apostolos secundùm actum in fine dierum. Et secundo libro de sacramentis parte. 14.cap.1.HVGO hanc patrum definitionem de datione potestatis obseruat:si mulque& mouet, quare non Christus pari expressione obligauit alios ad confitendum:dicens. Demum ut dispensationis gratia largius multiplicaretur:Deus homo,homines, qui puri homines erant , participes fecit potestatis suæ : ut officium eius implerent , pœnitentium confessionem susciendo: & potestatem eius exercerent pœnitentibus , & confitentibus peccata dimittendo.Accipite(inquit)spiritumsanctum:quorum remiseritis peccata,remittentur eis:& quorum retinueritis,retenta erunt. Ergo Christus hoc ipso discipulis suis uicem eius agentibus in terra potestatem dedit dimittendi peccata. Sed dicis fortassis. Quare †non similiter præceptum Christus dedit hominibus peccata sua confitendi,sicut discipulis potestatem dedit confitentium peccata dimittendi? Audi quare. Voluit Christus , ut à teipso * surgeret:ut non quasi extorta, uel coacta uideretur confessio tua.Idcirco quod ad se pertinuit,officium suum discipulis suis peragẽdum iniunxit : ut medicorum more ægros uenientes exciperent , & sanarent. Medicis ergo dixit ut curarent : sed infirmis non dixit , ut ad medicos curandi uenirent. Hoc quasi certum esse uoluit,quòd ægri libenter salutem quærerent: seque curandos offerrent , si medicos inuenirent. Propterea solos medicos monuit. Infirmum enim ipse morbus suus sufficienter admonet: neque opus præcepto habet, si dolet. Hæc ille. AVCTOR. Bene competit Hugo patribus suis , probando potestatem dimittendi peccata sacramentali confessione detecta,donatam purè hominibus in uerbis illis. Quorum remiseritis peccata.&c. Beneque dubitationem absoluit: quare Christus confitentibus non præceperit: sed nec absoluentibus ibi præcepit : tantum enim potestatem commisit. Intelligit Hugo, quòd non manifestè præcepit: imò suæ curę reliquit,si salui esse uelint. Et hoc est insinuare præceptum obseruantiæ ueteris in authoritate nouella: sicut uetus præceptum non occidendi,in noua non irascendi.Nec tantum hoc hic:sed aliquid gratius sub obtentu noui remedii , & uitandi mortem ex morbo:uenire scilicet ad medicum, quem signauit. Hoc enim primò fecit in lege noua. Confessionem uerò sceleris in ueteri testamento constituit:sed medicinam sanantem uulnus non tunc adhibuit . Distulit enim eam , quousque ueniret medicus animarum:in cuius ore non est inuentus dolus: cuius item liuore sanati sumus : & ipse substituit suæ uicarios potestatis.

Ioan.20. *Matt.5.* *1.Pet.2.*

¶ QVOD CHRISTVS NON MINVS PRÆCEPIT CONFITENDVM, QUANVIS APOSTOLIS NON EXPRESSIT: SED MAGIS CONSUETUDINEM ROBORAUIT ANTIQUAM. Cap. CXL.

SVMMA.

Christus quòd non minus præceperit confitendum,quanuis Apostolis non expresserit,sed magis consuetudinem roborauerit antiquam,ostenditur.

Iudæ confessio. Et quomodo si facta fuisset Christi discipulis,meruisset ueniam.

Iacobus quod scripsit ad memoriam sacramenti, Infirmatur quis in uobis , inducat presbyteros ecclesiæ.&c. quòd ex consuetudine pœnitendi desenderit.

Iacobus quare dixerit , Confitemini alterutrum. Absolutionis officium quòd ordini sacerdotũ sit appropriatum.Et quomodo hæresis hanc sibi potestatem uendicare non possit , ex Ambrosio ostenditur.

PLANE † nec oportuit iam iterum Christum mandare, quod ab usu cõmuni non excidit: sed supplere quod defuit.Secundum quem modum tres maiores apostoli, Iacobus , Petrus, & Ioannes, dederunt dextras societatis Paulo,& Barnabæ ingentes ire:tãtum ut pauperum memores essent,

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gal. 2. ad Galath. 2. Et nunquid constituere per ciuitates presbyteros: sicut fecerunt Mileti, & Ephesi, fuit contrauenire dextris societatis initæ? Nũ quid euangelizare Derbæ, & Iconio, & claudum sanare Listris, quia tantum pauperum memores esse iubentur? Sed quia ista, & talia plura facere, uel ex mandato Christi, uel ex lege poterant scire statutum esse, solum illud iam commendatur eis, quod erat in eorum profectione notandum. Vnde in expositione eiusdem epistolæ AMBROSIVS. Hoc solum tamen inter se conuenisse scribitur: supple, ut quod nõ ex præcepto, uel dono domini fuerant instructi: quia facilè erat hoc ex lege agnoscere: hos, quibus prædicabant, pauperum memores esse iuberent: ut & misericordiam, per quam à Deo redempti sunt, colerent. Hæc ille. AVCTOR. Conformi ratione scripturæ solam authoritatem remittendi cõfessis sua delicta Christus indulget apostolis: ad quam, nec ex præcepto, uel dono domini fuerunt specialiter instructi: relicta expressione eius, quod facile eis erat ex lege agnoscere, nec erat apud eos aliqualiter intermissum, quod erat scilicet uocalis secreta, uel publica confessio peccatorum: sicut patet in baptismo Ioannis, de eis, qui confitebantur peccata sua ad uocem Ioannis dicentis, Pœnitentiam agite, & sic ad uocem Petri, pœnitentiam agite, & bapti. Actu. 2. Et † Iudas proditor ex consuetudine approbata, tã legis, quàm Christi, cùm esset pœnitẽtia ductus, peccatum statim spontanea uoce confitetur, dicens, Peccaui, tradens sanguinem iustum. Quæ confessio si fuisse facta Christi discipulis, meruisset ueniam: ut dicit Augustinus in lib. de uera & falsa pœnitentia. Et † ex hac consuetudine pœnitendi descendit illud, quod Iacobus scripsit ad memoriam sacramenti. Infirmatur quis in uobis, inducat presbiteros ecclesiæ, & orent super eum. Sequitur. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Iacobi ultimo. In expositione eiusdem canonicæ BEDA. Multi propter peccata in anima facta, infirmitate, aut etiam morte plectuntur corporis. Vnde apostolus Corinthijs: quia corpus domini indignè percipere erant soliti, ait. Ideo inter uos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Si ergo in peccatis infirmi sint: & hæc presbyteris ecclesiæ fuerint confessi, ac perfecto corde ea relinquere, atque emendare fategerint, dimittentur eis. Neque enim sine confessione emendationis peccata queunt dimitti. Hæc ille. AVCTOR. Notentur uerba Bedæ: si infirmi confessi fuerint presbyteris ecclesiæ, & ea corde reliquerint, dimittentur eis peccata: neque sine huiusmodi cõfessione queunt dimitti. Aut Beda extorquet hanc expositionem à nudis uerbis Apostoli? At

Amb. To. 5.

Matt. 3.

Act. 2.

2 Matt. 26.

3 Iacob. 5.

Beda.

1. Cor. 2.

A erat de mente sancti Iacobi necessitatem uocalis confessionis indicere faciendam presbytero cunctis fidelibus. Non quidem per authoritatem suam sic instituentis: sicut nec Petrus baptismum instituit, cum diceret, Baptizetur unusquisque uestrum. Nec ipse Iacobus præceptum de non iurando, per seipsum instituit, cùm diceret, Ante omnia fratres mei nolite iurare: sed quod dominus obseruandum insinuauerat: qui non uenit legem soluere, sed implere: ipse ex parte domini obseruare iubebat, & scribebat. Et construe necessitatis uerba in textu Iacobi: unde eã eripit Beda. Confitemini alterutrum, & subdit: ut saluemini, non tamen orate ut saluemini: sed magis confitemini ut saluemini. Sic accipit exponentem, HVGO. Propterea ergo confitemini alterutrum peccata uestra. ad quid? ut saluemini.

B Confitemini ut saluemini. Quid est confitemini ut saluemini? Hoc est, non* saluemini, nisi confiteamini. Hoc fortasis tu audire noluisti, qui latebras quæris, & abscondis scelera tua, ut non iustificeris. Non tibi placet, quod dicitur: quij, qui confiteri nolunt peccata sua, saluari non possunt. Propterea fortasse conaris ad aliud dictum Apostoli intorquere: ut intelligatur confitentibus quidem promisisse saluationem: tamen non confitentibus non negasse iustificationem. Audi ergo quid AVGVSTINVS dicit. Nõ potest quis iustificari à peccato, nisi confessus fuerit ante peccatum. Hæc ille. AVCTOR. Nec uelit item quis abb euiare scripturam Iacobi, extendens eam ad solos infirmos: quia hic infirmos alloquitur, sciens, quod connexus illi uersiculus generaliter habeat. Confitemini alterutrum peccata uestra: & orate pro inuicem ut saluemini. BEDA. In hac autem sententia illa debet esse

C discretio: ut quotidiana, leuiaque peccata alterutrum coæqualibus cõfiteamur: eorumque quotidiana credimus oratione saluari. Porrò grauioris lepræ immunditiam iuxta legem sacerdoti pandamus: atque ad eius arbitrium qualiter, & quanto tempore iusserit purificare, curemus.

4 Hæc ille. AVCTOR. Benè † declarat quare dixit, alterutrum, propter peccata uenialia: quorum confessio coæqualibus fieri potest: & facit eos timidos per exemplum: & seipsos mundos propter conscientiam. Quod si non dixisset, alterutrum, sed sacerdotibus ecclesiæ: sicut suprà: nec licuisse coæqualibus confiteri quicquam textus dedisset intelligi. Sed modò sub eodem uerbo concernit utrunque: & confiteri quotidiana leuia proximis: & grauia ex necessitate legis ecclesiæ sanctæ presbyteris institutis. Et patet, quod Witcleff peruertit textum Iacobi, quando dixit eum intelligendum de confessione generali: putà solum de illa. Ttactatu de confessione ca. 3.

De

Hugo. lib. 2. de sa. c. 1.

*saluabitur

Prou. 28.

Aug. de

Beda

Witcleff.

De illa confessione generali uidetur loqui Iacobus, quando dicit. Confitemini alterutrum peccata uestra. & aliter usus ecclesiæ, quòd sacerdotes confiteantur peccata sua, tam uiris, q̃ fœminis, ipsis existentibus quandoque solis in missarum suarũ initij foret culpabiliter introductus. Hæc Witcleff. AVCT. Sed falsè palliat textum illum, quando confessionem priuatam grauium delictorum excludit, quam sanctiori sensu Beda in apostolico illo textu inuenit, & cum hoc solis faciendam presbyteris. Ipsorum enim præ 1 cæteris fidelibus munus extat, & priuilegium sacerdotum: sicut in 1. li. de pœnitẽtia cito* post principium. AMBR. Iustinquit, hoc solis per 2 missum est sacerdotibus. Rectè igitur ecclesia uendicat: quæ ueros sacerdotes habet: hæresis 3 uendicare non potest, quæ ueros sacerdotes nõ habet. Non uendicando autem ipse de se pronũtiat, q̃ cum sacerdotes non habeat, ius sibi uen- 4 dicare non debeat sacerdotale. Ita impudenti B contumacia putentem cernimus confessionem. 5 Specta ẽt illud: quoniam qui spiritum sanctum accepit, soluendi ptãtem peccati accepit, & ligandi. Sic. n. scriptum est. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ergo q̃ soluere non potest peccatum, non habet spiritum sanctum. Munus. n. spiritus sancti est, officiũ sacerdotis: ius autem spiritus sancti in soluendis ligandisque criminibus est. Quomodo igitur munus eius uendicant, de cuius diffidunt & iure, & potestate? Hæc ille. AVCTOR. Quàm speciosè, q̃ probè exponit hoc absolutionis officium super confessis crimina sua appropriatũ ordini sacerdotum? Non negasset Nouatus, non quisquam hæreticus, q̃ facultatem remittendi peccata solus sacerdos haberet: sed q̃ post baptismum haberet aut iterata peccata. Sanctus antistes Ambrosius benè dicit cum ecclesia: quoti enscũque remittit peccata: sed ius hoc solis per C missum esse sacerdotibus, quibus Christus dixit, Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittentur eis, & ex hoc munus spiritus sancti est: officium sacerdotis. Nec a memoria hominum excidat uerbum illud Ambrosii: q̃ hæresis hanc sibi potestatem uendicare non potest, quia ueros sacerdotes non habet. Mirabar, fateor, & penè supra modũ stupui, quo iure du- 1 ctus, qua rõne conuictus repulit à societate suorum Witcleff confessionis sanctæ tàm probatũ, tàm antiquum legibus sacrũ. Et ecce mentem meam, & prospectum rectificauit Ambrosius, quasi uno telo configens ipsum, & magistrũ eius Nouatum. Hæresis (inquit) non uendicat, quia ueros sacerdotes non habet. Et non uendicando ipse (puta Witcleff) de seipso pronuntiat, quòd

A cum ueros sacerdotes non habeat, ius sibi non potest uendicare sacerdotale.

¶ QVALITER IN ANTIQVA ECclesia ad confitendum uocaliter sacerdoti erant astricti fideles non tantum Latini, sed & Græci. Cap. CXLI.

SVMMA.

Cyprianus martyr, & Africæ primas, quo à lapsis confessionem peccatorum antequam ad sacram communionem peruenirent, uendicabat.

Philippus Imperator in primæuis ecclesiæ cõsiteri coactus, recensetur.

Cypriani obiurgatio aduersus sacerdotes, qui admittebant quosdam sine confessione præuia ad communionem.

Græcorum antiquissimus confitendi mos. Et quomodo leui quadam causa fuerit sublatus.

Ecclesia catholica per orbem diffusa, quòd tribus modis probetur existere, ex Boetio.

IAM uideo, iam experior, hæc est ratio, quare sic Witcleff à confessione catholica* libertauit sequaces, libro de confessione. ca. 3. Obseruet Christianus hanc libertatem taliter confitendi, q̃ cõfiteatur taliter sacerdoti, si & quatenus prosit sibi, atque ecclesiæ, & istam libertatem habet cõcessam à domino, quam Papa nõ potest destruere, neque dare. Et supra. Papa non habet potestatem condendi hanc legem, sicut nec Deus uult ipsam condere, cum concesserit libertatem homini, pœnitentiæ huiusmodi repugnantem. Hæc Witcleff. AVCTOR. Scio breuiter ecclesiam uendicare aliam libertatem in filiis, ut scilicet confiteantur, & remissionem accipiant, & 1. Pet. 2. sicut Petrus dicit in canonica, ut sint quasi liberi, non quasi uelamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. Erant. n. tales antiquis diebus nolentes confiteri grandia scelera, sed cũ libertate Witcleuistarum uolentes communicare corpus dominicum, sed obstitit omni animo Cyprianus uendicans in eos remissionẽ peccatorum fieri prius sub manibus sacerdotum in epistola ad fratres consistentes in plebe, quæ incipit. Ingemiscere uos &c. Vbi dicit. Audio† quosdam de presbyteris nec euangelij memores, nec quid ad nos martyres scripserint, cogitantes, nec ipsi honorem sacerdotii sui, & cathedræ reseruantes, iam cum lapsis communicare cœpisse, offerre pro illis, & eucharistiam dare, quando oportet ad hæc per ordinem peruenire. Nam cum in minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pœnitentia agatur iusto

*liberauit.

Witcle ff.

Cyprianus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tempore,& exomologesis fiat, inspecta uita eius,qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem uenire quis possit,nisi prius illi ab epo, & clero manus fuerit imposita, hæc magis in his grauissimis,& extremis delictis cautè omnia,& moderatè secundum disciplinam domini obseruari oportet. Quod quidem nostros, presbyter & diaconi monere debuerunt:ut commendatas sibi oues foueren:& diuino magisterio ad uiam deprecando salutis instruerẽt. Hæc ille. AVCTOR. Ecce sanctus Cyprianus martyr primas Aphricæ uendicat a lapsis exomologesin.i.confessionem peccatorum priusq; ad cõmunionem sacram peruentiant: quia & in minoribus delictis dixit inuiolabilem fuisse consuetudinem de confessione peccatorum: & iusto tẽpore, & inspecta uita pœnitentis ad communicationem uenire:non potuit,nisi prius illi ab episcopo,& clero manus fuit imposita. Et nota qđ dicit in iusto tempore,& subdit ad communicationem uenire non potuit,nisi prius &c.Si ergo communicabant ter in anno,aut pluries,sicut solebant antiqui,ter in anno uẽdicabat à plebe sacerdos exomologesin peccatorum, & per confessionem uitam inspicere confitentis. Si semel in anno communicabant in pascha,ut nunc,tũc semel in anno confessionem fecerant de peccatisfecundum Innocentij decretalem.Vides ergo nè quantò mentitus est Witcleff:totiens dicens confessionem istam non ab hominibus conseruatam usque ad Innocentium tertium cum Cyprianus circa annum dñi.256.rexit: & diu antecum hoc semper docuit,& uendicauit ecclesia? 2 Lege†historias temporum:& reperire potes de Philippo Imperatore, qui Gordiano successit, qualiter ad hanc obseruantiam cogebatur. Libro sexto ecclesiasticæ historiæ.ca.27. EVSEBIVS.Et Gordiano cum per sex annos Romanorum gubernasset imperium,Philippus una cũ Philippo filio succedit. De hoc traditum nobis est:quod cum Christianus fuerit,in die paschæ, & in ipsis uigilijs cum interesse uoluisset, & cõmunicare mysterijs, ab episcopo loci nõ prius esset permissus, nisi confiteretur peccata sua , & inter pœnitentes staret: nec ullo modo copiam sibi mysteriorum futuram,nisi prius per pœnitẽtiam culpas,quæ de eo ferebantur plurimæ, diluisset.Ferunt igitur libenter eum,quod a sacerdote imperatum fuerat,suscepisse: diuinum sibi inesse metum,& fidem de religione plenissimam rebus,atque operibus comprobantẽ.Hæc ille, AVCTOR. Ecce iste impator in primæuis ecclesiæ coactus fuit semel in anno.s.in celebritate paschæ,crimina confiteri:& obiecta sibi scelera publica satisfactione diluere.Quo ergo tempore regnauit illa libertas,q̃ tuis donasti sequacibus?quam,ut dicis,Papa non potest destruere neque dare:quæ item pœnitentiæ repugnat ecclesiæ?Ipse†enim Cyprianus communicationẽ talem sine confessione præuia sacerdoti facta, semper putat obesse ecclesiæ:& ob hoc sacerdotes hoc patientes obiurgat,libello suo ad lapsos hortatorio.& incipit.Pax ecce dilectissimi. Cyprianus. Oportet domini sacerdotem non obsequijs decipientibus fallere, sed remedijs salutaribus prouidere.Imperitus est medicus, qui tumentes uulnerum sinus,manu parcente,contrectat:& in alijs recessibus uiscerum uirus inclusum dum seruat,exaggerat. Aperiendũ uulnus est,& secandum , & putraminibus medela fortiore curãdum.Vociferet,& clamet,licet, & cõqueratur æger impatiens per dolorem , & grauaget postmodum,cùm senserit sanitatẽ. Emersit enim fratres dilectissimi nouum genus cladis:& quasi parum persecutionis procella sæuierit,accessit ad cumulum sub misericordiæ titulo fallens,& blanda pernicies.Contra euangelii uigorem,q̃ domini,ac Dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio irrita: & falsa pax,periculosa dantibus,& nihil accipientibus pro futura.Non quærunt sanitatis patientiam,nec ueram de satisfactione medicinam. Pœna de peccatoribus excussa est,grauissimi,extremique delicti memoria sublata est. Operiuntur mortis uulnera:& plaga lethalis altis, & profundis uisceribus infixa,dissimulato dolore contegitur.Hæc ille.AVCT.Cur planctum istum cõficit Cyprianus,iterum uerba uolue , si nescis. Quia sine confessione ecclesiæ,quam uocat exomologesin,episcopi,& ecclesiarũ rectores,peccatores publicos,& extremos ad communionẽ sacram nõ timebant admittere.Et quidem tempus periculosum instabat:plenum principũ persecutionibus:& præ timore multi fideles retrocesserunt à fide. Vnde pastores mitius agebant cum plebe,Cypriano uero uecordia non placebat:imò duplex persecutio uidebatur. Nouum genus cladis est,inquiens:& quasi parum persecutionis procella sæuierit,accesit ad cumulum sub misericordiæ titulo fallax,& blanda pernicies.Quando scilicet sine confessione sceleris admittebantur passim perfrui sacramentis. Sed idcirco cum quæstio moueretur ab alijs , si aliquibus lapsis,uel alijs sceleratis, mors imminaret,aut repentinum periculum ut ad ecclesiam conuolare non possent: maximè ii, qui a martyribus libellos ad ecclesiam deprecatorios secum ferrent , qualiter foret confessionem utendum : respondet in epistola presbyteris , & diaconibus directa , quæ incipit . Legi literas uestras,dicens. Qui libellum a martyribus acceperunt,& auxilio eorum adiuuari apud dominum in delictis suis poscunt:si premi infirmitate aliqua,& periculo cœperunt,exomologesi facta,& manu eius à uobis in pœnitentia imposita, cum pace à martyribus sibi promissa ad dominum remittantur.Hæc ille. AVCTOR. Ergo damnabiliter , & fellaciter liberauit sectam suam Witcleff, à confessionis ecclesiasticæ iugo:ad quam sub tanta necessitate constrinxit si deles Cyprianus:etiam in extremæ necessitatis articulo.Ista ergo lex ecclesiæ erat tot centenis annis ante Innocẽtium tertium:nèc per Cypriaũ firmari potuerat , si ipse primitùs edidisset ; Imò Cyprianus asseruit eam esse de lege euangelii supra,cùm dixit. Contra euangelii uigorem: contra domini,ac Dei legem temeritate quorũ dam laxatur incautis communicatio irrita , & pax falsa:quia. s.sine confessione expressa sacerdoti præmissa.Vt siuè Witcleff, siuè Ioannes de Deo,sciat eius exercitium, sicut & authoritatẽ ab ipso euangelij fonte manasse simul, & cultu. Verumtamen glossator ille,qui dicit super principium quintæ distinctionis de pœnitentia: q̃ non emanauit ab auctoritate legis ueteris , uel nouellæ,sed ab uniuersali aliqua traditione ecclesiæ(salua eius pace)temerè ualde scripsit: & tanto a ueritate decidit amplius , quantò minùs 5 has tot,& tantas auctoritates , & tàm robustas scripturæ,& patrum uidit: & in alienas à facultate sua literas prosilijt indiscussas.Ipsum.n.pœnitere debuit , qui sic de pœnitendo glossauit: dans uiam erroribus,& hæreticos prouocansad latratum.debuit.n.scire,q̃ sciens quilibet , habet uti principijs propriis:ea uero probare, uel fundare non sui est,sed altioris scientiæ.Et quid facit ratio eius?Si(inquit)scripturæ essent excepta noui testamenti etiam uel antiqui obligaret,& Græcos.Sed non est uniuersalis ecclesiæ traditio,dicit.Et nonne uniuersalis ecclesiæ traditio obligat Græcos,sicut &Latinos occiduos? Aut non est traditio uniuersalis ecclesiæ,si ecclesia Græcorum sit ecclesia?Et iterum restat probare,q̃ Græcos non obliget.Et credat,q̃ ab initio obligata est ecclesia Græcorum ad hanc obseruantiam pœnitentialiter confitendi:quamuis aliqua occasione eorum leuitas rem dimisit. Vnde & nono libro historiæ tripertitæ capitu.35. 4 CASSIODORVS. Potrò† Constantinopoli presbyter super pœnitentes fuit usque ad illud tempus , quo quædam mulier nobilissima dum peccata sua fuissent confessa, & ei á presbytero præceptum ut ieiunaret , & deo operibus supplicaret:dum hoc obseruaret:crebrius in ecclesia cum diacono se concubuisse confessa est. Hæc dum populus agnouisset,sæuiebat super sacerdotes: quasi per eos iniuria facta fuisset ecclesiæ.Tunc Vectarius episcopus remouit diaconum sceleratum:& quibusdam suadentibus, ut singulos ad communicandum iudicio conscientiæ suæ relinqueret,etiam presbyterum nequaquàm super pœnitentes esse præcepit. Et ex illo antiquitatis consuetudo sublata est:dum (ut arbitror)minora peccata pro pudore confessionis,& subtilitate examinantiũ paterentur. Hæc ille.AVCTOR. Videat ex isto glossator , & æmulus eius Witcleff: quòd plus quadringentis annis ab incarnatione Christi uiguit apud Græcos uocalis confessio:& uideat quàm leui causa sublata est sub uno Vectario:qui ex prætore , & tãdem catechumeno episcopatum accepit neophytus tempore Theosij , ut scribit Eusebius . Sciat autem eosdem Græcos referentibus multis,eandem confessionem iam renouasse cõsulte,quam inconsultius abstulerunt.Sic.n. Cassiodorus suprà scribit:q̃ ex illo antiquitatis cõsuetudo sublata est.Quomodo iam arguit glossator non fuisse fundatam confessionem de lege dei:quia tunc obligasset & Græcos, ipse nũc uiderit.Quomodo item non obligasset Græcos,si auctoritate emanasset uniuersalis traditionis ecclesiæ,ipse dicat.Respondeatque ad illud, quod libro de trinitate in fine , scribit Boetius.Ecclesia†catholica per orbem diffusa tribus modis probatur existere. Quicquid in ea tenetur:aut auctoritas est scripturarum:aut traditio uniuersalis, aut certè propria & particularis institutio. Sed auctoritate tota constringitur. Vniuersali traditione maiorum nihilominus tota.Priuatis uerò constitutionibus , & propriis informationibus unaquæque uel pro locorum uarietate,uel prout cuique bene uisum est,subsistit, & regitur . Hæc ille. AVCTOR. Hic ergo discat: q̃ sicut auctoritate scripturæ tota tenetur ecclesia , ita uniuersali traditione maiorum nihilominus in extensionem tota,latinitas dico,& Græcia . Et ideo ad hoc concinit capitulum allegatum per eum.In his rebus.In ipso.n. Augustinus cauet , q̃ sicut præuaricatores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt. Quid ergo separat glossator , quos textus in pœna,& obligatione coniungit? Sed sciat tantum interesse,q̃ consuetudo confitendi,quæ à Christi,& Apostolorum temporibus per Cyprianum,Hilarium,Ambrosium , & alios patres usque ad nostra tẽpora seruata est incolumis:a Græcis ad modicum post quadringentos annos,& leuiter interrupta,& iterum sentientibus illis dominicam ultionẽ, sagacius reassumpta . Non enim debuit derogare dominico sacramento humana & personalis in iuria .

Cyprianus

Eusebius

Boetius.

Ecclesia Catholica tribus modis probatur existere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶PRO AVCTORITATE ILLA EVANGELICA, Ite, ostendite uos sacerdotibus. Cap. CXLII.

SVMMA.

1 *Witcleff, qui arguit, quòd propter anteriorationem sanationis leprosorum, quibus Christus dixit, Ite, ostendite uos sacerdotibus: ista ostensio sacerdotibus cessare debuit pro tempore legis nouæ, confutatur.*

2 *Leprosi ritus quando mutandus erat. Et quid super hoc dicat Augustinus.*

3 *Christus quare miserit leprosos ad sacerdotes nõ emundandos, sed iam emundatos. Et plura de hoc ibi contra Witcleff ex Augustino, Hieronymo, Beda, Ambrosio. &c.*

ARma ferrea fugiet, & irruet in arcum æreum, inquit Iob de uiro hæretico. Arma, quæ ex euangelio Iesu Christi assumpsit uetus ecclesia, & ipsa ferrea: fugiens Witcleff, arcum conterit, & confringit arma: putans coram laicis suis se posse euadere: cùm tamen in arcum æreum irruat, & calamitatem uero sonoram. libello de confessione capite sexto. Replicant (inquit) quidam perexiles argutias: quæ non forent dignæ memoria, nisi stultitia fuerit per diabolum introducta. Ideo ut ecclesia cautius caueat de illa intoxicante stultitia, uidetur rationabile pro imprudentibus, quòd istæ argutiæ per ordinem salutentur. Arguitur enim primo per illud Lucæ decimo septimo, dictum decem leprosis. Ite, & ostendite uos sacerdotibus: Cum Christus omnia talia dixerat in figura, uidetur quòd ex hoc dicto figurauit, q̃ leprosi spiritualiter sunt à sacerdotibus confitendi: & sic introducitur sacramentalis cõfessio usitata ex authoritate euangelii. Sed pro solutione istius oportet supponere inscio: quomodo est quadruplex sensus: literalis autem secundum principia Augustini habet summam auctoritatem: alii autem sensus non nisi de quãto fundantur in illo, uel euidentia rationis: quia aliter quilibet posset moralizare, uel trahere auctoritatem scripturæ ad sensum, quem uellet habere. Concedenda est ergo historia euangelica supradicta: & dicitur, quòd ex illa non infertur fideliter, quòd homines debent in tempore gratiæ taliter confiteri: sed hoc uidetur probabiliter concludi, quòd sicut in lege ueteri leprosi debuerant se sacerdotibus ostendere: sic Christus auctor utriusque legis approbat pro suo tempore ueterem istam legem: & docet per anteriorationem sanationis, quòd ista ostensio sacerdotibus cessare debuit pro tempore legis nouæ.

Iob.10. *Witcleff.* *Lu.17.*

A Hæc Witcleff AVCTOR. Attendamus in breuibus ranam istam: exiles argutias uocat, sicut sunt hæreticorum argutiæ iuxta Origenem iam suprà: & indignas memoria, & de intoxicante stultitia esse euendum. Concedit historiam, sed negat sequelam: imo per anteriorationem sanationis dicit Christum uelle ostẽsionem istam cessare pro tempore legis nouæ: sumens sensum suum ab errore præterito: quem recitat libro secundo de sacramentis parte decimaquarta cap. 8. HVGO. Quod de mundatione leprosi opponunt, minimè eorum opinioni suffragatur. Quia si ideo peccator ante confessionem absolui credendus est: quia leprosus mundatus est ante demonstrationem, Eadem ratione peccator post compunctionem ad sacerdotem ire nõ debet* peccatum suum plangere, sed iustitiam demonstrare: quia & ille ad sacerdotes missus ẽ, non ut sanitatem reciperet, sed ut sanitatem demonstraret, quod omnino fides Christiana abhorret. Hæc ille. AVCTOR. Sed inquiramus eum ad fundamentum, quod iactat. Ipse supponit inscio quadruplicem sensum. Ecclesia Christi sibi supponat inscio legem ignotam, quia p anteriorationem sanationis lepræ dicit Christũ uelle ostensionem sacerdotibus in noua lege cessare: quam uoluit obseruari in ueteri. Imprudẽs homo, qui iactas scientiam legis, legem attende. Et uide, si non anteriorato sanationis fuit apud sacerdotes antiquæ legis: sicut apud eos in Christi præsentia. Leuit. 14. sic habet lex. Locutus est dominus ad Moysen, dicẽs. Hic est ritus leprosi, quando mundandus est. Adducetur ad sacerdotem, qui egressus è castris cùm inuenerit lepram esse mundatam, præcipiet ei, qui purificatur, ut offerat pro se. Sequitur. Purificatusque ingredietur castra, ita duntaxat, ut maneat extra tabernaculum suum. Quid hic audisti? Nonne q̃ sacerdos inuenit lepram eẽ mundatam, & quòd præcipiat ei offerre, qui purificatus est? Non cum lepra uenit, ut mundet eam sacerdos, sed si purgãtam sacerdos inuenerit, purgatum pronuntiet. Vnde in libro quæstionum Leuitici, qõne. 38. AVGVSTINVS. Purgabit eum sacerdos, id est, purgatum pronuntiabit à suspicione lepræ, non q̃ habuerit lepram, quam iam non habet, sed quoniam lepra nõ fuit. Hæc ille. AVCT. Ecce lepram non habuit, qui purgationem a sacerdote, cui ostensus est, consequitur. Ergo anteriorato sanationis in lege debuit esse signum non ostensionis eiusdem. Aut rationem signorum uariam assignabis, quam nondũ signasti? O ergo quàm prædignus glossator legis Dei, quia dum signum daret differentiæ, signa conformationis assignat. Voluit (inquit) Christus ostensionem fieri sacerdotibus ueteris legis

Leuit. *Hugo.* *Augu.*

gis; iam autem sacerdotibus nouæ legis uult eã cessare, signo anteriorationis sanationis optimè hoc docente. Cum autem ii, quibus ostendebantur cum anterioratione sanationis erant non nouæ legis, sed ueteris sacerdotes, talis glossa si fieret in scriptura, palcam cum triumpho mererentur, non palmam. Sic enim in eodem loco expositionis suæ super Leuiticum, Radulphus. Misit utique ad sacerdotes leprosos, non utiq; emũdandos, hæc utique uirtus solius Dei est, sed iã emundatos, tantùm, ut eorum sanitas, iuxta qđ lex constituerat, sacerdotum testimonio probaretur. Hæc ille. AVCTOR. Fallitur ergo glossator iste, putans, q̃ sacerdotes legis ueteris tanta Dei uirtute præmineren̄t, q̃ ipsi lepram mũdarẽt, nulla eius sanitate præuenti: nostri sacerdotes anteriorati sanatione sequantur. Tantùm ideo tunc fiebat, ut eorum sanitas sacerdotum testimonio probaretur. Quod itẽ attẽdat Witcleff, dicens: solùm sensum literalem auctoritatem habere, non mysticum. Certum est, quòd mysticus sensus non necessariò fundat rem sic gerendam: sed ratio finis eius: uerbi gratia. Sicut percussa petra dabat aquam latissimam: ita pulsatus Christus sapientiam. Non tamẽ cogit nos secundùm rem hæc percussio ad pulsandũ: sed proportio rationis: dicente Iacobo. Postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & dabitur ei. Res. n. rem nõ appellat: nec sensus sensum, sed ratio sic sensandi. Ita ostensio ista sacerdotibus more legis non cogit fideles sic ostendere: sed ratio ostendendi. Quam quia moralis erat: ut sanitas hominis non suo probaretur arbitrio sed sacerdotũ testimonio fieret: dominus Iesus, qui non uenit legem soluere, sed adimplere, non sustulit, sed probauit. Libro 10. super Leuiticum cap. 1. RADVLPHVS. Leprosum à castris eijci, & à populo Dei sequestrari præcepit: quam tamen separationem sacerdotali commisit iudicio, ut tanta contumelia non statim afficeretur quemcunque uulgaris opinio infamasset: sed quem certa, & legitima examinatio sacerdotum leprosum deprehendisset. Sicut autem separationis, sic & reconciliationis potestas eis attributa est. Iustum siquidem erat, ut q̃ de morbo iudicabant, de sanitate quoque iudicarent: & quorum diligentiæ creditum fuerat, nè quis excluderetur immeritus, ad eorum etiã cautelam pertineret, nè quis reciperetur indignus. Hanc legem dominus Iesus soluere noluit sed potius adimpleuit, dum discipulis suis ligandi, & soluendi potestatem attribuit. Hæc ille. AVCTOR. Ecce non iam ipsam legem: quia lex est, sed rationem legis attende firmatam. Leprosus sacerdoti ostenditur, ut eius examinatus arbitrio, reconciliari debeat, uel excludi, nè aur

3 *4*

A multitudinis contumelia distrahat, aut si suo iudicio sisteret, sibi in mentem contrahat honestatem. Vnde in libro de tranquillitate, dicit Seneca ad Serenum. Familiariter domestica aspicimus, & semp iudicio fauor officit. AVCTOR. Morale est ergo prouidere de iudice neutro, q̃ partes dijudicet. Et ideò hoc morale Christus, qui non uenit sic legem soluere, perimpleuit, cũ discipulis potestatem soluendi, & ligandi commisit, ut dicit Radulphus. Hoc enim erat dicere populis, Ite, & ostendite uos sacerdotibus. qđ Quæcunque ligaueritis super terram, ipsis apostolis. Idcirco ite, & ostendite, secundum conceptum ecclesiæ, Christi præceptum est, tàm in legis tempore, quàm gratiæ. Qualiter clarè longoque sermone, li. 2. de uisitatione infirmorum edisserit AVGVSTINVS. Sunt (inquiens) quidam, qui sufficere sibi ad salutem existimant, si soli Deo, cui nihil occultum est, & quem nullios latet conscientia, tua confiteantur crimina. Nolunt enim, & erubescunt, siue dedignantur ostendere se sacerdotibus, quos tamen inter lepra & lepram discernere per legislatorem constituit dominus. Sed nolo ut ipsa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram domini uicario, tabescens præ rubore, uel tremulos præ indignatione. Nam ipsius humiliter subeundum est iudicium, quem dominus sibi non dedignatur uicarium. Ergo ad te uenire roges sacerdotem, & fac eum conscientiarum tuarum penitùs participem. Non seducat te somniantium illa superstitio, quæ musitando confirmat quia saluat, sacerdote inconsulto, ad Deum peccatorum confessio. Nos autem nõ abnegamus, quin sit ad Deum frequenter referenda peccatorum confessio (Beatus enim, qui tenebit, & allidet paruulos suos, uel maximos ad petram. Petra autem erat Christus.) Sed testamur, testatur & illa sana doctrina, non nisi applaudentium faciens auribus, quoniam prius eges sacerdotis, qui mediator sit ad Deum tuum salubri iudicio. Alioquin & sub lege, & sub gratia, Ite, ostendite uos sacerdotibus, responsum diuinum quo consummaretur? Et, Confitemini alterutrum peccata uestra, quo compleretur? Ergo cicatricum tuarum arbiter de te adhibeatur presbyter, & rectè reuela ei uias tuas, & iste tibi exhibebit antidoton reconciliationis. Hæc ille. AVCTOR. Hic Augustinus expressè bis impugnat errorem Wicleff de confessione soli Deo excluso homine. Et quia quidam putant sibi sufficere ad salutem, Augustinus hortatur fidelem, nè seducat illum somniantium illa superstitio, inferens, quòd alioquin responsum illud Christi sub lege, & sub gratia, Ite, & ostendite uos sacerdotibus

Seneca. *Lu.17.* *Matth.18.* *Aug.To.* *Confessio mẽtalis frequenter faciẽda.* *Ps.136* *1.Cor.x.* *Lu.17.* *Iaco.5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

in nullo consummaretur. Et illud Iacobi, Confitemini alterutrum peccata uestra, in nullo compleretur. Ex intentione ergo concludit Augustinus illud præcepeptum Christi obligare ecclesiã modernorum fidelium, Ite, ostendite uos sacerdotibus, modo, quo iam illud complet ecclesia: ostendendo, scilicet, actus nostros nudè & uocaliter arbitro sacerdoti: & hoc fuisse præceptum a Christo sicut sub lege, sic sub gratia. Sub lege (inquit) & sub gratia, Ite, ostendite: quomodo consummaretur? Ad hoc nescit respondere Witcleff, quanuis petat fugam. cap. 3. de Cõfessione, quòd homo necessitatur confiteri peccata sua secundum formam, quam Deus ei limitat, sed non semel in anno, omnia peccata proprio sacerdoti. Sed quomodo tunc libertauit Deus ecclesiam suam, quòd ex sua gratia, & cordis contritione fidelium sine ista penitentia sint saluati: sicut ibi dicit. cap. 2. hoc dicat satisfaciens Augustino. Et quod item dicit in tertia parte sermonum, sermone nono ad eundem effectum, quòd in signum sententiæ Samaritanus custodiens libertates ecclesiæ, & præcepta euangelica non iuit ad sacerdotes legis ueteris: sed ad Christum laudabiliter est regressus. Hæc Witcleff. AVCTOR. Quòd de tuo sensu supra textũ abundans, debuisti doctorem catholicum, uel expositorem congruum adduxisse. Quod quousq; perficias: cum nobis talis aliquis non occurrat, uidebitur te potius hoc finxisse mendaciter, ut per iuuidiam obuiares ecclesiæ, quàm conicisse ueraciter. Nam quamuis Samaritanus esset, & non coueretur Iudæis, potuit tamen esse proselytus: quia coutebatur eis de facto, ut patet ex textu. Sed si custodiuit præcepta euangelica, ut dicis, quomodo præteriuit mandatum illud euãgelicum, quod recenter audiuit, Ite, ostendite uos sacerdotibus: non iens nec ostendens se, sed, ut dicis, laudabiliter est regressus contempto pcepto? Reuera quod dicit Euangelium, quod ut uidit se mundatum, regressus cum magna uoce, non ante ostensione sociorum esse potuit: quia si irent facturi quod iussit: ipso non eunte: non ante factum increpasset eos Iesus ingratitudinis dicens. Nonne decem mundati sunt: & nouem ubi sunt? cum iam in ostendendo tenerentur: ut iussit. Ergo si non priusquam socii ostendissent se ille reuertebatur: unde cognoscere potes, qđ a retro stetit, non ostendens se sacerdotibus, ut Christus præcepit? Tutius arbitror dicere, qp cõpleuit mandatum Christi cum aliis, propter rationem ostensionis, quam Christus intendit: sicut in mundatione leprosi. Matthæi. 8. in commentario HIERONYMVS, dicens. Varias ob causas mittit eum ad sacerdotes. Primum propter humilitatem, ut sacerdotibus deferre uideatur.

Wicleff.

Luc. 17.

Hie. To. 9.

Erat. n. in lege præceptũ: ut qui mundati fuerant lepra, offerrent munera sacerdotibus. Deinde ut mundatum uidentes leprosum, aut crederent Saluatori, aut non crederent. Si crederent, saluarentur. Si non crederent, inexcusabiles fierent. Et simul nè quod in eo sæpissimè criminabantur, legem uiderentur infringere. Hæc ille. AVCTOR. Ex his rationibus secundam dedit causam potissimam, ut ostenderetur sacerdotibus. Quia si aurum purgatissimum facere uellet quis, ad probationem eius diceret. Fer ad artifices, quorum interest esse peritos auri, & omnis proprietatis, aut posibilis fictionis. Ita uolẽs Christus se omni suspicione purgare, utrum essent uerè a sua lepra, an simulate purgari, iussit adire sacerdotes, qui huius curæ per quotidianã experientiam sumpsere peritiam. Leuiti. 13. Vir & mulier, in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurũ alborem lucere in cute: sciat non esse lepram. Et si in caluitio rufus color fuerit exortus, sacerdos uidens codemnabit eum. Et si humilior fuerit locus carne reliqua; & capillus flauus solitoque subtilior: contaminabit eos: quia lepra capitis ac barbæ est. Et talia signa plura supponebantur industriæ sacerdotis. Et idcirco item signa curæ eius iudicio sacerdotis aderant cum oblatione solenni: & tunc dicebatur iure purgari. Asperget illum, qui mundandus est, septies: ut iure purgetur. Leuitici 14. Et hoc ualde notandum existimo, quod non sufficeret purgatum esse de facto, nisi etiam iure purgetur. Leuitici 14. Et hoc ualde notandum existimo, quod non sufficeret, purgatum esse de facto, nisi etiam iure purgetur. Quomodo ergo prædicat Witeleff: sufficere uiro fideli, quod soli Deo cõfiteatur, & ab eo curam impetret spiritualis lepræ: nec curare debere, quod iure purgetur coram homine sacerdote: quando in leuiori causa corporalis lepræ non non sufficit? Idcirco certè sciat secundum Augustinum & doctores præhabitos, quod præceptũ istud secundum morale inclusum continuauit Christus ad nouæ legis suæ fideles: ut in sanatione spiritualis suæ lepræ eant, & ostendant se sacerdotibus: ut si contritione cordis, & gratia Dei sint de facto purgati: item innocentia sacerdotis iure purgentur, ut multis exemplis libro quæstionum Lucæ, quæstione 42. Augustinus ostendit: & accipit Beda in commentario. dicens. Ite, ostendite uos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Nullum dominus eorum quibus hæc corporalia beneficia præstitit, inuenitur misisse ad sacerdotes nisi leprosos: quia uidelicet sacerdotium Iudæorum figura erat futuri sacerdotii regalis, quod est in ecclesia, quo cõsecrantur omnes pertinentes ad corpus Christi sum-

Leui. 14.

Beda.

sumni, & ueri principis sacerdotum. Et quis quis uel hæretica prauitate, uel superstitione gentili, uel iudaica perfidia, uel etiam schismate fraterno quasi uario colore per domini gratiam carere uoluerit, necesse est ad ecclesiam ueniat, colorem fidei uerum, quem acceperit ostendat. Cætera uerò uitia tanquam ualetudinis, & quasi membrorum animæ, atque sensuum per seipsũ interius in conscientia, & intellectu dominus sanat, & corrigit. Et hic habet AVGVSTINVS Doctrina uerò uel imbuendi per sacramenta, uel catechizandi per sermonem sanantem, atq; lectionem, ubi color quidem intelligitur uerus, atque syncerus: quia in promptu est, & foris eminentissimus: non enim in occultis cogitationib. sed in manifestis operibus aguntur: ecclesiæ pro prietè contributa est. Denique & Paulus uoce domini audita, Quid me persequeris? Ego sum, quem tu persequeris. ad Ananiam tamen missus est: ut illo sacerdotio, quod in ecclesia constitutum est, sacramentum doctrinæ fideique perciperet: & uerus approbaretur eius color. Non quia non potest per seipsum dominus omnia facere: nam quis alius hæc facit etiam in ecclesia? sed ut ipsa societas congregatorum fidelium, approbando inuicem, atque communicando ueræ fidei doctrinam in omnibus, quæ dicuntur, uerbis, uel signantur sacramentis, tanquam unam speciem ueri coloris obducat. Cornelius etiam cum eleemosynæ eius acceptæ, & preces eius auditæ illi ab angelo nuntientur, propter doctrinæ tamen sacramentorumquè unitatem ad Petrum iubetur mittere: tanquam illi, & suis dicere tur, Ite, ostendite uos sacerdotibus. Nam & cũ irent, mundati sunt. Iam enim ad eos uenerat Petrus, sed tamen ipsi nondum accepto baptismatis sacramento, nondum spiritualiter ad sacerdotes peruenerant: & tamen infusione Spiritussancti, & admiratione linguarum eorum mundatio declarata est. Hæc ille. AVCTOR. Ecce fictor somniorum Witcleff quid iam dicit? qp anterioratio sanationis docet, qp ostensio sacerdotibus cessare debuit pro tempore legis nouæ: non attẽdens, quod præceptum missionis post sanitatem adeptam docet: qp ostensio sacerdotibus continuari debet pro tempore legis nouę. Probat hoc Augustinus in Paulo, qui post correptionem domini ad Ananiam mittitur ostendendus. Probat in Cornelio, qui cum esset Spiritusancto plenus, & eleemosynas eius, & orationes angelus de cœlo nuntiasset acceptas, tamen pro communione sacramentorum ut ostendatur sacerdoti, mittitur ipsi Petrus. Ecce anterioratio sanationis spiritualis in istis non excludit ostensionem sacerdotibus in ecclesia constitutis, sed exigit. Tanquam illi, & suis diceretur, (inquit Augustinus) Ite, & ostendite uos sacerdotibus: Itaut adeptio sanitatis à Deo non sufficiat sic sanatis: nisi per ostensionem sacerdoti, constet ecclesiæ.

Sanat dominus hominem per seipsum, nulli dubium: sed ut societas ipsa fidelium bona habita approbando communicet: in omni exercitio sacramenti, siuè baptizando, siuè ordinando, siuè pœnitendo dicitur ex ore domini suis fidelibus Ite, ostendite uos sacerdotibus. quia leprosus de facto purgatus, maius necesse habet, ut iure purgetur. Vide qp ipsi Dauid culpa remissa est in dolore animi: & tamen superaddit pro remissione eius confessionem hominis: sicut in Apologia de Dauid notat AMBROSIVS. dicens. Peccatum remissum sibi ipse edocuit: sicut scriptum est, Delictum meum ego agnosco: & iniustitiã meam non operui, Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Si dixit, pronuntiabo, & ueniam meruit anteqnam pronuntiaret: quanto magis ubi de se pronuntiauit, dicens, Iniquitatẽ meam ego agnosco: & delictum meum contra me est semper: remissum est ei omne peccatum? licet specialiter de hoc Nathan propheta respõderit. Et dominus traduxit peccatum tuum. Ergo & remissionem meruit iniquitatis, & *texit charitate, atque aperuit peccata sua. Hæc ille. AVCTOR. Nota quid arguebat Ambrosius. Si ueniam meruit antequam pronuntiauit: quanto magis, quando pronuntiauit, remissum ẽ ei omne peccatum? Si ergo Deus absoluat nos antequam confiteamur sacerdoti, hoc est, quia dicimus, id est, corde proponimus confiteri. Quo facto, tunc plenè est omne peccatum remissum. Quare etiam libro de uera & falsa pñia. c. 9 AVGVSTINVS. Quem igitur pœnitet, omnino pœniteat & dolorẽ lachrymis ostendat. Præueniat iudicium Dei per cõfessionem. Præcepit dñs mũdatis, ut ostẽderent ora sacerdotibus: dicens corporali præsentia confitenda peccata: non p scriptũ, non per nuntium manifestanda. Dixit. n. ora monstrate, & oẽs, non unus pro omnibus. Non alium statuatis nuntium, qui pro uobis offerat munus a Moyse statutum, sed qui per uos peccastis, per uos erubescatis. Erubescentia enim ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia enim hac præcepit dominus, ut neminẽ pœniteret in occulto. Hæc ille. AVCTOR. Quo igitur astu mentis criminatur Witeleff hãc expositionem Euangelij, quam tot, & tanti sequebantur patres ecclesiæ: abducendo fideles in aliam suæ hæresi consonantem? Simul & contra ipsum est, qp dixit ibi Augustinus dixisse Christũ leprosis. Ora mõstrante: & oẽs, non unus pro omnib. nec alium nuntium statuatis. Vbi plenè dat intelligere, Samaritanum de sua regressione laudari

Arnb. To. 4. ca. 7.

Psal. 31

**tenit operibus bonis*

Aug. To. 4

Erubescentia hẽt partem remissionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

dari nō debuisse: si aliū de sociis nuntiū statuisset nec adisset præsentialiter sacedotes: qui erat unus ex omnibus, quibus Christus mandauit.

¶PRO PROCESSV EVANGELIco de suscitatione Lazari per dominum Iesum, & solutione per discipulos. Cap. CXLIII.

SVMMV

1 *Lazarum de monumento suscitatum, quòd dominus obtulerit soluendum discipulis, quid denotet. Et quid de hoc dicant* Augustinus, *&* Ambrosius.

2 *Lazari solutionem remissionem esse peccatorum, contra* Witcleff *ostenditur.*

3 *Lazarus quòd per Christum excitatur, & per discipulos soluitur, quid significet.*

LAZARI per dominum suscitati solutio: in probationem ecclesiasticæ potestatis imperata discipulis: expositione siniſtra alium suscipit alueum, quem Witceleff instituit: ut uelut Cyrus Euphratem fluuium transferat paradisi. Tertia illa parte sermonum, sermone nono. De lazaro, inquit, patet Ioannis. 11. quòd fuit suscitatus à morte per Christum, & postmodùm institis, quibus ligatus fuerat, per apostolos est solutus. Ideò nihil blasphemius, quam quòd peccatum uiantis non tollitur, nisi Romanus Pontifex, uel eius uicarius secundùm adinuentiones modernas reum absoluerit. Hæc Witceleff. AVCTOR. Potiùs concluisset oppositum: quòd ideò nihil blasphemius, quàm quòd peccatum uiantis satis realiter tollitur, quanuis Romanus Pōtifex, uel nullus Christi apostolus secūdum ritum eorum, reum absoluerit: quod est suum. Patet autem hæc illatio: quia aliàs quid ista conueniūt: quòd sine Christi sacerdotibus reus absoluitur: quia non nisi per Christi apostolos Lazarus soluebatur? Et conuincit libro de uera & falsa pœnitentia, cap. 9. AVGVSTINVS, dicens. Ipsi enim sacerdotes plùs iam possunt proficere: plùs confitentibus parcere: quibus crimen mittit dominus. Lazarum † enim, quem de monumento iam suscitauit, obtulit discipulis soluendum: per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdoti. Dixit enim. Quodcunque solueris super terram, soluetur in cælis. Hoc est. Ego Deus, & omnes ordines cælestis militiæ, & omnes sancti in mea ecclesia laudant uobiscum, & confirmant quod ligatis, & soluitis. Non dixit, quod putatis ligare & soluere, sed in quos exercetis opus iustitiæ, aut misericordiæ. Alia autem opera omnia in peccatores non agnosco Hæc ille. AVCTOR. In hac sententia Augustini innitur plena authoritas, quam dominus super peccantes commisit ecclesiæ: quia dominus ipse priùs soluit reum potestate sua: non sic ut tollat ecclesiæ soluendi potestatem, sed conferat: quia nisi ipse priùs peccatori ad aperiendum scelus sua potestate inspiraret anhelitum, non posset sacerdos soluere non concessum. Ideò Lazarum iam suscitatum (inquit) obtulit discipuli soluendum: ostendens per hoc potestatem soluendi cō cessam sacerdoti. Cui utique sententiæ conuenit expositio illa AMBROSII in eundem locum Euangelij, libro. 2. de pœnitentia, * post medium, ubi dicit. Videns itaque grauc onus peccatoris, illachrymat dominus Iesus. Solam enim fieri non patitur ecclesiam: Compatitur dilectæ suæ, & dicit defuncto; Veni foras. Hoc est, qui iaces in tenebris conscientiæ, & delictorum tuorum sordibus, & quodam reorum carcere: exi foras. Delictum proprium prode, ut iustificeris. Ore enim confessio fit ad salutem. Si confessus fueris à Christo uocatus, claustra rumpentur, & omnia soluentur uincula: & si corruptelæ corporeæ fœtor grauis sit. Sequitur. Quantuslibet ergo mortui fœtor sit, aboletur omnis, ubi sacrum redoluerit unguentum: & surgit defunctus: & soluere iubentur eius uincula, qui adhuc in peccato fuit: tollere uelamen de facie eius: quod ueritatem gratiæ: quam acceperat, obumbrabat. Sed quia uenia donatus est, reuelare faciem, aperire vultum iubetur. Non habet enim quod erubescat, cui peccatum remissum est. Hæc ille. AVCTOR. Ecce si confessus fuerit à Christo uocatus, omnia soluentur uincula: & surgit defunctus: & soluere iubentur eius uincula, qui fuit in peccato. Qui iubentur soluere? Nunquid sacerdotes? Qua potestate? Ea, qua dixit Augustinus suprà, Quodcunque solueris super terram, soluetur in cælis. Ea ergo est potestas, quā iussit eis Christus, dicens; Soluite eum, & sinite abire. Hic autem ingerit se lata difficultas apud hæreticos Witcleuistas, quæ sit ista potestas soluendi. Et iterum si dicatur esse potestas remittendi flagitia: nūquid nobis modernis committi uidebitur, sicut Petro, & suis condiscipulis? Primò dicit Witcleff, de confessione. cap. 6. quòd sit potestas exhortandi peccatorem ad dimittendum uitium assuetum. Vbi ad argumentum de suscitatione Lazari, sic inquit. Arguentes ab imprudenti similitudine, debent attendere, quomodo Iesus priùs tempore uiuificauit Lazarum: & fecit eum surgere de sepulchro fœtido, atque stare. Sequitur. Et postmodùm fideles presbyteri debent soluere ligamenta: scilicet consuetudinem peccandi sancta prædicatione: quibus post

post delectionem peccati per dominum sunt ligati. Hæc Witcleff. AVCT. Ecce qualiter declinat a communi expositione sanctorum patrū ex primordiis orientis ecclesiæ, dicentium hanc solutionem esse remissionem peccatorum. sicut super Psalmum. 101. tractatu. 2. in principio. Auc. Soluitur unusquisque a uinculis cupiditatū malarum, uel a nodis peccatorum suorum. Remissio † peccatorum, solutio est. Quid enim prodesse Lazaro, quia processit de monumento, nisi diceretur: soluite eum, & finite abire? Ipse quidē uoce de sepulchro suscitauit: ipse clamando animam reddidit: ipse terrenam molem sepulto imposita abiecit, & processit ille uinctus. Non ergo pedibus propriis, sed uirtute producentis. Fit ergo hoc in corde pœnitentis. Cùm audis hominem suorum peccatorum pœnitere, iam reuixit. Cum audis hominem confitendo proferre cō scientiam: iam de sepulchro eductus est, sed non dum solutus est. Quando soluitur? A quibus soluitur? Quæ solueritis (inquit) in terra, soluta erūt & in cælo. Meritò per ecclesiam dari solutio peccatorum potest: suscitari autem ipse mortuus, nisi intus clamante domino non potest. Hoc enim Deus intetius agit. Loquimur ad aures uestras. Vnde scimus quid agatur in cordibus uestris? Quod autem intus agitur, non a nobis, sed ab illo agitur. Hæc ille. AVCTOR. In omni penè uerbo huius processus Witcleff cæditur. Quo modo dicit hanc solutionem esse prædicationē nostram, per quam soluere debemus reum a ligamentis consuetudinum delinquendi, ita ut Deus soluat a peccato suo horali, quod est minus, & nūc tradat eum nobis ad soluendum eum ab inueteratis delictis plurimorum annorum, quod est maximum? Et nunquid prædicatio nostra, saltem foris, soluit utrinque: intus uero neutrum: sed miseratio tantum diuina. Sic dicit Augustinus. Loquimur ad aures uestras. Quod autem intus agitur, non a nobis, sed ab illo agitur. Qualiter ergo soluunt consuetudinem: Christus uero delictum? Quin potius, neutrum soluunt, sed Christus soluit utrunque. Aut, quod manifestius uerè dicitur Christus soluit utrunque principaliter sine eis: & ipsi sacerdotes utrunque ministerialiter, uice Christi. Quæ solutio non tantum prædicatio est, sed peccatorum remissio. dicente Augustino. Remissio peccatorum solutio est: quia Lazaro non prodesset, q̄ prodiit, nisi diceretur, Soluite eum. Confitendo profert homo conscientiam, sed nondum solutus est. Quando soluitur, & à quibus? Ab eis, inquit, quibus dictum est. Quæ solueritis super terram erunt soluta in cælo. Et q̄ non eis ita incumbit hæc solutio, sed per eos ecclesiæ Christi ministris, subdit. Meritò per ecclesiam dari solutio peccatorum potest: suscitari autem nisi clamante Christo non potest. Placet, quòd Lazarus suscitatur, & uiuit prius tempore, quam soluūt discipuli. Ita dominus suscitat peccatorem prius quam soluerint sacerdotes. Sed quid proderit Lazaro uiuere, si non dicatur: soluite? (Augustinus interrogat) id est, peccata remittite? Fit (inqt) hoc in corde pœnitentis. Ergo nec Christi uiuificatio proderit peccatori, si non soluant eum postea, remittendo peccatum eius in conspectu ecclesiæ Christi ministri. Sic prosequitur item istū processum de solutione Lazari, sermone. 18. primæ partis, super hunc uersum Psalmi 51. idem AVGVSTINVS. Eleuatus est Lazarus: processit de tumulo, & ligatus erat: sicut sunt homines in confessione peccati agentes pœnitentiam Iam processerunt a morte: non confiterentur nisi procederent. Ipsum confiteri, ab occulto, & a tenebroso procedere est. Sed quid dicit dominus ecclesiæ suæ, Quæ solueritis in terra, erunt soluta & in cælo. Proinde Lazaro procedente: quia impleuit dominus misericordiæ suæ bonū producere ad confessionem mortuum latentem fetentem iam, cætera impleuit ecclesiæ ministerium. Soluite illum, & sinite abire. Hæc ille. AVCTOR Ecce ubique satagit Augustinus hūc processum de confessione peccatoris exponere dicens peccatorem procedere, sicut Lazarus processit, & ipsum confiteri. Et hoc intelligens de confessione ad hominem statim subdit. Quid dicit dominus ecclesiæ suæ? Quæ solueritis in terra erunt soluta & in cælo. Ideo intelligendum, q̄ duo ista præcepta Christi figuralia per totam ad huc efficaciter currunt ecclesiam. Ite, ostendite uos sacerdotibus: quo ad peccatores confitentes. Soluite, & sinite abire: quo ad presbyteros audientes, & manus peccatoribus imponentes. Nec tantum appendit Christus in his uerbis factorum historiam, quantum appendit per ea gratiam figuratam: sicut nec est curæ Deo de bobus iuxta Paulum Apostolum. Ideo erranter satis obliquat Witcleff sensum sacramentalis confessionis in utroque mandato, recuruans ad conceptum suum soliuagum: & omni scriptori extraneum orthodoxo. Attendatque hanc rationem euangelicam contra eum. Qualiter nanque distinguenda est potestas Christi, & discipulorum eius a potestate Ioannis, & discipulorum eius, si potestas solutionis, quam Christus iniunxit iam discipulis, non sit remissionis, sed prædicationis, ut de consuetudine antiquata reus pœniteat? Ad hoc enim uenit Ioannes prædicare pœnitentiam, sed non dare remissionem. Matthæi 3. In diebus illis uenit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, & dicens, Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

regnum cælorum. Et cæteri Euangelistæ. Præ
dicans baptismum pœnitentiæ in remissionem
peccatorum,Libro. 1.cap.9.commentarij super
Lucam, BEDA. Cunctis legentibus liquet, *Beda.*
quòd Ioannes baptismum pœnitentiæ non so- 6
lùm prædicauit, uerumetiam quibusdam dedit:
sed tamen baptismum suum in remissionem
peccatorum dare non potuit. Remissio etenim
peccatorum in solo nobis baptismo Christi tri-
buitur. Notandum itaque quod dicitur, præ-
dicans baptismum pœnitentiæ in remissionem
peccatorum:quoniam baptisma, quod peccata
solueret,quia dare non potuit, prædicabat. Vt
sicut incarnatum uerbum patris præcurrebat
uerbo prædicationis:ita baptisma pœnitentiæ,
quo peccata soluuntur,præcurreret suo baptis-
mate,quo peccata solui non possunt. Hæc ille.
AVCTOR. Vides quòd Ioannes prædicare in
pœnitentiam, & baptizare in pœnitentiam po-
tuit: in remissionem peccatorum illud non po-
tuit,id est,illam dare. Vnde in eodem loco, RA- *Rabanus.*
BANVS. Ioannes non spiritu, sed aqua bapti-
zat:quia peccata soluere non ualens,baptizato-
rum corpora per aquam lauat: sed mentem per
ueniam non lauat. Sequitur infrà. Fortis qui-
dem ille est multùm,qui in confessionem pecca
torum:sed fortior qui in remissionem baptizat.
Fortis, qui Spiritumsanctum habere dignus est.
Fortior,qui tribuere. Fortis,qui regnum cælo- 7
rum uenit prædicare.Fortior, qui hoc solus po-
tuit dare. Hæc ille. AVCTOR. In his dictis
perpende,quòd Ioannes, & discipuli eius habe-
bant potestatem baptizandi, confessiones crimi
num audiendi, & prædicandi pœnitentiam in re
missionem peccatorum:sed non in aliquo modo
rum istorum peccata remittendi. Si ergo Chri
sti discipuli in prædictis etiam prædicare possent
hominibus pœnitentiam solùm:non autem sol- C
uere à peccatis:non autem peccata dimittere,ni-
hil accresceret potestatis Christi discipulis An-
dreæ,& Petro, supra quam dedit eis priusquàm
uenirent ad Christum,Ioannes Baptista.Et esset
dicere, soluite eum, & sinite abire: non soluite,
sed ad solutionem prædicate. Adhuc hortor *Nota.*
Witcleff,ut exprimat nobis si sic soluere est præ
dicare:quid est ligare? Nunquid prædicationem
negligere? Quæ est hæc potestas ecclesiæ ? Cùm
tamen in utroque par est eis facta donatio: liga-
re sicut & soluere:retinere,& peccata remittere.
Adhuc item quæro ego ab Witcleff,Quid erit in
extremo uitæ positum soluere: & qui solam, &
certam mortem semiuiuus expectat: qui pressus
pœnis,& mortis nexibus totam uitam odit,quę
præterijt ? Aut si istum Christi Apostoli soluere
non possent,quanquàm Lazarum iam soluerint
rediuiuum: hunc tamen soluere AVGVSTI- *Aug.To.9.*

NVS hortatur sacerdotes ecclesiæ, dicens in li-
bro de uisitatione infirmorum,in fine. Dico ita-
que omnibus,dico tandem confitentibus, dico
confessis consulentibus, nè confessi desperent:
nè sacerdotes post mortem aliquos lugeant:
imò,cum suo Iesu dicant,Soluite eum, & sinete *Io.*
abire.Meliùs enim est,ut talis prosit,uel non no-
ceat absolutio, quàm obsit indiscreta ligatio.
Nec prætendant sacerdotes de fallaci securitate
occasionem : quoniam meliùs est morientem in
manus misericordissimi Dei committere,quàm
desperantes cum quibusdam fabulis inducia-
rum à regno Dei eliminare.Nam quomodo di-
cet sacerdos pro defuncto, quem ipse ligauit:
Absolue domine animam famuli tui: uel cæte-
ras absolutionum eulogias? Hæc ille. AVCT.
Hic uocat Augustinus expresse solutionem à cri
minibus in confessione : & de hac exponit uer-
bum Christi de Lazaro,Soluite eum,&c. non au
B tem de prædicatione dimittendi consuetudinè
delinquendi, quæ in hac hora inutilis esset, &
onerosa migranti. Valde item notandum uide-
tur,quòd Augustinus hic supponit sic migrantē
è seculo sine absolutione sacerdotis eliminan-
dum à regno:cui sola defuit in hoc casu absolu-
tio sacerdotis.Sic enim dicit,quàm desperantes
à regno Dei eliminare. Desperantes dicit, liga-
tionè ecclesiæ qua non soluuntur. Vnde subdit.
Quomodo dicet sacerdos pro defuncto, quem 7
ligauit:Absolue domine animam famuli tui:uel
cæteras eulegias?In hoc cogendus est Witcleff
uelit,nolit,confiteri potestatem ecclesiæ, qua li
gati tenentur soluti à Deo:& pro solutis haben
tur à Deo ligati.Pro qua sententia nè uideamur
usurpare indebitum, repetendus semper est pro
cessus ille de suscitatione Lazari ad uitam : sed
nondum liberi : quousque soluatur per eccle-
siam.Scio enim Witcleuistas instare uelle ut pe
tant:si iam coram Deo mundus est, quid post
hoc facit ecclesia?Ast ego interrogo.Si Lazarus
suscitatur per Christū ad uitam,quid agēt Apo- *Idem.To.9.*
stoli?nunquid solutionem? Vnde sermone 8. de
uerbis domini, AVGVST. A mortuo, uelut qui
non sit, perit confessio. Quis eum suscitabit,
nisi qui remoto lapide clamauit, dicens, Laza-
re ueni foras?Quidest autem foras prodire, nisi
quod occultum erat,foras prodere ? Qui con-
fitetur, foras prodijt: foras prodire non pos-
set,nisi uiueret : uiuere non posset, nisi suscita-
tus esset. Ergo in confessione, sui accusatio, *Io.20.*
Dei est laudatio. Dicit ergo aliqs. Quid pdest
ecclesia confitenti?Cui ait dominus,Quę solue-
ritis in terra,soluta erūt & in cælo. Ipsum Laza
rum attende.Cum uinculis prodit. Iam uiuebat
confitendo: sed nondū liber ambulabat uinculis
irretitus.Quid ergo facit ecclesia, cui dictū est,

Quæ

Quæ solueritis, soluta erunt,nisi quod ait domi A
nus continuò ad discipulos,Soluite eum,& sini-
te abire. Hæc ille. AVCTOR. Ecce non est
ista difficultas prima Witcleff:alii ante eum er-
ronei eam effoderunt.Augustinus autem eam ab
soluit.Præsupponit peccatorem iam Christi re-
suscitatione,& sua contritione uiuentem. Præ-
supponit confitentem non occultè coram Deo
quia iam foras prodit.Qui confitetur (inquit)
foras prodiit coram hominibus.Et quid iam,pa-
dest ecclesia?inquit aliquis. Et iam supra. Quid
prodesset Lazaro, quòd processit de monumen
to,nisi diceretur,soluite eum ? interrogat Augu
stinus.Nihil ergo proderit uita confitenti,quam
donat Christus: si contemnatur solutio, quam
iussit Christus. Ipsum Lazarum attende,inquit.
Cum uinculis prodit. Quibus? illis cum quibus
coram hominibus uinculatur, quamuis uixerit B
Christo Deo.Iam uiuebat confitendo: sed non-
dum liber ambulabat:nec etiam coram Deo.
Quid ergo facit ecclesia amplius ? Quod domi-
nus continuo ait,soluite eum, & finite abire.
Quæ enim solueritis,soluta erunt.Et tertia par-
te sermonum,sermone.115. AVGVSTINVS.
Quatriduano mortuo,dicitur,Lazare prodi fo-
ras. Et prodiit de monumento institis ligatus
manibus, & pedibus.Excitat dominus, ut mor-
tuus de monumento prodeat:sed cor tangit, ut
peccati cōfessio foris exeat.Dominus ergo post
quam exiit Lazarus de monumento, ad discipu-
los suos,quibus dixerat, Quæcunque solueritis
in terra,soluta erunt & in cælo: Soluite(inquit)
eum,& sinite abire.Per se excitauit, per discipu- 3
los soluit.Hæc ille. AVCTOR. Nota†quod
dicit.Per se excitauit,per discipulos soluit. Est
ergo suscitatio solius Dei ad uitam: restat tamē
alia solutio per presbyteros ad libertatem : quæ C
item potestas Dei est:sed communicata homini
bus propter præsentem uitam. Non enim sumus
ut angeli Dei in cœlo:ubi cuncta siunt, & con-
summantur interius. Descendit filius Dei in uir
tute,sed carne apparens propter homines. Et
quauis oranti dixerit, Pater tuus, qui uidet in 4
abscondito,reddet tibi:ipse tamen orantibus im
perat, Luceat lux uestra coram hominibus, ut
uideant opera uestra bona, & glorificēt patrem
uestrū,qui in cælis est. Vt ergo glorificēt Deus
nō tm corā se,sed itē corā hominib. solui iube
tur peccator,non tantum coram se,sed item co
ram hominibus. Vnde non tantum ei,qui non ti
met Deum,imputatur ad superbiam : sed etiam
qui non homines reueretur. Abiicite ergo fide-
les,fabulas Witcleff superbi,qui figuram sacra-
mentalis solutionis in Lazaro:aut infundatus ali
ter exponit,quàm patres, aut irridet. Suscipite
tātiplicem eius expositionem pro fide roboran
da, in quâ fides confessionis plus mille annis
ante Witcleff euidenter apparuit. At, rogo,
qui sic detrahunt protestati ecclesiæ in hoc Laza
ri sacramento,credis nē quia fremunt in historiā
& hostiliter ei insidias ponunt in uerbis? sicut Iu
dæi Lazarum interficere molientes, resuscitatio
nis eius gloriæ inuidentes. AMBROSIVS. sic *Amb.c.72.*
uidetur de Nouatianis hæreticis, & sequacibus *b.de pœn.*
eorundem,lib. 2. de pœnitentia. post medium. *To.1.*
ubi dicit.In tanta domini gratia,tantoque diui-
ni muneris miraculo,cum oportet uniuersos læ
tari,commouebantur impij :& aduersus Chri-
stum concilium congregabant : Lazarum quoq; *Io.12.*
interficere uolebant.Nonne meriti eorum succes
sores uos esse cognoscitis,quorum duritiæ hæ-
redes,estis?Nam & uos indignamini, & contra
ecclesiam congregatis concilium. quia uidetis
mortuos in ecclesia reuiuiscere, & peccatorum
indulta uenia: resuscitari. Itaque quod in uobis
est,per inuidiam rursus uultis interficere susci-
tos.Sed Iesus non reuocat beneficia : immo cu-
mulo suæ liberalitatis munus amplificat,Sequi-
tur.Quod igitur de Lazaro legimus,in unoquo-
quoque debemus conuerso peccatore credere.
Quia licèt fœtorem habeat,tamen fidei pretio- *c.8.in prin.*
sæ emundatur unguento.Tantum enim gratiæ
fides habet:ut ubi antediem fœtebat mortuus, il
lic bonō odore repleatur domus. Fœtebat
Corinthia domus,quando scriptum est de ea.
Auditur inter uos fornicatio,qualis nec inter gē
tes.Fœtor erat,quia modicum fermentum totam *1. Cor. 5.*
massam corruperat. Cæpit olere cū dicitur.Sed
cui quid donastis,& ego. Nam & ego quod do
nani,propter uos in persona Christi.Itaque libe
rato peccatore, factum est in ea gaudium ma-
gnum:& redoluit tota domus suauitate gratiæ. *2. Cor.1*
Vnde bene conscius,q̄ oēs apostolicæ remissio
nis perfudisset unguento:ait,Christi bonus odor
sumus Deo,in his,qui salui fiunt. Huius ergo ef
fusione unguenti lætātur cæteri oēs: solus Iudas
contradicit,Ergo & nunc qui præuaricator est,
contradicat. Reprehēdat proditor:sed à Christo
ipse reprehenderit.Hæc ille. AVCTOR.Atten
dat hoc Witcleff,& uideat an ipse non sit istiusmodi proditor,& præuaricator euangelicæ gra
tiæ:quia non potest ferre odorem unguenti, qui
remittit fœtorem delicti.Vult cū siniſtris, & inau
ditis glosis resuscitationē Lazari repellere,& so
lutionis apostolicæ repugnare,dicens:nō esse so
lutionē remissionis, sed prædicationis: Ambro-
sio hic dicente,apostolicā remissionem: non di-
cit prædicationem. Bene conscius inquit q̄ oēs
apostolicæ remissionis perfudisset unguento.
Si autēm apostolica remissio fuerit,aliquanta re
missionis peccatorum erit solutio Lazari a Chri
sto discipulis imperata.

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVOD ABSOLVTIO SACRAMENTALIS commissa diuinitus sacerdoti, præcedit sententiam absolutionis cæli. Ca. CXLIIII.

SVMMA.

1 *Absolutio sacramentalis sacerdoti diuinitus cõmissa, quod præcedat sententiam absolutionis cæli, contra Witcleff, ostenditur.*
2 *Petri sententiam, quod non præcedat, sed sequatur sententia cæli.*
3 *Gregorius quid de solutionis ordine ad pastores ecclesiæ dicat. Et quanta cautela habent ligare, & soluere.*
4 *Sententia etiam iniustè lata, quod sit timenda.*
5 *Witeleff, qui semper pugnat pro sua libertate, qua quis stet suo iudicio pro commissis refutatur. Et plura ibi contra eum ex Augustino, Hilario, & Ambrosio, adducuntur.*

A

B

Cecurrit his scripturis sine scriptura, uel authoritate expressa Witcleff lib. suo de Papa, capitulo secundo: strepens, & ganniens, quòd stultitia foret equum cæcum infundabilia, & inopinabilia de seipso præsumere. Quantumcunque (inquit) magnus fuerit Christi episcopus, non potest quenquam absoluere, nisi de quanto contritus prius, & absolutus fuerit apud Deum. Et nunc uidetur multis & de tanto quilibet simplex sacerdos posset absoluere. Immo contritus, quasi securè absoluitur, & si humana absolutio non sequatur. Hæc ille. AVCTOR. Non dubium legenti est, quin uocet hic Papam equum cæcum, nomine illo forsan, quo ipse debuit nominari. Sicut Semeias pseudo contra Ieremiam sanctum inculcat, & allegorizat factum eius hæreticis, in fine quinti libri super Ieremiam in commentario. HIERON. Quod ipse inquit merebatur, quasi *Hie. To. 6.* C pseudopropheta, refert in prophetam, & mendacio præuenit ueritatem. Vnde & prudentiores putantur filii tenebrarum filiis lucis in generatione hac. Nobisque agentibus patienter, & expectantibus miserorum salutem præueniunt hæretici, & nos suo appellant nomine, ducentes cæci cæcos in foueam. Hæc ille. AVCTOR. Hoc accipite, commune esse Witcleuistis, nomine omnis opprobrii primos esse apud catholicos, sicut Witcleff author eorum prophanus uocat Papam Antichristum, episcopos, cæsareos, Pseudofratres, orthodoxos, Cæcos principes, pios seductos, & fatuos. Sed intelligite cum hæc auditis. Semeiam pseudoprophetam appellare suo nomine Ieremiam, nobis fidelibus agentibus patienter, & expectantibus talium miserorum salutem. Sic nuncupat papam equum cæcum infundabilia de seipso, & inopinabilia præsumentem. Cur hoc? Quia non potest (inquit) episcopus quenquam absoluere, nisi de quanto contritus prius fuerit, & absolutus apud Deum, & tunc quilibet sacerdos potest absoluere, aut certè cõtritus securè absoluitur, & si humana absolutio non sequatur. Hoc tu simpliciter asseris, nihil probans. At nunc si non fueris equus cæcus, cur tu ista infundabilia tanta fronte præsumas? Respice præcedentia, si absolutio Dei occulta sufficiat, & si non sequatur humana. Quomodo non frustramur euangelium, & claues ecclesiæ, quibus dicitur Quæcunq; solueritis, soluta sũt? *Luc.* Eque cæce, cur Lazarus suscitatus mittitur ec- *Io.11.* clesiæ ad soluendum: quia tu dicis, quòd securè absoluitur, & si humana absolutio non sequatur? Cæterum noueris absolutionem diuinam in hominem ab humana absolutione sacramentaliter præueniri. Mira res tibi uideretur, q̃ humana solutio diuinam absolutionem quandoque præueniat? Sed dimitte fabulas, dimitte rixas, & blasphemias, & scripturas sacras attende. Matthæi decimooctauo Christus Petro ait. Qui cunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis. Attende, dico uerborum seriem, ordinẽ inspice cælestis licentiæ. Quæcunque, inquit, solueris super terram, erunt soluta & in cælis. Non dictum est, quæcunque ligata sunt in cælo, ligabuntur in terra, aut, quæ soluentur in cælo, soluta nolo esse in terra, Non esset ista noua potestas concessa Petro & ecclesiæ, qualiter intendebat facere Christus, quia semper in rigore legis hoc habebat homo decretum. Nouum aliquod munus confessioni Petri, Christus rependit, ut quod ipse prius solueret super terram, solutum haberetur in cælis. Sic appendit syllabas euangelicas in sermone Apostolis Petro & Paulo qui incipit, Glorioſa uobis. BERNARDVS. Quid † illo po- *Bernar.* tentius, cui & terra obediuit, cùm mortuos reddidit, & mare sub pedibus eius se calcabile præbuit? Qui Simonem magum spiritu oris sui in aere attigit? Qui claues regni cœlorum tam singulariter accepit, ut præcedat sententiam cæli sententia Petri? Denique, Quæcunque ligauerit super terram, erunt ligata in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt solura & in cœlo. Hæc ille AVCTOR. Attendat nunc proteruus hæreticus, qui priuilegium Christi rescindere nõ uteretur, uerba ponderet cum Bernardo, hoc, quod concedit Christus est, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis. Negat hoc hæreticus, sed conuertit dicens. Quodcunq; ligatum est in cælo, tu ligabis super terram: & q̃ solutum fuerit, tu solues in terra. Et quale hoc priuilegium Petri apostoli? Hoc Moyses potuit, hoc

hoc Eleazarus. Immo hoc Pilatus, hoc Caiphas potestatem sibi data diuinitùs. Sic potuit uero ligare super terram, sic soluere Iulianus. Ecce q̃ bus in potestate ligandi & soluendi parem fecit primum apostolum, qui tantum meruit beatificari pro confessione filij Dei uiui. Quantumcũ que fuerit magnus episcopus (inquit) non potest quenquàm absoluere, nisi contritus fuerit priùs, & absolutus apud dominum, & sic contritus securè absoluitur à quolibet sacerdote, immo & si nulla absolutio hominis consequatur. Reducamus ista ad uerba euangelii, & tunc minus ad huc habebit Petrus, quam diximus, tunc erit sensus uerbi Christi. Quodcunque solueris super terram, non erit omnino solutum, nisi prius soluatur in cælis. Et tunc securè absoluitur, tametsi tua absolutio non sequatur. Gaudeat iam sanctus Petrus, & beatum se asserat in tanto priuilegio ab ore Christi sibi concesso, & suæ ecclesiæ hic in B terris. Videtis iam fideles, quàm ueraciter dixerat Augustinus taliter aberrantes de potesta te clauium frustrari Christi euangelium? Clarè uidetis aliud esse, Quodcunque solueris super terram erit solutum & in cælis, quàm quod pertit Witcleff dicens. Quodcunque solutum fuerit in cælis, tu solue super terram. Prima est prærogatiua Petri, & ecclesiæ, secundùm quam uerè præcedit sententiam cæli sententia Petri. Non quòd sententia Petri sit eo honoratior diuina sententia quia prior, sed quòd sit per sequentem sententiam confirmata, ideo melior. Sic in ordine iudiciario minor iudex præcedit, maior confirmando subsequitur. Vnde lib. de uera & falsa pœnitentia. ca. 9. AVGVSTINVS. Dicit enim. Quodcunq; solueris super terram, soluetur in cælis. hoc est. Ego Deus, & omnes ordines cælestis militiæ, & omnes sancti in mea ecclesia laudant uobiscum, & confirmant quod ligatis, C & soluitis. Non dixit: quod putatis ligare, & soluere. Hæc ille. AVCTOR. Benè dixit, laudant uobiscum & confirmant q̃ ligatis, & soluitis. Antè ergo ligauit & soluit per sententiam, quàm per cæli sententiam firmaretur. Et li. 2. de sacramentis, parte 14. cap. 8. Hugo. Petro principi apostolorum dicitur, Tibi dabo claues regni cę lorum. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Non dixit quodcunque solueris, hoc est, ut illi dicunt, solu 4 2 tum ostenderis, fuit solutum, sed erit solutum, quia † sententiam Petri, non præcedit, sed sequitur sententia cæli. Nè autem hoc soli Petro concessum esse putes, audi quid omnibus apostolis, ac per hoc omnibus apostolorum successoribus, & apostolorum uice fungentibus dicat, Accipite (inquit) spiritum sanctum quorum remiseritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Vbi dixit, si eis ostenderitis, fuit? Nusquam hoc dixit, sed dixit, si feceritis, erit. Hæc ille. AVCTOR. Conuenit Hugo cũ Bernardo in hoc, q̃ sententiam Petri non præcedit, sed sequitur sententia cæli, probans ex euangelio dicente, Quicquid solueris super terram erit solutum, non dixit, Cui remiseritis peccata, remissa fuerunt, sed erunt. Quæ futuritio remissionis in cælo sequelam dicit illius sententiæ, ad sententiam Petri iam in terris datam de præterito. Magna hæc largitas, magna gratia dispensationis diuinæ, q̃ non expectat sententiam cæli, sed præuenit eam sententia Petri. Et magnus item timor incumbit ferenti primam sententiam, nè propter iniustitiam disipet eam sequens magni sententia iudicis. Prouidere igitur habet, ut quã tum potest uia rectitudinis obseruata, consequẽ ti eam sententiæ conformet, nec declinet à recti lineo legem condentis, qui infallibiliter nostras ipsas, quas ferimus, iustitias iudicabit. Tractat hanc seriem inter euangelicas homilias, homilia 26. GREGORIVS. dicens. Causæ † pensandæ *Gre. To. 4.* sunt, & tunc ligandi, atq; soluendi potestas exercenda. Videndum quæ culpa, aut quæ sit pœnitẽtia secutura post culpam: ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam uisitat, illos sententia pastoris absoluat. Tunc enim uera est absolutio præsidentis, cùm interni sequitur arbitrium iudicis. Quod benè quatriduani mortui resuscitatio illa significat, quæ uidelicet demon *Io.11.* strat, q̃ prius mortuum dominus uiuificabit dicens. Lazare ueni foras. Sequitur. Ex qua consideratione intuẽdum est, quòd illos nos debemus per pastoralem authoritatem soluere, quos authorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam uiuificare. Quæ nimirum uiuificatio C ante operationẽ rectitudinis in ipsa iam cognoscitur confessione peccati. Vnde & huic ipsi mortuo Lazaro nequaquam dicitur, reuiuisce, sed ueni foras. Et infrà. Veniat itaq; foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator. Venientem uerò foras soluant discipuli ut pastores ecclesiæ ei *Sententia, ĩ iniustè lata timẽda est.* pœnam debeant amouere quàm meruit, qui nõ erubuit confiteri quod fecit. Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim, ut sub magno moderamine pastores ecclesiæ uel soluere studeant, uel ligare. Sed utrum iustè, an iniustè obliget pastor: pastoris † tamen sententia gregi timenda est, nè is, qui subest, & cum iniustè forsitan ligatur, ipsum obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo uel absoluere indiscretè timeat uel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat uel iniuste, ne pastoris sui iudicium temere reprehendat, ne & si iniustè

Universidad de Deusto
Biblioteca

ligatus est,ex ipsa tumidæ reprehensionis super bia,culpa,quæ non erat,fiat.Hæc ille. AVCT. Ex his euidet,quanta cautela pastor habet ligare, & soluere, ut quadrare possit sententia sua prior sententiæ supremi iudicis,uel corrigentis abusum,uel confirmãtis iustè decretum. Sed sit ligatio pastoris iusta,uel iniusta, nolit qualibet audacia recalcitrare ligatus, aut insolescere sic solutus, nè reuocet in caput suum nouam &* in experiendam sentẽtiam temeritas factionis,& si iam uiuificatus prodire incœperat,interim mortuus decidat in sepulchrum. Si uero quis obijciat,asserens,quòd Witcleff benè dixerit, nullum posse solui à sacerdote, nisi priùs soluatur à Deo,eo quòd dicat Gregorius,q̃ prius dominus mortuum uiuificauit, q̃ discipulis tradidit ad soluendum. Dicimus aliud esse uiuificare, aliud iubere foras exire,& tertiò tũc aliud ad iussum dñi soluere super terram, ut succedat quartum in ordine soluere super cælum. Et si suscitare iam mortuum ad uitam gratiæ, est ipsũ soluere,ut quid postremo traditur ad soluendum? Idcirco benè dixit Augustinus supra,Suscitatur ad uitam,sed nondum est liber ad ambulãdum. Quanuis eo ipso,quo quis rectè pro peccato cõpungitur,Witcleff ipsi promittat ab omni ligamento ecclesiæ libertatem,& hortetur ad eam. ca.24.trialogi.Prospiciamus (inquiens) in lege perfectæ libertatis quid præcipitur,& mandatur a dño:& illud perficiamus,& à uetito abstineamus absque attendentia ad leges ordinatas nouiter,& est satis.Sequitur.Consideret fidelis omnipotentiam Iesu nostri,& traijciat totam intẽtionem animi ad futurum, uiuendo perfectius ut prodest ecclesiæ, & de uita mala præterita pœniteat, confirmans in ipsomet propositum non ulterius sic peccandi, & (ut uidetur mihi) sufficit ad saluationem,quomodocunque superiores contrariantur isti sententiæ. Hæc Witcleff.AVCT.Hanc†in isto processu uocat legem perfectę libertatis,qua quis stet suo iudicio pro commissis,nè item stet pro publicis, uel priuatis delictis arbitrio præsidentis.Quantum ista libertas publicis legibus deroget, uidendum est postea.Quantum autem consonet hæresi Pelagianæ,quæ pp libertatem hominis non attẽdit Dei gratiam in sacris,ipsa se monstrat. Sicut.n. pp libertatem hominis dixerunt Pelagiani quẽlibet hominem committi suo iudicio, non autẽ gratiæ Dei,intantum ut negarent paruulos baptizandos,ut per gratiam sacri tolleretur eis peccatum,ita consequenter sine gratia cuiuslibet sacramenti dixerunt eum sua libertate posse saluari.Qualiter li.5. ꝫ Iulianum. cap.14. disserit AVGVSTINVS. Ibi tu exclamas.O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, qui extra futuram operum retributionem,ex multa parte liberum arbitrium formam uoluit implere iudicij.Iustissimè enim sibi bonus homo malusque committitur,ut bonus se fruatur,& malus se ipse patiatur. Quæ prorsus exclamatio, & declamatio tua ad rem non pertinet,quate sentis ut geri,nec clamore tuo põdus,quo premeris,sub leuas,impium dogma uestrum mordicus tenẽs, quo uobis placet etiam bonum hominem diuino iudicio sibi quenque committi,nè scilicet necessaria sit Dei gratia uelut idoneo qui semetipsum agat.Sed absit ut ita sit.Prorsus qui sibi cõmittuntur,& à semetipsis aguntur,non sunt boni,quia non sunt filij Dei. Quotquot.n.spiritu Dei aguntur,ij filii Dei sunt.Hæc ille. AVCT. Ecce q̃ iste hæreticus Iulianus quanuis nebulosis uerbis astruxit quemlibet hominem citra magnum iudicium Dei iudicio suo sisti per libertatem arbitrij,hoc nè necessaria sit Dei gratia(inquit Augustinus)Et in quo distat Witcleff abeo exhortans homines inspecta lege libertatis suæ perfectæ,non attentis legibus ordinatis,cõmittere se iudicio cordis sui,ut per se pœniteant,& ulterius peccare non proponant, nè.s. necessaria sit sibi gratia sacramenti, quia hoc sufficit ad saluationem,inquit.Vterque committit hominem libero iudicio, ut euacuet gratiam Dei: hic in sacramento,ille in animo. Sed ad utrunque respondens Augustinus,Absit(inquit)prorsus qui sibi committuntur,& a semetipsis aguntur,non sunt boni,quia non sunt filii Dei.Quot quot enim spiritu Dei aguntur,ij sunt filij Dei. Quicunque ergo spiritu Dei agni renuit,is pelagianus est,gratiam Dei postponens propriæ libertatis iudicio.Cum tamen æquæ sui liber eẽt, si gratiam Dei in sacramentis libetè præoptaret Nec credat Witcleff aliqua ex parte mutilari libertatem hominis,quando liberè se committit diuinæ gratiæ deditæ sacramentis.Fidei enim sacramenta sunt,& ideo non ex necessitate uiolenter,sed ex potestate gratiam administrant.Vnde in primo li.de trinitate in principio HILARIUS Recipientes eum,filij Dei facti sunt,nõ ortu carnis,sed fidei.Esse autem filios Dei,non necessitatem esse,sed potestatem, quia proposito uniuersis Dei munere, non natura gignentium asseratur, sed uoluntas præmium consequatur. Hæc ille.AVCTOR. Non ergo est his, uel illis confessionis sacramentalis necessaria gratia propter ordinationem aliquam Dei in illis ultra alios peccatores,quã ex primordijs suis contrahunt, sicut dicit Witcleff confessionem aliquibus ex suppositione necessariam, & sic simpliciter,quia non ortu carnis, id est, sui suppositi, fiunt homines filij Dei,neque necessitate(inquit)sed potestate, quia proposito Dei munere

vinespiandam.

Witcleff.

Pelagiani.

Aug To.7 Ro.11.

Hilarius

Ioã.1

re,sacramentorum in munere,uoluntas præmiũ consequetur,si capiat,Necesse est autem eũ capere,si uelit consequi præmium,uel abolere delictum. Ante omnia uero cauendum,nè quisquã peccator aurem inclinet consilio Witcleff, & seipsum suum iudicem in peccati dimissionecõstituat,nè auctoritatem irritans sacramenti, in pœnitendo committat,de quo postmodum egeat pœnitere.HOC est documentum sancti patris Ambrosij li.2.de pœnitentia,ad finem, dicentis.Ista grauis culpa est conscientiæ, ut sine iudice ipsa se puniat,& se uelare cupiat,& tamẽ apud Deum nuda sit. Et ideo nemo in peccato positus arrogare sibi debet auctoritatem,aut usurpationem sacramentorum,quia scriptum est Peccasti?quiesce.Sequitur.Melius est ergo tunc quiescere,cùm exercere non queas opera pœnitentiæ,nè in ipsa pœnitentia fiat, quod postea indigeat pœnitentia.Quæ si semel fuerit usurpata,nec iure celebrata,nec prioris fructum obtinet,&aufert usum posterioris.Hæcille.AVC. Dicat modo Witcleff,quæ sit pœnitentia usurpata,quam supponit Ambrosius, & quæ non iure celebrata.Non prima,quæ est cordis.Nullus enim usurpat,& si corde doleat de delictis.Non secunda item pœnitentia sua, ut quis uoce corã Deo peccata cognoscat.Ergo penes tertiã,quæ debet esse confessio homini specialis, contingit usurpatorem esse,qui eam contemnit,aut censet inutilẽ,q̃ suo iudicio pœnitere contẽdit.Melius quiescere(inquit Ambrosius)nè in ipsa pœnitentia fiat,quod postea indigeat pœnitentia. Quid hoc?Si semel pœnitentia fuerit usurpata,nec iure celebrata coram sacerdote potestatem habẽte.Hoc est uerum(inquit Witcleff)de eo,quem sic Deus instituit pœnitere. Ambrosius econtrario dicit.Nemo in peccato positus,arrogare sibi debet auctoritatem,aut usurpationem sacramentorum.Iunge ista sequentibus, & habebis, q̃ nemo arrogare sibi debet auctoritatem pœnitentiæ sacramentalis positus in peccato. Si nemo:quilibet ergo peccator in sacramento publico ecclesiæ pœnitere debet,si non*usurpatorio pœnitendo iterum uoluerit pœnitere,q̃ arroganter pœnituit.

di peccata in foro pœnitentiæ,sicut& in baptismo.

Bedæ dictum de concursu Dei cum hominibus in causalitatibus gratiarum.

Augustinus quid de clauibus regni cælorũ,quas christus dedit ecclesiæ,dicat.

Clauium ecclesiæ auctoritas & quidditas ex Ambrosio.

Clauium potestas,q̃ sit uera peccatorum dimissio,aut obduratorum detentio &c. Et quomodo qui hoc negat,aut negligit dari sibi in ecclesia exors sit ad ueniam,ex Augustino.

Sagarellorum,& Valdẽsium error de potestate Papæ & quomodo hunc sequitur Witcleff.

Petrus quare inter omnes apostolos ecclesiæ catholicæ personã sustineat in suscipiẽdo claues pro tota ecclesia.Et plura de hoc ibi.

¶QVOD CLAVES ECCLESIAE sunt scientia,& potestas, habens auctoritatẽ dimittendi peccata uice Christi.

Cap. CXLV.

SVMMA.

Witcleff,qui potestatem clauium non cõsiderat sed fictitiam esse inquit,confutatur.

Ambrosij contra Nouatianos dictum,quòd sacerdotes sibi à domino uendicent ius dimittendi peccata in foro pœnitentiæ,sicut& in baptismo.

Witcleff.

LAuium†potestatem Witcleff nõ considerat,quia fictitia est inquit, quarto trialog.ca.32. Eadem est consideratio de fictitia clauium Antichristi, nã fundationi earum non oportet fidelem insistere.Et de confessione ca.4.dictum est diffusè alibi,quòd istæ claues non sunt potestates spirituales datæ specialiter nostris sacerdotibus ad tollendum peccata hominibus, quia hoc est agno proprium. Sed istæ claues sunt potestates, & scientiæ ad de uiantibus iudicandum conformiter uoluntati diuinæ secundùm iudicium legis Dei.Hæc Witcleff.AVCTOR. Non hæreat hic quisquam pro uerbo,tollendipeccata,qđ appropriatè dicitur de agno secũdum prophetiam Ioannis,& ideo solent doctores hoc Christo seruare pro proprio, ut Beda in primam canonicam Ioannis,& alii.Nec tamen in hoc recedunt à communi sensu ecclesiæ, quem super librum Numerorum HOMILIA. 24.uetus distinxerat Origenes.Intuere(inquit)totius mundi,id est, cælestium,ac terrestrium,& infernorum purificationem.Vide quantis indigeant ista omnia hostijs quantos requirant uitulos,quantos arietes,quantos hircos.Sed in his omnibus unus est agnus, q̃ totius mundi potuit auferre peccatum. Et ideo cessauerunt cæteræ hostiæ,quia talis fuit hæc hostia,ut una sola sufficeret pro totius mundi salute.Cæteri enim precibus peccata,hic solus potestate dimisit,dicebat enim,Fili, remissa sunt tibi peccata tua.Hæc ille.AVCTOR.Non ergo cæteri non potuerunt peccata dimittere, qa solis precibus dimiserunt, & agnus potestate, sed ideo agnus potentia propria potuit peccata dimittere.Cæteri uero,ut apostoli, & sacerdotes,solo ministerio.Vnde Nouatianorum dogmatis est illud Witcleff principium.Claues non sunt potestates spirituales datæ specialiter nostris

Orig.To.3

Universidad de Deusto
Biblioteca

stris sacerdotibus ad tollendum peccata hominibus, quia hoc est agno proprium. Cõtra quos & Witcleuistas sic arguit li. 1. de pœnitẽtia post
Amb. To. 1
2 medium AMBROSIVS. Cur † baptizatis, si p hominem peccata dimitti non licet? In baptismo utique remissio peccatorum omnium est. Quid interest utrum per pœnitẽtiam, an per lauacrũ hoc ius sibi datum sacerdotes uendicent? Vnum in utroque ministerium est, Sed dicis, qa lauacro operatur ministeriorum gratia. Quid in pœnitentia? Nonne Dei nomen operatur? Quid ergo? Vbi uultis uendicatis uobis Dei gratiam, ubi uultis repudiatis. Sed hoc insolẽtis arrogantiæ, non sancti timoris est, ut fastidio uobis sint, qui uolunt agere pœnitentiam, perpeti uidelicet fletus: lachrymas non potestis audire, non ferunt oculi uestri uestimentorum maculas, illuuiem sordidatorum, superbos oculos, & tumido corde delicati, indignanti uoce dicentes singuli, Noli me tangere, quia mundus sum. B Hæc ille. AVCTOR. Consequentia fidei armat contra Nouatianos Ambrosium. Si per hominem in baptismo peccatum potest remitti, ergo & per hominem in foro pœnitentiæ. Primum non negabant perfidi Nouatiani. Et quid interest (inquit Ambrosius) utrum per baptismum, an per pœnitentiam hoc ius sibi datum uendicent sacerdotes? Ex hac fide patris Ambrosij ius dimittendi peccata in utroque sacramento datum sibi à domino uendicant sacerdotes.
Witcleff. Et patet quàm profundum mendacium fecit Witcleff in sermone dominicali. 46. super euangelia, ut habet discipulus eius auctor Floreti in uocabulo, Confessio, q̃ solus Deus habet potestatem dimittendi peccata hominum, quia sanctus Petrus dixit Simoni Mago orare Deum, ut dimitteret sibi, & non accepit potestatem super se dimittendi peccata hominis. Hæc Witcleff.
AVCTOR. Primò, iste non attendit, quomodo posset sibi dici. Ergo nec Christus potuit seruare discipulos suos a malo, quia ipse orauit patrem seruare eos, nec potuit sanctificare eos, qa rogauit patrem sic facere. Ioannis. 17. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Cum essem cum eis, ego seruabam eos. Nemo de his perijt, nisi filius perditionis. Et infrà. Sanctifica eos in ueritate, sermo tuus ueritas est. Et item iuxta argumentum suum diceret Christum non potuisse dimittere peccatum mortis suæ ignaris Iudæis, nec accepisse super se potestatem dimittendi eis illud peccatum, eo quòd oraret patrem hoc facere. Luc. 23. dicens. Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Stolliditas ergo in intellectu huius expositoris, ac item malitia in affectu deiecerunt eum in hæresim Pharisæorum calumniantium Iesum Christum
A quia ipse homo peccata dimitteret. Lucæ. 5. Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Et Lucæ. 7. Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Vnde inde errabant isti: quia neminem putabant posse peccata dimittere, etiam nec Christũ hominem per commissionem, quia solus Deus potest hoc per auctoritatem supremam. Et ideo ad mentem illorum respondens Christus, ait. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tibi dico, surge. Vnde super eum passum in cõmenta. Lucæ. libro 2. capite. 6. BEDA. Verum dicunt scribæ: quia nemo dimittere peccata nisi Deus potest, qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi tribuit potestatem. Et ideo Christus uerè Deus esse probatur, quia dimittere peccata quasi Deus potest. Verum Deo testimonium reddunt, sed personam Christi negando, falluntur. Hæc ille. AVCTOR. Bene † exprimit Beda logicam de concursu Dei cum hominibus in causalitatibus gratiarum dicens. Nemo dimittere peccata nisi Deus potest, qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi tribuit potestatem. In quo dicto concedit solum Deum peccata dimittere, & tamen homines posse peccata dimittere: non autem per primam influentiam, uel concursum. Vnde ibi non excluditur ab homine actus dimittendi secundum rem ipsam totam, sed secundum modum. Quæ utique logica est crebertima in scripturis, ut ibi. Nemo bonus, nisi solus Deus, id est, nemo sic bonus, puta per essentiam. Et ibi. Est peccatum in spiritum sanctum, quo qui peccat, non remittetur ei, id est, aliquod datum peccatum, non autem peccatum quodlibet in eum commissum. Et non uos estis, qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis, id est, non sic principaliter sicut spiritus. Et nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis, id est, nisi aliquo modo signato manducaueritis incorporati Christo per fidem, prout exponit hæc & plura beatus Augustinus sermone undecimo de uerbis domini. Ignorantia ergo huius logicæ scripturarum fefellit Witcleff de dimissione peccati per hominem, sicut scribæ fallebantur negantes ex eodem assumpto Christi personam. Sed ecclesia Christi non fallitur, prospiciens clarè, qualiter Christus ideo dedit Petro claues regni cælorum, dicens Matthæi. 16. Tibi dabo claues regni cælorum, Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Et quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Quid ligaret Petrus, aut

aut solueret, nisi peccata hominum dimittẽdo, A subiunxit, Amen dico uobis, Quæ ligaueritis in
uel retinendo? Aperta est scriptura, & plana, dissimulari non potest. Witcleuistæ autem lucem eius obnubilare conantes, solicitè ualde discurrunt nunc hac uia, nunc illa: si quomodo possint aures fascinare fidelium, ne credant uerum esse quod audiunt, & a mille annis item ab ipsis apostolis audierunt. Tractatu de Papa. cap. 7. Witcleff dicit has claues esse scientiam, & potestatẽ sacerdotis prædicandi, & exempla uirtutum præbendi fidelibus, unde obserentur à uiis inferni, & aperiatur eis aditus paradisi. Sed cum ista non sunt sic appropriata ordinatis presbyteris, quoniam boni laici, & fœminæ secundùm eum possunt sic aperire, & claudere meatus fidelib. quomodo sunt istæ claues appropriatæ datæ sacerdotibus? sicut ipse scribit superius. Idcirco in
5 quodam tractatu de clauibus. Non (inquit) fuit alia potestas ligandi, & soluendi, quam a domino acceperunt apostoli, nisi quando prædicabãt populo fidem Christi, & baptizabant in nomi- B
ne patris, & filij, & spiritussancti, dicentes eis, q̃ per fidem Christi Christus, qui est Deus, & saluator, dimittit eis peccata, quæ fecerant. Nec aliquis apostolorum accepit aliam potestatẽ super se ad dimittendum peccata hominum, nisi isto modo, dicendo semper eis, q̃ Deus semper est dimissor peccati. Hæc Witcleff. AVCTOR. Et ista uia ita est inflata ut alia: quia item laici, imò pueri ludentes possent dicere, q̃ per fidem Deus peccata remittit. Et nunquid per hoc funguntur clauibus scientiæ & potestatis cum apostolis? Omnia ista facit, ut clauibus Petri fraudet ecclesiam, ne possit per excommunicationẽ uel absolutionem peccata hominum ligare, uel soluere, aut in priuata confessione hominũ peccata remittere. Quod planè confitetur prædicto cap. 7. de Papa. Quòd (inquiens) claues istæ specificantur ad excommunicationes, & absolu C
tiones, Deus huius seculi perfastum, & auaritiã cæcando simplices, introduxit. Hæc Witleff.
AVCTOR. Nescio utrum in oculis huius superbi Ambrosius reputetur sic simplex, aut secuti huius Deus, aut utrum Augustinus. Ipse enim planè dicit lib. primo contra aduersarium legis
4 & prophetarum * post medium sic. Claues † quip pe regni cælorum sic Christus dedit ecclesiæ, ut non solùm diceret: Quæ solueritis super terram soluta erunt & in cælis: ubi apertissimè bonum, non malum pro malo reddit ecclesia, uerùm & * adiungit, Et quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo. quia bona est & uindicandi iusti tia. Illud enim, quod ait: Si nec ecclesiam audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus, grauius est, quam si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subigeretur. Nam ibi quoque
Matt. 16.
2. Cor 2
ca. 9
Io. 14.
Act. 9.
Matt. 14.
Matt. 5.
4. Reg. 2
Matt 3
Mar. 16.
Ma t. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt claues datæ Petro & apostolis de donatione, & dimissione criminum, & cuius iuris sunt, uel authoritatis, Paulus ipse manifestat, non solùm prædicando, uel dicendo ad populum Christum dimittere: sed ipse in persona sua exequēs, & donationem factam per alios ipse confirmans in persona Christi. Et in hoc ius sibi sui domini uendicauit (inquit Ambrosius) quia dominus hoc dedit discipulis facere quod suū erat: quia & maiora facere, quàm ipse fecit. Est † ergo potestas clauium uera peccatorum dimissio, aut obduratorum detentio: & ius illud, uel authoritas idē in eis, & in Christo: quia quicquid fit, fit utique in persona Christi. Has claues, hāc authoritatem qui negat, aut negligit dari sibi in ecclesia, exors est à uenia, prout in Enchiridio. cap. 46. intelligit AVGVSTINVS, dicens Nō solùm cùm agitur pœnitentia, uerumetiam ut agatur, Dei misericordia necessaria est. Alioquin non diceret Apostolus de quibusdam, Ne fortè det illis Deus pœnitentiam. Et ut Petrus amarè fleret, præmisit euangelista, & ait. Respexit eum dominus. Qui uerò in ecclesia remitti peccata non credens, contemnit tantam diuini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis diem claudit extremum, reus est illo irremissibili peccato in spiritum sanctum, in quo Christus peccata nō dimittit. Hæc ille. AVCTOR. Ecce pœnitentia de Dei misericordia agenda est. Et insinuans pœnitentiæ genus. Qui in ecclesia (inquit) remitti peccata contemnit, & in hac obstinatione decedit, peccat irremisibili peccato in spiritum sanctum: intelligens remissionē peccatorum in ecclesia de clauium potestate. Vnde in libro de Agone Christiano. cap. 18. idē AVGVSTINVS. Nec eos audiamus, qui negant ecclesiam Dei omnia peccata posse dimittere. Itaque miseri dum in Petro petram non intelligunt, & nolunt credere datas ecclesiæ claues regni cælorum, ipsi eas de manibus amiserunt. Isti sunt, qui uiduas, si nupserint, tanquam adulteras damnant, & super doctrinam apostolicam se prædicant esse mundiores, qui nomen suum si uellent agnoscere, mundanos se potius, quàm mundos uocarent. Hæc ille. AVCTOR. Eant nūc Witcleff, & discipuli eius Purney, & author Floreti, exquirentes quomodo claues ecclesiæ dicantur prædicationes sacerdotum, non retentionis, aut solutionis peccatorum potestas, & scientia: dum Augustinus omnino tales assertores prohibet audiendos, Illicò hanc authoritatem fugit Witcleff à procul: & currit ad uitæ dissimilitudinem, ut ibi nidificet sibi fugam. 4. trialogi. cap. 23. Quantum ad illud dictū Christi, Matthæi 16. Quodcūque ligaueris super terram, erit, &c. quærat fidelis à pseudoepiscopo hoc dictum domini allegante, si ex sanctitate uitæ suæ, quæ sit uitæ Petri similis, sit uerus Petri uicarius. Quòd si præsumptuosus hypocrita fiō tosè sic asserit: quæratur prudenter similitudo uitæ illius ad Petrum, & specialiter in gratia faciē di miracula, & humili paupertate. Petrus enim non præsumpsit se habere huiusmodi potestatē. A quo signo ergo hypochrita talis sic asserit, cùm contentiosa & defensata assertio contradicit, & tamen non probat, nec sufficit probare quòd sit uerus Petri uicarius, aut membrum ecclesiæ? quid ad illum, quòd Deus beato Petro potestatē huiusmodi repromisit cùm ille nec sit Petrus, nec ex humilitate, & sancta uita eius uicarius? Hæc Witcleff. AVCTOR. In hac glosia sua fallaci corrumpente textum Christi de potestate clauium contra se scripsit, nec tamen pro fidei ueritate conscripsit. Quam utique non à se, sed à magistro suo hæretico seniori Sagarello de Parma transumpsit. Vnde libro hæresum, GVIDO CARMELITA. Tertius † error eorum est, quòd Papa neminem potest absoluere, nisi foret ira sanctus, sicut beatus Petrus, & in tā ta paupertate, & in tanta humilitate. Hæc ille. AVCTOR. Et hæresis Valdensium utebatur item hoc eodem principio, qualiter libro. 2. sui quadripertiti. ca. 5. ALANVS. Quòd autem illis solis potestas ligandi & soluendi data sit, qui doctrinam simul, & uitam apostolorum seruant, uarijs authoritatibus conantur probare. Ait Augustinus in libro de baptismo. Remissio nem peccatorum uel per seipsum facit Deus, uel per columbæ membra. Hæc ille. AVCTOR. Sed ueniamus ad Witcleff. Nam (inquit) cùm claues istæ sint scientia, & potestas prædicandi Dei misericordiam remissiuam peccaminum, istas claues habebat synagoga ueterum Iudæorum diu ante Petrum, & ecclesiam. Has exercebat Dauid, cum diceret. Dixi, confitebor ad uersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem &c. Aut nunquid etiam Ieremias dicens: Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod loquutus sum aduersum eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui ut facerem ei? Aut propheta alius dicens, Quacunque hora ingemuerit peccator &c? Aut Iesus filius Sirach. Ante mortem confitere. Sequitur. Et, Gloriaberis in miserationibus illius. Sed & scribæ, & pharisæi, qui legerunt istas prophetias in templo quotidiè, de quibus ait Christus. Super cathedram Moysi sederunt scribæ, & pharisæi, quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, nolite facere. Et tamen quæ similitudo illorum ad uitam Petri? Has claues habebat Petrus in discipulatu Ioannis? In quo ergo remunerauit eum saluator, aut per eum ecclesiam

Aug. To. 3. *2. Thim. 2.* *Ian. 22.* *Aug. To. 9.* *Wicleff.* *Matt. 16.* *Sagarello* *Guido Carmelita.* *Alanus.* *Wicleff.* *Psal. 31.* *Hiere. 3.* *Ezech. 18.* *Eccles. 18.* *Matt. 23.*

fiam pro confessione illa filij hominis, tradens ipsi claues, quas ante habuit, & tota ecclesia Iudæorum sic in dyscolis sicut modestis? Aut si dubites scribas, & pharisæos prædictos illas claues habuisse, tamen audisse poteras dicere Christū eis. Veh uobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ. Ipsi non introistis, & ipsos, qui introibant, prohibuistis. Et libro. 2. contra aduersariū legis & prophetarū cap. 5. AVGVSTI. Quod ait dominus ad Iudæos: Neque me nostis, neq; patrem meum: sed nec uerbum Dei habetis in uobis, quod utique contrarium non est ei, quod dixit, Tulistis clauem scientiæ, & ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis. In seipsis enim uerbum Dei non habebant, sed habebant in literis, quas legebant. Nam si haberēt in semet ipsis, & ipsi intrarent, & alios intrare permitterent. Non intrare autem, est non intelligere. Ecce quare nec ipsum nouerant, nec patrem eius, quia non intelligebant, quod legebant: non quia Deum, & Christum non prædicauerant, quos legebant. Hoc est ergo intrare', non esse contentū superficie literæ, sed ad interiora intelligentiæ peruenire. Hæc ille. AVCTOR. Ergo Christum prædicauerant, & Deum, qui tulerunt clauem diuinæ scientiæ. Quæratur item prudenter similitudo uitæ Ioannis Baptistæ ad Petrum, & specialiter in gratia faciendi miracula, qui ex scripturis nostris signa non fecit: & tamen ipse uirtute harum clauium sciuit prædicare populis pœnitentiam in remissionem peccatorum. Si pro clauibus dicis, quas tenet ecclesia, quid ad ipsum, quòd Deus beato Petro potestatem huiusmodi repromisit, cum ille non sit Petrus, nec ex humilitate, & sancta uita eius uicarius? Et ego quæro quid ad Iudam proditorem de potestate illarum clauium, qui nec Petrus erat: nec ex humilitate, & sancta uita eius uicarius: quanuis in gratia miraculum, & prædicatione remissionis peccatorum non dissimilis? Et nonne claues illas accepit simul cum alijs in partibus illis Cæsareæ? Ipsas (inquam) una uoce, & uice donatas, nec ad eum claues æquiuocas quantum ex scripturis fidelium nunquàm nosti probare. Quas item claues * habeat quisquàm apostolorum pro tempore suæ infidelitatis in triduo, aut Thomas pro octo diebus sequētibus: quorum nullus erat pro tunc Petro similis in gratiæ faciendi miracula nec ex humilitate, & sancta uita eius uicarius? Nec ipsum Petrum excipio: sed saluo titulo gloriæ eius, nunquid ipse similis sibi erat semper in humilitate, & sanctitate uitæ? Quòd si quandoque ab illa sanctitate uacauit: nunquid fugerant ab illo claues? & ubi redditas ei legemus? Vide quas ineptias circa fidem ingerunt Witcleuistæ. Sed in de agone christiano. * cap. 17. partes recitat AVGVSTINVS. Nusquàm (inquiens) tàm uigere debere uiscera misericordiæ, quàm in catholica ecclesia, ut tanquàm uera mater, nec peccantibus filijs superbè insultet, nec correctis difficilè ignoscat. Nō † enim sine causa inter omnes apostolos huius ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus: huic enim ecclesiæ, claues regni cælorum datę sunt, cùm Petro datæ sunt, & cùm ei dicitur, ad omnes dicitur: Amas me? Pasce oues meas. Debet ergo ecclesia catholica correctis & pietate firmatis filijs libenter ignoscere, cū ipsi Petro personā eius gestāti, & cùm in mari tituballet, & cū dominum carnaliter a pasione reuocasset, & cū aurem seruī gladio præcidisset, & cum dominū ipsum ter negasset, & cum in simulationem postea superstitiosam lapsus esset: uidemus ueniam esse concessam, eumque correctum, atque firmatum, usque ad dominicæ passionis gloriā peruenisse. Itaque postquàm persecutio per Arianos hæreticos facta est: ac posteaquàm pax, quam quidem catholica in domino tenet ecclesia, a principibus secuti reddita est. Episcopi, qui perfidiæ Arianorū in illa persecutione consenserant, multi correcti redire ad catholicam delegerunt, damnantes siuè quod crediderant, siuè quod se credidisse simulauerant. Hos ecclesia cotholica materno recepit sinu, tanquàm Petrum post fletum negationis per galli cantum ad monitum, & tanquàm eundem post prauam simulationem Pauli uoce correctum. Hanc illi matris charitatem superbè accipientes, impiè reprehendētes: quia Petro post galli cantum surgenti nō gratulati sunt cum Lucifero, qui manè oriebatur, cadere meruerunt. Hæc ille. AVCTOR. Tene hic in summa causam, qua Petrus plus alijs omnibus sustinebat personam communis ecclesiæ Christi in suscipiendo claues pro tota ecclesia, pro dimittendis peccatis. Non quia humilior, non quia miraculis crebrior, nō sanctitate uitæ præcellior (ut tu sine authoritate glossasti) sed quia post multa scelera surges ad gratiam, recolens sui casus, esset ad ignoscendum paratior, secundum proprietatē matris ecclesiæ. At cùm omnia prædicta mala post acceptionem clauium ipsi contigerant, quā tum ad potestatem acceptam, quid ipsi, & priori Petro, cui est omnino in uita dissimilis? Num erat Petrus negans, Petro similis confitenti? aut Petrus percutiens, Petro similis patienti? Et currere per scripturas unquàm claues postquàm Christus eas ipsi commiserat, amisit. Et ergo claues ecclesiæ sunt ad delendum peccata, non illæ claues iudaicæ ad prædicandum remissorem Deū, quia non illas claues susceperisset Petrus iam in persona ecclesiæ, cùm antè in prophetis, & patribus erant acceptæ. Sed planè arguit hic Augustinus,

Aug. To. 3. *Matt. 16.* *Ioan. 21.* *Matt. 14. 16. & 26.* *Gal. 2.* *Matt. 26.* *Galat. 2.* *Esa. 14.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Augustinus, quòd illas suscepit ad delendũ pec- A
cata: & hoc nõ pp sanctitatem uitæ, sed potius
post titubationem, post uerecundiam, post tri-
nam perfidiam, post uulneris ultionem, & post
simulationis superstitionem peruersam, propter
experientiam ueniæ, & per hanc in alios ueniæ
largitatem. Iam quære prudenter, quid ad episco
pum talem, uel talem, de potestate Petro com-
missa? Ego dico in persona ecclesiæ, non quia
sanctus est uita, aut ea distortus, sed quia pro u-
niuersa ecclesia in suis aptis ministris hanc Pe-
trus suscepit, ideo in hæreditatem præcessoris
iste succedit. Non igitur Petrus accepit illas cla-
ues propter suum meritum personale: non enim
tunc essent ex gratia, quia si ex gratia, non ex o-
peribus, alioquin gratia iam non est gratia. Ad
Roma. 11. Nec tunc personam eius dominus at-
tendit, sed in una massa totam ecclesiam, quan-
tò magis non meritum Petri, sed nec suppositũ?
Vnde sermone. 115. tertiæ partis sermonum,
qui incipit, Istum uobis diem. AVGVSTINVS B
Dominus Iesus discipulos suos ante passionem,
sicut nostis, elegit, quos apostolos appellauit.
Inter hos pene ubique Petrus solus totius eccle-
siæ meruit gestare personam. Propter ipsam per
sonam, quam totius ecclesiæ solus gestabat, au-
dire meruit: Tibi dabo claues regni cælorum.
Has claues non homo unus, sed unitas accepit
ecclesiæ. Hinc ergo Petri excellentia prædica-
tur, quia ipsius, & uniuersitatis, & unitatis ec-
clesiæ figuram gessit, quando ei dictum est: Ti-
bi dabo, quia omnibus traditum est. Nam ut no
ueritis ecclesiam accepisse claues regni cælorum
audite in alio loco, quid dominus dicat aposto-
lis suis: Accipite spiritum sanctum. & continuò:
Si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei, si cu-
ius tenueritis, tenebuntur. Hoc ad claues ptinet,
de quibus dictum est, quæ solueritis in terra, so-
luta erunt in cælo. Sed hoc Petro dixit, ut scias,
quia Petrus uniuersæ ecclesiæ tunc personam ge C
rebat. Hæc ille. AVCT. Ecce nè meritis unius
hominis Petri reputarentur claues datæ, non (in
quit) homo unus, sed unitas ecclesiæ accepit.
Et quando ei dictum est: Tibi dabo: omnibus tra
ditum est hoc dictum. Sic item habet AVGVSTI
NVS. supra. 73. sermone de resurrectione Christi
in eadem parte sermonum. Ego dico tibi, quia
tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ec-
clesiam meam. Et portæ inferi non prævalebunt
aduersus eam. Tibi dabo claues regni cælorum:
& quæ solueris in terra, soluta erunt & in cælo:
& quæ ligaueris super terram, ligata erunt & in
cælo. Fides, hæc meruit audire, non homo.
Nam ipse homo quid erat, nisi quod ait psalmi-
sta. Omnis homo mendax? Hæc ille. AVCTOR
Ecce si merita Petri pensantur comparata ad do

Ro. 11.

Aug. To. 7

Io. 11.

Idem

Psa. 115

num Christi, mendacia sunt, & peccata. Sed er-
go non Petrus homo ibi attenditur, qui statim
post Satanas est dicendus, huic Petro futurus re
pente dissimilis. Sed fides ecclesiæ resonans per Matt.
os Petri, & in hac fide Petri, recompẽsationem.
accipit uniuersalis ecclesia clauium potestatẽ.
Claues autem illas specificat Augustinus contra
claues æquiuocas Witcleff dimissionis, & reten
tionis criminum humanorum. Si cui dimiseritis
peccata, dimittẽtur ei: si cuius retinueritis, tene
buntur. Hoc ad claues pertinet, de quibus dictũ
est, Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cę-
lo, inquit Augustinus. Quid planius contra ficti
tias Witcleff dicentis non esse has dimissionis
& solutionis, retentionis & ligationis peccato-
rum: sed prædicationis, aut dictionis, quod deus
remittit? Quomodo clarius uincendus est Wit-
cleff, cùm dicit assertiuè, Petrum nunquàm acce
pisse super se huiusmodi potestatem? Augusti-
nus palàm dicit: hoc ad claues illas pertinet, quæ
solueritis in terra &c. Et libro 3. de spiritusan-
cto. capit. 17. AMBROSIVS. Bonum mihi do Amb. To. 2
mine lex oris tui, seruo tuo præceptum tuum.
Vnum te esse cum patre ipse dixisti. Qui hoc
credidit Petrus, claues regni cælorum accepit,
& sui securus peccata donauit. Qui hoc non cre Matt.
didit Iudas, impietate sua se laqueo strangula- Matt.
uit. Hæc ille. AVCTOR. Audis nè? Petrus cla-
ues regni cęlorum accepit, & sui securus pecca-
ta donauit. Quomodo ergo non super se pote-
statem illam accepit? Accepit plane: nec Christi
donum abiecit. Et ideo accepit hanc potestatem
& claues regni cælorum, quia credidit. Iudas au
tem, quia potestatem Petri nõ credidit, laqueo
se strangulauit. Sic itẽ de perfidis Witcleuistis,
& omnibus detrahentibus potestati: libro. 1. de
doctrina Christiana capite 3. AVGVSTINVS Aug. To.
Has igitur claues dedit ecclesiæ suæ. ut quæ sol-
ueret in terra, soluta essent & in cælo: & quæ li-
garet in terra, ligata essent & in cælo, scilicet, ut
quisquis in ecclesia eius dimitti sibi peccata non
crederet, non dimitterentur. Quisquis autem
crederet, seq; ab his correctus auerteret, in eius
dem ecclesiæ gremio constitutus eadem fide at
que correctione, sanaretur. Hæc ille. AVCTOR
Aduerte quòd has claues dedit Christus ecclesię
ut quæ solueret in terra, soluta essent in cælo:
non quæ solueret Christus in cælo, prædicarent
soluta esse in terra. Ita ergo per has claues pec-
cata dimittuntur, non in cælo tantum, aut pri-
mum, sed in ecclesia eius in terra hac, & tunc de-
mum in cælo. Et quisquis non credit sic peccata
sibi dimitti in ecclesia, non dimittuntur alicubi,
et nec in cælo. Vt pateat quam falsè Witcleff as
sumit, quod nullus peccata dimittit in terra, ni-
si Deus prius ea remittat in cælo. Ordo enim
euan-

euangelij plane opponitur, dicens prius ea re- A
mittenda in terra, & tunc soluentur in cælo, ut
tanquàm a minore iudice sententia referatur ad
maiorem iudicem confirmandam.

¶ALIA POSITIO DE CLAVIBVS & dimissione peccatorum. Ca. CXLVI

SVMMA

1 *Deus quòd soluat a peccato, & homo etiã. Et quo modo aliter soluat Deus, & aliter homo.*
2 *Deus quòd non solus soluit, & sacerdos ostendit, sed uterq; soluit, & ligat. Et quid super hoc dicat Chrysostomus de sacerdotibus legis ueteris & nostris.*
3 *Witcleff, qui ut ecclesiasticæ detrahat potestati, contra successorem Petri, merita Petri obtendit Augustini, et Ambrosii authoritatibus con futatur.*

DVM autem in hac re de clauium qd
ditate uersamur, opportunè tãgi pos
sunt, qui dicunt sacerdotes non uerè
dimittere, uel donare peccata, sed di-
missa ostendere. De quorum assertione in sentẽ
tiis suis Hugo. Dicunt quidam, quod quando sa
cerdos dicitur soluere, non est aliud, quàm solu
tum ostendere. Similiter dicitur ligare, id est,
ligatũ ostendere. Et hæc uidentur probare istis
authoritatibus. Ait dominus in propheta. Ego
solus deleo iniquitates, & peccata populi. Item
AMBROSIVS. Ille solus dimittit peccata, q
solus pro peccatis nostris mortuus est. Sequitur.
Sed istas authoritates ita interpretari debemus
ut non auferamus quam Deus potestatem tri-
buit hominibus. Dicit nanque ipsa ueritas.
Quorum remiseritis peccata, remittentur eis. C
item postquam Lazarum Christus suscitauit, ait
discipulis suis. Soluite eum: hoc non fuit tãtum
solutum ostendere, sed soluere. Dicendum est
itaque, qꝑ† & Deus soluit a peccato, & qꝑ homo
soluit, sed aliter Deus, & aliter homo. Deus ex
semetipso, & per semetipsum quando uult pec-
cata dimittit. Homines non ex se, sed ex gratia
in eis, & per eos operante, peccata dimittunt.
Et ita uerum est, quod solus Deus peccata di-
mittit, sicut & illud. Tu es solus, qui facis mira-
bilia. Et tamen non negatur, quin & homines
miracula faciant: sed non ex se, sicut Deus ex se.
Hæc ille. AVCTOR. Hoc ipso modo loque
batur ecclesia Christi diebus AMBROSII: si-
cut ipse scribit lib. 1. de spiritusancto: * capit. 8.
Nullus peccata donat, nisi solus Deus. Quis
magis peccata donat? Nunquid angelus donat?
nunquid archangelus? Non utique: sed donat so
lus pater, solus filius, solus spiritussanctus. * Ne
mo autem quod non potest donare, potest uita
re. Sed fortasse dicit aliquis, quia & Seraphim di
xit Esaiæ. Ecce *tetigit hæc labia tua, & abstuli
iniquitates tuas, & peccata tua circumpurgaui.
Sequitur. Sed etiam si Seraphim abstulisset pec-
cata quasi unum: utique de ministris Dei ad hoc
erat ministerium destinatum. Sic enim dixit Esa
ias. Quia missus est ad me unus de Seraphim.
*Et spiritus quidẽ missus dicitur: sed Seraphim
ad unum; spiritus ad omnes. Seraphim mittitur
in ministerium. Spiritus operatur mysterium:
Seraphim quod iubetur exequitur: spiritus qđ
uult diuidit: Seraphim de loco ad locum tranlit
non enim complet omnia, sed ipsum repletur a
spiritu. Hæc ille. AVCTOR. Ecce ponens pri-
mò, quòd solus Deus peccata donat, ad hoc tan
dem descendit, quod creatura ministrando di-
mittit. Et li. 3. ibidem cap. 18. idem AMBRO- B Amb. To. 2
SIVS. Nunc uideamus, utrum peccata donet lo. 20.
spiritus. Sed hoc dubitari non potest, cum ipse
dominus dixerit: Accipite spiritumsanctum,
quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Ec
ce quòd per spiritum sanctum peccata donan-
tur. Homines autem in remissione peccatorum
ministerium suum exhibent, non ius alicuius po
testatis exercent. Neque enim in suo, sed in pa-
tris, & filii, & spiritussancti no mine, peccata di-
mittunt. Isti rogant dimittas: donat humanum
enim obsequium, sed munificentia supernæ est
potestatis. In baptismo quoque peccata donari
non est ambiguum. Hæc ille. AVCT. Quam
expresè docet Ambrosius, quod docuit Hugo
superius, Deum scilicet donare peccata per scip
sum: hominem per ministerium, alioquin non
posset uerum donum Christi esse hominibus,
Accipite spiritumsanctum, quorum remiseritis
peccata, remittuntur eis. Et de obiectis corre- Hugo. li. 2
spondentibus huic dimissioni, bene subdit ibidẽ p. 14. c. 8.
Hugo. Sed ut apertius uideamus, qualiter Deus
sine homine soluat, & qualiter per hominem,
inspiciamus prius quomodo ipse peccator liga
tus sit. Duobus enim modis peccator ligatus ẽ,
cæcitate mentis, & pro ea debito futuræ damna
tionis. Peccato enim & pœna peccati tenetur.
Per ueram cordis contritionem soluitur a cæci-
tate mentis. Qui enim mortuus fuerat, iam ui-
uit: & quia uiuit interius illuminatus est. Sed ta-
men adhuc debitor est donec satisfaciat eccle-
siæ. Ecce qui iam de monumento prodiit, si ad
huc ligatus est, quia a debito futuræ pœnæ non
dum solutus, uenit ad sacerdotem, non ut se iu-
stum ostendat, sed peccatorem. Confitetur pec-
catum suum sacerdoti, qui ei condignam satis-
factionem iniungit. Non enim ad arbitrium
suum,

*Nemo aũt quod potest donare nõ potèst non curare. Ca. 6.
*tetigit hoc labia tua, & abstulit & circumpurgauit. *cap. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suum,sed iuxta arbitrium sacerdotis satisfacere debet, & tunc eum sacerdos absoluit a debito damnationis futuræ,id est, Deus per sacerdotē. Hæc ille. AVCTOR. Huc ergo conduxit tractatum sermo Hugonis,quòd sacerdos uere soluit homines.& uere ligat,dimittit peccata, & retinet,sed ministerium exhibens,non potestatem suam,sed magis diuinam exercens.Et semper recurritur in priorem sententiam Augustini,quod qui de monumento prodiit, nondum ad ambulandum liber est,donec a sacerdote locum discipulorum habente,a reatu soluatur, sicut sermone.45.de uerbis domini docet AVGVST.dicēs. *Aug.To.x* Reuixerunt,quibus displicet quod fuerunt, sed reuiuiscente ambulare nō possunt. Hæc sunt uincula ipsius reatus. Opus est ergo,ut qui reuixit, *Io.20.* soluatur,& ire permittatur.Hoc officium discipulis dedit,quibus ait.Quæ solueritis in terra so- B luta erunt & in cælo. Hæc ille. AVCTOR. Soluunt ergo discipuli Christi uincula uera reatus,& in eis Deus. Vnde. libro 3. de pœnitentia AMBROSIVS. *Amb.To.1* Neque enim scilicet Petrus,poterat dubitare de Christi munere,qui sibi soluendorum peccatorum dederat potestatē præsertim cum uersutiis hæreticorum locum non deberet relinquere.Sequitur. Sed apostoli hoc habentes secundum Christi magisterium, pœnitentiam docuerunt, spoponderunt ueniā, culpam relaxauerunt. Hæc ille.AVCTOR. Iunge hæc prædictis Augustini,& habebis,quod discipuli secundum Christi magisterium culpam relaxauerunt,dicentis eis, Quæ solueritis in terra,soluta sunt in cælo. Et in hoc accepit primò petrus, ex Christi munere potestatem soluendi peccata in seipso,quamuis concursu diuino. Nec hoc dubitauit Petrus se posse,nè locum daret hæreticis,hanc uiam pœnitendi negantibus. Sicut C enim non aliud facit artifex, aliud securis, sed 2 uterque secat,ita non solus Deus soluit, & sacerdos ostendit,sed uterque soluit, & ligat. Nā *Nota similitudinem.* mundatum ostendere, sacerdotum erat ueteris legis.Nostri autem sacerdotes hoc habent efficere,prout subtiliter distinguit in 3.libro.dialo *Chry.To.5 Nunc non distinguuntur in capita* go.capite 5.CHRISOSTO.dicens. Et quidem sacerdotes in ueteri testamento habebant potestatem curandi corporis lepram, imò non curandi, sed ostēdēdi eos tm̄,quos cōstabat fuisse mundatos.Et nostj quantus ibi imminebat labor. At hi non corporis lepram, sed immunditiam mentium non ex parte probandi.sed omnifariam mūdandi,obtinent potestatem. Propter quod qui dispiciunt,magis mihi rei,quàm Dathan,& Abiron uidentur,dignique maiore supplicio. Quo- *Nu.16.* niam illi & si indebitum honorem usurpare uoluerunt,tamen magnam habebant ministerii ipsius æstimationem,cuius se uelle fieri participes A uel temeritate docuerunt.Hi uero quantò huic officio plus honoris accessit,& in gloriam promouit amplissimam, tanto ex aduerso plùs quā Dathan,& Abiron, atq; ausu maiore delinquūt Neque enim æquale peccatum est indebitū honorem uelle peruadere: & quod tam magnum est audere despicere. Sed tanto grauius est istud illo,quantum distat inter ambitum,atque despectum. Quis ergo adeò infelix,bona tanta contemnat?Non puto prorsus talem inueniri, nisi fortè,qui astutia diaboli commouetur.Non solum in condemnationibus,sed in beneficiis maior uirtus sacerdotibus data est, quàm carnalib. parentibus nostris.Sequitur. Hi uerò laborantē animam,& iam iamque perituram saluauerunt frequenter,alios de graui condemnatione liberantes,alios uerò nec in leuem sinentes incidere. Nec uerò hoc solum docendo, ac monendo faciunt,sed etiam orationibus adiuuando.Nec solum quando nos regenerant,sed etiam deinceps. potestatem habent indulgendi peccata.Hæc ille AVCTOR. Videte iam conspicuè, doctor iste Græcus sanctus Ioannes Chrysostomus, unà cū sancto uiro Basilio,cui contulit in dialogo præsenti sermonem, hæc nostra dubia de potestate sacerdotum amouit,& resecauit errores. Contra opinantes erroneè,q̄ sacerdotes Christi soluunt,aut ligant solum ostendendo solutos, aut ligatos: Chrysostomus dixit hoc fecisse legis ueteris sacerdotes: sed sacerdotes Christi in omni comparatione præstantes,non corporis lepram sed immunditiam mentium,non ex parte probā di, sed omnifariam mundandi obtinent potestatem.Contra Witeleff,& suos sectatores, qui dicunt sacerdotes Christi per prædicationem, aut dictionem, q̄ Deus peccata dimittit,aut retinet C ligat,aut soluit:non autem per aliquam potestatem acceptam.Sic autem soluit, aut ligat Chrysostomus,quòd non solùm monendo,aut docendo, sed etiam orationibus adiuuando hoc faciunt, intelligens orationes sacramentales,quia subdit. Nec solum quando nos regenerant, 4 sed etiam deinceps potestatem habent indulgendi peccata. Vtrunque ergo errorem ostendentium, & prædicantium in mutilationem sacerdotalis potestatis inuentum, iam deiecit Chrysostomus, & ueram potestatem indulgendi peccata sacerdoti christiano concedit.Quam quidem potestatem tanta ueneratione sustollit, tam magnificam prædicat,ut illam nihili pendē tes omnes Witcleuistas dicat multo peiores Dathan,& Abiron,quos hians terra absorbuit, quantum distat inter ambitum, & despectum. Ita ergo confessio sacramentalis, & ablolutio sacerdotis non erat sine usu percelebri tempore Chrysostomi inter Græcos.Sed inter oēs detrahentes

hentes ecclesiasticæ potestati, quis sceleratior A dem re dicit Apostolus Paulus. Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. *1.Cor.3.* Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat,sed qui incrementum dat Deus. Hæc ille. AVCTOR. Tibi respondit Augustinus (mi *Matt.7. Lu.6.* Witeleff) iam obiurganti episcopum.Tu uocas hypocritam, magnus hypocrita, eo quòd iuxta euangelium Iesu Christi,festucam uides in oculo fratris tui, alicuius criminis uenialis: trabem magnæ hæresis in oculo tuo,non considerans. Quantùm ad illud dictum Christi (inquis:) Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, quæratur à pseudoepiscopo de *Matt. 16. &* sanctitate uitæ suæ,an sit Petro similis. Iam de *18.* potestate loqui debuimus, unde professionem nosceremus, non conuersationem. Augustinus tibi dicit, Qui præter ministerium aliquid aliud hominis reputat necessarium,traditioni facit iniuriam,id est potestati commissæ.At qui inten- B dis? Nunquid parificare uis dona hominum donis diuinis,ita ut si tantum habeat de sanctitate, tātum habeat potestatis,& si minus,minus? Nec ipse Petrus sanctitate uitæ suæ hanc meruit potestatem. Ipse autem Paulus dixit,quòd comparatus ministerio nihil erat. Non(inquiens) qui plantat est aliquid, neque qui rigat?Attamen si fidei nostræ ministros accusas, fac uerum esse, quod imputas. Quia si dicas ab officio remouendum, qui sanctus non est, tu non iuberes ut sanctum se probet, sed potius probare debuisti non sanctum,ut per iustitiam amoueres. Quod si non probes,ad quem potest pertinere crimen falsum quod objcis,nisi ad te? Sicut item patribus tuis Donatistis,sic sicut,tu iam falsa crimina imputantibus,libro.2.contra Petilianum.cap. *Aug.To.7* 6.respondet AVGVSTINVS. Sequeris enim iam,& episcopos nominas, quos de traditione codicum soletis arguere,de quibus & nos solemus respondere. Aut non probabitis, & ad neminem pertinet:aut probabitis,& ad nos nō pertinet.Suam enim sarcinam portauerunt bonam uel malam:& bonam quidem credimus, sed qualemlibet tamen bonam sicut uestri mali, nec ipsi uestram,nec uos ipsorum:sed uestrum omnium communis pesima sarcina,schisma est.Hæc ille. AVCTOR.Proba ergo dissimilitudinem potestatis per malam uitam episcopi, si quid potes, & proba item malam uitam episcopi,quam totiēs scisciteris. Et in fine uidebimus,si per uitam suam similem sancto Petro cælestem illam potestatem poterat mereri Gregorius, aut item Augustinus, Hilarius, Ambrosius, Martinus, Nicolaus,aut sanctus Basilius. Scio dices, nec ullus papa, uel episcopus à diebus Vrbani papæ & martyris propter dotem, quam admiserunt, ut amitterent paupertatem. Quæsito au- C tem

3 Quis † planius errat secundum hæresim Donatiquis aptius imitatur Nouatum? Hi hæretici, & eorum sequaces contra potestatem malignantes ecclesiæ, confunduntur authoritate scripturæ,donec ad scandala ueniant personarum. Et ibi sub criminibus hominum crimina & scanda la ingerunt potestati. Vnde libro de quæstionibus ueteris & nouæ legis capite.102.AVGVST. Si in Christum facta confessio dat salutem, ubicunque apud quemcunque integra fuerit hæc cō fessio,habet salutem. Itaque si confessionis huius traditio corrupta est apud nos,aut sensus immutatus, rectè hæc accusas. Si enim hoc manent in nobis,sicut inter uos,negando hoc, & te negare uideris, sed fidei ministros accusas. Fac uerum esse quanuis probare non possis, Quid tamen ab his audierunt, Verum est quod audierunt,aut falsum?Nec enim si uitiosus uerum dixerit,non erit uerum, quia à uitioso dictum est: cùm alia causa sit conuersationis, alia professionis. Nonne persecutor odio Christiani nominis professionem persequitur,non conuersationem? Sequitur. Dolo enim hoc proponis,ut iustam causam uidearis habere schismatis. Nam non ignoras in hac re meam de me testificationem requiri,non alienam,& hoc uerum haberi, quod ego fuero confessus,non quod alter negauerit.Manifestum est itaque liberos esse eos,qui amore Christi, non disquirentes humanum actus,ad fidem eius consequendam concurrunt, hoc eorum probantes, quod sibi utile norunt, id est, ut traditionem fidei, quæ de Christo est,consequantur. Nam qui præter * ministerium, aliquid aliud hominis in hoc reputat necessarium, traditioni facit iniuriam. Minùs enim sentit de gratia Dei. Quando enim nisi meritum hominis, affuerit, negat donum Dei proficere deuoto sibi, aut potiorem, aut parem facit hominem traditioni, cùm longè sit meritum hominis ab hoc officio. Sicut de hac ea-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem uersus sursum, quem putas inuenies in humilitate & labore Petro consimilem? ergo potestatem illam Petro Christus dedit, non ecclesiæ, aut (quod suspicor te uelle fateri) eam seruatam dices, aut susceptam de nouo per ecclesiam Lollardorum. Ipsi Witcleuistæ iudicio suo in humilitate & paupertate sunt Petri sequaces, & ideo in potestate non impares. Magna fraus Satanæ, quæ excæcat sic homines, ut dicant sicut Donatistæ, inter eos solos Christi ecclesiam, qui pauci sunt, & miseri, & non inter omnes sanctos patres, qui mortui sunt, sed Deo uiuunt, nec à solis ortu usque ad occasum extensam, ut probat centies Augustinus. Si fidelis arguat Witcleff, non fugiet hanc ueterem hæresim, ducetur enim ad hoc suis principijs. Qui dicit spiritualem potestatem abesse propter aliquem dissimilitudinem sanctitatis, aut quia non potest per prædestinationem se probare membrum ecclesiæ, qualiter ipse potestatem, aut membrationem suam probat? Qualiter item conscientiam simpliciter accidentium non inuoluit? Audi quid in prædicto loco de quæstionibus nouæ legis & ueteris consequenter inuehit AVGVSTINVS. Quid facit in hac re, si bonæ, aut malæ uitæ sit, qui uerba solennia tradit, cum fides deuota quæratur percipientis, an ea quæ audit, toto animo credat? Nunquid si malæ uitæ sit qui tradit, impedimentum faciet percipienti, nè credat quæ audit credenda, ut peccatum eius intret in cor eius nè credat? Aut Deus, qui iustus est, despicere habet deuotum sibi propter peccatum eius, quem ipse patitur esse in ordine? Nec homo sic iudicat, quem constat falli frequenter, aut esse gratiosum, Si ita esset, & homo causam suam ageret, nonne diceret Deo? Quis sit iste, cuius causa me despicis, nescio. Ego ad eum tui causa accessi, quia tuus dicebatur antistes. Te quæsiui, te desideraui, tibi credidi, de homine nihil speraui. Quare eius ergo mala mihi obsunt, quem nescirem nisi te quæsissem? Si bona eius mihi possent proficere, iustũ uideretur fortè, ut & mala eius obessent mihi. Sed sicut bona eius, si dubiè credidissem, nihil * prodessent, ita & mala eius nihil obesse mihi debent benè credenti. Ego enim uerbis eius fidem dedi, quæ à te data dicuntur, quæque te inspirante loquuntur, de te promittunt. Huic de se nihil credidi, nec gestis eius, sed fidei, quæ ex te est, me copulaui. Secundum * hoc integra est causa credentis. Ad uocatorum enim more accipe antistites. Nunquid si malæ uitæ sit aduocatus, contra susceptũ eius pronuntiabitur? Hoc est officium aduocati, ut secundum iuris ordinem susceptæ sui causam peroret. Nunquid peribit uita eius si turpis est, obesse causæ susceptæ? Persona enim aduocati nec obesse, nec prodesse poterit. Qualis enim fuerit causa, sic respondebitur ei. Sic sunt & qui uolunt christiani fieri. Accedunt ad antistitem, dicũt ei uota sua. Ille facit uerba ecclesiastici. Si enim uera uota sunt, suscipiuntur à iudice, in quo ille, aut obesse poterit, aut prodesse, quippe cùm nec causam sui susceptæ nouerit. Deo enim iudici soli cognitum est, quis qua mente accedat. Antistitis ergo est, delegato sibi fungi officio. Iudicis autem, aut suscipere, aut renuere causam susceptæ. Ipse enim inuenitur dixisse: Filia, fides tua te saluam fecit. Vides itaque nullius adiutorio, sed unumquenque fide sua saluari. Hoc enim Deus decreuit fidei ut si non dubitet, omne quod uoluerit, consequatur. Hæc ille. AVCTOR. Ergo uita antistitis si bona est, potestati non proficit, si mala, potestatis executioni non obuiat. Nullius enim homnis merito, scilicet personali, sed sola fide baptizatus saluatur. Pœnitens si potestati absoluentis credat, nec dubitet, reconciliatur: quia non gestis confessoris sui se commendat, nec aliquid quærit in eo, quod illius est, sed Dei: Dei est enim absoluentis officium, diuina potestas. Iam uide quàm uerè, quàm catholicè iussit Witcleff petere ab episcopo potestatem Petri habente an item sanctitatem haberet & Petri. Quod si non, quid ad episcopum de potestate Petri? Vnde in expositione secundæ epistolæ ad Timotheum super hunc locum. Et uocauit uocatione sancta. AMBROSIVS. Vocatio sancta est, cùm electi sunt ad gubernãdum populum sanctum Dei. Ad sanctam autem senior uocatur, qui dux eligitur sanctitatis. Non secundũ merita uestra uerum est: quia si ad liquidum quæras, nullus hominum dignus potest uideri uicarius esse Christi. Omnes enim, quos elegit, priùs fuerant peccatores. Quã tum uerò ad comparationem cæterorum pertinet, hi digni inuenti sunt, quantum uerò ad rem ipsam, omnes indigni sunt. (Sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu, ante tempora secularia) Quoniam dignatione sua Deus olim decreuit peccatores saluos facere. Præscius enim fuit Deus quid futurum esset in homine antequàm faceret eum, & si peccaret, quomodo redintegraretur: prædestinauit, quo tempore, & per quos, & qua ratione saluari possint, ut neque merito suo, qui saluantur, neque horum, per quos uocantur, sed Dei gratia præstari uideatur per fidem Christi. Hæc ille. AVCTOR. Videant nunc singuli Donatistæ & Witcleuistæ, quòd uocatio ad gubernandum sanctum populum Dei est eius electio. Videant electionem istam siuè per Deum, siuè per hominem, non esse propter pura merita sic electi, sed per Dei gratiam ante tempora secularia

Idem. De quæst. ue. & nou. test. ex utroque mixtum cap. 102. To. 4.

*prederant

*hæc

cularia sic uocantis. Quia si ad liquidũ quæras, nullus hominum dignus uideri potest esse uicarius Iesu Christi, inquit Ambrosius. Quid igitur contra successorem Petri merita PETRI obtendis? Compara ẽt, (si potes) merita, & uitam petri ad merita Iesu Christi, si dignus eius uicarius fieri potuit similitudine meritorum. Saluo piu dicio sancti PETRI, audacter dico, ꝙ si ad liquidũ quæras, nec PETRUS ex meritis suis dignus potuit uideri esse uicarius Iesu Christi. Milleſies posset talis Donatista confundi, ꝙ tam procurat pro parte sua rationem hæreticam ab orthodoxis patribus millesies centies repercussam.

¶DE TRINA BLASPHEMIA WITcleff contra confessionem ecclesiæ, pro manuum impositione, ampla potestate papæ, & sacerdotum multiplici ambitione. Cap. CXLVII.

SVMMA.

1 *Blasphemia prima Witcleff contra confessionẽ ecclesiæ pro manuum impositione, sanctorum* HIERONYMI, *Chrysostomi, Ambrosij & Cypriani auctoritatibus, diluitur.*

2 *Blasphemia Witcleff secunda pro ampla Papæ potestate. Et ad eam ex Augustino responsio.*

3 *Blasphemia Witcleff tertia contra Christi ecclesiam pro lege confessionis de multiplici sacerdotum ambitione. Et plura ibi contra eã ex Ambrosio, & Gregorio, adducuntur.*

MAnus impositio sacerdotis in susceptione pœnitẽtis, cũ prece mystica, eò uenerabilior creditur, ꝙ ab apostolis manauit in ecclesiam Iesu Christi. Sed hũc ritum sacrum Witcleff nõ ferens, luciferna (inqt) foret præsumptio homines adinuenire nouiter ꝙ hunc uel illum per impositionem manuum capiti absoluunt simpl'r a peccato ca. 24. quarti trialo. Witcleff. AVCTOR. Scio † equidẽ, quod in minori cã auctoritate Christi, discipuli eius super ægros manus imponebant, & benè habebant. Nec tantùm ægros illos sanantes in corpore, sed per pœnitentiam salutarem, sicut fecit Christus, eos sanabãt à crimine, & roborabãt in fide. Manus imponebant siaptizantes, cõfirmantes, ordinantes, reconciliãtes, & cũcta penè sacrarum manuum impositione complebant, auctoritate ipsa cõmoniti legis antiquæ, i qua Aaron sacerdos summus confitens peccata, & uniuersa delicta filiorum Israel, iubetur ponere utrã que manũ super caput hirci emissarii, & imprecans capiti eius, emittere in desertum. Leuit. 16. ubi figuram gerit hircus, hominis peccatoris gerentis adhuc sarcinam ueteris hominis. Qui uetus homo donec per orationem sanctam seipsũ subiecerit manibus sacerdotis, nec ut desertum fiat, plenè deseritur, nec in nouum hominem, q̃ fm Deum creatus fuerit, reformatur. Sic tangit legem in expositione PSA. 28. super minori breuiario HIERON. Vox domini intercidentis flammam ignis. Quotidie in unoquoque nr̃um flammam libidinis per confessionem, & gratiam spiritussancti intercidit. i. per orationem sacerdotis facit cessare, sicut legimus per Aaron deũ fecisse in deserto. Vox domini concutientis desertum. Anima quæ deserta fuerat occupantibus uitijs antè, ad uerba pœnitentiæ commouebit, ut exeuntibus uitijs ex illa, habitabilis fiat Deo. Hæc ille. AVCTOR. Ecce per quotidianã confessionem, & gratiam sancti spiritus, uox domini intercidit flammam libidinis in unoquoq; nostrum, quam uocem domini exponit oratione sacerdotis in fine confessionis, i. per orationem sacerdotis cessare facit (inquit Hieronymus) sicut Aaron fecisse legitur in deserto. Et ea uox dñi per eandem orationem sacerdotis, & uerba pœnitentiæ commonet animam, ut faciat desertum diabolo, & habitaculum mũdum Deo. Cur ergo dicit maledictus Witcleff hanc esse lucifer inam præsumptionem, ꝙ per tales orationes uox domini absoluat confitentes a crimine, & cadẽ uox per uerba sancta pœnitentiæ infligẽdæ commoneat animam facere locum Deo? De qua quidem oratione intellexit sanctus Iacobus in fine canonicæ, dicens. Oratio fidei saluabit infirmum: & si in peccatis est, dimittentur ei. fm expositionem Chrysosto. li. 3. dialogorum ad Basilium ca. 5. ubi dicit. Nec uero hoc solum docendo, ac monendo faciunt (sacerdotes supple) sed etiam orationibus adiuuando. Nec solũ qñ nos regenerant, sed etiam deinceps ptãtem indulgẽdi peccata. Infirmatur aliquis ex uobis, adducat presbyteros ecclesiæ, & orabunt pro eo ungentes eum oleo, & oratio fidei saluabit infirmum, & suscitabit eum dñs: & si in peccatis est, dimittentur ei. Hæc ille. AVCTOR. Ecce duo sacramenta recensuit, per quæ sacerdotes indulgent peccata, baptismi, & pœnitentiæ, & hoc concomitantis sacramentum unctionis extremæ, quia & tunc (inquit) oratio fidei per sacerdotem effusa, saluabit infirmum: & si in peccatis est, dimittentur ei. Dicat nunc Witcleff perfidus & contumax ad sanctum patrem Chrysostomum, luciferinam præsumptionem esse, ꝙ per manuum impositionem simpliciter sacerdotes Christi dimittunt peccata. Ipse enim hic docet nos, quòd per regenerationem, & deinceps peccata dimittunt. Christus item simplici

Psal. 28. Hieron.

Iacob. 5

Chrysost.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io.20. ter dixit. Quorũcũq; remiseritis peccata, remittunt eis. Intellexit ergo eos remittere peccata, dicẽs quorum remiseritis. Vnde li.2. de pœniten. Amb.To.1 AMBROSIVS. Videbatur (inquit) impossibile per pœnitentiam peccata dimitti, concesit hoc apostolis suis, & qđ ab apostolis ad sacerdotum officia transmissum est. Factum est igitur possibile, quod impossibile existimabatur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce clara uoce dicit Ambrosius, ꝙ Christus concesit apostolis dimittere peccata hominum, & ab ipsis ad sacerdotum officia per ecclesiam transmissum est hoc concessum. Si uero tantum inuides potestati, quæ per impositionem manuum presbyteri præstatur, ab antiqua ecclesia ad nos usque peruenit, ut ꝑ manuum impositionem, in confessione pœnitens reformetur. Vnde & uenerandus antistes Cyprianus Cyprianus quosdam sacerdotes & diaconos ual de increpat, quòd aliquos peccatores ad communionem admiserint sine hac ecclesiæ disciplina. epistola sua. 9. in ordine intitulata ad martyres, & incipit, Solicitudo loci, ubi dicit. Cũ omnes milites Christi custodire oporteat præcepta imperatoris sui, tùm magis uos præceptis eius obtemperare plus conuenit, qui exemplum cæteris facti estis & uirtutis, & timoris Dei. Et ut credidæram, presbyteros, & diaconos, qui illic præsentes sunt, monere, & instruere uos plenissimè circa euangelium legis: sicut in præteritis semper successoribus nostris factum est, ut diaconi ad carcerem commeantes, martyrum desiderio consilijs suis, & scripturarum præceptis gubernarent: sic nunc cum maximo animi dolore cognosco, non tantùm illis non suggeri diuina præcepta, sed adhuc potius impediri, ut ea, quæ a uobis ipsis, & circa Deum cautè, & circa sacerdotem honorificè fiunt, à quibusdam presbyteris resoluantur. Qui nec timorem Dei, nec honorem Episcopi cogitantes, cum uos ad me literas direxeritis, quibus examinari desideria uestra, & quibusdam lapsis pacem dari postulastis: cùm persecutione finita conuenire in unum cum clero, & recolligi cœperimus, illic contra Euangelij legem, uestram quoque honorificam petitionem, ante exomologesin grauissimi, atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo & clero in pœnitentia impositam, offerre pro illis, & Eucharistiam dare, & sanctum domini corpus prophanare audeant: eum scriptum sit, Qui 2 ederit panem, aut biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis domini. Et 1. Cor.11. lapsis quidem potest in hoc uenia concedi. Quis non mortuus uiuificari properet? Quis non ad salutem suam uenire festinet? Sed præpositorum est, præceptum tenere, & uel properantes, uel ignorantes instruere, nè qui ouium pastores esse

A debent, lanij fiant. Ea enim concedere, quæ in ꝑniciem uertant, decipere est. Nec erigitur sic lapsus, sed per Dei offensam magis impellitur ad ruinam. Hæcille. AVCTOR. Attende Witcleff, quò uergit tota hæc increpatio prælatis. Ad hoc, ꝙ sine exomologesi, id est, confessione uocali facta in specialis: quia de crimine maximi, & extremi delicti, puta lapsus in persecutione fidei & sine manuum impositione in pœnitentia episcopali, atque cleri, sacerdotes, & diaconi receperunt lapsos huiusmodi ad sacra mysteria sanctæ eucharistiæ. Et hoc dicit contra euangelij legem factum, & eos corpus domini Probare hoc ipso. Non dixit sanctum panem corpus dñi figurantem, ut det cunctis intelligere, ꝙ prophani tales, corpus domini comedant fm suam substãtiam, quanuis indignè. Ergo ex lege dominici euangelij necessaria est uocalis confessio specialiter facienda sacerdoti mortali ultra illam, quæ B fit occultè, & ab illo per impositionem manuũ in hac ecclesia percipienda de necessitate salutis remissio peccatorum. Hæc ecce fuit fides euangelij tempore Cypriani, sine hac, nec lapsus erigi potuit, sed per Dei offensam magis impeditur ad ruinam. Hanc uerò pœnitentiæ fidẽ in lapsis. li.1. de pœnitentia ca.4. commendat AMBROS. dicens, Sicut Christus dixit de Iudæis, Amb.To.2 Populus hic labijs me honorat, cor autem eorũ Esa.29. Matth.15. longè est à me: fortasse de aliquibus lapsis dicat, Isti me labiis negauerunt, sed corde mecũ sunt. Vicit eos pœna, non uertit perfidia. Sine cã autẽ aliqui his ueniam negant, quorum fidem coùsq; confessus persecutor est, ut eam studeret expugnare tormentis. Negarunt semel, sed quotidiè confitentur, negarunt sermone, sed confitentur eiulatibus; confitentur gemitibus, confitentur fletibus, confitentur liberis, non coactis uocib. Et benè infrà ex persona Satanæ. De me in cælo, de me in terris triumphus sumitur. Nihil C Christo perit, quando ij, qui ad me cum fletu uenerant, ad ecclesiam cum desiderio reuertuntur Hæc ille. AVCT. Hæc utique fides pœnitẽtiæ suscipiendæ in ecclesia, plena fuit in diebus istorum sanctorum. Vbi est iam Witeleff cũ pœnitẽtia sua priuata, & libera? Nunquid stetisset ipse cum sacerdotibus increpatis propter remissam ueniam ab ore Cypriani antistitis? Forsan obstitisset antistiti, & tulisset ultra desides sacerdotes pœnam hæretici condemnati. Iterũ† accusat Blasphemia secunda Witclef. ecclesiam de excessiua superbia in remissionibus criminum peccatorum in eodem 4. ter dãnati trialo. c. 32. Papa (inquiens) prætendit se hẽre potentiam ad saluandum singulos uiatores, & quantũcunque uiãtes deliquerint ad mitigandũ cum eis cũ absolutionibus, & indulgẽtijs, nè unquam ueniant in purgatorium, sed ad præcipiẽ

Contraria ea quæ in pernicium uertant decipere est.

dum

dum sanctis angelis, ut anima separata a corpe, A indilatè ipsam deferant in requiem sempiternã Hæc Witcleff. AVCT. Quãta quærela uiri impij sine fide. Si. n. fidem haberet ut granum sinapis, trãstulisset montẽ superbæ suæ uesaniæ secernẽs uerũ à falso in dictis, & per se collocasset potestatem ecclesiæ sub uero titulo pietatis. Ecce grande sibi vr oppresso perfidia, ꝙ Papa imperet regibus, refrænet dæmones legibus, iubeat angelis, & plura talia. Sed pius, & fide diues AVGVSTINVS. confligat cum perfido. tertia parte sermonum, sermo. 112. de apostolis Petro & Paulo, qui incipit, Fortis, & humilis. ubi dicit. Quis plebeium piscatorem apostolorum facilè crediderit principẽ reges sanctificare, regib. obsistere, regnis omnibus imperare, frænare legibus, dæmones calcare sub pedibus, & iubere uirtutibus, cælum hominibus aperire cum uellet, claudere cum placeret, immortale regnum conuersis donare, negare peruersis, mundi cognoscera culpas, & crimina hominibus relaxare? O inæstimabilis, & immensa ptãs, hominẽ in terra B positum tenere cælum. Ecce nunc ad nutum Petri diuini regni claustra patescunt. Accepit em à Christo claues regni cælorum, ut solutis uinculis delictorum, aperiret credentibus cælum. Hæc ille. AVCT. Gratias ago Deo, qui ex malis humanis diuina bona præcogitat. Iam didici certa fide, ꝙ ante uerba blasphemantis hæretici non audiui. Non audieram unquam in eccl'a catholica, ꝙ Papa posset iubere angelis ad faciẽdum hoc, uel illud. Sed quod blasphemat hæreticus, asserit Augustinus. Quis (inquiens) facilè crederet plebeium piscatorem dæmones calcare pedibus, & iubere uirtutibus: quasi diceret: hoc tñ fide credendum est. Indignatur hæreticus, ꝙ Papa prætendat se habere potentiam ad saluandum singulos uiatores. Adde uerè cõuersos per pœnitentiam in ecclesia, & Augustinus concedit. Immortale (inquit) regnum conuersis donare, & negare peruersis. Et in euidentiã clauium, quibus ista fecit, subdit. Mundi cognoscere culpas, quò ad clauem scientiæ, & crimina hominibus relaxare, pro claue potestatis dimittendi peccata iam agnita. Et ultra spem Witcleff addit ad magnalia potestatis Petri: ꝙ in terris positus, tenet cælum: & ad nutum Petri diuini regni claustra patescunt: & sic accepit à Christo claues regni cælorum, ut solutis uinculis delicto rum, aperiret credentibus cælum. Superest item quod Witcleff multis remordet in locis: dicens superbiam Papæ non esse ferendam, ꝙ cupit dominari toti habitabili, & regibus imperare, & impatores coronare. Audiat iam Augustinũ iura Papæ per sanctum Petrum fideliter confitentem, non pompose clamantem. Quis plebeium C piscatorem apostolorum facilè crediderit principẽ, reges sanctificare, regibus obsistere, regnis omnibus imperare, refrænare legibus? Et ibidẽ uer sus finẽ sermonis idem AVGVSTINVS. Qui nunc tam desperet, aut de humilitate generis, aut de magnitudine criminis: cum uideat sic inũ dasse cælestis gratiæ fontem, ut & piscatorem regibus præponeret, & persecutorẽ apostolis coꝙ quaret? Ille. n. dum pauperiem suã curat, alimẽta quotidiani uictus quærit in pelago: factus est dies in Christo, cui reges & nationes famulantur in seculo. Hæc ille. AVCT. Ecce reges, & nationes famulantur Petro: & Christus ꝑposuit regibus piscatorẽ. Si uero dicat Witcleff, quidhoc ad Papam? Adhuc obtusus hæreticus necesse hẽt ut literas audiat. Vbi legit unq̃ hæc præconia Petri in Petri ꝑsona completa? Vbi legit PETRŨ angelis imperasse? ubi sanctificare reges dum uiueret? ubi regnis omnibus imperare? Qñ unq̃ cæ ũ uisus est aperire cum uellet: claudere cum placeret? Sed hæc in successoribus sedis eis perspexi- Io.16. mus, postq̃ omnes reges seruierunt ei. At si dicat (ut assolet) non est seruus maior dño suo: sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius. Quo ergo PAPA Christo in istis præponitur, aut PETRO præfertur? Nec sic. Quanuis Christus dixerit. Et ma Io.14. iora horum facietis, hoc quo ad homines: sed qa nihil sine me potestis facere, pater meus usq; Io.6 modò operatur, & ego operor. Non ut papa sit præstantior dño suo, sed ut Christus modo sit in conspectu hominum maior inter homines, qui iam maiorem gloriam obtinet in ministris: non in PAPA solo, sed & in clero: regnorum in regni principibus & singulis Christianis. ad quos Apo 1.Cor.3 stolus ait. 1. Cor. 3. Omnia. n. uestra sunt, uos autem Christi, Christus autem Dei. si oĩa ergo nostra Christi, non exaltatur PAPA super Christum si plura ĩã Christi sunt, q̃ olim fm subiectionem spõtaneam, & deuotam. Quicquid ergo PETRUS accepit: pro posteris suis accepit. Nõ intẽdebat proprietariũ facere PETRŨ, ut sibi soli claues regni cælorum acciperet, qbus regibus imperaret & seculis aperiret cælos, mãdaret uirtutibus, & cætera iã prædicta. Alioqn soli ipsi dabatur pascere oues Christi. Et nullus apostolorũ, aut sũmorum PONTIFICUM succedẽtium sancto PETRO pasceret ex debito oues Christi: quia ipsi soli uidebatur Christus direxisse sermonem. Sed in cõtrarium res uersa est: uelut in tertia parte sermonum, sermone. 113. docet AVGVS. Commendauit nobis dominus oues suas: quia PETRO com- Idem mendauit: si tamen aliqua ex parte, uel extrema, digni sumus puluerem uestigiorũ PETRI calcare. Commendauit nobis oues dominus: oues ipsius estis: oues uobiscum sumus, quia Christiani sumus. Hæc ille. AVCTOR. Ergo si

Universidad de Deusto
Biblioteca

oues Christi pascere successores Petri in eius se A
de,& alij per orbem antistites & præpositi susce
perunt,qñ Petrus suscepit,quo non successores
Petri in eius sede,& alij post eos in ecclesia lo-
corum præpositi,eadem forma susceperunt cla
ues ecclesiæ,quibus in moderamine Petri cælũ
aperirent,peccata remitterent,ut per illas ingre
derentur oues,sicut promisit Christus,egrederẽ
3 tur,& pascua inuenirent?Tertiò ꝓ itẽ notat Wit
Blasphemia cleff ecclesiam Christi pro lege confessionis de
Wicleff ambitione multiplici.4.Trialogi,ca.23.dicens.
Omnes dictæ fictitiæ sunt:ut communiter pro-
mulgatæ ad subiectionem, & fallacem obedien
tiam populi obseruandam. Et in tractatu super
ca.23.Matt.Antichristus definit temerè: ꝙ nisi
quis confessione sua noua sit a suo subdito ab-
solutus,non intrat beatitudinem quantumcun-
que pœnitens fuerit,quò ad dominum, & uī, ꝙ
antichristus, uel membrum eius dat in hac lege
medium ad omnia arcana noscenda, & posses- B
siones secularium exquirendas.Hæc Witcleff.
AVCTOR. Ecce ponit lucem tenebras,& tene
bras lucem.Iam suprà docuit Augustinus præro
gatiuam Petri datam ipsi à Christo,mũdi cogno
Esa.5. scere culpas, & crimina relaxare. Miserrimus
Witcleff,dicit hanc legem antichristi eẽ, ad oĩa
arcana noscenda,& crimina relaxare, est fallaci-
ter obedientiam populi reseruare. Quis Phari-
sæorum tam infideliter pia Christi opera inter-
pretatur ad malum?Compati miseris,mundare
spiritualiter infectos a lepra peccati, obsessos a
dæmone,ut nec faciant,nec loquantur perperã,
ad ecclesiæ pietatem reducere,ſm hunc, perfi-
dum erit aucupari seculi possessiones. Non ita
Petri fides hẽt,nec ipsi hæc conferentis intẽtio.
Act.x. Totus uictus sacerdotis est remissio peccatorũ:
ſm illud Actuum.10.ad Petrum. Surge Petre:
macta,& manduca.Surge Petre in posteris:ma-
cta per pniam peccatores,& mãduca per sacro-
rum collationem,ut remissionem habeant pec-
catorum.Iam Spiritumsanctum Cornelius ac-
cepit,& fui:iam conceptio gratiarum,& remis-
sio peccatorum à Deo mẽtes eorũ influxit. Sed
traijce eos ꝑ uiscera tua,& remissionẽ peccato-
rũ indulge tu,ut societati incorporẽtur eccl'æ.
Hic.n.pastus,& refectio sacerdotũ:per remissio
nẽ peccatorum in sacris manducare fideles, ut
Amb.To.3 ecclesiæ socientur.Vnde li.1.epl'arum,epistolæ
3 quæ est ad Simplicianum, AMBROSIVS.
Tãtæ pietatis est dñs Iesus, ut & Iudæ donaret
uenĩã,si Christi expectaret misericordiã.hãc er
go culpã sacerdotes nõ auferunt, neq; peccatũ
eius,qui in dolo se offert,& adhuc in studio de-
linquendi est.Nõ.n.possunt epulari in eo,quod
est plenum fraudis:& serpẽtis interius cicatri-
cis est.Cibus.n.sacerdotis est in peccatorum re

lerant,ad pastoris*mentem quasi ad matris sinũ A
recurrant:& hoc,ꝙ se inquinari pulsantis culpæ
sordibus præuident, exhortationis eius solatio,
lachrymis orationis lauent.Hæc ille.

¶PRO CONSTITVTIONE INNOcentij de confitendo semel in anno cuncta peccata.Cap.CXLVIII.

SVMMA.

1 *Confessio sacramentalis secundum quòd est pars pœnitentiæ,quòd loco pœnitentiæ solemnis in ecclesia publica fieri statuta sit à primordijs.* ET *quomodo Innocentius tertius ipse primus eam non adinuenerit,contra Witcleff,ex Augustini uerbis ostenditur.*
2 *Cathari hæretici unde dicti.*
3 *Homo quòd non possit dicere,Non peccaui.*
4 *Augustinus quid de peccato,& crimine dicat.* B *Et quomodo nemo in hac uita sine peccato inueniatur.*
5 *Confitendum quod sit semel in anno,& communicandum.*
6 *Innocentij primi decretum de pœnitendo semel in anno ante Pascha.*
7 *Cassiodorus quid sub auctoritate Sozomeni de antiqua confitendi consuetudine,referat.*

OMnia tps habẽt,& suis spatijs trãsĕut uniuersa sub cælo.Tps flendi, tps plã
gendi,& tps saltandi.dicit diuinus sa-
piẽs Ecclesiastes.3.Et qñ omni negotio tps est,& opportunitas,ibid.8.ca.Flendi tps
in confessione ecclesiæ,aut plangendi per pœni
tentiam*arbitrandam, nullum Christi populo
Witcleff concedit,sed adimit,impugnãs in hoc
cõstitonem ecclesiæ per Innocentium tertiũ.Om
nis utriusque sexus.Nam tractatu de confes. ca.
2.Non(inquit)dico,ꝙ ista confessio est neces-
sariò facienda à quolibet uiatore semel in anno
si saluabitur,cum Baptista,& alij sancti saluen-
tur,qui nunq confessione huiusmodi erant usi:
nec subiacet ptãti hominum instituere huiusmo
di sacſm.Deus.n.libertauit suam ecclesiã, ꝙ ex
sua gra,& cordis cõtritione fideliũ sine ista pœ
nitẽtia sint saluati.Hæc Witcleff.AVCT. Quã
audacter dicit Ioãnẽ Baptistã hac cõfessione ec
clesiæ nunq usum?Quãto putas eũ cõfundẽdũ
rubore,aut uertigine agitaturũ caput,si semel di
ceret,hoc probã?Aut si cauillationi sibi solitæ i
dulgeret,negatiuã negatiuè sic argues, qa nõ le
gitur in scripturis.Quid ergo?Et Christus Iesus
multa fecit,& dixit pstãtiora cõfessione Ioan-
nis,q tñ scriptis non hñr.Nunqd ideo Christus
illa nõ fecit,aut dixit,quia scripta nõ leguntur?

Quare itẽ Ioãnes peccata cõfiteri hac rõne non
potuit,qñis Euãgelista sic scribere ptermisit? Et
iterum:qñis Ioãnes nõ legitur baptizatus:bapti
mus tñ eius, quo baptizauit alios, legitur, & à
Christo ꝓbatur.Quare item ꝓp cõfessionẽ ple-
nariã populi ad Ioãnẽ,cõfessionẽ nostrorum nõ
approbas,qñis cõfessionẽ actiuã Ioannis nõ le
geris:maximè cum in uiro sancto culpa morta-
lis non canduit,contra quam, necessitatẽ cõfes
sionis auricularis primus auctor legis instituit.
Audiatur tñ quid uelit de signato tpe pœniten
di.ibi ca.5.Hortari posset Papa,uel alius ad ta-
liter pœnitẽdum.Sed ꝙ omnis homo, q discre-
tionẽ attigerit,& propriũ sacerdotẽ paratũ ha- Witcleff.
buerit, cõfiteatur semel in anno omnia peccata
sua proprio sacerdoti sub pœna damnationis,
nõ subiacet ptãti papali:cum nec põt hoĩem dã
nare,nec saluare.Sequitur.Nec hẽt ptãtem obli
quandi rõnem,ꝙ semel in anno sit ibi sufficiens
quin per idem semel in biennio,uel quolibet a- B
alio tpe.Hæc Witcleff.AVCTOR. Primò di-
cendum,ꝙ confessio sacſm ꝙ est pars pœ
nitentiæ,loco pœnitentiæ solẽnis in ecclesia pu
blica fieri statuta est à primordijs. Diu ergo an-
te Innocentium tertium, pœnitentia obseruata
segniter agentibus hominib. renouatur: nẽ deri
deas,non ipse primus(ut tu desipis)adinuenit.
Vnde in suo Enchiridio c.36.AVGVSTINVS
Sed neque de ipsis criminibus q̃libet magnis re- Aug To.3
mittendis in sancta ecclesia Dei misericordia
desperanda est, agentibus pniam ſm modũ sui
cuiuslibet peccati.In actione autem pniæ ubi ta
le cõmissum est,ut is, qui commisit à Christi ẽt
corpore separetur,non tam cõsideranda est men
sura tpis,quàm doloris. Cor.n.contritũ, & hu-
miliatum Deus non spernit.Verum quia plerun
que dolor alterius cordis occultus est alteri,nec Ps.50.
in aliorum notitiam per uerba, uel quæcunque
alia signa procedit,cum sic corã illo,ubi dr,Ge-
mitus meus non est absconditus à te: rectè cõsti Ps.37.
tuuntur ab iis,qui ecclesijs præsunt,tpa pœnitẽ
tiæ;ut fiat satis ẽt ecclesiæ,in qua remittũtur ip-
sa peccata.Extra eã quippe non remittũtur. Ip-
sa nanque Spiritumsanctum pignus accepit, si-
ne quo non remittuntur ulla peccata: ita ut qui
bus remittuntur,uitam consequantur æternam.
Magis.n.pp futurum iudicium sit remissio pec
catorum.Hæc ille.AVCT.Vide per singula, tẽ
pus pœnitendi constitutum ab ijs patribus, qui
præsũt ecclesijs.Primo, ut secretus dolor,& cor Cur pœnitendi tempus constitutũ sit.
dis contritio,quæ sit deo soli,cui gemitus homi
nis non est absconditus,quæ in alterius notitiam
uel per uerba,uel per signa nullo mõ procedit,
iam nota fiat. Quomodo hoc nisi per confessio
nem uocis humanæ? in ecclesia utiquè ut satis-
fiat etiam ecclesiæ, dicit Augustinus: nec soli

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deo:quia niſi in eccleſia, non remittuntur ulla peccata:ita ut quibus remittuntur, uitam conſequantur æternam.Hoc propter te,qui indignanter fers ſtatuiſſe Papam,q̃ ſemel in anno confiteantur fideles peccata ſua ſacerdoti ſub pœna damnationis.Si enim non remittantur eis, ut uitam conſequantur æternam, æternaliter damnabuntur.Iam dicit Auguſtinus non remitti hominibus ulla peccata niſi in eccleſia ab eorum præpoſitis,quibus dolor cordis eorum notus ſit, ut ſatisfiat eccleſiæ. Qui dolor congruus eſſe pro peccato non noſcitur, niſi exprimatur peccatũ. Igitur damnabile uocat mendacium detrectare aliquid confeſſioni huiuſmodi, aut nolle more eccleſiæ pœnitere.libro de mendacio* uerſus finem AVGVSTINVS.Eſt enim aliquod mendacium,quod tunc inſinuabat propheta in quo nulli parcetur,id eſt,ſi peccata ſua quiſque confiteri detrectans,defendat ea potius, & nolit agere pœnitentiam,ut parum ſit,q̃ operatur iniq̃tatem,niſi etiam iuſtus uideri uolens, medicinæ confeſſionis non ſuccumbat:ut & ipſa uerborũ diſtinctio non aliud intimare uideantur.Odiſti omnes,qui operantur iniquitatem:ſed non perdes,ſi pœnitendo in confeſſione loquantur ueritatem, ut faciendo iſtam ueritatem, ueniant ad lucem.Perdes autem omnes,qui non ſolum operantur iniquitatem, quam odiſti: ſed etiam loquuntur mendacium, iuſtitiam prætendendo, nec in pœnitentia confitendo peccata. Nam de falſo teſtimonio,quod in decem præceptis legis poſitum eſt,nullo modo quidem contẽdi poteſt dilectionem ueritatis in corde conſeruandam, & proferendum falſum apud eum,apud quem dicitur teſtimonium.Cum enim Deo tantum dicitur, tunc tantum ueritas in corde amplectenda eſt.Cùm homini dicitur, etiam ore corporis uerum proferendum eſt, q̃ homo non eſt cordis inſpector. Hæc ille. AVCTOR. Velit, nolit Witcleff,niſi cuiuſcunque ſtatus fidelis agat pœnitentiam modo eccleſiæ, confitendo peccata ſynceriter,perſpicuè,ſine dolo, perdetur finaliter:quia non loquitur ueritatem.Et de confeſſione uocali loquitur Auguſtinus:non perdes (inquiens) ſi pœnitendo in confeſſione loquantur, Et q̃ de confeſſione uocis loquatur ad homine, hoc planè demonſtrat, quod ſubdit de teſtimonio uero dicẽdo homini ore corporis. Si autem Deo ſoli loquendum eſſet (inquit) tunc ueritas ſolo corde amplectenda foret.Præter iſta uidete fideles,quid diſpoſuit contra Witcleff Spiritusſanctus in prædictis de uocali confeſſione ſermonibus Auguſtini dicentis,Dominum perditurum omnes,qui non ſolum operantur iniquitatem,ſed etiam loquuntur mendacium, prætendendo iuſtitiam, nec in pœnitentia confitendo peccata,& quia iuſtus uideri uolens quis,medicinæ confeſſionis non ſuccumbat. Audite ſi huic non conueniat argutia Witcleff, quam contra prædictam cõſtitutionem Innocentij ipſe aſtruxit.In eodem prædict. cap.5. de confeſſione.

*cap.17. Aug.To.4

Pſa.5.

Witcleff

Nec habet(inquit)poteſtatem Papa obliquandi rationem,q̃ ſemel in anno ſit tibi ſufficiens, quoniam per idem ſemel in biennio: & de multis præſeruatis ex Dei gratia pro nullo tempore hoc oportet.ideò dicunt aliqui, q̃ uerificatum eſt in iſto loco dictum Apoſtoli.2. Theſſa. 2. q̃ Antichriſtus extollitur ſuper omne, quod dicitur Deus: eo q̃ Chriſtus iſtam legem ordinare non potuit, licet illam condere potuit, ſi uolebat. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ergo potuit:quia ſecundùm deducta frequenter alibi: nihil tam eſt in poteſtate uoluntatis, quam ipſa uoluntas. Sed ad hoc, quod dicis, q̃ de multis præſeruatis ex Dei gratia pro nullo tempore oportet,ſcilicet ſecundum ſtatutum apoſtolicum confiteri omnia peccata ſemel in anno:ſi non ſimul erret,& cum errore ſophiſticè de beatis in cælo, uel baptizatis infantibus, aut rationis uſu carentibus:ſed limitatim ad intentionem canonis de uiatoribus doli capacibus poſt ſtatutum: audeo dicere quantum ſacra fides licentiat quòd nec Witcleff hoc ſentiens ne aliquis Witcleuiſta eſt ex Dei gratia taliter præſeruatus,quamuis eorum nonnulli hoc de ſe iactent in populis, & dicant,& per tot annos(quidam quinquaginta:aut eis amplius)nunquam a pueritia ſe reputent peccaſſe mortaliter: ita ut re ipſa non uerecundati tranſformẽt in ſe perſonam timidi Phariſæi, q̃ cum Witcleff gratiam Dei iactat, quod non ſit ſicut cæteri hominum communi Chriſti lege,& eccleſiæ utentium ſacramentis,raptores, iniuſti, adulteri. Cuius item hæreſi poſtea polluti ſunt Nouatiani, & Catharidicti a ſeiplis mundi,& qui non egeant eccleſiaſtice pœnitere.Mi Witcleff,de unoquoque ueſtrum audiſti, quid ſuprà dixerit Auguſtinus,exponens Pſalmum alloquentem dominum, Perdes omnes, qui non ſolum operantur iniquitatem, quod odiſti, ſed & loquuntur mendacium, iuſtitiam prætendendo, nec in pœnitentia confitendo peccata:ut parum ſit,quod non operatur,ut ſibi uidetur,iniquitatẽ niſi etiam iuſtus uideri uolens, medicinæ confeſſionis non ſuccumbat.Iſtud(inquit) eſt mendacium,in quo nulli parcetur. Et beatus AMBROSIVS dicit iſtam blaſphemiam eẽ Phariſaicam:quæ ideo negat remiſſionem peccatorũ & propter hoc in ſe indelebilem:libro 2. de pœnitentia,dicens.Reſponſum eſt a domino Phariſæorum blaſphemiæ:& ideo his poteſtatis ſuæ gratiam negat, quæ in remiſſione peccatorum eſt:qui cæleſtem eius poteſtatem diabolico fultam

2.Theſſ.2

Lm.2.

Cathari

Am.To.

tam ſuffragio iudicarẽt.Eos quoque aſſerit diabolico uti ſpiritu,qui ſeparent eccleſiam domini:ut omnium temporum hæreticos, & ſchiſmaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat. Soli enim ſunt, qui nolunt ſoluere Chriſti gratiam.Hæc ille AVCTOR. Ponat tamẽ mihi Witcleff illum hominem, quem nullo oportet tempore renouari per gratiã ſenſibilis ſacramẽti,ſi homo ſit,& hac carne utens:nunquid oportet eum interim dicere,Domine,dimitte mihi, quia peccaui?Et nonne neceſſariam hẽt remiſſionẽ peccatorum?Et ubi fructuoſius illam habiturus,q̃ in eccleſia, quam ſub eccleſiaſtico ſacerdote?Ideo.n.paralytico illi curato per tectũ demiſſo Chriſtus notanter ait,Hõ remittuntur tibi peccata tua.Prout exponit in commentario, ſuper Lucam,l.2.c.3.Beda,dicens. Hominẽ dominus a paralyſi curaturus, primò peccatorum uincula diſſoluit: ut oſtenderet eum ob nexus culparum artuum diſſolutione damnari: nec niſi his relaxatis, membrorum poſſe recuperatione ſanari.Et †bene is,cui peccata dimittebantur, homo uocatur;qui hoc ipſo,q̃ homo erat, non poſſet dicere,non peccaui.Hæc ille.AVCTOR, Si ergo eo,q̃ homo eſt,oportet dicere,peccaui, nec tamẽ oportet dicere ſemper mortaliter peccaui:reſtat tamen petere remiſſionem peccatorum.Quod item audi,q̃ abſolute in ſuo Enchiridio*ca.35.pronuntiat AVGVSTI. dicens. Hac ergo excepta magna prouidentia, unde hominis renouatio incipit, in qua ſoluitur omnis reatus,& ingeneratus,& additus: ipſa etiam uita cætera iam ratione accedentis ætatis quantalibet præpolleat fœcunditate iuſtitiæ, ſine peccatorum remiſſione non agitur. Quoniam filii Dei,quandiu mortaliter uiuunt cum morte confligunt.Et quãuis de illis ſit ueraciter dictũ,quot quot ſpiritu Dei aguntur,ii filii Dei ſunt, ſic tñ ſpiritu Dei excitantur, & tanquam filii Dei proficiunt ad dominum,ut etiam ſpirituſancto, maximè aggrauãte corruptibili corpore tanq̃ filii hominum,in quibuſdam humanis motibus deficiant ad ſeipſos,& iõ peccent. Intereſt quidem quantum ſatis dicitur.Neque†eñ quia peccatũ eſt omne crimen,iõ crimen eſt omne peccatum, Itaque ſanctorũ hominũ uitam quamdiu in hac morte uiuitur,inueniri poſſe dicimus ſine crimine.Pctñ aũt ſi dixerimus quia non habemus(ait tantus apoſtolus)nosipſos ſeducimus,& ueritas in nobis non eſt.Hæc ille. AVCT. Ecce quanta libet quis fidelis præpolleat fœcunditate iuſtitiæ ſine peccatorum remiſſione tamen non agitur uita iam ratione accedentis ætatis. Iunge iſta pdictis uerbis Auguſtini:q̃ ipſi loquuntur mendacium,cui non parcetur, qui prætendunt iuſtitiã ſuam,ne in pœnitentia confiteantur peccata.

1.Io.4.

Et ſtatim conficitur, q̃ quantumcunque quis iã præſeruatur Dei gratia præpollens fœcunditate iuſtitiæ,uel loquitur mendacium,cui non parcetur,uel oportet eum aliquo tempore in pœnitentia confiteri peccata. Quæ quamuis criminalia non ſunt,hæc tamen oportet etiam prudentem hominem confiteri alteri habenti poteſtatem diſcernendi inter lepram & non lepram, ut nõ ſuo quis iudicetur arbitrio,utrum grauius iam peccauit,an leuius.Et quamuis ſine ſacramento diſcuti poſſet,efficacior tamen eſt optanda remiſſio in ſanctitate, & gratia ſacramenti: & uirtus ſperanda robuſtior,ut præſeruetur pœnitens,nè ueniale commiſſum ſua mole faciat criminale.

Reuertendo†ergo ad tempus pœnitentiæ conſtitutum,quis niſi filius eccleſiæ malignantium,oc currere poſſet contra tam ſalubre mandatum ut ſemel in anno confiteatur uniuerſa peccata,& ſicut ſemp ſemel in anno omnis redit noſtra feſtiuitas,ſemel in anno Paſcha celebramus: ita ſemel plebs uniuerſa communicet. Et nè indignè quiſquam accedat iuſte ſtatuitur,ut ſemel in anno confitendo quiſque pœniteat, eo maximè tempore,quo communicare proponit, ut ſacerdotis iudicio euidens fiat, quantum eſſe poteſt, q̃ alienus a mortali crimine non indignè communicat.Vnde 4.part.ſermonum, ſermone de aduentu domini,qui incipit,Propitia diuinitate AVGVST.Quotienſcunque aut natalem domini, aut reliquas ſolennitates celebrare diſponitis, ebrietatem ante omnia fugite iracundiæ, quaſi beſtiæ crudeliſſimæ repugnate.Odium uelut uenenum mortiferum de corde ueſtro repellite. Sequitur. Nam qui ſe ſcit,uel unum hominem odio habere, neſcio ſi ad altare domini ſecurus poſſit accedere:cũ beatus Ioannes Euangeliſta terribiliter clamet,& dicat, Qui fratrem ſuum odit homicida eſt. Iam noſtrum eſt iudicare, utrum homicida antequã pniam agat, præſumere debeat Euchariſtiã accipere.Hæc ille AVCT. Attende q̃ dicit.Noſtrum (inquit) eſt iudicare de homicida utrum debeat,&c.Quomodo autẽ de occultis cordium iudicare poterunt ſacerdotes,ſine confeſſione peccatoris? Eius ergo eſt crimen ore exprimere,ut ſacerdos ualeat,q̃ ſuũ eſt iudicium exercere:uel ad Euchariſtiam admittendo dignum,uel ab Euchariſtia repellẽdo indignum.Nec hoc tantum in genere ebrietatis, uel odii, ſed in omni ſpecie uitii:quia pro omni criminali uitio tãquam indignus debet excludi. Nec ſancta tempora præterit Auguſtinus,quibus hoc fiat præ aliis, ſed infert, Natale domini, & alias ſolennitates præclaras, in quibus tunc plebes communicare ſolebant ſicut modo in Paſcha.Quod tamen non ab Innocentio tertio primitus lege ſtatutum eſt,ut iſte decipitur:

Aug.To.m

vide de conſe. d.2.c.et ſi non frequentius ex decreto Fabiani.pp.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pitur: sed ante eum INNOCENTIVS PRIMVS de tempore Augustini: & cuius authoritati Augustinus ualde innititur. Ipse (inquam) antiquum statutum patrum ecclesiæ roborauit decreto suo primo in proœmio scribens. Innocentius Decentio Episcopo Eugubino salutem. Si in stituta ut sunt à beatis apostolis tradita, integra uellent seruare domini sacerdotes: nulla diuersitas: nulla uarietas in ipsis ordinibus, & consecrationibus, haberetur. Sed dum unusquisque non quod traditum est, sed quod uisum sibi fuerit, hoc existimat esse tenendum: inde diuersa in diuersis locis, uel ecclesijs, aut teneri, aut celebrari uidentur. Ac sic fit scandalum populis: * qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas, putant sibi, * aut ecclesias non conuenire, uel ab Apostolis, uel apostolicis uiris contrarietatem inductam. Ac demum de tempore pœnitendi. * ca. 6. De † pœnitentibus uerò, qui siuè ex grauioribus commissis, siue ex leuioribus pœnitentiam gerunt: si nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum Romanæ ecclesiæ consuetudo demonstrat. Et infrà. Sanè si quis ægritudinem inciderit, atque usque ad desperationem deuenerit, ei ante tempus Paschæ est relaxandum: ne de seculo absque communione decedat. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quòd septingentis annis ante Innocentiũ tertium fuit tempus pœnitẽdi, siue de grauibus, siue de peccatibus leuibus semel in anno ante Pascha per istum sanctum Innocentium populis limitatum. Et nota, ꝙ nec per ipsum primò, sed Romanæ ecclesiæ consuetudine antiqua. Quam item antiquam consuetudinem sub authoritate SOZOMENI in historiæ tripertitæ lib. 9. ca. 35. describit CASSIODORVS. Quoniam 7 †omnino non peccare diuinum, & ultra humanam naturam esse cognoscitur: peccantibus autem, & pœnitentia agentibus ueniam Deus dari præcepit: qui confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt. Propterea uisum est antiquis Pontificibus: ut uelut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta pandantur: & ad hanc causam presbyterum bonæ conuersationis, seruantemque secretum, ac sapientem uirum statuerunt: ad quem accedentes ij, qui delinquebant, delicta propria fatebantur. At ille secundùm uniuscuiusque culpam indicebat & * multam. Quod etiam hactenus in Occidentalibus seruatur ecclesijs, & maxime apud Romam, ubi etiam locus certus est pœnitentium. Hæc ille. AVCTOR. Primò tempus Romanæ consuetudinis describit Innocentius: iam demum Sozomenus locum, & formam, causamque institutionis annectens: quia qui confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt. Et ideo anti A qui Pontificibus uisum esse, ut sub testimonio ecclesiastici populi delicta pandantur: non aliter quàm secreto, & presbytero. Ideoque dicit sapientem ad hoc deputatum esse presbyterum, & seruantem secretum. At ille pœnitentiam cuique secundum delictum salutarem iniunxit, quam ipse uocat, multam. Hæc antiqua semper describitur consuetudo ecclesiæ. Ideò, maiorem uim posteà legis obtinuit: non ut sufficiens esse hoc facere semel in anno, sicut Witcleff in argumento præsumpsit, sed ne nunquàm in anno confiteri nihil sufficeret: quod Witcleff ad homines perdendos assumpsit. Beatissimus enim Augustinus iam primo loco suprà rectè ualde dixit tempora sic confitendi constitui. Rectè (inquit) constituuntur ab ijs, qui ecclesijs præsint tempora pœnitendi: quamuis Deo confessum sit quotidiè: cui dicitur, Gemitus meus à te non est absconditus. Et subdit causam: ut satisfiat item B ecclesiæ, in qua remittuntur peccata, putà per confessionem sacerdoti: sicut intendit continuè in epist. 7. quæ incipit, Diù pœnitentiam, CYPRIANVS. Nam cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam in isto tempore, & secundùm disciplinæ ordinẽ ad exomologesin ueniant: per manus impositionem Episcopi, & cleri ius communicationis accipiant: nunc crudo tempore adhuc perseuerante, nondum restituta ecclesiæ ipsius pace ad communicationem admittatur. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quòd Cyprianus antiquus, & sanctus pater iustũ tempus pœnitẽtiæ dicit institutum, ut plebes secundùm disciplinæ ordinem ad exomologesin, id est, confessionem peccatorum aduenient: & per manus impositionem episcopi ius communicationis accipiant, quod utique Witcleff ualide detestatur. Quis sapiens tot, & tam C sanctis patribus decredet, ut stolido Witcleff sine authoritate garrienti, sine ratione, contra tam authoritatem attendat? Quis tàm temerarium, & mendacem in cõsilium suæ salutis assumat: dicentem, & scribentem, omni reiecto pudore, quòd leges de confessionibus in scripturis expressæ, soli Deo factæ per mille annos, & amplius sufficerunt? innuens totum tempus ecclesiæ ante Innocentium tertium. Cùm tamen Innocentius primus in decreto suo mendacium eius non tantum ex authoritate, sed etiam antiquitate confundat. Sic Cyprianus, sic Sozomenus, & Chrysostomus Græci: sic Augustinus, & alij ante scripti Latini impudica eius non ferunt. Audistis, uidistis, scripta se produnt, & mendacissimum ecclesiæ proditorem accusant.

¶DE

quia

Ecclesijs.

cap. 7. 6

Cassiodorus, Sozomenusque.

pœnam

Psal. 37.

Cyprianus.

¶DE RESERVATIONIBVS CAsuum ad prælatos maiores, & publicis pœnitentiis peccatorum.
Cap. CXLIX.

SVMMA

1 *Casuum reseruationes ad prælatos maiores, cõtra Witcleff, in honorem Dei fieri, & ultionem criminis ostenditur.*
2 *Innocentius quid de potestate Petri dicat. Et quomodo aliquid ipsi potestatiuè sit seruatum, quãuis communem cum alijs acceperit ad dimittendum peccata, potestatem.*
3 *Casuum reseruationis in delictis causa ad primam sedem, quæ sit.*
4 *Crimina enormia quæ, & quomodo publicè puniri solita.*
5 *Theodosij imperatoris pœnitentia publica ab Ambrosio, indicta recensetur.*
6 *Cyprianus Carthaginensis ecclesiæ primas, quomodo quorundam absolutiones sibi reseruauerit.*
7 *Confessio diacono fieri permissa.*

RESERVATIONES casuum sieri in honorem Dei, & ultionem criminis Dei, uel læsæ maiestatis, omnis piè sentiens arbitratur. Sed Witcleff de confessione. c. 5. Per diabolum, & Anglicos (inquit) hodie practizatur ꝙ primò reseruata absolutione notati criminis Romanæ curiæ, mittuntur bullæ, ꝙ homines possent domi absolui. Sequitur. Sed monoculis est satis cognitum, ꝙ ista reseruatio absolutionis ad curiam, est cõtra charitatis regulas fundata. Et de sermone domini in monte, ca. 13. Diabolus (inquit) docet, ꝙ potestates absoluendi a peccatis talibus ꝑ suum uicarium restringãtur, ut olim fuit tantum peccatum sacerdotem benedicere in secundis nuptiis, ꝙ sacerdos sic benedicens incurreret irregularitatem, & peteret Romanam curiam ante quam fuerat absolutus. Hæc Witcleff AVCTOR. 1 Quàm † misericors dominus noster Iesus Christus, quàm pius existimari debet a nobis, ꝙ sum mam potestatis suæ in remittendis criminibus successori Petri remanere decreuit, siuè Romæ sit, siuè Carthagini, ut sceleratus quisque ad Petrum currat, quem in eius subsidium promptum in successore percipiet? Vnde. 3. parte sermonũ, de sermone 112. qui incipit, Fortis, & humilis. fideliter hanc fidem ecclesiæ adaperit AVGVST. dicens. Ecce nũc ad nutum Petri diuini regni claustra patescũt. Accepit. n. a Christo claues regni cælorum: ut solutis uinculis delictorum, aperiet credentib. cælum. O quàm uicina, & prompta remedia iuxta se habet mundus Dei regnum, si currat ad Petrum. Non hic machinæ quæruntur ad nubes: quia ascẽsum præparat sola fides. Nõ ad aures dñi longa est precantibus uia: quia ipse Christus credentib. factus est uia. Posuit ad uicẽ suã in seculo cælestis regni clauicularium Petrũ, nè difficilem sibi ad cælum quispiam existimaret ascensum. AVCTOR. Qui habet aures audiẽdi fideliter scire poterit fidem Augustini fuisse de potestate Petri in remittendo peccata, & aperiendo peccatoribus claustra cæli. Ipse fideliter, & animosè scribit ipse loquitur confidenter, nec ueretur dicere, ꝙ ad nutum Petri cæli claustra patescunt, ꝙ Petrus accepit potestatem a Christo in clauibus, ut uinculis delictorum solutis, aperirent credentibus cælum. Quis Petrus putas Non piscator solus, & filius ille Ioanna, Apostolorum primus, & primas, & tunc potestas eius ipso moriente euanuit, sed ipse Petrus in hæredibus, in successoribus suis cathedræ suæ sanctæ. Alioquin quid intulit Augustinus, quàm uicina, & prompta remedia. & ꝙ iuxta se habet mundus Dei regnum, si currat ad Petrum? Sic intelligi debet de cursu animæ ad Petrum in cælum, non iuxta se hẽt mundus hoc remedium, imo hẽt iuxta se propius ipsum Deum. Et quid item posuit Deus ad uicem suum clauicularium Petrum, nisi corporeum successorem Petri daret intelligi, quẽ posuit Deus in seculo isto nõ supra adhuc in cælo, ut per eum facilem sibi ad cælum quispiam existimaret ascensum? Sic antiqui patres scribere consueuerunt, successorem Petri Petrum, propter identitatem regiminis, & consortium potestatis. Sicut item sanctus EVLOGIVS. Alexandrinus ad Gregorium scripsit: & habetur in regi stro lib. 7. epistola 36. Suauissima mihi sanctitas C uestra multa in epistolis suis de sancti Apostolorũ principis Petri cathedra locuta est: dicens, ꝙ ipse in ea nunc usque suis successoribus sedeat. Sequitur. Sed cuncta, quæ dicta sunt, in eo libenter accepi, ꝙ ille mihi de Petri cathedra locutus est, qui carhedram Petri sedet. Hæc ille. AVCT. Hunc ergo Petrum uobis intimat Augustinus, qñ dicit mundum istum habere prompta remedia dimittendorum criminum, si currat ad Petrũ i. si eat ad Romanum Pontificem, successorẽ Petri, & hærecẽ intelligens: ꝙ ipse in ea nũc usque in suis successoribus sedeat: cui accipiẽti claues ꝑ uniuersa ecclesia, uniuersa ad dimittendũ peccata semper est reseruata potestas. Qualiter etiam fundamentum scribendi accepit in hac re in sermone de natali apostolorum Petri & Pauli, qui incipit, * interrogabat Iesus discipulos. 2 post medium, Innocentius. Portæ † inferi non prævalebũt aduersus eam, potestas autem ipsius in duobus maximè commendatur, uidelicet in absolu-

Eulogius.

**Iste sermo primus Innocentius III.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

absolutione peccatorum, & operatione miraculorum. Licet enim communem cum alijs dimittendi peccata potestatem acceperit: non tamen sine rationabili causa solus legitur interrogasse Iesum, Si peccauerit in me frater meus, dimittam illi usque septies? & ei soli legitur respondisse Iesus, Non dico tibi septies, sed usque septuagiessepties. Septenarius enim uniuersitatis est numerus, quoniam omne tempus septenario numero comprehenditur. Quid ergo septenarius per seipsum multiplicatus significat, nisi uniuersorum uniuersa peccata? Sic igitur soli Petro præcipitur, ut si peccauit in se frater suus, dimittatur ei non solùm septies, sed usque septuagiessepties: quia solus Petrus dimittere potest in terra uniuersorum uniuersa peccata. Nam & quædam peccata, quorum absolutio soli Petro est reseruata. Hæc ille. AVCTOR. Competenter exponit communem cum alijs potestatem accepisse Petrum ad dimittendum peccata: & tamen aliquid ipsi potestatiuè seruatum, quod non potest cunctis esse commune: sicut Protoplasto datum est cum alijs communiter in specie hominis propagare sequaces: ipsi tamen soli prærogatiua fuit, quòd esset primas, & forma propagationis, & in eum solum redundaret debitum potestatis paternæ, honor uniuersalis filiorum hominum, & primitas parentelæ. Pauci tñ aduertũt, q̃ sit causa reseruationis casuũ in delictis ad primã sedẽ. est.n. † præter alias, causa maxima ad examinandum, & tunc ad iudicandum debitè magnum scelus, quod committi contingit in Deum. Hoc enim non nisi in publica ecclesia apud prælatum & clerum, uel confiteri expedit, uel puniri. Nemo siquidem suo examini in tanta causa committitur. Vnde Dauid rex iustũ refugit iudicium, & lætanter subiit alienum, quã do peccauit ualde contra Deum: prout in Apologia de Dauid, tractans illud, Delictum meum contra me est semper. docet AMBROSIVS. Iustus fauere sibi nescit: rigorem iudicij etiam circa se non nouit inflectere, recordationem lapsus proprij perhorrescit, & commissum erubescit errorem. Omnem eius memoriam pauet, metuit, reformidat, graue sibi iudicat: seipsum arbitrum refugit: nec se sibi audet committere, quòd nullum sibi putat grauiorem esse, quàm eum, quem latere non possit, fallere nequeat, nullumque subsidium reperiat, nisi se sibi abneget; & domini crucem tollat. Hæc ille. AVCTOR. Ecce Dauid quia iustus, & omnis uir iustus seipsum arbitrum refugit, nec se sibi audet committere. Est & alia causa, ut à magna plebe, & maiori itẽ sacerdote oretur Deus, ut ipsum peccatum dimittat, in quem committitur. Ecce furtum Achor, quod erat occultum, non est latere permissum, sed reus anathematis sorte proditur. Fatetur scelus coram ecclesia, & pœnam portat contemptus in Deum. Iosue. 6. Achab humiliatus est ad uerbum domini per Eliam patriarcham nostrum, de tyrannide, quam fecit in Naboth. Et per eundem prophetam accipit inducias pœnæ, quam propheta prę dixit. 3. Regum. 21. Heliodori sacrilegium, & uiolatio templi in eodem loco sumpsit suæ prædæ sententiam: & ad preces summi Pontificis donatur aduitam. 2. Machab. 3. Cur fugit à nobis commissum Dauid in Deum pro morte Vriæ, & stupro Bethsabee? Nonne publicatum est scelus eius coram uicario Dei Nathan, & ipse confessus flagitium, subijt item pœnam? 2. Reg. 12. Et de eo item in Apologia de Dauid scribit AMBROSIVS. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Quis tanto affectu agit pœnitentiam? humi stratus iacuit, fusus in lachrymas, cibum non gustauit, lauacro se abdicauit. Quid iam reliqua dicã? quòd abstinuerit ornatu regio: & compunctus adduxit confessionem iniquitatis suæ, & in perpetua secula toto canendam orbe transmisit. Hæc ille. AVCTOR. Vbi est uerbum fastuosum Witcleff præconizantis tertiam confessionem factam homini non inueniri in scripturis: sed solam confessionem cordis uel oris ad dominum? Coram Nathan propheta in magna ecclesia confessus est Dauid, & pœnitentiam grandem egit: Ambrosius dicit, quòd adiunxit confessionem iniquitatis suæ, & in perpetua secula toto canendam orbe transmisit. Cur ergo propter immane scelus tergendum, & dominum placandum, non current homines ad sanctum Petrum? Qualiter securare potest Witcleff auditores suos de uenia per pœnitentiam cordis priuatam, post enorme flagitium commissum in Deum: propter quod item furor diuinus est sæuiturus in orbem? Quale † peccatum est hæresis, uitium schismatis, homicidium, adulterium, incestus, quem itẽ puniuit Apostolus in publica Corinthiorũ ecclesia. Et item seditio publicæ potestatis grassantis in populum: quã sanctus AMBR. per se puniuit in Theodosio corã ecclesia sua & punitũ absoluit. prout in libr. 9. historiæ tripertitæ recolit Cassiodorus. Et ipse itẽ in libro de obitu Theodosij transeũter cõmemorat, dicẽs. Ego ut quidẽ sermonem meũ per orationẽ concludam, dilexi uirũ misericordẽ, humilẽ in imperio, corde puro, & pectore mãsueto præditum, qualem dominus amare consueuit. dicens. Supra quem requiescam, nisi supra humilem, & mansuetum? Dilexi uirũ, qui magis arguentẽ, quàm adulantẽ probauit. Strauit omne, quo utebatur insigne regium: defleuit in ecclesia publicè peccatum-

Matt. 18.

septenarius numerus est numerus uniuersitatis.

prima causa. 3

Psal. 50. Amb. To. 4

4

Secunda causa.

catum suum, quod ei aliorum fraude obrepserat: gemitu & lachrymis orauit ueniam. Quod priuati erubescũt, non erubuit imperator publicè agere pœnitentiam. Neque unus postea dies fuit, quo non illum doleret errorem. Quid q̃ præclaram adeptus uictoriam tamẽ quia in acie hostes strauit, abstinuit a consortio sacramentorum, donec domini circa se gratia filiorum experiretur aduentu. Dilexi uirum, qui cum iam corpore solueretur, magis de statu ecclesiæ, quã de suis periculis angebatur. Hæc ille. AVCTOR Ecce testatur Ambrosius, q̃ Theodosius publicam in ecclesia egit pœnitentiam, & abstinuit a consortio sacramentorum, donec domini circa se experiretur gratiam. Qualiter tamen egit pœnitentiam in forma modernæ ecclesiæ ad iussum & moderamen episcopi, & ab eo absolui promeruit, bonum est propter hos, contra quos agimus, ut historiam retexamus. Ipse nanque (ut dixeram) libro nono historiæ tripertitæ. capit. 30. sub authoritate Theodoriti, Cassiodorus refert quomodo † in Thessalonica urbe distractis iudicibus quibusdam regalibus, septem millia hominum sine præcedente iudicio occisa sunt. Quæ clades cum ad aures ueniret AMBROS. scripsit ad imperatorem. Coæqualium hominũ princeps es o imperator, & conseruorum. Vnus est enim omnium dominus, rex omnium, & creator. Quibus igitur oculis aspicies communis domini templum? quibus calcabis pedibus sanctũ illius pauimentum? Quomodo manus extendes, ex quibus adhuc sanguis stillat iniustus? Quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum domini corpus? Qua præsumptione ore tuo poculũ sanguinis pretiosi percipies: dum furore sermonum tantus iniuste sit sanguis effusus? Recede ergo, recede, ne secundo peccato priorem nequitiam augere contendas. Suscipe uinculum, quod omnium dominus nunc ligauit. Est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus imperator obediens: erat enim diuinis eruditionibus enutritus: & apertè sciens quæ sunt propria sacerdotum, quæ regum gemens, & deflens ad regalia remeauit: Et bene infra, Narratis his, quæ in pœnitentia gessit, & quomodo processit alloquturus Ambrosium, sequitur. Cumque ad sacra limina peruenisset, in sanctam quidem basilicam non præsumpsit intrare: sed ueniens ad antistitem, & inueniens in salutatorio residentem supplicabat, ut eius uincula resolueret. At ille tyrannicam dicebat eius esse præsentiam, & contra dominum uesanire Theodosium, eiusque calcare leges. Verum (inquit imperator) nõ insurgo aduersus ecclesiasticas sanctiones: nec inique ingredi sacra limina contendo: sed te solutum uincula mea deposco: & communis domini pro me exorare clementiam: nec mihi claudi ianuam, quam cunctis pœnitentiam agentibus dominus noster aperuit. Et tandem edita lege differendæ sententiæ mortis usque in diem tricesimum, subdit. Quo facto, uiculum eius soluit Ambrosius. Sequitur. Sic ergo sacratissimus imperator ingredi limina præsumens, non stans domino supplicauit, neque genua flexit: sed pronus in pauimento iacens, Dauidicam proclamauit uoce, Adhæsit pauimento anima mea: uiuificam me secundum uerbum tuum. Manibus autem capillos euellens, frontem percutiens, & pauimento lachrymarum guttas aspergens, ueniam impetrare poscebat. Cumque tempus accederet, quo munus ad altare solebat offerre, surgens cũ lachrymis est ingressus. Hæc ille. AVCTOR. Iam dicat Witcleff, qualiter somniauit ligamentum, & uinculum ecclesiæ illud, quod Christus Petro commendans ait. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. non esse ex communicationem, uel absolutionem ecclesiæ: sed prædicationem aliquam sacerdotum, ut rei a noxiis consuetudinibus se dissoluant: cũ audito hic uincula patris Ambrosii, quibus octo mensibus Theodosium alligauit. Et nunquid erat nuda prædicatio, non censura, de qua ipse Ambrosius dixit, q̃ imperator in ecclesia publicam egit pœnitentiam, abstinuitque a consortio sacramẽtorum, donec domini circa se gratiam experiretur? Et ipse Ambrosius. Recede, inquit, recede: suscipe uinculum quod omnium dominus nũc ligauit. Et cassiodorus. Quo facto, uinculum eius soluit Ambrosius. Hæ alligationes igitur, & absolutiones criminum non immerito potestates prospiciunt altiores: per quas in ecclesia magna possit examinatio districta fieri in causa Dei, siue sint peccata notoria, siue occulta, ut ẽt pœna publica, uel priuata, prout qualitas rei, & magnitudo sceleris exigit, consequatur. Hancque legem domini esse arbitratur Ambrosius, dicens contra dominum uesanire Theodosium eiusque calcare leges. Non dixit contra hominem, aut leges humanas. At mitis Theodosius. Non insurgo, inquit, aduersus ecclesiasticas sanctiones. Conueniamus istos: & erunt hæligationes, & reseruationes sanctiones ecclesiasticæ, ita ut etiam sint diuinæ. Hoc † modo item sanctus pater, & primas Carthaginen. ecclesiæ Cyprianus christianos idololatrare coactos in ecclesia coram seipso pœnitere coegit, dicens: nõ aliter eos pœnitere perfecte, nisi forte non possent mortis necessitate præuenti. Et tunc indixit ut confiterentur cuicunque presbytero, aut in eius absentia occurrenti diacono, epistola presbyteris & diaconib. directa, quæ incipit, Miror uos fratres. Occurrẽdum puto fratribus nostris: ut

Nota modum orandi humilem Psa. 118.

Matt. 2.

Cyprian.

Universidad de Deusto
Biblioteca

confessio diacono fieri permissa. 7

Cyprianus.

Nier.17.

Cæsarius.

Mat.7.

ut qui libellos à martyribus acceperunt, si incommodo aliquo, aut infirmitatis periculo occupati fuerint, nec expectēt præsentiam nostrā, sed apud presbyterum quemcunque presentem, uel si presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud † diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possint, ut manu eis pœnitentię imposita, ueniant ad dominum cum pace, quam dari martyres cum literis ad nos factis desiderauerunt. Hæc ille. AVCTOR. Extra hæc ergo necessitatis incommoda patet, q̄ sibiipsi has absolutiones reseruauit, & eos ipsos episcopos inferiores, & sacerdotes ualde obiurgat, q̄ ad sacramenta susciperent, qui non taliter pœniterent, libro exortationis ad lapsos, qui incipit, Pax ecce dilectissimi. Spretis omnibus, atque contemptis, ante expiata delicta, ante purgatam cōscientiam, sacrificio, & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis domini uis infertur corpori eius, & sanguini: plùs modò in domini manibus atque ore dilinquunt, quàm cū dominum negauerunt. Pacem putant esse, quam quidam uerbis fallacibus uendicant. Non est ista pax, sed bellum: nec ecclesiæ iungitur, qui ab euāgelio separatur. Quid iniuriam beneficium uocant? quid impietatem uocabulo pietatis appellant? Et inferens Deum oportere remittere peccata graviora. Homo (inquit) Deo nō potest esse maior, nec remittere, aut donare indulgentia sua seruus potest, quod in dominum delicto graviore commissum est. Nec adhuc lapso hoc accedit ad crimen: si nesciat esse prædictum. Maledictus homo, qui confidit in homine. Sequitur. Cæterum si quis propera festinatione temerarius remissionem se dare cunctis putat posse aut audet domini præcepta rescindere: non tantum nihil prodest, sed obest lapsis. Prouocasse enim est ad iram, non seruasse sententiam. Hæc ille. AVCT. Conqueritur ecce omnia gesta: prius quàm lapsus purgauit conscientiam sacrificio & manu sacerdotis in pœnitentia dignè facta. Quod autem dicit: hominem non posse remittere, quod in dominum delicto graviore commissum est: sic intelligit: sine districtissima seueritate ecclesiæ cum oratione fusa ad Deum: ut signa remissionis diuinæ in pœnitente cernamus: prout in sequentibus litera eius ostendit: & habet CAESARIVS in exhortatione, quæ incipit, Quod supplicāte. ubi dicit. In sua iniuria se quisque ostendat esse clemētem: quia dominus dicit. Si dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet uobis pater cęlestis peccata uestra. Quando uerò aliquis in domino peccatum præsumit dimittere, districtionem ecclesiæ debet sustinere: & hoc bono, & pio debet fieri animo, ut per spiritualem castigationem ita in hoc seculo corrigantur, ne pereant in futuro. Et paulo antè. Si iustè agere uoluerimus, illi, qui in Deum peccauerit, sine seuerissima districtione penitus indulgere nō debemus. Hæc ille. AVCTOR. Propter hoc enim secundū ORIGENEM lex iubet uestimenta leprosi dissuta esse, & caput eius reuelatum, & os eius ad opertū. Homil. 8. super Leuiticū. Vult (inqens) lex diuina peccatorem non solū uestimenta nō assuere, sed & caput nō contegere: tu si qđ est capitis delictū, id est, si in Deum aliquid commissum est, si in fidem peccatū est, ne hæc quidem habeantur obtecta, sed omnibus publicētur: ut interuentu, & correptione omniū emendetur, & ueniam mereatur. Hæc ille. AVCT. Ab antiquitate ergo descendit ecclesiæ distinctio ista culparum: ita ut culpa capitalis, quę redundat in Deū, aut in fidem, aliter plectatur. s. in publico ecclesiæ: nec sinatur regi abipso peccatore, ut ipse se iudicet: Mira res: in quotidianis, & hominū causis iudices homines adire consulit Witcleff: sed in causis maioribus, & ubi Deus offenditur, aut fides læditur, sola cordis conditione tota delet offensam: nec alieno reseruat arbitrio delinquētem. Hæresis hæc Corinthiorum erat: qui in causis suis adibant contra proximos fideles, iudices infideles. In causa uerò Dei, ubi publicè tolerabatur incestus eius, qui patris sui accepit uxorē, nullus est pulsatus index, reus peccauit impunè. Idcirco beatus Paulus ipsum corripuit in publica ecclesia: ut secundum Origenem correptione omnium emendetur, & uenia mereatur. Sic itē Ambrosius reseruauit culpam Theodosij, ut pœniteret in ecclesia publica, & solui mereretur. Sic Ananiam, & Sapphiram uolentes mentiri spiritui sancto, Petrus ligauit, ut publicè item corriperet. Aut eo magis sanctus Cyprianus sic lapsos reseruauit ecclesiæ, ut in publico pœniterent, qui peccauerūt in Deum: & publicis gemitibus, & mixtis orationibus populi ueniam merentur? Vnde * lib. de pœnitentia in fine AMBROSIVS. Remuneratio præsentium, testimoniorū futurorū est. Si quis igitur occulta crimina habēs, propter Christum tamen studiosè pœnitentiā gerit, quomodo istic recipit? Si enim cōmunio non refunditur: nolo ueniam reus speret. Petat eam lachrymis: petat gemitibus: petat populi totius fletibus: ut ignoscatur ei obsecret. Et cum secundò, & tertio fuerit dilata communio, credat se remissius supplicasse: fletus angeat, miserabilior postea reuertatur. Teneat pedes brachiis: osculetur oculis: lauet fletibus: nec dimittat: ut de ipso dicat Iesus. Remissa sunt ei peccata multa quoniam dilexit multùm. Cognoui quoſdā in pœntētia sulcasse uultū lachrymis, exarasse continuis fletibus genas: strauisse corpus suum calcandum omnibus: ore semper pallido,

Leu.14.

Origen. To.1.

Act.5.

2.

Tob.12. 16. Ambr.

in

lido, & mortis speciem spiranti in corpore prætulisse. Et infra. Satis est, inquit, ei, qui talis est, obiurgatio hæc, quæ sit a pluribus: ita ut ecōtrario magis donetis, & consolemini, ne fortè abundantiore tristitia absorbeatur. Si satis est ad condemnationem obiurgatio, quæ fit a pluribus, satis est quoque ad remissionem peccatorum obsecratio, quæ fit a pluribus. Hæc ille. AVCTO. Non te fugiat, q̄ de occulto peccatore in principio locutus est Ambrosius hanc sententiam. Si quis (inquiens) occulta crimina habens, propter Christum pœnitentiam gerit: in his tamen summoperè cauendum est, ne prælatus in restringēdo casus subditorum nimis inueniatur difficilis. Melius est de nimia benignitate, q̄ de excessiua seueritate reddere rationem, ait Chrysostomus. Et si quis uiderit fratrem suum necesse habere tēporalis impendii, & clauserit uiscera sua ab illo, non habet charitatem Dei in se. Iuxta Ioannem. Qui clauserit a fratre suo patiente, & petente, regnum cælorum, occasionem timoris prætendens, perdendo talentum domini sui, si poneret ad mensam, quomodo non conuincetur perditę charitatis? De magno prælato iam nuper excedēte uerbum relinquitur: quia in aliis cum erat & clemens, & dapsilis, tamen in absolutionibus pœnitentium admodum tenax, & ipse sine absolutionis beneficio, quod forsan optauit, repente migrauit. Idcirco salubriter consulit in fine libri de uisitatione infirmorum AVGVSTINVS dicens. Quis, o bone Iesu, de misericordia tua desperare poterit? Dico itaq; omnibus, dico tandem confitentibus, dico confessis cōsulentibus, nè confessi desperent, nè sacerdotes post mortem aliquos lugeant: immo cum suo Iesu dicāt, Soluite eum, & sinite abire. Melius est enim ut talis prosit, uel non noceat absolutio, quàm obsit indiscreta ligatio. Hæc ille.

¶ AD TRES CAVILLATIONES Witcleff contra confessionem sacramentalē, pro ignorantia proportionis pœnæ ad culpā: de minoritate scientiæ sacerdotis, & incertitudine confitentis. Cap. CL.

SVMMA.

1 *Witcleff contra confessionem sacramentalem cauillationes, pro ignorantia proportionis pœnæ ad culpam, de minoritate scientiæ sacerdotis, et de incertitudine confitentis, ex Augustino, Hugone, & Ambrosio diluuntur. Et plura de hoc per totum cap.*

CAuillationes perfidiæ Witcleff, quas ipse loco rationum contra fidem euāgelicæ confessionis inuoluit, cernamus. de sermone domini in monte. c. 3. Potest (inquit) ad hoc fieri euidentia, quoſdā mouens. Nullus iudex debet ferre sententiam, ni si ipsam cognouerit ueritāti (quia diuinæ sniæ) concordare: sed nullus presbyter audiēs cōfessiones, & pro peccatis iniungens pœnitentiam, hoc cognoscit. ergo cum hoc nō sit fundabile ex scriptura, uel rōne, uidet, q̄ nullus presbyter audiendo confessiones hominū, debet pniam sic taxare. Hæc Witcleff. AVCTOR. Cauillatio ista uidetur contra taxationem pœnitentiæ facere solùm: sed contra absolutionem intendit, & totam confessionis utilitatem: quia ubi eam resumit 4. trialog. ter damnati ca. 23. sic arguit. Nemo absoluens communiter nescit grauidinem peccati confessi: sicut nescit, si confitens sit contritus: & benè scit, quòd aliter non deletur peccatum.

Vvitcleff Cauillatio prima.

Vvitcleff

B Quomodo ergo mentiendo super Christum tā frontosè absolueret, & pœnitentiam, cuius proportionem ad peccatum ignorat, iniungeret? Hæc Witcleff. AVCTOR. Iste obscurat lucem fidei: quia cæcus ipse non uidet. Non est per eum primo reperta fallacia, sed protensa. AVGVSTINVS autem uidetur ei satisfacere li. de natura boni. citò post principium. Qualis autem inquiens & quanta pœna cuique culpæ debeatur, diuini iudicii est, non humani: quæ utiq; & cū conuersis remittitur, magna est bonitas apud Deū: & cū debita redditur, nulla ē iniqtas apud Deum: quia melius ordinatur natura, ut iste doleat in supplicio, q̄ ut impunè gaudeat in pctō. Hæc ille. AVCTOR. Iam † arguat Witcleff, quomodo confessor absolueret, & pniam, cuius proportionem ad peccatum ignorat, iniungeret.

Aug.To.6

Ego respondeo cum Augustino: quia qualis, aut quanta pœna cuique culpæ debeatur, diuini iudicii est, non humani. Quæ tū conuersis pro parte remittitur, & tunc magna est bonitas apud Deum: & pro parte iniungitur, & nulla est iniquitas apud Deum, nec apud homines sic taxantes: quibus ipse dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ipsis enim datæ sunt claues, de quibus non est in ecclesia desperandum. Obstas Witcleff: quia hoc de remissione per Deum ait Augustinus, non de clauium remissione. immo una est remissio utriusque: & hæc ipsa per claues non excluditur, quando de dimissione diuina quis loquitur. Idcirco in fine eiusdem libri, claues ecclesiæ introducit AVGVSTINVS, dicens. Præsta nobis, dona nobis, ut per nostrum ministerium, quo execrabilem, & nimis horribilem hunc errorem redargui uoluisti, sicut iam

Io.20.

Aug.To.6

Universidad de Deusto
Biblioteca

multi liberati sunt,& alij liberentur: & siuè per sacramentum sancti baptismi tui, siuè per sacrificium contribulati spiritus, & cordis contriti, & humiliati in dolore pœnitentiæ, peccatorum remissionem,& blasphemiarum suarum, qbus per ignorantiam te offenderunt,accipere mereãtur.Tantum enim ualet præpollens misericordia,& potestas tua,& ueritas baptismi tui, clauesque regni cælorum in sancta ecclesia tua: ut nec de illis desperandum sit,q̃diu in hac terra p tuam patientiam uiuunt.Qui scientes quantum malum sit,talia de te sentire, uel dicere pp aliq̃ temporalis & terrenæ commoditatis consuetudinem,uel adeptionem, in illa maligna professione detinentur:si ad tuam ineffabilem bonitatem saltem increpatiuis correptionibus fugiãt: & omnibus carnalis uitæ illecebris cælestem uitam,æternamque præponant. Hæc ille. AVCTOR. Attende,q̃ per sacm̃ baptismi, & p sacm̃ contriti spiritus in dolore pœnitentiæ, peccatorum remissionem blasphemi Manichæi merebuntur accipere.Ratio: quia tantum ualet diuina ptãs, & misericordia eius præpollens in baptismo,& clauibus regni cælorum in ecclesia eius:ut nec de illis desperandum sit quandiu uiuitur in hac uita.Si autem sperari non posset in clauibus uenia,quandiu non constet homini q̃ta pœna cuique debetur culpæ:cùm hoc nõ humani sit iudicij, sed diuini, semper in his clauibus esset desperandum de uenia:quia nunquam sperandum.Noscendæ ergo forent claues in se, & iterum quo ad usum.Quas sic describit in sententijs c.de duabus clauibus. HVGO. Licet(inquiens) aliquis ante consecrationem habeat discretionem,non tamen in eo est clauis:quia non habet ex officio hoc facere:nec potest ea claudere,uel aperire,quare non est in eo clauis. Iterũ indiscretus sacerdos etsi careat illa discretione, tamen habet officium sic discernendi: ita etsi usum eius non habeat,eam tamen uidetur habere.Et iuxta hoc potest dici, q̃ in consideratione omnibus dantur illæ duæ,id est,officium exercẽdi discretionem,& officium exercendi potestatem.Et infrà. Nec dicimus sacerdotem iniustè aliquem ligare,uel soluere,ex quo adhibet tantam discretionem,quantam potest. Hæc ille. AVCT. Habemus hic claues:officia exercendi, & esequendi secundùm discretionis actum potestatem acceptam. Et si quis adhibeat discretionem,quam tunc potest,non ligat iniustè,uel soluit.Sed si discretio fuerit diminuta, qũo soluit? uel Deus sic soluet: & deficienti in discretione consentiet.Hic est difficultas Witcleff,si pœnitens per discretionem defectiuam solui prætenditur,nunquid in cælo per hoc solui dicet? hoc supposito:q̃ confessor diligentiam benè faciendi contulerit,sed in facto delinquat.O mi Witcleff,audisti nè Christum ad Petrũ exprobrãter dicere.Modicæ fidei quare dubitasti? Et ubi est iam:Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, & dabitur ei?Vbi est iam:Quicquid orantes petitis,credite quia accipietis,& fiet uobis? Secundùm hanc sapientiam,non humanam, sed bona fide diuinitus impetratam patres in canonibus, &scripturis suis,quantitatem pœnæ taxarunt in ecclesia:qualiter posset respondere peccatis.Sed non suspendatur in his:non turbentur sacerdotes pij ad fraudem hæretici. In his perplexitatibus nè fiant christianis bonæ fidei uiris dubia sacramenta : uidetur recurrendum ad commune sacrorum principium:fidem Christi: ẽm quam Christus ad patrem muti ait, Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. & ille cum lacrymis exclamauit.Credo domine:adiuua incredulitatem meam.Marci.9.Verba respondentis se oppugnare uidentur.Quis.n.iam credit incredulus?Aut si credit dominum:quomodo adiuuari petit incredulitatem suam?Soluitur difficultas:si iam credendi uoluntas,uel pronitas ad credendum reputetur ad fidem: quia & sic credens omnia credit in illo uniuersali articulo,quo credit ecclesiam,& tamen si in particulari peteret, incredulus putaretur. Hanc autem particularem adiuuat Christus: quando credentis benè insuo uniuersali particulares supplet defectus. Sic uolẽtem baptizari, sed præuentum occiduo Christus adiuuat,ut credat ad salutem:quia bona mente fide communi succensus ecclesiæ fideliter appetebat,quod adipisci non poterat. Sic quis pœnitens bono animo accedit, in particulari fortè credens omnem corporis sospitatẽ habiturum se deinceps post absolutionis officium:quia tamen promptus est omnia.credere, quæ fides Christi continet in ecclesia, nihil oberit ipsi,quod sinistrè credidit, & informatus iã abijcit.Ita de ministris conferentibus sacramẽta.generale propositum eorũ conforme sanæ fidei Christus attendens,in causis eorum particularibus ipse supplet defectus: dans intelligi, q̃ sicut ipse est,qui baptizat, cùm minister baptizat,sic ipse peccata remittit.Si enim ministrantis esset sacm̃, à ministri errore sacramentum esset erroneum.Talis.n.cum proportionare peccato pœnam nescit,quid aliud,q̃, Credo domine:adiuua incredulitatem meam, affectuosè ꝓclamat?Et erit tunc certa peccatorũ solutio clue nolenter errante,quia accurrens magister ecclesiæ Christus,uel ex speciali dono excessum tẽperat, uel aggrauat pœnam leuem. Ipse enim est,qui quassatam arundinem non cõfregit, & linum fumigans non extinxit: sed si rei sunt homines,ipse soluit compeditos,si sacerdotes boni

Psal.50.

Matt.14. Iacob.1 Luc.2

Hug.

Matt.9

Nota

Esa.42 Psal.145

ni sunt,sed dubij,dominus illuminat cæcos.Ipsius est sacramentum:& ideo ipse certũ præstat effectum.Sicut item in Archisynagogum. Noli timere,tantummodo crede.Marc.5.Hoc euangelicum documentum in exercitio cuiuslibet sacramenti,de effectu eius securam reddit ecclesiam.Nihil nobis cum hæreticis,qui tot uepribus uias sepiunt, nè remissionem peccatorum fideles obtineant.Certi sumus uerum esse, qd lib.de uera & falsa pœnitentia.ca.4 Augustinus dixit.Omnem animam ille promissor saturauit bonis,etiam sedentes in tenebris,& umbra mortis,nullam excipiens animam. Hunc magistrum intellexerat discipulus ille, qui Corinthios per epistolas suas uoluit corrigere,ut ipse testatur* in libris eorum correxit. Oportebat.n. ut quotiens uidebat eos cadere,totiens iuuaret surgere. Memor enim erat illius,qui dixerat,Quorum remiseritis peccata,remittuntur eis, Scimus autem & primo patres,& in omni tempore,ecclesiam Dei semper usque in septuagiesiepties peccata dimittere: quam potestatem & isti ab ecclesia auferre conantur. Oportet enim ecclesiam sic credere,quæ confitetur se peccare Hæc ille.AVCTOR.Ad Augustinum dicat cauillator Witcleff si audeat,Paulus ter Corinthio corrigere attentabat,remittendo eis peccata auctoritate illa Christi, Quorum remiseritis peccata &c.Sicut deinceps in omni tempore p ecclesiam patres usque ad septuagiesiepties peccata dimittunt. Cur tu dicis eos blasphemare in Deum,qui peccata dimittunt, & non esse hanc potestatem ecclesiæ, sed prædicare dominum dimissorem?Christo domino econtrario clamãte:Quorum remiseritis.&c.Et Augustino querente de uobis, & patribus uestris Nouatianis hæreticis,q̃ potestatem istam dimittendi peccata,quam a Paulo deinceps per omne tempus, & semper patres ecclesiæ exercebant, ab ea auferre conamini.Oportet(inquit Augustinus)sic ecclesiam credere,quæ confitetur se peccare. At Witcleff.cap.3.de sermone domini in monte.Si confessus sit præscitus,uel uir duplex in cõfessione,tunc peccata cuncta redeunt, nec opera illius confessoris super tali uiro duplici quicquam agunt.Cùm ergo nemo debet mentiri p toto mundo saluando,uidetur,q̃ confessor non debet sic asserere, q̃ absoluit simpliciter suum confessum. Et ibi dicit blasphemam usurpationem confessorem accipere sic super se,absolutionem super illum.Et 24.trialog.4. Videtur (inquit)quod sicut Papa, & confitentes cæteri ignorant qualitatem præsciti,uel prædestinati, sic ignorant, qui homines sunt contriti. Hæc Witcleff. AVCTOR. Soluitur hæc cauillatio per responsum Augustini ad Bonifacium arguentem similiter de patrinis fiducialiter respõdentibus pro paruulo suo oblato, q̃ credat,& baptizari uelit:cùm eum sic uoliturum aut crediturum ignorent.Epistola ad Bonifacium, quæ est *duodecima:ubi dicit. Miror parentes in istis rèbus tam fideliter pro paruulo respondere, ut dicant eum facere tanta bona,quæ ad horã, qua baptizatur,baptizator interrogat* cùm eadem hora si subijciam erit castus,aut non erit fur,nescio utrum audet aliquis dicere aliquid horum erit,aut non erit:sicut mihi sine dubitatione respondet, q̃ * credit in Deum: & q̃ se conuertat ad Deum.Respondet Augustinus. Nempe ità sæpe loquimur,ut Pascha propinquante, dicamus crastinam,uel perendinam esse dñi passionem,cum ille ante tam multos annos passus sit: nec omnino nisi semel illa passio facta sit. Nempe ipso die dominico dicimus: hodie dominus resurrexit,cùm ex quo resurrexit,tot anni transierint.Cur nemo tam ineptus est,ut nos arguat esse mentitos:nisi quia istos dies secundum illorum,quibus illa gesta sunt,similitudinem nuncupamus:ut dicatur ipse dies,qui non est ipse, sed reuolutione temporis similis eius: & dicitur illo die fieri propter sacramenti celebrationem, quod non illo die,sed iam olim factum est. Sequitur. Et per hoc cùm respondetur paruulo credere,qui fidei nondum habet affectum:respõdetur fidem habere propter fidei sacramentum & conuertere se ad Deum propter conuersionis sacramentum: quia & ipsa responsio ad celebrationem pertinet sacramenti. Et infrà,Itaque paruulum etsi nondum fides illa,quæ in credentium uoluntate consistit,iam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit. Nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis uocatur:non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo. Hæc ille.AVCT. Ita si cognouisses & tu, ò Witcleff, quòd sicut fidem habet paruulus, & fidelis uocatur, qui nondum credit re, nec [illegible]san creder in posterum, propter fidei sacramentum, & sic satis fideliter respondetur pro eo,quia responsio ad celebrationem pertinet sacramenti: sic confessor bonæ fidei reum suum, quamuis fictum, absoluit, & absolutus dicetur,quamuis non re ipsa, tamen in similitudine sacramenti: quia absolutio ipsa ad celebrationem sacramenti pœnitentiæ pertinet. Et ideo non mentitur absoluens uirum duplicem,uel præscitum in sacramento pœnitentiæ,sicut nec patrinus offerens,& respondens pro futuro apostata,uel præscito ad sacramentum baptismi: aut sacerdos ipsum baptizans in forma ecclesiæ. Inter ista tamen quomodo in forma per te inuenta possint esse tuta à mendacio:cùm dicas sermone.9.tertiæ partis,quòd

*Aug.To.2 *23.

*Tamen.

* credat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ueriſimile eſt ex euangelio Ioannis, q̃ uiri apoſtolici poſt ſigna abſolutionis à Deo debent immunitatem prius peccantis in populo publicare: & pœnam ſuam inflictam a militantibus mitigare? Hæc Witcleff AVCTOR. Qualiter pōt uians quiſquàm ſine reuelatione ſibi facta ſigna illa diſcutere abſolutionis a Deo, cuius habet immunitatem pronuntiare in populo: ſi ſit uir duplex, aut uerè præſcitus: cùm uenient illuſores prophetantes in nomine domini, quos non nouit dominus, & in ueſtimentis ouium lupi rapaces? Quòd ſi in publico populo res tàm occulta, immunitas. ſ. priſtini peccatoris poſſet ſine periculo mendacij prædicari, cur non dici poteſt in aure? Et ſi pœnam inflictam ipſi a militantibus poteſt talis apoſtolicus mitigare, cur non hoc poteſt, ſi eum audiat in occulto? Et quomodo non eſt blaſphema uſurpatio illa militantiū accipere ſuper ſe ſalutarem iniunctionem pœnitentiæ infligendæ ſic præſcito? Hæc omnia, quæ ipſe mouit inaniter, iam capiti auctoris torturā minatur. Mirāda inter omnes præſumptio unius uiri ſemidocti, q̃ uelit extractam formam ſuam de euangelio Ioannis ſeruandam eſſe pro fide.

Et quod a tēporibus apoſtolorum eccleſiæ ſeruatum ex euangelijs in patribus omnibus eſt ſēper, unico ſtatu negationis hæreticæ uelit eſſe peremptum. Sed nemo melius, quàm ipſe, ſeipſum exterminat. Nos autem dicamus, quia qui iuſſit nobis remittere peccata hominum, ut ſumus homines: ipſe item noluit, q̃ ut Deus corda hominum ſcrutaremur, ſed iuxta diuinam legem ut homines. Nec intereſt noſtra, utrum ſit arbor bona, an mala, quam colimus: ſed benè diſcutiamus ad cognoſcendum eam ex fructibus. Et frequenter ſicut ſunt deteriores, quam poſſumus in externa confeſſione percipere: ita plerū que ſunt de ſe meliores, quàm ualemus ſignorū exhibitione cognoſcere. Vnde li. 2. de pœnitentia* in principio, AMBR. Nos non erubeſcamus fateri peccata noſtra. Pudor eſt, ut unuſquiſque crimina prodat: ſed me pudor agrum ſuum arat ſpinas tollit perpetuas, ſentes amputat, fructus adolet, quos inter mortuos eſſe credebas. hæc ille. AVCTOR. Confeſſionem uocalem in ſpeciali de peccatis tangit Ambroſius, hortans nō erubeſcere fateri peccata noſtra: & innuens nō fuiſſe ſpeciale quid pro uno ſic diſpoſito, ſed quid generale pro omnibus. Pudor (inquit) eſt, ut unuſquiſque crimina ſua prodat. Neſcio autē quem chriſtianum pudet dicere orationem dominicam: ubi inquinta petitione generali uerbo ſeipſum de peccatis prodit.

Amb. To. 1

¶ AD CAVILLATIONES DVAS Witcleff contra confeſſionem ſacramentalē pro ignorantia ſacerdotis de recidiuatione confeſſi, & incertitudine clauium. Cap. CLI.

SVMMA

Reſponsio ad Cauillationem Witcleff contra ſacramentalem confeſſionem pro ignorātia ſacerdotis de recidiuatione confeſſi, ex Auguſtino, & Ambroſio.

Cauillatio Witcleff contra cōfeſſionem ſacramētalem pro incertitudine clauium. ET quid contrà hanc ex Auguſtino auctor referat.

ITerum arguit Witcleff ca. 3. de ſermone domini in monte. Regulariter talis confeſſor, ſicut ignoret, ſi ſuus confeſſus dicit ueritatem, ſeu cōtentur, uel mentitur, ita ignorat eius recidiuationem, damnationem, uel ordinationem Dei ſuper uita eius & cum ſuper iſto dependet abſoluentis iudiciū, vī q̃ ſit blaſphema uſurpatio confeſſorem ſic abſoluere. HAEC ille. AVCT. Quo ad hoc, q̃ ignorat recidiuationem confeſſor, parum intereſt. Sed quid ſi de certo cognoſcat? an non præcognouit lapſum Perri, & recidiuationem apoſtolorum ad infidelitatem Chriſtus, peccatorum indultor, qñ purgauit eos in ſacra cæna, dicens: lā uos mundi eſtis, ſed non oēs: proditorem deſignans? Et nunquid purgare omiſit Petrum per aduentum ſpirituſſanctī: quia non ignorauit, ſed ſciuit Petrum recidiuare debere in reprehenſibilem prauitatem obſeruationis legalium? Nunquid uī ſibi iam blaſphema uſurpatio Chriſtum præcipuum confeſſorem ſic abſoluere confitentem? An non præſupponebat Chriſtus recidiuationes plurimas fratris noſtri in nos, quibus in perſona Petri mandauit, ut dimitteremus peccata uſque ſeptuagieſſepties? Sed hoc eius motiuū confregit Auguſtinus in caſu cuiuſdam Donatiſtæ ad pœnitentiam confugientis eccleſiæ. Quē tamen clerici fideles uoluerunt abijcere: quia recidiuam eius habuerunt ſuſpectam. In ſermone de apoſtolis Petro & Paulo, tertia parte, qui incipit, Recens ſancti euangelij. AVGVSTINVS. Contriſtauit eos, quod audiuimus, q̃is præſentes non fuerimus: q̃ quidam ex Donatiſtis ueniens ad eccleſiam, peccatum rebaptizationis confitens, cum ad pniam ab eo exhortaretur, reclamatum eſt a quibuſdam fratribus, & repulſus eſt. Dico charitati ueſtræ: torta ſunt ex hoc uiſcera mea. Fatemur uobis: non nobis placet talis diligentia. Scio quia zelo Dei fecerunt, & eccleſiæ. Sequitur. Veniant, admittantur more ſolito,

Primaſ.

Matth. 10. 33.

Auguſtin.

lito, qui nunq̃ adhuc catholici fuerūt. Si autem iam catholici fuerunt, & inuenti ſunt lubrici, inuenti ſunt inconſtantes, & infirmi, & inuenti pfidi; nunquid parco prorſus perfidis? fortè erūt fideles, qui perfidi fuerūt. Veniant & ipſi admittendi ad pœnitentiam: nec ſibi blandiantur, q̃re deuntes ad partem Donati egerint pœnitētiam. Illa pœnitentia fuit falſa de re bona: hæc uera de re mala. Qñ egerunt pœnitētiam in parte Donati: pœnituit illos, quia bene fecerant. Modo agant ut pœniteat illos, quod malè fecerant. Timetis, q̃ perfidi inuenti ſunt, ne ſanctum cōculcent? Ecce & huic timori ueſtro conſulitur, ſi in pœnitentiam admittantur. Erunt in pœnitentia qñ uoluerint conciliari: iam nemine cogēte, nemine terrente: qñ pœnitens catholicus iam legū comminationes non cōpatitur. Cepit uelle recōciliari, dū nemo terreret: uel tunc credatur uolēti. Puta coactus eſt eē catholicus: erit pœnitēs. Quis illū cogit petere recōciliationis locum niſi uoluntas ppria? Mō ergo admittamus infirmitatem, ut poſtea probemus uolūtatē. Hæc ille AVCTOR. Auguſtinus ecce ſanctus præſul nō parcit incōſtantibus infirmis, nec inuētis perfidis, imò nec prſus perfidis, quin ſuſcipiat eos per pœnitētialem formam ad eccliæ communionem: ēt nec pœnitere coactum, uel attritum: unā ſemper cām pietatis obtendens. Forſan erunt ſi deles, qui pfidi fuerunt uſque adhuc. Ecce anguſtia tua de recidiuātibus uincitur. Quid uis me dicere deſciris, de dānatis, de aliter à deo diſpoſitis? Ego non inſidior cauſis abſconditis. Altiora te ne quæſieris, iubet ſapiēs: ſit pſcitus, ſit traditor in Chriſto & eccleſia: ego ſuſcipio pœnitētem. Diabolum autem extra hanc ecclam damnatum nō abſoluo. Quandiu in hac carne uiuit, de uenia per claues ecclæ obtinenda non niſi paganicè deſperatur. Iam dixerat Aug. ſi ſit pſcitus, fructuoſè pœnitendo pōt ſaluari. Nā ita credit eccla: q̃ Iudas potuit obtinere ueniam, ſi ab eccleſia poſtulaſſet. Vnde li. de uera & falſa pœnit. c. 9. AVGVST. Iudas pœnitēs iuit ad Phariſæos: reliquit Apoſtolos: nihil inuenit auxilij, niſi augmentū deſperationis. Dixerunt ei: q̃d ad nos? Tu uideris. Si peccaſti, tibi ſit: non tibi ſuccurrimus: non peccata tua charitatiuè ſuſcipimus: non comportando promittimus: nec qualiter deponas onus, docemus. Quid. n. nobis & miſericordiæ: q̃ nec opera ſeq̃mur iuſtitiæ? Iſſet ad fratres, iſſet ad illos, qui orauerunt pro ſocru Petri febricitante: qui Chananæam improbam miſericordi miſericordiæ obtulerant, interrogaſſet pro ſe Petrum effundentē lachrymas: non fugiſſet Mariam, & Marthā, quæ unicam filium æquiſierat uiduæ, Iuit ad diuitem: & diuiſus interijt. Hæc ille. AVCTOR. Cōparemus iam Iudam præſcito, ſicut eſt, & Phariſæos Witcleuiſtis: ſi non in concilijs uniantur. Clarè ſatis, ſatis item & ſimili ſenſu ſcribit hoc ipſum 2. li. de pœniten. AMBROSIVS. Arbitror. n. q̃ etiam Iudas potuiſſe tanta domini miſeratione non excludi à uenia, ſi pniam nō apud Iudæos, ſed apud Chriſtum egiſſet. Peccaui (inquit) quòd tradiderim ſanguinem iuſtum. Reſpōderunt. Quid ad nos? Tu uideris. Quæ uox alia ueſtra eſt, cum etiam minoris peccati reus uobis factum proprium confitetur? Quid reſpōdetis aliud niſi hoc. Quid ad nos? Tu uideris. Hunc ſermonem ſequitur laqueus eo feraliore pœna, quo culpa eſt minor. Hæc ille. AVCTOR. Concorditer ecce ſancti patres docent Iudam ire debuiſſe ad Chriſtum, ad Petrum, ad apoſtolos, ad eccleſiæ interceſſores: & per Dei miſerationem non fuiſſet excluſus à uenia. Conſtitit autem eis de perditione eius æterna, cùm iſta ſic ſcriberēt Vel ergo docuerunt inaniter: uel dederunt intelligi præſcitum ueniam conſequi poſſe in eccleſia, ſi ad eccleſiæ formam ſtatutam uelit accedere. Neſcio ſi Simon Magus præſcitus non fuerit huic tamen beatus Petrus obtulit pœnitere, & uenia conſequenter, ut ibidem paulò ſuprà probat AMBR. Denique Petrus Simoni, qui magicæ artis conſuetudine depraua tus, putaſſet, q̃ gratiam Chriſti per impoſitionem manus, atque infuſionem ſpirituſſancti compararet pecunia, ait. Non eſt tibi pars, neque ſors in hac fide: cor tuum non eſt rectum apud Deum. Pniam itaque age ab hac nequitia tua, & precare Deum ſi fortè remittatur tibi recordatio cordis tui. in obligatione enim iniquitatis, & amaritudine fellis uideo te eſſe. Vides, quod hunc magica uanitate blaſphemantem ſpiritum ſanctum, apoſtolica auctoritate condemnet: & eo magis, quia puram conſcientiam fidei non habebat: & tamē non intercluſit ei ſpem ueniæ, quem inuitauit ad pœnitentiam. Hæc ille. AVCTOR. His pensatis, non turbetur fidelis à fine pœnitentialis confeſſionis, & abſolutionis ſacramentalis, propter illam, quam iam Witeleff obiecit multiplicem ignorantiam ſacerdotis de præſcientia paſſiua, de recidiuatione, & duplicitate confeſſi, de diminuta diſcretione: prouideat legendo, aut magis Deum orando de notitia proportionis pœnæ ad exceſſum culpæ quantum in ſe eſt, diuino iudicio ſe conformet: incumbens ſit directionibus ſcripturarum, canonum, & patrum eccleſiæ: & omni mentis conſtantia auctoritati ſolidiſſimæ ſanctarum clauium eccleſiæ ſe committat, omnes ambages repellat uirorum errantium, & uolentium dicere ſacerdotes catholicos cum phariſæis iudæ reſpondentibus

Amb. To. 1 ca. 5

Matt. 27.

Amb. ca. 4.

Act. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dentibus, Quid ad nos? tu uideris. Et ne suscipia A mus incaute præscitum, consulunt abiicere præ stinatum. Scimus enim ex fide, claues Petri esse certissimas. idcirco in libro de pœnitentia, & assumit Beda exponens hunc textum Apostoli. 1. ad Corinthio. 12. Ne iterum cum uenero &c.

2.Cor.12. Aug.To.4

AVGVSTINVS. Fac incertum esse utrum ignoscat Deus, quid perdit, cum supplicat Deo qui salutem perdere non dubitauerit, cùm offenderit Deum? Quis enim certus est etiam, quòd imperator ignoscat? Et cum pecunia funditur, maria transeuntur, procellarum incerta subeuntur: ut mors, & pœnæ euitentur, mors ipsa suscipitur. Supplicatur deinde per homines homini sine debitatione ista fiunt, cum sit dubium, quo fine perueniant. Et tamen certiores sunt claues ecclesiæ, quàm corda regum, quibus clauibus quodcunque in terra soluitur, etiam in cælis solutũ promittitur. Et multò est honestior humilitas, qua quisque se humiliat ecclesiæ Dei, & labor mitior imponitur: & nullo temporalis mortis periculo mors æterna uitatur. Hæc ille. AVCTOR. Facit Deus, quòd occurrat, quo necesse habemus soluere uersutias inimici. Ad quid uolat iste processus beatissimi Augustini, nisi ad satisfaciendum illis, qui hæsitant de remissione peccatorum per claues ecclesiæ: & dicentibus incertum esse, si Deus remittat sicut sacerdotes

Wycleff 2 promittunt? Ad† quod utique laborat Witcleff tractatu suo de confessione, capit. 4. Papa (inquiens) uel sacerdos alius, non habet scientiam peccati grauedinem cognoscendi, etiam quomodocunque peccans secundum ultimum notiriæ suæ dixerit confessori, nisi hoc sibi specialiter a Deo fuerit reuelatum. Et infrà post multas gerrulas. Cum sacerdotes absoluentes hoc sæpe nesciunt: immo semper si hæc pœnitentia confessio suo profuerit, uel fuerat uoluntati Dei con- 2 traria: uidetur q̃ Deus non regulariter approbat talem pœnitentiam sic iniunctam. Hæc Witcleff. AVCTOR. Omnia facit, ut retrahat fideles a confessione catholica, & apostolica: iam propter imminutam scientiam sacerdotis de peccati grauitate, iam de qualitate confessi obiiciens, aut de subtractione diuinæ clementiæ ad inuocationem presbyteri, & gemitum peccatoris. Ego iam offero argumentum, quo probem uiam ecclesiæ esse tutissimam, si uia eius sit tuta: non autem sic uiam eius esse tutam sine ecclesia.

Notatio uem.

Vbicunque enim duo sufficiunt ad effectum, si adiiciatur tertium adiumentum, non impeditur, sed potius expeditur effectus. Sed si pœniteat hominem malæ uitæ præteritæ, & confirmans se in bono, traiiciat totam intentionem suam ad uiuendum perfectius, sufficiet pœnitentia ad salutem, sicut dicit Witcleff. ca. 23. quarti trialogi.

Ergo si ad hoc addat confessionem ecclesiæ, & subeat pœnitentiam salutarem, nihil impeditur salus animæ, sed promouetur quod super Witcleff addit ecclesia. Patet modus arguendi: cum sit saluatoris Matth. 23. ad Scribas, & Pharisæos decimantes mentham, anethum, & cuminum: relinquentes quæ grauiora sunt legis, iudicium misericordiam, & fidem: quod si priora sufficerẽt, hæc adiecta perficerent. ideo arguit Christus. Hæc oportet facere, & illa non omittere. Ita Witcleff pœnitentiam mali propositi, & propositum bonum facti si dicat sufficere, relinquens ea. quæ sunt grauiora legis, scilicet, ostendere se sacerdoti pudore perfundi, & pœnam subire taxatam, à certitudine perfectionis necessario deficit, dicente illi Christo, & ecclesia. Hæc, quæ tu dicis, oportet facere: & ista, quæ iubentur, non omittere. Si dicas hoc uerum esse, dato, q̃ confessio ecclesiæ foret utilis: iam hoc tu dicis: & ideo in casu simpliciter quid necessarium. prædicto. B 23. ca. quarti libri. Iam arguat Witcleff contra confessores, & pœnas iniunctas. Si data sua saluant hominem, cum omnia illa iubet ecclesia, non potest homo per mandatum ecclesiæ à salute deficere. Potest autem si ultra data Witcleff iussa Christi & ecclesiæ requirantur impleri. Via ergo ecclesiæ, quæ omnia iubet, quæ Witcleff, & addit ea, quæ Christus est obseruantia certior ad salutẽm. Hoc intendebat Augustinus arguere dicens iam supra. Fac incertum esse utrum ignoscat Deus (sicut dicit Witcleff incertum, si absolutio confessoris, uita confessi, uel eius dictio, aut pœna taxata sint Deo contrariæ) sed fac incertum esse: quid perdit reus, cum supplicat Deo, qui non dubitauit offendere Deum, aut cum se humiliat ecclesiæ Dei, & pœnam luit iniunctam: quid perdit? si pœnam cordis sui subire sufficeret: quid pœnam item officiet subire C prælati: si humiliare se Deo saluat hominẽ: quid perdet homo, si item propter Deum ecclesiæ se humiliet: & ultra pœnam cordis pœnam impleat hominis? Sanè quam maximè triumphat arguens hoc modo in sermone de pœnitentia, qui incipit, Pœnitentes. in procœmio. AVGVST. Aug. Sed unde scis, inquit, nè fortè Deus dimittat mihi? uerum dicis unde scio, illud nescio. Hoc nescio: ideo do tibi pœnitentiam, quia nescio. Nam si scirem nec tibi prodesse, non tibi darem Item si tibi prodesse, non te amonerem, non te terrerem. Duæ res sunt; aut tibi ignoscitur: aut non ignoscitur. Quid horum tibi futurum sit, ignoscitur ergo dimitte incertum, & tene certũ. Aliud ipse trauit. Hæc ille. AVCTOR. Ad ista coniuge, quæ iam Witcleff dixit: sacerdotes absoluentes hoc sæpe nesciunt, si pœnitentia confesso profuerit: uel fuerit uoluntati Dei contraria. Ista sunt antiquorum

rum hæreticorum motiua, ut uidetis. Respondet A Augustinus. Ideo do tibi pœnitentiam: quia nescio. Si tibi a Deo ignoscitur, siue non, ego nescio: sed juxta fidem credo. Sed si fides cordis tui bona est, ecclesiæ obseruantia tibi prodest: hoc est certum. Si fides tua tibi soli subueniat: hoc est incertum: puta negatiuè: singulis non est certum. dimitte ergo incertum Witcleff, & assume certum ecclesiæ: sumens hoc unum pro certissimo certo, quod certiores sunt claues ecclesiæ, q̃ corda regum, quibus quodcunque in terra soluitur, in cælis solutum promittitur, secundùm Augustinum. ubi etiam recole quod supra dixi, q̃ sententiam cæli præuenit sententia Petri.

¶RESPONDETVR AD TRES ACcusationes Witcleff contra catholicos cõfessores: de leuitate nimia: de seueritate: & quia confessos non produnt. Cap. CLII.

SVMMA.

2 *Witcleff prima accusatio contra confessores catholicos, de leuitate nimia.* ET *ad eam responsio.*

2 *Witcleff aduersus confessores, de seueritate nimia, secunda accusatio, diluitur.*

3 *Witcleff tertia contra confessores, quia confessos non produnt, accusatio refellitur.*

SImiliter† (inquit Witcleff) ca. 3. de sermone dñi in monte. Nemo dẽt p̃sumptiuè dare audaciam peccatori: sed sic faciunt communiter confessores: ergo ista ars absoluendi est fideliter fugienda. Quis rogo timeret rapere bona proximi sui: pro dere suum dominum, uel peccata similia facere, si crederet simpliciter, q̃ propter illud peccatum non subibit maiorem pœnitentiam, quàm confessor suus iniungit? Hæc Witcleff. AVCTOR. Hanc argutiam traxit Witcleff non a lege Christi uel libris fidelium, sed a garritibus Paganorum & Iudæorum perfidia. Vtraque enim gens per hanc formam concertat contra confessionẽ ecclesiæ, & pœnitentiam salutarem. Respondet aũt singulis prima parte sermonum, sermo. 17. Aug. uersus finem AVGVSTINVS. dicẽs. Solẽt inde christianis pagani insultare de pnia, quæ instituta est in ecclesia: contra nõnullas hæreses tenuit ecclesia catholica istam ueritatem de agenda pẽ nitentia. Fuerunt enim, qui dicerent, quibusdam peccatis non esse dandam pœnitentiam, & exclusi sunt de ecclesia, & hæretici facti sunt. In quibuscunque enim peccatis non perdit uiscera misericordiæ mater uera. Ergo solent inde etiam pagani quasi insultare nobis, nescientes quid loquuntur: quando ad uerbum Dei, quod linguas infantium fecit disertas, nondum peruenerunt. Vos (inquiunt) facitis ut peccent homines, qui illis promittitis ueniam, si egerint pœnitentiam Dissolutio est ista, non ammonitio. In hanc sententiam exaggerant uerba quanta quisq; potest lingua, uel sonanti, uel titubanti, non tacent, nõ tamen quando eis loquimur, & si uincuntur, consentiunt. Tamen quomodo uincantur, breuiter accipiat charitas uestra: quia totum domini misericordia optimè cõstituit in ecclesia sua. Dicunt nos dare peccatis licentiam: quia portum pœnitentiæ pollicemur. Si clauderetur aditus pœnitentiæ, nonne ille peccator tanto magis augeret peccata peccatis, quanto magis desperaret ignosci? Diceret enim sibi: ecce peccaui ecce scelus admisi. Iam mihi ueniæ nullus lo- B cus est. Pœnitentia infructuosa est, damnandus sum. Quare non iam uiuo ut uolo? quia ibi non inuenio charitatem. hic saltem pascam cupiditatem. Quare enim me abstineam? Ibi mihi locus omnis clausus est: hic quicquid non fecero, perdo, quia uita, quæ post hanc uitam futura est, non dabitur mihi. Quare ergo non seruio libidinibus, ut impleam, & saturem, & faciã quicquid non licet, sed libet? Diceretur ei fortasis: si miser capieris, accusaberis, torqueberis, puniris. Sciunt ista homines mali ab hominibus dici: & inter homines se uiuere attendunt: multos malè, & sceleratè uiuentes impunita habere peccata: occultare possunt, quæ redimere non possunt ducentes usque in senectutem uitam lasciuam, blasphemam, sacrilegam, perditam. Enumerant sibi. Quid ille: qui tanta fecit, non senex mortuus est? Nunquid attendit illum ideo peccatorem, & C sceleratum, senem mortuum: ut ostenderet in illo Deus patientiam, expectans pœnitentiam? Et infrà. Quomodo enim reuera auget peccata, q̃ desperauerit, sic potest augere peccata, & qui ueniam sperauerit: ut dicat sibi. faciam. Deus bonus est, quando me conuertero, ignoscet mihi. Sequitur finaliter. Ecce ad utrunque uigilauit p̃ nobis prouidentia Dei: ne desperando augeamus peccata proposita est pœnitentiæ portus. Rursus ne desperando augeantur, datus est dies mortis incertus. Hæc ille. AVCTOR. Patet nè iam in litera Augustini, quod cum paganis cõtraxit Witcleff societatem iniquam militans cũ eis, & argumenta eorũ assumẽs sibi cõtra confessionem ecclesię, imponens ei, q̃ det peccatori audaciam delinquẽdi, quia ueniam pollicetur si petat. Similiter impii Iudæi in hac desperationis abyssum peccatores suos impellunt, si recidiua re contingat usque in quartum. Non solum di-

co,

Universidad de Deusto
Biblioteca

co, quòd hoc obseruabãt antiquitus, imò quòd usque ad tempora nostra docen: prout lib. 1. ca. 7. de causa Dei THOMAS BRADVVARDINVS. Quæ enim mihi (inquit,) à quodam perito Iudæo: si contingat quẽquam inter eos quartò peccare, quid tum agat? Respondit, quòd quicquid libuerit, sicut certissimè diabolo traditus & damnatus: & tandem fortassis in aliquo nemore, aut deserto uagabitur errabundus: & aliquæ se misera morte perdet. Hæc ille. AVCT. Huic miserrimæ hæreti Iudæorum in lib. suo. 2. de pœnitentia * circa medium, insultare videtur AMBROSIVS. Soluit enim criminum nexus uerecunda confessio peccatorum. uide quid à te exigat dominus Deus tuus: ut memor sis eius, quam accepisti, gratiæ: non glorieris quasi nõ acceperis. Vides * quòd remissionis pollicitatione re prouocat ad confitendum. Vide ne relũ B ctando mandatis cælestibus in indeuotionem Iudæorum incidas, quibus dicit dominus Iesus. Cantauimus uobis, & non saltastis, lamentauimus, & non plorastis. Vilis sermo, sed non uile mysterium: & ideo cauendum, ne quis uulgari quadam sermonis huius deceptus interpretatione, putet nobis saltationis lubricæ histrionicos motus, & scenæ deliramenta mandari. Hæc etiã in adolescentula ætate uitiosa sunt. Sed saltationem mandauit, quam saltauit Dauid ante arcam domini. Totum enim decet quicquid defertur religioni, ut nullum obsequium, quod prosiliat ad cultum, & obseruantiam Christi, erubescamus. Sequitur. Cantauimus uobis: nouit utique canticum testamenti: & nõ saltastis: hoc est, non eleuamstis animam ad spiritualem gratiam. Lamentauimus, & non plorastis: hoc est, non egistis pœnitentiam. Et ideo derelictus est Iudæorum populus, quia non egit pœnitentiam, & C gratiam refutauit. Per Ioannem pœnitentiam; per Christum gratiam. Istam quasi dominus donat, illam quasi seruus annuntiat. Vtrunque igitur ecclesia custodit: ut & consequatur gratiam, & non abiciat pœnitentiam. Gratia enim munus largientis, est, pœnitentia delinquentis remedium. Hæc ille. AVCTOR. Auditis, quòd remissionis pollicitationem non sacerdos, non episcopus quisquam mortalis: sed Christus Iesus pontifex factus in æternum, nos prouocat ad cõfitendum: non sibi soli tantum, secundum ordinẽ Witeleff, sed ad illam, q̃ est uerecunda peccatorũ confessio: & per hoc homini facta mortali. & adiungit. Vide (inquit) ne reluctando mandatis cælestibus in indeuotionem Iudæorum incidas, qui in desperationem potiùs mittunt, quàm remissionem promittunt: ne fortè secundum argumẽtum factum iam commune tribus, hæreticis, paganis, & Witeleuistis, sic promittentes, & ueniã A indulgentes, audaciam faciant peccatori: quia portum pœnitentiæ pollicentur. Sed ut omnibus euidens huius inconstantia hominis fieret: statim sibiipsi dicit contraria: quia ubi de nimia leuitate pœnitentiæ criminabatur ecclesiam, in eodem passu sine mora de crudelitate, & sæuitia confessorum improperat, & ad leuiora suadet. cap. 1. de sermone domini in monte. cap. 3.

¶ Infinitæ (inquiens) sunt inconuenientia, quæ confessor in ista materia non euadet: sed uidetur, q̃ laborat in deceptione sui confessi pro pecunia, uel dominio acquirendo: & ita alligat super humeros pœnitentium onera grauia, quæ ipsi sufficere non possunt: nec propter longitudinem temporis ex ordinatione domini supportare. Sicut ergo iniunxit adulteræ, q̃ nolit amplius peccare, ita uidentur confessores debere B iniungere pœnitentiam confitenti: tum quia nulla est ars pœnitentiaria, à qua capi potest certior pœnitentia iniungenda: tum etiam, quia hoc maximè retraheret à peccato, & sonaret in misericordiam confessoris. Quomodo ergo crudelis, & immisericors confessor necessitaret Deum ad suo iudicio consentiẽdum? Hæc Witcleff. AVCTOR. Leue cerebrum, & uagæ mentis iudicium habens, quod tam sceleri raptu uolat ad oppositã: nunc leues pœnitentias hominũ damnans: dicens eos dare peccandi licentiam, cum parcunt: nunc eosdem crudeles appellans, quia instar Christi sine omni pœnitentia non relaxant: quia sic (inquit) Christus dixit adulteræ. Vade, & amplius noli peccare. Hoc scio Christũ dixisse: sed si ei ulteriorem pœnam non statuit, siue insensibiliter imperãdo quia Deus fuit, siue sensibiliter postmodum iniungendo, qualiter tibi constat? Cum itẽ exemplum remissionis Christi non solum est à quo erudiamur, non unicum C in scriptura. Ecce Petrus in negando delinquit: Christus respiciendo remisit. Nunquid propter hoc sine amplior pœna Petrus abscessit? Paulus item remissionem peccatorũ à Christo accepit, putas tamen non dixisse dominũ remisisse? Ego ostendã illi quanta oporteat cũ pro nomine meo pati? Argumenta forsan scripturæ per me non mouent, audies ex lib. 9. moralium. ca. 22. textu Iob. Sciens quòd non parceres delinquentes. loqui GREGORIVM. An pœnitenti parcit, & delinquenti non parcit? Quia cum delicta plagimus, nequaquam iam delinquentes sumus. Sed quid est, quòd Petrus cum negat, respicitur: & redemptoris negati respectu ad lachrymas uocatur? Quid, quòd Paulus cum redemptoris nomen in terra conaretur extinguere, eius uerba de cælo meruit audire? Sed tamen culpa in utroque punita est: quia & de Petro, teste euangelio, scriptum est. Recordatus

datus Petrus uerbi Iesu, egressus foras, fleuit amare: Et de Paulo hæc eadem, quæ hunc uocauit ueritas. dicit. Ego ostendam ei quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Delinquenti ergo dominus nequaquam parcit, quia delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine uendicans percutit. Nequaquam ergo parcitur peccato: quia nullatenus sine uindicta laxatur. Hæc ille AVCT. Ecce ex ore sancti Iob, Deus nõ parcit delinquenti: & quodcunque delictum sine ultione non deserit, qui ut iustitiæ satisfaceret, ipse Deus existens, in hanc carnem descendit, ut pœnas peccatorum, quas homo æger non posset, ipse persolueret. Perpendet tamen, q̃ Deus, qui sine ultione reatum transire non sinit, ipse etiam cum ad condignum non plectit, parcit. Simul enim adultera grauem pœnam de suspensione indicii pertulit, & de publica confessionis accusatione ruborem, & postmodum de saluatoris misericordia leuitatem. Hoc item exẽplo iam penè rubore confectis, & per seipsos pœnarum extortione multatis, misericorditer confessores parcunt, & tamen aliquid ecclesiasticæ seueritatis imponant: aliis autem misericordius sæuiunt, quos in peccatorum defensione proteruos, aut de criminis excessu tepide uident esse compunctos. Nec unus igitur pœnitentiæ modus est omnibus: nec eadem misericordia singulis impendenda, ut fallax Witcleff interpretatur saluatoris exemplum: sed nec palpator criminũ confessor accusandus est, cum ex compassione pepercerit, nec crudelis cum monente iustitia pœnitẽtiam aggrauat: quia siue sic, siue sic, Christi minister est. hoc attendens, quod dixit. Vade, iam amplius noli peccare. Vnde in epistola ad Macedonium AVGVST. Ne delictorum nõ amator, sed approbator uideretur. Vade, inquit, iã deinceps noli peccare. ut se homini pepercisse, non hominis culpam sibi placuisse monstraret. Iam uides igitur de religione descendere, nec nos societate criminum obstringi, q̃ intercedimus plerunque etiam pro sceleratis: & si non sceC lerati, tamẽ pro peccatoribus intercedimus peccatores. Hæc ille. AVCT. Fauor igitur spiritualis, quem confessis suis, siue parcendo, siue intercedendo, uel fouendo uice Christi confessores, non est iniquitatis consensus: sed ex religione descendit, cuius modum, si non nosti, antiquitatem considera. Quam lib. 9. historiæ tripertitæ cap. 35. describens CASSIODORVS. Apud Romam (inquit) locus certus est pænitentium. Stant enim rei uelut in lamentationibus constituti: dum enim sacra celebratio fuerit adimpleta, illi communionem non percipientes, cum gemitu, & lamentatione semetipsos in terram prosternunt. Ad quos concurrens episcopus & ipse cum larhrymis, & gemitu spirituali prosternitur: & omnis ecclesiæ plebs fletibus inundatur. Post hoc autem prior surgit episcopus, & eleuat iacentes a terra. Tunc competenter post pœnitentiam facta oratione dimittit omnes.

At illi afflictionibus sponte uacantes, aut ieiuniis, aut abstinentia lauacri, aut suspensione ciborum, aut rebus aliis, qui iubentur, expectant communionis tempus, quo discernit episcopus. Constituto uero tempore uelut quoddam debitum exoluentes, afflictione peccati curati, cum populo participantur communione. Hæc ergo antiquitus Romani pontifices usque ad nostrum conseruauerunt tempus. Hæc ille AVCT. Ecce mi Witcleff, si leuis pœnitentia est culpanda: quæ credis est leuior, quam pœnitentia Christi, quam ipse (ut tu recitasti) signauit adulteræ, Vade, & iam amplius noli peccare? Quæ gens peccatrix, & pœnitens plus habere iam solet diebus nostris christiani fomẽti, quàm isti apud Romanorum antistitem, quos sic consulabatur antiquitas? Et iterum audi ueterem lib. 2. de pænitentia uersus finem, AMBROSIVM. Condoleamus, inquit, peccatoribus affectu intimo. Hæc enim summa uirtus, quia scriptum est. Et nõ gaudebis super filios Iuda in die perditionis eorum: & ne magniloquaris in die tribulationis eorum. Sed quotiescunque peccatum alicuius lapsi exponitur, compatiar, nec superbe increpẽ: sed lugeam, & defleã: ut dum alium fleo, meipsum defleam: dicens. Instificata est magis Thamar, quam ego. Fortasse adolescentula lapsa sit occasionibus: quia delictorum fomite fuit decepta, ac præcipitata. Peccamus seniores. repugnat in nobis lex huius carnis, legi mentis nostræ, & captiuos nos in peccatum trahit, ut faciamus q̃ nolumus. Illi de ætate suppetit excusatio: mihi nulla. Illa enim debet discere: nos docere. Ergo iustificata est magis Thamar, quam ego. Incusamus alicuius auaritiã: recordemur si nil ipsi auare facimus. Et si fecimus: quoniam radix est malorum auaritia: & tanquam sub terra occultè in nostro serpit corpore: dicamus singuli. Iustificata est magis Thamar: & recordatus suam esse culpam ait. Iustificata est magis Thamar, quàm ego. Si commoti fuerimus in quenquam grauiter causam leuiorem laicus habet, quàm episcopus, eò quod commotius aliquid egerit. Retractemus nobiscum, & dicamus iustificatus est magis iste, qui commotionis arguitur, quam ego.

Sequitur. Non ergo erubescamus dicere grauiorem culpam nostram esse, quam eius, quem arguendum peccamus: quia dixit hoc Iudas, qui arguebat Thamar: & recordatus suam esse culpã, ait, Iustificata ẽ magis Thamar, q̃ ego. Hæc ille.

AVCT.

cap. 6. — *Thomas Bradwardinus.*

Amb. To. 1 — *qua*

Lu. 7.

2. Reg. 16.

Accipitur secunda à multis.

Lu. 22. — *Act. 9.* — *Iob. 9. Gregorius To. 1.* — *Lu. 22.*

ca. 3. Amb. To. 1 — *Gen. 38.* — *1. Tim. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVCTOR. Quantum putas criminis imputaſſet hoſtis noſter Ambroſio ſi ſanctum patrem legiſſet non parcentē pœnitentī tm: ſed condolentem confeſsis ſuis, & compatientem ad tantum, eos ſibi in iuſtitia uitæ præferre ſtuderet? ¶ Contra hāc pietatem eccleſiæ iterum hoſtis oblatrat artem ſibi reperiens contra aditum ueniæ: tractatu de confeſsione, capite quinto. Breuiter (inquiens) cautela diaboli & iſtud medium ſunt ad omnia genera criminum inductiua: ut ad peccatum diaboli; ad ſuperbiā & inuidiam atq; iram: cum confeſſor poſt confeſsionem nec audet cul pā confeſsā prodere: nec cōfeſsū ſuū priuate uel publicè ad uirtutem oppoſitam inclinare. Et ſic neceſsitatur a lege domini, Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus: conſentiendo crimini: declinare. Hæc Witeleff. AVCTOR. Parce, ò Witeleff: & ſuper fragiles homines miteſce pauliſper. Seueritas eſt hæretica ſic in fratres tuos crudeſcere, & ex eius inuidia pullulans, qui accuſator eſt fratrum noſtrorum, & accuſare eos ſtudet. Solicitè inq; ipſe te docuit dicere cōſenſum B eſſe crimini: criminationibus, & calūniis hominū non inſiſtere die ac nocte. Ipſe te docuit nō Criſtus Ieſus: ꝙ confeſſor dēt confeſſum ſuū prodere: uel cenſeri alioquin proditor legis Chriſti. Nos aūt ſcimus Chriſtum Ieſum nec ſui prodidiſſe traditorem: nec eū de hoc crīe proditionis ſingulariter arguiſſe: nec item ꝓ hoc neceſsitatum 1 a lege domini declinare: qui eū quantū oportuit in quodā generali compeſcuit, dicens. Vnus ex uobis me traditurus eſt. Sed ſcio, ꝙ uenter tibi doleat: quia non poteſt os tuum amaritudine, & 2 omni dolo plenū, & iam ſepulchrum factum patens, niſi publicum uenenum expirare cōceptū: & eum in publico accuſare, cuius iudex electus, aut tutor es poſitus in ſecreto. Nouatus tuus hoc te docuit: cui item rīdet lib. de quæſtionibus no C ui & ueteris teſtamēti. c. 102. AVGVSTINVS Adhuc eſt aliquid, ꝙ reprehendit Nouatianus. Cur (inquit) corpus domini tradunt eis, quos noluerunt peccatores? Quaſi poſsint ipſi accuſatores eſſe, qui ſunt iudices? Si accuſati aūt fuerint et manifeſtati, poterunt abiici. Nam quis iudex accuſatoris ſumat perſonam. Nam ſi dīs Iudā paſſus eſt, quē ſciebat furem eſſe: & ea, quæ mittebātur, exportabat: nec eū, qui accuſatus non eſt, abiecit, hoc exemplo uti oportet, ut eum abiici non liceat, qui publicè detectus non fuerit. Nam nec iuſto uiro competit aliquem accuſare.

Accuſatio tertia Witeleff.

Matt. 26.

Pſal. 5.

Ioan. 12.

Aug. To. 4

Lu. 1

Vnde Matthæus. Ioſeph cum eſſet (inquit) homo iuſtus, & nollet eam traducere, uoluit occultè eam dimittere. Hæc ille. AVCT. Hoc eſt documentum charitatis, hæc diſciplina catholica pii patris: ꝙ confeſſor non erit confeſsi ſibi proditor: tantum ne eum accuſet in publico: ſed negare ipſi non dēt corpus Chriſti cū aliis ſumere qa Chr̄s non negauit Iudæ, ſed contulit, cui tm in conſenſu criminis non adhæſit. Cur hoc? quia non pōt accuſator eſſe qui iudex. Et iterum: quia iuſto uiro non competit aliquem accuſare. Iniuſtiſsimus ergo Witeleff: qui ſic accuſat, & ſtimulat accuſantes, ut de accuſatione continua deſiſtant: ſaltem etiam catholicos infideles. Opto audire eum ſemel ſuum prodere ſectatorem: & publicè coram orthodoxis accuſare de crimine. Aut oēs de ſtudio partis eius ſunt immunes a ſcelere, expertes peccati, angelis coæquales. Refellant ergo eum catholici: dicāt eum ſceleratum: arguant eum de conſenſu criminis, & noſtros fideles non eum audiant incuſantem, quouſque ſceleratiſsimos ſectatores ſuæ perfidiæ coram populo noſtro & clero audiant detegentem. Si bona ſit doctrina eius, experiatur in ſuis: ſi mortifera, ut eſt, uon permittatur in noſtris.

¶ QVOD DEVS PRONIOR EST ad præmiandum iuſtos, uel ad parcendum pœnitentibus, quam ad puniendum iniquos. C. CLIII.

SVMMA.

Deus, quod ſit pronior ad præmiandum iuſtos, & parcēdum pœnitentibus, quàm ad puniendum iniquos, Auguſtini, & Chryſoſtomi authoritatibus, oſtenditur. 1

Deus quod ſit infinitè magis quacunquè multitudine infinita. 2

Deus cum miſeretur, quod etiam teneat ſummam iuſtitiam. 3

¶ VIc item tractaui de clementia ſacerdotum & temperato rigore in catholicè pœnitentes, ingerunt ſe quædam difficultates Witeleff ad partem oppoſitam: quia tenetur ſe Chriſto conformare ſuo premo confeſſori: quia a nullo alio poteſt capi certius ars abſolutoria. in proximo præcedente ca. Chriſtus autem non eſt ad miſerandum procliuior, quam ad puniendum reos. 4. trialog. ca. 12. Quantùm ad iſtud (inquit) quòd Deus eſt pronior ad præmiandum, quàm ad puniendum ſpecialiter iſtud eſt imbrigabile apud ſcholaſticos: cum Deus ſit in infinitum pronus ad puniendum. Ideo cum in punitione ſua ſit ſumma iuſtitia, uidetur, ꝙ non ſit procliuior ad aliquem præmiandum: ideo uel hoc dictum magiſtrale taceo: uel gloſſo illud ſecundum terminos magis certos, ut minus impugnabiles: qa non uideo magnam prudentiam uerba huiuſmodi defendendo

fendendo. Hæc Witeleff. AVCTOR. Quorundam philoſophorum ſtultitia fuit, quòd miſericordia non ſit uirtus: & ideo remouendam eam putarunt tam à Deo, quàm hominibus. de quibus lib. 6. diuinarum inſtitutionum. cap. 14. LACTANTIVS. Si ergo in homine præclarum & excellens eſt bonum miſericordia, idque diuinis teſtimonijs, & bonorum, malorūque cōſenſu optimum iudicatur, apparet philoſophos longè abfuiſſe ab humano bono: qui neque præceperunt huiuſmodi quicquàm, neque fecerunt: ſed uirtutem, quæ in homine propemodum ſingularis eſt, pro uitio ſemper habuerunt. Libet hic interponere unum de philoſophia locum: ut illorum pleniùs coarguamus errores: qui miſericordiam, cupiditatem, metus, morbos animi appellant. Hæc ille. AVCTOR. Non ad præſens negotium pertinet dicere, ſi hęc hæreſis philoſophorum prævalebat in Witeleff, non ſicet pro magna uirtute miſericordiam æſtimare: quanuis ita uideatur ſonare ex uerbis, dicendo quandoque, ꝙ Chriſtus non fuit ad corporalem eleemoſynam aſſuetus. Sed hoc, quod intercidit, aſſruamus, quòd Deus ſit ad præmiandū, uel miſerendum pronior, quàm ad puniendum procliuus. Aſſumit pro hac parte Lactantius, ꝙ 1 præclarum, & excellens bonum in homine eſt miſericordia, & diuinis teſtimonijs optimum iudicatur. Remotis igitur imperfectionibus, ſi eam tribuamus Deo, & optimum iudicatur in Deo, & ſuperexcellens bonum. Quoniam ergo ad optimum bonum Deus ſemper eſt pronior: uidetur, quòd ad miſerendum Deus ſemper eſt pronior, quàm ad puniendum. Et ne uideatur hæc dictio magiſtralis (ut iſte grammaticus noſter dicit) & non ex neceſsitate ſcripturæ producta, & eccleſiæ ueritate, clamat ad nos ipſe dominus per prophetam, dicens. Nolo mortē peccatoris ſed ut magis conuertatur, & uiuat. Ecce magis conuerti uult dominus peccatorem ut C uiuat per gratiam, q̄ ut intereat per pœnam, & mortem ſecundam. Et in comparatione huius primæ, dicit ſe nolle ſecundam: quomodo ergo non eſt magis pronus ad primam. ſ. gratiam, q̄ ad ſecundam, ſcilicet mortem, & uindictam? Vnde lib. de uerbis domini ſermo. 3. inferens hunc textum. dicit AVGVSTINVS. O magna bonitas Dei: & amicitiarum nobis præmia repromittit, ut nobis obſequia debitæ ſeruitutis extorqueat: ut quos nolle ſeruire cōſpicit ſpontè, ſuorum beneficiorum poſsit promiſsionibus inuitare. Sequitur. Cupit etiam nolentibus ſubuenire: deſiderat miſereri peccanti: qui ſi peccauerit, dignos fructus exhibeat pœnitentiæ. Inuitus enim in reos uindicat, ſi Dei indulgentiam miſerantis contemnant. Amat enim corrigi peccatores, qui in uitam, non in mortem à principio conſtituit homines. Reuertimini (inquit) ad me, & reuertar ad uos. Et iterum. Nolo mortem peccatoris: tantum reuertatur, & uiuat. Non uult dominus in quemquam dominari mortē: non uult in pœnam deduci hominem, quem in uita conſtituit. Hæc ille. AVCTOR. Planè patet Auguſtinum hic exponere mortem, non ſolùm pro morte culpæ, quam non uult dominus, ſed & magis pro morte uindictæ debitæ pro peccato. Non uult (inquit) dominus in quenquam dominari mortem: non uult in pœnam deduci hominem, pro quo dixit: Nolo mortem peccatoris: inuitus in reos uindicat. Et in hypognoſtico paulò pòſt principium, dicit AVGVSTINVS, quòd nec mortem uult, nec eam facit, ſed ſerpens. Nolo (ait per prophetam Ezechielem dominus) mortem peccatoris: ſed reuertatur, & uiuat. Si eius (ut prædicatis) auctor B eſt Deus: cur eam dicendo nolo, repellit à peccatore, & non patitur quod ſuum eſt permanere? Mortem (inquit) nolo peccatoris, quam ego ei non feci: ſed ipſe eam ſibi dum in me præuaricator extitiſſet, inuenit: ſed reuertatur, & uiuat, id eſt, uitam me miſerante recipiat, quam ſe peccā te perdiderat. Hæc ille. AVCTOR. Ecce † dominus dicendo, Nolo mortem, mortem à peccatore repellit: ergo eſt ad miſerandū & præmiandum paratior, quàm ad puniendum procliuus. Non enim longè diſtant Dei ad nos miſericordia, & præmium: qui coronat nos omnes in ſola miſericordia, & miſerationibus ſuis multis. Et in argumentum diuinæ pronitatis ad præmium, priùs nos per præmia allicit, quàm terreat per uindictas. Nota ordinem Auguſtini. O magna (inquit) bonitas Dei: amicitiarum nobis præmia repromittit, ut poſsit promiſsionibus inuitare: & deſiderat Deus miſereri peccanti, non autem deſiderat uindictam inferre peccanti: imò inuitus (inquit) in reos uindicat. Hoc argumento probat item CHRYSOST. ueritatem iſtam catholicam, cui tu aduerſaris in terminis: ſumens occaſionem à uerbis Chriſti præponentis præmium timori pœnæ, ſuper Matthæum in imperfecto, Homilia. 45. ubi dicit. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eū coram patre meo. Et qui me negauerit coram hominibus, negabo & eum coram patre meo. Et quoniam quantum ad carnalem naturam rem impoſsibilem mandauerat, nunc & pœnam, & præmium proponit: ut non timore pœnæ, ſed deſiderio præmij uirtus animæ adiuuetur. Ecce præmium. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Sed priùs dicit præmium, poſtea pœnam: quia paratior eſt Deus ad præmiandum bonos, quàm

Pſal. 102.

Ezeb. 18.

Aug. To. 5

Chryſoſt. To. 2. *Lu. 12. Matt. 8.

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad puniendum indignos. Vide ergo quantò ma-
ius est præmium Dei, quàm nostra iustitia: &
quantò grauior est uindicta Dei, quàm nostrum
peccatum. Hæc ille. AVCTOR. Audis ne,
Witeleff, quod dicit Chrysostomus? Iste est, quẽ
digne tu proclamas profundũ logicum, & sublimem philosophum. Ipse plane dicit contra tuã
uesaniam, contrà dicens tibi in terminis, quòd
Deus paratior est ad præmiandum bonos, quàm
ad puniendum indignos: quod tu planè subtrices,
aut glossas ad interitum: dicens imbrigabile: &
ideo nulla prudentia defendendum. Sed dic motiuum tuum & maximam rationum. Quia Deus
est in infinitum pronus ad puniendum: ergo non
est pronior ad aliquem puniendum. Fallis Witcleff sic arguens: & te nec ostendis philosophum,
nec ut peritum disputare theologum. Infinito
enim cum infinito comparatio non repugnat:
uno enim infinito quandoque aliud infinitum
est aliquoties maius, aliquoties infinitè. Deducit enim conclusionem THOMAS BRADVVARDINVS libr. 1. de causa Dei. cap.
1. parte. 9. probans Deum esse infinitè magis
quacunque multitudine infinita: quam ponit
Auerrois particularium existentium cuiuscunque speciei, ac etiam omnium specierum: quia †
quacunque multitudine infinita cuiuslibet speciei est alia maior multitudo, uidelicet congregata ex illa & alia simili alterius speciei. Tota etiã
multitudine infinita omnium particularium om-
nium existentium posset esse aliqua maior: imò
dupla, tripla, quadrupla, & deinceps simul, uel successiue. Deus, autem (inquit) est tam magnus, &
infinitus, quòd nihil maius, aut infinitius esse posset. Per hoc ergo infinitas aggregata omnium
particularium aliquarum duarum specierũ actu
existentium, uel de possibili successiuè, est duplo maius, quàm alterum illorum per se. Item in
finita claritate secundum dotem corporis beatificabitur aliquis sanctus in gloria: sed infinitè
maior intensiuè erit dos dilectionis eius in anima: ergo dos dilectionis est infinitior dote claritatis. Modus arguendi uidetur ex illo textu topicorum. Si optimum unius generis sit melius
optimo alterius generis: hoc totum est simpliciter illo melius. Similiter diuina fœcunditas
est infinita in producendo creaturas siuè in esse
suo intelligibili secundum speciem & numerum
siuè in esse creato secundum rem: sed multò infinitior est fœcunditas eius in producendo uerbum, uel spiritum in identitate naturæ diuinæ
ſm numerũ: ergo in eodem, unum infinitum excedit aliud: & sic dato ꝙ Deus esset infinitè pronus ad puniendum indignos, non propter hoc
sequitur, ꝙ non esset pronior ad præmiandum
etiam infinitum. Dicis, immo quia cum in puni-

Infinito cũ infinito cõparatio non repugnat. Thomas Bradumardinus.

Ar. in Topicis.

tione eius sit summa iustitia, uidetur, ꝙ non sit pronior ad aliquem præmiandum. Si tibi sic uidetur, oculus tuus nequam est: quia Deus bonus est. An ideo non licet ipsi quod uult facere, & propitius esse? quia si punit, habet in puniendo summam iustitiam. Quasi dixeris: non habet summam iustitiam in miserendo, sicut in puniendo. Sed catholica fides tibi dicit ꝙ sic. unde super Psal. 143. uer. 1. AVGVSTINVS. Superexaltat autem misericordia iudicio. Quid est hoc fratres: superexaltat misericordia iudicium? supponitur misericordia iudicio, in quo inuentum fuerit opus misericordiæ, & si habuerit aliquid fortè in iudicio quo puniatur, tanq̃ unda misericordiæ peccati ignis extinguitur: superexaltat enim misericordia iudicio. Quid aũt cum talibus subuenit, & cum talés liberat, & cũ talibus ignoscit, iniustus est Deus? Absit. Et ibi iustus est. Non tollit ei misericordia iustitiam: nec iustitia misericordiam. Vide enim si nõ iustus est: dimitte, & dimitto: da, & do. Vide si nõ iustus est. In qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur uobis. Ad hoc enim in qua mensura? Non enim mensura eiusdem generis: sed ad hoc eadem mensura, ignoſce, & ignoſco. Est apud te mensura ueniæ dandæ: inuenies apud me mensuram ueniæ accipiendæ. Est apud te mensura tribuendi quod habes: inuenies apud me mensuram accipiendi quod non habes. Hæc ille. AVCTOR. Probat bene Augustinus, quòd † Deus, etiã cum miseretur, tenet summã iustitiam: quia rependit homini uices suas, nec tollit ei misericordia sua iustitiã: nec iustitia misericordiam. Summa ergo sibi iustitia cum punit: sed infinitè paratior secundum summam suam iustitiam ut misereatur, & donet: quia ad puniendum, secundum prædicta, quasi accedit inuitus, & non uult mortem peccatoris secundam: magis autẽ uult ipsi misereri, ut conuertatur, & uiuat. Cum ergo omnis Dei proprietas surgat in infinitum: infinitè magis uult Deus misereri peccãti, quàm punire peccantem: & sic infinite est pronior ad præmiandum, uel miserendum, quàm ad puniendum peccantes. Et secundum hanc fidem orat ecclesia Deum, dicens ad eum: quia misereri potiùs eligis, quàm irasci. Et lib. 1. de pœnitentia hanc fidem incorporans scriptis suis AMBROSIVS. Ius (inquit) spiritussancti in soluendis, ligandisque criminibus est. Quomodo ergo munus eius uendicant, de cuius diffidunt iure & potestate? Quid ꝙ insolentiores sunt? Nam cũ ad misericordiam promptior, quàm ad seueritatem sit spiritus Dei: quod ait se nelle, id nolunt: quod nolle, hoc agunt: & cum uindicare iudicis sit, remittere misericordis, tolerabiliùs igitur Nouatiane remitteres, quàm ligares. Aliud enim quasi

quasi deliquẽdi parcè usurpares: aliud quasi ærũ
nè cõpassus ignosceres. Hæc ille. AVCT. Ecce
& hic audis Ambrosium protestari regulam fidei ẽdictam. Ad misericordiã (inquit), promptior,
q̃ ad seueritatẽ est spũs Dei: & igitur tolerabilius Nouatianus remitteret, q̃ ligaret. Ex quo liquet, ꝙ a duritia Nouatianorũ traxit Witeleff formam negandi principium fidei antedictũ: &
calumniari ipsum tanq̃ principium magistrale.
Christi uero fidelibus sufficit hẽre pro principijs sibi credẽdis tales magistros: magistrũ Ambrosium, magistrum Chrysostomum, magistrũ
Ezechielem dicẽtem ex ore dñi, se nolle tormẽtum peccatoris, sed ut magis conuertatur, & uiuat. Si magis hoc, quo non pronior est ad hoc?
Magister itẽ principij huius est dñs noster per
os Esa. 58. Nunquid tale est ieiunium quod elegi per diem affligere hominem animam suam?
Nunquid cõtorquere quasi circulum caput suũ
& saccum, & cinerem sternere? Nonne hoc est
magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & oẽ onus
disrumpe. Frange esurienti panem tuũ &c. Non
tũ est ad hoc Deus ipse parator: sed instruit itẽ
hominem, ut præeligat pœnæ & afflictioni corporis pro peccatis misericordiam facere, & opera pietatis. Et hoc est magis ieiunium, quod elegit: & ita ſm hoc considendum est magis ĩ dño,
quàm desperãdum de uitio: ſm illud AVGVSTINI de uisitatione infirmorum li. 1. in fine dicẽtis Adesto mihi propitius in his meis magnis necessitatibus. Nõ possum me redimere meis operationibus: sed tu redime me, & miserere mei.
Diffido de meis meritis, sed confido de miserationibus tuis. Et plus confido de tuis miserationibus, quàm diffidam de malis meis actib. Hæc
ille. AVCT. Non autem plus confideret sapiens
Augustinus in miserationibus domini, quã diffideret de malis actibus proprijs, nisi sciret Deũ
paratiorem misereri, & parcere pœnitenti, quã
pœnam infligere delinquenti.

¶DE PECCATO MORTALI, ET VEniali: & quæ de eisdem reperiuntur in scripturis. Cap. CLIIII.

SVMMA.

1 *Peccatũ mortale ubi reperiatur in scripturis expressum, & si nullibi ibi dictum.*
2 *Deus quam mortem comminatus fuerit primis hominibus, si ab eo mandatum transgrederentur acceptum, ex Augustino.*
3 *Mors secunda quæ dicatur.*
4 *Peccatum ueniale ubi reperiatur in scripturis expressum.*

EPram à lepra uel non lepra discerne
re: aut mortale delictum à ueniali, ſm
hæc prædicta tanquam necessariũ exigit dispensatio credita confessori. Sed
hoc modo, delicta quis intelligit, nisi solus Witcleff? dicens. 3. trialog. ca. 5. Vt mihi expediens
de peccatis amplius pertractãdum: & primò de
distinctione inter peccatum mortale, & ueniale
quæ distinctio rotatur cõiter in ore uulgariũ, ac
prælatorum, qui melius sciunt pro peccatis pecuniam extorquere, quàm a culpis mundare: uel
inter mortale, & ueniale (de quo frequenter balbutiunt) iudicare. Quia aũt iste terminus uulgaris non fundatur expressè in fide scripturæ, ideo
vt licitum limitare significationes illius, ſm ꝙ
magis conuenit cum scriptura. Hæc Witeleff.
AVCT. Adhuc leuat corã pectore suo antiquũ
illud scutum Arianorum, & complurium hæreticorum umbraculum sub quo (ut sibi uisum est)
securè pererret. Iste terminus (inquit) non est expressè fundatus in scriptura sacra: ideo licet sic
exponere, ut mihi uisum est conuenire scripturis. Sic exposuit Arius ut sibi uisum erat terminum consubstantialitatis. Sic Manichæus hos
terminos, Deum bonum, & Deum malum. Sic
Berengarius tuus, corporis Christi terminũ. Sic
NOVATUS pœnitentiam. Sic omnes hæretici scripturarum terminos: & sensus ad errores suos
retrahunt inuitos. At uideamus, si tota scriptura
sacra, quæ penè tota personat contra peccata, tã
negligẽs sit in isto. Iste (inquit) terminus nõ fundatur expressè in scriptura sacra. Sic Ariani in
Ariminensi concilio contra diuinam substantiam arguentes in Christo. In scripturis diuinis
(inquiunt) non est scripta substantia. sicut in epistola ad Athanasium: quæ incipit, Tanti carceris fossa, Pantamius. Dicunt etiam (inquit) quòd
in libris dominicis substantia nunquam uſ esse
scripta. Redde quod inuolueras furacissime tertator. Ecce uinceris confutare de substãtia. Hæc
ille. AVCTOR. Hoc item modo probare uoluit
Manichæus quidam, ꝙ non pater per filiũ, sed
solùm per seipsum fecit mundum. Vnde contra
Adimantium ca. 1. AVGVSTINVS de eo, qđ
scriptum est, In principio fecit Deus cælum, &
terram. usque ad id, quod scriptum est, Factum
est uespere, & mane dies una. Hoc capitulum legis aduersum esse Euangelio stultissimi Manichæi arbitrantur, dicentes, In Genesi scriptũ est,
ꝙ Deus per seipsum fecerit cælum, & terram, &
lucem. In Euangelio autem scriptum est, per dominum Iesum Christum fabricatum esse mundum. Vbi dictum est, Et mundus per ipsum factus est: & mondus eum non cognouit. Tribus
enim modis refelluntur. Primum, quia cùm dicitur, In principio fecit Deus cælum & terrã: Tri-

Ps. 18 v witeleff

Pãtamius

Aug. To. 6 Gen. 1

Io. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitatem ipsam Christianus accipit:ubi nō solus pater,sed & filius,& Spiritussanctus intelligitur. Sequitur. Quia ubi dicitur, Dixit Deus, Fiat,& factum est,ibi necesse est ut intelligatur per uerbum,cum fecisse quod fecit. Verbum autem patris est filius. Posteremo si postea in Genesi non intelligitur filius,quia non est dictum, q̄ per filium Deus fecerit: nec in Euangelio per filium
Matt.6 Deus aues pascit,& lilia uestit, & cætera innumerabilia,quæ ipse dominus dicit Deum facere & patrem,quamuis non dicat, q̄ ea per filiū faciat.Quòd ergo capitulum hoc aduersum dicunt esse Genesi,ubi dominus ita dicitur fecisse mundum,ut specialiter ibi non sit filius nomina 1
tus,uchementer errant,& non uident, si ita est ipsum Apostolum sibijpsi esse contrarium, cùm alio loco unum Deum dicit,ex quo omnia, per quem omnia,in quo omnia:& filium non nominat. Modò autem hic filius nominatus non est:
Ro.11 intelligitur tamen.Ita in Genesi. Hæc ille. AVCTOR. Cum istis stultissimis Manichæis,cur stultior Witcleff computari non debeat: quando cum eis tantam uim facit in fidem scripturæ pro expressione uocabuli,si cuilibet Christiano fides termini exprimatur in plano, cum nullus terminus latinè iam expressus in Biblia fuerit tempore prædicationis Christi sic expressè fundatus in fide scripturæ,nec Christus in persona sua legem suam expresit in terminis nostris modernis?si autem curras ad terminorum substractos conceptus,qui in omni lingua idem sonant tunc restat ut probes quod dixeris. Scio te alibi 2
scripsisse,q̄ uerissima scriptura citra diuinæ mētis abyssum has literas,& notas sensibiles non attendit.Nunc autem scio Heliu in lib.Iob ista tibi respondisse,cùm diceret, Aduersus Deum cō
Gre.To.1. Iob.33. tendis,q̄ non ad omnia uerba responderit tibi. Vnde li.13.Moral.GREG. Heliu præuidens, q̄ scripturam sacram Deus conderet, & in ea publicis,uel occultis cunctorum quæstionibus C
responderet,ait, Aduersus Deum contendis, q̄ non ad omnia uerba responderit tibi. ac si diceret,Deus singulorum cordibus priuatis uocibus non respondet:sed tale eloquium cōstituit, per quod cunctorum quæstionibus satisfacit.In scripturæ quippe eius eloquio causas nostras singuli,si requirimus,inuenimus. Hæc ille. AVCT. Scias ergo calumniam istam te stultè formasse, q̄ Deus ad ista uerba tibi in scripturis non responderit: quia singulorum cordibus priuatis uocibus,aut terminis non respondet.Nihilominus tamen cunctis tuis quæstionibus occultis, uel publicis satisfacit.Non(inquit)in expresso. Imò si nosses cùm exprimitur,expresse respondet tibi ad terminum,quem signasti.Sicut omni potens filius,quanuis non dicatur in symbolo:

A tamen expressatur in symbolo.ut patet lib.1. de symbolo,post principium per AVGVST.dicentem. Et credidistis in filium omnipotentem. *Aug.To.6* Quod uerbum etsi in symbolo non dixistis, tñ hoc est,quod expresistis, quando in unicum ipsum Deum credidistis. Hæc ille. AVCTOR. Sicut ergo uocabulum omnipotentis filij fuit expressum in symbolo,quamuis non dictū,cùm Deus unicus diceretur: ita probatum statim est peccatum mortale in scripturis expressum, etsi *Gen.3* nullibi ibi dictum. Et ut exordium capiamus à primis:in principio Geneseos decretum habemus à domino primis hominibus contra cibum uetitum.Quacunque†die ederitis ex eo,morte moriemini.Comedit homo: ergo eadem die mortuus est: quia non est mendax Deus, Non autem statim mortuus est corpore: anima ergo mortuus est per peccatum. Hoc peccatum *Ro.5* expresit Apostolus ad Rom.5.Sicut per unum B
hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransijt:in quo omnes peccauerunt. Et infra.Sicut regnauit peccatum in mortē, ita & gratia regnet per iustitiam in uitam æternā. Quid tibi uidetur? nunquid hoc modo peccauit primus homo mortaliter: & peccatum eius exprimitur fuisse mortale,quando dicit Apostolus per illum intrasse in mundum, & per peccatum mortem? Si uis in multiplicitate mortis *To.5* quærere fugam,occurret tibi AVGVST. protinus rem nostram expediens libro.13.de ciui- *Ide.To.6* tate Dei.cap.12. dicens. Cum† ergo requiritur, quam mortem Deus primis hominibus fuerit comminatus, si ab eo mandatum transgrederentur acceptum, nec obedientiam custodirent, utrum animæ, an corporis, an totius hominis, an illam, quæ appellatur secunda? Respondendum est: omnes. Prima enim constat ex duabus, ex omnibus tota. Sicut enim uniuersa terra ex multis terris, & uniuersa ecclesia ex multis constat ecclesijs: sic uniuersa mors ex omnibus: quoniam prima constat ex duabus, una animæ, altera corporis, ut sit prima totius hominis mors,qua anima sine deo & sine corpore ad tempus pœnas luit: Secunda uero,ubi anima sine DEO cum corpore pœnas æternas luit. Hæc ille.AVCTOR. Hic ex fundamento scripturæ elicit Augustinus unā mortem uniuersalem,duas speciales mortes habentem:quarum secunda est mors æterna. DE qua Apocaly.20.Beatus, & sanctus, qui habet par- *Apo.20* tem in resurrectione prima.In his secūda mors non habet potestatem.Et Apocaly.2. Qui ui- *Apo.2* cerit,non lædetur à morte secunda. Vbi in expositione literali ad Anatolium HIERONY. *Hieron.* Qui perseuerauerint,non lædentur a morte secunda,

tunda,id est,non castigabuntur in inferno. Hæc A
ille. AVCTOR.Et ſm Augustinum iam suprà
3 Mors†secunda est,ubi anima sine Deo cū corpore pœnas æternas luit.Prima mors autē continet duas mortes.Vnam animæ, quæ est p̄ mortale peccatum. Alteram corporis, quæ inest per primum mortale peccatum.Et mortem illā uniuersalem , dicit Augustinus primos contraxisse parentes,quæ omnes complectitur speciales. Aut ergo nullum est peccatū mortale, aut hic exprimit:ubi nulla relinquitur indiscussa. Quacunque die comederitis,morte†moriemini: non
4 una, sed uniuersa.s. morte dicibili. De†peccato aūt ueniali statim ipsa scriptura efficit mentionem planissimam:ubi primos motus liuoris fratricidæ Cain Deus aperuit,monens eum, ut dominanter eos compescat,priusq̄ in opus prodierint.Nonne si bene egeris,recipies?siu aūt malè, statim in foribus peccatum aderit?Sed sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Si B
malè egeris.s.fouendo malos motus, quos mente præconcipis,statim in foribus peccatum adest.i.peccatum consummatum erit,cuius dispositio mente præcessit,quod utique ſm Iacobum cùm consummatum fuerit,generat mortē.Ante quam ergo peccatum fuerit consummatū:cū ad huc in foribus aderit,elidi poterit,nè sit mortale,per subiugationem appetitus illiciti. Sub te (inquit)erit appetitus tuus,& tu dominaberis illius.In quem text.li.15.de ciui.Dei.ca.7. AVG. Et tu dñaberis illius.Nunquid fratris?Absit:Cuius igitur nisi peccati? Dixerat.n.peccasti. Tamē deinde addidit, Quiesce.Ad te.n.conuersio eius & tu dñaberis illius.Potest quidē ita intelligi ad ipsum hominem conuersionem debere esse peccati,ut nulli alij,q̄ sibi,sciat tribuere dēre quod peccat.Hæc est.n.salubris pœnitentiæ medicina,& ueniæ non incongrua,ut ubi ait,Ad te conuersio eius,non subaudiatur erit,sed sit. Sequi- C
tur.Sed ut peccatum intelligatur concupiscentia ipsa carnalis,de qua dicit Apostolus, Caro concupiscit aduersus spiritum. In cuius carnis fructibus & inuidiam commemorat, qua utiq; Cain stimulabatur,& accendebatur in fratris exitium:benè subauditur erit.i.ad te enim cōuersio eius erit,& tu dominaberis illius.Cum enim commota fuerit pars illa carnalis, quam peccatum Apostolus appellat,ubi dicit,Non ego operor illud,sed quod habitat in me peccatū. Quā partem animi etiam Philosophi dicunt esse uitiosam, non quæ mentem debeat trahere, sed cui mens debeat imperare, eamque ab illicitis operibus mente cohibere. Hæc ille. AVCT. 1
In hac parte carnali habitat peccatum secundū Apostolum:illud, scilicet, quod ibi relictum est ex traduce, uel ex consuetudine delinquendi.

A Habitat autem ibi quasi ad fores animæ: quod si mens intrò susceperit per consensum, iam cō cupiscentia ipsa generauit peccatum, & peccatum mortem:efficiturque mortale peccatū, qđ in foribus habitans ueniale fuisset. Vnde in expositione epistolæ ad Rom.textu, Condelector legi Dei,secundùm interiorem hominē,AMBR. *Amb.To.5* In carne(inquit)habitat peccatum quasi ad ianuas animæ:ut nō illam permittat ire,quo uult. In anima autem si habitaret,nunq̄ se cognosceret homo.Nunc autem cognoscit se,& delectatur legi Dei.Hæc ille.AVCT. Hoc ergo genus peccati quod homo trahit inuitus: sed sic attractum obseruat,& per conuersionem sui ad se p Dei gratiam perimit.Vnde ex sui conditione efficitur ueniale,sicut Augustinus suprà dixit, Veniæ non incongruam medicinam, quia adhuc p consensum mentis non placuit, ut esset mortale.Illud,inquam,est,quod cogit uirum iustū di- *Ro.7* cere cum Apostolo ad Rom.7.Quod.n.operor, B
non intelligo.Non enim qđ uolo,hoc ago, sed quod odi hoc facio. Nunc autem iam ego non operor illud,sed quod habitat in me peccatum. Scio.n.quia non habitat in me, hoc est,in carne mea,bonum.Et iterum. Condelector.n.legi Dei,ſm interiorem hominem.Video aūt aliam legem in membris meis repugnantē legi mentis meæ:& captiuū me ducētē in legem peccati, quæ est in mēbris meis. HOC genus peccati, qđ sic Paulum duxit captiuum,& traxit item nolentem,quod,aut quale esset,si ueniale statim non eēt:quia regnare non sinitur,nec dñari in mentem.Nec.n.illius generis erat peccati, de quo p̄ hibendo ait.Non regnet peccatū in uestro mortali corpore.Peccatum.n.in quocunque regnat mortificat:& inde est morrale.Nec tamen ideo quod non regnat,non est peccatum,sicut in expositione textus,Si quod nolo, hoc facio &c.
C AMEROS.Nunquid quia inuitum hominem *Amb.To.5* ducit peccatum,immunis debet uideri à crimine:quia hoc agit,quod non uult, pressus ui potestatis?Non utiq; ipsius.n.uitio, & desidio hæc cœpta sunt. Hæc ille.AVCT. Sed quia nolens homo ad peccatum trahitur,non erit ipsi mortale, quod non facit,sed quod patitur.

¶ QVOD PECCATVM MORTALE, & peccatum ueniale distinguuntur in scripturis per iudicium uoluntatis, non ex præscientiæ,uel prædestinationis abysso.

Cap. CLV.

SVMMA

Peccatorum,mortalis & uenialis differentia ex abysso scripturæ,& primo ex ueteri testamento producitur.

2 *Peccatum aliquod quare ueniale dicatur.* ET *in*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo distinguitur à mortali.

3 *Peccatum mortale,& ueniale quibus uerbis solent distingui.*

4 *Peccata mortalia quomodo designentur per trabem,uenialia uerò per festucam.Et quid de hoc dicat Hieronymus.*

5 *Iræ,& odij ex Augustino differentia.Et quomodo in comparatione odij ira est festuca &c.*

6 *Peccatorum uenialis & mortalis ex testamento nouo differentia ostenditur.&c.*

HOC ergo modo ex puris scripturis peccatum mortale ſm se,& peccatum ueniale cognoscitur. Hunc ordinem fidei,hanc distinctionem mortalis,&uenialis peccati,nititur hostis fidei perturbare,inducens alium modum,quem ipse inuenit.3. parte sermonum,sermo. 23. ubi post multa dicit, mortale posse dici tripliciter.Primo modo,qdcunque peccatum præsciti:& ex opposito,omne peccatum prædestinati est ueniale. Secundo modo,omne peccatum inductiuum mortis secũdæ:& sic oē peccatum,siuè præsciti,siuè prædestinati est mortale.Tertio, peccatum mortale, qp tollit ab eo gratiam ſm præsentem institiam, & peccatum dicens talis peccati carentiã est ueniale.Hæc Witcleff. AVCTOR.Sed inter hos modos ipse regulariter obseruat primum. Vnde & ibi consequenter in rñsione ad tertium: Quidã (inquit)uocant primum peccatum mortale ſm pliciter,& absolute:sed ſm uocant mortale ſm quid,uel sub conditione.Hæc Witcleff. AVCT. Postquàm culpauit aliorum positiones ibidem, dicens illos balbutiuè loquentes : ista fabulatur & ipse sine fundamẽto scripturæ,uel fide patrũ. Forsitã ideò priùs intulit,quod hæc nomina peccatorum non sunt nomina scripturæ, & nunq̃, uel rarò inuenta in scripturis sanctorum de millenario Christi, ut sic posset excusari cõplicib. qp sine scripturis, uel patribus suas truffulas loqueretur. Confisus tñ adiutorio eius, qui scripturas diuinitùs ispirauit,longè aliam, & uerio rem dñiam peccatorum ex abysso scripturæ sanctæ, & expositorum eius sanctorum,ẽt quos tu cum millenarijs hæreticis de millenario Christi prouocasti,producam.Volue,si nosti librũ Numerorum ad 15.eius caput,& lege ibi, Si ſper ignorantiam præterieritis quicq̃ horum, quæ locutus est dñs ad Moysen, & mandauit per eum ad uos,à die qua cœpit iubere,& ultrà : oblitaquè fuerit facere multitudo, offeret uitulum de armento holocaustum in odorem suauissimum dño,Sequit.Et rogabit sacerdos pro omni multicudine filiorũ Israel,& dimittetur eis: qm̃ nõ ſpontè peecauerunt,nihilominus offerentes incensum domino pro se,& pro peccato atq; errore suo : & dimittetur uniuersæ plebi filiorum Israel:& aduenis, qui peregrinantur inter uos, qm̃ culpa est omnis populi per ignorantiã.Hoc dictum est pro errore transgressionis præcepti sub notatis uerbis,non spontè & per ignorantiam,& totius multitudinis. Sequitur de simili transgressione præcepti per unum facta, Quòd si anima una nesciens peccauerit, offeret caprã anni culam pro peccato suo, & deprecabitur ꝑ ea sacerdos,quòd inscia peccauerit coram dño impetrabitq̃ue ei ueniam,& dimittetur illi. Tã indigenis,q̃ aduenis una lex erit omnium, qui peccauerunt ignoranter.Consequenter annectit peccatum mortale & afflictione ejus. Anima uero,quæ per superbiam aliquid commiserit,siuè ciuis sit ille,siuè peregrinus, quoniam aduersũ dominum rebellis fuit,peribit de populo suo. Verbum enim domini contempsit,& præceptũ illius fecit irritum:idcirco delebitur,& portabit iniquitatem suam. In hac lege domini est primo biformis peccatorum diuersitas assignata. Est peccatum,quod per leue quoddam sacrificium ueniam obtinet.Est quod sine uenia,& remissione contemnentem interimit. Primum est ex ipso textu ueniale.Impetrabit (inquit) ei ueniam.Secundum est item mortale:quia sine assignatione legalis pœnæ, Peribit (inquit) de populo suo,& delebitur, & portabit iniquitatem suam.Primum item peccatum dispar est ratione multorum,& unius:sed tandem in hoc unum colligitur:una lex erit omnium, qui peccauerint ignoranter.Secundum item statim ab illo primo diuiditur,tàm ratione contemptus,quã pœnæ mortalis inflictæ.Peribit(inquit) anima illa de populo : delebitur, & portabit iniquitatem suam.hæc est ergo prima regula legis Dei: hoc primum principium distinguendi peccata magna,& leuia,uenialia, & digna morte secunda. Si ex ignorantia, aut infirmitate tantùm transgressio fit,uenialis est culpa : quia non spontè committitur:Non est differentia prædestinati, & præsciti in tota multitudine designata,ut culpa præsciti sit mortalis quantumcunque leuis, culpa uerò prædestinati sit uenialis quantumcunque grauis. Sed una(inquit) erit lex omniũ in tota multitudine filiorum Israel, qui peccauerint ignoranter : & dimittetur uniuersæ plebi filiorum Israel, & aduenis, qui peregrinantur inter uos, quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam. Et ſc ècontrario una est lex signata ei, qui per superbiam aliquid commisit:siuè ciuis sit ille, de qualibus dicitur, Iam non estis hospites,& aduenæ: sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei : siuè fuerit peregrinus secũdùm præsentem Dei iustitiam tantum ipsi acceptus.Primum ſigitur peccatum est, sine quo

Vuiclef.

Idem

Nu.15

1

2

Eph.4

quo nec à iustis uiris hic uiuitur,sed quia statim ueniа deletur,dicitur ueniale, puta oratione deuota fui,uel sacerdotis spirituale offerentis incensum,de quo in prædicta lege dictum est, Nihilominus offerentes incensum domino. Et lib. de natura & gratia,ultra medium. AVGVSTINVS. Acutè(inquit)uidetur interrogare,quomodo istos sanctos de hac uita abijsse credendũ sit, cum peccato,an sine peccato. Vt si responsum fuerit cum peccato,putetur eos secutura dãnatio,quod nefas est dicere.Si autem sine peccato dictum fuerit eos exijsse de hac uita:probet hominem saltem propinquante morte fuisse sine peccato in hac uita. Vbi parum attendit,cùm sit acutissimus,non frustrà etiam iustos in oratione dicere,Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Dominumque Christum cùm eandem orationem docendo explicuisset,ueracissimè subdidisse, Si enim dimiseritis peccata hominibus, dimittet uobis pater uester peccata uestra. Per hoc.n.quotidianũ spirituale quodammodo incensum, quod ante Deum in altari cordis,quod sursum habere admonemur,infertur:etiam si non hic uiuatur sine peccato,licet mori sine peccato,dum subinde uenia deletur,quod subinde ignorantia, uel infirmitate committitur.HAC ille.AVCTOR. Quã pulchrè Augustinus responsionem suam applicat ad processum legis historiæ:dicens oē quotidianum peccatum,sine cuiusmodi hic à uiro iusto non uiuitur,esse ueniale peccatum,&hoc nõ obstante posse hominem iustum sine peccato mori,eo qp ueniale deletur,quod ignorãtia, uel infirmitate committitur,per incensum illud, qd ante Deum in altari cordis(quod sursum habere admonemur)infertur.Et quid oporteret specificare pro uenialí,quod infirmitate, uel ignorantia nostra committitur : si omne peccatum prædestinati etiam superbi & contumacis contra uerbum domini reputabitur ueniale?Sic prędictus Pelagianus modicum crimen inuasit respectu nostri Witcleff,qui quosdam paucos sanctos,aliquanto tempore uixisse sine peccato conatur arguere eorum industria per naturam.Noster Witcleff autem cunctos prædestinatos ab omni mortali absoluit peccato,sine omni opera sua,per solam prædestinationis gratiã appellatam.Sed scriptura sacra prædicta sicut docuit uniuocationem uenialis delicti sine specificatione præsciti,uel prædestinati per omnem multitudinem filiorum Israelita consequenter de peccato mortali eos instruxit sub eadem generalitate canendo,cùm dicit, Anima,quæ superbiam.i. uoluntate spontanea præceptum irrumpẽs(hoc est enim in omni peccato mortali formale per quod a uenialí distinguitur) aliquid commiserit siuè ciuis sit illè siuè peregrinus, quoniã aduersus dominũ rebellis fuit peribit de populo suo. Vnde in quæstione super cap. 15. Nume. quæstione*23. AVG. Quæ sint peccata, quæ fiunt manu superbiæ.i.superbia committuntur,scriptura ipsa in consequentibus satis exposuit,ubi ait.Quoniam uerbum domini contempsit. Aliud est ergo præcepta contemnere, aliud non magni quidem pendere:sed aut ignarum contra facere,aut uictum:quæ duo fortasse pertinẽt ad illa peccata,quæ a nolentibus fiunt. De quibus superius quemadmodũ Deo propitiato expiarentur,admonuit;ac deinde subiecit peccata superbiæ:cum quisque superbiendo.i.præceptum cõtemnendo, perperam facit.Quod genus peccati,nõ dixit ullo genere sacrificij purgari oportere,tanq̃ insanabile iudicans illa duntaxat tantum rõne, quæ per sacrificia gerebatur, qualia facienda in hac scriptura præcipiuntur. Quæ si per seipsa attendantur,nulli peccato posſũt mederi.Si autem res ipsæ,quarum hæc sacra sunt, inquirantur,in eis inueniri poterit purgatio peccatorum. Quod ergo scriptum est, Peccator cũ uenerit in profundum peccatorum contẽnit : iste significatus est,quem scriptura dicit in hoc loco,in manu superbiæ delinquere,Hoc ergo sine pœna eius,qui committit,nõ põt aboleri: atque ideo nõ potest esse impunitum,& tñ pœnitendo sanatur.Ipsa.n.affectio pœnitentis peccati pœna est,q̃is medicinalis,& salubris. Merito quippe magnũ iudicatur peccatũ, cum superbia præceptũ cõtemnit:sed e contrariò,ut sanari possit,cor contritum,& humiliatum Deus non spernit.Veruntñ quia sine pœna non fit : iõ talia hic dicta sunt.Deum(inquit)exacerbat.Hæc ille.AVCTOR. Perpende iam conditiones utriusque.Primum peccatum dignum uenia per sacrificia deputata dr factum esse per ignarum, aut uictum.Sunt.n.genera uenialis delicti,ignorantia,uel ipsa fragilitas:nec reminiscor pluriũ. Habuit item legem unam per totam multitudinem.Scd̃m uero factum describit per contemptum:& dr magnum peccatum comparatione prioris,& dr exacerbare Deum,& sine subsidio legalis sacrificij morte plectendum.In noua aũt lege corde contrito,& humiliato,qd Deus non spernit:si tñ fiat in ecclesia pœnitendo, ut s̃ est habitum.Sed hoc ſm,& graue peccatum mors tunc secuta est:qd peccatum fuisse mortale declarat.Mors.n.indicta tunc corpori pro peccato mortale fuisse illud peccatum signauit in aĩo. Hæc est ergo dria uenialium & mortalium peccatorum,quantum possumus haurire planè de lege:sicut Augustinus s̃ dixit. Aliud est præcepta contemnere, aliud non magni quidẽ pendere,sed contra facere ignarũ,aut uictum. Distãt enim

*Nu.15 *quæst.25. Aug. To.4*

Psal.50.

Pro.18

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim ut mortale & ueniale. Hisque ſuerbis diſtin-
3 guí ſolent. Si ex ignorantia, uel infirmitate fiant, ſolent uenialia dici: & tunc parua dicuntur, aut leuia nuncupantur: Si ex certa ſcientia, & cõtemptu præcepta rumpuntur, flagitium, ſcelus, mortale delictum merito dicitur Deum irritare, & morte dignum ſecunda, & infinita grauitate peccatum uentale tranſcendens. Quæ ſic comparanda in euangelio uideamus. Matthæi. 7. dominus
Matt.7. ait. Qui autem uides feſtucam in oculo fratris
2 tui, & trabem in oculo tuo non uides? Feſtuca †hic peccatum ueniale: trabs mortale aliquod, &
4 grande peccatum accipitur. Vnde in commenta
Hier. rio ſuper illum locum HIERON. De his (inqt loquitur, qui cùm ipſi mortali crimine detineatur obnoxii, minora peccata fratribus non cedunt: culicem liquantes, & camelum glutientes. Rectè ergo & iſti ſimulatione iuſtitiæ, ut ſuprà diximus, appellantur hyprocritæ, qui per trabẽ oculi ſui feſtucam in oculo fratris ſui aſpiciunt. B
Hæc ille. AVCTOR. Ecce mortalia peccata deſignata per trabem, & peccata minora, quæ ſunt uenialia, per feſtucam. Vnde & Auguſtinus ea nominatim aſsignat per iram & odium, ita ut ira ſit ſecundum primum motum leue peccatum, aut forſan nullum peccatum. Odium uerò
Aug.To.x mortale eſt uitium. Tertia parte ſermonum, ſermone. 57. de dominica. 5. AVGVST. Aliud
5 †eſt ira, aliud odium. Nam ſæpè & pater iraſcitur filio, ſed non odit filium. Iraſcitur, ut corrigat, ſed propterea iraſcitur, ut corrigat amando. Iraſcitur propterea dictum eſt. Feſtucam in oculo fratris tui uides: culpas iram in alio, & tenetur odium in temetipſo. In comparatione odii ira feſtuca eſt: ſed feſtucam ſi nutrias, trabes erit Si euellas, & proiicias, nihil erit. Hæc ille. Av-
Matt. 23. 6 CT. Alio†item loco eiuſdem Euangelii Matth. 23. imprecans Chriſtus multiplex ueh ſcribis, & Phariſæis, inter cætera ſubmiſit. Veh uo- C
bis ſcribæ & Phariſæi, hypocritæ, quia decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & relinquitis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem: duces cæci excolantes culicem, & glutientes camelũ. Hoc uoluit redarguere illos, quod tantum cauebant, ne populus peccaret in minimis, ſcilicet decimatione rerũ uilium: & ipſi ſeipſos de maximis non curabant. Minima ergo peccata cauentes, dicit excolãtes culicem: maxima committentes, deglutire camelum. Et hoc ſecundum in ſuperiori loco crimen mortale: & primum mortali minus, ſcilicet ue-
Hieronym. niale, exponit HIERON. Cùm ipſi (inquiens) mortali crimine detinentur, minora peccata fratribus non cedunt: culicem liquantes, & camelũ glutientes: ut ſit culex ad camelum, quod eſt feſtuca ad trabem. Et ſuper hunc locum in commen-

A tario libri 4. idem HIER. Camelum puto eſſe iuxta ſenſum præſentis loci, & magnitudinem *Idem To.vii.* præceptorum, iudicium, & miſericordiam, & ſidem. Culicem autem decimas menthæ, & anethi, & cymini, & reliquorum uilium holerum.
Hæc contra præceptum Dei, quæ uel magna ſunt, deuoramus, atque negligimus: & opinionẽ religionis in paruis, quæ lucrum habent, diligentia demonſtramus. Hæc ille. AVCTOR. *In* Euan-
2 gelio item Matthæi 18. dixit Ieſus parabolam de *Matt.18.* ſeruo debente domino decem millia talentorũ, cuius cum miſertus eſſet dominus, conſerui ſui noluit miſereri debẽti ſibi tantum centum denarios, Et utique centum denariorum ad decẽ millia talentorum quanta eſt proportio, talis feſtucæ ad trabem, culicis ad camelum. Quæ omnia cum ad grauitatem tam diſparem pertinẽt peccatorum: ſecundum mentem Chriſti legiferi minima peccata, quæ ſunt ex ſe uenialia, a mortalium grauitate diſiungunt. Vnde in expoſitio-
B ne ſua ſuper Matthæum. cap. 31. RABA. Præ- *Rabanus* cepit itaque Petro hac parabola dominus ſub comparatione regis domini, & ſeruí, qui debitor decem millium talentorum a domino rogãs ueniam impetrauerat, ut ipſe quoque dimittat conſeruis ſuis minora peccantibus. Noſque ſimul admonet, ut noſtris conſeruis benigni, & miſericordes ſimus. Sequitur. Quod ut manifeſtius fiat dicamus ſub exemplo, Si quis noſtrum commiſerit adulterium, homicidium, ſacrilegium, maiora crimina, decem millia talentorum rogãtibus dimittuntur, ſi & ipſi dimittamus minora peccantibus. Hæc ille. AVCTOR. Totergo modis differentias peccatorum uenialium & maiorum in ſcripturis ſanctis inuenimus: & in his tàm in ueteri, quàm in nouo Euangelii teſtamento, multiſque aliis ſecundum ſignatas conditiones utriuſque qualiter inter ſe diſtent, aut pœnæ
C quantum ualidæ, cogitares, ſi pro uocabulis non certares: contra Apoſtolum dimicans, dicentem Verborum pugnas deuita. Si quæſtionis tuæ *Ad Tit.3* ſolutionem exploras, ipſa tibi ſcriptura copioſe diſſeruit. Si pro terminis uim facias mortalis & uenialis: iam ſanctus Iob te increpandum duxit, ꝙ aduerſus Dei legem contendis, quia nõ ad ſingula uerba tibi reſponderit: ſed iuxta Apoſto- *2.Cor.1* li uocem, Nos hanc conſuetudinem non habemus, ſed neque eccleſia Dei. Eccleſia enim Chriſti uenialia nuncupat, quæ iuſtitiam iuſti non auferunt, & quantumlibet iuſti ſunt (ſi primus iuſtus, aut mater eius non fuerit) ſine ipſis non uiuunt. Quæ ideo uenialia congruè nuncupantur: quia iuxta legem ſuperiorem in Numeris ipſa cordis conuerſione ueniam conſequentur.
Et tamen quia legis regula quantulumcunque exorbitant, peccata reputantur, & ſunt. Vnde & ſan-

ſanctus Iob hoc modo peccatorem ſe dicit: cui- A
us tamen cor in uita ſua ſe nullatenus reprehendit. Sicut in lib. 18. Moralium, tractans textum illum Iob, dicit GREGORIVS. Quæri (inquit) poteſt, quo pacto a corde ſuo reprehendi ſe denegat: qui ſe peccaſſe ſuperiùs accuſat, dicens, Peccaui, quid faciam tibi o cuſtos hominum? Vel certè ſi iuſtificare me uoluero, os meum cõdẽnabit me. Sed ſciendũ eſt, quia ſunt peccata, quæ a iuſtis uitari poſſunt. & ſunt nonnulla, quæ etiam a iuſtis uitari no npoſſunt. Cuius enim cor in hac corruptibili carne conſiſtens in ſiniſtra cogitatione non labitur: uel uſque ad conſenſus foueam non mergatur? Et tamen hæc ipſa praua cogitare, peccare eſt. Sed dum cogitationi reſiſtitur, à confuſione ſua animus liberatur, Mens ergo iuſtorum etſi libera eſt a peruerſo opere, aliquando tamen corruit in peruerſa cogitatione & in peccato ergo labitur, quia ſaltẽ B
in cogitatione declinatur, & tamen unde ſemet ipſam poſtmodum flendo reprehendat, non habet: quia antè ſe reparat, quàm per conſenſum 1
cadat. Recte ergo is, qui peccatorem ſe confeſſus eſt, nequaquàm ſe a ſuo corde reprehendi confitetur: quia & ſi qua illicita fortaſſe cogitando defluit nonnunquàm rectitudini, forti tamẽ mentis certamine reſtitit cogitationi. Hæc ille. AVCTOR. Iam noſſe potes illud eſſe peccatum ueniale in genere, quod peccatum eſt cum comittitur, ſed tamen nihil habet cor iuſti reprehendens ſe, quod per conſenſum contrauenit iuſtitiæ.

¶QVOD DIFFERENTIAE PECcatorum mortalium & uenialium bene ſumuntur per actus extrinſecos, & de difficultate ſeparandi & cognoſcendi quòd inſunt. Cap. CLVI.

SVMMA.

1 *Peccatorum mortalium, & uenialium differentiæ quod bene ſumantur per actus extrinſecos, oſtenditur.*
2 *Apoſtolus quomodo per actus extrinſecos peccatorum ſpecies definierit.*
3 *Tentatio, quibus modis agatur ſecundum Bedam.*
4 *Wiccleff quid de ueniali & mortali peccato dicat. Et multa ibi contra eum ex Auguſtino adducuntur.*
5 *Peccata quomodo animam uulnerent, ex Origene oſtenditur.*
6 *Eccleſia quomodo de peccatis iudicet.*
7 *Peccatorum mortalis et uenialis manifeſta diffe-*

rentia, quomodo in ſinibus ſuis ſit occulta, oſtenditur.

DIfferentias peccatorum mortalium & uenialium, & definitiones eorum inſtanter iubet Witeleff ſuis poſtulare prælatis. 3. par. ſermo. 23. Theriaca *Vvitcleff* foret contra prælatos Cæſareos confeſſores de ſectis nouellis quæſtores, & alios uolentes pro peccatorum deletionibus, uel abſolutionibus pecuniam extorquere, quærere primò inſtãter per quid peccati mortalis & uenialis differẽtia cognoſcetur? Quod ſi neſciunt, tota ſua fabulatio in iſta materia eſt ſuſpecta. Quòd ſi definiũt per nomen actus extrinſeci, ut hominem occidere, mœchari, furari, uel quæcunque ſimilia: patet, ꝙ quæcunque ſpecies actus extrinſeci põt meritoriè exerceri. Sequitur. Standum eſt ergo in fide ſcripturæ, iſtorũ fabulatiões ſophiſticas relinquendo. Hæc Witcleff. AVCTOR. Poſt B
has fabulationes tuas ad eandem fidem ſcripturæ te prouocat mater eccleſia. Ecce † Deus zelotes & fortis ſic definiuit peccata hominum, ſuis inhibenda præceptis per nomina actuũ extrinſecorum. Non aſſumes, inquiens, nomen Dei tui in uanũ. Non habebis deos alienos coram me. *Exo.20.* Non facies tibi ſculptile. Nõ occides. Non mœchaberis. Non furtũ facies. Memento ut diem Sabbati ſanctifices. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimoniũ. Oppoſita horũ facere contra tot leges, & præcepta, nunquid ẽ perpetrare tot peccata mortalia? cum in proximo ca. ſubditur. Qui percuſſerit patrem ſuum, *Exo.21.* & matrem, morte moriatur. Qui furatus fuerit hominem, & uendiderit, conuictus moriatur. Qui maledixerit patri ſuo, aut matri morte moriatur. Vbi ſemper mors inflicta corpori tunc C
mortem animæ nuntiabat. Et quorundam exẽpla trahebantur ad ſinguios. Et hic tamen definiuit ea dominus per nomen ſuum, unumquodq; ſui actus extrinſeci. Quid ergo? nunquid relinquendæ ſunt iſtæ tanquam fabulationes ſophiſticæ: quia quæcunque ſpecies actus talis extrinſeci poteſt meritorie exerceri? Et ex hoc miſſu- *Exo. 4* rus es nos ad Hebræos ſpoliantes Aegyptios: & *Oſe.1* ad Oſeam prophetam accipientem fornicariã *Gen.22* mulierem: & ad Abraham uolentem filium hæredem occidere innocentem: ne ſine te peccati *Gal.5.* mortalis & uenialis differentia cognoſcatur? Audio ego & Apoſtolorum eius Paulum ad Galatas. 5. eriam nominibus actuum ſpecies peccatorum conferre. Manifeſta, inquit, ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, ueneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, riæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

comessationes, & his similia: quæ prædico uobis, sicut prædixi: quoniam qui tali agunt, regnum Dei non consequentur. Ad Apostolum loquere tu, si audes, & dic, quod perditionis tuæ sequaces hortabaris loqui prælatis. Per † actus peccatorum extrinsecos definiuit Apostolus species peccatorum: quæ agentes, uel similia, regnum Dei non consequentur. Nunquid cum Pelagianis hæreticis alium locum ista committentibus deputabis extra regnum Dei, ubi uitã habeant, ut mortem secundam euadant? Quod si non poteris, ergo qui talia agunt, mortaliter peccant: & mortem extra regnum acquirent: quia omnis talis peccati stipendium mors est. Et idem Apostolus ad Ephesios. 5. Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent: sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei. Quòd si hæreditatem non habeat ibi omnis talis, qui in numero prædestinatorum non est, simpliciter peccat mortaliter quandiù uiuit iuxta te, & sic specificatus ex actu præscitus est, & impossibilis, ad saluandum. Ad huc audi eundem peccata mortalia definientem ex actibus his extrinsecis, ad Romanos 1. ubi recitatis quibusdam iniquis, Tradidit (inquit) eos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, cõtentione, dolo, malignitate: susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, sibi placentes, inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui cùm iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt: quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: non solum qui faciunt ea, sed & qui consentiunt facientibus. Ecce quot actus recitantur extrinseci, quos sine ambiguo mortalia peccata desinit, dicens in fine, Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte non solùm qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Prout exponit inter quasdam propositiones ad Romanos AVGVSTINVS. Quod autem dicit, Non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus: significat, quia quæcunque fecerunt non inuiti, sed cùm ad mala facta consentiunt, & illa, quæ fecerunt, approbant. Et ideò de perfectis peccatis iam dicit. Hæc ille. AVCTOR. Attende iam Witcleff, quid faciat perfectum peccatum secundũ Apostolum, & eius interpretem Augustinum

Ro. Eph. 5.

Ro. 1.

Aug. To. 4

A quando quis agit aliquod eorum, quæ prædicta sunt, uel lege domini prohibita, cum pleno uoluntatis assensu. Idcirco post catalogum præceptorum in Exodo: inter quæ iubebatur non occidere: citò pòst subditur. Qui percusserit hominem uolens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus: sed Deus illum tradidit in manus eius constituam tibi locum, quò fugere debeat. Siquis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo euellas eum, ut moriatur. Hæc unius præcepti discussio nos informat de singulis: quod qui uolẽs, & ex industria aliquid contra legem Dei egerit, ipse iam non secundùm quid: sed perfectum perpetrauit delictum. Sic enim dicit lex, Si quis per industriam, nè infans bimus, si casu ferrum in alicuius dormientis tempora, unde moriatur, excusserit: aut si ante tempus doli, maledicta retulit in parentes, morte plectendus foret in lege. Idcirco adiunxit, ex industria, & uoluntatis consensu, quod solùm facit committentem talẽ actum extrinsecum morte dignum. Vnde super illud Iacobi. 1. Concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum, BEDA. Tribus † modis tentatio agitur: suggestione, delectatione, consensu. Suggestione hostis. Delectatione, uel etiam consensu nostræ fragilitatis. Quòd si hoste suggerente delectari, aut consentire peccato nolumus, tentatio ipsa nobis ad uictoriam prouenit, qua coronam uitæ mereamur accipere. Si uerò ab hostis suggestione paulatim à recta intentione abstrahi, & in uitium incipimus illici, delectãdo quidem offendimus, sed nec dum lapsum mortis incurrimus. At si delectationem concepti facinoris in corde, etiam partus prauæ sequitur actionis, iam nobis mortis reis uictor hostis accedit. Hæc ille. AVCT. Si ergo his tribus gradibus ad peccati mortem acceditur: quicquid sine tertio peccatum est, mortale non est: sed multò leuius aliquid ignorantia non affectata, uel fragilitate, aut surreptione, uel præoccupatione cõtingẽs. De quali loquitur Apostolus ad Galatas. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: uos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. In quo sermone Apostoli uerbũ præoccupationis excludit industriam: quia sola deliquit fragilitate præuentus. Sicut in eundem locum in annotationum libro, HIERONYMVS. Hoc illis dicit, qui non fuerant persuasi: ut præuentos corrigant mansuetè. Sanè in his præuenitur humana fragilitas, quæ leuiora sunt, & ideo ex insperato contingunt. Cæterum non est præuentio, quod ab aliquo cum consilio diù meditato committitur. Hæc ille. AVCT. Ecce quod Hieronymus regulariter distinguit peccatum mortale à præuentione uenialis delicti: quia

Exod. 21.

Iacob. 1. Beda.

Tentatio tribus modis fit.

Galat. 6.

Hieron. To. 9.

quia hæc leuia sunt, & ideò ex insperato contingunt: cætera, quæ diù meditata cum consilio cõmittuntur, sunt non puentiones, sed delicta mortalia. Vbi iam sunt uerba uentosa Witcleff, quibus apud se, & suos creditur omnium prælatorũ exhausisse notitias? in prædicto sermone. 23. dicens. Quantum ad claues confessionum, & aliorum, quibus prælati Cæsarei nimis pompãt, patet, quòd est plena plebis illusio, cùm ipsi nesciunt distinguere inter mortale, & ueniale: nec docere gradum grauedinis peccati in homine, quem absoluunt. Sequitur. Ideò est fatuitas peccatorum, quòd quærunt sic medicos: Christus autem est medicus, scrutans corda, & renes. Hæc Witcleff. AVCTOR. Indiscretè tangis prælatorum uocabulum: quod particulariter assumis, & uniuersaliter sonat tuis: quod scilicet nulli prælati scient illa distinguere, nisi ad tuam hæresim ueniant, dicantque † nullum esse peccatum mortale simpliciter & per se, nisi præsciti: quia de facto inducit continuè mortem secundam. quanuis enim præscitus quandoque dicatur peccare uenialiter, tamen illud peccatum præparat, & ducit continuè ad mortem finalis impœnitentiæ. Et isto modo peccatum mortale, & ueniale possunt distingui ex oppositio: cùm omne peccatum prædestinati, & solum illud, ad quod Deus ordinauit ueniam, dicitur ueniale. Secundo modo peccatũ mortale dicitur, quod est inductiuũ mortis secundæ: & isto modo omne peccatum, siuè prædestinati, siuè præsciti potest dici mortale: quia est inductiuum mortis secundæ, quanuis non inducat. Tertio modo, quod tollit gratiam secundùm præsentem iustitiam. Hæc Witcleff ibi sermone. 23. AVCTOR. Posset obij ci contra secundam acceptionem eius, quòd secundùm eum nihil est possibile, nisi quod est. Si ergo prædestinatus non inducetur ad mortem secundam, cùm inductio nec est, nec unquàm erit, nunquàm poterit induci: & sic nihil est inductiuum eius, cùm ab isto respectu aptitudinali tollitur possibilitas, qua debet fundari si sit. Sed istam secundam, & tertiam æquè dimittimus, transferentes nos ad primam, cui soli insigitur: soluens pro ea sustinenda argumenta facta in oppositum: & quosdam testes associans, qui dicant illud solum peccatem mortale esse simpliciter per se. Similiter & contra tertiam acceptionem mortalis peccati: quæ est de tollendo gratiam, quanuis secundum præsentem iustitiam ipse prorumpit in eodem sermone. Quidam, (inquiens) dicunt, quòd per inhabitantem gratiam gratum facientem cognoscitur mortalis carentia, & econtrariò: & sic differentia distinguens inter mortale & ueniale est gratiæ talis carentia: uel habitio eius in anima. Sed contrà

4

Ioseff.

A balbutiuè sic loquentes est, quòd nesciunt quid ditatem gratiæ huiusmodi cognoscere: nec quãdo habent ipsam, uel ipsa carent, discernere. Nam si omnino ignoscam datum hominem, nunquàm quærẽdo ipsum ab alijs, discernerem. Hæc Witcleff. AVCTOR. Et contra balbutiem tuam cur æquè non est, quòd quidditatem prædestinantis gratiæ non agnoscis, nec quis eã habet, uel quando, ipse nosti discernere? quomodo ergo peccatum mortale præsciti, quod ipsum continuè ducit ad mortem, à peccato uenia li prædestinati merentis semper ueniam delicto rum per concomitantem gratiam prædestinationis, si quæreres, posses agnoscere? Non est hoc argumentum nouum: imò Iulianus Pelagianista sic arguit non esse peccatum originale: quia quando transmiteretur in partem: uel quando per regenerationis gratiam tolleretur, nullus intelligeret, aut sentiret. Vnde lib. 6. contra Iulianum. cap. 6. AVGVSTINVS. Nunquid uel tibi, uel cuiuslibet consentaneis tuis aliquid dicere uideris? Quantum sit malum concupiscentia cárnis sanctitate mentis cogitare possetis, & quid conferat gratia, cùm reatum eius absoluit, quo faciebat originaliter hominem reum, quando fit in illo plena remissio peccatorũ, quanuis ipsa res maneat, contra quam regenerari spiritus concupiscat, aut benè usurus hoc malo in minore certamine, aut omnino non usurus maiore certamine. Inest enim sensus huius mali, dum reluctatur, atque cohibetur reatus carnalis concupiscentiæ, sed non sentitur dum est ita eius ablatio fide creditur, non carne, sed mente sentitur. Reatus autem ille, qui sola regeneratione dimittitur: quemadmodum cum inesset, non sentiebatur, ita eius ablatio fide creditur, nec à carne, uel mente sentitur. Ideò in huius rei obscuritate teiactas: & aduersus ueritatem, quæ ostendi homi num maximè carnalium sensibus non potest, quanto magis (ut putas) acriter, tantò magis in fideliter pugnas. Sed uerte tete omnes in facies: & contrahe quicquid siuè animis, siuè arte uales. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Hæc ille. AVCTOR, Attollat iam Witcleff uultum, ut audiat Augustinum respondere Iuliano magistro suo in hoc motiuo, quòd reatus ille, qui per baptismum dimittitur, qualiter cùm inesset homini, non sentiebatur: ita eius ablatio fide creditur. Hæc tamẽ ueritas ostendi non potest, maximè carnalium hominum sensibus: sic reatus mortalis actualis delicti, sicut cum infuit, non sentiebatur ab homine, sic eius ablatio per gratiam sacramenti, sola fide creditur, nec hominum sensibus, maximè carnalium Witcleuistarum, aut suasorio, aut demonstratiuo syllogismo potest ostendi:

*cap. 2. Aug. 2. 7

Ro. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

di:nec ideo non est delictum: aut iō non est gratia,quia non potest statim ostendi. Vnde in eodem loco citò,post,AVGVSTINVS. Argumenta,quæ profertis,humana sunt. Hæc munimenta diuina sunt. Delicta quis intelligit? Nunquid delicta non sunt? Ita & originale delictum quod in parente primo regenerato remittitur: & tamen transit in prolem,& manet, nisi & ipsa regeneretur,quis intelligit? Nunquid ideo non est delictum? Hæc ille. AVCTOR. Ecce originale delictum non iam quis sensu percipit, sed quis intelligit,postulat: non tamen ideo non est delictum. Quamuis ergo cōtingat sacerdotem aut confitentem sibi nescire distinctè se gratiā habere,uel culpam oppositam: non tamen ideò culpa si insit,non est culpa: aut gratia inexistens non est gratia. Delicta quis intelligit? Ipse eximius Apostolorum Paulus cum de peccatis ageret,opus peccati proprii non intellexit. Ad Romanos. Ego,inquit, carnalis sum,uenundatus sub peccato,& quod operor, non intelligo. Non enim quod uolo,hoc ago. Non tamē ideò non fuit opus illud aliquantum peccatum, ipso subinferente. Igitur ego ipse mente seruio legi Dei,carne uerò legi peccati. Et talis insensibilitas inest nobis plerunque ab assuefactione peccandi: quæ tamen peccata non ideo non sunt minora peccata, quia non sentiuntur grauia eē sed potius sunt grauiora pericula. Vnde Homilia 8. super librum Numerorum, Origenes. O † si possemus per unumquodque peccatum uidere quomodo homo noster interior uulneratur: quomodo sermo malus uulnus infligit. Non legisti,q̄ uulnerant gladii: sed nō ita ut lingua uulnerat? & per cogitationes,& concupiscētias malas Frangitur autem, & conteritur per opera peccati. Quæ si omnia uidere possemus, & uulneratæ animæ cicatrices sentire: certū est, quod usque ad mortem resisteremus aduersus pctm. Sed nunc sicut ii,qui uel dæmone repleti, uel mente alienati sunt,non sentiunt si uulnerātur, quia naturalibus sensibus carent: ita & nos, uel cupiditatibus seculi amentes effecti, uel uitiis inebriati,sentire non possumus, quanta uulnera,quantas contritiones animæ peccando cō quirimus. Hæc ille AVCTOR. Sed † quæris, qualiter iudicare præsumitis de ignotis? Respondet mater ecclesia,quod de omnino ignotis non iudicat, sed de cognitis sibi ratione communi, quanuis in singulari sua,& peculiari ratione incognitis: licut sensus de sole,& hespero certe diiudicat: quamuis quātum ad omne punctum distent situ, aut quantitate molis, uel uirtutis, ignorent. Ita peccatum mortale satis manifesta rōne a peccato ueniali secernitur, & quando in est secundum rationem suam omnem potest co

Idem Psal.18.

Rom.7

Orig.To.1

gnosci: imò & quantum sit peccatum in genere: dicente Paulo ad Galat. 5. manifesta esse opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia &c. & rationem peccati mortalis in eis annectit in fine dicens, Qui talia agunt,regnum Dei non possidebunt. Agunt, i. deliberato mentis consensu pertractant. Sicut in expositione super epistolā ad Gala. ad illum locum, habet AVGVSTINVS Agunt autem (inquit) hæc, qui cupiditatibus carnalibus consentientes, facienda esse decernunt etiam si ad implendum facultas non datur. Cęterum qui tangūtur huiusmodi motibus immobiles, in maiori charitate consistunt, non solum non eis exhibētes membra corporis ad male operandum, sed neque nutu consensionis ad exhibendum consentientes, non hæc agunt: & ideo regnum Dei possidebunt. Non.n. iam regnat peccatum in eorum mortali corpore ad obediendum desideriis eius, quāuis habitet in eodem mortali corpore peccatum nondum extincto impetu consuetudinis naturalis. Sequitur. Aliud est.n. non peccare: aliud, peccatum nō habere. Nam in quo peccatum non regnat, nō peccat, i. qui non obedit desideriis eius. In quo aūt non existunt omnino ista desideria non solum non peccant, sed ēt non habent peccatum. Qđ etiam si ex multis partibus in ista uita possit esse: ex omni tamen parte non nisi in resurrectione carnis, atque commutatione sperandum est. Hæc ille. AVCT. Ecce q̄ peccata mortalia, propter quæ auctores eorum priuandi sunt regno Dei manifesta, & plana ad cognoscendum dicit Apostolus, nominatim ea recensens. Sed quia tales actus sunt extrinseci, possunt inuitè quandoque compleri, idcirco manifestam differentiam assignat manifestis peccatis, unde mortalia a uenialibus secernātur, quæ sunt uoluntatis assensus. Sed † tamen hæc manifesta differentia peccatorum in finibus suis est occulta: quia sicut apud uisum nihil certius iudicatur, q̄ inter albū & nigrum: est tamen dare remississimam albedinem, quæ nigredo non est: aut remississimum nigrum, quod non est album, sed differt specificè, nullius sensus adest iudicio: ita secundum fidem nihil manifestius, quam peccati mortalis à ueniali peccato distantia: & nihil occultius apud mentem, quàm assignare minimum mortale peccatum, quod ueniale non est: aut ueniale maximum delictum, quod nō est mortale peccatū: sed addito aliquo indiuisibili fieri potest. sicut deducit Augustinus, q̄ ira potest transire in odium: & leuis cupido in luxuriam: & unum pondus multorum uenialium de propinquo cedit in atrocem conditoris iniuriam.

Gal.5

Aug.To.

Num.

De

DE DISCRETA COGNITIONE grauitatum peccaminum, ex legibus scripturarum. Ca. CLVII.

SVMMA.

1 *Deus quòd generaliter reuelet sacerdotibus in scripturis unde possint singulorum distinguere grauitates peccatorum, contra Witcleff ostenditur. & quid de hoc dicant Augustinus & Origenes.*

2 *Pœnitentiæ iuxta canones indictæ, & aliæ arbitrariæ unde reperiantur fundatæ.*

3 *Taxatio uaria pœnarum pœnitentibus, et confessis, in qua fiat potestate.*

4 *Absolutionis forma, & quorundam audacia in modo absoluendi ab auctore notatur.*

5 *Lapsi peccato, esto quod possint reformari per pœnitentiam ad primam, uel maiorem gratiam, quod tamen nusquam ad innocentiæ pristinæ dignitatem restaurentur, ex Hieronymo ostenditur.*

1

SEd nec peccati grauedinem sciunt plati distinguere, inquit Witcleffi quinto, sermone. 23. Ipsi nescinnt distinguere inter mortale & ueniale: nec docere gradum grauedinis peccati in homine, quem absoluunt. Sed grauedinis talis notitia debet euidentius surgere ex peccante: sicut medicina sufficiens ad deletionem peccati, quæ est cōtritio. Hæc Witcleff. AVCTOR. Sub lingua huius hominis semper labor, & dolor. Alibi enim occasione rixandi sumit per uiam oppositam, libello scilicet de confessione. cap. 4. Sæpe (inquit) peccata sunt publica, plus nota sacerdoti, qui ipsa percipit, quàm ipsi peccatori qui secundum legem istam debet de propriis criminibus confiteri. Vnde Actuum. 13. Paulus ex reuelatione plus cognouit peccata illius Magi, qui dicitur Barieu, uel Elimas, quam ipsemet cognouerat uera hic in uita. Et ut in breuiter dicatur, Papa, uel sacerdos alius non habet scientiam peccati grauedinem cognoscendi, quomodocūque peccans secundum ultimum suæ notitiæ dixerit confessori, nisi hoc sibi a Deo fuerit reuelatum specialiter. Hęc Witcleff AVCTOR. Ecce prius dixi, quòd notitia grauitatis peccati surgeret aptius ex reuelatione peccantis: posteà plus ex notitia sacerdotis. Catholica ueritas dixit, q̄ utroque modo. Nam quomodo ueniet sacerdos in distinctam notitiam reatus peccantis, nisi per confessionem? Iterum qualiter cognoscit ipse confitens delictum esse quod fecerit, nisi monitu sacerdotis publicè prædicantis, uel monentis? Dicente Apostolo ad Roma. 7. Peccatū non cognoui, nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Audacter dicis, q̄ Papa, uel sacerdos nō habet scientiam secundum grauedines peccatorū distinguere, nisi Deo specialiter reuelante. Et †ego audacter dico, quod Deus generaliter reuelat eis in scripturis, ita, ut possint singulorum peccatorum distinguere grauitates: & quamuis (iuxta te) non ad omnem disputabilem difficultatem, tamen secundum Deum quantum sufficit ad salutem. Vnde pro hac re Enchiridii c. 43. AVGVSTINVS. Quæ sunt (inquit) leuia, quæ grauia peccata, non humano, sed diuino sunt pensanda iudicio. Videmus enim quædam ab ipsis quoque Apostolis ignoscendo fuisse cōcessa. Quale est illud, quod uenerabilis Paulus coniugibus ait, Nolite fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus. Et post in fine capitis. Sunt autem quædam, quæ leuissima putarentur opinione grauiora. Et subdit de dicente fratri, fatue: & de obseruantibus dies, & annos. Hæc ille AVCT. Ecce quod grauia, & leuia peccata quæ sint, solo diuino iudicio dicit, & non humano pensanda: & tamen nomine tenus ea educit, & exprimit de scriptura. Eadem quoque forma* lib. 10. super Exodum, Origenes. Ioannes Apostolus (inquit) in epistola sua dicit quædam esse peccata ad mortem, quædam non esse ad mortem. Quæ autem sunt species peccatorum ad mortem, quæ uero non ad mortem, sed ad damnum: non puto facile a quoquam hominum posse discerni. Scriptum nanque est, Delicta quis intelligit? Veruntamen ex iis, quæ in Euangelio per parabolas referuntur, ex parte aliqua cognoscere possumus, cuiusmodi sunt, quæ damnum nominantur: cum ibi iterum uidemus ad lucrum deputari: quædam, quæ per negotiationem quæsita dicuntur. Sequitur. Sed & cum dicitur paterfamilias ponere rationem cū seruis suis, & offertur ei unus, qui debebat decē millia talenta. Talis ergo quædam ratio damni est. Verbi gratia. Qui q̄ mercede sua accepturus erat decē mnas, nō accipiat, x, sed octo, uel sex aut etiam minus: & hoc damno percuti dicitur is, qui causam scandali infirmioribus, & mulieribri præbuit animæ. Dabit autem (inquit) secundum q̄ indixerit, uel imposuerit uir eius, & dabit cum honore. Animæ discentis uir, magister eius est. Secundum q̄ indixerit uir iste, uel Christus, qui omnium magister est, uel qui pro Christo ecclesiæ præest doctor animarum, ille, qui ad subuersionem audientium uerbis contendit, patietur damnum pro anima illa quæ nondum formatum abiecit infantem. Hæc ille. AVCTOR. Ecce primam differentiam grauedinis peccatorum, s. peccati ad mortem, & peccati

2

3

4

5

B

C

Rom.7

Hem.*
Orig. To.1

1.Io.5.

Psal. 18.

1.Cor.7.

Matt.5.
Gal.3.

Matt.18.

Matt 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti non ad mortem: sed ad damnum, id est, ad pœnam, Origenes dicit difficilem reperiri à quoquàm hominum, posse tamen in euangelij parabolis. Et quomodo unusquisque reus pro peccato delendo per pœnitẽtiam subibit pœnam, quã Christus imposuerit, aut quam prælatus ecclesiæ loco Christi, correspondẽter indixit ad culpam, secundum q̃ indixerit. Christus (inquit) magister omnium, uel qui pro Christo ecclesiæ præest. Planè contra Witcleff, qui in eodem cap. pœnas taxatas per magistros ecclesiæ in libris pœnitentialibus reijcit. Nullus, inquiens, talis sacerdos cognoscit, quanta, aut quali pœnitentia foret dignus: & ideo scripta, & practizata de pœnitentijs patulè contradicunt. Hæc Witcleff. AVCTOR. Christus magister ecclesiæ non obligauit apostolos, & hæredes eorum, ut cognoscerent omne quantum, aut quale pœnitentiæ iniungendæ, quando dixit eis, Quodcunque ligaueritis &c. Et tamen in hoc uerbo obligauit ecclesiã subditorum: ut quod indixerit uir, id est, prælatus ecclesiæ, damnum pœnæ peccator sustineat, maximè quod indixit secundum morem ecclesiæ. Ideò Enchiridij ca. 46. AVGVST. Ipsa pœnitentia, quando digna causa est secundum morem ecclesiæ, ut agatur: plerunque infirmitate non agitur: quia & pudor est displicendi: dum plus delectat hominum existimatio, quàm iustitia, qua se quisquè humiliat pœnitendo. Vnde non solum cum agitur pœnitentia, uerum etiã ut agatur, diuina misericordia necessaria est. Alioquin non diceret Apostolus de quibusdam. Ne fortè det illis Deus pœnitentiam. Et ut Petrus amarè fleret, præmisit Euangelista, & ait, Respexit eum dominus. Hæc ille. AVCT. Ecce q̃ in hoc loco uocat Augustinus pœnitentiam factam secundum morem ecclesiæ ipsam iustitiam, & postulandam esse Dei misericordiam, ut ritè perficiatur. Et quæ pœnitentiæ magis sequuntur ecclesiæ mores, quàm illæ, quæ sacris canonibus, aut iuxta canones, pœnitentialibus inseruntur? Ipsæ enim in authoritate cæteris pœnitentijs arbitrarijs singulorum plus eminent, quãto plus ex consensu publico uires habent. Fundantur† tamen utræque per totam ecclesiam in primo illo priuilegio Christi concesso ministris eius in Petro. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Et, quodcũque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Super quem locum cap. 28. lib. 4. super Matthæum RABANVS. Quæ soluendi, ac ligandi potestas quamuis soli Petro data uideatur a domino: absque ulla tamen dubietate noscendum est, q̃ & cæteris apostolis data: ipso teste, qui post passionis, resurrectionisque suæ triumphum apparens eis insufflauit, & dixit omnibus, Accipite

Witcleff.

Aug. To. 3

2. Tim. 2.

Lu. 23.

Mat. 18.

Rabanus.

A Spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Necnon etiam nunc in episcopis, & presbyteris omni ecclesiæ idem officium committitur: ut uidelicet agnitis peccantium causis, quoscunque humiles, ac uerè pœnitentes aspexerint, hos iam à timore perpetuæ mortis miserando absoluant. Quos uerò in peccatis, quæ egerint, persistere cognouerint, illos perennibus supplicijs obligandos insinuent. Omni igitur electorum ecclesiæ (ut diximus) iuxta modu culparum, uel pœnitentiæ, ligandi, & soluendi datur auctoritas. Hæc ille. AVCT. Ecce q̃ iuxta modum culparum, & pœnitentiæ, omni ecclesiæ ligandi, & soluendi in suis sacerdotibus datur auctoritas. Ergo † si petat Witcleff: quando pœnitentibus, & confessis uarias pœnas taxamus, in qua potestate hoc facimus? Præsto quod respondeamus, habemus. In potestate Euangelij Iesu Christi, B non prius committente potestatem absoluendi delicta, quam potestatem ligandi commiserit peccatores ad uarias pœnas, secũdum uarietatẽ grauedinis commissorum. Vnde priusquàm diceret, Quodcunque solueris: quodcunq; (inquit) ligaueris super terram. Medicinã præmittit, ut salus sequatur. Habemus itẽ non tam auctoritatẽ, quàm exemplum taxandi pœnas peccatorum ad quantũ ex lege domini, Numeri. 14. Vbi loquẽs Moyses ex ore domini ad duodecim speculatores missos considerare terrã sanctã, pro eo, q̃ detraxerunt terræ. Iuxta numerum (inquit) quadraginta dierum, quibus cõsideraſtis terram, annus pro die imputabitur: & quadraginta annis recipietis iniquitates uestras, & scietis ultionẽ meã. Vnde & super hunc locũ homilia. 8. in l. brũ Numerorum ORIGENES. Pro die per annũ recipietis peccata uestra quadraginta annis. Timeo ergo mysterij huius secreta discutere. Video enim C q̃ peccatorum in hoc ratio comprehenditur, & pœnarũ. Si enim unicuique peccatori annus describitur ad pœnam, pro unius diei peccato: & secundùm rationẽ dierũ, quibus peccatur, annorũ totidem, numerus in supplicijs consumendus est: uereor, nè fortè nobis, qui quotidiè peccamus, & nullum forrè uitæ nostræ diem absq; peccato transigimus: nec ipsa fortè secula, aut etiam secula seculorũ sufficere possint ad pœnas luendas. In eo enim, q̃ populus ille prior quadraginta dierũ delicto quadraginta annis fuit in deserto: nec terrã sanctã introire permittitur: similitudo quędam futuri iudicij uidetur ostendi, ubi peccatorum ratio discutienda est: nisi erit aliqua fortasse etiam bonorũ operum cõpensatio, uel etiam eorũ, quę in uita sua unusquisque mala recipit: ut Abraham de Lazaro dicit. Sed hęc nullius est ad integrũ nosse, nisi illius, cui omne iudicium

Iudi. 5

Num. 14

Origenes To. 1.

Lu. 16.

cium tradidit pater. Quòd autem dies peccati in annum plenum reputetur, non solùm in libro in quo nihil omnino, quod dubitari possit, ostẽditur, sed & in libro pastoris, si cui tamen illa scriptura recipienda uidetur, similia designantur. Sed fortasse aliquis neget bonitati Dei cõuenire, ut pro unius diei peccato, annum suppliciorum rependat: quinimo dicat. Etiam si diem pro die reddat, quanuis iustus, non tamen clemens uideatur esse, aut benignus. Audi ergo ad hæc, si fortè possumus difficultatem rei exẽplis lucidioribus explanare. Si uulnus corpori infligatur, aut os confringatur, aut neruorum iunctura resoluatur, sub unius horæ spatio huiusmodi uulnera solẽt corporibus accidere: & plurimis postmodum cruciatibus, & doloribus exactis, multo uix tempore sanari. Quanti enim tumores in loco, quanta tormenta generantur? Iam uero si accidat, ut in eodem uulnere, uel in B eadem fractura, iterum, & sæpius quis uulnereretur, frequentiusque frangatur: quantis hoc peiùs curari, & quantis potest cruciatibus medicari? Quanto autem tempore, si tamen potuerit, ad sanitatem perducetur? Et uix aliquando ita curabitur, ut uel debilitatem corporis, uel fœditatem cicatricis effugiat. Transi nunc ab exemplo corporis, ad animæ uulnera. Anima quotiẽs peccat, totiens uulneratur. Sequitur infrà. Et ideo consequentissima ratio est pœnæ, id est, curæ, & medicationis tempus extendi, per unũquodque uulnus pro qualitate plagæ medendi quoque* spatio propagari. Sic Dei æquitas, ac benignitas etiam in ipsis animæ supplicijs euidens fiet. Et hæc audiens, qui peccauit, resipiscat. Sequitur. Si peccator sum: nunquid eadem erit mihi pœna, si semel peccaui: quæ si secundò & tertiò, & si frequentius peccem? Non ita erit: C sed pro modo, & numero, & mensura peccati, etiam pœnæ quantitas metienda est. Deus enim dabit nobis panem lachrymarum, & potabit nos in lachrymis, sed in mensura. Hæc ille. AVCT. Iste ecce uetus doctor ecclesiæ, non dubitat dandum nobis panem lachrymarum, & potum in mensura, pro modo, & numero, & mensura peccati, assignans mensuram anni iuxta legem pœnæ pro die peccati: quia uulnus peccati prolixum tempus exigit medicandi. Prolixius autem, & multo prolixius, si sit eiusdem frequens elisio uulneris: tanto enim tardius fiet restitutio sanitatis. Quòd si dicat Witcleff: sed non est hoc sacerdotis officium, qui grauitatem peccatorũ nescit appendere: sed solius Christi. Sufficit qd is idem Origenes ista dicit, quæ & prius ait Christus magister ecclesiæ, aut uice eius, qui ecclesiæ præsidet. Aliter non æquiparet nostra præsens ecclesia in potestate puniendi peccata, ueterem

Deu. 25

Aug. To. 4

Witcleff.

Hugo.

Nota.

A synagogam, in qua humana æstimatione peccata grauiora morte, minora uero flagris secundum numerum torquebantur, Deuteronomij. 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. In quem locum libro quæstionum Deuterono. cap. 45. AVGVST. Est itaque leuis impietas, quæ uerbere digna est; & est grauior, quæ morte digna est. Ita etiam illa peccata, quæ non in Deum, sed in hominem uidentur admitti, sunt morte digna: Quædam sunt alia, quæ correptione, seu uerbere, seu uenia faciliore digna sunt. Ita enim locutos esse septuaginta interpretes constat, ut etiam peccatum illius, qui plagis dignus est, impietatem uocauerint. Hæc ille. AVCTOR. Si ergo in lege dabatur hominibus inscijs facultas ponderandi peccata, & grauiora grauioribus, leuiora leuioribus supplicia, ut mortes applicandi, uel uerbera, quantò magis Christus uicarios suos in ecclesia sensu ditabit & gratia, nè fideles eius multa flagitia ferãt ad interos, & perenniter sentiant, quod temporaliter gemebant? Sed dicit aduersarius ibidem, ca. illo. 4. Non dubium, quin Deus nollet, quòd sacerdos suus iniungeret pœnitentiam, nisi eius quantitatem, & qualitatem sibi ostenderit. Vnde cum sacerdotes absoluẽtes hoc sæpe nesciũt imò si hæc pœnitentia confesso suo profuerit, uel fuerit uoluntati Dei contraria, uidetur, q̃ Deus non regulariter approbat talem pœnitentiam sic iniunctam. Hæc Witcleff AVCTOR Quantum ad pœnitentiam iniunctam à sacerdote regulariter sic prodesse, uel sic, regulã non habemus, nisi Christi dicentis ecclesiæ ministris, Quicquid solueritis super terram, erit solutum & in cælis, & quorumcunque remiseritis peccata, remittentur eis. Hæc est regula Christiana, hæc norma fidei est. Quisquis huic regulæ aduersus est, fidei hostis est, perfidus est. Quãtum autem ad notitiam quantitatis, aut qualitatis delicti, hoc scio exigit æquitas iudicantis, sed frequenter minorem pœnam pro maiori delicto iniunctam multum prodesse facit Dei gratia miserantis, qualiter declarat libro secundo de sacramentis, parte. 14. cap. 3. Hugo. Quomodo (inquis) certus esse possum de uenia propter pœnitentiam, & satisfactionem ab homine iniunctam: & si illam studiosè cõpleuero, cum ille ipse homo, cui peccata mea confiteor, sæpe aut ignorantia nesciat, aut negligentia non consideret qualem mihi secundum modum & mensuram delicti debeat satisfactionem iniungere? Ad hæc tibi breuiter respondeo, quòd si homo nescit, Deus scit, Tu tamen fac quod tibi præcipitur, obediens esto in eo, quod tibi iubetur. Videat Deus deuotionem tuam, etsi homo non condignè mode

Universidad de Deusto
Biblioteca

retur afflictionem tuam. Perire non poteris, si A deuotus fueris inuentus. Sed decipior, (inquis) putans me satisfeciſſe, cùm ſatis non fecerim. Ille mihi iniunxit, ut tantum facerem: & non amplius mihi præcepit. Ecce totum perfeci: & non ſatisfeci. Sequitur. Nec dico ut deſperes: etiam ſi hoc contingat ut homo, qui exterius curandis uulneribus peccatorum medicamentum apponit: aliquid minus ſufficiens tribuat. Sæpe quod minus foris agitur, efficacius intus operatur. In paruo opere magna deuotio eſſe poteſt. homo uidet in facie: Deus autem intuetur cor. Hæc ille. AVCTOR. Falſe igitur nos Witeleff terret, nè de grauitatibus criminum arbitremur: dicente tota antiquitate ſcripturæ, & patrum eccleſiæ: quod iuxta qualitatem, & quantitatem delicti: aut iteratas uices ſoluant pœnas, qui peccât ut magiſter decreuit eccleſiæ Chriſtus, uel qui B præeſt uice eius ſacerdos. Sed circa grauitatem pœnæ meritæ qualiter adæquare poſſit culpam ad punctum: ita ut nec in puncto excedat: nec excedatur ab ea, ſicut eſt ſolius Dei noſſe, ita iudicare alienum ab homine. Subtilitates tales atome* natalitia ſecreta ſunt lucis inacceſſibilis. Nec ideo tamen humanum iudicium otiari debet à toto: quia ad momentum mortis, & magni iudicii horam monemur exercere uigilias non illa tantùm hora exploranda, quam ſcire nõ poſſumus: ſed pro illa cauenda: totius temporis præcurrentis uigilantia. Ad praxim uerò ſicut in operatione uirtutis non eſt ſolicitè exquirendum medium ſecundùm rem, ſed ſecundum rõnem: quia hoc ſignare ſupergreditur rationem: ita in ponderando grauitates pœnarum, & criminum non erit ſacerdos ſolicitus ſecundùm ſeipſam, ſed ſecundum rationem humanam a Chriſti lege tranſumptam. In † abſolutione quoque ſequente, abſolutè eſt ex parte Chriſti pronuntiada ſententia ſine aſſignatione gradus remiſſionis obtentæ ad talem, uel ad tantum. Quia promittere remiſſionem criminum abſolutè ex Euangelij fide iam poſſumus: Chriſto dicente, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Gradum uero puritatis, quem confeſſus ex tali remiſſione conſequitur: qui ſolum cordium inſpectori cognitus eſt, limitare non poſſumus. quia nec ipſe dixit: quorum remiſeritis peccata: ad tantam mundiriam, ſiuè tantam, tantè, & taliter remittentur: dicente Origene iam ſupra: carnem in momento læſam maximis cruciatibus, & plurimo tempore ſanitati congruè perducendam. Quorundam igitur miror audaciam, qui (ut quidam ferunt) communi abſolutionis forma eccleſiæ non contenti: non uerentur adiũgere. Et ad innocentiam baptiſmalem te reſtituo. Qui cùm periti ſint, noſſe poterunt, ꝙ ipſi non poſſunt iam peccato lapſum ad dignitatem innocentiæ priſtinæ reſtaurare: quamuis poſſint ad ſimilem, uel maiorem reducere gratiæ dignitatem: dicente ſcriptura, Domus Iſrael cecidit, & non adiiciet ut reſurgat. Virgo Iſrael proiecta eſt in terram ſuam: non eſt qui ſuſcitet eam. Amos. 5. Vbi in commentario Amos, libro. 2. HIERONY. Sin autem (ut diximus) planctus eſt ſuper eos, qui agunt pœnitentiam: & pœnitentia reddit uulnerum ſanitatem: quomodo iuxta ſeptuaginta dicitur, Domus Iſrael cecidit, & amplius non reſurget, Virgo Iſrael errauit in terra ſua, nõ eſt qui ſuſcitet eam? Qđ ſic ſolui poteſt. Poſtquàm † domus Iſrael ſua uoluntate corruerit, nequaquàm priſtinam recipiet dignitatem. Poſtquàm uirgo Iſrael errauit in terra ſua, ultra non poterit inuenire ſuſcitantem. Et conſidera uerborum proprietates. Qui domus eſt, & numeratur in turba, cadere dicitur. Qui autem de numero uirginum, ſi errauerit, ob leue quoque peccatum non poterit ſuſcitari. Non quod non ſuſcitetur: ſed nequaquam modo ſuſcitetur uirgo Iſrael: & nequaquàm reſurgat domus Iſrael. Non enim eadem gloria eius, qui ſemper ſequutus eſt dominum, & eius, qui aberrauit à grege, & poſtea, boni paſtoris humeris reportatus eſt. Vnde & per alium prophetam dominus dicit, Malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem. Pœnitentia non* ſanctitati puriſſimæ, & eccleſiæ Chriſti: quæ non habet maculam, neque rugam, ſed mortalitati, & inferis comparata, fit melior. Hæc dicimus, non quò iuxta Nouatum tollamus ſpem pœnitentiæ, ſed quo timidiores eos faciamus, & idcirco ſolicitos, qui aperta ianua pœnitentiæ, dum ſperant futura, perdunt præſentia, & qui abſque uulnere poterant permanere, incauti uulnus accipiunt, ut poſtea dolore crucientur. Hæc ille. AVCTOR. In hac doctrina Hieronymi duo cernimus, ſcilicet quòd malo pœnitentiam non excludit: & quòd lapſo per pœnitentiam eandem primam gloriam non promittit: Non eſt eadem (inquit) gloria eius, qui ſemper ſequutus eſt dominum, & eius, qui poſtquàm aberrauit, paſtoris humeris reportatus eſt. Hæc enim duo, duos filios faciunt euangelici hominis, quorum primus ad patrem. Nunquam (inquit) mandatum tuum præteriui. Secundus. Pater (inquit) in cœlum coram te peccaui. Sed pater ad eum, date illi ſtolam primam. Primus ergo ſeruauit innocentiam, ſecundus donatur ad eam, non per ſe, ſed per æquiualentem gratiam. Non enim dicere poterat, quia mandatum tuum non præteriuit, ſed ꝙ ſtolam perditam reaſſumpſit. Breuiter in hanc ſnīam conueniunt doctores ſcholaſticè

In paruo opere magna deuotio eſſe poteſt

natalia.

Forma abſolutionis.

Io. 20.

laſticè diſputantes. Sed & Hugo cùm diſputando aliud quid inceperit, terminatur in iſtud li. 2. de ſacrament. parte 14 ca. 4. dicens. Certum eſt, qui cadit, reſurgere poteſt: & non ſolùm reſurgere, ſed etiam melior reſurgere, quam fuit, cùm cecidit. Multi ceciderunt, & meliores ſurrexerunt, quàm fuerunt etiam antequàm ceciderunt: meliores etiam quàm futuri fuiſſent, ſi nõ I cecidiſſent: quia ad hoc ipſum cadere permiſi ſunt: ut ex hoc ipſo caſu ſuo, & ruina erudirentur, & meliores efficerentur. Nemo tamen melior poſt caſum ſurrexit, uel ſurgere potuit, quã fuiſſet, ſi & non cecidiſſet: & hæc, quæ modo reſurgendo bona operatus eſt: omnia ſtando operatus fuiſſet. In hoc ſecundum aliquid dici poteſt, quod omnis, qui cadit: id, quod cadendo perdidit, amplius totum recuperare non poteſt: quia quicquid poſteà ad correctionem, uel ad recuperationem adiecerit, facere omnino non poteſt, quin melior fuiſſet,* qui hæc omnia haberet, & B tamen non cecidiſſet. Propterea nemo in ſpe correctionis peccare debet: quia quod ſemel amittitur, amplius ipſum non recuperatur. Hæc ille. AVCTOR. Limpidior uidetur fuiſſe ſcriptura prior Hieronymi: quòd reformari poteſt lapſus per pœnitentiam ad primam, uel maiorem gratiam: nuſquam autem ad illam innocentiam, uel priſtinam gloriam: ſicut nec iam corruptus ad incorruptionem omnimodam, & pudicitiam nunquam tactam. Vnde & eodem ſecundo libro commentarij Amos, textu, Vrbs, de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: dicit idem Hieronymus. Ita fit ut domus Iſrael, quæ corruerat, non poſſit reſurgere, & uirgo Iſrael, quæ errauerat in terra, I non habeat ſuſcitantem. Quia qui ſemel ab unione diſceſſerit, & illam puriſſimam uirginitatis gloriam perdiderit, de qua Apoſtolus ait, Zelo enim uos zelo Dei: & ſtatui uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto: in qua non eſt macula, neque ruga: priſtinum ſtatum, & unionis beatitudinem recipere non ualebit. Hæc ille. AVCTOR. His uiſis, qualiter poteſt quis in primo pœnitentis alloquio ſpondere ipſi primam baptiſmalis innocentiæ dignitatem, & gloriam? qui forſan centies in hæreſes, centies recidiuauit in ſchiſmata: qui & nec poſt quartum lapſum reſtitui poteſt ad integritatis tantillæ gloriam, & innocentiam tã illæſam, quantam habebat in tertio. Plus enim perdidit innocentiæ, qui plùs cõmittit iniuriæ.

CONTRA HAERESIM WITCLEFF asſerentis ſolum peccatum finalis impœnitẽtiæ eſſe ſimpliciter, & propriè mortale peccatum. Cap. CLVIII.

SVMMA.

Witcleff, qui aſſerit nullum eſſe mortale peccatum, niſi finalis impœnitentiæ, & præſciti, Gregorij, & Auguſtini dictis ab Auctore confutatur.

HIS ita decurſis, de generibus peccatorum, qualiter ea fides exprimit i ſcripturis, & qualiter grauitates eorum, & pondera debent, & poſſunt eẽ certa fidelibus: citat nos in poſteris hoſtis eccleſiæ Chriſti, ut de peccato dicamus. Non quidẽ materialiter, ut cibus, aut uerbum dicitur eſſe peccatum, ſed formaliter ſecundùm ſe, & propriè. Sic autem dicit, ſolum præſcitum peccare mortaliter. illo ſermone. 23. tertiæ partis. Et ut planius dicat: negl. cta diſtinctione triplicis peccati mortalis, cõcinet ſe ad primum modum, abiectis duobus alijs tanquam uanis: quia non ſunt mortalia, aut uenialia, niſi ſecundùm quid, quando. ſ. de peccato loqui proponit 3. Trialogi ter damnati, ca. 1. Poteſt autem peccatum dici mortale (inquiens) quod dignum eſt ſecunda morte puniri ex arbitrio Dei noſtri: & ſic ſolum peccatum finalis impœnitentiæ, quod eſt peccatum in Spiritum ſanctum, propriè eſt mortale. Quod cunque autem aliud peccatum cùm ſit dignum uenia, poteſt dici rationabiliter ueniale. Hæc Witcleff. AVCT. Poſt † multiplices diſtinctiones & fabulas, ad hoc abſolutè deſcendit: ꝙ ſolum peccatum finalis impœnitentiæ eſt per ſe, & propriè peccatum mortale: quo peccat ſolus præſcitus. Quomodo igitur defendet ſe Witcleff C contra Apoſtolum de morte primi hominis per peccatum? qualiter decretum trinitatis euacuat ſtatuentis. Quacunque die comederitis, morte moriemini? nec unica, ſed triplici morte: ſecundùm Auguſtinum. Secundum autem iſtum, Petrus non eſt mortuus peccato: Paulus non erat mortuus: quia prædeſtinatus, ideo nec mortaliter peccauit unquam, aut parentes eius primæui, à quorum primo mors uenit in mundũ. Primo tandem recitanda eſt uetus hæreſis Pelagiani, ſic dicens: ꝙ primus parens non moriebatur in anima, quam iam confirmas Witcleff: quia non erat peccatum eius finalis impœnitentiæ. Libro enim 6. Regiſtri, epiſtola. 13. Narſæ Comiti ſcribit GREG. Hoc enim ubi ſcriptum eſt, *Gre. To. 2.* Quia cum peccauit Adam, aĩa eius eſt mortua, qualiter mortuam dixerit, inferius oſtendit,

Witcleff.

Gen. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia ſtatus ſui beatitudinem amiſit. Hoc quiſquis A negat, catholicus non eſt. Deus enim dixerat, Qua die comederitis, morte moriemini. Cum ergo comedit de ligno uetito Adam, q̄ in corpore mortuus non eſt, nouimus: quia poſt hoc filios genuit, atque annis multis uixit. Si itaque in anima mortuus non eſt (quod dici nefas eſt) ipſe mentitus eſt, qui hunc prædixit dīc, quo peccaſſet, morituum. Sed ſcīdum, quia mors duobus accidit modis, aut abſentia uiuendi, aut qualitate uiuendi. In hoc ergo, q̄ comedendo uetitum, eius anima mortua dī, non abſentia uiuēdi, ſed qualitate uiuendi, ut poſtmodum uiueret in pœna, qui ad hoc creatus fuerat, ut beatè uiueret in lætitia. Hunc ergo locum, qui in eo codice, qui mihi à fratre meo Ioanne Epiſcopo trāſmiſſus eſt, annotauit hæreticum, Pelagianus eſt: quia ſententia iſta euidenter Pelagij eſt, quam Paulus Apoſtolus apertè in ſuis epiſtolis deſtruit. Sequitur. Pelagius uero, qui in Epheſina Syndo dam- B natus eſt, ea intentione hoc dixit, ut oſtenderet nos à Chriſto uacuè redemptos. Si enim nos per Adam in anima mortui non ſumus (quod dici nefas eſt) uacuè redempti ſumus. Hæc ille. AVCTOR. Hanc hæreſim Pelagianam ſecundum recitatum Gregorij quomodo Witcleff euadet noſſe uolumus. Si enim non ſit mortale peccatum, niſi finalis impœnitentiæ, & præſciti: primum peccatum Adæ non erat huiuſmodi: eius ergo peccatum non erat mortale: nec ipſe mortuus eſt peccato. Hoc dixit Pelagius: idcirco meritò damnatus. Scio q̄ iam uoluit ad ſophiſma ſuum, ut dicat. Imo peccauit mortaliter: & Paulus, & Apoſtoli peccabant mortaliter: & anima mortui ſunt ſecundum iuſtitiam præſentem. Ego tamen ſemper quæro, ſi uere loquēdo, & proprie de mortali, peccauit Adam, peccauerunt Apoſtoli? Quid mihi cū illo mortali, quod, inſpectarei proprietate, mortale non eſt, ſed ſm quid quod omnes Logici dicunt nec ſimpliciter eſſe, nec uere? Niſi uelit Witeleff dicere, Chriſtum eſſe in omni peccato mortali damnatorum inferni: quia ſecundum mentis ſuæ proſpectum ipſe ſcribit, & huic toto niſu cohæret, q̄ nullum eſt peccatum mortale ſimpliciter, nullum propriè, nullum per ſe, niſi præſciti. Qualiter ergo non eſt Pelagianus hæreticus ſimpliciter proprie, & per ſe: quòd Adam non eſt mortuus in anima ſimpliciter, & per ſe? Audiat iterum ſanctum GREGORIVM hanc hæreſim incuſantem. 7. li. Regiſtri, epiſto. 3. Eulogio Alexandrino, & Anaſtaſio Antiochēno Epiſcopis, ubi dicit. Ante trienium cogente cauſa monachorum Iſauriæ, qui hæretici accuſabantur, ſatisfaciens quondam fratri, & conſacerdos meus dominus Ioannes, literas miſit, quibus nitebatur oſtendere eos E-

Mors duobus modis accidit.

Greg Ts. 2

pheſi næ Synodi definitionibus contradire: & ue lut ex eadem Synodo certa nobis, quibus ipſi obſiſterent, capitula deſtinauit. Inter alia autem ſcriptum illic continebatur de Adæ anima: q̄ in peccato mortua non fuerit, cò quod diabolus in cor hominis non ingrediebatur: & ſi quis hoc dixiſſet, Anathema eſſet. Quæ cū mihi relata fuiſſent, ualde contriſtatus eram. Si enim Adæ, qui primus peccauit, anima mortua in peccato non eſt, quomodo de ligno ei dictum eſt, In quacunque die comederis ex eo, morte morieris? Et certè comedit Adam & Eua de ligno uetito: & tamen in carne ſua ultra nōgentos annos poſtmodùm uixerunt. Conſtat itaque, quòd tunc in carne non eſt mortuus: Si ergo in anima mortuus non eſt (quod dici nefas eſt) falſam ſententiam de illo protulit Deus, qui dixit, Quia qua die comederet, moreretur. Sed abſit hic error: abſit à uera fide. Nos enim primum hominem, qua die peccauit, animā mortuum dicimus atque per hunc omne genus humanum in hac mortis & corruptionis pœna damnatum. Per ſecundum uerò hominem, & modo à morte animæ, & poſtmodum ab omni corruptione carnis in æterna reſurrectione liberari nos poſſe confidimus. Sicut autem & in prædictis reſpōſalibus diximus, Adæ animam mortuam in peccato dicimus, non à ſubſtantia uiuendi, ſed à qualitate uiuendi. Quia enim aliud eſt ſubſtantia, aliud qualitas: nōn eius anima ita mortua, ut non eſſet: ſed ita mortua, ut beata non eſſet.

Qui tamen Adam poſt per pœnitentiam ad uitam rediit. Hæc ille. AVCTOR. Ecce, q̄ contra Pelagianam hæreſim aſtruentem non eſſe primū parentem in anima mortuum per peccatum: ſimul & contra Witcleuiſticam furiam, quòd nō erat proprie mortuus per peccatū, aſſumit Gregorius geminum argumentum: primum ab ipſo protoplaſto, cui dominus ait comminatoriū mortis implere, ſecundum a Chriſto, cuius uera mors totum genus infectum a uera morte redemit. Et utrobique ueram mortem intelligēs, ēt mortem ſecundam, quam Witcleff totiens ruminat, non excludit. Vſque ad ipſam, n. mortuus eſt Adam cum germine ſuo, & ab ipſa redemptus. Sicut libro. 13. capite. 13. de ciuitate Dei AVGVST. Quando uero dixit Deus primo illi homini, quem in paradiſo conſtituerat, de cibo uetito, Quacunque die ederitis ex eo, morte moriemini: non tantum primæ mortis partē priorem, ubi aia priuatur Deo, nec tātum poſteriorē ubi corpus priuatur aīa, nec ſolam ipſam totam primam, ubi anima, & a Deo, & a corpore ſeparata punitur, ſed quicquid mortis eſt uſque ad nouiſſimam, quæ ſecunda dicitur, qua eſt nulla poſterior, comminatio illacomplexa

Gen. 3

Aug. To. 5

plexa eſt. Hæc ille. AVCTOR. Si ergo quic- A quid mortis eſt uſque ad mortem ſecūdam, cō minatio diuina complexa eſt, ſecundum argumentum Gregorij, falſam ſententiam protulit Deus: ſi non comeſto cibo noxio, quicquid mortis eſt, etiam uſque ad mortem ſecūdam Adam pertulit pro peccato. Et hypognoſtico in principio AVGVSTINVS. Mors ex inuidia diaboli ueniens introiuit in orbem terrarū: & Deo iudice iuſto pro pœna in peccatorem permiſſa eſt dominari. Rectè enim perdidit uitā, qui mortem uoluit. Hæc ille AVCTOR. Secundum item argumētum Gregorij ſumptum à gratia redemptoris eſt efficax contra hoſtem: quia ſi nō erat uera mors hominis redempti, non erat homo uerè redemptus à morte. Argumentum eſt apoſtoli primæ Corint. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur: ita in Chriſto omnes uiuificabū tur: unuſquiſque in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus: deinde qui ſunt Chriſti, qui in aduentu eius B crediderunt. Si ergo nulli prædeſtinati ad uitam à primo Adam uſque ad ultimum iuſtum moriebantur in Adam propriè, & per ſe: nullum ergo prædeſtinatum propriè, & p ſe morte ſua Chriſtus redemit. Pro ſolis. n. mortuis Chriſtus eſt mortuus. Probatur ex conſequentia apoſtoli. unus pro omnibus mortuus eſt: oēs ergo mortui ſunt. Lib 6. ℈ Iulianum ca. 4. AVGVST. Dicit enim ad Corinthios, q̄ unus pro omnibus mortuus eſt: nullo modo hoc negare permitteris, nō niſi pro eis, qui mortui ſunt, mortuum fuiſſe Ieſum. Quos ergo hoc loco intelligis mortuos? Nunquid eos, qui de corpore exierunt? Quis ita deſipiat, ut hoc ſapiat? Eo modo itaque intelligimus mortuos, pro quibus omnibus unus mortuus eſt Chriſtus: quomodo alibi dicit. Et uos cū eſſetis mortui in delictis, & in præputio carnis ueſtræ, conuiuificauit cum illo. Ac per hoc unus (inquit) pro omnibus mortuus eſt: ergo oēs mortui ſunt: oſtendens fieri non potuiſſe, ut moreretur, niſi pro mortuis. Ex hoc enim probauit omnes mortuos eſſe: quia pro omnib. mortuus eſt unus. Impingo, inculco, infecto recuſanti. Accipe, ſalubre eſt. Nolo moriaris. Vnus pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt. Vide, q̄ conſequens eſſe uoluit, ut intelligantur omnes mortui, ſed p̄ omnibus mortuus. Quia ergo non in corpore, reſtat ut in peccato eſſe mortuos omnes, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, nemo neget, nemo dubitet, qui ſe non neget, aut dubitet eſſe Chriſtianum. Quapropter ſi nullum trahunt peccatum paruuli, nō ſunt mortui: ſi non ſunt mortui, non eſt mortuus pro eis, qui non eſt mortuus, niſi pro mortuis. Hæc ille. AVCTOR. Stent ſimul, qui ſimul errant, Iulianus, & Witcleff: uterque dicit nullum præ

To. 7

Aug. To. 6

2. Cor. 5

Aug. To. 6

C

Aug. To. 5 Ro. 5

destinatum anima mortuū per peccatum in Adam ſaltem propriè: dicant ad Apoſtolum: propriè ergo uiuebant in anima per gratiam: nō ergo pro eis mortuus eſt Chriſtus, qui ,p ſolis uerè mortuis, uerè mortuus eſt. Hoc argumentum eſt apoſtoli: & ab eo uoluit in ſynodum Epheſinam: ubi hoc ipſo telo Pelagius eſt confoſſus. dicente ſupra Gregorio: Pelagius, qui in Epheſina ſynodo damnatus eſt, ea intentione hoc dixit ut oſtenderet nos à Chriſto uacuè eſſe redemptos. Si enim nos per Adam in anima mortui nō ſumus (quod dici nefas eſt) uacuè redempti ſumus. Saluet ſe Witcleff, ſi poteſt: delectus eſt Pelagius magiſter eius. Si ergo non poteſt diſcipulus eſſe ſupra magiſtrum ſuum, neceſſe habet, ut corruat audiens arguentem apoſtolum. Vnus pro omnibus mortuus eſt: omnes ergo mortui ſunt, ſi bona ſit ſequela Apoſtoli: ergo æqualiter addito antecedenti & conſequenti, ſequetur æqualiter unus pro omnibus propriè, & per ſe eſt mortuus: omnes ergo propriè, & per ſe mortui ſunt. Noluit enim prudens artifex Deus mortem fictam, aut prætenſam hominis, uera ſua morte redimere: ſed ueram: ergo morte carnis ueram remiſſionem peccatorum facere. Sicut in eodem libro, capite tertio. AVGVST. Quod ipſe ſignificauit in ſimilitudine carnis peccati, hoc per eius gratiam nos agimus in carne peccati: ut quomodo ille moriendo ſimilitudini peccati, peccato mortuus prædicatur: ita quicunque in illo fuerit baptizatus, eidem rei, cuius illa ſimilitudo fuerat, moriatur. Et quomodo in illius uera carne, uera mors fuit: ſic fiat in ueris peccatis uera remiſſio. Hæc ille. AVCTOR. Hoc notemus, quod arguit Auguſtinus. Quomodo in uera Chriſti carne, uera mors fuit: ſic in ueris peccatis uera remiſſio. Si ergo in prædeſtinatis non uere, id eſt, propriè mortuis, & per hoc nec peccata uerè mortis habentibus, non eſt uera mortis remiſſio: ergo nec in uera Chriſti carne uera mors fuit. Si non uerè mortuus eſt homo, non uere reſuſcitatus eſt. Si non proprie reus mortis, non proprie iuſtificatus. Si non proprie damnatus, non proprie eſt redemptus.

Et quid ex iſtis ſequitur iuxta Apoſtolum, & Auguſtinum? Ergo nec Chriſtus proprie crucifixus. Vnde in Enchridio. capite trigeſimonono. AVCVSTIN. Quod paulò poſt dicit: Sicut per unius delictum in omnes homines ad condemnationem; ita & per unius iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem uitæ, ſatis indicat ex Adam neminem natum niſi damnatione detineri: & neminem niſi in Chriſto renatum a damnatione liberari, de qua per unum hominem pœna, & per unum homi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem gratia. Sequitur. Deinde sacri baptismatis in cruce Christi grande mysterium commendauit eo modo, ut intelligamus nihil aliud esse in Christo baptismum, nisi mortis Christi similitudinem: Nihil autem aliud mortem Christi crucifixi, nisi remissionis peccati similitudinem: ut quemadmodum in illo uera mors facta est, sic in nobis uera remissio peccatorũ: & quẽadmodũ in illo uera resurrectio, ita in nobis uera iustificatio. Hæc ille. AVCTOR. Audiat Witcleff. ab ore apostoli, ꝙ per unius delictum in omnes homines ad condemnationem: ergo in prædestinatos delictum seuit ad condemnationem: & ex Adam neminem natum nisi damnatione detineri. Et nonne hæc erat mors secunda, cui omnes ex Adam nati sunt addicti pro uera morte peccati? aut pro modico ueniali prædestinatus damnationi tenebitur? Et quod sequitur. Quemadmodum in Christo uera mors fuit, sic in nobis uera remissio peccatorum. Ergo si uerè mortuus est Christus, uerè remittitur nobis peccatum, quo detenti eramus ad reatum damnationis æternæ. Quibus nobis? Non præscitis: quia ipsorum peccatum est perpetuum: & reatus damnationis aboleri, non potest, per te. Restat igitur, ut prædestinatis fiat ista peccatorum remissio: quibus secũdum condemnationis sententiam soluere tenebantur mortem secundam.

¶PECCATVM MORTALE ESSE dignum perenni supplicio, quamuis is qui peccat fructuosè pœniteat post peccatum. Cap. CLIX.

SVMMA.

1 *Peccatum mortale, quod sit æterno supplicio dignum, etiam post fructuosam a peccante de suo peccato pœnitentiam peractam, multorum authoritatibus sanctorum contra Witcleff ostenditur.*

Wicleff

NEc præteriri põt intactum, quod Witcleff adiunxit in prædictis de tertio ter damnati trialogi. c. 5. ꝙ omne peccatum aliud a peccato finalis impœnitentiæ est dignum uenia: ideo omne tale põt dici ueniale. Declarat se postea c. 6. Non (inquit) uidetur mihi: ꝙ aliquod peccatum dictum mortale in homine fructuosè finaliter pœnitẽte, sit dignũ pœna perpetua: quia ꝙ Deus decreuit remittere, nõ est taliter puniẽdũ; nec placet mihi concedere, ꝙ hoc pctũ sit dignum pœna ꝑpetua: & tñ ẽ dignũ, ꝙ solũ ꝑpaliter puniatur, A Hæc Witcleff. AVCTOR. Hanc hæresim parte quadã tangere uĩ, & tollere Christianis lib. de fide & operibus uersus finẽ AVGVSTINVS, dicens. Nõ itaq; promittatur pœna ignis trãsitoria turpiter, scelerateq; uiuentib. qui uiã iustitiæ cognouerunt, quibus melius erat nõ cognoscere: licut ueracissima testatur scriptura. De talibus quippe ẽt dñs ait. Et erunt nouissima illius hoĩs peiora, q̃ erant prima. Hæc ille. AVCTOR Isti tñ sic errãtes non sunt ausi flagitiosos suos ab omni cõtagione æterni ignis absoluere: sed cauillantes in illo igne, qui est æternus ponebãt solum ꝑpaliter pro peccatis transitorie cõburendos. Vñ eodem lib. *post medium AVG. Neque illud hic dici poterit, in quo nonnulli seipsos seducũt, ignẽ ẽternum dictũ, non ipsam pœnam æternã. Per ignẽ quippe, qui æternus erit, transituros arbitrãtur eos, quib. ꝑp fidẽ mortuam per ignẽ promittunt salutẽ. Vt uidelicet ipse ignis, æternus sit: cõbustio uerò eorũ, hoc est operatio ignis, non sit in eos æterna: cũ & hoc uidens dñs tanq; sniam suam ita cõcluserit, dicens. Sic ibũt illi in cõbustionẽ æternam. Iusti aũt in uitam æternam. Erit ergo æterna cõbustio sicut ignis: & eos in illam ituros ueritas dixit, quorũ non fidem, sed bona opera defuisse declarauit. Hæc ille AVCT. Dissimiliter tñ hi errant, & Witcleff quia hi fidem habentibus Christi cum baptismo q̃uis scelera sua uetusta nõ corrigãt, promittũt ꝑpalem pœnam uitam æternam: Witcleff non sic: sed si fructuosè pœniteant. Vterque tamen damnabiliter errat: affirmãdo, ꝙ turpissima crimina, & alta peccata mortalia sunt sola pœna transitoria punienda, Quorum Witcleff multò damnabilius errat, dicens, ꝙ prædestinati pctũ non est ampliori pœna dignum, nec debitum plùs puniri. Hoc fortè alii non dixissent. Quorũ C item tecordatur in lib. de igne purgatorio in fine AVGVST. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse tamen saluus erit, sic quasi p ignem. Nemo tamen seipsum circunueniat: ut hæc etiam pro capitalibus criminibus si incurata permanserint, posse fieri credat. Hæc ille. AV I CTOR. Vtsaũt accedamus ad rem, uellem huius erroris fundamenta palpare: & cum codices actoris euoluo, solæ rationes prodeunt ambidextræ: & quæ pruriant aures simplicium, argumẽta ꝑ populo. Ast ego peto scripturas sacras ab eo, qui tot clamosis instantiis scripturas exigit sibi dari a responsali catholico. Vbi iam in lege Christi fundat peccatum suum mortale transcendenter analogum? Vbi dignitatem pœnæ solum temporaliter respondẽtis mortali in scripturis inueniet? ubi in patrum scriptis? ubi uel testem unum, quem ipse non subordinauit, inueniet? Scio, ꝙ nos huic libertat non dabit: scripturas

pturas exigit: uendicat rationes ad probandum A Paulus fructuosè pœnitebat de persecutionis flagitio, & tamen adhuc se apostolatus fastigio, & nomine decernit indignum: quantò magis præmio apostolatus in ordine iudiciali superno? Cur hoc? nisi ut uerum dixisse uideatur: ꝙ qui talia agunt, digni sunt morte: digni ex suo scelere, quamuis diuino munere uita digni. Sed dum de peccatis nostris agimus, quid ex nobis digni sumus accipere, pensare debemus. Vnde super eundem locum apostoli in libro annotationum, HIERONYMVS. Qui non sum dignus uocari apostolus: quoniam persecutus sum ecclesiam Dei. Fili peccasti: nè adiicias iterum: sed & de pristinis deprecare. Vnde & per Esaiam dominus dicit. Ego sum qui deleo iniquitates tuas: & non memorabor. Tu autem memorare. Melius est enim dimissa recordari peccata, quam dicenda obliuisci. Hæc ille. AVCTOR. Quamuis ergo dominus Deus iudicio misericordiæ suæ ita iniquitates nostras deler, ut non memoretur ultra: nos tamen memorari iubemur, qua pœna ex nostro scelere multari digni sumus: sicut & idem apostolus ad Romanos quinto intulit. Iudiciũ ex uno in condemnationem. & tunc subiecit. Gratia autem ex multis delictis in iustificationẽ Super quo loco in expositiõe AMBROSIVS Gratia Dei per Christum non ex uno delicto: sed ex multis delictis. &c. Hoc ex magnificentia pietatis Dei & Christi loquitur: ut cum delicto Adæ multi tenerentur a morte secunda in inferno inferiori: donum tamen gratiæ Dei cum esset iustum plecti illos: non solum ignoscit illis, sed & iustificat. Hæc ille. AVCTOR. Ecce ꝙ Ambrosius dicit prædestinationis diuinæ multos filios: pro delicto Adæ teneri a morte secunda, quæ est æterna in se: & notat locum in inferno inferiori: & dicit iustum fuisse illos ea pœna plecti: cum tamen annectit, ꝙ donum gratiæ non tm illis ignoscere uoluit, sed & iustificare punitos. Quid iã resonat contra apostolũ & expositorem eius Ambrosium pedestris illa Witcleff & uulgaris argutia? Quod Deus decreuit remittere, nõ est taliter puniendũ, & dignum est, ꝙ circũquaque stet iudiciũ: iõ non placet ipsi, ꝙ peccatum prædestinati sit dignum pœna ꝑpetua. Ecce ergo omnes prædicti patres digni sunt damnatione perpetua: quia iudicium exuno in damnationem: & iustum fuit illos sic plecti: qualiter non tunc dignum: quamuis consequente gratia ex multis delictis in iustificationẽ? Qđ si ex gratia, non ex condigno: quia non ex debito. Lib. 14. de ciuitate Dei cap. 1. AVGVSTINVS. Admissum est grande peccatum, ut in deterius eo natura mutaretur humana: etiam in posteros obligatione peccati: & mortis necessitate

Universidad de Deusto
Biblioteca

sitate transmissa. Mortis autem regnum in homines usqueadeò dominatum est:ut omnes in secũdam quoque mortem,cuius nullus est finis,pœna debita præcipites ageret: nisi inde quosdam indebita Dei gratia liberaret.Hæc ille. AVCT. Ecce quod suprà dixit Ambrosius, approbat Augustinus. Omnes in secundam mortem, cuius nullus est finis: pœna debita præcipites ageret: nisi inde quosdam in debita Dei gratia liberaret.Antequam ergo Dei gratia eos liberauit ab hac morte:hac ipsa morte digni erant:quia pœna illuc debita eos præcipites egit. Et si gratia Dei indebita liberauit eos: quomodo ipsi digni gratia eius indebita?Nam quodcunque dignum, indebitum qualiter esse potest?Ideo in lib. meditationum in persona peccatoris ueniam deprecantis. AVGVSTINVS. Cum enim peccator odio dignus sit:qua fronte gratiam requirit? Cũ pœna debeatur: qua temeritate gloria poscitur? Hæc ille. AVCTOR. Ecce peccator iam congruè pœnitẽs,q̃ peccato adhuc odio dignus dici tur, & pœna ei debitur: cùm tamen peccatum huiusmodi non erat finalis impœnitentiæ, subintelligendum semper:nisi Dei gratia succurrente.Sed dicit Witcleff ubi iam supra. Non sequitur:istud peccatum est dignum sic puniri pœna perpetua nisi adsit Dei misericordia: ergo est dignum puniri. Hæc Witcleff. AVCTOR. Ergo nec per oppositum: est indignus gratia nisi de Dei misericordia:ergo est indignus gratia: cum tamen hac ratione fides utitur utrobique. Sicut apostolus iam suprà. Nõ sum dignus uocari apostolus.intelligens, nisi Dei gratia. Aliter dices mendacium fuisse,quod multiplici laude sustollimus: cùm ait filius prodigus. Non sum dignus uocari filius tuus,cùm pater eius decreuit ipsi perenniter primam stolam.Sed hoc sophisma de acerba schola Pelagianorum excesit.Sicut enim dignitatem humanam extulerant:ita Dei gratię laudes tacent. Qualiter notat eundẽ locum de uerbo prodigi. lib.4. super Lucam in commentario BEDA, dicens. Ad filij quidem affectum, qui omnia,quæ patris sunt,sua esse non ambigit, aspirare nequaquàm præsumit: sed mercenarij statum, iam pro mercede seruiturus desiderat. Verum nè hunc quidem nisi paterna dignatione se mereri posse testatur. Vbi sunt ergo Pelagianistæ,qui sua se uirtute saluari confidunt: contra apertissimam ueritatis sententiam,quæ ait,Sine me nihil potestis facere?Et infrà super idem.Incipit peccata iam constitutus in ecclesia confiteri. Nec dicit omnia,quæ dicturum se esse proiserat:sed usque ad illud.Non sum dignus uocari filius tuus. Hoc enim uult fieri per gratiam, quod se esse indignum fatetur per merita. Hæc ille. AVCTOR. Econtrariò uult Witcleff,quòd

Aug. To.9

Witcleff

1.Cor.15.

Beda.

Io.15.

Lu.15.

A non fateatur se indignum: quia sic non est nisi per gratiam: sed omnino pronuntiet se dignum gratia Dei, & indignum pœna per absolutam sententiam. De tanto enim Pelagianistis fauet, quanto cum eis non uult recoli gratiam Dei: & uult prædicari simpliciter sine gratia peccatoris indignitatem ad pœnam. Et Paulus ait.Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. tamen ex gratia sunt condignæ. *Rom. 8.* Beatus AVGVSTINVS. dicit simpliciter in *Aug. 82* persona sancti uiri,quòd debebatur pœna,quanuis data sit gratia.super Psalm.70. uersu. Deus docuisti me à iuuentute mea. ubi dicit. Et quid docuisti me? Quia tuæ iustitiæ solius memorari debeo. Considerans enim uitam præteritam meam, uideo quid mihi debebatur, & quid acceperim pro eo,quod mihi debebatur. Debebatur pœna:sed data est gratia. Debebatur gehenna: sed data est uita æterna. Deus docuisti me à iuuentute mea. Ex ipso initio fidei meæ, qua me B uocasti,docuisti me nihil in me præcessisse, unde mihi dicerem deberi quod dedisti. Hæc ille. AVCT. Hanc fidem teneamus & nos contra Witcleff:indignos nos uita æterna:& ideo redẽptos per Christum ex sua indebita gratia. Verè enim si condigna nobis esset, non esset indebita. Et quos redemit Christus ad uitam nisi dignos ad mortem? Si autem nullos mortuos suscitauit,& sic indignos ad uitã: dicat quos eruit Christus de potestate tenebrarum, transtulit in regnum claritatis filij sui. Si quia Deus decreuit nos redimi,ideo simus digni:quare item non digni supplico, ratione illius decreti chirographo confirmati,quod tulit Christus sola sua gratia: spolians principatus, & affigens illud cruci? Vnde tractatu suo secundo prædicti psalmi septuagesimi in principio AVGVSTINVS. Pro *Aug. 69* C pter primum hominem primi captiui: propter secundum hominem secundi redempti. Nam & ipsa redemptio clamat captiuitatem nostram. Vnde enim redempti, si non ante captiui? Hæc ille. AVCTOR. Et in epistola ad Optatum de origine animæ idem AVGVSTINVS. Me- *Aug. 7 ad* ritò autem uidetur iniustum,quòd fiunt uasa iræ ad perditionem, si non esset ipsa uniuersa ex Adam massa damnata. Quòd ergo fiunt inde nascendo uasa iræ,pertinet ad debitam pœnam: quòd autem fiunt renascendo uasa misericordiæ, pertinet ad indebitam gratiam. AVCT. Ecce non dicit fiunt præcisè prædestinando,sed renascendo uasa misericordiæ:& hoc per indebitam gratiam. Et sequitur bene pòst AVGV- *Aug. 7 ad* STINVS. Ita enim quid sibi præstetur discit gratis iustificatus:dum non suo merito,sed gratia largissimæ Dei misericordiæ discernitur à damnato,cum quo eadem iustitia fuerat & ipse damnandus.

damnandus. Hæc ille. AVCTOR. Hoc A ualde notandum est contra Witcleff, q̃ iustificatus sola gratia misericordiæ Dei discernitur a damnato:quia eadem iustitia cum ipso fuerat & ipse damnandus. Witcleff econtrario. Non sunt dignus ex iusto damnari:quia per Dei misericordiam,& gratiam discernitur a damnato. Nullus se interponat:ipsæ sententiæ inter se cõfligant.Et iterum sequitur ibi AVGVSTIN. Hinc quoque intelligunt: qui ipsa damnatione redimuntur, hoc fuisse debitum massæ illi uniuersæ,quod tam magnę parti eius redditum cernerent:non solum in eis, qui originali peccato 2 multa addunt malæ uoluntatis arbitrio.uerumetiam in tam multis paruulis, qui tantummodo 3 uinculo peccati originalis obstricti, sine gratia mediatoris ex hac luce rapiuntur. Tota quippe ista massa iustæ damnationis reciperet debitum nisi ex ea faceret non solum iustus,sed etiam misericors figulus alia uasa in honorem secundum gratiam, non secundum debitum. Hæc ille. B AVCTOR. Ecce plane dici hoc fuisse debitum uniuersæ massæ illi: quod tam magnæ parti damnatorum redditum cernimus:non ipsis solum pro peccato actuali: sed etiam pro solo originali damnatis. Hoc dicit Augustinus simpliciter:quia Witcleff dicit non esse consequens penes se.Iste esset dignus damnari nisi qer gratiam Dei:ergo est dignus damnari. Frequenter & hic illam conditionem interserit Augustinus: & hic item illud absolutè disputat fore sequens. Et ubique dicit redempto tali fuisse pœnam æternam debitam:gratiam uerò saluationis indebitam,Qualiter ergo non pœnam condignam? Et de dignitate huius pœnæ iam abolitæ per baptismum, loquens. Homil. 9. super epistolam Pauli ad Hebræos CHRISO. Qui (inquit) in tenebris sedebant, qui hostis,qui alienatus, qui Deo odibilis,qui perditus: hic repente illumina C tus spiritu dignus effectus dono supercælesti, & adoptione est regno cælorum: aliisque bonis,& mysteriis ineffabilibus. Et neque ità meliorfactus, sed dignus quidem existens perditione,potiens autem salute,uel honore:ubique magis dirigens qualiter utique posset baptizari.Hæc ille. AVCTOR. Ecce q̃ iste baptizatus dignus iam effectus dono supercælesti, & adoptione regni cælorum: prius dignus erat perditione: quia sedit in tenebris, quia hostis quia alienatus, quia Deo odibilis.

¶ QVOD NON EST CHARITAS talis in omni prædestinato uiante, quæ non potest excidere.Nec peccatum præsciti perpetuum, de quo non potest finaliter pœnitere. Cap. CLX.

SVMMA.

Charitas quod ab omni etiam prædestinato uiante posit excidere,ostenditur.

Spiritussanctus quod in solo Christo manserit ex Origene.

Boni perseuerantia quomodo in primo homine non manserit. ET *quare.& plura ibi cõtra Witcleff ex Augustino adducuntur.*

RAdix istorum errorum,quos ostendimus:q̃ scilicet prædestinatus nõ simpliciter potest peccare mortaliter:& q̃ peccatum eius appellatum mortale,non est dignum pœna gehennæ,est penè absoluta & fixa necessitas,propter quam dicit, qđ prædestinatus charitatem suam altam non potest amittere:& econtrario peccatum præsciti est in eo perpetuum, de quo nullatenus potest finaliter pœnitere.tertio trialogi rer damnati c.7. Sicut prædestinatus non potest a charitate, *Witcleff* uel gratia tali excidere:sic præscitus non potest in illa charitate,uel gratia perpetuo perdurare: quia si oppositum contigerit,non est illa. AVGTOR. Ecce non põt,utrobique fixa,& absoluta necessitas:non põt peccare prædestinatus: nõ põt sic,uel sic non peccare præscitus. Ab hæresi Manichæorum fluxit ista necessitas,& impossibilitas eius opposita.Ideoque dictum saluatoris extorquent Matthæi septimo. Non põt arbor *Matt.7* bona fructus malos facere neque arbor mala fructus bonos facere.Ponentes in eo duas naturas contrarias a Deo bono & malo cõcretas hominibus:sicut Witcleff gratiam prædestinationis,& peccatum oppositum quæ absque hominum libertate ad uitam & interitum naturali sua necessitate compellant.Quo contra in commẽtario:super eundem locum HIERONIMVS. *Hie.To.9.* Quæramus (inquit) ab hæreticis, qui duas inter se contrarias dicunt esse naturas: si iuxta intelligentiam eorum, arbor bona fructus malos facere nunquam potest: qũo Moyses arbor bona peccauerit ad aquam contradictionis, & Dauid Vria interfecto cum Bethsabee concubuerit. Petrus quoque in pas- *Nu.20* sione dominum negauerit,dicens, Nescio hominem? Aut qua consequentia Ietro socer Moy *Psal 80* si arbor mala, qui utique in Deum Israel non *2.Reg.2* credebat: *Lu.23.* *Exo.18*

Universidad de Deusto
Biblioteca

eredebat: & dederit Moysi consilium bonum: & Achior Holoferni aliquid utile sit locutus: & comicus dixerit: (quod bene dictum apostolus comprobauit) Corrumpunt bonos mores confabulationes pessimæ? Et cùm non inuenerint quid respondeant, nos inferemus & Iudam arborem quondam bonam feciſſe fructus malos: postquàm prodiderit saluatorem: & Paulum arborem malam eo tempore, quo persequebatur ecclesiam Christi, feciſſe postea fructus bonos, quando in uas electionis de persecutore transla tus est. Tandiù bona arbor ergo fructus non facit malos: quandiù, in bonitatis studio perseuerat. Et mala arbor tandiù manet in fructibus peccatorum: quandiù ad pœnitentiam etiam non conuertitur. Nemo enim permanens in eo, quod fuit, incipit esse quod necdum cœperat.

1 Hæc ille. AVCTOR. In † hoc passu bene probauit Hieronymus penè omnem bonam arborem huius agri ecclesiæ potuisse facere fructus malos: & per consequens à charitate excidere: cum qua non stant peccata illa enormia, quæ recitauit ex sanctis: & econtrà, uiros reprobos, & infideles posse facere fructus bonos. Nec potuit in tot sanctis reperire charitatem tuam, quæ non pateretur excidium: aut peccatum perpetuum præscitorum, cùm Iudam traditorem bonam arborem olim dixit: sed simplicitèr arborem bonam uel malam dixit: quandiu fecerit fructus bonos, uel malos: & in bonitatis, uel malitiæ studio perseuerauerit. Respondet Witcleff hoc & illud dici solum secundùm præsentem iustitiam. Sed mihi uidetur (inquit) quòd gratia ista, quæ dicitur prædestinationis, uel charitatis finalis perseuerantiæ, non potest à quoquàm excidere. quia si excidit, non illa. Gratia autem secundùm præsentem iustitiam. Sequitur. Talis gratia manebit in Deo & in homine, solum quò ad tempus. Hæc Witcleff in præfato lib. cap. 7. AVCTOR. Iam nuper produxi te imperfectè, & contra ecclesiasticum morem dixisse gratiam prædestinationis, distinguente Augustino in de prædestinatione, prædestinationem à gratia tanquam causam ab effectu. Quò autem ad perennem immanentiam charitatis, quam dicis à prædestinato non posse excidere, sed compati secum actuale peccatum: cum sit donum spiritussancti altissimum: Christo facis iniuriam, qui solus secundum antiquam professionem ecclesiæ meruit hanc prærogatiuam præ filijs hominum: ut maneret in eodem sine excidio gratiæ, nec recederet per peccatum. Probat hoc ex scriptura multiplici, Homil. 6. super librum Numerorum antiquus presbyter ORIGENES. Habeo† (inquiens) testimonium, quo dicere possum, in domino saluatore meo spiritumsanctum eximio quodam genere, & longè aliter requieuisse, quàm refertur in cæteris. Dicit enim Ioannes Baptista de eo. Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem in eo, ipse est. Si dixisset spiritum descendentem, & non addidisset, & manentem in eo: nihil præcipuum à cæteris habere uideretur. Nunc autem addit: & manentem in eo: ut esset hoc insigne in saluatore, quod in nullo alio posset ostendi. De nullo enim scriptum est: quia manseric in eo spiritussanctus. Et ne quis putet me in hoc derogare prophetis: sciunt etiam ipsi, quia eis non derogo, præferens eis dominum Iesum Christum. Recolunt enim singuli dicta sua, & inueniunt, quòd de nullo alio dictum est. quòd peccatum non fecit: nec inuentus est dolus in ore eius. Quia enim solus est, qui peccatum non fecit: idcirco in ipso mansit, & permansit spiritussanctus. Si enim ipse est, de quo singulare aliquid, & eximium dicitur: per hoc, quod suprà diximus: quia peccatum non fecit: constat alios omnes fuisse sub peccato. Si omnes, necessariò & prophetas: & quomodo conuenit, ut tempore peccati mansisse in eis dicamus spiritumsanctum? Aut si tibi incredibile uidetur, prophetas postquàm acceperunt spiritumsanctum potuisse peccare: ad ipsum Moysen, quem habemus in manibus, reuertamur: qui utique amicus est, & eximius prophetarum. Ipse de se scribit quia peccauit: in eo, quod dixit, Audite me increduli. Nunquid de petra ista producimus uobis aquam? Sequitur. Quia ergo peccatum ei reputatur in his uerbis à domino: certum est, quòd cum hæc loqueretur, non de spiritusancto locutus sit, sed de Spiritu peccati. Quòd si scripturæ testimonio tantus propheta Moyses ostenditur aliquando habuisse spiritum Dei, aliquando non habuisse peccati scilicet tempore: certum est, quòd de reliquis prophetis simi lis forma tenenda sit. Quid autem & de Dauid dicam? qui pro spiritusancto: tanquàm qui à se auferri posit: orat nè auferatur: & dicit. Ne projicias me à facie tua: & spiritumsanctũ tuum nè auferas à me. In sequẽtibus uerò tanquã pro culpa ablatum à se munus reposcit, & dicit. Redde mihi lætitiã salutaris tui: & spiritu principali cõfirma me. Et infrà. Sed in hæc per excessum quẽdam incurrimus: dum ostendere uolumus super solum dominũ, & saluatorem meũ Iesum Christum mansisse semper spiritũ Dei. Hæc ille. AVCTOR. Quanto processu Origenes conclusionem Christianorũ exponit? Quòd. s. Spiritussanctus per donũ charitatis inamissibilis nunquam perseueranter quicuit super incolam huius uitæ, nisi super Christum Iesum, qui peccatum nõ fecit:

fecit: quia cæteri per peccatum spiritumsanctũ fecerũt effugere, qui disciplinæ effugiet fictum. Vbi est ergo charitas, quam dicis a nullo præde stinato posse excidere? Respondes. Illam dico, per quam a prima gratia prædestinationis est finaliter perseueraturus in bono. Et illa nunquam a principio hominis interscissiones aliquas accepit per peccata, ita, ut perseuerantia esse non posit. Esset enim maxime perseuerantiæ donũ, si nunquam excideret. Audi denique quid in lib. de correptione & gratia: circa medium de perseuerantia primi hominis disputat AVGVSTINVS. Quæritur† (inquit) a nobis, quantum attinet & ad hoc donum Dei: quod est in bono perseuerare usque in finem: quid de ipso primo sentiamus, qui certè sine ullo uitio factus est Christus. Sequitur huic nanque interrogationi facilè respondetur: eum perseuerantiam non habuisse: quia in ipso bono, in quo sine uitio fuit, non perseuerauit. Cœpit enim habere uitium, ex quo cecidit. Et si cepit, antequam cœpisset utique sine uitio fuit. Aliud est enim non habere uitium, & aliud est in ea bonitate, in qua nullum uitium est, non manere. Eo quippe ipso, q̃ non dicitur nunquam sine uitio fuisse: sed dicitur sine uitio non permansisse: proculdubio nõ demonstratur sine uitio fuisse: in quo bono non permansisse culpatur. Hæc i' AVCT. Hic probauit Augustinus non mansisse in homine primo perseuerantiam boni: quia cùm sine uitio non fuit, in primo bono non perseuerauit. Et eodem libro posteriùs, idem AVGVSTIN. Fit quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseueranter tenendo, non solum posse, quod uolumus: uerumetiam uelle, quod possumus. Quod non fuit in homine primo. Vnum enim horum in illo fuit, alterum nõ fuit. Nanque ut reciperet bonum, gratia non egebat, quia nondum perdiderat: ut autem in eo permaneret, egebat adiutorio gratiæ sine quo id omnino non posset. Et acceperat posse si uellet: sed non habuit uelle, quod posset. Nam si habuisset, perseueraſſet. Hęc ille. AVCTOR. Ecce primus homo non perseuerauit: quia non habuit uelle, q̃ posset. Nonne ergo amisit charitatem, cum iam amiserit uoluntatem? Aut habuit unam aliam uoluntatem, quam non deflexit ad fundandum charitatem, quæ non excidit? Respõdes. Sed finaliter non excidit. Hoc uerum dicis: & utinam non aliud diceres. Vtinam non diceres gratiam prædestinationis, inesse hominibus, & ideo quantumlibet criminosi sint apud Deũ non esse ponderis: tantumque ualere apud Deũ hominem criminosum ut sanctum. Hæc, & similia tu ipse scribis. capit. 13. tertii trialogi ter damnati. Est gratia prædestinationis, uel finalis consummationis: qualiter solum prædestinati sunt Deo chari, uel grati: & alia est gratia, uel charitas secundùm præsentem iustitiam: qua creatura rationalis est admodùm chara Deo: & illa est satis fluxibilis in uiante: & pp assistentiam, uel deficientiam talis gratiæ Deus non magis, uel minus afficitur creaturæ: ut tantum dilexit Petrum, Dauid, & cæteros, quando grauiter peccauerunt, sicut quando modò in patria sunt beati. Hæc Witeleff. AVCTOR. Iste ecce non dicet cum Origene recessisse spiritumsanctum, qui est amor Dauid, quando graiter peccauit: sed nec a Moyse cum deliquit. Sed quid dicturus est ad sacramenta incarnationis filii Dei, quibus Christianorum libri redundant: quia post sanguinem, & mortem Christi non est Deo patri acceptior, aut gratior homo redemptus, q̃ antea fuit principe huius mundi nullus Deo gratior post baptismum, quam antè? Et fefellit Paulus ecclesiam scribens ad Colosienses, id est, q̃ pater dignos nos fecit ĩ partẽ sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ. Et q̃ in ipso habemus redemptionem, qui est imago Dei; & q̃ per ipsum reconciliata sunt omnia: pacificando per sanguinem crucis eius, quæ in cælo, & in terris. Hęc enim nostra translatio, redemptio, reconciliatio nostra, cum sint temporales, & sic per gratiam operantes præsentis iustitiæ: eum adsunt nobis, uel desunt, non magis uel minus propter eas Deus nobis afficitur. Et quid nobis ualet, quod consequenter intulit. Et uos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis: nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem exhibere uos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso, cum ante mortem Christi, quando erant sic alienati, & inimici in operibus malis, fuerint tam boni grati, ac dilecti, sicut modò reconciliati in corpore carnis eius per gratiam fluxibilem præsentis iustitiæ? Vnde & trepidanter subinfert. Si tamen permanetis in fide. Proh horrida disciplina, & omnis fidei Christianæ, & apostolicæ prædicationis, & exhortationis morum subuersiua repentè. Nam cur non dicat peccator: non faciam eleemosynas, non orabo, sacramenta contemnam, æstuabo delitiis, dolos uenabor, & odia; si prædestinatus sum, per præsentem iustitiam nihil accrescit meriti, & in fine charitas non excidet, quâ* sperauit? Si præscitus, nihil minuetur supplicii: & siue sic, siue sic, nihil proficit gratia aliqua citra prædestinationem æternam: nihil adimit mihi præsens peccatum: quia Deus in infinitum plus odit præscitum existentem in gratia secundum præsentem iustitiam, quam prædesti-

Iudic. 5.
1. Cor. 15.
Matth. 16.
Act. 9.
Witcleff.
Nu. 20.
Aug.
Psal. 50
Origenes. To. 1.
1. Pet. 2.
Colos. 1.
Alias sape ramis

Universidad de Deusto
Biblioteca

destinatum quantumlibet criminosum: ut dicit ibi Witcleff. Rogo,quid iuuat fideles ista subtilitas? quos animat ad merendum? quos excitat ad sperandum? Nunquid statim ut dicitur omne humanum pectus infrigidat, & optatur silentio fuisse præteritum? Quòd si gratiam præsciti Deus habet tam detestabilem,ut peccatum prædestinati grauissimum illi præponat, quantum putas detestaturus est uitium? In infinitum dices præponderat peccatum præsciti. Contra te hoc dicis: quia maior est ingratitudo prædestinati,qui plus accipit gratiæ domini. sic enim dicis libro tertiotrialogi.cap.1. q quantò gratitudo est maior, tantò ingratitudo peccantis contra illam est grauior. Gratitudo uerò prædestinationis est infinitè maior ei, quem prædestinat,quàm præscito:secundum hoc ergo ingratitudo peccantis prædestinati est infinitè grauior, q̃ præsciti. Consonat illud euangelij, Cui magis dimittitur,magis diligit.prædestinatus uero magis diligit:magis ergo ipsi dimittitur, q̃ præscito. Idem illud apostoli habet. Vbi superabundauit delictum,superabundauit & gratia. Et superabundat ergo delictum prædestinati: si superabundet ipsi & gratia. Et super Psal. 110. AVGVSTINVS. Hæc est magnificentia domini iustificatio peccatoris:quoniã qui se humiliat, exaltabitur: & qui se exaltat humiliabitur. Hæc est magnificentia:quoniam cui plurimum dimittitur,plurimum diligit. Hæc est magnificentia: quoniam cui abundat peccatum, superabundauit & gratia. Sed fortasse ex operibus. Non (inquit)ex operibus:ne forte quis extollat. Hęc ille.

Witcleff

Lu.7

Ro.5.

Aug.To.8

¶NON EST GRATIA PRAEDEstinationis in prædestinato quousque uocatus iustificetur bonis operibus,& ecclesiæ sacramentis: nec peccatum præsciti, de quo non potest, uel potuit esse contritus. Cap. CLXI.

SVMMA.

1 *Prædestinationis gratia quòd non est in prædestinato,quousque uocatus,iustificetur bonis operibus,& ecclesiæ sacramentis.&c.*

2 *Peccatum præsciti quòd sit nullum,de quo non potest,uel potuit esse contritus, contra Witcleff, Augustinfuerbis ostenditur.*

SED totius huius erroris occasio ex præsumptione rerum assurgit:& quia gradus præoccupat, quos designauit, Apostolus dicens. Quos præsciuit & prædestinauit, &c. Quos autem prædestinauit, hos & uocauit, Quos autem iustificauit, hos & glorificauit. Et nun quid statim Deus prædestinando gratificat:quos nec uocat, nec iustificat? In de fide ad Petrum,c.* 44. AVGVST: Illi cum Christo regnabunt:quos Deus gratuita bonitate sua prædestinauit ad regnum. Quòd enim eos tales prædestinando præparauit,ut regno digni essent: præparauit utique secundùm propositum uocandos,ut obediant. Præparauit iustificandos:ut accepta gratia, rectè credant,& benè uiuant. Præparauit etiam glorificandos: ut Christi cohæredes effecti,regnum cælorum sine fine possideant. Ad quod regnum diuersis temporibus per sacramenta,quæ ad fidem incarnationis suæ Christus instituit, illi peruenerant: quos Deus gratis,nullo bonæ uoluntatis,uel boni operis merito præcedente,saluauit. Quemadmodum & ex illo tempore,quo Saluator noster dixit: Si quis non renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto,non potest uidere regnum Dei: absq; sacramento huius baptismatis: præter eos, qui in ecclesia catholica sine baptismate pro Christo sanguinem fundunt: nec regnum cælorum potest quis accipere,nec uitam æternã. Hæc ille. AVCTOR. Attende iam si gratia prædestinãtis Dei non habet à capite locum tertium in iustificationis articulo. Præparauit(inquit)iustificandos,ut accepta gratia, rectè credant. Gratiam ergo Dei per prædestinationem accepit, sed cũ iustificatus est per gratiam fidei sacramenti. Nõ nego Deum ante tempora gratiosè prædestinasse:sed non concedo Petrum iam gratum factum, ante Petrum Deo prædestinante per acceptam gratiam iustum factum:& hoc per uerbum Dei, aut ecclesiæ sacramentum. Vnde libro primo de baptismo paruulorum cap. 29. AVGVST. Quia de ouibus eius non esse incipiunt paruuli nisi per baptismum, profectò si hoc non accipiunt,pereunt. Vitam .n.æternã, quam suis dabit ouibus,non habebunt. Ego (inquit) sum uia, & ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem nisi per me. subdit finaliter. Ab hac ergo salute & lumine alieni sunt paruuli,& in perditione, ac tenebris remanebunt:nisi per adoptionem populo Dei fuerint sociati: tenentes Christum passum, iustum pro iniustis: ut eos adducat ad Deum. Hæc ille. AVCTOR. Hæc est gratia prædestinationis in nobis,quæ credentes uocatos per sacramenta iustificat. Quòd si ad æternitatem aspires,quia in uerbo præteriti temporis, uocauit,& iustificauit,dixit apostolus: hoc intelligas de rebus futuris dictum. Sicut in libro de correptione & gratia, * circa medium AVGVSTINVS. Adhuc usque in finem seculi multi uocandi,& iustificandi sunt, & tamen uerba præteriti temporis posuit de rebus etiam futuris, tam quàm iam fecerit Deus,quæ iam ut fierent, ex æterni-

Ro.8.

cap.4 Aug.To

Aug.To

Io.3.

Io.14.

Io.6.

1.Pet.3.

cap.9. Aug.To

æternitate disposuit. Ideo de illo dicit prophe- A nas potens est suscitare ruentẽ, & totiens diruptã,& interciſam gratiã continuare de nouo,do nec ducat ad gloriã. Vnde in libro de correptione & gratia cap. 12. AVG. Ad prædestinatos ait apostolus. Stabit aũt. Et ne hoc sibi arrogarent. Potest.n. Deus(inquit)statuere eũ. Ipse itaq; dat perseuerãtiã,qui statuere potẽs est eos,q stãt,ut pseuerãtissimè stẽt,uel restituere,q ceciderunt. quia dñs erigit elisos. Hæc ille AVG. Potest ergo excidua charitas ad donũ perseuerãtiæ restaurari p gratiã,ita ut ducat ad patriam. Quæ si simul cũ fine uitæ procedat, tũc primò finalis charitas appellatur. Quòd si ante finem pertentatio nẽ humanã patiatur anfractus, correptionibus sanctis,sacramẽtorũ ritibus,ac pijs operibus insistatur:ut gratia Dei restituatur amissa: nõ autẽ falsa securitas prædestinationis diuinæ aut charitas,q̃ nõ excidat,falsum iaciat fundamẽtũ. Qđ q dam firmũ dixerũt: ideo neminẽ corripiẽdũ pro culpa. Sicut in libro de correptione & gratia * in fine. AVG. Non † argumentemur & cõtra ista præcepta: salubrẽq; terrorẽ dicentes. Et corrumpant bonos mores colloquia mala: & pereat infirmus:quid ad nos pertinet? Firmũ firmamentũ Dei stat. Nemo perit, nisi filius pditionis. Absit ut ista garrientes,securos nos in hac negligentia eẽ debere credamus. * Verũ est.n.q̃ nemo perit, nisi filius perditionis. Sed ait Deus per Ezechielem prophetã. Ille qdem in suo peccato morietur: sanguinẽ uerò eius de manu * tua requirã. Proinde quantũ ad nos pertinet,qui prædestinatos à nõ prædestinatis discernere nõ ualemus, & ob hoc omnes saluos fieri uelle debemus: omnibus nè pereãt, uel nè alios perdant, adhibenda est à nobis medicinaliter seuera correptio. Dei autẽ est facere illis eam utilem,quos ipse præsciuit & prædestinauit conformes fore imaginis filij sui. Hæc ille. AVCTOR. In his uerbis non abnegat Augustinus firmum firmamẽtũ Dei:hoc est,eius firmamentum de singulis, ut contingent firma notitia. Et nemo perit(inquiunt)nisi filius perditionis. Hoc utique uerum est: sed tamen omnibus nè pereant uel nè perdant alios, adhibenda est medicina salubris. Quod utique non faceret, uel diceret faciẽdũ, nisi etiã de perituris quosdã posset Dei gratia facere non perdendos, aut ut alios non perderent,quos essent aliàs perdituri. Et ubi tunc est quod Witcleff dicit: præscitũ nõ posse uerè conteri de peccatis. ca. 24. quarti trialogi:quia solum prædestinatus de peccatis prætеritis est contritus? Præscitus enim interrumpendo dolorem, docet non adesse contritionem. Et inter conclusiones ter dãnatas. 249. Vt fidẽ assero,q̃ omnia,quæ eueniẽt,de necessitate eueniẽt & sic Paulus præscitus non potest uerè pœnitere,hoc est,cõtritione peccatum finalis impœni-

Aug.To.7 Ry.14.

cap.15. Aug.To.7

1.Cor.5.

Io.17.

cap.16. Ezech.13.

Speculatoris.

Ro.8.

Nota.

Witcleff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentiæ delere. Hæc Witeleff. AVCTOR. Quasi unũ solũ esse peccatũ eius usq; in finẽ per totam uitã: de quo nõ põt dolere aut contritio de oĩb. alijs ante finem pñiã nulla esset. Multa. n. de ista necessitate prætensa, & impossibilitate extẽsa in superioribus conferibuntur. Sed ut breuius concludamus: cur tunc peccantes in Spiritũ sanctũ, qui maximè sunt præsciti, monuit Christus in euangelio pœnitere, & accessum maturarent ad gratiam? Vnde Ji. 1. de sermone dñi in monte *uersus finem AVGVS. Quapp multum interest quali pñiæ ignoscat Deus* Mali. n. multo citius se fatentur peccasse: atque ita sibi succẽsent ut uehementer sepeccasse nollent, sed tñ animũ ad humiliandum, & obterẽdũ cor, implorãdũq; ueniã non* deponant. Quam mentis affectionẽ, pp magnitudinem iã de damnatione illos habere credendum est. Et hoc est fortasse peccare in spiritum sanctum. i. per malitiam, & inuidiã fraternam oppugnare charitatẽ post acceptã gratiam spiritus sancti. Qđ peccatum, dñs neq; hic, neque in futuro seculo dimitti dicit. Et infrà. Quanuis in eodẽ loco dixerit, Quicunque aũt dixerit uerbum nequam aduersus filium hominis remittetur ei. Qui aũt dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur ei in hoc seculo, neque in futuro. Tñ uideri põt eos adhuc monuisse, ut accedant ad gratiam, & post acceptam gratiam non ita peccare, ut nunc peccauerunt. Nũc autẽ infideles homines dixerunt uerbum nequam in filium hominis, & põt eis dimitti, si conuersi fuerint, & ei crediderint, & spiritum sanctum acceperint. Quo accepto, si fraternitati inuideret, & gratiam, quam acceperunt oppugnare uoluerint, non eis dimittetur, neque in hoc seculo, neque in futuro. Nam si eos sic haberet condemnatos, ut nulla spes illis reliqua esset, non adhuc morendos iudicaret. Hæc ille. AVCTOR. Ec ee quanuis dixissent uerbũ in spiritum sanctũ, oppugnando fraternam charitatem per inuidiam quod delictum irremisibile dixit in hoc seculo, & futuro: tñ monuit eos Christus accedere ad gratiam: quod fuit non habere eos sic condemnatos, ut nulla illis spes reliqua esset: quia tũc nõ sic morendos eos iudicaret. Cum in eorum pre scientia non lateret Christum, tñ sic dixit, & sic monuit: Quid ex hoc sequitur, nisi directè contra Witeleff, ꝙ Paulus præscitus peccato detentus irremisibili põt bona spe accedere ad gram iuxta monitionem Christi? Et conuenit illud apostoli, quod dixit: cum modestia corripiendos etiam diuersa sentientes: addens: Nequando det eis Deus pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & resipiscant de diaboli laqueis. Qđ utique dictum, à non perseueraturis in bono non extitit alienum: Vnde li. de correptione & gratia cito* post principium AVGVST. Negare quidem non possumus etiam perseuerãtiam in bono proficientem usque in finem magnum esse Dei munus. Sequitur. Sed non ideo est eius. q. non perseuerauerit, negligenda correptio: nè fortè det illi Deus pœnitentiam, & resipiscat de diaboli laqueis. Hæc ille. AVCT. Ergo non perse ueraturis est ecclesiæ adhibenda correptio: nè fortè det illis Deus pœnitentiam: quo habito, poterunt pœnitere, quanuis de facto sic facturi non sint, si præsciti sint.

ca. 44. Aug. To. 4
**Multi*
**deponũt*
Matt. 12.
1. Tim. 2
a. 6 Aug. To

¶ QVOD CHARITAS PRAEDESTINATI EST MORTUA PER PECCATUM MORTALE, & eius gratia per peccatum extincta. C. CLXII.

SVMMA.

1 *Prædestinati charitas ꝙ sit mortua per peccatũ & eius gratia per peccatũ extincta, ostenditur.*
B 2 *Bernardus inuehitur in eos, qui dicebant charitatem semel acceptam non posse remitti.*
3 *Prædestinati charitatem remitti posse, amitti nõ posse, unde sumpserint Witclenistæ. Et quid cõtra hoc dicant Aug. Hieronymus, & Ambros.*
4 *Prædestinatum non posse mori per peccatum, quòd ab antiquo serpente manauerit.*
5 *Augustinus quid de stupore, sanitate, & immortalitate hominis dicat.*
6 *Status peccatorum duo ab ambrosio assignãtur.*
7 *Peccatum ad mortem. Et quid de illo dicat Augustinus.*

EAutores quidam uesani Witcleff, quę rentes cũ saluare a pressura tantarũ auctoritatum scripturæ, & patrum, q̃dam ingeniantur, seu excogitãtas tiã, dicentes charitatem illam prædestinati remiti posse, non excidi: nec eius gratiam omnino amissibilem, sed quodammodò stupidã fieri: ita ꝙ peccato nũquam potest esse mortuus, sed stupore quodam perfusus, ad modum pedis humani, quem uulgariter dormire dicimus: cum tunc sensum non amittat, sed officium pro ea hora. Ita ergo charitas Petri cum negaret Christũ, tepuit, non autem refriguit, nec fuit extincta. Conuenit eis Witeleff præceptor li. de sermone dñi in monte. ca. 64. Sicut oleum raro, uel nullo tẽpore congelatur: sic charitas, quæ uendicat supremum locum animæ, est uirtus, quę nõ potest refrigescere, cum charitas prædestinationis sit alterius rõnis, q̃ charitas nudè ꝺm præsentem iustitiam. Hæc Witeleff. AVCT. Hæc ꝺ charitas totum fructum tollit redemptionis nostræ per mortem, & sanguinem Iesu Christi: omnemque necessitatem baptismi, & sacrorum ecclesiæ: qa animæ

p. Witclif

animæ prædestinatæ nunq̃ crãt mortuæ, nunq̃ tenebris circumfusæ, nunq̃ peccati uitio frigidæ, assistente eis uita cõtinua luce & calore inextinguibili charitatis propriæ prædestinationis æternæ etiam ab esse primo intelligibili, ut sunt Deus. Quo ergo redemptæ de morte ad uitam, de tenebris ad lucem, aut de peccati frigore ad charitatis ardorem? Fateor excedunt in isto spẽ meam: nec. n. putaui uiros christianos, arte pollentes, aut sensu, tali uerbo ꝺ saluatorem mũdi Iesum potuisse dare consensum. Nec tñ primus repertus huius blasphemiæ, est magister eorum Witeleff, quem sic diligũt. Ab amaro fonte Pelagianorum processit hæc hæresis. Vnde lib. 3 ꝺ Iulianum, cap. 1. AVGVST. Obsecro te, quo causam uestram, qui damnauerunt, ante cœperunt odisse, q̃ nosse: qui eam proculdubiò quia nouerant, oderant. Nouerant. n. uos dicere nihil mali paruulos habere nascẽdo, quod purgari debeat renascendo. Nouerant uos dicere gratiam ꝺm merita nostra dari. Sequitur. Nouerant uos dicere bonum in hac uita posse nullũ habere peccatum, ut non ei sit necessarium, quod in oratione dñica tota dicit ecclesia: Dimitte nobis debita nostra. Hæc in uobis nouerant, & rectissimè oderunt. Hæc ille. AVCTOR. Ab illo loco ergo, ubi dicit Augustinus: Nouerant uos dicere bonum in hac uita posse nullum habere peccatum, cæteri cœperunt errare, qui dicerent: ergo nec amittere charitatem. Vnde, ut dicere cæperam, non Witeleff primus, sed ante dies eius quidam despuerunt, sic dicentes quidem nõ absolutè cum Witeleff ꝙ nunquàm, sed à tempore charitatis acceptæ nõ posse eos amittere charitatem. Vnde, ut dicere cæperam, non Witeleff primus, sed ante dies eius quidam despuerunt, sic dicentes quidem nõ absolutè cum Witeleff ꝙ nunquàm, sed à tempore charitatis acceptæ nõ posse eos amittere charitatem uestram. Contra quos inuehitur epistola ad H. esm Senonensium, inter epistolas.* 33. quæ incipit, Placuit præstantiæ uestræ, BERNARD. Iam† (inquit) loqui restat de fide non ficta, & ité quod ex alio loco in mẽtem uenit, Fides sine operibus mortua est. Duo ista mittunt nos ad q̃dam fidei trifariam diuisionem, ut dicatur fides mortua, ficta, probata. Vt mortuã quidẽ Apostolus definiuit eam esse, quæ sine operibus est. i. q̃ non operatur ex dilectione, quasi non habẽs animam ipsam dilectionem, qua uegetetur, & moueatur ad opera. Fictam aũt ego arbitror illã uocari fidem, quæ suscepta quidem, ex charitate nitæ moueri inchoat ad benè operãdũ, sed non perseuerans deficit, & moritur tanq̃ abortiua. Et utique sensu fictã eã dixerim nominatã, quo uasa figuli uocamus fictilia: non quidem ꝙ utilia nõ sint, q̃diu durent: sed quia fragilia cum sint, diu minimè durant. De hac fidei fictione puto illos notari in euangelio, qui ad tps credunt, & in tempore tentationis recedunt. Interrogo eos, q̃ dñt charitatem, à quo semel accipitur, nequaquam ultra recedere, cum ait ueritas de q̃busdã. Et hi radices non habent: qm̃ ad tps credunt, & in tẽpore tentationis recedũt. Vnde, & quò recedũt? Vtique a fide ad infidelitatem. Itẽ quæro. Poterant ne in illa fide saluari, an nõ poterãt? Si non poterant, q̃ iniuria saluatori, què tentatori lætitia, ꝙ hinc recedunt, ubi salus non sit? Siqdem nec saluator zelat nisi salutem: nec malignus nisi saluti inuidet. Si aũt poterant: qũo aut sine caritate sunt quandiu in illa fide sunt, cũ sine charitate salus non sit? aut deserentes fidem, nõ ẽt deserunt charitatem, cũ charitas, & infidelitas simul eẽ non possint? Recedunt ergo q̃dã a fide, qa ueritas asserit: consequenter & a salute, quia saluator redarguit. Inde nos colligimus, ꝙ & à charitate, sine qua salus eẽ non potuit. Et hi (inqt) radicem non habent. Non negat eos hẽre bonum: sed in bono potiùs radicatos nõ eẽ, cauBfatur. Deniq; sequitur qđ ait, Quia ad tps credũt Bonum est: sed utinam duraturũ. Non. n. q cœperit, sed q perseuerauerit usq; in finẽ, hic saluus erit. Non aũt durant, quia in tpe tentationis recedunt. Beati si interim rapti fuissent, antequã malitia mutaret corda eorũ. Nũc uero uæ pgnãtibus, & lactantibus in diebus illis: teneros itaq; partus gestantibus, & delicto recẽti facilè in periculis exturbandos. Tales sũt aĩæ, paruã adhuc, & teneram habentes charitatem & ob hoc fidẽ earũ uiuam, sed fictam nec esse est in tentatione deficere. Vasa figuli (ait sapiens), ꝙbat fornax: & hoĩes iustos tentatio, i. los uidelicet, q ex fide uiuunt. Iustus nẽpe ex fide uiuit: sed ex fide, q̃ uiuat. Neque. n quæ mortua est, uitam ducere potest. Dæmonum fides non adducitur in examinationẽ: uacua qppe charitate, mortua est. Credũt q dẽ, & cõtremiscũt: sed timor eorũ non est ī charitate. Sequitur. Liquet ex his satis (ut arbitror) nõ oẽs, qui habuerint charitatẽ, hẽre & perseuerantiam in charitate. Alioquin frustra commonet discipulos dñs. Manete (inquiẽs) in dilectione mea. Aut. n. si necdum diligebant, nonde buerat dicere, Manete: sed, estote in dilectione mea. Aut si iã diligebant, necesse nõ erat monere. Aut si iã diligebant, necesse nõ erat monere de perseuerantia, qua ꝺm istos priuari non pori rẽrãt. Curet ergo seruus bonus & fidelis fide serCuare non ficta charitatẽ de corde puro, & conscĩa bona, pluris æstimans animæ uitam, q̃ corporis: minus horrẽs carnis mortem, q̃ fidei. Hæc ille. AVCTOR. Videtis ſunde pestis ista, pcesit Witcleuistarũ, dicẽtiũ prædestinati charitatem remitti posse, amitti non posse cũ tñ quærendũ eẽt ab istis. qua ratione qualitas remittit gradũ ẽ intẽtissimũ, & non potest perdere gradũ minimũ, ut perueniat ad non gradũ? Quod. n. est infirmũ, põt mori, quod est lassũ, põt deficere. Bene autem ex monitione Christi, quòd di-

Matt. 10
Sap. 4
Lu. 21.
Matt. 24.
Eccl. 27
Ro. 1
Abach. 2
Io. 15.
1. Tim. 1
Quod est infirmum potest mori.

Universidad de Deusto
Biblioteca

discipulorum charitas posset extingui: q tamen erant prædestinati. Respondes. Non illa suprema charitas prædestinationis. At qd oportuit Christum eos monere seruare dilectionem illã, qua absente non essent sibi peiores? illã dico gratiã trãsitoriã p̃sentis iustitiæ: qa semp sibi uiuerẽt, & calerẽt amore prædestinationis æternæ. Scio Chr̃m Iesum dixisse de filio ꝓdigo. Mortuus est, & reuixit, perierat, & inuentus est. Nõ dixit hoc filius maior, quasi sibi mortuus esset, aut homini bus: sed pater ipse, cuius nouiter accepit gratiã. Mortuus est (inquit) & reuixit, ẽt apud me mortuus, & gratia mea orbatus: nunc uerò apud me reuixit, & gratiã accepit, quã explicat sup Psal. 118. AVG. Potest uideri ille minor filius animã suam in manibus suis habere uoluisse, quãdo dixit patri. Da mihi substantiam meam, quæ me contingit. sed ideo mortuus erat, ideò perierat. Hæc ille. AVCT. Ex fide scimus Paulum Apostolum prædestinatum inter cæteros Dei filios mortuũ se dixisse, ad Rom. 7. Ego autẽ mortuus sum: quia sciens ꝑuaricatus sum. ubi in lib. annotationũ HIER. Quod custoditum proficiebat ad uitam, neglectum duxit ad mortẽ. Hęc ille. AVCT. Ipse item apostolus dixit de se cũ cæteris. Nunc soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur. Vbi in expositione AMBRO. Soluti sumus à lege, dũ remissionẽ peccatorum accipimus. Non enim in nos habet potestatem. Infidis enim, & peccatoribus dominatur. Lex autẽ mortis ideo dicta est: qa punit reos. Mortificat enim peccatores. Nõ ergo mala est, sed iusta. Quãuis enim malum sit patiẽtibus, quod infertur à lege, tamẽ illa non est mala, sed qa iustè infert iram, Hæc ille. AVCT. Ergo dictamine legis Dei Paulus fuit legi mortuus p peccatũ: & iustè tulit irã. Imò (inquis Witcleff) secundũ p̃sentẽ iustitiam. Contra te dicis, qa in tali statu mortis secundũ p̃sentem iustitiã Deus ita dilexit eum, sicut iá beatum. Quomodo ergo sustinuit tantã irã, ut esset filius mortis, & irę? Et ipse Paulus alibi dicit. Eramus natura filij iræ. Et, quomodo tẽpore naturę, id est, ante sacramentor ũ participationem per gratiam, filij irę ad mortem secundam: si eodem tempore essent dilectissimi alumni Christi usq; ad supremum beatitudinis suæ gradum? Quis ista sustineat? Quis non planam falsitatem intelligit? Vnde libro de blasphemia in spiritumsanctum in principio, AVGVST. Hoc est, q etiam beatus Apost. superbos, & quasi de meritis gloriantes increpat dicẽs. Quis. n. te discernit? Hoc est, à massa perditionis ex Adã, & à uasis irę, quis te discernit? Et nè quisquã diceret: Iustitia mea: Quid. n. habes (inquit) qđ non accepisti? Vnde & de seipso dicit. Fuimus. n. & nos aliquando & naturaliter filii iræ, sicut & cæteri. Ergo & ipse uas

Lu.15.

Aug.To.8.

Ro.7.

Hieron. To.9.

Amb To.5

Eph.2.

Aug. To.x lib. 11. de uerbis. do. secundum Matthæum

1.Cor.4

Eph.2.

A erat in domo illius malæ fortè, cùm esset ecclesiæ persecutor, blasphemus, iniuriosus, malitia, & inuidia, sicut fatetur, agens. Sed ille, qui alligauit fortem, ab eo uas perditionis eripuit, & uas electionis effecit. Hæc ille. AVCTOR. Ecce quòd Paulus erat uas perditionis, & filius iræ Dei in domo principis tenebrarum, & regno mortis. Reuera † doctrina ista Witcleuistarum dicentium, non posse mori prædestinatum per peccatum, ab antiquo serpente manauit: qui primis parentibus hanc comminationem mortis pandentibus: Præcepit nobis nè comederemus, & nè tangeremus, nè fortè moriamur, dixit serpens. Nequaquàm morte moriemini. Ecce tunc erant prædestinati parentes, & iam beati: dixit illis dominus Deus, quòd morerentur. Sic cum Deo tota catholica protestatur ecclesia: non simpla, sed tripla morte: ut suprà retulit Augustinus. Dixit serpens econtrà: quòd B non morerẽtur, cum essent futuri sicut dij. Cum ipso dicunt isti Witcleuistæ, quòd non propriè, non simpliciter morerentur: eo quòd forent dij, id est, filij Dei, secundùm illud psal. Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Quis horum credibilius dixit: Deus, an serpens? Dicat Dauid, quem elegerit. Vos (inquam) dij sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis. Mentitur serpens cum Witcleuistis discipulis dicentibus non mortuos esse peccato primos parentes, sed obdormisse paulisper: & sola prima ueritas, ueræ mortis protulit ueritatem. Et hoc item mendacio serpentis Paulus se fatetur seductum. Peccatum (inquiens) occasione accepta per mãdatum seduxit me, & per illud occidit. Sicut lib. hypognosticon contra Pelagianos, bene ante finem assumit AVGVST. Cupiditas, unde libido exorta est, de legis auctoritate nihil uale C re me uidens contra se, sicut Adam interiecto mandato ad præuaricandum, de quo uitium contraxit peccandi, seduxit me. Et tanquàm denuo dicens. Non morte morieris, si de ligno mandu caueris interdicto. Imò aperientur oculi tui: & eris sicut dij, sciens bonum, & malum: ideo & per illud occidit. Hæc ille. AVCTOR. Quod ergo tunc fecit serpens antiquus per seipsum in protoplastum, iam humano generi facit per germen suum hæreticum. Pelagianos misit, Witcleuistas. nouellos ad nos misit: ut dicant nobis prędestinatis. Quid sic fugitis ad baptismum? quid ad sacramenta uolatis? Non estis nati mortui, nequaquàm moriemini unquàm, quia Deo uiuitis: omnia lucida, omnia Deo dilecta, quæ nascendo traxistis: sicut ibi post quaritur AVGVS. Per unum hominem peccatum in trauit in mundum, & per peccatum mors: & ita in omnes homines transijt, in quo omnes

Gen.3

Psal.

Ro.7.

Aug.

Aug. Ro.9.

pecca

peccauerunt. Ecce quanta mortifera bella? ecce A quæ pericula, quantaque naufragia de malo laudabilis, & dilectæ uestræ concupiscentiæ, diabolo seminante, exorta sunt? Ecce cuius onus leue prædicatis, & iugum suaue? Sed cuius estis apertissimè inimici, non cum illo malũ libidinẽ esse sentientes, legerat scriptum esse de isto malo iugo. Graue iugum super filios Adam a die exitus de uentre matris eorum usque in diem sepulturæ. Hæc ille. AVCTOR. Sed scio artificiosũ qd se Witcleuistæ reperisse putarant: qã stuporem prædictum nominare primò cœperant in consideratione peccati. Sed stuporem cum inuenerãt malè eum locauerunt alienis agricolis. Est enim stupor hominis, est sanitas, est immortalitas. De quibus, agit super Psal. 55. uer. Ego uero ĩ te spe 5 rabo. AVG. Attendat † charitas uestra: aliud est sanitas corporis, aliud stupor corporis, aliud immortalitas corporis. Sanitas quidem perfecta immortalitas non est. Sequitur. Tres ergo a B fectiones quasdam corporis aduertite, & inspicite: sanitatem, stuporem, & immortalitatẽ. Sanitas ægritudinem non habet, sed tamen qñ tangitur, & molestatur, dolet. Stupor autem nõ dolet: amisit. n. sensum doloris: quantò insensibilior tantò peior. Rursus immortalitas non dolet: absũpta. n. est omnis corruptio. Nullus ergo dolor in corpore immortali, nullus dolor in corpore stupido: Non tamen se putet stupidus iam immortalem. Vicinior est immortali sanitas dolentis, q̃ stupor non sentientis. Inuenis ergo hominem superbum typo arrogantissimo, qui sibi persuaserit nihil timere. Fortiorem putas illo, q dixit: Foris pugnæ: intus timores? Fortiorem ipso capite dño Iesu Christo, qui dixit: Tristis est anima mea usque ad mortem: Non est iste fortior. Non te delectet stupor eius. Non immortalitate indutus: sed sensu exutus est. Hæc ille. AV C CTOR. Quod hic dicit Augustinus de stupore, non gradum peccati respicit, sed qualitatem, & mentis affectum: putà si sit durus, uel tremulus. Vnde & huic tractatui præmisit statim ibidem AVG. Si enim non timebo, possum & duritia cordis non timere. Multi. n. nimia superbia nihil timent. Hæc ille. AVCTOR. Ex hoc ergo exordio incidit ĩ stuporẽ, quasi stupor sit ille mẽtis affectus, quo quis ex superbia nihil timet. Bea 6 tus fuit AMBR. propinquans amplius ad intentum: duos status peccatorum assignat mortem, & exilium li. 2. de pœnit. uersus finem, dicẽs. De peccatore aũt sine pœnitentia mortuo: qa nihil aliud supereſt, nisi grauiter mœrere, nisi flere: habes plorantem Dauid, & dicentem. Filius meus Absalon. Qui enim penitus mortuus est, sine ulla exceptione defletur. De his autem, qui exules atque peregrini limitum paternorum, quos lex

Ro.7.

Aug. To.x

Ro.To.1

Moysi sancta prædixit, mundanis implicabãtur erroribus: audis canentem, Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus. Inducit. n. lapsorum genus in ipso temporum præsentium & rerum labentium adhuc positum statu debere resipiscere: eorum uidelicet exemplo, qui pp peccati pretium deducti erant in captiuitatis ærumnam. Hæc ille. AVCT. Possunt sic intellectores benevoli conferre sententias patrum. Sunt quidam peccatores indurati mente ex elatione, & suæ mentis consilio: & hos Augustinus stupidos, quia insensibiles: Ambrosius aũt quia insensibiles omnino, penitus mortuos nuncupat: sicut Pharao induratus erat. Talis est hæreticorũ cervicositas indurata, & hominum inflexibilium, q proteruia sua tument. Sunt & alij peccatores, q luctando deficiunt, sed ex habitu quodam boni consueti reuertuntur ad pristinas lachrymas: de quibus dicit Ambrosius, qꝑ sit lapsorum genus, quod in rerũ labẽtiũ statu positũ dẽt resipiscere: & hi, in comparatione priorum mortuorum a quibus spes deficit resurgendi, dñr exules. Nõ quin penitus mortui sint gratia, q̃uis spe uiuãr. Sic item per conformitatem loquẽdi ad corpore mortuos: quidam dormientes dicuntur quidam penitus mortui referuntur: sicut de puella Saluator ait. Non est mortua puella, sed dormit *Lu.7* Et de Lazaro: Lazarus amicus noster dormit. qa *Io.11.* scilicet paruo tempore amissuri uitam essent, & statim resuscitandi per gratiam. Sic stupidi peccatores, & insensibiliter delinquentes sunt mortui. In comparatione uero ipsorum cæteri, qui ad unam, uel paruam monitionem peccare fasti diunt, & pœnitere festinãt: quia morte, qua moriuntur, detenti non sunt, dormire feruntur: pro ut in quarta parte sermonum, sermone de aduẽtu domini, qui incipit. Propitia diuinitate. docet C AVG. dicens. Omnis qui fratrẽ suum non dili- *Aug. To.x* git, in morte manet. Sequitur. Quicunque ergo odiũ, uel iracundiam seruat in corde: & sub tali tonitruo nec expergiscitur, nec terretur, nõ dormiens, sed mortuus esse credendus est. Hæc ille. AVCT. Quasi diceret: alioquin dormiẽs dici posset, si terrorẽ uerbi sentire posset, non mortuus. Sicque sanctus BERN. quem secum hẽre putant, in li. de amore Dei, stuporem inducit lõgè *Bernardus* aliũ, sed nec eorũ tamen errori ex intẽtione cõcordẽ. Nam qđ ibi dicit, Petrũ negando non amittere charitatem, hoc supra dixit, ſm radicalem charitatis affectum: nõ autẽ ſm ipsam gratiam, quæ est forma proxima charitatis. Hoc itẽ supra dixit Ambrosius: non penitus mortuum: quia. s. congrua facilitate reparandum ad uitam Ipse. n. Bernardus planissimè de amissibili gra, & post charitatem acceptam eam exciduam ex euangelio disputauit. Vnde dubitari non debet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quin non negaret Petrum tunc mortuum chari tate: quis stupidum solum, aut non penitus mortuum in radice humani affectus, absque spe uitæ postea reparandæ. Sicut Lazarus erat uerè mortuus: quis ſm spem resurrectionis statim sequentis in comparatione finaliter mortuorum eum dñs dormire prædixit. Lazarus (inquiēs) amicus noster dormit. Et tandem sequitur. At dixit eis Iesus manifestè: Lazarus mortuus est. Et demum in consuetudinem scripturæ processit: ut dormire dicerēt pasim homines, cū obirēt. Vnde apostolus ad Corint. Multi inter uos infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Ita ſm hāc metaphoram mens mortua, dormiens dr. ſm illud. Surge, qui dormis, & exurge à mortuis. Et illud apostoli. Hora est iam nos de somno surgere. Vnde sup illum uerſ. Psal. 70. Et usq; nūc, annuntiabo mirabilia tua. AVGVST. Quid mirabilius inter Dei mirabilia, q̄ mortuos suscitare? Nunquidnam, inquis, ego mortuus sum? Si mortuus non esses, non tibi diceretur, Surge, qui dormis: & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Mortui sunt oēs infideles. Oēs iniqui corpore uiuunt: sed corde extincti sunt. Et infra. Nunq̄d Lazarus non uixit? Non sic aīa suscitatur: suscitat illam Deus. Dicā audacter fratres sed tamen uerum. Duæ sunt uitæ. Vna corporis altera aīæ. Sicut uita corporis aīa: sic uita animę Deus. Quo si anima deserat, moritur corpus: sic anima moritur, si deserat Deus. Ipsa est ergo gratia eius, ut resuscitet, & sit nobiscum. Quòd ergo nos suscitat a morte nostra præterita, & innouat quodammodo uitam nostram, dicimus ei. Deus docuisti me ex iuuentute mea. Qua uero non recedit ab eis, quos suscitat, nè cum recesserit, moriantur, dicimus ei. Et usq; nūc &c. hæc ille. AVCTOR. Perpende quid dicat: & de resuscitato prædestinato uerba formātur. Quòd nos (inqt) suscitat à morte præterita: & subiūgit: Quia uero nō recedit ab eis, quos suscitat, nè cùm recesserit, moriātur. Ex primo ergo habes mortuū Deo suscitatum p gram: ex secūdo habes sic suscitatum, non amplius separatū à Deo, & ideo non amplius mortuum. Si. n. Deo mortuus non eēt: ad quid Deus uiuū hominem suscitaret? Ni si ergo prædestinatus aliquando moriatur p culpam. non propriè operatur illud magnum mirabile Deus, qđ est, mortuos suscitare ad gratiam rediuiuam: eos, inquam, à quibus cum suscitaue rit, non recedit. Et per hoc prædestinatos simpliciter innotescit. Prædestinati ergo moriūtur, p̄destinati resurgunt. Et unde moriuntur, nisi per exciduæ charitatis naufragium? Corpore (inqt) uiuunt: sed corde extincti sunt. Dicas hæc tantùm secundum præsentem iustitiam posse esse: non simpliciter. Et ego dico non esse præstantiſ

Io. 11

1. Cor. 2

Eph. 5
Ro. 13.
Ps. 70.
Aug.

Vita duæ.

Ps. 70.

A simum Dei mirabile uiuificare uiuum: & non dum propriè mortuum, & exortem uitæ simpliciter. Monstra artificium, unde extollas opificē. Prædicet magnus, qui ardua operatur. Christus dixit. Opera ipsa testimonium perhibēt de me. Io. x.
Sed miror ualde, qua fronte uult Witcleff dici euangelicus doctor, qui tām sedulò scripturas abnegat ut mendaces. Paulus planè dicit in euā gelio suo se fuisse filium iræ Dei, omnes mortuos in Adam, omnes peccasse in Adam, ita ut egeant gr̄a Dei. Tu dicis nullam afferēs scripturā, q̄p Paulus nunquam fuit filius iræ, dicis nunq̄ eum mortuum, nunq̄ peccasse ut egeat gratia, saltem non propriè: ita ut omnia Paulus & Crhistus loquantur impropriè. Et ipse Augustinus hæc ipsa per tot uolumina cuncta digesit impropriè: quia solum sunt talia ſm præsentē iustitiam. Et illa ducis pro nihilo: cum tū Augustinus sine modificatione dicit tales mortuos, & p
B ditos, quos ecclesia post modum recipit rediuiuos. Vnde secundo retractationum. ca. 53. AVG. Illud etiam, quod commemorato Iudæ apostoli testimonio, ubi ait: Hi sunt, qui segregant semetipsos animales, spiritum non habentes: adiūxi etiam dicens: de quibus Paulus apostolus dicit. Animalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei, non isti illis coæquandi, quos omnino ab ecclesia schisma præscidit. Istos quippe idem apostolus paruulos dicit esse in Christo, quos nondū escam ualentes capere, lacte nutrit tū. Illi autem non in filijs paruulis, sed in mortuis, & perditis computandi sunt ur si quis eorum correptus fuerit ecclesiæ copulatus, rectè de illo dici posset. Mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Hæc ille. AVCTOR. Dic non ꝓpriè mortuum: aut periſſe simpl̄r, quanuis Christus sic dixerit, & q̄ nec quis illorum sit inter mor-
C tuos computandus, & postea reuixisse, postquā fuerit ecclesiæ copulatus, q̄is sic dixerit Augustinus: sed fidelis ſm euangelium, & Augustinū dicet fuisse propriè & simpliciter mortuū: sed quia correptus per ecclesiam statim reuixit, idcirco mortuus erat ut exul, non penitus mortuus sine spe ueniæ, ſm Ambrosium: ut item stupidus, aut sopore detentus ſm Bernardum. Si uis autem scire quis sit penitus mortuus, audi Ioannem dicentem in canonica. Peccatum autē est ad mortem: non dico, ut pro illo roget qs. Qđ exponens lib. 1. de sermone domini in monte * ca. 22
7 uersus finem AVGSTIN. peccatum † (inquit) fratres ad mortem puto cē, cùm post agnitionē Dei per gratiam domini nostri Iesu Chtisti quisque oppugnat fraternitatem: & aduersus ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, inuidiæ factibus agitatur. Peccatum autem non ad mortem est: si quisquàm non ad mortem se à fratre alienauerit:

Lu. 15.

1. Io. 4
Peccatum ad mortem
Aug. 1. 4

nauerit: sed officia fraternitati debita per aliquā A
infirmitatem animi nō exhibuerit. Quapropter 5
dominus de cruce ait. Pater ignosce illis: quia nescient quid faciunt. Nondum. n. gratiæ spiritus- 6
sancti participes facti, societatem sanctæ fraternitatis inierant. Sequitur. Et apostolus Paulus, ꝓpterea (credo) non orat pro Alexandro, quia ā frater erat: & ad mortem. i. ad inuidentiam fraternitatem oppugnando, peccauerat. Pro his autem, qui nō abruperant amorē, sed timore succubuerant, orat, ut eis ignoscatur. Et infrà. Ista dr̄ia peccatorum Iudam tradentem a Petro negante distinguit. Non quia pœnitenti non sit ignoscendum: nè contra illam ſnām domici ueniamus, qua præcepit semper ignoscendum esse fratri pœnitenti, ut sibi frater ignoscat: sed quia illius peccati tanta labes est, ut deprecandi humilitatem subire non possit: ēt si peccatum suū mala conscientia, & agnoscere, & enumerare cogatur. Cum. n. dixisset Iudas: Peccaui, quod tradiderim sanguinem iustum: facilius tamen desperatione cucurrit ad laqueum, q̄ humilitate ueniam deprecatus est. Hæc ille. AVCTOR. Ecce peccatorum differentiæ: & utrunque peccatum mortale: non autem utrunque peccatū ad mortem. Crucifixores Christi non dubium sicut ne-
I gator Christi peccabant mortaliter, sed nō omnes ad mortem. Stupor peccati apprehēdit eos Et Petrus moriebatur ut exul, Iudas uero penitus mortuus peccabat ad mortem: quia contra ſpem ueniæ peccatum continuit iræ Dei.

DE SACRAMENTO unctionis extremæ.

¶SACRAMENTVM VNCTIONIS extremæ esse a Christo, & apostolis institutū C
ut sit infirmis remedium geminum.
Cap. CLXIII.

SVMMA.

1 *Waldensium error circa extremæ unctionis sacramentum, à Guidone, & Alano recensetur. Et quomodo hunc sequatur Witcleff.*
2 *Sacramentum extremæ unctionis, quòd à Christo & apostolis fuerit institutum, contra Witcleff ostenditur.*
3 *Vnctio extrema sacramentalis quòd non nisi oleo per Episcopum consecrato compleatur, contra Witcleff.*
4 *Witcleff, qui in omni sacramento obseruat pro regula, quòd sacramentum habet suum pretiū ex merito sacerdotis, non omninò ex instituto Christi, & merito saluatoris, confutatur. Et quomodo in hoc sit Donatista.*
5 *Vnctione ecclesiæ quanta ægrotis bona statim cōtingant.*
6 *Græcorum antiquus ecclesiæ mos in unctione corporis mortui, recensetur.*

VNCTIONIS ultimæ sacrm finale uolut flāmeam romphæam ad prohibēdum ministrum mortis æternæ ī uitæ huius termino: in ipsō aditu paradisi: q̄s nisi redēptor noster primus istituit? Hoc tamen Witcleff assiduus hostis ecclesiæ non pmittit. Vnde in 4. trialogi ter dānati, cap. 15. Si ista (inquit) corpalis unctio foret sacrm, ut modo fingitur, Christus, & cæteri apli eius
B promulgationem, & executionem debitam non tacerēt. Hæc Witcleff AVCT. Quid putas, nisi ut oībus sacris Christi sentiretur aduersus istius itē subuersioni postq̄ oblatrauit in singula, seipsum in fine deesse non sustinet? Si (inquit) foret sacrm (ut fingitur) Christus, & apostoli eius promulgationem, & executionem debitam non tacerent. Hoc patres suos Waldenses blas- Guido Carmelita.
phemare prius audierat. Vnde in lib. suo de hæresibus GVIDO. Vicesimus error † q̄p extrema unctio est sacramentum maledictionis, & non benedictionis. Hæc ille. AVCTOR. Et li. 1. sui quadripertiti ALANVS. Dicut prædicti Waldenses Alanus.
hæretici extremam olei unctionem, quæ datur infirmis, non esse sacramentum, nec aliquem habere effectum: quia hoc sacramentum unctionis infirmorum ab apostolis institutum non legit̄, Hæc ille. AVCTOR. Sic ergo puer docilis patrum dogmata colligit, ut ipse satyricus uates ait. Iuuenalis.

Quæ monstrant ipsi pueris, traduntque parētes
Si damnosa senem iuuat alea, ludit & hæres.

Verùm tacendum non existimo, in quo ipsum Witcleff sæpe redarguī: q̄p priscorum hæreticorum argutiam tam sæpe resumit. Hoc non fecit Christus: hoc tacebant apostoli, uel scripturæ, ergo blasphemum aut fictum per Cæsareos? Occurrunt mihi pro nunc peruersi illi, contra quos Augustinus edidit librum suum de fide & operibus: qui consimili argumento usi sunt, ut probarent ante baptismum non esse hominem instruēdum de articulis fidei, quæ mala uitia deserat, & quæ opera bona sectetur. In eodem libro * ca. 8
ante medium AVGVSTINVS. Spado, inqūt, ille, quem Philippus baptizauit, nihil plus dixit, Aug. 70. 2.
quàm Credo filium Dei esse Iesum Christum: & Act. 8
in hac professione continuò baptizatus est. Num ergo placet, ut hoc solum homines respondeant, & continuo baptizentur? Nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

de spiritusancto,nihil de sancta ecclesia,nihil de remissione peccatorum, nihil de resurrectione mortuorũ:postremò de ipso domino Iesu Christo nihil,nisi quia filius Dei est,nõ de incarnatione eius ex uirgine,de passione, de morte crucis, de sepultura, de tertij diei resurrectione, de ascensione ac sede ad dexteram patris, aliquid dicendum est cathechizanti, ac profitendum credenti?Si.n.spado cũ respondisset Dei filium esse Iesum Christũ,hoc ei sufficere uisum est,ut continuò baptizatus discederet:cur nõ id sequimur? Et benè infrà.Hoc intelligi põt ẽt in eo,qđ commemoraui dixisse apostolum Paulum.Nihil me dixi scire in uobis,nisi Iesum Christũ,& hũc crucifixũ.Quod illi putãt ita dictũ: tanquã nihil aliud eis innouatũ esset,nisi ut primitus crederẽt: ac deinde baptizati,quicquid ad uitã,moresq; pertinet,discerent. Hoc, inquiunt, apostolo satis superque suffecit.Hæc ille. AVCTOR.Noli iam Witcleff putare,q ipse subtilitate sua priùs hãc argu ẽdi calliditatẽ inuenerit. Scimus ecce ubi dicit. Sed & ibi qualiter ipse repellendus sit, nos ipsi prospicimus. Inuolutè (inquit Augustinus) quandoque dicitur in scripturis, quod spatiosè fiebat. Attamen † utrum Christus, & apostoli eius promulgationem & executionem unctionis extremę tacuerint,uideamus.Lege,mi Witcleff, quod uel non uis,uel negligis.Marci.6. Dicebat Christus Apostolis:mittens eos binos, & dans illis potestatem spirituum immundorum,nè quid tollerent in uia:non uirgam, non peram:nequè panem,nequè æs in zona. Et ibi sequitur. Et exeuntes prædicabant,ut pœnitentiam agerent: & dæmonia multa eijciebãt:& ungebant oleo multos ægros,& sanabant. Quomodo tibi uidetur, q Christus,& Apostoli unctionem infirmorum tacebant, tam quò ad promulgationem, quàm quò ad executionem? Et non potes credere, q Christus ea inter cætera dixerit: quanuis scriptura tacebat usa cõpendio: quam non executam non omiserunt Apostoli?Vngebãt(inquit)oleo multos ægros,& sanabant.Ab hoc loco deniquè IACOBVS Apostolus decreti sui traduxit originem,dicens.Infirmatur quis inuocabis, inducat presbyteros,&c.prout exponit in commẽtatio super Marcum.lib.2.ca.4.& habet idẽ super Lucam.lib.3.cap.7. BEDA.Vngebant oleo multos infirmos,& sanabant. dicit Apostolus Iacobus. Infirmatur aliquis ex uobis: inducat presbyteros ecclesiæ,& orent super eum: ungẽtes eum oleo in nomine domini: & oratio fidei saluabit infirmũ:& alleuiabit eum dominus. Et si in peccatis sit,remittentur ei.Vnde patet ab ipsis Apostolis hunc sanctæ ecclesiæ morẽ esse traditũ: ut energumeni, uel alij quilibet ægroti ungãtur oleo pontificali benedictione cõsecrato.Hæc ille.

A AVCT.Attẽde quid Beda. Patet, inquit, ab apostolis hunc sanctæ ecclesiæ morẽ esse traditũ, ut quilibet ægroti ungantur oleo consecrato.Vnde patet Beda pater? Ex eo(inquit) q apostoli ungebant infirmos oleo,& sanabãt. Et qualiter hoc tradebatur apostolis Christo adhuc psente cũ eis in corpore?Vtique dixit eis, Sine me nihil potestis facere.An poterãt sine Christo ungere, & sanare?Patet.n.ex ipso sanitatis effectu regulariter cõsequẽte, q ipsam unctionẽ docuit eos Christus,cuius solius instinctu sanitas haberẽt. Qđ itẽ li.2.de uisitatione infirmorum citò post principiũ approbat AVGVST.Nec ptermittendũ est illud Iacobi apostoli pceptũ.Infirmatur quis in uobis:inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eũ:ungẽtes oleo sancto:& oratio fidei saluabit infirmũ.Sic ergo roges de te, ut sicut dixit apostolus Iacobus:imò p apostolum suum dominus,fiat pro te:ipsa uidelicet sacrati olei delibutio,quę intelligitur Spiritussancti typicalis unctio.Hæc ille. AVC.Pondera quod dicit Augustinus,Sicut dixit Apostolus:& statim se corrigẽs: imò per apostolum suum dominus. m domino ergo fidei,hoc fidei sacramentum primitus emanauit:& per eum prouulgatum, & executioni regulariter traditum per apostolos intrauit ecclesiam.Et nota item, q Augustinus unctionis speciem ab alijs separatim appellat,quæ sunt in usibus hominum,dicens, Fiat pro te: ipsa uidelicet sacrati olei delibutio: quam expresè dixit Beda superius:ungatur oleo pontificali benedictione consecrato.Ita,ut oleo sacrato ungantur ægroti, consecrato benedictione pontificali.Quo cõtra miserrimus Witcleff cuncta peruertens, in cap. supradicto.Ista uidetur nimis leuis fundatio (inquit)sacramenti:cum fidelis posset satis probabiliter dicere, q iste sanctus Apostolus non specificat infirmitatem finalem,sed consolationem faciẽdam à presbytero,dum aliquis infirmatur. Et quia per uiam naturæ oleum abundãs in illis partibus ualet ad corporis sanitatem:ideò talem meminit unctionem.Hęc Witcleff. AVCTOR. Virtutẽ † naturæ prædicat,uolens excludere sacramentum:quasi corporalem unctionem Apostolus iusserit,ut corporalem uirtutem suam inspiraret in corpus:& nontã aptè iussisset induci sacerdotes, quàm medicos: & olei efficatioris speciẽ nominasset, ut putà myrrhinũ, aut balsamũ,secundùm exigentiã morbi Sed sic hìc mẽtis in oleũ,sicut in sacramẽto Eucharistiæ in panẽ tuum materialem mentiebaris,& uinum semper in aspectu naturæ reprimẽs gratiã sacramẽti.Sacramẽti causa Apostolus hoc præcepit,nõ olei.Vnde & signanter Augustinus ibi dixit,Ipsa sacrati olei delibutio: quæ intelligitur Spiritussancti typicalis unctio. Ideò oleo ungitur, non ut oleo,

ut oleo,sed ut oleo consecrato: quia in ipso designatur Spiritussancti typicalis unctio. Iõ sup il lũ locũ Iacobi in expositiõe eiusdẽ canonicæ Beda.Orẽt sup eum,unguentes eum oleo in nomine domini:& oratio fidei saluabit infirmum.
Hoc & apostoli in Euangelio fecisse legũtur: & 4
nunc ecclesiæ consuetudo tenet, ut infirmi oleo consecrato ungãtur à psbyteris:& oratione comitãte sanentur.Nec tolũ presbyteris:sed(ut Innocentius Papa scribit) ẽt omnibus Christianis uti licet eodẽ oleo in suam,aut suorum necessitudinem ungendo:q tamen oleum non nisi ab Epis licet confici. Nam quod ait, oleo in noie dñi,significat in nomine dñi consecrato:uel cerẽ quia ẽt cum ungunt infirmum,nomen domini ĩuocare super eum pariter debent.Hæc ille. AVCT. Ecce non nisi oleo per Epm consecrato (inquit)unctio ista sacramentalis expletur:præfundans hoc in uerbo apostoli Iacobi,in nomine dñi.Quod autem dicit secundùm Innocentium, non solum hoc licere presbyteris, sed & omnibus Christianis:ubi copia sacerdotis omnino deest,intelligit.Sicut in extremæ necessitatis articulo Christianæ licebit uetulæ baptizare. Alioquin mandatum obseruari oportet apostoli,ut presbyteri inducãtur.Nõ igitur hic olei uirtus quæritur:sed ut sensibile sacrm conformetur effectui.Sicut panis,& uinum in Eucharistia iõ requiritur:quia refectionẽ humanam designant: non ut corporaliter ibi reficiant mãducantẽ: sic ad releuamen dolẽtis corporis & aĩæ morbidæ, oleum, q morbos retouet similitudinem aptam gerit ad sacrm fomenti.Baptismus lauat,ideò cõpletur in aqua.Eucharistia reficit:ideò panis & uini spẽm accipit. Vnctio refouet,idcirco mini stratur in oleo.Sed quia sacramentaliter morbũ alleuiat nõ penè naturaliter:idcirco ĩ solo dat oleo consecrato, Qđ iterum ad instruendos mores plebis in ecclesia.4.parte sermonum, sermon.9 qui incipit,Rogo uos.prædicat AVGVST.Quotiens,inquiens,aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille,qui ægrotat accipiat:oleum bñdictum à presbyteris humiliter, & fideliter petat:& inde corpusculũ suũ ungat: ut illud, q scriptũ est,impleatur in eo. Infirmat aliquis ex uobis?inducat psbyteros ecclesiæ;& orẽt sup eum,ungentes eum oleo.& oratio fidei saluabit infirmum:& alleuiabit eum dñs: & si in peccatis sit,dimittentur ei.Hæc ille. AVCTOR Ecce q Augustinus,& cęteri patres ad huius sacramenti exercitium sp assumunt oleum consecratũ.Ad quid hoc nisi ut esset singulis sacramẽtum? Concedo (inquit Witcleff in eodem capitu.) q ista corporalis unctio est aliquibus cæteris paribus, sacramentum, sed oportet tunc, quod presbyteri mereantur suis deuotis orationibus infirmatis. Caue tñ, ne nimis leniter uerba apostoli sancti intelligas.Potes.n. ad tm errare;q credas,ut eo ipso,quo sacerdos aliquis orauerit pro infirmo,si aliquod peccatũ habuẽrit remittetur: cum tñ multi infirmantur,& ungũtur sæpe,qui ad damnationem perpetuam sunt præsciti.Hæc Witcleff AVCT.Auscultate† diligenter, q In omni sacramento,hoc iam dictum obseruat Witcleff pro regula:q sacramentum hẽt suum pretium ex merito sacerdotis: non omnino ex instituto Christi,& merito Saluatoris: sed unctio(inquit)est aliquibus unctis cæteris paribus sacramentum:si sic suis precibus presbyter mereatur. Sic baptismus ualet,& est baptizatis sacramentum:sed oportet tũc, q presbyter hoc suis deuotis precibus mereatur. Quid aliter? Nec erit baptismus si peccator baptizet:nec ordo,uel unctio,si criminosus presbyter ministrare præsumat.In hoc sufficienter es Donatista, q batus:non insistimus amplius.sed cauere iubes, ne nimis creduli fiamus apostolo,putantes oratione sacerdotis statim ægroto remitti peccatũ: & sic times posse saluari præscitum. Sed audi tu miser,& incredule,nec obsistas apostolo. Oratio,inquit,fidei saluabit infirmum,non dicit oratio deuoti presbyteri. Vnus dominus, una fides unum baptisma:& sicut unum est baptisma: ita una est unctio. Plures aũt facti sunt sacerdotes: ideo non oratio sacerdotis,sed oratio fidei saluabit infirmum. Ne quot fuerũt sacerdotes, tot sint baptismata,& totidem unctiones. Sed multi inquis,unguntur præsciti: nunquid non põt remitti peccatum? audacter dico, potest,si ad regulam Iacobi inducant presbyteros,non hæresis, sed ecclesiæ.Et notanter inducant,i.quos humiliter,& fideliter petant,tunc.n.oratio:non cuiuscunque,sed fidei,puta communis ecclesiæ,saluabit infirmum,prę supposita fide & humilitate ægroti.Redimet eum a uenialibus:saluabit eum a morralibus,quibus non adhibuit pœnitentiã: & iam facultate priuatus sensus,aut uerbi, fide cordis intus digne conteritur.Et præter hæc angelos beatos in suum citabit præsidium, occurrent sancti spiritus beatorum:fugient dæmones sacræ unctionis odorem:intentio animi erit cælis attentior: omnis affectus Deo aduntior: & mens fortior omni bono:& ex interiori exuberante lætitia,alleuiatum se a domino sanabit æger in membris:ita ut ex fide loquar, sicut credidit,fiet ipsi uirtus intima sacramenti. Vnde cõsequenter in prædicto sermone AVGVS. Vide te† fratres charissimi, q qui infirmitate ad ecclesiam currit,& corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. Cum ergo duplicia bona in ecclesia possimus inuenire:tamen per incantatores, per tontes,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes, per arbores, & diabolica* phylacteria, p aru A
spices, uel sortilegos, uel diuinos, multiplicia si-
bi mala miseri homines conantur inferre. Hæc il-
le. AVCT. Vult Augustinus exponere quot, &
quanta bona ex unctione ecclesiæ statim cõtin-
gant ægrotis. Iõ magis sunt miseri, si his omissis
p diuinationes, aut sortilegia infinita sibi mala
procurant, dũ salutis optant inuenire media. qua
si dicat, In extremis periculis natura humana so-
licitè sibiipsi cogitur ubicunq; poterit adhibere
medelam. Nẽ autem a dæmonib. petant auxiliũ
ipse se offert Deus per sacrũ unctionis: ne in sũ
mè necessarijs deficere uideretur: & tàm animæ,
q̃ corporis subsidium pollicetur. Ideo 2. li. de sa
eramentis. par. 15. c. 2. Hugo. Sacramentum unc-
tionis infirmorum ab Apostolis legitur institu-
tum. Iacobus n. Apostolus, in epistola sua scri-
bens, ait. Infirmatur quis in uobis? inducat presbi
teros ecclesiæ &c. Sequitur. In quo ostenditur du
plici ex causa sacramentum hoc institutum, &
ad peccatorum, s. remissionem, & ad corporalis
infirmitatis alleuiationem. Vnde constat, q̃ qui B
hanc unctionem fideliter, & deuotè percipit, p
eam sine dubio, & in corpore, & in anima alle- 1
uiationem, & consolationem accipere meretur: 2
si tamen expedit, ut in utroq; alleuietur. Hæc il
le. AVC. Quid ad ista dicet Witeleff garrulos si
ne sensu uel scripturæ, uel patrum? Quid si dixe 3
rit in illo ca. q̃ illud oleum non aget in animã:
sed oratio effusa a sacerdote deuoto mediat qñ 4
doq; ut Deus infirmitati animæ suffragetur?
Hæc Witeleff. AVCTOR. Picarũ striduli gar- 5
ritus sunt isti, nihil habentes ex sensibus scriptu-
rarum: Perfidè dicit, q̃ oleum sacrum nõ agit in
animam. Nescit forsan qualiter Aug. probat cir
ca finem libri de ciuitate, ignem materialem, &
corporeũ torquere spiritum rõnalem in pœnis.
Aut nescit, q̃ spiritualis sensus iam carni coniun
ctus, torrentem ignem sentit in carne. Dicat sal C
tem quid iam defuncto spiritui oleum operatur
per inunctum corpus exanimè. Quem † morem
6 antiqua Græcorũ tpe sãcti DION. obseruauit ec
clesia: prout in lib. ecclesiasticæ hierarchiæ ipse
scribit finali capite, secundum Ioannem Sarace
num, dicens. Post osculum autem superfundit ei
qui dormiuit, oleum hierarcha. Recordatur aũt,
q̃ in sancta Dei generatione ante diuinissimum
baptisma prima participatio sancti symboli da-
tur ei, qui perficitur, & post totalem uestis spo-
liationem, unctionis oleum. In fine aũt uniuersо-
rum nunc super illum, qui dormiuit, oleum ef-
funditur. Et tunc quidem olei unctio ad sanctos
agones uocabat eum, qui perficiebatur: nunc au
tem superfusum oleum significat secundum eun
dem agones sanctos certauisse, & perfectum fuis 1
se eum, qui dormiuit. Hæc ille. AVCT. Ecce

*phitra

Hugo

Pulcio. extre sacram. cur institutum.

Witcleff

Witcleff

Dionisius

hi antiqui patres unxerunt mortuos oleo sancto
recordationi habẽtes, q̃ in ingressu ecclesiæ fuit
unctus in baptismo ad agonẽ certandum. Iam
item unxerunt corpus exanime, ad signandum eũ
agonem suum fideliter decertasse. Nunquid di-
cet Witcleff, quia oleum abundauit illis in parti
bus: & quia uia naturæ ualeat ad corporis sanita
tem, ideo talem fecerant unctionem ad consolũ
dum corpus exanime? Aut si potuit in uirtute sũ
cti signi agere in animã separatam: prohibetur
in ritu sacri agere sanctitatẽ in ãam iam coniun
ctã? Mens uacua fidei orthodoxę, & gelida chari
tate talibus incessanter argumentis ebullit.

EPILOGVS HVIVS LIbri de Sacramentis.

Cap. clxiiij. & ultimum.

SVMMA.

Witcleff semper stolidus ostenditur.

Witcleff, quæ crimina in ministris sacramentorũ obyciat.

Hæreticorum conuicia, q̃ bonis, & malis sint cõmunia. Et quid de hoc dicant Augustinus, & Gregorius.

Auctoris ad Witcleuistas, & Husitas allocutio.

Augustinus quid de ecclesia differat. Et plura ibi de ecclesiæ fide.

HAEC cogitauerunt & erra Sap. 2.
uerunt: excæcauit eos mali-
tia eorum. Nescierũt sacra- Io. 4
menta Dei. Fatigatus ex iti-
nere cum domino Iesu meo
sic sedeo super fontem: fon
tem, inquam, Iacob, & ueri
Israel secundum spiritum, quem inuidi obruunt
Palæstini & Samaritani Witcleuistæ (qui nõ con
tuntur Iudæis, i. fidelibus Christi) præoccupant
arte callida, cui suas hæreses immittunt, uenena
tis eũ doctrinis inficiunt: & antiquorũ hæretico
rũ bene subtilitatis usq; ad summum complent
erroribus. Quos oẽs a supremo ore sacri fontis
ad fundũ usq; prospiciẽs stupeo, hinc uidens, q̃
sacrorum diuinorum puteus altus est: & hinc, q̃
tot errorũ arenis, & stercorib. motiuorũ sacrũ
liquorem de latere Christi scatẽtẽ in cruce ex-
hausisse se putat gratiæ mille formis. Sed ut su-
pra dixit Augu. hæretico: quicquid in cogitatiõe
placet hoc fidem esse contendit. Sic† quia Wit- Witcleff semper stolidus.
cleff iuueni, & necdũ artes legẽti arguentis mo-
tione

tione coacto, placuit cõcedere accidens esse sub A
stantiã, & quantũ ex non quãtis cõpositũ, & quid
libet esse Deũ, & talia inaudita: nec ignarus uide
ri uoluit, aut inconsultè dixisse: idcirco amplius
cõtentiose egit, ut probabile uideretur esse, qđ
posuit. Quid plura? inueteratũ est studium mali,
ita ut cano placeret, qđ iuueni cõplacebat. Iuxta
illud Sapien. Adolescens iuxta uiam suam, & cũ
senuerit, non recedat ab ea. Et ex tunc blandorũ
uictus laudibus, putauit secretũ fidei esse omne,
quod noluit: in Poetam illum se existimans trans
formatum, qui ait.

Quicquid conabar dicere, uersus erat.

Sic deinceps cæteri sectæ eius principes seducti
sunt. Quorũ omniũ induratæ diuinus sapiẽs cãm
reddit perfidiæ: gradatim a primo claudens effe
ctũ dicens; Hæc cogitauerũt & errauerũt; excæca
uit eos malitia, & nescierunt sacra Dei. Distin-
gue, ut intelligas. Hæc n. primò ab eis cogitata B
placebãt. Secõ in complacentia se figebant errã 2
tes. Tertiò fixi p consuetudinem sua malitia se
cæcabant: & ita demũ male proficientes, ubi pri
mò anteq̃ cogitare cęperunt, aliquam paruã no
titiam ueritatis habebant, iam ad perfectam pro
ficientes stultitiam, omnino sacra Dei nesciunt,
quæ impugnãt. Cogitauerunt (inquit Psalmista)
& locuti sunt nequitiã, iniquitatem in excelso lo
cuti sunt. Posuerunt in cælum os suum, i. putãtes
se aliquid contra diuina disserere, lingua eorum
transiuit in terra. Sic. n. eorum cæcitatem prę me
morans. Operti sunt, inquit, iniquitate, & impie
tate sua. Et li 20, Moralium super hoc textu Iob
in desertis habitabant torrentium. ubi cùm ex
ponendo dixisset, q̃ iure inuẽtores peruersorũ
dogmatum torrentes uocantur: diù post subdit
GREG. Hẽt hoc plerunque humanus animus pro
prium, q̃ mox, ut in culpam labitur, a sui adhuc
longius cognitione separatur. Hoc ipsum nanq;
malum, q̃ agit, menti se obicem ante oculum C
rõnis interserit. Vnde fit, ut anima prius uolun-
tariis tenebris obsessa, postmodum bonum iam
nec quod quærat, agnoscat. Quanto. n. malis ad
hæret, tantò minus intelligit bona, quæ perdit.
Lux quippe ueritatis, quia subtiliter reproborũ
culpas examinat, quò habita negligitur, eò pmit
tit, districtius iudicans, ut nec amissa requiratur.
Et cum ab actu repellitur, fugit a sensu; ut cuius
quasi facies in opere contemnitur, eius per recor
dationem, iam nec terga uideantur. Hæc ille. AV
CTOR. Quia ergo in tot malis errorum, & hæ-
resum filius ecclesiæ dolore torquetur: uidens
hinc fidem Christi tam copiosè derisam, hinc ir
risorum turbam tanta sua cæcitate damnatam:
quasi lassus uerbi ad finem festinat Epilogi, reco
lens uerbi Ecclesiastes. Melius est * nouissimum Eccl. 7.
sermonis, q̃ principium eius. Quia principium

scripturæ, uel operis, quid est, nisi sanuà solicitu
dinis? & econtrariò finis eius est Epilogus. Super
eum locum in commẽtario HIER. Meliores sunt Hier.
in dicendo Epilogi, q̃ exordium. In his. n. dicen
tis solicitudo finitur, in illo incipit. Hæc ille. AV
CTOR. Quid aũt superiora praua eius recen-
seam, quæ satis torquebant, dum scriberem? Sed
ad commonitorium epilogando me conuertam
ut alternatio styli delectando proficiat, & ad
Christi fidem firmam excitat delectantem. Cõ-
moneo uos primò Christi fideles, ut attente ser
uorũ Christi fidem distinguatis a moribus: nec
uelit aliquis pp uera, uel falsa crimina ministro
rum, quæ eis in dies obiiciunt Witcleuistæ, sa-
cramentorum fidei, aut unitati ecclesiæ subtrahe
re mẽtes pias. Ecce cum desunt eis euidentiæ, ad
iurgia deflectuntur, & sacrorum iniurias in pec-
catis sacerdotum accumulant. Sicut Witcleff in Witcleff
1 ca. Eucharistiæ contra ueritatem corporis Cri
sti in Eucharistia: q̃† missantes quare conducan
tur, inculcat contra confirmationes, & ordinum
collationes, superbiam prælatorum, contra de-
sponsationes in ecclesia, & pœnitentiæ sanctæ
forum, tot strepit conuiciis, & squalet scandalis
ut firmi propositi uirum prouocet ad horrorem.
Et quasi communi fine concludit ex omnibus.
Potest esse, q̃ hoc sacramentum, uel illud prosit
ecclesiæ: sed nõ tantum, quantum peccatum dia
boli. Vnde & contra sacramentum confessionis
pœnitentialis sic exaggerat scandala confesso-
rum, libello de confessione ca. 4. Quantùm ad
peccata carnalia notum est, q̃ istud est medium
dæmonum ad introducendum tàm gulam, quàm
luxuriam, non solum in confessores, & cõfessos,
sed in personas alias per cautelas, quas diabolus
machinatur. Et quantum ad peccatum mundi, si
ue cupidinem: patet q̃ sacramẽtum istud est ple
num cupidine, cum confessores tales nedum
accipiunt de confessis suis pecuniam, sed dispo-
nunt occulta media, per quæ ipsam, uel sibi æ-
quales accipiant in futurum. Hæc Witcleff.
AVCTOR. Ista sunt crimina, quæ Witcleff
ministris sacramentorum obiicit: & ideò Chri
sti sacramenta contemnit. Cur non magis con
temnit Deum, qui malum illum condidit sa-
cerdotem? Non (inquis) fecit illum malum.
Verũ dicis. Sed nec malus presbyter, aut bonus
malum conficit sacramentum. Quis Witcle-
uista respuit bonum equum a bono domino si-
bi donatum, quia sessorem potuit habere per-
uersum? Sed cur blasphemę, non trepidasti, &
corde, & corpore toto, dicere sacramentum ple
num cupidine? Sed ideo dicis plenum cupidine,
quia malis extat occasio cupidinis: sicut scan-
dalo squalente lingua ibi dicis de accipientibus
pecunias. Ergo solem, & lunam, & stellam dãna

bis

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis ab orbe tãq̃ idololatria ſpurca pleniſsimos, A ta deſerere,nec domũ magnã ꝓpter uaſa inc̃otumeliam facta refugientis:nec propter malos piſces ī litore ſeparãdos,ꝑ dirupta retia exhibitis. Nec ꝓpter hœdos paſtore diuiſore,ad ſiniſtram ponẽdos,bona unitatis paſcua relinquetis.Nec ꝑ cõmixta zizania uos à tritici ſocietate,cui caput granũ illud mortificatum, uel multiplicatũ, qui ꝑ mũdũ ſimul uſque ad meſſem creſcit,nefaria diſcuſsiõe ſeparabitis.Ager enim mũdus, nõ Aphrica. Meſsis finis ſeculi,non tẽpus Donati. Hęc ille.AVCTOR.Hoc non pro ſe,ſed pro futuris miniſtris Chriſti per hæreticos reprobãdis in eccleſia dictauit ſpirituſſanctus ꝑ organũ Auguſtini. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti.Nobis ꝑ minimo eſt,ut ab hæreticis iudicemur:ſed uos fideles Chriſti nolite turbari.Si qd laudabile in Chriſti miniſtris aduertitis, ei referte,à quo eſt omne bonũ.Si mala putatis, uel auditis à nobis,Chriſti ꝓceptum eſt, ne ꝓp mala hominũ deſeratis eius eccleſiã,eius ſponſã. Nec propter paleas, & culpas, eius aceam ſanam fidem.Nec ꝓpter piſces hæreticos, diruptis ſacramentorum retibus, animum auertatis. O bone Ieſu,& ſi malus ſacerdos fuerit, qd ſacramenta, vt abijciantur, delinquunt, cũ non ſint eius, ſed Chriſti?Quid peccauit corpus Chriſti,ne ſit naturaliiter in Euchariſtia,quia ſacerdos eſt cupidus? Quid ſacer baptiſmus contra Chriſti iuſſum tãq̃ ſaluti imꝑtinẽs iudicatur,quia prelatus eſt ſupbus?Quomodo conueniũt crimina hoĩm ad ſacramẽtorũ excidiũ?Et ſi mille fuerint peccatores,qd peccauit eccleſia chriſti:vt abiecta fide eius,fœdũ ferat repudiũ? Nihil ꝓficis ſuadendo fidelibus,ꝙ ſi miniſter Chriſti malus ſit, Chriſtũ ipſum,& fidẽ eius,& ſacramẽta eius abijciãt,reſpuãt,& cõtẽnãt:niſi etiã ꝙa ſacerdotes eius multi ſancti,multi pij,multi pudici,ſicut pene in eccleſia Chriſti ſunt in numeri:ideo fideles Chriſtũ teneãt,fidẽ eius ſummè ament,ſacramenta eius omni cultu,omni ueneratione, primis laudibus ueneraãter attollãt.Et ut ad rẽ ipſam ueniamus, quã cõtra cõfeſſionẽ uocalẽ exaſperas:ꝑ tẽtationibus cõfeſſorũ pudet multa ducere: ſed inclitat bona fides,ut nõ hæretico taceamus Chriſti ſolertiã ſacerdotũ. Audi,& diſce,ſi prævales,qd libro primo Regiſtri.epiſtola.24.q̃ incipit.Cõſiderãti mihi:& eſt ad quatuor patriarchas,infert. GREGO.Fit plerũque,ut dũ rectoris animus aliena tẽtamẽta conſcẽdẽdo cognoſcit,auditis tẽtationibus etiã ipſe pulſetur,qa & hæc eadem,per quã populi multitudo diluitur, aqua proculdubiò luteris inquinatur. Nam dum ſordes diluentium ſuſcipit,quaſi ſuæ mũditiæ ſerenitatem perdit. Sed hæc nequaquàm paſtori timenda ſunt: quia Deo ſubtiliter cuncta penſante tantò faciliùs à ſua eripitur, quantò miſericordiùs ex

primo in fine & in princip.2 Aug.To.7 Pſal 83.

1.Cor.4.

Iacob.1

Matt.23 & 13.

**nullo modo deberetis.*

2.T Ma Mal

Io.1

1.Co

Gregor To.2.

aliena

aliena tẽtatione fatigatur.Hæc ille.AVC.Sic ergo uos,o fideles Chriſti,oues Chriſti,agni eius, & filii prædeſtinationis eius ad regnum,ſcio, ꝙ uos garritus hæreticus audita dñi prouiſione ꝑ miniſtris eius non turbat:iam ergo minus turba re poterit contra tam uenerabile ſacr̃m, quãuis paleæ circumpulſent.Sed orate pro fratrib.ueſtris,quos dñs in flagello iracũdiæ ſuæ percuſsit ꝑmittens eos tenebras exteriores incidere, & la
4 queum uenãtium,ſocios in errore.Vos† inquã alloquor Witcleuiſtæ,uos Pragẽſes, ac ubicũq; ſitis Huſsitæ:expergiſcimini à furore deceptiõis hæricæ.Peccaſtis?Quieſcite. Nolite deinceps cõfidere in uerbis mẽdacii,dicẽtiũ.Hęc dicit dominus.Audeo dicere in conſpectu eius,ꝙ ſeculũ iſtud iudicabit in igne:ꝙ ipſe non miſit eos, ſed ſpiritus Antichriſti.Adhuc reuertimini, dum lux eſt uitæ:ueniet nox, cum operari nõ licet. Alias oues uos hẽt Chriſtus,quæ nõ eſtis de ouili eius modò,quas oportet in digito ſpirituſſancti Saluatorem adducere,ut uocem eccleſiæ ſuæ magnæ poſsitis audire: & tunc fiet unum ouile, & unus Paſtor.Nolite obeſſe uocanti: ſpiritũ nolite extinguere.Quid iuuabit rñdere iudici,ꝙ cor te extinguere.Quid iuuabit rñdere iudici,ꝙ cor da ſcrutatur?Mulier hæreſis,q̃ dediſti mihi in ſocia,dedit mihi de ligno uetito,& comedi?Quaſi ecõtrario nõ ipſe coarguat, Sed ego uos monui ꝑ apoſto.meũ Paulum ad Rom.ultim.dicentem.Rogo uos fratres,ut obſeruetis eos,qui diſſenſiones,& offendicula præter doctrinam,quã uos didiciſtis,faciunt,& declinate ab illis.Huiuſmodi. n. Chriſto domino noſtro non ſeruiũt, ſed ſuo uẽtri,& ꝑ dulces ſermones,&benedictiones ſeducũt corda innocentium. Ego item uos monui ꝑ Apoſtolum meum Petrum, ꝙ erunt in uobis magiſtri mẽdaces, ſicut pſeudoprophetæ erãt in populo,ꝙ introducũt ſectas perditionis: eũ qui emit eos,Deũ negãt: ſuperducentes ſibi celerẽ ꝓditionem,& multi ſequentur eorum luxuriam,ꝑ quos uia & ueritas blaſphematur, & in auaritia fictis uerbis de uobis negotiabuntur, quib.iudicium olim non ceſſat, & perditio non dormitat.Hæc apoſtoli ꝓdixerunt: ſi non cauti nũc ſitis, ueſtræ damnationis cãm eligitis. Sed ꝓterui ſunt,& dicant:Dona nobis talem Paulũ & talem Petrum, & ipſum audimus.Reſpondet Chriſtus:Nec Paulum,nec Petrum, ſed audi eccleſiam.Qui eccleſiam nõ audierit ſit ſicut ethnicus.Ad iſta quid dicis?quid reſpondes?Nunquid ꝙ pars Witcleff,aut Hus ſit eccleſia, q̃ dum repebant in Anglia,latuerant in occulto? De quo Chriſtus ait. In occulto locutus ſum nihil. Et iam ubi ſunt?Non mundũ,ſed uix angulũ mundi tenent.Audite AVG.de eccleſia diſſerentem.li.4. de ſymbolo in fine.Per ſanctam eccleſiam; Pro
5 ptereaꝛ huius cõcluſio ſacramenti, per ſanctam eccleſiã terminatur,qm̃ ſi quis abſque ea inuẽtus fuerit,alienus erit a numero filiorũ:nec habebit Deũ patrẽ,qui eccleſiam noluit hr̃e matrem. Sequitur. Audite hæretici qd ſcriptum ſit. Oportet Chriſtũ pati,&reſurgere a mortuis,& ꝑdicari in nomine eius pn̄iam & remiſsionẽ peccatorum ꝑ oẽs gentes.*Omnis mundus eſt eccleſia. Totum poſsidet,ꝙ à uiro ſuo accepit in dotẽ.Quæcunque cõgregatio cuinſlibet hæreſis in angulis ſedet.Cõcubina eſt,non matrona.O hæreſis Ariana quid inſultas?qd exufflas?qd ẽt ad tꝑs multa uſurpas?Iniuriã a te patitur dña ab ancilla.Multas ei ingeris contumelias.Licet hæc doleat, nõ te magno pere metuit ſponſa Chriſti ſancta catholica.Cum.n.reſpexerit ille ſponſus, eiicieris tu ut ancilla cum filiis tuis,qm̃ non erunt hæredes filii ancillæ cũ filiis liberæ.Cognoſcatur una B ſancta,& uera regula:cui regnum Chriſtus tale dedit,ꝙ eam ꝑ totũ mundũ diffundens ab omni macula,& ruga mundãs,totã pulchrã ſuo aduentu præparauit.Hæc ille.AVCT.Eligite utrum credibilior ſit uobis Auguſtinus,an Witcleff.Auguſtinus dicit nõ eſſe eccleſiam Chriſti niſi agrũ illum,de quo Chriſtus dixit, Ager eſt mundus. Huius eccleſiæ regula fides eſt,quã ꝙ non hẽt peribit.Ariana hæreſis non habebat mundũ,ſed angulum,cum tñ ad ueſtram comparata,magnum mundum tenebat. Veſtra hæreſis extra angulos ueſtros non agnoſcitur.Fides Chriſti ſm Paulũ annuntiatur in uniuerſo mãdo. Sed põt (inquis) mundus decipi:aut uos cum mundo.Sed in libri fine contra Petilianum huic communi hæretico rum obiecto rñdet breuiter AVG.Si falli potuimus cum orbe terrarum de hominũ iniquitate: nõ de fidei ueritate.Hæc ille.AVCT.Ergo Chriſti fides,ꝑ quã Chriſtus rogauit:nõ ita eſt peritura de mũdo ut putatis,niſi ſeruetur in Witcleff: ꝙa poterit orbis terrarũ falli de hominũ iniquitate plerunque,nunq̃ ât de fidei ueritate. Aut ſola fidei ueritas eſt uobiſcum, quam tota ꝑ orbẽ ignorat eccleſia?Et tot ſancti,quot in orbe ſunt, & ueſtram ignorant perfidiam, oẽs ſunt peccatores,ſceleſti,flagitioſi,& gehennæ pœnis dãnabiles,pauperes ſunt,caſti,pii,manſueti,iuſti,papæ,pontificibus,patribus, regibus obedientes: proximos ſynceriter diligentes, ſolum eis deeſt, ꝙ Witcleuiſtæ, aut Huſsitæ non ſunt, neceſſe conſentiunt,nunquid non ſunt ex hoc membra eccleſiæ?Donatiſtæ hæretici hoc uos docẽt ꝑ peccata quorundam non probata, ſed dicta: eccleſiam Chriſti cõdẽnare ꝑ orbem,& quoslibet ſanctos eius.Vnde in libro de hæreſibus.ca. 69. AVGVS. In hæreſim(inquit)ſchiſma uerterũt tanquam eccleſia Chriſti propter crimina Cecilia- C ni, ſeu uera, ſeu (quod magis apparuit iudicibus) falſa de toto terrarum orbe perierit: ubi futura

Non habet Deum patrẽ qui non habuerit eccleſiam matrẽ

**Omnes gẽtes totus mundus eſt*

Gen 21 Gal.4. Epiſ.5 Cant.4.

Aug.To.7

Aug.To.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

futura promissa est, atque in Aphricana Donati parte remanserit, in aliis terrarum partibus quasi contagione communionis extincta. Hæc ille. AVCTOR. Item hac insania quid laborare uultis, dicentes ecclesiam Christi periisse de seculo, si inter Witcleuistas non seruetur? omnes iniustos, omnes miseros, qui uobiscum non errant, adiudicantes, omnes Papas, præsules, religiosos, sacerdotes, reges, & populos in orbe damnandos, si turpes non tuerint Witcleuistæ? Elige qd uis o impia hæresis. Ecclesia Christi per orbem terrarum diffusa te damnat hæreticam. Aut ipsa non est ecclesia, sed sola tu es ecclesia, & damnas orbem terrarum. Aut ipsa est uera ecclesia Christi, & meritò es damnata. Quid sic insultas, o hæresis Witcleuistica? quid ad tempus multa usurpas? Iniurias multas a te domina patitur. Non te magnoperè metuit spōsa Christi ecclesia catholica. Maiora, & acriora, quàm potes, ab Arianis perpessa est in Asia, à Donatistis in Aphrica: & tamen contriti sunt, consumpti sunt. Implebitur prophetia Augustini de uobis, sicut de Arianis uidetur impleta. Cum respexerit sponsus ecclesiæ, Iesus Christus, eiicietis ut ancilla cum filiis tuis.

Peroratio, & operis dedicatio.

Henricus quintus

SVSCIPE ergo sancte pater, & magne sacerdos huius maioris ecclesiæ Iesu Christi oblationem, & uictimam holocausti libri huius, quem ad ostium tabernaculi testimonij Dei, quod apud te primum patet in terris, uictimam pro uictoria ecclesiæ Iesu Christi contra Witcleuistas, & hussitas hæreticos destinaui. Quam libri uictimã ex bobus, & ouibus de armento, ex fortibus scilicet scripturæ textibus, & simplicium sanctorum patrum dictis ad placandum Deum, pro anima illustris principis regis Anglorum, Henrici quinti, offerre disposui. Ego quippe homo sum tantum, & filiorum benedictionis tuæ uerè minimus. Et mihi quidem licet offerre, sed in igne probationis adolere nõ licet, ut sit in odorem suauissimum domino. Sed tibi, summe sacerdos, poterit complacere, ut mandes filiis Aaron, filijs domini mei, qui tecum sunt in circuitu altaris dominici detrahere pellem hostiæ. nè hirtum quid contra fidem Christi, aut hispidos errorum, aut nouitatum pilos oblata contineat. Concidant artus rationum in frustra: fundantque crudum, & merum sanguinem catholicæ propositionis in plane: ut tandem sacratissimis manibus tuis adoleri mereatur. Si non mereatur & abiici, quod formido. Certè quicquid horum euenerit, filius tuus ego sum: & sub sacratissima correptionis tuæ manu libentius dãnationis flagra dira suscipiẽs, quàm inter Witcleuistas insipidos aureolas primæ laudis. Sic enim me tibi patri sancto dabit filium spe sanctia perennem: cuius in terris spondes, ac præstas uicarium, Iesus Christus. Amen.

REGI SECVLORVM IMMORtali, inuisibili, soli Deo honor, & gloria, in secula seculorum, Amen. 1. ad Timotheum. 1.

Tomi secundi Finis.

FINAL

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca